ARHIEPISCOPIA TIMIŞOAREI
BIBLIOTECA EPARHIALĂ
Nr.

REALITATEA EVREIASCĂ

PUBLICAȚIE A FEDERAȚIEI COMUNITĂȚILOR EVREIEȘTI DIN ROMÂNIA

ANUL LII ● NR. 288-289 (1088-1089) ● 1-31 IANUARIE 2008 ● 23 TEVET - 24 ŞVAT 5768 ● 24 PAGINI + SUPLIMENT (I-X) – 3 LEI

27 ianuarie 2008

ZIUA INTERNAȚIONALĂ DE COMEMORARE A VICTIMELOR HOLOCAUSTULUI

Mesajul preşedintelui României, TRAIAN BĂSESCU

Cu prilejul Zilei Internaționale a Holocaustului, comemorăm suferința milioanelor de evrei, victime ale persecuțiilor sistematice şi ale ideologiei urii rasiale, cât şi a membrilor comunității rrome şi ai altor comunități, în perioada anilor 1933-1945.

La 27 ianuarie ne amintim de cei care au fost închişi în lagarul de la Auschwitz-Birkenau, între care se aflau şi evrei din România, de toți cei care au murit în lagăre şi deportări.

Comemorarea victimelor Holocaustului înseamnă, totodată, evaluarea critică a trecutului, contribuind la formarea în spiritul adevărului a tinerei generații.

În numele valorilor fundamentale ale statului de drept, România democratică îşi reafirmă, cu acest prilej, respectul față de memoria celor care au suferit şi angajamentul de a combate riguros, prin aplicarea legilor adoptate, discriminarea rasială, xenofobia şi antisemitismul.

PAG. 4

Masă rotundă pentru comemorarea a 67 de ani de la pogromul din Bucureşti

Antisemitismul şi antidemocratismul mişcării legionare

ANUL NOU AL POMILOR

ט"ו בשבט

TU BIŞVAT la Templul Coral

La 28 ianuarie a.c., a avut loc, la Templul Coral, festivitatea de *Hamişa Asar Bişvat – Anul Nou al Pomilor*. Deschisă de preşedintele C.E.B., ing. *Osy Lazăr,* continuată cu binecuvântarea fructelor, manifestarea, la care au luat parte numeroşi evrei bucureşteni, a fost onorată de E.S. *David Oren,* ambasadorul Israelului în România, ambasador *Mariana Valeria Stoica*, prof. univ. dr. *Ionel Haiduc*, preşedintele Academiei Române, Rabinul *Naphtali Deutsch,* înalți prelați ai unor culte, lideri F.C.E.R. şi C.E.B. Vorbind despre înfrățirea de destin între om şi pom, Marele Rabin *Menachem Hacohen* a arătat că *e nevoie de multă trudă pentru a creşte un copil până când ajunge să se impună ca existență, până când un pom poate da fructe. „Omul este pomul câmpului"* (*Deuteronom*, 20) - un mod de a spune că trebuie să avem grijă de pomi aşa cum avem grijă de copii. Preşedintele F.C.E.R., dr. *Aurel Vainer,* a readus în memoria celor care au copilărit în *ştetl*- uri *Hamişusăr*-ul, denumirea în idiş a sărbătorii. Fructele de *Hamişusăr* reprezentau legătura cu pământul țării străbunilor. Proclamarea independenței Statului Israel a făcut ca această legătură să capete noi valențe. Festivitatea a fost însuflețită de muzică liturgică şi profană.

Rabin ŞLOMO SORIN ROSEN

Sărbătoare şi responsabilitate

(Publicăm, în cele ce urmează, un succint comentariu al Rabinului *Şlomo Sorin Rosen*, cu privire la responsabilitatea omului față de arbori, față de natură şi, implicit, față de planeta pe care trăim, față de Creația Divină).

[...] Dacă ar fi să începem cu începutul, relația dintre oameni şi arbori sau natură, în general, transpare chiar din paginile Bibliei: *„Când într-un război împotriva unui oraş, acesta trebuie asediat timp de mai multe zile pentru a fi cucerit: nu trebuie să încerci să distrugi arborii, folosind toporul împotriva lor, căci din ei vei mânca, nu ai voie să îi dobori. Căci sunt oare arborii de pe deal asemenea oamenilor, care se pot retrage din fața ta în oraşul asediat?"* (*Deuteronom*, 20:19).

Din punct de vedere istoric, Tu BiŞvat (însemnând 15 Şvat) este înregistrat ca sărbătoare iudaică şi dată importantă în calendar, fiind menționat pentru prima dată în Mişna. Potrivit Şcolii lui Hilel, Tu BiŞvat marchează Anul Nou al Arborilor. (Şcoala rabinică „concurentă", Beit Şamai, fixează Anul Noul al Arborilor cu două săptămâni înainte, pe 1 Şvat).

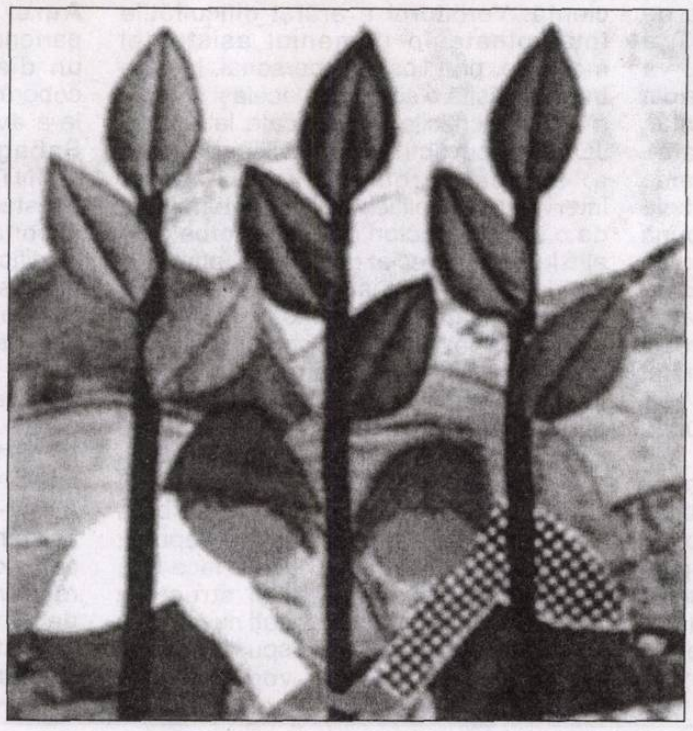

[...] Tu BiŞvat, Anul Nou al Arborilor, delimitează anii pentru ciclul agricol din Israel. În funcție de an, zeciuieli diferite erau aplicate, marcându-se astfel diversele grade de responsabilitate ale oamenilor față de natura înconjurătoare şi față de societate. Desigur, deşi legile agricole în sine făceau referire exclusivă la *Ereț Israel* (Țara Israelului), ideea care stă la baza lor este una universală.

După distrugerea Templului din Ierusalim şi expulzarea evreilor din Israel, Tu BiŞvat a devenit o sărbătoare „latentă", neexistând vreun ritual care să o marcheze. Această situație s-a menținut până când a fost dezvoltată de cabaliştii care trăiau în oraşul Țfat (Safed) în secolul al XVI-lea.

Continuare în pag. 16

Întâlnire între P.F. DANIEL, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, şi o delegație a F.C.E.R.

O delegație a F.C.E.R. şi a Rabinatului a fost primită în audiență de P.F. *Daniel*, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române. Cu acest prilej, deputat dr. *Aurel Vainer*, preşedintele F.C.E.R, în spiritul tradițional al bunei colaborări între cele două culte, a propus continuarea acestei direcții printr-o serie de inițiative comune în numele ecumenismului, avantajoase pentru ambele părți. Marele Rabin *Menachem Hacohen*, subliniind prietenia deosebită care îl leagă de Patriarhul Daniel, l-a prezentat pe noul rabin al evreimii române, Şlomo Sorin Rosen, pe care l-a caracterizat drept un tânăr cu numeroase calități, care va însufleți activitatea religioasă din comunități. Marele Rabin a vorbit Patriarhului Daniel despre eforturile care trebuie făcute pentru atragerea oamenilor către o viață religioasă, situație valabilă şi în cazul Bisericii Ortodoxe. P.F. Daniel şi-a manifestat bucuria şi satisfacția față de această întâlnire şi a subscris propunerilor făcute de preşedintele F.C.E.R. pentru continuarea colaborării. Prea Fericirea Sa l-a invitat pe Rabinul Rosen la un dialog cu studenții de la teologie şi preoții ortodocşi pentru a-i ajuta pe aceştia la reîmprospătarea cunoştințelor de limba ebraică şi s-a pronunțat pentru continuarea relațiilor dintre cele două culte. Informații mai detaliate despre această întâlnire, în numărul viitor al revistei. (E.G.)

Mesaje de Anul Nou 2008

TRAIAN BĂSESCU,
Preşedintele României

Cu prilejul Noului An, doresc să vă transmit cele mai calde urări de fericire şi împliniri! La Mulți Ani!

EHUD OLMERT,
prim-ministrul Statului Israel

Cele mai bune urări de sărbători! Fie acesta un an cu sănătate şi prosperitate pentru noi toți.

PAG. 7

„Aportul iudaismului român la cultura europeană"

Interviu cu deputat dr. AUREL VAINER, preşedintele F.C.E.R.

DAN HĂULICĂ

„Geografii spirituale" – destine responsabile

Un ilustru savant, Louis Massignon, profesor la Collège de France, capabil de pătrunzătoare intuiții, în orientalistică dar şi, mai larg, în ceea ce el numea, fertil, „geografii spirituale", închipuia contactul dintre aceste entități nu ca un proces de atingeri marginale, pe linia fruntariilor care le cuprind, despărțindu-le; căci operează în ființa lor capacitatea de a coincide central, o dialectică implicând miezul lor ireductibil. A sesiza creativitatea raporturilor istorice pe care veacuri lungi le-au hărăzit unor comunități etnic şi religios definite, presupune un exercițiu curajos al gândirii, ce nu se mulțumeşte a declina simple contiguități, a le enumera additiv, fără o proiecție în adâncime.

Un destin al culturii, altfel grav, înnoadă semnificativ liniile demersului intelectual parcurs de nişte personalități de mare pondere, când Maiorescu, bunăoară, şi Haşdeu, dar mai ales Eminescu, iau în considerare, ca o zestre neistovită şi o poliță asupra viitorului, massa textelor adunate de osârdia lui Moses Gaster: din care aveau să se alcătuiască lucrările sale vibrant erudite, *Literatura populară română*, din 1883, şi cele două faimoase volume de *Chrestomație română*,

Continuare în pag. 7

PAG. 6

JCC – într-o formulă nouă

PAG. 2-3

BUCUREŞTI, 16-17 decembrie 2007

ADUNAREA GENERALĂ EXTRAORDINARĂ A F.C.E.R.

PAG. 10

Manifestare omagială la Arad, dedicată memoriei Reginei Mamă Elena

ADUNAREA GENERALĂ EXTRAORDINARĂ A F.C.E.R.

BUCUREŞTI, 16-17 decembrie 2007

Un pas important pentru DEFINIREA IDENTITĂŢII NOASTRE

Adunarea Generală Extraordinară a F.C.E.R., din 16-17 decembrie 2007, a reprezentat un pas important pentru definirea noastră identitară în dublu sens – atât ca etnie, cât şi ca un cult. Această clarificare s-a făcut în cadrul dezbaterilor în jurul proiectului de Statut, adoptat de participanţi. La aceasta s-au adăugat şi precizările făcute de Marele Rabin *Menachem Hacohen*, de Rabinul *Şlomo Sorin Rosen* şi de alţi participanţi privind importanţa vieţii religioase şi necesitatea antrenării membrilor comunităţilor în viaţa de cult, factor primordial în menţinerea identităţii iudaice. De asemenea, *Regulamentul de organizare şi funcţionare a cimitirelor*, dezbătut şi aprobat, precizează necesitatea respectării regulilor iudaice.

Un alt aspect important care se circumscrie acestei problematici, prezentată şi discutată în cadrul Adunării, a fost colaborarea Federaţiei cu JOINT, garant al supravieţuirii noastre comunitare. Dezbaterile în jurul *Regulamentului* privind alegerea organelor de conducere ale Comunităţilor Evreieşti din România, aprobat de plen, au contribuit la întărirea principiilor democraţiei şi transparenţei, elemente vitale ale activităţii comunităţilor.

JOINT sprijină înnoirile F.C.E.R.

Discursul rostit de **Israel Sabag**, reprezentantul JOINT în România, a pus accentul pe existenţa unui parteneriat real între organizaţia pe care o reprezintă şi Federaţie, obiectivul urmărit fiind transformarea acesteia într-o entitate de sine stătătoare din punct de vedere economico-financiar, sarcină deloc uşoară. F.C.E.R., a afirmat vorbitorul, trăieşte un moment istoric, deoarece după mulţi ani ea are propriul rabin, provenind din România. În decursul celor 40 de ani de colaborare dintre cele două organizaţii s-au schimbat multe, atât în România, cât şi în politica JOINT, şi Federaţia trebuie să reacţioneze la acestea, să devină cât mai deschisă. El a exemplificat acest spirit nou prin crearea J.C.C., considerat un real succes. Alte probleme abordate de vorbitor: necesitatea ca în conducerea comunităţilor să fie atraşi cât mai mulţi tineri, o flexibilitate mai mare în modalitatea de pregătire şi de utilizare a bugetului, necesitatea sporirii veniturilor de pe urma bunurilor imobiliare. JOINT, a spus în încheiere Israel Sabag, nu va renunţa niciodată să ajute comunitatea din România, care se află pe un loc prioritar, exemplul în acest sens fiind desfăşurarea în viitor în ţara noastră a două programe ale JOINT, „Bereşit" şi „Limud", ambele vizând cunoaşterea şi însuşirea mai bună a iudaismului. Sperăm că 2008 va fi un an de cotitură în colaborarea JOINT-F.C.E.R., pentru toţi cei implicaţi în activitatea comunitară - preşedinţi, liderii generaţiei de mijloc, asistenţă, pentru J.C.C., a arătat vorbitorul, care a transmis şi urările de bine ale lui **Jorge Diener**, directorul JOINT pentru această zonă a Europei.

Dezbaterile care au urmat au atins numeroase probleme concrete - dificultăţi în ajutorul oferit asistaţilor, o mai bună utilizare a fondurilor, păstrarea unei părţi a Căminului Băluş şi problemele salariale ale angajaţilor din comunităţi, soarta ajutoarelor primite de la Claims Conference (ing. **I.S. David**, preşedintele Comunităţii din Brăila, ing. **H. Solomon**, preşedintele Comunităţii din Piatra Neamţ, dr. **Liviu Beris**, vicepreşedintele A.E.R.V.H., **S. Corbici** - şefa obştii din Hârlău, dr. **H. Falic**). Un alt aspect dezbătut a fost problema angajării mai multor rabini, a intensificării educaţiei religioase (ing. **Ionel Schelsinger**, preşedintele Comunităţii din Arad, dr. **Paul Costin**, preşedintele Comunităţii din Timişoara, ing. **Tiberiu Roth**, preşedintele Comunităţii braşovene). Dr. **Alexandru Elias**, consilier al preşedintelui F.C.E.R., a apreciat colaborarea dintre cele două organizaţii, considerând-o însă insuficientă. Vorbitorul a arătat dificultăţile întâmpinate în domeniul asistenţei medicale, prin lipsa de personal, la care trebuie găsită o soluţie. În acelaşi timp, el a respins criticile nejustificate la adresa JOINT. În cuvântul său, ing. **Tiberiu Roth** a abordat problema schimbărilor intervenite în politica JOINT, determinate de o serie de factori noi. Este vorba de o altă lume, a apreciat domnia-sa, afirmând însă că această situaţie ar fi dus la o lipsă de comunicare. El a recunoscut existenţa unui trend pozitiv în viaţa comunităţilor, în sensul că s-a reuşit menţinerea lor, dar imaginea reală este mult mai tristă - nu există tineri, nu există viaţă religioasă. Ing. Roth a opinat şi că relaţia dintre F.C.E.R. şi comunităţi a slăbit mai mult ca înainte. Din cauza celor două funcţii, ambele împovărătoare - de preşedinte şi deputat, preşedintele F.C.E.R. nu poate face faţă sarcinilor, s-a schimbat şi structura Federaţiei şi cei din comunităţi nu mai ştiu cu cine să stea de vorbă, a spus ing. Roth. Pe de altă parte, el a vorbit despre necesitatea de a-i atrage pe israelienii stabiliţi în România în comunităţi dar şi dificultăţile – în primul rând de limbă, în acest proces. Problema atragerii tinerilor a fost abordată de **Erwin Şimşensohn**, care a constatat un reviriment în această privinţă. În intervenţiile lor, **Iancu Isidor**, preşedintele Comunităţii din Dorohoi, şi **Dorel Dorian**, redactor-şef al R.E., au mulţumit JOINT-ului pentru ajutorul primit în realizarea unor obiective. Ing. **Nilu Aronovici**, preşedintele D.A.S.M., a apreciat colaborarea bună cu JOINT, subliniind însă că pe parcurs apar şi aspecte foarte grele care trebuie soluţionate.

Israel Sabag şi ing. **Nilu Aronovici** au dat răspunsuri punctuale sau au elucidat problemele ridicate de vorbitori, făcând precizările necesare acolo unde cei care au vorbit nu erau informaţi.

Luând cuvântul în încheierea acestei dezbateri, preşedintele F.C.E.R., dr. **Aurel Vainer**, a arătat că în cadrul parteneriatului JOINT-F.C.E.R. se duce un dialog permanent, cu suişuri şi coborâşuri. Din multiplele discuţii pe care le-a avut aici şi în străinătate cu **Israel Sabag, Jorge Diener** şi alţi lideri ai JOINT şi-a dat seama că în politica acestei organizaţii au intervenit schimbări importante, deoarece şi ea se confruntă cu dificultăţi financiare. Problema noastră, a spus preşedintele F.C.E.R., este cum să acoperim cerinţele tuturor nevoiaşilor. Nu putem cere JOINT-ului să ne dea mai mult; noi trebuie să găsim soluţiile adecvate. Trebuie să cunoaştem exact care sunt îndatoririle şi obligaţiile părţilor în parteneriatul F.C.E.R.-JOINT. Avem mare nevoie de JOINT, având în vedere *know-how*-ul acestuia în domeniul asistenţei şi educaţiei tineretului. În acest context, vorbitorul a subliniat necesitatea reactivizării O.T.E.R. Contrar celor spuse de alţii, eu sunt optimist în ceea ce priveşte menţinerea vieţii evreieşti din România, a conchis dr. **Aurel Vainer**.

Invitat de onoare al F.C.E.R., E.S. **David Oren**, ambasadorul Statului Israel, şi-a manifestat satisfacţia faţă de vitalitatea comunităţii evreieşti din România, de activităţile care se duc aici, de viaţa religioasă, declarând că a fost „impresionat" de ceea ce s-a întâmplat în cadrul Hanukiadei. Domnia-sa a făcut o analiză a evoluţiei relaţiilor dintre România şi Israel, a vorbit despre prezenţa investitorilor israelieni în ţara noastră, care au găsit aici condiţii foarte bune de activitate, despre proiectele economice comune în diferite domenii, concretizate prin declaraţiile ministrului Infrastructurii din Israel, Beniamin Ben Eliezer, care a vizitat recent România. David

E.S. DAVID OREN,
ambasadorul Statului Israel

„Am fost impresionat de viaţa comunitară şi religioasă a comunităţii evreieşti"

Oren a făcut şi o trecere în revistă a situaţiei din Orientul Mijlociu după *summit*-ul regional de la Annapolis. Faptul că această reuniune a avut loc şi că au participat o serie de lideri din ţări arabe moderate constituie în sine un mare succes, a apreciat vorbitorul care a ţinut să atragă atenţia că Annapolis a însemnat doar începutul unui proces, că există încă numeroase obstacole în calea păcii reale şi ameninţări la securitatea Israelului, în condiţiile în care statul evreu şi-a îndeplinit o serie de obligaţii în cadrul planului „Foii de drum", în schimb Autoritatea Palestiniană sau alte ţări vecine cu Israelul, cum ar fi Libanul - nu. Cel mai mare pericol la adresa nu numai a Israelului, ci şi a ansamblului Orientului Mijlociu şi a comunităţii internaţionale, este Iranul şi aici sunt necesare măsuri coordonate din partea tuturor statelor, mai ales înăsprirea sancţiunilor economice care, dacă sunt respectate, vor fi eficiente, aşa cum a fost cazul cu Africa de Sud, Libia, Coreea de Nord, a spus vorbitorul. În context, David Oren a subliniat că, în curând, viza pentru cetăţenii români care călătoresc în Israel va fi desfiinţată.

Mulţumind pentru intervenţie, preşedintele F.C.E.R., dr. **Aurel Vainer**, a propus organizarea unui simpozion cu participarea comunităţii evreilor din România şi a evreilor români din Israel. De asemenea, domnia-sa a arătat că este în curs de pregătire un program special pentru cea de a 60-a aniversare a înfiinţării Statului Israel.

Denumirea Statutului F.C.E.R va cuprinde şi sintagma „Cultul Mozaic"

Problema cel mai intens dezbătută referitor la noul Statut al F.C.E.R. este noua titulatură, care va cuprinde şi expresia „Cultul Mozaic". Preşedintele F.C.E.R., dr. **Aurel Vainer**, a prezentat eforturile făcute de comisia de elaborare a Statutului, din care a făcut parte şi ing. *Ionel Schlesinger*, de a finaliza până la termenul stabilit - 12 ianuarie 2008 - textul final al documentului. Ing. Schlesinger, a arătat domnia-sa, a trimis comisiei o nouă variantă a Statutului, deşi prevederile acestuia au fost dezbătute şi aprobate de-acum de Adunarea Generală Extraordinară precedentă. Principala observaţie făcută de **Ionel Schlesinger**, care a luat cuvântul, a fost lipsa denumirii de „cult mozaic" în enumerarea prezentă în Legea cultelor, unde noi figurăm sub denumirea de F.C.E.R., ceea ce, potrivit lui, nu reflectă caracterul Cultului Mozaic, situaţie care ar trebui modificată. Ideea a fost susţinută şi de ing. **Tiberiu Roth**, ca de altfel şi de alţi vorbitori, apreciindu-se că a fost o scăpare aprobarea acestei forme. Dr. **Aurel Vainer** a arătat că, la ora actuală, din păcate, singura soluţie este cea găsită de comisie, respectiv includerea în titulatura Statutului a denumirii: F.C.E.R. - Cultul Mozaic. Domnia-sa, explicând necesitatea acestei duble denumiri, care reflectă situaţia excepţională a Federaţiei ca reprezentantă a etniei şi a cultului, a afirmat că este foarte dificilă acum schimbarea radicală a titulaturii din Legea Cultelor, aceasta însemnând schimbarea întregii Legi. Prin aprobarea pe baza unei hotărâri de guvern, a Statutului, se va aproba formula F.C.E.R. - Cultul Mozaic, variantă susţinută şi de dna Haller, jurista Federaţiei, care a apreciat că din punct de vedere legal doar această formulă este posibilă. După dezbateri, participanţii, inclusiv Ionel Schlesinger, au ajuns la un consens, acceptând denumirea ca atare, cu angajamentul deputatului F.C.E.R. de a începe demersurile în parlament pentru un amendament prin care pe lista cultelor denumirea de F.C.E.R. să fie înlocuită cu cea de Cult Mozaic. În cadrul discuţiilor, au fost făcute o serie de alte observaţii (prof. **Ştefan Cazimir** - necesitatea unificării unor denumiri şi formulări, **Ionel Schlesinger** - importanţa comunităţilor ca bază a vieţii iudaice, problema proprietăţii sacre, definirea sarcinilor conducerii, **Tiberiu Roth** - echilibrul dintre F.C.E.R. şi comunităţi în sensul de a se preciza că principiul fundamental al Cultului Mozaic este comunitatea). Toate aceste propuneri, inclusiv cea a denumirii, au fost votate de Adunarea Generală Extraordinară. Preşedintele F.C.E.R. a arătat că toate propunerile vor figura în textul definitiv al Statutului în care se vor include şi numeroase prevederi ale Legii Cultelor favorabile nouă, şi, în perspectivă, şi prevederi din viitoarea Lege a minorităţilor. În încheiere, ing. **Albert Kupferberg**, secretarul general al F.C.E.R., a precizat că textul Statutului va fi trimis Departamentului Cultelor, care urmează să dea avizul, existând şi posibilitatea respingerii unora dintre prevederi.

Pagină realizată de EVA GALAMBOS

Tradiţie şi modernitate: revitalizarea Cultului Mozaic din România

ADUNAREA GENERALĂ EXTRAORDINARĂ A F.C.E.R.

BUCUREŞTI, 16-17 decembrie 2007

Viaţa religioasă – condiţie principală a menţinerii specificului identitar în Diaspora

Viaţa religioasă a făcut obiectul unor dezbateri tensionate. Avem un eminent Rabin tânăr, cu studii făcute la una dintre cele mai renumite *Yeshivot* din New York, care ştie să captiveze auditoriul prin predicile sale de *Kabalat Şabat*. Este vorba de Rabinul **Şlomo Sorin Rosen**, care, după cum a accentuat mentorul său, Marele Rabin **Menachem Hacohen**, îşi consacră întreaga capacitate reînnoirii vieţii religioase. Un tânăr Rabin, care a câştigat aprecierea tinerilor şi vârstnicilor, prin inteligenţă şi carismă. L-am ascultat recent, în Hanukiadă, împreună cu enoriaşii din fiecare comunitate vizitată, impresionaţi de capacitatea de sinteză, sinceritatea, echilibrul cuvântărilor lui. Şi Rabinul **Şlomo Sorin Rosen** s-a confruntat cu o problemă, din păcate, deloc nouă: dificultatea unui *minian*, mai cu seamă, la rugăciunea de seară, ţinând cont că este greu de circulat în condiţii de iarnă; cu atât mai mult pentru vârstnici. Au fost multe seri în care nu a fost întrunit *minian*-ul şi eforturile oamenilor prezenţi pentru rugăciune s-au dovedit zadarnice. În aceste condiţii, după ce s-a sfătuit, în prealabil, cu Marele Rabin **Menachem Hacohen**, tânărul Rabin a spus: „Deocamdată, nu mai veniţi la *minian*!". A primit o scrisoare din partea preşedintelui C.E.B., ing. **Osy Lazăr**, care-l acuza pentru aceasta, în loc să-l sprijine să depăşească greutăţile. Pentru că viitorul este de partea Rabinului **Şlomo Sorin Rosen**. Pentru că responsabilitatea bunei desfăşurări a vieţii religioase este şi a conducerii Comunităţii bucureştene, nu doar a Cancelariei Rabinice, a arătat Eminenţa Sa. În substanţiala şi realista expunere a principalelor probleme de cult mozaic, în prezent şi în perspectivă, Marele Rabin **Menachem Hacohen** a considerat că, între *luminile şi umbrele* existente la acest capitol, *ponderea o deţin luminile*. Dacă regretatul Şef Rabin dr. Moses Rosen z.l. afirma, cu mai bine de zece ani în urmă, că viaţa evreiască în România nu are viitor, iată că, în cei aproape zece ani de când Eminenţa Sa păstoreşte obştea noastră, s-au petrecut o serie de metamorfoze şi sub acest aspect; metamorfoze de natură să ne ofere o infuzie de optimism, prin *atragerea tineretului înspre iudaism*. Dar – un optimism moderat, datorită unor motive care „nu ţin de noi": Holocaustul şi totalitarismul însumând peste 60 de ani în existenţa comunităţii. Şi, totuşi, cu tenacitate, pragmatism, devotament se pot obţine rezultate remarcabile. Vorbitorul a oferit un exemplu stimulativ, în acest sens: modul în care liderul Filialei *Habad Lubavitch* din România, Rabinul **Naphtali Deutsch**, a reuşit, în aproape nouă ani, să facă din Templul „Ieşua Tova", din Capitală, un lăcaş de cult plin de viaţă. Şi a enumerat trei motive: 1) un rabin tânăr, energic, cu iniţiativă; 2) existenţa unui număr mare de investitori israelieni în România; 3) dedicarea liderului Filialei *Habad*. *O comunitate poate să existe dacă are trecut, prezent şi viitor.* Trecutul comunităţii evreieşti din România este remarcabil, dar „preocuparea noastră este prezentul şi viitorul". Referindu-se, din nou, la tânărul Rabin **Şlomo Sorin Rosen**, pe care l-a caracterizat drept „una din marile speranţe legate de revigorarea acestei comunităţi", şi-a exprimat încrederea că iudaismul în România are viitor. Tânărul Rabin nu este singurul exemplu. Sunt cel puţin 30-40 de tineri care s-au implicat în activităţi iudaice - seminarii, Centru Pedagogic, O.T.E.R.- , a adăugat Eminenţa Sa. Dar viitorul „depinde şi de noi" şi, de aceea, s-a simţit dator să analizeze *umbrele*. 1) Tinerii sunt absenţi, în prezent, la sinagogă. 2) Există coruri în comunităţi, dar câţi dintre copii sunt evrei? 3) Lipsesc oficianţii de cult. În Israel, indiferent dacă eşti practicant sau nu, viaţa merge după acelaşi calendar: iudaic. *În Diaspora, viaţa religioasă este condiţie principală a menţinerii specificului identitar.* Nu poate exista comunitate evreiască fără sinagogă, cimitir, *mikva*. Pentru bunul mers al vieţii religioase în România este nevoie de mai mulţi rabini, a opinat Eminenţa Sa, cu referiri concrete desprinse din abia încheiata Hanukiadă. A analizat situaţia Comunităţii din Iaşi, comunitate cu extraordinară tradiţie, cu bogată istorie, în care, azi, nu există oficiant, nu există cineva care să citească în Tora. *Habad*-ul a trimis un *şaliah* la Iaşi. „*Avem nevoie de cel puţini doi rabini pentru comunităţile din ţară* care să facă educaţie iudaică, să atragă mai intens spre viaţa comunitară tineri şi oameni de vârstă medie". *Aceşti lideri spirituali trebuie să aibă şi cunoştinţe de cultură generală, ca să poată comunica, să fie mentori pentru enoriaşi*. Avem nevoie de un *şohet*. Este foarte dificil să asigurăm continuitatea vieţii evreieşti în comunităţile mici. În multe asemenea comunităţi mi se spune: „n-am mai văzut un rabin de ani de zile". Referindu-se la problema convertirilor, vorbitorul a arătat că nu trebuie să fie refuzată trecerea la iudaism a celor care vor s-o facă dezinteresat, după ce s-a verificat sinceritatea opţiunii lor, numai că ei trebuie bine pregătiţi în prealabil. Revenind asupra reintrării în normalitate a vieţii religioase în Comunitatea bucureşteană, Eminenţa Sa a dat exemplul unor *comunităţi mult mai mici din capitale ale sud-estului european – Praga, Bratislava, Varşovia, Belgrad, Zagreb -, care au minian pentru că există această preocupare din partea comunităţilor respective*. Preşedintele C.E.B., ing. **Osy Lazăr**, este un foarte bun organizator, a apreciat Marele Rabin. Oamenii care vin la solemnităţile de la Templul Coral pleacă cu frumoase impresii. Este un motiv în plus pentru care Eminenţa Sa şi-a exprimat convingerea că o mai atentă grijă a C.E.B. faţă de asigurarea *minian*-ului ar avea bune rezultate. „*Este nevoie de un buget mai mare acordat de F.C.E.R. capitolului vieţii religioase, care să fie controlat de Cancelaria Rabinică*", a conchis vorbitorul.

Evaluări şi perspective

Rabinul **Şlomo Sorin Rosen** s-a referit la activitatea întreprinsă în cele câteva luni de când s-a întors de la studii rabinice făcute în S.U.A., arătând dificultăţile în ceea ce priveşte *minian*-ul. Absenţa oamenilor la *minian* e datorată – mai ales în anotimpul rece – problemelor de sănătate, vârstă, transport. Un alt motiv este necunoaşterea textelor sacre. Pentru remedierea acestui din urmă neajuns, Rabinul **Şlomo Sorin Rosen** a publicat un *sidur* cu traducere şi transliterare, având în proiect şi publicarea unui *mahzor* cu aceeaşi formulă. A elaborat un curs de pregătire pentru cei care doresc să cunoască mai mult. Atât în cadrul serviciilor religioase zilnice cât şi de *Şabat* şi alte sărbători, vorbitorul a iniţiat scurte introduceri explicative. Tânărul Rabin a mulţumit preşedintelui F.C.E.R., dr. **Aurel Vainer**, şi reprezentantului permanent al JOINT în România, **Israel Sabag**, pentru sprijinul oferit pentru organizarea de *Oneg Şabat* la J.J.C. şi de *Kiduş* la Templul Coral, aşa încât s-a ajuns ca numărul participanţilor la serviciile religioase de *Şabat* să crească de la 15 la 50-55 de oameni. *Minian*-ul în zilele lucrătoare este asigurat dimineţile de angajaţi ai F.C.E.R. şi C.E.B., dar serile – nu. În ultimele cinci săptămâni, n-a mai existat *minian*. „Am spus celor cinci-şase vârstnici care veneau de la distanţe foarte mari că n-are rost să facă acest efort degeaba. Eu am făcut toate eforturile pentru asigurarea *minian*-ului, dar cred că şi conducerea Comunităţii bucureştene trebuie să coopereze, dacă vrem să existe continuitate a vieţii religioase evreieşti în Capitală".

Vorbitorul a făcut cunoscute câteva proiecte pentru 2008: 1) Seminarii de pregătire religioasă pentru deserventi de cult. 2) Programe de pregătire pentru *majghihim* la restaurante rituale şi centre de instruire şi recreere. 3) Cursuri de pregătire pentru profesori de Talmud Tora. 4) Cursuri pentru *Hidot Tanah* (concursuri de Talmud Tora în Israel) pentru copii între 14-18 ani şi educaţie iudaică pe Internet; 5) Sprijinirea copiilor proveniţi din căsătorii mixte, în care tatăl sau bunicul este evreu, care vor să treacă la iudaism. Referitor la acest ultim proiect, a propus să fie trecut în Statutul F.C.E.R. alineatul: cine a împlinit 16 ani este liber să-şi aleagă singur religia.

Alocarea de fonduri mai consistente pentru activităţi religioase

Din dezbaterile pe tema vieţii religioase s-au desprins drept lucruri necesare: • alocarea de fonduri pentru pregătirea de oficianţi de cult, *şohtim*, *majghihim* (vicepreşedintele F.C.E.R., ing. **Paul Schwartz**) • acordarea de facilităţi celor care vin la *minian*; promovarea tinerilor în funcţii de conducere în comunităţi să fie legată de participarea lor la viaţa religioasă; organizarea de întâlniri pe teme de cult mozaic la Centrele Comunitare Evreieşti; educarea mai atentă în spirit sionist a tinerilor (preşedintele C.E. Timişoara, dr. **Paul Costin**) • atragerea celor care s-au îndepărtat de comunitate prin întâlniri, scrisori, telefoane, invitaţii la spectacole, sub egidă comunitară; punerea la dispoziţie a unui microbuz pentru cei care vin la *minian*; în anotimpul rece, aceştia să primească un ceai cu o mică trataţie (redactorul şef al R.E., **Dorel Dorian**) • centralitatea sinagogii (*minian*, rabin, oficiant, rol asumat de preşedintele Comunităţii din Tg. Mureş de Şabat şi sărbători) în viaţa evreiască; ajutorul primit din partea preşedintelui Comunităţii din Dorohoi, prof. **Iancu Isidor**, la înmormântări; importanţa înţelegerii rugăciunii (preşedintele C.E. Tg. Mureş – **Ausch**). Rabinul **Naphtali Deutsch** a împărtăşit participanţilor din experienţa celor aproape nouă ani în România: • *respectul* faţă de iudaism, faţă de Tora, criteriu esenţial care-i face pe oameni să vină la sinagogă • cultivarea sentimentului de *a se simţi împreună* al enoriaşilor • îmbinarea între spiritul religios şi spiritul liberal. Preşedintele C.E.B., ing. **Osy Lazăr**, a menţionat • câteva carenţe ale serviciului divin la Templul Coral (greutatea pentru enoriaşi de a urmări rugăciunile; durata prea mare a slujbei în dimineţile de *Şabat*) • lipsa unui oficiant la Sinagoga „Credinţa" • cvasiinexistenţa educaţiei sioniste pentru tineret. C.E.B. trebuie să contoleze cursurile de Talmud Tora, îndrumate de Cancelaria Rabinică, a opinat vorbitorul.

Discuţiile având ca subiect viaţa religioasă au scos în evidenţă: • interesul faţă de această problemă • nevoia de revitalizare a Cultului Mozaic din România • pregătirea unui program foarte concret şi ambiţios în această direcţie. Preşedintele F.C.E.R., dr. **Aurel Vainer**, a propus împuternicirea Marelui Rabin **Menachem Hacohen** şi a Rabinului **Şlomo Sorin Rosen** pentru punerea lui în practică. Din acest program trebuie să facă parte: asigurarea *minian*-ului; modernizarea şi intensificarea predării în învăţământul iudaic religios; înfiinţarea unor cursuri de familiarizare pe teme de cult mozaic; apariţia unei rubrici pe teme de cult mozaic în R.E., ţinute de Marele Rabin **Menachem Hacohen**, Rabinul **Şlomo Sorin Rosen**, Rabinul **Naphtali Deutsch**. Mărirea numărului de rabini în România se va face în funcţie de bugetul F.C.E.R. pe 2008.

Înfiinţarea unei comisii pentru finalizarea Statutului F.C.E.R.

Dezbaterile pe marginea *Regulamentului* privind alegerea organelor de conducere ale comunităţilor evreieşti din România, prezentat de secretarul general al F.C.E.R., ing. **Albert Kupferberg**, au pus în evidenţă: • cooptarea a cel puţin unui tânăr în Comitetul de Conducere, a preşedinţilor de obşti (vicepreşedintele Federaţiei, ing. **Paul Schwartz**) • organizarea unei noi întruniri de alegeri în termen de zece zile pentru posturile neocupate • posibitatea votului prin delegaţii în comunităţile mari (dr. **Alexandru Elias**) • necesitatea unor reuniuni de campanie electorală (publicista **Eva Galambos**) • dreptul fiecărei comunităţi de a-şi face propriul regulament ţinând seama de regulamentul-cadru (ing. **Mirela Aşman**) • posibilitatea de a vota cu o zi înainte a membrilor de obşti, după care se sigilează urna (jurist **Edy Kupferberg**).

În cazul alegerilor în C.E.B., s-a decis ca, până la 15 ianuarie, să fie prezentat un proiect de Regulament conducerii F.C.E.R. Secretarul general al Federaţiei a prezentat şi Regulamentul de organizare şi funcţionare a cimitirelor evreieşti în România. Preşedintele F.C.E.R., dr. **Aurel Vainer**, a subliniat faptul că 2007 a fost primul an în care Federaţia a început să primească sprijin financiar de la Fundaţia „Caritatea", adresând mulţumiri domnului **Izsak**. Mulţumiri au mai fost aduse JOINT-ului pentru receptivitatea la propunerile Federaţiei, preşedintelui C.E.B., ing. **Osy Lazăr**, pentru obţinerea de fonduri din partea Primăriei Capitalei pentru Cimitirele Filantropia, Giurgiului şi Sefard, ca şi unor preşedinţi de comunităţi din ţară pentru obţinerea de fonduri de la autorităţile locale pentru întreţinerea cimitirelor. Tot în Adunarea Generală Extraordinară s-a hotărât înfiinţarea unei Comisii pentru finalizarea Statutului F.C.E.R., document care urmează să fie publicat în R.E.

Pagină realizată de IULIA DELEANU

Masă rotundă pentru comemorarea a 67 de ani de la pogromul din Bucureşti

Antisemitismul şi antidemocratismul mişcării legionare

Pentru a marca cei 67 de ani de la sângerosul pogrom legionar din Bucureşti (21-24 ianuarie 1941) - în continuarea comemorării organizată la Templul Coral de F.C.E.R. şi C.E.B., incluzând prestigioasa rememorare a dr. *Lya Benjamin* -, Centrul pentru Studierea Istoriei Evreilor din România (C.S.I.E.R.), a organizat, împreună cu Departamentul pentru cultură, artă şi ştiinţă al F.C.E.R., sub îndrumarea dr. ing. *José Blum*, o masă rotundă, cu tema „Antisemitismul şi antidemocratismul mişcării legionare". Noua formă de manifestare s-a dorit a fi o discuţie liberă, cu atragerea unui număr mare de participanţi, evrei şi neevrei, interesaţi în abordarea diferitelor faţete ale acestui eveniment tragic atât pentru istoria evreilor, cât şi a României. Au onorat cu prezenţa conducerea F.C.E.R., C.E.B., ataşatul cultural al Ambasadei Statului Israel, *Jonathan Rosenzweig*, Rabinul *Şlomo Sorin Rosen*, reprezentantul Rabinatului, conducerea şi colaboratorii C.S.I.E.R., membrii comunităţii, numeroase personalităţi româneşti, reprezentanţi ai Bisericii Ortodoxe, profesori universitari, directorul general şi directorul general adjunct ai Institutului pentru Studierea Holocaustului din România „Elie Wiesel", profesori şi elevi ai Liceului „Lauder-Reut". Moderatorii manifestării au fost dr. *Aurel Vainer*, preşedintele F.C.E.R., şi prof. *Liviu Rotman*, directorul C.S.I.E.R.

Deschizând lucrările simpozionului, preşedintele F.C.E.R., deputat dr. *Aurel Vainer*, a arătat că după comemorarea organizată pe 4 ianuarie, la Templul Coral, la iniţiativa vicepreşedintelui Federaţiei, ing. *Paul Schwartz*, şi a prof. univ. *M. Botescu*, s-a decis ca evenimentele din ianuarie 1941 şi implicaţiile lor să fie dezbătute în cadrul unei mese rotunde, cu o largă deschidere către societatea civilă românească. După ce a prezentat pe scurt istoricul şi momentele cele mai tragice ale pogromului, preşedintele F.C.E.R. a arătat că pogromul din ianuarie 1941 este „o pată neagră în istoria poporului român, înroşită şi cu mult sânge evreiesc" - acţiune plănuită dinainte de conducătorii mişcării legionare, cu participarea legionarilor, poliţiei, organelor de securitate, angajaţilor Ministerului de Interne, care aveau în frunte un ministru legionar, dar şi a unei părţi a locuitorilor din Bucureşti. Vorbitorul a ceruţ participanţilor la masa rotundă să încerce să elucideze şi să prezinte cauzele, desfăşurarea, consecinţele şi semnificaţia Pogromului din Bucureşti.

Rebeliunea din ianuarie 1941 a fost înroşită şi cu mult sânge evreiesc

Prof. *Liviu Rotman* a arătat că Centrul a avut în vedere de multă vreme o dezbatere pe această temă, cu o deschidere către societatea românească, fără să se limiteze la trecut, ci cu analiza situaţiei actuale din România, în ce măsură evreimea mai este ameninţată şi dacă se manifestă sau nu în această direcţie solidaritatea democraţiei româneşti.

Luând cuvântul, av. *Constantin Vişinescu*, preşedinte de onoare al Asociaţiei de Prietenie România-Israel, a vorbit în calitate de martor al acestor evenimente. El a zugrăvit o imagine generală a situaţiei politice din Europa în care s-a impus dominaţia fascistă şi nazistă, scoţând în evidenţă suferinţele evreilor români care doreau să rămână cetăţeni ai ţării în care trăiau. Domnia-sa a arătat că acţiunile criminale ale legionarilor nu s-au îndreptat numai împotriva evreilor, printre victimele lor numărându-se cunoscuţi oameni politici români. În completare, prof. *Liviu Rotman* a arătat că ascensiunea mişcării legionare s-a datorat slăbiciunilor justiţiei, ale statului de drept şi a demonstrat fragilitatea edificiului democratic din România.

Prof. univ. *George Voicu* a făcut o succintă prezentare a istoriei mişcării legionare. Pentru a o caracteriza, el a preluat termenul de „urfascism", „fascism primordial", folosit de Umberto Eco, acesta putând fi aplicat pentru prima etapă a mişcării legionare. Prof. Voicu a vorbit despre rolul unor intelectuali români tineri care au încercat să impregneze un anumit intelectualism acestei mişcări. Pătrunderea intelectualilor a fost însoţită şi de încercarea de a adjudeca antisemitismul secolului al XIX-lea reprezentat de B.P. Haşdeu, M. Eminescu, Vasile Conta, I. Slavici. În concluzie, vorbitorul a arătat că legionarismul românesc a avut trei caracteristici: urfascismul, încercarea de valorificare a antisemitismului intelectual şi ideologizarea în spiritul „modern", datorată unor personalităţi ca Nae Ionescu.

General *Mihai Ionescu*, directorul Institutului „Elie Wiesel", a vorbit despre necesitatea conservării memoriei acestor evenimente tragice. El a reluat o idee a dnei Hava Haas, fiica rabinului Guttman, scăpat ca prin minune din măcelul de la Jilava, dar ai cărui doi fii au fost omorâţi acolo, şi a propus ridicarea unui monument în pădurea Jilava. De asemenea, a menţionat un model german, sugerat de Sara Golan, care lucrează la Ambasada Israelului din Berlin, şi anume plasarea unor inscripţii sub formă de cărămizi din metal în locurile unde au murit victimele pogromului din Bucureşti sau unde au trăit evrei. Ideea a fost susţinută şi de preşedintele F.C.E.R., care a promis că, în calitate de deputat, va face un demers la guvern şi la Primăria capitalei.

Preşedintele C.E.B., prof. ing. *Osy Lazăr*, a amintit că problema rememorării victimelor pogromului i-a preocupat şi pe Şef Rabinul dr. Moses Rosen (z.l.) şi pe rabinul Guttman (z.l.). Domnia-sa a opinat ca, în locul monumentului, să se achiziţioneze o porţiune de pădure şi să se planteze 120 de copaci, inscripţionaţi cu numele victimelor. De asemenea, a cerut ca lucrările scoase de Editura Hasefer despre pogrom să fie răspândite în rândul celor care nu cunosc ce s-a întâmplat, mai ales tineretului, şi a propus studierea legăturilor dintre mişcarea legionară şi organizaţia străjerilor.

Abordându-se în context şi participarea unor preoţi ortodcşi în mişcarea legionară, părintele *Emilian Cornițescu* a condamnat moral toate acţiunile care se îndreaptă împotriva drepturilor omului şi a subliniat importanţa acţiunilor ecumenice. Prof. *Liviu Rotman*, referindu-se la rolul Bisericii Ortodoxe în construirea unei societăţi democratice, a atras atenţia că aceasta s-a apropiat de mişcarea legionară şi a folosit simbolurile ei, de aceea, ar fi necesară o distanţare de perioada respectivă. De altfel, ea nu este o problemă a evreilor, ci a istoriei românilor.

Gina Pană, doctorandă în iudaistică, a prezentat pe larg implicarea Bisericii Ortodoxe şi a preoţilor în mişcarea legionară, inclusiv faptul că în mânăstiri au fost găsite depozite de arme şi că unii preoţi au participat direct în pogrom. Vorbitoarea a arătat că nu există nici până azi o poziţie oficială a Bisericii Ortodoxe faţă de mişcarea legionară sau faţă de mişcările de dreapta de astăzi care, la rândul lor, folosesc simboluri religioase („Noua Dreaptă"). Biserica Ortodoxă trebuie să se implice în dialogul care vizează elucidarea tuturor acestor aspecte, a spus domnia-sa.

Dr. *Mariana Valeria Stoica*, preşedintele Asociaţiei de Prietenie România-Israel, a subliniat importanţa şi necesitatea ca tinerii să cunoască toate aceste aspecte ale istoriei, să li se explice ceea ce s-a întâmplat atunci, pentru a risipi unele idei preluate acum şi de „Noua Dreaptă", de pildă afirmaţiile lui Horia Sima, care i-a acuzat pe conducătorii evrei de pogrom. Trebuie urmărită şi evoluţia societăţii româneşti actuale şi luate măsuri pentru a evita repetarea evenimentelor tragice ale istoriei.

În calitate de martor, dr. *Liviu Beris*, vicepreşedintele Asociaţiei Evreilor Români Supravieţuitori ai Holocaustului, a evocat momentele dramatice prin care a trecut, ca potenţial condamnat la moarte şi deportat în Transnistria. El a atras atenţia asupra situaţiei actuale din România când proliferează literatura legionară, articolele negaţioniste, precum şi asupra slăbiciunii justiţiei care nu aplică legislaţia privind sancţionarea xenofobiei, rasismului şi antisemitismului. Dr. *Aurel Vainer* a ţinut să menţioneze că slăbiciunile actualei justiţii nu se referă numai la cazul evreilor, ci la întreaga societate românească.

Foto: A. CÂLŢIA

Dr. *Lya Benjamin* a făcut o legătură între antisemitismul şi antidemocratismul mişcării legionare. Ea a punctat principalele particularităţi ale antisemitismului legionar: exponenţii mişcării au formulat sintagma iudeo-bolşevismului, preluată din Germania, dar folosită pentru prima dată de Zelea Codreanu; s-a promovat un „antisemitism de mântuire", respectiv, dincolo de motivaţii economice şi sociale, o încercare de spiritualizare a antisemitismului, un exemplu în acest fel fiind cele spuse de liderul legionar Vasile Morar: „Ne deranjează că evreii au pătruns în corpul nostru; sunt un alt corp", de aici demonizarea evreilor şi necesitatea de a se elibera de „satana iudaic". Cea de a treia particularitate a fost ostilitatea faţă de democraţie, care, potrivit ideologilor legionari, „a permis transformarea a milioane de jidani în cetăţeni români", concluzia fiind că „democraţia a subminat unitatea neamului şi s-a pus în slujba marii finanţe internaţionale jidoveşti".

Av. *Iulian Sorin* a încercat să explice diferenţa dintre Zelea Codreanu şi Horia Sima; primul - un conducător cu carismă care a atras intelectualitatea; Sima, în schimb, a fost preferatul germanilor, care l-au folosit ca un mijloc de şantaj împotriva lui Antonescu. În ceea ce priveşte rolul Bisericii Ortodoxe în mişcarea legionară, aici trebuie făcută diferenţa între instituţia ca atare şi membrii ei. Ideologia legionară nu s-a stins nici în perioada comunistă, când numeroşi legionari au fost primiţi în partid, a mai arătat vorbitorul. *Liviu Rotman* a ţinut să precizeze că legătura dintre legionarism şi comunism nu este un fenomen contra naturii, ambele fiind de tip totalitarist şi periculoase pentru democraţie.

Prof. univ. *Vasile Morar* a vorbit despre reacţia studenţilor la cursul său „Violenţa în istorie", în care este abordată şi problema Holocaustului, mulţi dintre tineri întrebându-se cum a fost posibil aşa ceva. Din păcate, studenţii au prejudecăţi şi sunt multe continuităţi în rău acum, preluate din perioada interbelică, a remarcat vorbitorul.

Prof. *Mircea Ghiordunescu*, fost consul general la Milano, a subliniat două idei: din experienţa familiei sale, şi-a dat seama că pogromul de la Bucureşti a fost dinainte pregătit. Referindu-se la prezent, vorbitorul a amintit situaţia cu care se confruntă românii din Italia – discriminarea. Acum românii ar trebui să conştientizeze ce înseamnă discriminarea faţă de alţii, dar, din păcate, reacţiile nu au fost cele aşteptate, dimpotrivă, au existat manifestări de rasism şi antieuropenism. Domnia-sa a *mulţumit F.C.E.R. pentru reacţia* promptă faţă de fenomenele ce s-au manifestat în Italia împotriva românilor şi încercările de aplanare a acestui conflict.

Reacţii ferme împotriva încercărilor de reactivare şi legitimare a ideologiei legionare

Dr. *Alexandru Florian*, director adjunct al Institutului „Elie Wiesel", şi-a manifestat regretul faţă de indiferenţa societăţii civile legată de problemele evreilor, concret ale pogromului de la Bucureşti, o componentă a istoriei României. El a subliniat necesitatea completării „istoriei mici" cu noi elemente, de pildă rolul martorilor pasivi şi al călăilor, responsabilităţile la nivel mediu şi inferior, rolul bisericii şi al prelaţilor, al legionarilor în iniţierea Holocaustului românesc, faptul că nici Antonescu nu a fost străin de pogromul legionar din Bucureşti, dovadă poziţia lui de neintervenţie în acţiunile antievreieşti. Vorbitorul a menţionat apariţia lucrării „Cum a fost posibil", de istoricii Lya Benjamin şi Anca Ciuciu, iniţiativă comună a Institutului său şi a Centrului de Istorie, destinată tinerilor, în care se dau explicaţii concrete despre pogromul de la Bucureşti şi despre alte aspecte legate de istoria evreilor. Cu ajutorul Fondului Interculturalitatea al Ministerului Culturii, Institutul şi F.C.E.R. ar trebui să realizeze un proiect comun pentru rescrierea textelor de pe monumentele evreieşti, în care să se menţioneze explicit răspunderile. Alexandru Florian a relevat, de asemenea, clivajul de memorie la intelectualitatea din România unde există două categorii: cei care recunosc Holocaustul din România şi cei care-l uită - majoritatea societăţii româneşti - şi a atras atenţia asupra tendinţei elitei intelectuale de a reactiva cultura de dreapta şi de extremă dreapta interbelică. Vorbitorul a cerut o acţiune fermă împotriva iniţiativei parlamentare ce vizează reabilitarea tuturor celor care au luptat împotriva comunismului, ceea ce va însemna reabilitarea legionarilor. Toate aceste manifestări reprezintă ameninţări directe la adresa democraţiei. În context, *Liviu Rotman* a menţionat că există o încercare permanentă de legitimare a mişcării şi ideologiei legionare, ceea ce reprezintă un mare pericol pentru democraţie.

Despre fragilitatea democraţiei româneşti a vorbit şi ing. *Paul Schwartz*, vicepreşedintele F.C.E.R., care a arătat că momentele comemorative sunt un bun prilej şi pentru a atrage atenţia asupra fenomenelor antidemocratice, antisemite şi antiisraeliene ce se manifestă în societatea românească. Şi domnia-sa a deplâns incapacitatea justiţiei de a aplica legile foarte bune care sancţionează astfel de manifestări.

Etnosociolog dr. *Hary Kuller* a subliniat, la rândul său, necesitatea de a dialoga cu tinerii şi de a le da răspunsuri corecte la întrebările puse de ei legate de istoria evreilor. El a pus în discuţie şi atitudinea evreilor ca oameni de cultură faţă de intelectualii care au avut un rol în mişcarea legionară şi a propus prezentarea fiecărui caz în parte, abordarea acesteia cu distanţarea şi obiectivitatea necesare.

În încheierea dezbaterilor, dr. *Aurel Vainer* a apreciat manifestarea ca „o reuşită a celor care au gândit-o, au realizat-o şi organizat-o", exprimându-şi părerea de rău faţă de numărul mic de neevrei care au participat. Domnia-sa a venit cu mai multe sugestii pentru acţiuni viitoare, printre care un simpozion având ca temă „Drepţii între Popoare din România". Deşi anul trecut s-au înregistrat mai puţine incidente antisemite, F.C.E.R. continuă, şi cu sprijinul unor organizaţii evreieşti internaţionale, lupta consecventă împotriva manifestărilor antisemite, a arătat el.

EVA GALAMBOS

CRONICA ANTISEMITISMULUI

Studenți de la Oxford, împotriva negaționismului şi a extremei drepte

Peste 200 de demonstranți au pătruns la o sesiune a venerabilei societăți de dezbatere Oxford Union, pentru a protesta împotriva prezenței istoricului negaționist David Irving, condamnat în Austria pentru declarațiile sale de negare a Holocaustului, şi a lui Nick Griffins, liderul formațiunii de extremă dreapta, Partidul Național Britanic (PNB). Protestatarii au strigat: „Nu vrem fasciști la Oxford. Vom apăra democrația". Cu câteva minute înaintea dezbaterii, ei au reuşit să treacă de cordonul de securitate amplasat lângă clădirea Oxford Union şi au organizat o demonstrație sit-in în holul clădirii. În acțiunea de protest, mai multe grupuri de studenți, inclusiv Uniunea Studenților din Oxford şi societățile evreieşti şi musulmane din cadrul universității, s-au alăturat grupării militante „Uniți-vă împotriva Fascismului". Uniunea Studenților Evrei (USE) a închiriat autobuze cu care a adus studenți evrei din Birmingham, Bristol, Cambridge şi din mai multe campusuri londoneze pentru a se alătura reprezentanților Consiliului Evreiesc pentru Egalitate Rasială, Uniunii Naționale a Studenților (UNS) şi mişcării „Uniți-vă împotriva Fascismului".

Yair Zivan, de la USE, unul dintre organizatorii campaniei, a declarat că a fost „îngrozit" când a auzit de invitarea celor doi negaționişti la dezbatere. „Suntem profund dezamăgiți că preşedintele societății de dezbatere a permis organizarea acestei manifestări. Se pare că pe el nu-l interesează că această dezbatere îi jigneşte pe studenții evrei", a declarat el.

Deşi independentă de Universitatea din Oxford, societatea de dezbatere este compusă mai ales din studenți. Ei au decis prin vot să permită participarea celor doi, cu toate apelurile pentru revocarea invitației. Preşedintele societății, Luke Tryl, a declarat că i-a invitat pe cei doi să vorbească despre limitele libertății de expresie, nu să-şi expună părerile. „Scopul fondării cu 184 de ani în urmă a societății Oxford Union a fost promovarea şi apărarea libertății cuvântului şi acesta urma să fie subiectul dezbaterii", a declarat el postului de televiziune Sky News. „Oferim posibilitatea pentru combaterea lui David Irving şi Nick Griffins".

„Democrația echivalează cu libertatea cuvântului în măsura în care nu incită la ură împotriva celorlalți, dar include şi dreptul de a li se spune extremiştilor că nu sunt bineveniți, precum şi răspunderea de a proteja minoritățile. Permițând organizarea acestui eveniment, preşedintele a pus pe planul doi soarta studenților evrei din campus, avantajând propria publicitate şi consider că acest fapt va transmite un mesaj cu totul negativ", a declarat Zivan.

Un purtător de cuvânt al organizației „Uniți-vă împotriva fascismului" a afirmat: „La Forumul pentru exprimare liberă, Oxford Union nu trebuia să ofere o platformă lui Nick Griffins, liderul PNB fascist, şi lui David Irving, cel care a negat în permanență Holocaustul. Este o deosebire imensă între a apăra exprimarea liberă şi a oferi o platformă fasciştilor. Departe de a fi campionii libertății cuvântului, istoria a demonstrat că atunci când fasciştii ajung la putere, desființează libertatea cuvântului, democrația, drepturile omului; ei au ucis milioane de oameni şi au încercat să anihileze comunități întregi".

La rândul lor, Uniunea Studenților de la Universitatea Oxford şi UNS au protestat împotriva evenimentului. „Negaționistul David Irving şi liderul partidului fascist PNB, Nick Griffins, nu au ce căuta în societatea noastră multiculturală, nemaivorbind de diferitele noastre campusuri universitare", a declarat Gemma Tumelty, lidera UNS. Organizația noastră se opune fără echivoc rasismului şi fascismului oriunde şi-ar face apariția şi se va opune încercărilor Societății de Dezbateri a Universității din Oxford să-i invite pe Irving şi Griffins. Opiniile rasiste, antisemite, homofobe şi islamofobe ale celor doi amenință securitatea diferitelor comunități universitare. Acolo unde acționează PNB, cresc atacurile rasiste şi alte manifestări legate de ură", a mai spus lidera UNS.

EVA GALAMBOS

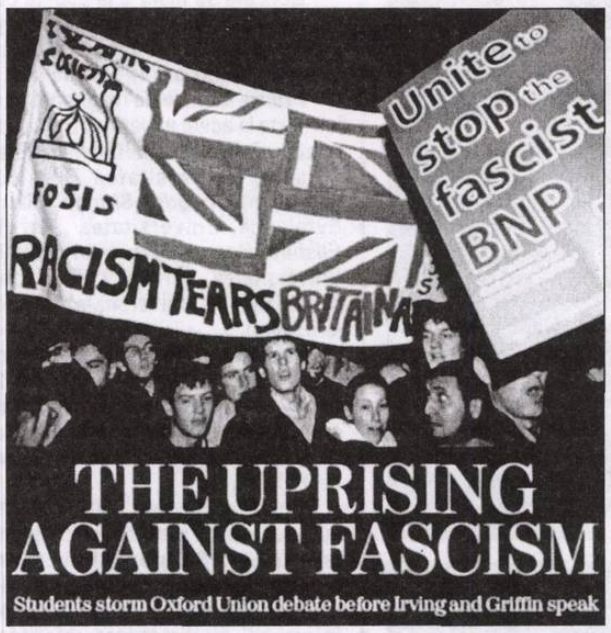

Students storm Oxford Union debate before Irving and Griffin speak

În vizor: Statutul F.C.E.R.

În virtutea dreptului la replică, publicăm un punct de vedere formulat de preşedintele C.E. Arad, ing. *Ionel Schlesinger.* Discuțiile despre Statutul F.C.E.R., de la Adunarea Generală din 16-17 decembrie 2007, le publicăm, parțial, în numărul prezent, pag. 2 (vezi: Denumirea Statutului F.C.E.R. va cuprinde şi sintagma „Cultul Mozaic"), cu precizarea că formularea nu reprezintă un compromis, ci rezultatul unei votări, chiar dacă, în viitor, F.C.E.R. se va strădui să perfecteze actuala formă a Statutului. (R.E.)

În numărul precedent al ziarului, sub titlul „Adunarea Generală Extraordinară a F.C.E.R.", s-a publicat o scurtă informare despre evenimentul respectiv, arătându-se, în final, că în numărul viitor se va scrie „pe larg". În acest context, doresc să formulez câteva precizări, menite a elimina ambiguitatea unor formulări din articolul respectiv, gândindu-mă în special la amintitul „consens".

Din capul locului, doresc să menționez că acest consens a existat doar în privința recunoaşterii faptului că avem nevoie de un Statut, şi că acesta trebuie să constituie fundamentul reglementării modului de funcționare a comunităților şi a Federației acestora, precum şi a relațiilor dintre ele. În privința denumirii, conținutului şi formei de redactare a statutului, suntem departe de consens.

Prima obiecție fundamentală se referă la însăşi denumirea Statutului, denumire care rezultă din modul inadmisibil şi scandalos în care e definit Cultul nostru în „Legea nr. 489/2006 privind libertatea religioasă şi regimul general al cultelor". În Anexa la respectiva Lege, care cuprinde lista celor 18 culte recunoscute în România, la poziția 16, apare cultul (!) „Federația Comunităților Evreieşti din România".

Având în vedere faptul că la art. 14 pct. 1 al aceleiaşi legi se prevede că „Fiecare cult trebuie să aibă un organism național de conducere sau de reprezentare", este o aberație ca Federația, care nu este altceva decât organismul de reprezentare al *comunităților evreieşti de cult mozaic*, să întruchipeze în acelaşi timp şi cultul propriu-zis.

Imediat după apariția respectivei legi (ianuarie 2007), şi mai apoi, la prima şedință a Consiliului de Conducere al Federației, am arătat că noi refuzăm să fim parte a „Cultului F.C.E.R." şi că trebuie acționat neîntârziat pentru schimbarea denumirii în „Cultul Mozaic". Despre acest aspect a relatat, la timpul respectiv, şi „Realitatea Evreiască".

Punct de vedere

Din păcate, de atunci şi până la Adunarea Generală din 16-17 decembrie 2007, cu toate că şi la următoarea şedință a Consiliului de Conducere s-a ridicat aceeaşi problemă, nu s-a întreprins nimic pentru reglementarea situației. Având în vedere că Legea 489 prevedea un termen de un an (data *limită fiind astfel 11 ianuarie 2008) pentru depunerea* statutului fiecărui cult din cele 18 recunoscute, am ajuns ca la data Adunării Generale, când s-a supus spre aprobare statutul, să fim în criză de timp. În acest mod, am acceptat ca soluție de compromis, să se prezinte statutul cu titlul „Statutul Federației Comunităților Evreieşti-Cult Mozaic", urmând a se depune în continuare demersurile pentru schimbarea în lege a denumirii cultului ca fiind „Cultul Mozaic", după care şi denumirea Statutului va fi în consecință „Statutul Cultului Mozaic".

De asemenea, am formulat obiecțiuni principiale şi punctuale privind atât conținutul cât şi forma de redactare a variantei de statut propuse. Sper că doar din lipsă de timp nu s-a putut ține cont de aceste obiecțiuni, urmând ca la redactarea variantei ce se va elabora, ca propunere de modificare a statutului, să fie analizate şi acestea.

În principal, m-am referit la faptul că în actuala variantă, comunitățile sunt tratate ca nişte anexe ale Federației, în loc de a se accentua definirea rolului şi atribuțiilor acestora ca organizații în care se desfăşoară viața evreiască. Mai mult, Federația e definită ca „Organism național de conducere *şi* reprezentare", când formularea din Lege este „Organism de conducere *sau* reprezentare". Am arătat foarte clar că noi nu avem nevoie de nici un organism de conducere, întrucât, chiar conform statutului, comunitățile sunt conduse de comitetele de conducere alese democratic. Avem în schimb nevoie de un organ central de reprezentare, care să nu fie o structură birocratică hipertrofiată, care să-şi aroge nişte drepturi pe care comunitățile nu sunt de acord să i le atribuie. O abordare centralistă nu face decât să justifice lipsa de rezultate a acelor comunități, lipsite de inițiative şi activități, care aşteaptă „indicații" de la centru.

În încheiere, doresc să abordez o problemă principială: de multe ori, unii dintre colegii noştri aflați la conducerea Federației fac apel la „unitate", dar au un mod original de a înțelege această noțiune, şi anume prin acceptarea unanimă a punctului de vedere exprimat de ei. De multe ori, părerile contrarii sunt catalogate ca un atac la această unitate. Întotdeauna am exprimat părerile mele în mod absolut pragmatic şi fundamentat logic, având în vedere exclusiv bunul mers al activității comunitare şi simțind, ca membru al Consiliului de Conducere al Federației, greutatea răspunderii față de cei care mi-au dat mandatul de a-i reprezenta. În acest context, mă aştept ca şi propunerile mele să fie analizate punctual şi acceptate sau respinse doar fundamentat, pe criterii obiective.

Revenind la termenul de „consens" de la începutul acestui text, consider că acesta trebuie înlocuit cu termenul de „compromis", având în vedere că s-a făcut sub presiunea timpului şi condiționat de efectuarea necesarelor viitoare reparații.

IONEL SCHLESINGER

În turneul său din Orientul Mijlociu

Preşedintele George Bush a avut lacrimi în ochi când a vizitat Memorialul „Yad Vashem"

Cu prilejul vizitei sale în Israel, preşedintele american George Bush a participat la un tur de o oră al Memorialului „Yad Vashem" din Ierusalim. El a avut pe parcurs lacrimi în ochi şi a declarat că ceea ce a văzut aici ilustrează faptul că niciodată nu trebuie să cedezi în fața răului. Purtând kipa, a aşezat o jerbă de flori roşii şi albastre pe piatra care acoperă cenuşa victimelor Holocaustului, adusă din şase lagăre de concentrare, şi a aprins o torță în memoria victimelor. Preşedintele american a declarat că a rămas profund impresionat când a văzut că nici măcar în fața ororilor şi răului, oamenii nu l-au uitat pe Dumnezeu, că au rămas neclintiți în credința lor. Emoționat profund în timpul vizitei, după ce a văzut fotografiile aeriene despre Auschwitz, luate de aviația americană, Bush a întrebat-o pe Condoleezza Rice de ce a refuzat guvernul american să bombardeze lagărul, a relatat preşedintele Memorialului „Yad Vashem", Avner Shalev, care a însoțit delegația americană. Preşedintele S.U.A. a apreciat, a mai spus Shalev, că americanii ar fi trebuit să bombardeze lagărul. Tom Segev, important cercetător al Holocaustului, a remarcat că este pentru prima dată când un preşedinte american recunoaşte acest lucru.

Bush a semnat în *Cartea de onoare* a Memorialului, scriind: „Dumnezeu să binecuvânteze Israelul".

Preşedintele „Yad Vashem" i-a dăruit lui Bush un album cu ilustrații ale Bibliei, realizate de artistul evreu Carol Deutsch, mort în Holocaust, în lagărul de la Buchenwald. El s-a ascuns un timp în Belgia, dar a fost denunțat. După război, fiica lui, Ingrid, a descoperit că naziştii au confiscat mobilierul şi obiectele de valoare ale familiei, lăsând neatins un singur obiect – o cutie frumos lucrată din lemn şi împodobită cu Steaua lui David şi cu o menoră, care conținea 99 de ilustrații ale Bibliei, realizate de artist. Originalele sunt expuse la „Yad Vashem" şi muzeul a decis să producă o serie specială de 500 de exemplare cu reproduceri ale ilustrațiilor, primul album revenindu-i preşedintelui Bush. (E.G.)

Pentru combaterea negaționismului este nevoie de cunoaştere

Asociația Evreilor din România Victime ale Holocaustului a editat în 2007, printre alte lucrări, următoarele volume pe care le supunem atenției cititorilor: **● „Holocaust – Gânduri, idei, sentimente" ● „Holocaust – Tinerii întreabă, supraviețuitorii răspund" ● „Procesul ghetourilor din Nordul Transilvaniei"** (vol. I. II).

Prima carte: „Holocaust – Gânduri, idei, sentimente" este o antologie, alcătuită pe bază de concurs, cu lucrări ale unor elevi de liceu din toată țara. Este greu să alegem un citat, cartea merită citită în întregime. Generația tânără, prin aceşti elevi demonstrează că ştie să privească trecutul cu mintea şi sufletul unor oameni maturi, pătrunşi de umanism şi înțelegere, superioare unor aşa-zişi comentatori ori autointitulați „istorici" obtuzi, negaționişti.

În cea de a doua carte găsim mărturii ale unor supraviețuitori ai Holocaustului: Liviu Beris, Oliver Lustig, Leonard Zăicescu, Iancu Țucărman, Miriam Bercovici, Sonia Palty, ca şi comentarii ale sociologului dr. Hary Kuller. Este o lucrare de valoare documentară pentru toate generațiile, cu o singură condiție pentru cel care citeşte: buna credință, adică înțelegere, dorință de a înțelege.

A treia carte este alcătuită de Oliver Lustig, cu competență, cumulând date despre tragedia evreilor din Nordul Transilvaniei, ocupat de regimul fascist maghiar, parte a Holocaustului european. O carte pentru orice istoric dispus să pătrundă în realitatea anilor 1944-1945.

BORIS MARIAN

JCC BUCUREŞTI

Revelion aşa cum n-a mai fost... 2008 întâmpinat la JCC

Petrecerea dintre ani nu se putea să fie omisă nici din programul JCC! Revelionul a fost celebrat în două locaţii aparte – în Blue Lagoon JCC Cafe şi în sala de festivităţi. Cele două încăperi au răsunat de muzică bună, românească şi israeliană, care i-au atras la dans pe participanţi, indiferent de vârstă. Actorii şi interpreţii invitaţi în program - Iulian Postelnicu (*stand-up comedy*), Eugen Cristea, Cristina Deleanu, Radu Captari, Octavian Mardari – au animat atmosfera. Meniul generos, grija organizatorilor şi surprizele ce s-au succedat au completat o adevărată noapte de pomină.

Foto: www.jewish.ro

Festival de Tu Bişvat
(18-21 ianuarie 2008)

Cu ocazia sărbătorii de Tu Bişvat, JCC Bucureşti a iniţiat un festival de patru zile, destinat tuturor grupelor de vârstă. Pornind cu un *Oneg Şabat* cu un iz special – în care fructele tradiţionale şi *Midraş*-urile dedicate acestei celebrări s-au putut întâlni fericit, a urmat sâmbătă Sederul tradiţional de Tu Bişvat pentru tineri. Cafeneaua „Blue Lagoon JCC" a găzduit şi petrecerea dedicată acestui prilej. Dalia Golda a organizat, cu aceeaşi ocazie un program interactiv intitulat „Etz Haim" („Pomul Vieţii"). Sederul pentru tineri a fost urmat de alte două evenimente cu aceeaşi semnificaţie, unul destinat familiei per ansamblu, iar cel de al doilea - susţinut de Rabinul Şlomo Sorin Rosen.

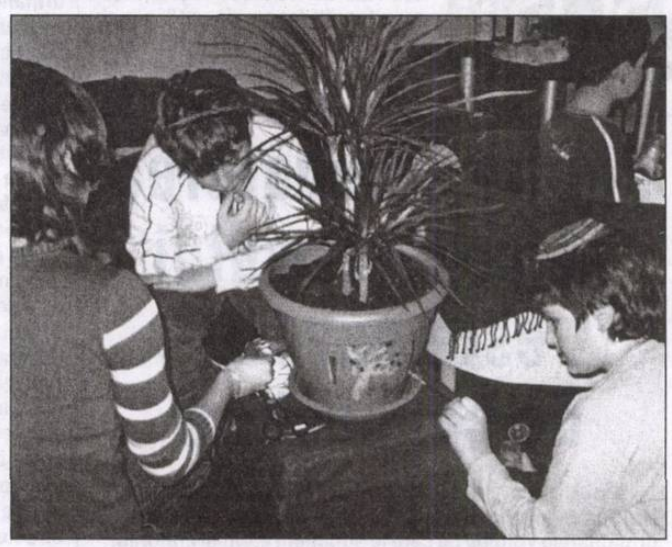

Şi februarie poate fi luna cadourilor... cel puţin la JCC

Dacă privim oferta copleşitoare a programelor, această afirmaţie nu pare deplasată. Primirea Shabatului, regina săptămânii, este programul comun şi constant care aduce bucurie în fiecare comunitate şi în fiecare casă evreiască. Dincolo de această întâlnire de suflet, atât de aşteptată ca răgaz de odihnă şi introspecţie, drumurile participanţilor la programe se despart pe parcursul săptămânii. Desigur se vor mai revedea la fitness, la cafenea sau la o conferinţă incitantă dar, în general, fiecare are programul lui. Aşa cum îl concepe, singur, în conformitate cu oferta generoasă a organizatorilor!

„Generaţia de aur" este aşteptată cu numeroase surprize plăcute în această lună, la JCC. În cadrul programului „Ştirea zilei", desfăşurat la centrul de zi, de duminică până joi, se succed programe ca „Muzică evreiască de pretutindeni", „Colindăm oraşele celebre ale lumii", „Sinagogi din România", „Femei celebre din Tora", „Reţete evreieşti". Participanţii la programe sunt invitaţi la Universitatea Bereshit dar şi la introducerea în lumea Talmudului, susţinută de Rabinul Sorin Shlomo Rosen (luni, 11 februarie, între orele 18.30-20.00). După lansarea volumului *Evoluţia Ştiinţelor Antropologice*, de Phillipe V. Tobias (17 februarie), în cadrul „Matineului de duminică" este programată o întâlnire cu umoristul şi omul de televiziune *Octavian Sava* (24 februarie). Responsabil programe: *Sanda Wolf*.

Tinerii între 18 şi 35 de ani au în luna februarie un program atât de dens încât nimeni nu s-ar putea plictisi! De la serile fierbinţi de salsa la învăţarea limbii ebraice, dar şi a românei pentru străini, programul este unul consistent şi plin de imaginaţie.

Continuare în pag. 16

BERESHIT – Universitatea Comunităţii Evreieşti Europene

La începutul lunii februarie începe un proiect de mare anvergură în programul Centrelor Evreieşti din Europa. Sub denumirea generică de „Bereshit" – Universitatea Comunităţii Evreieşti Europene, se deschide pentru participanţii din România un ciclu de cursuri despre surse, personalităţi şi valori evreieşti. Proiectul începe simultan în România şi Ungaria, fiind un produs comun al nevoii de cunoaştere prin educaţie. Conferenţiarii unui curs intensiv de 72 de ore vor fi reputaţi profesori israelieni, care vor veni pentru prima oară să vorbească unui public din ţara noastră. Toate materialele legate de curs vor fi accesibile pe site-ul *www.bereshit.org*, un website interactiv, redactat în mai multe limbi. Studenţii vor avea acces la materiale video, audio şi scrise relevante şi vor putea comunica prin intermediul Internetului cu profesorii, colegii lor, dar şi cu membrii diverselor comunităţi evreieşti din lume.

Cursurile urmăresc studierea gândirii evreieşti de-a lungul secolelor, trecând în revistă personalităţi şi curente care au animat populaţia evreiască în Israel sau în Diaspora. Programa porneşte de la vremurile Torei, traversează perioadele Mishnei şi Gemarei şi, după un amplu recurs la memoria scrisă a Evului Mediu, ajunge la vremurile moderne.

Cei care se înscriu la aceste cursuri vor avea posibilitatea unică de a putea audia personalităţi de renume din lumea academică europeană şi israeliană.

Printre numele de rezonanţă care vor lua parte la acest experiment educaţional sunt prof. *Menachem Hishman* (Educaţie Iudaică, Universitatea Ebraică din Ierusalim), *Avigdor Shinan* (Literatură Evreiască, Universitatea „Bar-Ilan"), *Elisheva Baumgarden* (Istorie Evreiască, Universitatea „Bar-Ilan"), *Yair Zachovich* (Studii Biblice, Universitatea Ebraică din Ierusalim).

Primele cursuri vor avea loc în datele de 6 şi 7 februarie, între orele 18 şi 22. La fiecare şase săptămâni va începe un nou curs. Doritorii se pot înscrie până la data de 4 februarie, iar taxa de înscriere este de 10 RON.

Pentru obţinerea diplomei „Bereshit" este necesară o prezenţă de cel puţin 80% la cursuri. Responsabile de acest program sunt doamnele *Sanda Wolf* şi *Cristina Fischer*, care vă aşteaptă cu informaţii suplimentare referitoare la ambiţiosul program.

ISRAEL SABAG,
director
de programe JOINT
România

Universitatea „Bereshit" reprezintă o cale inedită de informare şi educare pentru populaţia evreiască, dar şi pentru toţi cei care sunt interesaţi să ne cunoască. Noi suntem adesea numiţi „poporul Cărţii" – „am hasefer" – şi este datoria noastră să facem din acest renume o realitate a prezentului. Pentru a construi un viitor trebuie să ne înţelegem trecutul dar, înainte de toate, trebuie să îl cunoaştem. Pentru ca şi restul lumii să ne înţeleagă, este necesar să ne facem cunoscuţi cu valorile şi experienţele noastre. Prin cursurile pe care le-am iniţiat, participanţii vor putea învăţa de la cei mai buni profesori despre esenţa civilizaţiei evreieşti din cele mai vechi timpuri până azi.

Vă aşteptăm cu mare drag, începând cu 6 şi 7 februarie, la această universitate de cunoştinţe iudaice!

O ofertă pentru fiecare

● Un spaţiu pentru toate vârstele şi pentru toate preferinţele muzicale. Un loc plăcut şi intim, decorat modern. Un centru pentru relaxare, o întâlnire cu prietenii sau o petrecere cu iz israelian. Toate aceste avantaje poartă un nume: **BLUE LAGOON JCC CAFÉ**. Dacă ascultaţi cu nostalgie melodiile anilor '60-'70 şi inima vă vibrează alături de Beatles, Abba sau Julio Iglesias vă veţi simţi extraordinar în fiecare miercuri seara la programul *Oldies but Goldies*. Sâmbăta vă aşteaptă, de la ora 21:00, o petrecere tematică, iar duminică, de la ora 20:00, urmează un *Karaoke party* pentru cei care nu se tem să îşi dea drumul la voce. Cafeneaua este deschisă de luni până joi, începând cu ora 15:00, până la ultimul client. Duminica programul începe la ora 12:00, iar vineri este închis. Clienţii beneficiază de internet wireless, acces la programe de radio şi televiziune israeliană şi pot fuma narghilea pe ritmurile preferate.

● **JCC GYM ŞI FITNESS** este un centru care oferă programe de sport şi întreţinere corporală, la cele mai înalte standarde. Body Sculpt, Body Aerobic, Full Abs şi gimnastică pentru vârsta de aur sunt cursurile care se desfăşoară în decursul unei săptămâni. Aparate pentru gimnastică, sauna şi duşurile conferă acestui spaţiu toate calităţile pentru a opta pentru această sală de întreţinere. Sala este deschisa de luni-joi de la 13:00-21:00, vineri de la 13:00-18:00 şi duminica de la 11:00-18:00. Preţuri şi abonamente: 7 lei/şedinţă; 20 lei/4 şedinţe pe lună; 50 lei/pe lună nelimitat; 300 lei/abonament lunar pentru lecţii particulare. Pentru detalii, organizatorii pot fi contactaţi la numerele de telefon: 021/320.26.08; 031/405.60.64; 0728.457.777.

● **SALA DE CALCULATOARE** îşi aşteaptă participanţii cu zece calculatoare de ultimă generaţie, conectate la internet de mare viteză. Cursuri specifice, pentru a deprinde misterele comunicării în spaţiul virtual, dar şi diferite programe utilizabile în plan profesional, au loc miercuri, de la ora 17:00 la ora 19:00. Programul de funcţionare al sălii de calculatoare este: duminică-joi, orele 10:00-00:00.

● **„BEIT HABUBOT" („CASA PĂPUŞILOR")** este un spaţiu de vis destinat celor mici. Albă ca zăpada, cei şapte pitici, sute de jucării colorate, compun un mediu ideal pentru copii. Activităţi realizate de specialişti pentru această grupă de vârstă îşi aşteaptă participanţii. Program: luni-vineri de la 15:00-19:00 şi duminica de la 11:00-14:00. Participare 7 lei/1h30 min sau 60 lei/lună (100 lei/lună pentru doi copii).

Pagină realizată de
LUCIANA FRIEDMANN

„Aportul iudaismului român la cultura europeană“

Interviu cu deputat dr. AUREL VAINER, preşedintele F.C.E.R.

„Ziua iudaismului român la Paris“, desfăşurată la *Espace Rachi* din Capitala Franţei, la 6 ianurie a.c., eveniment al cărui organizator principal a fost prof. univ. dr. *Carol Iancu*, de la Universitatea *Paul Valéry*, din Montpellier, l-a avut ca invitat de onoare pe preşedintele comunităţii noastre, considerată de lumea evreiască internaţională drept una dintre cele mai active din estul Europei. Impresiile de participant ale domniei-sale s-au constituit în interviul pe care preşedintele Federaţiei, deputat dr. *Aurel Vainer*, l-a acordat revistei noastre.

- *Conceptia care a stat la baza manifestării şi cum s-a concretizat?*

- O concepţie academică şi artistică. Prima s-a materializat prin comunicări susţinute în cadrul a două mese rotunde, având ca temă viaţa şi opera Marelui Rabin dr. Alexandru Şafran şi scriitori şi artişti evrei în România. Cea de-a doua a devenit palpabilă prin imagine şi muzică. Este vorba de vernisajul expoziţiei graficienei şi sculptoriţei *Joëlle Dautricourt* şi al expoziţiei gravorului, pictorului, ilustratorului de carte şi presă *Tudor Banuş*; ca şi de minunatul concert oferit de violoncelista *Sarah Iancu*, solistă a Orchestrei Naţionale din Toulouse.

- *Ce v-a reţinut atenţia din filmul primei mese rotunde?*

- În primul rând, deschiderea făcută de profesorul *Carol Iancu* despre personalitatea emblematică pentru iudaismul român a Marelui Rabin dr. Alexandru Şafran, cu o impresionantă contribuţie pe plan filosofic, religios, dar şi socio-politic, ca Şef Rabin al Cultului Mozaic din România între 1940-1947. Momentul în care dr. Şafran devine Şef Rabin este unul din cele mai tensionate din istoria evreilor din România – ascensiunea forţelor de extremă dreapta, cu orientare pronazistă. Şef Rabinul Şafran a ştiut să-şi apere comunitatea – la acea dată, din punct de vedere demografic, a treia din Europa: 800 de mii de evrei. A împiedicat închiderea sinagogilor şi a cimitirelor evreieşti ordonată de ministrul legionar Radu Budişteanu, în perioada statului naţional legionar. În toamna anului 1942, a obţinut amânarea deportării evreilor din Transilvania de Sud şi din Regat, reuşind să salveze viaţa a circa jumătate din evreii din România. Cu sprijinul nunţiului apostolic Andrea Cassulo, a adus ajutoare evreilor deportaţi în Transnistria. După război, a refuzat colaborarea cu noul regim. Nu a semnat documentele privind renunţarea la bunurile comunitare, nu a semnat moţiunea care cerea condamnarea la moarte a liderului P.N.Ţ., Iuliu Maniu, ceea ce i-a atras exilul. În cei 50 de ani în care a fost Mare Rabin al Genevei, a militat cu succes pentru promovarea ecumenismului, în favoarea Alialei evreilor din fosta U.R.S.S., a sprijinit sionismul, Statul Israel. A fost un *quod erat demonstrandum*, din care a rezultat că, prin opera sa filozofică, mai cu seamă în domeniul Cabalei, şi prin opera socială, dr. Alexandru Şafran reprezintă o efigie a iudaismului român, european şi – de ce nu? – mondial.

- *Momente memorabile?*

- Comunicările copiilor Marelui Rabin dr. Alexandru Şafran, acum maturi; respectaţii cărturari evrei europeni, prof. univ. dr. în filozofie, *Esther Starobinski-Şafran*, care a vorbit despre universalitatea gândirii ilustrului său părinte, şi prof. univ. dr. în oftalmologie, *Avinoam Şafran*, care l-a evocat filial, dar şi din punct de vedere al interferenţei între filozofie şi ştiinţă. Doamna profesor Esther Starobinski-Şafran s-a referit la volumele *Cabala, Israel în timp şi spaţiu, Înţelepciunea Cabalei, Un tăciune zmuls flăcărilor, Evrei şi creştini: moştenirea Shoah-ului, Etica evreiască şi modernitatea* ş.a. Comentariile au dovedit mare adâncime şi fineţe a observaţiei. Profesorul Avinoam Şafran a impresionat auditoriul prin relatări despre calitatea profund umană a relaţiilor tatălui său cu familia, dar şi cu marea familie evreiască, despre impactul ideilor sale filosofice asupra înţelegerii multiplelor procese fiziologice, cu precădere, oftalmologice şi comportamentale din fiinţa umană. Acest al doilea aspect a fost ilustrat cu ajutorul tehnicilor moderne de vizualizare. Am trăit momente de mare satisfacţie intelectuală şi morală.

- *Ponderea celui de-al doilea simpozion?*

- Aportul iudaismului român la cultura europeană. Fiindcă Moses Gaster a fost unul dintre promotorii de marcă ai literaturii populare româneşti în Europa. Fiindcă mulţi dintre marii avangardişti europeni îşi trag rădăcinile şi s-au format intelectual în România. Mă gândesc la Tristan Tzara, Isidore Isou, Marcel Iancu ş.a. Fiindcă marea poezie europeană a secolului XX nu poate fi concepută fără Benjamin Fundoianu-Fondane, Paul Celan, Ilarie Voronca, Maria Banuş ş.a. Proza – fără Marcel Blecher, Mihail Sebastian ş.a. Despre toţi aceştia şi despre mulţi alţii – M. Rodna, Ana Novak sunt numai două exemple – s-a vorbit în cadrul acestei reuniuni.

- *Cine au fost conferenţiarii?*

- Directoarea Institutului Cultural Român, *Magda Cârneci*, scriitorul originar din România, *Edgar Reichmann*, profesorul universitar de la Politehnica bucureşteană, *Dimitriu-Felician Lăzăroiu*, graficiana şi sculptoriţa *Joëlle Dautricourt*. Impresionant a fost medalionul „Maria Banuş“ realizat de fiul ei, gravorul, pictorul, ilustratorul de carte şi presă *Tudor Banuş*. Interesante – punctele de vedere legate de avangardism ca şi de viaţa şi opera lui Sebastian exprimate de *Magda Cârneci* şi *Edgar Reichmann*. Importantă - intervenţia profesorului *Lăzăroiu* despre diferenţa între vorbă şi faptă în tratarea problemelor privind fenomenul antisemit şi negaţionist în România de azi. Originală – opinia lui *Joëlle Dautricourt* pornind de la versetul din *Genesis*, "La început a fost cuvântul“, pentru a-şi argumenta opinia potrivit căreia imaginile sunt prelungiri ale cuvintelor.

- *Şi profesorul Iancu?*

- A făcut un istoric din unghi socio-cultural al evreilor sefarzi în România, din secolul al XIV-lea până în perioada post-comunistă, şi a citit poeme din recentul său volum de poezie semnat cu pseudonimul *Tristan Janco, Mémoires de la Shoah*.

- *Intervenţii personale?*

- E bine c-aţi folosit pluralul, întrucât am vorbit la ambele mese rotunde. După cum ştiţi, subiectele îmi sunt la inimă. Comemorarea unui an de la trecerea în eternitate a Şef Rabinului Şafran a fost marcată la Templul Coral prin luări de cuvânt ale unor prestigioşi intelectuali bucureşteni, dar şi prin valoroase omagii din partea unor importante personalităţi din viaţa politică şi religioasă din România. Şi la comemorarea din Beer-Sheva mi-am adus omagiul de gând faţă de ilustrul dispărut. Deşi am fost contemporan cu regretatul Şef Rabin dr. Alexandru Şafran, drumurile noastre nu s-au încrucişat fizic, ci numai ideatic. Pornind de la afirmaţiile profesorului Iancu, am arătat că datorită Şef Rabinului Şafran, sunt unul dintre cei aproximativ 300.000 de evrei rămaşi în viaţă până la 23 august 1944. Dat fiindcă întâlnirea avea loc la Centrul Rachi, mi-am amintit de *heider*-ul din Ştefăneştiul natal, unde vorbeam cu cei de seama mea ce grozav lucru este să parcurgi Humaşul, Ghemara şi s-ajungi la Rachi. Şi iată cum unui copil dintr-un *stetl* din nordul Moldovei i-a fost dată şansa s-ajungă la Centrul Rachi din Paris. Mi-era încă proaspătă în minte manifestarea de la Templul neolog din Arad, unde a fost adus prinos de recunoştinţă Majestăţii Sale Regina-mamă *Elena*, căreia Institutul „Yad Vashem“ i-a acordat medalia de „Drept între Popoare“. Tot la Arad a fost lansat volumul „Elena – Regina României“, iar Majestatea Sa Regele Mihai a dat autografe. Am vorbit despre toate acestea, dat fiind bunele relaţii care au existat între Şef Rabinul Şafran şi Casa Regală. După o succintă expunere a vieţii evreieşti actuale în România, a celor 0,1% din totalul celor care au trăit înainte de cel de-al doilea război mondial, un prezent cu împlinirile, neîmplinirile, provocările sale, am accentuat asupra preocupării noastre pentru prezervarea, dezvoltarea şi valorificarea patrimoniului iudaic sacru - sinagogi şi cimitire evreieşti – şi laic, respectiv, despre activitatea Editurii *Hasefer*, C.S.I.E.R., R.E., A.E.R.V.H. Referindu-mă la viitor, am încheiat într-o notă optimistă: iudaismul român mai are încă mulţi ani în faţă.

- *Clipe de emoţie?*

- Căldura primirii care mi s-a făcut, apropierea imediată faţă de mine a familiei Şafran. Aplauzele la propunerea mea de a reforma Fundaţia *Filderman*, care să se numească de acum încolo Fundaţia *Filderman-Şafran*, ţinând seama de rolul major al amândurora în salvarea şi supravieţuirea a aproximativ jumătate din populaţia evreiască din România. Excepţionalul concert susţinut de *Sarah Iancu*, mai ales, piesa *Kol Nidrei*, cântată la final.

- *Noi contacte cu instituţii evreieşti din Paris?*

- M-am întâlnit, la sediul Conseil Représentatif des Institutions Juives de France (C.R.I.F.), cu preşedintele *Richard Prasquier*, ne-am informat reciproc asupra activităţii noastre şi am convenit încheierea unui Acord de colaborare. Am discutat cu directoarea Muzeului de Artă şi Istorie a Iudaismului din Franţa, *Laurence Sigal*, în vederea acordării de sprijin profesional pentru crearea Muzeului Evreilor din Moldova de Nord, a cărui piatră de temelie am pus-o la Dorohoi, în 2007. Am avut convorbiri la Congresul European Evreiesc (C.E.E.) cu secretarul său general, *Serge Cwajnebaum*, asupra evoluţiilor la zi din viaţa C.E.E. şi F.C.E.R. Am constatat bunele aprecieri de care se bucură F.C.E.R.

- *O speranţă pentru viitorul imediat?*

- La „Ziua iudaismului român la Paris“ am anunţat că am solicitat primarului general al Capitalei, *Adrian Videanu*, ca două străzi din Bucureşti să poarte numele academicianului *Nicolae Cajal* şi al academicianului *Alexandru Şafran*. Sper ca această cerere să fie onorată şi să aducem şi pe această cale un omagiu celor doi mari înaintaşi.

IULIA DELEANU

- **Savanţii Esther Starobinski-Şafran şi Avinoam Şafran, despre tatăl lor**
- **Transformarea Fundaţiei „Filderman“ în Fundaţia „Filderman-Şafran“**
- **Iudaismul român mai are încă mulţi ani în faţă**

„Geografii spirituale“

Urmare din pag. 1

cu extracte din sute de manuscrise şi vechi tipărituri, supuse unui aparat ştiinţific de precoce anvergură comparatistă. Precum magicele containere menite a dilata decisiv percepţia unor poeţi de geniu, *„la malle de Rimbaud“*, de exemplu, care, la centenarul acestui fulgurant rebel, fu plimbată de către directorul general UNESCO în expoziţii triumfătoare, de la Charleville-Mézières la Moscova şi Petersburg, ori precum alt cufăr miraculos, ce se adăuga postum moştenirii lui Pessoa, s-ar putea spune că literaturii noastre savantul de vrednică ambiţie îi dăruia, scotocind prin depozite de anticari, temeiuri şi nebănuite prelungiri, demne să ilumineze cu surprize un întreg versant venerabil.

La asta mă gândeam într-o după amiază de la începutul lui ianuarie, care-şi programase la Paris, în sălile Centrului Rachi, să rememoreze pregnanţa şi beneficiul altoiurilor culturale produse de-a lungul timpilor, între Israel şi trunchiul istoriei româneşti. Cazul, nicicum singular, se rezema, pentru mine, în acelaşi context, pe evocarea unei existenţe care a servit şi ea ca punte meritorie a prieteniei între popoare: aceea a altui rabin-şef, nu la Londra, unde avea să ajungă Moses Gaster, ci în Elveţia, unde şi-a stabilit reputaţia respectabilă Alexandru Şafran, după salutara lui activitate în România. Variate contribuţii, coordonate de profesorul Carol Iancu, de la Universitatea din Montpellier, salutate de dr. Aurel Vainer, preşedintele Federaţiei Comunităţilor Evreieşti din România, veneau să moduleze aspecte ale unui schimb de energii şi iniţiative, substanţial ilustrat, pe întinderea ultimelor două veacuri; izbucnind în explozia de inventivitate a dadaismului, surrealismului şi lettrismului, prin Tzara, Marcel Janco, Fondane, Brauner, Isou, ori în acea sinceră, complexă reflexiune, constitutivă pentru scrisul lui Sebastian - la care făcea în chip binevenit referinţă un literator activ şi un critic devotat, Edgar Reichmann.

Interesant, dealtminteri, pentru bogăţia plurală căreia îi este dator excursul nostru, - a înregistra ecoul unor tonitruante revendicări polemice nu ne poate nicicum dispensa de convenţa necesară cu ceea ce înseamnă interioritate, cu balansul îngândurat, inerent atâtor alte talente. Asemenea dimensiuni ale atelierului liric, le-am întrevăzut, bunăoară, în mărturia lui Tudor Banuş. Cu discreţie, în loc să-şi etaleze propria problematică, graficianul, prezent în publicaţii de prestigiu, a preferat să arunce o lumină irecuzabilă, de adevăr trăit, asupra maicii sale, cunoscuta poetă care a fost Maria Banuş: aberant acuzată, prin 1951 - să ne amintim! -, de orientare „intimistă“. Veacul nu de mult încheiat includea, în formula încăpătoarei lui diversităţi, destule pricini de contencios radical, de apăsare inumană, dar şi de regretabil *malentendu*.

Suntem astăzi mai pregătiţi a detecta, peste blestemul adversităţilor iraţionale şi peste scrâşnetul furios al persecuţiilor, făgăduinţa unui firmament care să distribuie loial consolările; pe bolta lui s-ar asocia fericit liniile de miră ale efortului nostru sufletesc. Din astfel de tresăriri, tainic aderente la rădăcinile sacrale ce susţin existenţa, o recoltă de imagini, semnate Joëlle Dautricourt, se afla expusă acolo, pe simezele Centrului Rachi; voiau să figureze o condiţie suprapersonală, autoarea le designa sub un vocabul senzual şi fatidic, *Carnea literelor*.

Înspre incantaţia literelor, încorporate însă unei alcătuiri riguros funcţionale, ar fi trebuit să ne ducă şi lucrarea întreprinsă sub semnul altor instanţe metodologice, a performanţei lingvistice. Concepută esenţial şi sagace, *Gramatica română* a lui H.Tiktin, filologul strămutat la Berlin, mi s-a părut întotdeauna, prin concizia ei nervoasă, prin puterea ei vitală, că reprezintă, pentru limba noastră, ceea ce a fost pentru Franţa, în veacul XVII, celebra *Gramatică* a janseniştilor de la Port-Royal. Nepoata acestui magistru în filologie, formată sub oblăduirea lui, pictoriţa Lola Schmierer Roth, a absorbit în parcursul ei, de la „Der Sturm“ până la Derain, o echivalentă nevoie de constructivă austeritate. Şi un alt nume, provenind direct din orizontul disciplinei arhitecturale, Adrien Fainsilber, îmi răsare aici, ca o completare ce se impune, omis în lista competenţelor invocate în dezbaterea de la Paris. Constructor de muzeu, adaptând, la Clermont-Ferrand, o mânăstire din Marele Secol nevoilor stringent moderne, cu un spirit de emulaţie eficace şi original, continuând cu un edificiu remarcabil, de aceeaşi folosinţă, la Strasbourg, Fainsilber a făcut în România un pelerinaj în căutarea străbunilor săi israeliţi. Invitat de noi, condus de pictorul Ion Nicodim, le-a găsit mormintele în cimitirul de la Iaşi.

Periplu într-un fel simbolic, această întoarcere înspre originile îndepărtate ale aventurii sale creatoare, la un artist, care, imaginând faimoasa *Geodă*, pentru noul Muzeu parizian al Ştiinţelor, marcase curajul de a închide emblematic, prin parafa unei forme suspendate – receptacol legănând curb viziunea –, un lung, străvechiu echilibru al arhitecturii, în regimul stabilităţii orizontale.

Nu-ţi trebuie, desigur, opinteli fără de măsură sau argucii falacioase, spre a ordona într-o justă armonie atare elanuri, provocând întâlniri între orizonturi distincte de creaţie. Să nu uităm, cel mai minunat acord, de zdrobitoare forţă persuasivă, s-a petrecut, în istoria ultimelor secole, dincolo de orice zgomot veleitar, de orice gust năbădăios al manifestelor: atunci când dragostea lucidă cu care îmbrăţişa tradiţia i-a dăruit lui Mendelssohn-Bartholdy perseverenţa şi norocul să redescopere monumentul ei suprem, *Mathaeus Passion*, de J.S. Bach. La 11 martie 1829, exact, zi după zi, la un veac distanţă de crearea capodoperei, căzută în uitare, acest tânăr de 20 de ani, mult cultivatul muzician pe care Goethe îl chema să-i desluşească la pian, în şedinţe private, evoluţiile din arta sunetelor, reuşeşte o palingeneză pilduitoare: în Leipzig chiar, în urbea unde oficiase divinul Cantor, prin acest adolescent plin de fervoare, excutând magistral partitura, geniul lui Bach urcă din nou, cu proaspătă strălucire, pe cerul memoriei universale. În fine revizitată cu asiduă clarviziune, materie de referinţă imediată, durata augustă a muzicii reorientează conştiinţa de sine a prezentului. Cuvintele jubilante pe care istorica restituţie i le-a prilejuit autorului însuşi, lui F. Mendelssohn-Bartholdy, sunt perfect îndreptăţite - „îi aparţinea unui evreu să restituie lumii cea mai mare dintre operele creştine“.

Astfel logodite, înţelesurile creaţiei pecetluiesc destine responsabile, de comprehensiune profund angajantă, mai tare decât orice culpabil atentat la omenie. Îmi place să-mi amintesc întâlnirea de la Paris, şi schimbul ei de informaţii şi idei, sub incidenţa unui asemenea *memento*. Încă o dată, înţelepciunea artei se vădeşte inuzabilă.

IUDAICA

Templul din Ierusalim

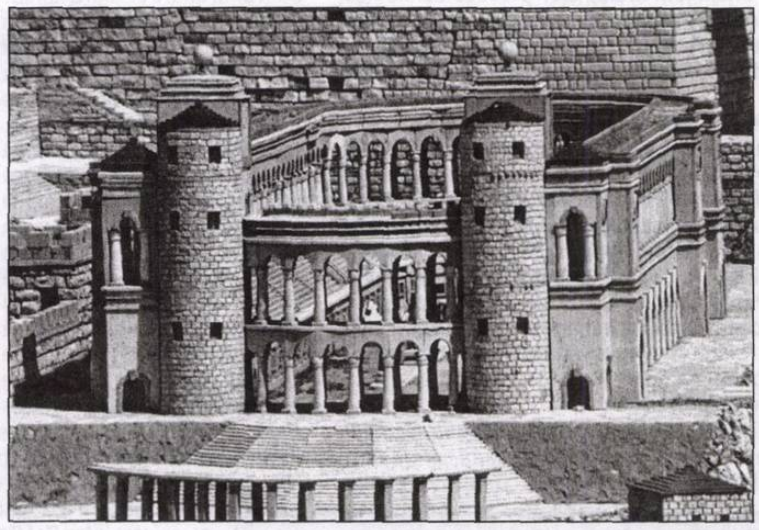

Templul din Ierusalim a fost simbolul existenței evreilor în antichitate. Era cunoscut de vecini, ca şi de cei care veneau de departe să-l vadă. A fost distrus de două ori, dar Al Doilea Templu a fost refăcut în miniatură, împreună cu modelul Vechiului Ierusalim, la scara 1/50, în apropiere de Holyland Hotel. S-au folosit informațiile din tratatul Midoth al Mişnei, ca şi din descrierile lui Josephus Flavius. De realizarea proiectului s-a ocupat o comisie condusă de arhitectul Michael Avi-Ionah.

Primul studiu modern despre Templul din Ierusalim a fost întocmit de doi cercetători francezi, la începutul sec. XX, Perrot şi Chipiez. În Talmud se descrie modul cum a fost construit Primul Templu: „Pământul şi cerul răsunau de vuietul lucrărilor... Păsările cerului soseau în zbor... Norii veneau să aducă lucrătorilor răcoare... Îngerii din cer soseau şi plecau necontenit...". Construcția a durat şapte ani şi, după cum spune Talmudul, nici un lucrător nu s-a îmbolnăvit, nu s-a accidentat. Era în vremea regelui Solomon, Templul era pe Muntele Moria (unde Avraham a crezut că urma să-l sacrifice pe Isaac), iar construcția era în formă de amfiteatru (o influență a arhitecturii egiptene). Existau încăperi speciale pentru gărzi, pentru jertfele animale etc. Numai preoții şi oficialitățile intrau în Templu. Când regele Ieroboam a mai construit temple la Bethel şi Dan, faima construcției lui Solomon a început să scadă, apoi urmaşii l-au păgânărit cu idoli păgâni. În anul 586, Nabucodonosor, regele babilonienilor, a distrus Templul, jefuind podoabele spre a le duce în capitala sa. S-a spus că era o pedeapsă a lui Dumnezeu pentru necredință. Profetul Irmiahu (Ieremia) s-a ocupat de salvarea câtorva obiecte sfinte şi de tabernacolul din vremea lui Moise, ascunzându-le într-o grotă, la Marea Moartă. Ele nu au putut fi găsite de atunci. „Plângerea lui Ieremia" este dedicată acestui dureros moment. În anul 515 î.e.a., Zerubabel a reconstruit Templul după modelul original. În anii 175-164 î.e.a., regele Siriei elinizate, Antiochus Epiphanes, a prădat şi a pângărit Templul, consacrându-l zeilor greci. Macabeii l-au refăcut, dar, mai târziu, trupele lui Pompei, Crassus şi regelui Irod l-au jefuit în repetate rânduri. Regele Irod s-a gândit, totuşi, să-l refacă începând din anul 18 î.e.a., pe acelaşi loc ca şi Templul lui Solomon, însă de proporții mai mari şi în altă concepție, cu un turn central, dominant, ornamentația fiind împrumutată de la greci (stil corintian). Existau în construcție „galeriile Torei", subterane, ca şi porți spre oraş, spre Palatul Haşmoneilor etc. Josephus Flavius scrie: „Întregul Templu, cu exteriorul lui aurit, era de o strălucire orbitoare. De departe, Templul scăldat în lumină părea un munte acoperit de zăpadă".

Soldații lui Titus au distrus acest Templu la numai câțiva ani de la terminarea lucrărilor. Strălucirea marmurei şi aurului a trecut în scrierile înțelepților.

Actualitatea ideilor lui Martin Buber

Cititorul de limbă română are la îndemână o interesantă carte scrisă de Martin Buber în 1923 (în limba germană), publicată în traducere românească de Editura Humanitas, în 1998, *Eu şi Tu*, în colecția de filosofie coordonată de Sorin Vieru. Introducerea la varianta românească este scrisă de regretatul poet şi om de aleasă cultură, Ştefan Augustin Doinaş. Martin Buber a fost un mare cunoscător al hasidismului. În 1908, el a publicat una dintre cele mai originale cărți în acest domeniu, „Legendele lui Baal-Şem", o „rescriere" a tezaurului spiritual creat de inițiatorul hasidismului şi de urmaşii săi, după ce în 1906 publicase „Povestirile rabinului Nahman" (carte tradusă şi în româneşte, la Editura Hasefer).

Născut la Viena în 1878, Buber a avut o pregătire solidă din fragedă tinerețe, în domeniul iudaismului (bunicul său era un învățat recunoscut în lumea evreiască est-europeană), iar sionismul a fost pentru Buber prima chemare ca aspirant la valorile moderne ale poporului evreu. Spre deosebire de Th. Herzl, el a evitat politizarea sionismului, punând accentul, ca şi Ahad Ha-Am, pe educația tinerilor şi pe cultură, în genere. Buber a găsit în hasidism sursă de inspirație pentru calea aleasă – anume, desprinderea de nevoile „materiale", de scopurile imediate şi apropierea de ideea autoperfecționării. „Cuvintele trebuie rostite astfel, ca şi cum cerul s-ar deschide în tine. Tu nu trebuie să porți pe limbă cuvântul, ci tu trebuie să existi în el", este îndemnul pe care îl rosteşte Baal Şem Tov, interpretat de Martin Buber. Cu trei ani înainte de a muri, în 1962, Buber a publicat la Editura Schocken Books din New York o carte în care şi-a sistematizat „descoperirile" în domeniul hasidismului – „Ten runs" („Zece trepte"), titlu inspirat de cunoaşterea Cabalei. Menirea învățaților este de a păstra simțul dreptății, de a-l păzi prin cuvânt şi credință în dreptate.

Buber a fost un adept al ideilor socialiste, un adversar al oricăror războaie, a militat pentru pacea cu arabii, dar contribuția sa în plan cultural a fost prioritară. Împreună cu Franz Rosenzweig, a elaborat criterii de translație a Bibliei în limba germană, act temerar, dacă ne amintim că lui Martin Luther îi aparține versiunea literară în limba germană a Vechiului şi Noului Testament. Buber a tradus în germană originalul ebraic, ceea ce nu a făcut Luther. Între anii 1938-1951 el a trăit şi a predat filosofia socială în Ereț Israel, unde a publicat în ebraică o carte importantă, „Credința profetică". Ceea ce îl deosebeşte pe Buber de alți învățați ai secolului XX este tendința permanentă de a aduce credința în intimitatea omului, după exemplul hasidic. El aprofundează ideea de Dumnezeu prin personalizarea imaginii, introduce dialogul ca mijloc de cunoaştere şi autocunoaştere, înțelegerea „eternului" prin trăirea intensă a zilei, a cotidianului, fără a părăsi o clipă principiile eticii biblice,ale eticii în genere. Max Dimond l-a numit pe Martin Buber „un existențialist evreu", caracterizare care nu se poate aplica altor învățați contemporani cu el. Numeroşi teologi creştini au dezvoltat ideea „dialogului" dintre om şi Dumnezeu, preluând-o de la Martin Buber. Indiferent de modul cum este apreciată filosofia sa, dacă a fost sau nu a fost un filosof, Martin Buber şi-a îndeplinit menirea pe acest pământ – a făcut tot ce i-a stat în putință pentru a ne face să ne apropiem între noi şi totodată de Binele spre care tindem asimptotic de mii de ani.

Convocarea „Marelui Sanhedrin" – moment crucial pentru evreii francezi

Cel mai de seamă eveniment din istoria evreilor din Franța a fost convocarea „Marelui Sanhedrin al Israeliților din Imperiul Francez şi din Regatul Italiei", de către Napoleon I, la 9 februarie 1807. Prin acest act, o oficialitate de prim rang a Franței a recunoscut dreptul la existență al unei minorități persecutate timp de aproape 14 secole. Moştenirea politicii duse cu diabolică perseverență de diverşi prelați, principi, în numele unei religii ce se născuse tot din iudaism, era astfel zdruncinată şi se intra într-o perioadă modernă, nu lipsită de asperități. Cultura, civilizația Franței era şi este îndatorată evreilor, chiar şi celor convertiți, cum a fost Michel de Montaigne. În sec. XVIII, la emanciparea evreilor au contribuit mai puțin iluminiştii, ci oameni ca Malesherbes, Mirabeau, abatele Grégoire ş.a. Rabinatul şi Consistoriul evreilor au răspuns prompt inițiativelor împăratului Napoleon, care declara: „Aş vrea să găsiți Ierusalimul aici în Franța". Deşi utopic, exagerat, dezideratul exprimat a ajutat mult la normalizarea relațiilor evreo-franceze. Veniți, probabil, înainte de sec. IV e.a., evreii au locuit la început în Marsilia, Lyon, participând la comerțul maritim, în manufactură, agricultură, au introdus medicina, medicamentele. Sub Carol cel Mare era cunoscut „evreul Isaac" care a fost în misiune şi la califul Harun al Raşid. În sec. XV persecuțiile din nordul Franței au dus la deplasarea a numeroşi evrei spre sud ori la plecarea din Franța spre Germania şi mai departe. Ei au revenit apoi, parțial, în Alsacia, Lorena, în provinciile centrale, vestice ale Franței.

În Paris evreii s-au stabilit în sec. VI, în Ile de la Cité. La Luvru se păstrează diverse vestigii evreieşti, printre care o piatră gravată cu un candelabru cu şapte brațe, probabil din sec. VI. În acelaşi muzeu există o „sală iudaică", unde se regăsesc obiecte aduse din Orient, având o vechime biblică (sec. X î.e.a.), apoi o sală „Rothschild" cu donații ale acestei familii celebre. La Biblioteca Națională se păstrează o colecție cu monezi din vremea lui Bar Kochba (135 e.a.), manuscrise, acte oficiale evreieşti. La fel, la Muzeul de Cluny. Marea Sinagogă şi Templul Uniunii Liberale Israelite din Paris sunt impresionante. În ambele războaie mondiale evreii au participat activ la apărarea Franței, dar guvernul de la Vichy i-a trădat, aşa cum a trădat interesele tuturor francezilor. În toate oraşele mari ale Franței, evreii există prin trecutul şi prezentul lor.

Grupaj realizat de BORIS MARIAN

DIVREI TORA

REFLECȚII BIBLICE de ing. BARUCH TERCATIN

- Pericopa TRUMA (9 februarie 2008 - 3 Adar I 5768)
- Pericopa TEŢAVE (16 februarie 2008 - 10 Adar I 5768)
- Pericopa KI TISA (23 februarie 2008 - 17 Adar I 5768)
- Pericopa VAIAKEL (1 martie 2008 - 24 Adar I 5768)

● Sâmbătă, 9 februarie 2008 (3 Adar I 5768), se citeşte Pericopa **TRUMA**. În pericopa de azi se spune: *„Veasu li Migdaş veşahani betoham" - „Să Mi se facă un Templu şi să fiu între ei"*. Întrebarea care se pune este de ce Divinitatea are nevoie de un lăcaş? *Midraşul Şmo Raba* (33 ,1) ne vorbeşte despre această problemă. Divinitatea a „vândut" *Tora* poporului evreu şi Ea, Divinitatea, se vânduse împreună cu ea. Divinitatea roagă: „Făceți-Mi un loc unde voi putea poposi" *(„Veasu li Migdaş" - „Să-Mi faceți un Templu, un lăcaş")*. *Midraşul* arată legătura între Divinitate şi *Tora*, căci oriunde este *Tora* este şi Divinitatea. În orice loc unde va fi poporul evreu, trebuie să fie şi un lăcaş sfânt. Azi, după ce Templul a fost distrus, lăcaşul Divinității este sinagoga unde ne rugăm. După alți comentatori, Divinitatea este în fiecare dintre noi. Rabi Iacov Haim Sofer, în Cartea *„Ismah Israel"*, spune că existența Divinității depinde de îndeplinirea de *mițvot*, fapt care îl determină pe Dumnezeu să fie în mijlocul poporului evreu. Versetul ne spune: *„Veşahanti betoham" - „Voi fi printre ei"*, adică importantă nu este atât ridicarea unui Templu, chiar provizoriu, cât atitudinea oamenilor, prin faptele bune pe care trebuie să le facă, prin alegerea drumului cel bun.

● Sâmbătă, 16 februarie 2008 (10 Adar I 5768), se citeşte Pericopa **TEŢAVE**. Subiectul acestei pericope este vestimentația *Cohanimilor* şi a membrilor tribului Levi, care oficiau serviciul divin în Templu. Această pericopă are particularitatea de a fi unica în care nu este pomenit numele lui Moşe, în timp ce toate celelalte, de la naşterea şi până la moartea acestuia, invocă acest nume. Baal Haturim explică lipsa numelui lui Moşe prin faptul că Moşe însuşi a cerut ca numele lui să fie şters din *Tora*. Poporul evreu a păcătuit prin adorarea vițelului de aur, despre care va fi vorba în pericopa următoare, iar Moşe a cerut Divinității ca poporul să fie iertat de pedeapsă, asumându-şi păcatul şi cerând ca numele lui să fie şters din *Tora*. Există şi o altă explicație: această pericopă se citeşte, întotdeauna, în casele de rugăciuni, în preajma zilei de 7 Adar, ziua morții lui Moşe, care, în semn de doliu, nu este pomenit. Aceeaşi lipsă de precizie caracterizează o altă problemă, legată de ziua a şaptea a lunii Adar. Intenția lui Haman, care a vrut să nimicească poporul evreu în luna Adar, a fost zădărnicită, evreii fiind salvați. Haman nu a luat în considerare faptul că Moşe s-a născut în ziua a şaptea a lunii Adar, zi cunoscută ca norocoasă.

● Sâmbătă, 23 februarie 2008 (17 Adar I 5768), se citeşte Pericopa **KI TISA**. Ne vom ocupa în această săptămână de personalitatea marelui conducător al poporului evreu, profetul Moşe Rabeinu, pe care-l întâlnim sub trei ipostaze. La început, Moşe se prezintă ca un „străin", deoarece a crescut ca un prinț şi a primit educație în casa Faraonului. Moşe nu a trăit printre frații săi. Poporul nu-l respecta. Moşe, ca străin, era departe de problemele zilnice ale fiilor lui Israel. Moşe e omul pustiului. El dă dispoziții poporului, spunându-i ce trebuie să facă, dar fără a oferi şi explicațiile necesare. Nici ajutoarele sale, Aharon şi Iehoşua, nu reuşesc să le explice oamenilor lucrurile pe înțelesul lor. Comentatorii susțin că Moşe era un om subordonat, dar şi independent. Moşe e cunoscut ca un conducător cu inițiativă, dar oare hotărârile sale sunt pe placul Divinității? Atitudinea lui Moşe e scoasă în evidență în special în cazul vițelului de aur. El îl roagă pe Dumnezeu să ierte poporul - şi aici vedem inițiativa lui. El susține cauza poporului în fața Divinității. Nici un profet amintit în Biblie nu a avut o asemenea discuție dură cu Divinitatea.

● Sâmbătă, 1 martie 2008 (24 Adar I 5768), este *Şabat Mevarhim* şi citim Pericopa **VAIAKEL**, care revine asupra necesității unei donații pentru construcția Templului, a locului unde se va găsi Divinitatea. Mulți dintre înțelepți se întreabă care este rațiunea acestei hotărâri. *„Vaiakel Moşe et kol adat bnei Israel" - „Şi Moşe a strâns tot poporul"* (*Şemot*, 35, 1), fapt pe care nu l-am întâlnit până acum. Înțelepții ne mai spun că Templul trebuie să existe pe vecie. Ei ne arată, în *Talmud*, că cel de-al doilea Templu a fost distrus din cauza urii nejustificate dintre oameni. Tot ce ne este relatat în această pericopă se petrece atunci când Moşe coboară de pe Muntele Sinai, a doua oară, cu Tablele Legii în mână. Moşe anunță poporul că Divinitatea l-a iertat pentru păcatul vițelului de aur şi că doreşte să fie în mijlocul poporului prin clădirea Templului. Ridicarea Templului avea ca scop să şteargă păcatul vițelului de aur şi să deschidă o epocă nouă. Poporul a fost bucuros că Divinitatea va fi în mijlocul său şi că va putea să-şi arate dragostea sinceră față de Ea.

AUREL STORIN

Despre bătrâneţe

La 13 ianuarie a.c., a avut loc, la Centrul Comunitar Evreiesc, un matineu duminical - spectacol de mare succes - în care au evoluat *Aurel Storin* şi invitaţii săi: *Rudy Rosenfeld, Roxana Guttman, Horaţiu Mălăele* (despre care vom reveni într-un număr viitor). Publicăm alăturat textul integral al lui *Aurel Storin*, care şi-a sărbătorit, cu acest prilej, cei 71 de ani împliniţi. La 14 ianuarie, *Aurel Storin* şi-a susţinut doctoratul în ştiinţe umaniste.

Vreau să vă vorbesc despre bătrâni. Şi, ca întotdeauna când introduc în conversaţie o noţiune nouă, primul meu drum a fost la bibliotecă, la DEX, Dicţionarul Explicativ al Limbii Române. Mă gândesc că, dacă eu nu cunosc sensul exact al cuvântului, nu pot să am pretenţia de la nimeni să mă-nţeleagă ce vreau să spun.

În DEX, la pagina 80, bătrân este un adjectiv sau un substantiv şi înseamnă „care trăieşte de mulţi ani".

Dragele mele adjective şi substantive,

Dacă nu ştiaţi, asta suntem noi: nişte persoane care trăim de mulţi ani. Şi dacă la vârsta noastră de astăzi mai adăugăm încă 5700 de ani, imaginaţi-vă de câţi ani trăim noi...

Despre felul în care trăim, DEX-ul nu spune nimic. Şi nici nu e treaba lui. Aceasta e treaba altora şi îngăduiţi-mi să vă spun că bătrânii dau cele mai multe dureri de cap conducătorilor obştii noastre. Ba sunt bolnavi şi n-au medicamente, ba trebuie hrăniţi, ba trebuie internaţi, ba trebuie operaţi. Sigur că, dacă obştea noastră ar fi formată numai din oameni tineri, ceea ce, deocamdată, este o ipoteză fantezistă, greu de presupus, toate lucrurile ar fi mai simple şi, dacă-mi permiteţi, mai ieftine. Costă mai puţin de întreţinut o sală de fitness decât un cămin-spital. Atunci şi fondurile noastre ar fi îndestulătoare şi JOINT ne-ar aprecia sincer pentru felul în care cheltuim banii. Dar aşa? Cei 50 de lei primiţi lunar de asistaţi, cu puţin timp în urmă, pentru cumpărarea unor alimente de bază, au astăzi valoarea de 30 de lei, şi vă asigur că JOINT nu are nici o vină în privinţa asta. Dar nici bătrânii nu au nici o vină. Nu bătrânii produc scumpirile de *alimente, ci tânăra noastră economie de piaţă, care nu e făcută* pentru bătrâni.

Dacă aţi observat, democraţia este forma de societate care apără, prin legislaţie, multe drepturi ale omului: dreptul copiilor, dreptul de a se exprima liber, ba chiar şi drepturile minorităţilor sexuale. Nu cunosc însă nici o lege care să apere dreptul de a fi bătrân.

Există o înţeleaptă vorbă românească : cine n-are bătrâni să şi-i cumpere. Uite că noi n-avem nevoie să-i cumpărăm pe bătrâni. În primul rând, pentru că avem destui. Şi, în al doilea rând, bătrânii nu sunt o afacere. Ce produc bătrânii? Produc numai *„ţurăsuri"*. Şi-atunci ce calităţi au bătrânii? Au calitatea că există. Că, în urma fiecărui bătrân, se află o viaţă de om. Că ei au înfruntat această viaţă, bună şi rea, caldă şi rece, bogată şi săracă. Ei i-au născut pe tinerii de astăzi, i-au hrănit, i-au crescut, i-au educat. I-au educat, mai ales, până la apariţia televiziunii, pentru că, de atunci, îi educă televizorul, aşa cum ştie el. Şi ce mai au bătrânii? Au umor. Uneori un umor amar, greu de definit. Există într-un cimitir evreiesc o placă de marmoră pe care se află numele, fotografia celui decedat şi un mesaj transmis de dincolo pentru soţia lui: „Raşela, acuma mă crezi că eram bolnav?". O viaţă de om în şapte cuvinte.

Şi totuşi bătrânii consumă bugete mari, cu rezultate relativ invizibile. Bilanţul lor contabilicesc este întotdeauna pe minus, chiar dacă puţini oameni de pe lume au înregistrat bilanţurile vieţii aşa cum au făcut-o bătrânii noştri.

Astăzi se vorbeşte mult despre efortul nostru de a fi europeni. Dar eu nu pot omite observaţia că noi am intrat în Europa, nu la 1 ianuarie 2007, ci cu mult înainte. Noi am fost în Europa! Am fost la Auschwitz, la Maidanek, la Dachau, la Treblinka şi în multe alte locuri europene, unde părinţii, fraţii şi surorile noastre au plătit cu viaţa vina de a fi fost europeni evrei.

Sigur că interpretarea europeană de astăzi este cu totul altceva. În primul rând, circulăm prin Europa fără paşaport. Dar, vreau să vă-ntreb pe dumneavoastră, la Auschwitz, pe vremea aceea, se pleca cu paşaport? Tot fără. Sigur că, între timp, lumea s-a mai schimbat şi sper ca Europa să se fi schimbat şi ea. Oricum, a apărut o nouă generaţie de antisemiţi, care nu poate fi învinuită pentru ceea ce au făcut părinţii lor, ci numai pentru ceea ce fac ei şi, *baruh haşem*, că fac încă destule. Ei nu sunt altfel decât părinţii lor, numai Europa e altfel...

În ultimii 500 de ani, evreii au iubit Europa, dar Europa nu i-a iubit pe evrei: i-a izgonit, i-a scos în afara legii, i-a umilit, i-a ucis. Iar bătrânii noştri nu pot să intre în Europa fără memoria lor. Despre memoria bătrânilor nu se pomeneşte nimic în DEX, dar pot să asigur pe oricine că avem o memorie extraordinară, nimic din ceea ce nu se poate uita, nu putem uita.

Suntem sensibili la schimbările din jurul nostru. Iată, chiar acest minunat Centru Comunitar Evreiesc, în care ne aflăm acum! S-a schimbat atât de mult într-un timp atât de scurt. S-a modernizat, s-a înviorat, a întinerit.

Nu găsesc cuvintele cele mai potrivite să-i omagiez pe aceia, tineri şi bătrâni, care au realizat această minune. Am fost şi eu invitat la inaugurare şi m-am bucurat alături de ceilalţi invitaţi. S-au rostit atunci cuvinte de laudă binemeritate, s-a cântat, s-a dansat, la final a explodat şi o bombă, care noroc că era de jucărie... La un moment dat, s-a desfăşurat în această sală o horă frenetică, o adevărată horă de haluţimi. Vă mărturisesc că aş fi vrut să mă prind şi eu în hora aceea, dar nu eram sigur că mă mai ţin picioarele. Uneori, nu mai facem ce vrem noi, facem ce vor picioarele noastre...

Am vizitat totul, cu plăcută uimire şi cu încântare. Am fost şi alături, la subsol, unde i-am salutat, cu un *şalom* bine simţit, pe noii membri ai comunităţii noastre, care tocmai se aflau la bar în nişte superbe sticle de whisky şi coniac, domnul Jack Daniels, domnul Jim Bean, domnul Ballantine's şi, ca o dovadă că la noi nu se fac discriminări, pe domnii Black and White. Am întâlnit şi un evreu grec, pe domnul Metaxa, şi doi europeni francezi: domnul Hennessy şi domnişoara – scuzaţi-mi expresia – Courvoisier. Totuşi, există şi ceva care m-a surprins. Sigur că bătrânii sunt ceva mai cârcotaşi, dar surprinderea mea a fost reală: Unde sunt cărţile? Unde-i biblioteca? Unde-i sala de lectură? Oare am ajuns poporul Cărţii fără cărţi? Sigur că avem computere pe care putem citi de toate, dar cred că, deocamdată, nu suntem poporul internetului. Sigur că aceste fantastice minuni ale electronicii pot înlocui cărţile, dar să-l înlocuiască şi pe poporul Cărţii? Probabil că, în spaţiul limitat de care dispunem, este dificil de înfiinţat o bibliotecă sau o sală de lectură. Îmi permit însă o sugestie: am putea, pe un spaţiu restrâns, să expunem un stand permanent, cu vânzare şi cu o reducere de 30% faţă de preţul imprimat pe copertă, a cărţilor Editurii Hasefer, care tot n-are nici o librărie nicăieri şi ar putea s-o aibă aici, în Centrul nostru Comunitar.

Pe de altă parte, poate că e mai bine că n-avem destul spaţiu. Poate că i-ar fi venit vreunui evreu întreprinzător ideea năstruşnică să deschidă într-una din săli un mic cazinou, ca să fim cât mai europeni, ca la Monte Carlo sau la Nisa. Evreii sunt un popor de gambleri, de jucători şi, uneori, noi ne-am aflat în situaţia să ne jucăm şi viaţa la noroc. Cine a avut noroc a scăpat, cine nu... Dar dacă există locuri în Bucureşti unde noi nu suntem o minoritate etnică, ci o majoritate jucătoare, acestea sunt cazinourile. Mi-a spus cineva că, în cazinourile bucureştene se aude vorbindu-se ivrit aproape ca pe Dizengoff, cu deosebirea că acolo se mai aude vorbindu-se mult şi rusește...

Vreau să vă spun cât de mult mă bucur când privesc în jurul meu, la acest Centru Comunitar Evreiesc şi văd atâţia tineri, câţi n-am observat niciodată. Ei ne umplu viaţa de optimism şi de voie bună, chiar dacă, uneori, mai sar peste cal.

Nu pot să nu vă povestesc cum, cu puţin timp în urmă, când în sala aceasta avea loc o importantă adunare a Lojii B'nai B'rith şi unde nu se făceau şuete, ci se căutau mijloacele pentru ajutorarea celor în nevoi, a năvălit ca un uragan o domnişoară de 19 ani care împărţea pliante, gata-gata să ne dea afară din sală.

- Proiect de lege despre dreptul bătrânilor la demnitate
- În Europa, fără paşaport, înainte de 1 ianuarie 2007
- „Oameni, iubiţi-vă bătrânii / Căci astfel vă iubiţi pe voi!"

- Noi suntem proprietari aici! - ţipa bezmetic fermecătoarea domnişoară. Care voi, scumpete? Şi de când sunteţi voi proprietari aici, păpuşă de fetiţă? Şi cine v-a împroprietărit pe voi aici, fata moşului? Doamne, cum nu aveţi răbdare... Uitaţi-vă la noi, mai aveţi atât de puţin de aşteptat...

Mă consolez cu gândul că această ciudată întâmplare n-a fost decât un accident. Dacă n-aş fi fost de faţă, aş fi putut să accept că am visat...

Iubiţi-i pe tineri, ei sunt uneori mai zburdalnici, mai gălăgioşi şi chiar mai puţin politicoşi decât ar trebui să fie, faţă de bătrâni. Gândiţi-vă o clipă că, la vârsta lor, aşa am fost şi noi. Dar aceşti tineri, aşa cum sunt ei, ne oferă singura noastră posibilitate de a trăi în viitor. Noi vom ocupa, o vreme, amintirea lor. Iar acestor tineri, pe care-i iubesc din toată inima, vreau să le spun că, fără aceşti bătrâni, ei n-ar fi existat niciodată. De altfel, numai tinereţea este absolută. Bătrâneţea e relativă.

Se povesteşte întâmplarea cu o femeie care mergea pe stradă şi observă un bătrânel ce stătea pe un scaun în faţa blocului.

- Doamne, ce bine arăţi, tataie, îi spune femeia, care este secretul dumitale pentru o viaţă atât de lungă şi de fericită?

- Fumez trei pachete de ţigări pe zi, beau şase litri de ţuică pe săptămână, mănânc numai mâncăruri cu multă grăsime şi nu fac niciodată mişcare.

- Nemaipomenit! îl admiră femeia. Şi câţi ani ai, tataie?

- Douăzeci şi cinci de ani.

*

Bătrânii noştri, bazaţi pe experienţa lor de-o viaţă, au o vorbă pe care şi eu o rostesc adeseori: *„şfer ţă zain a iid"*. Dar vreau să vă spun că nu întotdeauna e atât de greu. Am în vedere o întâmplare pe care am trăit-o de curând în Europa unită. La sfârşitul toamnei am fost într-o delegaţie în Italia. Primele zile ale lunii noiembrie m-au prins la Torino. Era tocmai momentul când s-a declanşat conflictul italiano-rom bine cunoscut, când pericolul pentru românii începuse să devină, în fiecare zi, mai lung şi mai lat...

Şeful delegaţiei ne-a sugerat subtil să încercăm să nu vorbim româneşte pe stradă.

- Idiş pot să vorbesc? l-am întrebat.

- Sigur că da, dar cine o să te-nţeleagă?

- Absolut nimeni, i-am spus. În schimb, nu mi-e frică să vorbesc idiş!

*

Îndrăznesc să fac publică sugestia unei „Legi a Senectuţii". Avem „Legea sportului", „Legea adopţiilor", „Legea locuinţelor" şi, dacă vă amintiţi, cu puţină vreme în urmă, Parlamentul a adoptat o „Lege a animalelor". Numai pentru bătrâni nu există nici o lege. Sigur că aceştia sunt avuţi oarecum în vedere, în diverse acte normative. Dar bătrânii nu au nevoie numai de ajutoare sociale sau de protecţie socială, ci de o lege care să-i considere membrii de onoare ai societăţii, seniorii ei. Senior nu înseamnă numai bătrân, ci o personalitate demnă şi importantă.

Americanii nu-i spun unui bătrân *old man*, ci *senior citizen*. Noi le spunem seniori numai sportivilor, ca să-i deosebim de juniori.

Chiar şi DEX-ul, la pagina 851, este mai blând cu seniorii, pe care-i consideră „persoane mai în vârstă", dar nu le mai reproşează cât de mult au trăit, ca la pagina 80.

Sugestia mea nu se referă la pensii. Pensiile sunt drepturi de *muncă, nu drepturi de viaţă. Eu visez o lege* care să consfinţească dreptul bătrânilor de a nu fi umiliţi, de a nu se călca în picioare, zile şi nopţi, pentru a obţine un număr de ordine sau un medicament... Aţi fost vreodată la o Casă de Pensii? Acolo este un coşmar, acolo se aşteaptă, fără speranţe, la cozi interminabile, zile întregi. Trebuie să se prevadă dreptul bătrânilor de a obţine ceea ce le oferă legea, fără intervenţia jandarmilor şi a forţelor de ordine.

Un capitol special s-ar putea referi la adopţia bătrânilor, ceva care înseamnă „a-ţi cumpăra un bătrân".

Va fi prevăzut în acest act normativ, obligatoriu, dreptul bătrânilor la recunoştinţă şi la demnitate. Aş spune, chiar la onoare.

Mă întreb cine va lua iniţiativa parlamentară istorică a acestei legi morale, unică în Europa?

Eu ştiu că e foarte greu, aproape imposibil, dar nu pot să vă ascund mărturisirea că aş fi mândru dacă această iniţiativă legislativă ar aparţine deputatului nostru în Parlament, dragul meu dr. Aurel Vainer. El ar putea avea avantajul că, fiind de la Minorităţi, nu se va afla în centrul disputelor fără sfârşit ale partidelor politice din Parlament. Pe etnia noastră nu se bate nimeni, pentru că nici o formaţiune politică nu aspiră să ne ia locul. Astfel că, pentru „Legea Senectuţii" nu prevăd dispute prea dure în legislativ, şi datorită faptului că parlamentarii şi-au asigurat deja bătrâneţea.

Nu e o fantezie, e o bătălie de durată, care va trebui măcar începută.

Legea biologică este făcută de Dumnezeu, fără Parlament, şi ea nu poate fi modificată. Sigur că putem primi sfaturi şi le primim de circa douăzeci de ori pe zi: „pentru sănătatea dumneavoastră evitaţi excesul de sare, zahăr şi grăsimi". Din păcate, nici un sfat, nici o lege de pe lume nu vor putea da bătrânilor sănătate şi vigoare. Dar linişte şi demnitate, da.

Acesta este sensul Legii Senectuţii pe care o propun astăzi.

Vă spun şi sper să nu vă mânii,
Pe arşiţă, pe vânt şi ploi,
Oameni, iubiţi-vă bătrânii,
Căci astfel vă iubiţi pe voi!

Aurel Storin – *Doctor în ştiinţe umaniste* al Universităţii Bucureşti

„Pentru prima oară, teatrul românesc de revistă intră în universitate". Acesta ar putea fi *motto*-ul sugerat chiar de propoziţia enunţiativă a omului de teatru şi scriitorului *Aurel Storin*, căruia i s-a acordat titlul de Doctor în ştiinţe umaniste *magna cum laudae* al Universităţii Bucureşti pentru dizertaţia „Teatrul românesc de revistă – dimensiunea literară". Lucrarea l-a avut drept coordonator ştiinţific pe prof. univ. dr. *Ştefan Cazimir*. Solemnitatea, deschisă de decanul Facultăţii de Litere, prof. univ. dr. *Liviu Papadima*, s-a bucurat de prezenţa liderilor F.C.E.R., C.E.B., a unor personalităţi culturale evreo-române. *Aurel Storin* a accentuat asupra *unicităţii* teatrului românesc de revistă, constituit într-un gen aparte, în care fastul, culoarea, satira politică joacă roluri importante. „Revista – gen aşa-zis inferior din care se pot scoate şi lucruri superioare", este un spectacol care „se consumă pe măsură ce se desfăşoară". Foarte interesante consideraţii despre istoriografia teatrului românesc de revistă, aşa cum este ea prezentată în lucrare, au fost făcute atât de coordonatorul ei, prof. univ. dr. *Ştefan Cazimir*, cât şi de referenţi: prof. univ. dr. *Florin Mihăilescu*, prof. univ. dr. *Dan Vasiliu*, prof. univ. dr. *Gelu Colceag*. A fost evidenţiat faptul că subiectul este „inedit şi dificil". Au fost evocate nume importante de dramaturgi români care au scris pentru teatrul de revistă de la sfârşitul secolului XIX - începutul secolului XX. A fost pusă în valoare consistenţa teatrului de revistă în anii totalitarismului,când restricţiile impuse de cenzură erau depăşite de creativitatea autorilor, strecurarea adevărurilor sugerate, entuziasmând publicul. Au fost semnalate eforturile de revigorare din prezent. În cuvântul de încheiere, dr. *Aurel Storin* a elogiat sobrietatea, răbdarea, exigenţa conducătorului ştiinţific, a mulţumit lingvistei *Maria Simionescu* pentru sugestia titlului lucrării, referenţilor, profesorului univ. dr. *Mircea Anghelescu*, şeful Catedrei de Istorie a literaturii din cadrul facultăţii, artiştilor teatrului de revistă - „cărămizile care l-au clădit", invitaţilor şi soţiei sale, *Adina*, care l-a sprijinit în cei şapte ani în care şi-a elaborat doctoratul.

IULIA DELEANU

Manifestare omagială la Arad, dedicată memoriei Reginei Mamă Elena

Marea Sinagogă Neologă din curtea Comunității Evreilor din Arad a fost, la 21 decembrie 2007, gazda unei manifestări fără precedent în istoria contemporană a comunității evreilor din România. Această obște a considerat că a sosit momentul, după mai bine de șase decenii de la evenimentele evocate, să rememorăm faptele de curaj și prietenie pentru populația evreiască din România ale Reginei Mamă, Alteța Sa Regală Elena - soția Regelui Carol II și mamă a Regelui Mihai. Invitat de onoare al unei seri magistrale a fost chiar cuplul regal, *Regele Mihai* și soția sa, *Regina Ana* - aflați pentru prima oară la o asemenea manifestare într-o sinagogă.

Peste 400 de persoane, cu invitații nominale, au onorat evenimentul, la care presa locală a fost extrem de receptivă. Invitați de onoare din partea F.C.E.R. au fost președintele dr. *Aurel Vainer* și Rabinul *Shlomo Sorin Rosen*. Reprezentanți ai tuturor cultelor, în frunte cu P.S. Episcop *Timotei Seviciu*, reprezentanți ai administrației locale (prefect, vicepreședintele Consiliului Județean, viceprimarii municipiului), rectorii celor două mari universități, directori de instituții, personalități științifice și culturale au luat parte la eveniment. Special pentru această ocazie, au poposit la Arad și președinți ai comunităților evreiești din zonă - ing. *Tiberiu Roth* (Brașov), dr. *Paul Costin* (Timișoara) și ing. *Ivan Bloch* (Lugoj). Directorul adjunct al JOINT pentru România, *Israel Sabag*, și vicepreședintele D.A.S.M., *Attila Gulyas*, au fost, de asemenea, prezenți. Doamna *Eva Elisheva Huber-Huber* - distinsă cu „Medalia de Aur pentru Servicii" a Austriei pentru acțiunile umanitare în favoarea evreilor -, împreună cu soțul, au venit special pentru acest prilej la Arad, ca și evrei arădeni din Israel, America și Anglia.

Regina Mamă Elena – „Drept între Popoare"

Muzeul „Yad Vashem" din Ierusalim a acordat încă de la înființarea sa titluri de „Drepți între Popoare" acelor neevrei care au avut curajul și simțul dreptății de a contribui la salvarea unei părți a populației evreiești în timpul celui de-al doilea război mondial.

Meritele Reginei Mamă au fost recunoscute - alături de personalități ca Oscar Schindler, Raul Wallenberg și alte 21.756 de persoane din întreaga lume, conform datelor din anul 2007 - și copacul plantat în memoria sa se află pe „Aleea celor Drepți" din cadrul Muzeului „Yad Vashem". Alături de Regina Elena, au mai primit această onorifică gratificare a curajului lor alți 52 de cetățeni români.

Președintele Comunității Evreilor din Arad, ing. *Ionel Schlesinger*, afirma în cuvântul său din deschiderea manifestării: „Pentru noi, evreii din România de astăzi, cinstirea memoriei Reginei Mamă este o datorie de onoare, datorie pe care o îndeplinim cu bucurie și recunoștință [...]. În istoria de 173 de ani a sinagogii, ziua aceasta se distinge prin două aspecte inedite, având profunde semnificații istorice: este prima dată când sinagoga este onorată de prezența unui rege al României (de fapt, e prima dată când în România un rege intră într-o sinagogă) și este prima dată când în sinagogă are loc o manifestare dedicată unei personalități față de care poporul evreu are o veșnică datorie morală. Când se vorbește de istoria recentă a poporului evreu, inevitabil vine vorba de perioada Holocaustului. Noi avem obligația morală de a comemora Holocaustul, dar în același timp avem plăcuta obligație morală de a-i omagia pe acei neevrei, care, periclitându-și propria securitate, i-au ajutat pe frații lor evrei aflați în pericol. O astfel de lumină în întunericul acelei perioade a fost Regina Mamă Elena, distinsă pentru faptele ei cu titlul de «Drept între Popoare»".

După intonarea imnului regal de către elevii Liceului „Sabin Drăgoi", președintele Comunității și-a ilustrat prezentarea cu imagini și documente evocative ale memoriei Reginei Elena. Dintre acestea se distinge medalia acordată de Institutul „Yad Vashem" pe care se disting cele două inscripții „Reginei Mamă Elena, poporul evreu recunoscător" și „Cine salvează o viață salvează întregul univers".

După ieșirea din Sinagogă, la Centrul de Studii Iudaice a avut loc semnarea de către Majestatea Sa a cărții „Elena - Portretul unei Regine" - volum care omagiază, prin

rememorări și documente, personalitatea evocată cu acest prilej. Președintele F.C.E.R., dr. *Aurel Vainer*, a oferit un cadou simbolic Majestăților Lor, care a cuprins un *Sidur*, copii ale unor manuscrise aflate la „Yad Vashem", cărți referitoare la conducători ai evreimii ca W. Filderman și Alexandru Șafran.

Suport și recomandare

Marele Rabin Alexandru Șafran z.l., cel care a fost liderul religios al obștii evreiești din România din anii războiului, de 800.000 de oameni, a cunoscut și apreciat faptele Reginei Mamă. Scrisoarea pe care a adresat-o Institutului „Yad Vashem", pentru susținerea acordării titlului de „Drept între Popoare" Reginei Mamă Elena, sublinia câteva dintre faptele de onoare și curaj ale unui om care nu doar a făcut un act de omenie dar și-a riscat uneori propria securitate personală și a familiei sale: *„În 1941, Regina Mamă a reușit să trimită medicamente și îmbrăcăminte celor deportați în Transnistria. Acest ajutor a salvat viața a zeci de mii de deportați... În 1942, l-a determinat pe Regele Mihai să intervină în favoarea a numeroși evrei arestați în vederea deportării lor în Transnistria. Această acțiune a dus la anularea ordinelor de deportare și fără îndoială a salvat viața acestor oameni care își puteau găsi moartea în cazul în care ar fi fost deportați... Exprimarea curajoasă și repetată a poziției sale a avut ca rezultat suspendarea deportării evreilor din Cernăuți, în 1941, și a contribuit în mod determinant, în 1942, la decizia autorităților române de a nu mai efectua deportarea în Polonia a evreilor din România, acțiune la care mareșalul Antonescu și-a dat anterior acordul... În 1943 și 1944, a ajutat în mod considerabil acțiunile de repatriere a zeci de mii de supraviețuitori din Transnistria, inclusiv a mii de orfani... Regina Mamă a fost conștientă de riscurile privind persoana sa, cauzate de demersurile ce le-a efectuat în favoarea evreilor prigoniți. Această conștientizare a riscurilor a acoperit toată perioada 1941-1944... Contactele mele cu Regina Mamă mi-au permis să cunosc percepția ascuțită și lucidă a realității acelei epoci, atât de instabile și turbulente, și să fiu la curent cu temerile sale privind aceste riscuri. Eu pot să confirm faptul că Regina Mamă, cu toate temerile sale, a acționat constant în favoarea evreilor. Ea a fost îndemnată să procedeze astfel de bunătatea și de forța sa morală".*

*

● Câteva date din cartea „Mihai al României", apărută în Editura Humanitas: „[Regina-mamă Elena] *a fost alături de fiul său în toate împrejurările, ocrotindu-i copilăria și încercând să șteargă neajunsurile provocate în psihologia unui copil de absența tatălui... A plecat în exil în anul 1932... Când revine în România în 1940, țara și fiul ei aveau nevoie de ea mai mult ca oricând. A stat în România, alături de Regele Mihai, din 1940 până la 3 ianuarie 1948 [...]. Regina Mamă a fost un suport moral de neînlocuit pentru suveranul de nouăsprezece ani, sfătuindu-l, încurajându-l și, în special, înțelegându-l în fiecare clipă. În timpul dictaturii antonesciene din 1940-1944, Regina Mamă a ridicat glasul pentru a-i proteja pe evreii din România, ceea ce i-a adus mai târziu un loc printre cei «Drepți între Popoare» la «Yad Vashem», în Israel*".

Spectacol de zile mari

Protagoniști ai serii au fost actrița *Maia Morgenstern* și maestrul blues-ului *A.G. Weinberger*, pe de o parte, și prim cantorul vienez *Shmuel Barzilai*, care a oficiat și serviciul divin de Șabat. Maia Morgenstern, într-un dialog-confesiune cu muzicianul, a făcut o dramatizare a unor texte care trec prin spiritualitatea iudaică. Uneori incomode, alteori profunde și greu de sintetizat, aceste secvențe din viața evreului, fie el în Israel sau în Diaspora, deschid sute de întrebări, care uneori ne frământă în mod spontan. În orice caz, atât acest cuplu scenic cât și prim-cantorul vienez au reușit să ridice asistența în picioare. Arădenii au cântat împreună cu oaspetele lor, cantorul Shmuel Barzilai fiind cu această ocazie pentru a doua oară în mijlocul Comunității Evreiești din Arad.

Pentru președintele Comunității Evreilor din Arad, organizarea evenimentului a reprezentat un fapt inedit. Fiecare parte a programului a fost convenită cu reprezentanții Casei Regale, respectând protocolul, dar și nevoia ca manifestarea să se încadreze în timpul rămas până la aprinderea lumânărilor de Șabat. Un sprijin deosebit - alături de F.C.E.R., JOINT, contribuții substanțiale ale membrilor comunității - l-a avut viceprimarul Aradului, *Tiberiu Dekany*, care a ținut să adreseze un mesaj din partea municipalității familiei regale cu prilejul acestei impresionante ceremonii.

LUCIANA FRIEDMANN

În anul 2007, s-au împlinit zece ani de când ne-a părăsit pentru totdeauna cel care a fost *Radu Florian*. Dacă mai trăia, ar fi împlinit venerabila vârstă de 80 de ani – tot în anul 2007.

Ce-i drept, amintim cu întârziere aceste evenimente legate de o personalitate de excepție. Dar evocarea celui care a fost Radu Florian oferă oricând numeroase învățăminte. Ca profesor, publicist, cercetător în domeniul filosofiei istoriei și al fenomenului social-politic contemporan, Radu Florian și-a asumat întotdeauna valorile culturale ale umanismului raționalist. În lumina acestor idei și-a conceput Radu Florian, printre altele, și testamentul său spiritual pe care nu întâmplător l-a intitulat: *Istorie și destin. De ce nu sunt de dreapta.* Pentru Radu Florian, respingerea curentului extremismului de dreapta, care înseamnă și naționalism extremist, xenofobie și, nu în ultimul rând, antisemitism, a fost o obligație morală, intelectuală și totodată civică.

Rememorarea unei atari poziții devine cu atât mai importantă cu cât după '89, prin denunțarea exclusivă a totalitarismului roșu ca regimul cel mai criminal pe care l-a cunoscut vreodată omenirea, exponenții naționalismelor de diferite nuanțe au încercat să șteargă treptat din istorie ororile produse de ideologia

IN MEMORIAM
RADU FLORIAN

și de regimurile de tip fascist, faptul că ele urmăreau instaurarea unei lumi bazate pe ierarhia raselor, în care evreii, declarați antirasă, trebuiau exterminați, iar restul neamurilor urmau să fie transformate în sclavii Herrnvolkului.

Ca adept al trendului pentru care condamnarea totalitarismului comunist nu poate fi despărțită de condamnarea totalitarismului fascist, ca și condamnarea fascismului de condamnarea comunismului, Radu Florian s-a considerat a fi de stânga. „Fizionomia mea intelectuală, scria el în eseul mai sus menționat, se opune oricărei simpatii pentru dreapta politică, oricărei identificări între tirania care s-a prăbușit și *stânga politică modernă*, aceea care în toate împrejurările trebuie să întruchipeze democratismul social, nu numai cel politic". În optica lui Radu Florian, stânga culturală și politică a elaborat idei și valori umanizante, teorii sociale critice animate de spiritul raționalist al dezvoltării omului, a universalizat ideea de om, introducând în contextul ei, pentru prima oară, și destinul așa-zisei mulțimi tăcute și anonime.

Această opțiune a lui Radu Florian nu a fost întâmplătoare. Ea purta amprenta unei experiențe tragice de viață. Radu Florian a fost un supraviețuitor al „Trenului morții", pus în circulație de autoritatea antonesciană în timpul pogromului din Iași (29 iulie - 6 iulie 1941). Pe atunci avea 14 ani. Alături de el au murit în *tren* tatăl și fratele mai mare, dar tot adolescent. Tot atâtea evenimente, care au făcut să „intre în viață, ca adolescent fiind prin umbra morții", să se identifice pe tot parcursul vieții sale cu idealurile deschise progresului și libertății umane. A optat pentru acest drum și după '89, în deplină cunoștință de cauză că „nu este la modă cum nu a fost nicicând altădată" cu astfel de *idealisme* considerate desuete. Dar Radu Florian nu făcea parte dintre acei pentru care moda era mai importantă decât propria identitate. Iată de ce este Radu Florian actual tocmai acum și va rămâne ca atare pentru totdeauna.

LYA BENJAMIN

Evreii din sudul Moldovei

Inaugurarea unei plăci comemorative consacrate medicului ISAAC GURFINCHEL

La 20 noiembrie 2007, în orașul Comrat, capitala Regiunii Autonome Găgăuze a Republicii Moldova, s-a desfășurat o ceremonie în cadrul căreia la spitalul orășenesc a fost dezvelită o placă comemorativă dedicată medicului de plasă Isaac Gurfinchel (1872-1929). Personalitate renumită în perioada în care a trăit, Isaac Gurfinchel s-a afirmat ca medic priceput, ca organizator și director al spitalului orășenesc din Comrat, precum și ca talentat pedagog, care preda anatomia și fiziologia la Liceul „Dimitrie Cantemir" din localitate.

Decizia de inaugurare a plăcii comemorative a fost aprobată de administrația raională Comrat, la cererea colectivului spitalului orășenesc, care astăzi poartă numele acestui eminent medic și pedagog, Isaac Gurfinchel. La ceremonie au participat baștanul Găgăuziei, *Mihail Formuzal*, șeful administrației raionale, *Gheorghe Constantinov*, reprezentanți ai Congresului Evreiesc și ai Asociației organizațiilor și comunităților evreiești din Republica Moldova, precum și *Bela Goldenberg*, prim secretar al Ambasadei Statului Israel în Ucraina și Republica Moldova.

Cu aceeași ocazie, la Comrat a fost organizată și o conferință științifică cu tema „Moștenirea culturală a evreilor din sudul Moldovei", primul eveniment de acest gen organizat până acum în Republica Moldova. Printre vorbitorii la conferință s-a numărat și *Stepan Bulgar*, directorul Centrului de cercetări științifice în domeniul istoriei, culturii și învățământului de pe lângă Comitetul Executiv al Găgăuziei, autorul unei monografii substanțiale, editate în 2006, despre *„Istoria și cultura găgăuzilor"*, care a prezentat aspecte privind moștenirea științifică și de creație lăsată de familia Gurfinchel.

Fiica medicului Isaac Gurfinchel, născută la Comrat în 1913, este cunoscuta scriitoare *Sorana Gurian* (pseudonim literar), remarcată și afirmată la cenaclul „Sburătorul", condus de Eugen Lovinescu. Sorana Gurian este autoarea volumelor *„Întâmplări dintre amurg și noapte"* (nuvele) și *„Zilele nu se întorc niciodată"* (roman), ambele apărute la București în 1946 și întâmpinate favorabil de critici (Ion Negoițescu, Vladimir Streinu, Perpessicius). În 1948 a plecat în exil la Paris, unde în 1950 a publicat volumul *„Les mailles du filet, Journal de Roumanie"* (Editura Calman Levy), o carte document despre România anilor 1947-1949. Extrem de bolnavă în ultimii ani ai vieții, Sorana Gurian era vizitată la Paris de Mircea Eliade și Eugen Ionescu împreună cu soțiile, de Monica Lovinescu și Virgil Ierunca. Conform mărturiilor doamnei Monica Lovinescu, Sorana era totdeauna foarte ospitalieră, *„știa să-i hrănească pe toți și inspira multă încredere"*. A murit în 1956, fiind înmormântată în rit catolic, condusă la mormânt de cei câțiva prieteni sus-menționați și de Clara Malraux.

ELENA LUIZA POPA
IOAN POPA

MIRCEA CĂRTĂRESCU
De la *LEVANT* spre *ORBITOR* (II)

Publicăm partea a doua a interviului acordat „Realității Evreiești", de scriitorul Mircea Cărtărescu. (Reluăm interviul de la apreciarea privind contribuția lui Ov. S. Crohmălniceanu la formarea spirituală a scriitorului).

- *Și Manolescu*?

- Nicolae Manolescu a continuat să scrie pagini extraordinare despre cărțile mele, până la ultimele, până la volumul al doilea din *Orbitor*... M-a susținut întotdeauna cu același entuziasm pentru care, bineînțeles, îi voi fi întotdeauna recunoscător. La toate acestea se adaugă efervescența extraordinară a generației mele, generația '80: am învățat enorm despre poezie, despre literatură în general și, în plus, i-am avut prieteni foarte buni pe câțiva dintre cei mai importanți autori din generația mea: pe Traian T. Coșovei, pe Florin Iaru, pe Ion Stratan, pe Mariana Marin, pe Ion Bogdan Lefter, pe atâția și atâția autori minunați din acea epocă. Deși trăiam în mizeria pe care o știm cu toții, cea din anii '80, pentru noi au fost niște ani de aur. Dacă mă întrebați care a fost epoca de aur a vieții mele, vă voi răspunde că a fost atunci, când aveam cu toții mai puțin de 30 de ani. Eram foarte buni prieteni, deși concurenți în literatură, concurenți atroce, aș spune...

Efervescența extraordinară a generației mele, generația '80

- *Rivali*.

- Da. Dar am fost și prieteni, și am rămas până astăzi. Câțiva s-au prăpădit, din păcate...

- *Mariana Marin*...

- Ion Stratan... dar cei care am rămas suntem în continuare solidari, și nu numai cei din București, ci și cei din provincie.

Acum, pentru că am vorbit despre Ovid Crohmălniceanu, vreau să vă spun un lucru: generația mea nu a avut o problemă cu evreii. Noi nu ne-am întrebat vreodată dacă cineva, un autor care publică în reviste, este sau nu evreu. Eu n-am știut multă vreme și nici nu m-a interesat lucrul acesta, pentru că am primit o educație total neșovină. Pentru mine diferența a fost mereu între un scriitor bun și unul prost, nu între unul de origine evreiască și unul român sau creștin. Desigur că ulterior am aflat multe lucruri despre drama evreilor și m-a preocupat lucrul acesta ca subiect intelectual. Însă pentru mine nu e important că Crohmălniceanu a fost evreu, ci că mi-a fost ca un părinte... Și, în linia aceasta, vreau să vă spun că un alt om pentru care am simțit o mare și caldă prietenie a fost Florin Mugur, redactorul aproape tuturor cărților mele apărute până în 1989.

- *Da*?!

- Mi-a fost redactor la două cărți de versuri și la *Nostalgia*.

- *La cea veche*.

- Da. Prima ediție se numea *Visul*. A ieșit în 1989, cu câteva luni înainte de Revoluție. Am avut o relație de mare prietenie cu Florin Mugur, țineam foarte mult unul la altul. Mergeam adesea la el acasă și aveam lungi discuții de o mare sinceritate și, aș spune acum, de un mare grad de risc în epoca respectivă. Discutam despre ceea ce se întâmpla, despre nebunia dezlănțuită în jurul nostru, cu cea mai mare sinceritate și, de ce să nu spun, cu mare inconștiență. Florin Mugur avea o reputație de om fricos, care, de pildă, când redacta cărțile, se temea de un cuvânt sau de altul și-l sfătuia pe autor să-l scoată... Cu mine nu a făcut așa, pentru mine a avut discuții nesfârșite cu cenzorii, pentru fiecare frază și pentru fiecare cuvânt, așa încât cred că n-aș fi putut lucra mai bine cu altcineva. În ciuda faptului că și cărțile mele, ca toate cele care se scoteau în epocă, au avut pagini scoase, cuvinte scoase, totuși sentimentul meu este că fără Florin Mugur ele nici n-ar fi putut apărea. Bălăiță, în aceeași epocă, m-a ajutat și el foarte mult. Mai târziu, un alt om care m-a susținut și ajutat, cu care mi-am făcut teza de doctorat într-un climat de mare stimulare intelectuală, a fost profesorul Paul Cornea.

Am sentimentul că, fără Florin Mugur, cărțile mele nici n-ar fi putut să apară

- *Mai știți ceva de Esther*?

- Nu. Nu mai știu nimic. Povestea aceea din *De ce iubim femeile* este reală, ca multe povești de acolo. Este o amintire din tinerețe despre o fată la care am ținut mult, o colegă a surorii mele, și cu care am avut un fel de prietenie amoroasă timp de vreo trei luni de zile, după care ea și familia ei au plecat în Israel. De-atunci, n-am mai întâlnit-o niciodată...

- *Când ați tradus din Leonard Cohen, ați simțit vreo afinitate cu poetul? Prin ce vi s-a părut interesant*?

- Mie îmi place mult Leonard Cohen ca muzician și, la un moment dat, Denisa Comănescu m-a întrebat dacă n-aș fi interesat să îi traduc opera poetică, el fiind și un scriitor de reputație. Din păcate, eu nefiind decât un traducător „de duminică" (nu am suflu, mă plictisesc ușor), m-am mulțumit să traduc doar primele două volume ale lui, texte pe care le-am publicat, ulterior, în cartea lui Mihăieș despre Leonard Cohen. Cohen este un poet delicat și crud totodată, fără pretenții de mare poet. E un foarte mare muzician și asta-i ajunge. Totuși, poeziile lui sunt interesante...

- *Întrebarea mea era dacă nu sunteți cumva spirite asemănătoare, dacă nu cumva ceva din nevroza lui, din depresia lui, pentru că există un puternic fond depresiv la el, poate fi indentificată și în scrierile dvs.*

- Eu cred că este o constantă a unui anumit gen de artiști: momentele luminoase nu pătrund în literatura lor. Ești înclinat să scrii numai sub imperiul unor impresii negative puternice, atunci când ai îndoieli, când ai spaime, când ai tristeți, când ești măcinat în interior... Doar atunci cauți un refugiu în scris.

- *Scrisul poate atenua, cât de puțin, durerea*?

- Efectul este taumaturgic, sigur că așa este, pentru că altfel, se știe, nevroza care n-are o supapă, care nu răsuflă, poate duce la nebunie sau la sinucidere, sau la orice altceva... Pentru mulți scriitori, scrisul este o cură, o încercare de vindecare.

- *Dvs. ați putea să scrieți numai pentru sertar*?

- De fapt, am scris pentru sertar în epoca de tristă amintire. Nu speram, de exemplu, că *Levantul* va fi publicat vreodată. L-am scris pentru plăcerea colegilor mei din cenaclul lui Crohmălniceanu.

- *Deci tot exista un debușeu*!

- L-am citit „în serial" acolo, capitol după capitol, pe măsură ce-l scriam...

- *Dar, dacă, pur și simplu, posibilitatea de a citi undeva n-ar fi existat, și nici să publicați n-ați fi avut vreo posibilitate, ați mai fi fost același, oare*?

- Același n-aș mai fi fost. Fără îndoială. Dar cred că aș fi scris în orice condiții, pentru că nu-mi închipui cum e să trăiești fără să scrii. Eu sunt primul meu cititor, tot ce scriu, scriu în primul rând pentru mine, chiar dacă, firește, e foarte important și să ajung la celălalt, la cititor... Nu știu cum aș putea să nu scriu vreodată, atâta timp cât trăiesc și cât pot ține pixul în mână.

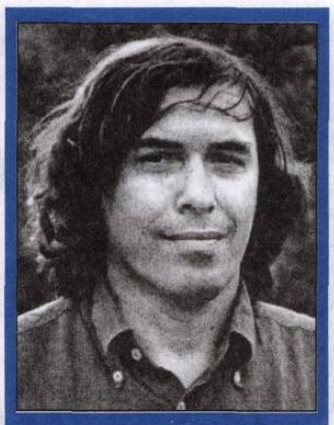

„Nu-mi închipui cum e să trăiești fără să scrii"

- *Ultimul volum din „Orbitor" a apărut recent. Cum a fost primit de critici*?

Mama, personajul central al trilogiei, fără voia mea și aproape fără știrea mea

- În general, a fost foarte bine primit, este o carte complicată, mai amplă decât celelalte și oarecum diferită, pentru că latura social-politică este mult mai extinsă și pentru că acțiunea a ajuns în acest volum la Revoluție, în 1989... Este primul roman al Revoluției române și al judecării perioadei comuniste în integritatea ei. Așa încât nu mai este numai viziune, halucinație, onirism, ci cuprinde și o satiră swiftiană a epocii.

- *Sigur că întreg volumul este impresionant, dar am să vă spun că cel mai frumos lucru, pe care eu l-am citit vreodată, au fost paginile acelea despre mama dvs. Dumneaei le-a citit*?

- Mama este o persoană foarte simplă, care are patru clase primare, a citit și ea în tinerețe destul de mult, cărți de toate felurile... Ea m-a educat și a făcut din mine un om, dar e prima care știe că nu poate citi cărți mai complicate. Așa încât i-am dat eu anumite pagini și bineînțeles că a fost foarte emoționată. Ce să spun? Mama, într-un fel, s-a erijat în personajul central al trilogiei fără voia mea și aproape fără știrea mea. Într-un fel, s-a făcut singură ca personaj, probabil că legătura dintre noi există undeva foarte adânc în mine, așa încât paginile despre dragostea pasionată dintre mamă și copil sunt difuzate în toată trilogia... O latură nu prea discutată de critică a ultimului volum este însă copleșitoarea influență a *Bibliei*. De fapt, este cea mai mare și cea mai puternică influență literară, și nu numai literară, firește, a unei cărți asupra trilogiei mele. Am descoperit *Biblia* la 30 de ani, părinții mei m-au crescut într-o totală laicitate. La 30 de ani, bineînțeles, știam în linii mari cam ce cuprinde, dar mi se părea că e vorba de niște istorii și genealogii obscure, de neînțeles... Am început s-o citesc ca pe un roman, și mi-am dat seama imediat, de la prima lectură integrală, că nu e nici pe departe un roman, ci o carte sapiențială strivitoare pentru restul literaturii, care, de altfel, se construiește pe ea. Tot ce-am reușit noi să clădim, o cultură valabilă, o artă valabilă, am construit pe *Biblie*. Pentru mine a fost o influență copleșitoare, nenumărate fragmente din *Orbitor* reiau și încearcă să înțeleagă cu propria minte a celui care scrie ce înseamnă cuvinte ca Dumnezeu, mântuire, credință, miracol - ce înseamnă toate aceste lucruri pe care noi le primim de-a gata, la care nu ne gândim de fapt niciodată. Cartea mea se sfârșește printr-o Apocalipsă cu corespondențe foarte marcate cu finalul *Bibliei*.

Biblia este o carte sapiențială strivitoare pentru restul literaturii

- *Să vorbim puțin și despre activitatea dvs. de gazetar. Spuneți-mi și mie... știu că, la un moment dat, v-ați implicat în gazetărie*...

- Da. Scriu în continuare. Vedeți, eu fac gazetărie de mai multe feluri. Mai întîi, gazetărie culturală - am scris întotdeauna foarte multe cronici, articole, eseuri... Această gazetărie culturală am adunat-o eu însumi într-un volum, care se numește *Pururi tânăr, înfășurat în pixeli*. Cartea a avut un oarecare răsunet, multe dintre eseurile acelea le-am publicat în străinătate, chiar acum mi-a apărut o carte de eseuri în Germania. Iar a doua parte este cea de publicistică politică, publicată, cea mai mare parte a ei, în diferite ziare. La „Jurnalul Național", am scris vreo trei ani și jumătate. De vreo patru luni, scriu săptămânal în „Evenimentul Zilei". Ce-am publicat în primii ani din colaborarea cu „Jurnalul Național" am strâns într-o carte, care se numește *Baroane!* Ea cuprinde texte contextuale politic, care se referă la perioada de dinaintea venirii lui Băsescu la Cotroceni, totuși se vinde și astăzi foarte bine. Acum scriu la „Evenimentul zilei", de asemenea, editoriale politice, și deocamdată nu mă gândesc să le public într-un nou volum. Dar, cine știe? Prefer să-mi public cam tot ce scriu în timpul vieții. Robert Musil are o carte, care se numește *Postume publicate în timpul vieții*, unde și-a adunat tot felul de texte secundare, pentru ca ele să nu intre pe mâna altora, după moartea sa...

- *Vă considerați o persoană cu fler politic*?

- Eu am spus întotdeauna că nu sunt un analist politic, ci doar un om de pe stradă care gândește cu mintea lui. Mi-am făcut un punct de onoare din a nu mă înregimenta, încerc să gândesc cu mintea mea ce se întâmplă. E singurul fel în care pot face politică.

- *Ce șanse dați dvs. României pentru viitorii, să zicem, 10-20 de ani*?

- Vedeți, România cam are vocația să-și rateze șansele. În loc să profităm de ele, ni le subminăm singuri, prin tot ceea ce facem, prin starea de perpetuu conflict politic, de perpetuă furare a căciulii proprii, din toate punctele de vedere și la toate nivelele, așa încât, uneori, tonul textelor mele este unul exasperat.

- *Mai aveți puterea de a fi exasperat*?

- Eu refuz, deocamdată, resemnarea. Încă mai cred că măcar fiii noștri vor putea trăi bine în România.

- *Credeți asta*?

- Mi se pare monstruos să ne gândim cu toții să plecăm!

- *Dvs. vă simțiți un om împlinit? Iată, v-a ieșit și „Orbitor", aveți o familie închegată, aveți copii frumoși*...

Pentru mine, scrisul este adevărata condiție a fericirii

- După fiecare carte, am momente de mare derută. Acum, terminând-o pe aceasta, care va rămâne, poate, cartea vieții mele, deruta este cu atât mai mare. Încă n-am început să scriu altceva, am stat vreo șase luni fără să scriu literatură, un timp enorm pentru mine. Nu voi avea o adevărată mulțumire sufletească până n-am să încep să scriu din nou. Pentru mine aceasta e o condiție a fericirii. Altfel, îi mulțumesc lui Dumnezeu, sunt foarte mulțumit de viața mea din multe puncte de vedere, sunt foarte recunoscător pentru ceea ce am.

- *Asta înseamnă că putem încheia într-o notă optimistă, mai ales că eu sunt convinsă că „Orbitor", în ciuda faptului că este o carte absolut minunată, nu-i cea mai mare carte a vieții dvs. și că veți scrie una și mai mare. Deci, vă doresc succes și sper că ne vom mai întâlni, nădăjduiesc că relația dvs. cu revista noastră va continua. Vă mulțumesc mult, mult de tot, în numele cititorilor noștri.*

A consemnat NEDEEA BURCĂ

„Poemele mamei mele"

[...] Tata s-a așezat în capătul dinspre fereastră al mesei și s-a cufundat, ca de obicei, cu totul în acel câmp vizual artificial, care-i ținea loc de realitate. Mama stătea la celălalt capăt, dincolo de cuvertura stacojie peste care apăruse, de câțiva ani, o placă de sticlă groasă. Ani în șir jucaseră tabinet sau remi pe fața aceea de masă moale, cu motive indescifrabile și franjuri pe margini, sub becurile chioare ale lustrei, în încercări disperate de a ucide timpul. Și când plictiseala punea capăt și ultimei partide, iar eu mă retrăgeam în camera mea ca să m-așez cu fundul pe lada de la studio și tălpile goale pe caloriferul cald încă în acei ani, îi auzeam cum trec la următoarea îndeletnicire, eternele socoteli din fiecare seară, cât a dat mama pe pâine - intermediară sau albă cu cartofi, căci eram prea boieri deja pentru pâinea neagră, rotundă, care ne plăcea de fapt cel mai mult, dar care-nsemna că tragem a sărăcie -, cât pe roșii, cât pe castraveți, cât pe pește, cât pe lapte, cât pe iaurt, cât pe chibrituri, pe albastru de rufe, pe Dero, pe tot ce aducea, zi de zi, în plasele ei de rafie, cărând uneori și douăzeci de kilograme deodată, încât apoi o dureau mâinile de nu mai putea. „Ia uite, Mircișor", îmi arăta, după ce trântea plasele în hol și se sprijinea de perete. Răschira către mine palmele, în care erau săpate urme adânci, roșii ca focul. „Bată-le Dumnezeu să le bată de plase, că m-au tăiat iar de m-au înnebunit...". Aproape plângea de durere, ținea minute-n șir palmele martirizate la subțiori, cu brațele-ncrucișate peste piept. Căratul de dimineață, socotelile de seară, pe margini de ziar, cu scrisul ei copilăresc, rămas la fel cum îl deprinsese de la învățătorul din sat, scris înflorat pe care-l întâlneai pe spatele pozelor (cu creion chimic) și prin actele din poșeta stacojie - și-ntre timp spălat, frecat, făcut paturile și adunat după toți, pornirea tatălui la serviciu, a mea la școală, oalele cu mâncare („nu mai știu ce să vă mai fac, îmi vine să-mi iau câmpii") și nerecunoștința și nepăsarea tuturor, de parcă femeia asta care ne făcuse oameni, omul acesta bun și cinstit („Mircișor, niciodată-n viața ta să nu iei un capăt de ață care nu-i al tău") și care se lăsase pe ultimul loc, pe nici un loc de fapt, în ierarhia nevoilor familiei, fără haine de ieșit în lume, fără pantofi, nerujată și nearanjată, renunțând până și la colonia ei de un leu din mașinuțe de sticlă, mergând să-și facă permanent o dată pe an, la cine știe ce ocazii, ar fi fost doar o servitoare plătită să ne-aducă fiecăruia toate la nas, să ne spele și să ne calce, ca noi să putem arăta onorabil în drumurile noastre prin lumea vastă, cețoasă și-nspăimântătoare care se-ntindea dincolo de satul ei din mijlocul Bucureștiului, cuprins între cinematografele „Volga", „Floreasca" și „Melodia", dincolo de care nu se aventura niciodată. Găseam mereu prin sertarele de la bufet fâșiile astea rupte din marginea ziarelor, pe care erau înșirate unele sub altele „oo", „roși" și „bonboane" și prețurile lor, scrise-nflorat cu pixul, fără să știu pe-atunci că ele erau poemele mamei mele, mai inspirate, mai sfâșietoare și spunând o poveste mai pasionată de dragoste decât scrisorile Portughezei și decât paginile exaltate ale Sfintei Tereza. În casa noastră, mama călăuzea doi orbi, doi oameni cu inima de piatră, înstrăinați de ea și fiecare de celălalt, pe care-i slujea cu o devoțiune ce-și ajungea sieși și nu aștepta răspuns sau răsplată [...]. (Din „Orbitor", vol. 3: „Aripa dreaptă", Ed. Humanitas, 2007)

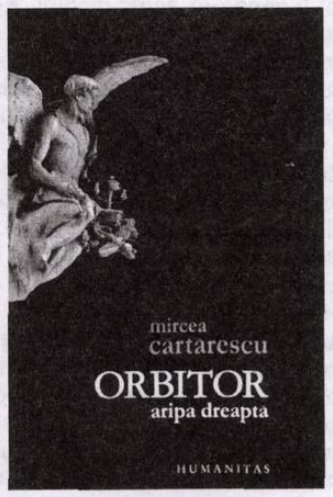

FONOTECA

ADA BRUMARU

„Dreptul de a judeca presupune asumarea unei mari responsabilități“

Adesea, în serile de concert la Ateneul Român, undeva, pe la jumătatea sălii sau în loja mare, poate fi văzută o distinsă doamnă trăind muzica. Ascultă sunetele citind, parcă, pe fețele interpreților partitura. Ada Brumaru nu este şi nici nu s-a dorit un critic temut, dar, pentru competența cronicilor sale, pentru cuvintele bine drămuite, este respectată şi prețuită în lumea muzicii.

AVRAM CROITORU: - ***Ați crescut într-un mediu propice spre a vă dezvolta înclinațiile către muzică?***

ADA BRUMARU: - Mamei îi plăcea să picteze, iar tata avusese în tinerețe o voce foarte plăcută. Atât. Îmi aduc aminte că au existat la noi în casă două discuri: *Simfonia a V-a*, de Beethoven, dirijată de Wilhelm Furtwängler, şi *Concertul nr. 22 în re minor*, de Mozart, interpretat de Walter Gieseking. Fratele tatei, Iancu, era mare amator de operă şi m-a luat, pe când aveam vreo opt ani, la spectacole. Stagiunea mea personală s-a deschis cu „Bărbierul din Sevilla“. Am avut o înclinație spontană spre muzică. De pe la 14-15 ani am fost aproape zilnic la Operă, la balcon unde era la uşă un plasator care nu le cerea bilet elevilor. Am intrat în viață cu un repertoriu de operă ştiut cap-coadă cu aproape toate melodiile, cuvintele şi mişcările în scenă. Am căpătat o formație muzicală înainte de a intra la Conservator. Toate ariile le cântam în baie iar părinții, auzind că am o voce frumoasă, s-au gândit să mă asculte cineva competent.

Da capo al fine

- *Acela a fost...*

- Celebrul Petre Ştefănescu-Goangă. Vizita la el îmi este foarte clară în minte, deşi au trecut vreo 60 de ani de atunci. M-am dus cu mama. Într-o cameră mare parcă văd pianul la care s-a aşezat Goangă şi m-a acompaniat. După ce m-a testat, mi-a spus că glasul meu e frumos dar trebuie cultivat în străinătate.

- *După liceu a urmat Conservatorul?*

- Inițial, nu. Mi-am dat seama că e o vreme când, cu muzica, nu-ți poți obține cu certitudine independența materială. A existat inițial intenția mea şi a tatălui meu de a mă face medic. M-am dus la cursurile de pregătire de la Facultatea de Medicină.

- *Şi ați dat examen de intrare la Medicină?*

- Nu!

- *De ce?*

- În cadrul cursurilor de pregătire se făceau şi vizite în sala de disecție. Mi-a fost suficientă o singură vizită, ca să-mi treacă dorința de a mă face medic.

- *Şi?*

- Am decis totuşi să mă îndrept spre Conservator – secția de canto. Țin minte că, după audiția de la examen, unde am cântat o arie a Blondei din „Răpirea din Serai“, de Mozart, Vasile Jianu, care era în comisie, a ieşit după mine din sală şi mi-a spus: „Foarte frumos, fetițo!“ A trebuit să mă mulțumesc cu acest calificativ dat pe culoar, căci n-am putut intra la canto. Era în 1949 şi trebuia un dosar beton, iar tata, fiind contabil, era socotit mic burghez. Am intrat la secția teoretică; pe atunci nu i se spunea de muzicologie; acolo se pregăteau viitorii profesori de muzică.

*

- *Aşa ați obținut dreptul de a judeca interpretările şi creațiile muzicale?*

- Îmi place întrebarea şi vreau să răspund mai pe larg. Cuvintele acestea mi s-au părut totdeauna dure şi le-am suportat foarte greu. De fapt, dreptul de a judeca presupune asumarea unei mari responsabilități ce te ține în relație cu o categorie de oameni care au făcut efectiv pentru muzică mai mult decât a făcut cel care mânuieşte un pix.

- *Pe atunci mânuiați pixul pentru a scrie cronici muzicale?*

- În 1950, pe când eram în anul doi la Conservator, am început să lucrez la Radiodifuziune ca redactor muzical.

- *Şi ați făcut o carieră de peste 30 de ani.*

- Succesul rapid pe care l-am avut se datorește faptului că ştiam muzică, eram familiarizată cu Opera, cu concertele de la Ateneu, la care mergeam în fiecare duminică dimineață, ba chiar şi la repetiții. Am ascultat tot ce se cânta atunci sub bagheta lui George Georgescu şi Constantin Silvestri. Mari dirijori! Critica muzicală a apărut ca o solicitare care nu reprezenta voința mea. Întotdeauna mi-a fost greu şi am căutat să-mi drămuiesc bine cuvintele.

Medierea actului artistic

- *Vorbind de judecată, pentru că erați un judecător al valorilor muzicale, fireşte, fără a da sentințe...*

- ...dar n-am dat niciodată, m-am ferit. Sentințele nu au efect pentru că nu pot modifica profilul artistic al unui interpret. Eu am încercat o mediere a actului artistic în relația cu publicul. Mi s-a părut mai important a explica, a justifica, a-mi modela cuvintele după anumite emoții, anume relații pe care le făceam între muzica ştiută şi interpretări semnificative. Niciodată n-am dat sentințe şi dintr-o anume luciditate; poate din timiditate, poate din modestie.

● Împreună cu soțul, într-un orăşel de lângă Philadelphia

*

Condeiul critic

- *Există, totuşi, în critică, un element subiectiv?*

- Fără îndoială că începi să ai „canoane“, criterii care se bazează pe ceea ce ai în spate ca informație. Dar mai există ceva care nu mai ține de condeiul critic ci de cei care cântă. Ei se pot impune chiar şi unei personalități subiective. Reacția mea la muzică este şi o reacție organică a momentului, o impresionabilitate, care e necontrolabilă.

- *În afara sălilor de concert, ascultați muzică şi în cadrul serviciului...*

- ...multă, foarte multă. La Radio, lucram într-o secție care tocmai se înjghebase, o secție de educație muzicală şi îl aveam alături pe Alfred Hofman, un bun coleg şi prieten. A fost, în epoca lui, cel mai competent critic muzical care a existat la noi. Am regretat mult dispariția lui şi am scris despre el. De nenumărate ori mergeam împreună la concerte. Era un temperament năvalnic, subiectiv, nu în ceea ce scria, ci în reacțiile imediate, foarte priceput în domeniul pe care şi-l alesese – cronica de pian. La Conservator urmase clasa de pian. Fredy a plecat de la Radio la revista „Muzica“...

- *Iar Iosif Sava, care scria în presă despre muzică, a făcut calea inversă...*

- Sava a inițiat discuțiile între critici muzicali în pauza concertelor televizate.

- *Aveți în memorie vreuna dintre aceste întâlniri la care ați participat?*

- Numai una? Sava era un excelent moderator, întrebările lui erau totdeauna provocatoare.

- *Ați avut opinii divergente?*

- De pildă, eu susțineam că nu este potrivit, că nu este o atitudine elegantă față de cei care cântă, ca în pauza concertului să vii să-ți spui părerea, dat fiindcă ei mai au de cântat. Nu mi-a dat dreptate. De altfel, era un om greu de contrazis. Avea mereu argumente.

- *Asemenea discuții le continuați şi în afara emisiunii menționate?*

- Asta era viața noastră!

*

- *Cu siguranță, ați avut prilejul să cunoaşteți mari muzicieni.*

- În 1995, l-am cunoscut pe Yehudi Menuhin, la Paris, pe când lucram la un film pentru Ministerul Culturii, despre Enescu. În cadrul documentării, am vorbit cu mai mulți muzicieni francezi, printre care şi cu cel care avea să interpreteze rolul lui Oedip la cinci săptămâni după moartea lui Enescu. Mi-a spus

Evreii în arta prezentului

Portretul artistului la senectut

S-a întâmplat în primele zile ale anului: Tv.R. Cultural ne-a adus în case un oaspete cu totul special. Un personaj carismatic, învăluit în aura artei sale şi în povestea unei existențe senzaționale – cu tot binele şi răul ce pot încăpea în acest cuvânt. **Egon Marc Lövith**: „*Unul din cei mai prestigioşi creatori contemporani în domeniul sculpturii, graficii, picturii ceramicii*“, cum este catalogat de specialişti. Mulți îl ştiau, desigur, pe octogenarul clujean, alții l-au aflat – nu fără un puternic impact emoțional – doar acum, în acea jumătate de ceas, pe care să îndrăznesc oare a o numi *iluminată*? Îndrăznesc. O echipă de reporteri ai televiziunii clujene – printre care colaboratoarea revistei noastre, Andreea Ghiță, Carmen Cristran şi Jossef Essig - şi-au selectat fragmente din interviurile luate artistului de-a lungul ultimilor ani, topindu-le laolaltă într-un portret al trecerii prin timp al acestuia. Sau poate mai curând într-un fel de rembrandtian „Portret al artistului la bătrânețe.” Semnat, ca regizori, de Emese Vig şi Andreea Ghiță. Pe micul ecran a apărut un senior înalt şi osos, de o spiritualitate şi o distincție vizibile pe chipul, în gesturile şi chiar în statura sa excentrică, dar nu mai puțin în limbajul său: maestrul Lövith s-a întreținut cu reporterii într-o românească elegantă şi fluentă, alternând-o cu o maghiară (presupun – necunoscând-o) la fel de elevată, strecurând cuvinte şi în idiş, ba şi în spaniolă. Limbi vorbite de-a lungul unei existențe care l-a purtat prin țări, civilizații şi culturi diferite, trecând-o prin vămile de viață şi moarte ale secolului trecut. Destin al unui „*evreu rătăcitor*“, cu fibră artistică, căruia trăirile intense şi nu o dată tragice, i-au biciuit sensibilitatea şi i-au provocat creativitatea. Se afla acum – în timpul filmărilor care surprindeau anii ce i se aşezau, încetişor dar cu cruzime, pe chip şi-i mai încețoşau uneori memoria – în atelierul său clujean. Înconjurat de păsările sale cioplite în marmură, piatră sau turnate în bronz (amintind de Brâncuşi prin simplitatea lor esențializată), de lucrări din ciclul „Arborele” dedicat lumii iudaice ori ale suitei de sculpturi consacrate Holocaustului, de portrete reprezentând „Oameni, plaiuri” ori lumea şi miturile hispanice. Sculpturi de dimensiuni mici, dar monumentale ca sugestie şi măiestria realizării. De fapt, ce s-a mai păstrat în atelier din ele. Căci lucrările lui Egon Marc Lövith au colindat şi ele lumea, poposind în nenumărate expoziții personale ori colective, rămânând ş colecțiile marilor iubitori de artă. Un drum şi o ca artistică pline de împliniri şi succese: ce-şi po mai mult ego-ul şi aspirațiile unui creator? Ce ascultăm pe artist: *„Aş fi ales întotdeauna drag operei mele. Dragostea pentru soția mea, Golda Margot. Ea a fost muza mea. Norocul m însemnat totul pentru mine. Nu ce am făcut eu important, ci ea. Când a murit dânsa, am murit* Se întâmpla în 1999, după 54 de ani de căsător mărturisirea o făcea artistul acum, la cei 85 de săi. Rarisimă forță de rezistență a sentimer Început, de fapt, chiar în pragul posibilei mo lagărul de la Dachau. Eliberat în 1945 de tr americane, ştiind că mama, sora şi bunica au *în camerele de gazare*, tânărul Lövith s-a înto treacăt, să vadă cine a mai rămas în viață. Plec din lagăr mai toți, întâi călăii, apoi victimele, dar bucătărie – povesteşte sculptorul – ieşea fu bătrân evreu pregătea, ajutat de două fete, mâ pentru cele câteva fantome ce mai rătăceau p barăci. Una din fete, o micuță evreică budape orfană, era Ea, Golda Mira, de care Ego

formidabile despre compozitor...
e pildă...

Cu Menuhin despre Enescu

ntâlnirea lui cu Enescu în locuința ia din rue de Clichy unde s-a dus nă cu Charles Brück, dirijorul spectacolului. Când l-a văzut scu, a fost uimit. Din imaginea pe care şi-o făcuse studiind ra, admirând formidabila capacitate de invenție şi de ere a creatorului operei, şi-a închipuit că va întâlni o halitate zdrobitoare. Şi de fapt a avut în față un om mărunt, t de scolioză, modest, de o mare politețe, afectuos, fără fără vlagă. Dar decepția s-a stins când Enescu s-a așezat la roiectându-i şi cu propria-i voce imaginea întregii opere. eținut şi citez exact ce mi-a spus interpretul despre ozitor: „Din clipa aceea a crescut în fața mea o zeitate". De şi dirijorul Charles Brück mi-a spus că „Oedip" este o oziție – capodoperă a secolului.

Şi... Menuhin?

Da, la două săptămâni după aceea, l-am cunoscut şi pe hin, căci aceste două întâlniri au fost cerute de mine şi amate de echipa franceză a filmului.

Unde l-ați întâlnit?

a unul din marile hoteluri ale Parisului, în care locuia, aproape eatre des Champs-Elysées, unde avea să concerteze în zilele oare. Venisem cu echipa de filmat în holul hotelului, iar hin a coborât exact la ora 8, ora fixată. Parcă-l văd, îmbrăcat pantalon şi o cămaşă sport de culoare închisă, fără cravată.

● Alături de Mariana Nicolesco

ând, amabil, tandru, de parcă m-ar fi cunoscut de-o veşnicie. it extraordinar despre Enescu, despre învățămintele tehnice ane, menite să se împlinească într-o vibrație artistică. De pildă, u i-a atras atenția că în prima temă a concertului de Eduard melodia e într-un anume fel sentimentală, elegantă şi, pentru ânta, trebuie să înțelegi spiritul englezesc, tipul lui de vitate. Vorbindu-mi despre modul în care Enescu, bolnav, îşi existența la Paris, a explicat de ce a simțit nevoia de a-l din locuința din Clichy într-un apartament confortabil dintr-tel, unde şi-a trăit ultimele zile.

*

Despre care dintre muzicienii români să amintiți?

Nouă orhidee

O să mă opresc la trei mari dirijori.

ge Georgescu era un om tandru, apropiat, permanent itor, cu o mare putere de seducție asupra orchestrei. Mă am şi la repetiții. Stând în sală, aveam impresia că mă aflu rotecția lui. Constantin Silvestri, după primul său turneu în a, era în 1955, a organizat o conferință de presă la el acasă. dus cu un sunetist de la Radio, care a înregistrat, iar eu am un comentariu. După ce emisiunea s-a dat pe post, mi-a trimis chet de nouă orhidee, singurele orhidee primite în viața mea. rtea de vizită care însoțea buchetul era scris: „Îți mulțumesc, pentru frumoasele cuvinte". Şi deşi nu am cultul arhivei nale, totuşi pe aceasta o păstrez. Pe Sergiu Comissiona cunoscut mai bine. A fost coleg de liceu, la „Cultura", cu soțul Îmi amintesc că în 2004 am călătorit împreună în avionul de Paris şi am asistat, în calitate de critic muzical, la ultimul concert dirijat de Sergiu la Paris la pupitrul Orchestrei Naționale Radio.

- Mi-ați spus că la Paris ați mai asistat şi la alte concerte.

- Să vă povestesc o întâmplare nostimă. Am vrut să ascult un concert dirijat de Pierre Boulez în sala Pleyel. Dorind să intru pe baza legitimației de presă, am făcut o rezervare telefonică. Mi s-a spus să vin cu o oră înainte la casa de bilete din stânga. Când m-am prezentat acolo, casiera a dat un telefon şi mi-a spus: „Aşteptați să vină domnul director". Acesta s-a uitat la legitimație şi m-a întrebat: „Aici au fost doi mari dirijori români al căror nume începe cu litera C şi au același prenume. Spuneți-mi un nume". „Celibidache". „Şi al doilea?" „Comissiona". A zâmbit satisfăcut şi s-a adresat casierei: „dați-i, doamnei, un bilet." Fusesem verificată că am legătură cu muzica.

*

- Muzica v-a însoțit şi în sălile de concert din străinătate?

Filosofia turistului

- Mi-am creat o filosofie a turistului. Cu unele excepții despre care parțial am vorbit, când eram peste hotare, părăseam muzica şi mă îndreptam spre ceea ce nu am în România.

- Dacă ați alcătui un album de amintiri, ce ilustrate turistice ați pune în el?

- Ar fi plin de ilustrate dragi. În primul rând din Franța, unde am avut prilejul să stau mai mult. Când am fost la Luvru, din sala în care este expusă „Gioconda" mi-am ales spre contemplare un alt Da Vinci, pictura „Madona printre stânci". Şi tot din Paris mai vreau să reții o ilustrată cu muzeul Marmottan care cuprinde pictura expresionistă...

- Plecând spre alte zări?

- Muzeul Prado din Madrid sau Galeriile Pitti din Florența...

- În afară de muzee, ce mai cuprinde albumul de amintiri?

- Pereți, clădiri, parcuri, străzi din Londra, Cracovia, Roma, Praga – prima mea afecțiune turistică.

*

- Ştiu că mergeți la concerte, dar acasă ascultați muzică?

Pasiune totalitară

- Acum prefer să citesc.

- Când s-a produs această mutație spre literatură?

- În 2003, când am fost bolnavă, am simțit această nevoie care, firește, m-a ajutat în preocupările muzicale, în ceea ce frumos ați numit „dreptul de a judeca". Muzica trebuie să o pricepi, dar un punct de vedere mai consistent îl poți avea dacă te situezi într-un ansamblu cultural care îți dă o altă anvergură a privirii.

- Familia vă împărtăşeşte aplecarea spre muzică?

- Soțul meu, Maty Blumenfeld, este un cunoscut şi apreciat profesor doctor la Politehnică, unde predă rezistența materialelor, inginerie asistată de calculator. A scris mai multe cărți de specialitate...

- Iar față de muzică...

- ...are o relație normală. O ascultă, fără a fi mare amator al sălii de concert; nu are aceeaşi pasiune totalitară, în schimb are ceea ce se numeşte „ureche muzicală" perfectă, pentru care eu sunt... geloasă.

*

Un om care a fost distins de trei ori cu Premiul Uniunii Compozitorilor poate vorbi, cu temei, de pasiune totalitară. Totuşi, am riscat o întrebare selectivă: „Din această lume a muzicii, aveți preferințe de compozitori, de interpreți?". „Grea întrebare pentru mine, care iubesc muzica în totalitate". Deşi mi se pare normal pentru oricine să aibă preferințe, fie ele şi muzicale, spontaneitatea răspunsului Adei Brumaru avea o cuceritoare sinceritate, care m-a făcut să înțeleg că în acest caz este inutilă o întrebare de genul: „pe cine iubeşti mai mult, pe tata sau pe mama?".

AVRAM CROITORU

Un nou film de RADU GABREA, cu subiect evreiesc

Filmul recent al lui Radu Gabrea după romanul *Kaputt*, de Curzio Malaparte, este mai degrabă călătoria lui Malaparte spre frontul de Est. Este vara anului 1941 şi este cald. În tren, Malaparte suferă un atac de alergie în urma căruia aproape se sufocă. Are adresa unui specialist din Iaşi, dr. Iosef Gruber, pe care îl va căuta de-a lungul filmului. Această căutare oferă prilejul scenariştilor, *Răzvan Rădulescu* şi *Alexandru Baciu*, să arate doar urmele pogromului odios săvârşit cu o zi-două înainte de sosirea lui Malaparte în oraş.

Prins în plasa birocrației bizantine româneşti, Malaparte, ziarist şi ofițer italian, mai are ocazia să se ciocnească şi de mecanismul prăfuit al orânduirii instituțiilor ieşene - de la Comandamentul Corpului de Armată până la şeful Chesturii de Poliție, în curtea căreia au fost împuşcati sute de cetățeni evrei ai oraşului doar cu 24 de ore înainte şi care, după cum observă oaspetele italian, e în curs de a fi curățată. Soldați, cu furtunuri şi perii, spală sângele şi urmele lăsate de victimele atrocităților, în timp ce, în biroul său, şeful poliției fumează liniştit şi joacă table pe masa plină de sticle de vin goale.

Totuşi, Malaparte, încă suferind, continuă să-l caute pe dr. Gruber, spre a fi examinat şi tratat de unicul specialist din oraş. Un evreu. Ironia nu-i scapă italianului... Bătând la mai multe uşi şi colindând de la un birou la altul, Malaparte, în sfârşit, va da de urmele doctorului, care se presupune a fi fost dus în „Trenurile morții" spre nu se ştie unde. Camera îl prinde pe Malaparte, care împreună cu Sartori (consulul italian în Iaşi) dau târcoale vagoanelor staționate undeva în câmp, lângă Podu Iloaiei. Vagoane pline cu victime, unele încă în viață, cerând apă şi ajutor. În zadar vor încerca martorii italieni să înduplece soldații să deschidă uşile vagoanelor. Nu voi dezvălui mai mult,

Călătoria lui Iosif Gruber

lăsând publicul să vadă ultimele şi cele mai zguduitoare scene ale filmului. Totuşi, nu pot să nu menționez respectul cu care tratează Radu Gabrea memoria victimelor. Pentru că a reconstrui o cât de cât fidelă reprezentare a evenimentelor, descrise în romanul „Kaputt", este o imposibilitate. De exemplu:

„...Deodată, porțile au cedat şi vagonul s-a deschis. O grămadă de deținuți s-au năpustit asupra lui Sartori şi au căzut asupra lui. Morții încercau să scape şi să evadeze din tren. Cădeau în grupuri izbind surd, ca nişte statui de ciment. Îngropat sub cadavre, strivit de masa rece şi grea, Sartori se lupta să se extragă de sub acest morman inert, acest munte înghețat, sub care până la urmă dispare ca înghițit de această grămadă de corpuri, ca sub o avalanşă de pietre...".

Radu Gabrea a încercat totuşi să înfrunte această imposibilitate, şi a reuşit în mare măsură, mulțumită faptului ca a rezistat tentației de a fi cât mai „realist". Şi, personal, îi sunt recunoscător că a evitat asemenea scene. Cine ar dori să-şi vadă tatăl sau mama, soția, o soră iubită sau un unchi cu corpurile goale, mutilate şi umflate din lipsa de aer? Chiar şi fără asemenea scene, filmul este răscolitor. Mai ales prin ceea ce nu arată, lăsând spectatorului libertatea impresiei nemijlocite de efecte teatrale şi trucaje, menite să stârnească mai degrabă curiozitatea voyeuristică decât emoții sincere.

Cu toate că laşiul s-a schimbat mult în ultimele şase decenii, filmul a reuşit să redea atmosfera oraşului din anii '40. Trăsuri trase de cai, doamne frumos îmbrăcate, cu pălării, ciorapi „Adesgo" şi tocuri înalte, camere elegante cu pereții tapisați în pluş. Iaşiul copilăriei mele.

În rolurile pricipale: Malaparte, jucat de *Florin Piersic* Jr., foarte convingător şi elegant; *Claudiu Bleonț* interpretează cu mult dinamism pe lt. col. Niculescu-Coca; colonelul german Freitag, jucat de *Udo Schenk*, interiorizat şi detaşat, dând o dimensiune şi mai sinistră tragismului ce apasă asupra oraşului. Iar *Marcel Iureş*, în rolul doctorului Gruber, este zguduitor în intensitatea şi tăcerea lui plină de demnitate. Reținându-şi lacrimile ce-i plutesc în ochi, îşi face datoria hipocratică, tratându-l pe tânărul ofițer italian, ca pe orice pacient venit să-i ceară ajutor.

Afară de faptul că este un film cutremurător, ce trebuie văzut mai ales de generația tânără, Radu Gabrea e de felicitat pentru curajul de a aborda un subiect până nu de mult tabu în istoriografia română. L-am întrebat de ce a făcut asta? Mi-a răspuns sincer şi simplu: „M-am săturat de minciunile şi de încercările de a muşamaliza o perioadă dintre cele mai tragice şi mai ruşinoase din istoria noastră".

MOSHE YASSUR

e

i prin
ieră
t dori
? Să-l
ostea
Mira-
eu. A
u este
şi eu."
ie. Iar
ani ai
ntului!
rți, în
upele
pierit
rs, în
aseră
de la
m: un
ncare
rintre
stană
n s-a

îndrăgostit cu setea nebună de viață pe care ți-o dă tocmai vecinătatea morții. Au plecat împreună şi au rămas în Clujul tinereții artistului.

Dar copilăria şi-o petrecuse în Mexic: v-am spus, soarta eternului peregrin iudeu! Tatăl său, un ceasornicar cu meseria învățată în Elveția, îşi vede atelierul de pe strada Bariții distrus de bandele extremiste şi emigrează, în 1924, în Mexic. Spaniola a fost prima limbă pe care au învățat-o copiii săi, mirificul peisaj tropical şi vechea artă a *locurilor îi biciuie fantezia micului Egon*, care trebuie să-şi preia repede rolul de cap de familie: tatăl său moare în 1936 şi familia se întoarce acasă. În acest acasă unde, în câțiva ani, se dezlănțuie infernul: muncă forțată, lagărele, dispariția întregii familii. Dar, ca (aproape) întotdeauna, viața îți oferă compensațiile sale: să zic, mai întâi, talentul? Să zic, precum artistul, partenera sa de viață? Le-aş pune, pe amândouă, pe același plan. Numai că acum, ceea ce îl chinuie pe creator sunt singurătățile. Şi fireştile neajunsuri ale senectuții – petrecută, de altfel, în condițiile civilizate ale unui cămin privat pentru bătrâni. Poate că dacă maestrul Lövith ar mai zăbovi din când în când, în atelier, printre lucrările sale, s-ar lăsa din nou cuprins de bucuria mâinii de a desena ori modela. Plictisul, dorul şi lapsusurile s-ar mai potoli. Numai că (aflăm scris, alb pe negru, pe ultima imagine a emisiunii) moştenitorii i-au închis atelierul. Şi nimeni nu mai are acces la el.

Asta chiar că e o farsă tragică a destinului...

SANDA FAUR

O nouă carte a doctorului SEBASTIAN NICOLAU

Recent a apărut al cincilea volum, scris de doctorul *Sebastian Nicolau*, din seria „Dialog cu vremurile", în Colecția „Eseuri", Editura „Viața Medicală", Bucureşti, 2007. Consider că este pentru mine o cinste şi o datorie să semnalez cititorilor noştri această apariție, cât şi pe autorul ei. Este vorba, ca şi în celelalte volume, de scurte bijuterii scriitoriceşti, eseuri, multe apărute în rubrica sa săptămânală din revista „Viața Medicală Românească", şi altele inedite, pe tematică medicală, de bioetică, de morală sau de relații dintre oameni de diferite condiții, puşi în situații limită de multe ori, în care ar trebui să primeze omenia.

Dacă aş enunța numai câteva titluri, cu siguranță că cititorul ar putea intui calitatea omului, a medicului (şeful secției de oncologie pediatrică din Institutul de Oncologie din Bucureşti) şi a scriitorului Sebastian Nicolau, care se încumetă să vorbească în timpurile actuale despre astfel de probleme, fie ascunse sau total omise ca nesemnificative sau inoportune. Câteva titluri: „Primum non nocere", „Studențe de altă dată", „Dura lex?", „Cocoțatul sau falsa ascensiune", „Dreptul la viață, dreptul la moarte", „Tarife", „Acțiuni umanitare ineficiente", „Corupția nu cunoaşte vârstă", „Consultul interdisciplinar", „Să fii bolnav la München", „Nici sclavi, nici subordonați, ci parteneri" şi foarte multe altele sunt numai câteva exemple care arată preocuparea lui pentru un „normal" în viața de toate zilele, în toate domeniile şi, în special, al medicului conştient şi responsabil de menirea sa.

Dar doctorul Sebastian Nicolau este şi un bun prieten al etniei noastre: este abonat la „Realitatea Evreiască" încă de pe timpul când apărea ca „Revista Cultului Mozaic" şi nu numai atât, deoarece el este de multe ori prezent la manifestările din Centrul nostru Cultural, aşa cum rezultă şi dintr-un eseu din ultima carte: „Din nou în Popa Soare" (pagina 183). Citez un foarte mic fragment: „Aproape duminică de duminică, aproximativ 200 de membri ai Comunității, prieteni şi simpatizanți ai acesteia, fără nici un fel de prejudecăți, se întâlnesc, majoritatea septuagenari şi octogenari, să serbeze, omagieze, evoce, figuri ilustre şi evenimente, veritabile momente de înălțare spirituală" (scris cu ocazia sărbătoririi lui Aurel Storin, la 21 ianuarie 2007). La pagina 173 a cărții apare eseul „Hanuca - Sărbătoarea Luminii", din care citez, de asemenea, doar fraza de început: „Pentru a înțelege şi a trăi momentul aniversar Hanuca 5767, marea evocare anuală a iudaismului, ar fi trebuit să fii acolo, în acel monumental Templu Coral din Bucureşti...".

Din toate acestea rezultă că avem prieteni, oameni de carte, pe care trebuie să-i prețuim la justa lor valoare şi unul dintre aceştia este doctorul, publicistul şi scriitorul Sebastian Nicolau. Aştept cu nerăbdare şi viitoarele sale cărți!

Dr. MIRJAM BERCOVICI

Recomandăm cititorilor noştri

● **PASCAL MERCIER:** *„Trenul de noapte spre Lisabona"* (Editura Vivaldi, 2007). Autorul, Peter Bieri pe numele real, este profesor de filosofie la Universitatea din Berlin. Roman remarcabil prin stil şi acțiune.

● **N. KAROLIDES, M. BALD, D. SOVA:** *„100 de cărți interzise"* (Editura Paralela 45, traducere din engleză)

● **GÜNTHER GRASS:** *„Decojind ceapa"* (Editura Polirom, 2007). Roman autobiografic al cunoscutului şi controversatului scriitor german.

● **STEPHEN KING:** „Povestea lui Lisey" (Editura Nemira 2007). Mai multe romane într-un roman

● **LEWIS CARROL:** *„Alice în Țara Minunilor", „Alice în Țara din Oglindă"* (Editura Univers, 2007, traducere Antoaneta Ralian)

● **JOEY GOEBEL:** *„Torturați-l pe artist"* (Editura Humanitas, 2007). O proză de umor negru.

● **PETER CAREY:** *„Furtul. O poveste de dragoste"* (Editura Humanitas, 2007). Un roman ingenios, umoristic

● **JONATHAN FRANZEN:** *„Al 27-lea oraş"* (Editura Polirom, 2007). Roman-frescă socială, fantezie.

● **KIRAN DESAI:** *„Moştenitoarea tărâmului pierdut"* (Editura Polirom, 2007). Roman distins cu Booker Prize 2006.

● **FERDINAND RAMUZ:** *„Marea spaimă de la munte"* (Editura Trei, 2007). Ramuz (1878-1947) este unul dintre scriitorii importanți ai literaturii elvețiene şi europene, devenit aproape „clasic"

● **PASCAL BRUCKNER:** *„Paria"* (Editura Trei). Cunoscut scriitor francez, autorul este inspirat în acest roman de călătoria sa în India

● **YASMINA KADRA:** *„Atentatul"* (Editura Trei, 2007). Sub pseudonimul feminin îl aflăm pe scriitorul algerian Mohamed Moulessehoul, fost ofițer. Romanul are ca motiv un atentat la Tel Aviv, provocat de o femeie kamikaze, soția unui chirurg israelian.

● **MARK LEVY:** *„Şapte zile pentru o eternitate"* (Editura Trei). Un nou roman de dragoste şi fantezie (cu Dumnezeu, Lucifer) al cunoscutului scriitor francez (n. 1961).

● **IUNICHIRO TANIZAKI:** *„Naonu"* (Editura Trei). Cea mai bună carte a celui mai bun scriitor japonez, în prezent.

● **YOSHIZUKI INNOSUKE:** *„Până la lăsarea serii"* (Editura Trei). Innosuke (1924-1994) a scris numeroase cărți, a primit diverse premii. Romanul tradus în română tratează problema relației bărbat-femeie, din diverse generații.

● **JAMES FREY:** *„O mie de fărâme"* (Editura Humanitas, 2007). Autorul este cunoscut în peste 30 de țări. Cartea a fost un bestseller în 2005 şi se referă la soarta celor dependenți de droguri, la nevoia de a o combate prin voință.

● **JOHN UPDIKE:** *„Vrăjitoarele din Eastwick"* (Editura Humanitas, 2007). Roman ecranizat în 1987, cu Jack Nicholson, Susan Sarandon, Michelle Pheiffer, Cher în rolurile principale. La fel de cunoscut este şi scriitorul John Updike (n. 1932).

● **YASUNARI KAWABATA:** *„Maestrul de go"* (Editura Humanitas, 2007). Autorul, născut în 1899, a fost laureat al Premiului Nobel.

● **GILLES DELEUZE, FÉLIX GUATTARI:** *„Kafka. Pentru o literatură minoră"* (Editura Art, 2007). Un mod original de abordare a lui Kafka.

● **CURZIO MALAPARTE:** *„Tehnica loviturii de stat"* (Editura Nemira, 2007). Contemporan cu Mussolini, Hitler, corespondent de război, Malaparte a scris despre Pogromul de la Iaşi (iunie-iulie 1941).

● **HANNES STEIN:** *„Enciclopedia lucrurilor care mă sâcâie zilnic – mic tratat pentru intelectuali agasați"* (Editura Nemira, 2007). Titlul spune multe. Se dau citate din Heine, Cioran ş.a.

● **GH. CRĂCIUN:** *„Frumoasa fără corp"* (Editura Art, 2007, ediția a II-a). Talentat critic literar, Gh. Crăciun a fost şi un prozator de excepție. La un an de la dispariția sa, în 2006, i-au fost publicate două cărți, printre care şi acest roman (prefața - Carmen Muşat)

● **IOAN GROŞAN:** *„O sută de ani de zile la Porțile Orientului"* (Editura Polirom, 2007, ediția a III-a). Roman parodic, lăudat pentru umorul bine dozat.

● **IAN McEWAN:** *„Amsterdam", „Pe plaja Chesil"* (ambele romane la Editura Polirom). Un scriitor de succes, autor a zece romane traduse în diverse țări.

● **ERIC-EMMANUEL SCHMITT:** *„Viața mea cu Mozart"* (Editura Humanitas, 2007). Romanul, în original, a apărut în 2005 la Editura Albin Michel.

● **IRIS MURDOCH:** *„Capul retezat"* (Editura Polirom, 2007). Un roman cu multiple valențe psihologice, sociale, scris de o celebră scriitoare britanică (1919-1999).

● **HEINRICH BÖLL:** *„Opiniile unui clovn"* (Editura Polirom, 2007). O reeditare a unei povestiri a laureatului cu Nobel, unul dintre marii scriitori germani.

● **PAUL AUSTER:** *„Nebunii din Brooklyn"* (Editura Polirom, 2007). Roman satiric al cunoscutului eseist, prozator, cineast american.

● **VLADIMIR MAKANIN:** *„Spaima"* (Editura Polirom, 2007). Important scriitor rus, autorul se referă la postcomunism, relații umane, dragoste. **(B.M.M.)**

Mărturie despre suferințele evreilor în totalitarism

ŞLOMO ŞITNOVITZER este unul dintre numeroşii Asirei Sion – martiri ai Sionului, conducător, în ilegalitate, al mişcării sioniste (Betar) din România. În 1950, a fost arestat şi condamnat la 15 ani de muncă silnică. În '56 a fost eliberat, pentru ca, trei ani mai târziu, să fie din nou arestat şi condamnat la încă un an de închisoare. În 1962, a făcut Alia. Cartea *Documentul autentic* (Tel Aviv, 2003) este încă o mărturie despre *suferințele îndurate de evrei în* închisorile comuniste din România. Presiuni fizice şi psihice au fost folosite de anchetatori împotriva deținuților politici pentru a accepta să semneze tot soiul de documente false despre acțiuni împotriva regimului de atunci.

O suită de momente de intens dramatism, trăite la Jilava, Malmaison, Piteşti, Caransebeş, Rahova, sunt retrăite în paginile cărții. Torturilor inimaginabile la care erau supuşi, deținuții le răspundeau printr-o necesară, eroică rezistență spirituală. Una dintre aceste forme a fost şi editarea unei reviste clandestine coordonată de Şlomo Şitnovitzer. Deținuți, medici din infirmeria penitenciarelor, anchetatori sunt portretizați cu mare voință de obiectivitate, pentru că autorul împarte lumea în oameni şi neoameni, fără criterii de natură etnică, confesională.

O carte care, în preajma celor 60 de ani câți împlineşte Israelul anul acesta, se constituie într-un argument în plus despre puterea de sacrificiu a făuritorilor Israelului modern. **(I.D.)**

MIHAIL SEBASTIAN văzut de...

La încheierea seriei de volume dedicate lui Sebastian, în anul centenarului naşterii, 2007, Editura *Hasefer ne oferă cartea* „Ce vârstă dați acestor texte?", în care, alături de publicistica lui Sebastian, sunt prezenți numeroşi comentatori. Nu vom face decât să trecem în revistă comentariile cele mai interesante, după opinia noastră.

Alexa Visarion face o paralelă Caragiale-Sebastian, paralelă care poate clarifica specificul teatrului celui de al doilea autor din ecuație. Ni se pare, totuşi, că teatrul absurd al lui Ionesco datorează mai mult lui Caragiale, decât teatrul lui Sebastian, care, credem are o fibră cehoviană. Dar, este limpede, Sebastian l-a înțeles pe Caragiale mai mult decât alți comentatori. *George Bălăiță* îl vede pe Sebastian prin prisma lui Proust. *Radu Beligan* revine la relația lui Sebastian cu teatrul lui Caragiale. Nu ştiam că marele artist este şi un excelent mântuitor al condeiului, un fin analist al literaturii. *Barbu Cioculescu* comentează o analiză a lui Sebastian despre „Craii de Curtea-Veche", al lui Mateiu Caragiale. Autorul „Crailor", un om pretențios, perspicace şi prețios totodată, reține cele scrise de Sebastian.

„Un text care mă priveşte direct în ochi", scrie *Radu Cosaşu* despre un articol al lui Sebastian dedicat, într-un moment de insatisfacție a lecturii, „Literaturii de ocazie". Este... o ocazie de a compara şi asemăna, oarecum, stilul lui Sebastian cu al lui Cosaşu, în publicistică.

Dorel Dorian se referă la raportul gazetărie/literatură, pe marginea unui text foarte scurt al lui Sebastian. Desigur, comentatorul are în vedere o atitudine reflectată într-o serie de scrieri ale lui Sebastian, care depăşesc „pretextul" din volumul prezentat aici. Adiacent este menționat un comentariu al lui *Andrei Cornea*, cu privire la pro şi antisemitism, la „frățietate", în genere.

Pertinent, succint, expresiv scrie *B. Elvin* despre articolul lui Sebastian „Un sfert de miime de secundă", articol datat la 19 decembrie 1935, când relațiile cu Nae Ionescu, Mircea Eliade ş.a. se deteriorau, prin „alunecarea" acestor intelectuali spre extrema dreaptă, adică... „în beznă". Despre cronicarul de teatru Sebastian scrie Alice Georgescu, apoi despre alte aspecte, *Mircea Ghițulescu, Gh. Lupaşcu, Paul Cernat, Remus Cernea, Ana Blandiana, Marin Mincu*. Remarcabil la *Marin Mincu* este faptul că „pune degetul pe rană", amintind de „sentința lui Nae Ionescu", evident, nefirească (am adăuga, ortodox-antisemită) şi precizând că Mihail Sebastian „este primul scriitor evreu ce se integrează realmente culturii române". Marin Mincu îl compară cu Alberto Moravia, Umberto Saba, mari nume în literatura italiană, evrei de origine. Comentariul pleacă de la protestul lui Sebastian față de mustrarea publică pe care i-a aplicat-o E. Lovinescu. Sebastian avea doar 21 de ani. *Carmen Muşat* comentează cronica lui Sebastian la „Maitreyi" a lui Eliade (din 6 mai 1933); actorul israelian *Nico Nitai* scrie despre „poeticul" din teatrul lui Sebastian, apoi *Tudor Opriş, Ion Pop* (editor şi istoric al avangardei, al operei lui Voronca etc.), *Alex Ştefănescu* apreciază competența lui Sebastian în domeniul criticii literare.

Dr. *Aurel Vainer*, preşedintele F.C.E.R., scrie pe marginea centenarului, pe care Sebastian îl prevăzuse ca pe „cea mai mortuară dintre sărbători". Autorul articolului îl contrazice, postum, amintind printre altele de spectacolul lui Nico Nitai, după „Jurnalul" lui Sebastian. *Matei Vişniec* scrie despre articolul „Teatrul de idei": „Tot ce spune este frumos şi adevărat, dar istoria literară nu i-a dat dreptate integral". Este vechea dispută: teatrul ca reflectare a vieții reale şi teatrul ca dezbatere. Comentarii de interes mai semnează *Eugenia Vodă, Leon Volovici, Henri Zalis, Vlad Zografi*. Inițiativa Editurii Hasefer, a directorului acesteia şi redactorului de carte *Ştefan Iureş* este, prin originalitatea demersului, cu totul benefică, încheind strălucit o serie de cărți valoroase despre Mihail Sebastian. Desigur, centenarul trece, dar Sebastian va reveni, credem, în atenția editurii.

BORIS MARIAN

Salonul literar R.E. Întâlnire cu astropoezia

În ziua de 16 ianuarie, a avut loc, în colaborare cu Societatea Astronomică Română de Meteori, o şedință a „Salonului literar R.E.". De aceasta dată, manifestarea a avut loc la Centrul Cultural al Comunității, care s-a străduit şi a reuşit să asigure foarte bune condiții. Cu această ocazie, *Z. Tauberg* a vorbit despre contribuția lui Eminescu, de la a cărui naştere s-au împlinit 158 de ani, la poezia cu subiecte cosmice. *Andrei Dorian Gheorghe* a făcut apoi un scurt istoric, începând cu Dosoftei, a poeziei cu temă cosmică. Apoi el şi *Liana Tauberg* au recitat din Eminescu. Au prezentat creații proprii: *Andrei Dorian Gheorghe, Doina Chilargi, Dominic Diamant, Toni Barat, Benone Constantin* şi *Zigu Tauberg*. Au mai fost prezentate, de Andrei Gheorghe, o poezie a lui Boris Marian, precum şi astropoezii ale unor autori din străinătate. La discuții au participat: E. Reicher, A. Gheorghe, D. Diamant, T. Barat. De asemeni, a fost amintit şi sprijinul dat mişcării astropoetice de regretatul Costică Gheorghe, părintele lui Andrei. La sfârşitul şedinței, au fost proiectate imagini superbe realizate de sateliți diferitelor regiuni de pe Pământ, la linia de separare a zilei de noapte şi fotografii de stele, nebuloase şi galaxii. Aceste frumoase imagini au produs o puternică impresie printre participanți, contribuind şi ele la reuşita acestei manifestări. **(Z. TAUBERG)**

Evreii în literatura prezentului

Soniecika

Soniecika nu părea a fi făcută pentru iubire. Era o lungană lată în spate, cu picioare subțiri și fundul descărnat, cu nasul ca o pară și umerii adunați, de parcă ar fi vrut să-și ascundă, ruşinată, sânii prea mari, crescuți înainte de vreme. În plus, purta ochelari de mioapă și haine lălâi. Pe scurt, nu-l avea pe vino-ncoa. Când a înțeles că fericirea dragostei nu i se cuvine – iar colegii de liceu au avut grijă să i-o arate cu cruzime – a luat măsuri. Nu, nu s-a dus la mănăstire – avea mamă evreică și erau și anii '30, când în Rusia sovietică nu se prea apela – pe față – la ajutorul Divinității. Nu și-a strâns nici pilule de adormit pentru totdeauna: era o fată sănătoasă la cap, chiar dacă șleampătă. Și pentru că s-a lămurit că nu are șansa unei fericite vieți proprii, s-a hotărât s-o trăiască pe a altora: a celor din cărți. Personajele literare erau pentru ea mai vii decât oamenii vii. Cu ajutorul lor și-a găsit și rostul, și locul, și bucuriile: ajunsese bibliotecară într-un subsol prăfuit și înăbuşitor și trăia printre oameni extraordinari pe care și-i alegea din cărți după placul inimii și care n-o trădau niciodată. Ba, îi potoleau complexele și o protejau și de spaimele războiului, care o alungase hăt, departe, la Sverdlovsk.

Cam așa și-o prezenta Ludmila Ulițkaia pe eroina romanului său, *Soniecika*: cu o ușoară maliție feminină, dar și cu o tandrețe ascunsă, ce prevestește un suspans ce avea să-i răstoarne viața virtuală. Și e plin de suspans romanul acesta, de nici 120 de pagini, din care alt scriitor ar fi făcut poate o trilogie, atâtea situații, personaje neobișnuite și material epic, atâta nerv, duioșie și vervă a înghesuit în el extraordinara prozatoare. Cum se vede, nu am rezistat și am revenit mai devreme decât credeam la această „first lady" a actualei literaturi ruse (cum îi spun, americăneşte, până și criticii moscoviți), căreia i-am prezentat fantastica biografie și cartea *Înmormântare veselă* în unul din trecutele numere ale revistei noastre. Am ales acum *Soniecika* pentru că ea i-a adus consacrarea mondială, o dată cu premiul francez *Médicis* pentru literatura străină pe anul 1996, urmând traducerile în limba germană, engleză, italiană, chineză, turcă și, desigur, și în română: editura *Humanitas* trimite într-una în librării câte o nouă ispită irezistibilă, purtând mai toate semnătura traducătoarei Gabriela Russo. Și într-o vreme când tinerii fascinați de internet ignoră cartea iar vârstnicii se plâng de slăbita lor putere de concentrare în fața paginii scrise, cărțile rusoaicei-evreice se vând (și în România) precum chiflele calde: știe ea, Ulițkaia, de ce își face romanele scurte și „ușor de citit", fără a renunța o clipă la calitatea excepțională a prozei ei. Cum ar putea cineva să facă rabat la propriul său talent?

Ei bine, ce se întâmplă cu Soniecika noastră? Ce li se întâmplă mai tuturor fetelor, fie ele urâțele, timide și fără speranță: într-o bună zi, apare prințul șarmant (căci se mai întâmplă – în cărți! să bată și la ușa unei biblioteci într-un subsol). Făt-frumosul Soniecikăi părea travestit, dar era „natur": un bărbat mic de statură, slab, ascuțit, cu părul cărunt și dinții știrbi. Nu-și dezmințea cu nimic cei 47 de ani, iar hainele jerpelite și ochii de înfometat sugerau perfect porțile lagărului sovietic din care fusese eliberat. Când cetățeanul Robert Viktorovici îi cere bibliotecarei cărți franțuzești – un Pascal, un Montaigne (ușor mucegăite între timp), se produce lovitura de trăsnet care îi urmărește fatal pe toți îndrăgostiții din lume. Urmează să aflați, din lectura proprie ce înseamnă fericirea pentru oamenii care cred că nu le e sortită, că nu „li se cuvine": există atâta bucurie, atâta forță stenică în puterea de a iubi a Soniecikăi, de a-și iubi bărbatul acesta ciudat și tăcut și fetița pe care o naște, încât lectura e o desfătare consolatoare pentru oricine.

Acesta e „romanul nr. 1" al cărții. Urmează tot înăuntrul celor 120 de pagini – cel cu numărul 2, consacrat evocării vieții lui Robert Viktorovici, de fapt, un talentat pictor care a colindat lumea, înainte de al doilea război mondial, întorcându-se – patriotic ! – în țara natală, negândind că va ajunge, ca trădător spion, în lagăr, dar nici că va găsi, la ieșire un înger cu 20 de ani mai tânără ca el, și având blândețea, răbdarea și devoțiunea unei cămile de deșert. Să vă mai spun că lungana, deșălata cu suflet nobil de maică Tereza, va produce o copilă nebunatică și instabilă, o adolescentă rebelă și libertină și, odată cu ea, le va pătrunde în casă – și în atelierul pictorului devenit, cu vremea, tot mai celebru – lasia, colega fetei, o fătucă orfană, vicleană și darnică peste poate cu drăgălășeniile ei trupești? Intrați singuri în acest al treilea roman de pe cuprinsul „Soniecikăi". N-are rost să vă stric surprizele.

Adaug, totuși, ceva despre final, care mi-a reamintit, într-un fel, de înmormântarea (reală) a doctorului Adrien Proust, tatăl lui Valentin, Louis, Georges, Eugène *Marcel Proust* (e suficient să reținem doar Marcel!), așa cum o descrie Evelyne Bloch-Dano, în cartea consacrată mamei marelui scriitor. La căpătâiul doctorului stă, demnă și învăluită în voaluri negre, neconsolata văduvă. Când o femeie tânără, și purtând și ea vălurile văduvei, depune, în murmurul sălii, un buchet de violete pe mâinile defunctului și un sărut pe fruntea rece, doamna Jeanne Weil Proust nici un tresare. Ignoră scena, cu o stăpânire și o eleganță totale.

La căpătâiul lui Robert Viktorovici, Soniecika – și ea îmbrăcată în negru și potolindu-și lacrimile, o strânge după umeri pe micuța și înlăcrimata lasia apărând-o parcă de gura rea a lumii. Și mulțumind în gând providenței că i-a trimis bărbatului ei drag, Robert, un asemenea giuvaier de fată, care i-a mângâiat anii bătrâneților...

SANDA FAUR

Inventatorii de cântec

MIŞU IANCU

Născut pe la începutul secolului trecut (22 noiembrie 1909) la Bucureşti, Mişu Iancu s-a remarcat în muzica românească prin unele cântece de largă popularitate, prin activitatea sa didactică (a fost un strălucit profesor de acordeon) și prin comportamentul său prietenos și civilizat.

Primul lui succes muzical, „Iubirea-i doar o glumă", pe versuri de Petre Andreescu, era datat 1933. Au urmat, mai târziu, „Te rog să-mi scrii", „N-am ştiut" (pe versuri de Alexandru Mandy și în interpretarea Doinei Badea), precum și celebrul „Șoferul de la ONT" (1961), care a circulat intens în muzica ușoară românească.

A publicat, în colaborare cu Petre Romea, cele mai importante lucrări didactice româneşti privind un instrument popular și dificil, acordeonul. Studiile lui (mai ales „Acordeonistul virtuoz. Studii de agilitate pentru mâna dreaptă") au făcut epocă în domeniu.

A fost un jurist eminent. Licențiat al Facultății de Drept din Bucureşti, Mişu Iancu a ocupat, timp de mulți ani, postul de consilier juridic al Uniunii Compozitorilor din România. Președintele Uniunii, reputatul compozitor Ion Dumitrescu, îl prețuia în modul cel mai înalt și prietenesc. Legenda spune (și cred că nu există legendă care să nu conțină măcar un sâmbure de adevăr) că, după fiecare Festival de la Mamaia, juriul, încheindu-și deliberările, se întâlnea cu maestrul Ion Dumitrescu – cel care le valida deciziile... – iar prima întrebare a Maestrului era : „Ce premiu i-ați dat lui Mişu Iancu ?". Și dacă membrii juriului nu apucaseră să-i dea nimic, Președintele Uniunii devenea mai concesiv : „Dați-i măcar o mențiune !". În urma acestei legende, colegii mai răutăcioși îl porecliseră, stupid, „Mişu Iancu – Mențiune". Dar el era un compozitor de premii adevărate. Și George Grigoriu – cel mai bun prieten al lui – știa bine acest lucru. Și Temistocle Popa. Și mulți alți compozitori redutabili.

A trăit frumos. A avut o soție superbă, pe care o diviniza și când aceasta a îndeplinit obligația cumplită a destinului de a-l lăsa singur, Mişu Iancu a simțit că se apropie de final. A devenit mai retras, mai trist, mai bolnav, întâmpinându-și finalul cu discreție și cu demnitate.

A fost inventatorul unor cântece strălucite. A avut prieteni devotați, pe care i-a răsplătit cu devotamentul lui. A dus o viață luminată de credință iudaică, de onoare și de o boierie rar întâlnite. A fost un OM de neuitat...

AUREL STORIN

Destăinuirile memoriei afective

Val-Vârtej (I)

Într-o vreme când Televiziunea Română nu ieşise încă din preistorie, când nu se auzise încă de „Incoruptibilii", iar de „Dallas" nici nu putea fi vorba, când impunătoarea clădire a Tv.R.-ului nu începuse să fie construită, iar Tudor Vornicu se mai afla la Paris, din inițiativa lui Silviu Brucan, care era vicepreşedinte al instituției (Dumnezeu să-l ierte, pentru alte păcate, dar la Televiziune a făcut numai bine), a apărut pe micile ecrane un personaj care se numea Căpitanul Val-Vârtej și a cărui principală misiune era să devină drag micilor telespectatori.

Televiziunea funcționa în primitivul studio improvizat de pe strada Molière. Mai erau în curte două sau trei clădiri mititele pentru redacție, și cam asta era tot. Ideile realizatorilor erau discutate sub un dud umbros și, cu toate acestea sau chiar în ciuda mijloacelor precare, s-au realizat acolo extraordinare seri de teatru, emisiuni de varietăți, programe pentru copii, toate în direct, neexistând mijloace de preînregistrare. Mai mare peste toate era un gazetar deștept, curajos, cu multă inițiativă, deschis propunerilor interesante și care se numea Al. Cornescu. El îl înlocuise pe un alt gazetar talentat – Radu Vasiliu. Acesta se aflase în carul de reportaj, când se transmitea pe viu un discurs al prea „înțeleptului" Chivu Stoica. „Marele om de stat" enunțase o tâmpenie, în totală contradicție cu ce ar fi dorit să spună, iar Radu Vasiliu nu s-a putut abține să nu exclame: „Gura păcătosului...". Un coleg binevoitor a comunicat unde trebuie această exclamație și Vasiliu a fost imediat catapultat. Din spusele fostei sale soții, șapte ani a așteptat, cu valiza pregătită, să fie trimis la „mititica", ceea ce, din fericire, nu s-a întâmplat.

Dar să ne reîntoarcem la Val-Vârtej. Emisiunea era realizată de Radu Anagnoste ca redactor și de Cornel Popa ca regizor. Radu era deosebit de simpatic însă, în mod ciudat, lucrând cu Valeriu Lazarov, emisiunile concepute mai ales de acesta, când erau trimise la diverse festivaluri, le însoțea peste hotare doar Anagnoste și Lazarov rămânea acasă. Asta până când acestuia i-a sărit țandăra și a refuzat să mai lucreze, dacă nu va pleca și el cu propriile sale emisii. A primit în sfârșit permisiunea deplasării în străinătate și acolo a rămas, Anagnoste trecând să lucreze la Val-Vârtej. Interpretul căpitanului era Dem Savu, actor la Teatrul de Comedie, un temperament vulcanic, mic de statură dar bine legat. Dacă-i lipeai o barbă și îi puneai și o pipă în gură, devenea pe dată un autentic lup de mare. In langajul lui intrau frecvent expresii ca „mii și milioane de balene", „mii și milioane de fulgere și trăsnete" sau „Matrozi, fiți demni de «bătrâna carapace»" cu care îi botezasem vasul modest, dar cu nenumărate perfecționări tehnice de ultimă oră. („Bătrâna carapace" era un nume pe care-l împrumutasem tot dintr-o carte de aventuri, pe care jur că nu-mi mai amintesc cum se chema.) Numai că la începuturile sale, textul emisiunii se rezuma la explicații destul de fastidioase asupra felului cum se execută nodurile marinărești, că babordul este partea din stânga a navei, în timp ce tribordul este cea din dreapta ș.a.m.d.

Nu-mi amintesc nici dacă Radu mi-a propus să colaborez la această emisiune sau a fost chiar inițiativa mea (eu funcționând încă la Radio), *oricum am ajuns să scriu scenariile primului* serial românesc. Colaborator apropiat îmi era Titi Acs, care-mi compunea melodiile cântecelor, versurile scriindu-le împreună. De asemenea, lui i se datorează multe dintre gagurile scenariilor. Ca regizor urma să rămână Cornel Popa, de al cărui efervescent talent nu mă îndoiam. Îi cunoșteam felul ingenios de a pune în scenă și eram convins că vom forma o echipă bună. De altfel, ca șofer ceva mai vechi, tot eu i-am dat primele lecții de conducere auto. La Televiziune, am găsit o bună înțelegere la redactorul șef al emisiunilor pentru copii, excelentul pedagog Andrei Covrig. Și tot din echipă făcea parte și o redactoare extraordinar de sufletistă – Dorina Onicel. De asemenea, am avut încurajarea lui Cornescu și, mai târziu, a lui Octavian Paler, cu care fusesem coleg la Radio, amândoi cu funcția *de redactori șefi adjuncți la* Direcția Culturală.

Prima idee a fost că viteazul căpitan trebuie să treacă prin aventuri extraordinare, cu alte cuvinte, că fiecare episod are nevoie de o poveste interesantă. Este adevărat că emisiunea fiind transmisă pe viu, uneori se întâmpla ca Dem Savu să nu poată fi prezent. Atunci comanda era preluată de unul dintre frații căpitanului, respectiv Const. Cotescu, alteori apărea un al doilea frate, care nu era altul decât Septimiu Sever, depinzând care dintre cei trei era liber. Însă în majoritatea cazurilor, la cârma „bătrânei carapace" stătea tot Dem Savu. Dar nava trebuia să aibă și un echipaj. M-am gândit că e bine ca el să fie format din personaje aparținând cărților cunoscute de copii. Unul dintre aceştia era savantul Paganel. Îl știam din faimosul roman al lui Jules Verne – „Copiii căpitanului Grant". Specialist în antropologie, etnologie, istorie, geografie, astronomie și multe altele, fusese tatuat de sus si până jos de maori, în a căror insulă ajunsese, căutându-l pe Grant. Savantul era de un real folos în expedițiile ce avea *să le întreprindă curajosul echipaj pentru a lămuri* un mister, a salva o persoană aflată în ghearele vreunui asasin periculos sau pentru a împiedica o nelegiuire. Prin Paganel, puteam împărtăși micilor spectatori o mulțime de cunoștințe interesante. Îmbrăcat veșnic într-un costum cadrilat, cu un sacou după moda de la sfârșitul secolului al XIX-lea și cu pantaloni bufanți asortați; cu o șapcă din aceeași stofă, înalt și filiform, cum intuiam că trebuia să arate Paganel, regizorul Cornel Popa l-a distribuit pentru acest rol pe actorul Tudorel Popa. Acesta era nu numai o apariție comică, dar absolvise și Facultatea de Chimie, în afara celei de teatru. În plus, Tudorel era o comoară de cunoștințe științifice de tot soiul. El aborda însă și roluri dramatice, cum neuitată rămâne interpretarea sa în rolul evreului din „Prețul", piesa lui Arthur Miller. Fiu al lui Gr. T. Popa, *distins profesor universitar de anatomie*, traducătorul faimoasei „Anatomii a lui Gray", și al soției profesorului, ea însăși cadru universitar, specialistă în embriologie, Tudorel avea un singur mare defect: o prietenie prea strânsă cu alcoolul. Oricând te puteai aștepta să dispară de la filmare pentru a-și astâmpăra neostoita sete cu o cantitate apreciabilă de vodcă. Am rămas ca trăsnit când, într-o dimineață, fiind cazați claie peste grămadă într-o cameră sordidă dintr-un vechi hotel constănțean și pregătindu-ne cu toții să ne spălăm pe dinți, l-am văzut pe Tudorel, turnându-și pe gât, pe stomacul gol, un pahar mare, în care, în loc de apă de gură, era vodcă în stare să culce la pământ un întreg pluton de-al țarului, dar'mite un biet actor slab ca un țâr. Dacă în această ocazie Tudorel nu a arătat vreo tulburare, intrând în rol fără nici o dificultate, altădată viciul i-a fost fatal. A ratat un spectacol de la Teatrul Mic din cauza stării de ebrietate și, în ciuda marelui său talent, a fost dat afară. În urma acestui fapt, Tudorel și-a pus capăt zilelor.

Dar mai sunt multe de povestit despre aventurile prin care a trecut echipajul lui Val-Vârtej, iar acest serial a jucat un rol mult prea *important în viața mea, pentru a nu istorisi despre* el și într-un articol viitor.

OCTAVIAN SAVA

Întrunire B'nai B'rith

EVALUĂRI ŞI PERSPECTIVE

Ultima reuniune din 2007 a B'nai B'rith România (13 decembrie 2007) a avut ca nucleu central prelegerea prezentată de dr. *Hary Kuller*, dedicată primului preşedinte şi iniţiator al organizaţiei în ţară şi primul consul general al S.U.A. în România, Benjamin Franklin Peixotto. Conferinţa a deschis ciclul de evocări ale preşedinţilor B'nai B'rith România care s-au succedat de la înfiinţare, în cea de-a doua parte a secolului al XIX-lea, până în prezent. Comunicările vor fi publicate într-o broşură, distribuită participanţilor la Convenţia B'nai B'rith Europa, din mai 2008, la Bucureşti.

Conferenţiarul a făcut câteva observaţii preliminare despre specificul organizaţiei: apărarea valorilor etice celor mai înalte, promovarea principiilor filantropiei, încurajarea artelor şi ştiinţelor, ajutorarea celor aflaţi în nevoie ş.a. Peixotto era evreu sefard. Bunicul lui se stabilise la San Francisco. Nepotul s-a căsătorit cu fiica unuia dintre cei mai bogaţi evrei americani din New York. Benjamin Peixotto devine Mare Preot al Ordinului B'nai B'rith din aceeaşi metropolă. În 1870 ajunge primul consul general al S.U.A. în România. Evreii români treceau, în acea perioadă, printr-un moment dificil, în care unele publicaţii îşi întreţeau campania antisemită. Era nevoie să fie apăraţi, acţiune continuată şi de conducătorii care i-au succedat. Între 1870-1920, B'nai B'rith România, filiala din Bucureşti, a jucat un rol important în această acţiune, ştiut fiind că evreii români au fost încetăţeniţi abia prin Constituţia din 1923. O altă coordonată remarcabilă a B'nai B'rith a fost ajutorarea evreilor români cu dificultăţi materiale. În calitate de preşedinte al acestei organizaţii, Peixotto a înaintat guvernului de atunci un proiect de susţinere financiară a evreilor săraci. Până în 1874, filiale B'nai B'rith funcţionau în 156 comunităţi din ţară.

Mulţumind conferenţiarului, preşedintele B'nai B'rith România, *José Iacobescu*, a reafirmat câteva din dezideratele care animă şi activitatea organizaţiei: lupta împotriva antisemitismului şi xenofobiei, sprijinirea Israelului, ajutorarea bătrânilor în suferinţă. Privitor la acest ultim capitol, a fost evidenţiată activitatea Comisiei sociale a B'nai B'rith pentru depistarea unor evrei neasistaţi, cu situaţii materiale precare. S-a stabilit să se întocmească o listă cu primii 20-30 de oameni în această situaţie care să fie înaintată reprezentantului permanent al JOINT în România, *Israel Sabag*, pentru ca aceştia să fie ajutaţi de JOINT. De asemenea, a fost discutată situaţia rezidenţilor de la Căminul „Rosen", apreciindu-se implicarea voluntarilor sociali din partea B'nai B'rith în alinarea suferinţelor celor internaţi. *Monica Lăzărescu* a prezentat la retroproiector aspecte din recitalul de cântece de Hanuca oferit „bunicilor" de tinerii din B'nai B'rith şi a semnalat că una dintre rezidente, pictoriţa *Medi Dinu*, va împlini, în curând, o sută de ani. Preşedintele *José Iacobescu* a propus organizarea unei expoziţii retrospective *Medi Dinu, Maria Constantin, Alma Redlinger* şi realizarea unui CD al expoziţiei. S-a discutat şi despre găsirea unor soluţii pentru:

- asigurarea unei mai bune îngrijiri a rezidenţilor din cămin, ţinând cont că salariile personalului se află sub media salariului minim pe economie
- ajutorarea asistaţilor nedeplasabili, care n-au cum să-şi valorifice tichetele valorice, primite de la JOINT, pentru cumpărarea alimentelor. S-a stabilit o discuţie în acest sens cu conducerea D.A.S.M. şi a JOINT-ului.

A fost un moment de emoţie: primirea *Sarei Wexler* în rândurile B'nai B'rith România. Calde recomandări au fost făcute de preşedintele C.E.B., ing. *Osy Lazăr*, preşedintele *José Iacobescu* şi *Boris Marian Mehr*.

Veronica Bârlădeanu a ridicat problema acţiunilor pentru îmbunătăţirea imaginii evreului în societatea românească, propunând o mai mare popularizare a cărţii apărute la *Hasefer* despre:

- contribuţia Brigăzii Evreieşti, din armata britanică, în luptele împotriva armatei hitleriste, în timpul celui de-al doilea război mondial
- contribuţia evreilor români la renaşterea Statului Israel
- relaţiile diplomatice neîntrerupte între România şi Israel.

IULIA DELEANU

CONGRESUL WUJS – întâlnirea anuală a tinerilor evrei

Cinci tineri din cadrul comunităţii evreilor din România au avut posibilitatea să participe, la trecerea dintre anii 2007 şi 2008, la Congresul Uniunii Mondiale a Studenţilor Evrei (WUJS), manifestare organizată anual în Israel. *Tina Sas, Rina Goldenthal, Dan Danielescu, Claudia Căciularu* şi *Jana Codreanu* s-au aflat la hotelul kibuţului Ramat Rahel şi au luat parte la întrevederi care să îi motiveze să îşi continue activitatea în cadrul comunităţii evreilor din România, dar şi la nivel global. Pentru o săptămână, ei au putut intra în inima problematicii israeliene, au avut posibilitatea să asiste la conferinţe ale unor personalităţi de top ale lumii evreieşti din Israel şi Diaspora. Dacă ne referim doar la prezenţa preşedintelui Israelului, Shimon Peres, şi a Marelui Rabin Israel Meir Lau putem înţelege, pe deplin, nivelul la care s-a desfăşurat această manifestare. *Andrei Schwartz*, trezorier al EUJS, a reuşit să obţină din partea organizatorilor sponsorizarea deplasării tinerilor din România.

Participanţii au vizitat Knesset-ul şi au stat de vorba cu parlamentari şi cu lideri care iau azi decizii importante în Israel. În timpul conferinţei, împărţiţi pe grupe, ei au elaborat câteva lucrări despre probleme esenţiale ale prezentului eveiesc în lume. Reprezentanţi ai tinerilor, desemnaţi democratic, au prezentat rezultatele studiului lor de câteva zile în Knesset.

Întâlnirea cu preşedintele Peres a reprezentat punctul culminant al manifestării. *Tina Sas*, una dintre participantele din România, mărturisea într-o lungă şi completă descriere a congresului: „Ne-am grăbit înapoi la hotel în ziua în care urma să avem onoarea să îl cunoaştem pe preşedintele Peres, doar nu vrea nimeni să întârzie la întâlnirea cu un preşedinte! Într-o linişte fără precedent, l-am aşteptat pe importantul invitat al congresului. Când l-am zărit prima oară, în carne şi oase, pe cel care părea un foarte distins bunic nu am putut să nu mă emoţionez doar la gândul numeroaselor sale experienţe şi evenimente deosebite pe care le-a traversat până acum".

O zi care le-a produs emoţii participanţilor, dar şi care le-a lăsat o amintire ce le va stărui în minte, este timpul petrecut în Sderot, o regiune în care se înregistrează foarte frecvent atacuri cu rachete Quassam. Într-un muzeu al timpului prezent ei au putut vedea rachetele care ameninţă, zi de zi, viaţa israelienilor din zonă.

Pe de altă parte, participanţii au vizitat cartiere istorice şi moderne ale Ierusalimului, au văzut dezvoltarea religioasă, socială, economică şi politică a Capitatei Israeliene.

Prezenţe speciale au fost cele ale Şef Rabinului Norvegiei, *Michael Melchior*, şi a Lordului *Jenner*, două personalităţi ale lumii evreieşti contemporane ale căror influenţă nu poate fi localizată într-un singur loc. Ca şi în cazul altor invitaţi ai congresului, opiniile celor doi contează atât pentru prezentul, cât şi pentru deciziile viitoare ale politicilor evreieşti, în Israel şi Diaspora.

LUCIANA FRIEDMANN

Rabin ŞLOMO SORIN ROSEN

Sărbătoare şi responsabilitate

Urmare din pag. 1

În înţelegerea lumii conform Cabalei, arborii şi natura joacă un rol important. Conform Cabalei, există mai multe lumi, dintre care a noastră este cea mai „de jos" şi mai departe de Dumnezeu. Deşi fiecare lume este caracterizată printr-un grad mai mic sau mai mare de „opacitate", care îi ascunde rădăcina divină, toate lumile au o structură de bază comună. Astfel, contemplarea oricărei lumi poate duce la cunoaşterea structurii celui mai avansat „tărâm divin", conducând implicit la o legătură mai strânsă între om şi Divinitate.

Potrivit doctrinei cabaliste, lumea noastră există ca urmare a unei curgeri continue a energiei divine, care este canalizată prin zece „emanaţii", numite în ebraică *Sefirot*. În plus, există patru „lumi", care coexistă în universul în care trăim. Acestea sunt: *Aţilut* (Supremaţia), *Bria* (Creaţia), *Ieţira* (Formarea) şi *Asia* (Facerea).

[...] Semnificaţia arborilor şi a naturii pentru viaţa evreiască a fost reexaminată o dată cu apariţia sionismului şi revenirea evreilor pe pământul lui Israel la sfârşitul secolului al XIX-lea. Profitând de faptul că Tu BiŞvat exista deja în calendarul evreiesc ca o zi focalizată pe arbori şi natură, dar şi din nevoia practică de a dezvolta teritoriul respectiv pentru a-l face locuibil, Tu BiŞvat a fost adoptată în Israel ca zi naţională a arborilor. Copiii de şcoală care trăiesc în Israel obişnuiesc să planteze arbori pentru a sărbători această zi. Evreii care nu trăiesc în Israel ţin campanii de strângere de fonduri pentru plantări.

Mai recent, o dată cu dezvoltarea mişcării ecologiste, precum şi a unei conştientizări mai profunde a vulnerabilităţii lumii în care trăim, Tu BiŞvat a fost adoptată de către ecologiştii evrei ca ziua în care trebuie studiat ce are de spus iudaismul despre protecţia Pământului şi a naturii.

Fie la nivel naţional, fie personal, această zi a calendarului evreiesc oferă tuturor, evrei şi neevrei, din Israel sau din Diaspora, o ocazie de a medita şi apoi de a acţiona concret pentru menţinerea, dezvoltarea şi protejarea lumii în care trăim. De la reciclare şi până la voluntariat în domeniul ecologiei şi protejării mediului ambiant, de la sensibilizarea opiniei publice în această problemă şi până la o mai mare conştientizare a posibilităţilor pe care le avem în viaţa zilnică de a respecta principiile pe care ni le exprimă şi tradiţia mozaică: *„Atunci când Dumnezeu l-a creat pe Adam, El l-a plimbat printre toţi arborii din Grădina Edenului şi i-a spus: «Uite ce minunate şi demne de laudă sunt toate creaţiile Mele. Tot ceea ce am creat, pentru tine le-am creat. Ai grijă să nu Îmi distrugi lumea; căci dacă o vei distruge, nu va mai fi nimeni care să o repare după tine»"* (*Midraş Kohelet Raba*, 7:19)

JCC BUCUREŞTI

Urmare din pag. 6

Dacă luni, de la ora 20:00, cei ce nu ştiu limba română au şansa să o înveţe, în zilele de marţi şi joi, de la 19:30, sunt invitaţi participanţii la cursurile de ebraică. Duminicile, începând cu ora 18:00, sunt dedicate dansurilor israeliene. Sâmbăta lumea este invitată să petreacă la Cafeneaua „Blue Lagoon" JCC pe ritmuri moderne, dar în fiecare miercuri putem asculta melodii „Oldies but goldies", iar, în aceeaşi locaţie, duminică seara, are loc un karaoke. În zilele de 15 şi 16 februarie, JCC are oaspeţi! Tineri din comunitatea evreilor din Bulgaria vor fi la *Oneg Şabat* şi la munte împreună cu prietenii din România. La 11 februarie, ora 18:30, întâlnirea cu Rabinul *Şlomo Sorin Rosen* este dedicată şi celor tineri. Dacă restul lumii tocmai a sărbătorit *Valentine's Day*, din raţiuni evidente JCC îşi invită participanţii, la 16 februarie, începând cu ora 21:00 la.... *Valentine's Day Party*. Cei preocupaţi de artă, dar şi de propria imagine, sunt invitaţi în improvizatul atelier de bijuterii al JCC (luni, 11 fenruarie, ora 19:00). Seara de film şi baschetul de la lăsarea serii sunt alte două pretexte de întâlnire pentru participanţii la programele JCC. Responsabil programe: *Dana Vereanu*.

Cei mai mici „clienţi" ai JCC au duminicile foarte ocupate... *„Rikudei am* pentru zburdalnici" (în traducere, dansuri israeliene), de la ora 10:00, este urmat de cursul de film de animaţie şi programul grupului de teatru „Habima". Cei pasionaţi de artă sunt apoi invitaţi să „îşi modeleze propria lor lume". Între 8-10 februarie, urmează „Mahane Horef le Mishpahot" - tabăra de iarnă pentru familii, de la vila Cristian. În fiecare duminică, între orele 14:00 şi 17:00, cei care vor să devină *madrihimi* (instructori) sunt invitaţi la un curs de specialitate. Marţea este dedicată ritmurilor israeliene moderne, între orele 18:00-19:00, învăţând ce înseamnă instrumente ca darbuka, marimba sau maracasa... A treia duminică a fiecărei luni este transformată într-o zi de tabără şi astfel atmosfera estivală este invitată să zăbovească şi în cele mai reci zile ale anului. În fiecare luni (pentru copii de la 6 la 9 ani) şi miercuri (pentru copii de la 10 la 12 ani), de la 17:00 la 18:00, are loc cursul de ebraică pentru începători, urmat miercuri (între 18:00-19:30) de cursul de limba engleză. În fiecare luni, de la 18:00 la 19:00, „ora imaginaţiei" este programul preferat al celor mici. Responsabil programe: *Dalia Golda*.

Cei ce aparţin generaţiei medii sunt aşteptaţi, în fiecare marţi, de la ora 18:00, la cursul de ebraică pentru începători. Pentru că utilizarea computerului nu mai este o posibilitate, ci o condiţie a lumii moderne, în fiecare miercuri, între 17:00-19:00 are loc cursul de calculatoare. Joi, între 18:00-19:00, la JCC se vorbeşte doar în engleză! Nu există nici o scuză pentru a nu „prinde" o limbă străină, indiferent de vârstă sau cât suntem de ocupaţi. Duminica, o dată la două săptămâni, începând cu ora 13:00, cafeneaua „Blue Lagoon" se transformă în cafenea artistică. Urmează acolo un adevărat curs incitant de istoria artei, cu exemple şi incursiuni în lumea curentelor şi epocilor evoluţiei artelor plastice. Responsabil programe: *Cristina Fischer*.

La cea de-a 50-a aniversare a Institutului Fundulea

Ingineri şi cercetători evrei au primit diplome de excelenţă

Ca în multe alte domenii din România, cercetători şi ingineri evrei şi-au adus o contribuţie valoroasă şi în diferitele ramuri ale agriculturii. Acest fapt a fost recunoscut cu prilejul celei de a 50-a aniversări a Institutului Naţional de Cercetare şi Dezvoltare Agricolă Fundulea, desfăşurată de curând în Aula Magna a Academiei de Ştiinţe Agricole. Au fost menţionate numele unor specialişti remarcabili ca **MARIANA WEINBERGER ITTU, CLARA GRUNVALD, SILVIU GRUNBERG, CORINA ŞIPOŞ** şi alţii. Printre cei cărora li s-a decernat cu acest prilej o „Diplomă de excelenţă" a fost şi colegul nostru, dr. inginer **JOSÉ BLUM**, şeful Departamentului pentru cultură, artă şi ştiinţă al F.C.E.R., care şi-a desfăşurat activitatea, timp de 17 ani, în domeniul mecanizării lucrărilor agricole atât în sectorul de cercetare, cât şi în cel de producţie.

Institutul Fundulea, înfiinţat în 1957, a adus o contribuţie importantă la dezvoltarea agriculturii din ţara noastră şi, spre deosebire de alte institute de cercetare, a reuşit să supravieţuiască şi să se adapteze cerinţelor economiei de piaţă, prin modificarea statutului său, a resurselor financiare, de infrastructură, a tematicii de cercetare. Iniţial Institut de Cercetări pentru Cereale şi Plante Tehnice Fundulea, în 2007 devine Institutul Naţional de Cercetare şi Dezvoltare Agricolă, de interes public, care a reuşit să-şi găsească finanţare extrabugetară. (E.G.)

Cu prilejul împlinirii frumoasei vârste de 70 de ani, vârsta Psalmistului, îi urăm dr. ing. JOSÉ BLUM sănătate, împliniri, bucurii împreună cu familia.

Lansare-simpozion

„MEMORIA CIMITIRELOR EVREIEŞTI“

O lansare de carte ieşită din comun despre una din cele mai sfinte îndatoriri faţă de înaintaşi– păstrarea „Memoriei cimitirelor evreieşti“ – s-a derulat la Biblioteca Templului Coral, în 19 decembrie a.c. Este vorba de broşura bilingvă (română şi engleză), cu acelaşi titlu, apărută în condiţii grafice excepţionale, editată cu sprijinul Ministerului Culturii şi Cultelor (M.C.C.), al dr. *Irina Cajal Marin*, realizată de *Janina Ilie* şi *Mirela Aşman*. Traducerea în engleză – *George Weiner*, tehnoredactarea – *Marius Geller*. Lansarea a devenit: ● replică la adresa calomniatorilor (vicepreşedintele F.C.E.R., ing. *Paul Schwartz*) ● meditaţie filosofică (Marele Rabin *Menachem Hacohen*) ● confesiune (preşedintele A.E.R.V.H., conf. dr. *Otto Adler*) ● informare asupra cimitirelor evreieşti din Capitală şi din ţară (preşedintele C.E.B., ing. *Osy Lazăr* şi, respectiv, directorul Centrului F.C.E.R. de Administrare a Patrimoniului Imobiliar, ing. *Rudy Marcovici*) ● prilej pentru consideraţii de ordin istoric (directorul C.S.I.E.R., prof. univ. dr. *Liviu Rotman*, dr. *Lya Benjamin*) ● comunicare interconfesională şi interetnică (reprezentantul Patriarhiei Bisericii Ortodoxe Române, Pr. *Florin Şerbănescu*, respectiv, reprezentanta etniei rrome, cercetătoarea la I.N.S.H.R., *Delia Grigore*) ● aprecieri asupra trecutului comunităţii-mamă (preşedintele Uniunii Cineaştilor din Canada, *Dan Schlanger*, evreu originar din România) ● observaţii asupra simbolisticii pietrelor funerare (dr. *Hary Kuller*). Lansarea s-a transformat într-un simpozion, prefaţat de *Mirela Aşman* şi moderat de vicepreşedintele Federaţiei, ing. *Paul Schwartz*. Printre participanţi s-au numărat reprezentanţi ai M.C.C. şi conducători ai I.N.S.H.R.

În 2007, Federaţia a cheltuit pentru întreţinerea cimitirelor **mai mult** decât între 1996-2006

Una dintre preocupările prioritare ale conducerii F.C.E.R. este păstrarea moştenirii istorice iudaice. Noi, cei de azi, reprezentând aproximativ un procent (10 000 de membri ai comunităţii) din ceea ce am fost înainte de război (circa 800 000 de evrei) suntem moştenitorii a peste 800 de cimitire. Pe baza recensământului oficial din 1938, am identificat, recent, noi cimitire evreieşti. Şi acţiunea de depistare continuă. *Dacă în perioada 1996-2006 s-au cheltuit peste 220.000 USD şi s-au executat 300 de lucrări pentru întreţinerea cimitirelor, în 2007 Federaţia a cheltuit sume care depăşesc nivelul de cheltuieli din toată perioada mai sus amintită*, a subliniat vicepreşedintele **PAUL SCHWARTZ**. Desigur, problemele sunt mari şi multiple. Dimensiunea lor este elocvent exprimată de faptul că, din cele 809 cimitire evreieşti cunoscute, 750 se află în localităţi unde, de zeci de ani, nu mai trăiesc evrei. Conducerea Federaţiei a solicitat sprijinul Guvernului României pentru păstrarea patrimoniului sacru evreiesc, care, de fapt, este şi patrimoniu al ţării. Drept urmare, primul ministru a aprobat un *Memorandum* menit să asigure implicarea mai consistentă a Guvernului în această direcţie şi s-a constituit un grup de lucru, coordonat de M.C.C., din care face parte şi un reprezentant al F.C.E.R. Dar cu tot sprijinul din partea statului român, cu toate eforturile financiare ale Federaţiei, pentru aducerea cimitirelor evreieşti la starea de normalitate ar fi necesară o sumă de circa 20-25 milioane USD, sumă depăşindu-i puterile. Pentru salvarea moştenirii iudaice în România, F.C.E.R. a adresat un *Apel* către toţi evreii din Israel şi Diaspora. Din păcate, aşa cum se ştie, reprezentantul Fundaţiei „Avoteinu“ din S.U.A., David Kahan, a orchestrat - şi continuă să o facă - o campanie de calomnii şi minciuni la adresa Federaţiei, recurgând la sprijinul preşedintelui P.R.M., senatorul Corneliu Vadim Tudor, pentru a formula o completare la Legea 598/2004 de aprobare a O.U.G. nr. 36/2002, privind proprietăţile comunitare evreieşti; o nejustificată ingerinţă în treburile comunităţilor evreieşti din România, fapt nepermis de Statutul Federaţiei. Vorbitorul a arătat că David Kahan împărtăşeşte opiniile rabinilor extremişti, care nu recunosc Statul Israel.

Marele Rabin **Menachem Hacohen** a ilustrat importanţa pe care o are cultul morţilor în iudaism recurgând la un episod biblic. (Traducerea în română a fost asigurată de Rabinul **Şlomo Sorin Rosen**). La stingerea din viaţă a soţiei sale, Sara, Avraham alege un loc de veci situat într-una din cele mai frumoase zone ale Israelului, Hebronul; respectiv, peştera Mahpelah, loc pe care-l *cumpără* de la proprietari, deşi aceştia i-au propus să-l primească în dar, dat fiindcă Avraham era unul din oamenii de vază ai timpului. În acelaşi loc au fost înmormântaţi Avraham, Iţhac şi Iacov, Rivca şi Lea. Numai Rahel a fost înmormântată la Bet Lehem, fiindcă acolo a murit. Iacov a suferit toată viaţa pentru că n-a înmormântat-o la Mahpelah. Aflat în Egipt, Iacov îl pune pe Iosif să jure că-l va înmormânta lângă înaintaşi. *„Dacă nu putem să ne onorăm morţii, nu-i putem onora nici*

„Dacă nu ne putem onora morţii, nu-i putem onora nici pe cei vii“

pe cei vii. Nu există diferenţă între un mort evreu şi unul neevreu, dar, fiindcă în timpul vieţii fiecare a avut propria credinţă, ea trebuie să-i fie respectată şi după moarte. Acest lucru s-a păstrat şi după procesul de laicizare a populaţiei evreieşti din ultimele două secole. *Cimitirul este, ca şi sinagoga, un loc sacru*“. Conform legislaţiei halahice, nu e permisă mutarea cimitirelor, nici exhumările, conform expresiei „odihnească-se în pace!“. Există, totuşi, excepţii: mutări din pământul Diasporei în Pământul Sfânt al Israelului. Omul e făcut din ţărână şi se întoarce în ţărână, în timpul vieţii fiind dator să făptuiască binele. Atunci când, în România, trăiau 800.000 de evrei, dar care nu se aşteptau ca jumătate din ei să piară în Holocaust, au fost cumpărate parcele de teren evaluate la numărul lor de atunci, dar care n-au mai fost folosite. Problemele cu care se confruntă, azi, F.C.E.R. sunt de mare dificultate. În fiecare iarnă au loc deteriorări în cimitirele din România. Eminenţa Sa şi-a exprimat îngrijorarea privind situaţia pe termen lung a cimitirelor, dar şi speranţa că autorităţile statului şi F.C.E.R. vor găsi, împreună, o soluţie pentru întreţinerea lor.

Cimitirele – un document istoric important

Primele îndatoriri ale unei comunităţi evreieşti este să aibă sinagogă şi cimitir. Însăşi *Porunca a V-a* din *Decalog*, „Cinsteşte pe tatăl tău şi pe mama ta“, o implică - a observat preşedintele A.E.R.V.H., conf. univ. dr. **Otto Adler**. Când mergem în pelerinaj la mormintele celor dragi şi de sărbători, ne rugăm ca Dumnezeu să-i odihnească în *Gan Eden*. Faţă de alte limbi care au numai un cuvânt pentru suflet, ebraica are patru: *ruah* (simţul vieţii); *nefeş* (conştiinţa umană); *neşama* (sufletul nemuritor); *Şehina* (sufletul lui Dumnezeu). În cel mai mare cimitir evreiesc din lume, la Birkenau, unde a fost gazată mama lui, când s-au comemorat 60 de ani de la eliberarea lagărului Auschwitz-Birkenau, atât vorbitorul cât şi Marele Rabin, primul suferind de astm, al doilea – având pneumonie, au stat ore în ger şi n-au pătit nimic. „Am trăit o minune“, s-a relevat caracterul mistic al cimitirului, fapt reconfirmat şi cu alte prilejuri. La o succintă trecere în revistă, preşedintele C.E.B., ing. **Osy Lazăr**, a enumerat cele trei cimitire în funcţiune în Capitală (Filantropia, Giurgiului şi Sefard), a amintit fostul Cimitir Sevastopol, dezafectat în timpul Holocaustului, parte din pietrele funerare fiind adăpostite în Cimitirele Giurgiului şi Sefard. Există 102.600 decedaţi în cimitirele mai sus citate, în evidenţă computerizată. S-au obţinut fonduri pentru repararea capelei la Cimitirul Filantropia. Există demersuri pentru împrejmuirea cimitirelor, aşa încât să fie împiedicate profanările. O altă problemă este şi ştergerea de *grafitti*-uri profanatoare. Din sinteza situaţiei cimitirelor în ţară, făcută de ing. **Rudy Marcovici**, a reieşit că: ● din fondurile obţinute de la Guvern, s-au făcut unele reparaţii ● Poliţia s-a sesizat când au fost înfăptuite încălcări ale dreptului de proprietate şi, în curând, F.C.E.R. va fi ajutată la întreţinerea unor cimitire în locuri îndepărtate ● dacă în 1995, s-au efectuat 24 de lucrări în valoare de 11.500 USD, în 2007 s-au înfăptuit 76 de lucrări în valoare de 233.510 USD ● creşterea valorii terenurilor a născut tot soiul de interese ● Fundaţia „Caritatea“ contribuie la reabilitarea cimitirelor. „Cimitirul evreiesc este un document istoric important care completează alte surse privind istoria unei populaţii evreieşti“, a specificat prof. univ. dr. **Liviu Rotman**. Cimitirul „vorbeşte“ despre organizarea, personalităţile, întinderea unei comunităţi. În iudaism, cimitirul e considerat *Beit Haim* (Casă a Vieţii). Inscripţiile de pe pietrele tombale sunt informaţii despre structura socio-profesională a comunităţii. Simbolurile de pe aceste pietre poartă mesaje culturale despre gradul de sinteză între Orient şi Occident. Există studii despre interinfluenţa simbolisticii funerare româneşti şi iudaice.

Reprezentantul Patriarhiei, Părintele **Florin Şerbănescu**, a arătat că şi cimitirele creştin-ortodoxe se confruntă cu probleme de sistematizări, de păstrare a unor cimitire foarte vechi, subliniind că buna convieţuire interetnică şi interconfesională creează responsabilităţi comune. Preotul a încheiat recitând un impresionant poem despre legătura între vii şi morţi, scris de Nichita

„Cunosc comunităţi evreieşti cu peste 100.000 de membri, care nu se pot lăuda cu realizările dvs.“

Stănescu. Cimitirele evreieşti din România vorbesc despre un trecut bogat, a remarcat regizorul **Dan Schlanger**, din Canada, originar din România, de unde a plecat acum 28 de ani. „Viaţa evreiască din România este, azi, atât de bogată în realizări de parcă aţi fi 100.000, nu 10.000 de evrei. Cunosc comunităţi evreieşti cu peste 100.000 de membri, care nu se pot lăuda cu realizările dvs.“. Dr. **Hary Kuller** a observat că, la o eventuală reeditare, broşura ar trebui să aibă o bibliografie şi a făcut unele completări legate de fostul cimitir Sevastopol. Reprezentanta rromilor, **Delia Grigore**, a vorbit despre: ● „altarele“ în memoria celor dragi existente în unele case de rromi, fiindcă rromii n-au avut cimitire ● procesele de purificare la rromi legate de ritualurile morţii ● dialogul cultural, cu atât mai necesar cu cât evreii şi rromii au „împărtăşit Holocaustul“. Elementul socio-politic desprins din vechimea cimitirelor evreieşti din Moldova a fost evidenţiat de dr. **Lya Benjamin**: evreii au fost chemaţi de boieri pentru dezvoltarea economică a târgurilor, atrăgându-i prin gratuitatea ofertei de terenuri pentru sinagogi, cimitire, băi rituale. Cimitirele Ciurchi, din Iaşi, şi Sevastopol au avut aceeaşi soartă. Cel de-al doilea a fost eternizat de pictorul *Lazăr Zin*.

IULIA DELEANU

N.R. - Din păcate, campania Rabinului David Kahan continuă cu aceeaşi lipsă de temei, antrenând şi numele unor rabini din Israel, nu puţini dintre ei dezinformaţi tendenţios.

Chemarea locurilor natale

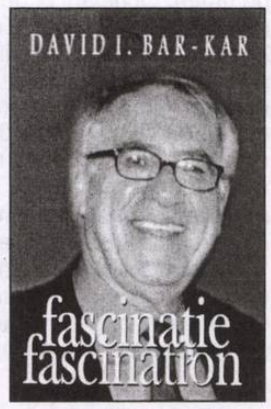

Legenda „evreului rătăcitor“ nu este o legendă, este o tragedie istorică. Căminul evreiesc, *Medinat Israel*, a renăscut din propria cenuşă. Au reclădit acest vis de două mii de ani fiii Diasporei. Unii mai poartă nostalgia locurilor natale.

Am avut, zic eu, şansa să întâlnesc un om deosebit: *David I. Bar-Kar* (numele, în aramaică, înseamnă „fiul pământului“), născut la Iaşi, în 11 octombrie 1933. În 1939 vine cu familia în Bucureşti, deşi în Iaşi unul din bunici fusese un cunoscut inginer de construcţii civile; îl chema Iosef Cana (de la Kahana), iar tatăl era bancher. Pogromul de la Iaşi îi aduce jalea în familie: sunt ucişi doi unchi, în „Trenurile Morţii“. În Capitală era linişte. O linişte relativă, cum o ştim din „Jurnalul“ lui Sebastian ş.a. Au locuit într-un bloc numit „Tel-Aviv“, pe Călăraşi 51. Şcoala primară şi primele patru clase de liceu le-a făcut la Bucureşti, apoi tatăl, membru al organizaţiei sioniste „Mizrahi“, îşi ia familia şi face Alia, în 1949. Un fost bancher nu avea şanse în „orânduirea socialistă“, iar chemarea Sionului a avut un cuvânt de spus.

Tânărul David obţine diploma în pedagogie la Universitatea Ebraică din Ierusalim, studiază ştiinţele politice, finanţele, filosofia în Anglia şi în S.U.A. A fost profesor („profesorul profesorilor de ebraică“, el, care, ajuns în 1949 în Israel nu ştia o boabă de ebraică), a lucrat în diplomaţie, finanţe. A locuit 18 ani la New York, alţi ani la Londra, a cunoscut personalităţi, a fost prieten cu un laureat Nobel pentru Pace, lord Philip Noel Baker, cu liderul laburist James Callaghan. În Israel a colaborat cu „Sohnut“, cu fundaţiile „Keren Hayesod“, „Keren Kayemet“ (prima, de ajutoare, a doua de achiziţie pământ) a lucrat în kibuţ, l-a cunoscut, îndeaproape, pe Zeev Sharef (Scherf), secretarul primului guvern israelian, colaborator al lui Ben Gurion, ministru în trei guverne, dar Zeev Sharef nu i-a spus că s-a născut în România, la Izvoarele Sucevei. Aliaua română nu era prea unită, din diverse motive. Marea minune s-a petrecut în 2001. A revenit în România, de care timp de 52 de ani nu a vrut să mai ştie nimic. Îl durea prea mult ruptura petrecută în 1949. De atunci locuieşte în vechiul-noul Bucureşti.

Iubeşte Israelul, dar primii 15 ani din viaţă nu se pot uita. Revederea cu locurile natale i-a inspirat nu mai puţin de opt plachete de versuri. Evident, poeziile nu au sunetul de vioară al celor meşteşugite, dar bucuria, iubirea răzbat ca nişte raze în zorii unei noi zile. Pe lângă aceasta, spune „lucruri“ interesante: „Dar duhul graniţe nu are / Căci universul este-al lui / şi răsuflând peste hotare / se regăseşte-n fiecare“. Într-un poem scris în ebraică (ştie să scrie în engleză, ebraică, română) evocă momentul când, într-o pădurice din Pardes Hana, a început să înveţe ebraica, din dorinţa de a se integra rapid în viaţa noii patrii. Îl privesc, la cei 74 de ani ai săi: un om, sufleteşte, tânăr (deşi are nepoate), cu amintirile sale despre bunici, despre o Românie antebelică, seculară, în care evreii au avut un rol. Astăzi, unii revin şi este foarte bine. *Kol Kavod!*

BORIS MARIAN

P.S. - David I. Bar-Kar a luat contact cu Comunitatea şi cu F.C.E.R., s-a înscris ca membru şi vrea să participe la viaţa obştii.

DIN PRESA CULTURALĂ

DECEMBRIE 2007

• **„CONTEMPORANUL – IDEEA EUROPEANĂ“** (decembrie 2007). Viorica Răduță analizează textul din „Orbitor“, de Mircea Cărtărescu, sub raportul vis-realitate. Marian Victor Buciu compară proza lui Anton Holban cu cea a lui Proust, considerând că primul este „un inovator“. Nicolae Balotă scrie despre proza lui E.M. Forster (1879-1970). Amintim că la Ed. Univers a apărut recent „O călătorie în India“. Citim „corespondențe din Israel“ de Magdalena Brătescu, Ivan Lungu. Despre arta lui Max Beckmann, pictor refugiat, în 1937, din Germania nazistă la Amsterdam. Mioara Cremene scrie despre kazari, mergând pe aceeași ipoteză ca și Koestler. Lectura textului este atractivă, demnă de interes. Nu știam, de pildă, că existau kazari în antichitate, în vremea lui Alexandru cel Mare, sau că unul dintre împărații bizantini se numea Leon IV Kazarul (775-780). Nu se știe, desigur, ce pondere a avut populația kazară convertită la iudaism față de totalul acesteia, teritoriul kazar fiind în sec. VII-IX extrem de întins. Nici explicarea antievreismului prin venirea kazarilor în Europa nu rezistă unei argumentări riguroase. În paginile revistei sunt reproduse fotografii din vizita în Grecia, făcută de Nicolae Breban, Aura Christi, Ion Ianoși, Janina Ianoși, Andrei Potlog, pe probleme literare.

• În**REVISTA „22“**, nr. 49/4 decembrie 2007, Al. Matei semnează articolul „Biblia și comunismul“, în care încearcă o demonstrație a existenței „comunismului ca religie“, pornind de la André Gide. Pare interesant. Mai aflăm în acest număr despre Colocviul Internațional „Mihail Sebastian“ de la Paris (24 noiembrie 2007), relatare semnată de Iulian Băicuș (autor al unei cărți pe aceeași temă, publicată recent la Ed. Hasefer). Colocviul a fost deschis printr-o comunicare a lui Andrei Oișteanu: „Mihail Sebastian și Mircea Eliade: cronica unei prietenii accidentate“, comunicarea fiind publicată în întregime, în revistă. În nr. 50/11 decembrie 2007, citim articolul lui Norman Manea, „Între Atlantic și Urali“, plecând de la tensiunea din Italia, dintre imigranții din România și localnici, articolul urmând să apară în publicația italiană „Avvenire“. Autorul numește civilizația actuală: „Atena-Roma-Ierusalim“. În nr. 51/18 decembrie 2007 se discută despre „Românii din afara granițelor. Cine le apără interesele?“, o reuniune a G.D.S. cu invitați: Adrian Cioroianu, ministrul de Externe, ambasadorii Franței, Italiei, reprezentanți ai romilor, oameni politici, jurnaliști; moderator: Andrei Oișteanu. Codruț Constantinescu comentează „Carnets de guerre. De Moscou a Berlin 1941-1945“ (Ed. Calmann Levy, 2007), de Vasili Grossman.

• **„ROMÂNIA LITERARĂ“** (nr. 48/7 decembrie 2007). „Un secol de modernism“, articol semnat B. Marian. În nr. 49/14 decembrie citim o frumoasă tabletă a lui Lucian Raicu (din moștenirea acestuia): „Ceva ce depășește scrisul“, pe marginea „Dialogurilor“ lui Gilles Deleuze (Ed. Flammarion, 1996). Citäm: „Nu arborele este metafora gândirii, ci iarba foșnind pe orizontală, sensibilă, flexibilă, unduitoare... Definiția stilului e o formă de devenire. Oamenii gândesc la un viitor „majoritar“, pe când problema e aceea a unui „devenir minoritaire“... Există în viață un soi de stângăcie, de fragilitate, de slabă constituție, un fel de bâlbâire vitală care este farmecul fiecăruia“. Teodor Vârgolici semnalează cartea „Bibliografie – Nae Ionescu“ de la Dora Mezdrea (Ed. Istros, Brăila). Nedumerește echivocul cu care comentatorul vorbește despre prefața lui Nae Ionescu la romanul, „De două mii de ani“, al lui Sebastian, despre suferințele lui Nae Ionescu, arestat de două ori, de regimul dictatorial al lui Carol II, omițându-se un singur amănunt: legionarismul declarat al profesorului, care numai a democrație nu semăna. C. Țoiu oferă o povestire despre mareșalul Antonescu, căreia nu i-am găsit miezul. Interesant este interviul Dorei Pavel cu Marta Petreu, distins om de cultură al României în tranziție, împătimită de scris și de lectură. Sorin Lavric prezintă cartea lui Ion Papuc, „Litere și filosofie“ (Ed. România Press, 2007) din care reținem: „religia unui om nu înseamnă atât relația cu Dumnezeu, ci întâi de toate legătura lui cu strămoșii... Orice om de bun simț își dă seama că lumea aceasta a apărut dintr-un Dumnezeu“ (n.n. - cam unilaterală concluzia, știind că există și religii nemonoteiste, mai există și atei etc.). „Marea problemă a stângii românești este că nu are legitimitate... Ea a venit cu Armata Sovietică, a fost îmbrățișată mai întâi de elemente alogene...“ (n.n. - stânga a existat de la 1848 încoace, iar social-democrația a apărut în 1893; în 1921, Cristescu-Plăpumaru înființa P.C. din România, acesta nefiind „alogen“). Crede Sorin Lavric că în România există doar dreapta politică? Ne îndoim. Articolul se numește „Onestitate“. La „Meridiane“, citim despre „Centenar Huysmans“, precursor al romanului modern și contemporan. În nr. 50/21 decembrie 2007, D. Hîncu ne semnalează existența, în istoria literaturii, a unui scriitor, azi ignorat, Mircea Damian, care în 1929 avea curajul să scrie pamflete la adresa Prințului Nicolae, regent la acea vreme. Un caz curios. C. Țoiu relatează despre modul cum Dimitrie Cantemir tranzacționa, cu otomanii, prinderea și uciderea lui Brâncoveanu. Alex. Ștefănescu semnalează, pe două pagini, erorile gramaticale din emisiunile TV pe anul 2007. S-a acordat premiul „Cartea Anului“ din partea „României Literare“ lui Mircea Cărtărescu pentru „Orbitor“ vol. III (dintre nominalizați, Nicolae Breban, Șerban Foarță, Ion Lăcustă, Dan Stanca, Gh. Parusi), iar pentru „Opera omnia“ - poetului Mircea Ivănescu. Mircea Mihăieș rememorează ziua de 18 decembrie 2006, când liderul P.R.M. și simpatizanții săi au huiduit și au adus injurii Comisiei Tismăneanu, în plenul Camerelor reunite ale Parlamentului României. Simona Vasilache descoperă în anticariate volumul „Țara de peste veac“, alcătuit de Nichifor Crainic cu poeme ale „gândiriștilor“. Se pare că valoarea literară este mediocră. Val Gheorghiu scrie despre „letrismul“ lui Isou, poetul originar din Botoșani. Nici „letrismul“ nu mai este ce a fost la Paris (ori în România). Ion Simuț comentează „Istoria literaturii române“ a lui Ion Rotaru (peste 1.000 pag.) căreia îi găsește evidente defecte, primul fiind „viziunea tradiționalistă“. În nr. 51-52/28 decembrie 2007, Toma Roman face un bilanț politic al anului, cu o viziune favorabilă despre președintele Băsescu. Mircea Mihăieș critică primele acțiuni ale noului Patriarh Daniel, lipsa unei preocupări pentru sărăcimea acestei țări. Academia Română a acordat Premiul „Lucian Blaga“ lui Florin Țurcanu pentru cartea „Mircea Eliade – un prizonier al Istoriei“ la propunerea lui D.R. Popescu, referenți fiind Marius Sala și Nicolae Breban. Ștefan Cazimir ne oferă „perle“ ale anului. Lucian Raicu scria în 1996 despre Gherasim Luca („Scrisoare din Paris“). Mircea Handoca citează copios din Mircea Eliade care condamna atât pe naziști, cât și pe comuniști, ca și pe oportuniștii „tuturor regimurilor“.

• **„OBSERVATOR CULTURAL“**, nr. 143/6 decembrie 2007, este dedicat în bună parte lui B. Fundoianu. Semnează Mihai Șora, Luiza Palanciuc: „Într-un anume sens, se poate spune că ne aflăm, prin Fondane, în centrul gândirii ființei umane despre sine și soarta ei în lume“. Mai citim un text al lui Fondane – Fundoianu: „Lumea existențială și Duminica Istoriei“ (de la Hegel, Kierkegaard, Nietzsche la Șestov) și ultima scrisoare a lui Mielouchon, expediată din lagărul de la Drancy, 29 mai 1944. Liviu Ornea își amintește de bunicul său „cu suflet de poet“ și ajunge la „perversul Internet“. Același autor scrie despre punerea în scenă la Teatrul Maghiar din Cluj a piesei „Vinerea lungă“ după „Kadiș pentru copilul nenăscut“, al lui Imre Kertesz (adaptare Visky Andras, regia Tompa Gabor). În nr. 145-146/20 decembrie 2007, citim despre autori români traduși în alte țări: la Martin Segal Center din New York (cinci tineri dramaturgi), la Ed. de l'Herne (Paris) Alain Paruit, din Sebastian (teatru, proză); la Madrid, din Norman Manea, „Fericirea obligatorie“; la Ed. Nymrod – Tel Aviv, din Mircea Cărtărescu ș.a. Michael Shafir comentează, cu sarcasm, realitatea politică, de azi, la noi. Fabian Anton reproduce dialogul cu Emil Brumaru, poet din primul rând al literaturii române actuale. Intervievatul îi elogiază pe N. Steinhardt, Cioran, dar îl antipatizează pe Evtușenko. Capricii! Un prozator ce se impune postum este Gh. Crăciun, critic literar, totodată. Ion Pop semnează „Parisul lui Ilarie Voronca“. Autorul a fost editorul unor cărți de Voronca, poetul avangardist cu o prea scurtă viață (1903-1946).

• **„CULTURA“**, nr. 48/6 decembrie 2007, scrie despre Drieu La Rochelle, „unul dintre cei mai contradictorii și contestați scriitori francezi ai secolului trecut“. Născut în 1893, a participat la Primul Război Mondial, a aderat la suprarealism în anii '20, apoi la extrema dreaptă, politică, a colaborat cu regimul nazist în anii 1940-1944, iar la 15 martie 1945 s-a sinucis, fie din cauza dezamăgirii, fie din teama că va fi condamnat pentru colaborarea cu ocupanții. „Jurnalul“ său (9 septembrie 1939 – 14 martie 1945) se bucură de interes, mai mult decât proza și poezia pe care le-a lăsat moștenire. A visat o Europă federalizată, dominată de Germania.

• **„IDEI ÎN DIALOG“** (nr. 12/2007). Vl. Tismăneanu continuă serialul „Koba cel Groaznic“ (partea a III.a; despre Stalin): lichidarea „concurenților“, ultimul fiind Buharin, care în ultima scrisoare își declară „iubirea nețărmurită“ pentru Stalin, partid și cauză. Tismăneanu numește această decădere: „frenezia supunerii“. Adrian Romilă semnează „Profeții ateismului“, recenzând cartea teologului Henri de Lubac „Drama umanismului ateu“ (Ed. Humanitas, 2007): referiri la Nietzsche, Kierkegaard, Comte, Marx, dar mai cu seamă la Dostoievski, cu romanul „Frații Karamazov“. Propunem cititorului aflat în dilemă să reia acest roman, unic în literatură. Eugen Ciurtin se referă în textul său la ultimul volum al „Istoriei credințelor și ideilor religioase“ (vol. IV) apărut la Ed. Polirom, 2007, de Mircea Eliade. Sunt menționate și secte mistice, printre care și ordine secrete, naziste. Alina Andrei semnează articolul „Portretele dragului domn Hrabal“, mare scriitor ceh, dispărut nu cu mult timp în urmă.

• **„APOSTROF“** (nr. 10/2007). M. Finkenthal reia „De două mii de ani“ al lui Sebastian, Mihai Ciornei semnează „Sebastian, evreii și avangarda“ (titlul mi se pare nepotrivit, Sebastian fiind, totuși, evreu). Gelu Ionescu se referă la cartea lui Eugen Simion, „Tânărul Eugen Ionescu“.

BORIS MARIAN

TELEOBIECTIV

Râsul care nu acceptă să moară

„Vi-i mai amintiți?“, ne aruncă întrebarea filmul documentar (de pe canalul Arte), și doar apoi își formulează titlul provocator: „De cinci ori Marx, dar niciodată Karl“. Ce să fie asta? O glumă (îndoielnică)? Și de cine să ne amintim? Pe micul ecran se prăvălește genericul, realizat în desen animat: sumedenie de clovni, baloane, jongleuri, biciclişti, cântăreți mustăcioși și jobenați etc. Parodie politică? Nicidecum. Mai curând o evocare înduioșător-ironică a faimoșilor „Marx brothers“, cei cinci frați comici *americani a căror trupă împlinise, în* decembrie 2007, o sută de ani de la înființare. Cine să-și mai amintească (fie chiar și din generațiile mai coapte!) de frații Chico, Harpo, Groucho, Gummo și Zeppo? Cărora puțini le-au mai prins pe ecrane cele câteva filme aflate acum prin arhivele cinematografice, profesiunea lor fiind cea nobil-efemeră a teatrului. Nici unul dintre ei și nici toți laolaltă nu au răsturnat istoria (nici măcar cea a comediei!), așa cum au făcut-o teoriile lui Marx, cu care frații aveau întâmplător același nume de familie. Deși se trăgeau din aceeași lume iudaică din miezul nemțesc al Europei. Dar trupa aceasta a înveselit la nebunie America anilor de criză din primul sfert al secolului 20, cu spectacolele lor, în care amestecau scheciuri cu piese muzicale, farse cu melodrame, construind o formulă de comedie cântată, originală și neobișnuită în vreme.

Documentarul își dorea să demonstreze că râsul provocat de ei nu s-a stins, că umorul lor nu a acceptat să moară îngropat în uitare. Și a reconstituit povestea acestei „căruțe cu paiațe“ care avusese la cârmă pe însăși mama lor, năstrușnică, ambițioasă, autoritară. Minnie Marx, născută Schoenberg. Al cărei tată fusese un mic ceasornicar cu talent de... ventriloc prestidigitator, a cărei mamă își însoțise soțul la spectacolele lui de prin localuri, acompaniindu-l la... harpă; și al cărei soț, un croitoraș neîndemânatic, făcea pe profesorul de dans la o școală de dans din cartier. Cum să rămână Minnie în afara vocației artistice a familiei, a dorinței ei de a-i manevra pe toți? Dar cum să se impună, de unde să-și procure o trupă care să o asculte și să-i împlinească visurile? Cu răbdare, cu har de „idișe mame“, și-a produs-o singură. A născut, unul după altul, cinci băieți. I-a crescut în spirit iudaic, i-a săltat peste vârsta *Bar Mițvei* și după aceea a luat „temperatura“ harului lor: Cine ce face? Cine are glas frumos? Cine are haz? Cine știe să scrie glume bune? I-a testat. I-a încercat prin localuri și nu odată le-a încurcat și folosit prost înclinațiile. Groucho avea stofă de tenor, dar după o răceală, și-a pierdut vocea. Harpo înțepenea de emoție când îl împingea pe scenă. Chico avea, slavă Domnului, talent de pianist; devine pilonul artistic al trupei. La drept vorbind, nimic nu o descurajează pe mama Minnie, care își trage după ea fiii prin diverse săli paradite, repetă cu ei, tratează contractele în numele trupei „Marx Brothers“.

Filmul amestecă liniștit, și fără cine știe ce scrupule, documentul cu ficțiunea, scene din peliculele fraților Marx cu reconstituiri în desen animat ale situațiilor în care apare mai ales mama lor, realizate după memoriile scrise de Groucho. Minnie rămâne motorul trupei, fratele ei, Al. Shean Schoenberg devine impresarul, sora ei, Hannah, colaboratoare a trupei. Nimic nu o descurajează, deși succesul întârzie să apară. Cel mai liniștit rămâne soțul – croitorașul frumușel și cumsecade, fost profesor de dans, pe care nevasta aprigă îl făcuse de mult, „gospodina“ casei, trimițându-l la bucătărie și la cumpărături. Naratorul, ce comentează filmul, punctează cu „oi vei“-uri luate din idișul galițian, momentele de hazliu insucces ale trupei. Ca acela (evocat în desen animat) când mama Minnie, trecută binișor de 50 de ani și de 70 de kilograme, iritată de lipsa de vervă și ritm cu care băieții cântau șlagărul „Cele două fetițe“, năvălește în scenă cu sora ei Hannah de mână, travestite în școlărițe, cu ghiozdane în spate și codițe blonde pe umeri. Ochelarii ei de mioapă fiind lăsați în culise, nu e de mirare că se împiedică și cade, cu Hannah cu tot, peste scaunul ce le stătea în cale, strivindu-l, stârnind hohotele de râs ale publicului, convins că scena era prevăzută ca atare. Brusc, izbucnește succesul. Parodia, ironia și autoironia cu care erau impregnate spectacolele lor au rămas marele lor succes. Tipul de umor evreiesc a avut, de altfel, întotdeauna o anume priză în „lumea nouă“, începând cu această candoare veselă a fraților Marx și până la subtila autopersiflare a lui Woody Allen ori la monoloagele inteligent-amuzante ale lui Seinfeld. Care toate luau atunci ca și acum, pulsul vieții, al mentalităților și prejudecăților, al vremurilor.

În imensul hohot de râs și clocotitoarea poftă (consumistă!) de viață cu care omenirea s-a străduit să întâmpine noul an 2008, câteva minute de bună dispoziție *ni le-au oferit și frații Marx. Cum se vede, mai există* și râsete care nu-și acceptă moartea. Cu toate tristețile vieții...

SANDA FAUR

P.S. La ultimele „Surprize, surprize“ ale anului 2007 (de fapt, și ultimele din existența acestei uimitor de longevive emisiuni), una grozavă i-a fost rezervată scriitorului Octavian Sava: omagiul vesel, dar și de afectuoasă gratitudine pe care i l-a adus vivacea, temperamentala și miruita actriță Stela Popescu. A cărei carieră îi datorează dramaturgului Octavian Sava multe momente strălucite. Cum a fost și scheciul satiric, binișor picant și de o decoltată actualitate pe care mereu tânăra artistă septuagenară (cine ar putea crede?) l-a interpretat în onoarea invitatului ei octogenar (iarăși, cine ar putea crede?). Și care presupun că a stârnit invidia multor colegi de branșă ce râvnesc la o asemenea condiție artistică. Cu atât mai mult cu cât elogiul Stelei a fost însoțit de darul unei colecții de halbe (îi cunoaște, se vede, slăbiciunile scriitorului!) și de un televizor cu DVD player. Felicitări, prețuite vecin de pagină!

ŞTIINŢA ŞI VIAŢA

Interviuri cu laureaţi ai Premiului Nobel pentru Economie 2007

ERIC MASKIN

„Multe dintre cele mai importante provocări la care trebuie să facă faţă lumea de astăzi sunt legate de schimbările climatice“

- Aţi luat Premiul Nobel pentru o teorie puţin cunoscută publicului larg...

- „Teoria designului mecanismelor“ este aplicabilă, în special, în procesele ce implică luarea unor decizii publice. Multe dintre cele mai importante provocări la care trebuie să facă faţă lumea de astăzi sunt cele referitoare la schimbările climatice. Dovezile ştiinţifice sunt fără dubiu. Modificările climatice se datoreaza omului. Întrebarea este: ce trebuie şi ce putem să facem ca să rezolvăm problema? Aici sper ca „Teoria designului mecanismelor“ să fie de ajutor. Cumva, trebuie să ne unim eforturile, trebuie să învăţăm cu toţii să colaborăm pentru a rezolva problema. Trebuie să elaborăm un tratat sau un mecanism care să poată implementa un program referitor la reducerea emisiilor de CO_2 şi de alte gaze cu efect de seră. Aceasta cred că este cea mai mare provocare pentru domeniul ştiinţelor. În Europa, problema modificărilor climatice a fost luată mult mai în serios decât în oricare altă parte din lume. Uniunea Europeană a tratat cu atenţie această problemă şi există deja scheme funcţionale privind comerţul cu dioxid de carbon. Se mai pot face încă multe şi în Europa, dar există un început!

- Când aţi elaborat „teoria designului mecanismelor“, vă gândeaţi la încălzirea globală?

- Nu, pentru că noi am început să lucrăm la teoria asta acum 30 de ani. Încălzirea globală este un proces nou, nu se ştia prea mult pe-atunci şi nu se vorbea la fel de mult. Sunt multe probleme astăzi care sperăm să poată fi rezolvate cu ajutorul modelelor noastre şi care n-au putut fi anticipate.

- Aţi spus în cadrul conferinţei de presă că v-aţi dori o mai mare colaborare între ştiinţele economice şi cele ce studiază comportamentul uman, cele sociale, ecologia. De ce?

- Pentru că toate aceste discipline au perspective diferite asupra aceleiaşi probleme. Ele folosesc metode diferite, au abordări diferite şi cred că ar fi foarte util dacă am folosi în comun resursele tuturor acestor domenii. Cred că o colaborare interdisciplinară este o idee foarte bună.

*

- Într-o lucrare a dumneavoastră susţineţi că patentarea în industria de software nu este chiar atât de benefică pe cât ar părea la prima vedere. De ce?

- E cam mult spus că sunt împotriva patentării softurilor. Ce am spus este că un posibil motiv pentru care patentarea în industria de soft s-ar putea să nu fie o idee atât de bună (dar este doar un posibil motiv) este pentru că industria de software este o industrie secvenţială, ca să spunem aşa, în sensul că fiecare inovare este realizată pe baza unor progrese anterioare. Necazul cu patentele este că încurajează inovările iniţiale, dar apoi fac următoarea inovare mai dificilă. Pentru că dacă ai făcut o descoperire şi ai patentat-o, dacă eu vreau să o îmbunătăţesc şi să fac ceva încă şi mai bun, voi avea greutăţi pentru că îmi va trebui aprobarea ta, şi nu numai, va trebui poate să urmez chiar ideile tale. Pentru că tu deţii monopolul pe această descoperire. Iar asta îngreunează orice încercare de a aduce îmbunătăţiri. Aşa că în industrii precum cea de software, a căror natură este foarte secvenţială, patentele pot fi chiar o frână.

Brevetarea în industria de software frânează progresul

- Ce veţi face cu banii primiţi ca premiu?

- Familia mea este într-o situaţie mai deosebită. Noi avem un fiu care are un handicap foarte sever şi care necesită o atenţie foarte specială. Şi tocmai pentru a reliefa toate eforturile care se fac şi pentru a-i face pe oameni conştienţi de problemele şi nevoile pe care copiii şi adulţii aflaţi în situaţia lor le au, ne-am gândit să donăm o mare parte din bani şcolii unde învaţă fiul nostru, Fundaţia „Camp Hill“, o instituţie extraordinară în Pennsylvania, înfiinţată în Marea Britanie, dar care există peste tot în Statele Unite şi în Europa.

*

Finanţarea cercetării şi tineretul

Unul dintre cele mai importante lucruri pe care le-au avut Statele Unite a fost această politică de finanţare a cercetărilor, care uneori a condus la un adevărat exod al creierelor din multe ţări spre America [...]. Tinerii cercetători care îşi lucrau teza de doctorat în Statele Unite puteau face aplicaţii pentru fonduri direct la Fundaţia Naţională pentru Ştiinţă, în timp ce în Europa banii ajung în special la cercetătorii seniori. Sunt apoi cercetătorii tineri care îşi spun: „Cred că mă voi duce acolo unde şi tinerii cercetători pot primi fonduri“. Asta a funcţionat în domeniul meu şi cred că funcţionează şi în multe alte domenii, în favoarea Statelor Unite.

*

La Princeton, în casa lui Einstein

- La Princeton, locuiţi în casa care i-a aparţinut lui Albert Einstein...

- A fost doar o întâmplare! Eu lucrez la Institutul de Studii Avansate din Princeton, acolo unde a lucrat şi Albert Einstein. Familia sa a donat casa institutului, cu condiţia să o poată locui orice cercetător afiliat cu institutul, care ar dori asta. Nu au vrut s-o facă muzeu, au vrut să fie locuibilă. Când noi ne-am mutat la Princeton, în anul 2000, casa tocmai se eliberase... am avut noroc, căci ne-a plăcut şi ne-am dorit să ne mutăm în ea.

- Se poate spune că este o casă cu noroc fiindcă sunteţi al treilea laureat Nobel care a locuit acolo... Care vă aşteptaţi să fie următoarea descoperire importantă, revoluţionară în domeniul ştiinţelor economice şi care să aibă un impact deosebit asupra celorlalte ştiinţe?

- E greu de prezis viitorul!... Vă pot spune însă ce mi-aş dori eu să se întâmple revoluţionar în domeniul economic - nu pot spune când se va întâmpla asta, dar cu siguranţă se va întâmpla: să ajungem să avem o mai bună înţelegere a interacţiunilor dintre ştiinţele economice şi psihologie. Sunt mulţi cei care lucrează acum la frontierele celor două ştiinţe şi care au ajuns la progrese remarcabile. Aştept încă acea teorie revoluţionară care le va permite economiştilor să se folosească de toate cunoştinţele pe care ni le oferă psihologia în predicţia comportamentului uman. Cred că acesta este valul viitorului. Ştiintele economice, antropologia, biologia şi ecologia evoluţioniste etc. Graniţele dintre acestea sunt artificiale şi artificial menţinute şi cred că în timp ar trebui să dispară.

ROBERT MYERSON

„Trebuie să înţelegem cum am putea să facem societatea să funcţioneze mai bine“

- Ce v-a determinat să vă îndreptaţi spre acest domeniu specific, al „designului mecanismului economic“?

- În parte, faptul că trebuie să înţelegem cum ar putea societatea să functioneze mai bine pentru ca noi toţi să putem trăi într-o lume liniştită, să înţelegem problemele săracilor şi bogaţilor, să înţelegem cum putem construi o societate mai bună şi, personal, cred că o teorie fundamentală, dacă este elaborată bine, ne poate ajuta să înţelegem mai în profunzime problemele sociale. Am abordat acest domeniu dintr-o perspectivă metodologică pentru că am văzut întrebări esenţiale în modele generale foarte abstracte, pe care nimeni nu părea să ştie să le analizeze, pe la începutul anilor '70. Un deceniu mai târziu, erau rezolvate. Problema aceasta, a încălzirii globale este, fără discuţie, o problemă ştiinţifică. Chimia, fizica sunt domeniile care vor trebuie să preseze pentru a găsi soluţiile tehnice cele mai bune; dar, în cele din urmă, este şi o problemă socială, aceea de a crea instituţiile internaţionale care să implementeze politicile pe care cercetătorii din domeniile ştiinţelor fizice le vor găsi. Domeniul mediului înconjurător, schimbările climatice reprezintă cel mai bun exemplu de convergenţe: a ştiinţelor exacte cu cele economice, cu cele sociale, dar şi cu politicul – dovada: Premiul Nobel pentru pace de anul acesta!

Problema încălzirii globale este o problemă ştiinţifică

- Vă mai amintiţi cum i-aţi cunoscut pe Leonard Hurvitz şi pe Eric Maskin?

- Cu Eric Maskin am fost coleg de clasă, la facultate. Nu-mi amintesc cum l-am întâlnit pe Leonard Hurvitz. Auzisem de el, îi ştiam activitatea, dar cercetările mele erau legate mai mult de ale lui John Harshani, care lucra pe teoria jocului, în jocuri cu informaţie incompletă, pentru care a şi luat Premiul Nobel (pentru economie) în 1995, împreună cu Nash şi Zelton. Pe vremea când eu eram la Universitatea Northwestern, Leonid Hurvitz era în Minnesotta; Northwestern şi Minnesotta sunt învecinate, aşa că erau relaţii foarte strânse între noi. L-am văzut de foarte multe ori, dar nu-mi mai amintesc cum l-am întâlnit.

- Vă mai amintiţi dacă a fost vreun moment în care să vă fi dat seama cât de importantă era teoria la care lucraţi şi că, într-o zi, veţi primi Premiul Nobel?

- Nu poţi şti niciodată dacă şi când vei lua Premiul Nobel! Eu aveam un model teoretic al negocierii cu informaţii incomplete şi, dintr-o dată, am realizat că această teorie matematică, la care lucram, poate fi aplicată pentru a obţine profit maxim într-o licitaţie. Dintr-o dată am realizat că teoria mea are aplicaţii practice foarte importante. Am simţit că este importantă, chiar dacă la sfârşitul anilor '70 nu erau mulţi economişti interesaţi de astfel de jocuri cu informaţii incomplete. Noi suntem teoreticieni. Există multe poveşti de succes şi multe descoperiri care au constituit breşe în domeniile lor, dar acestea n-au fost întotdeauna cele aşteptate sau presupuse. Pentru mine, interesul pentru teoria designului mecanismelor a venit dintr-o foarte abstractă curiozitate despre cum ar trebui să fie cadrul analitic general pentru multe întrebări din domeniul ştiinţelor sociale. Erau părţi lipsă în acel cadru general şi am început să caut mai atent. Îmi amintesc, eram la o conferinţă la Stanford, şi dintr-o dată, mi-am dat seama că metodele matematice pe care le pusesem la punct puteau fi folosite pentru a realiza designul optim al licitaţiilor.

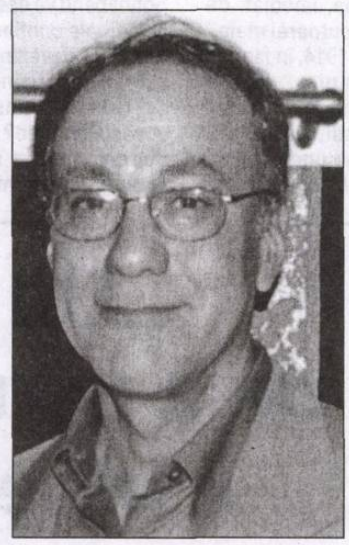

- Aţi spus, în cursul conferinţei de presă (de la Academia Regală de Ştiinţe a Suediei) că mai sunt încă multe întrebări rămase fără răspuns. Care credeţi că este cea mai importantă la care dumneavoastră aţi dori să găsiţi răspuns? Din perspectiva unui economist.

- Cred că cea mai mare problemă a economiei este să găsească o explicaţie convingătoare despre modul în care se poate ajunge la un astfel de decalaj între ţări, cum de pot exista naţiuni extraordinar de prospere şi altele foarte sărace. Asta este, prin analogie cu fizica, „materia neagră“ a economiei. Raportul de avere dintre bogaţi şi săraci este de 30 la 1, iar înţelegerea acestei situaţii este o problemă serioasă. Eu cred că ceea ce ne trebuie sunt modele teoretice mai bune ale modului în care începe dezvoltarea economică, să încercăm să înţelegem sistemele sociale tribale şi feudale, să încercăm să înţelegem logica acelor sisteme sociale pentru a înţelege originea pieţei libere, modul cum se ajunge de la societăţi tradiţionale la structuri ce fac posibile societăţi moderne bogate. Iată marea întrebare!

- Puteţi vorbi despre teoriile dumneavoastră în corelaţie cu schimbările climatice...?

Întrebări la care nu am încă un răspuns....

- Premiile Nobel de anul acesta pentru fizică, chimie, pace şi economie sunt o foarte bună ocazie ca să devenim conştienţi că există o ştiinţă a schimbărilor climatice, există ştiinţe care studiază chimia şi fizica atmosferei, pe care trebuie să le folosim pentru a putea înţelege care sunt ameninţările, la adresa mediului înconjurător, la care ne expunem şi ce fel de politici ne trebuie. Ei bine, acestea nu pot fi implementate fără instituţiile sociale. Iar asta este o întrebare din domeniul ştiinţelor sociale. Cum să creăm instituţiile sociale care să permită aplicarea legilor? Ştiu că este o întrebare grea şi nu am un răspuns. Ştiu că ar trebui să-l am, dar nu îl am.

- Când aţi elaborat „teoria designului mecanismelor“, vă gândeaţi la încălzirea globală?

- Nu am încă o teorie care să ofere soluţii pentru fenomenul încălzirii globale, dar ideea de a institui sancţiuni pentru cei care încalcă normele o dată stabilite cred că este fezabilă [...]. Dacă nu vom avea un model care să funcţioneze cred că nici politicile sociale nu vor funcţiona. Specialiştii din domeniile ştiinţelor sociale şi al celor economice vor fi parte din dialogul care va trebui să existe cu oamenii de ştiinţă pentru a găsi rezolvari.

CORINA NEGREA,
Stockholm, decembrie 2007

Adunarea Generală a ONU a comemorat victimele lagărelor morţii

Concert simfonic la Bucureşti, cu prilejul marcării ZILEI INTERNAŢIONALE A HOLOCAUSTULUI

Pentru a marca Ziua Internaţională a Holocaustului (27 ianuarie - *ziua eliberării lagărului de la Auschwitz-Birkenau*), Institutul Naţional pentru Studierea Holocaustului în România „Elie Wiesel" şi Ministerul Culturii şi Cultelor (M.C.C.), cu colaborarea Centrului de documentare O.N.U. şi a Teatrului „Odeon", au organizat un concert de muzică simfonică. Au participat E.S. *David Oren*, ambasadorul Statului Israel, alţi reprezentanţi ai Corpului diplomatic, ai Preşedinţiei şi Guvernului, oameni de cultură şi artă, elevi şi studenţi, vicepreşedintele F.C.E.R., ing. *Paul Schwartzl*, membri ai comunităţii evreieşti. Înaintea prezentării programului, *Jean Sorensen*, coordonatorul O.N.U. pentru România, *Ionuţ Ilie*, consilier la M.C.C., general *Mihail Ionescu*, directorul Institutului, şi *Oliver Lustig*, vicepreşedintele A.E.R.V.H., supravieţuitor al lagărului de la Auschwitz, au ţinut scurte alocuţiuni. Ei au vorbit despre importanţa Zilei Internaţionale a Holocaustului, proclamată cu trei ani în urmă de Adunarea Generală a O.N.U., pentru păstrarea memoriei celor care au pierit în lagăre, printre care şi a evreilor şi rromilor din România (*J. Sorensen*), necesitatea asumării responsabilităţii statelor care au fost implicate în aceste evenimente tragice, inclusiv a României şi depunerii eforturilor pentru menţinerea valorilor democratice (*Ionuţ Ilie*), importanţa prezentării a ceea ce s-a întâmplat pentru tânăra generaţie, ca mijloc de prevenire a repetării lor în viitor şi ca pavăză împotriva rasismului, antisemitismului, discriminării şi negaţionismului (general *Mihail Ionescu*), deoarece există pericolul ca, o dată cu dispariţia supravieţuitorilor, martori ai acestei tragedii, să crească numărul celor care neagă Holocaustul, să se intensifice corul negaţioniştilor (*Oliver Lustig*). „La Auschwitz-Birkenau a fost anulat omul, s-a călcat în picioare demnitatea umană, de aceea trebuie făcut totul pentru a se evita repetarea lor şi înfăţişat tineretului faptele aşa cum au fost", *au conchis vorbitorii*.

În partea a doua a comemorării, Orchestra de Cameră Radio, sub bagheta dirijorului *Vlad Conta* şi cu participarea de excepţie a violonistului *Alexandru Tomescu*, a prezentat un program care a cuprins piese sau fragmente din creaţiile lui Wolfgang Amadeus Mozart, Antonio Vivaldi, Ludwig van Beethoven şi Bela Bartok, concert realizat cu înaltă măiestrie artistică.

*

Adunarea Generală a O.N.U. a comemorat victimele Holocaustului. O serie de supravieţuitori ai lagărelor morţii, printre care congresmanul *Tom Lantos*, au evocat tragedia de la Auschwitz-Birkenau. Secretarul general al O.N.U., *Ban Ki-Moon*, a arătat că organizaţia se solidarizează cu familiile victimelor Holocaustului şi s-a angajat să onoreze memoria tuturor nevinovaţilor ucişi de nazişti. El a lansat un apel „la vigilenţă", pentru ca asemenea lucruri să nu se mai repete niciodată. Un concert al Orchestrei Simfonice din Tel Aviv, dirijată de *Zubin Mehta*, a încheiat comemorarea.

EVA GALAMBOS

O celebritate a lumii artistice internaţionale

ILEANA SONNABEND

În toamna anului 1990, aflându-mă în Statele Unite în scopuri profesionale, am avut plăcerea să asist la vernisajul expoziţiei „Brâncuşi - Capodopere din muzeele *româneşti*", *organizată de criticul şi istoricul de* artă Radu Varia la una dintre cele mai cunoscute galerii new-yorkeze. „Un triumf istoric" - avea să scrie peste câteva luni regretatul meu prieten Cristian Popişteanu în „Magazin Istoric", remarcând numărul neobişnuit de mare al cronicilor elogioase apărute în principalele cotidiene şi reviste americane, precum şi mulţimea vizitatorilor. În mijlocul participanţilor la deschidere am observat o femeie în vârstă, cu ochelari, mică de statură, îmbrăcată sobru, în jurul căreia roiau mereu oameni de artă, ziarişti, „galerişti". Ştiam cine e, aşa încât *m-am apropiat de ea, spunându-i câteva cuvinte* în română. Mi-a zâmbit, mi-a răspuns în aceeaşi limbă, dar, constatând dificultatea exprimării, am trecut la franceză. Am purtat o scurtă conversaţie şi mi-am dat seama, imediat, de inteligenţa şi autoritatea interlocutoarei mele.

Născută la Bucureşti în anul 1914, în familia unui industriaş evreu, Shapira, Ileana Sonnabend a părăsit în tinereţe ţara, de dragul unui evreu italian, Leo Castelli, pe care îl cunoscuse în capitala României, unde acesta lucra ca reprezentant al unei societăţi de asigurări. *Cuplul*, „prototip al minunatei culturi cosmopolite din Europa de dinaintea primului război mondial" - *cum scria ziarul* „Le Monde" -, s-a stabilit la Paris, reuşind chiar, în asociaţie cu un francez, să deschidă o galerie în faimoasa piaţă Vendôme. Ascensiunea ameninţătoare a nazismului i-a silit însă pe tinerii căsătoriţi să se refugieze în Statele Unite, unde izbutise să ajungă şi tatăl Ilenei. În 1959, după despărţirea de Castelli şi recăsătoria cu Michael Sonnabend, ea *inaugurează o galerie la New York, dar, împreună* cu noul ei soţ, decide să revină la Paris. Timp de aproape o jumătate de secol, până la decesul ei survenit la sfârşitul anului trecut, Ileana Sonnabend va desfăşura o activitate prodigioasă pe ambele continente (în 1968 se va restabili în America), devenind unul dintre cele mai influente personaje în domeniul comerţului de artă.

Cum a ajuns o tânără din România la această situaţie? O spune chiar ea: „Ideea mea despre galerie este să-i ajut pe artişti să evolueze. Le cumpăr lucrările când sunt tineri şi vând ieftin, îi fac celebri şi scumpi". Atenţia Ilenei Sonnabend s-a îndreptat în primul rând spre tinerii artişti americani. Împreună cu fostul ei soţ, Leo Castelli - cu care a păstrat strânse relaţii de prietenie şi de afaceri - a contribuit decisiv la afirmarea lui James Rosenquist, Robert Rauschenberg, Jasper Johns şi Andy Warhol, *unele dintre numele cele* mai importante ale artei contemporane americane. Alături de cel de-al doilea soţ, a procedat la fel cu generaţiile următoare de artişti americani şi europeni. „Cu cât operele acestora erau mai neobişnuite şi provocatoare, cu atât mai bine", notează revista „Vanity Fair" într-un scurt medalion consacrat compatrioatei noastre la împlinirea vârstei de 92 de ani. Artişti mai de curând deveniţi celebri, ca Jeff Koons, John Baldassari sau Gilbert & George, pot fi socotiţi nume ale Casei, semnalează aceeaşi cunoscută publicaţie americană.

Lecţia Ilenei Sonnabend este că în comerţul cu lucrări de pictură şi sculptură nu e suficient să ai fler şi noroc ci şi perspectivă creatoare, o conduită sincronă cu tendinţele de dezvoltare ale artei. Colecţia pe care o lasă în urmă are o valoare inestimabilă, consideră specialiştii, depăşind, în orice caz, suma fabuloasă de un miliard de dolari.

MANASE RADNEV

De ce evreu?

Atacăm o temă multă vreme tabu! S-a făcut caz de *convertirea lui Steinhardt, dar s-au trecut sub tăcere* şi unele treceri invers, adică la iudaism, ale unor conaţionali. Pe una dintre uşile sediului central al Comunităţii a stat scris ani buni următorul anunţ: *Nu se fac convertiri*, şi aceasta pentru că numeroşi solicitanţi doreau pur şi simplu să scape cu orice preţ de raiul ceauşist. S-au făcut totuşi discret unele convertiri la iudaism, atunci când Şef Rabinul Moses Rosen (z.l.) era încredinţat că cel ce o face, o face din convingere. Este, între alţii, cazul domnului Virgil, care poartă acum numele de Joseph Rosen. Om de ştiinţă, fizician şi om de cultură, a trecut la iudaism împreună cu fiul său şi locuiesc la Ierusalim. Dl Rosen *s-a căsătorit în Israel cu fiica unor evrei exterminaţi la* Auschwitz. A publicat în româneşte o carte de excepţie, intitulată *De ce evreu?* (Ed. Papyrus, Ierusalim, 1994), în care face o extraordinară profesiune de credinţă şi de ataşament faţă de valorile perene ale iudaismului. Am apreciat la superlativ, la vremea respectivă, cartea domniei sale, căruia, după traducerea cărţii în *ivrit, i s-au deschis, în* Israel şi în întreaga lume evreiască de pretutindeni, toate uşile, de la preşedintele statului Israel până la celebrii hasidimi din Statele Unite.

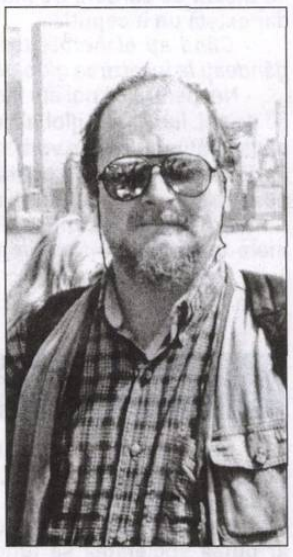

Recent, am avut plăcerea şi surpriza să primesc din partea autorului cărţii vestea traducerii acesteia în limba franceză. *„Pourquoi juif?"* a devenit în Franţa un best-seller! Cartea se recomandă din toate punctele de vedere şi, nu în ultimul rând, din cel al orizontului spiritual şi intelectual, precum şi al stilului. Ar fi o idee minunată ca Editura Hasefer să o facă la rândul ei cunoscută publicului cititor din România. Această carte memorabilă se constituie cu adevărat într-un „Jurnal al fericirii", cucerită prin suferinţă!

ŢICU GOLDSTEIN

„Un muzeu de a cărui existenţă e bine să ştim"

Având rude şi prieteni la Paris, mă număr printre norocoşii care au vizitat în câteva rânduri „Oraşul Luminilor".

Am zăbovit zile întregi în faţa capodoperelor străvechiului Luvru, am admirat splendidele sculpturi din fostul atelier al lui Rodin, am îndrăgit celebrele picturi ale impresioniştilor, expuse de peste două decenii în Muzeul d'Orsay. În 1999 am vizitat impunătorul Muzeu de Artă şi Istorie a Iudaismului, prezentându-l curând după aceea în paginile acestei reviste.

Dar Parisul oferă de fiecare dată noi surprize celor dornici să-i cunoască comorile de artă. Una dintre aceste surprize a constituit pentru mine, în vara lui 2007, Muzeul „Nissim de Camondo", existent în Capitala Franţei încă din anul 1936. Citind rândurile gravate la intrare pe o placă mare de marmură, am aflat că palatul în care se află muzeul precum şi bogata colecţie, reprezentativă pentru arta decorativă a secolului al 18-lea, pe care *o adăposteşte, au fost donate prin testament statului francez de către* contele Moise de Camondo. Acesta pretindea doar ca interiorul fostei sale locuinţe precum şi aranjamentul operelor de artă în diferitele încăperi să rămână neschimbate, întocmai cum le lăsase el. Donatorul cerea de asemenea, ca viitorul muzeu să poarte numele „Nissim de Camondo", în amintirea fiului său, locotenent de aviaţie, mort pentru Franţa în timpul primului război mondial. Sub placa de marmură de care am pomenit a fost montată, după cel de-al doilea război mondial, o altă placă mai mică pe care sunt înscrise următoarele cuvinte: „În 1942, fiica lui Moise de Camondo, Beatrice Reinach, soţul ei Leon Reinach şi cei doi copii ai lor au fost arestaţi şi deportaţi. Toţi patru au pierit la Auschwitz".

Cei ce doresc să capete mai multe informaţii despre Moise de Camondo şi despre familia din care provenea acesta sunt îndrumaţi chiar la începutul *vizitei spre o încăpere consacrată acestui mecena evreu încă de la* inaugurarea muzeului. Aici câteva portrete îl prezintă la diferite vârste. În mese-vitrină sunt expuse fotografii ale sale şi ale copiilor săi, precum şi documente de arhivă privind bogata colecţie. Istoria familiei Camondo este relatată publicului de un film documentar, un scurt metraj ce rulează la mici intervale.

Originari din Spania, de unde au fost expulzaţi de Inchiziţie, strămbunii lui Moise s-au stabilit o vreme în Italia, apoi la Istambul, unde la începutul secolului al 19-lea au fondat una dintre cele mai importante bănci ale Imperiului Otoman. În 1867, bunicul său a fost înnobilat de regele Victor Emmanuel al II-lea drept recunoştinţă pentru sprijinul financiar acordat de acesta la unificarea Italiei. Dar ani mai târziu fraţii Camondo, conţii Abraham şi Nissim, se mută la Paris şi înfiinţează la rândul lor o bancă. Copiii lor se arată de timpuriu pasionaţi de artă. Isaac, fiul lui *Abraham este atras îndeosebi de pictura impresionistă, achiziţionând* tablouri celebre, pe care spre sfârşitul vieţii le donează muzeului Luvru. Moise, fiul lui Nissim preferă arta decorativă. El strânge treptat un mare număr de obiecte deosebit de valoroase: piese de mobilier, tapiserii, tablouri, covoare, sfeşnice şi porţelanuri pictate de mână. Cele mai multe aparţin artei decorative franceze din a doua jumătate a secolului al 18-lea, aflată în epoca ei de glorie. Pentru a oferi un spaţiu corespunzător colecţiei sale, Moise de Camondo îi cere renumitului arhitect René Sergent ca - până în 1914 - să-i construiască la marginea parcului Monceau un palat, având drept model „Micul Trianon" de la Versailles. În spatele minunatului decor al apartamentelor lambrisate se află însă instrumentele modernităţii începutului de secol XX: săli de baie, oficii, bucătării. Şi acestea pot fi acum vizitate de public.

Spaţiul restrâns rezervat unui articol *nu-mi permite să descriu măcar* câteva dintre operele aflate în incinta muzeului. Am vrut doar să atrag atenţia că la Paris există un asemenea muzeu, de care se pare că majoritatea turiştilor veniţi din România nu au aflat până acum.

Rememorând adeseori splendorile văzute acolo, nu pot să nu-mi amintesc şi de mica placă de marmură, care anunţa laconic că ultimii descendenţi ai familiei Camondo au pierit în Holocaust.

JOSETTE DAN MAIDANEK

Seară de jazz la JCC

Visul unei seri de iarnă s-a vrut şi s-a reuşit să fie concertul de *blues* pe teme folclorice evreieşti susţinut de cunoscuta cântăreaţă *Teodora Enache* şi de formaţia ei de *klezmorim*. Un vis pe trezie, graţie ospitalierei gazde - Centrul Comunitar Evreiesc (JCC) - şi, bineînţeles, artiştilor. Ce pot face o chitară electronică (*Gyuri Pascu*), un contrabas (*Cătălin Răzvan*), o vioară (*Alexander Bergovski*, din Kiev, aflat prima oară în România), şi un acordeon (*Emy Drăgoi*, venit de la Paris)? Ne pot conduce într-o lume lăuntrică mai profundă, pot sugera scene de viaţă rămase afund în suflet, pot pune în mişcare tot ceea ce păstrăm ferit de tăvălugul cotidian, departe de „zgomotul şi furia" lumii. Aşa cum ne-a obişnuit, *Teodora* şi-a prezintat singură piesele pe care urma să le interpreteze. A făcut-o când cu gravitate („Eu sunt Barbu Lăutaru"), când cu umor amar („*Bulbâs*" – „Fasole"), dar, întotdeauna, cu poezie („*Bai mir bist ti şein*" – „În ochii mei eşti frumoasă", „Poem sefard" ş.a.). A fost o seară de muzică plină de pasiune, cu o capacitate sporită de comunicare, resimţită ca atare de publicul umplând sala până la refuz.. (I.D.)

MERIDIANE • MERIDIANE

Spirite celebre

Răsplată pentru o asigurare

Aflat în turneu prin Europa, celebrul violonist francez Jacques Thibaud descinde la un elegant hotel din Zagreb.

- Bun venit şi vă asigurăm că o să vă simţiţi foarte bine la noi, îl întâmpină directorul.

- Sper din toată inima. După 36 de ore de mers cu trenul, sunt teribil de obosit.

- Aveţi cel mai bun apartament. Doriţi micul dejun în cameră?

- Vreau numai să mă odihnesc. Până la concert mai am aproape 12 ore.

Ajuns în apartament, după un duş, s-a băgat în pat cu gândul la un somn bun. Nici nu îşi aşezase bine capul pe pernă, când a sunat telefonul.

- Sunt directorul. Vă place camera?

- Desigur, nu vă faceţi probleme. Şi puse repede receptorul în furcă.

După câteva minute, o bătaie în uşă. Era valetul.

- Domnul doreşte să-i fac pantofii?

- Nu, domnul doreşte să doarmă.

După câteva minute, altă ciocănitură în uşă.

- Sunt femeia de serviciu. Pot face ordine în cameră?

- Nu.

Dându-şi seama că trebuie să oprească perindarea personalului, îl sună la recepţie pe director, rugându-l să dea dispoziţii să nu mai fie deranjat.

Abia apucă Thibaud să aţipească şi iar bătăi în uşă. Era directorul.

- Am dorit să mă asigur personal că sunteţi lăsat să vă odihniţi.

- Şi încă cum! Nu voi uita să vă mulţumesc tot personal.

Concertul se termină destul de târziu. Reîntors la hotel, trecu pe la restaurant şi când luă cheia îl întrebă pe băiatul de la recepţie dacă directorul mai e acolo.

- A plecat demult acasă. Îi place să se culce devreme.

- Ce număr de telefon are?

Ajuns în cameră, formă numărul şi după îndelungi apeluri îi răspunse o voce somnoroasă, enervată.

Thibaud, calm:

- Aşa cum v-am promis, n-am uitat să vă mulţumesc personal...

- La ora asta?

- Şi, în acelaşi timp, să mă asigur că după ziua asta cam agitată reuşiţi să dormiţi.

A. CROITORU

ROSE AUSLÄNDER – o visătoare cu ochii deschişi

„Der Traum hat offene Augen“, un vers emblematic din creaţia Rosei Ausländer, conţine speranţa celui care se iluzionează, ca şi disperarea celui conştient că visează. Marcată, ca şi Nelly Sachs, de ororile holocaustice, poeta cernăuţeană a dispus de un diapazon mai larg, forţa de expresie nefiind cu nimic mai prejos de a celei care a beneficiat de Premiul Nobel în 1966. Pe piatra tombală din granit negru (aşa cum a cerut poeta) din cimitirul evreiesc din partea de nord a oraşului Düsseldorf scrie doar numele şi intervalul trecerii pe acest pământ: 11 mai 1901 - 3 ianuarie 1988. A trăit o mare parte dintr-un secol în care milioane de oameni au murit la cele mai fragede vârste. A murit şi Rose Ausländer cu ei odată, a reînviat cu cei care s-au născut şi au trăit mai departe. Într-un tragic poem, intitulat „Pentru ca lumina să nu ne mângâie“, ea ne reaminteşte despre cele petrecute înainte de mijlocul veacului: „Ei au venit cu stindarde şi cu pistoale / au împuşcat toate stelele şi luna / pentru ca nici o lumină să nu rămână / pentru ca nici o lumină să nu ne mângâie / Iar noi am îngropat soarele / A fost o beznă infinită“. Poemul are o cheie pe care încercăm să o utilizăm: stelele sunt mai vechi decât astrul solar, ele reprezintă aici poporul evreu, iubitor de lumină, de cultură, nevoit, sub tirania morţii aduse de nazism, să-şi îngroape chiar speranţa, desigur, doar pentru o vreme.

La un secol de la naşterea poetei, în anul 2001 în multe ţări (Germania, Israel, S.U.A., România ş.a.) au fost organizate manifestări; la Bucureşti, Institutul Goethe, mereu atent la fenomenul cultural, ca şi cel politic, a iniţiat un simpozion dedicat Rosei Ausländer. În presă au fost publicate articole, iar la Editura Fundaţiei Culturale Române a apărut o selecţie cu titlul „Vis cu ochii deschişi“, ediţie bilingvă, varianta românească fiind semnată de George Guţu. Germanistul ieşean Andrei Corbea a comentat atent, în „Observator cultural“, această apariţie. Formată într-un mediu cultural în schimbare de la moştenirea habsburgică a Cernăuţilor la o restructurare sub administraţie românească, mediu în care evreii erau mai apropiaţi de cultura germană decât de alte culturi (română, rusă), Rose Ausländer s-a alăturat şi a fost influenţată de prezenţa unor poeţi de prestigiu, precum Paul Celan, Alfred Kittner, Alfred Margul Sperber (cel ce i-a încurajat debutul), ca să nu mai amintim de prozatori, publicişti de limba germană. A emigrat temporar în S.U.A., după primul război mondial, dar chemarea locurilor natale a fost mai puternică decât şansele oferite de Lumea Nouă, ceea ce a costat-o detenţia în 1940, sub ocupaţie sovietică, ca „spioană americană“, apoi o „şedere“ în ghetoul cernăuţean în anii 1941-1944, căreia i-a supravieţuit, scriind chiar în acele condiţii mizere şi riscante pentru existenţa oricărui evreu. După o trecere prin Bucureşti, în 1946, caută din nou refugiul în S.U.A, începe să scrie în limba engleză, ca o reacţie la crimele fascismului german, ceea ce o face să afirme, referindu-se la limba germană în care s-a născut ca poetă: „Patria mea a murit, mi-au îngropat-o în foc“. Ultimii zece ani de viaţă, poeta şi i-a petrecut într-un cămin de bătrâni al comunităţii evreilor din Düsseldorf, refuzând să mai iasă din cameră. Autoare a peste 20 de volume de versuri, distinsă cu premii, în special în Germania, Rose Ausländer (din germană, numele de familie, din partea soţului, se traduce prin cuvântul „străin“) nu s-a bucurat de recunoaşterea pe care o merita, aceasta şi din cauza modului de viaţă, schimbării frecvente a domiciliului, lipsei unei patrii stabile, în afară de limba germană, pe care a încercat să o părăsească, dar numai pe o perioadă de circa un deceniu, după război.

În anul 2000, revista „Contrapunct“ a publicat câteva poeme ale Rosei Ausländer (născută Scherzer), în traducerea lui Dumitru Marian. Este remarcabil faptul că, într-un scurt răgaz când a locuit în România, după război, ea a surprins peisajul, spiritul locului: „Molizi acolo unde ziua / a păşit în vale / cu respiraţia unui ecou“ (poemul „Iacobeni“), „Cuib de rândunici / sub acoperişul de şindrilă / zboruri / zboruri albastre în august“ („Sat în Bucovina“). Din inspiraţia poetei nu a lipsit nici filonul chagallian; astfel ea scrie: „În satul lui Chagall / vaca paşte / pe islazul lunii / lupi de aur / păzesc mieii“. Observăm transfigurarea în registrul propriu poetei: Chagall nu a locuit într-un sat (Vitebsk era oraş), dar „naivitatea“ stilului său aminteşte de arta rustică, iar impresia de Eden aparţine mai mult viziunii poetei, pictorul fiind mai realist în „modernismul“ său.

„Sunt o tânără în vârstă de 5000 de ani“, declara cu o îndrăzneală născută din conştiinţa apartenenţei, cât şi din încercarea de a rezista zbuciumului unei vieţi deloc fericite, Rose Ausländer la vârsta senectuţii. Dacă privim câteva fotografii din etape diferite ale vieţii, observăm că în ciuda înăspririi trăsăturilor feţei, a ridurilor inevitabile, ochii şi zâmbetul păstrează o infinită bunătate, ca şi o resemnare înţeleaptă faţă de destinul poetului: acela de a nu-şi găsi niciodată liniştea. Extrem de exigentă cu sine însăşi, ea scrie: „Eu caut şi număr stelele / din versurile mele“, o lecţie pe care ar putea să o înveţe oricare poet. Editura S. Fischer din Frankfurt pe Main, una dintre cele mai prestigioase din Germania, i-a publicat opera poetică în două volume elegante, prezentând-o drept una dintre cele mai importante voci din lirica germană postbelică. Încă din 1967, când a primit Premiul Literar al oraşului Meersburg, numele poetei începuse să fie pomenit în publicistica şi exegezele criticii. În anul 1984, ea a mai primit diploma „Marele merit“ din partea Preşedintelui de atunci al R.F.G.

Ne despărţim de acest portret al poetei, schiţat aici, cu următoarele versuri: „Cântecul de leagăn al privighetorii / îl aud în visul meu fără de somn“. Se pare că Rose Ausländer a ştiut că numai viaţa este visul fără somn, replică la cunoscutul vers al lui Eminescu, cernăuţean şi el în perioada primelor studii.

BORIS MARIAN

110 ani de la publicarea pamfletului „J'accuse“, de Emile Zola

La 15 octombrie 1894, căpitanul de Stat Major Alfred Dreyfus este arestat sub învinuirea de înaltă trădare, atribuindu-i-se un document care nu îi aparţinea. La 22 decembrie acelaşi an, după o anchetă sumară, direcţionată de ofiţeri şi jurişti în scopul de a „salva“ onoarea armatei şi a-l proteja pe adevăratul agent, aristocratul Esterhazy, Dreyfus este condamnat la deportare pe Insula Diavolului din Guyana franceză (America de Sud). La 6 ianuarie 1895, Dreyfus este degradat în piaţa publică şi apoi trimis la locul detenţiei pentru criminali periculoşi, condamnaţi pe viaţă. În aprilie 1896, se găseşte documentul original, care îl incrimina pe maiorul Esterhazy ca agent plătit de serviciul de spionaj german. La 8 ianuarie 1898, Esterhazy este totuşi achitat, la presiunea aceloraşi cercuri corupte şi antisemite care l-au învinuit pe Dreyfus de trădare. La 10 ianuarie, Emile Zola, care avea o notorietate considerabilă în Franţa şi în lume, publică în cotidianul „L'Aurore“, din Paris, o scrisoare deschisă adresată Preşedintelui Franţei, în care spunea: „Acuz serviciile militare de a fi dus în presă... o campanie ticăloasă pentru a induce în eroare opinia publică şi a acoperi vina lor proprie.“

Emile Zola a murit în 1902, după ce, în 1898, el însuşi a fost condamnat pentru că ar fi contestat buna credinţă a judecătorilor. Dar în 1899, procesul lui Dreyfus este rejudecat, omul este din nou condamnat, la 10 ani muncă silnică, apoi graţiat. „Farsa tragică“ se încheie la 17 iulie 1906, când Curtea de Casaţie îl achită; statul francez îl repune în drepturi şi îl decorează cu ordinul de „Cavaler al Legiunii de Onoare“. Emile Zola a rămas în memoria noastră nu numai ca un mare scriitor, dar şi ca un strălucit exemplu de „om între oameni“, combatant lucid împotriva rasismului şi injustiţiei. Theodor Herzl a urmărit toate fazele procesului, ceea ce l-a condus la ideea sionismului activ, politic.

B. MEHR

CALENDAR

● 3 ianuarie 1919 - a avut loc întâlnirea istorică a lui Chaim Weizmann cu Emirul Feisal.

● Acum 150 de ani s-a născut, în Lituania, ELIESER BEN-YEHUDA, promotorul renaşterii şi modernizării limbii ebraice. În 1881, părăseşte Rusia şi se stabileşte în Ereţ Israel, unde înfiinţează ziarul „Ha-Ţui“. A iniţiat elaborarea unui Dicţionar Tezaur al limbii ebraice care a apărut post-mortem.

● 7 ianuarie 1938 - s-a născut, la Paris, scriitorul ROLAND TOPOR.

● 7 ianuarie 1908 - a murit, la Iaşi, scriitorul RONETTI-ROMAN (Aron Blumenfeld). A colaborat la diferite publicaţii ale vremii. În 1898, publică broşura *Două măsuri,* unde abordează situaţia evreilor din România. Opera sa cea mai importantă este piesa *Manasse*, care a fost tradusă în mai multe limbi.

● 8 ianuarie 1923 - s-a născut, în Germania, JOSEPH WEIZENBAUM, unul dintre pionierii dezvoltării computerelor.

● 9 ianuarie 1873 - s-a născut, în Ucraina, poetul de expresie ebraică CHAIM NACHMAN BIALIK. În 1924, s-a stabilit în Ereţ Israel, unde devine o personalitate de prim rang. Conduce Consiliul Limbii Ebraice şi participă la înfiinţarea Universităţii Ebraice. Unul dintre cele mai impresionante poeme ale sale este *Oraşul măcelului*, scris după pogromul de la Chişinău (1903).

● 10 ianuarie 1932 - s-a născut, la Ştefăneşti, prof. univ. dr. AUREL VAINER, deputat, preşedintele Federaţiei Comunităţilor Evreieşti din România. Este doctor în economie, autor a numeroase lucrări în domeniul *marketing*-ului şi al macroeconomiei. Este vicepreşedinte al Asociaţiei Generale a Economiştilor din România, care i-a acordat recent o *Diplomă de excelenţă*.

● 10 ianuarie 1898 - a apărut, în ziarul „L'Aurore“, pamfletul *J'accuse* al lui Emile Zola, în care marele scriitor francez condamnă în mod ferm farsa judiciară intentată ofiţerului evreu al armatei franceze Alfred Dreyfus.

ANIVERSĂRILE ŞI COMEMORĂRILE LUNII IANUARIE

● 12 ianuarie 1878 - s-a născut, la Budapesta, scriitorul FRANZ MOLNÁR (Neumann). A debutat în 1900, cu nuvela *Oraşul flămând*, unde evocă viaţa cartierului evreiesc al Budapestei. Au urmat o serie de romane de succes dintre care se distinge *Băieţii de pe strada Pal*, care a fost şi ecranizat. Unele dintre piesele lui F. Molnar au fost, de asemenea, ecranizate sau au devenit musicaluri (*Santinela, Poveste de adormit copiii, Caruselul* etc.).

● 15 ianuarie 1909 - s-a născut, la Focşani, istoricul liberal EMIL BOLDAN. A fost profesor la Facultatea de Filologie din Bucureşti şi, o perioadă, decan al acesteia. A debutat în 1928, la „Bilete de papagal“. Este autorul monografiei *Alecu Russo, omul, opera* (1948).

● 15 ianuarie 1908 - s-a născut, la Budapesta, fizicianul EDWARD TELLER. La începutul anilor '30 a emigrat în S.U.A. Este creatorul bombei cu hidrogen. A murit în 2003.

● 17 ianuarie 1890 - a murit compozitorul şi cantorul SALOMON SULZER, născut în Austria. A fost un reformator al muzicii sinagogale. La vârsta de 16 ani a fost numit cantor.

● 17 ianuarie 1943 - a avut loc prima confruntare militară dintre membrii organizaţiei de luptă din Ghetoul Varşoviei şi trupele naziste.

● 21 ianuarie 1929 - s-a născut, la Bucureşti, URY SCHMIDT (fiul scriitorului Ury Benador). A fost dirijorul permanent al Filarmonicii din Galaţi şi al Teatrului Muzical „Leonard“ din acelaşi oraş.

● 22 ianuarie 1908 - s-a născut, la Baku, fizicianul LEV DAVIDOVICI LANDAU. În 1962, a primit Premiul Nobel pentru lucrările sale privind materia în stare condensată.

● 27 ianuarie 1928 - s-a născut, la Bucureşti, SERGIU LEVIN, doctor în ştiinţe medicale, specialist în imunologie şi epidemiologie. În 1984, s-a stabilit în Israel.

● 27 ianuarie 1914 - s-a născut, la Breslau, istoricul JOSEPH WALK, fost director al Institutului „Leo Baeck“ din Ierusalim.

● 28 ianuarie 1927 - s-a născut, la Focşani, jurnalista FELICIA ANTIP. A fost redactor la Agerpres, Radio şi revista „Lumea“.

● 29 ianuarie 1994 - a murit, la Ierusalim, scriitorul PINCHAS SADEH, născut în Polonia. S-a stabilit, în 1934, în Ereţ Israel.

● 30 ianuarie 1995 - a murit, la Las Vegas, dirijorul FRANZ ALLERS.

● 31 ianuarie 1923 - s-a născut, la Long Branch (S.U.A.), NORMAN MAILER. A debutat la 23 de ani, cu romanul *Cei goi şi cei morţi*. Marele scriitor a încetat din viaţă la 10 noiembrie 2007.

SIEGFRIED WOLF

INFORMAȚII DE INTERES GENERAL, EVENIMENTE, ACȚIUNI

DIN VIAȚA COMUNITARĂ

Preşedintele F.C.E.R., dr. AUREL VAINER – sărbătorit de colegi, a doua sa familie

Ceea ce am trăit noi, toţi cei prezenţi la Biblioteca Templului Coral, la „întâlnirea colegială", cum a numit-o sărbătoritul nostru, preşedintele F.C.E.R., deputat dr. *Aurel Vainer*, care, la 10 ianuarie, a împlinit 76 de ani, a ieşit din tiparele clasice, fiindcă dezinvoltura, exuberanţa, ştiinţa/ arta de a preţui clipa, structurale liderului nostru, au dat tonul reuniunii. Bucuria de a păşi şi în 2008, alături de colaboratori, strădania de a-şi pune competenţa şi energia în slujba obştii au fost nucleele centrale ale *speech*-ului rostit de cel aniversat. „Apreciez la colegul nostru, dr. Aurel Vainer, dăruirea şi capacitatea de muncă pentru realizarea integrală a proiectelor propuse", a spus directorul D.A.S.M., ing. *Nilu Aronovici*. „Faptul că, în afară de preşedinte al F.C.E.R. este şi deputat în Parlamentul României, ne dă posibilitatea să ne reprezinte în orice ocazie. În calitatea mea de membru al Comitetului Director, m-am aflat de nenumărate ori pe aceleaşi coordonate cu preşedintele nostru. Îi urez *Ad Mea Veesrim*!, sănătate, împliniri, împreună cu soţia sa, cu toţi cei dragi!". „Îi doresc preşedintelui F.C.E.R., dr. Aurel Vainer, ani mulţi şi fructuoşi pentru binele comunităţii noastre", a spus preşedintele C.E.B., ing. *Osy Lazăr*. „Fie ca şi pe viitor să daţi dovadă de aceeaşi înţelepciune şi străduanie pentru unitate ca şi până acum!", a subliniat redactorul şef al revistei, scriitorul *Dorel Dorian*. Mesageri ai tinerei generaţii, Rabinul *Şlomo Sorin Rosen şi Erwin Şimşensohn*, membru în Comitetul Director al F.C.E.R., i-au urat sărbătoritului să fie „la 100 ca la 20!". „Mai marii evreilor au fost, de-a lungul timpurilor, fie judecători, fie profeţi, fie regi, fie lideri de comunităţi. Ca judecător, preşedintele nostru este democrat; ca rege – autocrat bine luminat; ca profet – proiectele sale devin realităţi; ca lider comunitar, îi dorim să îngemăneze, în continuare, înzestrările care-l fac un model de preşedinte", a accentuat dr. *Hary Kuller*. Mulţumind colaboratorilor care i-au fost alături şi la acest început de an, în ceas aniversar, dr. *Aurel Vainer* le-a urat să-i fie aproape şi în anii următori.

IULIA DELEANU

CĂLIN POPESCU-TĂRICEANU,
prim-ministrul României

Domnului **AUREL VAINER,**
preşedintele Federaţiei Comunităţilor Evreieşti din România

Domnule preşedinte,
Cu ocazia zilei de naştere, vă doresc un sincer „La mulţi ani!", cu bucurie, sănătate şi împliniri în activitatea dumneavoastră.

TELEGRAMA

BINYAMIN (Fouad) BEN-ELIEZER,
ministrul Infrastructurilor Naţionale din Israel

Domnului deputat AUREL VAINER, preşedintele FC.E.R.

Dragă prietene,

Îţi scriu, la întoarcerea mea în Israel, pentru a-ţi exprima gratitudinea pentru primirea şi recepţia pe care le-ai organizat pentru mine şi delegaţia mea în timpul vizitei oficiale în România.

Vizita mea în România a fost într-adevăr un succes. Aşa cum ai putut să vezi, am avut întâlniri fructuoase cu primul ministru Călin Popescu Tăriceanu, cu colegul meu Varujan Vosganian şi am avut ocazia să îl întâlnesc pe ministrul de externe Adrian Cioroianu. Am fost impresionat de activitatea pe care o desfăşori pentru a strânge relaţiile între România şi statul Israel, ca şi de felul în care conduci comunitatea evreiască din România.

Îţi doresc ţie şi familiei tale toate cele bune.

CAROL FELDMAN – „Cetăţean de onoare" al municipiului Tulcea

La 29 noiembrie 2007, cunoscutul om de teatru şi litere, israelian originar din România, *Carol Feldman*, autorul unui recent roman dedicat oraşului său natal, Tulcea, a fost distins cu titlul de Cetăţean de onoare al municipiului de la Dunăre. Primarul, ing. *Constantin Hogea*, i-a acordat diploma în „semn de recunoştinţă faţă de întreaga comunitate valoroasă de evrei care, de-a lungul secolelor, a trăit în oraşul şi în judeţul Tulcea, aducând o contribuţie semnificativă la dezvoltarea acestor locuri". Evenimentul a fost mediatizat de presa locală.

Hanuca la...

TG. MUREŞ **În ziua de 9 decembrie 2007, în Sinagoga plină, cu participarea unei delegaţii din Glasgow - Scoţia, la orele 11, au răsunat imnurile României şi al Israelului, s-au înălţat rugăciuni pentru România şi Israel. Prof. ing. *Dub Vasile* şi prof. *G. Diamantstein* - în limbile română, respectiv maghiară - au evocat însemnătatea sărbătorii, iar conducătorul grupului din Glasgow, *Bishop David*, a fost onorat să aprindă lumânările. Un grup de elevi de la Liceul de Artă, sub conducerea profesoarei *Szőnyi Martha*, a interpretat cântece în limba ebraică. Toţi participanţii au fost serviţi în sinagogă cu ceai cald şi dulciuri. În preajma sărbătorii, toţi membrii comunităţii au primit câte un pachet cu alimente şi dulciuri, iar în ziua de 10 decembrie a avut loc o masă comună pentru vârsta a treia, toate din donaţia prietenilor din Glasgow.**

*

SIGHIŞOARA **În acest oraş, există un singur evreu, imobilizat la pat, foarte în vârstă. Dar Fundaţia ARIEL, în Sinagoga nou restaurată - sub conducerea directorului Fundaţiei, *Julie Dawson*, şi a delegatei F.C.E.R., *Anda Dumitru* - a organizat, în după amiaza zilei de 9 decembrie, sărbătorirea Hanucăi. De la Tg. Mureş s-a deplasat un grup, inclusiv oaspeţii din Scoţia. Sinagoga a fost arhiplină cu neevrei, reprezentanţi ai clerului, care au venit să afle semnificaţia acestei sărbători. Pentru copii a fost amenajat un colţ unde se juca „trenderli". S-au servit gogoşi, latkes, răcoritoare. *Anda Dumitru* a explicat semnificaţia sărbătorii şi a aprins lumânările.**

Ing. IULIA NEGREA, secretar

Rememorare VICTOR BÂRLĂDEANU

Un an de la trecerea sa în eternitate

Evocarea lui *Victor Bârlădeanu* z.l. la un an de la stingerea sa din viaţă, s-a constituit într-o rememorare - simpozion şi spectacol - a tot ce a însemnat personalitatea unuia dintre intelectualii importanţi evreo-români ai secolului XX: publicist, scriitor, fondator al Asociaţiei Culturale de Prietenie România-Israel (A.C.P.R.I.), implicat în viaţa comunitară. Victor Bârlădeanu avea calitatea de a prinde pulsul cotidianului şi a extrage din el semnificativul, de a aborda cu dezinvoltură subiecte din viaţa culturală, socio-politică, găsind mereu motive de a trăi pentru o idee, de a-i stimula pe cei din jur în acţiunile organizatorice pe care le iniţia. Matineul duminical din 27 ianuarie a.c., iniţiat de *Veronica Bârlădeanu*, a reunit lideri F.C.E.R. şi C.E.B., ai Organizaţiei Sioniste din România (O.S.R.), ai B'nai B'rith, conducători din trecut şi prezent ai Asociaţiei ctitorite de Victor Bârlădeanu. Memoria celui dispărut a fost omagiată de preşedinţi de onoare ai A.C.P.R.I. (acad. *Răzvan Theodorescu*, av. *Constantin Vişinescu*), scriitori (*Henri Zalis, Nicolae Dragoş*), preşedintele O.S.R., ing. *Tiberiu Roth*, fostul secretar general şi preşedinte interimar al F.C.E.R., av. *Iulian Sorin*, preşedintele F.C.E.R., dr. *Aurel Vainer*. Actualul preşedinte al A.C.P.R.I., amb. *Mariana Valeria Stoica*, a citit telegramele primite din partea preşedintelui Asociaţiei de Prietenie Israel-România, *Moshe Nagor*, şi a unuia dintre animatorii prestigioşi ai vieţii culturale de limbă română din Israel, *Baruch Tercatin*. Relatarea în numărul viitor. (I.D.)

ORADEA

Un curs exemplar de Talmud Tora

Cursul de Talmud Tora din Oradea este considerat unul dintre cele mai bune, astfel că şi alţii interesaţi de iudaism vin să cunoască experienţa predării acestuia. De curând, ne-a informat ing. *F. Koppelmann*, preşedintele Comunităţii orădene, cursul a fost vizitat de prof. univ. *Paul Magheru*, prorectorul Universităţii din Oradea, preşedintele Comisiei pentru Învăţământ din Camera Deputaţilor. Domnia-sa s-a arătat deosebit de interesat de conţinutul celor predate, în ideea organizării unui curs de iudaistică la Universitatea din Oradea.

✡ DECESE ✡ COMEMORĂRI ✡

Comunitatea Evreilor din Târgu Mureş a pierdut unul dintre cei mai valoroşi membri

La 11 noiembrie 2007, s-a stins din viaţă, în vârstă de 90 de ani, juristul ROBERT MARMOR, unul dintre cei mai iubiţi şi activi membri ai Comitetului de conducere al Comunităţii. Fost şef al compartimentului juridic al Primăriei municipiului Târgu Mureş, Robert Marmor a fost un bun cunoscător al cultului şi tradiţiilor iudaice şi, în afara ajutorului oferit membrilor şi comunităţii în probleme de specialitate, el a ţinut vie viaţa de cult, oficiind în sinagogă cu ocazia sărbătorilor religioase şi la diferite aniversări. A fost un om dedicat familiei, cu calităţi deosebite de soţ, tată şi socru, apreciat şi îndrăgit de toţi cei care l-au cunoscut. Trecerea lui în nefiinţă constituie o mare pierdere şi pentru comunitate.

ALEXANDRU AUSCH,
preşedinte

La 10 februarie, se împlinesc cinci ani de la încetarea din viaţă a dr. MARCEL GOLUB. Au fost - pentru soţia, Stela, şi întreaga familie - ani de nestinsă amintire şi pios omagiu. Căci, veşnic îl vor purta în gând şi suflet. Odihnească-se în pace!

La 11 februarie 2008, comemorăm 12 ani de la dispariţia minunatului soţ, tată şi bunic, DAVID BĂNESCU. Veşnică amintire! Familia.

Anton - fiu şi Lia - noră anunţă, cu aceeaşi tristeţe, că, la 20 februarie 2008, se împlinesc 22 de ani de la dispariţia iubitei lor ETELLA ROSENZWEIG. Fie-i memoria binecuvântată!

A trecut un an de singurătate, tristeţe şi dor nestins de când a plecat de lângă noi, pe un drum fără întoarcere, iubitul nostru soţ, părinte şi bunic - EMIL ABERMAN, din Bacău. Îi vom păstra în suflet neştearsă amintire! Dumnezeu să-l binecuvânteze!

În luna decembrie 2007, au fost înhumaţi în cimitirele C.E.B.: ALDEA ANA (90 de ani), str. Const. Rădulescu Motru nr. 12; MANOLESCU LEONARD (77), Al. Lunguleţu nr. 6; BARASCH CAMELIA (85), str. Vasile Lascăr nr. 35; IOSEF ANA PAULINA (76), Al. Terasei nr. 3; WOLF SARA (92), str. Nicolae Grigorescu nr. 18; HAIMOVICI BENU (73), str. Camil Ressu nr. 34; DRUCHS JEAN (56), Slobozia, jud. Ialomiţa.

În trim. IV 2007, au fost înhumaţi în cimitirele din ţară: *Arad* - SCHWARTZ MARTA (90, înhumată în Oradea), STOR HAIM (87); *Craiova* - ŞTURNER MARIETA (93); *Deva* - STĂNESCU CORNELIA (81, înhumată în Cimitirul Greco-Catolic); *Focşani* - LEIBOVICI MIRRA (88); *Hârlău* - GARTEMBERG ELIAS, HAIM IŢIC (101); *Piatra Neamţ* - DAVIDOVICI MIŞU; *Satu Mare* - REINER EDITH PAULA (70); *Suceava* - PRICOP BLUME BLANCA (84, Câmpulung Moldovenesc), SFERLIC MIRCEA (72), FIUL REGHINA (86, Gura Humorului); *Tg. Mureş* - MINOR SARA (89), MARMOR ROBERT (90), KOVACS EVA (91); *Tg. Neamţ* - DANK ERIKA (înhumată în Israel), SILER DORA; *Timişoara* - BARTHA WILLIAM (92), FRIED EVA ESTERA (85), DREXLER GHEORGHE (88), COSTIN VALERIA (79); *Tulcea* - ROND AVRAM (87).

Mari doamne ale F.C.E.R. IN MEMORIAM

SIRA SARA SORIN z.l.

De câte ori pleacă dintre noi cineva drag, cineva de preţ, lumea devine mai săracă. Şirurile-s lungi şi fiecare nume ar merita un capitol dintr-o posibilă biografie a obştii de la sfârşitul secolului XX - începutul secolului XXI. Mai întâi - doamnele. Sunt atâtea doamne în faţa cărora gândul se-nclină... Una dintre ele este *Tania Grinberg* z.l., prea repede smulsă din rândurile noastre. A fost o fiică evreică extraordinară pentru părinţi; pentru toţi evreii rădăuţeni.

Au trecut şase ani de când, într-un început de ianuarie, s-a stins doamna *Bibi Cajal* z.l. Ori de câte ori intri în primitorul salon al Casei Cajal, a cărei amfitrioană este acum fiica ei, *Irina*, doamna *Bibi* îţi zâmbeşte din tabloul semnat de Corneliu Baba. Un şir de ursuleţi din pluş, de toate culorile, dăruiţi de doamna Bibi, măiastră păpuşăreasă, îmi vorbesc despre gingăşia şi noblaţea unui mod de a fi.

S-au împlinit cinci ani de când am condus-o pe ultimul drum pe *Sira Sara Sorin* z.l. A fost împreună cu soţul ei la bine şi la greu, urmându-l şi în religie. Şi-a educat copiii în spiritul dragostei pentru Israel şi, dacă, azi, copiii şi nepoţii sunt *vatikim* în Ţara Sfântă, iar strănepotul – *sabru*, se datorează educaţiei primite şi din partea ei. Rememorez mental scene în care ea *trăieşte* – era atâta dor de viaţă în luminiţele ochilor şi-n zâmbetul ei! Ceea ce ne-a lăsat e o moştenire vie, preluată de fiice şi transmisă, mai departe, nepoţilor: iubirea de familie, iubirea de oameni. N-a apucat să-şi vadă strănepotul, dar, în albumul cu fotografii făcute de fiica cea mare, *Iusi*, la aniversarea primului an de viaţă al lui *Tom*, am dat, la sfârşit, de-o fotografie în care este şi ea. O fotografie, oarecum, stingheră. Era acolo dragoste, neuitare, strop de lacrimă în bucuria clipei. *Sira Sara Sorin* z.l. a ştiut să lupte cu multe obstacole şi să le biruie: cu inteligenţă, discreţie, tact. A ştiut să fie reazem şi echilibru moral pentru soţul ei, să-i "dea curajul vieţii", cum spune cântecul. A trăit pentru cei dragi şi cei dragi trăiesc pentru a-i perpetua amintirea. Dacă ar fi să dăm crezare legendei midraşice, în clipa în care rostim numele cuiva plecat în Lumea-De-Dincolo, harpa-din-ceruri a lui David vibrează, preluându-i ecoul. Din fiecare sunet al ei, simţim cum *Şehina* îşi întinde, ocrotitoare, aripa asupra urmaşilor. (I.D.)

A murit actriţa CLODY BERTOLA

Considerată o legendă a teatrului românesc, Clody Bertola s-a născut la 12 august 1913, la Bucureşti. A interpretat roluri în filmele „Profetul, aurul şi ardelenii", „Ciprian Porumbescu", „Facerea lumii", „Felix şi Otilia", „Ciulinii Bărăganului", dar a excelat în teatru, unul dintre cele mai importante roluri fiind în piesa „Un tramvai numit dorinţă", de Tennessee Williams. A avut maeştri iluştri. A fost căsătorită cu Liviu Ciulei, Lucian Pintilie. Emil Botta o numea „o regină a contrastelor". Era apreciată de iluştrii săi confraţi. În ultimii ani de viaţă, orbise, dar se interesa de teatru, de noutăţi. A fost o stea din constelaţia marilor actori. (B.M.M.)

JEWISH REALITY

The Special Meeting of the General Assembly of F.J.C.R Adopted the Federation Regulations

In the center of the debates of the special meeting of the General Assembly of F.J.C.R. that took place on December 16 -17, 2007 were three main subjects: the Federation Regulations, the collaboration between Joint and F.J.C.R. and the religious life aspects, analyzed by Great Rabbi Menachem Hacohen and Rabbi Shlomo Sorin Rosen. The General Assembly voted a temporary form of the Regulations to which the observations made by the editing committee and by the participants have to be added. It was decided to name the document "F.J.C.R. – Mosaic Cult Regulations" and Dr. Aurel Vainer, president of F.J.C.R. has been asked to initiate as member of the Parliament an amendment to the Law of Religious Cults to replace the denomination of F.J.C.R with Mosaic Cult on the cults lists. The document has been sent to the Religious Cults Department and its possible modifications demanded by the department will be included. In the future the Regulations will be completed with the stipulations of the future Law of Minorities. In the debate concerning the collaboration between JOINT and F.J.C.R, the JOINT organization objective to reach an autonomous Federation were underlined, with the achievements and difficulties encountered till now in the process. Great Rabbi Menachem Hacohen and Rabbi Shlomo Sorin Rosen outlined the importance of the religious life and of the Jewish education for the preservation of our ethnic community and the role of the various organisms (Rabbinate, communities, and youth organization) in increasing the participation of the community members to the religious life.

SYMPOSIUM

"Anti-Semitism and Anti-Democracy in the Legionary Movement"

Under this title the Center for the Study of the Romanian Jews' History and F.J.C.R. organized a panel dedicated to the commemoration of 67 years from the bloody pogrom in Bucharest. The manifestation was largely attended by many Romanian intellectuals who honored the event which, according to Dr. Aurel Vainer, MP, president of F.J.C.R, aimed to initiate an opening toward the Romanian society. The speakers emphasized the role of the legionary movement in the organization of the pogrom from Bucharest, the nature of the legionary's ideology, the presence of some remarkable Romanian intellectuals and members of the Orthodox Church in the movement, the anti-Semitism and the anti-democracy as the main features of the movement. The discussion underlined the necessity of a warning signal regarding the present situation in Romania, because there are attempts of revitalizing the right and extremist right-wing ideology, and as outlined again during the debate, in spite of the fact that an adequate legislation exists and condemns the xenophobic, racist and anti-Semitic manifestations, it is still not implemented.

Rabbi SHLOMO SORIN ROSEN

Tu B'Shvat – holiday and responsibility

Either on national or on personal level, Tu B'Shvat, this day of the Jewish calendar, offers everyone, Jew or non-Jew, from Israel or from the Diaspora, an opportunity to reflect and then to act for the preservation, development and protection of the world we are living in. From recycling to volunteering in the field of ecology and environmental protection, from informing to increasing the public awareness to the possibilities we have in our daily life to respect the principles of the Jewish tradition and found in the Midrash Koheleth Raba. When God shows Adam the Eden Garden, He tells him: "All I created, I created for you; take care not to ruin My world; since if you ruin it there will be no one to restore it after you."

"The Contribution of the Romanian Judaism to the European Culture"

An interview with Dr. AUREL VAINER, MP, president of F.J.C.R.

"The Day of the Romanian Judaism in Paris" took place at "Espace Rashi" from the French capital on January 6, 2008, and its main organizer was Professor Carol Iancu from "Paul Valéry" University from Montpellier; his honor guest, Dr. Aurel Vainer, MP, president of F.J.C.R, offered an interview to our review and brought us details on the manifestation: ● a panel dedicated to the life and work of Great Rabbi Dr. Alexandru Safran, an emblematic personality of the Romanian and European Judaism; ● a panel which dealt with Jewish writers and artists from Romania, whose work became well-known in Europe; the opening of the exhibitions dedicated to Joëlle Dautricourt and Tudor Banus; ● the concert of Sarah Iancu, violin player. Dr. Aurel Vainer made a synthesis of the presentations and of his own interventions.

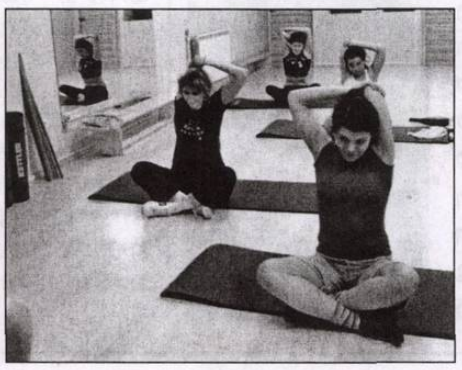

JCC BUCHAREST
Programs and Participants Diversity

The Jewish Community Center (JCC) Bucharest offers a series of attractive programs for all ages. If "Beit HaBuboth" (the "Doll House") is addressed to the little ones, the Coffee Club, the computers room and the modern fitness equipment and sauna represent a relaxing space for everyone who looks for entertainment or for learning in a Jewish atmosphere. The most ambitious program of February is called "Bereshit – the University of the European Jewish Community", a course led by well-known Israeli university teachers. All those wishing deeper knowledge of Jewish religion, history and civilization are invited to attend the program.

Interviews in Stockholm with the laureates of the Nobel Prize 2007 for economy

In the page „Science and Life" we are publishing two interviews realized in Stockholm by Corina Negrea with two economy Nobel Prize laureates for 2007: Eric Maskin and Robert Myerson. The two scientists explain to the public their theories, as well as their impact on the conception of the problem of the global heating of the planet climate and on the better understanding of the regulation modalities of the economical mechanisms in the modern society. Eric Maskin and Robert Myerson speak about their personal life, about their family and share their perspective on other developments of the scientific fields.

SUPPLEMENT

Margareta Sterian – at the intersection between reality and chimera

At the beginning of the year the "Jewish Reality" initiates a serial supplement, with the aim of bringing to the readers' attention personalities from the past that became known in the literary and artistic field, representative values in the rich Jewish-Romanian cohabitation in our country. The first of these supplements is dedicated to Margareta Sterian, painter and writer with multiple merits in promoting a modern artistic vision. Beside an anthology of literary texts, the reader will find a selective painting album meant to attract and educate his artistic taste.

Symposium and Book Release

"The Memory of the Jewish Cemeteries"

An uncommon book release dealing with one of the sacred duties to our ancestors – the preservation of the "Memory of the Jewish Cemeteries" took place at the Library of the Choral Temple: the bilingual brochure (Romanian and English) with the same title appeared in exceptional graphic conditions, edited with the support of the Ministry of Culture and Religions. The event became an authentic symposium dedicated to the preservation and valorization of the sacred Jewish patrimony from Romania, through the speeches of the secular and spiritual leaders of F.J.C.R. and of the Jewish Community from Bucharest, of the historians, of the Holocaust survivors, of the representatives of the Romanian Orthodox Church, of the Roma ethnical minority. The event was moderated by Eng. Paul Schwartz, vice-president of the Federation.

REALITATEA EVREIASCĂ
www.romanianjewish.org
E-mail: re2000@rdslink.ro
realitateaevreiasca@yahoo.com
Serie nouă a REVISTEI CULTULUI MOZAIC
Fondată în 1956
de Şef-Rabin dr. Moses Rosen
APARE BILUNAR

Director de onoare: HAIM RIEMER
Redactor-şef: DOREL DORIAN
Secretar general de redacţie: ELENA MARINESCU
Redactori: IULIA DELEANU, LUCIANA FRIEDMANN, EVA GALAMBOS, ANDREI BANC, BORIS M. MEHR, AVRAM CROITORU, SOLOMON FLORIAN

Redactor documentarist: NEDEEA BURCĂ
Corectură: MIHAELA OBERSCHI
Traducători:
Ebraică: SARIT BLONDER, Ing. B. TERCATIN (Israel)
Engleză: SANDA LEPOIEV
Tehnoredactare computerizată: ANCA MEŞINĂ

REDACŢIA: Bucureşti, str. Popa Nan, nr. 70
Tel. / fax: 322.75.60
ADMINISTRAŢIA: str. Popa Nan, nr. 70
Telefon: 314.96.90
●
Tiparul: SINOROM PRINTING & PACKAGING CORPORATION S.R.L.

Preţul unui abonament pe un an este de 30 lei. Abonamentele pentru cititorii din provincie se vor face la comunităţile evreieşti din localitatea respectivă. Pentru cei din Bucureşti – la sediul F.C.E.R. din str. Sfânta Vineri nr. 9-11, cod poştal 030202. Abonamentele se mai pot achita şi prin mandate poştale fie pe adresa F.C.E.R. – la oficiile poştale din localitate, conform catalogului de presă poz. 3030 – pe cont B.C.R. RO51RNCB0074011952750001 filiala sector 3, Bucureşti. Pentru cititorii din străinătate un abonament pe un an costă 80 de dolari USA. Această sumă include taxele vamale şi poştale şi se poate trimite pe adresa F.C.E.R., cont B.C.R. RO40RNCB0074011952750005 (USD), filiala sector 3, Bucureşti - România.

המציאות היהודית

כ'ג טבת – כ'ד שבט תשס''ח ● כתב-עת של איחוד הקהילות היהודיות ברומניה

הכינוס הכללי המיוחד של הפדרציה של הקהילות היהודיות מרומניה אישר את התקנון של הפדרציה

בדיונים של הכינוס הכללי של הפדרציה, שהתקיים בין השישה-עשר לשבעה-עשר בדצמבר 2007 דנו בשלשה נושאים חשובים: התקנון של הפדרציה, שיתוף הפעולה בין הג'וינט לפדרציה ובחיי הדת שאותם סקרו הרב הראשי מנחם הכהן והרב שלמה סורין רוזן. האספה הכללית אישרה תקנון זמני, ואליו היו צריכים להוסיף את הערותיה של הוועדה לניסוח התקנון ואת הערותיהם של משתתפי הדיון. הוחלט לקרוא למסמך "תקנון הפדרציה – דת משה", וביקשו מד"ר אאורל ויינר, יו"ר הפדרציה, שכחבר הפרלמנט ייזום תיקון לחוק הדתות כדי שיחליפו את שם רשימת הדתות בפדרציה לרשימה בשם "דת משה". המסמך נשלח לאישור למחלקת הדתות, כדי שיכניסו בו שינויים באם יידרשו. למעשה, התקנון יותאם גם לחוק המיעוטים העתיד להתפרסם. במהלך הדיונים על "שיתוף פעולה בין הג'וינט לפדרציה", הדגישו במיוחד את היעד של הג'וינט, להביא את הפדרציה להיות גוף עצמאי העומד איתן על רגליו. בדיונים צוינו ההישגים שהושגו עד כה, וצוינו גם הקשיים הקיימים. הרב הראשי מנחם הכהן והרב שלמה סורין רוזן דנו בהרחבה על החשיבות של החיים הדתיים והחינוך היהודי ככלים לשמירת המסורת שלנו, והדגישו את תפקידם החשוב של הגופים השונים (רבנות, קהילות, תנועות הנוער), להשפיע על הציבור ולמשוך אותו להשתתף באירועים שונים בחיים הדתיים.

"תרומת יהדות רומניה לתרבות האירופית"

ראיון עם יו"ר הפדרציה ד"ר אאורל ויינר

"יום יהדות רומניה בפריס" התקיים ב"אספס רשי" בבירת צרפת בשישה בינואר השנה. המארגן העיקרי של האירוע היה פרופ. ד"ר קרול ינקו מהאוניברסיטה "פול וולרי" במוטפאליאר; יו"ר הפדרציה של הקהילות היהודיות ברומניה, ד"ר אאורל ויינר, היה אורח כבוד. בראיון שנתן ד"ר אאורל ויינר לירחון שלנו הוא דיווח על הכנס, על השולחן העגול, על חייו ועל עבודתו הספרותית של הגאון ד"ר אלכסנדר שפרן, שהיה אישיות מיוחדת ביהדות רומניה בפרט ואירופה בכלל. בשולחן העגול שוחחו על סופרים ואמנים יהודיים מרומניה שיצירותיהם קנו מקום מכובד בתרבות האירופית, כמו כן שוחחו על פתיחת התערוכות של ז'ואל דוטריקורט וטודור באנוש, ועל קונצרט הוויולה של שרה ינקו. ד"ר ויינר סיכם את הודעותיו בכנס.

"אנטישמיות ואנטי דמוקרטיה בתנועה הלגיונרית"

המרכז לחקר תולדות יהודי רומניה והפדרציה של הקהילות היהודיות מרומניה אירגנו יחד שולחן עגול שכותרתו "אנטישמיות ואנטי דמוקרטיה בתנועה הלגיונרית", לרגל מלאות 67 שנים לפוגרום בוקרשט. באירוע הנ"ל השתתפו אנשים רבים, ביניהם אינטלקטואלים מרומניה, שכיבדו את האירוע בנוכחותם. לדברי היו"ר ד"ר אאורל ויינר, מטרת האירוע היתה לבטא פתיחות כלפי החברה הרומנית. במיוחד התרכזו הדוברים סביב תפקידה של התנועה הלגיונרית בהכנת הפוגרום בבוקרשט ובארגונו – בשל טבעם של הלגיונרים, ובשל נוכחותם של אינטלקטואלים רומנים בעלי חשיבות רבה ושל אנשי הכנסייה האורתודוקסית בתנועה ההיא, וחבירתם אל האנטישמיות ואל האנטי דמוקרטיה שהיו ביסוד האידיאולוגיה הלגיונרית. בדיונים דובר על המצב הנוכחי ברומניה, על הניסיונות שנעשים בה לייצוג חדש, בעל ערכים, של אידיאולוגיה ימנית וימנית קיצונית, ועל כך שאף על פי שקיימת חקיקה מתאימה המענישה בגין שנאת הזרים, הגזענות והאנטישמיות – חקיקה זו עדיין אינה פועלת כדרוש.

ראיון בשטוקהולם עם בעלי פרס נובל 2007

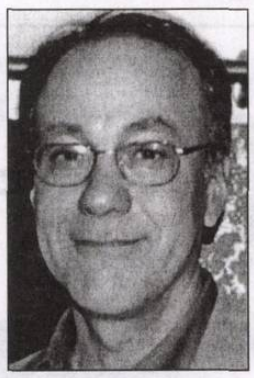

בדף "מדע וחיים" אנו מפרסמים ראיונות שנערכו בשטוקהולם עם שני זוכי פרס נובל 2007 בתחום הכלכלה - אריק מסקין ורוברט מאירסון. בראיונות, שאותם קיימה קורינה נאגריה, מסבירים שני האישיים לציבור הרחב את התיאוריות שלהם באשר להתחממות שחלה בעולם ושינויי מזג האוויר, וגם מרחיבים על שיטות כלכליות בחברה המודרנית ועל עוד שטחים בהתפתחות המדע. בראיון מדברים אריק מסקין ורוברט מאירסון גם על חייהם הפרטיים, על המשפחה.

ג'וינט-בוקרשט- מגוון תכניות למשתתפים

המרכז הקהילתי היהודי (ג'וינט), בוקרשט, מציע סדרה של תכניות המיועדות לכל הגילים. באם "בית הבובות" מיועד לילדים קטנים, הרי בית הקפה, אולם המחשבים, הציוד המודרני להתעמלות והסאונה, כל אלה מציעים מקום רגיעה לכולם, לכל מי שמעוניין ללמוד במסגרת יהודית. התכנית המיוחדת של חודש פברואר נקראת "בראשית" – האוניברסיטה של הקהילה היהודית האירופית שבמסגרתה ירצו פרופסורים מוכרים מישראל. כל מי שמעוניין להעמיק את הידיעות שלו בדת, בהיסטוריה ובציביליזציה של היהדות מוזמן להשתתף.

"פונוטקה ר.א."

עדה ברומארו "הזכות לשפוט היא נטילת אחריות גדולה"

עדה ברומארו, שהביקורות שלה מאופיינות בהרבה איזון, מדגישה בשיחה איתנו שתמיד חיפשה לכתוב מתוך הבנה ולגשר בין האומן לציבור. בהתרגשות סיפרה על עולם המוזיקה, בו חיה עם אלפרד הופמן ויוסף סאבא, שהיו עמיתים, והזכירה גם אישים כמו ג'ורג' אנסקו, ג'ורג' ג'ורג'סקו, קונסטנטין סילבסטרי ויהודי מנוחין.

הצגת הספר

"לזכר בתי הקברות היהודיים"

הצגת הספר "לזכר בתי הקברות היהודיים" היה חלק מכנס חשוב ומכובד, שהתקיים בספריית טמפל קורל, ובו העלו את זיכרם ומקומם של קודמנו. הספר, שיצא לאור בתמיכת המשרד לדתות ותרבות בממשלת רומניה, הופיע בשתי שפות, רומנית ואנגלית, ועיצובו מרהיב. בנאומיהם של מנהיגים חופשיים ורוחניים של הפדרציה ושל הקהילה בבוקרשט, היסטוריונים ניצולי שואה ונציגי הכנסייה האורתודוקסית, הייתה הצגת הספר לסימפוזיון של ממש סביב נושא שמירת הרכוש הדתי ברומניה. את הכנס ניהל סגן יו"ר הפדרציה - פאול שוורץ.

מרגרטה סטריאן – מפגש בין מציאות לדמיון

מתחילת השנה, הירחון שלנו ר.א. מכיל סדרה שנקראת "תוספת". מטרת "תוספת" להביא לידיעת הציבור של היום, אישים מהעבר הרחוק יותר או הקרוב יותר המוכרים בשטח ספרותי ואמנותי, המראים את החיים היפים והפוריים, רומני-יהודי, בתחומים השונים. הנושא הראשון בסדרה "תוספת" מוקדש למרגריטה סטריאן, ציירת וסופרת ברוכת כישרונות עם נגיעה לאמנות המודרנית. פרט לאנתולוגיה של חומר תרבותי, יש באלבום שפע של ציורי נוף מרהיבים.

I.S.S.N. 1223 – 7736

PERMANENŢE CULTURALE ALE CONVIEŢUIRII EVREO-ROMÂNE

MARGARETA STERIAN

la joncţiunea dintre real şi himeric

Continuitate şi început

SUPLIMENT pentru cultura memoriei

În experienţa redacţională a anului anterior, am înregistrat cu îndreptăţită satisfacţie, numeroasele reacţii favorabile, faţă de suita suplimentelor dedicate Centenarului Mihail Sebastian. Le-am înregistrat şi le-am considerat tot atâtea îndemnuri la reflecţie asupra modalităţilor de a menţine, în continuare, interesul public la cote înalte. Acordăm atenţia cuvenită comunicării interactive, preţuim orice ocazie de a lua pulsul aşteptărilor şi încrederii cu care cititorii fideli ne investesc. Ni se confirmă, o dată mai mult, convingerea că se cere diversificat registrul prestaţiilor pentru a obţine o fermă audienţă.

Punem reacţia pozitivă unanimă pe seama faptului că frecventul festivism comemorativ a cedat locul abordării unor surse puţin valorificate anterior. E evident că o explorare la nivelul exigenţelor contemporane a patrimoniului spiritual nu mai poate fi obţinută doar cu evocări encomiastice. Atmosfera de şantier, de laborator are avantajul eliminării tonului apologetic, tributar suficienţei. Există o bancă de date şi informaţii adunate cu râvnă de precursori în domeniul cercetărilor istorice; în capul listei se situează, cu chipul său de patriarh, Moses Schwarzfeld (în paginile ziarului „Mântuirea“, condus de el câteva decenii), mai apoi Barbu Lăzăreanu, Carol Drimer, S. Podoleanu, un efort dus mai departe în spirit recuperator de Carol Iancu, H. Kuller, Lya Benjamin, Leon Rotman. Fondul cumulat reclamă actualizarea, aducerea lui la zi, o revizitare critică a întregului material documentar prin lecturi avizate, la nivelul perspectivelor impuse de orientări moderne cum ar fi imagologia, studiul mentalităţilor, asocierea statisticilor sociologice şi economice. Jaloane de sincronizare, sunt puse în expertize şi cărţi semnate de Andrei Corbea, Victor Neumann, Andrei Oişteanu sau Leon Volovici. Vrem să ne alăturăm acestui curent de prestigioasă rigoare, cu preocuparea expresă de a desţăma vălul uitării acolo unde rutina şi comoditatea ameninţă să semene confuzie, aplatizarea criteriilor şi, implicit, anularea ierarhiei valorilor. Deopotrivă de păgubos este un anumit sectarism, cultivat sub pretextul specificităţii şi care duce, practic, la ignorarea interferenţelor şi cantonarea într-un perimetru pândit de izolare vetustă, de partizanat tradiţionalist.

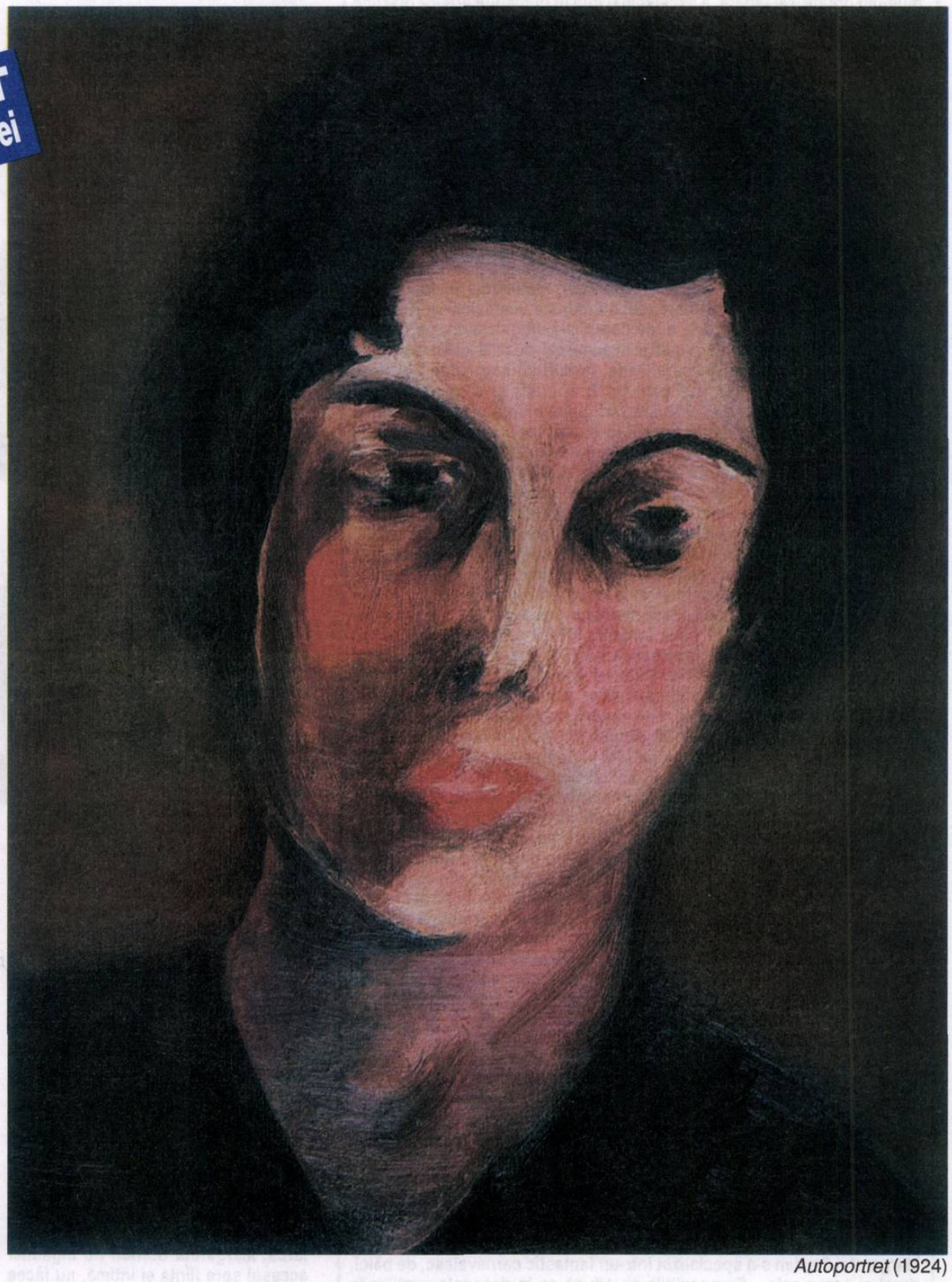

Autoportret (1924)

Ce context mai potrivit, decât începutul de an, pentru a încorpora în structura revistei şi a da un caracter permanent formulei de Supliment, venind astfel în întâmpinarea opţiunilor celor ce ne citesc? Legăm, într-un fel, firul cu programul desfăşurat în cadrul fostelor „Caiete Culturale“. Ne animă aceeaşi dorinţă de a evidenţia figuri şi aspecte emblematice pentru spiritualitatea iudaică, în procesul cristalizării lor, pe baza strânselor relaţii de vase comunicante cu ambianţa culturală autohtonă şi internaţională. Avem în vedere exponenţi din domenii foarte variate, ale literelor, artelor, oameni de presă, cercetători şi promotori ai ştiinţelor exacte – personalităţi cu drepturi depline de a ocupa prim planul conştiinţei publice, din generaţii mai vechi ori apropiate nouă. În fiecare caz, vom căuta, pe cât ne vor ajuta puterile, să fructificăm o documentare inedită: atât texte, cât şi imagini fotografice. Un sprijin eficient ne-ar putea veni din partea acelor deţinători de materiale din arhive proprii de familie, dispuşi să se alăture eforturilor noastre de a da viaţă unui program consistent de activizare a memoriei. **(R.E.)**

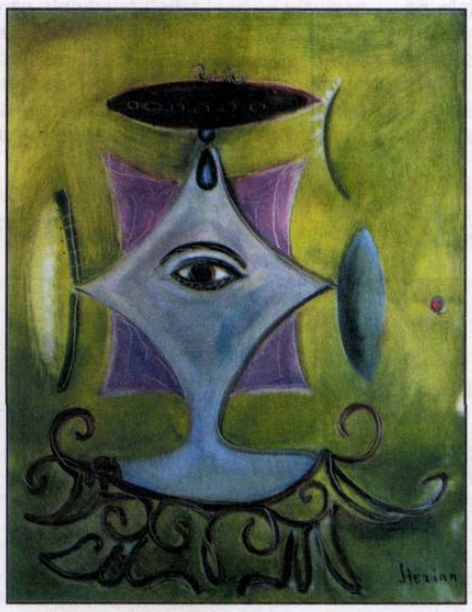

Margareta Sterian – *Oglindire* (1966)

REALITATEA EVREIASCĂ

PUBLICAŢIE A FEDERAŢIEI COMUNITĂŢILOR EVREIEŞTI DIN ROMÂNIA

NR. 288-289 (1088-1089)
1-31 IANUARIE 2008 (10 PAGINI)

Redactor-şef: **DOREL DORIAN**
Coordonare supliment: **GEO ŞERBAN**
Secretar general de redacţie: **ELENA MARINESCU**
Coperta: **SERGIU GEORGESCU**
Tehnoredactare computerizată: **ANCA MEŞINĂ**

EVOCARE

REPERE

Cea care avea să ajungă la notorietate în mediile intelectuale sub numele Margareta Sterian vedea lumina zilei la Buzău, în 16 martie 1897, ca fiică a Aureliei şi a lui Moise Weinberg. La o vârstă fragedă rămânea orfană de mamă şi, destul de repede, pierdea şi protecţia tatălui (recăsătorit), încât fiinţa ocrotitoare cea mai apropiată avea să-i fie, până târziu, bunica maternă. Îi va dedica numeroase pagini evocatoare, străbătute de căldura recunoştinţei pentru eficienţa rolului ei tutelar. Iar când i-a venit sorocul să treacă la cele veşnice (9 septembrie 1992), locul ales odihnei eterne fusese decis în apropierea bunicii, pe aleea principală a Cimitirului Filantropia.

A crescut în austeritate, pregătită astfel pentru o existenţă modestă, mai ales în împrejurările prigoanei rasiale, dar şi după aceea, ostracizată din cauza incompatibilităţilor cu şabloanele dogmatismului totalitar. Strădaniile bunicii de a-i asigura condiţiile unei educaţii superioare s-au văzut răsplătite odată cu ivirea primelor semne ale unei spiritualităţi multiplu dotate. De tânără, a excelat mai întîi în domeniul artelor plastice (grafică, pictură, ceramică, tapiserie), apoi şi în literatură (poezie, proză, memorialistică, traduceri). Instrucţia artistică şi-a desăvârşit-o la Paris. Îşi va rafina privirea şi capacitatea de percepţie în contact cu realităţile lumii moderne occidentale, inclusiv Statele Unite, unde ajungea după căsătoria cu cel de-al doilea ei soţ, Paul Sterian (preţuit în elita intelectuală, redutabil foiletonist – integrat în echipa lui Nae Ionescu de la „Cuvântul" – pe teme economice, sociale, culturale, uneori chiar despre itinerariile parcurse în compania Margaretei). Când nu se deplasa personal, lăsa opera picturală s-o reprezinte în expoziţii europene sau în galerii private, obţinând aprecieri până la Tokio.

Deşi era firavă, de la natură, pe deasupra marcată de o afecţiune a coloanei vertebrale contractată în anii copilăriei, n-a părăsit atelierul, şevaletul şi masa de scris nici ajunsă nonagenară. S-a distins artistic în mijlocul unei generaţii extrem de înzestrate, maturizată în focul unor dispute şi confruntări inovatoare, după vrednice ucenicii la universităţi reputate din străinătăţi. Îndată după debut, s-a aflat deseori, pe simeze, alături de protagonişti ai avangardei, de talia lui Marcel Iancu (fondator al mişcării Dada, la Zürich) sau Miliţa Petraşcu (trecută prin atelierul lui Brâncuşi) şi a beneficiat de apropierea lor spirituală, fără ispita frivolă a imitaţiei şocului *produs de mode intrate în atenţie pe moment*. Margareta Sterian a căutat în arsenalul modernităţii laturile rezistente, poate mai puţin spectaculoase, dar de intense reverberaţii. Primită în echipa de investigaţii etnografice a lui Dimitrie Gusti, a explorat cu tenacitate filoanele folclorului autohton, straturile sale de arhaitate, interpretate şi aduse la suprafaţă, în atenţia contemporanilor, cu un suflu de originalitate neostentativă, dar plină de prospeţime. Frapant în desenele şi tablourile artistei este calmul lăuntric, nici un fel de precipitare, desăvârşita spontaneitate a prospectării celor mai *tainice izvoare până la limita înfrăţirii cu sugestia onirică*, impregnată de transcendenţă şi extindere a spaţiilor către structuri fantastice. Datorită amploarei deschiderilor sale către lumi ignorate mai înainte, a cules sufragii ale criticii şi comentarii publice, de la întâile manifestări personale. Încă la începutul anilor '30, Eugen Ionescu lua act cu entuziasm de noua sensibilitate intrată în competiţia valorilor plastice. Aproape concomitent, Mihail Sebastian, fin degustător de artă, aducea motivaţii suplimentare entuziasmului stârnit de debutantă: „Pictorul [...] nu-ţi oferă o adunare de tablouri dulcege, nu-ţi întristează dorul de plăsmuire nouă şi de meditaţie adevărată cu o colecţie de cărţi poştale şi flori artificiale, ci, punându-ţi sub ochi frânturi din materialul vibrant şi viu care te înconjoară, îţi bucură sufletul şi privirea cu o reprezentare viguroasă ...". Ar fi de remarcat aici neaşteptata simetrie de destin. Prin tată, Mihail Sebastian avea şi el rădăcini la Buzău, unde a revenit ades. Probabil, n-a fost greu să stabilească anumite afinităţi cu Margareta Sterian, dovadă că, în vremurile de restrişte ale urgiei rasiale, o vizita, după cum atestă *Jurnalul* scriitorului. Se poate deduce că n-a fost la voia hazardului acel proiect, de la începuturile carierei lor, să alcătuiască împreună o carte despre Paris.

Peste ani, la ora sintezei definitorii, un exponent al generaţiei tinere, poetul Marin Sorescu, el însuşi îndrăgostit de uneltele picturii, trasa un inspirat bilanţ: „Luciul de porţelan al picturilor Margaretei Sterian, dispuse parcă pe suprafeţe rotunde, de vase ori obiecte ciudate, translucide, care deformează uşor imaginile, alungindu-le ca sub vraja unei maree, conferă acestor lucruri o aură specială, inconfundabilă în pictura noastră de azi. Ba chiar şi de ieri, întrucât, această pictoriţă exuberantă în senectute vine din urmă cu veacul douăzeci, purtându-şi cu candoare aluviunile de prospeţime din primele decenii, decantate în imagini... E o lume în aceste pânze, miraculoasă şi realistă, ce te absoarbe şi te fascinează... Arta Margaretei Sterian s-a specializat într-un fantastic carnavalesc, de bâlci, ritual şi ceremonie... Compoziţiile se adună ca în desenele copiilor în jurul temelor atracţioase, precum circul, Moşii. Dacă Theodor Aman picta, cu savantă seriozitate, hore, modernismul Margaretei Sterian reţine covrigul, ca să zic aşa, al horei, transformat în arenă de circ şi îl umple cu lei şi pantere, tigri şi leoparzi, cai şi elefanţi, făcându-şi numărul lor tare. Ceva din ironia lui Toulouse-Lautrec, ceva din decorativul circului pointilist al lui Seurat... Ceva misterios se întâmplă între personaje. Şi „personajele", ce pot fi deopotrivă cocoşi, fluturi, îngeri, diavoli, îşi comunică în permanenţă ceva la ureche, ţin o pisică în braţe, smulg o pană din coada cocoşului etc.". (*Margareta Sterian*, Ed. „Meridiane", 1985)

În 1988, se tipărea o amplă culegere din opera poetică (Ed. „Mihai Eminescu", cu o introducere de Eugen Simion), iar în 2004, un somptuos album *Poeme – Imagini – Proze*, cu prefaţă de Dan Hăulică, după naraţiunile cu miez preponderent confesiv din volumul intitulat *Castelul de apă*, editat cu prilejul expoziţiei organizate în cadrul Muzeului Naţional de Artă la împlinirea a o sută de ani de la naşterea prodigioasei creatoare. Explorări succesive în universul artistei, abordat pe compartimente, a întreprins muzeografa Mariana Vida: *Opera Grafică* (Ed.Tehnică, 2002), *Între cer şi pământ – Grădinile de vis ale Margaretei Sterian* (Casa de editură şi comerţ „Scaiul – SRL", 2004), iar în 2007, *Opera pictată* (Ed. „Alicat"). Tot la „Alicat" se tipărise, în 2005, altă selecţie din poeziile Margaretei Sterian, de astă dată cu o prefaţă de Ana Blandiana. Aceeaşi casă editorială a patronat elegante reeditări ale traducerilor efectuate de Margareta Sterian din poezia modernă americană (*Aud cântând America*) şi din poezia britanică (*Eternă bucurie-i frumuseţea*). Lucrări monografice asupra realizărilor sale plastice au semnat, pe rând, Olga Buşneag, Virgil Mocanu, Vasile Florea. Se cuvin menţionate şi filmele documentare realizate de Marilena Rotaru, Sanda Vişan, Fr. Mrazs. Propulsarea în posteritate a memoriei Margaretei Sterian datorează mult iniţiativelor şi perseverenţei legatarului ei testamentar, domnul Mircea Barzuca. (G.Ş.)

Prozatorul Ovidiu Constantinescu îşi invita adesea prietenii în casa liniştită, cu camere vagon, cărţi şi tablouri, de pe strada Uranus, dispărută sub buldozerele ce au pustiit terenul ca să fie înălţată Casa Poporului. Veneau acolo Doinaş şi Irinel Liciu, Marcela Cordescu şi soţul ei, Vladimir Colin, Negoiţescu şi Crohmălniceanu, Nina Cassian, Ion Omescu, seara, la o cină *frugală. Acolo am fost prezentat* Margaretei Sterian, care m-a invitat la expoziţia ei, recent deschisă la Dalles. Era prima importantă expoziţie a artistei după succesele ei notorii din anii '30. Expoziţia mi-a tăiat respiraţia, un univers nemaivăzut, o lume mirifică, neaşteptată... un Eden. Picturile expuse la Dalles, în 1969, readuceau în discuţie, ar fi trebuit să provoace animate schimburi de opinii, continuitatea demersului artistei faţă de începuturile carierei ei, să se evidenţieze faptul că, iată, artista se afla încă în avangarda „realismului magic", emblema teoretică sub care se manifestase iniţial, caracterizându-i contribuţia la mişcarea de modernizare, având încă, după patruzeci de ani de la primele cristalizări, mare trecere.

Pentru restrânse elite, îmi aduc aminte de vizita lui Marin Preda, care părea încântat de ce vede şi sărutase ceremonios mâna artistei, pentru cei ce nu uitaseră prezenţa pictoriţei în ambianţa interbelică, expoziţia marca o relansare. Numai că unii cronicari ai momentului, tributari metehnelor criticii din perioada 1947-1954, au iscodit în opera artistei penibile deficienţe, de natură a-i descalifica pe ei, înainte de toate. În anii următori, am început să pictez iar Margareta Sterian m-a acceptat ca ucenic. Ea nu corecta nici lucrările personale, iar, dacă era nemulţumită, le relua în întregime, conform unui principiu preluat de la Braque şi anume: „este bine sau rău, atâta tot – mai lucrează!".

Gustul artistei – m-am convins în varii ocazii – era infailibil. Prietenia pe care Margareta Sterian mi-a acordat-o *a venit ca un dar imens, a fost o onoare* nesperată, având ca rezultat o obligaţie morală, cărora încerc din răsputeri să le corespund. Pictoriţa era o fire sensibilă, timidă, îşi iubea munca cu tenacitate, fără emfază, fără îndemnuri, precum modesta albină, harnică şi disciplinată. Ca în mitul lui Sisif, îşi asumase destinul, nici cu amărăciune, nici cu exaltare, cu supunerea firului de iarbă. Margareta Sterian nu îngăduia accesul spre fiinţa ei intimă, nu făcea caz de greutăţile întâmpinate, nu-şi etala izbânzile, întâmplările bune sau rele în care putea fi angrenată, nici nu dădea sfaturi. Manifesta interes faţă de evoluţia confraţilor, nu le căuta nod în papură. Totdeauna, în expoziţii, găsea mai curând ceva de admirat. Iubea pictura lui Andreescu şi-l socotea geniul picturii româneşti, vedea în opera lui un fior deosebit, de necondiţionată modernitate. Era de părere că nimeni, până la el şi după aceea, nu simţise peisajul autohton cu atâta acuitate.

Deşi apropiat al artistei ani de zile, în clipe faste ca şi la ceas de răscruce, informaţiile pe care le deţin vin din frânturi de conversaţie, asociate cu date transmise de alţii, din unele cărţi care cuprind menţiuni despre activitatea şi existenţa artistei, conjugate cu împrejurări la care am fost martor.

Artista păstra despre prima ei copilărie imaginea pe care şi-o crease atunci şi care nu fusese alterată de timp sau de conjuncturi, imagine scumpă ei. Era imaginea unei copilării aureolate de dragostea bunicii, un personaj aproape biblic, ce aducea cu Golda Meir, totul scăldat în feeria unui decor de teatru. *În atelierul de broderie al bunicii, între* tinerele ucenice, printre mătăsurile şi costumaţiile elegante păstrate cu sfinţenie, ale mamei ei timpuriu decedate, în plină tinereţe strălucitoare, apoi în pitoreştile târguri româneşti unde bunica ajungea în căutarea de clienţi pentru migălitele broderii şi unde se întâmplau spectacole de circ în plină piaţă ori în dughene, ce adăposteau *reprezentaţii cu Moartea Cleopatrei ori Şarpele boa cu cap de damă*, Margareta Sterian a intrat în contact cu o lume care nu semăna cu cea reală, o lume parcă de benzi desenate. Ambianţa aceasta, imaginile culese atunci au rodit în timpul creator al artistei, au reverberat benefic şi i-au dat imbold să imagineze un univers inconfundabil.

Viaţa nu i-a oferit de la început certitudinea profesională. Căsătoria cu un tânăr bancher din Ploieşti, descrisă de artistă în *Castelul de apă*, a lăsat-o fără zestrea substanţială pregătită de tatăl ei, negustorul Weinberg din Buzău. Sunt încredinţat, deşi artista a negat permanent, că următoarea ei căsătorie - femeie tânără, inteligentă, cultivată, splendidă, elegantă, îşi confecţiona singură rochiile – cu Paul Sterian, la fel tânăr foarte inteligent, ambiţios, mai puţin chipeş, dar cu talent literar – *Călinescu l-a înregistrat în Istoria* monumentală cu formula „Paul Sterian, evreu", dar se înşela! – i-a deschis accesul spre o altă societate şi i-a stimulat cariera. Sprijiniţi de tatăl lui Paul Sterian, un medic faimos în epocă, soţii au plecat la Paris, pentru studii. Experienţă crucială, cum vor demonstra, la întoarcere, ecourile stârnite de prima expoziţie a pictoriţei. Martori la eveniment au mărturisit că întregul „mic Paris" intelectual era de faţă la vernisaj iar ziarele s-au întrecut în a vesti apariţia unei noi stele pe firmamentul picturii bucureştene. Alte probe au confirmat că artista se instalase în primele rânduri ale generaţiei ei. Ceea ce nu a pus-o la adăpost de surprize şi neajunsuri cu duiumul.

Despărţită de Paul Sterian, ameninţările au survenit pe măsură ce s-a intensificat campania publică antisemită. În timp ce prieteni din preajmă s-au alăturat fostului soţ, ajuns demnitar în urma ataşamentului pentru regimul de mână forte al regelui Carol II, artista va fi radiată din breasla artiştilor în mod abuziv, lăsată fără adăpost prin aplicarea legiurilor rasiale. Fără mijloace sigure de întreţinere, traumatizată de avalanşa măsurilor segregaţioniste, creatoarea se vedea obligată să trăiască *de azi pe mâine, într-o locuinţă sordidă*, lipsită de multe dintre bunurile moştenite de la bunică. Îi rămăsese însă meştesugul broderiei, învăţat de la ea şi perfecţionat la Paris, pe când studiase şi artele decorative. A căutat, aşadar, soluţie salvatoare în confecţionarea de pălării. Mai executa portrete pentru cei înstăriţi, destule pierdute cu vremea, în parte şi pentru că maniera ei modernă de tratare nu convenea totdeauna modelelor. Concomitent, în atelierul-maghernită, artista a abordat ciclul traducerilor din poezia engleză şi americană, a tălmăcit teatru, în parte jucat, fără ca numele ei să fie menţionat. Au circulat şi unele portrete nesemnate ori inscripţionate cu pseudonime, pe când firavele drepturi de autor erau încasate şi aduse de tânărul Mihnea Gheorghiu, care a şi preluat asupra sa răzlete lucrări de grafică. Speranţe ivite o dată cu încheierea cumplitului război, oarece iluzii alimentate de victoria asupra nazismului, s-au năruit îndată ce comuniştii au forţat abdicarea Regelui Mihai.

La instalarea republicii populare, în 1948, se profila la orizont alt calvar, încă mai greu de suportat, prin contrast cu propaganda lozincardă. Cea dintâi măsură represivă menită s-o afecteze pe Margareta Sterian a fost topirea antologiei de poezie americană, urmată de supunerea la anchete umilitoare în beciurile Prefecturii, de unde a scăpat numai graţie intervenţiei decise a lui Mihail Sadoveanu, preţuitor fidel al operei ei. Fusese integrată într-un lot de intelectuali, consideraţi susţinători ai cercurilor pro-americane. De aici, înlăturarea încă o dată din rândurile organizaţiei de artişti, de astă dată agrementată şi cu stupide şedinţe de îndoctrinare şi demascare, adevărate rechizitorii sub învinuirea de cosmopolitism, decadenţă, pactizare cu duşmanii poporului. N-a fost scutită de o nouă rechiziţionare a apartamentului, pe care-l va redobândi abia peste douăzeci de ani. La încercările artistei *de a-şi proteja drepturile minime, i* s-a replicat că „organele" vor supraveghea activitatea ei şi vor aprecia în ce măsură dă rezultate favorabile. I s-a confirmat decizia, în scris, de către sculptorul Jalea. Vinovăţia presiunii ideologice aparţinea autorităţilor, dar era agravată şi de comportamentul acelor colegi în stare de orice, doar, doar vor dobândi privilegii, influenţă, beneficii de tot felul.

O ameliorare cât de cât s-a produs, după 1965, când însăşi puterea înţelesese că e neproductiv să se bazeze exclusiv pe acei artişti obedienţi, care se înghesuiseră să-i portretizeze pe Doncea, pe Dej, pe Groza. Pe lista numelor în circulaţie apar persoane persecutate până mai ieri. Margareta Sterian primea invitaţia de a expune cu ocazia Colocviului Brâncuşi.

MIRCEA BARZUCA

Continuare în pag. VII

Norul

Te privesc norule şi ştiu că sunt sora ta;
te-nfiripi, te destrami, arzi, te-ntuneci,
te avânţi, te risipeşti şi iar te aduni din zdrenţele tale;
dezlegată sunt ca urzeala ta călătoare –
de ce nu plutesc tot atât de sus?
Te zbaţi, nu te joci – se vede de-aici;
cauţi şi tu ceva, ca şi mine;
niciodată goana nu va înceta...
Rareori, ca mioarele, ne odihnim în zilele senine.

MĂRTURII DE ATELIER

În peregrinarea spre Nepătruns, două Parce ne stau alături: de-a dreapta Natura cu sevele ei ocrotitoare, iar din partea inimii, Arta, ce răsplăteşte cu trainică frumuseţe pe cei care i se dăruiesc, în primul rând pe artist, „muncitor în toate schimburile", în pătimaşă, neîncetată cursă cu sine însuşi.

În timpul studiilor, la Paris, pictura de gen m-a atras cel mai mult – mai târziu, Sassetta şi Ucello au devenit sorii devoţiunii mele, şi Durer şi Hyeronimus Bosch, şi artele Antichităţii – o ordine sau o paralelă nu pot fi stabilite – jocul e atât de complex, încât îl poţi juca toată viaţa.

De la înapoierea mea în ţară, am mers pe un făgaş sigur: participarea mea la lucrările monografice de la Drăguş mi-a cristalizat caracteristicile oamenilor de la noi, mi-a dat prilejul şi febra de a le adânci. De-atunci, lucrul meu a tins să devină imaginea lor şi a rosturilor acestui pământ, imaginea pe care n-am încetat de a o purta prin faţa ochilor şi a sensibilităţii celor de aici şi de pe alte meleaguri, fixată în linie şi culoare, cuprinsă în poeme şi proze, modelată în lut sau trasată în alcătuiri înfăptuite cu acul, integrând-o cu toate mijloacele de care dispun, unui gen de figuraţie universală în care puritatea şi *misterul său ocupă un loc de frunte.*

Ştiu că, ori încotro m-aş îndrepta, nobleţea, sobrietatea, vibraţia sau humorul cuprins în străvechile filoane, m-ar atrage şi m-ar nutri mereu cu inepuizabilele lor resurse. Chipurile întâlnite le-am transfigurat dându-le uneori înfăţişare de măşti; din carnavaleşti cortegii am desluşit jocul strâns cu durele, inexorabilele comandamente ale vieţii, acceptarea sau sfidarea lor prin joc şi cântec, gâlceavă sau muţenie, şi m-am legat să fac să transpară în imagini de mine închipuite, trecătoarele bucurii şi ascunsele spaime ce cuprind; uneori le-am identificat reprezentărilor cu unele măşti de la Brăneşti, în procesiunile cărora – Chipul – o înfăţişare a lui Pan – apare ca o figură supranaturală, descinzând din zeu sau imperator şi este urmat, în tăcere, de o întreagă, heteroclită

Masca verde şi calul invadator, Regele şi Regina (1973-1974)

Atraşi de originalitatea acestor obiceiuri, o seamă de vizitatori, în majoritate oameni de artă, iau a doua zi după lăsata de sec drumul Brăneştilor, oricum ar fi schimbătoarea *zi de primăvară pretimpurie.* Uneori ne-au întâmpinat acolo zile uşor însorite, alteori, crengile copacilor gemeau sub greutatea chiciurii şi nu-ţi puteai trage sufletul de frig. Totuşi, de când am prins de veste despre existenţa acestei procesiuni, *n-a fost an în care să nu mă duc s-o văd, să* observ schimbările pe care, pe nesimţite, i le aduce timpul, o reînflorire uneori, alteori vreo scădere, dar, întocmai unui bolnav capricios care, aici moare, aici revine mai viguros la viaţă, Brăneştii ne rezervă totdeauna o surpriză şi, adesea, surpriza e dublată de încântare.

Toţi bărbaţii tineri din comună şi de prin împrejurimi se pregătesc îndelung pentru această sărbătoare, nestingheriţi de faptul că ea cade întotdeauna în zi de lucru, pe care, din nerăbdare, îl scurtează. Surorile

Măşti cu preot, „chip" şi himeră

suită care îl înconjoară, îl ocroteşte, se teme sau îşi râde de el... Cred că o dramă shakespeariană nu cuprinde mai mult gând şi desfăşurare de frenetice, nelămurite, dar cert stăpânite stări, decât o dată pe an – o anumită zi de iarnă sub cerurile uşoare de la Brăneşti.

(mărturii pe clapa coperţii:
Poeme - Imagini - Proze, ed. a 2-a, 2004)

*

Răsfoind *Caesar*, de Alexandre Dumas, povestitorul pasionat de propriile-i naraţiuni, pe care necontenit le raportează la istoria şi oamenii mari ai Franţei, cred că am găsit şi cheia bizarelor LUPERCALII de la Brăneşti, o sărbătoare de primăvară în cinstea lui Pan (Lupercus). De la romani ne vine şi acest ritual, rămăşiţă viabilă a serbărilor în cinstea zeului Pan, divinitatea slăvită mai ales de ciobani şi transplantată în şesul cu lunci şi lacuri din preajma capitalei româneşti.

şi iubitele îi ajută pe tineri la reuşita deghizării, dându-le pe mână, ceea ce uneori e sinonim cu a le sacrifica, hainele lor cele mai bune, farduri, mărgele şi văluri; mai iau de acasă hamurile şi clopotele vitelor, perdele şi macaturi înflorate, tot ce poate servi la o cât mai bogată deghizare – însă ceea ce au din belşug e imaginaţia : ce cu gândul n-ai gândit îţi iese în cale pe şoseaua din Brăneşti, lăsându-ţi doar regretul că viziunea se mistuie prea repede... deşi ea face loc altor şi altor ingenioase înfăţişări. E greu de descris asemenea apariţii – eu am încercat să le pictez, pe-atât pe cât pot fi ele redate, fără necontenit schimbata lor însufleţire.

Cele mai numeroase sunt măştile obişnuite, deşi foarte variate şi acestea, numite „Cuci", dar „Chipul" e cumva Pan însuşi; învestit cu toiag şi purtând o chivără imensă, cam cât un voinic de la cap până la brâu, împodobită cu oglinjoare, flori, mărgele şi panglici multicolore care pornesc din creştet şi fâlfâie în urma sa ca un steag şi ca o trenă. Cu cât e "Chipul" mai împodobit şi mai colorat, cu de-atât mai mare cinste şi admiraţie este înconjurat de către numeroasa-i suită şi de privitori. Dar consemnul alaiului este tăcerea. Înfrângerea regulei, rostirea, se pedepseşte cu viguroase lovituri de bâtă, baston de cauciuc, în lipsă, cu o bucată de pneu legată *de capătul unei sfori.*

În Roma antică, pedepsirea limbuţiei se făcea cu laniere de piele; la Brăneşti acestea sunt uneori înlocuite cu fâşii de nylon, iar în ultima vreme unii figuranţi îşi întregesc costumul cu piese din acest material. Pe toţi aceştia îi lasă în urmă cei drapaţi cu rogojini cu franjuri, năvoade de prins peşte, piei de capră sau alte animale cu coarne şi bărbi; unii înaintează, săltând ca sălbăticiunile, alţii arborează o gravitate sinistră, închipuind vreo pantomimă. Şi iar: călugări încruntaţi sau cu privire spăşită îndreptată spre cer, cardinali cu pălării cât o umbrelă, alaiuri de nuntă cu câte una, două sau chiar trei mirese, unele cu chip pierdut de Ofelie, altele fardate, provocătoare.

Complezente, dar bine apărate de pufoaice, fetele fac şpalier de-a lungul îngrădirilor, vorbind într-una spre a-şi atrage pedeapsa care uneori se transformă în strânsă îmbrăţişare. Din comportamentul unor inşi faţă de semenii lor şi sub aripa petrecerii, se desluşesc atunci intenţii prieteneşti sau duşmănoase, se pecetluiesc legăminte, fără măcar să se cunoască împrejurarea că Pan e cel sărbătorit, adică Lupercus, cel care a ucis lupoaica ce-i hrănise pe Romulus şi Remus şi pe care noi o aflăm cu emoţie acolo unde edilii noştri ne îngăduie s-o regăsim.

Convoaiele de măşti se răresc din când în când, dar dinspre drumeaguri laterale apar mereu altele: fiecare grup aduce un nou fior, o lumină nouă...Copiii care însoţesc cortegiile se iau foarte în serios, aşa cum numai copiii ştiu s-o facă; înveşmântaţi în *petece bălţate sau doar în* hăinuţele întoarse pe dos, ei arborează, pe frunte, un cartonaş pe care au trasat cu slova lor: „Cuc RSR" sau „Cuc isteţ", iar bicele lor improvizate din vreo săndăluţă la capătul unei funii şfichiuesc cu îndârjire, parcă provocându-l, aerul rece...

(*Din petece colorate*,
Ed „Cartea Românească",
1977)

*

...Am considerat întotdeauna că un artist este mereu debitorul celor cărora li se adresează şi că îndelungata cantonare într-o formulă, mereu aceeaşi, *nu poate să ducă la o operă de* reală vibraţie. Este uşor să apelezi la mijloacele unui maestru dintr-un secol trecut şi să uimeşti contemporaneitatea când aceasta este într-un proces de reformulare a principiilor educaţiei estetice, dar nu asta m-a atras; *lipsită de un mediu familial,* drumurile mele au fost anevoioase, mie doar arta mi-a rămas alături şi am dorit-o înfăptuită prin propriile mele mijloace. Astfel, şi după capul meu, pornind de la pictura în ulei, am trecut la frescă, apoi la ceramică, am scris poezie şi proză, am iubit literatura şi arta altor popoare ca pe ale noastre proprii şi, când am vrut, m-am întors la pictură sau la mesagii înscrise cu firul de mătase şi acul [...].

Cum lucrez? Nici măcar nu fac schiţe. Schiţele sunt tablouri finite şi tablourile finite schiţe – pe care le fac uneori *după* ce am pictat tabloul. Nu prea pot realiza tablouri la comandă ori după teme date, deşi această infirmitate mi-a dăunat. Ce s-ar fi făcut pictorii Renaşterii dacă nu ar fi lucrat la comandă şi ce ne-am fi făcut noi fără operele lor?

Însă natura mi-a fost mereu îndemn şi sprijin. Azi, când există fotografia, documentarul filmic şi celelalte mijloace de perfectă redare, se cere mai mult decât oricând o superioară înţelegere pentru recrearea naturii în pictură. Sunt surprinsă când văd tineri pictori mărginindu-se la mijloacele picturale ale secolului trecut, preluându-le dogmatic. În ce mă priveşte, *pornesc totdeauna de la lucruri văzute,* de la amintirea lor sau, mai precis, de la unele amănunte semnificative: contactul plenar cu viaţa din jur, cu frunzele, copacii, arhitecturile naturii, uneori acelea ale omului, a căror respiraţie mi-o notez şi a *căror pulsaţie mă însoţeşte până la* realizarea plastică sau literară care se integrează propriei mele existenţe. Când simt că trebuie să lucrez, parcurg stări aproape rituale; mă eliberez întâi de unele obligaţii ale micii mele gospodării, de telefoane, de vizite stânjenitoare, apoi, pur şi simplu, mă învârtesc în jurul pânzei şi al ustensilelor, cumpănesc munca din ajun, repar câte ceva şi, în cele din urmă, lucrez. Uneori am un randament nesperat, alteori numai epuizant. Şi asta, zilnic...

Repar pentru că nu-mi place să fie ceva stricat şi ştiu că lucrurile au viaţa lor, bună sau rea; nimeresc uneori pe mâini bune, alteori dimpotrivă. O mobilă frumoasă, un tablou, o broderie, chiar şi un umil obiect gospodăresc ascund un zvon tainic pe care trebuie să-l asculţi... Doar în continuă căutare de esenţe şi comandamente superioare, viaţa ar fi frustrată de calma ei frumuseţe.

(Dintr-un interviu dat lui ***Virgil Mocanu****,*
publicat în „România literară",
în preajma primei mari retrospective)

Cărţile

Cărţilor, ierbar de leac,
cine spune că sunt sărac?
Oamenii vin ca iar să se ducă,
frunze desprinse – nu ştiu nici ele
ce cale apucă...
cerul în pragul nopţii şi-n pragul
cerului păienjenişul copacilor,
mierea şi toate răspunsurile vracilor le ştiu
dar răspunsurile de când lumea
n-au fost decât tot întrebări
despre leacurile adevărate, otrăvurile de preţ:
Tinereţe, Iubire, Har, Frumuseţi...
Ca să nu strice sufletul, zălog,
Dumnezeu nu le dă pe toate la un loc.

Cărţilor, ierbar de leac,
suflete ale călătorilor din veac,
vin oamenii ca iar să se ducă –
nu spune nimeni ce cale apucă.

AMINTIREA BUNICII

1926–1926

Când mă înapoiam de la şcoală şi dădeam cu ochii de bunica, era ca şi cum aş fi trecut din umbră rece într-o zonă însorită. Ca după o lungă despărţire, mă aruncam la pieptul ei şi, invariabil, ea murmura, îmbrăţişându-mă: „Dumnezeu să te păzească, copilul meu!“, şoptind încă ceva ce semăna a descântec, sau poate mi se părea numai, dar stihuri erau, în timp ce emoţia îi urca în ochi două boabe de lacrimă tremurătoare. Dacă avusesem necazuri la şcoală sau altundeva, găsea că numai ceilalţi fuseseră de vină; în toată viaţa ei nu s-a alăturat vreodată celor potrivnici mie şi nici nu m-a dojenit decât cu sfială şi blândeţe, pentru că mă considera legatul sacru, de care nimeni nu avea voie să se atingă, al unicului ei copil, mama mea, moartă la douăzeci de ani, dar şi pentru că în „Cartea Cărţilor“ scrie: „Un copil orfan este şi aşa îndeajuns de pedepsit“.

Nu se pricepea bine să-mi supravegheze sănătatea, dar când mă îmbolnăveam era ca scoasă din minţi: îşi lăsa lucrul baltă, banii economisiţi sau împrumutaţi zburau fără socoteală în toate părţile, aprindea lumânări, făcea pomeni şi orânduia să mi se facă rugăciuni la biserica unde slujea părintele Gheorghe, vecinul nostru: cu slova lui măruntă şi frumoasă, popa de la Răzvan scria, începând de la mijlocul coalei de hârtie şi tot sporind-o în cerc, o rugăciune pe care bunica, după repetate insistenţe şi ispititoare daruri, izbutea să mi-o lipească, unsă cu miere, pe locul dureros, iar când nu mă putea îndupleca, aştepta până adormeam, şi îmi aplica în somn leacul, în care, neclintit, credea.

Eram ca un magnet pentru toate bolile care se vesteau prin oraş, unele destul de ameninţătoare şi, îngrozită la gândul că nu voi trăi, bunica îşi pierdea capul. Aducea, simultan, câţiva doctori care îi fuseseră recomandaţi de alte „mame de copii“ şi, în cele din urmă, telegrafia în provincie mătuşii Neta, soră-sa, care avea şase copii, „toţi sănătoşi şi frumoşi“, implorând-o să-i vină în ajutor, „cumpărându-mă“, printr-o mică ceremonie religioasă, aşa că, ascunsă printre copiii Netei, derutată, moartea, să nu mă afle… Când mă chinuia vreo tuse, apărea femeia cu căpriţă, o căpriţă albă şi blândă care urca până în prag s-o mângâi sprijinindu-şi picioarele pe treapta de sus, în timp ce femeia o mulgea. Oricât mă îndârjeam, laptele cald şi spumos trebuia să-l beau; în punctul acesta, bunica nu ceda. Dragostea ei pentru mine şi totala mea dependenţă sufletească de ea n-au putut însă niciodată să-mi ascundă cumplita urâţenie a micii noastre locuinţe. Deşi eram sub vraja dorului ei, mi se strângea inima când, încă de departe, zăream cele câteva trepte dinspre stradă, triste blocuri de piatră, ciuntite şi azvârlite la întâmplare unul peste altul, ridicându-se ameninţător, unul spre dreapta, iar celălalt stând gata să se prăvălească în partea opusă. Obişnuiam să vin acasă tot pe fugă, dar cele două trepte nu numai că-mi zdrobeau elanul, adeseori mă şi loveam crunt de ele. Nici bunica nu le putea suferi; când n-avea comenzi, pe ele dădea vina: „Dacă ar fi o intrare mai ca lumea“, spunea, „clientele s-ar hotărî mai uşor să intre, aşa, vezi, nu vine nimeni…“.

Singura încăpere dinspre stradă era atelierul: din el dădeam într-un culoar întunecos, unde, fumegând din cauza curentului, se zbătea zi şi noapte flacăra unei mici lămpi de gaz, atârnată de un cui în perete. Pe stânga săliţei era camera noastră de locuit, cu două ferestre joase, zăbrelite, dintre care una, astupată cu un covoraş, răspundea în bucătăria improvizată pe un spaţiu infim furat întinsei curţi comune; întregită cu scânduri şi geamuri pe celelalte trei laturi, bucătăria era mai curând un fel de acvariu, glacial pe vreme friguroasă, înăbuşitor pe căldură. La maşina de gătit din tablă şi care, pe orice vreme, întorcea fumul, bunica izbutea totuşi să facă o mâncare gustoasă şi să ne-o dea la timp. Spun să ne-o dea, pentru că întotdeauna se ivea câte cineva, chiar la ora mesei, care să împartă mâncarea cu noi, fără să se gândească la truda bunicii sau la modestia

1905–1906

mijloacelor ei. Adeseori, venind pe fugă din bucătărie şi simţind că s-a mânjit cu inevitabila funingine, mă ruga să-i şterg obrazul cu batista, pentru că ea n-avea timp şi nici chef să se mai uite în oglindă.

Încăperea cea mai primitoare rămânea tot atelierul: prin larga fereastră şi geamurile uşii sale se vedea răspântia cu biserica veche înconjurată de un brâu de sfinţi pictaţi în frescă pătată de vremi, şi de un al doilea brâu de copaci bătrâni, stufoşi, aplecaţi unul spre celălalt, parcă şi-ar fi împărtăşit taine, se vedea balconul plin de flori al doctorului din colţ, şi, după o anumită forfotă, se ştia când a scos simigiul plăcintă caldă. Apoi, purtându-şi elegantul sul de note, fetiţa librarului se întorcea de la lecţia de pian şi veneau băieţii din cartier la înălţat zmeie; uneori le înălţau chiar la noi în curte, o curte întinsă pe care un bătrân slujitor al boierului, fosta lui ordonanţă în război, o ţinea curată ca în palmă.

Urmăream zbuciumul zmeielor pe cer şi arabescurile smucite, nervoase ale cozilor colorate topindu-se în depărtări şi reapărând iar, ameţeam urmărindu-le cu privirea pe sus până mi se părea că nu mai sunt nici eu decât un semn îndepărtat, plutitor…

Dar şi înăuntru, în casă, era frumos, când nu venea nimeni să ne tulbure şi mă aşezam pe scăunelul meu, în braţe cu pisoiul nostru, a cărui coadă pufoasă trecea şi revenea ritmic pe paginile cărţii cu poze deschisă pe genunchii mei, sau când priveam cum sfâşie bunica zeci de zeci de metri de pânză, cu mână sigură şi o şoaptă de rugăciune pe buze. Deasupra sfâşieturii alerga zglobiu un noruleţ de scrobeală, înfiorându-mă, înveselindu-mă, atrăgându-mă în cursa-i de pulbere…

Câteodată sosea din provincie o scrisoare violent parfumată, aducând comanda urgentă a unei cliente statornice, o artistă de varieteu, şi casa se umplea de panglici şi marchizeturi uşoare, care, alunecând de pe mesuţa de catifea roşie cu ciucuri, adusă de nevasta unui fotograf ambulant în contul unei datorii, se împrăştiau pe jos ca şerpii, necăjind-o pe bunica, nevoită să le măsoare din nou, dar înveselindu-mă cu jocul lor unduitor, deşi fără a mă scuti de un vag sentiment de vinovăţie. Veşnic grăbită, artista nu se tocmea, cum era ritualul, ci dimpotrivă, plătea bine şi chiar înainte; graţie ei, bunica, îmbrăcată cu rochie de mătase şi purtând la gât broşa grea de aur cu smalţ care era şi medalion, moştenită de la bunicul ei, fost bijutier, „furnizor al Curţii Regale“, cu dugheană pe Podul Mogoşoaiei, pleca să ducă chiria domnului proprietar şi să mai târguiască unele materiale. Mă întristam că lipsea ore întregi de-acasă, dar ea, în timpul acesta, culegea impresii rare din casa Turnescu, de pe Dionisie, unde proprietarul îi arăta colecţiile sale de acvaforte şi, explicându-i felul în care se lucrau, adăuga: „Cu acul, aşa cum lucrezi şi dumneata“, dovedindu-i stimă şi apreciere; sprijinite de pereţi se aflau acolo multe opere de artă aduse de unii şi de alţii în vederea cumpărării; domnul Turnescu nu neglija s-o consulte pe bunica în privinţa lor, apoi treceau în seră, unde beau cafea turcească şi musafira mai primea explicaţii şi despre plantele exotice de care sera era plină şi care o impresionau cel mai mult. Iubea tot ce trăia: când am plecat la Paris pentru timp mai îndelungat, bunica, venită în urma noastră, a adus ghivecele cu flori şi, neputându-le ţine pe toate în braţe, la coborâre, a dat câte unul fiecărui franţuz din compartiment, de la care noi, foarte stingheriţi, le-am cules: „Bine, mamă-mare… am început…“ „Ce vreai să fac, să le las acolo, să moară?“, se scuza cu zâmbetul ei sfios, tineresc.

La înapoierea de la domnul proprietar, bunica se abătea prin Lipscani, de unde venea însoţită de vreun om care purta pachete mari doldora de broderii elveţiene – care se numeau *broderies anglaises*, pe care le şi imitau, sau englezii le imitau pe cele elveţiene? – de pânzeturi fine şi panglici de mătase colorate, mai late pentru făcut funte şi *troutrou*-uri înguste pentru trasat catifeluţe. Etichetele de pe bucăţile de pânză erau adevărate tablouri: un uriaş blond, mai mult dezgolit decât acoperit de o cămăşuţă în stil grecesc, târând de mână pe nenorocitul său fiu, care îşi ducea singur mărul osândei. Cât l-am urât, cu toate faptele sale înălţătoare, pe acest Wilhelm Tell! Parcă şi-acum încă… Mai era frumoasa june cu corsaj de catifea adevărată, lipit în jurul sânilor albi pe care bluza decoltată abia îi putea conţine; erau vacile tărcate, păscând la poalele albaştrilor munţi ale căror culmi erau acoperite de zăpadă, poze ce mi se cuveneau mie, dar care erau atât de tare lipite, încât nu m-aş fi ales cu nimic dacă bunica nu mi le-ar fi dat cu bucata lor de pânză cu tot.

În sacoşă ducea un cupon de linou fin, care era adevăratul meu cadou şi recompensă pentru că stătusem cuminte acasă atâta timp, după care începeam să ne frământăm: cum să coasem bluzuliţa? Ne fixam, invariabil, la modelul de anul trecut: o şemizetă cu dantelă îngustă în jurul guleraşului răsfrânt – o alcătuire diafană ca o narcisă.

Când mi se ura privind pozele, cântam la ţiteră, da, cântam la ţiteră; primisem în dar, ca să mă distrez în cursul uneia dintre bolile mele care mă ţintuise la pat, o ţiteră cu foi de note tipărite, pe care le introduceai sub coarde, şi nu-ţi mai rămânea decât să ciupeşti coardele după semne, ca să cânte. Ţitera mea avea trei melodii germane, dar existau şi ţitere mai scumpe, care aveau încă o dată pe-atâtea melodii. Nouă ne plăceau cele trei cântece ale noastre: *Lorelei, Am Rhein* şi *A la Turca*, abia zbârnâite în chiţcăitul sim creţuri al bunicii, care sfâş neîntrecută în săvârşire migăloase, totuşi, se mai gă s-o sâcâie, numai aşa, din exercite un imaginar drep adevărat pricepute, nu ma dar ea atribuia tot meritul f care învăţase nu numai o n poarte în viaţă. „Când nu proverbe să te conduci“, o cumsecade; numai că prov nu le poţi potrivi după ne arătase haină, nimicind lir mele bunici, lovind-o în înflorise singurul ei vlăsta

Doamnele veneau câte lor, care îmi aduceau câte ilustrată şi legată, de care uneori poate infectată în ur sau scarlatină, şi pe care n s-o arunce. Ce s-a mai fr când, din gura unei serv pachet, a aflat lucrul acesta focului multe povestiri v *rose illustrée* lăsând lacun – în lecturile mele de copil mărgean – doamnele o şti de deochi în ce mă privea grenate adevărate, modest ei îi plăceau mai mult, şi p

Poveste de familie
(Amintiri cu bunica) (196

Pâinea

Bunica proptea pâinea pe inimă
ca o vioară;
eu nu ştiam cât amar ascundea
dulcele-i zâmbet
când mi-o dădea...
Ea, de mult este umbră şi tot
peisajul s-a decolorat
dar preţul pâinii l-am aflat...
Gustul ei e grâu şi spaimă a zilei
de mâine,
câteodată inimă culeasă din praf
câteodată e libertate
în mâna nebunilor cocoloş de haz...
Câte feţe are o pâine!
Cea venită de la Dumnezeu
mi-ai dat-o numai tu cu mâna ta
curată
şi cu zâmbetul Tău.

…an al acului de trasat
… obstinat tăcerea. Era
…ucrărilor celor mai
…au unele cucoane care
…rostie, stăruind să-şi
…de platnic. Altele, cu
…onteneau cu laudele,
…tei sale maestre, de la
…serie, dar şi cum să se
…ai ştii încotro, după
…ăţase această femeie
…bele sunt imuabile şi
…rocul tău… Viaţa se
…ea, pe-atunci tinerei
… şi mai crunt când

…ată însoţite de fetiţele
…n dar: o carte frumos
…u mai aveau nevoie,
… epidemiilor de pojar
…o dăruiau mie în loc
…ântat bunica atunci
…oare venită să ia un
…Astfel, au luat drumul
…ite din *Bibliothèque*
… – niciodată împlinite
…au vreun şirag mic de
… pe bunica temătoare
…dar ea îmi cumpărase
…uarţuri şlefuite, care
…celea le purtam eu la

gât, iar sub ele, ferit, săculeţul cu camfor.

Cei mari îşi vedeau de socotelile lor, lăsându-ne să vorbim între noi, dar ce aş fi putut vorbi eu cu fetiţele acelea bogate? Ele povesteau despre fraţii şi surorile, despre prietenele sau guvernantele lor. Eu n-o aveam decât pe bunica, pisoiul alb şi ţitera, iar plimbările noastre erau duminica la cimitir, cu flori, jerbe purtate cu grijă prin tramvaie şi trenuri, căci mormântul mamei e în provincie, cum am mai spus… În cufărul negru cu capac bombat unde erau lucruri de îmbrăcăminte, cărţi, caiete şi albumul de poezii al mamei, am găsit o foarte fermă declaraţie de dragoste scrisă într-o superbă caligrafie de mâna lui De Max, înaintea plecării sale la Paris, şi, în fine, Actul dotal!; mama avusese de zestre multe lucruri a căror enumerare şi descriere umpluse câteva pagini mari trasate cu tuş inalterabil într-un scris minunat, ornat cu majuscule şi volute perfecte. Ţin minte că era vorba acolo şi de un costum naţional de Prahova, „cu fluturi şi fir“, imagine care nu înceta a-mi sclipi dinaintea ochilor, ca şi de o sumedenie de alte lucruri ademenitoare, din care scria că sunt tot câte douăsprezece sau douăzeci şi patru, cât să ajungă o viaţă întreagă.

Curiozitatea şi neastâmpărul meu mă purtau spre comorile din cufăr şi n-a trecut mult timp până când pasiunea mea pentru teatru a decis pieirea lor. Cât de rău îmi pare! Erau lucruri într-adevăr alese pe care mai târziu le-aş fi privit în vreun muzeu, dar n-a fost chip să le apere cineva de râvna mea, bunica trecând prin adevărate crize de conştiinţă când avea să mă lipsească de o bucurie.

Între timp, viaţa noastră între atelier şi cămăruţă îşi urma cursul ei – pe-atunci cred că nu mergeam încă la şcoală –, iar din când în când apăreau şi vizitatori adevăraţi, nu doar clienţi, dar aceştia vorbeau numai despre lucruri triste care sfârşiseră în dezastru, poveşti de nenoroc, de dragoste şi moarte; legătura dintre cele ce auzeam am făcut-o, firească, mult mai târziu.

Fără să lase lucrul din mână, bunica le asculta cu răbdare, sau poate că nu le mai asculta deloc, şi din când în când inventa vreo treabă pentru mine, ca să mă-ndepărteze. Judecând după febra şi lacrimile povestitorilor, credeam că dragostea, noţiune obsesivă, ce revenea mereu în vorbele lor, era ceva înspăimântător, un fel de balaur care nu îngăduia ca doi oameni să fie fericiţi în acelaşi timp, că unul dintre ei trebuie neapărat să fie victimă, şi îmi băgasem bine în cap că e ceva cumplit, de care trebuie să te ascunzi, să fugi…

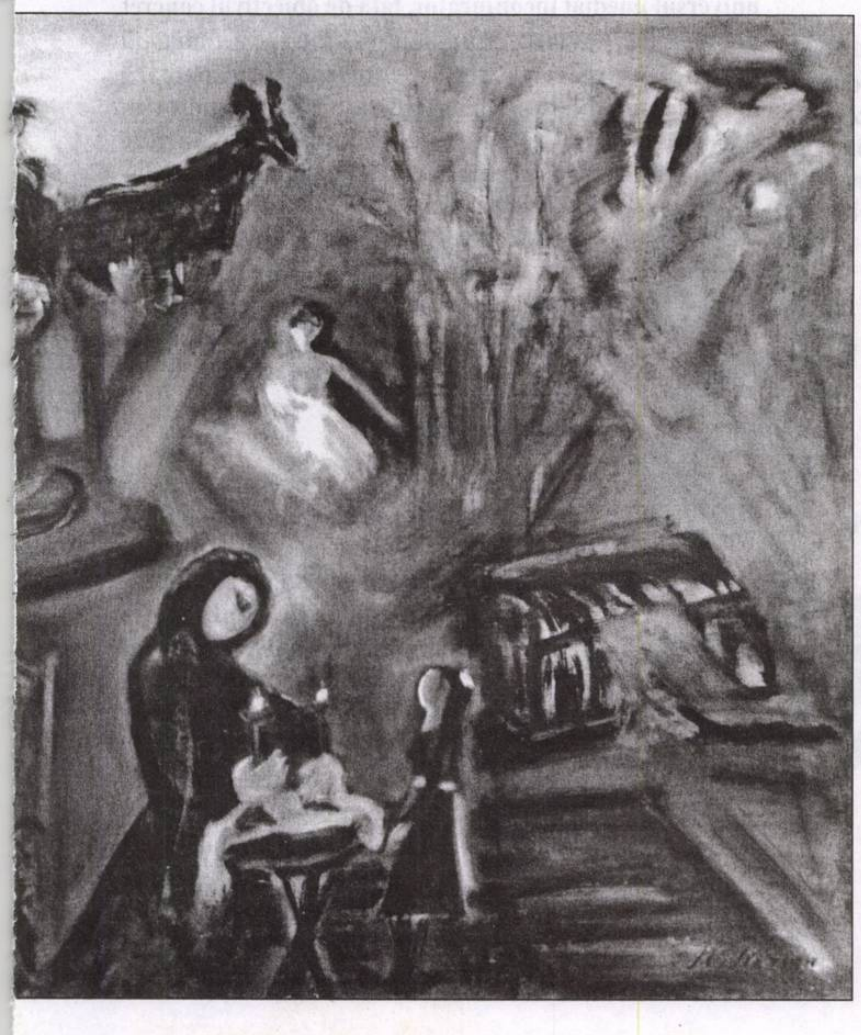

Tristele litanii nu erau, totuşi, atât de stânjenitoare ca vizitele unor rude şi cunoştinţe din provincie: soseau de obicei de cu seară, menajându-şi somnul de dimineaţă, nepornind, adică, la gară cu noaptea în cap, fără să ţină seamă că ar fi putut s-o scutească pe bunica – atât de muncită – de încă o noapte de nesomn. Nici nu le trecea prin gând să tragă la vreun hotel, pentru că la bunica locuiau pe gratis… n-avuseseră timp să cineze, ca să nu piardă trenul… erau înfometaţi şi obosiţi, dar aveau atâtea de povestit, încât zorile îi afla vorbind, iar ea trebuia să ţină piept, din oficiu, tuturor argumentelor şi contraargumentelor, să urmărească atent şi încordat consecinţele posibile ale tuturor conjuncturilor, ospătându-i şi îmbărbătându-i totodată. Stăteau lungiţi şi sprijiniţi pe perne în patul ei, iar ea se chinuia, noaptea, pe două scaune şi dimineaţa abia îşi mai putea ţine ochii deschişi. Către ziuă se refugia în săliţă, unde lua cana cu apă şi îşi spăla obrazul ca să se învioreze şi să-şi biciuiască puterile spre a le servi peste un ceas-două, când aveau să se deştepte, copioasa cafea cu lapte cu unt şi cornuri calde, cuvenită lor înainte de a pleca la treburile pentru care veniseră în capitală. Apoi, alerga să cumpere cele necesare pentru masa de prânz, căci la douăsprezece fix apăreau obosiţi, înfometaţi şi iritaţi că treburile nu le merseseră după dorinţă.

În faţa ţuiculiţei înviorătoare, a salatei frumos aranjată de mine şi a talerelor pline cu mâncare îmbietoare, se linişteau, lăudând felurile, lăudând „copilul“, găsind că arată bine şi e cuminte, ceea ce nu era adevărat, apoi, oftând, se mirau că plăcinta nu mai era ca altădată, insinuând că bunica nu mai ştie s-o facă tot atât de pufoasă ca pe vremuri, ceea ce de asemenea nu era adevărat, spunând: „Poate că la Bucureşti făina nu e tot atât de albă… poate că… cuptorul…“, dar plăcinta fusese coaptă în vestitul cuptor al simigiului din colţ, nu la noi. Bunica le îngăduia totul acestor oameni aproape străini, pentru că erau dintre cei care o cunoscuseră pe fiica ei şi i se părea că în ochii lor mai dăinuieşte un reflex al imaginii celei dispărute.

După câteva zile, uneori şi o săptămână, plecau, iar inventarul nostru mai sărăcea cu câteva piese: cuvertură de pat sau tacâmuri, amanetate la repezeală.

Cu ocazia marilor sărbători, golurile erau umplute cu lucruri mai ieftine, dar de lipsit nu lipsea nimic, ba chiar mai apăreau în aceste împrejurări solemne unele mici daruri şi bunătăţi tradiţionale. Imuabile nu erau decât sfeşnicele grele de bronz care aparţinuseră străbunicilor mei şi… maşina de cusut, dătătoare de pâine, care n-a încetat niciodată să zumzăie cât a trăit bunica, deşi ea de mult nu mai lucra, decât rareori mici reparaţii pentru casă.

Sofia, croitoreasa mea, foloseşte şi azi maşina de cusut a bunicii şi parcă în preajmă stă ea însăşi, gata să ne vină într-ajutor când se sparg acele, se încurcă aţa sau se înţepeneşte roata şi parcă o aud spunând: „Lăsaţi-mă pe mine, că ştiu eu cum“, şi curând totul se îndreaptă.

Eram tinere amândouă când Sofia a venit întâi în casa mea; îmi povestea cum a ajuns familia ei în ţara noastră, cum au plecat din Grecia călare pe măgăruşi, doar cu câteva boarfe, fugind din faţa nu ştiu cărui război sau revoluţii, şi în căutarea tatălui lor, care plecase de mulţi ani în România, părăsindu-şi familia. Ştiau vag că se aflase cândva prin preajma Brăilei. Au întrebat în dreapta şi-n stânga compatrioţi, vagi prieteni, pe consulul grec; au cercetat şi la poliţie, până când, în cele din urmă, l-au descoperit tot prin părţile acelea dunărene, instalat plăcintar, cu nevastă şi copii noi. Vrând-nevrând, omul a trebuit să-şi reintegreze vechea familie, cealaltă nefiind, bineînţeles, legală şi oarecum mulţumit că nu i se intentase proces de bigamie, dar ars în suflet de supărare, peste vreun an a şi murit; băieţii lui s-au dus care încotro, pe la meserii, iar nevasta şi cele două fete au ajuns în Bucureşti, unde s-au descurcat destul de bine. Prinzând puţină românească şi învăţând croitoria, şi-au înjghebat curând o mică gospodărie pe la margine.

Amintirile din Grecia ale Sofiei sunt acelea ale unei fetiţe înveşmântate în negru, asemenea mamei şi surorilor ei, care a mers cale lungă călare pe măgăruş, urmând sub soare torid şi nopţi înstelate, ţărmurile unor legendare mări…

(Din volumul de proze „Oblic peste lume“, Editura Eminescu, 1979)

Repetiţie la Circul Sidoli (1933)

Emoţie şi încântare la „Circul sub apă“

[...] Câte spectacole n-am văzut! Adevărat, fusesem un copil singuratic, crescut într-o căsuţă urâtă, unde nu veneau decât oameni necăjiţi, dar, după ce l-am întâlnit, spectacolul a însemnat pentru mine tot ce exista dincolo de cele două ferestre cu gratii ale camerei noastre de locuit, dincolo de cohorta musafirilor care mă înspăimântau cu poveştile lor şi nu ne lăsau nici să ne odihnim ca lumea.

Fratele Vingăi, băiatul cel bun şi caraghios, s-a înfăţişat într-o duminecă cu două bilete pentru „matineu ora două“ la *Circul sub apă*. Bunica l-a pus să jure că nu-mi dă drumul de mână, pentru că ştia că sunt curioasă – şi ea era – şi am să mă reped să văd cum stă treaba cu apa. Ce n-am făgăduit amândoi, şi iată-ne instalaţi chiar în faţă, deşi biletele noastre... aproape sub imensul şuvoi care se prăvălea de la mare înălţime, în felul unei cascade, umplând sub ochii noştri uimiţi arena aşternută toată cu muşama şi indiguită de jur împrejur de o bordură lată. Zgomotul şi curentul stârnit de căderea apei, mirosul ei, boarea care ne stropea faţa şi mâinile, totul era minunat de înspăimântător...În asemenea decoruri se înscenau pe atunci unele intermezzo-uri comice demne de fantezia şi mimica unui Charlot, care nu cred să nu le fi cunoscut şi să nu se fi inspirat din ele.

La circ se jucau pantomime după basmele fraţilor Grimm sau alte poveşti vestite – totul părea aievea şi era fantastic... Unele scene de interior se petreceau într-un fel de nacelă puternic luminată, suspendată pe la jumătatea cupolei, în timp ce arena era cufundată în întuneric. Acolo sus, neasemuit de frumoasă, violent fardată şi împodobită cu diademă şi alte giuvaeruri sclipitoare, regina îşi iscodea oglinda, care îi răspundea că *nu ea* este cea mai frumoasă femeie din regat. Atunci, mânia reginei dezlănţuia furtună; împresurată de fulgere, nacela se cutremura, dispărând într-un nor pirotehnic de nepătruns şi cu miros înţepător.

După pauză, decorul arenei înfăţişa o pădure de brazi, brazi adevăraţi, care miroseau a brad şi erau coborâţi pe nesimţite şi fără grabă, pe sfori, de undeva de sus, umplând deodată spaţiul; dintre ei răsăreau piticii care ascundeau dulcea copilă de mânia reginei; cântau şi îşi făceau de lucru prin pădure, iar ea, prietenoasă, aducea fiecăruia o strachină cu lapte şi o lingură disproporţionat de mare, pe care ei o mânuiau în tact ca pe o uneltă de muncă. În pădure era răcoare şi neasemuit de frumos!

Noi, copiii de atunci, n-am fi acceptat un par vopsit în verde în locul pădurii de brad; nu ne-am fi înfiorat, nu ne-am fi bucurat, n-am fi fost fericiţi... *(„Oblic peste lume“)*

Jale

după bunica

Ai plecat de-atâtea zile...
Pentru tine, cea mică, marele alai?
N-ai să te mai întorci niciodată,
pe fugă, la ceasul orânduit?
Nu mai punem nimic la cale ?
Dorul tău nu mă mai caută prin odăi?
Doar candela morţii mai pâlpâie,
tulburii-mi ochi îi răspund.
Tremurau plopii în grădină
când ne luam rămas bun şi ne feream...
Nopţi şi zile de-a rândul
Îngerul Morţii
de milă, pe-afară
într-adins zăbovea...

PRINTRE CONTEMPORANI

Mac Constantinescu

Doamna Margareta Sterian are enormul avantaj de a fi pătruns spiritul culorii şi al plasticului în cele mai profunde secrete. Indiferent de subiectul tratat, tabloul trăieşte prin mai mari calităţi cromatice veşnic reînnoite în exprimare. Un tablou de Margareta Sterian va fi întotdeauna o surpriză de spiritualitate şi de înaltă savoare artistică. *(„Cuvântul", 16 mai 1931)*

Petru Comarnescu

Desenele doamnei Margareta Sterian posedă o graţie a nervozităţii, căci liniile sale subţiri, fine, circulare dau mişcare şi jocuri de nespus farmec, constituindu-se apoi, pentru privitor într-un fel de instantanee ale unei vieţi cosmice prinse în toiul ei aşa cum au făcut şi Brueghel cu oamenii şi Vlaminck cu peisajul urban lipsit de fiinţe. Peisajul urban înviat de fiinţe mici şi depăşite de el capătă la Margareta Sterian ceva din tristeţea contemporană, din simţământul slăbiciunii omului faţă de mediul construit de el şi pe care nu-l mai poate stăpâni. *(„Rampa", noiembrie 1932)*

Lucia Demetriade-Bălăcescu

Caracteristica artei doamnei Sterian e culoarea, nu aeriană, uşurică, aruncată în frotiuri subţiri în care griul joacă un rol principal ca la Ciucurencu de pildă; ci pensula încărcată cu tonuri închise, puternice, contrastante, mai de grabă amintind un Vlaminck cu viziune mai primitivă, mai naivă, mai copilărească. Fiecare obiect pictat îşi are culoarea lui. Împerecherea diferitelor tonuri cu predilecţie pentru albastru, verde închis puse în valoare de un roş diafan, izbutesc în peisajele reproduse aici să dea o atmosferă proaspătă de munte, cu o viziune specific românească, dar modernă, căci viziunea doamnei Sterian e mai ales o viziune modernă. Prin viziune înţeleg transformarea realităţii într-un fel propriu şi redarea lui nu după reguli convenţionale, cum mai mult sau mai puţin o fac mai toţi pictorii noştri, ci interpretarea acestei realităţi. Poate că Margareta Sterian nu reuşeşte complect – are tot timpul încă în faţa ei – această subtilă problemă a interpretării, dar faptul numai că şi-a pus-o e demn de toată lauda. D-sa lucrează din memorie – o admirabilă manieră de a te exprima – astfel încât libertatea simţirii să fie complectă în faţa subiectului tratat. Margareta Sterian a expus în diferite oraşe europene şi, în 1931, a fost premiată la „Salonul Oficial"! *(„Timpul", 17 aprilie 1938)*

Dan Hăulică

Dacă arta şi viaţa fac una printr-o solidaritate gelos lăuntrică, nu prin reflexele vreunei fatidice fixaţiuni, pictoriţa e tentată, dimpotrivă, de o continuă, neconstrânsă libertate a interşanjabilului. Poetă – şi nu pentru a-şi explica mai bine, prin verb, ce a vrut să spună în pictură – ea face din aceste ipostaze mai mult decât nişte simple momente alternative: vase comunicante, mai degrabă, lăsând picturii, chiar când poate părea volubil narativă, un secret al ei, o încărcătură de „nespus" şi sfiiciune. Cultura noastră îi datorează fundamentale instrumente, precum acea „Antologie a Poeziei Americane Moderne", din 1947, prefaţată de Petru Comarnescu, reluată în ultimii ani – pe care o precedase, tot în traducerea ei, întâiul Walt Whitman românesc de după Eliberare; sau atâtea neaşteptate alte explorări monografice, în spaţiul liric polonez, britanic sau în acela, insolit pe cât de generos – semnal pentru mari romantisme –, pe care l-a alcătuit străvechea poezie a Irlandei. Înnoitoare şi lucid disponibilă faţă de asemenea ample orizonturi, simţirea Margaretei Sterian rămâne totodată fidelă unei tenace determinări autohtone; chimia ei sufletească e astfel, încât învăluie miracolul cotidianului în reverberaţii care duc spre oriental şi arhaic. Savoarea unei ambianţe locale, sat ori margine de târg, plină de amintirile copilăriei, adună în sine prescienţă şi uimire: verdele unei pajişti pe care se zăresc vite e pufos, într-un tablou, ca o tămâie caldă şi gravă, într-un ceremonial neştiut, de laudă a lucrurilor

simple; ici o petrecere pluteşte în rumeneli de colb roz şi de brume, dincolo o nuntă fulgeră într-o izbucnire dureroasă, ţâşnirea în fantastic chemând analogii dinspre Galaction sau Voiculescu – dinspre o „Copcă a rădvanului" unde arde pe ape, cântând singură, vioara lăutarului ce-şi sfârâie nemistuit şi-şi joacă în moarte demonia... *(„Contemporanul", octombrie 1977)*

Nicolae Balotă

Între un univers al culorilor, al formelor şi un univers al verbului, Margareta Sterian a creat – în viaţa şi în opera ei – o punte reală şi imaginară, în acelaşi timp. Ezitare între unelte? Tentativă de a uni artele între ele? Viciu sau virtute? Scriind despre bizara existenţă a lui Thomas Griffith Wainewright, pictor, scriitor şi criminal, eseul *Pen, Pencil, Poison*, Oscar Wilde făcea o apologie a artei în sprijinul unui *fin-de-siècle* estetizant şi amoral. Dacă am scrie un eseu despre Margareta Sterian, el ar purta titlul *Culoare, cuvânt, căutare.* Felurite chipuri ale unei căutări spirituale, în pictură şi poezie. *(„România Literară", martie 1974)*

Victor Felea

Margareta Sterian a fost dăruită – spre bucuria, suferinţa şi izbăvirea ei totodată – cu una din acele sensibilităţi deosebite pentru care existenţa capătă dimensiuni şi ecouri, imagini şi sonorităţi de basm sau de vis, cu toate că îşi păstrează toate atributele realului cotidian. Acest lucru se vede din tot ce a scris şi a pictat – şi dacă pictura realizează din elementele percepţiei obişnuite un spaţiu de colorit misterios, amintind fulguraţiile feeriei şi straniul oniric, poezia se menţine în pragul luminos al visului diurn, al unei blânde exaltări a sentimentelor, stăruie cu gingăşie lângă lucrurile care se amestecă atât de intim în traiul cel de toate zilele şi constituie efigii delicate şi pline de sens, când ale amintirii, când ale prezentului. *(„Tribuna", iunie 1972)*

Dan Grigorescu

Asemenea unui poem de Blaga, pictura Margaretei Sterian nu transformă fabulosul într-un scop al expresiei lirice: lumea aceasta care e aparent o lume a poveştilor şi de dincolo de poveşti, e încărcată cu sensurile vizibilului, reorânduite lucid în fragmente de o poezie a meditaţiei grave.

E un fel de solemnitate în imaginile acestea care par, la prima vedere, sprinţare, revalorificând sentimentul mereu proaspăt al contactului direct cu realitatea. De fapt, artista e o meditativă şi – chiar şi în notaţiile ei ce stenografiază impresiile comunicate de un colţ al peisajului citadin, de forfota oamenilor – se deslueşte aspiraţia de a descoperi adevărurile statornice ale universului vizibil.

Iată, de pildă, scene de la Moşi, mesele cu lăutari, cortegiile cu măşti: subiecte care au fertilizat atât de des temele picturii expresioniste nu se transformă, la ea, în prilejuri ale unor concluzii amare, ale acelei mizantropii care, în pictura lui Ensor sau a lui Nolde, conturau o filozofie a descurajării şi a amărăciunii fără putinţă de tămăduire. Margareta Sterian nu ajunge la o încheiere care să vizeze, în general, condiţia umană: ea înregistrează scena, cu un fel de umor jovial, ca pe un crâmpei al realului, pitoresc, plin de culoare, fără o valoare etică atotcuprinzătoare. Meditaţia ei e a unui spirit optimist, descoperind viaţa autentică în fiecare ungher al lumii. Subiectele sale au, astfel, înţelesul pe care li-l acordă un umanism veşnic interesat de ipostazele felurite le existenţei omului, niciodată străin de ceea ce-i oferă o observaţie atentă, plină de un sentiment cald de solidaritate cu oamenii. *(„România Liberă", octombrie 1977)*

Lucian Raicu

Poemele Margaretei Sterian au liniştea şi statornicia unor tablouri, un aer cuminte, o lumină potolită, calmă şi tonică, dar în acelaşi timp, sub protecţia elementelor de cadru, pulsează în ele o viaţă secretă, fremătătoare.

În forme delicate, decente, detestând orice stridenţă, se lasă uşor bănuită un fel de vitalitate conţinută, neînduplecată, o vibraţie nervoasă fără astâmpăr, o natură pasională care nu vrea şi nu suferă să se declare, şi preferă, când e vorba să se afirme, tonul cumpătat.

Vibraţia se domină pe sine prin ataşamentul faţă de universul imediat înconjurător, faţă de obiectivul concret din preajmă, de lucrurile umile, şi toată această ambianţă specifică Margaretei Sterian absoarbe şi temperează evenimentul sufletesc, izbutind să-i păstreze puterea, sugestia, energia. O putere care se difuzează lent, în doze mici, consistente, evitând izbucnirea explozivă, risipa de efecte. S-ar zice că poeta procedează metodic şi gospodăreşte, administrându-şi cu precauţie teritoriul sentimental spre a preveni riscurile unui consum prea rapid. *(„România Literară", aprilie 1975)*

Amelia Pavel

Universul multicolor, de instantanee şi incertitudini, de bucurie aparentă, dar şi de melancolii ascunse, al carnavalurilor, nunţilor, sărbătorilor de tot felul, care stăruie în picturile Margaretei Sterian, este un univers tolerant faţă de joc şi chiar farsă, cărora ştie să le extragă mereu tâlcurile tainice şi să le înţeleagă valoarea simbolică. Scenele cu obiceiuri folclorice româneşti, uneori iudaice, cel mai adesea fără identitate precisă, poate tocmai pentru a le sublinia substanţa umană pură, desprinsă de contingenţe,

Decor

S-a aşternut peste dealuri
întins cort de catifea fumurie
pe care stoluri de îngeri
l-au modelat deodată, în grabă,
pe fiecare vâlcea, pe fiecare colină
cu ogoare, cu copaci, cu flori
şi zare limpede, lină
albastră, violetă, trandafirie,
înălţându-l rânduri-rânduri
ca o multiplă cortină de vis
spre vraja călătorului înspre abis...

au fost comparate cu viziunile lui Chagall. Există într-adevăr, pe undeva, o înfrățire în spirit între cei doi, totuși deosebirea de tonalitate sufletească e accentuată. În timp ce la Chagall, vitalitatea se afirmă atât de puternică încât până și subtextul meditativ, dacă nu chiar trist, al câte unei imagini, devine stenic-serios, la Margareta Sterian aceeași vitalitate genetică se desfășoară grațios, agrementată de surâsuri complice, îngăduitoare și cu melancolie. De aceea apare mai curând tentația de a o compara pe Margareta Sterian cu Paul Klee: nu direct iconografic – decât în puținele cazuri în care și el s-a oprit, metaforic în special, asupra jocului simbolic al deghizării – ci pentru asemănările pe latura umorului subtil, al spiritului jucăuș și înțelept în același timp. Aș mai apropia-o și pe Sonia Delaunay, coloristic desigur, dar nu numai: în cromatica orfistă a picturiței răsună insistent vechi experiențe spirituale, luminoase aspirații către o înțelepciune a vitalității. *(Revista „22", decembrie 1993)*

Ana Blandiana

Fascinația pe care a exercitat-o asupra mea a fost de natură strict artistică, și anume, m-a fascinat puterea ei de a nu se opri din căutare, folosind ba culorile de apă, ba culorile de ulei, ba poveștile, ba peticele colorate, ba creioanele colorate, ba cărbunele mișcat pe hârtie, ba degetele mișcate pe lut, ba versurile. Dar nici neoboseala căutării, nici diversitatea domeniilor și a mijloacelor folosite pentru a întreba nu-i tulburau liniștea răspunsurilor. Tulburătoare, arta ei nu este tulbure, calmul și limpezimea ei nu se dezmint nici o clipă, chiar dacă liniile se irizează, mișcate și șterse puțin, ca văzute prin lupa unei lacrimi.

Când spun *arta ei*, nu mă gândesc numai la pictură și nici măcar în primul rând la pictură. Poezia Margaretei Sterian nu este un violon d'Ingres și nu este o explicitare a picturii ei. Poezia Margaretei Sterian există în sine, autonomă, fără nevoia de a se reverbera în imagini. Dacă n-ar fi fost decât autoarea cărților sale de versuri și a minunatului *Castel de apă*, Margareta Sterian ar fi rămas un nume în istoria literaturii române. Faptul că strălucirea culorilor desenează umbre, oricât de fermecate, peste acest destin literar este și nedrept, și misterios. Pentru că, dacă pictorița – așa cum scria Mihail Sebastian – „nu reproduce, ci inventează", poeta nu inventează, ci reproduce, într-un mod aproape magic, viața care o înconjoară și pe care o conține cu o intensitate ieșită din comun. „Bucuria e o apă neîncepută, nu-i un final / - de mai-nainte n-o pregătești - / Bucuria e o pasăre mândră sfioasă / ce se ascunde când despre ea vorbești", spune poeta și sunetul glasului ei, rostogolind stângace ecouri din Emily Dickinson, se aude ciudat de personal, neobișnuit. Este glasul unei ființe care a uimit prin fragilitate de-a lungul unui secol aproape întreg și care a avut forța să înalțe înaintea sfârșitului asemenea imnuri bucuriei, continuând să înainteze cu ochii deschiși prin timpul care se dădea din calea ei la o parte: „Peste pietre tăioase mergi mai departe / Numai așa te sfințești pentru moarte". (Din prefața la vol. *Poezii*, Editura „Alicat", 2005)

Mircea Cărtărescu

...Cartea publicată de Margareta Sterian era prima antologie de poezie britanică pe care o întâlneam. Mă frigeau degetele s-o cumpăr. Am răsfoit-o vreo oră-ntreagă acolo, „la botul calului". Superbe ilustrații. Nume noi, total necunoscute, care-mi provocau o excitație asemănătoare acelei simțite, cred, de un Don Juan local când apare „a new kid in town"... Am venit de vreo zece ori la librărie doar ca să mai citesc puțin din *Eternă bucurie-i frumusețea*. Doar când am luat prima mea bursă, mi-am permis s-o cumpăr. Iubita-mi devenea astfel soție și intram în rândul lumii decente.

După ce a devenit, astfel, a mea, am citit-o din doască-n doască, pe nerăsuflate și nemestecate, într-o singură după-amiază [...].

La început, textele nu mi-au plăcut. Îmi sunau artificial, „a traducere". Toate antologiile parcurse de mine până atunci sunau a poezie, încă a poezie românească... Poeții din *Eternă bucurie-i frumusețea* nu aduceau a nimic. Decât, aveam să-mi dau seama mai târziu, a ei înșiși. Margareta Sterian preferase să traducă literal decât să poetizeze. Însă și literalitatea asta era una înșelătoare: ea nu era decât un efect de insolitare, de stranietate pentru niște urechi obișnuite cu poezie mai dulce. Ce notații repezi și brutale, ce spirit denotativ, ce lipsă de podoabe te întâmpinau în primele texte, din „preistoria" poeziei britanice! O poezie a stihiilor, a focului care „izbucnește cu nemaiaflată furie" și mai ales a apei, în gloriosul *Seafarer* (Navigatorul), cu versuri copleșitoare, pe care le-am citat și eu în poemele mele: „iernatic adăpost / Mi-era doar marea înghețată pe drum de exil / Lipsit de rudele-mi dragi, / Înveșmântat în țurțuri; izbea, piezișă, grindina. / La bord nu auzeam decât răsuflul mării, / Recele drum de sloiuri". Asprimea aceasta nemeșteșugită se convertește-n sofisticare extremă, de parc-ar fi fragmente din *Cantos*-urile lui Pound. Mai departe, Blake, tradus cu aceeași simplitate întunecată, desfășoară, paradoxale, în fața noastră *Proverbele infernului*. Aici mă-ntorceam de obicei pe partea cealaltă în așternut. Tot aici, din verde tulbure, amurgul se făcea roșu posomorât și abia mai vedeam literele [...]". *Miercurea Cenușii* a lui Eliot – absentă din volumele lui traduse la noi și din antologii – pe care am tradus-o și eu în întregime, tot în primul an de facultate, și am citit-o (un eșec absolut) la cenaclul lui Crohmălniceanu, emoționantul *Septembrie* al lui Huxley, Auden pe care l-am descoperit chiar cu acest prilej și din care s-a desfăcut un pasaj din... *Levantul*: „curva se visează sfântă, sluga se visează domn" etc., marele Dylan Thomas (unul dintre poeții pe care urma să-i iubesc cel mai mult și care mi-au alimentat mereu ambiția vizionară) și, în fine, „opzeciștii" lor, băieții lor haioși, nonconformiști, mistocari, parodici din „Școala de la Liverpool" și de aiurea. Nu degeaba, contemporani cu Beatleșii, Rollingii și tot restul...". (*O întâlnire norocoasă*, cuvânt înainte la *Eternă bucurie-i frumusețea*, Editura „Alicat", 2007)

UNIVERSUL LITERAR

ANUL LIV Nr. 10
DUMINICĂ
25 MARTIE 1945
Director:
AL. CIORĂNESCU

COLABOREAZĂ:
Camil BALTAZAR
L. BRATOLOVEANU
Livia CHIRIACESCU
Șerban CIOCULESCU
Emanuel CIOMAC
Al. CIORĂNESCU
A. Arsenescu IAMANDI
Adrian MARINO
Teohar MIHADAȘ
Florian NICOLAU
R. OTETELEȘANU
PERPESSICIUS
Al. PIRU
Al. POPOVICI
Al. ROSETTI
Al. T. STAMATIAD
Margareta STERIAN
Constant TONEGARU

MARGARETA STERIAN — Plimbare la Luvru.

EVOCARE

Urmare din pag. II

Uimirea trezită de lucrările ei scoase la iveală a avut efecte contradictorii. „Lupii tineri", la pândă, cei cu dosarele curate, unii dintre ei curtați de critică pe motiv că mimau oarece modernitate, strecurați prin posturi de conducere a breslei, cu influență la jurii și comisii oficiale, au trecut la strategii de culise: artista nu mai era stigmatizată, dar se trezea panotată lângă hidranți, în locuri umbroase sau în vecinătatea spațiilor discret frecventate doar de cei cu nevoi imediate. Un boicot încă mai funcționa dacă venea vorba de participări la expoziții peste hotare.

Știind lecția din experiențele anterioare, Margareta Sterian a așteptat până în 1977, când – după repetate cereri respinse, cum remarca Mircea Deac – i se va îngădui o consistentă retrospectivă. Era cea dintâi expunere a operei de o viață. Criticul Dan Hăulică, orientat de un gust fără greș, a realizat o panoramă de mare efect, sinteză de referință și astăzi. Artista avea optzeci de ani. Alte expoziții se vor succeda: în 1980, 1984, 1988, 1990, cu efecte de durată, memorabile pentru publicul tot mai apropiat de creația Margaretei Sterian. Răsunetul creației sale a depășit hotarele, fiind deseori invitată să ia parte la manifestări internaționale. La o discuție iscată de astfel de împrejurări, a închis subiectul cu o reflecție metaforică: „Vaporul pe care oricum călătoresc nu e sigur, e în voia valurilor imprevizibile, dar cel puțin reprezintă casa mea și mi-ar fi greu să mă îndepărtez". Nici vorbă de frică, își declara atașamentul față de locul ei statornic, față de mediul unde a recoltat principalele roade ale muncii creatoare, față de izvorul celor mai importante opere ce vor rămâne s-o reprezinte în posteritate. Plecată dintre noi de mulți ani, continuă să trăiască în admirația tuturor câți păstrează contactul cu pictura, desenele sau paginile ei literare, de tulburătoare restituiri sufletești.

MIRCEA BARZUCA

Zilele noastre

Pluteşte în văzduh un iz de frunze arse:
zilele noastre ca fumul...
Iedera, răstignită, își sublimează agonia fremătând,
cerul e nesfârșit avânt
şi e ca marea ce ademeneşte-n depărtări,
dar e târziu şi nu mai poți ajunge...

Cu mama și tatăl

Soții Margareta și Paul Sterian (1930-1932)

M.S. Regina Maria vizitează expoziția „Contimporanul" (1935)

În vacanță, la mare

Interior cu scoarță populară

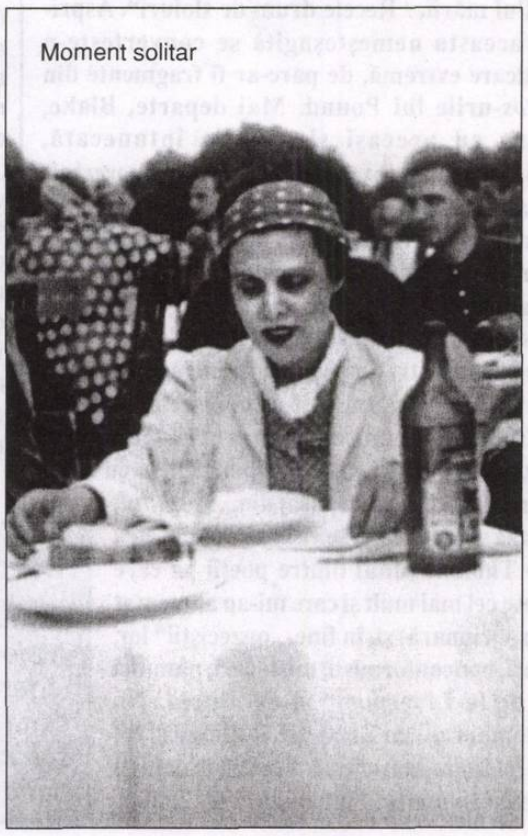

Moment solitar

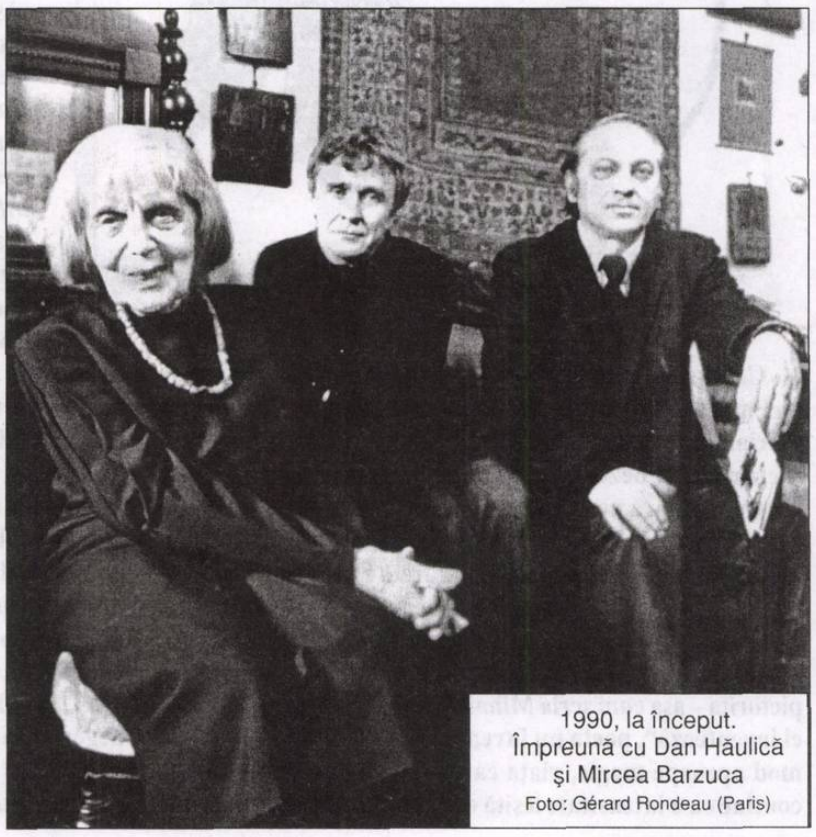

1990, la început. Împreună cu Dan Hăulică și Mircea Barzuca

Foto: Gérard Rondeau (Paris)

REALITATEA EVREIASCĂ

PUBLICAȚIE A FEDERAȚIEI COMUNITĂȚILOR EVREIEȘTI DIN ROMÂNIA

ANUL LII ● NR. 290-291 (1090-1091) ● 1 FEBRUARIE - 3 MARTIE 2008 ● 25 ŞVAT - 26 ADAR I 5768 ● 24 PAGINI + EDIȚIE SPECIALĂ (I-IV) – 3 LEI

Muzeul de Istorie a Evreilor din România – 30 de ani de existență

La 15 ianuarie 1978 a fost inaugurat „Muzeul de Istorie a Obștii Evreieşti din România“ (denumirea inițială). Acest act se datorează fostului Şef Rabin dr. Moses Rosen, ca reacție la recrudescența unui naționalism de tip „ceaușist“. Locul ales este Sinagoga Unirea Sfântă (cândva „a croitorilor“) de pe vechea stradă Mămulari. Primul director al Muzeului a fost jurnalistul Marius Mircu aflat, azi, în Israel, la o vârstă aproape centenară. Dintre piesele cu deosebire remarcabile din muzeu menționăm: mărturii arheologice din sec. II e.n., pagini din cartea „Călătoriile rabinului Benjamin de Tudela“, tipărită în 1734 (călătorul a trăit în sec. XII), mărturii despre viața comunitară în Țările Române (sec. XVII-XVIII), steaguri şi însemne ale breslelor evreieşti din sec. XIX, pagini din catastifele breslelor meseriaşilor din Iaşi (sec. XIX), simboluri bătute în metal ale diverselor organizații, fotografii, publicații din sec. XIX-XX, tablouri (ex. „Încoronarea regilor Carol I şi Elisabeta), documente despre mişcarea sionistă din România, despre participarea evreilor la Războiul de Întregire a Neamului, (1916-1919), portrete ale liderilor evreimii din România, lucrări evocatoare ale victimelor Holocaustului, documente fotografice, cărți ale autorilor evrei, obiecte de cult şi artă sinagogală; picturi ale unor artişti evrei (Margareta Sterian, Iosif Iser ş.a.), dovezi materiale ale mişcării teatrale evreieşti etc. Contribuții la alcătuirea şi reînnoirea muzeului şi-au adus dr. Lya Benjamin, dr. Hary Kuller, şi, nu în ultimul rând, Elena Maxim, actuala directoare a Muzeului.

BORIS MARIAN

PURIM 5768

Apropierea Purimului şi rememorarea acelui cumplit 13 Adar, de acum aproape 2500 de ani, când întreaga populație evreiască - bărbați, bătrâni, femei şi copii - ar fi trebuit să fie nimicită ca urmare a unui plan bestial conceput de Haman şi aprobat de regele uriaşului Imperiu Persan - genocid, din fericire, blocat în ultima clipă -, ne întoarce cu gândul la impresionantele comentarii privind acel dramatic moment al istoriei noastre.

În ceea ce mă priveşte, îmi amintesc de elocința acelui erudit profesor Clarian (z.l.), care s-a străduit ani la rând să convingă Rabinatul israelian şi alți mari rabini ai lumii, ca istoria genocidului preconizat pe vremea lui Ahaşveroş să fie pe deplin înțeleasă prin înscrierea în cărțile sfinte a Holocaustului, în care au pierit, în plin secol XX, şase milioane de evrei. Clarian, cel dintâi, mi-amintesc, a vorbit şi a insistat, cu prilejul unui Purim sărbătorit în vremea Şef Rabinului dr. Moses Rosen (z.l.), asupra unui aspect aproape trecut cu vederea cu prilejul tradiționalului Purim. Edictul lui Ahaşveroş, privind uciderea tuturor evreilor, odată trimis în cele 127 de provincii ale imperiului, din India până în Etiopia, nu mai putea fi anulat, oricât de mult ar fi dorit să accepte rugămințile Estherei şi insistențele indirecte ale lui Mordehai, un sfetnic devotat, care îi salvase viața. Singura soluție o reprezenta un al doilea edict, remis şi el în toate provinciile, prin care evreii, avertizați asupra genocidului în pregătire, ar fi căpătat dreptul de a se apăra. *Cartea Estherei*, cuprinsă în *Vechiul Testament*, precizează că evreii s-au salvat apărându-se, prin luptă, printr-o îndârjire eroică, în care au pierit peste 75.000 dintre inamicii lor.

Desigur, comentariul lui Niemirower, cuprins în recentul volum, *Iudaismul*, editat de *Hasefer*, se intitulează, însumator, „Adevărul istoric şi sublima poezie în povestirea de Purim“. Poate că sublima poezie avută în vedere de Niemerower vizează uluitoarea şi aproape imposibila poezie a salvării.

Apropierea de Purim ne-a îndemnat să recitim şi comentariile regretatului Şef Rabin dr. Moses Rosen (z.l.). în care Purimul capătă noi semnificații şi noi conotații o dată cu trecerea timpului. Un Haman spânzurat nu încheie lunga serie a Hamanilor care trăiesc până în zilele noastre.

Vom încheia rândurile acestui succint editorial cu finalul, inedit, al comentariului la „tema“ Purimului, în *Enciclopedia Iudaismului*, editată, în 2006, de Editura *Hasefer*: „[...] multe comunități sărbătoresc [pe lângă Purimul tradițional] şi un Purim propriu, comemorând izbăvirea lor de diferite calamități locale. Astfel, Purimul din Padova, celebrat la 11 Sivan, comemorează faptul că evreii au fost cruțați de incendiul din 1795. Cel din Florența (27 Sivan) marchează salvarea evreilor dintr-o răzmeriță, grație intervenției episcopului oraşului, în 1790. Există un Purim din Avignon (24 Tamuz), [...] Purimul din Bagdad (11 Av) aniversează cucerirea oraşului de către arabi şi înfrângerea perşilor care îi maltratau pe evrei. Comunitățile din Tunis sărbătoresc *Purimul de zăpadă* (24 Tevet),

DOREL DORIAN

Continuare în pag. 3

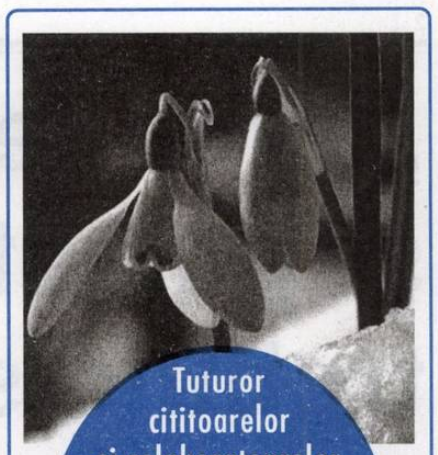

Tuturor cititoarelor şi colaboratoarelor noastre, cu prilejul zilelor de 1 şi 8 martie - cele mai calde urări de sănătate, fericire şi noi împliniri!

Vizita în Israel a ministrului Afacerilor Externe din România

În perioada 19-21 februarie 2008, ministrul Afacerilor Externe, *Adrian Cioroianu*, a efectuat o vizită oficială în Statul Israel. Demnitarul român s-a întâlnit cu prim-ministrul *Ehud Olmert*, cu preşedintele Parlamentului (Knesset), *Dalia Itzik*, cu preşedintele grupului parlamentar de prietenie româno-israelian, *Moshe Sharoni*, şi a avut convorbiri cu *Tzipi Livni*, ministrul israelian al Afacerilor Externe. Programul vizitei a inclus, de asemenea, susținerea unei conferințe, cu tema „The Future of NATO: 2008 Bucharest Summit and Beyond“, la Consiliul Israelian pentru Afaceri Externe din Ierusalim.

Dialogul cu autoritățile israeliene a evidențiat relațiile parteneriale excelente dintre cele două state, precum şi dorința reciprocă de a le dezvolta în continuare, cu atât mai mult cu cât în cursul acestui an se sărbătoresc şase decenii de relații diplomatice neîntrerupte. A fost subliniată, în acest cadru, importanța eliminării, de la 1 martie 2008, a regimului de vize pentru cetățenii români care doresc să călătorească în scopuri turistice în Israel.

În cursul vizitei au fost abordate şi probleme privind securitatea regională, fiind exprimată susținerea deplină de către România a procesului de pace în Orientul Mijlociu.

Mărțişor la Căminul „Rosen“

Luna-Mărțişor se face simțită cu mult înainte; din momentul în care improvizațiile de catifea, lemn sau mătase ale vânzătorilor de „elixire“ de noroc iau cu asalt trecătorii, îmbiindu-i să se oprească în fața minunățiilor minuscule cu fir roşu-alb, să aleagă mărțişorul potrivit pentru bucuria de a face bucurii. Sentimentul îl încearcă şi tinerii noştri voluntari sociali, care de la o vreme vin, din două în două duminici, la Căminul „Rosen“. Au adus mărțişoare-inimioare pentru toate doamnele ajunse la vârsta de aur şi platină, rezidente în cămin. Privirile, trăsăturile fețelor împovărate de ani, de suferință prind să zâmbească. Al cui e „mulțumesc“-ul? Al „bunicelor“, care simt că n-au fost nici acum uitate? Al „nepoților“, care ştiu că ele sunt rădăcinile - pagini de istorie vie? Al tuturor, poate... (R.E.)

EDIȚIE SPECIALĂ

PAG. I-II Pagini speciale dedicate celei de-a 60-a aniversări a Statului Israel

PAG. III IUDAICA

PAG. IV ŞTIINȚA ŞI VIAȚA

PAG. 2 „Israelienii şi palestinienii trebuie să învețe să trăiască împreună“ – Interviu cu preşedintele F.C.E.R., dr. AUREL VAINER, participant la Acțiunea „PARLAMENTARII PĂCII“ în Iordania, Teritoriile Palestiniene, Israel, Egipt

PAG. 3 Toleranță nu înseamnă să fii îngăduitor cu intoleranța – Interviu cu vicepreşedintele F.C.E.R., ing. PAUL SCHWARTZ participant la Adunarea Generală Extraordinară a C.E.E. şi la Întrunirea Executivului F.E.E.

PAG. 4, 5 ● Doar o privire în programul JCC BUCUREŞTI ● JCC ORADEA – garanția unui reviriment religios şi cultural

PAG. 8-9 FONOTECA – MIRCEA CORNIŞTEANU „Ca artist, sunt dator să vorbesc contemporanilor mei“

PAG. 12-13 Interviu cu Rabinul ŞLOMO SORIN ROSEN – Putem câştiga PARIUL SPERANȚEI

La T.E.S. - închiderea sălii pentru renovare, dar... Premieră după premieră

„Israelienii şi palestinienii trebuie să înveţe să trăiască împreună“

Interviu cu preşedintele F.C.E.R., dr. AUREL VAINER, participant la Acţiunea „PARLAMENTARII PĂCII“ în Iordania, Teritoriile Palestiniene, Israel, Egipt

Punctul de pornire al interviului cu preşedintele F.C.E.R., deputat dr. *Aurel Vainer*, a fost participarea domniei-sale, între 3-7 februarie a.c., într-o delegaţie interparlamentară europeană care a vizitat Iordania, Teritoriile Palestiniene, Israel şi Egipt. Delegaţia a fost formată din 60 de parlamentari din 20 de state membre ale U.E. Parlamentul României a fost reprezentat de deputaţii *George Băeşu, Petru Movilă,* dr. *Aurel Vainer*, *Gabriel Vlase*. Fiecărui participant i-a fost conferită o *Diplomă de Onoare* pentru „devotamentul în promovarea mai bunei înţelegeri între popoarele lumii, acţiunile în favoarea păcii şi a unei lumi mai sigure pentru generaţiile viitoare“.

- *Cum s-a născut proiectul*?

- A fost iniţiativa Centrului de Strategie „Med Bridge“, creat în 2003 de câteva dintre cele mai proeminente personalităţi ale vieţii politice europene în vederea întăririi relaţiilor între vocile democraţiilor europene şi Orientul Apropiat. Recentul itinerar, „Parlamentarii Păcii“, a fost pus în operă de *François Zimeray*, preşedintele „Med Bridge“, *Pierre Besnainou*, fost preşedinte al Congresului Evreiesc European, *Simone Rodan*, secretar general al sus-amintitului Centru, cărora le-am mulţumit pentru excelenta organizare.

- *Concret, în ce-a constat acţiunea*?

- În „seminarii de teren“ şi întâlniri cu şefi de stat, de guvern, parlamentari, lideri ai opoziţiei din Orientul Apropiat. Periplul a început cu vizita în Iordania. După dejunul oferit de ministrul iordanian al Afacerilor Externe, dr. *Salaheddin Al-Bashir*, la care au luat parte membri ai Parlamentului iordanian, am fost primiţi de regele Abdallah al II-lea, la Palatul *Mukata*, reşedinţa regală din Amman. Am fost impresionat de maturitatea gândirii politice a acestui tânăr suveran al unei ţări arabe, care urmează îndeaproape politica tatălui său, regretatul rege Hussein. Foarte bun cunoscător al problemelor politice din zonă, om cultivat, suveranul a apreciat pozitiv strângerea relaţiilor cu parlamentarii europeni şi sprijinul financiar primit de la Uniunea Europeană. Iordania este foarte interesată de o evoluţie constructivă a procesului de pace între Israel şi Autoritatea Palestiniană, motivată de vecinătate şi multiplele implicaţii favorabile pe care pacea le-ar avea asupra economiei şi societăţii iordaniene. Observaţiile sunt confirmate de dezvoltarea actuală a Capitalei, Amman. Cu o populaţie de circa două milioane de locuitori, situat iniţial pe două coline, oraşul s-a extins, în prezent, la douăzeci de coline. Pe încă două coline se construieşte, acum, intens. Domnia-sa ne-a asigurat de totala disponibilitate a Iordaniei pentru realizarea de progrese reale în procesul de pace între Israel şi Autoritatea Palestiniană. Am trecut peste Podul Allenby, care înlesneşte traversarea Iordanului, şi, în foarte scurt timp, ne-am aflat la Ramallah.

- *A fost prima oară*?

- Nu. Am mai fost acum şase-şapte ani, şi am avut posibilitatea să fac o comparaţie, raportată la expunerea făcută de primul ministru al Autorităţii Palestiniene, *Salam Fayyad*, care a insistat asupra imperativului de dezvoltare economică a zonei şi asupra unor posibile proiecte de investiţii conducând la ameliorarea substanţială a vieţii palestinienilor. Am putut constata schimbări în peisajul oraşului; senzaţia de hiatus faţă de oraşele israeliene nu mai era atât de mare. Primul ministru *Fayyad* este economist de profesie şi nu aparţine nici unui partid politic. Două zile mai târziu, preşedintele Autorităţii Palestiniene, *Mahmud Abbas*, afirma: „Procesul de pace după Annapolis este mult mai activ decât se cunoaşte şi a creat condiţii pentru negocieri autentice. Suportul financiar obţinut de Autoritatea Palestiniană este foarte important ca dimensiuni şi obiective“. Una dintre marile şi spinoasele probleme ale negocierilor purtate între oficialităţile israeliene şi palestiniene este situaţia din Gaza, controlată de Hamas, a opinat preşedintele *Abbas*. Israelul trebuie să asigure aprovizionarea populaţiei din Gaza cu toate cele necesare existenţei. Totodată, a apreciat ca „anormală“ atacarea frontierei egiptene de către populaţia din Gaza. În Gaza va fi necesar un referendum pe tema: continuarea situaţiei actuale sau democratizare. S-a arătat preocupat de creşterea foarte modestă a economiei palestiniene în raport cu economia israeliană, care este de 7% pe an. „Dacă dai, trebuie să primeşti“ şi „Hamas trebuie să accepte articolul 1 al «foii de parcurs» - «harta drumurilor»: recunoaşterea Israelului“, a sintetizat principiile de bază ale negocierilor, care, dacă vor fi respectate, s-ar putea ajunge la un acord până la sfârşitul anului.

- *Întâlniri cu oficiali israelieni*?

- Preşedintele Israelului, *Shimon Peres*, ne-a primit la Casa Preşedintelui, unde, într-o atmosferă prietenească, s-a închegat un dialog constructiv. În locul unei cuvântări elaborate, domnia-sa a preferat să răspundă la întrebările noastre. În ce mă priveşte, după ce l-am felicitat pentru alegerea în funcţie, l-am întrebat cum vede implicarea parlamentarilor europeni în procesul de pace din zonă. Mi-a răspuns, făcând un tur de orizont al evenimentelor din prezent, o prognoză şi considerând implicarea noastră o contribuţie importantă la grăbirea acestui proces. Fără a neglija complexitatea problemelor, preşedintele Israelului şi-a exprimat încrederea că există premise favorabile pentru evoluţia în bine a procesului, încă în acest an. În noul sediu al M.A.E. israelian, ne-am întâlnit cu doamna ministru *Tzipi Livni*, care îndeplineşte şi funcţia de negociator şef din partea Israelului, în tratativele de pace purtate cu fostul prim ministru şi actualul negociator şef din partea Autorităţii Palestiniene, *Ahmed Qorei*. Doamna *Livni* ne-a prezentat o informare foarte bine documentată asupra acestor negocieri. Fără a intra în detalii, consemnăm: dificultăţi există, dar cu răbdare şi capacitate de a negocia, se poate ajunge la rezultate benefice. Personal, doamna *Livni* mi-a impus respect şi consideraţie, prin modul de a judeca lucrurile, prin fermitate. A fost un mesaj optimist. Optimism lucid s-a desprins şi din întrevederea cu ministrul Securităţii Interne, *Avi Dichter*, care a sintetizat probleme de interes pentru securitatea Israelului şi a relevat importanţa cunoaşterii directe a oamenilor cu care se poartă un dialog în direcţia păcii. La prânzul oferit de preşedintele Knesset-ului, *Dalia Itzik*, au luat parte oaspeţi şi gazde. Am avut plăcerea să stau la aceeaşi masă cu doi dintre parlamentarii israelieni, originari din România: *Moshe Sharoni*, preşedintele Grupului Parlamentar de Prietenie Israel-România, şi *Rabinul Halpert*. Am discutat cu ei diverse aspecte legate de iniţierea unor schimburi de experienţă care să favorizeze dezvoltarea relaţiilor între România şi Israel. Pe Rabinul *Halpert* l-am pus la curent asupra poziţiei F.C.E.R. de a nu accepta modificarea Legii privind Statutul proprietăţii patrimoniului sacru evreiesc din România şi asupra activităţilor de cult mozaic de la noi. Am ascultat o substanţială expunere despre instituţia, tradiţiile, practicile democratice ale Knessetului. Pentru mine, ca reprezentant al unei minorităţi etnice în Parlamentul României, a fost important să aflu că cei 12 deputaţi arabi în Knesset, reprezentanţi ai populaţiei arabe în Israel, au dreptul să se exprime liber asupra tuturor problemelor dezbătute şi pot s-o facă în arabă. Discursul primului ministru, *Ehud Olmert*, la întrevederea de la sediul Guvernului, s-a caracterizat prin fermitatea voinţei de înaintare a procesului de pace cu Autoritatea Palestiniană, chiar pornind de la puncte mai lesne de soluţionat.

- *La ce s-a referit*?

- La întâlnirile foarte atent planificate între cei doi negociatori şefi şi la întâlnirile săptămânale între domnia-sa şi preşedintele *Mahmud Abbas* pentru o examinare împreună a evoluţiilor. Relaţiile Olmert-Abbas sunt foarte bune. Numai o aplecare concretă asupra problemelor poate duce la rezultate. Soluţii pot fi găsite numai dacă israelienii şi palestinienii vor fi lăsaţi să lucreze împreună. Procesul de pace între israelieni şi palestinieni poate conduce la situaţia în care 57 de ţări arabe şi islamice ar recunoaşte Statul Israel şi ar stabili relaţii diplomatice cu Israelul.

- *Nimic - despre ameninţarea nucleară din partea Iranului*?

- A fost o temă accentuată de şeful opoziţiei, *Benjamin Netanyahu*. Pe lângă imperativul dezvoltării economice a zonei, domnia-sa a subliniat că democraţiile lumii trebuie să-şi unească glasurile într-o atitudine fermă împotriva declaraţiilor privind distrugerea Israelului, făcute de preşedintele iranian.

- *Momente de emoţie*?

- Revederea cimitirului evreiesc antic, de pe Muntele Sion, în care mi-am amintit cum, vara trecută, am înmormântat 15 Suluri de Tora irecuperabile, dintre sutele care au făcut Alia din România. Clipa în care am ajuns la *Kotel Hamaravi*. Revizitarea Muzeului Holocaustului de la *Yad Vashem*.

- *A mai fost formulat principiul „politicii paşilor mici“ pentru pacea în zonă*?

- Da, l-am reîntâlnit în discursul ministrului egiptean de externe *Ahmed Abul-Gheit*, conştient de necesitatea unei „soluţii drepte“ pentru rezolvarea conflictului palestiniano-israelian, chiar dacă „problemele sunt de mare complexitate“, pentru că „regiunea suferă din cauza problemei palestiniene“. Am reţinut ecumenismul unei observaţii: „Moise, Iisus, Mohamed sunt profeţii noştri, ca atare nu există raţiuni pentru un conflict“. „Suntem diferiţi, dar vrem să lucrăm împreună“, a continuat, încrezător în formula de care aminteaţi. Recepţia oferită de ambasadorul Franţei în Egipt mi-a prilejuit întâlniri cu ambasadorul României la Cairo, cu care am discutat despre stadiul relaţiilor socio-economice între România şi Egipt; cu ambasadorul Franţei şi cu cel al Israelului. Itinerarul nostru s-a încheiat cu vizita la Adunarea Poporului din Egipt, dar optica preşedintelui acestui înalt for, dr. *Ahmed Fathi Sorour*, s-a diferenţiat de a ministrului de externe.

- *În ce sens*?

- A explicat situaţia creată în zonă prin crearea Statului Israel, după al doilea război mondial. A fost un discurs care a ridicat mai mult semne de întrebare, decât a oferit soluţii pentru procesul de pace.

- *O caracterizare generală a itinerarului*?

- Mesajul optimist venit din Amman, Ierusalim, Ramallah: ● pacea cere curaj şi preţuri multiple, dar cheia este dezvoltarea economică ● nu există altă cale pentru israelieni şi palestinieni decât înţelegerea ● israelienii şi palestinienii trebuie să înveţe să trăiască împreună.

IULIA DELEANU

Med Bridge
Strategy Center
Resolved to honor

Aurel Vainer

By conferring upon him/her an Honorary Certificate in appreciation of his participation, at an exchange with political leaders from the Middle-East, during the first session of

Parliaments for Peace

In presence of
King Abdullah II, King of the Hashemite Kingdom of Jordan
Mr. Shimon Peres, President of the State of Israel
Mr. Mahmud Abbas, President of the Palestinian Authority

In appreciation of his/her dedication to promote a better understanding between peoples throughout the world, to move forward in the path for peace and to leave a safer living to the generations to come.
Amman, Cairo, Ramallah, Jerusalem,
February, 7th 2008

- Procesul de pace de la Annapolis a creat condiţii pentru negocieri autentice
- În Gaza va fi necesar un referendum: situaţie actuală sau democratizare
- „Moise, Iisus, Mohamed sunt profeţii noştri, ca atare nu există raţiuni pentru un conflict“

Preocupări, la început de an, ale Forumului B'NAI B'RITH ROMÂNIA

Reuniunea membrilor Forumului B'nai B'rith România, din 31 ianuarie a.c., la Centrul Comunitar Evreiesc, s-a deschis cu urările de „La mulţi ani“ şi „Ad Mea Veesrim“ adresate cunoscutului scriitor, scenarist, coautor al atâtor spectacole de Purim, colaborator al revistei noastre, **Octavian Sava**, intrat în „clubul octogenarilor“. Felicitări speciale i-au fost adresate, în numele C.E.B. şi al său personal, de preşedintele Comunităţii bucureştene, ing. **Osy Lazăr**. Ciclul de conferinţe dedicat liderilor comunităţii evreieşti din România a continuat cu prezentarea, făcută de dr. **Hary Kuller**, vieţii şi operei lui Adolph Stern, pe marginea volumelor sale, apărute în Editura Hasefer. Succinta incursiune, sub raportul experienţelor de viaţă nu o dată dramatice ale lui Adolph Stern, a meritelor culturale şi sociale (cel evocat a consolidat „Înfrăţirea Sion“, a preluat de la Peixotto preşedinţia Lojii B'nai B'rith din România, a înfiinţat, în 1909, Uniunea Evreilor Pământeni, s-a ilustrat pregnant în viaţa parlamentară a ţării) a fost axată în jurul definiţiei conceptului de personalitate. A fost salutată ca binevenită iniţiativa acestui ciclu dedicat liderilor comunitari din trecut (**Dorel Dorian**), au fost aduse completări la temă (**Ţicu Goldstein**, îngrijitorul volumelor scrise de Adolph Stern). A fost menţionată preocuparea constantă a D.A.S.M. pentru ca „Realitatea Evreiască“ să ajungă la asistaţi (**Franca Oprescu Aronovici**), a fost specificat faptul că revista a publicat în repetate rânduri articole referitoare la cărţile lui Adolph Stern (**Boris Marian Mehr**). A fost ascultată cu interes informarea făcută de **Edy Kupferberg**, în calitate de participant la Forumul pentru tineret al B'nai B'rith Europa, din 30 noiembrie - 2 decembrie 2007. **Monica Lăzărescu** a prezentat, la retroproiector, imagini însoţite de comentarii despre activitatea de voluntariat social a tinerilor la Căminul „Rosen“; respectiv - sărbătorirea Anului Nou al Pomilor. Îmbunătăţirea vieţii rezidenţilor în cămin a fost o temă de discuţie, la care au luat parte **Burschi Gruder** şi vicepreşedintele F.C.E.R., ing. **Paul Schwartz**. Preşedintele Forumului B'nai B'rith România, **José Iacobescu**, a fost votat să candideze din partea Forumului la viitoarele alegeri pentru Comitetul Executiv al B'nai B'rith Europa. **(I.D.)**

Toleranţă nu înseamnă să fii îngăduitor cu intoleranţa

Evenimente importante în viaţa evreilor europeni, Adunarea Generală Extraordinară a Congresului European Evreiesc (C.E.E.) şi Întrunirea Consiliului Executiv al Fondului Evreiesc European (F.E.E.), au avut loc la Paris în 10 şi, respectiv, 11 februarie 2008. F.C.E.R. a fost reprezentată de vicepreşedintele Federaţiei, ing. *Paul Schwartz*, ale cărui impresii de participant s-au coagulat în interviul realizat cu domnia-sa.

Interviu cu vicepreşedintele F.C.E.R., ing. PAUL SCHWARTZ, participant la Adunarea Generală Extraordinară a C.E.E. şi la Întrunirea Executivului F.E.E.

- **A fost votat noul Statut al Congresului Evreiesc European**
- **Un portret al Europei, cu lumini şi umbre**
- **Propunere pentru o Convenţie Europeană a Toleranţei**

- De ce - Adunare Generală Extraordinară?

- Mai întâi, pentru că a fost supus discuţiilor şi votat noul Statut al C.E.E., au fost confirmaţi noii termeni ai mandatului primit de membrii *Board*-ului, aleşi la 26 iunie 2007, a fost înfiinţat un comitet pentru restabilirea datelor demografice şi reprezentarea comunităţilor care fac parte din C.E.E. în consultări cu instituţii specializate. Comunitatea evreiască din Ungaria a primit un loc permanent în Executivul C.E.E., dat fiindcă, în prezent, este una din cele mai numeroase din Europa. În al doilea rând, pentru că au fost supuse dezbaterilor teme de stringentă actualitate: ameninţarea nucleară iraniană, situaţia antisemitismului în Europa, probleme deloc uşor de soluţionat. O altă caracteristică pentru care Adunarea şi-a meritat numele a fost anvergura. Anvergura participării – reprezentanţi ai comunităţilor evreieşti din aproape 30 de state europene - şi anvergura deschiderii. Am ascultat cuvântări remarcabile ţinute de preşedintele C.E.E., *Moshe Kantor*; preşedintele Federaţiei-gazdă (C.R.I.F.) şi vicepreşedinte al C.E.E., dr. *Richard Prasquier*; vicepreşedintele Congresului Mondial Evreiesc (C.M.E.) şi preşedintele *Board*-ului Deputaţilor Evrei din Marea Britanie, *Henry Grunwald*; preşedintele Comisiei pentru Politică a C.M.E., *Coby Benatoff*; secretarul general al C.E.E., *Serge Cwaijgenbaum*.

- Un rezumat al noului Statut?

- În esenţă, C.E.E., din care fac parte comunităţile evreieşti europene, este afiliat la C.M.E. şi acţionează în sprijinul evreimii mondiale, europene şi al Statului Israel. C.E.E. este reprezentantul oficial al comunităţilor evreieşti europene în faţa guvernelor, organizaţiilor europene interguvernamentale, instituţiilor internaţionale. C.E.E. colaborează cu reprezentanţi ai organizaţiilor evreieşti din ţările europene; ~ apără interesele evreilor europeni din punct de vedere politic, militează pentru unitatea poporului evreu şi continuitatea moştenirii evreieşti religioase, spirituale, culturale, sociale; ~ luptă împotriva antisemitismului, rasismului, xenofobiei, protejează dreptul de a practica iudaismul al comunităţilor evreieşti ca şi drepturile individuale ale evreilor. C.E.E. sprijină cauza Statului Israel în faţa comunităţii internaţionale, apărându-i aspiraţia la securitate şi pace cu ţările vecine. C.E.E. participă activ la păstrarea memoriei victimelor Holocaustului, promovează ecumenismul, ia parte la construcţia unei Europe democratice, fără a uita lecţiile trecutului, drept pentru care acţionează pentru solidaritatea tuturor forţelor democratice europene în faţa neoextremismelor. Totodată, C.E.E. dezvoltă programe educaţionale şi de cercetare privind istoria şi cultura evreilor europeni, contribuţia lor la cultura ţărilor europene din care fac parte. Organele de conducere ale C.E.E. sunt Adunarea Generală, Consiliul de Conducere, Comitetul Executiv, Secretariatul General.

- Şi votul?

- Statutul a fost adoptat cu o largă majoritate: două treimi l-au votat.

- A existat o informare despre activitatea C.E.E. de la alegerile din 2007 până la zi? Dacă - da, puteţi face o schiţă?

- Informarea, foarte documentat realizată de domnul *Cwajgenbaum*, a existat, firește, dar schiţa e foarte greu de realizat, dat fiind diversitatea şi bogăţia acestor acţiuni. Voi puncta, totuşi, câteva: ● vizita unei delegaţii în comunitatea evreiască din Grecia, unde au fost discutate probleme care frământă, de altfel, evreii de pretutindeni: antisemitism, asimilare, memoria Holocaustului, situaţia din Orientul Apropiat ş.a. ● întâlniri, în Israel, cu oficialităţi israeliene de prim rang ● coordonarea, alături de alte organizaţii evreieşti internaţionale şi de Consiliul Europei, a unui program cultural pentru tineret, „Corturi împotriva antisemitismului“, desfăşurat la Varşovia, Paris şi Kiev ● recrudescenţa antisemitismului în Europa, protecţia comunităţii evreieşti din Germania, ca şi a comunităţilor din Europa Centrală şi de Est, pericolul reprezentat de programul nuclear al Iranului - discutate de liderii C.M.E., C.E.E. şi cancelarul Germaniei, *Angela Merkel*, la Berlin ● de o delegaţie a C.E.E. cu preşedintele Rusiei, *Vladimir Putin*, cu lideri ai Parlamentului European, la Bruxelles ● participarea preşedintelui C.E.E. la Marşul Veteranilor din Marea Britanie: a 73-a Adunare Comemorativă a foştilor luptători evrei britanici în al doilea război mondial ● proiectul comemorării a 70 de ani de la *Kristallnacht*, lansat la Consiliul Central Evreiesc din Germania şi votat la Adunare. De altfel, semnificaţiile proiectului au reieşit cu pregnanţă din cele două remarcabile comunicări, care au constituit miezul secţiunii a doua a lucrărilor.

- Despre?

- Ameninţarea iraniană, expusă de profesorul *Uzi Arad*, director al Institutului pentru Politică şi Strategie din cadrul Centrului Interdisciplinar de la Herzlia (Israel), consilier al preşedintelui C.E.E., şi situaţia antisemitismului în Europa, conturată de *Mike Whine*, director al Direcţiei Guvernare şi Afaceri Internaţionale - Trustul pentru Securitate Comunitară.

- Baza proiectului?

- Un articol scris cu inteligenţă şi talent de *Moshe Kantor*, publicat în *Financial Times*, ediţia *on line*. În esenţă, - un portret al Europei, cu lumini şi umbre. Europa - spaţiul în care s-au ivit umanismul şi antiumanismul: Declaraţia Drepturilor Omului, liberalismul, democraţia, dar şi cruciadele, Inchiziţia, Holocaustul. Europa duplicitară de azi, cu democraţii în care se ridică monumente în memoria unor criminali împotriva umanităţii; în care neonaziştii depăşesc cu mult cifra de un milion; în care se manifestă conflicte interetnice. „Toleranţa este dreptul de a fi iertător şi generos, dar toleranţă nu înseamnă să fii îngăduitor, dacă nu există *adevărată* toleranţă. Europa are nevoie urgentă de Legi ale Toleranţei [...]. Prima treaptă ar putea fi o Convenţie Europeană a Toleranţei, propusă de un europarlamentar sau de o autoritate, cu statut de observator, a unui O.N.G. [...] Al treilea Forum Mondial al Memoriei Holocaustului, comemorând 70 de ani de la Kristallnacht, ar putea fi o bună platformă pentru propunerea acestei Convenţii“.

- În ce-a constat Întrunirea Executivului C.E.E.?

- Prima parte a fost analitică: o evaluare a proiectelor din 2007. Respectiv: ● Conferinţa internaţională pentru prevenirea unei catastrofe nucleare de la Luxemburg, rezumată de prof. *Arad* ● Forumul de artă „Revigorarea *stetl*-ului evreiesc“, prezentat de *Galina Levin* (Uniunea Organizaţiilor şi Comunităţilor Evreieşti din Belarus) ● „Construirea unei strategii pe termen lung“ – program de instruire a viitorilor lideri comunitari, descris de *Malka Kafka* (Uniunea Comunităţilor Evreieşti din Polonia). Cea de-a doua parte a fost consacrată expunerilor de proiecte pentru 2008. *Barbara Spector*, reprezentanta Institutului European pentru Studii Evreieşti din Suedia, „Paideia“, ne-a vorbit despre Programul F.E.E. pentru profesionişti în ştiinţa conducerii. *Chaim Chesler*, reprezentant al Programului pentru Cultură şi Artă Evreiască, „Limud“, din Belarus, a susţinut proiectul unui festival care să se desfăşoare la Vitebsk, în Belarus. *Tamar Shchori*, din partea Uniunii Mondiale a Studenţilor Evrei (W.U.J.S.), a prezentat Programul de *leadership* al W.U.J.S.

- Observaţii?

- Impresionantă - cifra participanţilor la „Revigorarea ştetl-ului evreiesc“, de la Moscova, în 2007: 800 de oameni, printre care - doi Şef Rabini: din Rusia şi Israel. Foarte interesant mi s-a părut proiectul „Link“, realizat de Rabinul *Pinchas Goldschmidt*, „A crea *on line* cea mai mare comunitate evreiască din lume“. Prima etapă a avut loc în ianuarie 2008. Proiectul este sponsorizat de F.E.E., C.E.E. şi World Holocaust Forum.

- La o decantare a impresiilor, care ar fi starea de spirit a celor două zile de comunicări şi dezbateri?

- Mai puternici decât oricând.

IULIA DELEANU

Prezent, recapitulare, perspectivă

Dr. ing. JOSÉ BLUM 70

A intrat în tradiţia Centrului Comunitar Evreiesc din Capitală (J.C.C.) să fie gazda evenimentelor, adunându-se într-o cronică a prezentului nostru obştesc. Un asemenea prilej, în care prezentul capătă consistenţă prin recapitulare şi perspectivă a fost şi aniversarea zilei de naştere a şefului Sectorului F.C.E.R. Cultură, Artă, Ştiinţă, dr. ing. *José Blum* - „Şeful Sectorului Suflete“, cum ar spune Mirodan. Momentul a fost marcat de preşedintele F.C.E.R., deputat dr. *Aurel Vainer*, care, vorbind despre competenţa, rigoarea, precizia care caracterizează fiecare acţiune pusă în operă de sărbătorit, a reamintit momentele de început ale propriei implicări masive în viaţa comunitară: campania electorală în ţară pentru alegerile parlamentare din 2004, în care a fost însoţit şi de dr. ing. *José Blum*. Mergând pe firul rememorărilor, vorbitorul a mulţumit, cu acest prilej, avocatului *Iulian Sorin* - în acea perioadă, secretar general şi preşedinte interimar al F.C.E.R. -, care l-a susţinut în campania electorală din 2004. Subliniind seriozitatea, acurateţea, operativitatea cu care sărbătoritul se implică în toate acţiunile culturale ale Federaţiei, dr. *Aurel Vainer* a oferit un punct de reper: contribuţia sărbătoritului la prezenţa încununată de succes a F.C.E.R. la Festivalul minorităţilor etnice, desfăşurat anual la Sighişoara. Nu au fost trecute sub tăcere nici calităţile umane: bun coleg, soţ, tată, bunic.

O fericită coincidenţă a făcut ca ziua a naştere a soţiei, doamna *Silvia Blum*, să fie cu o zi înainte de a soţului ei. De două ori „*Ad Mea Veesrim*!“, cu sănătate, împliniri, bucurii. O imediată bucurie de familie a şi venit: la aniversare, au fost prezenţi fiica, stabilită în Germania, şi verii din Israel. Evenimentul s-a constituit într-o mărturie a preţuirii şi afecţiunii pe care dr. ing. *José Blum* a ştiut să le dobândească din partea E.S. *David Oren*, ambasadorul Israelului în România, a lui *Jonathan Rosenzweig*, consilier cultural al aceleiaşi ambasade, a lui *Israel Sabag*, reprezentantul JOINT în România, a ing. *José Iacobescu*, preşedintele Forumului B'nai B'rith România, a doamnei amb. *Mariana Valeria Stoica*, preşedinte al A.C.P.R.I., a maestrului av. *Constantin Vişinescu*, preşedinte de onoare al aceleiaşi Asociaţii, a liderilor F.C.E.R. şi C.E.B., a unor comunităţi din ţară, a multor personalităţi culturale, ştiinţifice, colaboratori vechi şi noi, care i-au fost alături în această clipă frumoasă.

Sărbătoritul a mulţumit soţiei, care i-a făcut „cel mai frumos cadou“ – pe fiica lor, şi care a organizat „această seară“, prietenilor, colaboratorilor, colegilor de ieri şi de azi, care i-au fost aproape. Mulţumiri se cuvin tuturor celor care au contribuit la reuşita serii: echipei de maeştri culinari, conduşi de doamna *Silvia Weiss*, şi domnului *Zvi Haskal*. (I.D.)

PURIM 5768

Urmare din pag. 1

în amintirea unei furtuni de zăpadă care a ruinat ţara, dar a lăsat cartierul evreiesc intact. Purimul din Kovno (7 Adar II), a fost instituit pentru a marca o decizie a regelui [Stanislaw] *Poniatowski* de a acorda numeroase drepturi evreilor din localitate [...]. Mai recent, Purimul lui Hitler, celebrat la Casablanca, la 2 Kislev (11 noiembrie 1943), aniversează ziua în care oraşul a fost salvat de invazia germană. Aici a fost redactat un *Sul al lui Hitler*, care, parafrazând Sulul tradiţional al Estherei, cuprinde numeroase blesteme la adresa lui Hitler, a lui Mussolini şi a altor lideri nazişti şi fascişti“.

Şi, Doamne, cât de admirabil s-ar fi încheiat acest remember final cu inspiratul breviar despre Holocaustul european al anilor 1940-1944! Câtă dreptate au comentatorii Bibliei atunci când ne avertizează că, până şi în improbabilul moment în care toate celelalte texte istorice sfinte vor fi de mult uitate, povestea Estherei va fi citită şi recitită întru eternitate! (D.D.)

Doar o privire în programul JCC BUCUREŞTI

Pentru luna martie JCC Bucureşti pregăteşte, în completarea programului obişnuit, un adevărat FESTIVAL DE PURIM, ce se va desfăşura pe parcursul a zece zile. Oferta este pentru toate vârstele şi cuprinde de la tradiţionalul *Purim Spiel* la un *Oneg Şabat* special pregătit pentru această dublă sărbătoare şi un Carnaval destinat celor mici şi celor mari. Concursuri, surprize şi o petrecere pe cinste îşi aşteaptă amatorii. Costumele cele mai inspirate vor fi premiate!

În 24 şi 25 martie, Universitatea Evreiască Europeană „Bereshit" ajunge la al doilea popas al său în România. Profesori reputaţi din Israel vor veni din nou pentru a preda elemente de religie şi civilizaţie iudaică.

• Din programul diversificat oferit **„VÂRSTEI DE AUR"** notăm selectiv câteva întâlniri ce nu ar trebui ratate. În cadrul programului „Muzica evreiască de pretutindeni" (duminică, ora 11:00) participanţii se vor putea întâlni cu creaţiile unor artişti evrei care au uimit o lume, ca Arthur Rubinstein şi Ofra Haza. De asemenea, Sanda Weigle, un artist contemporan complex, le va fi alături. Prin imagini şi lectură, vor putea vizita oraşe celebre, de la Bremen la Barcelona (în zilele de luni, începând cu ora 10:00). Marţi şi miercuri sunt zile dedicate programului „Ştirea zilei", iar joi organizatorii le dau întâlnire membrilor acestei generaţii la un program referitor la sinagogile din România. Cei pasionaţi de pictură, pot audia duminică, 23 martie, un curs de istoria artei. O ieşire la teatru le este pregătită amatorilor pentru data de 29 martie.

• **TINERII ÎNTRE 18 ŞI 35 DE ANI,** sunt aşteptaţi în martie cu o ofertă din care nu îţi vine să ratezi absolut nimic! De la serile de salsa la învăţarea limbii ebraice, dar şi a limbii române pentru străini, programul este unul cu adevărat atractiv. În ziua de 8 martie, toate tinerele sunt invitate la un cocteil special, vor găsi daruri şi numeroase alte surprize... Dacă luni, de la ora 20:00, cei ce nu ştiu limba română au şansa de a încerca să o înveţe, în zilele de marţi şi joi, de la 19:30, sunt invitaţi participanţi la cursurile de ebraică. Duminicile, începând cu ora 18:00, sunt dedicate dansurilor israeliene. Sâmbăta, lumea este invitată să petreacă la cafeneaua *Blue Lagoon JCC* pe ritmuri moderne, dar în fiecare miercuri putem asculta melodii „Oldies but goldies", iar, în acelaşi loc, duminică seara este un karaoke. Cei preocupaţi de artă, dar şi de propria imagine, sunt invitaţi în improvizatul atelier de bijuterii al JCC. Seara de film şi basketul de la lăsarea serii sunt alte două pretexte de întâlnire pentru participanţii la programe JCC.

• În zilele de marţi este ivrit, joia este destinată limbii engleze, duminica putem pătrunde în lumea fascinată a artelor frumoase. Dacă aveţi **între 36 şi 60 de ani**, acest program vă este destinat. Sunteţi invitaţi în fiecare luni la o discuţie despre religie şi etică iudaică. Doamnele ce aparţin vârstei medii vor fi răsfăţate de 8 martie! Ziua femeii este un prilej pentru ca la JCC să fie celebrate frumuseţea, candoarea, iubirea. Între orele 19:00 şi 21:00, bărbaţii vor trece (cel puţin) pe locul al doilea, iar doamnele vor acapara toată atenţia.

• **COPIII** beneficiază, în luna martie, de o serie de programe ce le sunt destinate în exclusivitate... *„Rikudei am* pentru zburdalnici" (în traducere, dansuri israeliene), de la ora 10:00, este urmat de cursul de film de animaţie şi programul grupului de teatru „Habima". Cei pasionaţi de artă sunt apoi invitaţi să „îşi modeleze propria lor lume". În fiecare duminică, între orele 14:00 şi 17:00, cei care vor să devină *madrihim* (instructori) sunt invitaţi la un curs de specialitate. Marţea este dedicată ritmurilor israeliene moderne, între orele 18:00 şi 19:00. A treia duminică a fiecărei luni va fi transformată într-o zi de tabără şi astfel atmosfera estivală este invitată să zăbovească şi în cele mai reci zile ale anului. În fiecare luni (pentru copii de la 6 la 9 ani) şi miercuri (pentru copii de la 10 la 12 ani), de la 17:00 la 18:00, are loc cursul de ebraică pentru începători, urmat miercuri (între 18:00 şi 19:30) de cursul de limbă engleză. În fiecare luni, de la 18:00 la 19:00, „ora imaginaţiei" este programul preferat al celor mici.

Universitatea BERESHIT la Bucureşti

După ce a debutat la Budapesta, Universitatea Comunităţii Evreieşti Europene – „Bereshit" şi-a deschis cursurile şi pentru participanţii din România. JCC – Centrul Comunitar Evreiesc – din strada Popa Soare nr. 18 s-a transformat pentru două zile într-un adevărat centru academic evreiesc, în care au putut fi audiate conferinţe la un nivel avansat din domeniul Religiei şi Culturii Iudaice.

Cursul a fost deschis de *Alberto Senderey*, director general JDC pentru Europa şi America Latină, şi *Jorge Diener*, director regional JDC pentru Bulgaria, Ungaria, România şi ţările fostei Iugoslavia. Primul dintre vorbitori a subliniat faptul că prin acest program se încearcă întărirea comunităţilor din regiune. Universitatea „Bereshit" este, în viziunea sa, un instrument care poate conduce la scrierea unei noi pagini în istoria evreilor din acest areal cultural.

Pe de altă parte, *Jorge Diener* a subliniat importanţa şi sensul faptului că au fost alese tocmai cele două oraşe europene, capitale ale ţărilor vecine. Ambele, cu o cultură şi istorie evreiască importantă în timp, azi găzduiesc comunităţi evreieşti cu o identitate foarte puternică.

Doi reputaţi profesori israelieni, *Yair Zakowitz* şi *Avigdor Shinan*, i-au invitat pe participanţii din toate generaţiile să reflecteze asupra Tanahului şi Mişnei, asupra felului în care evreii au primit Scrierile Sfinte şi a felului în care acestea au condus şi influenţat mereu istoria poporului care a trăit între Israel şi exil.

Prof. *Yair Zakowitz* s-a născut la Haifa, în 1945. Studiile doctorale le-a urmat în cadrul Universităţii Ebraice din Ierusalim. Este invitat să predea şi să conferenţieze în numeroase universităţi din Statele Unite. Profesorul Zakowitz a elaborat lucrări comune sau personale despre Scrieri Sfinte ale Iudaismului.

Prof. *Avigdor Shinan* s-a născut la Praga, în 1946, iar familia sa a emigrat în Israel, în 1949. După armată, a urmat cursuri universitare de Studii Biblice şi literatură evreiască, urmate de doctoratul definitivat la Universitatea Ebraică. Are numeroase colaborări la universităţi reputate din Statele Unite, unde a urmat şi studii postdoctorale. Numeroasele sale cărţi publicate, cursuri şi conferinţe se referă la Tanah, Mişna, Cărţi de Rugăciune, traduceri etc.

Tabăra familiilor la Cristian

Mahane Horef Le Mishpahot (Tabăra de iarnă pentru familii), desfăşurată sub egida JCC, a reunit 56 de participanţi – părinţi şi copii. Vila de la Cristian, transformată într-un adevărat spaţiu de recreere şi educaţie, a fost mediul ideal pentru un sfârşit de săptămână în care membrii familiei s-au putut relaxa împreună, într-un mediu autentic evreiesc. Început cu o ceremonie de *Oneg Şabat*, în cadrul căreia s-au cântat melodiile tradiţionale care însoţesc ziua-sărbătoare a săptămânii, programul a continuat cu activităţi specifice pe grupe de vârstă. Fiind zi de odihnă, relaxarea a fost, desigur, scopul esenţial pe care l-au urmărit organizatorii. Părinţi şi micuţi deopotrivă au participat la ceremonia de *Havdala* (intrarea într-o nouă săptămână) şi s-au implicat, fără să se simtă cineva ridicol, din cauza diferenţei de vârstă, în jocuri şi în spectacolul de karaoke improvizat de organizatori. Copiii care şi-au celebrat ziua de naştere în această perioadă a anului au fost sărbătoriţi în cadru festiv. O mini-vacanţă, în care s-au consolidat prietenii, încheiată prea repede pentru cei ce au optat pentru un weekend la munte, în familie.

Magia Salsei

Dansul înseamnă comunicare şi eliberare. Salsa – acest fascinant joc al mişcărilor, provenit din America Latină – reprezintă o combinaţie specială de paşi şi de unduiri, care o dată învăţate îţi intră în sânge. La 26 ianuarie, în clubul *Blue Lagoon* al JCC, s-a lansat cursul pentru toţi cei care vor să deprindă acest ritm. Organizatorii vă invită, pentru 50 lei/lună, să vă distanţaţi de stresul cotidian, relaxându-vă pe muzica ce acompaniază acest dans renumit în întreaga lume. Instructori specializaţi invită participanţi de toate vârstele să intre în atractiva lume a dansului latino.

Iniţiere în calculatoare

Din luna martie, se lansează un nou curs pentru cei ce vor să deprindă primii paşi ai folosirii calculatorului. Specialişti în domeniu îi vor ghida pe participanţi în utilizarea principalelor programe şi a Internetului. În epoca actuală, computerul a devenit din opţiune un instrument absolut necesar de comunicare. JCC Bucureşti vă invită să veniţi cu curaj pentru a acumula informaţii ce vă vor fi utile în şcoală, facultate sau în munca pentru care aţi optat. Înscrieri şi informaţii suplimentare, referitoare la costuri şi program, se pot primi la numerele de telefon: 021/320.26.08 sau 021/321.39.40.

„Ad Mea Veesrim!"

„Ai peste 35 de ani? Eşti născut(ă) în această lună şi vrei să îţi petreci ziua alături de prieteni? Nu trebuie decât să ne anunţi, noi ne vom ocupa de restul!" - ne transmit organizatorii de programe din cadrul JCC Bucureşti. În curând, în oferta Blue Lagoon Café vor fi seri de teatru, comedie şi cele mai în vogă filme israeliene. Toţi cei ce doresc o petrecere pe cinste pentru ziua lor pot suna pentru informaţii suplimentare la telefoanele: 021/320.26.08; 021/321.39,40; 031.405.60.64; 0728.45.77.77.

Întâlnirea tinerilor din Bulgaria şi România

Programul „Gesher" – proiectul regional de creere a relaţiilor intercomunitare – a condus la o serie de relaţii amicale ale evreilor din regiune. Pentru prima oară, un grup de tineri din Bulgaria a venit să petreacă un sfârşit de săptămână senzaţional alături de prietenii din Bucureşti. A fost un program intens, de trei zile, în care s-a petrecut, s-a mers în excursie la munte şi s-au făcut schimburi culturale între cele două comunităţi care au numeroase asemănări. *Alexandra Nemţoiu* şi *Ofir Tzviran* s-au ocupat ca ziua petrecută la Predeal şi programul din Bucureşti să satisfacă pe deplin cele două grupuri participante.

Pagină realizată de LUCIANA FRIEDMANN

JCC ORADEA garanția unui reviriment religios şi cultural

Fiecare lună a anului are în calendarul de programe al Centrului Comunitar Evreiesc (JCC) Oradea o anumită semnificație. Activitățile lunii februarie s-au aflat sub titlul generic „Oradea: orașul iudaic", amintind de moștenirea spirituală pe care marea comunitate ce a viețuit acolo odinioară a lăsat-o celor de acum. *Katalin Kovari* i-a introdus cu această ocazie pe cei mici, prin jocuri specifice vârstei, într-o atmosferă iudaică autentică. Viața JCC din Oradea crește de la săptămână la săptămână. Președintele Comunității Evreilor din Oradea, ing. *Felix Koppelmann*, ne-a declarat în legătură cu schimbările pe care le-a adus funcționarea JCC: „O dată cu existența JCC, am obținut şi o revigorare a vieții religioase evreieşti în Oradea, fapt pe care îl considerăm foarte important pentru noi. Ne bucură întreg setul de programe care au loc aici, dar această dezvoltare a vieții de cult este deosebit de apropiată de dezideratele noastre. Existența JCC se simte în viața culturală şi de cult a orașului Oradea şi noi suntem mândri că avem în mijlocul nostru un centru care asigură programe interesante şi atractive pentru toate generațile. Autorități şi reprezentanți a altor culte răspund mereu cu amabilitate invitației noastre şi consider că suntem o parte importantă a dezvoltării relațiilor interetnice şi inter-confesionale în municipiul nostru." *Cristian Ezri*, unul dintre coordonatorii Centrului, ne mărturisea: „Prin acest JCC dorim să creăm o adevărată casă pentru comunitatea evreilor orădeni, unde să poată veni fiecare pentru activități de calitate, indiferent de vârstă. Incluzând programe cu un conținut iudaic, JCC dorește să răspundă tuturor nevoilor care apar în rândul membrilor noştri. În Oradea nu ne punem problema să vorbim despre supraviețuire ci ne referim mereu la dezvoltare comunitară. Acesta este scopul nostru principal şi facem ce ne este în putință în acest sens. Avem norocul unui sprijin permanent şi absolut din partea președintelui Comunității, ing. Felix Koppelmann, iar activitățile noastre iau naştere în urma excelentei colaborări dintre comunitatea locală, F.C.E.R. şi JOINT".

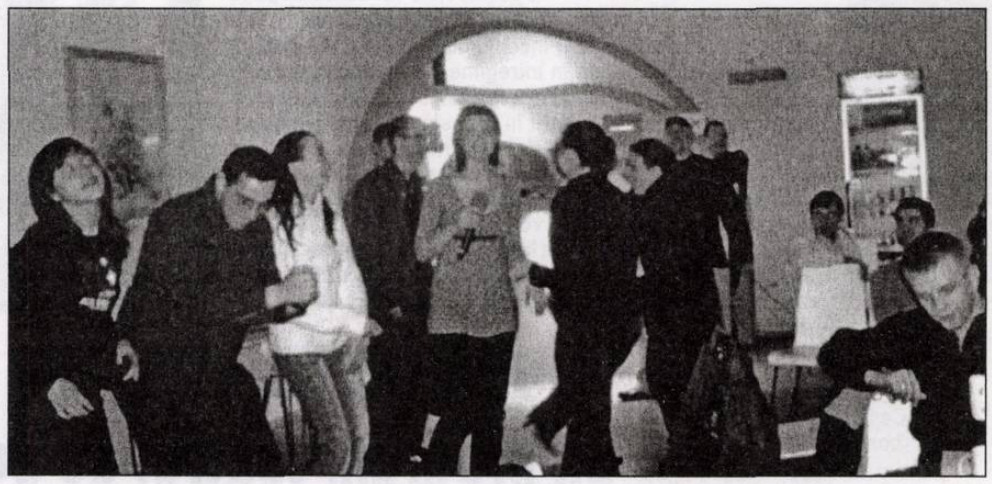

La JCC se organizează Primirea Şabatului (*Kabbalat Şabat*) într-o atmosferă specială, la care iau parte membri de toate vârstele ai comunității. Această caracteristică, diversitatea generațiilor în toate programele comunității, reprezintă unul dintre dezideratele orădenilor. În cadrul programului JCC sunt organizate seri cu filme recente şi interesante la care participă persoane tot mai multe. Un alt scop al organizatorilor îl reprezintă colaborarea cu organizații civice, de cultură şi învățământ din orașul de pe Crişuri. Elevi ai unui liceu au luat parte recent la activitățile JCC pentru a cunoaşte viața evreilor din Oradea, felul în care continuă ei să îşi păstreze moştenirea culturală şi tradiția religioasă.

Cei mici „locuiesc" la JCC pe ceea ce sugestiv a fost numită „Planeta copiilor". Ei sunt organizați în grupul de dansuri şi grupul vocal „Tikva" („Speranța"), iar *Katalin Kovari* reuşeşte să îi introducă în viața evreiească prin povestiri, cântece, jocuri de care ei se simt atrași. După grădiniță sau şcoală, copiii sunt ghidați de un personal de specialitate în rezolvarea temelor, ei se pot odihni sau juca în JCC. Despre cât de mare este acest ajutor pentru tinerii părinți din Oradea, nici nu încape discuție!

Pe cei tineri îi invită săptămânal *Edith Hommonai* la o discuție despre religia şi tradiția iudaică, în care se dezbat probleme care preocupă această generație, dornică să mențină o legătură constantă cu trecutul dar ancorată şi în prezentul care oferă atât de multe tentații. Serile de karaoke, pe care le organizează cei tineri, sunt de asemenea ocazii de a interacționa, de a participa la un program specific vârstei. Medicul Ana Kovari îi îndrumă pe cei ce aparțin „vârstei de aur", şi nu doar pe ei, în ceea ce priveşte îngrijirea sănătății iar sfaturile ei sunt aşteptate săptămânal cu nerăbdare.

Din „meniul" pe care JCC Oradea îl oferă participanților nu lipsesc cursurile de limbă ebraică şi limbă engleză, dar şi lecțiile de aerobic, gimnastică de întreținere, arte frumoase, autoapărare. Desigur, dansurile şi corul pentru care orădenii au devenit deja cunoscuți în țară şi peste hotare continuă ca o activitate căreia i se dă mereu o importanță primordială. Vârsta medie şi „generația de aur" sunt deopotrivă active în cadrul obştii orădene. Comunitatea din Oradea este o familie în care oamenii ştiu să trăiască împreună, să fie atenți la nevoile celor apropiați. (L.F.)

VILNIUS (Lituania), 23-25 februarie 2008

„LIMMUD" – programul internațional pentru promovarea învățăturii

Programul internațional „Limmud" a luat naştere în urmă cu aproape trei decenii din nevoia de a promova gustul pentru învățătură şi dezvoltare personală în cadrul comunităților evreieşti din Diaspora. Pornit în Marea Britanie de Clive Lawton, un profesor care a întrevăzut şansa unui asemenea program, Limmud s-a răspândit după 1999 în întreaga lume, din țările ex-sovietice până în Statele Unite. Cea mai recentă sesiune „Limmud" a avut loc în perioada 23-25 februarie la Vilnius (Lituania) şi a fost destinată Țărilor Baltice, dar a reunit şi foarte mulți educatori şi oaspeți din Israel, Marea Britanie, Statele Unite, Canada, Țările Scandinave, Rusia, Belarus, România, etc. Participanții, peste 1.200 de persoane - de la copii de câteva luni la cei ce aparțin „vârstei de aur" - au venit la un eveniment al cărui succes au avut deja prilejul să îl verifice în anii trecuți.

Vicepreşedintele F.C.E.R., ing. **PAUL SCHWARTZ**, ne-a declarat, la finalul ediției, din acest an a Limmud Keshet: „Am fost impresionat de amploarea manifestării şi de modul excepțional în care acesta a fost organizat. A fost evident ataşamentul şi plăcerea participanților de a lua parte la eveniment, în cadrul unui program desfăşurat pe tot parcursul zilei, cu 7 până la 12 sesiuni în paralel. Cred că este un exemplu de urmat ca şi în România să promovăm această modalitate de a aduce împreună evreii de toate convingerile, nivelele de pregătire şi opțiunile în cadrul unui program care poate să răspundă nevoilor fiecăruia. Împreună cu JOINT, vom pregăti un asemenea program în acest an şi în România".

Cea de-a cincea ediție a „Limmud Keshet", denumirea pe care o are reuniunea anuală din Țările Baltice, a avut ca invitat un grup din România. Împreună cu directorul de programe JDC pentru România, *Israel Sabag*, vicepreşedintele F.C.E.R., ing. *Paul Schwartz*, şi *Cristian Ezri*, director JCC Oradea, am explorat numeroasele posibilități pe care un asemenea program le oferă celor interesați în dezvoltarea vieții iudaice.

„Limmud Keshet" se desfăşoară prin eforturile logistice şi financiare ale comunităților locale, JDC, cu sprijinul Federației Evreieşti din Los Angeles şi, desigur, cu sprijinul echipei internaționale Limmud. Cum afirma *Andres Spokoiny*, director regional JDC pentru Țările Baltice şi Polonia, unul dintre scopurile conferinței, care a crescut spectaculos de la an la an, este să demonstreze că ludaismul nu este monopolul cuiva şi că există diverse viziuni şi căi de a ne apropia de valorile sale eterne. Aşa cum sublinia şi *Clive Lawton*, inițiatorul programului, construcția acestor evenimente este realizată de voluntari, de oameni care sunt gata să se implice pentru a deveni adesea elevi şi profesori, în aceeaşi perioadă de timp.

La finalul fiecărei conferințe „Limmud", oriunde în lume s-ar desfăşura aceasta, fiecare participant are propria sa experiență unică. Practic fiecare ia parte la alt seminar, în funcție de interes. Oferta este vastă şi variată - de la religie, istorie, psihologie, sociologie, geografie, viață comunitară la dans, muzică, experimente culinare, etc. - şi oferă o oprtunitate pentru fiecare de a-şi descoperi domeniile de interes. Desigur, dincolo de latura didactică a manifestării, conferința este un eveniment social, o posibilitate ca dintre cei 20.000 de evrei înregistrați în comunitățile din regiunea Baltică, o parte să se întâlnească pentru a celebra împreună Şabatul. De fapt, această primă seară specială, cea de Kabbalat Şabat, este esențială pentru orice reuniune care promovează spiritul iudaic. La Limmud au luat parte împreună evrei din familii hasidice, ortodoxe şi moderne, fiecare respectând gradul de religiozitate al celuilalt. Aceasta este altă valoare fundamentală pe care echipa Limmud este decisă să o promoveze, oriunde în lume se va extinde în perioada următoare.

LUCIANA FRIEDMANN

La JCC BUCUREŞTI

Memorii ale supraviețuitorilor Holocaustului

Prin lansarea volumului „Cu trenul expres spre moarte", de Leonard Zăicescu, Institutul pentru Studierea Holocaustului din România, „Elie Wiesel", şi-a inaugurat, la JCC, noua colecție de memorii ale supraviețuitorilor Holocaustului. Evenimentul, organizat de Departamentul pentru cultură, artă şi ştiință (conducător dr. ing. *José Blum*), s-a desfăşurat în prezența conducerii şi cercetătorilor Institutului, a conducerii F.C.E.R. şi C.E.B., a trei dintre cei şapte supraviețuitori ai „Trenurilor morții" de la Iaşi, printre care şi autorul cărții, a unui numeros public. General *Mihail Ionescu*, directorul Institutului „Elie Wiesel", a arătat că acest colectiv este implicat într-o acțiune de lungă durată - menită a oferi generațiilor de azi şi de mâine mărturii ale supraviețuitorilor Holocaustului , cartea lansată fiind prima dintr-un şir de alte lucrări. Vorbitorul a prezentat şi direcțiile de cercetare viitoare ale Institutului: editarea unui volum despre procesul de la Cluj al criminalilor de război, o culegere de documente germane despre deportarea evreilor din Basarabia şi Bucovina, menționând că este în curs de traducere un volum al istoricului Jean Ancel despre spolierea economică a evreilor din România în timpul dictaturii antonesciene. Președintele F.C.E.R., dr. *Aurel Vainer*, moderatorul evenimentului, a vorbit despre personalitatea autorului şi puternica impresie pe care i-a produs-o această lucrare care, în afara faptului că redă cu mult realism suferințele îndurate de evrei în timpul pogromului de la Iaşi şi în „Trenurile morții", descrie cu sensibilitate şi talent artistic viața evreiască din acest oraş, dinaintea anului 1941. Dr. *Alexandru Florian*, directorul executiv al Institutului, a arătat că lucrarea se înscrie în cele două coordonate ale acestuia - cea educațională şi de menținere a memoriei tragediei evreilor români din perioada celui de-al doilea război mondial. Cercetător prof. dr. *George Voicu*, cel care s-a ocupat direct de elaborarea şi redactarea volumului, a apreciat importanța lui, scoțând în evidență şi calitățile artistice ale autorului. Cuvinte de laudă au fost rostite de *Iancu Țucărman* şi de *Constantin Benone*, doi dintre supraviețuitorii „Trenurilor morții", primul dintre vorbitori atrăgând atenția asupra intensificării manifestărilor antisemite în lume, dar şi în țara noastră, iar cel de-al doilea subliniind modul în care lucrarea a reuşit să reflecte o realitate cruntă a istoriei evreilor români.

Foarte emoționat, *Leonard Zăicescu*, autorul cărții, a mulțumit tuturor celor care l-au ajutat la realizarea ei şi a explicat motivele care l-au determinat să o scrie – un memento al evenimentelor tragice care să fie cunoscute şi de generațiile viitoare. Dr. *Aurel Vainer* a apreciat că lucrarea lui L. Zăicescu este un memento dedicat pogromului de la Iaşi. În încheiere, publicul a păstrat un moment de reculegere în memoria victimelor Holocaustului.

EVA GALAMBOS

Securitatea Israelului – din nou pusă la încercare

„Nu-i pace sub măslini". Titlul acestui film italian, vechi de peste jumătate de secol, poate caracteriza istoria recentă a Israelului care, iată, în preajma celei de a 60-a aniversări, este atacat din nou, viața a mii de cetățeni din sudul țării fiind expusă rachetelor lansate din Gaza de teroriştii mişcării Hamas. Gestul de bunăvoință al Israelului de acum doi ani, de a se retrage din acest teritoriu, nu a fost urmat de un răspuns similar, dimpotrivă. Din prima clipă, radicalii palestinieni au profitat de obținerea unui punct strategic şi au început atacurile asupra sudului Israelului, ele intensificându-se după ce Hamas a pus mână pe conducerea zonei. Rachetele lansate, fabricate pe teritoriul enclavei sau, în ultimele săptămâni, aduse prin contrabandă din Egipt, şi-au extins aria de răspândire, de la Sderot ajungând acum la Aşkelon. Morți, răniți, locuințe distruse, imposibilitatea de a duce o viață normală – iată rezultatele acestei operațiuni teroriste care nu putea rămâne fără răspuns. Hamas nu vedea cu ochi buni desfăşurarea negocierilor de pace dintre Israel şi elementele moderate din Autoritatea Palestiniană, respectiv președintele Mahmud Abbas, care se pare că progresau. Ele trebuiau subminate, prin provocarea unui răspuns israelian de mai mare anvergură. Era firesc ca guvernul israelian să-şi manifeste decizia de a opri aceste atacuri teroriste. „Nimeni nu are voie să pericliteze viața israelienilor", a fost mesajul premierului Olmert. „Am plecat din Gaza cu gândul de a nu ne întoarce acolo. Dar situația creată ne lasă o singură opțiune", a declarat guvernul israelian. Operațiunea „Vara călduroasă" a fost menită să reducă intensitatea atacurilor cu rachete asupra sudului țării. Sunt regretabile victimele civile înregistrate de ambele părți, dar teroriştii din toate grupările şi de toate orientările trebuie să înțeleagă: Israelul nu va permite nimănui să-i ameninte securitatea şi viața cetățenilor săi. (E.G.)

La T.E.S. - închiderea sălii pentru renovare, dar...

Premieră după premieră

Cine şi-a zugrăvit vreodată casa, ştie cum e cu constructorii: nu ştii exact când încep şi, mai ales, când termină. În situaţia aceasta se află acum Teatrul Evreiesc de Stat (T.E.S.). În principiu, la începutul lunii mai, T.E.S. ar trebui să evacueze clădirea pentru ca acolo să înceapă o renovare generală. Este o operaţie de amploare, cu un buget de mai multe milioane de euro, sprijinită generos de primarul Adrian Videanu şi de Consiliul Municipal. Dar de la bani la renovare mai e un pas: găsirea constructorului... Deocamdată constructorul nu a fost găsit, astfel că, deşi T.E.S. ar trebui să îşi închidă porţile peste trei luni, spectacolele vor continua până când constructorii se vor angaja să înceapă operaţiile. Pentru întreg personalul teatrului începe totuşi o perioadă dificilă, fiindcă trebuie evacuată în intregime clădirea: cu decoruri, birouri, mobilierul cabinelor actorilor etc. F.C.E.R. acordă teatrului un sprijin important în această perioadă găzduind o mare cantitate de materiale. Renovarea include atât exteriorul teatrului, unde se vor revopsi pereţii, alte modificări nefiind posibile întrucât este vorba de o clădire de patrimoniu. În interior, transformările vor fi radicale. Alte scaune, o schimbare totală a holului de la intrare, noi instalaţii de lumină şi de sunet, la nivelul performanţelor moderne. Dar închiderea sălii nu înseamnă şi sistarea activităţii teatrale.

O renovare radicală a interiorului

Trei premiere până în martie

● La 6 februarie, a avut loc premiera oficială cu spectacolul „Jocul regilor", de Pavel Kohout, în regia lui *Felix Alexa*, ce asigură şi ilustraţia muzicală, ca şi designul luminilor. Scenografia: *Diana Ruxandra Ion*. Cele trei personaje ale piesei sunt interpretate de *Maia Morgenstern*, *Mircea Rusu* şi *Andrei Finţi*.

● După trei săptămâni, a avut loc o nouă premieră, o comedie muzicală în idiş: „Nuntă cu divorţ", după Shalom Alehem (regia: *Dan Tudor*; muzica: *Vlad Creţu*; scenografia şi costumele: *Doru Zamfir*). Colectivul de actori care fac nuntă şi divorţează este alcătuit din *Viorica Bantaş*, *Marius Drogeanu*, *Eugenia Brenda*, *Veaceslav Grosu*, *Mircea Dragoman*, *Mircea Drîmbăreanu*, *Octavian Cercel*, *Leonie Waldman Eliad*, *Nicolae Călugăriţa*, *Mirela Nicolau*.

● În 6 martie va fi ultima premieră oferită publicului în clădirea T.E.S., înainte de renovare, cu celebra dramă „Nathan înţeleptul", de Lessing, piesă fundamentală a repertoriului idiş. Regia şi adaptarea îi aparţin lui *Grigore Gonţa*. În rolul titular: *Mihai Ciucă*. Alături de el vor mai fi pe scenă: *Cornel Ciupercescu*, *Luana Stoica*, *Eugenia Brenda*, *Roxana Guttman*, *Marius Călugăriţa*, *Boris Petroff*, *Constantin Dinulescu*, *Nicolae Botezatu*. Cum spuneam, până să evacueze clădirea, colectivul de la T.E.S. va programa repertoriul actual.

Nu de mult, la fel ca alţi directori de teatre din Capitală, *Harry Eliad* a dat concurs pentru noul post de „manager" al instituţiei artistice pe care o conduce de atâta vreme, încât numele lui s-a confundat cu renumele T.E.S. Harry Eliad a promovat concursul cu un *Proiect* pe trei ani, cu nota 10 şi acest *Proiect*, alcătuit după normele europene pentru concursurile de manageriat, va deveni realitate începând din anul acesta. Despre ce se va întâmpla cu forţa artistică a T.E.S., începând cu pornirea renovării, vă oferim un succint rezumat al unei lungi şi pasionate discuţii pe care am avut-o cu Harry Eliad - pasionată, fiindcă pentru vechiul director şi noul manager T.E.S. este viaţa lui.

Un *Proiect* de nota 10, un program teatral de perspectivă

De vorbă cu managerul T.E.S., HARRY ELIAD

Teatrul Evreiesc de Stat face, pe această cale, un apel la comunităţile din ţară să îl sprijine prin obţinerea, de la autorităţile locale, a unor programări de spectacole în săli din oraşele lor.

SECTACOLELE NU VOR ÎNCETA! Ele vor continua în alte săli din Capitală, probabil în zilele de luni. De asemenea, colectivul T.E.S. va face turnee în oraşele din ţară unde există comunităţi puternice evreieşti.

Experienţa unor turneee la Braşov şi Oradea arată că asemenea acţiuni se bucură de succes nu numai în rândurile publicului evreiesc. De altfel, unele spectacole sunt jucate în limba română, iar pentru cele în idiş există o instalaţie de proiecţie a traducerii.

În anul care a început, la T.E.S. vor mai fi pregătite câteva premiere: „Evreul Süss", o dramatizare de *Mihaela Tonitza Iordache*, după romanul lui Lion Feuchtwagner, şi „Mirale Efros", de Iacob Gordin, ambele - lucrări fundamentale ale repertoriului idiş.

*

TURNEE ÎN STRĂINĂTATE: ● În luna aprilie, este perfectat un turneu la Madrid, cu „Jocul regilor" şi „Romanul unui om de afaceri". ● În luna mai, în capitala Republicii Moldova se vor desfăşura, timp de o săptămână, „Zilele teatrului evreiesc din România la Chişinău", o manifestare de amploare, care îşi propune să dea publicului din acest oraş, unde se află şi o comunitate evreiască importantă, vorbitoare de idiş, o imagine a valorii şi tradiţiei T.E.S. Vor fi prezentate piesele: „Jurnalul Annei Frank", „Cel care primeşte palme", „Romanul unui om de afaceri", „Cartea lui Ruth", „Jocul regilor", „Carré de aşi... cu valet".

*

UN CENTRU DE PROMOVARE A ARTEI TEATRALE IDIŞ. În toamna acestui an, T.E.S. va participa, la Budapesta, la Festivalul Teatrelor Idiş, *iar tot spre finalul anului 2008, este în proiect un* turneu la Stockholm. Proiectele managerului au un orizont larg: în 2009, sunt probabile turnee în Argentina, Uruguay, Statele Unite şi Canada.

Pentru toamna acestui an sau cea a anului 2009, se află în pregătire un Colocviu al directorilor teatrelor evreieşti din Europa. Iar în 2010, se va înfiinţa la Bucureşti „Centrul de artă interpretativă în limba idiş", ce îşi propune să găzduiască două *work-shop*-uri anual, acţiune care se bucură de sprijinul Uniunii Europene, al Centrului Mondial al Teatrelor Idiş, precum şi al câtorva dintre Catedrele de limbă idiş de la universităţi europene. Probabil, *inaugurarea acestui „Centru de artă interpretativă"* va coincide cu organizarea la Bucureşti a celui de al treilea Festival Mondial de Teatru Idiş.

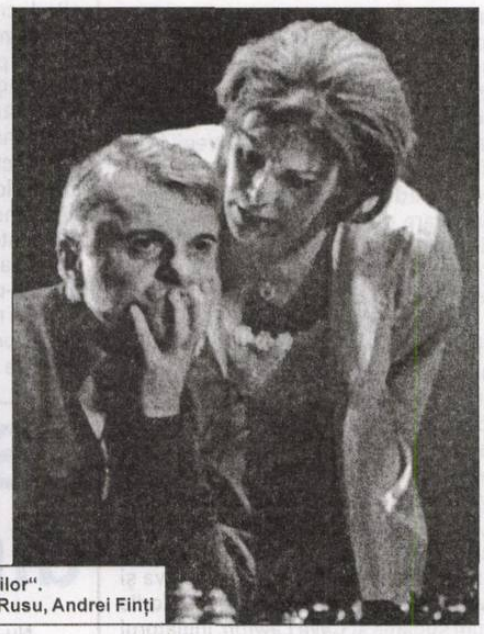

Imagini din piesa „Jocul regilor".
În distribuţie: Maia Morgenstern, Mircea Rusu, Andrei Finţi

Spectacolul de deschidere după renovare

Ştim de pe acum care va fi spectacolul de deschidere, după renovare, la T.E.S. El se va numi „Stele rătăcitoare", un musical care se doreşte o superproducţie, desigur, ţinând seama de fondurile şi de dimensiunile scenei de la T.E.S. Dar, oricum, ceva nemaivăzut! Va fi o montare de *Harry Eliad*, în care regizorul este şi autor, o „saga", cum spune el, a teatrelor evreieşti de la primele lor reprezentaţii, cu fragmente din piesele de succes ale repertoriului idiş.

„Bolnavul de teatru", în sala „Living 51"

O dată cu terminarea renovării, T.E.S. mai are un plan interesant. În holul actual al teatrului va fi amenajată o sală de 51 de locuri, mai probabil fotolii de apartament, dedicată spectacolelor experimentale, cu doi sau trei actori, recitalurilor de poezie sau muzicale, de pantomimă etc. O dată pe lună, va avea loc un eveniment numit „Bolnavul de teatru"; şi chiar aşa şi trebuie să fii pentru a participa la două spectacole succesive, începând cu ora 18,00, dar... despărţite de o pauză de 60 de minute, în care celor 51 de spectatori li se va servi o masă cu mâncăruri tradiţionale evreieşti. De aici şi denumirea sălii: „Living 51".

Integrala Shalom Alehem – integrala Isaac Bashevici Singer

În încheierea integralei Shalom Alehem, T.E.S. va prezenta, în 2009, „Stelele rătăcitoare". Va începe între timp integrala Isaac Bashevici Singer. Primul spectacol, care va intra în repetiţii şi va avea premiera în luna aprilie a acestui an, este „Teibele", singura piesă scrisă de marele prozator idiş american, laureat cu Premiul Nobel pentru literatură. Ea va fi urmată de o adaptare: „Magicianul din Lublin".

PURIM

Una dintre „premierele" tradiţionale ale teatrului, este spectacolul de Purim, altul în fiecare an. Şi în 2008, el va fi prezentat la Templu, la Clubul JCC şi la T.E.S.

Pagină realizată de ANDREI BANC

Evreii în literatura prezentului

Noël, soţul meu

A făcut studii de actorie, dar nu ştiu să fi urcat vreodată pe scenă. A fost însă o prezenţă îndelungată pe micul ecran al Tv.R.: o crainică distinsă şi cultivată. Pe urmă a rămas doar o voce radiofonică, dar cât de cunoscută şi aşteptată: Ioana Măgură-Bernard, glasul feminin al *Europei Libere*. Şi iată că acum şi-a dezvăluit şi harul scrisului: recent i-a apărut, la editura *Curtea Veche*, volumul „*Directorul postului nostru de radio*". Câţi dintre cei care au trăit anii aventuroşi, curajoşi (şi nu odată tragici) ai secolului trecut şi au practicat acea meserie a adevărului jurnalistic, şi-au putut reţine puseurile memorialistice? Numai că autoarea precizează de la bun început că *„rostul cărţii e să rupă tăcerea voită ori indiferentă şi să destrame uitarea care se aşterne tot mai densă peste amintirea lui Noël"*. Noël Bernard, soţul ei timp de 11 ani, din 1972 până în decembrie 1981, când acesta a murit, la vârsta de 56 de ani, de cancer la plămâni. Primul dintre cei patru directori ai *Europei Libere* – Departamentul românesc -, care au murit – suspect! – de aceeaşi boală. Despre redacţia din München, şi activitatea acestui post, s-a vorbit mult în ultimul timp, au fost mereu pe „pagina întâi" a *talk-show*-urilor, a presei scrise iar pe marile ecrane a apărut excelentul documentar „Război pe calea undelor", al lui Alexandru Solomon. Scrie şi Ioana Bernard despre încordarea şi stresul existenţei lor jurnalistice, despre implicaţiile securităţii, despre relaţiile dintre redactori, ba le face, multora, portrete extrem de concludente. Dar am ales să vă prezint mai ales capitolul închinat, cu un sentimentalism discret şi decent, dar şi cu o evidentă durere nestinsă, lui Noël Bernard. Personaj nevăzut, necunoscut, cu o vibrantă prezenţă şi conştiinţă politică, pe care îl asculta o ţară întreagă, cu sonorul redus, din prudenţă, dar şi cu o reală recunoştinţă pentru informaţia şi comentariile cutezătoare pe care le furniza.

Ei bine, cine mai ştie (în afară, poate, de arhivarii dosarelor securităţii), că Noël Bernard a fost fiul unui tată evreu şi al unei mame nemţoaice, fiica unui boiangiu adus în România de proprietarul cunoscutei curăţătorii chimice Schmidt? În 1940, când s-a declanşat prigoana împotriva evreilor, tânărul Noël (interesant: cuplul evreo-german a dat fiului lor un nume franţuzesc, care înseamnă „Crăciun"), în vârstă de doar 15 ani, pleacă, singur, la bordul unuia dintre vapoarele ce aparţineau companiei unchiului Lazăr – fratele tatălui său, spre Palestina, aflată atunci sub mandat britanic. S-a întâlnit apoi, la Beirut, cu părinţii şi au pornit împreună spre Ierusalim. În cei cinci ani petrecuţi acolo, şi-a făcut liceul (două limbi noi învăţate dintr-o lovitură: engleza şi ivritul) şi şi-a început studiile de matematică, când, brusc, tânărul acesta de 20 de ani, nespus de serios şi cu un simţ exacerbat al datoriei, şi-a întors viaţa pe dos. Iar bucluc l-a declanşat... iubirea: Noël s-a îndrăgostit de Ivette Burla, fiica unor evrei originari din Grecia, o fată admirabilă, de altfel, se însoară imediat, apare primul lor copil, Dan, şi, renunţând la studii, părăseşte ţara, împreună cu tânăra sa familie. La Londra, unde se stabilesc, îşi începe ucenicia ziaristică la B.B.C., reuşind să se facă repede remarcat, iar în 1950 este angajat la „Europa Liberă". La vârsta de doar 30 de ani, în 1955, ajunge directorul postului: „*Capacitatea lui Noël de a absorbi informaţii cu o viteză uimitoare, energia lui ce părea să nu aibă limite, gândirea rapidă şi uşurinţa formidabilă de a scrie (uneori îşi dicta pe loc articolele) îi făceau dificile înţelegerea şi colaborarea armonioasă cu colegii, care nu beneficiau de aceleaşi calităţi*", îl caracteriza şeful lui ierarhic american, Ralph Walter. De aici, parte din tensiunea existentă în redacţie, unde colcăiau rivalităţile, invidia şi foşgăiau destule caractere dubioase. Dar nu acestea îi răvăşesc existenţa, ci din nou... iubirea: la 40 de ani, vârsta critică a bărbaţilor serioşi ce se însoară prea tineri, se îndrăgosteşte, tot brusc şi tot nebuneşte, ca la 20 de ani, de Sidonia, o tânără româncă, colaboratoare externă a „Europei Libere" din New York. Se simte obligat să se mărturisească soţiei care, cu o demnitate excesivă, îi „redă libertatea" – deşi între timp familia crescuse cu încă un copil, Barbara. Urmează divorţul, recăsătorirea şi... dezastrul: nimic nu a putut reţine împreună aceşti doi oameni incompatibili, nici măcar iubirea iniţială ori bunăvoinţa ce i-a urmat...

De ce atâtea informaţii despre viaţa personală a lui Noël Bernard, o să mă întrebaţi? Poate pentru că despre activitatea sa jurnalistică s-a scris şi se ştiu multe, dar autobiografia familială nu şi-a făcut-o, desigur, în gura mare la microfon. Relatările celei de a treia soţii a sa, Ioana Măgură, deschid multe alte ferești spre cunoaşterea unei personalităţi extrem de complexe şi captivante. Venită în 1970 din Israel, spre a-şi oferi serviciile de crainică postului de radio, Ioana se vede angajată fără probă, fără a fi măcar văzută: „*Dacă ai fost bună pentru Televiziunea Română, eşti bună şi pentru noi*". Ajunsă la München, s-a îndreptat spre biroul directorului şi în uşă şi-a făcut apariţia un domn corpolent şi apatic. Abia, după el, „*un tânăr bărbat cam scund, cu o înfăţişare sportivă, cu părul castaniu căzut pe frunte, cu ochi incredibil de albaştri, extrem de inteligenţi şi vii, cu zâmbetul pe buze*".

Acesta era Noël Bernard la 45 de ani. Seria iubirilor la prima vedere se încheiase: el – lecuit de viaţă. Ea, mult mai tânără şi inhibată mereu de prezenţa lui vulcanică şi ierarhică: „*Noël ţinea în general oamenii la distanţă, în ciuda faptului că era foarte comunicativ. Comunicarea nu depăşea de obicei nivelul raţional; cel emoţional rămânea însă, cu rari excepţii, impenetrabil*". Le-au trebuit doi ani pentru ca relaţia profesională să se schimbe într-un mariaj: serios, ca întotdeauna, Noël Bernard s-a căsătorit cu Ioana, preluându-şi şi răspunderea mamei şi a micuţei ei fetiţe, Andreea. O căsătorie fericită, deşi răutăţile şi atacurile disimulate ale unor colegi de redacţie au încercat adesea să otrăvească viaţa soţiei şefului şi să înăsprească relaţiile dintre ei. Nu au reuşit – scrie Ioana. Dar, din păcate, după o suferinţă – şi psihică – extrem de chinuitoare, această căsnicie, în sfârşit reuşită, s-a terminat tragic, prin moartea lui Noël.

O poveste de viaţă şi moarte, care poartă pecetea istoriei pe care am traversat-o cu toţii. O istorie crudă şi neiertătoare. Merită citită confesiunea-document a acestei autoare inteligente, cu verbul măsurat şi sensibilitatea decent stăvilită.

SANDA FAUR

Inventatorii de cântec

Nici acum, după atâţia ani, nu-mi vine să cred că s-a frânt trestia vieţii lui Vava Vasilache, pe care-au îndoit-o grijile şi necazurile, uitarea şi indiferenţa, incertitudinea şi mitocănia. El a rezistat frumos şi cu demnitate – dar cât se poate rezista? Inima lui, trecută mai demult prin accidentul unui infarct, s-a dovedit mai slabă decât el, şi a cedat prima. Iar Vava şi-a urmat inima în care purta bucuria şi tragedia unei vieţi atât de scurte...

A fost un compozitor minunat, un boier al melodiei şi un salahor al lucrului bine făcut. El *gândea* cântecul, şi-l purta cu sine zile şi nopţi întregi, ca pe o obsesie. Era un profesionist care nu ştia şi nici nu putea să facă altceva decât muzică...

Avea prieteni mulţi, ceea ce nu înseamnă că toţi prietenii lui erau şi foarte buni. Unii chiar erau. Alţii îl foloseau numai ca pe un partener de şuetă. Iar alţii l-au trădat cu prima ocazie.

VAVA

Părea influenţabil, dar numai cine l-a cunoscut îndeaproape şi-a putut da seama că el accepta părerile altora – numai dintr-o formă de sensibilitate şi politeţe, iar uneori cu o ironie ascunsă, subtilă şi inteligentă. Vava ştia bine ce ştia, ne cunoştea pe toţi, şi când unii încercau să-i strecoare pe la ureche şoapte cu dichis, el asculta atent în timp ce rotiţele minţii lui ascuţite produceau privirile acelea neîncrezătoare şi descurajante pentru purtătorii de bârfe şi calomnii...

A fost un om de caracter într-o lume în care acest produs nu se mai poartă. Cei doi Vasile Vasilache – tatăl şi fiul – au lăsat cântecului românesc creaţii memorabile, iar contemporanilor lor, imaginea unor oameni de mare calitate. Dumnezeu a fost generos cu cantitatea de talent pe care a revărsat-o asupra acestei familii de artişti, care continuă, prin cei doi copii ai lui Vava, ecoul admirabil al trecerii sale pe acest pământ de oameni care trec...

Să nu-l uităm, cum i-am uitat pe alţii...

El şi-a câştigat dreptul la neuitarea noastră şi a făcut acest lucru într-o viaţă care, departe de a se sfârşi, ar fi putut abia să înceapă... Dar iată că viţele noastre nu se află în mâna noastră.

Cât va mai trece oare până va răsări pe cerul muzicii româneşti un alt Vasilache?

Deocamdată, îmi lunecă lacrimile pe obraz şi se face noapte...

- Noapte bună, Vava.

AUREL STORIN

Destăinuirile memoriei afective

Val-Vârtej (II)

Reiau firul povestirii mele despre serialul „Val-Vârtej", nu numai prima realizare de acest gen a Televiziunii Române, dar lucrul la el a constituit una din cele mai fericite perioade ale vieţii mele. Probabil că pe atunci aveam o putere deosebită de muncă şi o fantezie mult mai bogată decât acum, când, octogenar fiind, îmi depăn amintirile. Privesc eu însumi cu uimire teancul uriaş de scenarii ale serialului. Scriam un episod pe săptămână. Unul se transmitea şi, după emisie, în aceeaşi zi, avea loc lectura episodului următor. Încă o dată trebuie să reamintesc că acest serial, cu mare audienţă şi succes de public şi de presă, a fost rodul colaborării mele cu excelentul regizor Cornel Popa şi cu vechiul meu prieten, Titi Acs, autor al cântecelor interpretate de echipaj ca şi al numeroaselor gaguri care împânzeau textul scenariului.

Il amintisem în episodul anterior, ca membru al echipajului, pe savantul Paganel. O figură proeminentă a constituit-o baronul Münchhausen. Personajul este consemnat istoric, ca fiind un ofiţer german în solda ruşilor. A participat la războiul din 1740 împotriva turcilor, luând parte la asediul cetăţii Oceakov. Reîntors în Hanovra, a început să-şi descrie peripeţiile, împănate cu nenumărate minciuni. Povestirile lui au fost adunate de Rudolf Erich Raspe în 1785, şi repovestite de numeroşi autori şi scenarişti de film. Printre cele mai gogonate minciuni a fost cea că ar fi pătruns peste zidurile şi parapetele de apărare ale Oceakovului, zburând pe o ghiulea. O alta a fost participarea lui la o bătălie, călărind numai pe o jumătate de cal, partea din spate fiind tăiată de iataganul unui combatant turc. Eu m-am îndepărtat oarecum de personajul cunoscut. Astfel, în gravurile lui Gustave Doré, Münchhausen apare slăbănog, în timp ce în scenariul meu e rotofei şi mâncăcios. În original, baronul e un pişicher care îşi bate joc de cei care îl ascultă. La mine, el e un naiv incorigibil, copilăros, câteodată laş şi mincinos tocmai pentru a-şi ascunde teama. Nici prea inteligent nu e baronul, dar bunătatea lui, grandomania sa simpatică au ajuns la inima spectatorilor. A fost un personaj foarte îndrăgit, iar când, în anumite filmări din afara studioului, apărea pe stradă cu tricorn, perucă albă, botfori, sabie şi tunică plină de fireturi şi nasturi auriţi, copiii se ţineau liotă după el. Popularitatea lui devenise atât de puternică încât la un moment dat, Nicolae Gărdescu, actorul care îi dădea viaţă, realiza mici turnee pe cont propriu (asta am aflat mult mai târziu), în care, folosind actori locali, interpreta anumite scene extrase din scenariile mele sau încropite de el însuşi. Când a început să joace în „Aventurile echipajului Val-Vârtej" Gărdescu avea deja la activ o carieră bogată. Era foarte cunoscut datorită graseierii sale cu totul deosebite. Este interesant că la debut, un cronicar scrisese că Gărdescu va deveni un mare actor daca va izbuti să se dezvețe să graseieze. Ei bine, a fost un mare actor deşi a graseiat până la sfârşitul vieţii. La începuturile activităţii artistice a jucat în trupa lui Ion Iancovescu. Trecând mai apoi la Compania Bulandra, Maximilian, Manolescu, Storin, a deţinut rolul „Cerşetorului", la premiera „Domnişoarei Nastasia", de G.M. Zamfirescu, în ziua de 3 septembrie 1927. O carieră în roluri comice a făcut şi la Teatrul de Operetă. A rămas memorabil în personajul Scaur din „Fântâna Blanduziei", prezentată la Teatrul Armatei. Este interesant că Grigore Vasiliu Birlic, aflând că este grav bolnav de cancer, hotărăşte să mai joace pentru ultima oară piesa „Birlic", care l-a consacrat. Impresarul Gaby Mihăilescu alcătuieşte o trupă de aur, în care alături de marele comic apar Silvia Dumitrescu Timică, Alexandru Giugaru, Petre Ştefănescu Goangă, Vasilica Tastaman, Nutzy Cremeneanu (mai târziu aveam s-o întâlnesc în trupa Teatrului de Revistă „Savoy") şi, bineînţeles, Nicolae Gărdescu. Mai apărea şi o proaspătă absolventă de Conservator, studentă a lui Al. Finţi. Tânăra actriţă era Cristina Stamate. Succesul piesei a fost la fel de mare ca şi la premieră.

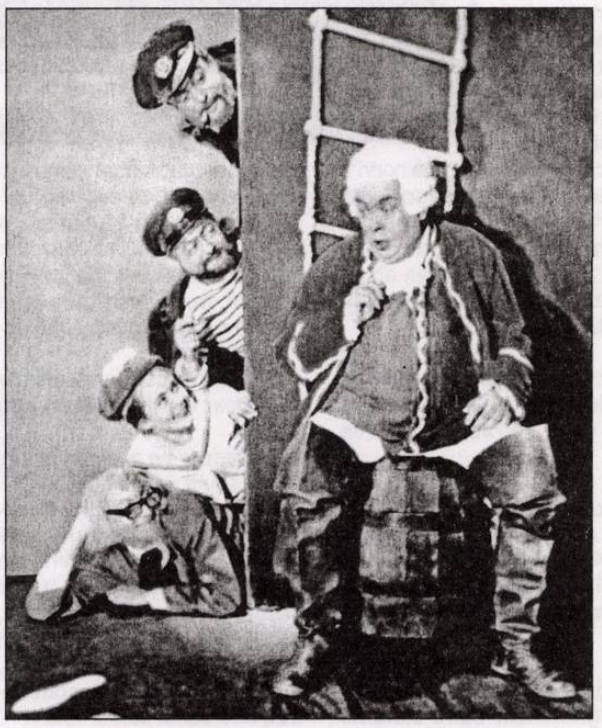

Repetiţiile scenariilor aveau loc la Gărdescu acasă. Locuia foarte aproape de clădirea Radioului. Acolo ne întâmpina zâmbetul încântător al fiicei sale, Irina. Pe atunci era abia la începutul faimoasei ei cariere cinematografice, pe care, din păcate, avea s-o întrerupă destul de curând, plecând din ţară şi lăsând pe mulţi admiratori, printre care şi Ion Dichiseanu, să ofteze după ea.

Glasul foarte personal al lui Gărdescu, atât de uşor recognoscibil, a făcut să fie folosit în numeroase scenarii radiofonice. Foarte conştiincios, avea obiceiul să-şi copieze replicile pentru a le putea reţine mai bine. Şi totuşi marea sa popularitate i-a adus-o personajul Münchhausen, căci atunci când pe micul ecran apăreau „Aventurile echipajului Val-Vârtej", fără falsă modestie, pot afirma că se goleau străzile, iar spectatori nu erau numai copiii care astăzi sunt adulţi, ci chiar adulţii care acum sunt bunici.

Ca şi Villon, pot exclama: „Ou sont les neiges d'antan?".

OCTAVIAN SAVA

FONOTECA

MIRCEA CORNIŞTEANU

„Ca artist, sunt dator să vorbesc contemporanilor mei“

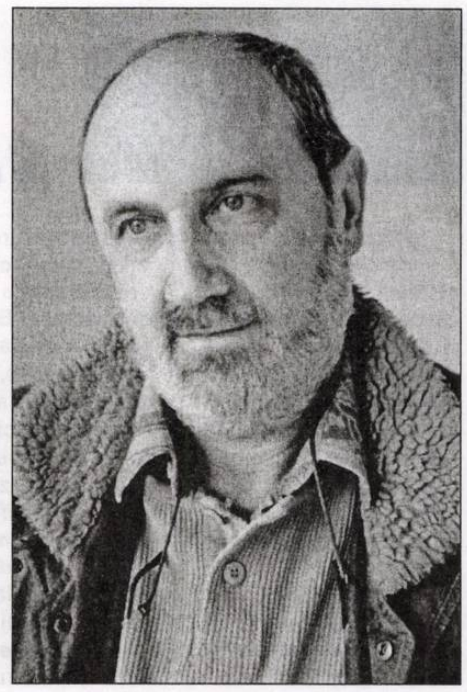

Marele om de teatru Valentin Silvestru, în al său „Jurnal de drum al unui critic“, îi consacra o pagină regizorului pe care îl avem astăzi invitat la „Fonoteca R.E.“: „Artist în toată puterea cuvântului, Mircea Cornişteanu, tânăr hirsut, aducând a enigmatic personaj tolstoian, dar glumind mereu, deschis, cu ochi senini, are o teatrografie bogată... Cele mai multe dintre spectacolele pe care le-a semnat poartă pecetea sa, exemplarizându-se prin seriozitate şi detectarea sensurilor, inventivitate şi claritate a expresiei, originalitate a demersului scenic, coerenţă a compoziţiei, simţ al măsurii. Nu e perimetrat de înclinaţii unilaterale, n-are monomanii, e deschis orientărilor dramaturgice moderne, crede în actori şi nu-i lasă să se încreadă doar în ceea ce ştiu, vrea mereu să afle ce pot descoperi ei înşişi, el asumându-şi funcţia de catalizator... E unul dintre puţinii artişti care, când ajung a fi convinşi de o eroare, de o neîmplinire, ştiu să privească bărbăteşte, cu luciditate angajată, rezultatul carent. De aceea lumea teatrală ascultă totdeauna cu luare-aminte, în colocvii, simpozioane, dezbateri şi alte manifestări publice de opinie, expozeele sale temeinice, critice fără parapon şi culte fără pedanterie, ironice fără venin şi practice fără pragmatism“. Era prin 1984, deci după numai 11 ani de carieră.

AVRAM CROITORU: - *Vreau să vă arăt o fotografie, făcută cu o groază de ani în urmă, alături de un actor care mi-a fost apropiat şi care, cu siguranţă, vă va stârni amintiri plăcute.*

MIRCEA CORNIŞTEANU: - Desigur, fiindcă este Amza Pellea. Era directorul Teatrului Naţional din Craiova atunci când eu, proaspăt absolvent de regie la I.A.T.C., clasa profesorului Radu Penciulescu, am fost repartizat acolo. Directoratul lui Amza a durat puţin, doar un an, pentru că era mult prea ocupat. Întâlnirea cu el a influenţat în mod hotărâtor viitoarea mea carieră profesională începută în 1973, pe când aveam 29 de ani.

- *Cum a influenţat-o?*

- Şi Amza şi eu fiind bucureşteni, făceam naveta cu trenul la Craiova şi adesea stăteam la vagonul restaurant preţ de trei ore şi jumătate până ajungeam la teatru. Stăteam de vorbă mai ales despre teatru. Într-o zi, a venit vorba de dramaturgia românească şi i-am spus cum vedeam eu lumea lui Caragiale şi în special pe cea din „Scrisoarea pierdută“. Mă tot întreba cum văd asta, ba aia, cum văd un anume personaj şi tot smulgea de la mine câte ceva. Vorbind noi de „Scrisoarea pierdută“, pesemne că i-a plăcut viziunea mea asupra piesei, că la un moment dat îl aud: „la fă-o, măi, puştiule“. Mi-a căzut faţa când mi-a zis el mie, proaspăt absolvent, să debutez pe scena Naţionalului cu o piesă din dramaturgia clasică şi nu cu cine ştie ce piesuţă uşoară. Nu mi-a venit să cred că mi se oferă o asemenea şansă. Cu inconştienţa începătorului, m-am apucat s-o fac. A ieşit un spectacol bun, nu strălucit, care a demonstrat de fiecare dată - şi l-am montat de patru ori la Craiova - că aşa cum gândeam eu atunci despre piesă nu era rău.

Şansa vieţii

- *Care variantă a avut cel mai mare succes?*

- Spectacolul, în variantele lui succesive, a avut tot mai mare succes şi la public şi la critici. Cu varianta din 1982, adică a doua, am luat premiul A.T.M. pentru regie. (A.T.M. era înainte de '89 ceea ce este UNITER azi).

- *Când aţi făcut celelalte variante?*

- În '88 şi '95. Montarea din '88 a fost interzisă după câteva spectacole. Am aflat, de curând, că în Memorialul de la Sighet figurez pe o planşă unde, printre victimele regimului comunist apar şi artiştii ale căror spectacole au fost interzise.

- *A fost singura piesă care v-a fost interzisă?*

- Nu. Aceeaşi soartă au avut-o spectacolele cu „Există nervi“, de Marin Sorescu, pe care l-am făcut la Teatrul Naţional din Craiova, şi cel cu „Mă propun director“, de Viorel Cacoveanu, la Teatrul Naţional din Cluj. Au fost interzise la vizionări, nici n-au apucat să iasă la public; „Scrisoarea“ s-a jucat de câteva ori şi, în urma unor turnătorii, a fost interzis. Ştiu cine sunt delatorii, căci mi-am văzut dosarul de securitate la C.N.S.A.S.

- *Aţi apăsat prea tare pedala?*

- Ca artist, sunt dator să vorbesc contemporanilor mei. În spectacol înfăţişam lumea lui Caragiale în care trăiam şi care se perpetuează, din păcate, până în ziua de azi. Nu vom ieşi din ea prea curând.

*

După spectacolul de diplomă

- *Spectacolul din '74 a fost primul din carieră, în afară de „Casandra“, teatrul studenţilor de la I.A.T.C.?*

- Eu n-am făcut la „Casandra“ spectacolul de diplomă, ci la Braşov, teatru la care era, în 1973, director Sică Alexandrescu.

- *Cu ce piesă?*

- „Poteca trece printre stânci“ – o piesuţă a unui autor din Sibiu. Îl chema Dragoman şi era un grafoman. Către sfârşitul anului '73, după absolvire, am fost invitat de directorul teatrului din Botoşani să montez „Vlaicu Vodă“. Am aflat cum se ajunsese la mine, un proaspăt absolvent despre care nu auzise nimeni pe planetă, să fac un piesoi cum este „Vlaicu Vodă“. Începuse Marieta Sadova să monteze, dar, certându-se cu cei de acolo, a plecat şi trebuia găsit cineva care e liber. Regizorii buni şi mari erau ocupaţi. Când i-am zis lui Amza Pellea că am fost invitat să regizez la Botoşani, mi-a dat o replică pe care n-am uitat-o: „Du-te, măi puştiule, şi fă-ţi mâna pe teatrul lor, nu pe al meu“.

*

- *Aţi spus că aţi fost în Institut la clasa lui Radu Penciulescu...*

Libertatea opţiunii

- Nu numai că am spus, chiar am fost.

- *Ce a reprezentat profesorul Penciulescu pentru dumneavoastră?*

- El a fost şi este un om de o calitate cu totul ieşită din comun, un om care în anii ăia, aşa cum erau ei, şi-a păstrat iubirea pentru teatru şi pentru cei care aspirau spre scenă. A suferit mult din pricina cenzurii, a condiţiilor în care trebuia să muncească. Nu a fost de acord cu compromisurile şi a plecat din ţară în 1973.

- *Cum era la orele de curs?*

- Ţin minte cum încerca să ne îndrepte pe toţi spre o cât mai deplină libertate de gândire, către libertatea opţiunii. La una din primele ore ne-a spus că nu prea ştie ce să ne înveţe şi cred că a fost absolut sincer pentru că şi eu, când am fost profesor al unei generaţii de regizori, mi-am dat seama că nu prea ai ce învăţa pe cineva în meseria asta. Ceea ce a reuşit, şi cred că asta a şi urmărit, să stea undeva în umbră şi să aştepte să-l întrebăm câte ceva. Ne îndruma lecturile, ne vorbea despre mari regizori; nu se considera printre aceştia, deşi era.

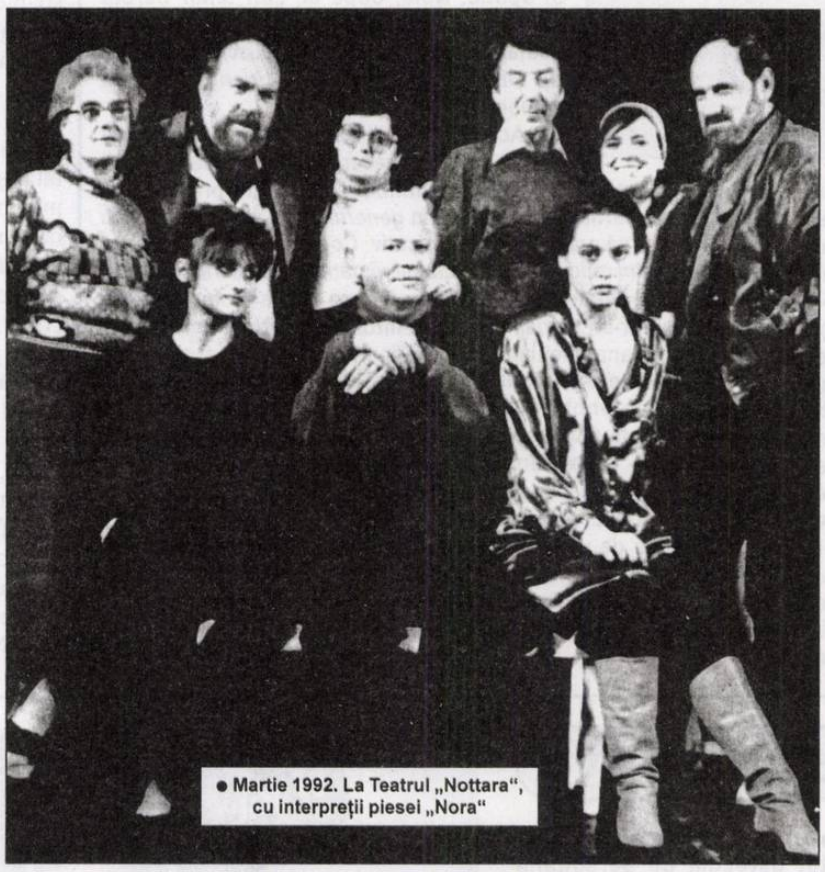

● Martie 1992. La Teatrul „Nottara“, cu interpreţii piesei „Nora“

- *V-a văzut spectacolul de diplomă?*

- Evident.

- *Era şi Sică Alexandrescu în sală?*

- Doar era directorul teatrului. A fost şi Radu Beligan.

*

- *Despre un asemenea om precum Sică Alexandrescu nu se poate să nu vă amintiţi...*

- Maestrul Sică mi-a transmis, poate, cea mai importantă învăţătură pentru meseria de regizor şi implicit de actor despre care, sub diferite forme, ne vorbiseră la Institut şi Penciulescu şi Mihai Dimiu. Sică a făcut-o direct, concentrat, fără să mi se adreseze.

- *Cu ce prilej?*

- A venit de două ori la repetiţiile mele. S-a aşezat în primul rând de fotolii, stătea cu braţele încrucişate şi nu mişca. Stătea ca un sfinx. Eu dădeam de zor indicaţii, mai multe decât în mod obişnuit, încercam să fiu cel mai deştept dar Sică tot sfinx era.

- *Nu spunea chiar nimic?*

- Din când în când, sfinxul striga către actori: „Nu aud!“ sau „Nu înţeleg!“. Atunci, le-am luat ca pe un semn de ramolisment. Nu aude, nu înţelege, vai de capul lui de boşorog. După mai mulţi ani mi-am dat seama că ceea ce zicea atunci Sică este esenţial. Atâta timp cât nu se aude sau nu se înţelege ce spune actorul pe scenă, totul este fără sens, pentru că nu comunică nimic spectatorilor.

„Sfinxul“

- *Ca om, cum era acest mare regizor?*

- Am avut parte de o scenă pe care n-o credeam posibilă. Mă chemase în biroul lui. Stăteam cu o jumătate de fund pe scaun, intimidat...

- *De ce?*

- Când venea cu „Volga“ la teatru şi se auzea că a intrat maşina în curte, tot teatrul începea să zbârnâie, pe unde trecea, oamenii se ridicau în picioare...

- *Înţeleg. Eraţi în birou la Sică...*

- În timp ce-mi vorbea, s-a auzit cioc-cioc la uşă. Imediat s-a deschis uşa biroului directorial şi, cam la nivelul clanţei, a apărut un cap. „Săru' mâna, meştere“, a zis capu' acela. M-am întors şi l-am zărit pe Marcel Anghelescu, artist al poporului, directorul teatrului din Ploieşti. Meşterul Sică i-a zis scurt: „Ieşi afară! Nu vezi că sunt ocupat?“. Uşa s-a închis brusc.

- *Să înţeleg că îşi respecta interlocutorul? Sau era altceva?*

- Cred că era o dovadă a autorităţii pe care o avea în faţa tuturor marilor artişti ai vremii aceleia, pe care el i-a format.

*

Strungar caruselist

- *Să mergem pe firul apei în amonte. Am reţinut că la 29 de ani aţi absolvit facultatea. La regie aţi intrat în '69, dar liceul l-aţi absolvit mai demult.*

- În '61 am dat bacalaureatul la Liceul „I.L. Caragiale“.

- *Şi ce aţi făcut în cei opt ani?*

- Multe lucruri.

- *Încă din liceu visul era spre teatru?*

- Da. Vinovatul principal pentru împătimirea mea a fost radioul, la care ascultam în disperare piese de teatru la microfon.

- *Vă gândeaţi la regie?*

- Nici nu ştiam bine ce-i aia. Doream să devin actor. Pe când eram în clasa a XI-a, în '61, m-am dus la un curs de pregătire. Am dat acolo peste Mihai Dimiu, care mi-a spus că dicţia mea nu-mi dă şanse să intru la actorie aşa că, dacă vreau, să încerc la regie, dar în acel an nu se dădea examen pentru această specialitate. Aşa că m-am decis să dau la Istoria şi Teoria Artelor. N-am luat examenul şi sunt bucuros că a fost aşa.

- *Acum!*

- Nici atunci n-am fost distrus. Tatăl meu, care era inginer şi profesor de matematică, şi-a amintit că un fost coleg de Politehnică e şef de secţie la uzinele „23 August“, foste „Malaxa“. Şi iată aşa m-am angajat la secţia mecanică grea, m-am calificat în meseria de strungar caruselist şi am lucrat la un strung cu o plan-şaibă de 3200, unde făceam role de oţel pentru liniile de ciment. Anul ăla în care am lucrat în trei schimburi ca simplu muncitor a fost o experienţă de viaţă importantă. Şi am mai avut una. În '62, am dat examen şi am intrat la Facultatea de Filologie din Cluj, secţia română-italiană.

*

- *De ce la Cluj, doar sunteţi bucureştean?*

- Eu am vrut. Maică-mea era clujeancă şi aveam acolo câteva mătuşi care mă iubeau, aşa că aveam cazarea asigurată şi scăpam de tutela părinţilor. Am fost coleg de an cu Ana

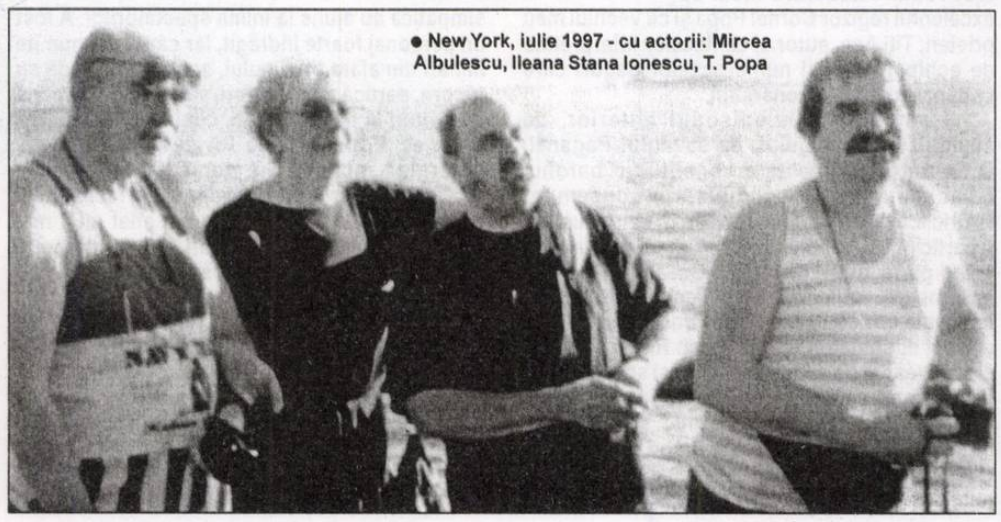

● New York, iulie 1997 - cu actorii: Mircea Albulescu, Ileana Stana Ionescu, T. Popa

Blandiana, cu Ion Vartic, actualul director al teatrului clujean, cu Gheorghe Pituț și Ioan Alexandru. Cei trei ani de facultate la Cluj au fost o perioadă minunată.

- De ce numai trei ani?

- Până la urmă m-am plictisit de Cluj și m-am transferat la București, unde am absolvit. Din '67 până în '69 am fost profesor la țară. Pe repartiția mea scria Independența-Vișinii din județul Ialomița. Era de fapt satul Vișinii, comuna Independența.

Dascăl la țară

- Făceați naveta?

- Mergeam cu „ia-mă nene". Aveam o gazdă în sat, iar joi seara reveneam în București, până luni. Țin minte când era să mi se dea mită ca să-l trec pe un elev care nici să scrie nu știa. Într-o dimineață m-a trezit o bătaie în geam. Mama elevului mi-a adus o sticlă de un sfert de țuică și mi-a spus: „Hai, ia asta de la mine și trece-l". Nu m-am lăsat cumpărat cu un sfert de țuică. Dacă ar fi fost jumătate... poate. Nu sunt făcut să fiu dascăl. E o meserie pentru care nu am chemare. Acesta e și motivul pentru care la Facultatea de Teatru am scos o singură promoție de regizori, apoi am abandonat.

- Dacă nu vă place să fiți dascăl, cum de ați devenit și profesor la facultate?

- Regizorul Valeriu Moisescu m-a întrebat dacă vreau să fiu profesor asociat la clasa pe care o conducea și am fost tentat să încerc. Am fost patru ani alături de acest mare regizor și om de cultură.

- În perioada de profesorat, ați aplicat ceva din stilul omului din umbră al lui Penciulescu?

- Eu fiind practician, le-am vorbit mult studenților mei despre realitatea vieții din teatru. Să-i obișnuiesc din timp cu climatul din teatru care este departe de cel din școală, să-i obișnuiesc cu ideea că lucrurile cele mai grave se pot spune cu zâmbetul pe buze, că râsu'-plânsu' e o stare mai apropiată de normalitate, să le insuflu ceea ce cred eu și anume că foarte puține lucruri merită să le dai prea mare importanță, că umorul și ironia sunt foarte bune arme de apărare împotriva relelor vieții.

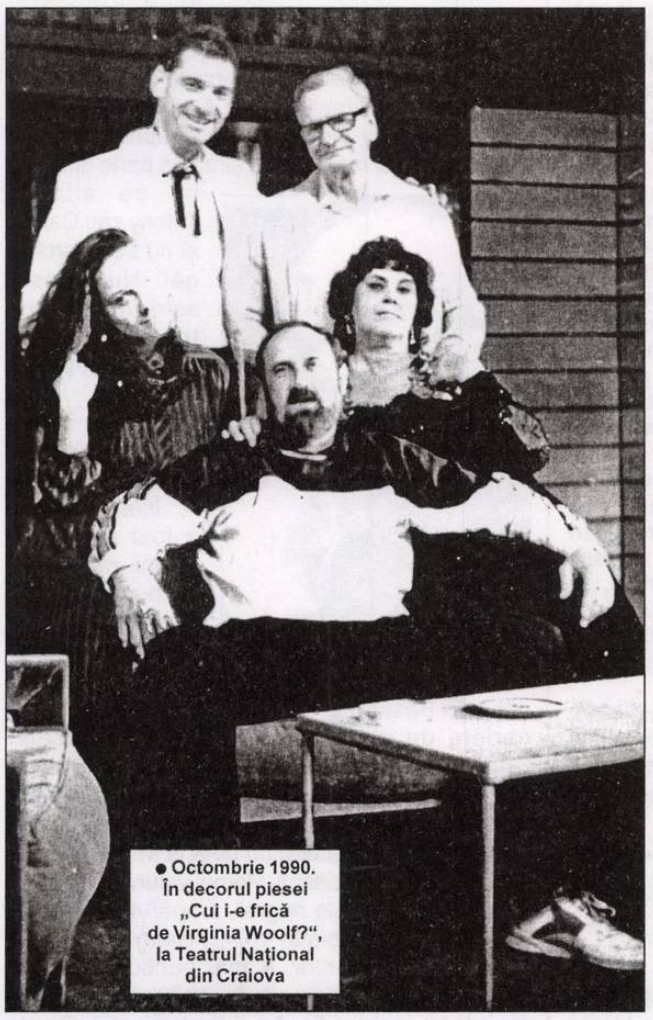

● Octombrie 1990. În decorul piesei „Cui i-e frică de Virginia Woolf?", la Teatrul Național din Craiova

*

„Aici mi-am facut mâna"

- Sunteți secretar general al Convenției Teatrale Europene...

- ...înființată în 1988, rețea care cuprinde 40 de teatre din 26 de țări.

- Scopul?

- O mai bună cunoaștere reciprocă, elaborarea de proiecte comune, schimburi de opinii și artiști, ajutarea tinerei generații și a dramaturgiilor originale să se afirme. Teatrul Național din Craiova este membru al Convenției din 1995 iar la adunarea generală de la Nisa, din 2005, am avut cinstea să fiu ales în Consiliul de administrație și propus pentru funcția de secretar general.

- Când ați fost angajat la Craiova, în anii '70, locuiați într-o cabină de teatru.

- Și acum stau într-o cabină în teatru. Sunt tot timpul la serviciu. Dimineața stau opt ore în care mă ocup de treburi administrative, iar după amiază sunt la spectacole. În afară de asta, am o serie de prieteni cu care mă văd.

- Printre care și profesorul Sabetay?

- M-a onorat cu prietenia sa acest eminent chirurg pediatru și activ președinte al Comunității locale a evreilor.

- La manifestările căreia luați parte?

- Cât îmi permite timpul. Eu sunt vicepreședintele filialei Craiova a Asociației de Prietenie România-Israel.

- Director al teatrului de când sunteți?

- Al celui craiovean, din anul 2000. Înainte am fost directorul teatrului din Brașov, pe care l-am părăsit din dragoste pentru teatrul din Bănie – locul meu de suflet din punct de vedere al profesiei. Aici am învățat meserie, aici mi-am făcut mâna, vorba lui Amza, aici m-am format și am format artiști care au crescut

● August 1994. La Gura Zlata, cu Titus Popovici

alături de mine, și care azi sunt în elita teatrală românească.

- Ați mai montat spectacole și la alte teatre.

- Am lucrat la vreo 25 de teatre din țară, iar peste hotare, la Lodz și Erevan.

- Ce ați pus?

- La Lodz, „Conu Leonida", de Caragiale, la Erevan, „Interesul general", de Aurel Baranga. Anul acesta sunt invitat să regizez în Cipru.

*

- Se știe că aveți un autor dramatic pe care sau cu care vă înțelegeți mai bine.

- Caragiale. Sunt primul regizor român care a montat integrala comediilor lui Caragiale pe o singură scenă.

- La Craiova.

- Am pus Caragiale și la alte teatre. Caragiale îmi este structural mai aproape, aș zice că am afinități elective cu scrisul lui, cu limba lui, cu modul lui de a privi lumea.

- Așa s-a născut și scenariul filmului „Al matale, Caragiale".

- Inițial a fost scenariu de teatru. La Craiova aveau loc anual „Zilele Caragiale" și eram evident datori să prezentăm câte un spectacol nou. În șirul anilor s-au jucat toate comediile lui Caragiale, puține de altfel, așa că am făcut și colaje de schițe, dramatizări de „Momente", dar citindu-i corespondența, am constatat că și în acest domeniu nenea Iancu era dramaturg, înzestrat cu harul de a crea imagini, de a dialoga. Este o scrisoare celebră către V.A. Urechia, în care povestește vizita lui Delavrancea la Paris și în Germania.

Afinități elective

- Cunoașteți, desigur, și epistola adresată prietenului său: „Misiriaș, sunt la Ieși, dacă ieși de la slujbă, vin la cujbă! Al matale Caragiale".

- Semna foarte des „al matale", de unde am luat și titlul scenariului. A fost prima dată când s-a făcut un scenariu inspirat din corespondența sa. Imediat după succesul spectacolului de la Craiova, am fost invitat să-l pun la Piatra Neamț și la Ploiești. Televiziunea română mi-a propus să fac un film după „Al matale, Caragiale". S-a dat pe post. Puțin mai târziu, prin '91-'92, mi-a comandat un scenariu după „O scrisoare pierdută", și l-am făcut împreună cu Titus Popovici! Scenariul a fost achiziționat și a intrat în producție. Am făcut prospecțiile, probe de actori, schițe de costume, s-au cheltuit o groază de bani cu pregătirea. Ghinionul meu a fost venirea la direcția T.V. a lui Paul Everac. A întrerupt producția pe motiv că I.L. Caragiale strică imaginea României în lume.

- Deși nu aveți încă vârsta bilanțului...

- 64 de ani.

- ...câte spectacole ați regizat până acum?

- Peste 140 de spectacole de teatru, de operă, de operetă și de televiziune.

- De câte sunteți mândru?

- De vreo 15. Mai sunt vreo 20 de care sunt mulțumit, iar pe celelalte le-am uitat. Sunt îndrăgostit de comedie și știu să o fac.

- Sunteți un om vesel?

- Îmi place să cred că am un foarte dezvoltat simț al umorului. Sunt și ironic, uneori prea ironic, dar și autoironic, iar asta mă salvează. Sunt un om fără iluzii. Nu cer nimănui nimic și nu sunt dator nimănui. De mai mulți ani am învățat să mă bucur de succesele altora în teatru. Sunt pasionat de călătorii și anii pe care-i mai am de trăit aș vrea să-i dedic mai mult acestei pasiuni.

*

Profitând de această ultimă mărturisire, i-am propus să ieșim din sfera teatrală. M-a avertizat că o să fie cam greu. Ca să ne îndepărtăm de teatru, l-am rugat să-mi spună trei dintre călătoriile sale de neuitat. A fost greu să accepte. „Sunt atât de multe lucruri frumoase pe lume de care majoritatea oamenilor n-au habar că există. Și vreți doar trei pentru că tot atâtea cerea și peștișorul de aur din poveste. Ei bine, în primul rând, Ierusalimul. Am fost de zeci de ori în Israel, unde locuiește și sora mea, Adriana Sandulovici. Recent, am fost la Barcelona, care mi se pare cel mai reconfortant și echilibrat oraș din lume". „Și al treilea?". „În primăvara trecută am fost într-un turneu prin mai multe țări asiatice – India, China, Singapore, Coreea de Sud, Australia, cu o piesă de Matei Vișniec, interpretată de Cerasela Iosifescu și Sorin Leoveanu, în regia Cătălinei Buzoianu. Asia e fascinantă, o altă planetă". Iată că ne-am întors în sfera teatrală, iar Mircea Cornișteanu, spunând că o să fie cam greu să ieșim din ea, s-a dovedit mai realist. Și de astă dată. Ca de altfel în tot timpul convorbirii noastre, care tocmai datorită acestui fapt a căpătat o savoare aparte.

AVRAM CROITORU

Eclipsat, o vreme, de spectacolele străzii și ale arenei politice - teatrul a reintrat, din nou, cu putere, în atenția iubitorilor de artă de la noi. Mai mult: teatrul deține un loc privilegiat și în inimile tinerilor, al căror interes și aflux face ca sălile să pară, nu o dată, neîncăpătoare.

Inaugurăm azi o rubrică de recomandări ale unor montări care merită atenția dumneavoastră. Dorim astfel să vă ferim (dacă doriți, desigur!) de nu puținele exhibiționisme, vulgarități și așa-zise experimente (găunoase, chinuite, silnice, și chiar respingătoare) care au invadat piața liberă a artei. Dorim mai ales, să vă stimulăm opțiunile și să vă sporim interesul, față de ceea ce rămâne „calea regească" a comediei și a tragediei. Aceea în care teatrul stimulează cu adevărat trăirea individuală și totodată împărtășită a unor sentimente adânci și emoții cathartice. Aceea în care teatrul își trage sevele deopotrivă din memoria umanității și existența reală, concretă, rămânând generoasă sursă a vieții. Aceea în care teatrul nu-și uită tradiția milenară, vie, dar, în același timp, își lărgește cu curaj și cu pasiune orizontul și își înnoiește inspirat mesajele și limbajul. **(N.S.)**

La T.E.S.

„Jocul Regilor", de Pavel Kohout

O partidă de șah între doi soți, cuplu se pare rodat, ba chiar uzat... Agitându-se haotic și flecărind excesiv și „aiurea", femeia își face partenerul, pe neobservate, „șah-mat". *„Jocul Regilor"* ne readuce în atenție numele lui *Pavel Kohout*, (chiar dacă această piesă cameralã, scrisă abil, nu poate fi opera sa reprezentativă!). În premiera de la T.E.S. - mai relevantă decât întâlnirea cu faimosul dramaturg și disident îmi pare cea cu o valoroasă echipă de creatori. Mai întâi: cu cei trei actori, de mari resurse, cu toții într-o formă demnă de admirat. E vorba de minunata și plina de personalitate *Maia Morgenstern* și de *Mircea Rusu* (aici impresionant în figurarea alienării provocate de rea credință și impostură), mereu surprinzători în arta compoziției, iar alături de ei, de *Andrei Finți*, actor întotdeauna serios și profund, aici memorabil prin susținere interioară, delicatețe și fermitate totodată.

Montarea beneficiază de regia subtilă și matură (ostilă artificiilor găunoase și exagerărilor) a lui *Felix Alexa* (care își continuă colaborarea cu scenografa *Diana Ruxandra Ion*). Sub bagheta lui, virtuțile speculative ale scriitorului sunt excelent valorificate. Interpreții reușesc evoluții pregnante originale. O fac evitând accentele directe și tonul tranșant, în forță, articulând, pe canavaua registrului de realism psihologic o fină țesătură de atitudini și reacții pline de umbre și mister: vorbe piezișe și în doi peri; eschive și provocări; orgolii și lașitate; insinuări și vagi aluzii și sugestii; banalități derutante urmate de jumătăți de adevăr și revelații brutale; măști dezlipite încet sau agresiv de pe chip; pacte secrete dezvăluite treptat, compromisuri, complicități tainice subit asumate etc.

Poate - un joc al regilor. Sigur - un joc al oamenilor, un joc triumfător al vieții și al pasiunii, care (pare a crede Kohout) e mai presus de morala „canonică".

La Teatrul „Nottara"

„Copilul din spatele ochilor", de Nava Semel

O revelatoare întâlnire cu talentul viguros și subtil al *Navei Semel* și cu o piesă a sa încununată de prestigioase premii la Tel Aviv și în Franța, apoi jucată pe mai multe meridiane. Și trebuie spus că scriitoarea israeliană (ai cărei părinți au pornit în Alia din România) a onorat cu prezența și caldele sale aprecieri premiera bucureșteană!

În spectacolul găzduit de Teatrul „Nottara", regizoarea *Liana Ceterchi* (căreia îi datorăm și descoperirea și traducerea textului) imaginează un ceremonial teatral epurat și fluent, impresionant prin stările și trăirile evocate. Monologul, jucat tulburător de *Gabriela Popescu*, rememorează trăirile unei femei care află că a născut un copil cu sindromul Down. Urmărim șocul provocat de această veste primită ca un blestem, disperarea și revolta întrebării „de ce - eu?", durerea resimțită în lupta cu propriile limite și cu prejudecățile celorlalți. Prin intermediul jocului ei, confesiunea devine implicit o pledoarie pentru prețuirea a ceea ce ni se pare, sau este „diferit", pentru valorile alterității.

NATALIA STANCU

RESTITUIRI

110 ani de la naştere

Brunea-Fox – „cavaler al cuvântului“

Brunea-Fox a avut o viaţă dedicată exclusiv publicisticii. Din cei 79 de ani, circa şase decenii a fost „pe baricade“, reporter, comentator, polemist, eseist, mereu activ, deşi în ultimii ani de viaţă scrisul lui a fost mai puţin prezent, mai puţin luat în seamă. A debutat în revista „Versuri şi proză“, s-a apropiat de avangardişti, colaborând la revistele „Unu“, „75HP“, „Integral“, apoi a scris articole pentru „Adevărul“ şi „Dimineaţa“, singurele publicaţii de stânga, susţinute din umbră de comunişti. I-a cunoscut pe Mihail Sadoveanu, Demostene Botez, Geo Bogza, Şt. Roll (Gh. Dinu), Panait Istrati. Talentul său l-a făcut cunoscut în rândul cititorilor, iar confraţii l-au numit „prinţ al reportajului“, „cavaler al cuvântului“. Implicat în multe întâmplări prevăzute şi neprevăzute, robustul reporter a ajuns să „trateze“ şi cu vestitul infractor Terente, rămas cu numele în folclorul muntenesc. A intervievat numeroşi politicieni iluştri, Iorga, Duca, Averescu ş.a.

Născut într-un „ştetl moldovinesc“, Brunea-Fox s-a integrat rapid lumii bucureştene. Desigur, mai târziu celebrii Victor Brauner, Maxy i-au facilitat această „bucureştenizare“ din tinereţe. Legat de limba şi „lumea românească“, Brunea-Fox nu s-a gândit să plece, după 1944, cu atât mai mult că avea vederi de stânga. A fost un „incomod“ pentru totalitarismul de tip stalinist, pentru că avea democraţia în sânge. Ion Bucheru, un coleg de breaslă, i-a făcut un frumos portret în revista noastră nr. 64/2 ianuarie 1998: „Semăna cu un mag, venit din alte vremi – înalt, maiestuos, cu părul alb-argintiu căzându-i bogat pe umeri... cu privirea vie, sfredelitoare... cu pasul mare, energic, de om care bătuse cu piciorul ţara în lung şi-n lat“. I. Ross i-a făcut portretul în peniţă.

Soţia lui Brunea-Fox, dna Lisette Daniel, a alcătuit un volum reprezentativ al scrierilor sale - „Reportajele mele“ -, pentru ca noile generaţii de publicişti să înveţe de la acest „prinţ“ cu fire neîmblânzită, însetat de dreptate şi bun cunoscător al valorilor umane, culturale. Dar el merită mai mult atenţia noastră.

Itinerarul lui Abraham Leib Zissu

120 de ani de la naştere

Zissu, văzut de Ross

A.L. Zissu nu a fost un om simplu, personalitatea sa avea mai multe faţete: militant sionist, om politic, de afaceri, scriitor de talent.. Viaţa sa este o reflectare a temperamentului şi calităţilor (dar şi a defectelor) sale. Abraham Feller, un alt militant sionist, mai tânăr cu 20 de ani, l-a cunoscut şi i-a făcut un portret: „Zissu respira adânc şi liber în spaţii stratosferice... el medita şi, de unul singur, îşi construia în mod arhitectonic ideile... Enunţurile sale erau întotdeauna categorice. Dialectician ascuţit, având un dar excepţional de a se exprima în scris, îşi turna gândurile în tipare de bronz... iute la mânie şi necruţător, el nu discuta cu un oponent, ci polemiza cu el... Raţionalist până în vârful unghiilor, avea totuşi aplicaţii spre misticism... Optimist în tot ce întreprindea, exprima totuşi o tristeţe profundă“.

Născut la Piatra Neamţ, la 8 februarie 1888, A.L. Zissu a crescut într-un mediu hasidic, a studiat iudaismul, relatându-i, peste ani, lui Gala Galaction despre iniţierea sa în domeniu. Împreună cu M. Braunstein-Mebaşan redactează o publicaţie locală, în ebraică, dar la scurt timp se mută la Iaşi, unde înfiinţează cu câţiva congeneri, publicaţia „Floare albastră“ (1911-1912). Zissu semna cu pseudonimul „Ormuz“. În paralel scoate, la Galaţi, revista „Hatikva“, colaborează la „Sicht“ din Iaşi, iar în 1919 fondează cotidianul „Mântuirea“. În 1926, se afirmă ca scriitor cu „Spovedania unui candelabru“, o lucrare filosofică, cu accente mistice, iudaice, care a fost publicată în traducerea, în franceză, a lui B. Fundoianu. Urmează „Ereticul de la Mânăstirea Neamţu“ (1930), o culegere de nuvele de un umor straniu, caricatural, grotesc. „Samson şi Dalila“ (1939) a fost romanul admirat de Galaction. A mai scris romanele „Marcu sin Marcu“ (pe coperta interioară scrie „Manole sin Marcu“ (1934) şi „Calea Calvarului“ (1935), ca şi o piesă de teatru, „David Brandeis“ (1914). Inegal, preocupat de literatură în unele perioade, cu pauze mari (1914-1926-1930-1934-1939), Zissu a dus polemici atât cu Biserica creştină („Logos, Israel, Biserica“ – 1937), cât şi cu reprezentanţii Cultului Mozaic („Nu există Cult Mozaic“), ceea ce i-a atras antipatii din diverse cercuri, unele justificate. El a colaborat cu Tudor Arghezi, având unele trăsături comune cu marele poet şi publicist (spiritul polemic, acid). A colaborat la „Egalitatea“, „Opinia“, „Lumea evree“, „Integral“ (avangardist), „Adam“, „Puntea de fildeş“. A fondat Partidul Evreiesc din România, în scopul combaterii asimilismului, antisemitismului şi pentru susţinerea mişcării sioniste. Între anii 1941-1944, a condus un oficiu semilegal de emigrare, după război fiind arestat, acuzat de spionaj şi condamnat în 1951, rejudecat în 1954 şi condamnat la temniţă grea, pe viaţă pentru „înaltă trădare“. În 1956, la presiuni externe, este eliberat, pleacă în Ţara Sfântă, unde moare, după o boală grea, la 10 septembrie, în acelaşi an. Nu s-a bucurat nici de patru luni de libertate. I-au fost prieteni Arghezi, Galaction, cu care a colaborat în publicistică („Spicul“ al lui Galaction, „Bilete de papagal“ al lui Arghezi), dar a avut conflicte cu Şef Rabinul dr. I.J. Niemirower, cu dr. W. Filderman, cu unii lideri sionişti. Din tot ce a scris, mai reuşit sub aspect literar este, credem, „Spovedania unui candelabru“, care aminteşte, ca atmosferă, de „Sărmanul Dionis“, „Geniu pustiu“ ale lui Eminescu. Desigur, Zissu era inspirat de hasidism, conţinutul prozei sale diferă, dar există un „ceva“ eminescian. Nuvela a apărut împreună cu alte povestiri: „David, Gugumanul“, „Matias“, „Copilărie“.

A.L. Zissu a avut un fiu, Theodor Zissu, născut la 5 mai 1915, tânăr sionist activ, entuziast, inteligent, care a murit ca locotenent în armata britanică, în luptele de la El Alamein, în 1943. A fost prima lovitură din şirul de nenorociri care au urmat în viaţa celui pe care îl rememorăm aici.

Cărturarul evreu-român Moses Schwarzfeld

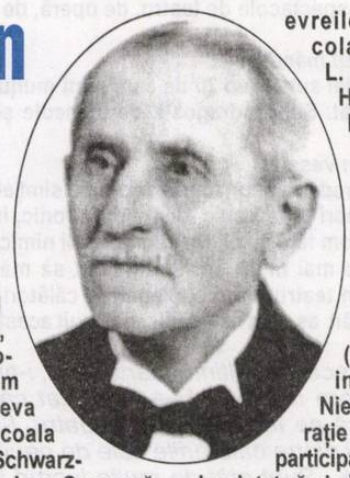

Moses, Wilhelm şi Elias Schwarzfeld, fiii lui Benjamin Schwarzfeld, au dat culturii române mai mult decât o întreagă pleiadă de scriitori, jurnalişti, savanţi, datorită energiei şi competenţei lor. Moses Schwarzfeld s-a născut la Iaşi, la 21 decembrie 1857, a absolvit liceul la Iaşi, a urmat cursurile Facultăţii de Litere şi Filosofie şi ale Facultăţii de Medicină din Bucureşti. A debutat în „Revista Israelită“, condusă de fratele său Elias, în anii 1874-1875, apoi a colaborat la Analele Societăţii Istorice „Iuliu Barasch“. Între anii 1877-1893, a redactat „Anuarul pentru Israeliţi“, cea mai cuprinzătoare publicaţie evreiască în România. În 1881, a publicat o lucrare despre Cilibi Moise. A criticat modul cum Alecsandri prelua poezia populară. În 1890, a înfiinţat săptămânalul „Egalitatea“, care a apărut până în 1940. În 1914, publică o monografie „Iuliu Barasch“ („Cercul Libertatea“). A recurs şi la pseudonime: Ben Bril, Ploeşteanu ş.a., colaborând la presa evreiască, bogată în titluri, înainte şi după primul război mondial. „Contemporanul“ a publicat articole ale neobositului jurnalist.

S-a ocupat de literatura populară evreiască şi românească. Scrierile sale au inspirat pe cercetătorii din acest domeniu, iar în ultimele decenii, Andrei Oişteanu a recurs la moştenirea lui Moses Schwarzfeld. În 1944, A. Axelrad-Luca a prefaţat o monografie „Moses Schwarzfeld“ semnată de D. Wertenstein, publicată la Bucureşti şi reeditată în 1958, la Ierusalim, sub numele ebraizat al autorului Israel Bar-Avi. Reţinem din această monografie câteva amănunte interesante. La Şcoala Trisfetite (Trei Ierarhi), Moses Schwarzfeld l-a avut profesor pe Ion Creangă, care, desigur, i-a stimulat interesul pentru folclor. Un alt dascăl, „în particular“, i-a fost Petre Ispirescu. În 1873, când avea doar 16 ani, publică o serie de aforisme în „Perdaful“, condus de Mihai Eminescu, Negruzzi. În 1877, la Bucureşti, este secretar al Societăţii „Sinai“, condusă de B.V. Vermont, apoi secretar la Spitalul „Caritas“ Moses Schwarzfeld utiliza cuvântul „israelit“, în loc de „evreu“ şi „iudeu“, care i se păreau improprii. Merită o analiză această aserţiune. În „Anuarul pentru Israeliţi“ a publicat versurile primului poet de limbă română, de origine evreiască, Josef Brociner, nuvelele lui Elias Schwarzfeld, primul evreu-prozator de limbă română, studiile lui Iacob Psantir, primul istoric evreu de limbă română. Moses Schwarzfeld a făcut mari paşi, în publicistica sa, de valorificare a literaturii evreilor de limbă română. Au colaborat la „Anuar“ Gaster, L. Şăineanu (Schein), Candrea-Hecht, Marco Brociner, Ronetti-Roman, Steuerman-Rodion, B. Giordano, Karpel Lippe, Braunstein-Mebaşan ş.a. Sub influenţa lui Gaster, Moses Schwarzfeld publicase, în 1877, „Literatura poporană israelită“. Cea mai mare parte a vieţii şi-a dedicat-o săptămânalului „Egalitatea“ (1890-1940, an în care a fost interzis). Şef Rabinul dr. I.J. Niemirower a avut o mare admiraţie pentru Moses Schwarzfeld, a participat la aniversările sale, mai târziu l-a ajutat să-şi găsească un domiciliu stabil, dar, expropriat de locuinţă în 1943, savantul se stinge din viaţă, la vârsta de aproape 86 de ani.

A lăsat neterminat un studiu extins despre „Scriitorii evrei în România în decursul timpului“ (inclusiv cei plecaţi din ţară). Această lucrare nu a fost continuată de nimeni, din păcate. Neterminat a rămas şi studiul „Colectivitatea evreiască sub unghiul tezaurului popular“.

Moses Schwarzfeld a fost activ în mişcarea sionistă, fiind, scurt timp preşedinte al „Federaţiei sioniştilor din România“. Înconjurat de prieteni precum Ioan Massof, Iacob Groper, prof. Wallenstein, D. Wertenstein ş.a., Moses Schwarzfeld a murit, bolnav fiind, la 11 octombrie 1943. A lăsat pe masa de lucru o sumedenie de manuscrise neterminate.

Israil Bercovici – un ultim autor de literatură idiş în România

Literatura idiş a avut, în România, câţiva autori de seamă: Velvl Zbarjer, Iacob Groper, Iacob Sternberg, Iţic Manger, Eliezer Steinberg. Israil Bercovici se înscrie în această pleiadă, prin poezia şi dramaturgia sa. S-a născut la 20 decembrie 1921 la Botoşani (Victor Rusu afirmă că s-a născut la Iveşti, judeţul Tecuci). Era fiul croitorului Bercu, din Botoşani. Astăzi, studenţii Universităţii din Potsdam se bucură de cărţile din biblioteca scriitorului, donate de soţia sa, dr. Mirjam Korber-Bercovici. A murit la 15 februarie 1988, la Bucureşti. S. Stein scria, în „Revista Cultului Mozaic“, că Israil Bercovici a fost o personalitate a culturii idiş, recunoscut în România şi în alte ţări. Cu ocazia unui turneu al T.E.S. din Bucureşti în S.U.A., publicaţia new-yorkeză „Daily News“ scria despre piesa lui Bercovici: „Cel mai frumos şirag de perle din oraş nu se află la Tiffany sau Cartier şi nu se poartă la gât. Nu, acesta este un şirag cu totul special: el înfrumuseţează sufletul“. Este vorba de piesa „Un şirag de perle“.

Israil Bercovici a fost mobilizat, în anii războiului, la muncă forţată. Acolo l-a cunoscut şi Victor Rusu, atât la Botoşani, cât şi în Basarabia (Edineţ, Bricani). Se lucra la cariere de piatră, la construcţii de şosele. După război, a fost redactor şef la „Ikuf Bleter“ (1948-1953), redactor la Radio pentru străinătate (1953-1965), secretar literar la T.E.S. Bucureşti (1955-1982). A debutat cu poezie în 1949, dar a continuat cu publicistică. Primul volum de versuri, „În ochii unei cafele negre“, a apărut după mulţi ani de la debut, abia în 1974. A primit un premiu al Uniunii Scriitorilor. A mai publicat volumul „Scântei peste veacuri“, în 1978. La T.E.S. a regizat 18 spectacole. A publicat volumul „O sută de ani de teatru evreiesc în România“ (precedat de o istorie a T.E.S.). Pentru contribuţiile la istoria teatrului din România a fost distins, în 1977, cu Premiul Academiei. Numele său a fost inclus în „Oxford Who's Who“ pentru poezie pe anul 1984, iar în 1986 a fost distins cu un premiu pentru cultură din partea Congresului Mondial Evreiesc. A mai publicat un al treilea volum de versuri: „Litere zburătoare“ (1984). Antologia de poezie purtând titlul primului volum, în traducerea românească a lui Petre Solomon şi Anton Celaru, a apărut postum, în 1991.

Înainte de a muri, i-a spus medicului curant: „Va fi o noapte foarte lungă“. Anton Celaru, vechi prieten al poetului, scria: „Israil Bercovici s-a angajat devreme, mult prea devreme în cea mai misterioasă dintre toate aventurile omeneşti“. Apoi citează din poemul „Îşi aminteşte“: „Îşi aminteşte c-a fost un strop de rouă / În care-o lume-ntreagă a vrut să-şi scalde chipul / Era prea firav, zadarnic s-ar fi apărat / Şi-a dispărut încetul cu încetul / Făr-a pricepe cum s-a-ntâmplat“. Dar amintirea poetului poate fi tonică: „Şi mai frumos decât frumos / Este că oamenii frumoşi / Nevrând ca frumuseţea, doar a lor să fie / O aduc altora prinos“. Încercăm să-i urmăm neprecutul îndemn, de confrate mai mare.

Pagină realizată de BORIS MARIAN

„UN *BRAND* AL EDUCAȚIEI ÎN ROMÂNIA"

Păşesc în incinta Şcolii „Lauder-Reut" cu sentimentul că şcoala aceasta face parte din viaţa mea de reporter. Aproape n-a existat eveniment la care să nu particip, de la întemeiere până azi: sărbători evreieşti, spectacole de început şi sfârşit de an şcolar, vizite ale unor oaspeţi importanţi şi atâtea altele. Stau de vorbă cu doamna care şi-a înzidit munca ei de zi cu zi în viaţa şcolii, acceptând provocarea de a o înfiinţa, având ambiţia de a o face să existe şi să-şi cucerească renumele de „şcoală a excelenţei": preşedintele Fundaţiei „Lauder" în România, *Tova Ben Nun Cherbis*. Am văzut cum şcoala creşte, cum dă roade: mă gândesc la susţinerea proiectelor de business, media, diplomaţie a primei promoţii de absolvenţi ai clasei a IX-a şi la punctul de plecare: o grupă de 50 de copii de grădiniţă. Un drum presărat cu dificultăţi, dar cu satisfacţii care compensează eforturile. În prezent, la Şcoala „Lauder-Reut" învaţă 280 de elevi, de la prichindei care se pregătesc pentru clasa întâi, până la liceeni. Nu demult, mai exact, în 11 decembrie anul trecut, o dată cu aprinderea luminilor din Hanukia şi din pomul de Crăciun, la *Howard Johnson Hotel*, din Capitală, *Tova Ben Nun Cherbis* anunţa proiectul înfiinţării unei Universităţi „Lauder-Reut". Când vorbesc de dificultăţi, iau în calcul şi scepticismul multora dintre cei care, în 1997, când statisticile arătau o diminuare drastică a populaţiei evreieşti, majoritar vârstnică, în care natalitatea, era fireşte, foarte scăzută, puneau sub semnul întrebării posibilitatea de existenţă şi dezvoltare a unei şcoli evreieşti. Şi iată că „miraculosul", fără de care nu poate fi înţeleasă istoria poporului evreu, a făcut ca şcoala să trăiască, să prospere. Poate - şi fiindcă există o continuitate a locului, cu valoare de simbol: un vechi cartier evreiesc şi faptul că modernul lăcaş de învăţământ funcţionează în incinta fostei şcoli evreieşti de renume „Iacob şi Carolina Löbel", unde au învăţat bunici şi străbunici ai unora dintre copiii care îi dau viaţă azi. Dar „miracolul" n-ar fi fost posibil fără existenţa Fundaţiei „Ronald S. Lauder", înfiinţată acum 20 de ani, la Viena, creată de omul de afaceri şi filantropul Ronald S. Lauder, care a înţeles că educaţia este cheia regenerării identităţii iudaice, acolo unde Holocaustul şi, în Europa Centrală şi de Est, totalitarismul au distrus-o în bună măsură. Doamna Tova îmi povesteşte cum cei 20 de ani de activitate a Fundaţiei, timp în care au fost înfiinţată o reţea de peste 60 de şcoli evreieşti în ţări din zona sus-amintită, au fost sărbătoriţi recent la Viena. Cum preşedintele austriac a onorat festivitatea. Cum preşedintele şi vicepreşedintele Fundaţiei, *Ronald S. Lauder* şi dr. *George Ban*, împreună cu membrii *Board*-ului, conducători şi reprezentanţi din 16 ţări în care se derulează proiectul „Lauder" s-au reunit pentru a evoca începuturile, incredibilele realizări, a evalua prezentul, a prospecta viitorul. „În ce priveşte Şcoala «Lauder-Reut» din România, am arătat că elevii săi, de 5-6 ani în 1997, sunt, azi, în clasa a X-a", spune interlocutoarea mea. „Am vorbit, cu dragoste şi un strop de melancolie, despre lupta pentru punerea în operă a fiecărei clase, etaj, loc de joacă, despre premierele şcolare în învăţământul românesc: prima grădiniţă de Arte şi Multimedia din ţară şi, ulterior, primul şi, deocamdată, unicul liceu cu profil de business, media, diplomaţie, ai căror absolvenţi vor avea pregătirea necesară pentru a-şi completa educaţia în orice universitate de peste hotare".

Interviu cu preşedintele Fundaţiei „Lauder-Reut" în România, TOVA BEN NUN CHERBIS

- Puncte de atracţie ale Şcolii?

- 1) Accentul pus pe creativitate: pe descoperirea, dezvoltarea şi cultivarea înzestrărilor fiecărui copil. Există cluburi de arte, dramă, şah, computere, matematică, sporturi, karate, muzică, limbi străine, pe lângă engleză, limba de predare a Şcolii, funcţionând după orele de clasă. 2) Prestigiul parteneriatelor încheiate cu Institutul Diplomatic Român, de pe lângă Ministerul Afacerilor Externe; cu *British Council*, cu Facultatea de Jurnalism. 3) Schimburile de experienţă (programe şcolare, proiecte de voluntariat social, comunitare ş.a.) cu instituţii de învăţământ din străinătate. 4) Excursii de studii în Israel şi Marea Britanie, participări la tabere evreieşti de vară de la Szarvas şi din ţară. 5) Aprofundarea cunoştinţelor de istorie a evreilor, în special, a celor referitoare la Holocaust, în parteneriat cu Ministerul Educaţiei şi Cercetării, cu Institutul „Wiesel".

- Cum asiguraţi specificul iudaic al Şcolii?

- Avem o catedră de ebraică, din care fac parte profesori israelieni; acţiune de voluntariat susţinută de Agenţia Evreiască din Israel. Copiii învaţă semnificaţiile fiecărei sărbători evreieşti nu numai pregătindu-se pentru spectacolele în care i-aţi văzut, dar şi prin contacte nemijlocite cu viaţa comunitară: vizite la sinagogi, în Suca din incinta Templului Coral, făcute în fiecare an, într-una din zilele de Sucot, participări la diferite evenimente cu caracter educativ din viaţa evreiască: Ziua Eroilor, Ziua Holocaustului în România, comemorări ale pogromurilor ş.a. Cu prilejul împlinirii a zece ani de la înfiinţare, am organizat prima excursie pentru elevi în Ereţ Israel, în cadrul unui schimb cultural cu o şcoală din Aşdod. Nici profesorii n-au fost uitaţi. Chiar în cursul acestei luni intenţionăm să facem o excursie de studii în Israel, în cooperare cu Departamentul Educaţie al Agenţiei Evreieşti din Israel.

- În ce măsură sunteţi sprijiniţi de părinţii copiilor? Folosesc pluralul fiindcă-i include pe colaboratorii dvs. apropiaţi: directoarea Şcolii, prof. Rosa Arsene Brumfield, directoarea de proiecte a Fundaţiei „Lauder-Reut", Carmen Pavel, directoarele de cursuri pregătitoare, elementare, gimnaziale, liceale, ca şi pe profesorii de care tocmai aminteaţi.

- Aş putea vorbi de cercuri concentrice. Există un *Forum Părinte–Profesor*, cu preocupări strâns focalizate în jurul Şcolii, dar beneficiem şi de un sprijin larg, de mare eficacitate, din care fac parte prietenii noştri din sfera municipalităţii, din medii educaţionale, economice, sociale, publicistice, alcătuind *Forumul de Prietenie al Complexului Educaţional „Lauder-Reut"* şi *Consilieri ai Liceului*.

- Care este percepţia Şcolii după zece ani de existenţă?

- Nu fac decât să repet ceea am auzit adesea în întruniri la minister, la primărie, în cercuri socio-culturale: „«Lauder-Reut» este un *brand* al educaţiei în România".

IULIA DELEANU

Recreaţie. Două eleve îşi ieşesc, curioase, capetele prin uşa deschisă a biroului în care mă aflu. Sunt, amândouă, bune prietene. DANIELA HADAD *s-a născut la Ierusalim. Părinţii au venit pentru a munci în România şi au înscris-o la Şcoala „Lauder". „Sunt de zece ani aici", îmi spune. „Am început cu grupa mică; acum, sunt într-a şasea".* RALUCA BOCA *se află în primul ei an la „Lauder".*

- Cum v-aţi împrietenit?

D.H. – Raluca nu cunoştea pe nimeni, înţelegeam că se simte stingheră. Atunci m-am dus lângă ea şi am întrebat-o: „Vrei să fim prietene?".

R.B. – Avem o pasiune comună: biologia. Iubim animalele, florile, plantele, în general.

- Ce v-a atras înspre biologie în afară de dragostea de tot ce-i viu?

- Faptul că e o materie care îţi dă posibilitatea să faci ceva pentru protejarea naturii.

Prima lecţie: prietenia

Elevi de la Şcoala „Lauder" despre ei înşişi

- Concret?

D.H. – Am început cu reciclarea hârtiei, aici, în şcoală. Dar doresc să inventez un lucru care să diminueze poluarea atmosferei.

R.B. – Eu am sădit un corcoduş şi voi continua să sădesc pomi. Unul din visurile mele este să devin medic veterinar.

- Ce vă place să faceţi în timpul liber?

- Să ascultăm muzică, să jucăm handbal, tenis, să înotăm, să alergăm...

*

Daniela e mândră că e o„veterană" a şcolii şi îşi declară firesc evreitatea. Mă gândesc că, la vârsta ei, copiii care învăţau la „Iacob şi Carolina Löbel" se jenau, dacă nu cumva chiar se temeau să spună că sunt evrei, fiindcă ştiau că ar fi avut de suferit din pricina asta. Acum, Daniela şi Raluca sunt un eşantion ilustrativ pentru educaţia care se face în Şcoala „Lauder". Nu întâmplător, Şcoala are încă un nume: „Reut" (prietenie, în ebraică). Fiindcă aici se învaţă nu numai carte; se învaţă prietenia, conlucrarea interetnică, ecumenismul. (I.D.)

Cartea-lumină, Cartea-cetate, Cartea-terapie

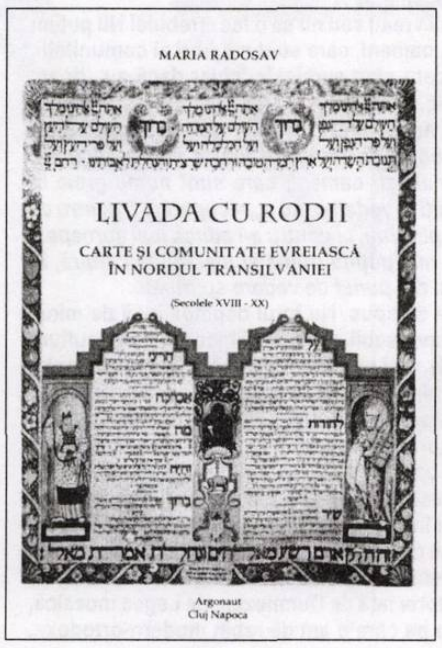

Exegeza cercetătoarei dr. Maria Radosav - *Livada cu rodii. Carte şi comunitate evreiască în nordul Transilvaniei (secolele XVIII–XX)*, Editura Argonaut, Cluj-Napoca, 2007 - este o incursiune în istoria cărţii şi a tiparului ebraic, parte a istoriei culturii. Unul din meritele cărţii constă în pionieratul ei în cercetarea românească, cu atât mai mult cu cât „viaţa evreilor se confundă cu viaţa cărţilor", patrie portabilă în condiţiile celor 2000 de ani de Diaspora. Analizând colecţia de carte ebraică existentă în comunitatea din Satu Mare, autoarea realizează un act de restituire tematică privind circulaţia cărţii evreieşti (canonice), cu observaţii de ordin sociologic: viaţă cotidiană, sensibilitate colectivă şi individuală, tensiuni identitare, istorie personală interferată cu istorie evreiască. Lucrarea se remarcă prin rigurozitate ştiinţifică, fineţe a observaţiei, profunzime. Există un scurt istoric al bibliografiei evreieşti, începând cu prima lucrare alcătuită după criterii ştiinţifice (1675-1693) până la bibliografii moderne din secolele XIX şi XX. Sunt prezentate cărţi evreieşti sacre şi mişcarea de reînviere a ebraicii, Masora, într-un timp în care limba cărţilor sfinte nu mai era folosită curent. Sunt trecuţi în revistă mari cărturari evrei şi principalele lor contribuţii la dezvoltarea studiului consacrat cărţilor evreieşti sacre: Maimonide (autor al *Mişne Tora*, esenţializare a Halahei); Raşi (autorul metodei *pilpul*-istice în analiza textelor talmudice); Nahmanide (autorul metodei *hiduşim*, prin care sunt analizate sensurile profunde ale Talmudului); Iosef Caro (învăţatul care, în *Şulhan Aruh*, a sistematizat Halaha) ş.a. Sunt punctate Haskala şi Hasidismul, principalele orientări în gândirea evreiască de la sfârşitul secolului XVIII - începutul secolul XIX. Analiza colecţiei de carte iudaică a comunităţii din Satu Mare oferă autoarei repere pentru o schiţă a vieţii evreieşti din comitatul cu acelaşi nume, începând din secolul XVIII, când este atestată prezenţa evreiască în zonă. Este remarcat faptul că, în faţa puternicului proces de asimilare din Europa Centrală şi de Vest, *ieşivot*-urile îşi asumă misiunea de a menţine tradiţia şi identitatea iudaică.

Colecţia de carte evreiască din Satu Mare a fost alcătuită după cel de-al doilea război mondial şi este, din punct de vedere al componenţei, „un punct de articulare între Hasidism şi Haskala". Ea reprezintă încă o mărturie asupra lecturii modelatoare de tipologii socio-umane în societatea europeană între secolele XVIII-XX şi asupra dinamicii tipăriturilor pe parcursul celor trei veacuri. Interesantă - sistematizarea titlurilor - metaforă: cartea-natură, cartea-lumii, cartea-vieţii, cartea-lumină, cartea-umbra luminii, cartea-cetate, cartea-terapie ş.a. De altfel, chiar titlul ales de autoare, *Livada cu rodii* (*Pardes rimonim*), este una dintre metaforele învăţăturii - grădină plină cu fructe încărcate de seminţele ştiinţei.

Pagină realizată de IULIA DELEANU

Putem câştiga PARIUL SPERANŢEI

Continuând dezbaterea iniţiată de Marele Rabin Menachem Hacohen, în numărul nostru din noiembrie 2007, cu solicitantul supratitlu „A întreba, a fi realist", angajând problematica fundamentală „Ce înseamnă a fi evreu", adresăm o serie de întrebări şi tânărului Rabin Şlomo Sorin Rosen, în spiritul afirmaţiei înseşi a Marelui Rabin Hacohen: „Iudaism înseamnă să-ţi pese de oameni", marele pariu al activităţii educaţionale de perspectivă, poate şi trebuie să fie câştigat prin eforturile noastre comune.

Interviu cu Rabinul ŞLOMO SORIN ROSEN

- Am să vă pun, pentru început, stimate domnule rabin, o întrebare la care, poate, în acest moment, vă aşteptaţi mai puţin... Ce este un evreu?

- Nu e deloc o întrebare simplă. Este o întrebare la care, în decursul vremii, multe generaţii au oferit răspunsuri din cele mai diverse... De la răspunsul pe care îl dă Legea mozaică, *Halaha*, „copilul unei mame evreice este evreu", până la răspunsurile de tipul celor furnizate de primii sionişti şi anume că „acela ai cărui copii sunt evrei este evreu" – aceştia din urmă punând accentul, evident, pe transmiterea către generaţia următoare a iudaismului. Există răspunsuri pe linie religioasă, culturală, laică...

Ce înseamnă să fii evreu

Este imposibil de spus cu certitudine ce este un evreu. Există oameni care se simt evrei şi care nu au nici o legătură din punct de vedere genealogic cu iudaismul; de asemenea, sunt oameni care au toate legăturile cu iudaismul pentru că bunicii şi părinţii lor au fost evrei şi care sunt mai puţin implicaţi în lumea evreiască sau chiar simt evreieşte mai puţin. Şi există multe alte categorii... Eu cred că a fi evreu presupune să-ţi pui foarte multe întrebări, să fii ataşat de soarta poporului evreu şi de Dumnezeul care a ajutat acest popor pe parcursul istoriei, să te simţi acasă printre evrei, să ai un ataşament pentru Israelul biblic şi pentru cel modern şi, ceea ce aş dori eu cel mai mult, *să te identifici iudaic prin faptele pe care le faci*. Aş vrea ca toţi evreii din România să facă acest lucru, să aibă tăria ca în viaţa lor de zi cu zi să se comporte evreieşte, să participe la activităţi cu şi despre evrei, să respecte un minimum (sau maximum, după cum înţelege fiecare) de tradiţie, de valori iudaice, de religie...

- Mi s-a întâmplat să cunosc şi evrei care fac mult caz privind evreitatea lor, care este de sânge, dar care, în realitate, au o idee îndeajuns de vagă despre iudaism, nu au citit mai nimic în toată viaţa lor în acest sens, fiind total pe dinafară în ceea ce priveşte cultura iudaică, filosofia...

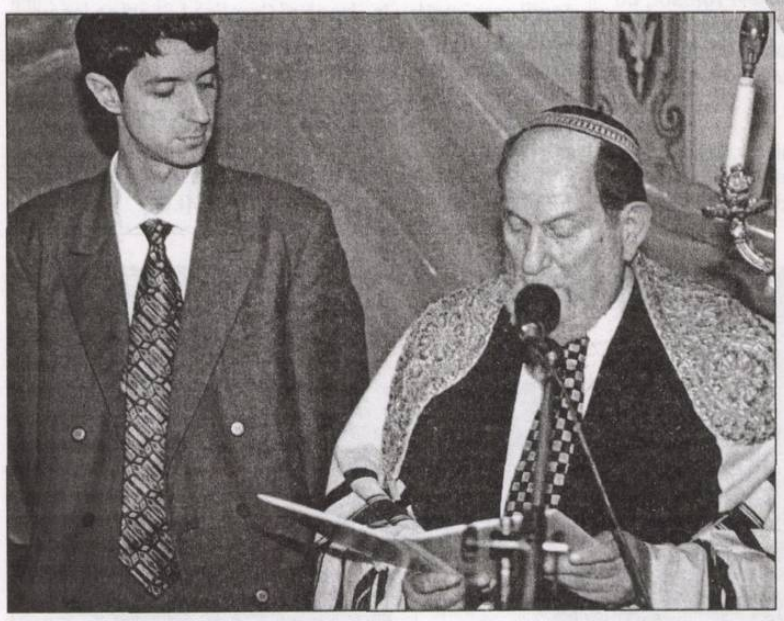

- Şi e păcat! Este păcat că se întâmplă ca mulţi dintre evreii din România şi din alte părţi să cunoască foarte puţin despre ceea ce sunt. Desigur, nu întotdeauna este vina lor, însă acest lucru este mai puţin important acum. Ceea ce este important este că există – sunt convins de asta – pentru toate categoriile de oameni, pentru toate categoriile de vârstă, pentru toate gusturile – o formulă de a le explica şi de a-i ajuta să îşi întărească identitatea.

- Aici, la noi, după cum ştiţi, majoritatea evreilor au trecut de o anumită vârstă... e timpul să vină o generaţie nouă, care să facă schimbul şi vă întreb: această generaţie există?! Este destul de numeroasă, va fi în stare să preia moştenirea iudaică a străbunilor?

- Sunt foarte multe de spus despre generaţiile existente la ora actuală în comunitatea din România... Una din problemele majore pe care le-am avut şi care începe să se remedieze în ultimul timp, este că în viaţa comunitară exista doar tineret şi generaţia a treia... Generaţia de mijloc era până de curând mult mai puţin implicată în viaţa comunitară şi astfel se crea o prăpastie. Îmi pare bine să remarc că această problemă începe să fie corectată... Pe de altă parte, din punct de vedere numeric, ştim, comunitatea aceasta este mică, nu are rost să dau cifre pentru că...

- Le cunoaştem... Spuneţi-mi, credeţi că ar exista şanse pentru ca ea să devină mai mare?

- Da, există. În primul rând, prin cooptarea populaţiei israeliene din România, care caută – ca şi mulţi dintre evreii locali – iudaism, oportunităţi de viaţă evreiască autentică, pe care nu au de unde să le obţină altundeva. O bună bucată de timp cred că nici ei nu au venit şi nici nu s-au făcut prea multe demersuri pentru a fi atraşi. Acum s-a schimbat şi acest lucru şi e foarte bine că se întâmplă aşa ceva.

Vorbind de lucrurile de care mă ocup în mod direct, viaţa sinagogală şi programele educaţionale de la Templul Coral, am constatat cu bucurie că au început să apară israelieni... Aici funcţionează un principiu foarte simplu şi anume acela al mersului vorbei din gură în gură... Ei se anunţă unii pe alţii, sunt uniţi, se cunosc şi se aduc unul pe celălalt, ceea ce este un lucru excelent.

În ceea ce priveşte tineretul evreu din România, aici problema este mult mai complicată, pentru că mulţi dintre ei, cel puţin cei din generaţia mea, pe care îi cunoşteam, nu mai sunt astăzi în România sau sunt pe cale să plece. Aşa se face că există comunităţi cu mari probleme astăzi de a-şi menţine viaţa religioasă sau chiar comunitară. Şi atunci, unii dintre tinerii care mai există, migrează către oraşele mai mari, către centrele studenţeşti, sau aleg să facă Alia sau pleacă în alte părţi... Acum, cu toată deschiderea aceasta, este mult mai uşor de plecat.

Educaţia – singura metodă de a menţine identitatea iudaică în România

- Credeţi că ar exista vreo soluţie pentru ca ei să rămână?

- Crearea de programe comunitare care să îi aducă mai aproape, să îi facă receptivi la iudaism, cultură, tradiţie şi să le ofere o identitate. Aici, în România, în urmă cu câţiva ani, a existat un nucleu de viaţă comunitară, un nucleu de educaţie iudaică pentru tineri, astfel încât mulţi dintre aceştia au început să apară la activităţi. Sunt mândru că am fost şi eu parte din ceea ce s-a creat atunci, în perioada în care lucrau Sandra Segal, Mirela Aşman, Edi Kupferberg, Bianca Ştiubea, voluntarii JOINT, când funcţiona Centrul Pedagogic din Bucureşti. Ar dura prea mult să îi menţionez pe toţi cei implicaţi în acea activitate, dar mă gândesc la toţi cu foarte, foarte mult drag şi le mulţumesc. Iar mulţi dintre cei care sunt astăzi implicaţi în activitatea comunitară, cel puţin dintre tineri, sunt produsul acelor străduanii.

- Adică vechiul O.T.E.R.

- Şi O.T.E.R. şi Centrul Pedagogic „Yosef Hirsh"... Existau activităţi cu caracter social şi multe altele cu caracter educaţional pronunţat, iar aceste două componente erau întotdeauna combinate în programele organizate. Mă refer aici şi la cursurile de Talmud Tora, la seminariile de vară, la taberele de copii, la materialele educaţionale expediate în comunităţi şi în casele evreilor de pretutindeni... Au fost create apoi acele centre numite „Cluburi pentru generaţia de mijloc". Cred că şi acum, ca şi atunci, singura metodă de a menţine identitatea iudaică în România, de a-i menţine pe evrei aproape de comunitate şi de a-i menţine evrei, este aceea de a face educaţie, educaţie şi iar educaţie... Desigur, trebuie să ne preocupe şi componenta socială, fără de care nimic nu poate reuşi, dar trebuie să oferim programe autentic evreieşti, în care valorile iudaice să fie puse pe un plan înalt, în care conţinutul şi atmosfera să fie evreieşti...

- Nu cred că ar putea cineva să nu fie de acord cu ceea ce spuneţi, întrebarea mea ar fi însă CINE, după părerea dumneavoastră trebuie, cine poate să ofere această educaţie şi cum?

- Am sperat şi sper în continuare în potenţialul noii formule de lucru la care s-a ajuns, mai exact în Centrele Comunitare Evreieşti (J.C.C.-uri), deocamdată doar în Bucureşti şi Oradea. Înţeleg că vor mai urma şi alte astfel de Centre în curând, în alte comunităţi... Iar Rabinatul este şi el o parte importantă din procesul de educaţie şi dezvoltare a identităţii comunitare. Gândind, planificând şi implementând programe împreună, putem realiza multe.

- Aceste Centre Comunitare sunt de învăţătură sau de distracţie?

Şi una şi alta. Unele programe au un pronunţat caracter social. A existat şi continuă şi programul numit „Bereshit", spre exemplu, tot în organizarea J.C.C. Bucureşti, un program educaţional cu implicarea unor lectori din Israel şi care are foarte mult potenţial. Felicitări, pentru această iniţiativă a J.C.C.-ului din Bucureşti. Aşteptăm a doua ediţie, la finele lunii martie... Un scop principal al Centrelor Comunitare este acela de a atrage noi oameni. Evident, este cel puţin la fel de important ca oamenii care ne calcă pragul, fie la sinagogă, fie la Centrul Comunitar, fie la alte activităţi, să şi *rămână* cu ceva evreiesc, să înveţe ceva despre valorile pe care iudaismul le promovează şi să îşi dorească să revină... Subliniez din nou: ceea ce putem face este să continuăm să insistăm pe coordonatele care ne avantajează, deoarece nicăieri în altă parte evreii din România nu pot obţine lucruri precum iudaism, educaţie sau valori iudaice, într-un cuvânt: conţinut evreiesc. Doar aşa vom putea concura fără teamă cu lumea din afară. Şi doar aşa se creează identitatea!

„Bereshit" – o excepţională iniţiativă a Centrelor Comunitare

- Spuneţi-mi, O.T.E.R. - Organizaţia Tinerilor Evrei din România - poate fi revigorată?

- Au existat întâlniri pe tema asta, s-au încercat mai multe variante... Din păcate, nu vă pot răspunde la întrebare... Teoretic, s-ar putea, dar în practică, e greu de revigorat o activitate, o dată ce a încetat. Poate într-o nouă formulă...

- Şi cine poate face toate lucrurile despre care vorbiţi? Pentru că singur nu se poate...

- Da. Aşa este. Întreaga conducere a Federaţiei, preşedintele Vainer în particular, precum şi Marele Rabin Menachem Hacohen, m-au ajutat enorm în ceea ce am întreprins până acum şi vreau să le mulţumesc pentru asta. Însă la ora actuală lucrez încă, din păcate, cu puţini oameni – oameni pe care de altfel îi admir enorm pentru ceea ce fac şi care s-au dedicat vieţii religioase evreieşti din România. Dar nu putem face faţă în această formulă tuturor cerinţelor epocii moderne. Este nevoie de mai mulţi rabini în România, de oficianţi de cult şi *maşghihim* pregătiţi, de oameni care să facă educaţie iudaică... Mai este de mers până vom ajunge la necesarul de resurse (în special, umane) de care este nevoie.

Mai mulţi rabini, un noroc şi un vis realizabil

Şi, nu mă sfiesc să spun, vorbind de resurse umane reduse, că am avut şi momente când m-am simţit singur...

- Şi, poate, chiar descurajat, aşa, ca un fel de luptător cu morile de vânt?

- Am trecut şi prin asta. Problemele cu care ne confruntăm nu sunt simple! Aici, dacă ar fi să fiu cinstit, în primul rând cu mine însumi, aş spune că toţi rabinii tineri, proaspăt ieşiţi de pe băncile *ieşivot*-urilor, se simt un pic singuri şi descurajaţi la început. Viaţa din *ieşiva*, atmosfera vibrantă şi dinamică de acolo pe coordonata învăţării Talmudului, Bibliei sau filosofiei iudaice, nu se compară cu viaţa într-o comunitate, cu responsabilitatea unei funcţii, a unui serviciu.

- Unde mai pui că aici, în România, există nişte probleme specifice...

- Fără discuţie. Programul pe care l-am avut la ieşiva a fost absolut extraordinar, nefiind gândit doar pe componenta strict iudaică, ci şi pe cea de pregătire profesională: cum să vorbeşti în public, cum să asculţi sau să consiliezi un enoriaş, cum să faci faţă la o sumedenie de situaţii ce pot apărea şi multe altele. Dar, pe de altă parte, ţin minte că mi-a luat foarte mult timp să le explic celor de acolo, din America, cum arată de fapt Comunitatea din România...

- Şi au înţeles, într-un final?

- Unii mai mult, alţii mai puţin. Pentru că este greu să înţelegi, realităţile din comunităţile evreieşti din S.U.A. şi România sunt atât de diferite...

- Spuneţi-mi, vă rog, identitatea iudaică nu este şi o problemă de asumare?

- Categoric, da. Sunt mulţi evrei în România la ora actuală care îşi asumă această identitate, chiar în ciuda faptului că, dacă ar fi să o luăm doar după Legea mozaică, acestor oameni nu li se poate oficia o nuntă evreiască, nu pot fi număraţi în *minian* sau înmormântaţi într-un cimitir evreiesc, pentru că există o problemă din punctul de vedere al statutului halahic pe care îl au. Asta vom încerca, desigur nu dintr-o dată, ci în timp, să corectăm. Chiar în această vară se va face un prim pas, un curs de pregătire care să vină în întâmpinarea acestei probleme, un curs în premieră în România.

- Şi chiar vreţi să faceţi asta?!

- Nu este vorba dacă vreau sau nu să o fac. Trebuie! Nu putem să îi ignorăm pe aceşti oameni, care sunt membri ai comunităţii, care *vor* să fie evrei, care *simt* evreieşte, chiar dacă au „doar" tatăl evreu sau un bunic.

- Vorbind despre acest lucru, vedeţi dumneavoastră, în România există un număr de evrei de foarte mare valoare... imenşi... Cu privire la aceşti oameni, care sunt nume grele în România, la ce vă gândiţi în vederea, nu a „recuperării", pentru că ei nu au fost niciodată pierduţi, ci pentru a-i aduce mai aproape... Aceşti oameni doresc mai puţină rutină şi mai multă cultură, în care să se poată regăsi din punct de vedere spiritual...

- Sunt şi aici multe de spus. Nu totul depinde însă de mine. Acolo unde sunt eu responsabil, pretind că încerc să ofer cultură şi tradiţie şi, într-adevăr, mai puţină rutină. Încerc, spre exemplu, să „colorez" permanent ritualul sinagogal cu explicaţii şi comentarii pe marginea pericopei sau rugăciunilor, comentarii care urmăresc să ofere cultură şi să apropie un ritual (care înseamnă inevitabil şi rutină) de oameni ce trăiesc astăzi, în plin secol 21. Dar religia mozaică nu este una uşoară. Există şi reguli, care merg uneori până la a afecta întreaga viaţă a unui om şi pot să înţeleg chiar şi atunci când vine cineva şi spune: „aş vrea iudaism, dar...". Încerc să am o deschidere cât mai mare, însă am, alături de datoria faţă de oameni, şi o datorie faţă de Dumnezeu, de Legea mozaică, de tradiţie, de calitatea pe care o am de rabin modern-ortodox...

erc să fac cât mai bine ceea ce îmi stă mie în puteri...
stă dumneavoastră în puteri?
rând, eu am încercat să schimb un pic ceea ce se
nagogă, orientarea față de oamenii care vin și care,
r să stea de vorbă cu un rabin. Am stat de vorbă cu
în ultimele luni, și la Cancelaria Rabinică, și în
afara biroului sau sinagogii. Am văzut că ei simțeau
bească deschis cu cineva și am încercat să le ofer
să le arăt o „față umană", realmente umană, pe care
cu iudaismul. Nu o față rabinică, ci una a unui prieten
, a unui om care se oferă să îi asculte și să îi ajute...
vin la ceva menționat și mai devreme, însă deosebit
– România are nevoie la ora actuală de mai mulți
mulți educatori, de mai mulți oameni care să ofere
unități și în alte comunități. Este absolut vital pentru
care o desfășurăm!
la fel de tânără ca dumneavoastră și din această
și generația mai în vârstă. Vă mărturisesc că n-am
lungul vremii, prea mulți super-cunoscători în
âtă vreme nu se umblă aici, nu cred că se poate
.
rebuie să ne întâlnim undeva la mijloc. Pe de o parte,
ste și oferta și cererea de informație, dar nu trebuie
u acesta este singurul lucru de care avem nevoie.
erumane sunt la fel de esențiale. Vă dau doar un
mplul Coral, în fiecare joi, după rugăciunea de seară
8:00), are loc un program numit „Le'hitpalel", care
al ca o tentativă de a explica rugăciunile și ritualul
a le face mai accesibile. Aceștia oameni s-au adus
lt și acum învață împreună. Mai mult, răspunzând
rticipanților, am ajuns să vorbim și despre alte
subiecte, cum ar fi *cașrut*-ul, binecuvântările,
sărbători evreiești, Șabatul... Am început cu
cinci oameni. Acum vin 14-15 în mod constant.

- Ce se mai aude despre învățarea limbii ebraice?

- Există cursuri organizate de ebraică la Centrul Comunitar, în strada Popa Soare 18. Ebraica este cheia către o lume complet nouă. Una este să citești un material în traducere, alta ești în original. Există în Editura „Hasefer", spre crare numită „Talmudul", a lui A. Cohen, însă această ar un sumar „firav" al Talmudului (cu toate că nu îi aloarea ca și lucrare). Însă Talmudul adevărat are me, în ebraică și arameică... Sau traducerile în Bibliei... În fiecare sâmbătă la prânz, după serviciul luș-ul delicios, rămânem pentru o întâlnire despre ptămânii. Și, pentru că folosim o traducere în ibliei, avem de fiecare dată aceeași problemă: textul una, iar nuanțele introduse de traducere spun uneori minunat dacă evreii din România ar ști ebraica!

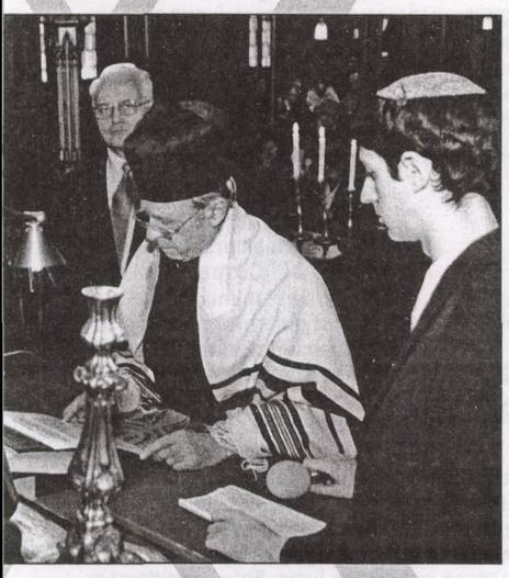

urile de Talmud Tora?
eva comunități în care aceste cursuri merg mai bine
e merg mai slab. Este un program dificil de menținut,
tă o supraveghere constantă pe teren, un dialog
ei care predau și acțiuni de pregătire a instructorilor
ra. Aceasta este misiunea coordonatorului activității,
em la ora actuală, dar situația
ă, sper, cât de curând...
nu este deloc o limbă ușoară.
altă limbă, o înveți mai bine

Sinagoga – casă de învățătură

este valabilă pentru toate
vă spun (și acum, poate că fac reclamă, dar o fac în
cauză) că fiica mea merge la grădinița „Habad",
ă Rabinul Naftali Deutsch și soția dânsului... Shiri
braică, la doi ani și jumătate! Este un cadru în care
ție iudaică nu numai o oră sau două pe săptămână,
plă la cursurile de Talmud Tora, ci în fiecare zi, de la
iar vreau să îi mulțumesc și să remarc ceea ce a
ul Deutsch. Merită tot creditul și cred că trebuie să îi
plul în această privință. Desigur, Federația și
se confruntă, spre deosebire de „Habad", cu multe
(administrarea patrimoniului, asistență socială și
), așa că nu este deloc ușor...
uri de viitor aveți?
rând, pentru copiii între 14 și 18 ani, avem în fiecare
rs internațional de cunoștințe biblice, „Chidon
ărui fază finală are loc în Israel. Este un lucru
pentru participanți pentru că, pe lângă faptul că îi
deschidă Biblia și să învețe despre istoria și tradițiile
eu, există și un program în Israel, făcut de niște
fesie. În fiecare an, doi participanți din România iau
concurs. Programul de pregătire pentru concurs a

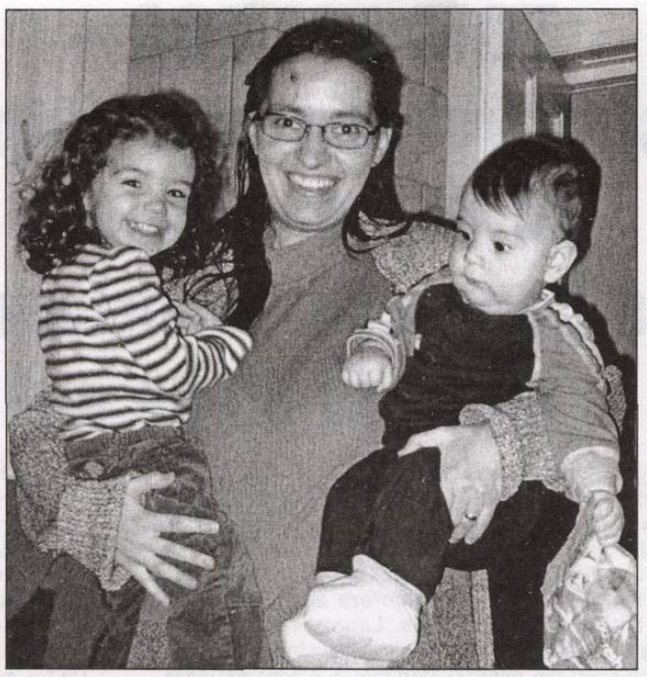

avut anul acesta două etape, prima concretizându-se chiar la sfârșitul săptămânii trecute într-un mini-seminar de pregătire numit „Madregot", la care a lucrat foarte mult Anda Dumitru. Și, în al doilea rând, există un concurs pe internet (la adresa *http://dvartora.jewish.ro/concurs*), deschis aceleiași categorii de vârstă, prin care încercăm să îi ținem pe participanți „în priză", să aibă tot timpul materiale, să fie motivați să lucreze, să vrea să afle... Un alt program este cel destinat pregătirii supraveghetorilor de cașrut (*mașghihim*) și pentru oficianții de cult. Este necesar, de asemenea, să fie pregătit și personalul neevreu care lucrează la restaurantele rituale sau la Centrele de Instruire și Recreere ale Federației. Plănuim aceste acțiuni în aproximativ două luni. Un alt program este cel de pregătire în iudaism, despre care am mai amintit, grupul-țintă principal fiind acela al membrilor comunității proveniți din căsătorii mixte și care vor să devină evrei conform Legii mozaice. Primul pas pe care îl putem face pentru acești oameni, din întreaga țară, este acela de a-i ajuta să se pregătească, să afle mai multe, să le oferim cunoștințe solide despre iudaism și religia mozaică. Lucru valabil pentru oricine de altfel, nu doar pentru cei în această situație...

- Ar putea fi și o contracarare a antisemitismului, prin cunoaștere.

- Foarte adevărat. Eu, unul, nu cred că programul pe care Federația îl va organiza, prin intermediul Cancelariei Rabinice, în această vară, va fi unul singular. Cred sincer că o parte importantă din viitorul aceste comunități sunt și cei care se vor apropia mai mult în acest fel. Și totul va depinde de succesul primei etape...

- Altceva?

„Sidurul" unificat – carte de rugăciuni completă

- *Sidurul*. Va exista, cu ajutorul lui Dumnezeu, tot în vara aceasta, o carte de rugăciuni completă, cu ebraică, traducere în limba română și transliterare a textului ebraic în alfabet latin. Este, la ora actuală, un proiect vital pentru continuarea activității de cult mozaic în România. Este deosebit de important să avem un *Sidur* unificat, al comunității evreiești din România, de a putea anunța numărul paginii în timpul serviciilor religioase, pentru ca toți să poată deschide la aceeași pagină și urmări ritualul... Mai plănuim și două alte activități legate de identitatea iudaică, tot pentru vară: un seminar numit „SiHA" și o ediție aniversară de zece ani de la primul Seminar de Iudaism și Istoria Evreilor.

- În ciuda greutăților existente, rămâneți optimist.

- Pe de o parte, n-am încotro. Pe de altă parte, am spus-o și o repet: *această comunitate are un potențial extraordinar*. Chiar dacă nu vom mai fi niciodată o comunitate mare din punct de vedere numeric, sper să fim o comunitate mică, dar închegată.

- Să nu obosiți... să mergeți mai departe!

- Vă mulțumesc. Să dea Dumnezeu! Știți, și soția mea mă roagă să nu obosesc și să trec mai mult și pe acasă, ca să stau mai mult cu copiii... Adevărul este că față de copiii noștri, Shiri și Ariel, mă simt cel mai dator să izbutesc ce îmi propun. Pentru că viitorul este al copiilor noștri, ai tuturor... Desigur, mă simt dator să reușesc și față de mentorul meu, Marele Rabin Menachem Hacohen, pe care îl iubesc și îl stimez enorm și care m-a ajutat foarte mult să mă formez ca individ. A fost unul dintre promotorii trimiterii mele în S.U.A., alături de dr. Zvi Feine (fost director al JOINT în România) și de dl av. Iulian Sorin. Ei, împreună cu câțiva sponsori din Statele Unite și prin mijlocirea JOINT-ului, au creat programul de pregătire care m-a făcut să fiu astăzi ceea ce sunt. Față de toți acești oameni și față de mulți alții cărora, deși nu îi menționez pe nume aici, le mulțumesc – mă simt dator. Iar în ceea ce îl privește pe Marele Rabin, l-aș vrea cât mai mult timp alături de mine și de comunitatea din România... Și ar mai fi câțiva oameni fără de care chiar nu pot încheia... În primul rând, părinții mei și soția mea, Livia, care m-au susținut și continuă să mă susțină în tot ceea ce fac. Mi-l amintesc întotdeauna cu drag și pe prietenul meu Yosef Hirsh (z.l.), voluntarul JOINT în România care a contribuit esențial la crearea O.T.E.R. și la fondarea Centrului Pedagogic al Federației. Un om care s-a dedicat întru totul acestei comunități și care a făcut atât de multe... Și, nicidecum cei din urmă, trebuie să amintesc și pe toți cei pe care i-am întâlnit la „Yeshivat Chovevei Torah" (*www.yctorah.org*), rabini, personal administrativ sau colegi, care mi-au îndrumat pașii și mi-au oferit atâtea posibilități... Mulțumesc tuturor și mulțumesc lui Dumnezeu că au fost și sunt parte din viața mea...

Datoria morală față de mentorii mei

- Vă mulțumesc și vă doresc tot succesul din lume!

A consemnat NEDEEA BURCĂ

Întâlnire de excepție la Patriarhia Română

F.C.E.R. și Biserica Ortodoxă Română își vor lărgi colaborarea în spiritul ecumenismului

La sfârșitul lunii trecute, la sediul Patriarhiei Române, s-a desfășurat o întâlnire de excepție între P.F. Daniel, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, și o delegație a Patriarhiei cu membrii unei delegații la nivel înalt a conducerii F.C.E.R. (dr. *Aurel Vainer*, președinte, ing. *Paul Schwartz*, vicepreședinte, ing. *Albert Kupferberg*, secretar general, alți membri ai Consiliului de Conducere, av. *Iulian Sorin*, fost președinte interimar al Federației, reprezentanți ai tinerilor), a conducerii Rabinatului (Marele Rabin *Menachem Hacohen* și *Rabinul Șlomo Sorin Rosen*), a C.E.B. (președinte prof. ing. *Osy Lazăr*) și a B'nai B'rith (președinte ing. *José Iacobescu*). Convorbirile au scos în evidență excelentele relații dintre cele două culte, precum și voința ambelor părți de a le continua la un nivel superior.

Președintele F.C.E.R., deputat dr. *Aurel Vainer*, l-a felicitat pe Prea Fericitul *Daniel* pentru noua sa funcție și i-a prezentat situația comunității evreiești din România, care conviețuiește cu poporul român de peste șase secole, rolul pe care îl exercită Federația și Consiliul de Conducere pentru păstrarea și dezvoltarea moștenirii iudaice și efor-turile depuse de domnia-sa ca deputat pentru ca, prin anumite inițiative legis-lative, să faciliteze viața vârstnicilor supraviețuitori ai Holocaustului. Conducerea Federației, a arătat dr. *Aurel Vainer*, se preocupă de menținerea în bună stare a patrimoniului sacru al evreilor, care este și al poporului român, acesta compunându-se din 94 de sinagogi funcționale, 813 cimitire evreiești, din care 587 în localități în care nu mai trăiesc evrei. De aceea, îngrijirea lor reprezintă o sarcină dificilă pentru comunitatea evreilor. Noi - a mai arătat președintele F.C.E.R. - înțelegem semnele vremii și suntem susținătorii dialogului interetnic și dezvoltării acestuia, idee concretizată prin numeroase manifestări pe care le organizăm, cum a fost de pildă cea de la Sighișoara. Remarcăm cu satisfacție că Biserica Ortodoxă Română este întotdeauna prezentă la aceste acțiuni. Pentru noi este foarte important să abordăm subiecte comune, izvorând din cele trei religii avrahamitice, să continuăm dialogul, iar Cultul Mozaic să reprezinte în acest demers o punte, a arătat vorbitorul. În context, președintele F.C.E.R. a propus o serie de acțiuni pe multiple planuri în beneficiul celor două culte: ● Pentru a scoate în evidență faptul că iudaismul și creștinismul reprezintă rădăcinile comune ale civilizației Europei, să se organizeze, în anul 2008, un eveniment inter-religios despre relația dintre mozaism și creștinism ● Scoaterea în evidență în cadrul predicilor preoților ortodocși, a bunei conviețuiri, de-a lungul vremii, a evreilor și creștinilor din țara noastră, cu accent pe rădăcinile comune ale celor două religii ● Demers comun pentru o legislație care să prevadă că TVA pe care, potrivit noului Cod fiscal, și cultele trebuie să o plătească – să revină Ministerului Culturii și Cultelor, care să repartizeze banii acestora din urmă. Cu sprijinul reprezentantei celui mai puternic cult din România – B.O.R. – inițiativa ar putea avea succes, a remarcat dr. *Aurel Vainer*.

Prea Fericitul DANIEL,
Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române

Morala socială a profeților s-a transmis în creștinătate

Mulțumind pentru propunerile președintelui F.C.E.R., Prea Fericitul *Daniel* a apreciat că toate aceste inițiative sunt realizabile și practice. El și-a manifestat satisfacția față de perspectivele de cooperare, dintre care unele se înscriu în continuitatea acțiunilor comune. Evreii și creștinii, a subliniat patriarhul B.O.R., reprezintă baza culturii europene, iar Israelul este un stat în care domnește o mentalitate europeană. Patriarhul *Daniel* a propus organizarea unui simpozion internațional cu experți evrei și creștini pentru a scoate în evidență complementaritatea celor două religii. Morala socială a profeților, a arătat în continuare domnia-sa, s-a transmis în creștinătate, ideile pe care le susțineau au devenit valori universale. Chiar și conceptul de drepturi ale omului are origine biblică. Este vorba de principii de bază care au devenit principii de cooperare universală. Omul a fost creat după chipul lui Dumnezeu și de-aici decurge și integritatea și valoarea vieții, a spus Prea Fericirea Sa, care a adăugat că susține toate propunerile președintelui F.C.E.R., inclusiv cea legată de returnarea TVA. Patriarhul *Daniel* a salutat prezența Marelui Rabin *Menachem Hacohen* pe care îl consideră prieten, savant și teolog și care, deși este rabin ortodox, se adaptează contemporaneității.

Din partea B'nai B'rith, ing. *José Iacobescu* a menționat că, la reuniunea B'nai B'rith Europa, domnia-sa a ridicat problema identității iudeo-creștine reprezentând baza culturii europene și l-a invitat pe Patriarhul *Daniel* la Convenția europeană a B'nai B'rith, care se va desfășura la București în mai a.c.

Marele Rabin MENACHEM HACOHEN

Evrei și creștini – luptăm pentru același ideal

Suntem prieteni vechi, avem idei comune, luptăm pentru același ideal, a spus Marele Rabin *Menachem Hacohen*. Domnia-sa a enumerat problemele cu care se confruntă F.C.E.R. în întreținerea sinagogilor și cimitirelor, precum și faptul, că atât evreii, cât și creștinii întâmpină dificultăți în atragerea credincioșilor în sinagogi și biserici prin metode vechi. În poziția pe care o ocupă, Patriarhul *Daniel* poate să facă multe, scoțând în evidență valorile comune ale celor două religii. Marele Rabin l-a prezentat apoi pe noul Rabin, *Șlomo Sorin Rosen*, un tânăr cu calități deosebite. Făcând o paralelă cu semnificația Anului Nou al Pomilor și a legăturii cu omul care îi plantează și îi îngrijește și care dau roade dacă există răbdare, Marele Rabin a spus că același lucru este valabil și cu tineretul, respectiv cu tânărul rabin, care, după trei ani de studii excepționale în S.U.A., s-a întors în România și și-a început activitatea. Domnia-sa și-a exprimat speranța că, cu ajutorul F.C.E.R., în calitatea pe care o are, *Șlomo Sorin Rosen* va contribui la educația tineretului și că B.O.R. și Patriarhul *Daniel* vor manifesta aceeași prietenie față de tânărul rabin ca și față de el. Intervenind, dr. *Aurel Vainer* a menționat că poate prietenia dintre conducătorii celor două culte îl va convinge pe Marele Rabin să rămână în continuare în funcția pe care o ocupă de aproape zece ani, de Șef Rabin al Cultului Mozaic din România.

*

Patriarhul *Daniel* l-a felicitat pe tânărul rabin și a apreciat calitățile lui, cunoștințele, entuziasmul și înțelepciunea lui fiind o binecuvântare pentru comunitate. Prea Fericirea Sa s-a pronunțat pentru continuarea bunelor relații, a colaborării, subliniind că aportul evreilor la dezvoltarea pe multiple planuri a României este o contribuție europeană. Prezența numeroaselor personalități evreiești din Moldova, a remarcat vorbitorul, au determinat venirea multor personalități occidentale la Iași. Patriarhul *Daniel* l-a invitat pe Rabinul *Șlomo Sorin Rosen* să vină și să discute noile forme de colaborare cu tinerii ortodocși, inclusiv cu preoții tineri.

În încheierea convorbirilor, cele două delegații au făcut schimb de cadouri.

EVA GALAMBOS

EVREII ÎN LUME

Părintele privatizării şi consilierul economic al tuturor preşedinţilor Ucrainei

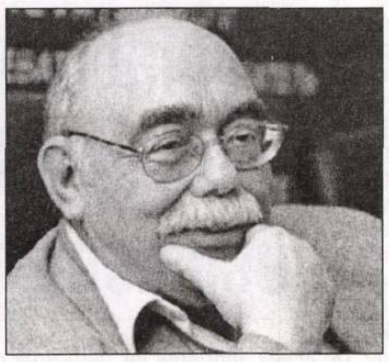

Deşi are familie, de două decenii trăieşte singur la Kiev. Este evreu, dar se consideră fericit că s-a născut în Ucraina, pentru că, aşa cum spune el, lucrul cel mai interesant este să vezi cum se edifică o nouă naţiune. Alexander Paskhaver n-a fost numai un simplu martor al evenimentelor istorice, ci a şi pus umărul la ele. A fost şi este consilierul economic al tuturor preşedinţilor Ucrainei de la declararea, în 1991, a independenţei ţării.

Paskhaver are un doctorat în economie, este preşedintele Centrului pentru Dezvoltare Economică din Kiev, este un important partener al Grupului de Consultanţă Kiev, preşedintele Asociaţiei Ucrainiene a Firmelor de Consultanţă, preşedintele Consiliului editorial al buletinului „Enterprise“ aparţinând societăţii „Ucrainian Economy Monitoring“ şi membru al Consiliului de Coordonare a Confederaţiei Evreieşti din Ucraina. El declară că nu doreşte nici faimă, nici bani; dacă le-ar fi vrut s-ar fi dus la cei doi fii ai săi care au plecat în S.U.A. în anii '90.

Autor a peste 100 de publicaţii ştiinţifice şi zeci de articole în ziare, acum Paskhaver scrie un eseu despre reconstrucţia Ucrainei, domeniu pe care îl cunoaşte foarte bine. În 1960, ca tânăr absolvent al Universităţii Economice din Kiev, a fost numit şeful Departamentului de Statistică Industrială la Biroul de Statistică din Kiev. După doi ani, şi-a început studiile postuniversitare la Institutul pentru Economie al Academiei de Ştiinţe a U.R.S.S. din Moscova. Dar când şi-a primit diploma, şi-a dat seama de înţelegerea tacită, care exista, de a nu lăsa un evreu să se manifeste în această profesie. „Petro Bagrâi, directorul de-atunci al Institutului pentru Economie din cadrul Academiei de Ştiinţe din Ucraina, l-a sunat pe tatăl meu şi i-a spus că ar dori ca eu să lucrez la Institut. Dar cuvântul decisiv aparţinea unui activist al partidului comunist, care s-a opus energic la angajarea unui evreu într-o instituţie a Academiei“. A trebuit să mai treacă un an până când Paskhaver a reuşit să fie admis la institut, unde a rămas pentru următorii 20 de ani. În 1990, în plină perestroika, Paskhaver a părăsit sectorul public şi a început să se ocupe de privatizarea întreprinderilor de stat. A fost expert-şef al Centrului de Reformă a Pieţii, o organizaţie neguvernamentală compusă din cei mai importanţi economişti ai ţării care încercau să transforme fundamental economia Ucrainei. „În 1991, Ucraina părea doar un fragment din complexul economic naţional al fostei Uniuni Sovietice“, a scris el într-un recent articol. Nu avea o economie de sine stătătoare, din cauza preponderenţei sectorului militar industrial. Prăbuşirea U.R.S.S. a reprezentat o lovitură teribilă pentru economia Ucrainei şi, de 16 ani, încercăm să depăşim această situaţie“.

Primul preşedinte al Ucrainei, Leonid Kravciuk, l-a invitat pe Paskhaver să fie consilierul lui în probleme economice. Dar el a pierdut alegerile din 1994 în faţa lui Leonid Kucima. Atunci a devenit pentru cinci ani consilierul acestuia în probleme de privatizare, Paskhaver fiind unul dintre autorii programului naţional de privatizare şi al unor articole din Legea privatizării. A fost o perioadă dificilă când o mare parte a intelectualilor evrei a emigrat, inclusiv cei doi fii ai lui. După părerea lui Paskhaver, Leonid Kucima a reuşit să refacă economia Ucrainei, dar regimul lui a fost dominat de corupţie. El îl apreciază pe actualul preşedinte, Viktor Iuşcenko, deoarece este creatorul entităţii politice ucrainiene şi încearcă să combată antisemitismul.Paskhaver recunoaşte că în Ucraina există antisemitism, dar acesta nu este un fenomen de sine stătător, ci una dintre formele de xenofobie.

După decenii petrecute în „coridoarele puterii“ în Ucraina, Paskhaver cere răbdare când este vorba, mai ales, de lupta pentru a instaura democraţia şi libertatea.

EVA GALAMBOS

TOM LANTOS – singurul supravieţuitor al Holocaustului din Congresul american – a murit la 80 de ani

Congresmanul american Tom Lantos a fost bine cunoscut pentru luările sale de poziţie în favoarea Israelului şi pentru poziţia lui fermă de combatere a antisemtismului. Una dintre cele mai importante iniţiative ale lui a fost decizia, votată de Congres, de a obliga Departamentul de Stat să monitorizeze şi să elaboreze anual un raport privind antisemitismul în lume. Lantos s-a născut la Budapesta, a fost unul dintre elevii cei mai străluciţi ai unui prestigios liceu din capitala Ungariei. Îi plăcea să joace fotbal, dar chiar şi în adolescenţă, îşi aminteşte un prieten din copilărie, prefera cărţile. În vara lui 1944, la vârsta de 16 ani, a fost trimis, *împreună cu alţi adolescenţi evrei*, într-un lagăr de muncă la Uzinele Weiss Manfred de lângă Budapesta unde, în timpul bombardamentelor paznicii nu i-au lăsat să stea în adăpostul din incinta fabricii şi i-au gonit într-un şanţ. Deoarece nu se simţeau în siguranţă acolo, au preferat să stea afară. În urma unui atac aerian, unul din grup a fost lovit de o schijă şi a murit, iar şanţul de unde au ieşit a fost lovit din plin şi toţi cei de-acolo şi-au pierdut viaţa. Au fost duşi apoi într-un alt lagăr de muncă de unde Lantos a fugit şi s-a adăpostit la Budapesta într-o casă care se afla sub protecţia lui Raoul Wallenberg. Fiind blond cu ochi albaştri, era folosit drept curier, ieşea din casă să procure alimente pentru cei ce se ascundeau. A fost prins o dată de nyilaşişti, dar a scăpat numai cu o bătaie.

Un mare prieten al Israelului şi un luptător neclintit împotriva antisemitismului

Mama lui, care l-a crescut singură, a dispărut în Holocaust şi a rămas orfan. Şi-a continuat studiile de liceu, a intrat la Facultatea de Medicină, dar nu a rezistat decât două săptămâni; a învăţat foarte bine engleza, a activat la o organizaţie evreiască de asistenţă şi, în 1947 a primit o bursă în Statele Unite. Aici a studiat economia politică şi s-a specializat în relaţii internaţionale, şi-a dat doctoratul şi a predat la Universitatea din San Francisco. A fost uneori invitat şi la televiziune şi a fost consiler de politică externă pentru mai mulţi senatori. Apoi, în 1980, a candidat pentru un loc în Camera Reprezentanţilor din partea Partidului Democrat, învingându-şi adversarul, candidatul republican, cu 5.600 de voturi. A fost singura dată când a înregistrat un rezultat atât de strâns, la toate celelalte alegeri a câştigat la mare diferenţă de voturi. Prima lui iniţiativă legislativă a fost de a-l face pe Raoul Wallenberg cetăţean de onoare al S.U.A. şi de a cere U.R.S.S. să dezvăluie ce s-a întâmplat cu diplomatul suedez.

Un rol important în carierea sa a fost jucat de soţia lui, Anette, care şi-a pierdut şi ea mama în război. Ea îl însoţea în fiecare zi la Congres unde avea un mic birou şi se preocupa, ca şi soţul ei, de *drepturile omului*. Cei doi au avut două fete, 17 nepoţi şi doi strănepoţi. Una dintre fiice, Katrina, încearcă să urmeze exemplul tatălui ei şi se implică în viaţa politică americană.

Unul dintre principiile politice ale lui Lantos a fost necesitatea de a extinde relaţiile cu cât mai multe ţări. Deşi anticomunist convins, înainte de 1989 a vizitat Ungaria, unde a stat de vorbă cu Janos Kadar, şi România, unde a încercat să-l convingă pe Ceauşescu să extindă drepturile minorităţilor. După 1989, a militat pentru invitarea în NATO a fostelor ţări socialiste est-europene. Într-o primă etapă a sprijinit războiul din Irak, dar mai târziu s-a distanţat de politica preşedintelui George Bush. A fost un susţinător constant al Israelului. Lantos s-a pronunţat cu hotărâre împotriva antisemitismului şi, cu toate că îşi iubea ţara natală, Ungaria, nu s-a abţinut să atragă atenţia şi să critice vehement manifestările antisemite, xenofobe ale unor partide politice, cum a fost MIEP, al lui I. Csurka, şi a condamnat formarea Gărzii ungare.

În ianuarie a.c., îşi anunţase retragerea din motive de sănătate, gest apreciat de cei care-l cunoşteau şi-i erau prieteni ca o mare pierdere pentru cauza drepturilor omului şi a minorităţilor, pentru combaterea antisemitismului. La 11 februarie, Tom Lantos a murit, în vârstă de 80 de ani. (E.G.)

MARK BROXMEYER – susţinător al candidatului Republican pentru preşedinţia S.U.A., John McCain

Senatorul John McCain, cu şanse mari de a fi desemnat candidatul Partidului Republican la alegerile prezidenţiale din S.U.A., l-a invitat pe Mark Broxmeyer, specialist în domeniul imobiliar şi fost lider al unui puternic lobby pro-israelian, să devină consilierul lui pe probleme evreieşti şi să facă parte şi din Comitetul Financiar Naţional.

Broxmeyer a absolvit, în 1972, Universitatea din Hofstra. În 1973, a fondat şi a devenit preşedintele agenţiei imobiliare „Fairfield Properties“, care azi valorează multe milioane de dolari. El a contribuit masiv din punct de vedere financiar la campania lui McCain, dar este apreciat mai ales pentru calităţile sale de om politic. Broxmeyer a fost numit în funcţii importante şi de către preşedintele George Bush sr, precum şi de către guvernatorul statului New York, George Pataki. Acesta l-a desemnat membru în consiliul director al Corporaţiei de Dezvoltare a Naţiunilor Unite.

A fost puternic implicat şi în activitatea unuia dintre cele mai puternice grupuri de lobby care militează în favoarea Israelului – Institutul Evreiesc pentru Probleme de Securitate Naţională (IEPSN), un institut de cercetări şi de sprijin cu baza la Washington. IEPSN promovează cooperarea dintre Israel şi S.U.A. în probleme vitale ca securitatea, apărarea antirachetă, armamente, terorism şi proliferarea armelor de distrugere în masă în întreaga lume. Este considerat o autoritate în problemele de securitate ale Israelului. Prin intermediului IEPSN, el a avut întrevederi cu oficialităţi de rang înalt implicate în probleme de securitate şi cu diplomaţi din întreaga lume pentru a întări relaţiile Israelului cu S.U.A. şi alţi aliaţi importanţi, în vederea realizării păcii globale. Este invitat adesea la posturi de radio şi televiziune, fiind considerat o sursă de încredere în probleme de securitate. (E.G.)

Cineaşti evrei – câştigători la marile festivaluri de filme

Fraţii *Joel* şi *Etan Coen*, cineaşti cu o viziune originală şi modernă, sunt marii câştigători ai Oscarului 2008. Ei au obţinut statueta mult râvnită pentru cel mai bun film, un western sângeros şi trist – *No Country for Old Men* –, cât şi alte două Premii Oscar - pentru regie şi adaptarea romanului pentru film. În plus, *Javier Bardem* a fost recompensat cu Oscarul pentru cel mai bun actor în rol secundar, tot în filmul fraţilor Coen. Cei doi au un bogat palmares de premii, printre care un „Palme d'Or“ la Cannes în 1991, pentru filmul *Barton Fink*, premii „Bafta“ şi mai multe premii „Globul de Aur“. *Daniel Day-Lewis*, actor britanico-irlandez, cu mamă evreică, a obţinut Oscarul pentru cel mai bun actor în rol principal, în filmul *There Will Be Blood*.

Filmul israelian *Beaufort*, descriind un episod din ultimul război din Liban, s-a aflat pe lista celor cinci nominalizări pentru cel mai bun film străin, dar a pierdut „la mustaţă“, în favoarea peliculei austrice *Falsificatorii de bani*, inspirată dintr-un episod al Holocaustului. În schimb, la Festivalul de la Berlin, regizorul lui *Beaufort*, israelianul *Joseph Cedar*, a obţinut „Ursul de Aur“ pentru regie, iar pelicula israeliană *Sweet Mud* a primit „Ursul de cristal“, la secţiunea pentru copii şi tineret. (E.G.)

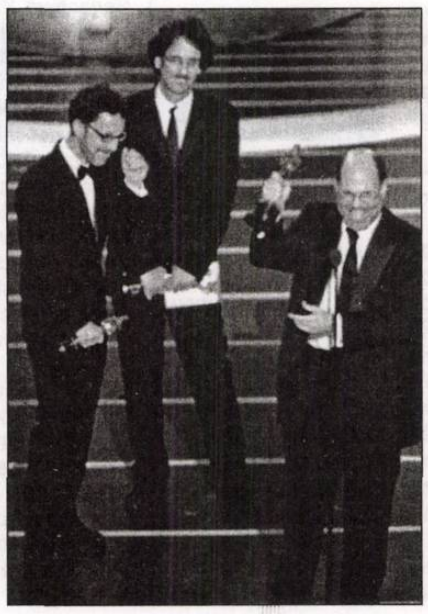

Din istoria comunităţilor evreieşti de pretutindeni

Cea mai veche comunitate evreiască din Indiile de Vest

Se pare că în Jamaica s-a format prima comunitate evreiască în Indiile de Vest, o dată cu venirea lui Columb. Numele insulei, în limba locuitorilor, însemna „a soarelui“. Indienii arawak practic au dispărut. Maranii s-au întors la religia strămoşilor, inchiziţia fiind mai puţin activă în această zonă. În 1830 ei au căpătat drepturi cetăţeneşti. Biblioteca din Kingston păstrează mărturii ale contribuţiei evreilor la dezvoltarea socio-economică şi culturală în insulă. În 1834, apare primul ziar jamaican, sub direcţia fraţilor Jacob şi Joshua de Cordova, care au editat peste câtiva ani şi o revistă, „The First Fruits of the Vest“ („Primele fructe ale Vestului“), cu ştiri şi literatură de autori din Indiile de Vest. În urmă cu 40 de ani, rabinul Bernard Hooker a înfiinţat „Academia Hillel“, cea mai bună şcoală pentru copii, pe lângă evrei fiind primiţi şi cei de alte credinţe, albi şi de culoare. În Kingston una din clădirile importante, situate în centrul oraşului, este cea a Congregaţiei Unite Evreieşti, ridicată în 1921. În apropiere se găsesc Sinagoga şi grădina, unde s-au amplasat vechi pietre tombale din sec. XVIII, cu inscripţii în ebraică, engleză, portugheză. Comunitatea evreilor are circa 500 de membri. (B.M.M.)

OCTAVIAN SAVA 80

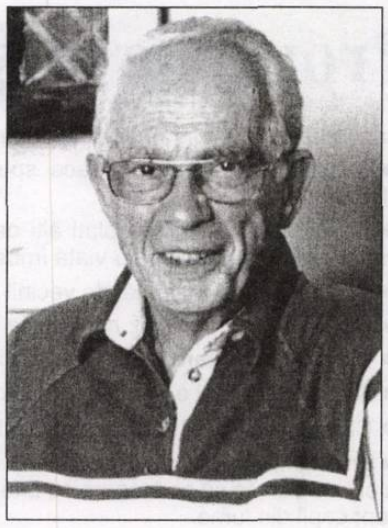

Spectacol „cu casa închisă“

Spectacolul în regia lui *Octavian Sava*, după un scenariu scris tot de el, având pretext aniversar (scriitorul, omul de radio, film, televiziune, presă scrisă a împlinit 80 de ani) s-a jucat, la 24 februarie a.c., în sediul J.C.C.-ului, „cu casa închisă“ şi cu lume în picioare. Nu-i de mirare faptul. E publicul *lui*, oameni care-l „ştiu“ de-o viaţă şi care-l iubesc, pentru că e mare nevoie-n lumea asta „plină de-amar“, de oameni care să te ajute să treci mai lesne peste necazuri cu-n cântec şi-o glumă. E adevărat că umoriştii sunt oameni gravi? Este. Ce altceva sunt romanul despre „Cazul Beilis“, publicat la *Hasefer*, sau *musicalul* „Estera“, pus în scenă la T.E.S.? Mă refer doar la cele mai recente prezenţe literare ale lui Octavian Sava.

O aniversare are, întotdeauna, un ceremonial. L-a avut şi de data aceasta, pus în operă de şeful Sectorului Cultură – Ştiinţă al F.C.E.R., dr. ing. *José Blum*, care a schiţat un succint C.V. al sărbătoritului şi ne-a invitat la o călătorie muzicală în lumea lui Eli Roman, Mişu Iancu, Richard Stein, Edmond Deda, Henri Mălineanu, Alexandru Mandy, Laurenţiu Profeta, Dan Mizrahi; lumea anilor tineri ai celor mai mulţi din sală. Invitaţia a fost preluată de moderator, sărbătoritul în cauză, care şi-a făcut o „Autobiografie rimată“, prolog *sui generis* de Purim, şi şi-a prezentat ghizii excursiei în timp: cunoscuţii şi îndrăgiţii actori ai T.E.S., *Roxana Guttman, Rudy Rosenfeld*, una din societarele Naţionalului bucureştean, *Medeea Marinescu*, cântăreţul la fel de popular în Israel ca în România, *Dorin Atanasiu*, şi o „voce“ nou-nouţă, remarcabilă: doctorul în regie, cu specialitate în *musical*-uri şi studii în America, *Cezar Ghioca*. Încă o probă că umoriştii sunt foarte serioşi purtători de cuvânt ai electoratului a fost parodia amicală la unul din cele mai recitate poeme ale lui *Aurel Storin*, cu titlu „uşor“ schimbat: „De asta, Doamne, i-am ales?“ N-a întârziat contribuţia directă a amicului Storin: o confesiune „jucată“ despre începuturile sale de secretar literar la teatrul de revistă sau cum s-a născut şlagărul lansat de Luigi Ionescu, „Lalele“, de Temistocle Popa, pe versurile subsemnatului.

Întreg spectacolul moderat de sărbătorit a fost dozat cu inteligenţă şi poezie, cu ironia şi autoironia născute din observarea atentă a vieţii de zi cu zi; parte – moştenire evreiască, parte – veche deprindere de jurnalist-scenarist-scriitor. Trebuie spus că printre invitaţii de onoare aflaţi în sală s-au numărat *Oli Roman* şi *Didi Felea*, soţiile regretaţilor Eli Roman şi Aurel Felea, renumitul *gershwin*-ist, compozitorul, pianistul, profesorul *Dan Mizrahi*, una dintre „legendele vii“ ale Radio-ului, *Ion Vova*. „O dată cu luna Adar soseşte veselia“, stă scris în cărţile noastre sfinte, a remarcat, în final, preşedintele C.E.B., ing. *Osy Lazăr*, care, situându-se pe aceeaşi lungime de undă cu tonul avanpurimistic al matineului, a recitat un monolog despre humântaş, dintr-unul din spectacolele de Purim din anii precedenţi. În semn de preţuire pentru întreaga activitate culturală comunitară a sărbătoritului, preşedintele C.E.B. i-a înmânat *Diploma de Membru de Onoare* al Comunităţii bucureştene. Aplauze şi flori, acestea din urmă - oferite de dr. ing. *José Blum*, în numele conducerii F.C.E.R. şi al său personal, au încheiat o dimineaţă de „primăvară în februarie“, parafrază la şlagărul anilor ‘60, „E primăvară în ianuarie“. Iată că „microbul“ se „ia“ şi că primăvara, ca stare de spirit, ne-a spus, cu luciditate, „prezent“.

IULIA DELEANU

„Şi totul din iubire“

Cristina Kiss nu-şi doreşte niciodată imposibilul, ci numai miraculosul, despre care ştie, din proprie experienţă, că există, că-i este accesibil. Muzica o însoţeşte, prezenţă invizibilă, o apără chiar şi atunci când se află în mulţime, departe de lumini, de aplauze, de blitz-urile aparatelor de fotografiat. De câte ori nu m-am întrebat câţi oameni există în dirijoarea Corului „Bim Bam“, prezentă de Hanuca, Tu Bişvat, Purim la Templul Coral, la Centrul Comunitar Evreiesc şi, mai ales, la spectacolele Şcolii „Lauder-Reut“?! Răspunsul avea să-mi fie dat, fără să apuc să formulez cu glas tare întrebarea, aflându-mă în vizită la Studioul Bim Bam. În fiinţa Cristinei, pragmatismul formaţiei de inginer specialist în centrale nucleare se îmbină cu sensibilitatea omului de artă. Cea care, la absolvirea Facultăţii de Energetică, în 1989, era repartizată la Centrala nucleară de la Cernavodă, face parte din familia copiilor care „s-au născut pe scenă“. Ce carte de vizită mai elocventă decât mama – Georgeta Mihalache, cunoscută solistă a Teatrului de Estradă din Ploieşti; tatăl – regizor şi director al Teatrului de Păpuşi „Ciufulici“ din aceeaşi urbe! „Stăteam la repetiţii, la vizionări, cunoşteam replicile personajelor, eram, într-un cuvânt, copil de trupă“, îşi retrăieşte copilăria cu toate bucuriile, dar şi cu suferinţele pe care le-am îndurat toţi în anii ceauşismului. Îşi aminteşte de frigul din sală. Spectatorii îşi puteau „permite“ să nu lase hainele la garderobă. Dar actorii? Existau şi suferinţe mai vechi; istorisiri de familie. Tatăl ei a fost militar, avea pregătire tehnică. După război, a fost scos din armată. Dintre toate facultăţile pe care le-a încercat în dorinţa de a-şi reconstrui viaţa, s-a oprit asupra I.A.T.C.-ului. După rigoarea celor 12 ani de militărie, teatrul reprezenta supapa de eliberare a unei sensibilităţi multă vreme ţinută sub obroc. „S-a întregit pe sine“, îi înţelege opţiunea fiica lui. Să fie adevărat că istoria se repetă câteodată şi pe plan individual? „Pentru inginera din mine, fiecare spectacol, album este rezultatul unui proiect pe care ştiu că-l am de dus până la capăt“, revine în prezent gazda mea, explicându-şi determinarea şi prin disciplina interioară deprinsă în studenţie. O studenţie pe care o caracterizează drept „un slalom printre cursuri, examene, repetiţii şi spectacole“.

Interviu cu dirijoarea Corului „Bim Bam“ al Şcolii „Lauder-Reut“, CRISTINA KISS

- Din câte înţeleg, n-aţi făcut-o în calitate de amatoare.

- Nu. Aveam 15 ani când părinţii au cumpărat o pianină, la care am descifrat singură *Für Elise*. Atunci mi-au luat profesoară de pian iar mama a început să-mi predea lecţii de canto. După canto clasic, am trecut la muzică uşoară, având-l profesor pe regretatul Edmond Deda. Tot în timpul liceului am scris compoziţii proprii. În studenţie, am participat la «Festivalul Artei şi Cântecului Studenţesc», cu Dana Bartzer, Sanda Ladoşi, Luminiţa Anghel, Grupul «Divertis». Eram solistă indepedentă, faceam parte din Brigada Facultăţii de Energetică, din Brigada Latino, eram solistă în Ansamblul de Estradă al Politehnicii. Acolo l-am cunoscut pe viitorul meu soţ, Erich Florin Kiss, student la electronică. El cânta la chitară şi saxofon. În ‘90, ne-am căsătorit şi am plecat în Israel“.

- Ce a însemnat Israelul în viaţa dvs.?

- A doua patrie, a doua casă, un nou început de viaţă: primul serviciu, primul copil, prieteni extraordinari. Israelului îi datorez o mare parte din desăvârşirea mea profesională. Pentru că, după opt luni de Ulpan, am făcut cursuri postuniversitare de management de conducere şi management al calităţii. Erich Florin şi cu mine lucram în domeniul echipamentelor didactice: aparate de laborator. Pe urmă am primit o slujbă în Germania în domeniul echipamentelor electrice. Tot cu serviciul ne-am întors în România.

- Totuşi, aţi abandonat activitatea de management în favoarea carierei muzicale şi pedagogice.

- Nu chiar. Am lăsat firma pe care o conduceam în stare latentă, pentru că aveam de crescut un băieţel de şapte ani, Ariel, şi o bebeluşă, Adina. Studioul *Bim Bam*, creat în propria locuinţă, îmi oferea posibilitatea să fiu mereu aproape de ei.

*

Pentru Cristina, muzica şi bucuria de a fi mamă interferează. Ceea ce eu numesc vocaţie muzical-pedagogică s-a născut pur şi simplu din dorinţa de a-i cânta lui Ariel cântece pentru copii în limba română. A cumpărat o carte în ivrit, *Mea şirim rişonim – Primele 100 de cântece*, şi a rugat o prietenă, fostă colegă la Brigada studenţească, să-i traducă primele 20 în română. A fost începutul, care a însemnat colaborarea cu Şcoala *Lauder-Reut*, unde Ariel era elev. Era în 2001. După primii trei ani, Cristina Kiss a înfiinţat Studioul în care stăm de vorbă, unde 37 de copii din Capitală învaţă să iubească muzica clasică, să facă balet, să bată step... Îmi arată pantofiorii pentru step, garderoba unde există costumele, unele, achiziţionate de la Opera Română, C.D.-urile cu *Corul Bim Bam*. Trebuie spus că 26 dintre elevii ei se pregătesc pentru preselecţia la Festivalul Copiilor de la Mamaia, stimulaţi de faptul că, la ediţia din 2006, Adina şi Andruţa, prietena sa, şi ea - coristă, au câştigat locul I şi Premiul Radioului. În şapte ani, Cristina Kiss a scos 14 albume. Adina continuă tradiţia familiei. Este foarte bună la matematică şi are certe înzestrări artistice. La opt ani, este interpreta a trei albume. Într-unul din ele, bunica şi nepoata, cântă „Valsul bunicilor“ pe muzică de Aurel Mihalache. Anul acesta, Cristina intenţionează să scoată albumul „Are mama o fetiţă“, volumul II, unde, pe muzica lui Jolt Kerestely, tatăl copiilor va cânta cu Ariel şi Adina „Şi totul din iubire“. Cred că, pentru Cristina, este mai mult decât un cântec. Este chiar raţiunea ei de a fi.

E. SUHOR

Centenar GEO BOGZA

Geo Bogza, poet avangardist, reporter, publicist, scriitor de seamă, a fost un bun prieten al etniei noastre. Vizitând Polonia, el a scris un ciclu de poeme dedicat victimelor Holocaustului. În tinereţe a fost în relaţii de prietenie cu avangardiştii poeţi, pictori, printre care erau numeroşi evrei: Voronca, Saşa Pană, M.H. Maxy, Victor Brauner ş.a.

Născut la 6 februarie 1908, la Ploieşti, devine, la vârsta de 16 ani, elev-marinar pe Dunăre, în Deltă, ca şi fratele său, Radu Tudoran. În 1928, editează revista „Urmuz“, apoi colaborează la „Unu“, „Bilete de papagal“. În anii 1936-1937, este reporter în Franţa, în Spania cuprinsă de războiul civil, la care au participat şi voluntari evrei din România.

Scrie „Ţara de piatră“, „Cartea Oltului“ (1940). Antifascist convins, el întâmpină cu bucurie căderea regimului antonescian şi, un timp, colaborează cu regimul comunist, fără a scrie „la comandă“. Emoţionante sunt poemele scrise după vizitarea lagărului de la Auschwitz.

BORIS MARIAN

Noua revistă israeliană de limbă română „JURNALUL SĂPTĂMÂNII“

Salutăm apariţia revistei „Jurnalul săptămânii“, continuatoare a ziarului israelian „Ultima Oră“, având-l ca preşedinte de onoare pe ing. *Baruch Tercatin*, redactor şef *Jean Steiger*, redactor principal *Doina Meiseles*. Dintre titlurile primei pagini, am reţinut reportajul despre vizita ministrului israelian al Apărării, *Ehud Barak*, la Ankara şi anunţul privind interviul acordat în exclusivitate „Jurnalului“ de preşedintele Likud-ului, liderul opoziţiei, *Benjamin Netaniahu*. În alte pagini - ştiri de interes pentru israelienii originari din România, şi o ştire de interes egal atât pentru F.C.E.R. cât şi pentru evreii originari din România din Israel şi de pretudindeni: Acordul semnat între *Instituţiile Hasidim-ilor din Buhuşi în Israel* şi preşedintele F.C.E.R., dr. *Aurel Vainer*, împreună cu Marele Rabin *Menachem Hacohen*, referitor la contribuţia respectivelor Instituţii pentru păstrarea în bune condiţii a Cimitirului Evreiesc din Buhuşi. Comentarii despre viaţa politică israeliană şi internaţională, dezvăluiri privitoare la istoria recentă a României, reportaje culturale, rubrici specifice revistelor magazin (mondenităţi, artă culinară, vestimentară, sfaturi medicale, cuvinte încrucişate ş.a.) întregesc primul număr al „Jurnalului săptămânii“, căruia îi urăm viaţă lungă şi succes. (I.D.)

Prima reuniune internaţională a evreilor originari din România

Un eveniment duplex România–Israel, primul Congres Internaţional al Evreilor Originari din România, s-a aflat în vizorul discuţiei pe acest subiect a membrilor comisiei de organizare, întrunit la Biblioteca Templului Coral, în 20 februarie a.c. Proiectul de program, propus de conducerea F.C.E.R., a fost citit de vicepreşedintele Federaţiei, ing. **Paul Schwartz**, moderatorul întâlnirii. Au fost avansate propuneri de ordin logistic, organizatoric, diplomatic; specificitate şi ţintă a viitoarei întâlniri; colaborare cu Centrul de Iudaistică din Cluj. Au fost făcute propuneri: ● prezentarea unor filme documentare existente şi de pregătire a altora, inclusiv „Itinerarii hasidice“ ● prezentarea situaţiei evreilor din anii interbelici, vizitarea Muzeului de Istorie a Evreilor din România, a Sinagogii Mari din Bucureşti, pregătirea unui seminar despre dubla sau tripla identitate a evreilor originari din România ● vizionarea la T.E.S. a spectacolului „Foc în Calea Văcăreşti“, de *Dorel Dorian*, a unui spectacol la Teatrul de Revistă „Constantin Tănase“ ● prezentarea unor informări despre locurile în care sunt înmormântaţi înaintaşi ai participanţilor pe baza situaţiei computerizate a monumentelor funerare din cimitirele Capitalei ● pregătirea unui ghid al obiectivelor iudaice din România şi a unei sinteze a „Contribuţiei evreilor din România la dezvoltarea României moderne“ ● conceperea şi oferirea unui pachet opţional pentru doritori: tur al diverselor zone ale ţării. (I.D.)

JEWISHLAND

„Epidemia" bancurilor cu blonde, născută din invidie?

- Dragul meu, îl sună o blondă pe soțul ei, o să întârzii mult fiindcă s-a oprit curentul la supermarket şi am rămas blocată pe scara rulantă!

Oare sunt blondele mai proaste ca brunetele? Bancurile se referă la blondele naturale sau le includ şi pe cele oxigenate? Aceste întrebări şi le-a pus şi un redactor de la „Jerusalem Post", constatând că stereotipul evreicii, ca brunetă, a fost depăşit de israeliene, care au cedat preferinței occidentale pentru blonde, preferință care are o vechime de milenii, încă din vremea civilizației antice greceşti. Aşa cum spunea Paris Hilton: „Fiecare deceniu are o blondă iconică şi acum eu sunt această blondă". Într-adevăr, grecii antici, care erau bruneți, aveau o imagine a zeiței iubirii, o Afrodită blondă ieşind din spuma mării, fără altă îmbrăcăminte decât lungile ei plete aurii, aşa cum a pictat-o Boticelli. Cinematografiile americană şi franceză au impus şi ele tipul blondei ca standard de frumusețe feminină: să ne amintim de Doris Day, Jean Harlow, Marilyn Monroe, Jayne Mansfield, Sharon Stone, Brigitte Bardot, *Catherine Deneuve... pentru a le aminti doar pe cele* celebre.

Cine vine în Israel poate constata că multe, dacă nu chiar majoritatea reclamelor, preferă blondele. Manechine şi actrițe ca Pnina Rosenblum şi Yael Bar-Zohar sunt blonde (ca şi cântărețul Riki Gal). La ediția din 2005 a „Eurovision"-ului, Israelul a fost reprezentat de Shiri Maimon, o blondă explozivă. Nu numai pe scenă se afirmă israeliencele blonde: cunoscuta prezentatoare Tv a „Canalului 10", Miki Haimovici, apare zilnic cu părul ei auriu pe micile ecrane, veterana ziaristă Avirama Golan, scriitoare şi membră a Comitetului editorial de la „Ha'aretz", e bine cunoscută pentru părul ei platinat. Chiar şi Shari Arison, cea mai bogată femeie din Israel, apare uneori cu părul oxigenat. În Knesset, cu excepția partidului Shas, toate formațiunile politice au blonde între deputații lor, inclusiv deputata laburistă arabă Nadia Hilu. Este interesant că un documentar prezentat la televiziunea israeliană şi intitulat „Blond" a făcut o investigație pe siteurile matrimoniale de pe Internet şi a constatat că bărbații israelieni preferă blondele. Mai mult: investigația a fost extinsă la centrele de fertilizare *in vitro* şi reporterul a aflat că viitoarele mame preferă material seminal de la bărbați care ar putea asigura o descendență blondă.

O statistică aproximativă, făcută de ziariști, a dus la estimarea că în Israel blondele (naturale sau artificiale) constituie o treime din populația feminină, procent care se regăseşte şi în țările Europei Occidentale.

Femeile din Grecia antică îşi vopseau părul blond cu ajutorul şofranului. Cele din Imperiul Roman îşi înveleau capul în găinat de porumbel pentru a folosi amoniacul din el la decolorarea părului. Femeile bogate din Roma purtau peruci din părul sclavelor nordice. Un mileniu mai târziu, femeile din Italia Renaşterii îşi spălau capul cu urină de cal pentru a deveni blonde. Multe tablouri din acesta perioadă o reprezintă pe Fecioara Maria cu plete blonde. Această predilecție pentru părul blond poate că vine din antichitatea egipteană şi asiriană, unde, ca semn al bogăției, bărbații îşi pudrau cu praf de aur părul şi barba. Era un mod „opulent", *am spune azi, de a deveni blond. Poate de aceea* culoarea galbenă a părului a rămas ca un simbol al bogăției. Totuşi, e semnificativ faptul că în ebraică nu exista un cuvânt pentru păr blond. fiind adoptat în timpurile moderne un cuvânt englezesc. Mii de ani, evreicele au fost brunete.

Proverbe idiş

- Un bărbat nu e cinstit numai pentru că nu a avut ocazia să fure.
- Nu judeca un om numai după ce spune mama lui, ascultă şi ce spun vecinii săi.
- Omul înțelept, chiar când tace, spune mai mult decât prostul atunci când vorbeşte.
- Dacă bogații ar putea plăti alți oameni ca să moară în locul lor, atunci săracii ar putea avea o viață îmbelşugată.
- Interesează-te mai întâi de vecinii tăi şi abia apoi cumpără o casă.
- Ce nu vezi cu ochii tăi, nu inventa cu gura ta.
- Un erou e cel care îşi ține gura chiar când are dreptate.
- Un prieten vechi e mai bun decât doi prieteni noi.
- Când un hoț te sărută, numără-ți dinții.
- Unul dintre marile mistere ale vieții e faptul că băiatul, care nu a fost suficient de bun ca să se însoare cu fata ta, a putut deveni tatăl celui mai deştept copil din lume.
- Când îl înveți pe copilul tău, îl înveți şi pe nepotul tău.
- Un om înțelept aude un cuvânt şi înțelege două.
- Nu poți controla vântul, dar îți poți orienta pânzele în bătaia lui.

Câte vieți costă fumatul şi colesterolul ridicat?

Un bilanț israelian

După aprecierile Ministerului Sănătății din Israel, circa un sfert din locuitorii țării se încadrează la nivelul de „risc ridicat" pentru ateroscleroză avansată din cauza fumatului, colesterolului mare, hipertensiunii şi diabetului. În fiecare an, 10.000 de israelieni mor ca urmare a complicațiilor provocate de ateroscleroză. Tot anual în Israel au loc 30.000 de atacuri de inimă, dintre care 5.000 sunt fatale. Să le adăugăm 15.000 de atacuri cerebrale soldate cu 5.000 de decese şi tot atâtea cazuri de paralizii pe viață. Circa 1.000 de israelieni au, anual, picioarele amputate din cauza proastei circulații a sângelui în artere. Iar alți 5.000 de israelieni sunt supuşi operațiilor pe cord deschis. Ministerul Sănătății consideră că aceste cifre alarmante se datorează unei slabe educații sanitare a populației. O anchetă recentă a arătat că numai un sfert dintre israelieni au idee de conexiunea dintre ateroscleroză şi infarct şi numai 7% ştiu că ateroscleroza poate provoca atacuri cerebrale. Or, fumătorii care au un procent ridicat de colesterol sunt de şase ori mai predispuşi la ateroscleroză avansată, iar un fumător cu tensiune ridicată şi colesterol mare e de 16 ori mai predispus la un infarct, la o boală de rinichi sau la amputări decât un nefumător. Stimați cititori, dvs. fumați?

Legendă şi istorie la Masada

Celebra fortăreață din inima deşertului Negev are o semnificație deosebită în istoria Israelului, ca un simbol al luptei neînfricate pentru libertate a evreilor din antichitate, zeloții de la Masada preferând să se sinucidă cu familiile lor decât să cadă în robia romană. Resturile umane găsite acolo (scheletele a doi bărbați şi părul unei femei) au fost înmormântate, în 1969, cu onoruri militare, iar tradiția Zahalului aduce la Masada, anual, câteva mii de tineri soldați care urcă dealul de 400 m pe jos şi depun jurământul în cetate, însoțit de strigătul „Masada nu va mai cădea încă o dată". Dar, ca şi în istoria românească, precum şi în cea a multor popoare, şi aici legenda a luat-o pe alături de istorie. Demitizări au loc acum peste tot şi a venit şi rândul Masadei. Cercetări recente, folosind metode moderne ale medicinei legale, au arătat că cei înmormântați cu onoruri în 1969 erau soldați romani, iar părul găsit lângă ei era al unei femei romane luată prizonieră şi rasă în cap, conform prevederilor din *Deuteronom*, în care se spune că unei femei prinse în luptă trebuie să i se radă părul. Acestea sunt concluziile arheologului Joe Zias. Povestea sinuciderii colective de la Masada, relatată de Josephus Flavius, e tot mai contestată de arheologi, care nu au găsit nici o urmă a celor 900 de presupuşi morți. Masada e o legendă născută cu multe secole în urmă, dar pe care istoricii o contestă din lipsă de dovezi arheologice.

Grupaj realizat de ANDREI BANC

În Israel – un avocat la 202 locuitori

Israelul e printre primele țări din lume ca număr de avocați proporțional cu numărul locuitorilor. Sunt prea mulți avocați oare? Niciodată nu sunt prea mulți: *anul trecut, numărul avocaților de la primele zece firme de avocatură din Israel a* crescut cu 22%. (În afara birourilor particulare, în Israel sunt 127 de firme de avocatură). După cum apreciază specialiştii, creşterea numărului de avocați este un fapt pozitiv, în sensul că el reflectă dinamismul economic şi lărgirea pieților interne şi externe, dezvoltarea globală a firmelor israeliene. În Israel există acum un avocat la 202 locuitori. Pentru comparație: în S.U.A. sunt 272 de locuitori la un avocat. Iar în 2007 se apreciază că în Israel se va ajunge la un avocat la 190 de locuitori. Timp de aproape două secole, visul mamelor evreice a fost ca fiul lor să ajungă doctor. Acum ele vor tot un doctor, dar... în drept.

Bucătărie evreiască

LATKES CU USTUROI

Deşi se consumă de Hanuca, această rețetă poate fi pregătită oricând pentru un mic dejun mai copios.

INGREDIENTE:

1/2 kg de cartofi, 3-4 căței de usturoi zdrobiți, o lingură de pătrunjel, sare şi piper, 4-5 linguri de ulei (preferabil de măsline)

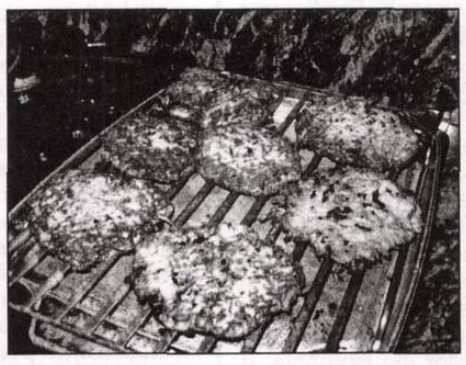

Cartofii se curăță, se spală şi se taie cât mai subțire (eventual se dau pe răzătoare). Se amestecă cu usturoiul, pătrunjelul, sarea şi piperul. Într-un vas mai adânc, de preferat teflon, se încălzeşte uleiul şi se pune amestecul care se prăjeşte, la foc mediu, 5 minute, acoperit etanş cu un capac. Se scoate apoi capacul şi se continuă prăjitul încă 15-20 de minute, până când amestecul a capătat o culoare auriu-maronie pe o parte. Se răstoarnă pe un platou, apoi se întoarce pe partea cealaltă şi se pune înapoi la prăjit în ulei încă 15-20 de minute. După aceste operații cartofii trebuie să se transforme într-o compoziție solidă. Se servesc imediat. **(E.G.)**

SFATUL MEDICULUI

Bolile de sezon – nu vă autotratați cu antibiotice

Cele mai frecvente boli de sezon ale căilor aeriene superioare sunt: ● guturaiul sau răceala banală ● virozele respiratorii ● gripa. Incidența lor este mare: peste 80% din totalul afecțiunilor acute respiratorii în perioada noiembrie-martie. Despre tratarea lor şi mai ales despre auto-medicația în cazul acestor boli ne-a vorbit dr. CODRUȚ SARAFOLEANU, medic primar O.R.L., doctor în ştiințe medicale.

În majoritatea cazurilor, la indivizii cu sistem imunitar echilibrat, bolile de sezon evoluează spre vindecare, fără complicații, în maximum şapte zile. De aici şi butada conform căreia „un guturai bine tratat se vindecă în şapte zile, în timp ce unul netratat se vindecă într-o săptămână". Având însă în vedere faptul că imprudența poate duce la complicații, cred că o medicație minimă, banală, este binevenită câteodată. Recomandăm a fi administrate preparate care conțin Paracetamol, Coldrex, Panadol, Aspirină, Vitamina C, dezinfectante nazale şi faringiene de tipul Bixtonim, Bioparox, Faringosept, Soluție de colargol 2%. Subliniez că soluțiile vasoconstrictoare nazale, gen Rinofug, Olynth, folosite în exces şi pentru o perioadă mai mare de zece zile, pot produce fenomene de dependență.

Se face greşeala – mai ales la copii – să se administreze antibiotice la cel mai mic guturai sau „roşu în gât". Uneori antibioticele recomandate sunt cu spectru larg şi există în ultima vreme o „plăcere" de a administra Cefalosporine din ultimele generații. Sistemul automedicației este un obicei rău, cu care ne întâlnim din ce în ce mai frecvent în practica obişnuită. Recurgerea la antibioterapie, atunci când nu se impune şi mai ales fără o recomandare şi supraveghere medicală, este o mare greşeală. În plus, virusurile sezoniere nu sunt sensibile la antibiotice. Administrarea antibioticelor în astfel de cazuri nu numai că nu influențează benefic evoluția bolii, dar poate favoriza şi dezvoltarea rezistenței la antibiotice sau apariția infecțiilor fungice. Aşadar, la antibiotice se recurge doar în cazul suprainfecțiilor bacteriene sau în situația când apar complicații.

În ceea ce priveşte oportunitatea efectuării de aerosoli sau inhalații în cursul evoluției bolilor de tipul celor menționate mai sus, consider că aceste proceduri nu aduc beneficii importante. În plus, existența diverselor spray-uri pe piața farmaceutică asigură un tratament local corespunzător şi o difuziune foarte bună a principiilor active medicamentoase pe întreaga mucoasă nazală sau faringiană. În ultimii ani sunt recomandate şi folosite cu rezultate notabile spray-urile, soluțiile şi aerosolii cu soluții saline sau apă de mare sterilă. Acestea, pe lângă prețul redus, sunt extrem de potrivite fiziologiei nazale.

DANIELA REI VIŞAN

Un octogenar în floarea vârstei – RADU CÂRNECI

Azi, ca mai mereu, o idee curentă asimilează octogenarul cu cel care trăieşte ravagiile vârstei.

Devenit octogenar din 14 februarie 2008, Radu Cârneci are atâta vitalitate, forţă de muncă în calitatea lui de lector, editor şi conferenţiar la cele mai diverse manifestări cultural-artistice, toate ca fapte trăite cu irevocabilă vivacitate, de nu mai ştiu când, cum, la biroul său, înconjurat de măşti africane, găseşte timpul necesar să se exprime pe măsura propriului puls creator.

Accentul pe care-l pune în dedicaţii, diferenţiata lui corespondenţă şi, mai ales scrisul unitar, cu ploaia de adjective prin care travesteşte atribuţiile autorului, m-au derutat o vreme. Credeam a fi întâlnit, e drept fără indicii suficiente, un personaj digresiv, fără mare greutate. Curând, puterea lui de a simţi amical m-a edificat.

Fervoarea lui Radu Cârneci e o formă de a gândi cu dragoste şi inventivitate la derutantele relaţii între psalm şi imnul naturistic, între jocul de lumini şi cel de angajament civic, pătruns de speranţe, descoperiri, întrebări esenţiale.

Aşa îmi explic cât de mult literatura lui şi, în general, aliajul acesteia cu alte literaturi, ebraică arabă, africană, i-au marcat existenţa.

Confratele meu este din instinct poet, poet până-n fibra cea mai profundă. Ochiul scriitorului vede nuanţele, alege culorile potrivite, descoperă lumea sa de senzaţii. De gândurile lui Radu Cârneci mă apropie vocaţia cu care scrutează tensiuni, pe cele senzuale cu precădere, dar şi genul de intimitate al cărei secret îl deţine, cu care îşi descifrează lirismul, destăinuirile, satisfacţiile.

Este ceva miraculos în alianţa vorbelor şi sunetelor prin care se regăseşte. Verva ei solidarizează revelaţii, acele soluţii graţie cărora el, artistul, scrutează solemnitatea, ingenuitatea, puterea de a transfigura superlative literare.

...Am încercat să număr câte cărţi au ieşit din condeiul său şi mărturisesc cvasi-imposibilitatea să dau crezare cifrei rezultate. Cu ediţiile îngrijite, volumele originale, interviurile, intervenţiile la expoziţii şi spectacole, prefeţele şi postfeţele publicate, şi-a pus semnătura pe aproape patru sute de titluri!

Fapt este că fecunditatea excepţională corespunde unui mare curaj. Dincolo de creaţia

propriu-zisă, a unui bucolic de captivantă formulă şi a posedatului de efuziuni romantice, artistul este unul din marii noştri traducători. Nu ar fi deloc exagerat să-l includem în familia iluştrilor profesionişti ai dialogului între culturi cum au fost Ion Pillat, Al. Philippide, Gala Galaction, Maria Banuş.

Printre biruinţele lui Radu Cârneci am în vedere parafraza modernă la „Cântarea Cântărilor". Versurile sună savuros, au muzica lor lăuntrică. Încântat de reuşită, a revenit la subiect şi peste ani a dat o amplă addenda la „Cântarea Cântărilor", cu versiunea ebraică şi cea în greceşte.

Aproape firesc sublimul efort de a oferi lectorului nostru iubitor de rezonanţe intense integrala viziunilor lui Charles Baudelaire. S-a încercat în domeniu, înaintea lui Cârneci, Alexandru Philippide, fără să găsească, în pofida devotamentului dovedit, culoarea, ritmul, maturitatea, meşteşugul propuse de Radu Cârneci. Din anul 1991, când a realizat performanţa, truditorul nostru a revenit cu un volum selectiv din „Florile Răului". Într-o panoramă a izbânzilor lirice, s-a dovedit capabil să desăvârşească şi sărbătorirea genialului poet din Senegal, l-am numit pe Léopold Sédar Senghor, cu o temerară versiune românească sub titlul „Totem". Radu Cârneci ne-a mai revelat, traducându-le prin retorta trudei sale, creaţii din atât de promiţătorii elveţieni, Mousse Boulanger şi Jacques Chessex.

Sunt multe note de adăugat la tabloul drumului parcurs de artistul pe care îl omagiez. Printre menţiunile obligatorii se înscrie admirabila antologie „Arborele memoriei", antologie dedicată poeţilor de limbă română din Israel, în care Radu Cârneci a găsit înlănţuiri progresive unor autori care ni se adresează cum se adresează celor cu care comunică, în ivrit, cotidian.

Antologia, de aproape 400 de pagini, nu este doar un act cultural de înaltă semnificaţie, cât un mesaj lăudabil, negreşit sincer, ataşant, se poate spune frăţesc, faţă de omenescul destin al celor ajunşi pe pământul locuit de strămoşii lor în urmă cu cinci mii de ani... Este, fără orice îndoială, o punte superbă între scriitorii evrei şi spaţiul mioritic de unde provin. Unicitatea antologiei are şi un aspect pasional. Cu tot ce înseamnă pentru cei 23 de autori selectaţi comuniunea febrilă, statornică a celor mlădiaţi de evreitatea lor cu cei care i-au îmbiat cu bogata moştenire, cu speranţele de mai bine ale orizontului carpatin.

Desigur, nenumărate sunt probele de forţă ale textelor pe care doresc să le prezint. Spaţiul grafic nu-mi permite să exemplific mai cuprinzător, deşi fondul e generos prin numărul şi calitatea ferestrelor deschise respiraţiei lirice. Totuşi, păstrez convingerea că printre poeziile reţinute de antologator măcar una, înalt evocatoare, se impune de la sine. O citez integral. Aparţine Elenei-Esther Tacciu şi se numeşte „Ţară": „Există o ţară / cu ştiri ce se ascultă din oră în oră / cu tigri de fier / care sar printre cercuri de flăcări. / Există o ţară / vegheată de cel care este / de cel care ştie / ce pajişte-aşteaptă masacrul / ce salcie albă îşi pierde tulpina / şi care e mâna / să-şi pună în deget / inelul negru al morţii. / În ţara aceasta / iubirea şi ura / se-ngraşă pe rând / ca doi şerpi / ce se devoră / sorbindu-şi otrava / cu ochii închişi". Am ales poezia „Ţară", pentru ca cititorii să-şi facă o idee despre puterea de selecţie cu care operează Radu Cârneci. Una din cheile versurilor citate renunţă la orice gen de facilitate verbală. În schimb, surprinde contrastul între neliniştea chinuită de pericole funeste şi geografia locului, dominant tragică.

Revin la antologia întocmită de iniţiatorul ei cu atâta emoţie frăţească. Nu cunosc în ultimele decenii o performanţă egală în a-şi preciza substanţa şi stilul. În a strânge laolaltă talente atât de diverse ca vârstă, ocupaţii, putere de a pune întrebări şi de a găsi răspunsuri.

Salut din această pagină de revistă un prieten drag, un scriitor vizionar. O fac în numele afecţiunii ce ne uneşte, în numele familiei din care facem parte.

HENRI ZALIS

SÁNDOR ZIFFER
renumit pictor al şcolii de la Baia Mare

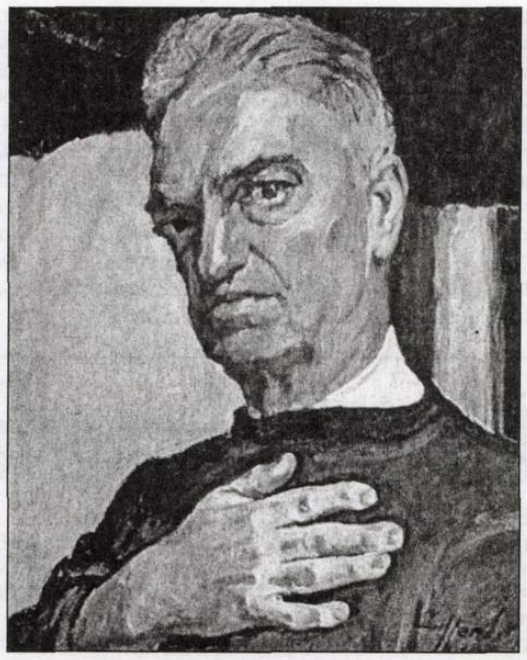

Când dimineţile devin friguroase şi fiecare colţ de stradă miroase a castane prăjite, îmi place să mă plimb la marginea Oraşului vechi. De aici încep dealurile cu fantasticele lor culori. Se vede cerul de un albastru aşa de intens, cum nicăieri nu mai e aşa altul. Închid ochii. Aici e uşor să crezi că totul este ca acum o sută de ani. Curţi înguste, căsuţe modeste cât îşi permitea un miner să-şi facă într-o viaţă. Gospodina a întins masa în curte. Aduce slănina şi pâinea de casă domnilor cu mari pălării de paie care vorbesc gălăgios despre expoziţii de pictură, de plein-air, de impresionism, expresionism, de München, de Paris. Vin în fiecare vară la Baia Mare. Şi dacă n-au bani să plătească tâmplarului pentru rame sau cârciumarului pentru băutură, nu-i nici o supărare. Se acceptă drept plată şi tablouri. Pereţii tuturor s-au umplut de pânze viu colorate în care se recunoaşte uşor casa din vecini, malurile Săsarului, dealurile sau acoperişul bisericii reformate strălucind roşu în soare.

Au venit din diferite oraşe ale estului Europei să înveţe pictura de la vestitul domn Hollóssy Simon. El are o şcoală de pictură la München. Şi cum este adeptul plein-air, fiind maramureşean, îi aduce verile la Baia Mare să descopere o natură de o frumuseţe neaşteptată.

În vara lui 1906, în Colonia de pictură a apărut un omuleţ ciudat. Firea lui ursuză respingea orice apropiere de ceilalţi. Era din Eger, oraş din Ungaria, şi pe atunci avea deja 26 de ani. Viaţa îl încercase de timpuriu. Tatăl lui, Eduard Ziffer, un învăţător modest, a rămas văduv de tânăr. Împovărat cu mai mulţi copii, s-a grăbit să se recăsătorească. Femeia, lăsată singură de un soţ care prefera mai degrabă să se implice în treburile Comunităţii decât să stea pe-acasă, avea la îndemână copiii care nu erau ai ei şi pe care îşi putea vărsa nervii. Pedepse peste pedepse, bătăi şi înfometare.

Sándor avea un talent ieşit din comun pentru muzică. Glas frumos, auz perfect, o inteligenţă vie. Drumul spre viitor părea deja croit. La şapte ani, se îmbolnăveşte de scarlatină. Complicaţiile îl lasă aşa de surd că nu mai poate urma şcoala. Pe deasupra, organismul slăbit e lovit de paralizie infantilă. Şi dacă firea lui îndărătnică îl ajută să supravieţuiască multelor operaţii, rămâne totuşi marcat pe viaţă. Surd şi cu un picior mai scurt. În încercarea de a-l pune pe picioare, familia îl plimbă prin Viena pe la doctori. Între lungile aşteptări în sălile de consultaţii, Sándor răsfoieşte albume de artă. Vizitează muzee, uimeşte lumea cu cunoştinţele pe care le are despre tablouri. Va fi critic de artă. Dar îi place să şi copieze tablouri celebre. Şi o face deosebit de bine. Este sfătuit să urmeze o şcoală de pictură. Se înscrie la Budapesta la Şcoala decorativă de artă. Dar pictatul la nesfârşit al statuilor de ipsos îl plictiseşte cumplit. Şi lasă totul baltă. Pleacă la München pentru că a auzit de şcoala de pictură a deja celebrului Hollóssy.

Este 1906, vara. Ziffer a venit la Baia Mare să lucreze în aer liber. Este de acord să urmeze obiectivul conducătorilor Coloniei de pictură Ferenczy Károly, Réti István, Iványi-Grünwald, Torma János, dorinţa de a înfăţişa aspecte din natură, izvorâtă din încântarea pe care aceasta ne-o trezeşte.

Este uşor să urmeze acest obiectiv. Natura, de o neasemuită frumuseţe a micului orăşel minier, îl cucereşte imediat, dar nu se gândeşte să rămână aici pentru totdeauna. Doar pentru o vară. La sfârşitul verii, îşi vinde toate tablourile pe bani de nimic şi fuge la Paris. Se aruncă cu patimă în scandalurile iscate de expoziţia „Independenţilor". Este vremea lui Matisse, a lui Braque, Vlaminck şi alţii. Lunile se scurg ca un vis frumos, într-o neîntreruptă activitate creatoare, dar lipsa de bani îl întoarce la Baia Mare. Cunoştinţele îl sfătuiesc: o căsătorie cu o femeie bogată i-ar rezolva problemele materiale. Şi pe moment pare să aibă noroc. În Colonie a apărut o domnişoară venită din Germania, Kathe Beckhaus. Nu e prea frumoasă, dar familia are o fabrică şi zestrea fetei nu este de lepădat. Ziffer şovăie câteva zile. Apoi se hotărăşte. O cere de nevastă pe femeia cu 12 ani mai mare decât el.

Bazându-se pe zestrea făgăduită, Ziffer închiriază un local la München cu gândul să deschidă o şcoală de pictură. Dar soacra nu este dispusă să-şi arunce pe geam banii câştigaţi de generaţii din afaceri serioase. Aşa că refuză să-l finanţeze. Pe deasupra, Kathe se îmbolnăveşte de cancer. Toate planurile pe care şi le făcuse: să predea pictura la Berlin, să-şi trimită lucrările la expoziţii, să expună în galerii celebre, cad pentru că este război şi pentru că trebuie să-şi ducă soţia prin staţiuni în speranţa unei vindecări miraculoase.

În 1918 se întoarce din nou la Baia Mare. A ajuns să iubească oraşul. Dar nu şi pe confraţi. Surd şi şchiop, bănuitor, sarcastic, nu iartă nici o greşeală. Dar dacă dai la o parte toţi ţepii, nu iei în seamă cuvintele muşcătoare, găseşti în el un suflet mare. Mulţi pictori care nu mai sunt de acord să urmeze orbeşte de-acum perimatele principii iniţiale ale Şcolii de pictură au fost îndepărtaţi. Revoltat, Ziffer refuză să mai predea. Ce fel de şcoală liberă e aceea care îşi elimină elevii cu idei înaintate? Dar nu-i părăseşte. Umblă din atelier în atelier să le corecteze lucrările, trăgându-şi cu greu piciorul olog. Şi pictează. Tablourile lui nu răspândesc o atmosferă de calm. Au toate ceva dramatic în ele. Arbori strâmbi, trunchiuri de copaci aplecate, hăţişul tufelor uscate, crengi noduroase ale pomilor desfrunziţi. Culorile lui preferate sunt ultramarinul şi albastrul de Paris.

Numeroasele autoportrete îl arată în diferite stadii de viaţă şi de atitudini. Cu bărbia rezemată de o mână, priveşte îngândurat. În altul e visător. Îmbrăcat în halatul de lucru albastru, chipul se vede frământat de gânduri. Autoportretul de mai târziu e al unui om care a dobândit înţelepciune. Următorul îl arată slăbit, abia întors din pragul morţii.

Îţi pui firesc întrebarea ce s-ar fi ales din talentul lui pe alte meleaguri. Poate tablourile lui s-ar fi licitat pe sume imense. Sau se pierdea printre cei ce-şi atârnă lucrările în Place du Tertre. Un lucru e sigur. Fiecare zi din viaţa lui a fost o luptă. Cu infirmităţile, cu demonii creaţiei, cu căutările, cu respingerile celor din jur. Cele aproape 500 de tablouri, răspândite în lumea întreagă, arată că de cele mai multe ori a ieşit învingător.

Cu ani în urmă, un doctor glumeţ i-a spus: „Băiete, dacă ai reuşit să scapi după atâtea operaţii, vei trăi o sută de ani". N-au fost o sută. Dar 77 de ani tot a reuşit să smulgă vieţii.

ANA ŞALIC

IN MEMORIAM

IOSIF SAVA – un om care nu a dispărut

Matineu comemorativ la Muzeul Enescu, 17 februarie 2008

Un articol din „Ziua", semnat de Bedros Horasangian, ne aminteşte că la 15 februarie a.c., Iosif Sava, „omul-orchestră" al radioului şi T.V.R.-ului, care ţinea aproape de muzica bună milioane de ascultători şi telespectatori, ar fi împlinit 75 de ani. În august a.c. se vor adăuga 10 ani de la dispariţia sa (avea doar 65 de ani). Dar a dispărut, oare, Iosif Sava? „Prezenţă activă peste tot şi peste te miri unde, de la Viena la Galaţi şi de la Templul Coral la Ateneu şi Cotroceni, Iosif Sava se dăruia întru totul marii lui obsesii: muzica", scrie Bedros Horasangian.

Jurnalista Marina Constantinescu şi-a făcut stagiatura la Radio şi l-a avut mentor pe Iosif Sava. Şi-l aminteşte *ca pe un om blând, bun sfetnic, iubitor de* frumos. În cinstea memoriei lui Sava s-a ridicat un monument modest, dar bine executat, cu bustul său, în piaţa care îi poartă numele, lângă Cişmigiu şi Conservator. Ne lipsesc emisiunile sale de la T.V., acele „Serate muzicale" unde veneau cei mai străluciţi intelectuali, creatori din România. Se discuta şi politică, dar puţin, era mult respect pentru cultură. Sava declara, într-un interviu acordat R.E.: „Muzica este atotputernică. În templul muzicii, nimic nu te poate atinge. Ea salvează în momente de restrişte sufletească şi îţi dă imboldul de a trăi, mai ales într-o lume ca a noastră, torturată de schisme, de urâţenii şi de violenţe care prevestesc apocalipsa". Ultimii ani de viaţă i-au fost întunecaţi, nu numai de boală, dar şi de reavoinţă, ca să nu spunem altfel, din partea unor funcţionari obtuzi, care nu iubeau cultura. Ei l-au trimis la pensie. Iosif Sava nu şi-a pierdut puterea de a rezista, nu şi-a pierdut credinţa în Frumos şi Binele suprem.

În ziua de 17 februarie 2008, la Muzeul „George Enescu", din Bucureşti s-au adunat prietenii şi admiratorii lui Iosif Sava. Am revăzut momente cu Andrei Pleşu, Al. Paleologu, Dan Grigore din „Seratele muzicale". Muzicologul Grigore Constantinescu a moderat întâlnirea, la care au luat cuvântul actorul Mircea Albulescu (Sava a fost „o specie rară"), pictorul Sorin Dumitrescu („a fost un martir", „emisiunile sale nu se regăsesc în slaba calitate a celor de azi"), jurnalista Marina Constantinescu („avea răbdare, înţelepciune, era *mai bun decât părea, mult mai bun*"), Elena Zottoviceanu („nimeni nu a putut să-i ia locul", „era un brand"; vorbitoarea a izbucnit în lacrimi, amintindu-şi de Sava), actorul şi regizorul Dan Puric („era un hermeneut de geniu", „a creat temperatura morală necesară", „ştia să incite, riscând", „a riscat şi înainte de 1989", „a fost un prinţ în viaţă şi după moarte a rămas un prinţ", „ne e dor de Sava, în incultura de azi", „era ca un câmp de manifestare").

Cuvântările, încărcate de emoţie, au fost însoţite de momente muzicale în interpretarea pianistului Valentin Gheorghiu, violoncelistului Marin Cazacu, violonistului Alexandru Tomescu, veniţi special pentru a aduce un omagiu celui care a ştiut să se întreţină cu ei la o spumoasă „Serată muzicală". În final, a cântat Corul Madrigal.

O întâlnire memorabilă, dedicată unui om de neuitat. Poate că o asemenea manifestare se va organiza şi la Centrul nostru Cultural.

BORIS MARIAN

În acest februarie, Iosif Sava ar fi împlinit 75 de ani

Nu cred că există cineva care a învăţat să iubească muzica bună în anii postbelici, fără călăuza Iosif Sava. Poate i-ar fi plăcut să fie aniversat aşa cum au făcut-o copiii Şcolii de muzică purtându-i numele: Marin Cazacu să interpreteze piese din marea literatură muzicală pentru violoncel de Casals, Prokofiev, elevii să concerteze ei înşişi, continuând... Iosif Sava nu poate fi înţeles fără să-i cunoşti „dinastia": bunicul, elev al lui Gavril Muzicescu, colaborator apropiat al lui Goldfaden, tatăl, elev al lui Alexandru Zirra, violist al Filarmonicii ieşene. Nu poate fi înţeles fără dascălii de la Liceul Naţional care i-au pus bazele construcţiei intelectuale, fără dârzenia mamei care a făcut sacrificii ca băiatul ei să înveţe, atunci când legile rasiale l-au exclus din învăţământul de stat. Iosif Sava a răspuns ocrotirii lor prin cele 47 de cărţi de popularizare muzicală, prin „Invitaţiile Euterpei", la Radio, în care depăşea cronica, biografia prin incursiuni de mare forţă ideatică în literatură, arte, filosofie. Există un poem de Carl Sandburg, care se cheamă „Wilderness" – „Sălbăticia" sau „Pustiul"; o meditaţie despre om ca incredibilă combinaţie a tuturor speciilor, dar, în momentul în care concluziile ne-ar putea duce la *marginea disperării de a nu şti cine suntem, suntem salvaţi de conştiinţa rădăcinilor.* Iosif Sava avea această conştiinţă. În anii în care mulţi intelectuali evrei români traversau pe celălalt trotuar când treceau prin faţa Templului Coral, el îşi risca postul la Radio venind să asculte „Licrat dodi, licrat kala", „Avinu Malkeinu", „Kol Nidrei"... „Seratele" sale „muzicale", de după '89, aveau farmecul pe care îl degajau, probabil, discuţiile enciclopediştilor. Gândirea pasionată predomina asupra rutinei, muzica tinerilor însenina spiritele atunci când se încrâncenau. Şi, totuşi, anii aceia, ultimii, pentru el, i-au fost încărcaţi nu numai de bucurie, ci şi de dezamăgire, indignare, revoltă. „N-am crezut că xenofobia va izbucni, că spiritele legionare şi naţional-socialiste vor căuta să anuleze orice competenţă pe criterii etnice", spunea. Tumultuosul Iosif Sava, care se definea cu modestie un „Kultur-träger", era un om bun. Era un *om*.

IULIA DELEANU

Un profesor de libertate: MAX BĂNUŞ z.l.

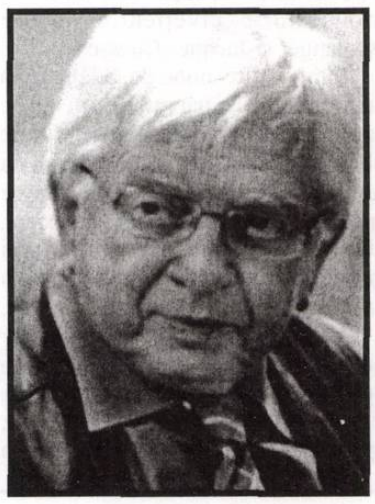

Pentru mulţi dintre noi, **Max Bănuş** z.l. rămâne o *Voce* ascultată cu nesaţ la „Europa liberă", în anii totalitarismului, post de radio reprezentând o atât de necesară gură de aer proaspăt. Rămâne Vocea unui publicist de marcă, ale cărui curaj, inteligenţă, talent l-au situat printre personalităţile marcante ale presei româneşti postbelice, în ţară şi în exil. Pentru cei care au avut privilegiul să-l cunoască, să-i fie aproape, să colaboreze cu el, luându-şi rămas bun în cuvinte puţine, dar pline de miez, rostite la catafalcul lui, la Cimitirul Filantropia din Capitală, **Max Bănuş** z.l. rămâne *Profesorul* de la care au învăţat să gândească şi să se comporte ca oameni liberi. A fost numitorul comun al omagiilor aduse de **Petre Roman, Emil Hurezeanu, Doru Braia, Nestor Rateş**.

Max Bănuş a traversat un secol asupra căruia şi-au pus amprenta, în România, dictatura antonesciană şi totalitarismul de tip stalinist. A fost marcat de Holocaust. Şi-a început cariera la „Sportul Popular". A fost arestat de Securitate, după ce a realizat o „Anchetă asupra fotbalisticii internaţionale", în 1954. În 1958, a fost din nou arestat şi condamnat la opt ani de închisoare. Alege exilul, devenind, din 1966, la „Europa liberă", unul dintre formatorii de conştiinţă ai ascultătorilor săi. Revenit în ţară, după 1990, a publicat un volum de memorii, cu un sugestiv titlu-sinteză, „Cei care m-au ucis" şi a înfiinţat Trustul de presă „Tinerama", cuprinzând o revistă săptămânală, un post de radio, o editură, o tipografie, alte publicaţii.

Numeroasele personalităţi socio-culturale care l-au însoţit pe ultimul drum, prieteni, colaboratori, au fost o dovadă în plus a „numelui bun" lăsat în urmă, invocat de preşedintele C.E.B., ing. **Osy Lazăr**. Despre viaţa sa, picătură din oceanul de suferinţe al evreimii române, a vorbit secretarul general al F.C.E.R. ing. **Albert Kupferberg**, alăturând durerii încercate de soţie şi fiu, mâhnirea obştii căreia i-a aparţinut. Psalmodierile prim *cantoru-lui* **Iosif Adler** *au făcut să treacă* prin sufletele celor prezenţi un fior de sacralitate străveche.

E. SUHOR

A păstrat vie flacăra iudaismului

Un an de la moartea ing. DAVID ALTARESCU, preşedintele Comunităţii Evreilor din Buhuşi

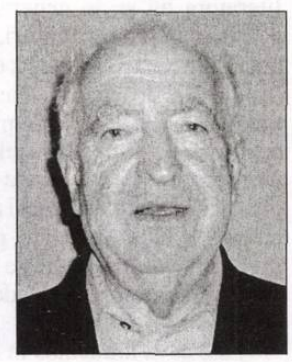

La un an de la dispariţia ing. *David Altarescu*, timp de 25 de ani preşedintele Comunităţii din acest oraş, fiul său, Lucian, îi evocă personalitatea. Născut într-o familie de oameni simpli, dar cu principii ale datoriei, David Altarescu a trebuit să depună eforturi mari pentru a-şi termina studiile, ajutându-şi în acelaşi timp familia. *În timpul războiului, a fost trimis la muncă obligatorie.* După ce termină Facultatea de Textile, lucrează mai întâi ca inginer principal, apoi, până la ieşirea la pensie, ca şef al secţiei de creaţie al fabricii de postav de la Buhuşi, fiind respectat şi apreciat de colegi, de toţi cei care l-au cunoscut. În 1982, a fost ales preşedinte al Comunităţii evreieşti, preocupându-se să menţină buna înţelegere inter şi intracomunitară, interetnică, cu autorităţile de stat. Deşi numărul evreilor din comunitate s-a redus, David Altarescu a reuşit să păstreze vie flacăra iudaică pe aceste meleaguri moldave, scrie în evocare fiul său. (E.G.)

VICTOR BÂRLĂDEANU la prezentul etern

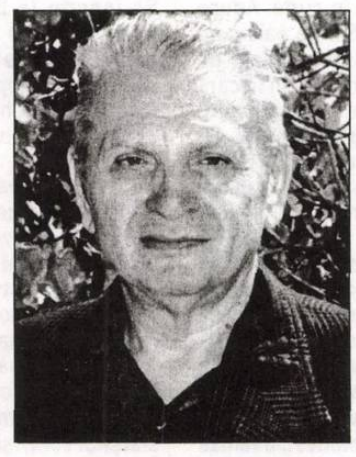

Statura spirituală a lui *Victor Bârlădeanu* z.l., de la a cărui dispariţie fizică s-a scurs un an, continuă să crească în timp. A fost un dăruit al scrisului consacrat binelui obştesc, tată, soţ, bunic exemplar. Sufletul acestei aduceri aminte a fost soţia lui, prof. *Veronica Bârlădeanu*, actual secretar general al A.C.P.R.I. La comemorarea de la J.C.C. l-au omagiat *lideri ai* F.C.E.R. şi C.E.B., ai B'nai B'rith, un numeros public.

Acad. *Răzvan Theodorescu*, preşedinte de onoare al A.C.P.R.I., a schiţat primele momente de după '89: „o societate, aparent, solidară împotriva dictaturii, care se pulveriza în diferite grupuri de dreapta şi de extremă dreapta, reluându-le pe cele interbelice". Trebuia creată o baricadă comună a forţelor democratice împotriva resuscitării neoextremis-mului şi iniţiativa lui Victor Bârlădeanu de înfiinţare a unei asemenea Asociaţii, a găsit un susţinător puternic în domnia-sa. Victor Bârlădeanu, „bun evreu şi bun român", rămâne omul de curaj, iniţiatorul şi constructorul A.C.P.R.I.

Victor Bârlădeanu a conceput Asociaţia ca mod de revenire la normalitate socială. Era un optimist lucid, avea creativitate, spirit organizatoric, a spus av. *Constantin Vişinescu*, *preşedinte de onoare al* A.C.P.R.I..

A fost un scriitor care a „vizitat şi revizitat trecutul", un om de stânga, atent la frământările sociale, un om de atitudine, a spus *Henri Zalis*. A avut capacitatea de a fi, mereu, în pas, cu schimbările sociale, fiind, deopotrivă, om de litere şi „om al Cetăţii".

Publicistul *Nicolae Dragoş* a pus accent pe dificultatea misiunii de „cronicar al clipei" onorate de Victor Bârlădeanu în condiţiile atâtor perioade socio-politice care s-au succedat de *la sfârşitul celui de-al doilea război mondial* până azi.

Preşedintele O.S.R., ing. *Tiberiu Roth*, a atras atenţia asupra unui episod biografic important în formarea spirituală a lui Victor Bârlădeanu: anii războiului, în care a făcut parte din organizaţia sionistă „Haşomer Haţair".

Av. *Iulian Sorin* a mulţumit „celei care a stat alături de Victor Bârlădeanu, i-a fost nu numai reazem şi sfătuitor, ci şi participant activ la tot ceea ce el a creat", doamnei Veronica Bârlădeanu, pentru faptul de a fi oferit celor prezenţi „bucuria în tristeţe" a supravieţuirii, luminată de iluştri antevorbitori. Referindu-se la Asociaţia zămislită împreună cu av. *Constantin Vişinescu*, av. Iulian Sorin a arătat că A.C.P.R.I. a fost rodul sentimentelor evreieşti şi româneşti ale *iniţiatorului, rezultatul unei „simbioze evreo-române"*, constituindu-se într-o punte de comunicare între poporul român şi evreu, între România şi Israel. Domnia-sa a subliniat faptul că implicarea lui Victor Bârlădeanu în viaţa evreiască înainte de '89, a fost un act de curaj pentru un ziarist la „Scânteia", care a înţeles că evreitatea „nu este o funcţie din care poţi demisiona". Prin conferinţele pe teme iudaice, susţinute în Capitală şi în ţară, dar şi în căminele de bătrâni, Victor Bârlădeanu a făcut „operă de cultură evreiască".

Preşedintele F.C.E.R., dr. *Aurel Vainer*, a mulţumit iniţiatorilor „acestei noi performanţe atinse de matineele duminicale", situându-l pe cel comemorat în pleiada importanţilor reporteri-artişti evreo-români din presa românească. Scrisori de preţuire trimise din Israel (preşedintele Asociaţiei de Prietenie Israel România, *Moshe Nagor*, ing. *Baruch Tercatin*, membru de onoare al A.C.P.R.I.) au fost citite de amb. *Mariana Valeria Stoica*.

Momentele de simpozion au alternat cu cele de rafinat *memento* artistic. Au fost ascultate cantata biblică „Glasul" pe versurile lui Victor Bârlădeanu, compozitoare şi interpretă la pian - *Liana Alexandra*, la violoncel – *Şerban Nichifor*; „In memoriam Fundoianu", poem al aceluiaşi autor pentru un madrigal dramatic de *Doru Popovici*. Ne-am despărţit de cel comemorat păstrând un minut de reculegere şi ascultându-i vocea recitând, pe fond muzical, poemul „Psalm despre psalmi". (I.D.)

VICTOR BÂRLĂDEANU comemorat la TVR 1

Postul naţional de televiziune TvR 1 a transmis, în cadrul emisiunii „Bagaj pentru Europa", din 13 februarie a.c., comemorarea de la Centrul Comunitar Evreiesc (J.C.C.) a *reputatului scriitor* şi publicist Victor Bârlădeanu. Realizatoarea *Marilena Borcescu*, operatorul *Dragoş Mireanu*, editorul *Ana Maria Dragomir* au evidenţiat cu inteligenţă şi talent principalele semnificaţii ale evenimentului, aşa cum au reieşit din simpozionul-spectacol în memoria ilustrului dispărut.

Casa care n-a putut fi ucisă

După-amiaza de poezie de la Cărtureşti, din 20 februarie a.c., a fost dedicată volumului „Save as", al israelienei originare din România *Riri Sylvia Manor*, medic oftalmolog de renume, poetă în orele sale de solilocviu. Volumul, lansat la librăria care s-a impus printre reperele culturale cele mai atractive ale Bucureştiului de azi, publicat la Editura *Paralela 45*, a fost recomandat de criticul literar *Marius Chivu*, de la *Dilema Veche*, de poeții *Dan Cipariu* şi *Ioana Ieronim*, aceasta din urmă - şi remarcabilă traducătoare. Lectura câtorva poeme, în interpretarea sensibilă a actriței *Monica Mihăilescu*, de la Teatrul Mic, a făcut parte din prezentarea „vie" a cărții. Publicul - în rândurile căruia a fost prezent consilierul cultural al Ambasadei Israelului în România, *Jonathan Rosenzweig* - a ascultat un fragment de autobiografie lirică, în cuvântul final al autoarei.

„Save as" este al doilea volum de poezie scris într-o impecabilă limbă română de *Riri Sylvia Manor*, pentru că, aşa cum mărturisea ea însăşi, aceasta este limba „colorată" a copilăriei şi a adolescenței sale. Dar confesiunea a fost numitorul comun al tuturor vorbitorilor. Fie că s-au referit la primele momente în care au venit în contact cu poezia lui *Riri Sylvia Manor*, respectiv, cu experiența dezrădăcinării - prin extrapolare metaforică, spațiu al literaturii în genere - şi restabilirii legăturilor cu sine însăşi, având ca principale coordonate privirea spre lumile dinăuntru şi spre vârstele trupului. Fie că au simțit această poezie drept contrapunct în fața unei lumi agresive la nivel macro şi microsocial: de la violențele extremiştilor din diverse locuri ale lumii la „dictatura" transformării în tabloid a „aspectelor intime ale vieții". Fie că au fost evidențiate profunzimea, cultura solidă, generozitatea sufletească ale autoarei.

Puncte de vedere - argumentate de poeme semnificative. Am „văzut" cum aglomerarea substantivelor alcătuind universul existenței moderne - card, termopan, internet, mol, DVD ş.a. - se dizolvă în lumea retrăirilor din anii tineri (*Bilanț*). Cum norul-manta a picurat un verset din Biblie sau din Coran pentru a înveli trupul unui soldat ucis la 20 de ani (*Mantaua*). I-am descoperit cuvintele - „peşti care nu dorm niciodată"; maternitatea - durere, speranță, iubire infinită (*Când naşti*); afecțiunile elective - Goya, Cehov, Saint-Exupéry (*Ratare*). A existat o evocare prozodică a revenirii în țară, după 1990, în calitate profesională, a autoarei, dar şi o evocare lirică a „casei ucise" a bunicii; casa copilăriei ei, demolată în epoca ceauşistă: „A fost odată ca niciodată o casă cu un pod care îşi dezvăluia/ toate comorile ascunse nepoților, casă cu o masă la care rădea / familia de sărbători şi rădea şi copilul Eu [...] / Cui îi pasă unde e locul / casei dărâmate în alt secol şi de o cameră cu pat dublu [...] / Unde mai eşti tu, dragule Logofăt Nestor colț cu strada Cazărmii? [...] / bunica zâmbeşte din balconul casei şi-mi aruncă o floare de liliac". Frânturile de poem îşi urmăresc ascultătorii mult după ce recitalul s-a încheiat.

IULIA DELEANU

Un studiu original despre Mihail Sebastian

Editura Hasefer ne face o surpriză, publicând o „monografie universitară" alcătuită de un autor, pentru noi prea puțin cunoscut, Iulian Băicuş: „Mihail Sebastian, proiecții pe ecranul culturii europene". Înainte de a „pătrunde" în carte, citim bibliografia: 18 surse de scrieri ale lui Sebastian (opera şi „Jurnalul"), 39 de surse critice despre Sebastian (inclusiv *Caietul cultural* „Sebastian sub vremi", coordonat de Geo Şerban, Ed. Universal Dalsi, 1991), 22 de surse de informare generală despre iudaism, hasidism, sionism. Nu am făcut aici o statistică a surselor, vrem doar să scoatem în evidență modul de pregătire a lucrării. Capitolele cărții urmăresc opera scritorului, după principiul: „opera înaintea biografiei". Ni se pare corect. Iulian Băicuş afirmă că „în privința operei lui Mihail Sebastian... recolta critică este destul de săracă". Printre referințele critice el menționează monografia Corneliei Ştefănescu (Editura Tineretului, 1966), Dorinei Grăsoiu (Editura Minerva, 1986), prefața lui Vicu Mândra la „Opere alese" vol I (ESPLA, 1962), apoi referirile istoricilor literaturii române G. Călinescu, E. Lovinescu, Ion Negoițescu, notele criticilor Ov. S. Crohmălniceanu, Dumitru Micu. Sunt menționați editorii „Jurnalului": Leon Volovici, Gabriela Omăt. Regretul autorului se referă la lipsa unei ediții complete a publicisticii lui Sebastian. Iulian Băicuş „porneşte la drum" cu „Fragmente dintr-un carnet găsit", pe care îl aseamănă cu scrierile de început ale lui Marcel Proust, apoi cu cele ale lui Mircea Eliade, Emil Cioran, pentru a reveni pomenindu-i pe André Gide, Giovanni Papini, Camil Petrescu, Anton Holban. Bun cunoscător al biografiei lui Sebastian, Iulian Băicuş menționează condițiile, oamenii din jurul lui Sebastian, frați, prieteni, cunoştințe, adică mediul în care a creat. Aflăm şi amănunte, pentru noi, surpriză. Pierre Hechter, fratele mai mare al lui Sebastian, medic de profesie, se întâlnea cu Eugen Ionescu până în anii '80, când a rupt legătura, pentru că Eugen Ionescu devenise „de dreapta".

În 1933, Sebastian publica la Editura Ciornei romanul „Femei", pregătea „Orașul cu salcâmi" şi „De două mii de ani", romanul ce avea să-i marcheze traseul până la finalul tragic, din 1945. G. Călinescu îl numea pe autor „un adept al lui Descartes". Camil Petrescu laudă cartea. Romanul „Accidentul", publicat în 1940, este analizat în detaliu de Iulian Băicuş cu trimiteri la diferiți autori români, din alte țări. El îl compară cu un scenariu cinematografic. Înaintea „Jurnalului", care a făcut „valuri" după cinci decenii de la moarte, Sebastian a mai scris un „Jurnal de schi" (1937-1938), „o mică bijuterie" – a descoperirii de sine. Urmează analiza romanului „De două mii de ani", pe care Băicuş îl numeşte - credem - inadecvat, „Romanul lui Iuda". Desigur, prefața lui Nae Ionescu, pe care Matei Călinescu o ia în derâdere, este punctul de plecare, dar Iulian Băicuş pune lucrurile cap la cap, într-o logică admirabilă. De aici urmează „Cum am devenit huligan" şi celebrul „Jurnal" scris pentru postumitate. Dramaturgia, eseistica şi critica literară sunt capitole bine articulate, la obiect. Fără a-l analiza în întregime, studiul lui Iulian Băicuş, după opinia noastră, se înscrie cu pregnanță şi originalitate în bibliografia critică „săracă" (după spusele autorului studiului) despre Mihail Sebastian. El are meritul de a provoca polemici, credem, fertile pe marginea inepuizabilei „sebastianiade". **(B.M.M.)**

Recomandăm cititorilor noştri

● **NICOLAE MAREŞ:** ***„Antologia poeziei poloneze"*** (Ed. Ivan Krasko, 2007)

Un frumos volum de 410 pagini cu poeți din câteva generații: S. Wyspianski (1869-1907), autor al unui poem memorabil, „Daniel", Iaroslaw Iwaszkiewicz (1894-1979), Julian Tuwim (1894-1953), A. Slonimski, Andrzei Kusniewicz (celebru ca prozator), Stanislaw Jerzy Lem, Leopold Lewin, Czeslaw Milosz (laureat cu Nobel), Karol Wojtyla (Papa Ioan Paul II), Wislawa Szymborska (laureată cu Nobel).

● **IAN SATUNOVSKI:** ***„Lupii de-ne-vorbit"*** (Ed. Ivan Krasko, 2007)

Poet evreu rus, considerat azi o valoare incontestabilă, cu o întreagă operă „de sertar", născut în 1913. Traducerea aparține lui Leo Butnaru.

● **JAMES MEEK:** ***„Un gest de iubire"*** (Ed. Humanitas, 2007 Colecția „Raftul Denisei")

Romanul, celebru în Occident, este un „western siberian" din anii războiului civil.

● **MOSHE IDEL:** ***„Ascensiuni la cer în mistica evreiască"*** (Editura Polirom, 2007)

O nouă carte, a unui strălucit specialist în mistica iudaică.

● **MIRCEA NEDELCIU, ADRIANA BABEȚI, MIRCEA MIHĂIEŞ:** ***„Femeia în roşu"*** - (Editura Polirom, 2007, ediția IV)

O proză care a fost inclusă şi în programa şcolară. La prima ediție, autorii erau foarte tineri.

● **SORIN ANTOHI, MOSHE IDEL:** ***„Ceea ce ne uneşte"*** (Editura Polirom, 2007)

● **V. TISMĂNEANU, MIRCEA MIHĂIEŞ:** ***„Cortina de ceață"*** (Editura Polirom, 2007)

● **CARMEN CHIVU-DUȚĂ:** ***„Cultele din România, între prigonire şi colaborare"*** (Editura Polirom, 2007)

● **MICHEL ONFRAY:** ***„O contraistorie a filosofiei"*** (Editura Polirom, 2007)

O istorie polemică a filosofiei, de la antici la moderni.

● **SALMAN RUSHDIE:** ***„Patrii imaginare"*** (Editura Polirom, 2007)

Eseistică despre imaginație, cenzură, Imperiul britanic, scriitorii Kipling, Naipaul, Grass, Vonnegut, despre palestinieni. **(B.M.M.)**

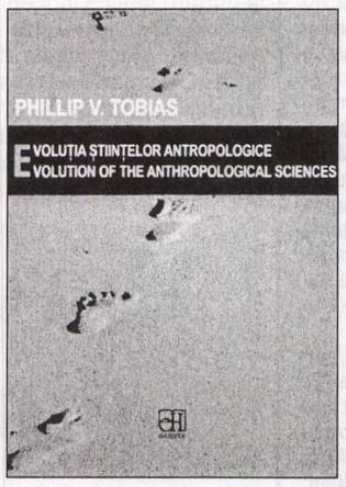

Cum şi când s-a desprins omul de maimuțe?

Phillip Tobias are 83 de ani şi este considerat unul dintre marii antropologi moderni, unul dintre cei care au adus contribuții esențiale la descifrarea misterului care înconjoară desprinderea strămoşilor noştri din familia marilor maimuțe antropoide. În anul 2003, el a vizitat şi țara noastră, venind de la un congres internațional ce avusese loc la Praga. Phillip Tobias s-a născut şi a trăit toată viața în Africa de Sud, răscolind zăcămintele fosile ale acestui continent de unde oamenii au pornit spre cucerirea uscatului. Datorită entuziasmului şi perseverenței a doi medici primari, doctori în ştiințe, *Dan Riga* şi *Sorin Riga*, Editura Hasefer a publicat o lucrare ce conține conferința ținută de Phillip Tobias la Institutul de Antropologie din Bucureşti, în 2003, despre „Evoluția ştiințelor antropologice", precum şi un vast studiu despre dezvoltarea creierului la primate şi la om. Aproape cinci pagini sunt dedicate numai înşirării titlurilor ştiințifice ale profesorului de origine evreiască din Africa de Sud şi a lucrărilor sale (53 de volume, sute de articole...). Dar din lucrarea bilingvă (română şi engleză) se pot afla date foarte interesante despre evoluția omului. După cum arată Phillip Tobias, la ora aceasta noile metode de datare a fosilelor au împins în timp momentul desprinderii omului de primate, de la circa 5 milioane de ani, cum s-a crezut câteva decenii, la circa 10-11 milioane de ani.

De ce nu vorbesc maimuțele? - se întreabă multă lume, ştiind că între noi şi cimpanzei diferența genetică e de numai 0,1%. „Fiindcă nu ar avea ce să spună", a răspuns în glumă un alt celebru antropolog. Iată de ce Tobias se ocupă de evoluția creierului la om şi de dezvoltarea inteligenței strămoşilor speciei noastre. Cum se poate afla din studiul fosilelor craniene dacă primii hominizi vorbeau? Vă lăsăm plăcerea de a afla acest răspuns din carte, alături de alte fascinante date despre trecutul speciei umane. Citâm, în încheiere, un mic fragment din lucrarea lui Phillip Tobias: „Limbajul a făcut posibil ca strămoşii noştri să vorbească despre timp, să dea sens viitorului, să conştientizeze trecutul şi prezentul - să descopere subjonctivul: ideea de «ce ar fi dacă». A condus la dezvoltarea ideilor abstracte, a regulilor pentru desfăşurarea vieții, a modelelor de comportament, a sistemelor etice şi politice, a filosofiei, religiei, ştiințelor şi artei. Mai pe scurt, limbajul a transformat un animal hominid într-un om hominid. A fost singurul pas uriaş de la apariția vieții pe pământ. Limbajul a făcut oamenii oameni!". **(A.B.)**

Duminică, 17 februarie a.c., la Centrul JCC, a avut loc lansarea cărții, în cadrul unei mese rotunde desfăşurată cu participarea acad. *Constantin Bălăceanu-Stolnici*, director onorific al Institutului de Antropologie, dr. *Cristiana Glavce*, director executiv al Institutului, a secretarului ştiințific *Matei Stîrcea-Crăciun* şi a directoarei Muzeului de Ştiințe Naturale din Ploieşti, *Emilia Iancu*. Nefiind invitați de către Institutul de Antropologie, au lipsit tocmai cei ce s-au străduit să îi asigure apariția, doctorii în ştiințe Sorin Riga şi Dan Riga. Dr. Cristiana Glavce a anunțat că, recent, într-o peşteră de lângă Cluj, au fost descoperite fosile umane de acum 35.000 de ani, confirmând presupunerile prof. Phillip Tobias că teritoriul României a fost locuit din cele mai vechi timpuri.

Impactul... cu poezia Biancăi Marcovici

Pe poeta Bianca Marcovici - originară din Iaşi, stabilită în Israel, la Haifa, în 1991 - o reprezintă cele peste 20 de plachete, unele în traducere (germană, franceză, ebraică). Am primit cu bucurie recentul volum *Impactul virtualului* (ediție proprie), după ce îi recenzasem volumul *Cireşe amare sub katiuşe* (R.E., aprilie 2007). Fără reținere, putem spune că lectura fiecărui nou volum al poetei produce un impact, ne şochează sinceritatea ei îmbinată cu o capacitate de exprimare care convinge. Ea nu „se joacă" scriind, deşi există şi poezie ludică, „jocuri secunde", calofile, inclusiv cele „brumăriene" (de la Emil Brumaru, cel care a subscris la debutul Biancăi Marcovici). „De unde vine puterea de a termina o cursă, probabil din interior, alergând spre interior", scrie în prefață autoarea, de fapt, un micropoem aforistic.

Remarcăm o subtilizare a limbajului: „Privind spre Dincolo de zare / un text la care vreau să-i fac ramă / în culorile hainelor avertizoare, ultrafosforescente". Total citabil este poemul „Lamentări de toamnă". Poeta este o sentimentală, dar, ciudat, în multe poeme reprimă ghioceii „necesari", brânduşele care grăiesc singure. Ne oprim la sintagme originale: „Viclenia în cinci părți" (ca un concert simfonic), „ochi de şerpi albi" ş.a. „Morților nu le poți cere iertare / dacă le-ai pângărit amintirea", este un final de poem remarcabil. Apoi: „să vorbim în şoaptă / ascultând Hatikva". Există la Bianca Marcovici o experiență de viață bine acordată cu poezia pe care o scrie (şi invers), adică poezia şi viața coabitează fără demarcații. Iar viața este dură. Poeta se autosuspectează uneori: „e parşiv de frumos ce poți să scrii". Dar este personală: „Niciodată nu mă pregătesc pentru tine / spontan îți redau cum sunt". Volumul este la fel de interesant ca orice scrie poeta Blanca – Bianca (la debut semna, eminescian, Blanca). „Azi s-a mai uscat o petală", „cad frunzele / neconcurență", frumos ca şi „zăpezile de altădată". Nostalgia o prinde bine, glasul civic fiind un pericol pentru orice poet. „Un fir nupțial mă îmbie", rarisim vers! Mai există şi acel farmec al pendulării Iaşi–Haifa, cu Muntele Carmel străjuind prezentul. „Dragostea apare ca un Dumnezeu orb": de ar fi auzit Borges acest vers! „Din nou îndrăgostită / de ceva nedefinit / între mărar şi pătrunjel" (ştiu ceva femeile, aşa o fi?). Referiri cu țintă?

BORIS MARIAN

DIN PRESA CULTURALĂ

IANUARIE 2008

Se împlinesc patru ani de când ținem această rubrică și sperăm că ea are un cerc de cititori fideli.

• **„ROMÂNIA LITERARĂ“** (nr. 1/2008). Gh. Grigurcu comentează „Jurnalul intim“ al lui Petre Pandrea (Ed. Vremea, 2002). Petre Pandrea a fost un om de curaj, spirit umanist, combatant împotriva xenofobiei și dictaturii. Nicoleta Sălcudeanu scrie pe două pagini despre „Generația dintre dictaturi“: numeroase nume de autori, titluri de reviste și cărți, dar perioada 1944-1948 este greu de „decupat“, astfel că și golurile „abundă“ în acest „microstudiu“. În nr. 2/2008, Cosmin Ciotloș comentează apariția recentă a unei cărți despre Mateiu I. Caragiale, autorul fiind Matei Călinescu (Ed. Polirom, 2007). În recenzie sunt *menționați Radu Albala, Ov. S. Crohmălniceanu ș.a. Despre Paris* și Tristan Tzara este vorba în serialul postum al lui Lucian Raicu. Ion Simuț privește retrospectiv aparițiile de la Editura Ideea Europeană, amintind de cărțile lui Ion Ianoși, Leon Volovici, Edgar Reichmann, Ovidiu Morar („Scriitori evrei din România“), dar omite o carte valoroasă: „Problema evreiască“ (editor: Aura Christi). Despre „Ragtime“ al lui E.L. Doctorow scrie C.L. Cuțitaru. La „Meridiane“ sunt amintiți Primo Levi (memorii din război), Hanna Arendt, amănunte despre Heidegger ș.a. În nr. 3/2008, aflăm cu întristare despre dispariția savantului lingvist Sorin Stati (1932-2008), ca și a scriitorului Barbu Brezianu (1909-2008). *Arhimandritul Mina Dobzeu vorbește cu entuziasm despre* convertirea lui Nicolae Steinhardt și afirmă că „balaurul roșu de la Răsărit a venit“. Cu asemenea formule este greu de înțeles istoria sec. XX. Dar „balaurul brun“ de unde a venit? Răsăritul și Apusul sunt relative. Ion Simuț salută apariția unei noi edituri, Editura Art, cu prime apariții: Vintilă Horia, D. Țepeneag. Ed. Brumar publică versurile din adolescență ale lui Emil Brumaru. Mai citim articole de Ada Brumaru ș.a. Nr. 4/2008, este dedicat, în parte, lui Geo Bogza (scrie Ion Pop) și lui Harry Brauner (Iordan Datar). *Ion Buzași semnalează un fals din* „România Mare“, „Imn religios“ fiind atribuită lui Eminescu, când, de fapt, poezia aparține lui Alecsandri („Convorbiri literare“, 1871). Mai aflăm că la Radio România Cultural a fost schimbată, fără explicații, toată echipa responsabilă cu partea literară. Cotidianul „Ziua“ și-a „pierdut“ directorul, Roșca-Stănescu demisionând. Sperăm să devină o publicație convingător democrată. Sorin Lavric comentează *apariția în română a cărții „Zero“ de Charles Seife* (Ed. Humanitas, 2007) care are subtitlul „Biografia unei idei periculoase“. Cosmin Ciotloș anunță apariția unei talentate autoare, Maria Ellis, cu „Carte de colorat pentru orbi“, (Ed. Humanitas, 2007). O „scrisoare“ din 1998 a lui Lucian Raicu ne vorbește despre Georges Bernanos, „o voce mohorâtă“. Relatarea lui Bernanos șochează: militari germani mutilați sunt trimiși la gazare în anii lui Hitler, pentru că lichidarea costa mai puțin decât tratamentul. Mircea Martin salută acordarea Premiului „Eminescu“ lui Mircea Dinescu. Daniel Cristea Enache comentează cartea lui Dan. C. Mihăilescu „Literatura română în *postceaușism*“, (Ed. Polirom, 2004), T. Urian pune în discuție „Eminescu – negocierea unei imagini“ de Iulian Costache, (Ed. Cartea Românească, 2008). George Radu Bogdan semnează: „Nicolae Grigorescu, după 100 de ani“ (pe două pagini, cu ilustrații color!). S. Damian scrie despre „tandemul Malraux – Drieu La Rochelle“ cu trimiteri la viață pariziană din interbelic. Dacă ne gândim că Malraux-tânărul și Drieu La Rochelle erau la două extreme (stânga și dreapta), „tandemul“ nu mai este greu de înțeles. La „Meridiane“ aflăm că Hedy Lamarr a fost „cea mai frumoasă femeie din lume“ în ani '30 (actrița era de origine evreiască). Se pregătește un film: „Viața privată a lui Einstein“. *Vasili Axionov, cunoscut prozator, fiul Evgheniei Ghinzburg*, a publicat un nou roman, „Înălțimile Moscovei“, o satiră la adresa stalinismului de pe urma căruia au suferit și părinții săi. „România Literară“ rămâne cea mai informată publicație culturală, la ora actuală, în țara noastră.

• **„IDEI ÎN DIALOG“**, nr. 1(40)/ianuarie 2008, se deschide cu „Nae Ionescu și contemporanii noștri“, care sunt Sebastian Vlad Popa, Viorel Cernica, Constantin Biliuță (noi credeam că este vorba de toți contemporanii). Mai citim: „Stalinism și sovietizare după șase decenii“, de Bogdan Cristian Iacob (nici șapte ca în U.R.S.S., nici 45 de ani ca în România, ci șase?!). Traian Ungureanu, inteligent, scrie: „Fuga de realitate“ („obidiți și instruiți“, „cum a găsit orbul grila“, „prăpădul – pe secțiuni“, „în culisele subjugării“, „prea mult Est, prea mult Vest, prea puțin centru“). Un articol excelent. Ilustrațiile lui Devis Grebu sunt încântătoare. Ioan F. Pop semnează „Prostia ca paradigmă“, cu un motto din Wittgenstein. Frumos. Mircea Platon își începe articolul citând din Drieu La Rochelle (bietul Drieu, nu știa ce glorie îl așteaptă). Ovidiu Hurduzeu deplânge formalismul și conformismul înflorind în libertatea ultimelor două decenii. De acord. A apărut un maniheism cu semn schimbat față de cel de dinainte de 1989. Stéphane Courtois a publicat recent „Dictionnaire du Communisme“ (Larousse, 2007). A. Crăiuțu scrie despre Mihail Șora „un filosof al dialogului și speranței“. A apărut și volumul 2 din „Opera integrală“ a lui N. Steinhardt. Anca Manolescu, H.R. Patapievici, Andrei Pleșu, Gabriel Liiceanu semnează o lucrare colectivă: „Sensurile metafizice ale crucii“ (Ed. Humanitas, 2007). Ioan Buduca face legătura dintre Zacharias Lichter, eroul lui Matei Călinescu, și cartea mai sus-amintită, dar legătura nu se vede. Ioan Stanomir comentează cartea „Noica și Mișcarea Legionară“ (Ed. Humanitas, 2007); cronica sa se intitulează: „Sub semnul Arhanghelului“ (probabil, sigur, Mihail, patronul Mișcării Legionare). De la „roșu“ la „verde“, uneori, e suficient doar un pas, ca și invers. V. Tismăneanu își continuă studiile despre stalinism, iar H.R. Patapievici polemizează la nivel științific cu *Andrei Cornea. O revistă interesantă prin evoluția ei ideatică.*

• În **„CULTURA“**, nr. 1(155)/10 ianuarie 2008, C. Stănescu semnalează suplimentele culturale dedicate lui Mihail Sebastian în „Realitatea Evreiască“ și în paginile revistei clujene „Apostrof“ (intervenția lui Leon Volovici). Al. Bogdan Duca critică gratuitatea utilizării atributului „legionar“ în polemicile politicienilor, la nivel înalt. Codrin Tăut comentează cartea de eseuri a lui Boris Groys „Tipologia aurei“ (Ed. Ideea Design-Cluj, 2007), despre rolul muzeului în cultură. Augustin Buzura blamează anticomunismul de paradă, sub titlul „Viața între circ și sarmale“. Mai citim despre topul cărților anului 2007, în *viziunea criticilor zilei. Despre eseul „Lénine – Dada“, de* Dominique Noguez (Paris, 2007) nu comentăm, totul fiind o speculație. În nr. din 24 ianuarie a.c., citim articolul lui Al. Bogdan Duca „Despre Noica, Legiune și alte probleme“. Scris cu aplomb și părtinire, autorul afirmă că Wittgenstein ar fi susținut comunismul (noi știam că era în serviciul secret britanic, în timpul războiului mondial, contra Germaniei naziste), că antisemitismul nu era apanajul legionarismului (semn de întrebare nu?) etc. Autorul și-l ia pe Sorin Lavric de „aliat“ contra lui Mihail Iovănel. *Numai despre Noica nu* prea este vorba în articol. În același număr, Mihai Iovănel scrie despre cartea lui S. Lavric „Noica și Mișcarea Legionară“, acuzându-l pe autor că face din Noica un filosof „legionar“. Se pare că, în continuare, legionarismul nu se știe bine ce a fost și ce este azi. C. Stănescu scrie despre Mircea Eliade și Mihail Sebastian, sub un titlu sugestiv: „O prietenie inegală“. Evident, generos era Sebastian, care îl admira pe *Eliade. În nr. 4/2008, Eugen Simion scrie despre „De două mii* de ani“, de Mihail Sebastian, Serge Moscovici - despre Isidore Isou (Goldstein), poet francez originar din România.

• În **„CONTEMPORANUL – IDEEA EUROPEANĂ“**, din ianuarie 2008, citim despre Rilke (Aura Christi), Spinoza (B. Marian), Leon Volovici (Aura Christi), proză de Gh. Schwartz („Al cincizecișinouălea“), tot proză de Anca Pedvis, iar Mirel Horodi scrie despre simpozionul „Mihail Sebastian“ din Israel. Aura Christi a relatat despre evenimentul din 15 noiembrie 2007. Citâm: „La sediul Uniunii Scriitorilor, în Sala cu Oglinzi, Ideea Europeană & EuroPress a organizat lansarea (cu participarea autorului) cărții *De la Iași la Ierusalim și înapoi*, semnată de Leon Volovici, volumul fiind comentat de Ion Ianoși, Nicolae Balotă, Nicolae Breban... Sala arhiplină. Lume multă. Domnul profesor Paul Cornea. Marea poetă Ileana Mălăncioiu. Janina Ianoși, Ditza Goshen, George și Paraschiva Voicu. Și alți prieteni, admiratori. Leon este emoționat din nou, ca un puști. Mă întreabă unde sunt cărțile. Un pic de răbdare. E puțin agitat, deși se ascunde bine sub platoșa calmului ireproșabil. Distins. Elegant. Se uită, din timp în timp, întrebător la mine. Îmi aduc aminte de turneul nostru în Israel. Totul crește în mine. Revine în actualitatea sufletului, cu o forță nebănuită. În timpul Conferinței de la Ierusalim, apropo de cartea lui Leon Volovici, Costel Safirman menționa că această carte «este scrisă de un scriitor care are talentul – și nu e un talent întâlnit în mod curent – de a transforma materia confesivă în materie de literatură netă. Este o carte Volovici 100%». Moshe Idel, unul dintre cei mai importanți specialiști în istoria evreilor din România, susținea tot atunci că „în carte se vorbește despre trei identități. Fiecare adaugă un fel de slăbiciune la celelalte două. Identitatea evreiască ieșeană e ceva diferit de identitatea israeliană – asta trebuie spus foarte clar. Identitatea română a lui Leon se schimbă după ce vine în Israel. El își asumă o identitate israeliană care este, insist, foarte diferită de identitatea evreiască ieșeană. Dar asta schimbă și atitudinea lui față de literatura română. Ce a scris el înainte și ce a scris el după '86-'87 este ceva foarte diferit.

• **„LUCEAFĂRUL“**, într-o nouă formă după dispariția prematură a lui Marius Tupan, are un nou director: Dan Cristea. Este recenzată o carte a lui Gabriel Chifu, Horia Gârbea prezintă șapte titluri de noi cărți. Mariana Criș semnează „Veșnic tânărul Ionesco“. Al. George își păstrează rubrica de comentarii literar-istorice. Grete Tartler îl comentează pe Saramago. Proza Gabrielei Adameșteanu, vorba lui Mirodan, „nu ne place“, dar poemele Ilenei Mălăncioiu din Țara Sfântă sunt extraordinare.

BORIS MARIAN

Festivalul „Euroiudaica”, prezentat în revista austriacă „David”

Numărul din septembrie 2007 al revistei „David“, editată de Comunitatea Evreiască din Austria, (pe care am primit-o recent), a dedicat un amplu spațiu Festivalului „Euroiudaica“ din Sibiu. Sub titlul „Prezență evreiască la Sibiu - Zile internaționale. «Euroiudaica» în capitala culturală europeană“, Maja Wassermann, care semnează articolul, apreciază diversitatea și calitatea programelor prezentate în cadrul acestui festival, scoțând în evidență contribuția autorilor și organizatorilor proiectului (directorul Festivalului, Edi Kupferberg, și „managerii culturali“, dr. Irina Cajal-Marin și Mirela Așman). Se subliniază, de asemenea, că Festivalul s-a desfășurat sub egida Ministerului Culturii și Cultelor și a F.C.E.R., „al cărei președinte, dr. Aurel Vainer, este și deputat în parlamentul României“. În partea întâi a articolului, autoarea face o scurtă istorie a vieții evreiești de la Sibiu, arătând că primul document care *atestă o prezență evreiască în acest oraș datează din 1481, exprimându-și regretul că, din* cei 1.300 de evrei care au trăit în Sibiu în preajma celui de-al doilea război mondial, azi numărul lor este sub 100. În continuare, este prezentat pe larg programul Festivalului, spectacolele de teatru și de balet, concertele, mesele rotunde, expozițiile, precum și participarea românească și internațională. După părerea autoarei, Festivalul „Euroiudaica“ a reprezentat una dintre cele mai importante manifestări din cadrul programului „Sibiu, capitală culturală europeană“.

EVA GALAMBOS

TELEOBIECTIV

Mereu tinerii „dinozauri“

O întâlnire, de astă dată, mai puțin obișnuită pe micul ecran, cu un personaj rar văzut dar bine știut: din auzite – ca să zic așa – Andrei Partoș, unul din „greii“ muzicii noastre ușoare. Realizator de excelente emisiuni radiofonice, comentator, prezență de temut în juriile festivalurilor de gen, „digei“ – a fost de toate. Deși pregătirea sa de bază e de psiholog. Poate din acest exercițiu științific să vină seriozitatea și temeinicia cu care a profesat în zona „sonorităților frivole“, diagnosticând fără greș valoarea, chiar și atunci când era amenințată să fie sufocată de nonvaloare, de mode, de „fițe“ și de incultură? Ei bine, de unde l-a scos la lumina zilei și a reflectoarelor Antenei 2 maestrul Ion Cristoiu (cum îl numește juna generație de jurnaliști pe care el a format-o), aducându-l în emisiunea sa „Ora presei“, tot mai prizată de telespectatori? Vă spun de unde: din unica prezență radiofonică pe care o mai are Andrei Partoș, cea de vineri noaptea, la Radio România Actualități. Noapte pe care am petrecut-o și eu, nu o dată, împreună cu el și cu impresionanta sa audiență de insomniaci cultivați, iubitori de muzică și însetați de comunicare, cărora „Psihologul muzical“ le oferă nu numai piese de calitate, ci și o conversație spumoasă, potolitoare de anxietăți, prietenoasă. Ion Cristoiu l-a găsit și l-a tras de mână din colțișorul său de umbră, invitându-l la emisiunea care a pus în evidență atributele acestui fin intelectual ardelean, produs al unei culturi iudeo-româno-maghiare și al unei civilizații pe măsură, provenit dintr-o familie evreiască în care s-a profesat cu devotament jurnalistica. Ca întotdeauna, amfitrionul și-a scos *la purtare masca inocenței și a ignoranței, provocându-și invitatul* să prezinte nu numai resorturile și structura emisiunii sale nocturne, dar și unele din paradoxurile, ciudățeniile și noutățile aduse de muzica lejeră a epocii noastre, care preferă melodiei – ritmul, zgomotele și urletele, fericind juneța și exasperând generațiile mai vârstnice. Andrei Partoș a cucerit din nou prin profesionalism și modestie, prin fluența elegantă a verbului său, dovedind o dată în plus cât de tânără în gândire și adaptabilă la nou poate fi așa-numita lume a „dinozaurilor“ (nici măcar cinquagenară, uneori!) pe care juventocrația o consideră prea *adesea depășită și inutilizabilă.*

Și pentru că am atins o problemă sensibilă și provocatoare de atâtea adversități – cea a relațiilor dintre generații – dar și pentru că o rubrică asemenea celei de față, care urmărește telefenomenele actuale generale, nu se poate reduce la granițele culturale ale propriei etnii, o să sar nițeluș, cu voia dumneavoastră, gardul și spre alte subiecte. Din cele pe care le urmărim cu toții, și mai ales poate cei aflați la vârstele când timpul le prisosește și televizorul devine un permanent și de nădejde companion, umplând pustiul singurătăților.

O să revin, prin urmare, la Ion Cristoiu, care s-ar părea că își duce viața doar pe platouri și în bibliotecă, duelând verbal într-o zonă în care contează prea adesea aparențele, și învingând în ciuda lipsei de telegenie și de har al oralității. Spectaculos prin inteligență, dar și prin pitorescul său, Cristoiu trage cu voluptate șuturi în soclurile puterii – orice culoare ar avea ea, întinzând apoi mâna celor căzuți, uneori chiar cu „ajutorul“ său ziaristic. Un Ghiță contra, cum își zice singur, cu umor. Un personaj care circulă, chipurile, prin lume, „cu pantalonii rupți în fund“ și se învârte „în vestă printre fracuri“ (ca să citez două din titlurile cărților sale), intrigând adesea lumea politică prin judecățile sale. Acum a început *să se joace cu ideea că ar fi îmbătrânit. Că la cei 60 de ani ai săi,* ar fi ajuns – să zicem – „fruncea dinozaurilor“. Și ca pentru a demonstra că „valoarea nu acceptă ca anii s-o distrugă“, ca să parafrazez celebrul vers din „Cid“-ul lui Corneille), își invită la „Ora presei“ și alți colegi cu vechime în meserie dar deloc „învechiți“. Ba, dimpotrivă. A fost Andrei Partoș. Am văzut-o, recent, pe Marina Almășan Socaciu, una din cele mai juvenile veterane ale Tv.R.-ului, care și-a păstrat farmecul și prospețimea proprie, dar și pe cea a emisiunilor ei, cărora telespectatorii le-au rămas fideli orice titlu ar fi purtat, și la orice oră ar fi programate. Cum e și actuala „Ne vedem la Tv.R.“, emisiune trisăptămânală cu caracter social dar și cu adiere de divertisment – să facă mai digerabil mesajul educativ: „stil vechi“, ce vreți! Cu o audiență foarte bună, dar nu și pe placul fostului președinte al Tv.R., Tudor Giurgiu, care – a povestit Marina în discuția cu Cristoiu – îi găsea teleprodusele expirate. Numai că, până la urmă, vocația și profesionalismul pasionat al Marinei Almășan Socaciu au învins lipsa de fler și de vocație managerială a dlui Giurgiu și pe poziții a rămas talentata „dinozaurită“. Dacă nu aveți o treabă mai importantă pe la ceasurile șase fără un sfert ale după amiezii de luni, marți și miercuri, uitați-vă pe TVR1. De acolo am aflat de pildă cine sunt, cum gândesc și cum arată „femeile din spatele bărbaților puternici“ (soția primarului Videanu, a lui Geoană, a lui Ilie Năstase ori mama copiilor lui Dan Bitman, dar și „bărbații din spatele femeilor puternice“ (Norica Nicolai, Rodica Popescu-Bitănescu, Raluca Moianu etc.). Cui nu-i place un pic de abur mondeno-picant în jurul supărăcioasei și arțăgoasei noastre vieți politice, spuneți și dumneavoastră?

SANDA FAUR

MERIDIANE • MERIDIANE

Spirite celebre

George Bernard Shaw

George Bernard Shaw, apreciat pentru replicile savuroase din piese, era recunoscut ca un „as" al răspunsurilor acide chiar şi atunci când clama genialitatea operelor sale.

„Dar una dintre piesele tale a fost fluierată la New York, Londra, Berlin şi Roma", îi spuse odată un prieten.

„Ai dreptate. Care dramaturg mai poate spune că a fost fluierat în atâtea mari capitale ale lumii?".

Causticitatea sa avea adesea o undă catifelată, aprecia unul din editorii americani, care, văzându-l cufundat în gânduri, i s-a adresat: „Ofer un dolar ca să aflu la ce vă gândiţi acum". „Vai, gândul meu nu face nici două parale". „Totuşi, la ce vă gândiţi?". „La dumneavoastră!".

Când era abordat de indivizi cu întrebări ce se voiau spirituale, George Bernard Shaw era mai tranşant. Astfel, la un dineu, un bancher îl întreabă: „Tatăl dumneavoastră a fost croitor?". „Da". „Atunci de ce n-aţi rămas în branşă?". „Dar tatăl dumneavoastră a fost un om cumsecade?". „Bineînţeles". „Atunci de ce nu l-aţi moştenit?".

Aceleaşi împunsături de floretă le folosea şi în cazul unor interviuri. Aflându-se la un bal de binefacere, un gazetar l-a abordat: „Maestre, cum se face că aţi dansat numai cu doamna aceea urâtă?". „Pentru că suntem la un bal de binefacere". „Sunteţi superstiţios? Credeţi că dacă cineva se însoară într-o zi de vineri, va fi nefericit?". „Desigur, de ce ar face excepţie vinerea?".

A. CROITORU

Guvernul Macedoniei a alocat fonduri pentru construirea unui Centru Memorial al Holocaustului

Guvernul Macedoniei a decis să aloce 17 milioane de euro pentru construirea, la Skopje, a unui Centru Memorial al Holocaustului. Acesta va fi ridicat în centrul capitalei, şi va fi o mărturie a istoriei şi tradiţiilor evreilor macedoneni, se arată într-un comunicat al Ambasadei Macedoniei din Bucureşti. Gestul a fost apreciat de Rabinul Andrew Baker, director cu probleme internaţionale al AJC (Comitetul American Evreiesc) drept „istoric". În timpul celui de-al doilea război mondial, 7.200 de evrei (92% din totalitatea populaţiei evreieşti din Macedonia) au fost deportaţi în lagărul morţii de la Treblinka. Foarte puţini dintre ei au supravieţuit. La rândul său, şi populaţia macedoneană a suferit în urma ocupaţiei fasciste a ţării. În aceste condiţii, guvernul Macedoniei îşi exprimă voinţa sa fără echivoc de a păstra memoria cetăţenilor-victime ale Holocaustului, trimiţând un mesaj clar întregii lumi: „Niciodată astfel de lucruri să nu se mai repete", se arată în document. (E.G.)

Cea mai mică Biblie din lume

Experţi în nanotehnologie de la „Tehnion" – Institutul de Tehnologie din Haifa - au reuşit să transcrie întreg textul *Tanah*-ului pe un spaţiu mai mic decât jumătatea mărimii unui cristal de zahăr. Suprafaţa folosită este sub 0,5 milimetri pătraţi. Ei au ales *Tanah*-ul (Biblia evreiască) pentru a demonstra ce cantitate mare de informaţie se poate depozita pe un spaţiu atât de mic. Echipa a avut nevoie de o oră pentru a înscrie cele 300.000 de cuvinte ale Bibliei pe o suprafaţă minusculă de silicon, a declarat Ohad Zohar, consilier ştiinţific pentru programe educaţionale al Universităţii, care a prezentat şi tehnologia folosită, cu ajutorul ionilor de galiu, metodă ce se va aplica în viitor pe scară largă. Se pare că este vorba de cea mai mică Biblie din lume, depăşind-o pe cea înscrisă până acum în Cartea Recordurilor, realizată în 2001 de un profesor indian în Australia. (E.G.)

Premiile „Dan" 2007

Premiile „Dan" sunt create de omul de afaceri israelian, de origine română, *David Dan*, şi au o valoare de 1 milion de dolari pentru fiecare categorie. Premiile se acordă anual pentru ştiinţă, arte şi acţiuni umanitare desfăşurate în trecut, dar care pot influenţa viitorul umanităţii, iar laureaţii trebuie să doneze 10% din premiu pentru studenţi din domeniul lor de activitate, oferind astfel unor tineri remarcabili posibilităţi de afirmare.

Pentru 2007, au fost distinşi cu Premiul „Dan" profesorii *Ellen Moseley-Thompson*, *Lonnie G. Thompson* şi *Geoffrey Elington*, din domeniul Geoştiinţelor. Laureatul Nobel pentru pace, Al Gore a fost distins şi cu Premiul Dan pentru „responsabilitate socială cu un accent special asupra mediului înconjurător". Al Gore a anunţat că va participa la ceremonia de înmânare a premiilor de la Tel Aviv şi va dona toţi banii unor organizaţii nonguvernamentale care se ocupă de găsirea unor soluţii pentru atenuarea încălzirii globale. Cunoscutul scriitor israelian *Amos Oz* a împărţit premiul cu dramaturgul britanic, de etnie evreiască, *Tom Stoppard* şi cu producătorul armean de film *Atom Egoyan*, stabilit în Canada. (A.B.)

Moştenirea lui Eisenstein

Eisenstein poate fi comparat, ca importanţă în cinematografie, cu Wagner în muzică. Le sunt comune forţa de inovaţie, pasiunea pentru amploarea reprezentaţiei şi pentru istorie. În Enciclopedia sovietică apărută în 1955, numele regizorului urmează celui al fostului preşedinte al S.U.A., Dwight Eisenhower, care era cu doar opt ani mai în vârstă. De două ori laureat al premiului Stalin, răsfăţat de regimul sovietic, Serghei Eisenstein (1898-1948) „a prezentat pentru întâia oară (n.n. – conform Enciclopediei) chipul poporului revoluţionar". Nu lipsesc, totuşi, unele reproşuri, precum „formalismul" în artă şi în scrierile sale teoretice. De fapt, ceea ce nu putea accepta critica oficială era simţul artistic de excepţie, care l-a făcut pe Eisenstein să se înalţe deasupra sutelor de regizori şi artişti ce şi-au pus orbeşte talentul în slujba „cauzei dictaturii proletariatului şi a construcţiei comunismului". Nici Dovjenko, nici alţi artişti de frunte nu s-au ridicat la nivelul acestui adevărat revoluţionar al cinematografiei, nu numai în Rusia, dar şi în lume. Sunt puţini iubitori ai artei cinematografice care să nu cunoască neuitatele scene din *Crucişătorul Potemkin* (1925), să nu fi văzut chipurile marinarilor răzvrătiţi, căruciorul copilului care se rostogoleşte pe scările din Odessa, soldaţii care trag în mulţime. Probabil, Eisenstein s-a inspirat din arta lui Goya, ca şi a altor maeştri, dar el a avut şansa de a fi trăit în secolul cinematografului, la fel ca şi Charlie Chaplin care, în secolele trecute, ar fi fost, probabil, un clovn vestit, dar nu un actor celebru în lumea întreagă.

În 1938, când Europa presimţea apropierea unei grave conflagraţii, Eisenstein a realizat filmul *Alexandr Nevski,* cneazul care i-a învins pe invadatorii suedezi, în 1240. Stalin nu putea să ignore riscul unei confruntări cu Germania lui Hitler, deşi cocheta cu regimul acestuia. Tot la îndemnul „Tătucului", dar fără a-i accepta indicaţiile, Eisenstein realizează, în 1944, pelicula *Ivan cel Groaznic*, dar numai partea a I-a, filmările fiind întrerupte în timpul următoarelor două serii din motive necunoscute.

Cariera regizorului a început cu studii de arhitectură, apoi, în anii 1917-1920, a executat afişe cu soldaţii Armatei Roşii, a fost după aceea scenograf, colaborând în teatru cu un mare regizor, Vsevolod Meyerhold (elev, la rândul său, al clasicului Stanislavski). Influenţat, la început, de „proletcultism" (la început noţiunea nu era peiorativă, acest curent fiind la origine cu totul novator, o replică la futurismul, suprarealismul, fovismul, abstracţionismul din Vest), Eisenstein pune în scenă spectacole excentrice, cu artificii în sală şi participarea a numeroşi actori, lecţia aceasta fiind apoi aplicată în primele filme, *Greva*, *Crucişătorul Potemkin*, unde masele au rolul principal, individul „contopindu-se" într-o continuă mişcare febrilă. Filmul *Octombrie* îi aduce numai necazuri, deşi era comandat de conducerea partidului, luptele interne care au dus la eliminarea lui Trotki din partid obligându-l pe realizator să taie exact ce era esenţial – rolul covârşitor al liderului dizgraţiat în 1927, de organizator al loviturii de stat din octombrie (7 noiembrie) 1917 şi al noii Armate a sovietelor. În 1929, când relaţiile U.R.S.S. cu S.U.A. erau destul de cordiale, existând o colaborare şi pe plan economic (construcţia unui canal, Fergana, în Asia Centrală, livrări de echipamente), Eisenstein este trimis, la invitaţia scriitorului (cu vederi de stânga) Upton Sinclair, să facă filmul *Que viva Mexico*. Au rămas numai fragmente, iar filmul a fost terminat de alţii. Regizorul era privit, totuşi, ca un „comunist", dar scrupulozitatea sa artistică i-a exasperat pe producători.

În Revista „22", nr. 659 şi 663, S. Damian face o interesantă paralelă între destinul lui Eisenstein şi cel al lui Leni Riefenstahl, propagatoarea, în cinematografie, a „realizărilor" celui de-al treilea Reich (nazist). Desigur, paralela este pur formală, dar celebritatea şi talentul de necontestat al celor doi regizori sunt comparabile. Leni Riefenstahl s-a bucurat, însă, permanent de aprecierea căpeteniilor Reich-ului, iar după război a avut de „tras" consecinţele. Eisenstein a fost, cum spune S. Damian, „un lunatic printre mujici", el nu l-a linguşit niciodată pe Stalin, deşi s-a supus, din păcate, „comenzilor" de sus. L-a salvat o genialitate ce nu poate fi contestată. Filmele sale, indiferent de substratul ideologic, rămân în istoria culturii.

BORIS MARIAN

„Tehnion" din Haifa – printre primele în lume

Prestigiosul cotidian britanic „The Times" a alcătuit, la finele anului 2007, un clasament al celor mai bune universităţi tehnice din lume. Cum era de aşteptat, pe primul loc se află Massachusetts Institute of Technology (M.I.T.). Pe locul 25 este situat Institutul „Tehnion" din Haifa. (A.B.)

CALENDAR

● 1 februarie 1928 - s-a născut OCTAVIAN SAVA, realizatorul unor apreciate programe de divertisment la Televiziunea Română. A realizat, de asemenea, spectacole de Purim la Comunitatea din Bucureşti.

● 3 februarie 1998 - a murit, la Hamburg, scriitorul GABRIEL LAUB.

● 5 februarie 1878 - s-a născut, la Paris, ing. ANDRÉ GUSTAVE CITROËN, creatorul celebrului automobil care îi poartă numele.

● 8 februarie 1868 - s-a născut, la Londra, zoologul LIONEL WALTER ROTHSCHILD (fiul fondatorului celebrei dinastii bancare Mayer Rothschild). A fost un pasionat colecţionar şi a înfiinţat la Londra Rothschild Natural History Museum. A fost un membru marcant al comunităţii evreieşti din Anglia.

● 11 februarie 1898 - s-a născut, la Budapesta, fizicianul LEO SZILARD. A colaborat la crearea primului reactor nuclear. Împreună cu Fermi, a definit masa critică.

● 12 februarie 1698 - s-a născut, în Germania, JOSEF SÜSS OPPENHEIMER, finanţist şi „evreu de curte". A fost unul dintre apropiaţii ducelui Alexander de Würtemberg. După moartea acestuia, lui Oppenheimer i s-a intentat un proces pe baza unor mărturii false, fiind condamnat la moarte. Viaţa lui a constituit subiectul unor opere literare şi filme.

● 15 februarie 1898 - s-a născut, la Bucureşti, actriţa DIDA SOLOMON-CALLIMACHI. A fost eleva lui C. Nottara. A debutat în 1922, la Teatrul Naţional din Bucureşti, bucurându-se de aprecieri favorabile din partea publicului şi criticilor de specialitate.

● 15 februarie 1923 - s-a născut, la Bucureşti, poetul, eseistul şi traducătorul PETRE SOLOMON.

ANIVERSĂRILE ŞI COMEMORĂRILE LUNII FEBRUARIE

● 15 februarie 1933 - s-a născut, la Iaşi, reputatul muzicolog şi om de cultură IOSIF SAVA. Este autorul unor emisiuni Radio şi Tv. de largă audienţă. Pentru publicul meloman sunt de neuitat „Seratele muzicale" realizate de Iosif Sava. Este autorul unui mare număr de cărţi de exegeză muzicală. S-a ocupat şi de contribuţia evreiască în muzică.

● 15 februarie 1988 - a murit ISRAIL BERCOVICI, poet, prozator, traducător, regizor. A fost secretar literar al T.E.S. din Bucureşti, fiind preocupat de îmbogăţirea şi diversificarea repertoriului.

● 15 februarie 1938 - s-a născut ing. JOSÉ BLUM, membru al Consiliului de Conducere al F.C.E.R.

● 16 februarie 1998 - a murit, la Londra (sinucidere), scriitoarea şi jurnalista MARTHA GELLHORN. A fost corespondent de front în războiul civil din Spania.

● 17 februarie 1913 - s-a născut, la Varşovia, muzicianul RENÉ LEIBOWITZ. În 1916, familia sa s-a stabilit la Paris. Leibowitz s-a impus ca dirijor, compozitor (opere, simfonii, muzică de cameră, partituri pentru pian), pedagog şi istoric al muzicii.

● 18 februarie 2008 - împlineşte 75 de ani regizorul MILOS FORMAN, născut în Cehoslovacia. În 1968 a emigrat în S.U.A., unde a primit Premiul Oscar pentru filmul *Zbor deasupra unui cuib de cuci* (1975).

● 19 februarie 1808 - a murit DAVID EMANUEL, primul guvernator evreu din istoria S.U.A.

● 20 februarie 1943 - s-a născut, la Salford (Anglia), regizorul şi scenaristul MIKE LEIGH. A fost distins cu Premiul „Palme d'or" la Festivalul de la Cannes, pentru filmul *Minciuni şi secrete*.

● 21 februarie 1838 - s-a născut, la Kolin (Boemia), filosoful şi inventatorul JOSEF POPPER-LYNKEUS. A fost pasionat de problemele obţinerii şi transportului energiei. Dintre lucrările sale menţionăm: *Utilizarea forţelor naturale; Bazele transmiterii energiei electrice; Fanteziile unui realist.*

● 21 februarie 1918 - a murit poeta şi traducătoarea HEDWIGA LACHMANN.

● 22 februarie 1983 - a murit, la Bucureşti, actorul ELEAZAR SEMO, născut în 1900. A jucat la Teatrale Naţionale din Bucureşti, Cernăuţi, Chişinău. În anii războiului a jucat la „Baraşeum", fiind şi profesor la Conservatorul „Lyra". În ultimii ani de activitate a fost director la Studiourile Cinematografice de la Buftea.

● 23 februarie 1935 - a murit, la Zürich, scriitoarea şi traducătoarea EMMA BRAUN. Militantă a mişcării social-democrate din Austria.

● 25 februarie 1912 - a fost înfiinţată marea organizaţie a femeilor evreice din S.U.A. – „Hadasch".

● 26 februarie 1931 - a murit OTTO WALLACH, laureat al Premiului Nobel pentru chimie (1910). Autor al unor studii fundamentale privind uleiurile eterice.

SIEGFRIED WOLF

INFORMAȚII DE INTERES GENERAL, EVENIMENTE, ACȚIUNI

DIN VIAȚA COMUNITARĂ

Cu prilejul „Zilei Apărătorului Patriei“

F.C.E.R. a depus o coroană la „Monumentul Apărătorului” din cimitirul militar rus

Ambasada Rusiei la Bucureşti a comemorat, la cimitirul militar rus, „Ziua Apărătorului Patriei“, prilej cu care o delegaţie a F.C.E.R. a depus o coroană la Monumentul Apărătorului. Vorbind la această ceremonie, ambasadorul extraordinar şi plenipotenţiar al Federaţiei Ruse, *Alexandr Ciurilin*, a scos în evidenţă eroismul ostaşilor ruşi în timpul celui de-al doilea război mondial, rolul armatei ruse ca factor în menţinerea păcii, atât în trecut, cât şi în prezent. Au fost de faţă şi au depus coroane Ambasada Rusă, M.Ap.N., Jandarmeria Română, Uniunea Veteranilor de Război şi Uniunea Cadrelor Militare în Retragere şi Rezervă, Oficiul pentru Cultul Eroilor, ambasade ale C.S.I. şi Ambasada Poloniei, firme ruseşti cu sediul în România, Uniunea Ruşilor Lipoveni, Şcoala Rusă. Au participat ataşatul militar al Statului Israel şi alţi ataşaţi militari. (E.G.)

„Bar Miţva” la Timişoara

Lacrimi de bucurie în ochii părinţilor şi surorii la ceremonia de *Bar Miţva* a tânărului *Rafael Sircovici*. La trecerea majoratului religios l-a acompaniat o mare parte a comunităţii evreilor din Timişoara, care, în pofida orei matinale, imediat după rugăciunea de dimineaţă, a venit să fie alături de această familie la fericitul eveniment. Rabinul *Şlomo Sorin Rosen* a poposit special la Timişoara pentru a oficia această ceremonie şi a insuflat aerul sărbătoresc şi de bucurie atât de important într-un asemenea moment. Domnia-sa vorbea cu această ocazie despre esenţa evenimentului, despre ceea ce înseamnă el în viaţa tânărului, a familiei şi a comunităţii. Între bucurie şi responsabilitate, trecerea pragului celor 13 ani înseamnă pentru orice băiat faptul că îşi asumă partea sa în rugăciunile de fiecare zi, că glasul său este numărat în *minian* şi că îşi asumă rolul în existenţa poporului evreu. „Simen Tov u Mazel Tov“ au intonat toţi cei prezenţi, în timp ce au dansat în jurul băncilor sinagogii, care odinioară au fost martore la sute de asemenea ceremonii. Rafael Sircovici a mulţumit familiei sale şi celor care l-au îndrumat şi a promis, conform cu tradiţia, că va continua moştenirea lăsată de străbuni. Familia a oferit apoi o masă la Restaurantul ritual al Comunităţii, cu prilejul acestui eveniment fericit, pe care au ţinut să îl celebreze aşa cum se cuvine, aşa cum am fost învăţaţi din generaţie în generaţie.

LUCIANA FRIEDMANN

Israelienii din Dorohoi

În luna octombrie 2007, evreii din Dorohoi au sărbătorit şase secole de viaţă iudaică în acest oraş. În reportajul despre manifestările ce au avut loc atunci s-a relatat pe larg despre viaţa comuntăţii locale, dar nu şi despre acea parte a evreilor dorohoieni care au făcut Alia de-a lungul timpului. Trebuie spus că există o Organizaţie a Israelienilor Originari din România, al cărei preşedinte şi înfocat activist este domnul *Shlomo David*. Nu ştim câţi membri are organizaţia şi ce fac ei, fiindcă dl Shlomo David ne informează numai despre activitatea dânsului în cadrul acesteia, dar cum această activitate are o amploare deosebită, dorim să menţionăm că, la iniţiativa organizaţiei dorohoienilor, în Israel a fost plantată o pădure, în munţii Ierusalimului, cu 6.000 de copaci, simbolizând numărul evreilor din Dorohoi care au murit în Holocaust. De asemenea, în aceeaşi zonă a fost ridicată o statuie impozantă - ca Memorial al victimelor dorohoiene ale Holocaustului. După cum ne informează dl Shlomo David, este singura comunitate israeliană care a creat în Israel un asemenea memorial al victimelor sale din timpul celui de-al doilea război mondial.

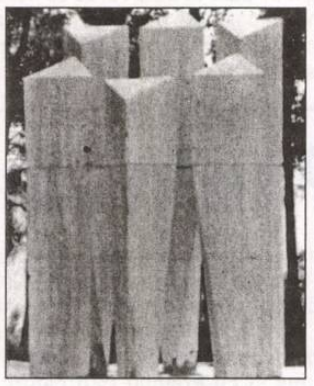

Shlomo David a scris o monografie, în şase volume, totalizând câteva mii de pagini, a istoriei de secole a evreilor din judeţul Dorohoi. Publicăm cu plăcere aceste informaţii, aşteptând să aflăm date şi despre activitatea celorlalţi membri ai acestei active organizaţii. (A.B.)

BRAŞOV

TU BIŞVAT 5768

O seară de iarnă, care a încălzit sufletul multor enoriaşi ai Comunităţii Evreilor din Braşov. Doi băieţi, *Jakab Robert* şi *Eduard Feder*, au plantat, după cum s-a instaurat obiceiul la Braşov, câte un vişin. Era deja seară, dar, la lumina care se strecura prin ferestrele Sinagogii, cei doi erau mândri de lăstarii care în câţiva ani vor da şi rod. Toată lumea a fost invitată în sala de mese a Restaurantului ritual, unde erau pregătite platouri cu şapte feluri de fructe. S-au făcut fotografii, iar preşedintele Comunităţii, ing. *Tiberiu Roth*, a spus câteva cuvinte legate de acest eveniment: „Anul Nou al Pomilor“. Cei peste 60 de invitaţi s-au simţit bine şi seara s-a încheiat sub semnul bucuriei.

Coresp. DORU GOMBOŞ

BRAILA

SILO OBERMAN 91

La 17 februarie a.c., Comunitatea Evreilor din Brăila l-a sărbătorit la Clubul Comunitar pe decanul ei de vârstă, *Silo Oberman*, care a împlinit 91 de ani. Acţiunea, care s-a chemat „Vârsta de aur“, a fost coordonată de oficiantul de cult *Suhar Goldstein*, cu sprijinul reprezentanţilor generaţiei de mijloc. Participanţii au cântat „La mulţi ani!“ sărbătoritului, care a primit cadouri şi flori, simbol al „lanţului de aur“ al generaţiilor, de la cea mai tânără membră a comunităţii, prezentă în sală, *Ramona Elena Negoiţă*. Manifestarea a continuat cu o rugăciune rostită de oficiantul de cult. Asistaţilor nedeplasabili li s-au trimis gustări şi dulciuri la domiciliu, vârstnicilor li s-a asigurat transportul la Club şi întoarcerea acasă. A fost un eveniment care a încărcat bateriile enoriaşilor noştri, un moment care le-a descreţit frunţile.

Coresp. - DAVID SEGAL IANCU, preşedintele Comunităţii Evreilor din Brăila

Instituţiile Buhuşi din Israel vor contribui la conservarea Cimitirului din Buhuşi

Pe baza unui acord semnat cu F.C.E.R., Instituţiile hasidismului Buhuşi din Israel vor contribui în mod voluntar la conservarea Cimitirului din Buhuşi. Ele vor angaja şi vor plăti un paznic permanent şi vor sprijini refacerea clădirii sinagogii din localitate. Aceasta, în condiţiile în care la Buhuşi nu mai trăiesc evrei. Instituţiile haisidice Buhuşi s-au angajat în această activitate văzând greutăţile obiective pe care le întâmpină F.C.E.R. în întreţinerea celor peste 800 de cimitire aflate pe teritoriul României. Admorul din Bnei Brak, Rabinul Iacov Menahem Friedman, semnatarul acordului, şi-a exprimat speranţa că şi alte comunităţi din Israel sau din alte ţări vor lua asupra lor sarcina întreţinerii locurilor sfinte din România, unde sunt înmormântaţi strămoşii lor.

COMUNICAT DE PRESĂ

Eliminarea vizei pentru cetăţenii români care călătoresc în Israel

Ambasada Statului Israel la Bucureşti are plăcerea să anunţe că Decizia Ministerului Israelian de Interne, din data de 9 ianuarie 2008, de a anula vizele pentru cetăţenii români care călătoresc în Israel în scopuri turistice, va intra în vigoare începând cu data de 1 martie a.c.

Menţionăm că celelalte tipuri de vize (muncă, studii etc.) rămân valabile.

Pentru mai multe informaţii, vă rugăm să contactaţi Ambasada Statului Israel la Bucureşti, la următorul număr de telefon: +4021.318.94.16/17 sau la adresa de e-mail: *info@bucharest.mfa.gov.il*

Început de an cultural la Căminul „Rosen“

Despre manifestările culturale organizate în cursul lunii ianuarie a.c. la Căminul „Rosen“ ne scriu corespondenţii noştri, *Pompiliu Sterian* şi *Reta David*. La 15 ianuarie a.c., a fost marcată aniversarea zilei de naştere a lui Eminescu. *Pompiliu Sterian* a făcut un succint expozeu despre viaţa şi opera lui Eminescu şi *Reta David* a „dramatizat“ *Luceafărul*. Rolurile au fost interpretate tot de rezidenţi: *Monica Scherer, Rodica Dumitrache, Lidia Fonea, Ştefania Basarabia*. Întâlnirea cu pensionarii din cămin a cunoscutului scriitor *Octavian Sava* a adus bună dispoziţie în suflete. „Distinsul oaspete ne-a descreţit frunţile, fiind mereu întrerupt de hohote de râs şi aplauze. La plecare, ne-a făcut o ultimă bucurie: a promis că va reveni“ - ne scriu corespondenţii. Pe baza unui program elaborat de Rabinul *Şlomo Sorin Rosen*, a avut loc concursul, intrat de-acum în tradiţie, „Jew Party“: o variantă de „cine ştie câştigă“. Serile de *Oneg Şabat*, desfăşurate sub îndrumarea oficiantului de cult *Lippa Baroti Segal*, contribuie, de asemenea, la menţinerea tonusului moral ridicat al rezidenţilor, opinează cei doi corespondenţi ai R.E. Ei au fost felicitaţi de prof. univ. dr. *Saşa Ionescu*, voluntar social din partea B'nai B'rith.

ERATĂ. Dintr-o regretabilă eroare (neatenţia redactorului), la prezentarea „mesei rotunde“ - „Antisemitismul şi antidemocratismul mişcării legionare“, din nr. 288-289 ale revistei, în redarea luării de cuvânt a dnei dr. Lya Benjamin, citatul aparţinând liderului legionar Ion Marin i-a fost atribuit prof. univ. Vasile Morar. Îi cerem scuze domniei-sale, care a avut o valoroasă contribuţie la „masa rotundă“. (R.E.)

Expoziţie „HAISHIN” JULES COHN BOTEA

La Cercul Militar Naţional s-a organizat, în februarie 2008, prima expoziţie HAISHIN din România. Este o îmbinare de texte Haiku şi imagini sugestive pe tema fotografiei. Autorul, *Jules Cohn Botea*, este medic de profesie (a absolvit medicina la Bucureşti, în 1953), autor de teatru, artist-fotograf, poet. Ca maestru l-a avut pe regretatul Florin Vasiliu. „A nins astă noapte / Pentru florile mele / totul s-a sfârşit“, este unul dintre foto-poeme. Iniţiativa merită reluată şi făcută cunoscută şi cu alte ocazii. (B.M.M.)

✡ DECESE ✡ COMEMORĂRI ✡ ✡ ✡

Sunt 20 de ani de când ISRAIL BERCOVICI ne-a părăsit (15 februarie - 27 Şvat). Dr. Miriam Bercovici, Simeon şi Emanuel Ulubeanu.

La un an de la trecerea în nefiinţă a MARIEI dr. GOLDSTEIN, un pios gând de recunoştinţă către cea care a fost mamă şi bunică de excepţie. Nu te vom uita niciodată. Puşa şi Victor.

Cu aceeaşi nemărginită durere, flori şi lacrimi, comemorez opt ani de la decesul scumpei mele soţii, sensul vieţii mele, SURICUŢA CALMAN. Mă înclin cu evlavie şi recunoştinţă în faţa memoriei tale şi îţi mulţumesc pentru fericita noastră căsnicie de peste 50 de ani. Nu te voi uita niciodată, draga mea Suricuţa - chip luminos, exemplu de bunătate, devotament şi generozitate.

Familia Lucia şi Marin Firescu comemorează, la 23 februarie 2008, trecerea în nefiinţă a neuitatei profesoare MARIANA SĂRĂŢEANU, căreia îi păstrăm neştearsă amintirea.

Cu tristeţe şi durere, anunţ că, la 18 martie, se împlinesc trei ani grei, de singurătate şi dor, de când iubitul şi dragul meu soţ, DOLFI STERN, a părăsit această lume (7 Adar). Dumnezeu sa-l odihnească în pace! Ella.

În luna ianuarie 2008, au fost înhumaţi în cimitirele C.E.B.: NOVAC ERNEST (93 de ani), Al. Victor Eftimiu nr. 9; BURLACU IRINA (87), str. Polonă nr. 21; SAVU IOANA (81), HABERMAN IOSEPHINE (94) - Cămin „Amalia şi dr. Moses Rosen“; POP IOAN (81), str. Matei Voievod nr. 115-133; AVRAM LUPU (90), str. Crinul de Pădure nr. 2; BIRIŞ ALICE (86), Cal. Plevnei nr. 15; ABRAHAM NADYA ALEXANDRA (72), str. Râul Dorna nr. 4; DIAMANT REIZEL (92), str. Enăchiţă Văcărescu nr. 47.

La moartea ECATERINEI KALLOS

De curând, am însoţit-o pe ultimul drum pe ECATERINA KALLÓS, născută Havas. Era o femeie puternică, tenace şi perseverentă, dar mai presus de toate a ştiut să fie o soţie devotată şi o mamă generoasă, punându-şi toate calităţile în slujba familiei. Simţul practic, hărnicia şi inventivitatea au transformat-o în partenerul de viaţă cel mai potrivit pentru a susţine cariera soţului său, reputatul profesor universitar şi filosof, *Nicolae Kallós*. De-a lungul anilor, a răspuns prompt apelurilor Comunităţii, punând umărul la organizarea unor activităţi sau vizitându-şi coreligionarii bătrâni şi singuri, iar atunci când soţul ei a fost ales preşedintele Comunităţii evreieşti clujene, a continuat să dea o mână de ajutor, cu aceeaşi abnegaţie şi modestie. Prezenţa ei avea un efect tonic asupra celor din jur. Ne va lipsi foarte mult, tuturor. (ANDREEA GHIŢĂ)

JEWISH REALITY

ISRAEL 60

Old State – New State

In the two pages of the review supplement we inaugurate the series of articles dedicated to the 60th anniversary of Israel. The review will publish another three special editions that will attempt to create an image of the history of the foundation of the Jewish state, of the main stages that marked the past and the present of Israel, the future development directions. These editions are part of a large program organized by F.J.C.R. on the occasion of this commemorative date, where Hasefer Publishing House, the State Jewish Theater, the Center for the Study of the Romanian Jews History, the JCC centre and the magazine „Jewish Reality" participate. The present edition includes articles regarding the meaning of Theodor Herzl's novel, „Old State, New State", an essay on Zionism, the text of the Balfour Declaration, opinions of an Israeli writer and an editorial on the present moment in the history of Israel.

"Israelis and Palestinians have to learn to live together"

Interview with Dr. AUREL VAINER, MP, president of F.J.C.R., participant to the action "Peace Parliamentarians" in Jordan, Palestinian territories, Israel, Egypt

On February 3rd-7th 2008 Dr. Aurel Vainer, member of the Parliament, participated in an European inter-parliamentary delegation, including 60 parliamentarians from 20 states members of EU, that visited Jordan, the Palestinian territories, Israel, Egypt, an itinerary planned by the Strategy Centre "Med Bridge" in order to strengthen the relationship between the voices of the European democracy and the Middle East. The project was entitled "Peace Parliamentarians". In an interview to the "Jewish Reality" review, Dr. Aurel Vainer related his traveling impressions and shared his commentaries on the meetings of the delegation with chiefs of states, of governments, foreign affairs ministers, parliamentarians from the region. He outlined some important topics of the discussions with top officials directly involved or very interested in the peace process in the Middle East region: the international community has to promote the re-opening of the peace process after the Annapolis conference; Hamas has to recognize the State of Israel; the relations between Olmert and Abbas seem to evolve in a positive manner; Israeli and Palestinians have to learn to live together.

"Limud" or learning as daily reality

On February 23rd-25th in Vilnius – Lithuania, the 5th conference "Limud Keshet" took place. The event is dedicated to the Baltic countries and to many guests from USA, Israel, Great Britain, Sweden, Ukraine, Belarus, Romania. The program that brought together 1,200 participants, aims to attract people from all generations to learning and study, an essential feature of the Jewish people from the beginning of its existence.

The Bet for Hope

The continuous and permanent education, for the young and middle-aged generation represents the only method for the maintenance of the Jewish identity in the Romanian Jewish population. The action initiated by the Jewish Cultural Centers „Bereshit" represents an outstanding initiative for a more profound approach to the Jewish education. It is worth

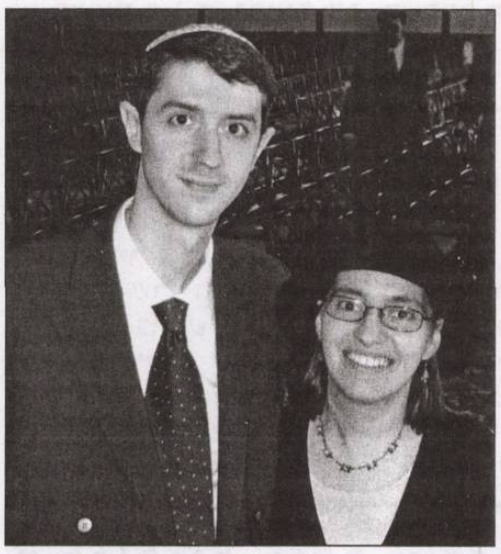

meditating – these are enough arguments for the total involvement of the former OTER in this action. The recent debates in the Leadership Council of F.J.C.R. underlined the need to attract as much as possible more rabbis in the activity of our communities. the synagogue has been and should remain a learning and study house. It is our moral duty towards the great rabbis of the Romanian Jewish community, towards all our ancestors in Judaism, is Rabbi **Shlomo Sorin Rosen**'s opinion, in the interview to our review.

Interview with eng. PAUL SCHWARTZ, vice-president of F.J.C.R.

«Tolerance doesn't mean to be tolerant towards intolerance»

Important events in the European Jews' life – the Extraordinary General Assembly of the European Jewish Congress and the Meeting of the Executive Council of the European Jewish Fund took place in Paris on February 10th and, respectively, 11th 2008. Eng. Paul Schwartz, vice-president, who represented our Federation, shared his participation impressions in an interview published in this review edition. The Extraordinary General Assembly discussed and voted the new Regulation of the European Jewish Congress. On the occasion there were presentations and discussions regarding the Iranian nuclear threat and the situation of the anti-Semitism in Europe. The participants were informed on the activity of the European Jewish Congress from the elections in 2007 to the present. The project of the commemoration of 70 years from Kristallnacht in the contemporary perspective and main issues was discussed. At the Meeting of the European Jewish Fund the projects achieved in 2007 were assessed and the 2008 projects were presented: cultural, educational and community leadership programs.

JCC Bucharest – Center of the Jewish Life

The Jewish Community Center (JCC) Bucharest offers a series of activities meant to animate the Jewish life of the capital, to promote Jewish culture and civilization from Israel and from the Diaspora. The monthly program of the center – for children, youngsters, middle and

golden age, includes courses, evenings dedicated to the Jewish religion and ethics, performances, sports and cultural events, entertaining in the JCC coffee club. The recent program "Bereshit – the University of the European Jewish Community", with its second course on March 24th and 25th brings well-known Israeli teachers in front of a public eager to learn.

The Audio Library of the Jewish Reality

MIRCEA CORNISTEANU

"As an artist I have to speak to my contemporaries"

The stage director Mircea Cornisteanu, director of the National Theater from Craiova, secretary of the European Theaters Convention, remembers in front of the voice-recorder, meaningful moments of his life and career. The beginning as a metal worker and teacher in a village, than his way to the theater stage, imprinted by Amza Pellea, the actor, by Radu Penciulescu and Sica Alexandrescu, stage directors. The creator of more than 140 theater, opera, musicals and television programs, he reached a prestigious achievement, being the first Romanian director who set the integral of Caragiale's comedies on one stage.

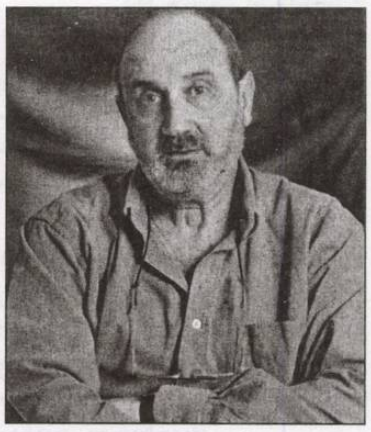

REALITATEA EVREIASCĂ
www.romanianjewish.org
E-mail: re2000@rdslink.ro
realitateaevreiasca@yahoo.com
Serie nouă a
REVISTEI CULTULUI MOZAIC
Fondată în 1956
de Şef-Rabin dr. Moses Rosen
APARE BILUNAR

Director de onoare: HAIM RIEMER
Redactor-şef: DOREL DORIAN
Secretar general de redacţie: ELENA MARINESCU
Redactori: IULIA DELEANU, LUCIANA FRIEDMANN, EVA GALAMBOS, ANDREI BANC, BORIS M. MEHR, AVRAM CROITORU, SOLOMON FLORIAN
Redactor documentarist: NEDEEA BURCĂ
Corectură: MIHAELA OBERSCHI
Traducători: *Ebraică:* SARIT BLONDER, Ing. B. TERCATIN (Israel) *Engleză:* SANDA LEPOIEV
Tehnoredactare computerizată: ANCA MEŞINĂ

REDACŢIA: Bucureşti, str. Popa Nan, nr. 70 Tel. / fax: 322.75.60
ADMINISTRAŢIA: str. Popa Nan, nr. 70 Telefon: 314.96.90
Tiparul: SINOROM PRINTING & PACKAGING CORPORATION S.R.L.

Preţul unui abonament pe un an este de 30 lei. Abonamentele pentru cititorii din provincie se vor face la comunităţile evreieşti din localitatea respectivă. Pentru cei din Bucureşti – la sediul F.C.E.R. din str. Sfânta Vineri nr. 9-11, cod poştal 030202. Abonamentele se mai pot achita şi prin mandate poştale fie pe adresa F.C.E.R. – la oficiile poştale din localitate, conform catalogului de presă poz. 3030 – pe cont B.C.R. RO51RNCB0074011952750001 filiala sector 3, Bucureşti. Pentru EUROPA, un abonament pe un an costă 45 de Euro (cu toate taxele incluse). Plata se face în avans, prin transfer bancar sau cec, în cont RODIPET S.A. BANCPOST, Agenţia Floreasca, Calea Floreasca nr. 167 Bis, sector 1, Bucureşti, România. Cod IBAN: RO41BPOS70503223389EUR01. Pentru EXTRA EUROPA, un abonament pe un an costă 95 de dolari USA (cu toate taxele incluse). Cod IBAN: RO85BPOS70503223389USD01. Cod SWIFT: BPSTROBU. Cod BIC: BPOSROBU

המציאות היהודית

כ"ה שבט – כ"ז אדר א' תשס"ח ● כתב-עת של איחוד הקהילות היהודיות ברומניה

ישראל בת 60

ארץ ישנה-חדשה

בשני דפים שהוספו לירחון שלנו, אנו פותחים בסדרת מאמרים המוקדשים במלאות 60 שנה למדינת ישראל. הירחון יפרסם שלוש הוצאות מיוחדות אשר ינסו לתאר ולהאיר את מסלול הקמתה של מדינת ישראל, את השלבים החשובים בעברה של מדינת ישראל ובהווה, ואת התפתחותה. ההוצאות המיוחדות נכללות בתכנית הגדולה שהפדרציה מכינה למאורע החשוב. נוסף על ר.א. משתתפים גם ההוצאה לאור "הספר", התיאטרון הממלכתי היהודי, מרכז לימודי ההיסטוריה של היהודים ברומניה, המרכז לתרבות היהודי (ג'.סי.סי.). בירחון זה אנו מפרסמים מאמרים על הרומן של תיאודור הרצל "ארץ ישנה-חדשה". כמו כן אנו מפרסמים מאמר על הציונות, את הטקסט של "הצהרת בלפור", דעות של סופרים ישראליים ומאמר של אקטואליות מחיי ישראל.

ציפיית התקוות

החינוך ממשיך ברציפות – בין הצעירים ודור הביניים – וזו השיטה היחידה לשמר את המסורת היהודית בקרב יהודי רומניה. מטרת הפעולות שיוזמים מרכזי תרבות יהודיים, הנקראים "בראשית", היא להעמיק את החינוך היהודי. כדאי גם לציין את הפעילות של "אוטר" בנושא זה. הדיונים שהיו בהנהגת הפדרציה, הדגישו את הצורך למשוך במידת האפשר עוד רבנים לפעילותן של הקהילות שלנו. בית הכנסת היה וצריך שיהיה בית לימוד תורה. האמונה והביטחון בדרכם של הרבנים הגדולים של קהילת יהודי רומניה, ושל כל אלה שהיו לפנינו, מחייבת אותנו להמשיך במה שהם עשו – דברים אלה אמר הרב שלמה סורין רוזן בראיון שהעניק לירחוננו.

הג'וינט בוקרשט – מרכז החיים היהודיים

עיקר הפעילות של הג'וינט היא להשפיע על חיי היהודים בעיר הבירה, להבליט גורמי תרבות וציבילויזציה יהודית מישראל ומהגולה. התכנית החודשית של המרכז – לילדים, צעירים, דור ביניים וגיל הזהב – כוללת שיעורים, ערבים המוקדשים לדת ולאתיקה היהודית, הצגות, אירועים ספורטיביים, תרבותיים, וערבים חופשיים בבית הקפה של הג'וינט. לאחרונה, עם תחילת התכנית "בראשית" – הזמינה האוניברסיטה היהודית האירופית בתאריכים ה-24–25 במרס ש.ז. פרופסורים ידועים מישראל להרצות באוזני ציבור אשר גילה התעניינות מיוחדת לחדש.

"הישראלים והפלשתינים חייבים ללמוד לחיות יחד"

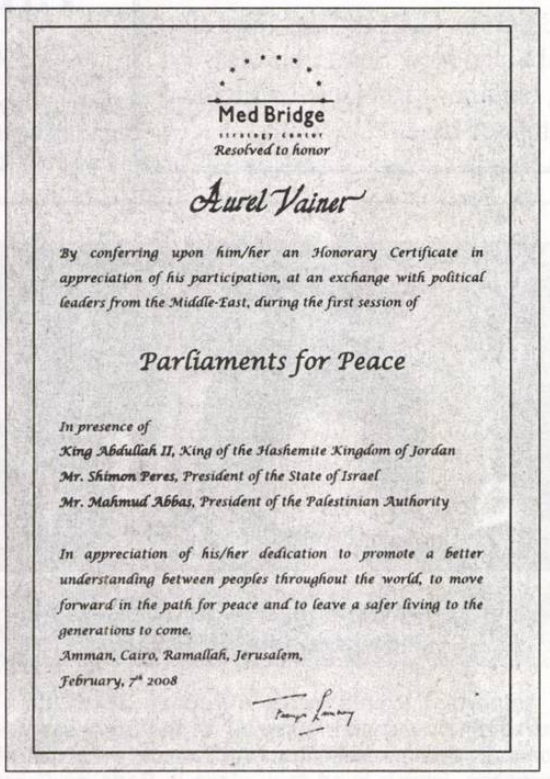

Med Bridge
strategy center
Resolved to honor

Aurel Vainer

By conferring upon him/her an Honorary Certificate in appreciation of his participation, at an exchange with political leaders from the Middle-East, during the first session of

Parliaments for Peace

In presence of
King Abdullah II, King of the Hashemite Kingdom of Jordan
Mr. Shimon Peres, President of the State of Israel
Mr. Mahmud Abbas, President of the Palestinian Authority

In appreciation of his/her dedication to promote a better understanding between peoples throughout the world, to move forward in the path for peace and to leave a safer living to the generations to come.
Amman, Cairo, Ramallah, Jerusalem,
February, 7th 2008

ראיון עם יו"ר הפדרציה ד"ר אאורל ויינר, לרגל השתתפותו במסע "הפרלמנטרים של השלום" בירדן, בשטחים הפלשתיניים, בישראל ובמצרים

בתאריכים 7-3 בפברואר ש.ז., השתתף חבר הפרלמנט ד"ר אאורל ויינר במשלחת של חברי פרלמנט מאירופה, שביקרו בירדן, בשטחים הפלשתיניים, בישראל ובמצרים. המשלחת מנתה שישים חברי פרלמנט מעשרים מדינות חברות באיחוד האירופי. את התכנית אירגן המרכז האסטרטגי "מד בריד'ג", כדי להדק את היחסים בין הארצות הדמוקרטיות באירופה ובמזרח התיכון. בראיון שהעניק לר.א. מסר ד"ר אאורל ויינר את רשמיו ואת דעותיו על המפגשים של חברי המשלחת עם ראשי מדינה, ראשי ממשלות, שרי החוץ ופרלמנטרים מהאזור, ועל השיחות שניהלו עם גורמים רשמיים העומדים בראש הצמרת, הקשורים בתהליך השלום במזרח התיכון. בסיכום דבריו אמר מר ויינר שעל הקהילה הבינלאומית לתמוך בעקרונות לשלום שנקבעו בכנס אנאפוליס, ועל החמאס להכיר במדינת ישראל. כמו כן התייחס ד"ר אאורל ויינר לטיב היחסים שבין אולמרט לאבאס – לדבריו הם מתפתחים בדרך חיובית, ועל הישראלים והפלשתינים ללמוד לחיות יחד.

"סובלנות לא צריכה להתפרש כוותרנות לאי סובלנות"

ראיון עם סגן יו"ר הפדרציה אינג. פאול שוורץ

המאורעות החשובים מחיי היהודים האירופיים – האספה הכללית המיוחדת של הקונגרס היהודי-אירופי והתכנסות המועצה האקסקוטיבית של הקרן היהודית-אירופית התקיימו בפאריס בתאריכים 11-10 בפברואר 2008. את הפדרציה ייצג סגן היו"ר אינג. פאול שוורץ. מר שוורץ הואיל להעניק לירחון שלנו ראיון, והוא מתפרסם בעיתון. האספה הכללית דנה והצביעה על התקנון החדש של הקונגרס היהודי-אירופי. בין שאר נושאי הדיונים וההרצאות באספה, דנו באיום האטומי מצד אירן ובאנטישמיות באירופה. הנוכחים קיבלו מידע על פעולות הקונגרס היהודי-אירופי מאז הבחירות מ-2007 ועד היום. כמו כן דנו על תכנית האזכרה במלאות 70 שנה לליל הבדולח, קריסטאלנאכט. במפגש הקרן היהודי-אירופי דנו בתכניות של 2008, תכניות תרבותיות, חינוכיות וקהילתיות.

"כאומן אני חייב לדבר לבני דורי"

"פונוטקה ר.א." מירצ'יה קורנישטיאנו

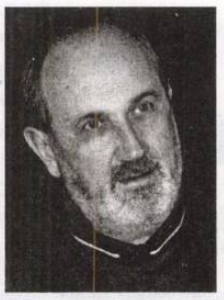

הבמאי מירצ'יה קורנישטיאנו, מנהל התיאטרון הלאומי מקראיובה, מזכיר איגוד התיאטרונים האירופיים, מציג בפני המראיין דקות חשובות מחייו ומעבודתו. את דרכו התחיל כחרט ומאוחר יותר כמחנך בכפר. לאחר מכן כוונה דרכו לבמה על-ידי השחקן אמזא פאליה, הבמאי ראדו פנצ'יולסקו וסיקה אלכסנדרסקו. מעל 140 הצגות תיאטרון, אופרה, אופרטה וטלוויזיה היו בניהולו. מפעלו המיוחד כבמאי היה ההעלאה של כל הקומדיות של קאראג'יאלה על במה אחת. הוא הבמאי הראשון שעשה זאת.

"לימוד" או ללמוד לפי המציאות האקטואלית

בתאריכים 25-23 בפברואר, התקיימה בעיר הבירה של ליטוואניה, וילניוס, ההרצאה החמישית "לימוד קשת", המיועדת לארצות הבלטיות ולאורחים רבים מארצות-הברית, ישראל, בריטניה, שבדיה, אוקראינה, באלארוס, רומניה ואחרים. התכנית, שהוצגה לפני 1,200 משתתפים, הראתה שהדבר החשוב ביותר הוא הלימוד לכל הגילים, היות שזה הבסיס לקיומו של העם היהודי מאז ומעולם.

I.S.S.N. 1223 – 7736

ISRAEL 60

1948-2008

EDIŢIE SPECIALĂ

Cuvânt înainte la Programul de acţiuni iniţiat de F.C.E.R.

Federaţia Comunităţilor Evreieşti din România a decis ca a 60-a aniversare a proclamării independenţei Statului Israel să devină punctul central al preocupării ei în următoarele luni, evenimentul urmând să fie marcat de toate departamentele culturale ale Federaţiei, a declarat dr. *Aurel Vainer*, preşedintele F.C.E.R., la o consfătuire a şefilor de departamente. Domnia-sa le-a cerut propuneri şi idei pentru aniversare. În ceea ce-l priveşte, în calitate de deputat, va face o intervenţie în plenul Camerei Deputaţilor, la o dată ce se va stabili ulterior. Departamentele îşi stabiliseră de-acum o serie de proiecte care, în timpul consfătuirii, au fost îmbogăţite şi cu alte propuneri.

● Astfel, în organizarea Departamentului de Cultură, Artă şi Ştiinţă, la iniţiativa ing. *Paul Schwartz*, vicepreşedintele Federaţiei, şi a dr. ing. *José Blum*, şeful Departamentului, va avea loc, pe 8 mai, o „masă rotundă" dedicată evenimentului la care vor fi invitate şi personalităţi româneşti implicate în dezvoltarea relaţiilor româno-israeliene.

● Revista „Realitatea Evreiască" - a arătat redactorul-şef al publicaţiei, *Dorel Dorian* - va scoate patru „Ediţii speciale": un prolog, două a câte 8 pagini şi ultima de 16 pagini, o parte în policromie. Numărul din mai va relata pe larg marcarea aniversării în România, Israel şi în lume.

● Editura *Hasefer* - a arătat scriitorul *Ştefan Iureş*, directorul editurii - pregăteşte două lansări de carte: volumul „Sionism şi istorie", al lui Şmuel Almon, despre primii zece ani din istoria sionismului, şi

Continuare în pag. II

La 60 de ani de la crearea sa

Israelul a redevenit Pământul Făgăduinţei

Din vremurile biblice, Ţara lui Israel a fost înscrisă în sufletele şi în conştiinţa celor porniţi, sub conducerea Patriarhului lor Avraham, s-o afle şi s-o stăpânească de-a pururi, ca „Pământul Făgăduinţei", un tărâm unde „curgea laptele şi mierea". Sublimă metaforă, inspirată de însuşi Dumnezeu. Aşa cum se cunoaşte din istorie, n-a fost o dăruire doar prin voinţa divină, ci şi o strădanie continuă de statuare print eforturi şi prin luptă. Anilor grei de înfruntări le-a urmat lupta cu anii de secetă, cu o vremelnică îndreptare spre Mitraim, pentru a supravieţui, ani de robie egipteană din care evreii au ştiut să se elibereze la îndemnul lui Moise şi să revină apoi spre făgăduitul Canaan. Au primit Tablele Legii, şi-au asumat şi misiunea primului popor monoteist şi, după 40 de ani de rătăciri prin pustiu, s-au înapoiat victorioşi spre Ţara Făgăduită dintâi, iar triburile lui Israel au prins să se reunească. Nu ne propunem în acest scurt cuvânt de introducere la ediţiile noastre speciale consacrate actualului Israel să rememorăm, pas cu pas, o istorie multimilenară, cu regi înţelepţi, războaie cu vecini mai puternici care încercau să ne domine. Dar am reuşit să ne eliberăm din vremelnice înrobiri, prin înfruntarea curajoasă a politeismului elen al lui Antiohus Epifanes, prin curajul Macabeilor şi renaşterea statului lui Israel.

Era oare Israelul pe atunci o ţară bogată? Nu putem şti..., oricum nu era deşertul care s-a format după cuceririle romane. Noile legiuni venite să ocupe Israelul au tăiat pădurile ca să folosească lemnul în războaiele cu evreii îndărătnici, care vroiau să-şi păstreze ţara şi credinţa lor într-un Dumnezeu unic. S-au opus duşmanilor, prin eroismul lui Bar Kohba şi sacrificiul lui Rabi Akiba, deşi au fost învinşi. Sfârşitul a fost tragic: pierderea ţării şi răspândirea lor forţată în întreaga lume.

„La anul, la Ierusalim", rostit de trei ori pe zi în rugăciune, a fost, timp de aproape 2000 de ani, mai mult un simbol, un deziderat ideatic al evreilor, cu program însumator al revenirii, cu ajutorul lui Dumnezeu, spre Ţara Făgăduinţei. Sionismul politic, curentul de reîntoarcere spre însăşi istoria lor şi statutul lor dintâi, a însemnat reîntoarcerea la originile lor biblice, la strămoşii lor legendari, Ereţ Israel urmând să redevină „Pământul Făgăduinţei". Şi a redevenit. Astăzi, după cei 60 de ani de la transformarea străvechiului cămin evreiesc într-un stat modern, Israelul este un „Pământ al Făgăduinţei secolului XXI", o ţară la nivelul celor mai dezvoltate state ale lumii moderne. O ţară în care se păstrează şi se dezvoltă spiritul iudaic, se cultivă tradiţiile, valorile iudaice. Dacă în urmă cu câteva decenii, exista temerea că Israelul va deveni asemănător cu toate ţările moderne şi se vor pierde particularităţile conferite de iudaism, astăzi din ce în ce mai mulţi membri ai tinerei generaţii se declară fideli acestui spirit. Da, Israelul de astăzi a redevenit „Pământul Făgăduinţei", atât în natura, cât şi în spiritul lui. **(R.E.)**

Herzl

Paradoxal, sau aproape paradoxal, Theodor Herzl, una dintre cele mai proeminente personalităţi iudaice ale sfârşitului de secol XIX, este prea puţin cunoscut, dacă nu chiar şi deformat de amintirile contradictorii ale susţinătorilor şi, nu rareori, ale detractorilor săi. Înţelegerea lucidă, profundă, avea să reclame fericitul timp (şi dificilul timp), al ultimilor 60 de ani. Aceste câteva rânduri pe care i le inchinăm azi, în ceasul unei mari renaşteri şi fericite aniversări a renăscutului Sion, nu vor epuiza portretul unui Bar-Kohba modern, destinat posterităţii, pe cât a fost şi o întruchipare a timpului său. A unui timp eroic. A unui timp necercetat încă îndeajuns. A unui timp care avea, el însuşi, să-şi determine coordonatele, în cea de-a doua jumătate a secolului XX, după o tragedie cumplită şi un răstimp de aspre încleştări şi încă marcat de mari vicisitudini şi pericole.

Cine a fost Herzl? Restrânşi de limitele pe care le încorsetează un enunţ, inevitabil incomplet, a fost mai presus de orice un bărbat frumos, cu un profil emblematic şi toate însemnele secrete ale unui mit care putea să înflăcăreze contemporanii săi. Am putea spune, mai întâi, că a fost un mare orator, dintr-o specie pe cale de dispariţie, un

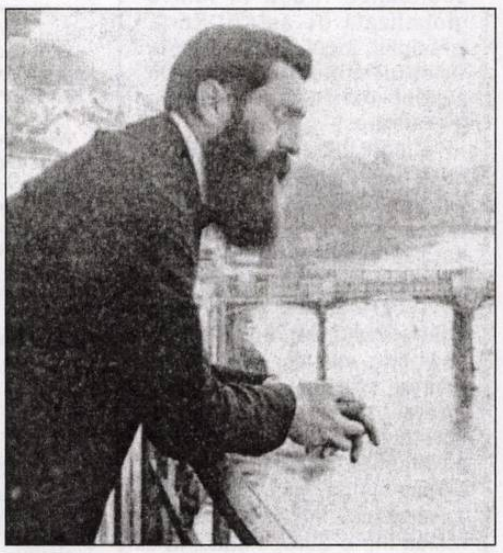

idealist, o flacără şi un temperament în stare să hipnotizeze asistenţa. Sau, poate, a fost mai întâi un foarte mare ziarist, dublat de un profet, în stare să creadă (şi să determine), prin cuvânt şi privire ardentă, în întoarcerea evreilor spre Sion, singura ripostă şi replică îndreptăţită la exacerbările unui antisemitism virulent, cum a fost cel marcat de „Afacerea Dreyfus". Dar a fost, în egală măsură, şi declanşatorul unor pasiuni latente, cum sunt cele ale unei renaşteri naţionale, dar şi organizatorul, la scară europeană, al unor acţiuni absolut contagioase şi renăscătoare de tinereţe, chiar şi în sufletul unor generaţii îmbătrânite. Mentorul, am spune astăzi, infinit mai riguros, al unei persistente rechemări la viaţă... Dar a fost, nu cu sens adversativ, ci absolut însumator, poate, în primul rând, un înzestrat scriitor, un romancier prea puţin înţeles al unor uluitoare anticipări şi declanşatorul, prin verb, al unor mari speranţe şi al unei adevărate renaşteri, am adăuga chiar, dacă nu ne-am teme de blasfemia măruntă a cuvântului, un Mesia care nu se visa aureolat de această latentă speranţă a fraţilor săi... A fost un scriitor, în mod cert, cu mari virtuţi vizionare, marcat de un optimism cultivat, înălţător până spre abnegaţie, dublat, inevitabil, în ceasul unor clipe de îndoială, tangente la deziluzie, de un pesimism vremelnic... Un pesimism de o clipă, de o singură zi, în stare să reintre în clipa imediat următoare în rândurile combatanţilor pentru Sion. N-a trăit mult, dar a trăit intens, aşa cum sunt sortite să ardă în noi, mistuitoare, scânteieri de geniu şi de pasiune. Herzl va fi redescoperit integral într-o zi şi vom renaşte cu toţii ca în ceasul unor promise, peste timp, reveniri la viaţă.

Pe pagina de gardă a unei cărţi fundamentale, poate nu a primei ediţii, cu un tiraj prea restrâns, ci a ediţiei de mare răsunet din 1937, subtitlul însuşi al acestei tulburătoare lucrări a lui Theodor Herzl, *Ţară veche, ţară nouă*, considerată, ani la rând (şi încă) o fascinantă utopie, într-o transcriere deosebită de cea a titlului, o notaţie care conferă un alt sens lucrării: „Dacă vreţi voi, nu va fi o poveste". Ceea ce însemna, de fapt, nu va fi doar un vis, un basm seducător, ci va contura adevărata semnificaţie a unei utopii, confirmate numai câteva decenii mai târziu, de istorie, de sacrificii fără număr şi alte visări tot atât de grandioase. Şi evreii, sute de mii mai întâi, milioane şi milioane azi, n-au vrut să rămână o poveste. Theodor Herzl începuse s-o scrie în 1899, în timpul unei călătorii de la Londra spre Paris, pe vremea în care cartea mult visată se mai numea, într-o primă intenţie, *Noul Sion*.

În următoarele luni, o întâlnire la Praga cu celebra „Altneueschule", avea să-i sugereze viitorul titlu, atât de ademenitor pentru năzuinţele lui Herzl, „Altneuland".

Dacă ne amintim bine, Herzl scrisese până în 1900 doar un capitol al lucrării pe care şi-o visa terminată şi trimisă mai marilor lumii europene la începutul secolului al XX-lea (1902, Leipzig). Îşi dorea să realizeze un expozeu didactic, dar, totodată, fascinant ca demonstraţie şi rigoare, pentru îndreptăţita speranţă a evreilor din întreaga lume de a-şi recrea vechiul stat, „Noul Sion" , îngemănându-i trecutul şi devenirea, înnoirea într-un admirabil „Altneuland". Să spunem de la bun început că, o dată încheiată redactarea acestei prezumptioase utopii - pentru Herzl, un viitor veritabil act de identitate -, cartea a şi fost trimisă, succesiv, următoarelor personalităţi: „Marelui Duce de Baden; Lordului Rothschild; lui Phillipp Eulenburg; Mareşalului Curţii împăratului Wilhelm, pentru Împărat; lui Bernhard von Bülow, Cancelarul Germaniei; Sultanului; Ministrului Koerber; Regelui Italiei, la cererea acestuia".

„Ţară veche, ţară nouă"

Nu ştim cu câtă seriozitate sau, oricum discutabilă sensibilitate (de afecţiune nu vorbim...) va fi fost parcursă această tulburătoare istorie a unei deveniri pe care Herzl însuşi o considera realizabilă abia prin deceniile trei şi patru ale secolului al XX-lea.

Prezumţia sa, frizând viitorul şi fantasticul, este confirmată de multe din capitolele cărţii înseşi: *„Haifa, 1923"*; un vis al visării însăşi, precum şi *„Ierusalim"*-ul, întrezărit ca un oraş al păcii mondiale şi al unei colaborări interetnice menite să conducă la un „ecumenism" - termen impropriu, ştim - al tuturor religiilor.

Mărturisesc că mă număr printre cei foarte puţini care au avut privilegiul, încă din anii copilăriei, înainte de 1938, să asculte, într-o seară, câteva pagini ale cărţii şi un comentariu inspirat nemijlocit de visările lui Herzl.

Prima ediţie a fost tipărită în germană, în iulie-octombrie 1902, dar gloria cărţii avea să înceapă abia după terminarea celui de-al doilea război mondial şi după Holocaust, atunci când evreii, în număr tot mai mare, au început să emigreze spre Israel - au făcut Alia... urcând spre Ierusalimul din adâncul sufletelor lor. Câţi evrei rămăseseră în viaţă din eroicii luptători ai Brigăzii Ereieşti care-l înfruntase pe Rommel? Câţi dintre evreii ajunşi în Italia s-au mai întors vii şi neschilodiţi în Israelul în care protectoratul britanic stabilise un dramatic „numerus clausus" pentru aceia care se pot întoarce în ţara lor până în anul 1948, când O.N.U. avea să recunoască dreptul la existenţă al noului stat Israel, iar legendarul Ben Gurion avea să proclame independenţa statului evreu, începând aproape simultan lupta cu vecinii arabi şi palestinieni, care voiau să-i nesocotească dreptul la viaţă.

Desigur, vom publica în lunile următoare, ediţii speciale închinate luptelor de salvgardare a existenţei renăscutului Israel, vom încerca să schiţăm o istorie a ultimelor noastre generaţii de constructori ai „Altneuland"-ului.

Ce ne-am propus pentru acest moment introductiv al serialului nostru?

Nu ştim câţi cititori ai lui Herzl au crezut cu egală fervoare în această istorie... Nu trăim nici cu iluzia că duşmanii învederaţi ai Israelului gândit de Herzl, devenit nemuritor, nu mai trăiesc şi nu vor mai trăi cine ştie cât îi va îngădui Dumnezeu.

Ne amintim însă moartea mamei lui David Littwak, cel mai inspirat şi cel mai tenace făuritor al acelui Israel de legendă. Dincolo de un personaj de ficţiune, mama sa se constituie într-o superbă metaforă: ea este cea care i-a dăruit forţă lui David, devenit şi dânsul simbol - forţa de a izbândi în lume. La revenirea de la cimitir, după înhumare, toţi cei prezenţi, rude şi prieteni ai îndoliatului fiu, evrei şi neevrei, de diferite religii - eroi ai cărţii -, dar deopotrivă încrezători în renăscutul „Altneuland", caracterizează, fiecare în parte, personalitatea dispărutei, mamă legendară şi deopotrivă matrice a noului stat. Cine a fost ea? Şi, mai cu seamă, care au fost mijloacele prin care o formă nouă de convieţuire fericită s-a putut înfăptui? Aşadar, urmează o superbă înşiruire a acestora: Nevoia; Unitatea naţională a poporului; Noile mijloace de comunicaţie; Ştiinţa; Voinţa; Forţele naturii; Toleranţa reciprocă; Încrederea în sine; Dragostea şi suferinţa şi, mai presus de orice explicaţie ori îndreptăţire, Dumnezeu!

Pentru cititorul avizat este nevoie, cred eu, şi de o scurtă notiţă de identificare reală a eroilor cărţii, aşa cum ne-a fost oferită de traducătorii ei în limba română, M. Moscovici şi L.B. Wechsler. Astfel, Frederic Loewenberg ar fi fost Henric Kana, prietenul lui Herzl; David Littwak, eroul-simbol al romanului, e David Wolfsohn, conducătorul de mai târziu al mişcării, originar din Lituania; Miriam este imaginea surorii lui Herzl, Pauline; Steineck e Marmorek, alt prieten intim al maestrului; Rabinul Geyer, unul dintre nenumăraţii „Protestrabiner", biciuiţi necruţător în paginile cărţii; Warszawski e inginerul Iohann Kremenetzsky, unul dintre cei mai energici oameni de acţiune evreiască şi sionistă; botanistul Harburger a fost în viaţă Warburg; Leonkin - Levontin, iar Wellner este profesorul Keliner, amicul şi biograful lui Herzl. Joe Levi este Joseph Cowen, unul dintre primii evrei din Anglia care s-au alăturat mişcării sioniste, iar Hopkins a fost Hechler, reverendul anglican care a adus nepreţuite servicii lui Herzl şi Mişcării.

DOREL DORIAN

Continuare în pag. II

Gânduri de scriitor

DANIEL GAVRON

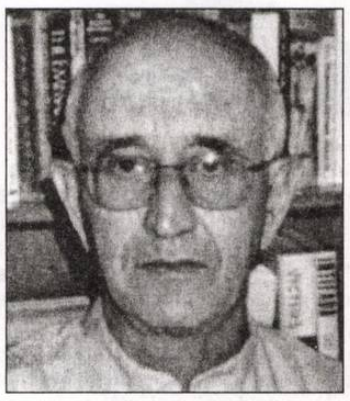

„Am învins, dar refuzăm să acceptăm rezultatul“

În ajunul celei de a 60-a aniversări a Israelului, nouă, sioniştilor, ni se întâmplă ceva ciudat – respingem uluitorul nostru succes... Dacă în anii 1880, în 1948 sau chiar în 1967, cineva ne-ar fi spus că aproape toată lumea, inclusiv toate naţiunile arabe, vor accepta existenţa Statului Israel pe 78 la sută din teritoriul nostru actual, ar fi fost considerat fie în mod idiot optimist sau nebun dovedit clinic. Dar, iată că acum ne aflăm în acest punct. Am învins, dar refuzăm să acceptăm rezultatul. Este de parcă o echipă care a câştigat o cupă mondială, o cursă la Olimpiadă sau Wimbledon-ul ar spune: Nu, nu. A fost o greşeală. N-am câştigat, am pierdut. Victoria mea este o iluzie. Da, Israelul se confruntă cu probleme ca Iranul, Hamas, Hezbollah şi Fatah – dar chiar şi în aceste domenii, imaginea nu este chiar atât de proastă. Treziţi-vă, concetăţeni israelieni, am învins! Mai mult, am câştigat mai mult decât cele 8.000 de mile pătrate din cele 10.400 de pe vremea mandatului britanic al Palestinei. Şi majoritatea palestinienilor a acceptat această rezoluţie subiectivă disputată de 100 de ani... Desigur, problema majoră o reprezintă aşezările evreieşti din Cisiordania şi, pentru a ajunge la o soluţie cu palestinenii, trebuie o altă abordare, rezultatul urmând să fie un fel de stat binaţional... Ne vor constrânge oare Statele Unite la o retragere totală? S-ar putea, dar probabil că n-o vor face, aşa că opţiunile ar fi un singur stat, un stat binaţional sau o confederaţie. Important este că acţionăm de pe o poziţie de forţă şi trebuie să ne investim energia şi creativitatea în elaborarea unei soluţii pe termen lung cu palestinienii care să fie acceptabilă pentru ambele părţi... Răspunsul nu este de a asedia Gaza şi de a întrerupe curentul, de a omorî şi aresta în fiecare lună zeci de palestinieni din teritoriile ocupate, construind ziduri şi garduri între noi şi vecinii noştri. Soluţia politică, la care lumea ne imploră să ajungem, este singura cale de a opri până la urmă violenţele dintre noi şi palestinieni. *(„The New York Times“)*

Cuvânt înainte la Programul de acţiuni iniţiat de F.C.E.R.

Urmare din pag. I

„Scrieri despre tradiţia politică a Israelului“, de Alberto Castaldi. Există şi intenţia de a scoate un album „Israel la 60 de ani“, dar această idee nu a fost deocamdată finalizată.

● Teatrul Evreiesc de Stat are în vedere montarea unui spectacol inspirat din literatura israeliană şi invitarea marilor artişti români care au fost prezenţi în spectacole în Israel, a spus *Hary Eliad*, directorul T.E.S. *Dorel Dorian*, redactorul-şef al R.E., a propus dramatizarea şi prezentarea ultimei părţi a romanului „Ţară veche, ţară nouă“, al lui Theodor Herzl, idee acceptată de Hary Eliad.

● Centrul pentru Studierea Istoriei Evreilor din România (C.S.I.E.R.), a relatat *Liviu Rotman*, directorul Institutului, pregăteşte un volum care va cuprinde texte de presă evreiască din România despre mişcarea sionistă. În afara „mesei rotunde“ organizate de F.C.E.R., la care vor participa şi cercetătorii Centrului, se preconizează organizarea unui laborator cu tema „60 de ani de relaţii diplomatice româno-israeliene“. Centrul a propus şi un matineu de duminică având drept subiect evoluţia relaţiilor economice dintre România şi Israel.

● Dr. *Irina Marin Cajal* va organiza, cu ajutorul Ministerului român de Externe, o expoziţie cu tema „60 de ani de relaţii diplomatice România-Israel“, care se înscrie în tematica propusă de C.S.I.E.R. La rândul său, J.C.C. pregăteşte, în lunile mai şi iunie, acţiuni pentru tineri şi generaţia de mijloc, respectiv un *workshop* la Cristian legat de cea de a 60-a aniversare a Israelului, precum şi un festival de film israelian, au propus *Dalia Golda* şi *Mirela Aşman*. J.C.C. va prelua şi propunerea preşedintelui F.C.E.R., de a organiza un matineu al tineretului care să evoce impresiile şi experienţa acestora în timpul vizitelor efectuate în Israel. S-a propus, de asemenea, ca şi la Căminul „Amalia şi dr. Moses Rosen“ să se organizeze o manifestare legată de aniversarea statului evreu.

EVA GALAMBOS – coordonatorul „Ediţiilor speciale“: *Israel - 60*

„Ţară veche, ţară nouă“

Urmare din pag. I

Ar mai rămâne, în loc de încheierea acestui cuvânt inaugural al ediţiilor noastre viitoare, cuvintele înseşi ale lui Herzl, din încheierea lucrării, adresate viitorilor săi cititori: „[...] Azi, după trei ani de muncă, trebuie să ne despărţim. Încep durerile tale, scumpa mea carte. Vei fi nevoită să-ţi croieşti drumul prin furtunile duşmăniilor şi interpretărilor cazuistice, ca prin desişurile unei păduri întunecoase. Dar dacă vei întâlni cititori prietenoşi, salută-i în numele celui care a scris această lucrare. Credinţa lui este că şi visul poate împlini nemărginirea timpului pe care îl trăim pe acest pământ. Unii cred că visul se deosebeşte prea mult de faptă. Tot ce au zămislit oamenii a fost mai întâi visare şi vis rămâne în vecii vecilor“.

Şi o întrebare, de ce nu, pentru generaţia noastră sau pentru generaţiile viitoare, mai tentate, mai interesate să citească actul de naştere al acestui „Altneuland“: pe când, totuşi, o reeditare a lucrării?!

Nu vom consemna neîmplinirile. Nu vom cere cititorilor noştri din Israel să completeze fascinantele visări ale lui Herzl, prin fascinantele lor înfăptuiri. Ne vom recunoaşte doar părerea de rău de a nu fi fost decât cu sufletul, cu visările şi cu consecvenţele noastre afective alături de toţi fraţii, fiii şi nepoţii de peste timp ai lui David. (D.D.)

ISRAEL, AZI

Întinerirea unui popor străvechi

Istoria a consemnat, la mijloc de veac 20, un eveniment inedit de importanţă regională şi, într-un anumit sens, mondială: Statul Israel.

Statul Israel, prin realizarea sa aievea în 1948, a conturat astfel un nou *pattern* istoric. Acum, la a 60-a aniversare de existenţă a Statului iudeu visat de Th. Herzl, realizat de generaţiile care s-au succedat, voi încerca să exprim câteva gânduri în virtutea fostului meu trecut sionist (împovărător, sub regim comunist) şi de evreu trăit şi ajuns la senectute sub orizont iudaic.

În legătură cu construcţia statului şi societăţii israeliene în cei 60 de ani sau chiar de la începuturile *Reîntoarcerii* la finele veacului XIX, voi contura câteva gânduri care socot că frământă pe nu puţini iubitori ai Sionului, astăzi. Mă refer mai întâi la relaţia dintre Israel şi Diaspora evreiască în trecut, prezent şi viitor. Din perspectiva istoriei contemporane şi recente a evreilor, ivirea *mişcării naţionale*, prefigurate de sionism şi *reîntoarcere*, îşi capătă semnificaţia teoretică prin ipostaza de nou „strat“ determinant în iudaismul contemporan, iar semnificaţia practică prin răspunsul dat unei necesităţi obiective de contracarare a antisemitismului, culminat cu Holocaustul!

Un al doilea gând: ideea că Israelul ar trebui şi ar putea să adune pe restrânsul său teritoriu întreaga evreime care se bucură în Diaspora de libertăţi democratice şi egalitate în drepturi, este desigur, depăşită în zilele noastre. Printre altele, şi pentru că Diaspora – americană, dar şi europeană - este astăzi tot atât de necesară Israelului, sub varia privinţe, inclusiv spirituale şi de patrimoniu al evreimii.

Însăşi chestiunea Alialei, pe de o parte, şi a aşa-zişilor iordimi, pe de altă parte, socotim a se pune azi în alţi termeni. Migraţia întreprinzătorilor israelieni în alte ţări şi influxul de capital evreiesc din altă ţară în Israel, constituie procese social-economice fireşti în lumea globalizată de astăzi. Forţa Israelului, locul şi rolul său în Orientul Mijlociu depind de cuprinderea sa în procesul de globalizare.

Minorităţile evreieşti diasporeice devin astăzi un sprijin al Israelului în lume, fapt care se referă inclusiv la minoritatea noastră evreo-română, rămasă aici fără întrerupere în *evul comunist*. Ea se prenumeră printre comunităţile viabile, nu doar prin relictele şi relicvele umane, ci şi prin potenţialul intelectual uman. Destinul acestui *trib* de evrei în viitor şi al israelienilor care li se vor alătura atârnă, însă, de o strategie a convieţuirii împreună cu poporul român într-o Europă unită, în care înseşi naţiunile devin minorităţi.

Un al treilea gând: cu o deosebită acuitate se pune problema convieţuirii în Orientul Mijlociu, unde conflictul evreo-arab a fost în atâtea războaie *rezolvat sângeros*. Nici aici evreilor nu le este încă hărăzită liniştea şi pacea atât de necesare dezvoltării unei civilizaţii şi culturi pe măsura capacităţilor lor şi benefică pentru întreaga zonă. Conflictul evreo-arab, întreţinut azi artificial de fundamentalişti şi terorişti, a absorbit uriaşe fonduri, care, în condiţii de pace, ar fi putut căpăta o destinaţie benefică edificării unei noi etape în dezvoltarea Orientului Apropiat.

Înţelegerea dintre israelieni, iordanieni şi palestinieni pe plan economic şi politic ar putea îndepărta spectrul unui alt război cu efecte imprevizibile.

Trebuie recunoscut, că o naivitate majoră a sionismului politic a fost subestimarea realităţilor lumii arabo-musulmane şi a rezistenţei acesteia faţă de renaşterea Israelului. Idealismul sionist s-a conjugat, în acest caz, cu pragmatismul evreiesc într-o situaţie de „ein breira“. Idealul sionismului, care este reprezentat de mântuirea poporului evreu în patria sa străveche - şi care exprimă năzuinţa neîntreruptă şi profundul ataşament faţă de Ţara Sfântă - erau componente organice ale existenţei evreieşti în Diaspora pe parcursul secolelor. Şi au biruit. Cu atât mai mult cu cât, pentru iudaism, credinţa, poporul şi ţara formează un tot unitar. Faptul de a fi evreu nu este definit suficient nici din punct de vedere religios, nici din punct de vedere pur etnic. Reîntoarcerea în Israel - în Statul Israel, unde limba, cultura, obiceiurile, modul de viaţă şi mentalităţile (inclusiv patriotismul faţă de apărarea ţării) sunt cvintesenţial iudaice sau neoiudaice - adăugă un nou *strat* condiţiei perene de evreu, stratul de... israelian.

Se crede, cu puterea credinţei, că în vechea Palestină pământul devenit arid era însetat nu numai de apă, ci şi de poporul de care a fost lipsit aproape două milenii. La refacerea legăturii dintre un popor fără ţară şi o ţară fără poporul său ancestral trebuie că au concurat pe lângă toate acele cauze (sociale, politice, culturale, spirituale) bine cunoscute şi o *forţă* telurică, în planul metaforei, pe care aş numi-o *setea pământului* sau *chemarea pământului*. În asemănare cu chemarea locurilor natale pentru indivizi, sunt, poate, locurile ancestrale pentru o etnie cu un destin prescris într-o Carte a cărţilor aflată în Proiectul divin încă înainte de facerea lumii, cum cred mozaicii. Iar puterea credinţei este ca setea pământului, este o forţă chtonică sau mai bine zis... celestă: credinţa în dreptul evreilor asupra ţării lor străvechi. Altminteri, cu greu s-ar putea explica biruinţa israelienilor asupra atâtor împrejurări vitrege. În cei 60 de ani, a fost realizat miracolul israelian, înflorirea unei ţări aride şi întinerirea unui popor străvechi.

La urmă, dar de mare importanţă, socotim a fi problema demografică, cu care voi încheia succintele consideraţii de mai sus. În Palestina, la data naşterii statului evreu, ţara număra doar 649.600 de evrei, majoritatea emigraţi aici în deceniile secolului XX şi în preajma sau datorită Holocaustului. După exodul a 600.000 de arabi palestinieni, au rămas în Israel doar 156.000 de locuitori neevrei. Populaţia evreiască s-a constituit treptat prin Alia: şase mari valuri de emigranţi care au făcut ca de la o populaţie israelită de 85.000 în 1914, 150.000 în 1927, 174.610 în 1931, 355.160 în 1935, să se ajungă la cea amintită din 1948. Persecuţia hitleristă a dat amploare emigraţiei, confirmând astfel vechea profeţie a Apocalipsei lui Israel, conform căreia întoarcerea poporului avea să fie opera celor mai aprigi vrăjmaşi ai săi. Şi, totuşi, la cinci milioane de evrei în Statul Israel s-a ajuns abia în anii de după războiul mondial, când prigoana în formele ei acute dispăruse, dar reculul sionist crescuse în puteri. Mai ales, în ţările din estul Europei apariţia comunismului, conjugată cu acţiunea viguroasă şi tradiţională a sionismului, golise aproape ţările zise de *democraţie populară* de evreimea lor locală. Din România, de pildă, au făcut Alia, în anii de după 1945, circa 300.000 de evrei.

În numerele viitoare vom consemna importanţa acestei Alia pentru consolidarea Statului Israel sub varii aspecte: de la cel demografic la cel militar sau... universitar.

Aici voi releva doar calitatea lor de israelieni - la prima sau a doua generaţie - de oameni pentru care pământul, limba, obiceiurile, cultura, mentalitatea ş.a. contribuie la modelarea fizionomiei lor moral spirituale, la sentimentul lor de apartenenţă. Fără a uita, însă, ţara unde s-au născut - România.

Deşi o naţiune veche-nouă - ca şi nou-vechiul stat iudeu -, evreii israelieni, mişcarea lor naţională (care a avut loc, în principal, nu în secolul XIX, cum a fost cazul celor mai multe naţiuni, ci în plin ev al globalizării, când tendinţelor particulariste li se opun cele de integrare în *satul global planetar*) au condus, totuşi, la edificarea unei naţiuni depline cu multe din trăsăturile ei organice. Provocarea majoră pentru Israelul post-modern este, deci, de a fi o naţiune într-un context multinaţional, de a fi o cultură în anotimpul multiculturalităţii, de a persista într-o credinţă în vremea ecumenismului interconfesional. Şi le făptuieşte pe toate cu brio.

HARY KULLER

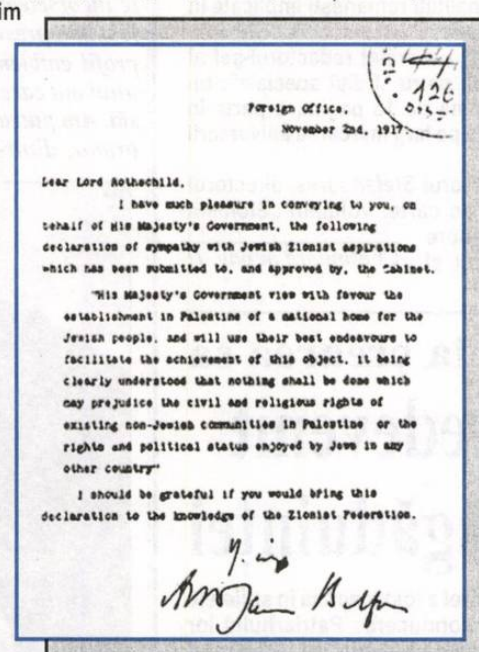

Foreign Office,
November 2nd, 1917.

Dear Lord Rothschild,

I have much pleasure in conveying to you, on behalf of His Majesty's Government, the following declaration of sympathy with Jewish Zionist aspirations which has been submitted to, and approved by, the Cabinet.

"His Majesty's Government view with favour the establishment in Palestine of a national home for the Jewish people, and will use their best endeavours to facilitate the achievement of this object, it being clearly understood that nothing shall be done which may prejudice the civil and religious rights of existing non-Jewish communities in Palestine or the rights and political status enjoyed by Jews in any other country"

I should be grateful if you would bring this declaration to the knowledge of the Zionist Federation.

Yours sincerely,
Arthur James Balfour

Declaraţia „Balfour”

Ministerul de Externe
2 noiembrie 1917

Dragă Lord Rothschild,

Îmi face o plăcere deosebită să vă transmit, în numele Guvernului Majestăţii Sale, următoarea declaraţie de simpatie faţă de aspiraţiile sioniste evreieşti, prezentate şi aprobate de Cabinet.

Guvernul Majestăţii Sale priveşte cu simpatie stabilirea în Palestina a unui Cămin naţional pentru poporul evreu şi va depune toate eforturile posibile pentru a facilita realizarea acestui obiectiv. S-a înţeles limpede că nu se va face nimic care să afecteze drepturile civile şi religioase ale comunităţilor ne-evreieşti şi statutul politic al evreilor din alte ţări. V-aş fi recunoscător dacă aţi aduce la cunoştinţa Federaţiei Sioniste această declaraţie.

Arthur James Balfour

IUDAICA

Drama lui Iosif

În 1976, apărea la Tel Aviv, sub egida Lojii B'nai B'rith „Rav Dr. Iacov Niemirower", o interesantă lucrare semnată de dr. Iosef Fux, cu o prezentare de Şlomo Leibovici-Laiş şi prefaţată de M.H. Bady: „Drama lui Iosif". Autorul îşi propunea să „actualizeze" această povestire biblică. Să urmărim acest demers. În Biblie, Iosif, fiul celui de al treilea patriarh, Iacob (Iaacov), este numit „visătorul", „cel drept" (haţadic). Era un tânăr frumos, penultimul dintre cei 12 fraţi ai săi (n.n. - apostolii, în creştinism, erau tot 12). Trimis de tatăl său să-şi caute fraţii la Shem, unde aceştia duceau turmele de oi, Iosif îi găseşte pe drum şi le povesteşte un vis care îi irită. Se înţelegea din vis că ei, fraţii mai mari, se vor închina lui Iosif. Fraţii îl aruncă într-o groapă, apoi îl vând unor călători care îl duc, ca rob, în Egipt. Lui Iaacov, fiii trădători îi spun că Iosif a fost ucis de un animal sălbatic. Ajuns în casa lui Putifar, mare dregător egiptean, Iosif trezeşte patima soţiei acestuia, dar o respinge. Prin calomnia femeii, că ar fi vrut s-o violeze, ajunge în închisoare. Aici, între condamnaţi, începe să fie cunoscut ca tălmăcitor de vise. Faraonul îl cheamă, iar Iosif, care prevede o secetă de şapte ani, după anii de belşug, îl îndeamnă să adune provizii. Iosif ajunge primul dregător la curtea faraonului. Din Canaan vin fraţii lui Iosif pentru a procura grâne. Iosif îi recunoaşte, dar nu-şi dezvăluie identitatea. Finalul este fericit: fraţii sunt iertaţi, este adus şi Iaacov, să-şi vadă fiul în viaţă. Desigur, Iaacov va fi înmormântat în Ţara Sfântă. De remarcat rolul Egiptului în istoria biblică: Abraham, Iaacov, Iosif, Moise au fost în Egipt, iar, în Noul Testament, Maria cu pruncul Iisus şi dulgherul Iosif, soţul Mariei, fug în Egipt de teama lui Irod. Se ştie că din 12 fii, numai Iosif şi Beniamin erau copiii lui Iaacov şi ai Rahelei, ceilalţi aveau ca mame pe Lea şi două slujnice, Bilha şi Zilpa. Monogamia nu era încă o obligaţie morală, nici religioasă. Pentru a dovedi moartea lui Iosif, adică o minciună, fraţii îi aduc lui Iaacov o cămaşă însângerată. În creştinism, simbolul „cămăşii lui Cristos" este, probabil, preluat din Tanah. Pentru iudaism „cămaşa lui Iosif" este un simbol moral, al curăţeniei şi sfinţeniei. În momentul de mare încercare, Iosif o refuză pe soţia lui Putifar, aceasta rămâne cu cămaşa tânărului şi o foloseşte ca „dovadă" a încercării de viol.

Iosif o respinge pe Zaliha, soţia lui Putifar, înainte de primirea Legii, a Decalogului, de către evrei, unde scrie: „Nu râvni la femeia altuia". Iosif îi premerge astfel lui Moşe Rabeinu. De asemenea, de menţionat este prima Diasporă (Galut) creată de Iosif. Acest aspect este comentat de talmudişti abia în mileniul I e.a. Iosif i-a salvat pe fraţii săi de la foamete, iar fraţii săi constituiau, simbolic, poporul evreu. Faraonul a acceptat această imigrare şi abia sub Moise, după câteva secole, acesta îi scoate pe evrei din robia faraonilor. Evreii au fost constructori de cetăţi în Egipt. Mulţi scriitori şi pictori s-au aplecat asupra istoriei lui Iosif. Numim aici doar pe Thomas Mann şi pe Hugo von Hofmannsthal, între scriitori, pe Rafael, Rembrandt, Holbein, Gustave Doré, în artele plastice, pe lângă mulţi alţii, inclusiv muzicieni de renume.

Egiptul antic şi evreii

Decalogul, chiar în prima poruncă, aminteşte de Egipt, ţara de unde evreii au ieşit „eliberându-se din robie". Numele „Egipt" este grecesc, originea cuvântului fiind necunoscută, dar ţara se mai numea „Kam" (negru, în limba vechilor locuitori), „Mizraim" în ebraică (adică, ţara „orientală"), „Muzur" (în asiriană), „Mizr" (în babiloniană şi arabă). Zona din sudul Egiptului se numea Kuş, în Biblie, iar egiptenii erau consideraţi „hamiţi" (urmaşii lui Ham, un fiu al lui Lot, cu pielea de culoare mai închisă). Egiptenii se fereau de nomazii păstori, ei fiind prin excelenţă agricultori. Abraham a fost în Egipt, apoi a fost Iosif, devenit înalt demnitar, tatăl acestuia, patriarhul Iacob, apoi Moise, Profetul eliberator, născut în Egipt. Între anii 1785-1580 î.e.a., Egiptul a fost sub stăpânirea hicsoşilor, un popor semit venit din Asia Mică, se pare beduini, care şi-au impus propriii faraoni. Însuşi cuvântul „hicsos", în limba egiptenilor însemna „păstor-hoţ". Nici astăzi nu se ştie dacă Iosif (adică o parte din populaţia evreilor) nu a venit împreună cu hicsoşii, dar există unele indicii, iar plecarea evreilor din Egipt a coincis, se pare, cu izgonirea hicsoşilor. Între anii 1580-1100 î.e.a. egiptenii au avansat în Orient, cucerind Siria şi Palestina, monumentele antice din Egipt aducând mărturii despre episoadele cuceririi. În manuscrisele de la Tel Amarna, din Egipt, care erau documente diplomatice în limba akadiană, se vorbeşte de luptele cu „habiru", probabil, poporul evreu. În sec. XIV are loc centralizarea religioasă şi „instaurarea" unui zeu unic, Aton, prima manifestare monoteistă în istoria religiilor. Tutankamon, Setos, Ramses II, care apar şi în textele biblice, revin la politeism, dar se remarcă şi prin construcţiile de la Luxor şi Karnak, amintite în Biblie. În textele egiptene se întâlneşte de câteva ori denumirea ţării Canaan prin care ducea drumul spre Liban. În sec. XIII î.e.a., Canaanul este împărţit între hitiţi (la nord) şi egipteni (la sud). Urmează o răscoală a populaţiei locale, pomenită pe inscripţiile mormântului faraonului Mernepte (Menefta). Oraşele Pitom şi Ramses (în egipteană: „Ra este tatăl") au fost construite prin munca sclavilor evrei. În sec. X, regele Solomon a avut relaţii amicale cu Egiptul, iar una dintre soţii era fiica faraonului Psussenes II. Urmaşii s-au războit între ei, o piatră din zidul Templului din Ierusalim fiind adusă la Karnak, în Egipt.

Rabinul JOSY EISENBERG – un mare istoric al evreilor

Josy Eisenberg (n. 1933, Strasbourg) este rabin cu studii la Seminarul Israelit al Franţei, dar şi cu studii laice de istorie. Între 1960-1964, a fost secretarul Marelui Rabin al Franţei, a colaborat la diverse enciclopedii, dicţionare, studii comparate de religie. Este scriitor (scenarii, piese de teatru) şi realizator de televiziune. În 1993, Editura Humanitas a publicat *O istorie a evreilor* (330 pagini), scrisă într-o manieră cu totul originală, literar desăvârşită. Autorul afirmă că există două istorii: una legendară, mitologică, şi una reală, mai greu de elaborat. În prezent, evreii trăiesc în peste 100 de ţări, ceea ce se reflectă în polimorfismul istoriei poporului evreu. În S.U.A. a apărut, în anii '90, o istorie socială şi religioasă, scrisă de Solo W. Baron, în 12 volume, care se opreşte la anul 1650. De aceea, Eisenberg alege calea unei sinteze istorice. În paralel cu istoria biblică (Avraam, Isaac, Iosif) este urmărită istoria pe bază de documente. La anul 1700 î.e.n., Egiptul este cucerit de hicsoşi, popor semit din nord. Domnia acestora durează numai 150 de ani. Această perioadă coincide cu prezenţa evreilor în Egipt (de la Iosif la Moise). Moise este părintele poporului care va reveni în Canaan (fără Moise însuşi). Este perioada formării religiei evreilor. Urmează organizarea statală, împărţirea regatului, perioada profeţilor, Diasporei, „mesianismul", proto-sionismul. După babilonieni, persani, începe perioada elenistică, o etapă de modernizare, schimb cultural, primul război religios, al macabeilor, dinastia Haşmoneilor, cucerirea romană, revoltele împotriva stăpânirii romane, distrugerea celui de-al doilea Templu în 70 e.a. A doua Diasporă include iudaismul alexandrin, dar şi antiiudaismul păgân. Iisus este fondatorul viitoarei religii creştine, ivită, ca şi islamul, din iudaism. Se naşte Evul Mediu. În paralel, evreii îşi scriu Talmudul. Urmează apariţia Islamului. A existat o simbioză iudeo-arabă, care astăzi a fost spulberată. Politica fostelor puteri coloniale, după 1945, confruntarea Est-Vest şi-au spus cuvântul. În sec. VIII-X, un mare popor, la nord de Marea Neagră, khazarii preiau religia mozaică. Urmaşii lor s-au risipit în zonele numite astăzi România, Ungaria, Polonia ş.a. Nu se ştie câţi dintre ei şi-au păstrat şi religia. În Europa de Vest, evreii joacă un rol important în relaţiile economice, politice, la curţile princiare aflându-se destui şambelani iluştri. Biserica încearcă îndepărtarea lor, propaganda religioasă provoacă iudeofobie şi persecuţii. Evreii sunt demonizaţi, deşi populaţia evreiască din oraşe, din zonele rurale, nu aduce în nici un fel prejudicii, singura „vină" fiind nerecunoaşterea creştinismului. Un procent oarecare dintre evrei se convertesc, fie formal, ca „maranii" din Spania, fie în fapt, unii dintre ei devenind chiar fanatici persecutori ai foştilor coreligionari. Cea mai mare nedreptate şi cu cele mai profunde efecte a fost izgonirea evreilor din Spania, în 1492. Sub raport cultural, edictul de exilare a echivalat, pentru Spania, cu ceea ce a însemnat plecarea intelectualilor evrei din Germania şi din alte ţări europene, după instaurarea regimului nazist, urmată de persecuţii antievreieşti. Urmează „Vremea ghetoului" (cu pseudo-mesianismul, tulburările din sec. XVII-XVIII), Haskala, Revoluţia franceză (emanciparea evreilor din Franţa), antisemitismul sec. XIX, sionismul, prezenţa evreilor în S.U.A., emigraţia din Europa, Holocaustul, Statul Israel şi „noua Diasporă". Scrisă cu un rar talent de istoric şi măiestrie literară, „Istoria evreilor" a lui Josy Eisenberg nu trebuie ocolită de nici un cititor, iubitor de adevăr istoric. Accentul pus pe identitatea evreiască, modalitatea nedogmatică, privirea eliberată de idei preconcepute, în evoluţie permanentă, dovedesc că avem în Josy Eisenberg un mare şi luminat istoric.

Un vrednic conducător: Nehemia

Nehemia a fost un lider al evreilor în exil. Era paharnic la curtea regelui Artaxerxes din Susa. Într-o zi, a venit la el Hanania din Ierusalim şi i-a povestit despre starea jalnică a Iudeei. Oraşul Sfânt era în ruină, bogaţii îi jecmăneau pe săraci, preoţii trăiau în lux. Nehemia a fost profund mâhnit şi l-a rugat pe regele persan să-l lase să plece la Ierusalim. Regele nu numai că i-a acceptat cererea, dar l-a numit guvernator al Iudeei. Nehemia a ajuns la Ierusalim în anul 445 î.e.a. Oraşul era bântuit de hoţi, oamenii părăsiseră în parte casele în care locuiau, samaritenii, amoriţii, alte populaţii semite erau pe cale să distrugă ce mai rămăsese întreg. Nehemia a organizat refacerea Ierusalimului. Pentru a se apăra de duşmani, el a procurat arme şi i-a îndemnat pe iudei să lupte. În 52 de zile, cetatea Ierusalimului era refăcută, Templul era din nou la mare cinste, duşmanii iudeilor au fost izgoniţi. Revenit la Susa, Nehemia a aflat că locuitorii Ierusalimului au decăzut, au început să încalce legea Sabatului, preoţii nu-şi făceau datoria. A sosit la Ierusalim şi l-a izgonit pe marele preot, orânduind viaţa religioasă şi comunitară după poruncile Domnului, date lui Moise. Nehemia este prototipul conducătorului energic, capabil, ireproşabil moral, care a reuşit să se impună şi în faţa preoţilor. De altfel, sfârşitul mileniului şi începutul erei acesteia (convenţional) a marcat decăderea rolului preoţimii. Rabinul, ţadicul vor fi conducătorii obştilor evreieşti timp de 2000 de ani.

Grupaj realizat de BORIS MARIAN

DIVREI TORA

REFLECȚII BIBLICE de ing. BARUCH TERCATIN

- **Pericopa PEKUDEI** (8 martie 2008 - 1 Adar II 5768)
- **Pericopa VAIKRA** (15 martie 2008 - 8 Adar II 5768)
- **Pericopa ŢAV** (22 martie 2008 - 15 Adar II 5768)
- **Pericopa ŞMINI** (29 martie 2008 - 22 Adar II 5768)
- **Pericopa TAZRIA** (5 aprilie 2008 - 29 Adar II 5768)

● Sâmbătă, 8 martie 2008 (1 Adar II 5768), este *Şabat Roş Hodeş*. Citim Pericopa **PEKUDEI** şi este *Şabat Şekalim*. Această pericopă este ultima din cartea *Şemot (Ieşirea)* şi arată că edificarea Mişkanului (Templului provizoriu, din pustiu) a fost terminată. Reliefarea acestui eveniment este menţionată în aceasta pericopă de trei ori, în sensul că poporul evreu a făcut exact aşa cum a poruncit Divinitatea. E un lucru foarte important, căci Divinitatea poruncise să I se facă un Mişkan ca să poată fi în mijlocul poporului. În porunca la care ne referim e menţionat cuvântul *„Veasu"* - „şi să facă" -, ceea ce dovedeşte ca e vorba de plural: tot poporul. Din pericopă deducem şi faptul că oamenii trebuie să trăiască între ei în pace. Fiecare om trebuie sa vadă în celălalt numai partea bună. În fiecare dimineaţă, noi ne rugăm ca pacea să domnească în lume şi să vedem drept un lucru pozitiv înţelegerea între oameni şi între soţi.

● Sâmbătă, 15 martie 2008 (8 Adar II 5768), citim Pericopa **VAIKRA**, prima pericopă din Cartea *Leviticul*. Este *Şabat Zhor* („ţine minte"). În această sâmbătă citim despre Amalek - cel ce atacase poporul evreu în pustiu fără a avea nici un motiv. Este sâmbăta înaintea sărbătorii de PURIM. Pericopa se ocupă, între altele, de jertfa *Hatat*, pe care o aduce un om care a păcătuit fără voia sa, indiferent dacă e Marele Cohen sau om din popor. Ne putem întreba: de ce un om care a păcătuit fără premeditare, trebuie să aducă o jertfă. Ramban explică: omul trebuie să fie curat de păcate, fiindcă numai aşa se poate apropia de Divinitate. El susţine ca păcatul este considerat păcat chiar dacă a fost fără intenţie. Alţi comentatori susţin că omul păcătuieşte, câteodată, din imprudenţă. Mulţi sunt de părere că omul trebuie să fie prudent şi atunci, desigur, nu va păcătui.

● Sâmbătă, 22 martie 2008 (15 Adar II 5768), este *Şuşan Purim*, sărbătorit la Ierusalim, şi citim Pericopa **ŢAV**, care poate fi sintetizată prin cuvintele: porunceşte lui Aaron şi fiilor săi. După interpretarea lui Raşi, este vorba de porunca dată de Divinitate lui Moşe să-i grăbească pe Aaron şi fiii săi să îndeplinească ceea ce au de făcut. În această pericopă, problema timpului este primordială. Cohenul făcea jertfele zilnic şi atunci acest lucru putea intra în rutină. „Grăbeşte-i" - este o poruncă înţeleasă ca modalitate de combatere a rutinei prin repeziciunea acţiunii. Timpul are o importanţă specială în comportarea fiecărui om. Omul trebuie să folosească orice clipă pentru a învăţa, a profita de viaţă în mod pozitiv, respectând legile date de Divinitate.

● Sâmbătă, 29 martie 2008 (22 Adar II 5768), vom citi Pericopa **ŞMINI**. Astăzi este şi *Şabat Para*. Este ziua a opta şi Aaron cu fiii săi au intrat în Templu pentru a oferi jertfe. Din motive necunoscute, doi fii ai lui Aaron, Nadav şi Avihu, îşi pierd viaţa. Lumea este îndoliată, dar Aaron rămâne în picioare să se reculeagă. De aici şi obiceiul de a ţine un moment de reculegere în amintirea celui mort. În continuare, pericopa vorbeşte despre felurile de mâncare permise şi nepermise, cele *caşer* şi cele *taref*. Dicţionarul ebraic - *Even Şuşan* - interpretează cuvântul *caşer* drept ceva bun, potrivit pentru a fi întrebuinţat. În Biblie, cuvântul *caşer* este folosit o singură dată, atunci când regina Ester îi spune lui Ahaşveroş că pentru el, lucrul este caşer. Înţelepţii folosesc de multe ori acest cuvânt pentru mâncăruri din carne care pot fi consumate. Dintre toate animalele, cea mai severă interdicţie se aplică porcului, din cauza murdăriei în care trăieşte. Potrivit rezultatelor cercetărilor moderne, porcul aduce boli şi provoacă uneori chiar moartea. În Tora se găsesc multe legi legate de igienă.

● Sâmbătă, 5 aprilie 2008 (29 Adar II 5768), binecuvântăm luna Nisan, luna eliberării din robia egipteană. Este şi *Şabat Ahodeş*, în care se citeşte Pericopa **TAZRIA**. Este o pericopă dificilă, în sensul că, în parte, se ocupă de probleme care astăzi sunt abordate altfel. Şi atunci, ca şi azi, lepra era o boală grea, dar astăzi se tratează cu medicamente, pe când în vremurile biblice se foloseau metode psihologice. Pericopa aminteşte cazul lui Miriam, sora lui Moşe, care îl bârfise, de aceea a fost pedepsită cu lepră. Exemplul ne arată că obiceiul de a bârfi este unul dintre cele mai mari păcate. Pericopa de astăzi se ocupă şi de *Brith Mila* (circumcizia). Ni se recomandă ca acest lucru să se facă în cea de-a opta zi după naştere, dar numai ziua, nu noaptea.

Imre Friedman şi viziunea vieţii pe Marte

Se pare că viaţa nu are nici o şansă să se dezvolte pe planeta Marte. Dar dacă viaţa a existat acolo şi lăsat unele urme? Sau: dacă noi, oamenii, ne-am apuca să însămânţăm viaţă pe Marte, ar supravieţui ea? Iată idei care i-au adus o faimă internaţională în lumea ştiinţifică biologului *Imre Friedman*, specializat în existenţa vieţii aflată în condiţii extreme. O faimă care a venit târziu, fiindcă la început el a întâmpinat o rezistenţă aproape totală.

Imre Friedman este evreu ungur, născut la Budapesta. A fost exclus din universitate în anii horthysmului şi trimis într-un lagăr de muncă. A evadat şi a trăit ascunzându-se de nemţi şi ulterior de ruşi, a izbutit să fugă în Israel şi în 1950 şi-a început studiile la Universitatea din Ierusalim. În anii aceia a avut ideea de a căuta organisme vii în Negev şi le-a descoperit, ca un strat verde, asemenea oxidului de cupru, sub roca de suprafaţă a deşertului. Viaţă naturală în deşert! De aici au pornit cercetările lui care l-au făcut celebru. Imre Friedman a murit de curând, la 85 de ani.

La ora asta Marte este o planetă pustie: suprafeţe plane uriaşe se întind la nesfârşit, ca *un pustiu roşu, alcătuit din roci* oxidate, atmosfera este plină de bioxid de carbon şi ultravioletele ard orice ar încerca să trăiască acolo. Dar relieful planetei arată că, în urmă cu trei miliarde de ani, pe Marte a existat apă, polii ei au şi acum suprafeţe acoperite cu gheaţă, sunt forme de relief care sugerează că pe suprafaţa Planetei Roşii ar fi existat cândva un ocean.

În anul 1984, în Alien Hills din Antarctica a fost descoperit un meteorit, numit ALH 84001. În interiorul lui, urme de gaz lăsau să se presupună că bucata de rocă sosise de pe Marte. Şi în ea, asemenea unui microscopic „şirag de perle", cum l-a descris Friedman, era un lanţ flexibil de cristale care puteau fi formate numai printr-un proces organic. Ele păreau să fi fost compasul fosilizat al busolei magnetice a unor trecute bacterii, similare cu cele existente pe Pământ.

O descoperire care a fost apogeul unei indelungate lupte duse de Imre Friedman pentru a convinge lumea ştiinţifică de faptul că viaţa e posibilă în *cele mai dificile condiţii*. Au fost găsite de el nişte microorganisme care trăiesc pe solul stâncos al deşertului Atacama, în Negev sau în Gobi ori în văile uscate ale Antarcticii. Friedman le-a denumit „cryptoendetolite", cu alte cuvinte „ascunse în roci". Multe dintre ele erau cyanobacterii, cunoscute şi ca alge verzi-albastre, care se agaţă de viaţă în cele mai extreme şi adverse condiţii de căldură, frig, uscăciune sau salinitate. Ani de zile, cercetările lui Imre Friedman au fost ignorate de oamenii de ştiinţă. Dar în 1978, după ce sonda Viking a amartizat şi nu a găsit urme de viaţă, o serie de cercetători de la NASA şi-au amintit de cryptobacteriile lui Friedman. Brusc, el a devenit celebru. A fost invitat la Universitatea din Florida, banii au început să vină de la NASA şi Imre Friedman a început să colinde lumea căutând noi forme de viaţă capabile să reziste condiţiilor extreme. Din Antarctica şi până în Atacama, sexagenar apoi septuagenar, el umbla neobosit, adesea târându-se pe sol, pe ger sau caniculă, pentru a găsi microorganisme adaptate frigului şi deşertului. Acum lumea ştiinţifică este aproape unanimă în a considera că, în urmă *cu trei milarde de ani, pe Marte era apă şi atmosferă ca pe Pământ* şi chiar se discută dacă viaţa nu a sosit pe Pământ, în meteorit, de pe Marte. Iar Imre Friedman propunea însămânţarea Planetei Roşii cu „organisme-pioner", cyanobacteriile descoperite de el. Dar asta este o ipoteză pe care deocamdată lumea ştiinţifică o consideră imposibilă.

Terapia operaţională şi realitatea virtuală

Participanţii la cel de al III-lea Simpozion asupra aplicaţiilor realităţii virtuale şi-au pus pe cap căştile şi deodată s-au pomenit în mijlocul unui atentat cu bombă, într-un autobuz. Explozie, ţipete ale victimelor, sirene ale poliţiei şi salvărilor. Scrâşnetul fierului tăiat de pompieri ca să scoată victimele, feţe pline de sânge în jurul lor. A fost un şoc provocat medicilor şi psihiatrilor veniţi la Haifa din Statele Unite, Canada, Uniunea Europeană şi Japonia. A fost un şoc provocat cu ajutorul realităţii virtuale, care a refăcut, tridimensional, realitatea unui atac sinucigaş, a reprodus stresul pe care l-au suportat sute de israelieni, victime ale atacurilor kamikaze.

Ca specializare, profesoara universitară Patrice Tamar Weiss este terapeut ocupaţional, o descriere destul de neclară pentru publicul larg a domeniului de care se ocupă. Ea s-a născut în Canada. A studiat şi predat la prestigioasa Universitate McGill din Montreal până în 1991, când a emigrat în Israel. Acolo a predat la Haifa, dar a desfăşurat şi cercetări într-un laborator cu o denumire interesantă: Laboratorul pentru inovaţii în tehnologia reabilitării.

Tami Weiss (care se declară „evreică ortodoxă practicantă" şi locuieşte într-un cartier ultra-ortodox din Bnei Brak) a izbutit să reunească în proiectul ei câţiva dintre cei mai buni informaticieni din lume care lucrează în realitatea virtuală şi a creat un nou sistem de recuperare a bolnavilor. Aceştia nu mai fac exerciţii în mediul destul de

De la jocurile pe calculator la medicina cea mai avansată

plictisitor al camerei de recuperare din spital. De pildă, simpozionului i-a fost prezentat un bărbat care abia îşi putea menţine echilibrul. În loc să schimbe mingi cu instructorul, el purta casca de realitate virtuală în care se vedea în natură, în faţa unui munte şi trebuia să ţintească *mingi aruncate spre cer. De câte ori lovea o minge aceasta* se transforma într-o pasăre colorată. Exerciţiul devine astfel mai animat, mai distractiv, mai antrenant.

Scena exploziei autobuzului nu este o simplă demonstraţie: ea arată cum poate interveni realitatea virtuală în tratarea pacienţilor cu severe stressuri post-traumatice, expunându-i într-o manieră controlată la evenimentul care i-a şocat. Trebuie spus că primii au aplicat această metodă americanii de la Universitatea Washington, pentru a trata supravieţuitorii atacului din 11 septembrie de la New York. Programe similiare sunt acum utilizate pentru tratarea soldaţilor care au fost în Irak. Un program de realitate virtuală ajută pacienţii care au suferit atacuri cerebrale. Ei umblă printr-un supermarket virtual, aleg mărfuri din rafturi şi le pun în căruţ, încercând să desfăşoare mişcări coerente.

Jocurile pe calculator sunt considerate acum ca posibilităţi de a detecta apariţia timpurie a maladiei lui Alzheimer, a deficitului de atenţie şi pentru reabilitarea pacienţilor care au suferit accidente ale sistemului nervos central. A fi ultraortodox ca practică religioasă nu înseamnă deloc a fi retrograd faţă de tehnologiile moderne, spune dr. Tami Weiss. Ea îşi ţine cursurile universitare de la domiciliu, prin conferinţe televizate studenţilor care şi ei stau la domiciliul lor şi urmăresc cursul în realitatea virtuală. Tami şi studenţii se văd reciproc în căştile lor şi uneori, tot prin realitatea virtuală, la cursuri se asociază şi profesori din alte ţări, care predau tot de la ei de acasă.

Premiile Wolf 2007

Premiul Wolf este cea mai importantă distincţie ştiinţifică decernată în Israel. El este dotat cu 100.000 de dolari, care se împart, anual, între cinci laureaţi. Înfiinţat în 1978 în memoria inventatorului evreu de origine germană Ricardo Wolf, el a fost decernat pentru 2007 la doi americani, doi israelieni şi un englez.

Israelienii laureaţi sunt porfesorii *Howard Cedar* şi *Aharon Radzin*, de la Universitatea Ebraică din Ierusalim, pentru cercetări fundamentale în domeniul biologiei moleculare. Cercetările lor asupra unei baze chimice care permite reglarea unui număr mare de substanţe din molecula de ADN au deschis un nou domeniu de studiu în genetică.

Cedar este născut în S.U.A., în 1943, dar a emigrat în Israel. Radzin s-a născut în Israel, în 1935, şi după un stagiu la Universitatea americană Caltech, predă de 20 de ani ştiinţele medicale la Universitatea Ebraică din Ierusalim.

Până acum Premiul Wolf a fost decernat unui număr de 241 de oameni de ştiinţă din 22 de ţări.

Manuscrisele de la Marea Moartă şi analiza ADN

După cum se ştie, celebrele Manuscrise de la Marea Moartă au fost găsite într-o peşteră din zona Qumran, sub forma unor suluri din piele de capră. În cele peste două milenii care au trecut de la scrierea lor, pielea s-a uscat şi sulurile s-au fărâmiţat în clima uscată a deşertului Neghev, astfel că în depozitele cercetătorilor se află încă 10.000 de bucăţi disparate de manuscris. Cum se poate rezolva acest puzzle uriaş? În sprijinul arheologilor au venit specialiştii de la Universitatea de Medicină Veterinară din Rishon Lezion. Ei studiază ADN-ul din fiecare fragment de piele de capră, stabilindu-i profilul genetic. Când se găsesc două bucăţi cu acelaşi ADN este evident ca provin din aceeaşi piele şi deci din acelaşi manuscris. Este o muncă laborioasă, dar e singura soluţie pentru a restabili unitatea fragmentelor de manuscris.

Facultatea de Medicină Veterinară din Rishon Lezion e cu totul specială în profilul universitar israelian. Ea nu primeşte decât 40 de noi studenţi anual, fiindcă statul nu acceptă să finanţeze un număr mai mare, deoarece pregătirea unui veterinar costă dublu decât cea a unui medic uman. 80% dintre studenţi sunt fete. Din 1989, pe lângă facultate funcţionează şi un spital veterinar cu program non-stop.

„Silicon Wadi"

Prin analogie cu celebra „Silicon Valley" din California, israelienii vorbesc despre „Silicon Wadi" din ţara lor, expresie care, în ebraică, înseamnă tot Valea Siliciului, zona în care înfloresc industria microelectronică şi cea de software. În prezent, industria high-tech este sectorul cu cea mai rapidă dezvoltare din cadrul economiei israeliene, fapt dovedit şi de numeroasele *achiziţii pe care marile companii multinaţionale le fac pe piaţa* Israelului, dar şi de intrarea masivă a firmelor din această ţară la bursele străine. Merită să subliniem că, în ciuda volumului modest al economiei sale, comparativ cu al altor ţări dezvoltate, Israelul se află pe locul trei, după Canada, ca număr de companii high-tech listate la Bursa de pe Wall Street. În afirmarea acestui sector industrial, un rol important l-a jucat sprijinul statului, care la începutul deceniului trecut a înfiinţat „Yozma", un fond de capital de risc, menit să sprijine lansarea micilor întreprinzători în domenii de vârf ale economiei. Printre companiile israeliene care au ajuns lideri de piaţă pe plan mondial, în ultimii zece ani, sunt Checkpoint, Amdocs, Orbotech, Nice Systems şi Converse. Dar în prezent costurile pentru a lansa o nouă companie au crescut de cinci ori, la circa 16 milioane de dolari, în medie. Asta nu descurajează fondurile de investiţii. Numai că acum se urmăresc planuri de dezvoltare pe termen lung, crearea unor companii care să ajungă la capitalizări de peste un miliard de dolari. Numai astfel de firme puternice pot face faţă concurenţei pe piaţa mondială şi pot aduce venituri şi locuri de muncă în Israel.

Operaţie de vârf efectuată în Israel

Prima femeie din Israel care a fost salvată de leucemie acută secundară, datorită transferului de sânge de cordon ombilical de la două mame donatoare, a fost prezentată presei. Procedura terapeutică a avut loc la Spitalul „Sheba" din Tel Hashomer.

În cazurile de leucemie acută, una dintre posibilităţile de a fi salvat bolnavul este un transplant de măduvă. Dar aici încep problemele (pe lângă faptul că operaţia în sine e grea): trebuie găsit un donator cu celule de măduvă compatibile cu ale *pacientului. De obicei aceşti donatori sunt căutaţi printre rudele* apropiate. Numai unul din patru bolnavi are şansa să găsească un donator potrivit în familia sa. Există registre naţionale şi internaţionale de donatori, dar de obicei e aproape imposibil de găsit un donator potrivit. În ultimii doi ani a apărut, în Statele Unite, ideea înlocuirii celulelor de măduvă cu celule stem recoltate din sângele cordonului ombilical. Există aici şi avantajul că „grefa" de celule din sânge prinde în două săptămâni în loc de o lună la cea de măduvă osoasă. Este una dintre cele mai moderne căi de tratare a leucemiei acute şi operaţia de la Spitalul Sheba se înscrie ca o performanţă a medicinii israeliene. Numai câteva asemenea operaţii au mai fost *întreprinse până acum în lume.*

În curând, acest nou tratament revoluţionar va duce la deschiderea de bănci de sânge ombilical în toată lumea, unde mamele vor fi rugate să doneze în momentul naşterii.

Un nou concept
Ştiinţele convergente

La Universitatea din Ierusalim, sub conducerea prof. *Dan Gazit*, a luat fiinţă recent un Centru de studii convergente. Interesant este faptul că iniţiatorul e profesor la Facultatea de... Stomatologie. Centrul va urmări studii care să reunească experienţa unor specialişti în nanotehnologie, informatică, biotehnologii, biomedicină, ştiintele cunoaşterii, artă şi ştiinţe umaniste. Dan Gazit şi-a exprimat convingerea că noul concept de cercetare multidisciplinară va avea rezultate în ingineria organelor şi a ţesuturilor. Gazit şi colegii săi au demonstrat de pe acum că celule stem luate de la adulţi pot fi folosite pentru a dezvolta cartilagii, ligamente şi tendoane, ceea ce ar deschide în viitor şanse de vindecare pentru milioane de oameni care au fracturi, rupturi de ligamente sau boli degenerative. Un alt proiect va dezvolta şi vinde nanodispozitive pentru detectarea cauzelor bolilor. Al doilea proiect important reuneşte specialişti din chimia fizică, lingvistică, arheologie şi informatică pentru a studia originile preistorice ale limbii ebraice. Cel mai bizar proiect, am spune, reuneşte biomedicina, ştiinţele cognitive, sociale şi informatica, pentru a investiga care este baza hormonală, genetică şi neurologică a altruismului în societatea umană.

Pagină realizată de ANDREI BANC

REALITATEA EVREIASCĂ

PUBLICAȚIE A FEDERAȚIEI COMUNITĂȚILOR EVREIEŞTI DIN ROMÂNIA

ANUL LII ● NR. 292-293 (1092-1093) ● 4 MARTIE - 4 APRILIE 2008 ● 27 ADAR I - 28 ADAR II 5768 ● 32 PAGINI + SUPLIMENT (I-X) – 3,5 LEI

„Noi, Uniunea Rabinilor Originari din România, dorim să arătăm că ne opunem la oricare modificare a legii adoptate de Parlamentul României în anul 2002, cu privire la Statutul de proprietate a F.C.E.R. asupra sinagogilor şi cimitirelor evreieşti din România“.

Textul integral al scrisorii adresate Parlamentului României de către Uniunea Rabinilor Originari din România în Israel – în PAG. 5

PURIM 5768 פורים

Mordehai şi Ester în comunităţile noastre

Haman e răuvoitor, necinstit şi hapsân, un veritabil Cain... Un Purim fără hamani ar fi de neimaginat. Ei sunt eterni, mi-e teamă... Ori de câte ori ar fi spânzuraţi sau s-ar otrăvi pentru a scăpa de spânzurătoare... Dar personajul central al Purimului e Mordehai, înţeleptul în vârstă, vertical totdeauna, ca demnitatea însăşi, şi totdeauna evreu pentru că a ştiut să facă din nepoata sa, Ester, o evreică.

Ester, în plus, nu-i doar o fiinţă frumoasă, ci un simbol al purităţii însăşi. Chiar şi atunci când devine regina Persiei.

Dar eroii, adevăraţii eroi, fără număr, ai Purimului, eroii cu adevărat legendari sunt cei care i-au înfruntat pe adepţii lui Haman. Au fost ucişi - spune Biblia - nu numai cei zece fii ai lui Haman, ci şi 75.000 de adepţi. Luptele s-au dus în toate cele 127 de regiuni stăpânite de Ahaşveroş.

E un bun motiv să ciocnim câteva pahare cu vin. Primul, pentru Mordehai şi Ester, şi alte trei, cel puţin, pentru aceşti eroi necunoscuţi ai Purimului. Stâlpii autoapărării, coloana vertebrală a poporului... Şi poate că trebuie să bem, cum se spune în cărţile noastre, până la a nu-l mai deosebi pe Mordehai de Haman. Ca înfăţişare, fireşte. Pentru că noi îi vom deosebi totdeauna prin însăşi respiraţia lor, prin privirea lor, prin îndreptăţirea lor: *prima - omenească, a doua, de fiară bolnavă de rabie*... oricât de beţi am fi.

Iar Mordehai şi Ester trăiesc mereu printre noi, circulă printre noi, renasc în fiece generaţie... ca şi luptătorii întru Sion. Putem să bem liniştiţi.

DOREL DORIAN

Deputat dr. AUREL VAINER, preşedintele F.C.E.R.

„Un act eroic, pe care trebuie să-l cinstim oricând“

La ora la care apar aceste rânduri, Purimul a fost de-acum celebrat în toate comunităţile noastre, în toate obştile, chiar şi acolo unde trăiesc doar câţiva evrei. În Capitală şi în comunităţile mari, copii de la Talmud Tora, coruri, formaţii de klezmeri, actori profesionişti, nu puţini - nume importante ale scenei româneşti - ne-au încântat şi şi-au încântat spectatorii. Am dovedit şi în acest an că nu suntem singuri în faţa Hamanilor. Purimul a fost şi a rămas un act eroic pe care trebuie să-l cinstim oricând şi nu-i uităm lecţia.

În ceea ce mă priveşte, ca preşedinte al F.C.E.R., permiteţi-mi să vă urez ca Purim 5768 să ne aducă bucurii, sănătate şi pace în Israel, căruia, în curând, îi vom sărbători 60 de ani de la proclamarea independenţei statale. Fie ca şi în viitor să ne unească conştiinţa evreiască!

PAG. 3, 4 Relatarea despre sărbătorirea Purimului în Bucureşti şi în comunităţile din ţară

S.U.A., Germania şi Franţa susţin necondiţionat Israelul

În ultimele luni, mari state din Occident şi-au declarat pregnant susţinerea faţă de Israel şi eforturile acestuia de a-şi apăra securitatea. Existau şi până acum manifestări de sprijin, dar erau făcute fie în surdină, fie condiţionat. Acum însă ele au devenit directe şi fără echivoc. Angajamentul Statelor Unite a fost formulat cel mai răspicat de vicepreşedintele american Dick Cheney, care a efectuat o vizită în Israel. „Angajamentul american faţă de securitatea Israelului este permanent şi solid, ca şi angajamentul nostru faţă de dreptul Israelului de a se autoapăra împotriva terorismului, atacurilor cu rachete şi altor ameninţări din partea unor forţe care încearcă să distrugă Israelul“, a declarat Cheney, precizând şi că S.U.A. „nu vor exercita niciodată presiuni asupra Israelului pentru ca acesta să ia măsuri care să pericliteze propria securitate“.

Continuare în pag. 24

PROTEST

NU, XENOFOBIEI!

Populaţia evreiască din România a aflat, cu mâhnire şi profundă indignare, despre un incident antisemit, provocator, constând în inscripţionarea, pe pereţii sediului Comunităţii Evreilor din Municipiul Cluj-Napoca, a cuvintelor „MOARTE, GARDA VĂ VEDE“, afişându-se „crucea încârligată“, îndreptată împotriva „Stelei lui David“ - simbol principal al evreilor de pretutindeni.

Faţă de cele întâmplate, Federaţia Comunităţilor Evreieşti din România, în numele populaţiei evreieşti, marcată de suferinţele din anii Holocaustului, exprimă un protest energic faţă

Continuare în pag. 24

Comitetul Director al Federaţiei Comunităţilor Evreieşti din România
Preşedinte, AUREL VAINER

DECLARAŢIE

În legătură cu Proiectul de Lege pentru modificarea şi completarea Legii nr. 598/2002, pentru aprobarea O.U.G. nr. 36/2002, privind reglementarea dreptului de proprietate al Federaţiei Comunităţilor Evreieşti din România asupra lăcaşurilor de cult, cimitirelor şi altor bunuri destinate Cultului Mozaic, iniţiat şi promovat de senatorul Corneliu Vadim Tudor, în numele Federaţiei Comunităţilor Evreieşti din România, prezentăm următoarele:

1. În esenţă, Propunerea legislativă a senatorului Corneliu Vadim Tudor are în vedere constituirea unei Comisii mixte, formată din reprezentanţi ai Federaţiei Comunităţilor Evreieşti din România, ai comunităţilor evreilor de origine română din S.U.A., Europa şi Israel, împreună cu reprezentanţi rabinici desemnaţi de acestea, şi reprezentanţi ai Ministerului Administraţiei şi Internelor şi ai Ministerului Culturii şi Cultelor din România. Comisia va avea ca atribuţii identificarea bunurilor comunitare - religioase evreieşti, precum şi luarea tuturor măsurilor juridice şi administrative pentru redobândirea statutului legal şi a destinaţiei iniţiale. Totodată, Comisia va decide asupra acţiunii de protejare şi conservare a acestor bunuri.

Proiectul de Lege menţionat mai sus are la bază iniţiativa domnului David Kahan, preşedintele Asociaţiei Evreilor Români din America, fără reprezentativitate, acţionând împreună cu un grup periferic de evrei ultra-ortodocşi

Continuare în pag. 5

Dr. AUREL VAINER, preşedintele F.C.E.R.
Marele Rabin MENACHEM HACOHEN

PAG. 7, 8, 9

Bun venit,

NORMAN MANEA!

Să fi trecut 22 de ani?

ON REVIENT TOUJOURS

PREMII

În ziua de 24 martie 2008, Radio România Cultural a acordat Premiul pe 2007 scriitorilor **Andrei Codrescu** şi **Ruxandra Cesereanu**, pentru volumul de versuri „Submarinul iertat“. Premiul „Iosif Sava“ a fost acordat Corului Radio de copii şi dirijorului **Voicu Popescu**.

FONOTECA PAG. 16-17

JEAN ASKENASY

„Neuroştiinţa nu poate fi practicată fără a cunoaşte elemente de bază ale filosofiei şi ale culturii generale”

PAG. 2

„Întâlniri de la suflet la suflet, pentru sufletul evreiesc“

Interviu cu deputat dr. AUREL VAINER, preşedintele F.C.E.R.

PAG. 13

CAROL ROMAN

O voce, un martor şi un *requiem* pentru visele noastre

ISRAEL 60

De la experienţa avrahamitică la salvarea monoteismului

„Întâlniri de la suflet la suflet, pentru sufletul evreiesc“

Invitat de onoare la Simpozionul Internațional „Arta și arhitectura sinagogilor din România“ (24-28 februarie a.c.), organizat de Universitatea Bar Ilan și Institutul Cultural Român (I.C.R.) din Tel Aviv, la comemorarea victimelor de pe vasul „Struma“ de la Muzeul și Sinagoga cu același nume din Beer-Sheva, în vizită la Curtea Rabinică din Buhuși, cu sediul în Bnei Brak, la Sinagoga „Rav Zvi Guttman“ din Tel Aviv (12-16 martie a.c.), președintele F.C.E.R., deputat dr. **Aurel Vainer**, ne-a împărtășit impresiile de participant la aceste celebrări academice și rememorări.

Interviu cu deputat dr. AUREL VAINER, președintele F.C.E.R.

- În ce măsură Simpozionul Internațional s-a adresat sufletului, în ce măsură - minții?

- O departajare e dificilă. Când am admirat Expoziția de fotografie artistică realizată de Teodor Răileanu, deschisă la Universitatea „Bar Ilan“, prolog al Simpozionului, am făcut-o cu inima și mintea, deopotrivă. Erau imagini impresionante, de mare forță sugestivă, reliefând frumusețea artei sinagogale din România, cu precădere, din Moldova. Mă urmărește, bunăoară, imaginea *Aron Kodeș*-ului din Sinagoga din Botoșani: cu inscripțiile în limba noastră sfântă, ebraica, leii puternici, înaripați simbolizând vigoarea poporului evreu, vulturul – metaforă a dorinței de cunoaștere și perfecționare continuă, care ne caracterizează. Când am luat parte la ceremonia de deschidere și la sesiunile de comunicări, am trăit satisfacții spirituale și o mare bucurie sufletească.

- Ce le-au determinat?

- Mai întâi - calitatea discursurilor rostite de personalități științifice eminente din Israel și România: președintele Universității din Bar Ilan, prof. univ. dr. *Moshe Kaveh*, decanul Facultății de Studii Iudaice, prof. univ. dr. *Moises Orfali*, ambasadorul României în Israel, E.S. *Eduard Iosiper*, directorul Institutului Cultural Român în Tel Aviv, dr. *Madeea Axinciuc*, conf. univ. dr. *Ilia Rodov*, organizatorul principal, de fapt, sufletul Simpozionului. Apoi – profunzimea și farmecul ideilor. Un exemplu: la conferința profesorului *Moshe Idel*, despre hasidismul născut în România, am retrăit „colocviile“ mele din copilărie cu *zeida* Avrum, în care am auzit, nu o dată, povestiri despre vizitele lui Baal Shem Tov în roteș-urile (hanurile) din Moldova.

- Ce v-a reținut mai mult atenția?

- Din păcate, spațiul nu-mi îngăduie să enumăr subiectele de mare varietate ale tuturor comunicărilor susținute de cercetători științifici din Israel, România, Ungaria, Polonia. Toate au fost deosebit de interesante. Mi s-a părut inedită comunicarea lui *Morel Koren*, de la Universitatea Bar Ilan, „Voci în sinagogi“. Remarcabilă - ținuta academică a comunicărilor susținute de dr. *Măriuca Stanciu* și de *Alina Popescu*.

- Și dvs.?

- Am vorbit despre prezentul și viitorul sinagogilor din România. Avem, în prezent, 94 de sinagogi, din care – 41 în funcțiune, o treime fiind monumente istorice. Cea mai veche, Sinagoga din lemn, de la Piatra Neamț (secolul XVIII) se renovează cu sprijinul Guvernului României. Sinagogile existente, azi, în România au fost construite până în 1930, ceea ce înseamnă că, până în deceniul al treilea, evreii români au construit mult, solid și frumos, ca expresie a atașamentului lor la iudaism. Am subliniat preocupările de perspectivă: menținerea în funcțiune a sinagogilor, ca puternice mărturii ale prezenței evreilor în România și atractive ținte turistice. Au prezentat interes informațiile referitoare la eforturile financiare ale F.C.E.R. și ale statului român în ultimii doi ani pentru realizarea acestui deziderat. Mesajul a fost optimist, fără a ignora realitatea. De altfel, vizita de documentare, inclusă în programul Simpozionului, la Țipori, Beit Șearim, Kfar Naum (Kapernaum), mi-a confirmat proiectele.

- Concluzii?

- ● Nevoia continuării Proiectului „Sinagogi în România, cu accentul pe interesul turistic ● organizarea de vizite - schimburi de idei și de experiență - pentru cercetători interesați de sinagogile din România, parte integrantă a patrimoniului cultural românesc și european ● realizarea unei rețele computerizate pentru studierea artei sinagogale ● intensificarea cercetării documentelor de arhivă despre sinagogi ● creșterea numărului de lucrări consacrate temei ● organizarea, în 2008, a unui seminar cu același subiect la Centrul de iudaistică al Universității București ● dezvoltarea cercetărilor despre arta sinagogală la C.S.I.E.R. ● publicarea de cărți pe aceeași temă la Editura Hasefer ● organizarea unui simpozion ecumenic „Sinagogi și biserici în România“.

- Caracteristici ale comemorării din acest an a victimelor de pe „Struma“?

- 1) *Anvergura participărilor*: Ambasadorul României în Israel, lideri ai evreilor originari din România (A.M.I.R., H.O.R.), oficialități locale, istorici, media de limbă română din Israel, personalități culturale, rabini veniți din diferite orașe israeliene. 2) *Sinagoga*. Am avut senzația că văd o frumoasă sinagogă din România, este drept, cu un grad mai accentuat de modernitate. 3) *Comunicările* - de autentică simțire evreiască și de emoționantă rememorare a tragediei de pe „Struma“. 4) *Muzeul „Struma“*. Realizarea funcțională și estetică, prezentarea de fotografii frumoase, relevante pentru viața victimelor naufragiului.

- O intervenție personală?

- I-am felicitat pe evreii din Beer-Sheva care au construit o asemenea sinagogă splendidă și pe fondatorii Muzeului „Struma“. Într-o scrisoare a conducerii F.C.E.R. și C.E.B. către conducerea Muzeului, am propus ca o fotografie a Monumentului dedicat victimelor de pe „Struma“ de la Cimitirul Giurgiului, din București, să-și găsească locul în Muzeul din Beer-Sheva.

- Cum vi s-a părut orașul?

- Am simțit o schimbare fantastică în bine a acestui oraș situat în pustiu, față de anii '80-'90, când l-am vizitat prima oară. Asta – de cum am coborât din trenul care m-a adus de la Tel Aviv. Am și spus-o când, invitat la Camera de Comerț și Industrie din Beer-Sheva, am propus intensificarea schimburilor economice între această zonă din Israel și România.

- Ce a însemnat vizita la Curtea Rabinică din Buhuși de la Bnei Brak?

- O experiență de mare emoție, datorată inițiativei domnului ing. BaruchTercatin, autentic și foarte hotărât prieten al comunității noastre, și invitației Admorului din Buhuși de a vizita această așezare religioasă, cu o impozantă sinagogă și clase de ieșiva, unde m-am întreținut cu *ieșivă kinders* și *ieșivă buhărs* – copii și adolescenți de *ieșiva*. Am retrăit timpuri dragi ale propriei copilării și adolescențe. Le-am vorbit despre noi, evreii români de azi, și i-am invitat să petreacă un sejur iudaic la Centrul nostru de Instruire și Recreere de la Cristian. Întâlnindu-mă cu Admorul Friedman, m-am referit la recentul Acord încheiat între F.C.E.R. și Curtea din Buhuși pentru mai buna valorificare a Sinagogii și restaurarea Curții Rabinice din *stetl*-ul de altă dată. Admorul a făcut o *braha* - o binecuvântare pentru viitorul și prosperitatea evreilor din România, pentru președintele F.C.E.R.

- A fost singura coborâre în „fântâna timpului“?

- Nu. Însoțit de domnul ing. Baruch Tercatin și de Rav Solomon, aflat în fruntea Curții Rabinice din Ștefănești în Israel, am fost la Cimitirul „Nahlal Iṭhak“ din Ghivataim, unde m-am recules la mormântul Rabinului Matitiahu Friedman, vestitul *ṭadik* din *ștetl*-ul meu natal, Ștefănești. De asemenea, la mormântul Rabinului Zvi Guttman. L-am cunoscut și admirat, fiindcă în *șil*-ul lui s-au rugat bunicul meu, *zeida* Avrum, și tatăl meu, Ionas Vainer.

- Cât adevăr conține aforismul lui Wiesel: prezent-trecut, trecut-prezent?

- Cred că o ilustrare a fost chiar acest periplu. Încă două exemple. 1) În casa Rabinului Yoel Tobias am discutat cu Rabinul Halpert, membru în Knesset, despre situația cimitirelor din România. Reprezentanți la vârf ai Uniunii Rabinilor din Israel originari din România (U.R.I.O.R.) s-au solidarizat cu poziția F.C.E.R. privind nemodificarea Statutului de proprietate asupra patrimoniului sacru evreiesc. Am convenit asupra numărului membrilor Comisiei consultative pentru terenurile eventual disponibile din cimitirele noastre: câte doi reprezentanți ai Rabinatului din România și Israel și un rabin din Europa și S.U.A. Scrisoarea de solidarizare a U.R.I.O.R., adresată președintelui Camerei Deputaților și Comisiei juridice a acesteia, este însoțită de o Declarație de solidarizare cu F.C.E.R. a Conferinței Rabinice Europene. 2) De Șabat, la Sinagoga „Rav Zvi Guttman“, am vorbit enoriașilor despre perspectivele vieții noastre religioase, eforturile de reabilitare a sinagogilor din București și din țară, Programul „Israel–60“, Congresul Mondial al Evreilor Originari din România. Mi-am amintit cu nostalgie de *Șabat*-urile din Sinagoga Mare și Sinagoga „Havri Gah“ din Ștefăneștii de odinioară, în care *gabai* erau cei doi bunici ai mei, Șmil și Avrum. Rabinul Efraim Guttman și-a exprimat recunoștința față de eforturile F.C.E.R. de a păstra veșnică memoria martirilor din pogromul de la București, printre care și a celor doi frați ai domniei-sale.

- O sinteză a întregului?

- Au fost întâlniri de la suflet la suflet, pentru sufletul evreiesc.

IULIA DELEANU

Trei zile cu președintele F.C.E.R.

La invitația conducerii Muzeului „Struma“ din Beer Sheva, cu ocazia comemorării tragediei vasului „Struma“, la 66 de ani de când a fost scufundat, am avut ocazia să mă aflu în compania dr. Aurel Vainer, timp de trei zile de neuitat. În ziua de 13 martie, am fost invitați de Admorul din Buhuși, Rabi David Menahem Friedman din Bnei Brak, la sediul *ieșivei*, sinagogii și în apartamentul său. La ora 11:00 dimineața am fost așteptați de către conducerea *Mosadot*-urilor Buhuși: directorul general, Rabinul *Iacov Kaufman*, Rabinul *Șalom Kaufman*, Rabinul *Leibiș Tobias* și familia Admorului. Am fost conduși în Sinagoga Mare a Admorului Buhuși-Pașcani, unde am fost impresionați de atmosferă și de mărimea ei. Alături de Sinagogă se află aula unde Admorul se roagă exact cum a fost la Buhuși în România. Interesant că, în prezent, atât Sinagoga din Buhuși, cât și cimitirul de acolo au fost încredințate de către F.C.E.R. Admorului și hasidimilor din Israel, printr-un contract semnat, pentru a fi păstrate și îngrijite de aceștia. E un lucru ce ar trebui făcut și de alți Admori și Curți rabinice pentru locurile lor de origine din România. Rabanit *Sara Friedman*, mama Admorului, ne-a primit în apartamentul ei. Deși soțul ei, Rabinul Israel Friedman, a decedat în urmă cu numai două săptămâni, a ținut mult să-l cunoască pe dr. Aurel Vainer. La întâlnire au participat dna *Țipora Levanon* și direcția *ieșivei*. Ne-am întreținut mult timp, povestind despre Buhuși și Ploiești, despre tatăl dnei Țipora Levanon, care a fost ucis de legionari, ca și despre Ștefănești, localitatea de origine a familiei Vainer. În vizita făcută într-una din aulele *ieșivei*, dr. Aurel Vainer a cerut permisiunea Rabinului *Moșe Iosef Țvibel* de a adresa câteva cuvinte elevilor. El a spus că este convins că învățătura Torei ține poporul unit de mii de ani. Numai prin aprofundarea învățăturii Talmudului vom putea exista ca un popor care face cinste întregii lumi. Vizita la instituția Buhuși din Bnei Brak a culminat cu primirea făcută de Admorul *Iacov Menahem Friedman*. A avut loc o discuție interesantă despre situația evreilor din România și ea a culminat când Admorul i-a oferit dr. Vainer o gravură în argint a Ierusalimului, în semn de apreciere a activității acestuia pentru menținerea flăcării iudaismului. Admorul a promis că va vizita România în curând. În aceeași zi, după-amiază, a avut loc comemorarea victimelor de pe „Struma“ la Beer Sheva. În cuvântul său, dr. Vainer a menționat că, până la venirea sa în Israel, considera că în România există 94 de sinagogi, dar acum, când a văzut sinagoga și Muzeul „Struma“, consideră că există 95 de sinagogi, deoarece acest lăcaș aparține originarilor din România.

Vineri, după o întâlnire cu conducerea organi-zației AMIR, am avut ocazia de a-l însoți pe dr. Vainer în pelerinaj la mormântul Admorului Matitiahu Friedman din Ștefănești. M-a impresionat faptul că președintele F.C.E.R. s-a rugat, a aprins o lumânare și a scris un „Kvitel“, pe care l-a pus la locul special destinat acestui gen de cereri. De altfel, și președintele Shimon Peres și Ben Eliezer au scris „Kvitel“ asemănătoare, adresate țadicului din Ștefănești. La mormântul Rabinului Zwi Gutman (z.l.), dr. Aurel Vainer a rostit „El Male Rahamim“. Ne-am întâlnit și cu alte personalități rabinice din Bnei Brak, cu deputatul *Șmuel Halpert*, cu Rabinul *Yoel Tobias* și alții. Întâlnirea cu rabinii din Bnei Brak a demonstrat că dr. Aurel Vainer este apreciat și sprijinit de cercurile ultra-religioase ca un evreu care dorește binele poporului.

Convorbirile au dat un rezultat pozitiv în legătură cu păstrarea patrimoniului sacru evreiesc din România.

În sfârșit, am avut plăcerea de a-l avea ca oaspete de Șabat, la mine acasă, pe dr. Vainer și cu această ocazie s-a dovedit în plus că avem un om de valoare în fruntea obștii F.C.E.R. *(Din „Jurnalul săptămânii“ - Israel)*

Ing. BARUCH TERCATIN

ÎN NUMĂRUL VIITOR

Eveniment important în viața internațională și în cea a României, **SUMMIT**-ul **NATO** de la București își va găsi reflectarea și în paginile publicației noastre. Dat fiind faptul că datele de desfășurare corespund celor în care revista noastră se află la tipar, relatarea despre ceea ce s-a întâmplat și principalele concluzii ale reuniunii la nivel înalt vor fi publicate în numărul următor al revistei ce va apărea la sfârșitul acestei luni.

Un act eroic, pentru eternitate

Purimul din acest an, în Capitală, a fost o triplă premieră. 1) *Erev Purim* - la Sinagoga Mare. 2) Tratațiile de Purim ale *Habad*-ului din România - dublate de *Mişloah Manot* oferite de Rabinatul F.C.E.R. 3) *Meghilat Ester*, cu transliterare şi traducere în română - la îndemâna publicului. A urmat gluma cu tâlc a Rabinului *Şlomo Sorin Rosen*. În loc să deschidă uşa apartamentului, un beţiv nimereşte fereastra, o deschide, cade de la etajul X şi nu păţeşte nimic. Cineva comentează: „e o minune". A doua oară: „e o întâmplare". A treia oară: „e antrenament". *În materie de Hamani, avem antrenament* şi uite-aşa am ajuns la frumoasa vârstă de 5768 de ani. Prologul a fost „zis" de preşedintele F.C.E.R., dr. *Aurel Vainer*: *comentarii din unghi contemporan la Cartea Esterei*: ● Hamani au fost, Hamani există ● azi, nu Ester, ci poporul evreu şi poporul iranian îl vor învinge pe succesorul Hamanului antic, chiar în locul de desfăşurare al acţiunii din *Meghila*... ● încă o minune: vorbind în Knesset, cancelarul Germaniei, *Angela Merkel*, în numele poporului german, a cerut iertare pentru Holocaust, în ebraică, poporului evreu ● e adevărat, avem antisemitism „clasic" şi „modern" - antiisraelismul, dar tot atât de adevărat este că evreii ştiu să trăiască: decât să se vaite, mai bine râd. Aceasta este şi *esența Purimului: plânsu'-râsu'*. Prologul a fost prilej de retrospectivă şi perspectivă. Am ascultat *Meghila*... în lectura Marelui Rabin *Menachem Hacohen*.

Esența Purimului: plânsu'-râsu'

Cele trei spectacole de Purim - la Sinagoga Mare, J.C.C., T.E.S. - au fost onorate de lideri ai F.C.E.R. şi C.E.B., B'nai B'rith, A.E.R.V.H., A.C.P.R.I., ai Filialei *Habad* în România. Ne-au împărtăşit bucuria parlamentari, înalți ierarhi, diplomați, personalități ale vieții socio-culturale româneşti, reprezentanți ai unor organizații ale minorităților naționale. Ne-au felicitat preşedintele director general al Societății Române de Radiodifuziune şi preşedintele C.R.I.F.

Există în orice *Purimspiel* un spirit de frondă, de ironie şi autoironie, o veselie care nu e chiar veselie. Este ceva cu mult mai mult: curajul de-a înfrunta ziua de mâine în care ameninţarea există. „Să nu accepți să fii victimă!", sintetiza profesorului Yehuda Bauer, această a 11-a poruncă a Decalogului. Spectacolul de Purim nu poate fi decât o traducere liberă, cu rezultat *successful*: „De mii de ani / De când ne ştim / Tot cu speranțe ne hrănim / Şi uite că trăim!". Aşa a ajuns şlagărul „Purim, seară de Purim" chiar definiția vieții noastre.

O cifră „rotundă"...

Unde ni-s scenariştii, compozitorii, cântăreții, actorii „câtă frunză, câtă iarbă", pe care i-am avut? Parafrazând: i-am iubit atâta pe dânşii / Ş-acum i-am pierdut! Ce face *Harry Eliad*? Ce-i zice nene lancu: „*Si* dă-i *si* luptă!". Şi reuşeşte. Cu resurse puține; la propriu şi la figurat, cu lipsa de *money, money turn the world*. Reuşeşte să „facă" 35 de ani de *Purimspiel* – unicat. Arătați-mi o altă țară din fostul bloc..., ştiți care, unde s-a mai „făcut" aşa ceva? Unii ar fi tentați să zică: „antrenament", ca-n anecdotă. Alții – „evreii se descurcă". Asta nu-i anecdotă; am auzit-o la şcoală, pe vremea totalitarismului, când nu era voie să fii antisemit oficial. Adevăru' e pur şi simplu o viață de iubire pentru teatru.

...şi un musical *Made by* Octavian Sava

Cine a avut curiozitatea să deschidă programul de sală a văzut că domnu' *Sava* a fost 99,99% autorul spectacolului. Asta bate toate recordurile, că nimeni pân' acum n-a mai scris un *Purimspiel* aproape de la cap la coadă. E drept că e, oarecum, recidivist: a scris „Povestea Esterei", în tandem cu *Marius Țeicu*. Da' asta a fost la începutul mileniului actual şi p'ormă era „piesa" lui. De data asta, proaspătul nostru octogenar „s-a infiltrat" în toată „piesa" F.C.E.R., plus C.E.B. Asta zic şi eu *hit*!

Cât de serios lucru e să fii comic

Am admirat umorul de bună calitate al lui *Mihai Ciucă* în cele mai diverse ipostaze *humântaş*-iste. 1) Detaşare de sine: „Unii spun că sunt actor / Alții că-s un scamator". 2) Confesiune: „Eu mă chinui de un an / Să-nvăț rolul lui Nathan". 3) Meditație: „D-asta, Doamne, i-am ales?". Ştiți dvs. pe cine, mari şi mai puțin mari, dar, oricum, lideri; cea mai iubită dintre meserii. Cine stă să socotească de câtă trudă şi talent are nevoie un actor pentru a face lumea să râdă?!

Cum să trăim ca evrei

„Conferențiarul" *Theodor Danetti* a „citit", în stilul lui, *Meghila*..., desluşindu-ne, prin intermediul lui *Arthur Brenner*, autorul monologului, cum să trăim ca evrei şi de ce-i musai să luăm calea T.E.S.-ului. Am avut şi-un Decalog purimistic, spus de *Arabela Grosu* şi *Mircea Drâmbăreanu* cu farmec şi savoare. Unul la modă. Şi cum globalizarea, se zice,-i de *bon ton* / Globalizând româna / *Hello, the show goes on*.

Lista strategică

Tudor Muşatescu, ajuns „la zi", prin adaptare. *Mirela Nicolau* şi *Nick Botez* se pregătesc să-şi invite musafirii să le guste *humântaş*-urile. Scena, interpretată cu vervă irezistibilă, e din viața-cea-de-toate-zilele, cu-ntreaga „strategie"a listei de musafiri. Mica-mare lume comunitară e prinsă-n pioneze dulci. Câteva „motive" de şters de pe listă: Sava - să nu critice producția culinară; Călugărița – să nu existe discriminări; Elias – că nu-i place gazdei ce vede, după ce i-a reuşit operația la ochi...

Vis cu ochii deschişi...

Înzestrata actriță *Roxana Guttman* e telenovelistă, visând cu ochii deschişi la ce s-ar întâmpla dac-am schimba etnia şi-am trece la rromi, cu T.E.S. cu tot: „Am face la Joint jalbă / Să le dea la fete salbă" şi intelectualilor - regretatele pachete de sărbători. Pardon, asta e-n cupletul cu invitații de Purim. Telenovela continuă. Dorință: „Atunci, spectatori, la teatru / Nu ar fi doar trei sau patru". Lacrimi: „Nu-mi arăt talentul, toată / Decât la un an o dată". E-e-e!, „de-ar fi Sava bulibaşă", altfel ar sta ea de vorbă cu noi.

„Să nu accepți să fii victimă"

...şi pură realitate

Alt favorit al publicului: *Rudy Rosenfeld*. Şi călare şi pe jos / Rudy, clar, e tot frumos. Cel mai frumos, prin eliminare. Michael Douglas? Nu vrea – voluntar / Woody Allen? O şopârlă la dosar". Nu-i ce credeți, n-a trecut pe la C.N.S.A.S., n-a primit verdict c-a „făcut poliție politică". Nu. E-o şopârlă nevinovată, săraca, pe care nici măcar n-a ascuns-o: amor de toamnă, înghite-n sec Rudy. Dar îşi revine repede, fiindcă el este cel care urcă pe prima treaptă a podiumului. Toată lumea aplaudă. Mai ales că merită.

Ce ne menține-n formă?

Încă un moment de neuitat: *Leonie Waldmann-Eliad* într-un monolog încurajator: cum devii idişist numai ce-ți pui casca-n urechi, la T.E.S. Şi, în bună tradiție evreiască, în loc de răspunsuri, semne de

Continuare în pag. 4

Nucă, miere şi râs cu *iarşânkis*

- *Ce avea să fie anul ăsta?*

- Un *Purimspiel* al vieții noastre comunitare şi sociale.

- *Ce ați aşteptat de la echipa dvs.?*

- Să fim din ce în ce mai tineri, mai frumoşi, mai talentați şi, de Purim, mai explozivi.

- *Care a fost rețeta succesului?*

- Mai bună, în orice caz, decât *humântaş*-urile 5768 de la comunitate: un spectacol cu mai multă nucă şi miere şi mai puțin aluat.

- *Ce era* cuşer *şi ce era* treif?

- De Purim, tot ce-i *treif* e *cuşer* şi tot ce-i *cuşer* e *treif*.

- *Ce legătură a existat între primul spectacol de Purim şi cel de azi?*

- O istorie comico-muzicală cu actori şi muzicieni care ne veghează din Cer.

- *Ce a fost ficțiune şi ce a fost realitate în spectacol?*

- De Purim, ficțiunea e realitate crudă.

- *Soarta regizorului?*

- Se vede şi nu se vede. În prim plan, sunt actorii, cântăreții... El stă în umbră, deşi el trage sforile.

- *Ce-au înseamnat pentru dvs. Purim-urile copilăriei?*

- Mă obligă, de fiecare Purim, să mă întorc la ele.

Dialog cu regizorul HARRY ELIAD, directorul T.E.S., despre Purimul care s-a dus

- *Ce v-a frământat înainte şi după spectacol?*

- Inspirația – înainte, creația – după.

- *Ați ales un generic pentru* Purimspiel-*ul 5768?*

- Au fost mai multe variante: Purim fără *spiel*, *spiel* fără Purim, râs cu *iarşânkis*.

- *Purimul vă menține în formă sau dvs. pe el?*

- După fiecare Purim mă simt mai tânăr cu zece ani, aşa că, în curând, voi ajunge la vârsta copilăriei, când voi fi mult mai inspirat.

- *Roluri mai importante?*

- Pentru mine, în viață şi de Purim - cele feminine sau feministe.

- *Cât de sinceri am putut fi de Purim?*

- Atât de sinceri încât să nu ne mai recunoaştem.

- *Cum vedeți viitorul purimistic?*

- O *Meghilă* în care Mordehai să fie Vainer, Ester – doamna Kogan, Vaşti, în travesti, – Lazăr, Ahaşveroş să fie Schwartz iar pe Haman să-l distribuim după Adunarea Generală de alegeri.

*

Au fost 14 întrebări, că Purim „cade" totdeauna pe 14 Adar, deşi dăm startul veseliei din prima zi a lunii. Ce-i atâta veselie pe capu' nostru? Asta ar trebui s-o ştie Hamanii de azi, da' dac'-au chiulit la lecțiile de istorie?! Altfel, ar şti ce-i aşteaptă în ziua a 14-a... **(I.D.)**

PURIM în comunitățile din țară

Regretăm că, din lipsa spațiului, nu putem prezenta pe larg, așa cum merită, celebrările de Purim în comunitățile din țară, așa cum ni le-au transmis corespondenții noștri. Mulțumim tuturor: ing. *Martha Eșanu, Florin Stan, Eva Galambos, Andrei Banc, Luciana Friedmann, Nedeea Burcă*. Trebuie spus din start că pretutindeni, chiar și acolo unde trăiesc puțini evrei, oficianți de cult au citit *Meghilat Ester*, s-a dat citire mesajului președintelui F.C.E.R., dr. *Aurel Vainer*, către comunități, s-au făcut tratații tradiționale. În multe comunități ne-au onorat cu prezența oficialități locale, înalți ierarhi, reprezentanți ai unor organizații de minorități naționale.

Râs cu lacrimi, *Seudot Șolhâmunâs*

Lideri comunitari, responsabili ai generației de mijloc, invitați din Capitală sau din alte orașe au deslușit semnificațiile Purimului din unghi contemporan. Participanților, evrei, unii - din localități vecine, și prieteni ai evreilor, li s-au oferit *humântașân* și alte bunătăți de Purim. În unele comunități s-au făcut *Seudot* de Purim, celor ne-deplasabili li s-au trimis acasă *solhămunâs*. Așa a fost la: **BÂRLAD, RĂDĂUȚI, SUCEAVA, TECUCI, TULCEA, CONSTANȚA, ALBA IULIA, BAIA MARE, BISTRIȚA, PITEȘTI, DEVA, HUȘI, ROMAN, SIBIU, REȘIȚA**.

Muzică, scenete, dans

În alte comunități, pe lângă bucuria spirituală și partea culinară, coruri și formații orchestrale au interpretat cântece de Purim. La **DOROHOI**, a cântat formația de *klezmeri* din Botoșani. Oaspeți au fost și lideri comunitari megieși: din Botoșani, Suceava, Rădăuți. Elevi ai Liceului Pedagogic din **FOCȘANI** (coordonator - prof. *Corina Mihai*) au interpretat sceneta „Povestea Esterei". Elevi ai Liceului de Muzică și Artă din **PLOIEȘTI** (dirijor - prof. *Amalia Secreteanu*, coordonator - prof. *Iancu Munteanu*) au oferit publicului un program de muzică evreiască și pagini din literatura muzicală clasică. Formația de dansuri „Somodi Tomer" a prezentat, la **ARAD**, un spectacol de dans modern. Corul de copii și tineret din **BACĂU** a însuflețit publicul prin cântece antrenante. Corul comunității din **BRĂILA**, dirijat de *Bogdan Lifșin* - solist violonistul *Alexandru Murgu*, elev la Liceul de Artă din oraș - a entuziasmat auditoriul. Coriști „mici" și „mari" (copii și părinți) au încălzit inimile celor prezenți la *Seuda* de Purim din **GALAȚI**. Cum trebuie înțeles Purimul a fost tema dezvoltată de elevul botoșănean *Liviu Goldemberg*, premiant la una din edițiile recente de *Hidon Tanah*. Corul și formația orchestrală din **BOTOȘANI** au interpretat cântecele îndrăgite ale Purimului. Au fost vizionate filme israeliene. *Simon Glasberg* a împărtășit spectatorilor impresii de la recentul seminar pentru generația de mijloc de la Cristian. *Șolhâmunâs*-urile au fost însoțite de flori. Elevi ai Liceului de Artă „Victor Brauner" și ai Școlii generale „Dumbrava roșie" din **PIATRA NEAMȚ** au pus muzica și cuvântul la lucru, prin cântece și scenete (coordonator - prof. *Teodor Mocanu*). La *Seuda* au venit și invitați din Tg. Neamț. Două concerte, unul de muzică klezmer, susținut de cunoscuta formație condusă de prof. *Vasile Socea*, celălalt - de cântece evreiești interpretate de corul Talmud Tora din **CLUJ-NAPOCA**, condus de prof. *Ecaterina Halmoș*, au dăruit ascultătorilor bucurii de neuitat. *Țandra Anda* și *Naghy Laszlo*, elevi ai Școlii de Arte (coordonator - prof. *Szönyi Martha*), din **TG. MUREȘ**, au cântat (în ebraică și idiș) și încântat publicul. În Templul decorat de carnaval, corul tinerilor evrei din **BRAȘOV**, grupul vocal „Yahad", și *Purimspiel*-ul interpretat de colegii regretatului *Doru Gomboș* z.l., cu un moment *In memoriam*, au făcut ca publicul să trăiască momente de reală satisfacție estetică.

Musafiri de Purim

Evrei din **BAIA MARE** au „făcut" Purimul cu cei din Debrețin, comunitate în care trăiește și fratele Rabinului *Abraham Ehrenfeld*. Membri ai *Asociației Pro Iudaism* din Baia Mare au fost invitați de Purim la comunitatea din **SIGHET**. Evrei din toată Oltenia au petrecut sărbătoarea de Purim la **CRAIOVA**. O atmosferă de carnaval i-a întâmpinat la intrarea în sinagogă: cântece de Purim interpretate de copii și ascultate la casetele dăruite de israelianul care s-a format spiritual în capitala Băniei, prof. univ. dr. *Jean Askenasy*.

Aplauze pentru toate generațiile

Ca întotdeauna, **TIMIȘOARA** și-a demonstrat forțele artistice într-un spectacol cum scrie la carte. A fost și cor (dirijor - *Jana Codreanu*) și dans (coordonator - *Tina Sas*) și teatru (regizor - prof. univ. dr. *Suto Andras*, de la Facultatea de Teatru a Universității de Vest Timișoara). Juristul *Paul Sterescu* nu și-a condus publicul la tribunal, ci în lumea umorului evreiesc.

Contribuția **LUGOJ**-ului s-a concretizat prin participarea în spectacol, la cor și în scenetă, a tinerei *Miriam Bloch*.

Nu numai „Banatu-i fruncea"

Purimspiel-ul din **IAȘI** a fost „moderat" de consilierul cultural *Rudolf Rosenberg*, organizator de 20 de ani al spectacolelor comunității, care a și recitat versuri „de sezon", compoziție proprie. Corul Talmud Tora și o formație corală de la Academia de Muzică (dirijor - prof. univ. dr. *Florian Simion*, la pian - prof. *Aurelia Simion*) au fermecat auditoriul. Interpreți - *Albert Lozneanu* (voce) și *Andrei Mihăiță* (xilofon). Copiii *Liana Țucăr*, *Andrei Schwartz*, *Robert* și *Simona Herșcovici* au fost actorii scenetei de Purim (instructor artistic - profesor de Talmud Tora, *Magda Petrușca*). Poezii de Ion Pribeagu, I. Schechter, Nelu Marian, au fost recitate de *Albert Lozneanu* și *Beatrice Bucă*. Ansamblul coral „Luceafărul" de la Palatul Copiilor (dirijor *Anca Apetroaie*) și dansatorii de la Academia „Show" (coordonatori - prof. *Ligia Delia Grozdan* și prof. *Cosmina Paraschiv*) au oferit un potpuriu de cântece și dansuri din creația universală, sub genericul „Spectacolul lumii". La final - publicul a aplaudat recitalul *Ancăi Apetroaie*. La Restaurantul ritual, liderii comunitari ieșeni au oferit un cocteil, „supervizat" de *Reli Meer*.

PURIM la Căminul „Rosen"

Nici pensionarii Căminului „Rosen" n-au fost uitați. Un grup de voluntari sociali, participanți la Programul „Adoptați un bunic" le-au bucurat sufletele, organizând un recital cu cele mai frumoase cântece de Purim interpretate de îndrăgita soprană **Carla Mușat**, acompaniată la acordeon de soțul ei, *Robert*. Citrice, *humântașân*, produse de patiserie, sucuri au fost împărțite rezidenților care au participat la spectacol. „Bunicii au primit atâtea cadouri că nici nu mai aveau cum să le țină în mâini. Unii aveau lacrimi în ochi", ne scrie corespondentul nostru, ec. **Silvian Horn**. „Voluntarii au intrat în camere dăruind *Mișloah Manot* celor cărora starea de sănătate îi ținea la pat. M-a întristat că, la o sută de bătrâni suferinzi, nu erau decât trei infirmiere și o asistentă medicală. Nici un doctor. Motivul – lipsa de fonduri și salariile mici". Mulțumim **Silvian, Alexandra, Alina, Nicoleta, Flori, Cristina, Silvia,** doamna **Marcela Craiu**, de la Centrul de Zi, **Cristi, Andrei, Cătălin (Bodo), Bogdan, Carla** și **Robert**. Mulțumiri speciale **Jeaninei Ilie**, care a facilitat sponsorizarea (6.000 lei) de la S.C. Supercom S.A.

„Să nu accepți să fii victimă"

Urmare din pag. 3

întrebare: ce s-ar face Rudy fără coadă (pe spate)? Roxana – fără „Scala" (din București)? Maestrul Ciucă – fără înțelepciune (a lui Nathan)? Marea doamnă a teatrului evreiesc și-a dovedit o dată mai mult sensibilitatea, inteligența, talentul. Indirect, un răspuns tot ne dă. Vrem să vă fiți în formă? Pedalați, pedalați...

Talk-show: „Sinteza humântașului"

Am avut parte și de-un *talk-show*. Tema: desecretizarea Tratatului din Sfânta Vineri: veți avea *humântaș* la S'ânt' Așteaptă. Cu invitați - VIP-uri și-o scurtă pauză publicitară: evitați consumul excesiv de P.R.M. și altele asemenea. Discuția se-ncinge când e fluturat pe sub nasuri corpul delict: *humântașul* aruncat din tribune la meciul Steaua-Rapid, din care cauză s-a și-ntrerupt. Lupta de idei e din cauză că moderatorul a avut grijă să-l închidă într-o pungă de plastic, incitând spiritele că n-aveau cum să-l rontăie. *Nae Călugărița*, actor-autorul satiric care se respectă și ne respectă, și-a cucerit, încă o dată, publicul.

Predicție purimistică pentru Kahan

Legenda Meșterului Manole a fost adaptată la „viața F.C.E.R.". Ingrediente: Kahan și iubirea lui de cimitirele noastre, Templul Coral în renovare, „Muma lui Ștefan cel Mare" (numai cadența versurilor). Protagoniști: Marele Rabin, Rabinul cel tânăr, un evreu anonim. În legendă există *minian*: „nouă meșteri mari / calfe și zidari / cu Manole, zece". La Templu – nu prea. Am uitat să vă spun că Ana a fost interpretată în travesti de Kahan. Rapsod a fost *Mircea Drâmbăreanu*, cu toate calitățile cerute de rol.

„Femeia, eterna poveste"

Farmecul Esterelor (*Natali Ester, Arabela Grosu, Geni Brenda*), care n-au nevoie de operație estetică, cum „zice" textul, a făcut să bată mai repede inimile domnilor din sală. Și o recomandare pentru persoanele de sex masculin făcută de frumoasele noastre: dacă vreți s-aveți succes la femei, mergeți la chirurg să vă facă șic. Avalanșei de energie, nuanțării, șarmului *Maiei Morgenstern* în travesti, la „întâlnirea" scrisă de Ion Pribeagu, i-a dat bine replica *Anca Levana*, în rolul tinerei actrițe care „promite".

Purim–univers muzical

Dar miracolul spectacolelor de Purim sunt copiii. Un Purim-univers plin de candoare și grație, o paradă a costumelor, care de care mai insolit, în care muzica și dansul sunt la ele acasă. Ceea ce nu înseamnă că prichindeii n-au muncit mult ca să ajungă la performanțe demne de orice concurs muzical pentru juniori. Și mai mult - conducătoarea „Bim-Bam"-ului, înzestrata cântăreață *Cristina Kiss*, ca și dirijorul corului de copii al comunității bucureștene, *Bogdan Lifșin*. Să nu uităm vechi prietenii muzicale: fetele de la „Menora", acompaniate la pian tot de Bogdan, și formația de *klezmeri*. Ce-ar fi muzica fără dans? Asta înseamnă *mulțumesc* grupului JCC de dansatoare de *salsa* (coregrafia – *Dana Vereanu*). Aplauze pentru toți.

Aplauze speciale pentru conducătorul muzical al întregului spectacol, *Radu Captari*, cu melodii israeliene, idiș, românești.

IULIA DELEANU

MIHAI CIUCĂ

Momente din spectacolul de Purim, de la T.E.S.

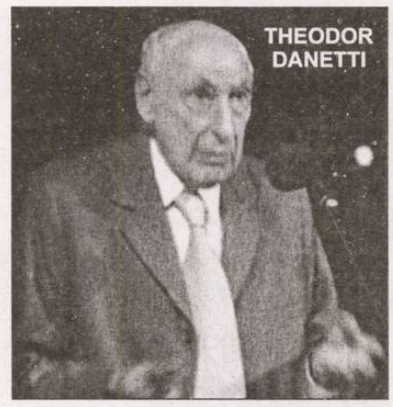
THEODOR DANETTI

LEONIE WALDMAN-ELIAD

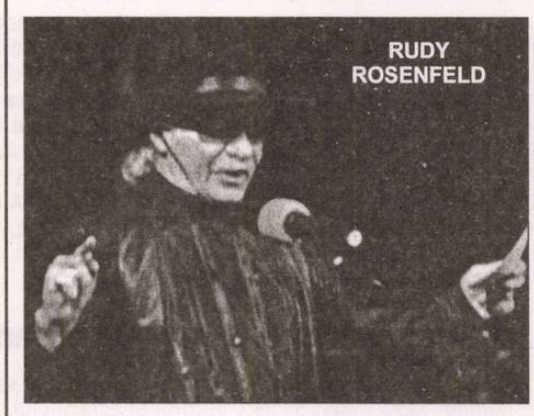
RUDY ROSENFELD

ROXANA GUTTMAN

UNIUNEA RABINILOR ORIGINARI DIN ROMÂNIA ÎN ISRAEL

Către PARLAMENTUL ROMÂNIEI

Domnului SERGIU ANDON,
Preşedintele Comisiei Juridice
a Camerei Deputaţilor

Stimate domnule preşedinte,

Ne luăm îngăduinţa de a vă informa că vineri 14 martie 2008, în oraşul Bnei Brak din Israel am avut o întâlnire cu preşedintele F.C.E.R., deputatul dr. Aurel Vainer. Cu acest prilej, am fost informaţi pe larg despre situaţia patrimoniului sacru evreiesc din România - sinagogi, cimitire, băi rituale.

De asemenea, ni s-a prezentat situaţia „la zi" privitoare la propunerea legislativă de modificare a statutului actual legal al acestui patrimoniu.

Noi, Uniunea Rabinilor Originari din România, dorim să arătăm că ne opunem la oricare modificare a legii adoptate de Parlamentul României în anul 2002, cu privire la Statutul de proprietate a F.C.E.R. asupra sinagogilor şi cimitirelor evreieşti din România.

„Ne opunem la oricare modificare a legii adoptate de Parlamentul României în 2002"

La întâlnirea noastră am convenit ca organele de conducere a F.C.E.R. să adopte ca decizie finală: extinderea Comisiei Rabinice de avizare a folosirii terenurilor din cimitire, eventual disponibile, pe care cu siguranţă nu sunt morminte şi nici nu au fost cândva morminte. S-a convenit creşterea numerică a Comisiei de Rabini, de la 4 la 6 membri: doi din România, doi din Israel, unul din Europa şi unul din S.U.A. Numai această comisie de rabini va stabili dacă terenurile pot fi folosite în alte scopuri.

Vă facem cunoscut că şi Uniunea Europeană a Rabinilor, reprezentanţii comunităţilor iudaice din peste 40 de state europene, se opun şi ei la modificarea legii sus-amintite. Vă informăm, de asemenea, că o delegaţie a Uniunii Rabinilor de origine română va sosi în România în jurul datei de 1 mai 2008.

Vă rugăm, stimate domnule preşedinte, să luaţi în consideraţie cele prezentate mai sus, inclusiv stabilirea programului de lucru privind analiza şi dezbaterea propunerii legislative la care ne-am referit.

Cu stimă şi înaltă consideraţie,

Rabin ŞMUEL S. HALPERT,
deputat în Parlamentul Israelului
Rabin AARON ROTER,
secretar general

Comemorarea a 66 de ani de la tragedia vasului „Struma"

„Este sigur că, azi, asemenea crime nu se mai pot repeta

Institutul „Yad Vashem", în colaborare cu Primăria Beer Sheva şi cu Muzeul şi Sinagoga „Struma" din Beer Sheva, au organizat, în după-amiaza zilei de 13 martie, o impresionantă ceremonie comemorativă la împlinirea a 66 de ani de la scufundarea vasului „Struma". După cum se ştie, vasul a plecat din portul Constanţa la 12 decembrie 1941, cu 769 pasageri evrei la bord (bărbaţi, femei şi copii) şi a fost scufundat în apele Mării Negre, la 25 februarie 1942, de o torpilă rusească.

Ceremonia a fost deschisă de *Arie Reiter*, preşedintele Muzeului şi Sinagogii „Struma" (care a fost şi moderatorul serii), prin evocarea momentelor dramatice care au culminat cu scufundarea vasului. „Tragedia vasului «Struma», plecat din portul Constanţa în 12 decembrie 1941, a fost precedată de o serie de triste evenimente petrecute în România în acea perioadă. Este vorba de pogromurile de la Dorohoi, Bucureşti şi Iaşi, de persecuţiile rasiale, de o serie întreagă de umilinţe, înjosiri şi violenţe la care au fost supuşi evreii români. O dată plecaţi din portul Constanţa, nici un stat european n-a acceptat să-i primească pe cei 769 de oameni, care şi-au pierdut viaţa sub ochii indiferenţi ai englezilor, turcilor, francezilor etc.", a arătat Arie Reiter şi a adăugat: „În urmă cu 45 de ani, o dată cu venirea lor în Israel, *olimi* originari din România au ridicat această sinagogă, iar în urmă cu doi ani am înfiinţat în cadrul aceleiaşi clădiri Muzeul «Struma», la iniţiativa ing. Baruch Tercatin şi cu ajutorul neprecupeţit al Primăriei din Beer Sheva şi al primarului Iaakov Terner, în mod special. Periodic vin aici grupe de elevi din Beer Sheva şi din împrejurimi, care învaţă o mulţime de lucruri despre Holocaust şi suferinţele îndurate de populaţia evreiască în Europa în anii celui de-al doilea război mondial".

După ce şi-a încheiat cuvântarea, Arie Reiter l-a invitat pe ing. *Baruch Tercatin* - care şi-a pierdut fratele în tragedia vasului „Struma" - să aprindă o lumânare în memoria victimelor. Au aprins, de asemenea, lumânări în amintirea celor morţi pe „Struma" domnul *Bercu Kriegler* şi apoi Rabinul *Avraham Ehrenfeld*, după care ing. Baruch Tercatin a fost invitat să citească „teilim".

Invitat de onoare la această tristă, dar înălţătoare ceremonie a fost dr. *Aurel Vainer*, preşedintele F.C.E.R., care a rostit un scurt discurs, subliniind următoarele: „Este o onoare pentru mine să mă aflu astăzi aici, în această sinagogă, ridicată în urmă cu 45 de ani de *olimi* din România. Cu prilejul vizitei mele anterioare, când am făcut la Universitatea Bar Ilan o prezentare a celor 94 de sinagogi existente pe întinsul României, n-am menţionat şi Sinagoga «Struma» din Beer Sheva. Ea aparţine, sufleteşte, evreilor români. „Este poate cea mai nouă sinagogă ridicată de evreii originari din România". Dr. Aurel Vainer a adăugat că plecarea vasului „Struma" din portul Constanţa a fost provocată de pogromurile şi persecuţiile contra evreilor din România în anii celui de-al doilea război mondial şi că astăzi, la 66 de ani după cumplita tragedie a vasului, este foarte important ca amintirea victimelor să fie *menţinută vie. Dr. Vainer a încheiat, subliniind* că şi la Cimitirul Giurgiu din Bucureşti există un monument „Struma".

Primarul oraşului Beer Sheva, *Iaakov Terner*, care a contribuit la nobila misiune de a ridica un muzeu în amintirea tragediei vasului „Struma", a vorbit la rândul său despre faptul că cei 769 de bărbaţi, femei şi copii care au vrut să scape de barbaria nazistă şi şi-au găsit un tragic sfârşit în apele Mării Negre au, fiecare dintre ei, la Muzeul „Struma", o candelă aprinsă tot anul, pentru a le cinsti memoria.

E.S. *Eduard Iosiper*, ambasadorul României în Israel, a mulţumit călduros invitaţiei făcute de a veni la comemorarea victimelor de pe vasul „Struma" şi a mărturisit că se află în Beer Sheva pentru prima dată, fiind impresionat de frumuseţea şi vitalitatea oraşului. Domnia-sa a menţionat că este o datorie sacră de a păstra vie în memoria contemporanilor noştri tragedia vasului „Struma", căci sunt din ce în ce mai puţini cei care au trăit acele vremuri cumplite, şi astăzi este destul de mic numărul celor care pot relata cu exactitate cele petrecute în

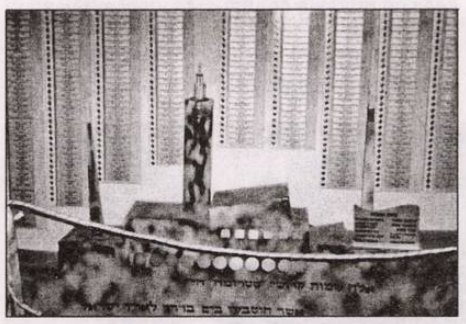

România în acea cumplită iarnă 1941-1942. „A fost cea mai mare tragedie maritimă şi este simptomatic faptul că cei 769 de oameni de la bordul vasului «Struma» au ales să-şi rişte viaţa, plătind sume exorbitante pentru un loc pe vapor, trezindu-se prinşi într-un hăţiş de indiferenţă, interese, brutalitate, în încercarea lor de a scăpa din România condusă de mareşalul Antonescu, aliat al Germaniei naziste", a subliniat Eduard Iosiper, adăugând: „Sacrificiul celor de pe «Struma» n-a fost în zadar şi sunt mândru să mă aflu astăzi aici ca reprezentant al unei alte Românii decât cea de atunci".

Preşedintele organizaţiei A.M.I.R., fostul deputat şi ministru al Industriei şi Comerţului, *Miha Hariş*, a declarat următoarele: „Scufundarea vasului «Struma» nu s-a datorat greşelii unui funcţionar oarecare. A fost o crimă premeditată, vasul a staţionat peste două luni lângă Istanbul, când pasagerii săi sufereau deja de foame, frig şi boli... Nimeni nu le-a întins o mână de ajutor, cele 769 de victime lovindu-se de un zid de nepăsare şi neomenie. Un astfel de lucru nu se poate repeta astăzi, datorită faptului că în urmă cu 60 de ani a luat fiinţă statul Israel ce şi-a deschis porţile spre toţi evreii din lume... Poate că statul nostru nu rezolvă toate problemele iudaismului, dar este sigur că, azi, tragedii ca aceea a pasagerilor de pe vasul «Struma» nu se mai pot repeta".

Preşedintele organizaţiei H.O.R., *Zeev Schwartz*, a rostit un scurt, dar impresionant discurs, spunând: „Plecăm capul în memoria celor 769 de victime de pe «Struma», care au plecat renunţând la tot ce-au avut, pentru a lua viaţa de la capăt departe de teroarea antonesciană... A existat un singur supravieţuitor. Ţin să-i mulţumesc primarului din Beer Sheva, Iaakov Terner, pentru generoasa sa acţiune în favoarea construirii Muzeului «Struma», care să perpetueze memoria victimelor...".

În continuare, *Haviva Peled Carmeli*, de la Institutul „Yad Vashem", a ţinut o emoţionantă conferinţă despre faptul că fiecare dintre victimele de pe „Struma" a avut o personalitate aparte, o poveste a cărei amintire este păstrată prin fotografiile, scrisorile, obiectele personale ale celor pieriţi în valurile mării, obiecte păstrate într-o secţie specială la Muzeul „Yad Vashem" şi care vorbesc prin ele însele despre cei cărora le-au aparţinut.

În încheierea serii, dr. *Raphael Vago*, de la Universitatea Tel Aviv, a ţinut o extrem de bine documentată şi interesantă conferinţă despre condiţiile istorice din România anilor celui de-al doilea război mondial, condiţii care au generat o asemenea cumplită tragedie ca cea a scufundării vasului „Struma": „Ţin în mod special să-i mulţumesc dlui ing. Tercatin pentru iniţiativa sa de a pune bazele unui Muzeu «Struma» tocmai în această perioadă în care există unii care contestă Holocaustul, ceea ce reprezintă o a doua crimă", a încheiat, în aplauzele asistenţei, dr. Raphael Vago.

După încheierea ceremoniei din sinagogă, numerosul public, venit din toate colţurile Israelului, a urcat în muzeu vizitând numeroasele exponate şi fotografii care evocă tragedia celor 769 de victime de la bordul vasului „Struma"...

Fie-le amintirea binecuvântată!

DOINA MEISELES

În imagine: dr. Aurel Vainer, preşedintele F.C.E.R., şi E.S. Eduard Iosiper, ambasadorul României în srael

DECLARAŢIE

Urmare din pag. 1

extremişti, care neagă dreptul la existenţă a Statului Israel şi cooperează cu organizaţii internaţionale antisemite şi naţionaliste. Lansarea proiectului de lege a fost însoţită de o campanie de presă împotriva Comunităţii Evreieşti din România, campanie dezvoltată în baza unor alegaţii fabricate cu privire la presupusa vânzare a cimitirelor evreieşti. În fapt, prin constituirea Comisiei mixte se are în vedere implicarea în actul decizional de proprietate al Federaţiei Comunităţilor Evreieşti din România a unor entităţi marginale, precum dl David Kahan şi organizaţia sa nereprezentativă. Este o încercare deghizată de a obţine controlul asupra proprietăţilor sacre ale evreilor din România, care, cel mai probabil, vor fi apoi folosite în scopuri imobiliare profitabile.

2. Prin Ordonanţa de Urgenţă nr. 36/2002, aprobată de Legea nr. 598/2002, Parlamentul României a stabilit, în mod clar şi fără echivoc, regimul juridic al dreptului de proprietate al Federaţiei Comunităţilor Evreieşti din România asupra lăcaşurilor de cult, cimitirelor confensionale, băilor rituale, abatoarelor rituale, precum şi asupra obiectelor de cult care se află efectiv în patrimoniul acesteia (art. 1 din O.U.G. nr. 36/2002). Implicit, rezultă că asupra acestor bunuri, Federaţia Comunităţilor Evreieşti din România exercită toate drepturile ce decurg din statutul proprietăţii private din România, garantată de Statul Român, potrivit Constituţiei.

Orice altfel de implicare în sistemul de proprietate al Federaţiei Comunităţilor Evreieşti din România înseamnă încălcarea unui drept constituţional. Proprietarul are, în mod absolut, dreptul de utilizare şi de dispoziţie asupra proprietăţii sale. În Constituţie se stipulează că „proprietatea este garantată şi ocrotită în mod legal de Lege, indiferent de titular" (art. 44, alin. 2).

3. Personalităţi de frunte şi organizaţii evreieşti reprezentative au afirmat opinii potrivnice propunerii legislative a senatorului Corneliu Vadim Tudor, precum şi faţă de iniţiativele domnului David Kahan şi ale Asociaţiei sale. Astfel de scrisori au fost transmise către autorităţile publice din România, de către: ● Fundaţia Elie Wiesel pentru Umanitate – semnată de prof. Elie Wiesel, laureat al Premiului Nobel ● Congresul Mondial Evreiesc – semnată de preşedintele Ronald Lauder ● Congresul Evreiesc European, semnată de preşedintele Moshe Kantor ● World Jewish Restitution Organization - semnată de şeful Biroului Executiv, Michael Schneider ● B'nai B'rith International - semnată de directorul executiv, Dan Mariashin ● Comitetul Evreiesc American (AJC) - semnată de Rabinul Andrew Baker, directorul Departamentului de Relaţii Internaţionale ● Israelitische Kultusgemeinde Wien - semnată de secretarul general Raimund Fastenbauer ● Asociaţia Evreilor Români din Israel - semnată de preşedintele Zeev Schwartz ● Organizaţia unitară a originarilor din România – semnată de preşedintele Michael Harish ● Conferinţa Rabinilor Europeni (CER) - semnată de Philip Carmel, director Relaţii Internaţionale.

4. Recent, în noua sa campanie de presă, domnul David Kahan a pus în circulaţie Declaraţia de susţinere a Proiectului de lege în cauză, semnată de peste 90 de rabini din Israel. Această scrisoare nu exprimă opinia organizaţiei rabinice reprezentative, recunoscute - Conferinţa Rabinilor Europeni, care include rabinii tuturor comunităţilor europene. În plus, rabinii care au semnat scrisoarea la care ne referim nu reprezintă alte organizaţii rabinice recunoscute în lumea evreiască, în Statele Unite sau în Israel.

5. Considerăm că proiectul de lege privind modificarea statutului de proprietate asupra patrimoniului sacru evreiesc din România este dăunător bunului mers şi intereselor populaţiei evreieşti din România. Totodată, în mod cert va da naştere la reacţii negative din partea organizaţiilor evreieşti din lume.

Federaţia Comunităţilor Evreieşti din România reiterează angajamentul său pentru continuarea eforturilor de conservare, întreţinere şi protejare a celor 813 cimitire, din care 587 în 584 de localităţi în care nu mai locuiesc evrei de zeci de ani. În anul 2007, în cimitirele evreieşti din România s-au realizat 76 de lucrări, în valoare de 233,5 mii USD, faţă de 24 de lucrări, în valoare de 11,5 mii USD, în anul 1995.

Vom colabora îndeaproape, prin dialog direct în acest domeniu, cu Rabinatul Şef din Israel, cu marile organisme rabinice din Israel, Europa şi din Statele Unite ale Americii, precum şi cu oricare organizaţie evreiască reprezentativă, care dispune de capacitatea şi de voinţa de a ne asista pentru protejarea, întreţinerea şi conservarea Patrimoniului Sacru Evreiesc din România.

GENERAŢIA DE MIJLOC a explorat proiectele viitoare la C.I.R. CRISTIAN

Centrul de Instruire şi Recreere de la Cristian a reprezentat un excelent mediu pentru a readuce împreună pe reprezentanţii generaţiei mijlocii din comunităţile evreieşti din ţară. Ing. *Paul Schwartz*, vicepreşedintele F.C.E.R., a pregătit în detaliu programul unui sfârşit de săptămână în care s-a dezbătut, s-a învăţat şi doamnele, celebrate pe 8 martie, s-au simţit cu adevărat răsfăţate. Programul s-a aflat de asemenea sub egida JOINT, el fiind elaborat în colaborare cu directorul JOINT de programe pentru România, *Israel Sabag*.

Vila de la Cristian s-a transformat într-un spaţiu la nivel european, cu o bucătărie caşer ce corespunde standardelor internaţionale. Camere luminoase, spaţioase şi curate sunt atractive pentru orice generaţie. Probabil că dacă nu ai avut ocazia să vezi starea vilei dinainte de reparaţiile capitale, schimbarea nu pare spectaculoasă. Pentru cei ce am participat, însă, la programe interesante într-un cadru neadecvat, este o adevărată binefacere starea de acum a clădirii.

În deschiderea manifestării, ing. *Paul Schwartz* a făcut un scurt tur de orizont în comunităţile ai căror reprezentanţi au fost de faţă. A fost un prilej pentru a afla care este situaţia generaţiei medii în contextul general al comunităţii respective. „Generaţia de mijloc are sarcina de onoare de a asigura conducerea vieţii comunitare evreieşti în toate comunităţile din ţară“, afirma domnia-sa, cu referire directă la responsabilitatea celor între 35 şi 65 de ani pentru prezentul şi viitorul acestei obşti împuţinate numeric din România.

Preşedintele F.C.E.R., deputat dr. *Aurel Vainer*, a onorat, de asemenea, acest eveniment şi a folosit acest prilej de întâlnire pentru a prezenta proiectele F.C.E.R. pentru perioada următoare. Domnia-sa a apreciat implicarea generaţiei medii în proiectele comunitare şi a încurajat determinarea celor ce o compun în ceea ce priveşte continuarea vieţii evreieşti în comunităţi.

Participanţii au avut posibilitatea să cunoască detalii despre Programul „Limmud“, cel mai mare proiect educaţional, existent la ora actuală în comunităţile evreieşti. „Limmud“ a luat naştere în urmă cu 27 ani, în Marea Britanie, din iniţiativa profesorului Clive Lawton, şi după ce a cucerit tinerii şi vârstnicii din Anglia, s-a răspândit în peste 20 de ţări, din statele fostei U.R.S.S. până în Statele Unite. „Limmud“, care înseamnă „învăţătură“ în limba ebraică, porneşte de la ideea că studiul este o valoare tradiţională care a însoţit mereu poporul evreu peste milenii.

În cadrul proiectelor „Limmud“, se desfăşoară, în paralel, între 8 şi 14 sesiuni şi subiectele cunosc o plajă deosebit de largă. Fiecare individ, indiferent de profesie, are pasiuni şi are domenii care îl preocupă în cultura şi civilizaţia evreiască. „Limmud“ reprezintă o oportunitate de a prezenta într-un cadru informal secvenţe din domeniul respectiv.

Cei prezenţi şi-au arătat deschiderea de a participa la implementarea unui asemenea proiect şi în România şi, cu această ocazie, s-a format şi un comitet de iniţiativă, de şase persoane, care se vor implica în dezvoltarea programului.

Dalia Golda, director de programe al JCC Bucureşti, a prezentat în ziua de Şabat proiectele actuale ale JCC Bucureşti, felul în care acest proiect modern şi viabil s-a integrat în ansamblul programelor bucureştene. Cu acelaşi prilej, a organizat o activitate referitoare la „Sărbătoarea de Purim şi conceptul de *Ţedaka*“.

Andrei Seidler, coordonatorul programelor de generaţie medie în cadrul JCC Bucureşti, i-a informat pe cei prezenţi despre activitatea bogată şi diversă din cadrul acestui centru plin de vitalitate.

În cadrul unui program, care a cuprins şi muzică, în cafeneaua modern amenajată a centrului, participanţii şi-au putut demonstra talentele artistice într-un concurs improvizat de karaoke. Profesorul *Isidor Iancu*, oficiant de cult binecunoscut, care, în graiu-i „dulce moldovenesc“, îmbină pildele inteligente şi o fină ironie, a oficiat rugăciunile de Şabat şi binecuvântările tradiţionale de la fiecare masă. La Şabat s-a cântat cu drag, mai ales că printre participanţi au fost patru corişti orădeni.

Întâlnirea de la C.I.R. Cristian a reprezentat un nou început pentru generaţia medie. Motivant şi concret, acesta a deschis traiectul de acţiune pe care atât F.C.E.R., cât şi JOINT îşi ordonează programul pentru perioada următoare.

LUCIANA FRIEDMANN

F.C.E.R. – participantă la Programul PUZZLE din ANUL EUROPEAN AL DIALOGULUI INTERCULTURAL

La 5 martie a.c., în Bucureşti, a fost lansat oficial calendarul *Anului european al dialogului intercultural*. În sala Multimedia din Ministerul Culturii şi Cultelor au fost prezentate principalele proiecte şi programe dedicate promovării dialogului intercultural.

Reprezentanţii Ministerului Culturii şi Cultelor (M.C.C.), principala instituţie implicată în această acţiune, au salutat schimbarea legislaţiei europene în ceea ce priveşte finanţarea proiectelor, explicând că noile reglementări lasă autorităţilor regionale şi locale un spaţiu deschis de implicare, de natură să impulsioneze creativitatea şi inovaţia. Secretarul de Stat în M.C.C., *András István Demeter*, a adus în discuţie rolul pe care dialogul între diversele culturi şi religii îl joacă în descoperirea valorilor ce ne unesc şi în definirea spaţiului în care trăim zi de zi. „Lipsa dialogului naşte conflicte şi duce la dezastre“, a subliniat el. „România a fost dintotdeauna un factor de stabilitate în regiune şi constituie un model de bune practici privind buna înţelegere între cele peste 20 de etnii care conviţuiesc în ţara noastră“.

„Operatorii culturali din România ştiu să descopere cele mai potrivite forme de dialog cu ţările vecine în vederea menţinerii stabilităţii în regiune“, este de părere secretarul general în M.C.C., *Virgil Ştefan Niţulescu*. Iniţiativa Uniunii Europene este cu atât mai binevenită cu cât nu se doreşte a fi un simplu program de finanţare, cât un mod de sensibilizare a tuturor cetăţenilor din spaţiul comunitar în definirea şi asumarea identităţii europene. Trebuie să luăm în serios această provocare, deoarece suntem şi cetăţeni ai Uniunii Europene, nu doar ai României“.

Imagini de la Expoziţia „De vorbă cu evreii“, organizată la Muzeul Ţăranului Român

Vladimir Simon, directorul Centrului de Consultanţă pentru Programe Culturale Europene (CCPCE), organismul naţional de coordonare în România a activităţilor sub egida AEDI 2008, a arătat că: „Există patru tipuri de proiecte: Proiectul naţional PUZZLE, proiecte ale partenerilor naţionali şi ale altor organizaţii sprijinite prin agenda culturală a M.C.C. pentru 2008, precum şi alte iniţiative înscrise sub egida Programului“.

În România, Anul European devine realitate prin proiectul naţional PUZZLE.

PUZZLE este o proiecţie a comunităţii noastre interculturale, o acţiune complexă la care, alături de alte organizaţii, participă şi F.C.E.R., un program foarte larg şi interactiv, în care identităţile noastre culturale dialoghează. Coordonat de CCPCE, cu participarea Fundaţiei Toaca, a Reţelei Naţionale a Muzeelor din România, a Muzeului Ţăranului Român, a Centrului Geomedia şi a Jeunesses Musicales România, proiectul se va desfăşura pe tot parcursul anului 2008, în zeci de localităţi din România. (A.B.)

SINAIA, 9-11 martie 2008

Seminarul „Reflectăm diversitatea – mass media şi abordarea dialogului intercultural“

A fi diferiţi, a fi împreună

Seminarul „Reflectăm diversitatea – Mass-media şi abordarea dialogului intercultural“, organizat de Guvernul României – Departamentul pentru Relaţii Internaţionale (D.R.I.) a avut un preludiu muzical: „Concert de primăvară“, oferit de tinerii absolvenţi ai Cursurilor de măiestrie pe ţară, şi profesorii lor, *Marin Cazacu* (violoncel), *Raluca Cimpoi Iordachi* (pian), în foaierul Hotelului „Mara“. Beethoven, Ceaikosvski, Chopin, Dvorak, Boccherini au „vorbit“, poate, mai bine decât o pot face cuvintele, despre dialogul etern al culturilor. A fost o oază de armonie atât de necesară unui prezent, în care, din păcate, adesea, asistăm la manifestări de naţionalism agresiv, etnocentrism, ostilitate faţă de minorităţi naţionale ducând, nu o dată, la conflicte armate. Un prezent în care antisemitismul se perpetuează „cu alte măşti, aceeaşi faţă“. Specificitatea este un dat, care se manifestă spontan. Multiculturalitatea se dobândeşte. Termenul e nou, dar tema e veche. Cultura a fost şi este, prin definiţie, multiculturalism. Nu se poate numi om de cultură cineva care se mişcă doar în spaţiul culturii proprii. Pluralismul e complementar specificităţii.

Ambasadorul naţional al A.E.D.I. (Anul european al dialogului intercultural), *Andor Horváth*, definea formaţia spirituală a unui minoritar drept o îmbinare a propriilor valori culturale cu valorile culturale majoritare şi universale, „Cultura ne reuneşte, ne facilitează comunicarea“ spunea, în deschiderea seminarului, subsecretarul de stat al D.R.I., *Zeno Karl Pinter*. Vorbitorul nu s-a limitat la teorie, ci a făcut o succintă trecere în revistă a calendarului de activităţi ale grupului de lucru pentru 2008 – A.E.D.I. Câteva concretizări: ● decernarea Premiilor „European Languages Label“ ● sondaj de acceptare a multiculturalismului ● Proiectul „Puzzle“, construit pe ideea că valorile culturale ale fiecărei minorităţi sunt mai bine puse în valoare prin conectarea la celelalte, îmbogăţind cultura română, ca şi pe ideea dialogului Om–Terra / Teritorii europene în dialog ● Carta Europeană a Limbilor ● Caravana dialogului intercultural ● Civilizaţii transilvănene ● Dialogul interreligios ş.a.

Datoria oricărui jurnalist este să reflecte atractiv adevărul, goana după senzaţionalul lipsit de conţinut dăunând atât calităţii muncii sale, cât şi educării cititorilor. „După 1989, istoria a şters din vocabular Europa de Est şi Europa de Vest, dar *interdependenţa evoluţiei noastre într-o Europă comună a înmulţit numărul provocărilor istorice, politice, culturale, impunând schimbări de mentalitate*“, remarca *Demeter Andrasz*, secretar de stat în Ministerul Culturii şi Cultelor (M.C.C.). *A.E.D.I.* a fost conceput ca o *redefinire a identităţii culturale în această interdependenţă*, a opinat domnia-sa. „Dialogul intercultural este o condiţie esenţială a societăţii de azi“, a observat directorul Biroului de Informare al Consiliului Europei la Bucureşti, *Mariana Niţelea*. Făcând o retrospectivă a paşilor făcuţi în ultimii ani pentru promovarea dialogului intercultural şi interreligios, vorbitoarea a amintit Declaraţia de la Faro (2005), Carta Albă şi, respectiv, Forumul de Promovore a Dialogului Intercultural (2006 şi 2007).

Dialogul presupune identificarea elementelor comune de discuţie, fiecare păstrându-şi propriile valori identitare, a accentuat reprezentantul Institutului Intercultural din Timişoara, *Eugen Gherga*. Disfuncţionalităţile dialogului pot duce la stări conflictuale, de unde - ideea comisarului european *Ian Fighel*, 2008 – A.E.D.I., adoptată de Consiliul Europei. Nu numai cultura este un factor de bună înţelegere între oameni. Drept urmare, 2009 este proiectat să fie Anul European al Inovaţiei şi Creativităţii, care va include teme economice, piaţa forţei de muncă, creşterea competitivităţii, multilingvism, toate – la nivel regional, naţional, local, a spus coordonatorul Departamentului Presă – Comisia Europeană, România, *Daniela Roşca*.

Discuţiile cu ziarişti din presa pentru minorităţi, presa centrală, reprezentanţi ai unor formaţiuni politice şi ONG-uri au evidenţiat: ● datoria jurnaliştilor de a se adresa unui spectru cât mai larg de segmente sociale şi educarea cititorilor ● puterea modelului ● necesitatea creării unor instituţii interculturale în mai multe oraşe mari din zone multietnice în România ● delimitarea presei de scandal de presă, în general ● înfiinţarea unei reviste a tuturor minorităţilor ● difuzarea de cunoştinţe despre cultura minorităţilor naţionale în cadrul unor emisiuni cu caracter general, în care dialogul intercultural să fie subliminal ● crearea unei reţele de comunicare între presa pentru minorităţi, presa centrală, agenţii de presă ● ora de difuzare a emisiunilor Tv.R. pentru minorităţi să fie cât mai aproape de orele de maximă audienţă. Important este ca dialogul să nu fie aparenţă, pentru că atunci se transformă în monologuri paralele. Seminarul de la Sinaia a fost, de fapt, o invitaţie la dialog autentic pe termen lung, al cărui obiectiv este reducerea distanţelor în comunitatea interculturală. Este ceea ce asemenea seminarii realizează „în picătură“ prin relaţiile interumane create, ilustrând cât de mult contribuie ele la dezvoltarea pe scară macro a dezideratului propus.

IULIA DELEANU

P.S. - Mulţumiri speciale, celor care au asigurat bunul mers al lucrărilor, din partea D.R.I.: *Liliana Bărbulescu, Monica Andriescu, Marius Jitea.*

Să fi trecut 22 de ani?
ON REVIENT TOUJOURS
Bun venit, NORMAN MANEA!

E greu să te desprinzi, ca scriitor, de lumea în care ai scris primele cărți şi ți-ai făcut anii de ucenicie. Dar există momente - şi ani - când răutatea deliberată, adversitățile şi invidia celor care nu te vor scriitor, sfârşesc prin a te obliga să alegi: ori renunți la „a fi", ori perseverezi în a rămâne tu însuți. Norman Manea a fost obligat, prin toate datele sale, să persevereze în a rămâne el însuşi... Şi nu puțini au fost cei fericiți să afle că au scăpat de un „huligan" care se încăpățânase să spună adevărul. Acum, după douăzeci şi doi de ani, „huliganul", recunoscut ca scriitor de prestigiu de către confrați absolut inatacabili, s-a reîntors acasă... Într-o lume care, în ***sfârşit, îi recunoaşte meritele, îndârjirile şi necruțătoarea conştiință. Au mai plecat şi alții între timp şi deseori am visat să-i revedem... Pe Alexandru Sever, întâi, dramaturg şi prozator de prestigiu, aflat în Israel, pe Lucian Raicu, criticul prin excelență (să adăugăm z.l.), sau pe neuitatul I. Schechter, care s-a stins şi el între timp, fără a mai putea afla, definitiv, cine-i chinez... Doar Norman Manea s-a întors, într-un ceas fericit, când universități de prestigiu par hotărâte să-i decerneze titlul de „Doctor Honoris Causa"... Ne-au trebuit opt „Ediții speciale", a câte opt pagini mari, să-l readucem printre noi pe Mihail Sebastian, acum când nu mai e decât în veşnicie. Câte „Ediții speciale" ne-ar trebui pentru a-l redobândi pe tărâmul normalității literare pe „huliganul" revenit printre noi?!***

DOREL DORIAN

Vremelnicul „acasă" al călătorului

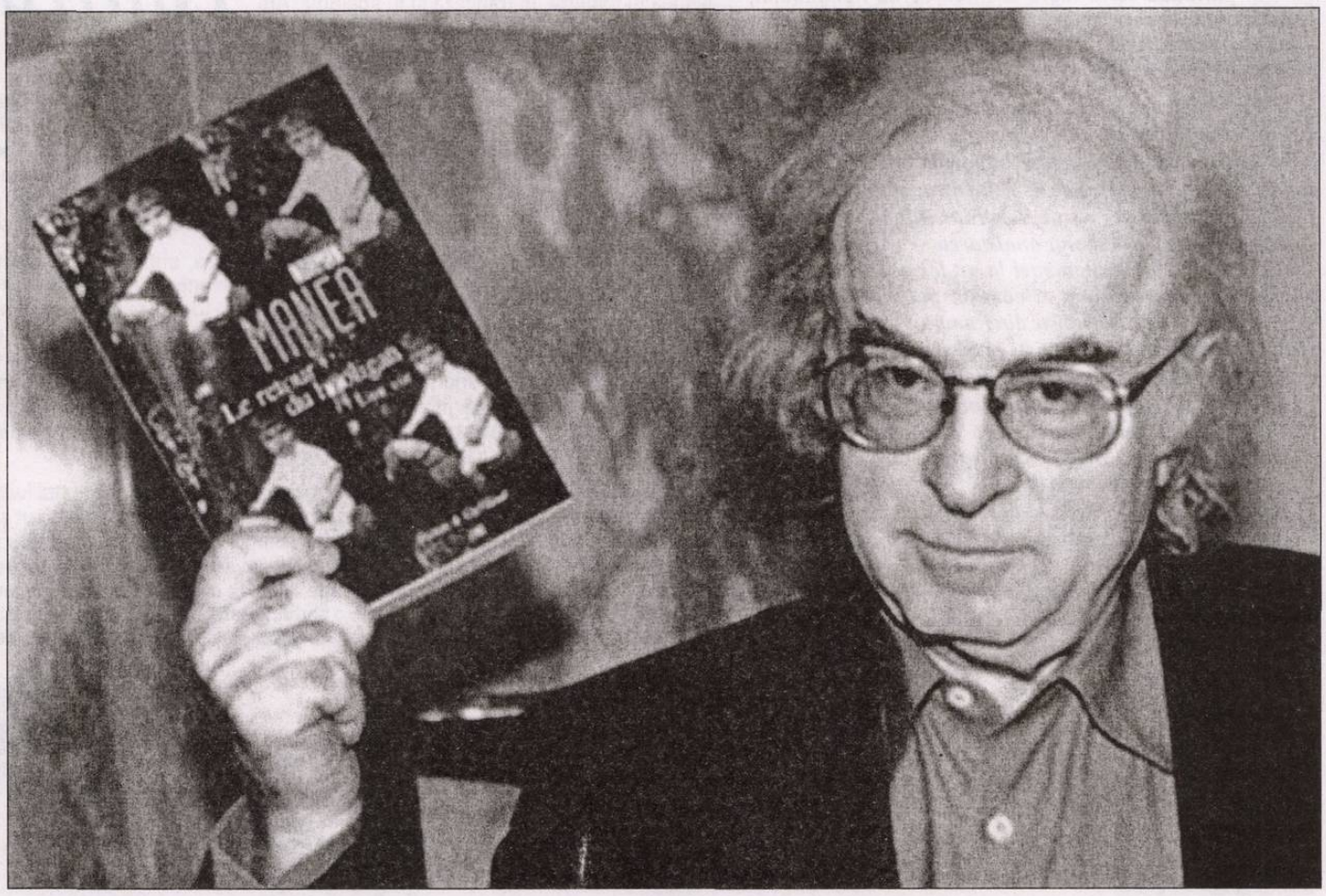

„Din Babilon am venit, din efemerul Babilon"

Aflăm din presa culturală că Norman Manea, „cel mai tradus autor de limbă română", laureat al unor importante premii internaționale („Mac Arthur", „Nonino", „Médicis Etranger") va veni în România în a doua jumătate a lunii aprilie a.c., invitat de Grupul de Dialog Social, iar Universitățile din Bucureşti şi din Cluj îi vor acorda titlul de „Doctor Honoris Causa". Vom relata toate aceste evenimente la timpul potrivit. Părăsind în 1986 România, Norman Manea a revenit ca „huligan" în 1997 (parafrazăm titlul cărții sale, „Întoarcerea huliganului"). Dacă „Hooligan" a fost cândva doar un nume propriu în Irlanda, Sebastian l-a preluat din limbajul curent spre a scrie celebrul său pamflet. Norman Manea a reluat acest termen pentru a-şi exprima sfâşierea lăuntrică față de propriul destin de scriitor român, obligat să-şi părăsească țara natală. Ion Simuț comenta, în „România literară", romanul „Plicul negru" – ediția a IV-a (Polirom, 2007), intitulându-şi cronica: „Disperarea clovnului". A fost ultima carte apărută în 1986, în România sub Ceauşescu, o carte mutilată de cenzură şi refăcută cu greu în S.U.A. (manuscrisul rămăsese la Ed. Cartea Românească). Cu „Plicul negru", el s-a despărțit de un regim pe care nu l-a iubit şi nici nu avea cum să-l iubească. Cu prilejul împlinirii vârstei de 70 de ani, în 2006, revista „Apostrof" i-a dedicat un număr în care au semnat o seamă de scriitori români, ca şi traducătorul său în italiană, Marco Cugno. Specialist în literatură română, acesta a avut revelația cunoaşterii operei prozatorului aflat „în irealitatea imediată" (cum se exprimă Cugno, amintindu-l pe Blecher). Între 1990-2004 au apărut în Italia principalele scrieri ale lui Norman Manea. Notăm bibliografia scriitorului până la plecarea din țară: proză scurtă – „Noaptea pe latura lungă" (1969), „Primele porți" (1975), „Octombrie, ora opt" (1981); cinci romane: „Captivi" (1970), „Atrium" (1974), „Cartea Fiului" (1976), „Zilele şi jocul" (1977), „Plicul negru" (1986); eseuri: „Anii de ucenicie ai lui August Prostul" (1979), „Pe contur" (1984). Extrem de productiv până în anul plecării din țară, 1986, Norman Manea a fost apreciat de criticii literari importanți, dar cenzurat fără scrupule şi, evident, neiubit de „Stăpâna" lui Barbu et CO.

În exil (el se consideră exilat), a refăcut şi întregit cărțile „forfecate" de cenzori, a publicat „Octombrie, ora opt" (1997), „Fericirea obligatorie" (1999), preluând titlul unui poem al lui Florin Mugur, cu care a fost prieten, („Viața obligatorie"), „Interogatoriu", „Biografia robot", „O fereastră deschisă spre clasa muncitoare", „Trenciul", „Plicul negru", „Întoarcerea huliganului" (2003, 2007), „Despre clovni: dictatorul şi artistul" (1997, 2005), „Plicuri şi portrete" (2004), „Casa melcului" (1999). Remarcabil este faptul că Norman Manea, spre deosebire de alți scriitori români care au plecat din România în anii „socialismului" (Petru Dumitriu, Petru Popescu ş.a.), a continuat să scrie în limba română, lăsând pe seama traducătorilor (cu care colabora direct) contactul cu alte culturi, cu cititori din alte zone. L-au apreciat mult şi intelectuali români din Diaspora: Matei Călinescu, Lucian Raicu ş.a. A colaborat şi colaborează cu edituri, publicații din România, în ciuda unor diferende, Manea fiind intransigent în privința unui trecut pe care l-a trăit ca supraviețuitor. Eseistica sa a ajuns să fie cunoscută şi în China, fiind publicat în revista „Book Town" din Shanghai în care au apărut un text despre el şi fragmente din scrisul său.

Ruxandra Cesereanu scria în „Apostrof": „Recitesc întotdeauna, cu delicii, «Despre clovn: dictatorul şi artistul», carte de-a dreptul felliniană". Manea se referă, în cunoştință de cauză, la dictatura antonesciană şi la sistemul totalitarist al lui Dej, Ceauşescu, ei fiind „clovnii totalitari ai secolului XX". În „Anii de ucenicie ai lui August Prostul", autorul face o precizare demnă de a fi reținută: „Arta nu propune sisteme coerente; utilitatea ei nu este evidentă... Inevitabilă este întâlnirea cu omul... oprit din circuitul utilitarist al existenței. Efectul momentan nu este întotdeauna şi pasager". Stilul lui Manea este surprins de Corin Braga: „Proza acestuia (a lui Norman Manea) este o mostră de ritualizare estetică a evaziunii. Stilul este imploziv, aluvionar, se delectează în ocoluri şi perifraze mentale, nu numeşte niciodată direct" (din articolul: „Stil şi traumă" – Apostrof nr. 7/2006). Matei Călinescu explică plecarea „târzie" a lui Manea din România prin cuvintele acestuia: „limba (n.n. română) şi himerele pe care le furniza". Leon Volovici scrie o scurtă evocare: „Singur ca şi Norman Manea", citând din cuvintele sale: „În aprilie 1945 eram un bătrân care urma să împlinească nouă ani". Era după Transnistria. Când a împlinit 60 de ani, Manea spunea: „Cum am putut să las să mi se întâmple mie aşa ceva?" Are umor şi îşi numeşte biografia: „Lungul drum al imaturității mele". Irina Petraş scrie despre exasperarea pe care i-o provoacă „plicticosul şi interminabilul antisemitism care rămâne, împotriva voinței mele (n.n. - a lui N.M.) forța centrală perturbatoare a biografiei mele". Irina Petraş îl numeşte „un hidalgo", gândindu-se la Don Quijote.

Pe scurt, biografia lui Norman Manea se poate cuprinde în câteva date: născut la 19 iulie 1936, la Suceava, în octombrie, 1941, copil fiind, este deportat cu familia în Transnistria, de unde revine în 1944,

BORIS MARIAN

Continuare în pag. 9

„Exilul – o traumă privilegiată"

În noaptea de 20 iulie 2006, Tv.R. a oferit telespectatorilor români ocazia să se întâlnească, pentru prima oară, cu Norman Manea, plecat de 20 de ani din România, prin intermediul unor fragmente dintr-un foarte interesant film realizat de Mihaela Crăciun, în Statele Unite, unde locuieşte scriitorul. Şi ca să închei acest avânt introductiv: pe lângă multiplele dezavantaje, „exilul - spune Norman Manea - ne învață şi modestia. Vezi că eşti doar un mic fir de praf... că oricât ai suferit, alții au suferit mai mult".

- *Nu sunt cel care am plecat. Sunt altul. Este o traumă privilegiată – exilul... Rana exilului este completată de pedagogia supraviețuirii... N-o doream, am fost îmbrâncit în ea, dar nu îmi pare rău.*
- *Am crezut tot timpul că pentru scriitor exilul este o sinucidere... Nu mă simțeam deloc pregătit pentru această nouă zdruncinătură. Literatura (cartea şi scrisul) m-a ocrotit în România (fireşte, m-a şi expus) şi m-a ocrotit şi în exil (chiar dacă într-o măsură mai mică).*
- *Lagărul* [deportarea în Transnistria, la cinci ani, împreună cu familia - n.n.] *mi-a format şi mi-a instruit sensibilitatea față de suferința altora. Unde este urma lăsată de perioada aceea de totală spaimă? Într-o anumită prudență față de neprevăzut. Mi-a rămas de atunci o stare de neîncredere profundă față de necunoscut: fiecare minut de atunci putea să însemne orice, chiar şi sfârşitul. Primele schițe pe care le-am scris au fost despre acea perioadă, deşi până atunci nu am discutat despre ea, nu m-am lamentat...*
- *În carte* [*Întoarcerea huliganului* - n.n.] *se înțelege relația mea profundă cu România. Mario Vargas Llosa mi-a spus că i-a plăcut şi, când l-am întrebat de ce, mi-a răspuns: no self-pity. Există o permanentă autoironie şi cred că naratorul e la fel de sever cu sine ca şi cu eroii săi.*

Vulnerabilitatea şi forţa exilului

Norman Manea despre sine...

În perioada când lucra la *Întoarcerea huliganului*, participând, la Boston University, la un colocviu cu tema: *Autobiografie, biografie şi memorialistică*, organizat de *Partisan Review* (2000) a declarat:

Previzibil, m-am trezit, treptat, în genul memorialistic. O experienţă uneori stânjenitoare şi terifiantă, dar şi un soi de riscantă, imprudentă autoexpunere în atmosfera culturală canibalistică de astăzi. În cazul meu devenise, însă, inevitabilă scrutarea relaţiilor tulburi, tensionate cu ţara natală, România, analizarea sensului confuz şi treptat ruinat al apartenenţei la un loc şi la o istorie, în timpul Holocaustului şi al comunismului, al dictaturii bizantine naţional-socialiste din România ceauşistă, chiar şi în deceniul post-comunist, când exilatul a fost forţat să se obişnuiască nu doar cu statutul său ambiguu în Lumea Nouă, ci şi cu cel, încă şi mai ambiguu, în ţara sa tot mai îndepărtată, regenerată de vechile şi tristele ostilităţi care i-au onorat biografia. Nu a fost simplă confruntarea limitărilor şi dificultăţilor legate de procesul rememorării cu rigoarea şi aproximaţiile inerente, nici obligaţia de a opera cu nume reale şi cu personalităţi în viaţă. Greutatea cea mai mare s-a dovedit a fi, totuşi, evitarea posturii de victimă devenită procuror, menţinerea aceleiaşi detaşări faţă de sine şi faţă de ceilalţi.

Singur printre confraţi

● **HEINRICH BOLL:** „Revenind din călătoriile mele în blocul sovietic, eram mereu întrebat despre manuscrisele «fierbinţi» ale disidenţilor. Literatura - şi Norman Manea este un autor literar - nu era deloc cerută. Nu ştiu vreun alt autor care să merite mai mult a fi publicat şi cunoscut în Occident".

● **OCTAVIO PAZ:** „L-am citit pe Norman Manea în engleză, în franceză şi în spaniolă. Am avut norocul să-l şi cunosc personal. Îl consider un excelent povestitor şi romancier, un spirit modern autentic şi reprezentativ pentru noua literatură care se înfiripă de ambele părţi ale Atlanticului, cea americană şi cea europeană. E imposibil să uităm că Manea a fost persecutat şi duşmănit în România sa natală de către cenzorii dictaturii birocratice care a stăpânit acea ţară sub masca «socialismului». Norman Manea a susţinut întotdeauna totala independenţă a artei faţă de politică, atitudinea sa morală a fost exemplară. Oricât de demne de stimă şi admiraţie au fost conduita şi opiniile sale civice, esenţial rămâne, însă, faptul că Manea este un artist, un adevărat scriitor".

● **PHILIP ROTH:** „Profunzimea sa cărturărească, subtilitatea intelectuală şi afecţiunea sa pentru complexitate, liniştita înţelepciune, chiar şi plăcerea pentru bucuriile vieţii de fiecare zi şi capacitatea de a le gusta - toate acestea nu sunt neapărat armele cele mai bune contra crimei instituţionalizate. A trăi într-o stare de urgenţă furnizează acea excesivă continuitate care face viaţa şi opera sa atât de distinct sfâşietoare... Nu bătălia unui erou, ci a vulnerabilului, lupta celui slab şi ne-eroic pentru a se susţine, îndârjit, împotriva tuturor handicapurilor, pentru a rezista degradării, pentru a rezista contra ceea ce Norman Manea numeşte «deraierea omenescului însuşi» - nici o strădanie morală nu este mai uimitoare".

● **E.M. CIORAN:** „Am fost frapat sau, mai curând, bulversat de textul lui Norman Manea. Este tot ce am citit mai bun despre coşmarul românesc... Am avut şi şansa de a mă întreţine cu el, la Paris. O personalitate complexă şi generoasă. Manea ţinteşte interioritatea, profunzimile, el este complicele adevărului, dezvăluie meandrele unei idei şi îi trădează taina. După o conversaţie cu el, te simţi îmbogăţit. Am admirat cu deosebire spiritul său precis, dublat de o seducătoare sensibilitate. Într-un alt secol, ar fi fost un înţelept. Azi este un intelectual subtil, fascinat de esenţial şi adevăr".

De la stânga la dreapta: Philip Roth, Norman Manea, Robert Silvers şi Orhan Pamuk

Celebrând talentul... apreciind luciditatea

● **PHILIP ROTH:** *„Am în comun cu Norman Manea literatura. Când l-am întâlnit pentru prima oară în 1988, în New York, am ştiut din prima clipă că mă aflu în prezenţa unui om de esenţă literară... El are o minte atât de limpede, o pasionalitate bine controlată de inteligenţă, dar întotdeauna prezentă. El este, din perspectiva mea, un om de mare integritate şi, în felul său discret, un om de mare curaj şi erudiţie".*

● **ORHAN PAMUK:** *„Relaţia lui de ură şi în acelaşi timp de dragoste cu trecutul său, cu ţara sa, cu literatura, cu ceea ce s-a întîmplat - împărtăşesc toate aceste sentimente. Îmi place ca persoană şi îmi place ca scriitor. Sunt foarte fericit că i s-a acordat această distincţie şi sunt foarte fericit că România celebrează talentul şi productivitatea unuia dintre cei mai buni fii ai săi. Sper ca acelaşi lucru să mi se întîmple şi mie în Turcia, în viitor".*

Ecouri din presa străină

● „Ştim când descoperim o operă literară care ne schimbă, pentru restul vieţii, felul de a vedea, felul de a înţelege chiar şi ceea ce credeam că am înţeles. *Cel înecat şi cel salvat*, a lui Primo Levi, *Moartea lui Ivan Ilici, Salonul nr. 6* şi, acum, *Întoarcerea huliganului*... Sunt profund recunoscătoare pentru această aproape nepământească rememorare, plină de viaţă, de sânge şi carne". *(**Cynthia Ozick**, iulie 2003, în comunicatul de presă al Editurii Farrar, Straus, Giroux)*

● „Un scriitor aparte, a cărui viziune asupra totalitarismului este mai apropiată de ameninţarea obscură, ca la Kafka, universală şi totuşi asumată intim, decât de structura detaliată a lui Orwell". *(„The New York Times", 21 septembrie 2003)*

● „O carte extraordinară" [*Întoarcerea huliganului*]. *(„The New Yorker", 1 septembrie 2003)*

● „Această semnificativă explorare în memoria Europei este o foarte importantă experienţă narativă şi de scriitură. Norman Manea confirmă prin *Întoarcerea huliganului* că este un autor de prim ordin în panorama literaturii contemporane". *(„La Stampa", 17 aprilie 2004)*

● „Iată înfăţişându-ni-se sclipirile unui «conte philosophique», judecată istorico-politică, tăios aforism moral, viziune narativă concentrată pe detaliu. E ca şi cum Manea ar survola existenţa sa şi a lumii contemporane cu graţia aeriană şi îndurerată a anumitor personaje chagalliene". *(„La Repubblica", 15 aprilie 2004)*

● „Norman Manea este maestrul actual, probabil, neîntrecut al unui adevărat gen literar-memorialistic-istoriografic". *(„Diario", 15 aprilie 2004)*

● „Manea, ca şi Brodsky sau Milosz sau Kundera înfruntă o dilemă pentru care nu părea să existe soluţie: să câştige libertatea cu preţul de a rămâne fără limbă sau să rămână în spaţiul limbii, sub o dictatură irespirabilă. *Întoarcerea huliganului*, ca şi alte cărţi importante de Brodsky sau Milosz, este rezultatul şi mărturia unui salt în gol, singurul demers posibil pentru o vocaţie. Străinul în ceea ce a fost cândva patria aparţine limbii în care continuă să scrie. Aparţine unei Europe pierdute, din care au scăpat fantasmele care au meritat-o, Zweig, Brodsky, Márai, Joseph Roth, Max Aub, Manuel Azana". *(„El Pais", 15 octombrie 2005)*

● „Unul dintre cei mai mari scriitori actuali, românul Norman Manea, a parcurs, cum explică în minunatul său roman autobiografic *Întoarcerea huliganului*, două exiluri, «cu o simetrie simbolică». Simetria funestă au stabilit-o totalitarismele care au exterminat şi epurat, de-a lungul secolului XX, în Europa, un mare număr de non-aliaţi, «extrateritoriali», «dezrădăcinaţi», paria indezirabili, inadaptaţi. A citi nepreţuitele mărturii directe a ceea ce s-a întâmplat în timpurile barbariei *huliganice* europene, aşa cum este cazul lui Manea, este în aceste zile aproape o obligaţie". *(„ABC", 10 septembrie 2005)*

● „Unul dintre marii prozatori români şi europeni de azi. O scriitură frumoasă şi cu nerv. Aşa cum se întâmplă cu Cioran, pe care Manea îl citează frecvent şi, pare-se, cu marii autori români modelaţi de aberanta cruzime a istoriei, dărâmăturile peste care îşi ridică autobiografia compun un peisaj ameninţător, lugubru, împânzit de întrebări fără răspuns. Singura consolare este că înţelegi că, pe fondul unei lipse de ospitalitate, *huliganul* Norman Manea nu s-a gândit să renunţe la viaţă. A reuşit să se ia la trântă cu ea, în această carte care sângerează". *(„La Vanguardia", 21 decembrie, în suplimentul special în care marele cotidian spaniol a anunţat alegerea „Întoarcerii huliganului" drept cea mai bună carte străină a anului 2005)*

Norman Manea s-a născut în Suceava, la 19 iulie 1936. În octombrie 1941, împreună cu întreaga comunitate evreiască din Bucovina, a fost deportat în lagărul de concentrare din Transnistria, în Ucraina. La sfârşitul celui de-al doilea război mondial, s-a reîntors în România, împreună cu supravieţuitorii din familia sa. În 1959, a absolvit Institutul de Construcţii, Facultatea de Hidrotehnică din Bucureşti, specializarea inginerie. În anul 1974, renunţă la profesia de inginer, pentru a se dedica exclusiv scrisului. A părăsit România în 1986, a trăit un an în Berlinul de Vest, iar din 1988 trăieşte în S.U.A.

*

Cărţi: ● În România: *Noaptea pe latura lungă* (1969); *Captivi* (1970); *Atrium* (1974); *Primele porţi* (1975); *Cartea Fiului* (1976); *Zilele şi jocul* (1977); *Octombrie, ora opt* (1981, ed. revăzută 1997); *Anii de ucenicie ai lui August Prostul* (1979, ed. revăzută 2005); *Pe contur* (1984); *Plicul negru* (1986, ed. revăzută 1996, 2003); *Despre clovni: dictatorul şi artistul* (1997, ed. revăzută 2005); *Fericirea obligatorie* (1999, 2005); *Casa melcului* (1999); *Întoarcerea huliganului* (2003, 2006); *Plicuri şi portrete* (2004).

● În Germania: *Roboterbiographie und andere Erzählungen* (Steidl Verlag, 1987, 1988); *Fenster zur Arbeiterklasse* (Steidl Verlag, 1989); *Der Trenchcoat* (Steidl Verlag, 1990); *Training für's Paradies* (Steidl Verlag, 1990); *Trennwandt* (Steidl Verlag, 1992); *Der schwartze Briefumschlag* (Hanser Verlag, 1995); *Uber Clowns* (Hanser Verlag, 1998); *Die Ruckkehr des Hooligan* (Hanser Verlag, 2004, Berlin Verlag, 2006).

● În Italia: *Ottobre ore otto* (Serra e Riva, Mondadori, 1990, Il Saggiatore, 1998, 2005); *Un paradiso forzato* (Feltrinelli, 1994); *Clown, il dittatore e l'artista* (Il Saggiatore, 1995, 1999, 2004); *La busta nera* (Baldini e Castoldi, 1999); *Il ritorno dell'huligano* (Il Saggiatore, 2004); *La quinta impossibilita* (în curs de apariţie la Il Saggiatore).

● În Franţa: *Le thé de Proust* (Albin Michel, 1990); *Le bonheur obligatoire* (Albin Michel, 1991, Seuil, 2006); *Le retour du hooligan* (Seuil, 2006).

● În Spania: *Una ventana hacia la clase trabajadora* (Grupo Libro, 1992); *Octubre a las ocho* (EMECE, 1994); *El Sobre negro* (Metafora, 2000); *El regreso del huligan* (Tusquets, 2005 - cea mai bună carte străină a anului în Spania); *Payasos - El dictador y el artista* (2006).

● În Olanda: *Leergeld* (Meulenhoff, 1989); *Het Verhoor* (Meulenhoff, 1992); *Întoarcerea huliganului* (în curs de apariţie la Meulenhoff).

● În Mexic: *El Impermeable* (Vuelta, 1991); *El Sobre negro* (Alfaguara, 2001).

● În Israel: *Oktober, She Shmoneh* (Shocken, 1996); *Ha'maatafa Ha'shhova* (Shocken, 1998).

● În Norvegia: *Obligatorisk Lykke* (Kiese, 1995); *Den Sorte Konvolut* (Kiese, 1999).

● În Polonia: *Pazdzienrnik, godzino* (Pogranicze, 2000); *O klownach - Dyktator i Artysta* (Pogranicze, 2000).

● În Ungaria: *Bohocokról. A diktator és a művész* (Európa, 2003).

● În Grecia: *O Mairos Fakelos* (Kastaniotis, 2000); *Hypochreotike Eudaimonia* (Agra, 2003); *Peri Gelotopoion: ho diktatoras kai ho kallitechnes* (Agra, 2003).

● În Anglia: *October, eight o'clock* (Quartet, 1992); *Compulsory Happiness* (Faber&Faber, 1994); *On Clowns* (Faber&Faber, 1994); *The Black Envelope* (Faber&Faber, 1995).

● În S.U.A.: *October, eight o'clock* (Grove Press, 1992, 1993); *On Clowns: The Dictator and the Artist* (Grove Press, 1992 1993); *Compulsory Happiness* (Farrar, Straus, Giroux - FSG, 1993, North. Univ. Press, 1994); *The Black Envelope* (FSG, 1995, North. Univ. Press, 1996); *The Hooligan's Return* (Farrar, Straus, Giroux, 2003, 2005).

*

Premii şi burse: ● Premiul Asociaţiei Scriitorilor din Bucureşti (1979) ● Premiul Uniunii Scriitorilor din România (1984) ● DAAD Berliner Kunstler Programm Grant (1987) ● Fulbright Scholarship, Catholic University, Washington D.C. (1988) ● International Academy for Scholarship and the Arts Fellowship, Bard College (1989-1992, S.U.A.) ● Guggenheim Fellowship (1992, S.U.A.) ● MacArthur Fellows Award (1992, S.U.A.) ● The Literary Lion Award of 1993 by National Library of New York ● The 1993 National Jewish Book Award (S.U.A.) ● The Marie Syrkin Jerusalem Fellowship in Letters (1996) ● Premiul literar „Bucovina" (1997, România) ● Premiul literar internaţional Nonino (2001, Italia) ● American Academy Fellowship in Berlin (2004, 2005) ● Premiul literar al oraşului Napoli pentru roman străin (2004, Italia) ● Holtzbrinck Prize of The American Academy in Berlin (2005) ● Lux Mundi - Radio România Cultural (2006) ● Membru al Academiei de Artă din Berlin (2006) ● Premiul „Médicis Étranger" (2006, Franţa).

„Farmecul acestei minți se trage din bunătate“

MARTA PETREU

Norman

Ne ştim de un sfert de secol, din primăvara nehotărâtă a anului 1981, când un prieten comun ne-a făcut cunoştinţă. A devenit imediat un reper intelectual pentru mine şi, pe nesimţite, cel mai bun prieten pe care l-am avut şi îl am.

M-a impresionat din prima clipă prin inteligenţă: spunea, firesc, lucruri care îmi luminau fâşii de realitate sau care mă făceau să înţeleg instantaneu încâlcelile fiinţei umane. Mulţi ani m-am gândit la el ca la posesorul uneia dintre cele mai frumoase inteligenţe pe care am avut vreodată norocul să le întâlnesc. Când Cella mi-a spus, în treacăt, că Norman e bun, am înţeles că farmecul acestei minţi se trage într-adevăr din bunătate şi că de aceea îi pot eu spune lui Norman orice. Într-adevăr, orice i-aş mărturisi despre mine, el nu-şi retrage prietenia pe care mi-o poartă. Aşa că, indiferent ce mi se întâmplă, bun sau rău, eu îl anunţ imediat pe Norman. Şi pe Cella, firește. Ei sunt refugiul meu şi primul meu punct de sprijin.

Nu-mi scapă, bineînţeles, ironia - vădit cu două tăişuri - a situaţiei: ei, rătăcitorii, exilaţii pe celălalt mal al oceanului, sunt pentru mine totuna cu „acasă“.

LEON VOLOVICI

Singur ca Norman Manea

[...] „Melcul vulnerabil“, cel bolnav de singurătate, şi-a găsit leacul în scris, „chinul fericit“, „o forţă a spiritului care îşi caută răscumpărarea“, cum îi mărturisea unei poete. Când a împlinit apăsătoarea vârsta de şaizeci de ani, Norman, cu umorul lui melancolic, a exclamat: „Cum am putut să las să mi se întâmple mie aşa ceva?“. Acum a scăpat de perplexitatea acelei vârste neverosimile, a intrat într-una mai senină şi mai resemnată. Dar copilul e tot acolo, singur pe malul fluviului, căutând sensurile suferinţei şi ale terapiei prin „rugăciunea laică“ a literaturii [...].

MATEI CĂLINESCU

Despre „Întoarcerea huliganului“

Cele trei teme majore, recurente şi întreţesute ale operei lui Norman Manea (cuprinzând atât ficţiunea, cât şi non-ficţiunea) sunt experienţa Holocaustului, trăită în copilărie, în timpul celui de-al doilea război mondial; existenţa, ca om şi ca scriitor, în interiorul unui sistem totalitar, şi anume, varianta românească a comunismului; respectiv, exilul. Aceste teme sunt pe deplin dezvoltate în cartea sa cea mai direct autobiografică, *Întoarcerea huliganului* (2003), care este şi cea mai complexă operă a sa de până acum. Este o carte de memorii, după cum se precizează în subtitlul ediţiei americane, dar nu doar în înţelesul obişnuit al cuvântului: pentru că pe întreg cuprinsul ei sunt inserate pagini de pură ficţiune, ca şi numeroase elemente caracteristice speciei eseului moral. Mă grăbesc să subliniez că prezenţa elementelor ficţionale (descrieri de vise, situaţii imaginate, scenarii contrafactuale) este întotdeauna semnalată fără echivoc, iar „pactul autobiografic“ (adică angajamentul implicit al autorului faţă de cititor că *faptele* de viaţă pe care le relatează sunt adevărate, în sensul propriu al termenului) este respectat cu scrupulozitate [...].

LUCIAN RAICU

Norman Manea – prioritatea şi fascinaţia literarului

Un scriitor de felul său - un pur literat - cu un mesaj ireductibil, cu o biografie exterioară şi interioară inconfundabilă, cu o loialitate faţă de sine, cu un instinct îndărătnic şi un gust neîmblânzit al sincerităţii, nu poate, ca atâţia alţii, scrie şi tipări oricând şi orice. A ştiut să rabde şi să aştepte momentul lăuntric favorabil, cel al constituirii «literatului» în el însuşi şi în scrisul său – şi, deopotrivă, un provizoriu context istoric mai favorabil adevărurilor, literaturii ca literatură. Astfel de dificile *pânde şi aşteptări*, un soi de *asceze iniţiatice*, nu rămân nerăsplătite.

„Din Babilon am venit, din efemerul Babilon“

Urmare din pag. 7

trăieşte o vreme la Rădăuţi, apoi la Bucureşti unde absolvă, în 1959, Institutul de Construcţii. În 1987 locuieşte în Berlinul de vest, publică proză, are succes, apoi se stabileşte în S.U.A., unde predă la Bard College din New York. Pe lângă bogata sa bibliografie, el pregăteşte romanul „Impostorul“, publicat fragmentar în presa română. Într-un dialog cu Carmen Muşat, Norman Manea vorbeşte despre unele afinităţi biografice, estetice cu Paul Celan. Zigu Ornea, care i-a cunoscut în bună parte opera, spunea: „Din păcate, iubitul nostru coleg e mai cunoscut în străinătate, decât în ţară.“ Amintim aici că Norman Manea a fost printre puţinii scriitori români de origine evreiască care a colaborat la „Revista Cultului Mozaic“, unde a scris despre „Literatura Holocaustului“.

Iubitor al muzicii, el a povestit într-un interviu că prima amintire legată de aceasta este „fanfara militară nocturnă care semnala dinamitarea podului peste Nistru, la Moghilev, în 1944 şi scufundarea unei părţi a diviziei germane în retragere, care semnala pentru noi speranţa supravieţuirii“. Desigur, el a cunoscut adevărata muzică în alte împrejurări, paşnice, de pildă cu ocazia Festivalurilor Enescu, câte s-au organizat până în 1986. De un succes deosebit s-a bucurat Manea în Spania, unde sunt cunoscuţi prin traduceri Eliade, Sebastian, Cioran, Blecher. „Întoarcerea huliganului“ a fost tradusă în spaniolă în 2005, „Despre clovni“ în 2006, „Fericirea obligatorie“ în 2007. La ora actuală, popularitatea sa în Occident se compară cu aceea a lui Mircea Cărtărescu. După cum scrie Ovidiu Morar, „Fericirea obligatorie“ a lui Manea a fost asociată cu creaţii ale lui Kafka, Bruno Schulz. Elogios scrie şi Ovidiu Şimonca, în „Observator Cultural“, când se referă la remarcile acide din „Întoarcerea huliganului“ despre reala şi mimata disidenţă dinainte de 1989. El însuşi nu se consideră un disident: „nici comunist, nici disident, nu e asta, cumva, aroganţă?“.

Cu prilejul împlinirii a şapte decenii de viaţă, Bedros Horasangian îi adresa „prietenului său Norman Manea aflat pe Araratul său, America“, un salut din inimă, considerând opera sa o „Arcă a lui Noe“. Criticul Ion Vartic îi ura să primească Premiul Nobel. Dar, întrebăm noi, este oare singura consacrare? Supremă? Acelaşi critic spunea că Premiul „Médicis Etranger“ obţinut de Manea este, totodată, o recunoaştere a valorii romanului românesc, anul 2006 fiind „un an fast pentru literatura română“. În 2001, revista „22“ publica un fragment, „Gheara“ (din „Întoarcerea huliganului“), în care el îşi evocă mama, la înmormântarea ei neputând fi prezent. În visul său, mama îi vorbea de Mihai Eminescu. Fragmentul este cutremurător. Nu credem că sunt scriitori români care să nu trăiască sub steaua luminoasă a geniului eminescian, un om cu o viaţă într-adevăr nefericită, plină de contradicţii.

Pe lângă alte distincţii, Norman Manea a fost ales, la 29 aprilie 2006, membru al Academiei de Artă – Secţia de Literatură din Berlin. Evenimentul a fost puţin mediatizat, din motive, credem de „necolegialitate“. Menţionăm că printre membrii acestui for se numără: Günther Grass, Imre Kertesz, Christa Wolf, Siegfried Lenz, Martin Walser, Peter Esterhazy, Stanislaw Lem, Harold Pinter, Oskar Pastior ş.a. În lumea literară americană, Norman Manea s-a apropiat de Saul Bellow, Philip Roth ş.a. Scriind despre Kafka, Norman Manea enumera „Cinci imposibilităţi“ ale scriitorului: de a nu scrie, de a scrie în germană, de a scrie altfel, de a scrie în genere, ca şi (a cincea, adăugată de Manea) imposibilitatea exilului. O altă temă tratată de Manea este „incompatibilitatea“, o temă gravă pe care o priveşte din unghiul lui Sebastian. „Evreul asimilat“, „Rinocerizarea“, „De două mii de ani“, „Anul huliganic“ sunt subcapitole dintr-un eseu publicat în Revista „22“, în iunie 1998. Atent la evenimentele lumii actuale, Manea a scris despre atacul de la 11 septembrie 2001, despre comunism şi postcomunism, toleranţă şi intoleranţă, despre „modelul american“, pe care nu îl idealizează şi consideră că nu poate fi pur şi simplu exportat.

Pe 26 martie 2007, la New York, scriitorului i s-a înmânat Ordinul „Meritul Cultural“ în grad de Comandor, acordat de Preşedintele Traian Băsescu.

NORMAN MANEA

Vorbind pietrei

– fragmente –

Voi care locuiţi în liniştea eternităţii,
aici, pe dealul de piatră,
nu mai ştiţi ce este un om.
Nu ştiţi ce este un om
care se zbate în mâlul zilelor efemere,
superbele zile şi nopţi ale incertitudinii.

Din Babilon am venit, din efemerul Babilon
al Lumii Noi am venit aici,
în Cetatea Eternă.
Aici, la mormântul unui om care nu mai este...
Un om [...].

La Târgul de carte am venit.
La Ierusalim.
Ca şi acum doi ani
şi acum patru ani [...].

La Târgul de Carte am venit.
în cetatea care a născut Cartea Eternă.

În faţa pietrei care a fost, nu demult, om.

Acum patru ani,
bătrânul
s-a desprins, brusc, din mâlul efemerităţii,
din durerea care înjunghia pereţii de acvariu
ai spitalului.
Durerea sa pătimaşă, disperată, ultimă.
S-a despărţit de zilele şi nopţile amneziei
senile,
şi a devenit piatră [...].

Se cumpără ieftin eternitatea
în aceste zile.
La fiecare colţ de stradă,
în fiecare autobuz al morţii,
grenadele efemerităţii sunt pregătite
să amuţească incertitudinea.

În faţa pietrei cu nume de om,
în cimitirul cu pietrele perfect tăiate şi albe,
albul fierului încins,
îşi face acum Primo Levi rugăciunea
în faţa tatălui meu
devenit piatră.

Levi a venit, da.
A venit anul acesta, la Târgul de Carte.

Puţini au avut curajul să înfrunte
isteria lunii Tamuz 5763.
Festivităţile s-au chircit, speriate,
în Cetatea Eternă.
Dar el a venit [...].

Nu doar pietrelor eterne le vorbeşte.
Primo Levi întreabă, din nou,
pe cei care trăiesc în culcuşurile
efemerităţii
şi se întorc, seara, între feţe prieteneşti,
feţele exaltate de spectacolul ultimei explozii
de frenezia care transformă corpul şi mintea
şi sufletul
în restul unor bombe năprasnice [...].

Întrebaţi-vă dacă om este
robotul care sfârtecă bătrâne şi prunci
şi mesele pe care aşteaptă supa caldă.
Întrebaţi-vă dacă om este victima care înoată
din greu în mâlul
incertitudinii
luptând pentru colţul de pâine şi colţul de pace
al efemerităţii
şi moare năprasnic
fără să poată spune da sau nu [...].

Gândiţi-vă la ce se întâmplă
pe străzile şi în casele şi în paturile efemerităţii
în grădinile rodind râsul îndrăgostiţilor
în veghea care aude xilofonul de fildeş al
pustiului
sau
în pâlnia telefoanelor turmentate de codul
iluziilor

şi ascultaţi vuietul de şrapnel al urii
în fiecare zi şi fiecare oră şi fiecare clipă
a secolelor devenite piatră.

Dăltuiţi amintirea ororii în calendarele voastre
diurne şi nocturne
superbele zile şi nopţi ale incertitudinii
şi repetaţi-le fiilor voştri
şi fiilor duşmanilor voştri [...].

(La Târgul de Carte de la Ierusalim,
iunie 2003 - Tamuz 5763)

(Din revista „Izvoare“)

Evreii din fosta Uniune Sovietică

Mulți au fost... încă mulți au rămas

Am avut prilejul să particip la Congresul Evreiesc „EURO-ASIA" (EAJC) şi al preşedinţilor principalelor organizaţii evreieşti din S.U.A., desfăşurat la Tbilisi, în 13-17 februarie 2008. Au venit în capitala Georgiei preşedinţii sau reprezentanţii a 17 mari organizaţii evreieşti din S.U.A. (55 de persoane), delegaţi din 11 ţări membre ale EAJC (Armenia, Azerbaidjan, Belarus, Bulgaria, Georgia, Kazahstan, Moldova, Rusia, Slovenia, Ucraina, Uzbekistan) şi observatori din partea a două ţări (Slovacia, România).

În discursurile rostite, a fost subliniată prezenţa evreilor în Georgia timp de 2600 de ani, relaţiile de înţelegere între populaţia majoritară şi evrei pe tot parcursul acestei îndelungate perioade istorice şi strânsa colaborare pe plan politic, economic şi de apărare stabilite între Georgia şi Israel. Cu titlu de informare: doi dintre miniştrii din actualul guvern georgian sunt evrei: la apărare şi la economie. La primirea la Patriarhia Georgiei, am reţinut afirmaţia că, în Biserica Ortodoxă gruzină nu a fost folosită niciodată noţiunea de deicid. Aceasta explică şi absenţa antisemitismului pe bază religioasă. În cadrul discuţiilor şi prezentării rapoartelor, am fost invitat să iau cuvântul ca reprezentant al F.C.E.R.

Cu prilejul Congresului, am aflat o serie de informaţii interesante în legătură cu situaţia evreilor din ţările participante:

• **ARMENIA** are o populaţie de circa 700 de evrei - majoritatea în Erevan, cu tendinţă de scădere în continuare. Există un proiect pentru construirea unui Memorial al victimelor genocidului armenilor şi al Holocaustului. Există relaţii diplomatice între Armenia şi Israel, dar ele sunt grevate de nerecunoaşterea oficială de către Israel a genocidului armenilor din timpul primului război mondial (1915).

• În **AZERBAIDJAN** există în prezent (după datele comunitare) circa 16.000 de evrei, dintre care circa 11.000 „evrei de munte" (care practică un iudaism tradiţional, foarte asemănător ritului sefard), cei mai mulţi trăind în Baku (circa 6.000), 4.300 de evrei aşkenazi (din care 3.300 în Baku) şi circa 600 de evrei georgieni. Pe parcursul istoriei, în Azerbaidjan nu au fost înregistrate manifestări antisemite din partea populaţiei locale. Emigrările spre Israel au avut motivaţii economice şi de instabilitate politică. Pe lângă cele patru comunităţi religioase ale evreilor de munte, existente în patru localităţi (Baku şi încă trei), este de menţionat un sat - Krasnaya Sloboda - singura localitate din fostul spaţiu sovietic în care continuă să trăiască o populaţie compactă de evrei.

• **BELARUS** reprezintă unul dintre cazurile pe care am încercat să-l desluşesc, sub aspectul luptelor interne din rămăşiţa de societate evreiască din această ţară. Cifrele privind numărul de evrei variază foarte mult. Recensământul din 1999 arată existenţa a 28.000 de evrei. Organizaţia de caritate „Hesed" are în evidenţă şi ajută peste 18.000 de evrei în vârstă şi foarte nevoiaşi. Pornind de la aceasta şi ţinând seama de structura demografică dezechilibrată a populaţiei evreieşti, se ajunge totuşi să se evalueze că numărul real al evreilor din Belarus s-ar situa între 50-60.000. Dacă numărul evreilor este nesigur, în schimb disputele dintre diferitele organizaţii ale evreilor din Belarus sunt sigure. În afară de Uniunea Organizaţiilor şi Comunităţilor Evreieşti, mai există şi următoarele: „Asociaţia Comunităţilor Evreilor Religioşi" (cuprinzând, în special, reprezentanţi Habad); „Asociaţia Evreilor Religioşi din Belarus" (reprezentanţi ai evreilor ortodocşi); „Asociaţia Comunităţilor Evreieşti Progresiste" (reprezentanţi ai evreilor reformaţi) şi „Asociaţia Mondială a Evreilor din Belarus". Ca urmare, în Belarus există şi trei Şef-Rabini, numărul de credincioşi şi numărul de comunităţi asupra cărora au influenţă fiind în permanenţă un subiect de dispută.

• **UCRAINA** prezintă aspecte foarte asemănătoare cu situaţia din Belarus, doar că numărul evreilor este mai mare. În recensământul din 2001 figurează doar 103.600 evrei, dar Organizaţiile Evreieşti apreciază că numărul real se situează între 200.000-400.000 de evrei. Ca şi în Belarus, sunt mai multe organizaţii care intră uneori în competiţie. Unele dintre acestea sunt legate de numele câte unui mare om de afaceri. Cine este Şef Rabin al Ucrainei? Este şi aici o problemă. Până în prezent sunt „proclamaţi" patru (Şef Rabinul Kievului, Habad, Modern şi cel proclamat de Organizaţia „Congresul tuturor evreilor Ucrainei"). În paralel, există şi unele comunităţi puternice care nu recunosc nici o autoritate tutelară (Dnepropetrovsk). Există ziare evreieşti, cu o activitate editorială bogată, programe radio şi chiar Tv (cum ar fi programul „Yahad"), dar şi antisemitism la toate nivelele - atacuri directe asupra persoanelor, manifestări de vandalism, articole de presă şi cărţi antisemite. Acţiunile înaintate în justiţie pentru diferite lucrări scrise nu au dus la nici un rezultat. Achitările au corespuns legilor existente, foarte permisive sub multiple aspecte în această direcţie. Ca o consolare, în 2007, manifestările antisemite s-au redus ca număr şi intensitate faţă de 2006, iar după studiile sociologice, evreii ar fi într-o poziţie mai favorabilă faţă de alte grupuri minoritare în ce priveşte atitudinea de respingere exprimată de populaţia majoritară. Grupa de vârstă la care ura faţă de evrei a crescut cel mai mult a fost cea cuprinsă între 18-20 ani. Iar mişcările de extremă dreapta, cu manifestări făţiş antisemite, au ajuns să aibă reprezentanţi în Rada (Parlament) ucraineană.

• **RUSIA.** Conform recensământului din 2002, numărul evreilor din Rusia era de 230.000, din care 70% în cele două mari oraşe: Moscova şi Sankt Petersburg. Experţii consideră că cifra este mai mică decât în realitate, întrucât mulţi evrei nu şi-au declarat naţionalitatea. După unele evaluări, numărul real al evreilor în Rusia s-ar situa între 500.000-800.000. În Rusia se desfăşoară o foarte bogată activitate culturală; organizaţiile acordă o mare atenţie educaţiei, apar peste 100 de ziare evreieşti, o revistă, „Korni" („Rădăcini"), mass media evreiască pe internet (cea mai cunoscută fiind *www.Sem40.ru*). Se fac încercări de a uni antisemitismul cu sentimentele anticaucaziene şi islamofobia, mult mai populare în societatea rusă. Iar în campania prezidenţială, au apărut „acuzaţii" asupra originii evreieşti a lui Medvedev (şi a soţiei sale), candidatul recomandat de preşedintele Putin, pentru a-i urma la post. Antisemitismul în mass media a căpătat noi dimensiuni prin difuzarea pe posturile TV a serialului „Viaţa lui Stalin", care repetă miturile antisemite din ultimii lui ani de viaţă (fără nici o explicaţie), sau filmul despre Trotki, în care este lansată teza colaborării dintre acesta şi bancherii evrei din S.U.A. În 2007, au apărut pentru prima oară afirmaţii antisemite ale unor lideri ai Bisericii Ortodoxe Ruse. Episcopul Diomid a compus o „rugăciune specială" pentru cei „martirizaţi de evrei". În acelaşi timp, a publicat o scrisoare în care-l acuza pe Patriarh de îndepărtare de la puritatea Ortodoxiei ruse.

• **KAZAHSTAN, KIRGHIZSTAN, TADJIKISTAN, TURKMENISTAN** şi **UZBEKISTAN.** Aceste ţări şi-au proclamat independenţa acum 17 ani. În tot acest răstimp, ele şi-au manifestat dorinţa de a-şi menţine natura seculară şi de a păstra relaţii normale cu Israelul. Populaţia evreiască din aceste ţări s-a redus foarte mult, ajungând la circa 300 în Tadjikistan, câte 1.000 în Turkmenistan şi Kirghizstan, şi în jur de 12.000 în Uzbekistan (din care 3.000 de evrei la Buhara). În ultimii ani, compania israeliană „Merhav" a investit 1,7 miliarde de dolari în economia Turkmenistanului, în special în proiecte legate de energie şi agricultură. Imediat după instalarea noului preşedinte, oamenii de afaceri israelieni au propus un nou proiect de investiţii în valoare de 3 miliarde de dolari.

LIVIU BERIS

• Madonna oferindu-i un exemplar al Zoharului (text fundamental al Cabalei) preşedintelui statului Israel, Shimon Peres, în septembrie 2007

O provocare neobişnuită pentru evreii americani

O cercetare sociologică realizată în anul 1939, în Statele Unite, arăta că doar 39% dintre americani credeau că evreii trebuie priviţi ca ceilalţi cetăţeni. Majoritatea - 53% - considerau că „evreii sunt diferiţi, iar drepturile lor să fie îngrădite". Mai grav, un procent de 10% preconizau deportarea lor. La o distanţă de aproape şapte decenii, în 2006, cunoscuta instituţie de sondaje „Gallup", chestionându-i pe americani asupra oamenilor aparţinând diferitelor grupuri religioase şi spirituale, constata că evreii întruneau cele mai multe opinii pozitive, devansându-i pe metodişti, baptişti, catolici, evanghelici şi alţii.

De la acest rezultat neaşteptat au pornit sociologii americani Mark Penn şi Kinney Zalesne în redactarea lucrării lor „Microtrends: The Small Forces Behind Tomorrow's Big Changes" („Microtendinţe: Forţele modeste din spatele marilor schimbări viitoare") - subiect reluat şi într-un amplu articol recent din revista „World Jewish Digest". „Din generaţie în generaţie, de la o naţiune la alta, am fost prigoniţi, înlăturaţi, nimiciţi... Şi iată că ceva neobişnuit s-a produs la începutul secolului XXI în America - am ajuns să fim priviţi cu simpatie, ceea ce ne pune o adevărată problemă" - îşi încep articolul cei doi autori.

Cum se manifestă această nouă „provocare"? În ultimele decenii, aproximativ un sfert de milion de persoane din Statele Unite s-au convertit la iudaism. Numeroşi neevrei, informează pe prima pagină „The Wall Street Journal", fac *Bar Miţva* copiilor lor, iar alţi creştini adoptă ritualurile evreieşti în ceremoniile de căsătorie. Un alt fapt, nu lipsit de semnificaţie, este consumul masiv de maţah (azimă), depăşind cu mult nevoile populaţiei evreieşti.

Pe cei care favorizează obiceiurile şi tradiţiile iudaice, autorii îi denumesc *„prosemiţi"*. Într-un sondaj efectuat în vederea elaborării cărţii lor, Mark Penn şi Kinney Zalesne au constatat că aproape patru din zece neevrei s-au dovedit interesaţi să intre în relaţii sau să se căsătorească cu persoane de origine evreiască. Dacă în trecut, remarcă ei, priorităţile şi modul de viaţă al evreilor se situau în afara curentului principal, în prezent ele sunt apropiate de dorinţele şi exigenţele americanilor. Economia de azi, orientată spre servicii, bazată pe calitatea înaltă a educaţiei, îi determină pe oameni să-şi caute perechea printre cei capabili să facă faţă noilor cerinţe. Şi aceştia sunt, în bună măsură, evreii; 68% dintre evreicele în vârstă de 25-44 de ani au absolvit colegiul, deţinând, astfel, cel mai mare procentaj dintre toate grupurile etnice şi religioase din Statele Unite.

O altă masă impresionantă o constituie *„sioniştii creştini"*; circa 20 de milioane de americani consideră că opţiunile lor religioase îi obligă să sprijine statul Israel. Interesant este, conform articolului din „World Jewish Digest", că aceştia nu se intersectează cu prosemiţii. Prosemiţii sunt, în general, din nord-estul ţării şi de religie catolică, în timp ce sioniştii creştini aparţin sudului şi cultului evanghelic; prosemiţii sunt interesaţi de căsătoria cu evreii, dar nu-i preocupă Israelul, în vreme ce sioniştii creştini militează pentru susţinerea statului evreu, dar nu sunt atraşi să-şi găsească perechea printre evrei. Potrivit unui alt sondaj din 2006, mai mult de jumătate din cetăţenii domiciliaţi în sudul Statelor Unite, precizează autorii, *sunt convinşi că statul Israel a fost dăruit evreilor de către Dumnezeu.*

Această credinţă o nutresc 69% dintre albii de religie evanghelică şi 60% dintre negrii protestanţi.

Existenţa acestor curente de opinie, de microtendinţe, le-a impus autorilor concluzia că, astăzi, societatea americană este fundamental influenţată de „mici, dar foarte active grupuri, pe care le unesc pasiunile lor comune". De aici şi titlul cărţii. S-ar spune, notează Penn şi Zalesne, că acelea sunt ştiri bune. Cum reacţionează însă cei interesaţi, adică evreii americani, se întreabă ei, detectând patru atitudini:

• *Simpatia ne va omorî.* Căsătoriile cu neevrei sunt frecvente, iar copiii rezultaţi îşi asumă rar identitatea iudaică. Nu e bine că evreii sunt atraşi de cei de alte confesiuni, dar atenţia sporită arătată de cei din urmă va înrăutăţi şi mai mult situaţia.

• *Popularitatea va declanşa o reacţie ostilă.* Istoria demonstrează că atunci când evreii au dobândit o poziţie privilegiată, au fost repede respinşi şi repuşi la locul lor. Etalarea accentuată şi invidia, afirmă aceşti critici, n-au pricinuit atâta rău în Germania nazistă şi în Franţa, înaintea „afacerii Dreyfus"? Când Joseph Lieberman a candidat la preşedinţie, în 2004, mult mai mulţi evrei decât neevrei au considerat neavenit acest gest.

• *Simpatia duce la pierderea specificului nostru.* Dacă am devenit atât de atractivi, înseamnă că am greşit cu ceva. Cum ne vom mai juca rolul de lideri, de fermenţi ai schimbărilor? Popularitatea confirmă că ne-am pierdut tradiţiile distincte, practicile care ne-au configurat o situaţie aparte.

• *Simpatia ascunde planuri subversive.* În sfârşit, ne temem ca implicarea neevreilor în modul nostru de viaţă să nu fie o încercare de a ne converti la modul lor de viaţă. S-ar putea ca în spatele sprijinului acordat Israelului de către sioniştii creştini să existe o agendă ascunsă.

Mark Penn şi Kinney Zalesne propun o altă cale de interpretare a datelor oferite de noile sondaje. În dezacord cu scepticismul şi temerile unora, susmenţionate, ei propun focalizarea atenţiei spre tineretul evreu. Acesta îşi poate însuşi valorile iudaismului urmând un alt drum decât părinţii şi bunicii lor, în conformitate cu noul lor mod de viaţă, cu noile oportunităţi. Mai multe cercetări efectuate în rândul liceenilor şi studenţilor au indicat că în diverse domenii - de la politică la religie şi la carieră profesională - tinerii evrei nu se deosebesc cu nimic de colegii lor. De aceea, comunităţile evreieşti trebuie să găsească alte metode şi practici decât în trecut, pentru a le insufla conştiinţa identităţii lor. Şi aceasta nu se poate face decât printr-un alt mod de apropiere de neevrei. Nu pentru a-i converti, ci, deoarece tinerii evrei se aseamănă cu ei mai mult ca niciodată înainte.

„Prosemiţii - îşi încheie articolul cei doi sociologi - nu vor fi niciodată prea numeroşi. Dar ei semnifică ceva foarte important pentru comunitatea evreiască - ideea că practicile şi concepţiile evreieşti sunt destul de puternice pentru a intra în competiţia de pe pista globală de astăzi. Dacă vom renunţa la suspiciunile faţă de cei de o seamă cu noi şi îi vom atrage alături de noi, vom putea folosi simpatia de care ne bucurăm în avantajul nostru, al comunităţii noastre".

Într-adevăr, o provocare neobişnuită. Deocamdată, doar în Statele Unite.

MANASE RADNEV

GALLUP POLL, 2006

Next, we'd like to know how you feel about people of different religious or spiritual groups in the United States. Please say whether your overall view of each group is very positive, somewhat positive, neutral, somewhat negative, or very negative.

	TOTAL POSITIVE %	NEUTRAL %	TOTAL NEGATIVE %	NET POSITIVE
Jews	58	37	4	+54
Methodists	55	37	5	+50
Baptists	55	32	10	+45
Catholics	56	31	12	+44
Evangelical Christians*	43	28	25	+18
Fundamentalist Christians*	34	29	33	+1
Latter Day Saints, or Mormons	28	39	29	-1
Muslims	26	41	30	-4
Atheists	15	40	44	-29
Scientologists	11	32	53	-42

**Asked of a half sample*

A 2006 Gallup poll revealed that Americans feel more favorably about Jews than any other religious group.

JCC BUCUREŞTI

Bucuria de a fi împreună la JCC BUCUREŞTI

Să fim pe deplin sinceri cu noi înşine... Aceasta este trăirea interioară care ne atrage către comunitate – nevoia de a aparţine unui loc, unui grup pe care îl identifici ca fiind „al tău". CENTRUL COMUNITAR EVREIESC BUCUREŞTI – JCC a devenit, prin activitatea susţinută din ultimele luni, un spaţiu sinergic în viaţa evreimii din capitală. JCC reprezintă locul dedicat diversităţii, în care te poţi simţi acasă, indiferent de vârstă, de religiozitate sau de profesie. În lunile care au trecut de la fastuoasa sa inaugurare s-a produs, zi de zi, o transformare a acestui loc. A devenit tot mai familiar, mai atractiv pentru cei ce îi calcă pragul. Pesah – seara celebrării Credinţei şi Libertăţii – îi va aduce din nou împreună pe toţi cei ce consideră că păstrarea unui spirit comunitar este esenţial.

Ester „a venit" la carnaval

Purimul este sărbătoarea care ne vorbeşte, înainte de toate, despre bucurie şi supravieţuire. Semnificaţia ei se întinde peste milenii, ajunge nealterată până în zilele noastre. JCC Bucureşti a acordat acestei sărbători - apropiate ca semnificaţie chiar de ideea acestor centre comunitare din întreaga lume - o importanţă binevenită.

În 20 martie, Festivalul de Purim a debutat cu citirea *Meghilat Ester* în Cafeneaua „Blue Lagoon", iar vineri *Primirea Şabatului* a fost celebrată după un spectacol extraordinar oferit de copii. „Şi Regele Ahaşveroş a iubit-o pe Ester. Şi astfel poporul evreu a fost salvat de mânia lui Haman", scrie în *Meghilat Ester*, şi acesta a fost citatul-simbol sub a cărui semnificaţie s-a desfăşurat ceremonia de Purim. Sâmbătă, 22 martie, artista Mirabela Dauer a venit cu un recital de suflet, în faţa unui public care de ani buni îi iubeşte melodiile şi calda tonalitate a vocii. Ea a evoluat în cadrul unui program mai vast de Purim, care s-a intitulat „Carnaval în stil medieval" - cu domniţe şi cavaleri care au venit împreună la un festin care să celebreze antica victorie a evreilor asupra celor care au dorit să îi extermine.

Marele eveniment al festivalului a fost petrecerea celor tineri, în care a fost prezentă formaţia „Bandidos". Povestea Esterei, în versiunea ei cea mai modernă, a fost prezentă în cadrul acestei petreceri, iar veselia s-a întins până spre dimineaţa.

Micuţii care vin la programele JCC Bucureşti au fost întâmpinaţi cu un mesaj tentant pentru aproape oricine: „Regele Ahaşveroş şi Împărăteasa Ester vin la carnaval încărcaţi cu multe surprize, cadouri şi tort". Aşa s-a şi întâmplat! Copiii au fost conduşi în labirintul unei lumi de poveste, în care personajele Meghilei au venit să-şi dezvăluie povestea, ce nu trebuie niciodată uitată.

YOSHINKAN AIKIDO – autoapărare şi echilibru

Despre artele marţiale se spune că dezvoltă mintea şi corpul, în egală măsură. *Yoshinkan Aikido* asigură echilibrul organismului şi psihicului, fiind o metodă de autoapărare şi calea spre o viaţă bazată pe principii non-violente. Echipa JCC stă la dispoziţia celor interesaţi cu programul săptămânal detaliat şi cu tarifele de înscriere la acest curs.

JCC îi invită pe tineri la o... primăvară animată

O dată cu dezmorţirea naturii, la **JCC BUCUREŞTI** reîncepe activitatea sportivă în aer liber. Tinerii sunt invitaţi să se implice – ca jucători şi galerie – în meciurile de fotbal ce au loc în fiecare miercuri, de la ora 20:00, pe stadionul din parcul Tineretului.

Lunea este dedicată, în principal, noţiunilor esenţiale ale iudaismului – fiind prezentate secvenţe din viaţa comunitară, din tradiţia, istoria şi viaţa actuală a poporului evreu. Cel care conduce aceste interesante sesiuni este chiar Rabinul *Şlomo Sorin Rosen*, în zilele de 7 şi 21 aprilie, începând cu ora 18:00, respectiv 18:30. Pentru tineri, continuă şi programele „Adoptă un bunic", prin intermediul căruia s-a constituit deja o punte de amiciţie între generaţia tânără şi reprezentanţii „vârstei de aur". În prag de Pesah, această legătură este tot mai consolidată. La programul de Roş Hodeş, doamnele şi domnişoarele prezente vor putea afla din nou printre secretele frumuseţii alături de o profesoară a şcolii de cosmetică „Christine Valmy". Desigur, tinerii beneficiază de cursurile săptămânale de ivrit, română şi engleză, de lecţii de fitness, aikido şi cursul de salsa. Relaţii suplimentare şi multe alte detalii despre program vă poate oferi *Dana Vereanu*, responsabila programelor de tineret din cadrul **JCC BUCUREŞTI**.

„Vârsta de aur" şi studiul, ca motor al vieţii

Fiecare zi aduce noi informaţii pentru cei ce vin la programele generaţiei... 65-120 de ani. Despre „Femeia în iudaism", despre personalităţi din Tora, ca Miriam sau Tamar sau despre rolul celei care este o *rebeţin* (soţia unui rabin) vor afla cei prezenţi la programe. Doamnele şi nu doar ele vor putea învăţa reţete evreieşti pe care, poate, unii ni le mai aducem aminte din copilărie. Delicatese ca „kreplach" sau „knisches" au mai rămas în vocabularul unora, dar, oare, în câte bucătării se mai regăsesc ele? Cât despre cum se face *Haroset*-ul ce se consumă la Seder Pesah, vom putea afla alături de maeştri ai bucătăriei.

Cei ce fac parte din „generaţia de aur" vor putea călători, cel puţin prin intermediul imaginaţiei, în oraşe celebre din lume. Ei vor putea vizita, prin poveşti şi imagini, şi cele mai faimoase sinagogi din România. *Primirea Şabatului* este un eveniment special pentru toate generaţiile. Doamna *Sanda Wolf* este cea care vă poate răspunde cu date suplimentare despre programele destinate acestei grupe de vârstă.

Şi generaţia medie ştie să se distreze!

Programele destinate celor între 35 şi 65 de ani sunt moderne şi atractive. Ele se adresează minţii (cursuri de engleză, ivrit), sufletului (lecţiile de iudaism susţinute de Rabinul *Şlomo Sorin Rosen*) şi întreţinerii trupului prin sport şi bună dispoziţie, la petrecerile din Cafeneaua „Blue Lagoon".

La matineul de duminică, din 6 aprilie, va avea loc lansarea volumului „Ultima tinereţe a septuagenarului", de Shaul Carmel.

Cei din generaţia medie se pot bucura, în fiecare săptămână, de cursuri de istoria artei şi de iniţierea în domeniul calculatorului. *Dalia Golda*, directorul de programe al JCC Bucureşti, vă poate oferi informaţii suplimentare referitoare la toate aceste activităţi.

Pentru cei mici – o lume nealterată

În cadrul **JCC BUCUREŞTI** s-a constituit un mediu propice pentru organizarea programelor celor mici. Nu doar grupul de dansuri şi trupa de teatru „Habima" ce a luat naştere aici, dar şi toate activităţile cotidiene reprezintă o ocazie pentru care cei mai tineri clienţi ai JCC vin cu plăcere în acest mediu. Ei beneficiază de joc şi învăţătură, de prezenţa prietenilor de vârstă similară – toate programele destinate celor mici contribuind la dezvoltarea personală a celor din această grupă de vârstă. În plus, copiii încep să cunoască tainele instrumentelor muzicale, participă la cursuri de step şi la filme de animaţie. Calendarul lor săptămânal este plin de tentaţii de care părinţii cu mare greutate mai pot să-i desprindă. *Dalia Golda* este cea care pregăteşte acest program lunar pentru cei mici şi deţine toate informaţiile referitoare la surprizele lunii aprilie.

Frumuseţea interioară şi exterioară

Unul dintre cele mai atractive programe pentru doamne şi domnişoare al JCC Bucureşti se referă la celebrarea Roş Hodeş (prima zi a fiecărei luni). *Dana Vereanu*, director adjunct al JCC Bucureşti şi organizator al programelor de tineret, le-a invitat pe participante la o lecţie de frumuseţe. După un curs de cosmetică, susţinut de o profesoară în domeniu, doamnele şi domnişoarele au putut viziona, în compania Danei, care erau standardele de frumuseţe în reprezentarea picturală a Esterei. Luna Adar se află sub semnul curajoasei regine evreice, care a contribuit la salvarea poporului ei. Faimoasă pentru frumuseţe, dar şi pentru determinare, credinţă şi curaj, ea a reuşit să se impună în vremuri în care autoritatea femeii era adesea neglijabilă.

Primăvara dansului israelian la Szarvas

Toţi cei care iubesc dansul şi muzica israeliană sunt invitaţi să se înscrie la ediţia aniversară a „Machol Ungaria" – Tabăra regională de dansuri din localitatea Szarvas. Ajuns în al zecelea an de existenţă, evenimentul din acest an va avea loc în perioada 28 aprilie-4 mai. Fiecare va beneficia de cursuri specifice, cu profesori binecunoscuţi din Israel. Datorită succesului neaşteptat pe care l-a avut anul trecut organizarea unei grupe de participanţi, cu vârsta de peste 35 de ani, în ediţia din primăvara 2008 sunt aşteptaţi şi cei ce aparţin generaţiei medii, fără limită superioară de vârstă. *Oren Ashkenazi*, profesorul-vedetă, îi va întâmpina pe participanţi cu o echipă de profesionişti recunoscuţi în Israel şi în lume. Date suplimentare pot fi obţinute de la *Dana Vereanu*, cea care se ocupă de formarea grupei din România (tel.: 021/320.26.08 sau 0728.487.777, e-mail: *dana@jcc.ro*).

Campionat de fotbal (turneu internaţional)

În perioada 1-4 mai - concomitent cu „Machol" Ungaria - în tabăra de la Szarvas are loc şi un campionat de fotbal între ţările participante. JCC *Bucureşti invită tineri talentaţi, cu vârsta cuprinsă* între 18 şi 35 de ani, din întreaga ţară să se înscrie Campionatul Internaţional de Fotbal „Jeuro Sport Tournament"! Este un prilej pentru a reîntâlni prieteni, pentru a petrece o perioadă de relaxare, într-o *atmosferă iudaică, în timpul unei competiţii fair-play.* Deoarece o echipă este formată doar din 5+1 jucători, locurile sunt limitate (relaţii: *Dana Vereanu*).

Pagină realizată de LUCIANA FRIEDMANN

SALONUL DE CARTE ŞI PRESĂ

Ediția a XIII-a

BUCUREŞTI, 5-9 martie 2008

CARTEA „la ea acasă“

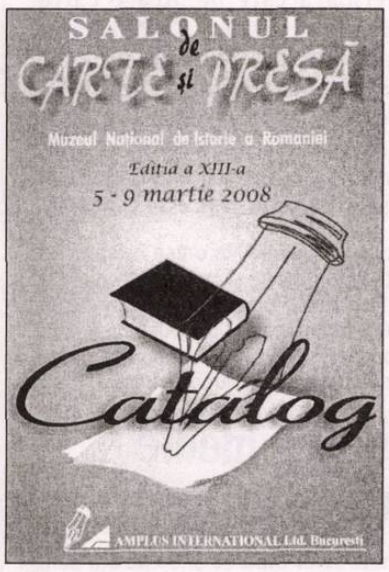

Primăvara cărților a venit o dată cu prima lor întâlnire pe țară (5-9 martie a.c.) la cea de-a 13-a ediție bucureșteană a Salonului de Carte și Presă de la Muzeul Național de Istorie a României. „Regretăm că, din lipsa spațiului, nu am putut onora toate cererile de înscriere, rămânând fideli clienților noștri tradiționali, cu care avem o colaborare minunată“, a spus principalul său organizator, director al Societății „Amplus Internațional Ltd.“, *Mariana Marinescu*. Afluxul de public, perindându-se la Salonul amenajat în „buricul“ târgului, generează un amalgam de impresii. E îmbucurător că-s mulți tineri, dar câți dintre ei au venit anume pentru cărți, câți au ajuns întâmplător, în plimbare pe Calea Victoriei? Și, totuși, cumpărători de toate vârstele există; chiar din primele momente de după deschidere. Mai mult, amplasarea ultracentrală a Salonului își are rolul ei în atragerea potențialilor cititori, fiindcă, spune proverbul, pofta vine mâncând; în cazul de față – mâncând „din ochi“. Ediția din anul acesta este una specială: 2008 este *Anul European al Dialogului Intercultural* (A.E.D.I.) iar Salonul s-a deschis la numai câteva ore de la prima bătaie a gongului: conferința de presă ținută la Ministerul Culturii și Cultelor (M.C.C.).

„Internetul nu poate ucide cartea“

Chiar dacă n-are fastul târgurilor de la ROMEXPO, Salonul este, de departe, cel mai popular, cel mai vizitat, în toate zilele săptămânii și la toate orele, târg bucureștean de carte, remarca secretarul de stat în M.C.C., *Virgil Nițulescu*. Este al treilea an de parteneriat între „Amplus...“ și Departamentul pentru Relații Interetnice (D.R.I.), un parteneriat intrat de-acum în tradiție, sublinia secretarul de stat în D.R.I., *Marko Attila*. Mai mult, D.R.I., sponsorul Standului pentru minoritățile naționale, este unul dintre membrii importanți ai Grupului de lucru pentru promovarea în România a Programului „2008 -A.E.D.I.“. De altfel, *moto*-ul sub care s-a desfășurat evenimentul, patronat de Guvernul României, este *Diversitatea reunește identități*. Numărul mare al vizitatorilor - simptomatică fiind media lor de vârstă, care scade de la an la an - denotă că „internetul nu poate ucide cartea“, spunea cunoscutul scriitor, deputatul *Slavomir Gvozdenovici*, președintele Uniunii Sârbilor din România. Televiziunea n-a ucis cinematografia, filmul n-a ucis teatrul. Atunci, „cui i-e frică“ de internet? Raportat la târgurile de carte „mari“, sub raportul spațiului, Salonul... „vine“ cu un element inedit de atractivitate, care se cheamă artă populară românească. A fost aspectul evidențiat de președintele Asociației Naționale de Turism Rural, Ecologic și Cultural (A.N.T.R.E.C.), dr. *Marilena Stoian*. Într-adevăr, chiar de la primul tur în fața standurilor, nu poți să nu te oprești în fața măiestritelor podoabe, născute din fantezia inepuizabilă a meșterilor populari, însoțind promisiunea „plăcutei zăbave“ a cititului. „Cartea rămâne, cred, pentru multă lume, un prieten de nădejde“, a spus amfitrionul Salonului, directorul Muzeului Național de Istorie a României, dr. arheolog *Crișan Mușeteanu*. În numele organizatorilor, directorul general, *Maria Stancu*, a mulțumit gazdei pentru faptul de a le fi asigurat ambientul elegant, în care cartea s-a simțit întotdeauna „ca la ea acasă“. Totodată, vorbitoarea a mulțumit tuturor partenerilor în materializarea Salonului, ca și partenerilor media. Numărul crescând al ofertanților îi atestă utilitatea, sensul, valoarea. A fost prima oară când un târg de carte a fost deschis și de copii (de la Grădinița „Scufița Roșie“, aparținând Uniunii Elene din România), care au cântat și recitat poezii dedicate mamei, de 8 Martie, semn că Programul „2008 - A.E.D.I.“ e gândit pentru lumea pe care dorim s-o lăsăm urmașilor, în dorința de a-i feri de traumele trăite de oamenii secolului XX.

Nota meritorie a Salonului a constituit-o receptivitatea la imperativele prezentului imediat. Peste o sută de firme participante au creat o diversitate tematică de natură să faciliteze apropierea de carte a potențialilor cititori de cele mai diferite vârste, niveluri de pregătire, preferințe: carte beletristică, tehnică, didactică, universitară, enciclopedică, filosofică, economică, de popularizare a științei, memorialistică, literatură pentru copii ș.a. Ca și-n alți ani, lansările de carte, dezbaterile, momentele artistice au pigmentat târgul cu incitarea provocată de carnavalul ideilor și cu farmecul spectacolului: minirecitaluri de muzică și poezie, sesiuni de autografe ș.a.

HASEFER - prezent și viitor

La Standul Minorităților Naționale au fost prezente edituri reprezentând 12 organizații de minorități naționale. Editura *Kriterion* a expus la același stand. Printre cărțile care urmează să apară la *Kriterion*, în colecția „Biblioteca Islamică“, se numără și comentariile Imamului Ali, „Apogeul Elocvenței“ (redactor de carte – *Elena Diatcu)*. A fost relativ ușor să depistez *Hasefer*-ul, după numărul mare de vizitatori, mulți – și cumpărători. Despre prezentul și perspectivele *Hasefer*-ului, stau de vorbă cu *Paulette Zvorișteanu* și *Dan Vecsler*. Deși, într-un spațiu foarte restrâns, *Hasefer* a avut la stand 60-65 de titluri de carte. Anul acesta, *Hasefer* va scoate un album dedicat evenimentului „Israel – 60“ și va reedita „Enciclopedia ludaismului“, pentru care există solicitări foarte numeroase.

Fidelitate, perseverență, reușită

Copii împreună cu părinții lor la târg „dând ochi“, poate, pentru prima dată cu lumea cărților, pensionari plecând cu volume cumpărate „cu reducere“ sunt imagini dragi, pe care le iau cu mine, mulțumind organizatorilor pentru fidelitate, perseverență, reușită.

IULIA DELEANU

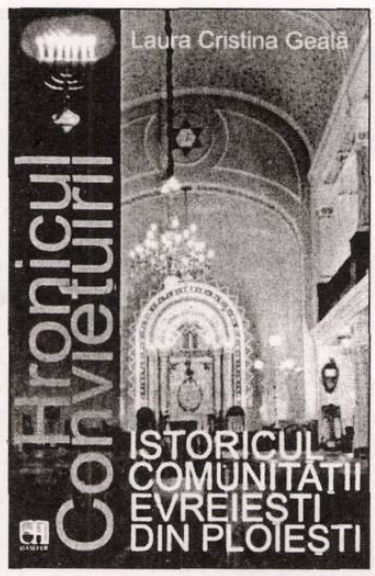

O istorie a evreilor din Ploiești

Ultima istorie a Comunității Evreilor din Ploiești a apărut în anul 1906. După încă un secol, iată că Editura Hasefer a lansat, la 8 martie, la Târgul de Carte din Capitală, o nouă „Istorie a Comunității evreilor din Ploiești“, scrisă de dr. *Laura Cristina Geală*, ploieșteancă și ea, cercetătoare ca profesie, dar și ca vocație. Numai cine are pasiunea cercetării poate să efectueze o asemenea studiere a surselor referitoare la viața unei comunități care are peste trei secole de existență, care ajunsese, înainte de anul 1940, la circa 10.000 de membri, din care timpul și emigrarea au mai lăsat azi mai puțin de 50 de evrei. Lucrarea cu același titlu, dar mult mai voluminoasă decât această ediție pentru public, a constituit teza de doctorat a dnei Laura Geală, distinsă de comisia condusă de prof. univ. Ion Scurtu, la Universitatea din București, cu „magna cum laudae“. La bibliografia lucrării de doctorat erau atașate aproape 2.000 de note, mărturie a unei minuțioase documentări. Volumul editat de Hasefer trece în revistă principalele instituții ale unei comunități evreiești, urmărind modul în care treptat obștea ploieșteană și le-a constituit și construit, dezvoltat, păstrat, trecând prin vicisitudinile fascismului antonescian și ale dictaturii comuniste. O analiză interesantă este făcută structurii economice și sociale a comunității, în care au predominat micii meșteșugari și negustori, dar care a jucat un important rol economic în județul Prahova prin investitorii evrei care au construit rafinării, fabrici sau au deschis bănci. Cartea constituie un memento al zecilor de personalități evreiești care au activat pentru dezvoltarea și supraviețuirea comunității evreiești ploieștene.

ANDREI BANC

Despre prezent și eternitate în arta scrisului

Timpul cosmic („Zohar“), timpul istoric („Istoricul Comunității evreilor din Ploiești“ – autoare prof. dr. *Laura Geală*) și timpul uman („Ce vârstă dați acestor texte?“, volum colectiv de comentarii despre opera lui Mihail Sebastian) a reprezentat nu numai elementul comun al lansărilor Editurii *Hasefer* din 8 martie a.c., la Salonul de Carte, dar și tridimensionalitatea temporală la care ne raportăm. De unde - și titlul ales pentru culegerea consacrată unui scriitor evreu, român, european, depășind centenarul celebrat, în 2007, în orașul natal, Brăila, ca și la Sibiu, București, Ierusalim, Paris, remarca directorul Editurii F.C.E.R., scriitorul *Ștefan Iureș*. Textele lui Mihail Sebastian reverberează în sufletele contemporanilor (personalități culturale prestigioase), dovedind – dacă mai era nevoie – că arta scrisului, dacă este cu adevărat artă, indiferent de gen, este la fel de nemuritoare ca arta sunetelor, liniilor, culorilor.

De data aceasta, în calitate de redactor de carte, *Ștefan Iureș* a punctat câteva din momentele de început ale carierei publicistice a lui Sebastian și s-a oprit la reflecțiile lui Beligan despre felul în care Sebastian îl înțelegea pe Caragiale, ale Eugeniei Vodă – despre televiziune, așa cum o „vedea“ Sebastian, atunci când aceasta se afla în fază experimentală. Redactorul șef al R.E., scriitorul *Dorel Dorian*, a vorbit despre readucerea lui Sebastian în prim planul actualității culturale prin campania inițiată de edițiile speciale ale R.E. și cărțile dedicate lui Sebastian, scoase la *Hasefer*. (I.D.)

File de calendar, file de jurnal

Una dintre cărțile apărute încă în 2007, la Editura Hasefer, și semnată de confratele nostru, scriitorul Boris Marian, *File de calendar profan*, ne-a atras în mod special atenția... De aici relativa întârziere a prezentării de față: am urmat cu plăcere „invitația la lectură“ a prefațatorului lucrării, dl Tiberiu Avramescu, savurând atât stilul scrierii, cât și bucurându-ne (profitând, s-ar mai putea zice), din plin, de informația culturală, densă și mânuită cu deosebită virtuozitate de autor.

Mărturisesc că, la început, titlul cărții m-a indus în eroare, câtă vreme aceasta, în întregul ei, este mai mult decât o „culegere generoasă de tablete“, alcătuită din „filele unui calendar profan“. În ceea ce mă privește, eu am citit-o ca pe un „jurnal de idei“, block-notes-ul unui scriitor, expresie directă a personalității sale, cu reacțiile, comentariile și preocupările personale, care îl definesc și îl exprimă. O carte-caleidoscop, în care fiecare cititor își poate proiecta propriul „joc de lumini“ interioare, într-o deplină libertate spirituală.

Mari creatori ca Robert Musil, Borges, Evtușenko, Marlene Dietrich... (lista e prea lungă ca să-i cuprindem pe toți); filosofi (Cioran); istorici (Iorga); sau politicieni-eroi, ca Golda Meir ori Moshe Dayan, și mulți, mulți alții, se perindă prin fața ochilor minții noastre, care îi cunosc ori recunosc, fascinați... Marile tragedii ale omenirii, deci ale noastre, ale tuturor, își cer dreptul la rememorare și înțelegere. Destinul lui Israel apare relegat „indisolubil“, așa cum remarca și Tiberiu Avramescu, de istoria și destinul întregii umanități.

Cu fiecare filă a însemnărilor sale, Boris Marian saltă, puțin câte puțin, „clopotul de sticlă“ dedesubtul căruia ne-am pitit, mulți dintre noi, indiferențele, comoditățile, insensibilitatea noastră cea de fiecare zi, într-o încercare paradoxală, atât lucidă, cât și patetică, deseori disperată de autoeliberare...

„Herr Dumnezeu, Herr Satan / Atenție totuși / Atenție! / Din cenușă / Mă înalț cu plete de flăcări, vă jur / Și mistui fără milă totul în jur“, sunt cuvinte ce răzbat nu doar din glasul Sylviei Plath, ci, așa cum spune chiar Boris Marian, din al tuturor celor „cu sufletul ca o petală de mac“.

Să fie, totuși, această carte, un *Calendar*? Poate și asta. Dar, în nici un caz, profan!

NEDEEA BURCĂ

Salonul literar R.E.

Proză și o lecție de ebraică

La întrunirea *Salonului*, din 20 februarie a.c., am avut două surprize... fericite. *Felicia Mohr* a citit o nuvelă nefinisată, dar extrem de interesantă prin conținutul dramatic: „Bunicul“. Păstrând proporțiile, este vorba de un „caz Dreyfus“ petrecut în Moldova, cam în aceiași ani cu procesul desfășurat la Paris. Drama unui evreu nevinovat și care, din naivitate, ajunge în recluziune printr-un act de nedreptate. Așa cum a promis autoarea, vom avea în perioada următoare (când?) bucuria să vedem un ciclu de proză publicat (să sperăm) la o editură. Merită din plin. *Tony Barat* ne-a ținut o frumoasă lecție de ebraică, idiș și de filologie comparată, cu trimiteri la limba română. Originar din Dorohoi, participant ca militar la Războiul de Iom Kipur (1973), Tony Barat este și un poet pasionat având un volum publicat, „Flori de Bărăgan pe Valea Iordanului“. Foarte original. Recomandăm volumul. La discuții și-au expus opiniile cu multă aprindere *Țicu Goldstein*, *Toma Hirth*, *Emanuel Reicher*, *Zigu Tauberg* ș.a.

BORIS MARIAN

O voce, un martor şi un *requiem* pentru visele noastre

Născut la Bucureşti, într-o familie de evrei săraci, dar nu lipsiţi de ambiţie în ceea ce priveşte viitorul „odraslei“, *Carol Roman* îşi pierde de timpuriu inocenţa copilăriei şi a adolescenţei... O dată „nimerit în delirul Istoriei“, este obligat să se descurce singur, confruntându-se dureros - aşa cum remarca Ion Cristoiu, prefaţatorul celei mai izbutite dintre cărţile sale, *Războiul unui inocent* - cu toate „deraierile secolului XX“. O scoate la capăt tocmai datorită îndârjirii de care dă dovadă în urmărirea şi atingerea unor scopuri care nu sunt deloc meschine, ci tocmai, dimpotrivă.

Există puţini gazetari, scriitori încă şi mai puţini - poate chiar nici unul! - care să fie complet dezinteresaţi de succesul obţinut... Hans Selye remarca undeva, nu lipsit de umor, că e totuşi de mirare cum mulţi dintre dânşii se jenează atât de mult în a recunoaşte acest lucru. În epoca noastră, care a devenit, încetul cu încetul, una a celor mai banale platitudini a scopurilor, devine - credem şi noi - inutil ca *omului care îşi doreşte să realizeze ceva mai mult decât majoritatea contemporanilor* să-i fie ruşine de orgoliul şi ambiţia sa.

În acest sens, Carol Roman a fost şi rămâne un personaj ambiţios. Nu ştim dacă a reuşit în tot ce şi-a propus, dar, pe de altă parte, e limpede că a izbutit foarte mult. A publicat 20 de cărţi, a fost un ziarist implicat în viaţa acestei ţări, a călătorit enorm...

Dialog la distanţă cu mari personalităţi ale timpului său

Într-un moment dificil, nu numai istoric vorbind, Carol Roman, absolvent al Facultăţii de Ziaristică a Universităţii bucureştene, a încercat sentimentul şi convingerea, în fapt, că proiectul său de a aborda teme majore, de maxim interes pentru cititorul român nu e practic realizabil, o sumă întreagă de bariere politice şi administrative blocând orice tentativă. Şi totuşi, tânărul ziarist la „Scânteia Tineretului“ are fericita idee de a-şi face auzită vocea într-un mod cu totul inedit, prin dialoguri la distanţă cu mari personalităţi ale acelui timp, din ţară şi de peste hotare. Aşa s-au născut anchetele sale de mare succes: *Mărturii despre tineri şi tinereţe* - un însemnat eveniment publicistic la vremea sa, o carte ce s-a epuizat în câteva zile, stârnind entuziasmul lui Henri Coandă. De altfel, tot Coandă este cel care - scriind *Un punct de vedere* şi prefaţând astfel o altă anchetă: *Laureaţi ai Premiului Nobel răspund la întrebarea: Există un secret al celebrităţii?* - nu ezită să aşternă pe hârtie rânduri ca acestea: „[...] Şi apoi să dăm Cezarului ce-i al Cezarului. Este meritul autorului anchetei că, adresându-se unor oameni atât de diferiţi ca preocupări, cu o carte de vizită atât de impresionantă pentru umanitatea tânără, abordându-i cu inteligenţă publicistică, a oferit cititorilor tineri din ţara noastră - şi nu numai lor - satisfacţia aleasă de a li se confesa atâtea celebrităţi, de la care, de multe ori, ziarişti reputaţi abia obţin o declaraţie de câteva rânduri“ (cf. *Un punct de vedere*, de H. Coandă, în Carol Roman, *Există un secret al celebrităţii?*, Editura Politică, 1971, p. 7-13).

După mulţi ani de aşteptare (cf. Carol Roman, *Cum am devenit celebri*, Bucureşti, 1998), vechea anchetă este întregită cu răspunsuri, facsimile de scrisori şi fotografii inedite ce n-au izbutit să vadă lumina tiparului înainte de 1990. Gazetarul îmbătrânit de exactitate „revine, completează şi redă integral texte, manuscrise, scrisori emoţionante“, primite din partea unor ilustre personalităţi şi chiar... „gafe ale autorului şi ale altora“. Alt univers, într-altă carte!

Disecând secretul celebrităţii

Extrem de interesant - din punctul de vedere al cititorului care n-a trăit vremurile în care Carol Roman îşi începea cariera de ziarist vânzând *Scânteia tineretului* prin Bucureşti („Cert nu cunoaştem decât ceea ce ni se întâmplă nouă. În rest, este poveste...“ - notează autorul) - este volumul de memorialistică *O viaţă printre ziare. Oameni, umbre şi fantome*, apărut în 2004, la Editura „Balcanii şi Europa“.

„Oameni, umbre şi fantome“ – între retrospectivă şi memorialistică

Mărturisesc că rareori mi s-a întâmplat să citesc o carte cu tentă autobiografică în care ironia şi, mai ales, autoironia, să fie atât de la ele acasă. Departe de a se lua foarte în serios şi cu totul lipsit de tentaţia „autocompătimirii“, atât de frecventă altminteri în acest fel de scrieri, Carol Roman ne face şugubăţ cu ochiul, aproape din fiecare pagină, creând între el şi prezumtivii cititori o relaţie de parteneriat, de camaraderie chiar, veche de când lumea, parcă: „Trăiam un eveniment important: examenul de intrare la facultate. Alături de mine, în bancă, bunii mei colegi de redacţie, unul de la *cultura de masă*, celălalt de la *documentarea sovietică* [...]. Purtau acelaşi nume de familie, Segal - unul Iosif, celălalt Idel. Unul va deveni Sava şi va ajunge un faimos critic muzical, celălalt va rămâne Segal şi va fi un

doct întocmitor de lucrări filosofice [...]. Amândoi erau culţi şi inteligenţi, însă alcătuiri umane diferite. Iar la mijloc, între ei, cel ce vă îndeamnă să-i citiţi aceste rânduri, la fel de... mă rog! [...] Din colaborarea noastră, cu adevărat frăţească, a ieşit ce a ieşit, de am umplut, fiecare în parte, mai multe pagini“ (cf. *Studinte-n drept şi publicist...*, p. 21).

Tot aici îl regăsim şi pe Radu Cosaşu, cu al său vestit de-acum *adevăr integral*, care „infectase“ cu-al său spirit *mic burghez* colegii de redacţie, „părtaşi la idee - care mai deschis, care mai pe la colţuri...“. De neuitat, după consumarea episodului, notaţia jurnalieră a lui Carol Roman: „Zece ani am dorit să-l văd pe Dumnezeu [Ceauşescu - nota mea, N.B.]. O dată l-am văzut. De-atunci nu mai cred în el. - 10 octombrie 1956, orele 15, 20 minute“.

Ce este, însă, *Bulă, mon amour*, apărută la Editura *Carro*? Un pandant la *Oameni, umbre şi fantome*, cu un moto care spune totul: „Tot păţitu-i priceput“, volumul se constituie, de asemenea, ca unul de amintiri, o mărturie, mai lejeră, însă, şi mai neconvenţională. Credem că nu greşim când îl identificăm în eternul Bulă pe însuşi autorul cărţii, care şi-a scos, de data asta şi haina, şi cravata, şi-a descheiat şi cămaşa la gât, dând drumul unei nestăvilite avalanşe de umor aplicat la nenumăratele aventuri ale personajului principal: „Cartea *Bulă, mon amour* s-a tipărit în anul 2000, în trei tiraje şi s-a bucurat de succes. *Bravo, Bulă!*, mi-am zis“ (cf. *Oameni, umbre şi fantome*, p. 280).

Am lăsat, deliberat, la urmă, capodopera de gingăşie, tandreţe şi suav umor care este *Războiul unui inocent*, amintită doar în trecere, la început. Tradusă în limba engleză, cu titlul *The Violinist* şi semnată cu pseudonimul Calmo Rose, cartea are, aşa cum de altfel s-a mai remarcat, certe virtuţi cinematografice. De altfel, din câte ştim, proiectul de ecranizare se apropie de sfârşit. Prof. Robert Melson consideră chiar că există o similitudine între Calmo Rose şi Aharon Appelfeld, mai precis între felul în care ambii autori abordează tema Holocaustului slujindu-se de vocea şi de memoria unui copil (cf. Calmo Rose, *The Violinist*, printed in 2003 in the United States of America, Xlibris Corporation). Pasiunea lui Lică pentru Luţa rămâne ca o metaforă a statorniciei celor mai frumoase sentimente umane, care supravieţuiesc chiar şi în vremuri de mare restrişte.

„Războiul unui inocent“ fără sfârşit previzibil

„Îi mulţumesc fiicei mele, pentru încurajarea de a mă întoarce în timp / Şi a aduce în pagina scrisă / aceste memorii“ - notează Carol Roman pe pagina de gardă a cărţii. Vorbe care izbutesc să ne încânte.

Şi... ar mai fi ceva de spus... Ne-a mărturisit Carol Roman că ar mai dori să scrie o carte căreia să-i spună *Războiul unui credul*. Şi că ambele, sub aceeaşi copertă, s-ar putea numi *Războaiele mele*. Îi dorim succes acestui gazetar împătimit care nu şi-a părăsit nici o clipă uneltele, continuând, cu îndârjire să lupte pentru apariţia uneia dintre cele mai frumoase - ca aspect şi conţinut! - reviste din România de azi: *„Balcanii şi Europa“*, revistă de consemnări şi atitudini...

Dar nu vom încheia înainte de a reproduce impresionantul sfârşit al cărţii sale de căpătâi, *Oameni, umbre şi fantome*:

„Şi se făcea că mă aflam în imperiul lui Hades. Printre umbre şi fantome ce-şi începuseră existenţa în chip de oameni. Şi încă ce oameni! Ziarişti... Şi am zărit plimbându-se prin întinderile cereşti - posibil să fi fost Câmpiile Elisee după înfăţişare - vechi cunoştinţe din presă, care, când au dat cu ochii de mine, m-au înfruntat:

- Pământean nefericit, mai crezi în virtuţile presei *libere de orice angajament*? Doar ai trăit printre ziare peste 50 de ani.

- Da, mai cred...

Un hohot gigantic a cutremurat cerul.

- Eşti un credul!!! [...] Degeaba ai trăit... Nu vezi că eşti legat de mâini şi de picioare?! Puteai scrie tu în ziare, ce-ţi trecea prin minte, fiind nevoit să interpretezi aceeaşi partitură, sub bagheta dirijorului de partid, din afara şi din interiorul tău? Poţi tu scrie acum, în «lumea liberă», ceea ce-ţi trece prin minte, în gazeta patronului X, a partidului Y [...], fără să te temi de urmări?

Lecţia „Şoimului maltez“

[...] Am fugit speriat din lumea umbrelor şi a fantomelor [...]. Tare mă tem că nu suntem decât eroi ai unor cauze perisabile, adesea sortite eşecului. Unica salvare a sufletului nostru: avem orgoliul lucrului bine făcut.

...Şi în cele din urmă se va dovedi că «Şoimul maltez», obiect preţios pentru care au fost săvârşite crime, nu era din metal preţios, ci doar o imitaţie din tinichea oarecare.

- Ce-i asta?, întreabă Sam Spade.

- Materia din care sunt făcute visele noastre, a venit răspunsul lui Humphrey Bogart“ (cf. Carol Roman, *Oameni, umbre şi fantome, Requiem*, p. 297-298.)

NEDEEA BURCĂ

Ultimele cărţi ale lui Carol Roman - *Războiul unui inocent*, în varianta americană, *The Violinist*, şi, mai ales, volumul impresionant de memorialistică *Oameni, umbre şi fantome* -, fără să-l extragă pe autor din rândul publiciştilor activi, îl plasează printre prozatorii de real talent. Desigur, lectura eseului alăturat, semnat de Nedeea Burcă, va constitui un argument, infinit mai convingător... Carol Roman se recomandă prin el însuşi... şi n-am fi adăugat, poate, aceste câteva rânduri, dacă, la începutul anilor '90, după ce editasem primele numere ale revistei „Ideea“, inspirată de Henri Wald, n-aş fi primit şi o interesantă propunere de a edita o revistă lunară, cu autori de prestigiu şi cu zeci de întrebări pe teme culturale la care, răspunzând, cititorii ar fi putut primi premii substanţiale. Fusese ideea şi „Şansa“ pe care ne-o propusese, pe atunci, Carol Roman. Împreună cu Paul Ioan, în trei, am început să lucrăm. Primele numere erau aproape gata, se simţea în aer şi „marea lovitură“, dar nu a fost să fie! Poate că altădată... Până atunci, Carol Roman, fugind din Hades, a preferat „marile lovituri“ pe cont propriu. Dar despre toate acestea au încercat să vorbească şi rândurile portretului pe care vi-l oferim. **(DOREL DORIAN)**

Comunitatea Evreilor orădeni şi JCC ORADEA un parteneriat eficient

Site-ul „Facebook“ de pe Internet a devenit loc de întâlnire al oamenilor din întreaga lume. Poţi să îţi revezi prieteni după ce nu i-ai zărit lungi perioade şi poţi să îţi împărtăşeşti din activităţile tale cotidiene. Recent am zărit un filmuleţ postat de Kati Kovari, organizator de programe în cadrul **JCC ORADEA**. Era cursul de dansuri israeliene pentru „vârsta de aur“ şi pentru cei de generaţie medie, pe care ea îl susţine la Oradea. Tinerii dansează de ani buni, copiii (începând cu cei de doi ani şi un pic...) s-au urcat deja pe scenă, iar acum a sosit vremea acestei generaţii. Entuziasmul, disciplina, deschiderea în faţa tinerei lor profesoare nu pot fi suficient de bine descrise în cuvinte... Indiferent dacă ai 40 de ani sau te mândreşti cu faptul că ai ajuns octogenar în deplină putere, acest curs este simbolul unei voinţe de a fi împreună – tineri, vârstnici şi copii în sânul unei comunităţi care ştie să îşi preţuiască valorile.

Comunitatea Evreilor Oradea, cât şi **JCC ORADEA** reprezintă un mediu ospitalier pentru toţi cei ce le calcă pragul. Încăperile luminoase şi perfect dotate sunt gândite pentru scopul în care sunt azi utilizate, zi de zi. Trecem în revistă ultimele programe şi ne oprim asupra unei după-amieze dedicate pregătirii de humentashen pentru Purim. Regăsim doamne şi domni care îşi etalează talentele culinare, fiecare cu imaginaţia şi răbdarea sa. Este o altă activitate la confluenţa familiei şi comunităţii, aşa cum sunt cele mai multe proiecte pe care **JCC ORADEA** le-a pus în practică. De la „Planeta copiilor“ la „Clubul înţelepţilor“, activitatea JCC Oradea este caracterizată prin faptul că îi include pe toţi cei ce vor să asimileze cunoştiinţe despre religia şi civilizaţia evreiască, pe cei ce vor să se integreze într-un mediu iudaic autentic.

● Preşedintele Comunităţii Evreilor din Oradea, ing. **FELIX KOPPELMANN**, ne-a declarat referitor la sărbătoarea de Purim: „Ca în fiecare an, cu ocazia Purim-ului, Comunitatea Evreilor din Oradea, împreună cu JCC Oradea, organizează atât desfăşurarea activităţii religioase cât şi a celei cultural-artistice. Cu ocazia citirii Cărţii Esterei sunt invitaţi toţi membri comunităţii şi reprezentanţii autorităţilor, cultelor şi minorităţilor din judeţ la programul artistic care, datorită amploarei sale deosebite, s-a organizat în sala Filarmonicii de Stat, cu o capacitate de 500 de locuri. Cu acest prilej au fost prezenţi în mijlocul nostru 50 de oaspeţi din cadrul Comunităţii Evreieşti din Debrecen (Ungaria), oraş înfrăţit cu Oradea. Ei au răspuns invitaţiei noastre ca urmare a spectacolului susţinut de comunitatea din Oradea, la Debrecen, cu prilejul sărbătorii de *Tu Bişvat*. Oaspeţii noştri au vizitat centrul comunitar, sinagogile orădene şi monumentele arhitecturale şi evreieşti ale oraşului.Ei au participat la o masă cu bucate tradiţionale şi la alte activităţi comune cu membrii noştri. Şi în acest an, membrii comunităţii orădene au dus *Şalah Mones* – tradiţionalele daruri – pentru cei vârstnici, dintre care mulţi nu au putut fi prezenţi la Purim“.

● Referitor la Pesah, Comunitatea orădeană pregăteşte numeroase surprize pentru cei ce îi trec pragul şi pentru cei ce frecventează **PROGRAMELE JCC.** Ing. *Felix Koppelmann*, liderul Comunităţii adăuga în acest sens: „Cu ocazia uneia dintre cele mai importante sărbători a poporului evreu, care celebrează eliberarea noastră din robia egipteană, Comunitatea Evreilor din Oradea acordă o atenţie deosebită desfăşurării Pesahului – atât în plan religios, cât şi cultural. Un eveniment care merită remarcat este faptul că, împreună cu cei din Comunitatea Evreilor din Arad, am invitat în mijlocul nostru familia Rabinului Abraham Ehrenfeld din Israel, care va oficia serviciul divin şi în serile de Seder Pesah. Dorim şi prin aceasta ca în cele opt zile ale sărbătorii să îndeplinim toate obligaţile faţă de această sărbătoare, la un nivel demn şi necesar pentru un asemenea eveniment. Pe parcursul sărbătorii, se vor organiza şi întâlniri cu membri din toate categoriile de vârstă ai comunităţi, evocându-se importanţa acestui eveniment care aminteşte de ieşirea din robie şi de formarea poporului evreu ca stat independent, pe baza obligaţilor religioase şi legislaţiei Divine. Legile primite atunci sunt universal valabile până în zilele noastre şi sperăm în Vecii Vecilor!“.

● Directorul JCC Oradea, **CRISTIAN EZRI**, ne-a vorbit despre două evenimente esenţiale ale **JCC ORADEA**, în luna aprilie. În prima săptămână, un grup de tineri evrei din Debrecen va participa, alături de tinerii din Oradea, la un *Şabaton*, în cadrul căruia vor vizita obiective turistice atractive din zonă. La 22 aprilie, se pregăteşte inaugurarea de suflet a Centrului! Principalii donatori pentru acest obiectiv, familia *Etti* şi *Claude Arnall*, din Statele Unite, va fi alături de obştea pe care au sprijinit-o în realizarea primului Centru Comunitar Evreiesc inaugurat în ţară. (L.F.)

Secvenţe timişorene

Refacerea sinagogilor aflate în stare de degradare constituie o prioritate

- Care au fost evenimentele care au marcat perioada recentă în activitatea Comunităţii Evreilor din Timişoara?

- Ne bucurăm foarte mult că Timişoara a fost aleasă ca, în cinstea celor 60 de ani de existenţă ai Statului Israel, să prezinte operele unor mari artişti evrei – regretata Margareta Sterian şi sculptorita Suzana Zohar, care a fost prezentă alături de lucrările ei la vernisajul expoziţiei. Evenimentul a avut loc, în compania unui public numeros, în Galeria Barocă, o instituţie renumită, cu un trecut istoric dar care nu a mai funcţionat de peste 40 de ani şi care a fost refăcută recent. Această inaugurare a fost onorată de participarea preşedintelui F.C.E.R., dr. Aurel Vainer, care a fost atât la conferinţa de presă, cât şi la inaugurarea festivă. Contribuţia sa a fost citată de toţi reprezentanţii regiunii, în special de către preşedintele Consiliului Judeţean, prefectul Judeţului, precum şi de alţi participanţi de marcă. În ultimele zile am avut vizita unor delegaţi ai JOINT şi Federaţiei, reprezentanţi de domnul Nigel Ross, din partea World Jewish Relief şi JOINT, de directorul Departamentului Bunuri al F.C.E.R., Rudy Marcovici, şi Ethan Horvath, consilier al directorului regional JOINT. S-a pus accentul în special pe sinagogile degradate pe care dorim să le refacem, fiind catalogate ca monumente istorice. Încercând să obţinem, totuşi, ceva, am luat contact cu o societate germană care actualmente lucrează de doi ani pentru remedierea şi întreţinerea clădirilor istorice. Ne-am implicat şi am reuşit să contactăm această societate germană, care a contribuit la restaurarea clădirilor-monument din Sibiu, ceea ce ne-a dat o oarecare speranţă.

Interviu cu dr. PAUL COSTIN, preşedintele Comunităţii Evreilor din Timişoara

- Ce priorităţi consideraţi că aveţi acum în consolidarea vieţii comunitare?

- O problemă constantă o reprezintă asigurarea legăturii dintre generaţii, în special punând accentul pe introducerea generaţiei tinere în viaţa religioasă. Acest lucru l-a cerut şi Marele Rabin Menachem Hacohen în conferinţa de la Bucureşti, fapt pe care l-am sprijinit pe deplin, considerând necesară menţinerea celor două *minian*-uri care funcţionează la noi. De altfel, Rabinul Şlomo Sorin Rosen, în vizita sa la noi, a constatat că facem eforturi substanţiale să menţinem aceste *minian*-uri – acordând celor ce vin un mic dejun şi alte ajutoare materiale. Cu ocazia sărbătorii de Purim, ca de obicei, toate celelate culte religioase din regiune, prin conducătorii lor, vor participa la programul pregătit de tineretul nostru. Această prietenie se înscrie în sensul mai vast al ecumenismului lărgit pe care îl promovăm la Timişoara, în cadrul căruia evreii participă alături de celelalte culte la evenimentele comune.

- Care sunt proiectele de importanţă pentru perioada imediat următoare?

- Pentru îmbunătăţirea stării dezastruoase a celor două sinagogi, în scurta vizită pe care o voi face în Israel, cu ajutorul F.C.E.R., am stabilit contacte cu patru personalităţi, dintre care două din Aliaua românească. Sper să ajungem la o înţelegere pentru ajutor din partea lor. Am contactat filiala firmei Canon şi plec având la mine fotografii profesioniste ale interiorului şi exteriorului sinagogii.

LUCIANA FRIEDMANN

„O viaţă trăită numai pentru tine e trăită degeaba“

Voluntariat social la Căminul „Rosen“

În microbuzul cu destinaţia Cămin „Rosen“ - voluntari de toate vârstele. Cel dintâi a venit un „senior“, dl ing. *Jerome Moses*, din Comisia de asistenţă socială şi medicală a B'nai B'rith România. Domnu' Moses are o mare stimă pentru doamna dr. *Miriam Bercovici* şi pentru doamna prof. univ. dr. *Saşa Ionescu*, care fac voluntariat social înainte de înfiinţarea Comisiei, acum un an. „Sunt cinci ani de când noi, tinerii, facem voluntariat social“, spune ec. *Silvian Horn*, mulţumind în numele echipei tinerilor pentru sprijin material şi moral preşedintelui şi vicepreşedintelui F.C.E.R., dr. *Aurel Vainer* şi ing. *Paul Schwartz*, preşedintelui Forumului B'nai B'rith România, ing. *José Iacobescu*, şi conducerii zonale a JOINT. Aceşti cinci ani însumează viaţa lor de O.T.E.R.-işti, apoi de reprezentanţi ai F.C.E.R., ai Forumului B'nai B'rith şi, mai nou, ai J.C.C. Echipa, condusă de ing. *Monica Lăzărescu*, compusă din circa 20 de tineri - evrei şi neevrei -, îi vizitează bilunar pe „bunicii adoptivi“ din Cămin. Am vrut să aflu ce-i determină pe aceşti tineri care, după o săptămână de muncă – şcoală, facultate, slujbă –, înţeleg să-şi petreacă dimineţi de duminică în acest fel. Răspuns cvasigeneral: *în memoria propriilor bunici*. Tinerii ştiu că majoritatea celor din Cămin nu mai au pe nimeni. Ce înseamnă un cuvânt bun, o floare, un dulce? Un mod de a spune că *le pasă*, că *ne pasă* de ei, fiindcă echipa poartă solia generală a comunităţii. Tinereţea echipei face bine bătrânilor. Încearcă, subconştient, poate, un sentiment al continuităţii, leac împotriva tristeţii, însingurării, suferinţei. „Am devenit o familie“, spune Silvian. „Ieri, cel mai tânăr dintre noi, *Alex Hoisan*, de opt ani şi jumătate, a «făcut» toată ziua 100 de pachetele cu dulciuri şi fructe pentru bunici“. Dar florile, broşura „40 de ani de parteneriat F.C.E.R.–JOINT“, conţinutul pachetelelor n-ar fi existat fără sponsorizarea obţinută de una din membrele de onoare ale echipei: *Jeanina Ilie*, care lucrează la Sectorul de Dezvoltare Comunitară şi Proiecte de Finanţare a F.C.E.R., sector foarte „productiv“, condus de ing. *Mirela Aşman*. Jeanina a obţinut 6.000 lei de la S.C. Supercom S.A. pentru acţiunile lunii martie, inclusiv Purim. „Tot ea ne-a făcut rost de mici sponsorizări pentru Tu Bişvat: ghivece cu flori, fructe, sucuri ş.a., a adus artişti care să vină pentru mini-recitaluri la Cămin, a ales mărţişoarele, dulciurile pentru duminica asta. O altă voluntară de onoare este *Silvia Simovici*, care ne ajută să facem cumpărături“, continuă Silvian. „Cred că «prăpastia» între generaţii este o prejudecată“, susţine doctoranda în telecomunicaţii multimedia, ing. *Monica Lăzărescu*. „Ne regăsim multe din propriile experienţe în istorisirile bătrânilor, sigur – altfel şi, totuşi, asemănătoare. Cred că viaţa este scena pe care fiecare «joacă» rolul propriului destin. Dar tot ce stă în puterea noastră e să ne ajutăm unii pe alţii“. Înţeleg, din definiţia pe care o dă evreităţii, că, pentru ea, noţiunea are dimensiuni universale şi naţionale: sprijin indiferent de etnie, religie, conştiinţa că Dumnezeu este Unul pentru toţi, dar şi tradiţiile deprinse în casa bunicilor, istoria poporului evreu, combaterea antisemitismului,

IULIA DELEANU

Continuare în pag. 30

Interesantă plimbare pe străzile Budapestei

Revista britanică „The Economist" apare de 136 de ani şi este considerată o publicaţie de referinţă pentru mediile de afaceri şi cele politice din toată lumea. Conform tradiţiei, niciodată articolele nu sunt semnate, aşa că nu ştiu cine e corespondentul care a fost trimis la Budapesta ca să prezinte *capitala maghiară şi viaţa politică şi* economică din Ungaria. Ziaristul britanic începe prin a face un tur al oraşului, pe urmele geniilor pe care Ungaria le-a dat lumii. În timp ce citeam, mi-am dat seama că aproape toate numele citate sunt ale unor evrei maghiari. Aşa că vă redau acest capitol introductiv al reportajului, subliniind în text personalităţile de origine evreiască.

„Am descoperit un gol în piaţa ungară a turismului. Există tururi ale vinului, şi vacanţe ecologiste, sejururi la herghelii, vânători şi festivaluri ale cârnaţilor. Dar cei cu preocupări mai intelectuale în mod sigur s-ar înscrie la un tur al geniilor. Pentru că această mică ţară din Europa Centrală a produs un număr disproporţionat de genii, în special oameni de ştiinţă, dar şi titani ai culturii.

Turul ar trebui să înceapă de la noua placă de pe strada Honved, de lângă Parlament. E o piesă splendidă cu un basorelief al fizicianului *Edward Teller*, pus pe o placă de marmură neagră. Teller a locuit aici, înainte de a emigra în Statele Unite, unde a devenit cunoscut ca „părintele bombei cu hidrogen" şi probabil a inspirat personajul dr. Strangelove, din filmul cu acelaşi nume. De aici vom merge pe strada Bajcsy-Zsilinszky, unde altă placă îl comemorează pe *Janos von Neumann*, care a lucrat cu Teller şi, totodată, a dezvoltat teoria jocurilor şi cibernetica. Apoi mergem pe strada Falk Miksa, pe care a locuit un timp *Dennis Gabor*, care a inventat holograma. Am putea vizita şi casa lui *Eugen Wigner*, care a luat Premiul Nobel pentru Fizică, şi pe cea a lui *Leo Szilard*, care a lucrat un timp cu Albert Einstein şi a contribuit la fabricarea primei bombe atomice. Apoi trecem pe la Universitatea Semmelweis, numită astfel după dr. *Ignac Semmelweis*. La mijlocul secolului al XIX-lea, Semmelweis a devenit cunoscut ca „salvatorul mamelor" după ce a descoperit că mai puţine femei mureau la naştere de febră puerperală dacă medicii lor îşi spălau mâinile înainte de operaţie, în special dacă ei participaseră înainte la o autopsie. Astăzi pare o chestiune de bun simţ, dar atunci a fost o idee revoluţionară, respinsă de o mare parte a medicilor.

Alături de bomba cu hidrogen şi holograma, ungurii au dăruit omenirii o mulţime de invenţii, incluzând pixul cu bilă al lui *Laszló Biró*, carburatorul creat de *Donát Bánki* şi *János Csonka* şi discurile LP inventate de *Peter Goldmark* (n.n. - care a avut şi un rol esenţial în inventarea televiziunii color). *Albert Szent-Gyorgy* a luat Premiul Nobel în 1937, pentru sintetizarea vitaminei C, extrasă din páprika. Doi dintre cei mai mari regizori de film din secolul XX au fost unguri: *Sir Alexander Korda* (n.n. - născut Sandor Kellner) şi *Michael Curtiz* (n.n. - născut Marco Kertesz Kaminer, regizorul filmului „Casablanca", dar şi a peste 150 de filme în Anglia şi Statele Unite). *Andre Kertesz* a onorat arta fotografică, în timp ce *Endre Friedman*, mai cunoscut sub numele de Capa, a reinventat foto-jurnalismul şi a debarcat, cu primul val de soldaţi, pe coasta Normandiei. Turul se poate încheia pe strada Sziv, unde o placă îl comemorează pe *Arthur Koestler*, care a trăit aici.

*

După acest tur, alături de reporterul britanic, poate v-aţi pus aceeaşi întrebare ca şi mine: oare câte genii ale „naţiunii maghiare" au murit în 1944-45 la Auschwitz, o dată cu zecile de mii de copii deportaţi acolo? Unul dintre ei a scăpat: *Imre Kertesz* (Premiul Nobel pentru literatură).

Un sigiliu de pe vremea primului Templu

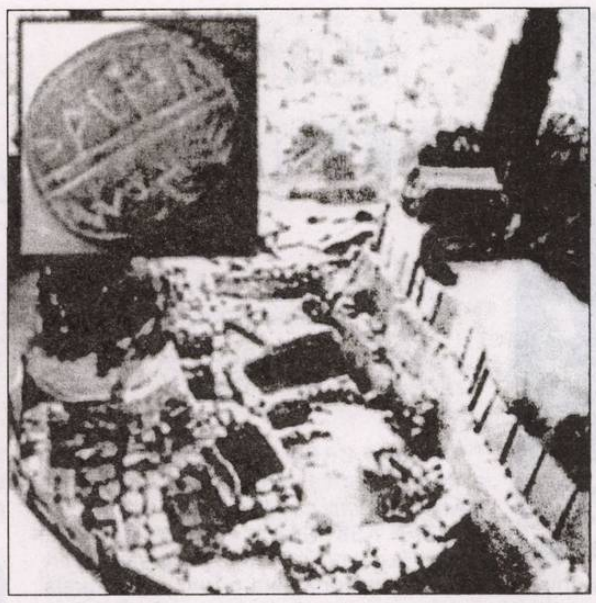

La Ierusalim a fost descoperit un sigiliu din sec. VIII î.e.n., din vremea primului Templu. El dovedeşte că acum 2700 de ani, negustorii începuseră să pună pe sigilii numele lor în locul diferitelor simboluri, cum era obiceiul în secolele anterioare.Sigiliul poartă numele ebraic al lui Rephaihu ben Shalem. Alături de sigiliu au fost descoperite resturi de vase de lut din acelaşi secol.

O problemă de viaţă şi una de matematică

Imaginaţi-vă că vă aflaţi într-un oraş în care străzile nu au nume, dar în care trebuie să găsiţi pe cineva. Cum îl găsiţi? Problema aceasta nu e pur teoretică: e suficient să vă imaginaţi că sunteţi la Tokyo sau în orice alt oraş mare din Japonia. Problema, fiindcă e chiar o problemă, a fost formulată matematic de un profesor israelian, Benyamin Weiss, acum circa 40 de ani, şi e cunoscută ca „Problema colorării drumurilor". Ea a rămas nerezolvată timp de 38 de ani, dar acum soluţia a fost găsită tot de un matematician israelian şi va fi publicată în „Israel Journal of Mathematics". Autorul este prof. Avraham Trahtman (63) de la Universitatea Bar Ilan. Dramatic în această poveste este începutul vieţii în Israel, după imigrare. Sosit în 1990, din Rusia, matematicianul Trahtman a lucrat ca paznic timp de cinci ani. Norocul lui a fost că la un moment dat

a aflat că la universitate lucrează ca profesor Stuart Margolis, un profesor american, care făcuse Alia o dată cu el, în 1990. Avraham Trahtman e născut la Ekaterinoslav, în Siberia, şi a lucrat în cercetare la Akademgorodok, lângă Novosibirsk. Nu a fost acceptat ca profesor universitar fiind evreu (de aceea a şi emigrat), dar lucrările lui îi erau cunoscute lui Margolis şi celor din domeniul său de specialitate. Stuart Margolis lucra în acelaşi domeniu de cercetare ca Avraham Trathman, cel al „teoriei semi-grupurilor", capitol al algebrei, utilizat la verificarea teoriilor din informatică, şi l-a recomandat pe Trahtman pentru angajare, ca profesor şi cercetător. „Trahtman este un om rezervat şi foarte modest, dar cu un IQ deosebit de ridicat. Dumnezeu l-a înzestrat cu o mare cantitate de materie cenuşie. Mă bucur că îşi va publica descoperirea într-o revistă israeliană, deşi orice revistă de matematici din lume ar fi fost bucuroasă să o tipărească" - a spus Margolis. Descoperirea lui Avraham Trahtman are aplicaţii şi pe Internet: dacă un mesaj a fost pierdut în această imensă reţea, prin sistemul „instrucţiunilor sincronizate" el poate fi regăsit.

Şi dacă Apocalipsa va veni...

Lumea a învăţat ceva din legenda biblică a lui Noe: dacă se va întâmpla un eveniment ecologic grav, este bine să fim pregătiţi. Cei care vor supravieţui, vor lua viaţa de la capăt... Guvernul norvegian a construit, în beneficiul umanităţii, sub un munte acoperit de gheţurile polare din arhipelagul Svalbard, aşa-numitul „Svalbard Global Seed Vault", un depozit indestructibil în care sunt adunate seminţele a 200.000 de specii de plante de pe toate continentele. O organizaţie internaţională (CGIAR) are mai multe centre răspândite în lume, în care păstrează 600.000 de mostre de seminţe. De curând, în decembrie 2007, Israelul a inaugurat propria sa rezervă de seminţe, care se află sub clădirea Ministerului Agriculturii din Rishon LeZion, la mulţi metri sub pământ, sub ziduri groase de beton. Această rezervă genetică păstrează, la minus 20°C, zeci de mii de seminţe de plante, nu numai din Israel, în starea lor naturală, înainte de a fi fost afectate de operaţiuni de inginerie genetică. Oricând asemenea stocuri genetice originale pot permite unei populaţii afectate de o catastrofă globală să ia viaţa de la început, multiplicând seminţele plantelor agricole. Seminţele sunt păstrate în folii de aluminiu, pliate în cinci straturi, puse în cutii sigilate, care sunt aşezate pe rafturi înalte. Temperatura scăzută şi accesul limitat la oxigen încetinesc mult procesele metabolice din seminţe, asigurându-le o îndelungată capacitate de germinare.

Primul automobil israelian cu hidrogen

La începutul acestui an, au fost anunţate primele teste de teren ale automobilului electric israelian. La câteva zile după aceea a urmat un alt anunţ, care marchează intrarea Israelui în domeniul de perspectivă al maşinilor cu combustibil alternativ: primul automobil alimentat cu hidrogen. El se află în faza terminării proiectării şi testării unui rezervor pentru hidrogen. Acest gaz, foarte inflamabil, e extrem de periculos în folosirea pe automobile, fiindcă un accident al maşinii, o ciocnire, poate provoca o explozie puternică. În toată lumea se află în studiu tehnologii de stocare în siguranţă a hidrogenului, care ar urma să alimenteze motoarele automobilelor viitorului. Proiectul israelian se desfăşoară în colaborare cu institute din Rusia şi Germania. Rezervorul israelian poate stoca o cantitate dublă de gaz faţă de prototipurile existente. El cântăreşte 50 kg şi asigură combustibil pentru rulajul unui automobil, 600 km. Rezultat a trei ani de cercetări şi a 120 de experimente, noul rezervor va fi testat în Germania.

Un doctor ca un rabin

Despre Judah Folkman atât colegii, cât şi pacienţii vorbesc numai cu superlative: „un gigant în domeniul lui", „un vizionar", „un geniu", „un savant aflat cu un pas înaintea epocii sale". Lui Judah Folkman i se recunoaşte, în lumea ştiinţifică, meritul de a fi revoluţionat tratamentul cancerului. Director al Departamentului de biologie vasculară la Spitalul pentru copii din Boston şi profesor de chirurgie pediatrică la Facultatea de Medicină de la Harvard, Judah Folkman a fost primul care a sugerat prevenirea angiogenezei (adică a creşterii de noi vase de sânge) ca o metodă de „a înfometa" tumorile maligne şi a le distruge astfel complet. Judah Folkman s-a născut, în 1933, la Cleveland, ca fiu al unui rabin. După cum declara el, toată viaţa a căutat să respecte sfatul tatălui său de a fi „un doctor ca un rabin" (*a rabbi-like doctor*), adică de a fi nu numai un diagnostician, ci şi un medic uman, un sprijin moral şi psihic pentru pacienţii săi. Le spunea studenţilor: „Atunci când vorbiţi cu familia despre pierderea unei fiinţe dragi, vorbiţi-le ca şi cum aceasta ar fi încă în viaţă, fiindcă rudele nu au absorbit încă şocul provocat de moartea sa". După cum spun colegii săi, capacitatea de muncă a lui Judah Folkman era uriaşă - lucra câte 21 de ore pe zi. Ziua opera şi noaptea lucra în laborator, până la ora 2 a.m. Când, în 1960, a emis ipoteza distrugerii tumorilor prin anihilarea vaselor de sânge care le alimentează, a fost luat în râs.Acum există şase medicamente care sunt destinate prevenirii angiogenezei. Ele sunt folosite în tratarea cancerelor de colon, de plămân, de rinichi, de ficat şi a melanomei multiple. Cercetările lui Judah Folkman au dus la noi tratamente pentru refacerea ţesuturilor necrozate ale inimii, restaurarea ţesuturilor distruse de diabet şi îmbunătăţirea vederii la pacienţii cu degenerescenţă maculară. Cu ani în urmă, Folkman, împreună cu un coleg, a creat aşa-numitul „plastic poros", care a permis fabricarea contraceptivului implantabil, cu acţiune întârziată, „Norplant".

Judah Folkman a murit în ianuarie, de inimă, pe un aeroport, în drum spre un congres ştiinţific.

Liviu Librescu, personalitatea care a inspirat cea mai mare admiraţie în S.U.A., în 2007

Profesorul evreu de origine română, Liviu Librescu, cel care a fost ucis într-un atac la Universitatea Virginia Tech, în timp ce încerca să salveze vieţile studenţilor săi, a fost declarat personalitatea care a inspirat cea mai mare admiraţie în 2007, potrivit unui sondaj al organizaţiei Beliefnet. Organizaţia Beliefnet a lansat site-ul său în 1999, el fiind dedicat oferirii de informaţii despre toate religiile. Sondajul a fost realizat pe Internet, iar profesorul Librescu a fost declarat personalitatea care a inspirat cea mai multă admiraţie în 2007, de peste 80%, din cei 93.000 de respondenţi. Marilena Librescu, soţia profesorului, a declarat pentru Beliefnet că „nu este surprinsă de rezultatul sondajului. Îl ştiam pe Liviu foarte bine şi i-am înţeles ultimele decizii din viaţă. Nu putea să sară primul şi să-i lase pe studenţi în clasă". Văduva profesorului de la Virginia Tech a spus că mulţi dintre studenţii salvaţi de Librescu i-au scris după atac, povestindu-i ultimele clipe ale soţului ei. „Nu am pierdut doar un profesor, un mentor, dar şi pe al doilea tată", au spus ei.

Pagină realizată de
ANDREI BANC

FONOTECA

JEAN ASKENASY

„Neuroştiinţa nu poate fi practica elemente de bază ale filosofiei şi al

Vizita în România a unei somităţi din lumea medicală israeliană mi-a stârnit dorinţa, legitimă pentru orice jurnalist, de a realiza o „Fonotecă R.E." cu un om – şi ce om – vindecător de oameni. Profesorul dr. **Jean Askenasy** *a dedicat o întreagă dimineaţă convorbirii noastre, care, în parte, s-a desfăşurat cu reportofonul în acţiune.*

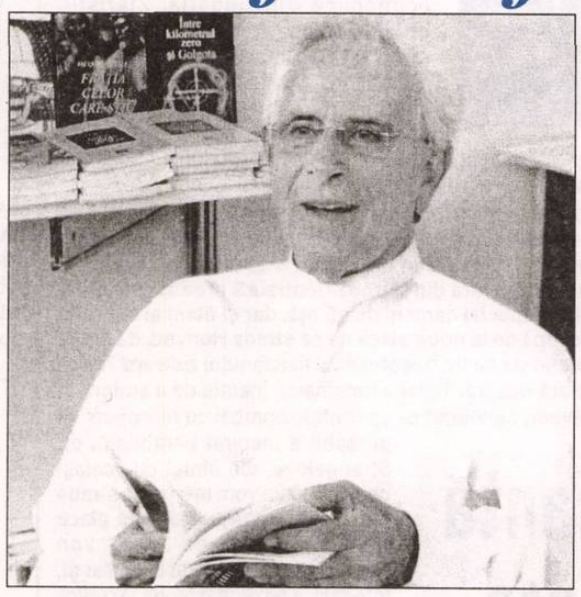

AVRAM CROITORU: - *Care au fost amintirile pe care le-aţi luat în bagajul memoriei atunci când aţi făcut Alia?*

JEAN ASKENASY: - În acel moment, bagajul la care vă referiţi aş putea să-l împart în două dat fiind că memoria este o funcţie cerebrală constituită dintr-o memorie de lucru, imediată, adică experienţa omului de fiecare zi, experienţă din care o parte se consolidează şi trece în aşa-zisa memorie de depozit, care se află într-o regiune a creierului denumită în neurologie hipocamp. Este o regiune unde există toate dosarele de memorie în ordine perfectă, dosare care conţin ceea ce rămâne înregistrat în memorie. În măsura în care apelăm la această arhivă şi scoatem dosarele din raftul 68 de pildă, cel puţin de două ori pe an, ele se menţin acolo. Dacă trec trei, patru ani fără a apela la acel raft, dosarul începe să se subţieze şi se stinge încet, până la dispariţie, iar în locul lui apar noi dosare. Ceea ce mi s-a înregistrat mie atunci, la perioada Alialei, în memoria hipocampică sunt şi evenimente foarte neplăcute pe care mi le amintesc acum, când scot acest dosar.

Dosarele din hipocamp

- *Aflat în care raft?*

- Întâmplarea face că, de când am scris cărţile „Creierul şi universul său" şi „Un minim despre conştiinţă necesar unui intelectual din mileniul al treilea", am umblat destul de des la acest dosar. Aşa că îmi este viu şi deloc greu să vi-l expun.

*

- *Unde se află raftul?*

- După cel al profesiei, care conţine documentaţia mea de toate zilele în domeniul neurologiei şi somnologiei.

- *Anul?*

- 1972. Perioada dintre februarie şi 31 octombrie când, la ora 5:35 de minute, am părăsit aeroportul Otopeni, iar la ora 8:07 am descins din avionul Tarom la Lod. În acel moment s-a petrecut un fapt deliberat, pe care o să vi-l spun imediat, dar, ca să respectăm ordinea cronologică, trebuie să menţionez că plecarea mea s-a bucurat şi de sprijinul unei funcţionare care mi-a fost multă vreme pacientă. Ea m-a ajutat, lucru benefic pentru tensiunea în care mă aflam, ca să pot pleca înainte cu o săptămână, de 7 noiembrie, când eram programat. La aeroportul Otopeni, spre bucuria mea, am fost condus de toţi prietenii – doctori, asistente, portari – de la Spitalul nr. 2 C.F.R., unde fusesem şeful secţiei de neurologie. Tot timpul zborului, 2 ore şi 30 minute, din cauza tensiunii în care mă aflam, s-a produs un proces cerebral pe care într-o zi voi avea răgazul să-l explic mai pe larg.

„De ce mi-am pus o piedică"

- *Cum se manifesta starea de tensiune în care vă aflaţi?*

- Aveam senzaţia că avionul se întoarce înapoi şi atunci apăsam cu toată puterea pe scaunul din faţă; mâna se opunea senzaţiei de revenire spre Otopeni. În momentul când am coborât scara avionului la Lod, pe ultima treaptă mi-am pus singur o piedică, piciorul drept pe cel stâng, şi am căzut pe jos, unde am sărutat asfaltul călduţ. Aceste lucruri sunt bine fixate în memorie, aşa că nu mi-a fost greu să le redau.

*

Un ipotetic „mâine"

- *Încărcătura emoţională de care aţi vorbit se datora, desigur, plecării.*

- Orice plecare definitivă dintr-o ţară în alta este un cutremur, însă, pot spune că starea mea raţională din acea perioadă se redusese la unu la sută. Ceea ce mă domina era frica îngrozitoare trăită în 1972 când, fără să ştiu că mă aflam pe lista cu care venise Golda Meir la întâlnirea din mai cu Ceauşescu şi pe care acesta o aprobase deja, deci fără a şti acest lucru, i-am crezut pe cei de la Securitate care au venit să-mi spună că mă vor ajuta să pot emigra dacă-i sprijin să facă un inventar fictiv cu lucrurile pe care o să le las în urma mea, evident de bună voie.

● Diploma de „Cetăţean de Onoare" al oraşului Jeruham

- *Ce vârstă aveaţi?*

- 42 de ani neîmpliniţi, iar băiatul meu avea 13 ani. Nadir este azi profesor în medicină. Am plecat împreună cu familia imediată.

- *Părinţii?*

- Să vă spun. Fiind fiu unic, am avut o legătură deosebită cu măicuţa mea, pe care o chema Roza, fiinţa care mi-a fost cea mai apropiată; pe tata l-am iubit enorm şi l-am respectat. În aprilie 1961, când tata s-a pensionat şi s-au gândit să emigreze în Israel, mama a spus că nu pleacă fără fiul ei. Atunci, ofiţerul de la Interne, a invocat argumentul că „fiul dumitale e medic specialist şi nu poate să plece împreună cu dumneavoastră. El o să plece mâine". A convins-o, şi părinţii au emigrat.

- *A durat cam mult acel „mâine".*

- 11 ani şi jumătate.

*

- *Şi ce aveaţi în bagajul memoriei?*

- Sunt medic de 54 de ani, din care de jumătate de secol sunt medic neurolog. În cărţile mele, inclusiv în cea scrisă în limba ebraică, am menţionat că port în mine mitologia mea neurologică.

- *Din cine este constituită?*

- Din punct de vedere psihologic, social şi conceptual, profesorii Vlad Voiculescu, Oscar Sager şi Arthur Kreindler au contribuit efectiv la formarea mea ca medic neurolog. Pe ei i-am luat ca model din fragedă tinereţe şi îi port mereu cu mine.

Mitologia mea neurologică

- *Cum îi purtaţi în amintire pe fiecare dintre cei care au făcut parte din acea tripletă de aur profesorală?*

- Am să încep cu Arthur Kreindler, care era o minte foarte acută. Avea un bagaj cultural pe baza căruia îşi permitea ca în expunerile sale neurologice să facă uz de un larg orizont de cunoştinţe care depăşea cu mult cadrul strict al domeniul şi te obliga la anumite incursiuni pentru a înţelege profunzimea ideilor lui. Personalitatea sa depăşise graniţele ţării ca renumit neurolog în domeniul afaziei, epilepsiei şi, în ultima perioadă a vieţii, s-a dedicat interpretării neuro-cognitive a operei lui Shakespeare. Era un neurolog care ajunsese la un incitant grad de preocupări culturale...

- *Îi plăcea şi să picteze...*

- După ce a vizitat Israelul, a făcut nişte picturi peisagistice foarte reuşite.

- *Unde l-aţi avut profesor?*

- El a înfiinţat Institutul de Neurologie pe strada Povernei. Acolo mi-am făcut doctoratul avându-l conducător ştiinţific pe profesorul Kreindler. De câte ori mă duceam în biroul său de la Spitalul Central, unde era Clinica de Neurologie a Academiei, mă primea cu zâmbetul pe buze şi adesea îmi repeta: „Tu eşti băiat deştept; o să te descurci singur!".

- *Despre profesorul Sager?*

- Era dintr-o familie modestă. Tatăl său, un croitor din Moldova, a avut trei copii şi toţi au ajuns pe culmi în domeniile lor de specialitate. Cel de care vorbim a avut un frate profesor universitar de matematică şi altul inginer, care a făcut celebra piaţă din Ploieşti. Odată, pe când eram acasă la Oscar Sager, au venit ministrul sănătăţii şi renumitul profesor Burghele. Nu voi uita acele momente. Ei s-au retras în birou, iar eu stăteam de vorbă, în salon cu Berta, soţia lui, care începuse să se uite cam des la ceas. Aştepta ceva. Pe faţă a înflorit un zâmbet când l-a văzut pe Oscar Sager că iese din birou, se aşează pe un scaun în faţa aparatului de radio şi ascultă liniştit ştirile de la „Kol Israel". După ce s-au terminat, cu cea mai mare naturaleţe s-a întors în birou pentru a-şi continua discuţia cu cei doi oaspeţi de seamă.

- *Şi el v-a fost profesor?*

- Nu, cu el am dat teza de specialitate, în care am tratat problema tuberculozei creierului mic. Am fost fericit când acest om taciturn, un „urs bună, mi-a făcut plăcere s am cântat, am fluierat, nu m bucuria. Volumul lui de cu talentul de a sesiza as mecanismelor creierului e îndrăgostit de problemele pasiunea lui.

În acelaşi compartiment sufletesc

- *urm*

- adm adm

compartiment sufletesc, p iubit şi l-am luat ca mod imaginea spre care tindea relaţia cu pacientul. Voicu egal cu bolnavul din faţa lu doare capul", pe el începea înţeleagă unde îl doare, în apăsare, de flacără, de îm diagnostic. Voiculescu neurologie patru-cinci ore curent cu cele mai noi cuc când România era închisă relaţiile sale profesionale, primească reviste din străi

- *I-aţi fost alături la Clin*

- Specializarea, perfe le-am făcut la Clinica de N păstrat legătura, mă cons probleme. Am fost atât de împlinit 80 de ani, mi-a tri ce urma să aibă loc la Ac urma aniversării trebuia să am rugat-o pe Rita, soţia transport aerian încât azi la amiază să pot ţine confe jumătate de strădanie, nu Aşa că i-am scris profeso asumându-mi subvenţio poarte numele şi pe care să să vină în Israel la specializ pe nume Goldştein, care, d la Centrul Medical „Shiba" în România, iar după un ti

- *Aţi lucrat la „Shiba"?*

- Mulţi ani; până în 199

- *Şi ce face pensionaru*

- Predau în continuare şi am fost numit de către al Justiţiei în completul Este un capitol nou, experi israeliană ca un neurolog

● Alături de Lamia şi Radu Beligan, Mariana Valeria Stoica şi Costel Safirman

Visul, între Biblie şi poezia lui Borges

În Aula Magna a Bibliotecii Academiei Române, Ziua Mondială a Somnului, 14 martie a.c., a fost marcată prin lansarea volumului scris de prof. univ. dr. *Jean Askenasy* **(Israel), „Enigmele somnului". Cartea, elogiată de vicepreşedintele Academiei Române, prof. univ. dr.** *Dan Berindei***, a beneficiat de călduroasa recomandare a preşedintelui Academiei Oamenilor de Ştiinţă, prof. univ. dr.** *Irinel Popescu***. Relaţia vis-literatură S.F. a fost evidenţiată de scriitorul** *Dorel Dorian***, redactor şef al R.E., care a amintit vizitele la redacţia noastră şi prezenţa în paginile revistei a eminentului savant israelian, născut în Bulgaria, format spiritual în România. Directorul Editurii Medicale, care a publicat lucrarea,** *Mihai Mihailide***, a mulţumit vorbitorilor. Cuvântul autorului s-a constituit într-o fascinantă incursiune în lumea somnului, în care ştiinţă şi artă au deschis publicului gustul pentru lectura unei asemenea cărţi. Printre participanţi s-au aflat numeroase personalităţi ale vieţii ştiinţifice, culturale româneşti, lideri ai F.C.E.R.**

„SOMNUL - O PROBLEM

Fragmentele din prelegerea profesorului Jean Askenasy sunt o fereastră prin care ilustrul neuropsihiatru ne-a familiarizat cu problemele asupra cărora se apleacă zilnic, în încercarea de descifrare a „Enigmelor somnului".

● „14 martie este ziua pe care William Dement, Bill, cum îi spun apropiaţii, savantul care a descoperit legătura între mişcările oculare din somn şi vis, a declarat-o Ziua Mondială a Somnului, cu scopul de a atrage atenţia umanităţii că *30% din populaţia globului suferă de tulburări de somn*. Azi dimineaţă am primit un *e-mail* de la Bill, care-mi scria: *I am with you*".

● „Bolile somnului sunt somno lipsa de somn [...]. Teste, efectu Rechtschaffen pe 500 de şobolani, au că niciunul nu a putut supravieţui făr un timp care depăşeşte o lună şi ju Omul îşi petrece o treime de viaţă în *Bolile somnului pot fi prevenite şi tra*

● „Cartea, dedicată profesorul Oscar Sager, a fost scrisă pe pă străbunului nostru, Maimonide, şi a a Bucureşti. Ea pleacă de la o problem controversată: somnul este sau nu lega doi centri nervoşi, starea de veghe ş de somn? Profesorul Gheorghe Mari răspuns: *Somnul este o problemă a în*

ă fără a cunoaşte culturii generale“

spus: „Ai făcut o teză
c“. După asta, trei zile
cum să-mi exteriorizez
, profunzimea gândirii,
ştiinţifice, logice ale
totul deosebite. Era un
lui, iar eu am preluat

lem de ce l-aţi lăsat la
ofesorul Voiculescu.
e Artur Kreindler l-am
e Oscar Sager l-am
m-am simţit în acelaşi
Voiculescu în plus l-am
esional. El reprezintă
iu eu, ca neurolog, în
vea darul de a se simţi
bolnavul îi spunea „mă
oară capul şi încerca să
c şi sub ce formă - de
ură - şi aşa ajungea la
capacitatea de a citi
ntru ca să fie mereu la
domeniu. În acel timp,
ea posibilitatea ca prin
tima ce i se purta, să

rea, doctoratul, toate
gie. Şi după aceea am
cu dânsul în diverse
ţi încât, atunci când a
nvitaţie la sărbătorirea
e. Pentru că în ziua ce
conferinţă în Japonia,
să caute o soluţie de
a Bucureşti, iar mâine
n Japonia. După o zi şi
ăsit nici o posibilitate.
explicându-i situaţia şi
unei burse care să-i
rde unei persoane care
a venit un tânăr doctor
ase luni de specializare
el-Hashomer, a revenit
făcut Alia.

m-am pensionat.
Askenasy?
rofesor la Universitate
erul Sănătăţii şi de cel
decată al tribunalelor.
l, pentru jurisprudenţa
articipe la elaborarea

● Împreună cu soţia, Rita – în vizită la Academia Română

● Tatăl şi fiul

unor sentinţe. Discuţiile cu judecătorii în jurul unor cazuri de neurologie îmi prilejuiesc mari satisfacţii intelectuale.

*

Râsul

- Prin similitudine de nume cu doctorul care a beneficiat de bursa oferită de dumneavoastră, o să vă amintesc ce spunea dr. Geoffrey Goldstein, de la Temple University: „Râsul lungeşte viaţa, micşorează stresul, vindecă durerile de cap şi reduce tensiunea nervoasă“.

- Eu sunt convins că umorul şi râsul fac parte dintr-un fenomen caracteristic unei minţi, unui creier sănătos, cu largi orizonturi, cu performanţe. Râsul, produs secundar al unei stări cerebrale care se cheamă înţelegerea umorului, este categoric o activitate pozitivă sănătăţii.

- Şi îl veţi prescrie într-o virtuală reţetă?

- Da. În momentul când vom ajunge să prelungim viaţa până la 120 de ani, inclusiv a celor bolnavi de cancer, S.I.D.A., boli degenerative, atunci o să ne ocupăm serios şi de efectul râsului asupra hipertensiunii.

*

- Veniţi des în România?

- Şocul trăit la plecare m-a marcat foarte puternic şi a făcut ca timp de aproape 18 ani să nu mai revin.

- Acum reveniţi destul de des, deşi primele rădăcini nu le aveţi în acest pământ. V-aţi născut la Sofia şi, până la vârsta de 9 ani, aţi trăit la Paris.

Deschiderea necesară

- Orice fiinţă umană care de la 9 ani a făcut aici un an şi jumătate şcoala primară, opt ani liceul, facultatea, trei ani specializare, cinci ani doctoratul... Perioada de la 9 la 42 de ani este, cred, una dintre cele mai frumoase din viaţa unui om ajuns, ca mine, la vârsta de 78 de ani. Aici au fost primii prieteni, prima dragoste, primele experienţe de viaţă – astea nu se uită. România mi-a oferit prietenii cu oameni deosebiţi.

- Cum sunt...

- Criticul de artă Radu Ionescu sau actorul Radu Beligan... Uite, ieri, mi-a adus Horaţiu Mălăele acest *desen făcut de el, o caricatură-autoportret*, dedicată: „Jeanului şi Ritei lui“.

- Cum i-aţi cunoscut pe aceşti mari actori?

- Beligan e un apropiat al Lyei König cu care eu sunt prieten de 30 de ani. Maestrul mi-a trimis cartea sa „Însemnările unui insomniac“, o bijuterie literară pe care am citit-o de două-trei ori ca s-o savurez bine. Legat de personalitatea lui Beligan, îmi aduc aminte de o secvenţă trăită la unul din spectacolele lui la Teatrul „Cameri“ din Israel. *Reţinut fiind de probleme profesionale*, întârziasem puţin, aşa că m-am refugiat la galerie. În dreapta mea auzeam şoaptele unui tată către fiul său. Îi traducea cuvânt cu cuvânt replicile în ebraică. La un moment dat, mi-am dat seama că tatăl îi şoptea fiului replica înainte ca Beligan s-o fi rostit pe scenă. Acest lucru m-a frapat aşa că, în pauză, i-am cerut lămuriri. Mi-a spus că îl văzuse, încă de la Bucureşti pe Beligan în rolul lui Ianche şi în piese de Caragiale, iar pe noptiera sa are mereu un volum de literatură română din care citeşte câteva pagini înainte de a adormi.

- Sunteţi un eminent neurolog, cu deschidere spre teatru, spre literatură...

- De la Voiculescu şi de la Kreindler am învăţat că practicarea neurologiei fără a avea un orizont larg, dăunează bolnavului. Pentru ca să realizezi perceptul de medicină în general – *primum non nocere* – este necesară o deschidere culturală pentru a te putea apropia de toate categoriile de bolnavi.

*

Apogeul naturii

- Medicina, ca ştiinţă...

- Medicina nu este o ştiinţă, este o meserie aidoma celei a cizmarului sau a croitorului, care necesită însă cunoştinţe legate de obiectul de lucru care este fiinţa umană.

- Aţi spus că nu este o ştiinţă?

- Exact aşa am spus. Medicina are în ea cam 40 la sută ştiinţă, 50 la sută artă şi 10 la sută elemente de intuiţie greu de caracterizat. Este o artă de a şti să predai studenţilor, discipolilor cunoştinţele necesare şi de a te comporta cu bolnavul. În ultimul deceniu, neurologia tinde să-şi mărească, dincolo de 40 la sută, conţinutul ştiinţific devenind o neuroştiinţă care nu poate fi practicată fără a cunoaşte elemente de bază ale filosofiei, ale culturii generale.

- Cum aţi ajuns dumneavoastră la medicină?

- Orice mamă de evreu vrea să-şi vadă băiatul doctor.

- Dar la neurologie?

- Pentru că meandrele şi necunoscutul creierului sunt cele mai temerare, creierul este cel mai nobil organ, este organul suprem pe care l-a realizat natura. Dacă te gândeşti la splendorile care există în natură, la Carpaţi şi la Marea Neagră...

- „...la Sinai şi la Kineret“.

- Desigur. Iar dacă te întrebi ce este mai minunat: leopardul, păsările cântătoare, delfinul, omul îşi dă seama că, din tot ce există în corpul animal, creierul este apogeul naturii.

*

Convorbirea noastră s-a prelungit, transformându-se într-o foarte agreabilă şuetă. Aşa am aflat că îi place să asculte muzică clasică, să admire operele de artă, mai ales când acestea îi sunt prezentate de soţia sa, o fină cunoscătoare, care s-a dedicat de 20 de ani domeniului „art nouveau“, că are o societate ştiinţifică profilată pe problemele somnului şi o organizaţie umanitară care îi ajută pe olimi *din rândul cadrelor medicale. Ascultându-l, mă gândeam la frumoasa evoluţie a medicului de circă din Leordeni-Argeş, a doctorului de la Spitalul Central, a şefului de secţie dintr-un alt spital bucureştean, ajuns un savant apreciat deopotrivă de pacienţi şi de confraţii cu care se întâlneşte la congrese mondiale. Nu mi-am putut abţine remarca: „Deşi v-aţi ocupat o viaţă de studiul somnului, viaţa nu a fost un somn“. Imediat a sosit replica: „Nici n-ar fi fost bine, pentru că aşa cum spunea renumitul cercetător Llinas: „Viaţa e o formă tranzitorie de luptă contra eternităţii, care este moartea“. Iar Jean Askenasy, acest om fermecător, s-a dovedit a fi nu doar un luptător, ci şi un învingător.*

AVRAM CROITORU

„Enigmele somnului” şi dezlegarea lor – provocare pentru prezent şi viitor

Prof. univ. dr. IRINEL POPESCU,
preşedintele Secţiei de Ştiinţe Medicale
a Academiei Oamenilor de Ştiinţă din România

Alocuţiune rostită la lansarea cărţii „Enigmele somnului“, a profesorului Jean Askenasy

Este o onoare deosebită pentru mine să prezint lucrarea unei *personalităţi atât de marcante ca profesorul Jean Askenasy*, reprezentant al şcolii româneşti de neurologie din România şi Israel, savant cu reputaţie internaţională binecunoscută, datorită numeroaselor studii şi cercetări întreprinse de-a lungul anilor şi publicate în cele mai importante reviste de specialitate din lume. Deşi, iniţial, am crezut că această prezentare ar fi mai bine s-o facă un neurolog, un psihiatru sau un psiholog, după ce am lecturat-o, mi-am dat seama că, de fapt, cartea intitulată „Enigmele somnului“ se adresează unui public mult mai larg. De *aceea mi-am permis să vin în faţa dvs. şi, în calitate de preşedinte* al Secţiei de Ştiinţe Medicale a Academiei Oamenilor de Ştiinţă, o instituţie care de altfel şi-a propus să fie din ce în ce mai activă în viaţa ştiinţifică a României, să vă adresez câteva cuvinte.

[...] Somnul este el însuşi o enigmă care nu de puţine ori ne sperie. „Somnul raţiunii naşte monştri“, ca să citez doar cunoscuta parabolă a marelui artist care a fost Goya. Astfel încât orice lucrare care ne mai poate risipi din angoasele legate de această stare, în care ne petrecem o treime din viaţă, nu poate fi decât binevenită. „Enigmele somnului“ este, fără îndoială, lucrarea unui neurolog de elită, a unui neurolog care nu numai că stăpâneşte foarte bine subiectul, dar care, de-a lungul timpului, a adus contribuţii importante la cunoaşterea domeniului. Aş menţiona aici cercetările întreprinse de profesorul Askenasy într-un context mai mult decât dramatic şi anume atacurile cu rachete ale lui Saddam Hussein asupra Israelului în timpul războiului din Golf. Rezultatele cercetărilor sale în ce priveşte modificările somnului în astfel de situaţii, publicate în reviste extrem de importante, au devenit ulterior de interes chiar şi pentru americani o dată cu evenimentele din 11 septembrie 2001. Tulburările de somn în condiţii de stres, tulburările de somn în condiţii de atacuri iminente. Iată un subiect pe care Profesorul Askenasy a avut mai degrabă neşansa să-l trăiască, dar care i-a permis studii şi concluzii importante şi de interes internaţional. Pe parcursul lucrării sunt analizate însă într-un mod foarte sistematizat toate tulburările majore ale somnului. Cantitatea de informaţii care ni se oferă este, pe de o parte, impresionantă, pe de altă parte, consider eu, este foarte utilă cel puţin din două puncte de vedere. Primul, ni se prezintă o serie de boli, nu atât de rare pe cât credem, dar, din păcate, foarte puţin cunoscute chiar de medici, cu consecinţe dintre cele mai triste. Boala Kleine-Levin, hipersomnia, sindromul oboselii cronice, nacrolepsia ş.a.m.d. au fost, nu de puţine ori atribuite, greşit, altor cauze, de cele mai multe ori din domeniul psihiatriei sau, paradoxal, chiar intenţiei de simulare, ceea ce pentru bolnavi s-a dovedit a avea consecinţe catastrofale.

Parcurgând cartea profesorului Askenasy, devenim avizaţi asupra acestor boli atât ca medici, pentru aceia dintre noi care practică neurologia dar, aş zice eu, chiar şi pentru medicii care practică medicina generală şi, de ce nu, alte specialităţi, cât şi pentru cei care nu sunt medici, dar vor avea curiozitatea să citească această carte. Al doilea motiv este acela că putem culege informaţii utile pentru domeniul în care ne desfăşurăm activitatea. În calitate de chirurg, am fost deosebit de plăcut surprins să aflu din cartea profesorului Askenasy că cercetări întreprinse chiar de autor şi publicate în prestigioasa revistă „Science“ au dovedit că somnul cu mişcări oculare rapide are un rol major în consolidarea

Continuare în pag. 25

Acad. DAN BERINDEI,
vicepreşedintele
Academiei Române

Copleşitoarea lume a visului

Trebuie să mulţumim cu toţii profesorului Jean Askenasy. Eu mărturisesc că bănuiam că aşa va fi, dar, pe mine cel puţin, m-a copleşit. Ne-a trecut aşa prin somn în lumea viselor şi e o stare foarte plăcută, cam ca senzaţia aceea a deplasării corpului. În orice caz, îi mulţumesc foarte mult. Îi mulţumesc şi în numele instituţiei noastre, a Academiei Române, pentru prezenţa sa şi îl mai aşteptăm.

**Cartea „ENIGMELE SOMNULUI“,
a profesorului JEAN ASKENASY,
poate fi procurată de la Editura „Viaţa Medicală Românească“, str. Ion Brezoianu nr. 27, Sector 1, Bucureşti, tel.: 021/315.60.60 (costul cărţii: 50 lei).**

**Începând cu data de 1 aprilie 2008,
cartea se poate cumpăra şi la Librăria Medicală
(lângă Primăria Capitalei)**

Ă A ÎNTREGULUI CREIER“

şi
le
dit
nn
e.
n.

eu
ul
la
ult
ei
ea
a
ui

creier. Există o legătură între somnul în stare brută şi somnul de tip extatic. Profesorii Arthur Kreindler, Vlad Voiculescu, Oscar Sager continuă teoriile profesorului Marinescu“.

● „Profesorul Liviu Popovici, care a condus primul congres consacrat problemelor somnului, autorul cărţii *Visul*, un tezaur asupra literaturii visului şi conexiunilor între vis şi artă, mi-a trimis un exemplar în Israel, cu dedicaţie pentru familia mea. Cartea m-a incitat în asemenea măsură încât am lucrat şi eu la o carte pe aceeaşi temă, care urmează să apară în Editura Medicală“.

● „Visul ne permite să avem înţelegerea metaconştiinţei: relaţia între *ego* şi ceea ce vedem. Un exemplu este *Scara Cerului*. Biblicul Iaacov visează o scară între Cer şi Pământ pe care îngeri coboară şi urcă. Ribera şi-a intitulat tabloul cu Iaacov adormit visând-o *Somnul lui Iaacov*. Brâncuşi imaginează şi concretizează *Coloana Infinitului*. În mitologia lui Mircea Eliade apare conceptul de *Axis Mundi*. Motivul *Scării Cerului* se regăseşte în arta plastică a secolelor XIII, XV, XVIII. În secolul XX, visul este înfăţişat de Salvador Dali prin metafora unei figuri feminine plutind în văzduh. Dedesubt, doi lei şi un elefant se prăvălesc asupra celui adormit care visează“.

● „În *Lumea ca voinţă şi reprezentare*, Schopenhauer scria: *Nebunia e un vis lung, visul - o nebunie scurtă*. Conform teoriei unui renumit cercetător de la Universitatea *Harvard*, din Boston, visul este provocat de o bucăţică de trunchi cerebral care nu gândeşte şi bombardează creierul, în timpul somnului, cu stimuli de diferite frecvenţe“.

● „Dinamica visului este cu totul diferită de dinamica logicii. *Visul este un fenomen care se petrece cu câteva milisecunde înainte de trezire*. Un exemplu. Cineva visează că trăieşte în timpul revoluţiei franceze de la 1789 şi că un tribunal condus de Robespierre îl condamnă la moarte prin ghilotină. Este încarcerat apoi este dus la locul ghilotinei. În clipa în care simte cum satârul călăului îi desparte capul de trunchi, omul se trezeşte. Satârul din vis era, în realitate, speteaza divanului, grea de patru kilograme, tocmai atunci căzută pe ceafa lui“.

Avanpremieră minimă

Mirodan, pe schelele tomului III...

Pus pe fapte mari, arhitect al unei construcții de amplă cuprindere, cum arată *Dicționarul neconvențional al scriitorilor evrei de limbă română*, Alexandru Mirodan răspunde solicitărilor ambițioasei întreprinderi, cu aceeași dezinvoltură, cu aceeași încredere în forțele proprii, ca atunci când deschidea șantierul (la „Revista mea"), în urmă cu peste un sfert de secol. Nu pare obosit și nici nu dă semne de plictis, care s-ar traduce prin cădere în rutină. În realizarea parametrilor fixați, el procedează la fel de riguros și cu nesmintită fantezie. Încă de la finalizarea primului volum, la Tel Aviv în 1986, acesta putea fi asemănat cu un cutezător bloc turn, cu perspective spre cele patru zări, capabil să acapareze privirile de departe, să se impună atenției și să inspire siguranță oricui caută un reper orientativ, în eventualitatea tentației de a explora labirinturile literaturii. Un al doilea turn, deopotrivă de impozant, era la dispoziția beneficiarilor în 1997. Stimulat de aprecierile publicului, constructorul și-a urmărit mai departe proiectul, adăugând cărămidă lângă cărămidă pentru întregirea edificiului, după toate exigențele performanței. În măsura în care am ajuns să citim „Minimum", fie și intermitent, am devenit martori, în avans, cum prinde contur un al treilea corp, cum se consolidează armătura componentelor și cum se confirmă coerența ansamblului. Este întru totul o lucrare spectaculoasă, înzestrată cu numeroase elemente inedite, de natură să capteze un larg interes.

Istoricii literari de profesie pot fi invidioși pe competența cu care vine să-i concureze realizatorul *Dicționarului neconvențional*. Când emigra în Israel, Alexandru Mirodan se bucura de o notorietate întemeiată pe cu totul alte însușiri. Începuturile sale publicistice la presa de tineret, imediat după 1945, au lăsat amintiri durabile. Un confrate de gazetărie, Eugen Mandric, îl evoca foarte atașat de o echipă redacțională din care mai făceau parte Radu Cosașu, Nicolae Țic, Teodor Mazilu, toți afirmați ulterior în perimetrul prozei. Mirodan a preferat să-și fructifice experiența jurnalistică în domeniul dramaturgiei. A debutat cu o piesă intitulată chiar *Ziariștii*, jucată prompt pe scenele a numeroase teatre. Au urmat *Celebrul 702*, *Șeful sectorului suflete*, cu un constant succes la public, verificat și prin montări pe scene de pe alte meridiane, din Cuba până în India, trecând prin Ungaria, Polonia, Bulgaria, Italia, Germania și pe unde vor mai fi fost traduse. Cine l-a cunoscut atunci pe dramaturg știe că a rezistat stoic la fumurile succesului, nu i-au luat mințile. Comportamentul lui va fi bine rezumat în titlul moderat al unui volumaș de proze publicate la Tel Aviv, la scurt interval după transplantare: *Ocolul pământului într-un surâs*. Pe Mirodan nu știu să-l fi văzut încruntat, mofluz. Acumula, desigur, ca noi toți, motive de nemulțumire, de iritare, confruntat cu obtuzitățile politice pe care eram obligați să le suportăm, indignat de abuzurile totalitariste. Îngrădirile sufocante ale drepturilor omului, resimțite dureros de un scriitor prin intervențiile brutale ale cenzurii l-au determinat, de altfel, să emigreze. Când eram împuternicit, în 1978, de revista „Secolul 20" să-l vizitez la Ramat Aviv pe faimosul pictor de avangardă Marcel Iancu, în vederea cristalizării unui grupaj care să-l readucă în conștiința publicului românesc, n-am ratat ocazia pentru a-l revedea pe vechiul confrate Mirodan. L-am regăsit bonom ca totdeauna, avid de taifas, cu replicile lui scânteietoare, gata să facă haz de necaz. Fiindcă, proaspăt instalat în mediul israelitean, avea firești probleme de acomodare, în primul rând nu știa limba. De angajamente pentru viitor, nu încăpea vorbă, deocamdată. Puneam țara la cale, instalați pe scaunele înalte de bar ale unei cafenele chiar pe Brodetzki Rehov, strada unde își avea locuința Marcel Iancu și unde era și *ulpanul*, instituția pentru primirea, instruirea, îndumarea noilor sosiți în Israel, din categoria lui Mirodan. Trăgeam cu coada ochiului spre partenerul de conversație; îmi părea puțin intimidat de orizonturile profesionale incerte, mai meditativ decât de obicei, așteptând, parcă, de la mine niscaiva încurajări, îndemnuri oportune, măcar o doză în plus de optimism. Desigur, alt soi de optimism decât cel instaurat pe meleagurile „de acasă" sub egida „Cântării României", de care amicul tocmai se lepădase. Mă gândeam la ultima sa producție pentru scenă, tipărită în țară: *Pasiune plus rațiune sau temă de luptă*. Suna bine ca formulă mentală. Dacă la ecuație se mai adăuga și perseverență, putea sugera un mod de a trece peste obstacole de moment. Mai aveam în vedere alt titlu al său, *Minimum*, care mai înainte de a fi pe frontispiciul unei selecții de proze, denumise o rubrică mult gustată de cititori ai săptămânalului „Contemporanul", pe vremea lui Ivașcu. De unde să ghicesc, când nici împricinatul habar n-avea că exact acesta era cuvântul cheie, emblema, blazonul predestinat a sintetiza noua etapă ce sta în fața carierei de emerit literat a convorbitorului meu. Sătul de improvizații, sastisit de colindatul diverselor redacții, mai mult sau mai puțin ospitaliere, după ce i-a mai dat Dumnezeu și conflictul cu un hapsân patron de presă, Mirodan a decis să-și ia soarta în mâini, să sfideze riscurile „junglei capitaliste" și să înființeze propriul magazin lunar. L-a botezat „Minimum", în amintirea unui trecut nu prea îndepărtat, cu care se mândrea în perfectă legitimitate. Avizul tipărit pe copertă, cu litere aldine, spunea lămurit: „revistă pentru oamenii inteligenți". Adică exigență, dar nu morgă emfatică, spirit vioi, dar nu zeflemea, inventivitate fără suficiență, operativitate, probitate concomitent cu debutonare de tot ce e rețetă șablon, protocol pedant, la antipodul diletantismelor strecurate, mascat, pe piața culturii. Spre stupoarea scepticilor, revista a depășit ferm pragul a 100 de numere, a sărbătorit, sau mai curând s-a lăsat sărbătorită la numărul 200 și-și vede calmă de drum, trecând recent, în februarie 2008, peste cifra de apariție 250. Un capital consistent, grăitor de la sine. Cum remarca B.Elvin la un popas festiv pentru „Minimum", întemeietorul s-a priceput să câștige, ca un jucător versat, plusând „pe miza maximă".

Sunt multe meritele publicației, dar titlul ei de glorie va concentra unanimitatea opțiunilor către faptul de a fi rezervat spațiu, aproape număr de număr, unor secvențe din structura *Dicționarului neconvențional*. Sub ochii cititorilor fideli, care așteaptă cu sufletul la gură fiecare număr din „Minimum", se acumulează material destinat să închege al treilea tom din vasta panoramă a contribuției scriitorilor de origine evreiască la patrimoniul nostru literar. Apariția precedentă se încheia la litera „F", cu poetul Eric Furtună. Investigațiile lui Mirodan au avansat fertil și i-au cuprins, între alții, pe Gherea cu fiii săi, pe lingvistul Al. Graur cu frații, pe aventuroasa romancieră Sorana Gurian, ca să ajungă recent în perimetrul artelor frumoase, la Jacques Herold, la Iosif Iser, indestructibil legat de generații de scriitori, la criticul Ionel Jianu, companionul de generație al lui Mircea Eliade sau Petru Comarnescu și, nu în ultimul rând, al lui Mihail Sebastian. Interferențe între destine prodigoase sunt valorificate în chipul cel mai suplu de Alexandru Mirodan. Stilul său de lucru aliază disciplina cercetătorului cu expunerea faptelor pe un ton degajat, decis a nu face uz de privilegiul cunoscătorului, încât cititorul să se simtă intimidat, ținut la distanță. Fără a cădea în cealaltă extremă, simplistă, de natură populistă, are grija de a „îmblânzi" materia, de a o face accesibilă și atractivă, printr-o aluzie spirituală, poate chiar prin asociații cu tentă metaforică, mai ales când se ajunge în zone unde primează, prin consens, speculația intelectuală. O mostră concludentă, profilul criticului Silvian Iosifescu, scutit *ab initio* de orice ariditate, alcătuit, în doze subtile, din tandrețe și abia insinuată premeditare ironică („Minimum", nr. 230, mai 2006).

*

„[...] Piesa de rezistență a lui S.I. o constituie cartea sa despre *Literatura de frontieră* (1969). Iritat de conservatorismul esteticei și istoriei literare care au trasat de-a lungul veacurilor, ca după o mare conferință de pace, frontierele ce despart arta *literară* (care va să zică poezia, proza, dramaturgia) de celelalte produse ale imaginației scriitoricești, S.I. a atras atenția, ca un justițiar, asupra persecuțiilor de care suferă alte genuri, nu mai puțin valabile: povestirile științifico-fantastice, romanul istoric (care va să zică întemeiat pe document și fapte reale), jurnalul personal, memorialistica ș.a. Printre aceștia obidiți și umiliți ai vieții literare se află și paradoxul și aforismul [...]".

Față de asemenea realitate contorsionată, Mirodan tânjește să introducă puțină ordine, să așeze lucrurile pe un făgaș al normalităților, fără mistificări și ascunzișuri. În consecință, deschide larg ferestrele (coloanele revistei) pentru a primi, democratic, păreri din toate părțile, sesizări, completări, contribuții. Pe șantier, meșterului i se alătură benevoli colaboratori („calfe și zidari" în ale scrisului), unul cu un document colecționat cine știe de când, altul cu amintiri de familie, menite să întrețină, incitant, o benefică „poștă a Dicționarului". Uneori, parteneri de dialog mai nerăbdători, poate un pic scoși din sărite de strategia mirodaniană de a-și oferi producția cu țârâita, în seriale cu cinci, șase episoade (are el rațiunile sale, fostul reporter, dacă vrea să stoarcă tot efectul scotocirilor prin culise, curat „senzaționale", ca în cazul Soranei Gurian), își arogă dreptul de a interveni intempestiv, fără a mai ține cont de regula succesiunii literelor din alfabet și, deși *Dicționarul* hălăduiește pe undeva între literele I–J (hotărât tocmai a-l scoate din uitare pe Alexandru Jar), vocile din popor vor clarificări raportate la Alexandru Vona. Ce-i rămâne lui Mirodan altceva decât să dea curs curiozității exprimate, chit că e năpădit de melancolii (și, poate, în suflet îi răspund rezonanțe lirice: „mai suna-vei dulce corn / Pentru mine vreodată"), la gândul ce distanță enormă mai are de străbătut până să ajungă, valid, a definitiva suita V, X, Y, Z. Iar, nouă, nouă ce altceva ne-ar mai fi îngăduit decât să-i urăm tot atâtea energii întreprinzătoare până la... 120 de ani, cum se zice în *trib*, la care am completa, după spusa înțeleptului domn Nicolae Cajal: ca la 20, neapărat. Prin urmare, dragule Mirodan, mai departe, inimos, pe schele, sus, așa te știm, așa te vrem!

GEO ȘERBAN

Cu B. Elvin

Cum să nu fiu de acord, sufletește întâi, cu o pagină care-l rememorează pe cel care a fost și a rămas ziaristul, dramaturgul și autorul unui „Minimum" pe care-l citesc mereu cu plăcere? Chiar și atunci când nu sunt întru totul de acord în ceea ce privește unele concluzii rezultate din paginile, strălucite de altfel, ale *Dicționarului neconvențional*. Ca să nu mă refer la atât de controversatele „se zvonește că...", voi vorbi doar despre o... „perfidie" care, din nefericire, mă privește direct și personal...

Acum vreo nouă ani, primarul orașului Piatra a invitat și a convins să se adune în Sala Teatrului din urbe o seamă de enoriași evrei, în frunte cu minunatul meu amic Harry Solomon, președintele Comunității. Am fost invitat și eu, autorul controversatei piese „Secunda '58", care inaugurase Teatrul Tineretului, cu un excelent colectiv, ce înnobilase atât orașul, cât și Teatrul.

Motivul convocării? Rotaru ne spusese, primar fiind, că intenționează să ne acorde niște ciudate „Diplome de recunoștință". „Nouă, evreilor pietreni?!". „Vouă, în primul rând!", mă asigurase Rotaru. „Dar voi începe festivitatea cu decernarea titlului de «Cetățean de Onoare» al orașului, fostului mareșal Antonescu. Am protestat, desigur, asigurându-l că voi vorbi în fața întregii lumi adunate împotriva gestului de a onora un criminal de război, ucigașul recunoscut a sute de mii de evrei deportați în Transnistria. Nu m-a crezut și a riscat. Așa am ajuns să iau atitudine, vorbind, chiar în aceeași zi, nu doar despre profundul meu dezacord cu cel ce a fost Antonescu, dar

Să fii sănătos, Mirodan!

prezentându-i, totodată, acele mari personalități ale orașului care ar fi meritat fără putință de tăgadă cea mai înaltă distincție a orașului. Am vorbit așadar despre marele pictor Victor Brauner, despre sionistul A.L. Zissu, despre excepționalul publicist și scriitor, membru al nu știu câte academii din lume, Eugen Relgis, ca și despre Marele Rabin Halevy. Am vorbit și despre alții, nume la fel de prestigioase de evrei și români care au fost „cetățeni de onoare" ai orașului, chiar și fără diplomele celui care nu auzise încă de ei, insistând și asupra personalității lui Calistrat Hogaș și a controversatului, până azi, H. St. Streitman.

A urmat un ropot de aplauze, într-un entuziasm general. Rotaru primise, în sfârșit, ceea ce merita.

Am aflat însă, dintr-o notă penibilă, semnată de un bănuit gazetar, care ar fi auzit ulterior de cele întâmplate, că numitul Dorian ar fi „căzut într-o cursă". Ca în celebra anecdotă de la Radio Erevan, în care Ivan Ivanovici ar fi primit cadou un automobil... dar nu l-a primit, bietul, era vorba doar despre o bicicletă, care nu i s-a dat, i s-a furat! N-aș fi reluat această istorie, dar ziaristul cu nume evreiesc, care relata năzbâtia, părea mirat că un evreu de indiscutabilă opinie, unul dintre animatorii vieții culturale și sociale evreiești ar mai fi, încă și azi, președintele Comunității pietrene. De ce?! Pentru că merită din plin! - ți-o spune un om care-l cunoaște bine pe Harry Solomon...

În rest, primarul a avut grijă să-mi rătăcească „Diploma de recunoștință" și să nu dea curs unei decizii definitive a Justiției, de a mi se restitui un teren abuziv confiscat părinților mei. Nu l-am primit până azi...

În rest, rămân același consecvent admirator al lui Al. Mirodan, despre care scriam - păcat că n-a citit! - în paginile noastre, când a împlinit 80 de ani. Micile erori care se mai pot strecura, pe ici, pe colo, nu-i aparțin... Un motiv în plus să mă bucur că scurta mea însemnare apare tocmai într-un număr în care Geo Șerban tocmai îl elogiază. Mă asociez întru totul.

DOREL DORIAN

60 de ani ai Statului Israel omagiaţi la Timişoara

Retrospectivă Margareta Sterian

Evenimentul anului la Palatul Baroc

Muzeul de Artă Timişoara, cel mai important edificiu de cultură plastică din oraşul de pe Bega, a consacrat evenimentul anului unei retrospective a operei artistei Margareta Sterian. Organizatorii au dorit ca acest eveniment, desfăşurat sub egida Consiliului Judeţean Timiş, să celebreze 60 de ani de la înfiinţarea Statului Israel. Prefectul judeţului Timiş, *Ovidiu Drăgănescu*, preşedintele Consiliului Judeţean Timiş, *Constantin Ostaficiuc*, numeroşi oameni de cultură şi jurnalişti au venit la această celebrare cu multe semnificaţii.

Pentru că importanţa edificării Statului Israel a fost în centrul atenţiei evenimentului, vernisajul expoziţiei Margareta Sterian a fost completat de o altă manifestare adecvată momentului. Prezentarea lucrărilor de sculptură ale artistei plastice *Suzana Zohar*, emigrată în Israel din Timişoara cu peste patru decenii în urmă, au reprezentat pretextul unei reîntâlniri care nu s-ar fi putut numi decât astfel: „Dezrădăcinări".

Directorul Muzeului de Artă Timişoara, prof. dr. *Marcel Tolcea*, a adus laolaltă parteneri media, sponsori, reprezentanţi ai Ambasadei Israelului şi ai F.C.E.R. Partener în tot acest demers, preşedintele Federaţiei, dr. *Aurel Vainer*, a onorat atât conferinţa de presă ce a precedat evenimentul, cât şi vernisajul desfăşurat în impozantele săli ale Palatului Baroc timişorean. Domnia-sa a subliniat, în cuvântul omagial dedicat artistei, apartenenţa sa dublă la patrimoniul cultural evreiesc şi românesc, care deopotrivă i-au marcat traiectoria profesională. „Autorul moral" al evenimentului a fost doamna **NICOLE TENDER**, care, împreună cu soţul ei, binecunoscut om de afaceri timişorean, sponsorizează numeroase evenimente de cultură din oraş şi din ţară. Gestul său a fost evocat de majoritatea celor prezenţi, care au apreciat obstinaţia sa în materializarea evenimentului. Jonathan Rosenzweig, ataşat cultural al Ambasadei Israelului, a adus salutul Israelului la evenimentul care a onorat edificarea şi rezistenţa Statului Evreu.

Recentul nostru număr, dedicat memoriei Margaretei Sterian, a fost primit cu entuziasm de publicul căruia i s-a oferit revista, ca o posibilitate de cunoaştere a personalităţii complexe a celei care a fost pictoriţă, prozatoare, poetă şi traducătoare.

Referitor la lucrările artistei Suzana Zohar, directorul Muzeului de Artă, Marcel Tolcea, a făcut o alăturare între numele artistei (în traducere „Splendoare", principala carte a Kabalei) şi forţa de persuasiune a lucrărilor sale care, din ceramică sau bronz, respiră vitalitate. Gimnastă odinioară, Suzana Zohar a transpus în lucrări forţa mişcării şi expresivitatea gestului. „Dezrădăcinaţii" săi au capul vid iar picioarele par rămase într-un univers paralel, dar figurile lor transcend spaţialitatea.

În deschiderea expoziţiei, actriţa *Daniela Bostan* a rostit versuri din creaţia Margaretei Sterian, aflate în deplină consonanţă cu universul ce poate fi desluşit în lucrările ei.

*

Prof. dr. **MARCEL TOLCEA** afirma: *„Lumea Margaretei Sterian este una care aproape te hipnotizează, dar la final îţi dai seama că ceea ce se petrece acolo este iluzie iar lumea adevărată este altfel. Într-un fel destinul ei a prefigurat o asemenea formă de abordare a picturii. A rămas de mică orfană de mamă, iar tatăl său s-a recăsătorit şi cred că de aici rezidă o candoare care a rămas neştirbită. Este prezentă această candoare, această bucurie a copilului care refuză cu obstinaţie să se maturizeze pentru că de îndată ce ne maturizăm viaţa noastră intră într-un soi de negociere care este mult mai lipsită de elementul magic".*

Deputat dr. **AUREL VAINER**, preşedintele F.C.E.R., spunea în deschiderea alocuţiunii sale: *„Acest minunat edificiu, Palatul Baroc din Timişoara, a făcut o onoare Margaretei Sterian dar şi lucrările Margaretei Sterian au făcut o onoare Palatului Baroc. Meritul principal îi revine conducerii acestui muzeu de artă de la Timişoara în reuşita acestui eveniment de amploare".* Domnia-sa a apreciat şi efortul şi rezistenţa celui pe care l-a numit „fiul spiritual" al Margaretei Sterian, artistul Mircea Barzuca. Acesta şi-a asumat misiunea de a surmonta dificultăţile birocratice ale administrării unei moşteniri de suflet, care face parte din patrimoniul artei universale.

„La Margareta Sterian găsim o ilustrare a vieţii, o coloristică rar întâlnită care aminteşte, după părerea mea, de cromatica marelui Marc Chagall" - afirma dr. Aurel Vainer, un iubitor deopotrivă al celui care a ilustrat în picturile sale sufletul aşezărilor evreieşti şi al artistei evocate. *„Margareta Sterian ilustrează o viaţă în mişcare, atât de specifică poporului evreu care a fost nevoit să migreze, să acţioneze, să călătorească pentru a supravieţui. Mi-a atras privirea acea pictură care ilustrează o Hupa, baldachinul evreiesc de căsătorie. Încă o dată, chiar şi în acest caz, remarcăm mişcarea"*, adăuga domnia-sa.

Dr. Aurel Vainer şi-a încheiat cuvântul cu o speranţă şi un angajament: *„Este o mare bucurie pentru mine aceea de a fi prezent la acest eveniment artistic şi în faţa dvs. mă angajez ca, împreună cu toţi cei care au pus umărul serios la realizarea expoziţiei, să o ducem în ţară şi mai departe, în lume. Este un angajament şi sper că Dumnezeu ne va ajuta pe toţi, să ne ţină în puteri şi Margareta Sterian va fi cunoscută foarte bine după acest start al retrospectivei în Palatul Baroc din Timişoara".*

JONATHAN ROSENZWEIG, ataşat cultural al Ambasadei Israelului la Bucureşti, a subliniat în cuvântul său rolul Margaretei Sterian în cultura contemporană, un spaţiu care trebuie tot mai mult recunoscut atunci când se evaluează arta interbelică şi postbelică.

Preşedintele Consiliului Judeţean, **CONSTANTIN OSTAFICIUC**, spunea cu acelaşi prilej: *„Când, acum un an şi trei luni, am inaugurat Muzeul de Arta, am făcut-o cu gândul la seri ca aceasta. Doamna Nicole Tender a venit cu ideea unei expoziţii Margareta Sterian la Palatul Baroc, iar asocierea cu Susana Zohar a venit firesc, a subliniat Ostaficiuc. Timişoara se îmbogăţeşte din nou cu frumuseţe, cu cultură, sărbătorind cea dintâi cei 60 de ani pe care statul Israel îi va împlini în 8 mai".*

„Legatarul spiritual" al colecţiei Margaretei Sterian, **MIRCEA BARZUCA**, s-a referit în cuvântul său la obstinaţia artistei în a-şi urma drumul vocaţional. În momente de cumpănă, în clipe de dificultate, ea a apelat la puterea ce i-a fost insuflată de bunica ei şi la rezistenţa în faţa opresiunii pentru a continua pe drumul pe care l-a considerat doar al ei.

Doamna **VIOLETA ZONTE**, directorul Direcţiei de Cultură a Judeţului Timiş, a transmis mesajul Ministerului Culturii, cu prilejul evenimentului aniversar. Secretarul general al Ministerului, dr. *Virgil Nităulescu*, a exprimat regretul vizavi de absenţa sa la eveniment.

Vreme de o lună şi jumătate, cele 81 de lucrări ale Margaretei Sterian şi sculptura Suzanei Zohar vor putea fi vizionate de cei ce trec pragul Palatului Baroc din Timişoara, adevărat simbol arhitectural al cetăţii.

LUCIANA FRIEDMANN

„Răcoarea laptelui şi aromele de floare ale mierii"

Expoziţie de grafică ELI SALOMON

Găzduită la Centrul Cultural al Ungariei, expoziţia dedicată femeii aparţinând graficienei *Eli Salomon*, a fost deschisă la 3 martie a.c. *Eli Salomon* este o veche prietenă a revistei noastre, încă de când locuia la Cluj şi activa în Filiala O.T.E.R. a comunităţii, imediat după absolvirea Universităţii Tehnice din Cluj, Facultatea de Construcţii. Poate că grafica este spaţiul în care se întâlnesc ambele ei vocaţii : aceea de a construi în materia palpabilă şi în imaterial. Într-o poezie care-i poartă semnătura, „Cădere în oglindă", vorbeşte chiar despre această stare de spirit: „răcoarea laptelui", „aromele de floare ale mierii" au nevoie de „linii întretăiate, tuş, lumină dinăuntru" pentru „regăsirea prin creaţie". Despre expoziţia dedicată femeii, „zeiţă, muză, fiinţă umană senină şi echilibrată", care a făcut subiectul expoziţiei, a vorbit dr. *Irina Cajal. Eli Salomon*, membră a Asociaţiei „Prietenii artei din Naharia" şi a Asociaţiei Ilustratorilor din Israel, este „o *graficiană cu o linie bogată şi sensibilă*", care ne duce cu gândul la „Tia Peltz, Eva Cerbu, Modigliani", a spus prezentatoarea expoziţiei, vorbind despre „organizarea savantă, stăpânind materia", despre „simplitate şi claritate" în exprimarea sentimentelor artistei. (I.D.)

ANAVI ADAM, cuceritorul fără vârstă al redutei de verbe

Profeţi autentici au fost doar în Tora şi în *Cartea Neviim* a Tanahului. Totuşi, la debutul său literar, un scriitor timişorean, al cărui talent fusese întrezărit de reputaţi confraţi mai vârstnici, lua un pseudonim temerar, angajant în faţa lui Dumnezeu şi a semenilor. **Anavi Adam** - sau, în traducere, Profetul Adam - a ajuns recent la vârsta de 99 de ani. Unii se miră în faţa vitalităţii minţii sale, a ritmului alert în care scrie şi vorbeşte şi azi dar unii privesc, cu responsabilitate, spre opera sa substanţială.

Recent, Uniunea Scriitorilor filiala Timişoara l-a sărbătorit, ca în fiecare an. Sala plină ochi, cu zeci de oameni ce aşteptau pe coridor pentru a-l felicita pe autor... Cuvinte de elogiu dar nu găunoase şi rigide, ci ca un fluviu plin de spirit venite de la confraţi care chiar ştiu cu cine au de-a face.

Amfitrion a fost scriitorul **Cornel Ungureanu**, căruia i s-au alăturat într-un gest de amiciţie cu cel sărbătorit, scriitorii **Maria Pongracz**,

I.M.Almăjan, Eugen Bunaru, fostul ministru al sănătăţii, dr. **Francisc Baranyi**, liderul germanilor din Timişoara, prof. **Karl Singer**, actorul **Balazs Attila**, directorul Teatrului Maghiar. Dr. **Paul Costin**, liderul Comunităţii Evreieşti, a dorit, de asemenea, să exprime ataşamentul comunităţii pentru un membru al său care aduce atâta lumină în spiritualitatea timişoreană. O surpriză, ca în fiecare an, a pregătit **Ildiko Baranyi**, cunoscătoare a esenţei scrierilor lui Anavi Adam. Un *power-point* în stil Star-Trek despre „The Big Secret" (marele secret) a fost atracţia unei amieze fascinante în compania scriitorului. O călătorie galactică, printre rime şi ritmuri, printre idei desprinse şi crezuri fundamentale, a fost înlesnită prin această prezentare de cea mai recentă tehnică a unui om care este conectat la modernitate în pofida anului în care s-a născut.

În şirul darurilor, poetul **Şerban Foarţă** a fost, din nou, cel mai surprinzător. Nevorbitor de maghiară, a compus, totuşi - împreună cu soţia-i-muză, Ildiko Gabos - o poezie în limba de expresie a sărbătoritului. Unii au zâmbit la rostirea poetului în limba împrumutată preţ de câteva minute dar toţi i-au apreciat spiritul care trece dincolo de orice graniţe lingvistice.

Autoironic şi convivial, **Anavi Adam**, cuceritorul fără vârstă, a descris în cuvântul său un război fără victorii evidente dar tradus în volume despre lume şi viaţă („mereu m-am confruntat cu propriile idei"). Cu aceaşi ocazie a demascat şirul „plagiatorilor" ce i-au invadat crezurile, dintre care Aristotel sau Descartes sunt printre cei mai notabili „infractori". Anavi Adam nu se teme să se joace cu ideea şi cuvântul, să caute sensurile în spatele zidurilor de aparenţe. Prieteni îi sunt toţi aceia ce nu se tem de locurile comune, de glasul expresiei facile ce tinde să invadeze tot, uneori chiar şi literatura.

Sărbătorirea autorului a mai avut un protagonist de seamă, omagiat la rândul său de cei prezenţi. Scriitoarea de limba germană, **Annemarie Podlipny-Hehn**, a fost elogiată de Anavi Adam, dar şi de restul obştii literare prezente. **(L.F.)**

IUDAICA

Întrebările Cabalei şi ale înţeleptului, astăzi

Nu toate întrebările îşi găsesc un răspuns. Dar înţeleptul îşi pune mereu întrebări. A cunoaşte, a visa, a îndrăzni sunt atributele înţeleptului. Nu totul se vede cu ochiul liber. Credinţa, filosofia, iubirea, tainele firii sunt invizibile. Au fost oameni care au strălucit prin gândirea lor abstractă: Mendelssohn, Maimonide, Kant, Goethe. Dar ei nu au cunoscut Cabala decât tangenţial. Cabala este o „ştiinţă a misterelor". Ea se ocupă de chipul omului, de scrisul omului, de reîncarnare, de influenţele astrale, de semnele magice, amulete, viziuni, tradiţie. Izvoarele ei se regăsesc în texte persane, egiptene, indiene, iar iudaismul le-a asimilat abia în sec. XIII, după moartea raţionalistului Maimonide. Psihologia, poezia, artele sunt apanaje ale Cabalei, fără a fi dependente, desigur, de aceasta. Psihanaliza are şi ea o tangenţă cu tradiţia Cabalei. Prima carte a Bibliei, Geneza, se regăseşte în Cabala, dar abordarea ei diferă de cea midraşică, talmudică. Cabala teoretică s-a dezvoltat în Spania, Franţa, cea practică, în Germania, Polonia. Cabala teoretică se ocupă cu misiunea Domnului, modul în care minunea divină coboară pe pământ pentru ca omul să devină mediana dintre lumină şi întuneric, bine şi rău, compromis între instinctul trupului şi spirit. Rabi Akiba, Rabi Aher, Shimon ben Iohay au purtat aceste taine, spun cabaliştii.

Marele Creator este Ein-Sof, adică Infinitul. Din cele zece sfere, trei sunt raţionale, trei de natură sufletească şi patru naturale. În „Zohar" se spune că principiul Mi este Domnul, iar Ma – omul, omul cu îndoieli, întrebări, inconsecvenţe, fapta şi cuvântul fiind în răspăr. Domnul nu deosebeşte intenţia de faptă. Cabaliştii erau morali, ei considerau că intenţia de a ucide este o crimă, ca şi crima. Creştinii au preluat acest principiu.

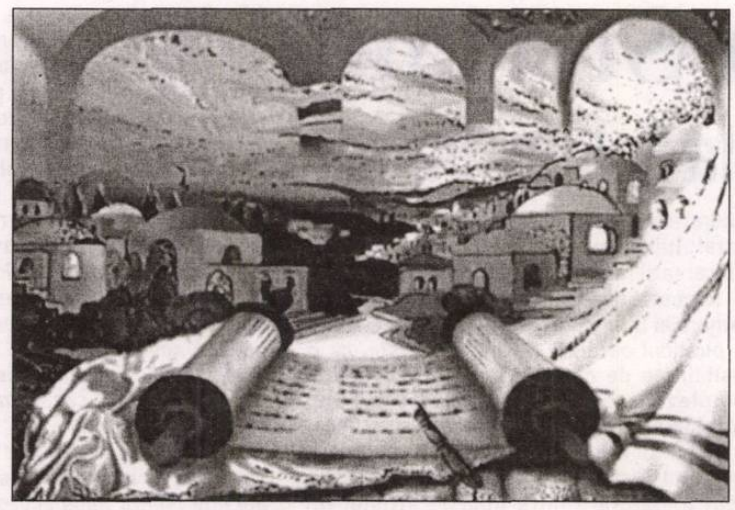

Perfectibilitatea omului este o cale extrem de lungă, la fel ca la hinduişti, shintoişti. Iţhak Luria (Rabi Ary) spunea că omul este o copie a Ein-Sof-ului. Adam este judecătorul omenirii, pentru că a cunoscut şi a recunoscut păcatul. Necunoaşterea este sursa păcatului. Între Cabala şi literatura fantastică există similitudini, influenţe reciproce. Apuleius, „1001 de nopţi", Edgar Allan Poe, Balzac, Henry James, Hoffmann, Kafka, am spune şi Eliade ş.a. au creat „fantasme" ce pot fi interpretate sub aspect cabalistic. Nu putem uita creaţia Golem-ului de către un rabin cabalist.

Krishnamurti, un indian cunoscut în interbelic, spunea: „Am luptat cu înflăcărare împotriva umanităţii, spre a căpăta lumina. Dar am pierdut, o dată cu lumina, şi umanitatea". Acesta este şi riscul cabaliştilor moderni. Iudaismul nu pierde legătura cu Omul, de dragul căutării lui Dumnezeu.

Legământul rostirii în gândirea iudaică

„Aventura limbajului" este o carte de profunde reflecţii asupra rolului cuvântului în religia, mistica, filosofia, etica iudaică. În traducerea regretatului Horia Aramă, Ed. Hasefer ne oferă rodul muncii unui cercetător puţin cunoscut la noi, Benjamin Gross, dar care are de prezentat o operă: „Mesianismul iudaic" (Paris, 1969), „Un Mesia numit Iosif" (în colaborare cu Josy Eisenberg, 1983), „Testamentul lui Moise (idem, 1996), traduceri din Rav Kook, Hayym din Volojin, R.J.D. Soloveichik, ca şi o „Enciclopedie a misticii iudaice" (Paris, 1994).

Un frumos citat din Isaia ne călăuzeşte spre conţinutul cărţii: „Precum se coboară ploaia şi zăpada / din cer şi nu se mai întorc [...] / tot astfel rostirea care iese din gura mea". Confuzia, pervertirea limbajului sunt probleme actuale, de care sunt conştienţi numai cei care studiază fenomenul. Spinoza vorbea de „o gândire pură dincolo de cuvinte şi imagini", iar Descartes spunea că vorbirea nu exprimă exact ideile noastre. Şi totuşi omul se defineşte prin limbaj. Autorul recurge la ilustre nume, în domeniu, Ferdinand de Saussure, Paul Ricoeur, J. Derrida, Chomsky şi, desigur, la Talmud. În „universul biblic", rostirea divină, limbajul omenesc se află în permanentă „interacţiune". Cuvântul poate lipsi, poate fi deturnat, refuzat, eliberat. Iudaismul elenistic s-a iniţiat prin Septuaginta, prin Philon, prin receptarea noţiunii de Logos. În Talmud există conceptele de „limba răului", „limba sfântă", hermeneutica fiind la mare preţ în studiile învăţaţilor talmudici şi post-talmudici. Se fac apoi referiri la filosofia iudaică, la Iehuda Halevi cu „Cartea formării", la Maimonide. Abulafia şi Cabala vin cu noi noţiuni, cu specificul „sefirot"-urilor (sfere, cifre, litere, limbaj mistic). Maharalul din Praga, rabinul Loew, creatorul Golem-ului, este cel care prin cuvânt a încercat să stăpânească o creatură, concurându-l pe Dumnezeu. De aici la falşii Mesia apoi la marea mişcare hasidică din estul Europei au fost noi paşi în gândirea şi rostirea iudaică. Moses Mendelssohn reintroduce raţionalismul, alungând primejdia idolatrizării. Rabinul Nahman Krohmal este dialectician, el caută valoarea pozitivă a limbajului, misticismul rămâne un domeniu abstract, evolutiv, dar restrâns în hotarele modului propriu de gândire. Franz Rosenzweig afirmă „iudaismul ca fundament al unei teorii generale a limbajului". Martin Buber este omul dialogului: „Eu şi Tu" (Tu fiind Dumnezeu). Emmanuel Lévinas este eticist, în sensul modern, el subordonează infinitul finitului, este critic faţă de multe etape anterioare. Îl putem asemăna, întrucâtva, cu Spinoza, dar Lévinas nu este panteist, a evoluat ca filosof. În finalul acestei cărţi de excepţie, autorul evidenţiază „conflictul dintre sacru şi profan".

Grupaj realizat de **BORIS MARIAN**

O povestire hasidică

de Ludovic Bruckstein

Scriitor prea puţin cunoscut în România, Ludovic Bruckstein, emigrat, în 1972, în Israel, s-a inspirat adesea din folclorul hasidic. Redăm, pe scurt, o povestire exemplară din opera acestuia.

În orăşelul Ostrava, din Moravia, trăia un bogătaş, Iosef Mehrisch, care, printre alte binefaceri, întreţinea familiile a zece rabini din zonă. Fiica bogătaşului s-a îmbolnăvit brusc şi părea că va muri curând. Bogătaşul i-a chemat pe cei zece rabini şi i-a rugat ca în ziua următoare să se roage pentru sănătatea fiicei şi să postească la fel cum va face şi el. Le-a dat, fiecăruia, un galben greu, de aur, cu zimţi. Rabinii s-au dus fiecare la casa lui şi, în ziua următoare au făcut ce li s-a cerut, cu excepţia unuia dintre ei, rabi Iţhac din Drohobici, stabilit temporar la Ostrava. Acesta a dat galbenul soţiei şi i-a spus să cumpere tot felul de alimente, vin, şliboviţă ca pentru o petrecere. Regretând cheltuiala exagerată, soţia totuşi s-a supus. În ziua următoare, rabi Iţhac şi soţia au petrecut, au dansat, au râs, s-au bucurat mai mult ca niciodată, căci erau săraci. Seara, rabi Iţhac s-a dus la casa lui Josef Mehrisch şi, împreună cu ceilalţi nouă rabini, au văzut că fata începea să-şi revină, ba chiar se îmbujorase la faţă. Cei nouă rabini au spus că ei au postit şi s-au rugat pentru sănătatea fetei, în timp ce rabi Iţhac a petrecut şi a dansat. Întrebat, acesta a recunoscut, adăugând:

„Dacă Josef Mehrisch mi-a dat un galben greu, de aur, înseamnă că voia ca eu să-l cheltuiesc. Iar eu am petrecut şi sunt sigur că şi acolo sus, în cer, toată suita Lui, a Domnului, fie în veci lăudat, s-a bucurat o dată cu mine". Acum, nu se ştie, cum de s-a însănătoşit fata lui Mehrisch: datorită postului celor nouă rabini ori petrecerii lui rabi Iţhac?

Evreii din Bârlad

În volumul al şaselea din „Studii şi documente", Nicolae Iorga consemna numirea, la anul 1738, a starostelui evreilor din Bârlad, „Marcu sin Lazăr" (sin – fiu, în slavonă). Atestarea era semnată Grigorie Ghica Vodă al Moldovei. Un călător, Joseph Boscowich, nota în 1772, în „Jurnal de călătorie de la Constantinopol până în Polonia", că în Bârlad sunt evrei ce se îmbracă la fel ca evreii polonezi, adică în stil tradiţional, est-european. În 1814, 1816, se menţionează existenţa unor şcoli evreieşti, dar abia în 1931, acestea vor deveni şcoli publice. În 1891, comunitatea capătă personalitate juridică. În acel an, numărul evreilor din Bârlad era de 3737, iar astăzi sunt câteva zeci.

Prima sinagogă, Templul cel Mare, s-a înfiinţat în 1787, apoi Templul Croitorilor în 1844, Templul Pescarilor, Sinagoga Stolerilor (Tâmplarilor), Cizmarilor, Tălpuitorilor, Sinagoga Rabin Liberman (1860) ş.a. Dintre rabini s-au făcut remarcaţi Aizic Taubes, Moise Rabinovici, Herman Brener, Iancu Rokach ş.a. Printre societăţile evreieşti amintim: „Ostaşul" (1889), pentru ajutorarea rezerviştilor, „Bnei Zion", pentru educaţia sionistă, „Cultura" (1899), spitale, azil de bătrâni.

Cimitirul evreiesc s-a înfiinţat în 1845, fiind refăcut în 1899. La Bârlad a funcţionat Asociaţia sportivă „Macabi". De asemenea, au fost tipografii încă din 1894, apoi în 1896, 1903, proprietari fiind Gross, Segall, Stein, Grinberg-Gorun. Dintre personalităţile originare din Bârlad menţionăm: acad. Martin Bercovici (energetician), acad. Barbu Zaharescu (Bercu Zuckermann), prof. dr. Marcel Saragea, prof. dr. Miron Segall; ofiţeri superiori precum general Eugen Bantea, col. dr. Isac Weinfeld (decorat cu „Coroana României" în grad de cavaler), scriitorii Virgil Duda şi Lucian Raicu (fraţi, pe numele de familie Leibovici), Mircea Gorun, I.M. Ştefan (Şragher), Felix Aderca (1891-1962), economist Avram Rosen (Israel) ş.a.

DIVREI TORA

REFLECŢII BIBLICE de ing. BARUCH TERCATIN

- **Pericopa METORA** (12 aprilie 2008 - 7 Nisan 5768)
- **Pericopa AHREI MOT** (19 aprilie 2008 - 14 Nisan 5768)
- **Pericopa KEDOŞIM** (3 mai 2008 - 28 Nisan 5768)
- **Pericopa EMOR** (10 mai 2008 - 5 Yiar 5768)

● Sâmbătă, 12 aprilie 2008 (7 Nisan 5768), se va citi Pericopa **METORA**. Lepra este singura boală căreia Tora i-a dedicat o pericopă specială. Unii înţelepţi susţineau că ea nu este o boală, ci o plagă, de aceea, cei care vroiau să se lecuiască trebuia să meargă la Cohen nu la medic. Există însă şi aici diferite interpretări. Ralbag susţine că cel afectat de această plagă trebuie într-adevăr izolat, pentru a nu-i contamina pe ceilalţi, dar el trebue tratat şi cu medicamente, Cohenul urmând numai să stabilească boala. Abarbanel susţine că nu este boală, ci plagă, aşa cum se scrie în Tora. Rabi Şmuel Jafe susţine că boala sau plaga este un mesaj Divin despre comportarea noastră în societate. Ea vine ca o pedeapsă a Divinităţii. În consecinţă, o comportare corectă fereşte omul de probleme inutile.

● Sâmbătă, 19 aprilie 2008 (14 Nisan 5768) este *Şabat Hagadol* (Sâmbăta ajunului de Pesah) şi se va citi Pericopa **AHREI MOT**. În această seară ne vom aşeza cu toţii la masa de Seder. Una dintre poruncile acestei Pericope este de a nu se mânca sau bea sânge. Sângele simbolizează sufletul, deci nu este permis să fie consumat. De aceea, extragem sângele din carne, punând sare pe ea. Consumarea sângelui era un obicei antic, dinainte de primirea Torei şi era legat de slujirea zeilor, de aceea Tora a interzis-o. Ramban enumeră trei motive pentru a interzice acest obicei: sângele e sufletul, deci el nu trebuie mâncat, consumul acestuia ne poate transmite caracteristicile animalului şi sângele în Templu este folosit tocmai pentru ca omul să devină curat de păcate.

● Duminică, 20 aprilie 2008 (15 Nisan 5768) - fiind **prima zi de PESAH** -, se va citi *Pericopa Bo*, din Cartea *Ieşirea*. Tora ne porunceşte ca o zi înainte de Ieşirea din Egipt să aducem un sacrificiu şi să ungem cu sânge pragul de sus al uşii, locul unde azi punem *Mezuza*. În *Hagada* scrie că, dacă ar fi fost acolo, Raşaul, omul cel rău, nu s-ar fi eliberat. Oare de ce? Pentru că el nu ar fi fost dispus să facă ceea ce Divinitatea a poruncit şi atunci îngerul care îi omorâse pe primii născuţi n-ar fi ştiut că el este evreu şi ar fi căzut şi el victimă.

● Luni, 21 aprilie 2008 (16 Nisan 5768) este **a doua zi de PESAH** şi se citeşte din Tora *Pericopa Emor*, despre sărbătorile iudaice.

● Sâmbătă, 26 aprilie 2008 (21 Nisan 5768) - **ziua a şaptea de PESAH** -, se citeşte din Tora *Pericopa Beşalah*, despre fuga egiptenilor după evreii care au ieşit din Egipt, despre traversarea Mării Roşii şi despre cântarea lui Moşe în care L-a slăvit pe Atotputernicul.

● Duminică, 27 aprilie 2008 (22 Nisan 5768), este **ziua a opta de PESAH** şi vom citi din Tora *Pericopa Rehe*. Aici este redată o morală folositoare pe veci - de a-l ajuta pe cel sărac.

● Sâmbătă, 3 mai 2008 (28 Nisan 5768), este ziua în care binecuvântăm luna Yiar şi revenim, după sărbători la pericopa obişnuită, citind Pericopa **KEDOŞIM**. Pericopa ne spune *„Să nu juri* în Numele meu în zadar". Unul dintre jurămintele impuse poporului evreu – deşi acest lucru era o injosire - a fost jurământul *More Judaico*, folosit în ţările europene. Potrivit legilor din ţările respective, ca să fie crezut când depunea o mărturie, evreul trebuia în prealabil să jure. Evreii nu erau crezuţi deoarece de *Kol Nidrei*, în seara de Iom Kipur, se anulau jurămintele, dar acest lucru se referă la cu totul altceva. Deşi acest obicei s-a menţinut multă vreme, în secolul trecut a fost anulat.

● Sâmbătă, 10 mai 2008 (5 Yiar 5768) citim Pericopa **EMOR**. Ea se ocupă de o problemă actuală până în zilele noastre: educaţia copiilor. Această pericopă se citeşte întotdeauna în luna Yiar, ce leagă *Ieşirea din Egipt* din luna Nisan şi primirea Torei ce fusese în luna Sivan. Educaţia era încredinţată Cohanimilor, căci ei erau mesagerii Domnului.

ROMEXPO

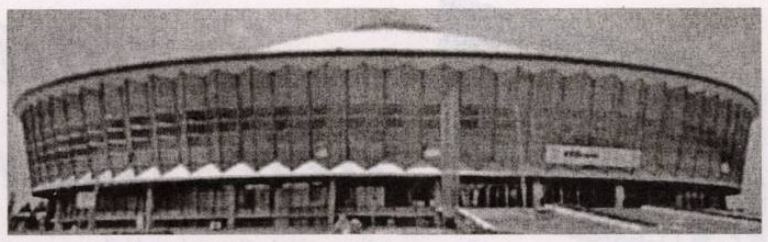

UN BRAND AFLAT ÎN FRUNTEA CLASAMENTULUI

Interviu acordat Agenţiei „Mediafax“ de către domnul GEORGE COJOCARU, preşedinte-director general al ROMEXPO S.A.

- Care sunt rezultatele financiare anticipate pentru anul în curs (cifră de afaceri, profit), comparativ cu 2007? Pe ce vă bazaţi prognoza?

- După cum ştiţi, ROMEXPO a iniţiat un amplu program de modernizare etapizat, care va transforma substanţial actualul complex expoziţional. Astfel, în circa trei-patru ani, ne vom putea considera unul dintre complexele expoziţionale reprezentative inclusiv la nivelul celor din Vest. Cât priveşte anul 2008, prevedem o cifră de afaceri în creştere cu 10% faţă de 2007. Referitor la profit, acesta depinde de cheltuieli, care, la această dată, mai ales datorită investiţiilor, sunt greu de prevăzut. Vom face însă eforturi să păstrăm cifra de dividende pentru acţionarii noştri la nivelul anului 2006, aşa cum, de fapt, *ne-am şi înţeles cu dânşii pentru 2007, avem chiar şi o creştere* de 10%

- Care este nivelul investiţiilor bugetat pentru anul în curs, faţă de 2007? Unde vor fi direcţionate aceste fonduri? Care sunt sursele de finanţare ale investiţiilor?

- Volumul investiţiilor bugetat inclusiv pentru primele luni ale lui 2009 este de 35,3 milioane de euro, din care 300 de mii de euro, vor fi direcţionaţi pentru dotări, iar restul de 35 de milioane de euro vor fi folosiţi pentru construcţia celor două pavilioane expoziţionale care vor totaliza 32.000 mp suprafaţa brută, inclusiv anexe. Sumele vor fi acoperite din surse proprii acumulate până în prezent şi prin accesarea unui credit bancar.

- Când va începe construcţia celor două pavilioane expoziţionale, situate pe fostul amplasament al pavilioanelor 2 şi 12? Care este valoarea estimată a investiţiilor pentru fiecare unitate în parte? Care sunt firmele selectate care vor efectua lucrările, când încep acestea şi care este termenul de finalizare?

- Deja am demarat diligenţele pentru cele două pavilioane a câte 16.000 de metri pătraţi şi, tocmai pentru ca activitatea expoziţională să nu sufere, avem instalate corturi moderne cu aer condiţionat pentru perioada de construcţie, care s-au bucurat deja de aprecierile expozanţilor de la CONSTRUCT EXPO ANTREPRENOR şi ROMTHERM. Cât priveşte începerea lucrărilor, estimăm că firma COMNORD S.A., cea care a fost declarată câştigătoare în urma unei selecţii de o transparenţă totală, va demara lucrările la sfârşitul lunii martie – începutul lunii aprilie 2008. Valoarea estimată a investiţiilor pentru fiecare unitate în parte se va ridica la circa 18 milioane de euro şi, dacă totul va merge conform planului, pavilioanele vor fi finalizate până în mai 2009, ceea ce înseamnă că, în a doua jumătate a anului 2009, Romexpo Bucureşti va dispune în total de circa 76.000 de metri pătraţi paviloane moderne, inclusiv cele două pavilioane cu tuneluri subterane pentru evacuare în caz de incendiu. Avem un proiect adiacent cu „Sofitel“ pentru un centru modern de congrese şi conferinţe, dar sigur, acesta va intra în consideraţie ceva mai târziu. Visăm, dacă putem să ne exprimăm aşa, ca în viitor, după ce ne vom completa pavilioanele expoziţionale să găsim investitori şi arhitecţi entuziaşti şi profesionişti de excepţie cu care să studiem posibilitatea transformării Pavilionului Central, care are o arhitectură unică şi emblematică pentru Bucureşti, într-o sală de congrese de 4-5.000 de locuri. Totodată, vrem să mărim suprafaţa de parcare prin supraetajare. Avem planuri mari şi, spunem noi, realiste şi sperăm să avem şi sprijinul acţionarilor noştri majori, C.C.I.R. şi C.C.I.B., care, în fond, sunt dedicaţi mediului de afaceri.

- Care este suprafaţa închiriabilă a centrului expoziţional? Cât reprezintă spaţiile interioare?

- Complexul Expoziţional Romexpo - Târgul Internaţional Bucureşti - dispune de o suprafaţa de expunere de peste 100.000 mp, din care circa 40.000 mp suprafaţă acoperită (atenţie, vorbim de suprafaţa brută, cea netă reprezintă circa 60%). În cadrul Complexului funcţionează şi un modern Centru International de Conferinţe şi Congrese, care include şase săli cu capacităţi cuprinse între 30 şi 700 de locuri, având dotări la standarde internaţionale.

- Ce număr de vizitatori aţi avut anul trecut şi nivelul estimat pentru 2008? De ce?

- Târgurile şi expoziţiile organizate de ROMEXPO reprezintă o oglindă fidelă a economiei româneşti, evoluţia sa ascendentă din ultimii patru-cinci ani reflectându-se într-o manieră relevantă în cifrele înregistrate la manifestările noastre expoziţionale. Numărul total de vizitatori care ne-a trecut pragul în 2007 a fost de 250.000, din care 130.000 de specialişti, la care se adaugă circa 50.000 de vizitatori la târgurile organizate în alte oraşe decât Bucureşti, rezultând aproape 300.000 de vizitatori. Având în vedere tendinţa ultimilor ani, estimăm că faţă de 2007, creşterea va fi de circa 10%.

- Care este numărul total de evenimente pe care le veţi organiza în acest an, faţă de anul trecut? Care sunt segmentele de profil (ex: construcţii, industrie, modă, auto etc.) care aduc cei mai mulţi vizitatori?

- ROMEXPO va organiza în acest an circa 40 de manifestări expoziţionale în cadrul Complexului Expoziţional şi alte 14 în centre urbane din ţară. Totodată, vom găzdui în jur de zece manifestări expoziţionale (de exemplu C.E.R.F., Salonul Moto, Expoziţia Columbofila etc.). Cât priveşte numărul de vizitatori, trebuie să facem o distincţie clară între publicul larg şi vizitatorii specialişti. Evident, publicul larg preferă manifestările expoziţionale din domeniul modei, turismului, mobilei. Toate celelalte manifestări expoziţionale se adresează, de regulă, unui public specialist. Astfel: la DENTA participă cu precădere specialişti din medicina dentară; ROMMEDICA se adresează medicilor; INDAGRA - specialiştilor din agricultură şi zootehnie; CONSTRUCT EXPO - celor din domeniul construcţiilor; BIFE - celor din domeniul prelucrării lemnului; TIB - celor din domeniul tehnic. Am enumerat câteva dintre manifestările expoziţionale care se bucură de largi aprecieri în rândul publicului, fiind primele în topul numărului de vizitatori. Desigur, există manifestări expoziţionale care nu au amploarea CONSTRUCT EXPO sau care nu suscită interesul decât al unei părţi foarte specializate din public, ceea ce face să fie mai puţin vizitate, dar respectând proporţiile, putem afirma că şi aceste manifestări au publicul lor, iar atâta vreme cât expozanţii sunt *mulţumiţi, şi noi, organizatorii, suntem.*

- Care este, anual, ponderea estimată a firmelor străine în totalul companiilor expozante în cadrul ROMEXPO?

- Anul 2007 a reprezentat un moment pozitiv în privinţa relaţiilor cu companiile străine expozante la ROMEXPO. Fiind şi primul an al aderării României la Uniunea Europeană, societatea noastră a depus toate eforturile pentru a încuraja o prezenţă cât mai sporită a firmelor străine la manifestările noastre expoziţionale. Astfel, din numărul total de expozanţi, peste 10.000, în creştere cu 15% faţă de anul 2006, expozanţii străini au fost circa 2.400, adică aproape un sfert din numărul total de expozanţi. De remarcat faptul că numărul expozanţilor străini a cunoscut un veritabil *boom* în 2007, fiind cu 30% mai mare decât în 2006.

- Care sunt principalii concurenţi ai ROMEXPO?

- Nu cred că putem vorbi de concurenţi. Sunt organizatori de târguri şi expoziţii, în mare parte Camere de Comerţ şi Industrie (21) şi societăţi comerciale specializate (11), membri ai Asociaţiei Organizatorilor de Târguri şi Expoziţii din România - ASOEXPO, înfiinţată în anul 1996, în care ROMEXPO S.A. este membru fondator. Activăm pe nişe şi zone diferite în mare măsură. La peste 40 de ani de activitate şi după 16 ani de existenţă a *brand*-ului ROMEXPO, societatea noastră a reuşit să rămână în fruntea clasamentului. Aceasta, în primul rând, pentru că organizează târguri şi expoziţii cu participare internaţională a căror tematică acoperă, practic, totalitatea sectoarelor economiei naţionale: construcţii şi amenajări interioare, instalaţii, utilaje, echipamente şi tehnologii pentru cele mai diverse domenii industriale, agro-zootehnie şi industrie alimentară, ambalaje, industria de apărare, medicină umană şi veterinară, bunuri de larg consum nealimentare, mobilă, turism, media şi industrie tipografică, producţie publicitară, confecţii, textile, cosmetice, cadouri etc., această particularitate individualizând ROMEXPO S.A. din punctul de vedere al potenţialului organizatoric de care dispune şi diferenţiind societatea noastră de alţi organizatori ce abordează doar domenii singulare sau restrânse ca diversitate tematică.

ROMEXPO a organizat, în cei 16 ani de existenţă, peste 550 de manifestări expoziţionale la Complexul Expoziţional din Bucureşti şi în ţară. De asemenea, ROMEXPO este singurul *organizator de târguri şi expoziţii internaţionale din România*, care este membru cu drepturi depline al unor prestigioase asociaţii internaţionale din industria de târguri şi expoziţii, poziţie care însă obligă la îndeplinirea unor standarde deosebite de calitate a serviciilor.

Expo Transilvania S.A. Cluj-Napoca este cotată cel mai important organizator de târguri şi expoziţii din Transilvania şi al doilea din România. Evenimentele expoziţionale organizate la Expo Transilvania contribuie semnificativ la dinamizarea activităţii economice din acest areal geografic, fapt demonstrat de performanţele realizate pe parcursul celor 15 ani de activitate: peste 200 de manifestări expoziţionale cu caracter specializat sau general organizate într-un deceniu şi jumătate, pe o suprafaţă expoziţională totală de circa 170.500 mp.

Membru al ASOEXPO, dar şi al CENTREX, EXPO ARAD International, de la un târg organizat în 1990 de către Camera de Comerţ, Industrie şi Agricultură Arad, *împreuna cu Primăria* Arad, după zece ani de experienţă şi o investiţie de 250.000 de mărci germane, oferă expozanţilor cea mai modernă structură expoziţională şi organizează în prezent circa 14 manifestări expoziţionale anual.

Dintre alţi organizatori importanţi amintim: EXPOTEK SRL, AB PLUS SRL, EXPO SIB INTERNAŢIONAL TRAVEL SRL, AMPLUS INTERNATIONAL Ltd, precum şi Camere de comerţ teritoriale dintre care enumerăm: CCINA Constanţa, CCIA Brăila, CCI Prahova, CCI Neamţ, CCIA Timişoara, CCI Vaslui şi alţii.

- Cu ce probleme de piaţă, concurenţă sau administraţie v-aţi confruntat în ultima perioadă?

- Aş dori să readuc în atenţia opiniei publice un eveniment petrecut la finele anului trecut, când au început lucrările la şantierul din faţa intrării principale a ROMEXPO, spre Piaţa Presei Libere. Din păcate, drumul de acces către Complexul Expoziţional *a fost concesionat pe o perioada de 49 de ani către o firmă care* va construi două turnuri care vor străjui intrarea noastră principală. Şi dacă accesul în complex se face extrem de greu, fiind nevoiţi să redirijăm accesul care, de obicei se făcea pe poarta principală, prin celelalte porţi, suntem îngrijoraţi de perspectiva ca, pe viitor, această situaţie să se permanentizeze. Tocmai de aceea, facem tot ce este necesar pentru ca firma care a concesionat terenul să nu obtureze intrarea spre complex şi după construirea celor două turnuri. Ne cerem, încă o dată, scuze pentru inconvenienţele cauzate şi regretăm crearea acestei situaţii. Se pare că autoritatea publică, respectiv Sectorul 1, a înţeles importanţa amplasării unor indicatoare spre Târgul Internaţional Bucureşti, care este un lucru cu care se mândreşte orice capitală de ţară civilizată. Expozanţii noştri care vin din toată România şi din toată lumea stau la hotelurile din preajmă, îşi cumpără combustibil de la benzinăriile din Bucureşti şi îşi fac cumpăraturile tot aici şi cine ştie câte alte lucruri mai fac. Asta înseamnă că o serie de afaceri mai mici sau mai mari există şi datorită nouă. Pornind de aici, există o serie de alte facilităţi pentru toţi membrii comunităţii locale: locuri de muncă, taxe şi impozite, care apoi se regăsesc în drumuri, parcuri, şcoli, ajutoare sociale şi investiţii. Desigur, eforturile noastre pentru îmbunătăţirea relaţiilor cu autorităţile locale sunt constante. Ba, mai mult, în octombrie 2008, ROMEXPO, în calitate de membru al CENTREX - Uniunea Internaţională de Raportare Unitară a Indicatorilor Statistici, va organiza şi găzdui Forumul CEEEF (forumul organizatorilor membri CENTREX), cu tema „Relaţia dintre organizatorii de târguri şi autorităţile locale“, prin care sperăm să îmbunătăţim ulterior relaţiile dintre noi şi autorităţi.

ROMEXPO a organizat cel mai mare târg de turism din istoria sa

Între 27-30 martie, ROMEXPO a organizat anualul Târg de turism, manifestarea ajungând la cea de a XIX-a ediţie. Această ediţie - a arătat George Cojocaru, preşedinte director general al ROMEXPO - poate fi considerată cel mai mare târg de turism din istoria sa, la care urmau să fie prezenţi 300 de participanţi din 14 ţări. Succesul târgului, a mai arătat vorbitorul, a fost asigurat şi de buna colaborare a ROMEXPO, Ministerului Turismului şi Asociaţiei Naţionale a Agenţiilor de Turism (ANAT). Manifestarea a fost organizată pe trei segmente: turism de agrement, turism sportiv şi de afaceri. Atât preşedintele director general al ROMEXPO, cât şi reprezentanţi ai Ministerului Turismului şi ANAT au constatat că amploarea târgului aproape că depăşeşte spaţiul pus la dispoziţie în pavilioanele expoziţionale, de aceea se impune ca o necesitate stringentă construirea unor noi capacităţi. Reuşita târgului, au tras concluzia organizatorii, se explică şi prin faptul că, pentru prima dată, acesta a fost realizat de profesioniştii de la ROMEXPO. Ofertele turistice de la Târg au fost foarte bogate, printre ele figurând şi programe pentru Israel, în condiţiile în care vizele turistice pentru această ţară au fost desfiinţate. „Forumul de bune practici în turismul românesc“, organizat cu prilejul târgului, a oferit posibilitatea unui bogat schimb de experienţă între factorii implicaţi în activitatea de turism.

EVA GALAMBOS

Prezențe evreiești în literatură

„Evadări din iubire“

De ce se sting atât de timpuriu iubirile, ce le macină cu atâta grabă? Şi cum se petrec aceste „*Evadări din iubire*“, se întreabă, în toate cele nouă povestiri din volumul ce poartă titlul de mai sus, autorul lor, cunoscutul scriitor german Bernhard Schlink. Ne putem aştepta la orice răspuns, dar nu la vreunul înecat în sentimentalisme patetice ori în defulări erotice: scriitorul e prea lucid, prea nemţeşte raţional şi prea sceptic pentru a pluti doar pe alunecuşul trăirilor emoţionale. Şi, în plus, e om al ştiinţelor juridice. Schlink a pătruns pe domeniile literare ale acestui „Violon d'Ingres“ al său, cu instrumentele doctorului în Drept, profesie pe care o practică şi acum, la Universitatea Humboldt din Berlin şi la Yeshiva University din New York. Exerciţiul său ca autor de remarcabile romane poliţiste – *best-seller*-uri europene – se resimte şi în felul în care a construit cele şapte povestiri din actualul volum, mai puţin istorii de dragoste şi mai curând „studii de caz duse la bun sfârşit cu rigoarea unui judecător de instrucţie“ – cum s-a remarcat.

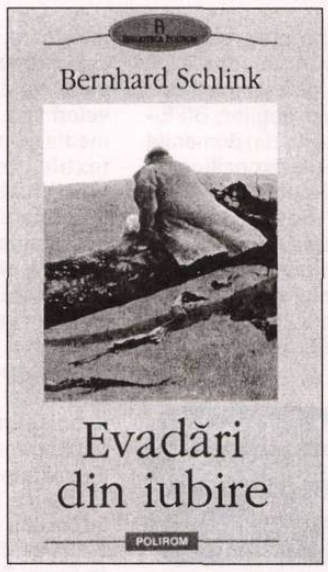

Nu atât radiografia unor ipostaze ale iubirii, cât analiza psihologică a stingerii sentimentelor din cauza... ei bine, da, o ştim cu toţii: din cauza prea plinului *iubirii de sine*, a puternicului egoism omenesc, a orgoliului şi a neputinţei de a renunţa la opiniile, deprinderile şi chiar prejudecăţile proprii, pentru a le putea înţelege şi asimila pe ale celuilalt. *Celălalt*, iată fixaţia, obsesia din toate aceste povestiri ale lui Schlink, ba chiar şi titlul uneia dintre ele. *Celălalt*, cel diferit de tine – fie că e iubita, fiul, soţia, prietenul, *celălalt*, cu care comunicarea reală nu poate dura prea multă vreme.

Concluzia pesimistă a lui Schlink să aibă explicaţie umorală, o experienţă proprie, sau una general umană? *„Nu are rost să angajezi un dialog, pentru că deşi te ajută să-l înţelegi pe celălalt, nu te ajută să-l şi tolerezi. Iar esenţială este toleranţa şi nu înţelegerea. Cât despre toleranţă, să recunoaştem că în ultimă instanţă nu-l tolerezi decât pe cel asemănător ţie. Dar asta oare nu-i rasism, şovinism sau fanatism religios? Copii şi adulţii germani şi americani, creştini şi evrei, oare chiar să nu se suporte, să nu se poată tolera reciproc?“.* Iată întrebările care-l torturează pe Andi, personaj principal din povestirea „*Circumcizia*“: un june universitar german venit cu o bursă la New York, care se îndrăgosteşte de Sarah, o tânără evreică specialistă în programe de calculator. Amândoi cultivaţi, inteligenţi, apţi pentru dragoste şi copţi pentru ea. Fiecare se apropie cu interes şi bunăvoinţă de familia celuilalt, dornici să-i cunoască specificul, cultura, tradiţiile religioase. Sarah îl invită la *Bar Mitva* frăţiorului ei, prilej de afla istoria unei familii evreieşti imigrată din Estul european în America, în urmă cu peste o sută de ani, dar purtând şi acum în sânge amintirea pogromurilor, a hulei şi umilinţelor îndurate, chiar dacă „lumea nouă“ le-a oferit pe urmă şansa prosperităţii şi a demnităţii umane. Andi îşi ia cu sine iubita evreică să-i arate Germania postbelică, cea refăcută, strălucitoare, dornică să şteargă urmele trecutului şi să lustruiască prezentul. Familia lui Andi se supusese şi ea, cândva, vremurilor şi ordinii naziste, tatăl ajunsese cu frontul până în inima Rusiei, „salvând“ de acolo comori ruseşti de artă şi expediindu-le în inima Reichului. Biografii obişnuite pe atunci. Prescrise acum de legi şi de uitare. Care i-au transmis totuşi lui Andi prejudecăţi dispreţuitoare despre „dezordinea poloneză“, „pripeala evreiască“, ca şi obişnuinţa germanilor de a spune despre o treabă bună executată că „*am făcut-o până la gazare*“. Care gazare? - se înfurie Sarah, cea din antecamera crematoriilor Auschwitz-ului? De altfel, ea reacţionează mereu cu iritare: tot ce aminteşte de Holocaust o răvăşeşte, e suspicioasă, fragilă, vulnerabilă, orice referire la evreitate i se pare făcută cu aroganţă şi maliţie. Andi începe să se autocenzureze şi îşi „răscroieşte iubirea după *măsuri tot mai mici*“. *Comunicarea devine mai* firavă, incompatibilitatea pare să le dea târcoale ameninţător. Ca să nu asiste pasiv la moartea sentimentelor lor – *ucise de intoleranţă şi alteritate* –, Andi se hotărăşte, în taină, la un gest suprem: pleacă în Heidelbergul natal şi cere unui chirurg prieten să-l circumcidă. E semnul exterior (şi cam dureros?) al iubirii; dar nici o revelaţie, nici o cutremurare mistică nu-l duce la o convertire lăuntrică. Sarah nici nu observă – la întoarcerea lui – schimbarea fizică. Gestul rămâne formal şi inutil. În minte, în gândire, Andi rămâne acelaşi. Când realizează aceasta, îşi ia valizele şi, în timp ce Sarah doarme, se strecoară tiptil afară din casă. Aşa se petrece „evadarea sa din iubire“: la modul cel mai banal şi laş al bărbaţilor. Deşi îşi pusese şi bărbăţia drept girant al fidelităţii! Cinic, dar sincer şi mare cunoscător al firii umane, acest prozator de frunte al literaturii germane actuale – care e Bernhard Schlink.

Într-o altă povestire, „Fata cu şopârla“, „evadarea“ nu se petrece în zonele iubirii, ci din inconfortabilul sentiment al culpabilităţii. În casa unui judecător de instrucţie, prezenţa unui tablou valoros, înfăţişând o fată sorindu-se pe o stâncă, alături de o şopârlă, trezeşte permanenta iritare şi gelozie a soţiei: „Du-te la fata aia, la ovreică!“, îi reproşează mereu soţului, trezind astfel curiozitatea fiului lor, un adolescent rebel, cu o fire închisă. Descoperirea misterului acestui tablou îi ia tânărului ani de viaţă, de cercetări detectiviste. Şi află: tatăl său condamnase la moarte un ofiţer german, prieten al său, care ajutase nişte evrei, făcându-i scăpaţi înainte de a cădea pe mâna poliţiei şi a fi deportaţi. Denunţul acestora îl realizase însă tot tatăl-judecător, iar răsplata fusese acest tablou celebru furat de la evreii asasinaţi până la urmă. Enigma se dezlegase: pictura valora o avere, dar era plătită cu o crimă triplă. Drept care, tânărul evadează din ispita de a-l poseda, aruncându-l în foc. Gest dur şi definitiv. „Purificarea“ fusese săvârşită. Oare şi spălarea conştiinţei?

În traducerea de mare fineţe a Hertei Spuhn, care respectă cu fidelitate răceala cerebrală a autorului, Editura „Polirom“ a înregistrat cu acest volum un nou succes editorial de prestigiu.

SANDA FAUR

N.R. - Redacţia R.E. mulţumeşte familiei dr. Josef Rosenthal, din Köln, pentru aprecierile elogioase transmise revistei noastre. Opiniile unor cititori avizaţi ca dumneavoastră, fineţea cu care aţi analizat materialele publicate, interesul manifestat faţă de viaţa culturală a obştii noastre, ne fac să perseverăm în continua sporire a calităţii revistei.

Inventatorii de cântec

VASILE VESELOVSKI

În această lume de piaţă în care talentul nu mai are preţ, Vasile Veselovski a fost un compozitor hărăzit cu talent. El compunea fără efort, ca şi cum şi-ar fi murmurat sieşi o melodie...

Mă uitam la el cum fornăia în mustaţă, îi cuprindeam cu privirea gabaritul substanţial şi mă întrebam de unde atâta sensibilitate melodică, atâta izbucnire de cântec, dintr-o tăcere din care cu greu răzbăteau cuvintele câte unei fraze eliptice, abia dusă până la capăt...

Cred că el gândea pe muzică şi tot ce omitea să spună, cânta...

Lipsită de întortocheri şi de bucle stilistice, tunsă scurt, fără vanitatea de a atrage ostentativ atenţia, dar şi fără teama de a fi prea simplă, muzica lui Veselovski şi-a câştigat încet, încet, o personalitate care o împiedică de a fi atribuită oricui.

Daţi-mi un cântec al lui, amestecaţi-l cu câte cântece doriţi, şi eu voi pune degetul şi inima şi rana pe cântecul lui Veselovski...

Rămâne de neuitat şi prestaţia lui (alături de unicul Mihai Maximilian) în groapa cu lei (cu fiare multe şi cu lei puţini...) a teatrului de revistă, unde el a repus în onoare muzica de spectacol, învăţătură veche şi bună, de la Ion Vasilescu, Gherase Dendrino şi H. Mălineanu.

Muzica lui nu trece niciodată neobservată, pentru că Vasile Veselovski a pus în ea nu-ştiu-ce care se reţine, se preia şi se fredonează. Ascultând-o, parcă îţi vine uneori să exclami: „Ce simplu se compun şlagărele!“, fără să te gândeşti că, dacă te-ar auzi, acolo, în Raiul Compozitorilor, Veselovski, cu umorul lui discret şi special, ar râde uşor, în mustaţă...

AUREL STORIN

Spirite celebre

Penelul

Lui Hans Holbein, care şi-a petrecut o bună parte din viaţă în Anglia, fiind pictorul favorit al regelui Henric al VIII-lea, nu-i prea plăcea să primească vizite când se afla în faţa şevaletului.

Un baron, încrezut şi mândru de originea sa, trimise un lacheu să-i anunţe vizita şi nu să ceară permisiunea. Primind un răspuns negativ, îşi retrimise lacheul să-i explice pictorului că e vorba de un baron. Lacheul se supuse, dar reveni cu acelaşi răspuns. Indignat, baronul se duse personal. Urcă năduşit treptele până la mansarda unde se afla atelierul şi bătu nervos în uşă. Pictorul deschise şi se aşeză în cadrul uşii pentru a bloca intrarea.

– Altă dată va fi o onoare să-l primesc pe domnul baron, dar acum este imposibil.

Când oaspetele nepoftit încercă să forţeze intrarea, Holbein îl luă de guler şi îl împinse spre scări. Acesta, mânios îi spuse:

– Te voi omorî cu mâna mea. Alege arma pentru duel.

– Penelul!

– În acest caz, mă duc direct la rege ca să-i cer să te arunce în închisoare.

Pictorul îşi păstră calmul: „Îl cunosc bine pe Majestatea Sa Henric şi ştiu cum o să reacţioneze. A existat un precedent şi i-a spus celui care s-a dus să mă reclame: «Eu pot, dacă vreau, să fac din şapte ţărani, şapte baroni, dar din şapte baroni nu pot face un singur Holbein»“.

A. CROITORU

Destăinuirile memoriei afective

Val-Vârtej (III)

Chiar dacă „memoria e aceea cu care uităm“, cum bine spunea Mark Twain, nu pot alunga amintirile care mă leagă de „Aventurile echipajului Val-Vârtej“. Pe lângă vajnicii navigatori de pe „Bătrâna carapace“, pe ai căror interpreţi i-am făcut cunoscuţi în episoadele I şi II, la bord mai era şi o fată. Pentru ea, adjectivul „dulce“ era mai potrivit decât „frumoasă“. O chema Irina Bora. La vârsta de 9 ani prezenta la microfon evoluţiile faimosului cor de copii al Radiodifuziunii, condus cu talent şi competenţă de către Ion Vanica. Irina urma să prezinte şi „video“ acest cor, la primul Revelion al abia născutei Televiziuni Române. Dar o defecţiune tehnică a întrerupt transmisiunea timp de patru ore. Această întrerupere a făcut să iasă din program apariţia corului şi implicit debutul televizionistic al micuţei Irina. Dar acest prim ghinion nu a fost urmat şi de un altul, ea devenind curând un „star“ TV. A participat la numeroase genuri de emisiuni, din copilărie până la adolescenţă şi chiar mai târziu, ca tânără şi atrăgătoare domnişoară. Ea a urmat Danielei Anencov ca parteneră a celebrului „Aşchiuţă“, mânuit de Justin Grad, care stătea ascuns după un fotoliu. Dialogul celor doi - Aşchiuţă şi Irina - făcea deliciul micilor telespectatori. Încă înainte de a împlini 18 ani, Irina Bora a devenit membru permanent al echipajului lui Val-Vârtej.

Calităţile ei muzicale au plasat-o şi ca principală interpretă a cântecelor din fiecare episod. Una dintre melodiile lansate de ea a devenit repede un adevărat şlagăr. Purta titlul „E noapte în Madagascar“ şi fusese compus, ca şi celelalte melodii, de către Titi Acs. Când a împlinit 20 de ani, Irina s-a măritat cu faimosul bariton Dan Iordăchescu. Regretatul Octavian Paler, în calitate de vicepreşedinte al instituţiei, îi propusese să devină crainică a postului. O atrăgea teribil această profesiune, dar au reţinut-o obligaţiile familiale, grija pentru cele trei fete pe care le-a născut, dintre care două, Irina şi Cristina, au moştenit talentul ambilor părinţi, afirmându-se în viaţa muzicală naţională şi internaţională. Mama a urmat Facultatea de Limbi Străine, devenind o apreciată profesoară de engleză. Dar încă şi acum, ajunsă la deplină maturitate, regretă cariera pe care ar fi putut s-o aibă.

Ne amintim, şi ea şi eu, un episod în care Mortimer, inamicul de moarte al lui Val-Vârtej, personaj pe care îl extrăsesem din altă carte celebră, „Aventurile lui Sherlock Holmes“, îşi pusese în gând s-o răpească. În scenariu, ea făcuse întâmplător schimb de hamacuri cu pântecosul Münchhausen, aşa că, în timpul nopţii, pe întuneric, doi bandiţi (de fapt, doi amărâţi de figuranţi) crezând că au de-a face cu Irina, erau obligaţi să-l care, cu hamac cu tot, pe hiperponderalul baron, interpretat cu un haz nespus de către N. Gărdescu. Din cauza greutăţii, hamacul s-a rupt, baronul a căzut jos, în hohotele de râs ale întregii echipe, inclusiv ale lui Mortimer, interpretat de actorul Aurel Rogalski, fratele compozitorului. Norocul a fost că întâmplarea s-a petrecut în repetiţie şi nu în emisiune. Aceasta se difuza în direct, pe viu, şi orice improvizaţie ar fi fost inutilă, în scena următoare baronul trebuind să ajungă prizonier la Mortimer, în castel. La difuzarea emisiunii, s-a renunţat la ideea transportării baronului culcat în hamac. Münchhausen, dormind adânc, a fost dus direct pe braţe, aceasta constituind de asemnenea o problemă destul de dificilă, rezolvată prin dublarea numărului de bandiţi care îl transportau.

Un alt personaj al echipajului a fost „Ionuţ“, un harnic reporter a cărui sarcină era să transmită tuturor agenţiilor din lume relatări ale aventurilor prin care treceau bravii marinari. Interpretul lui Ionuţ era Grigore Gonţa. Nu prea înalt, cu un număr redus de kilograme, dotat cu o agilitate deosebită, Gonţa - care l-a interpretat pe Troilus în versiunea realizată de Esrig - părea mai tânăr decât vârsta înscrisă în buletinul său. Într-unul dintre episoadele serialului, l-am admirat, cu sufletul la gură, cum, plin de curaj, s-a căţărat pe turnul cetăţii de la marginea Parcului Carol. În decursul anilor care au trecut, el şi-a păstrat silueta, dar a pierdut frumoasa sa podoabă capilară. Cum apare destul de rar ca actor, Gonţa a devenit un reputat regizor. Din activitatea lui regizorală, pentru a-i măsura priceperea, este de ajuns să amintim „Numele trandafirului“, tot a lui fiind nu numai regia, dar şi dramatizarea după Eco; mult aplaudata piesă a lui Victor Ion Popa, „Tache, Ianke şi Kadâr“, în interpretarea maeştrilor Radu Beligan, Marin Moraru şi Gh. Dinică; „Fata din Andros“, de Terenţiu, toate trei mari succese ale Teatrului Naţional. Gonţa a lucrat şi pentru Teatrul Evreiesc. El a semnat regia excelentului „Shylock“ al lui Arnold Wesker, a tragediei „Uriel Acosta“, de Gutzkow, iar recent, a piesei „Nathan cel înţelept“, de Lessing.

Am adăugat la acest articol şi o fotografie, găsită printre sutele care îmi umplu sertarele. Îi veţi recunoaşte, de la stânga la dreapta, pe regretatul Tudorel Popa, interpretul savantului Paganel, pe subsemnatul cu peste 40 de ani mai tânăr, pe drăguţa Irina Bora, pe Grigore Gonţa când îl juca pe Ionuţ, iar în spate, pădurea Băneasa, decor folosit pentru foarte multe filmări ale serialului nostru. Singura peste care au trecut anii, aproape fără să lase urme, este doar pădurea.

OCTAVIAN SAVA

Studenţii îl joacă pe îndrăgostitul Sebastian

Deşi anul Sebastian a luat sfârşit, continuă evocarea *personalităţii şi creaţiei sale. De această dată, studenţii au* fost cei care l-au „preluat", prezentându-l într-o nouă ipostază, Sebastian veşnicul îndrăgostit, idee ce a prins viaţă prin dramatizarea romanului „Femei" şi prezentat de clasa terminală de actori a Universităţii „Hyperion", sub îndrumarea profesorilor *Eusebiu Ştefănescu* şi *Rodica Mandache*. Spectacolul a fost prefaţat de un alt eveniment memorabil, simpozionul intitulat „Mihail Sebastian în căutarea personajelor sale", moderat de criticul de teatru *Natalia Stancu*, sub egida Institutului European de Cultură pentru Comunicare şi a T.E.S., cu participarea unor intelectuali care au contribuit la organizarea Centenarului Sebastian: istoricul literar *Geo Şerban*, prof. univ. *Valeriu Râpeanu*, scriitorul *Dorel Dorian*, redactorul-şef al revistei „Realitatea Evreiască", *Natalia Stancu* şi colega ei de breaslă, *Doina Papp*.

În deschiderea evenimentului, regizorul *Geo Saizescu*, cadru didactic la „Hyperion", l-a caracterizat pe scriitor drept o permanenţă a culturii române care trebuie studiat sub toate aspectele şi a scos în evidenţă eforturile studenţilor şi profesorilor lor în realizarea spectacolului „Femeile", romanul fiind dramatizat de Rodica Mandache. *Natalia Stancu* a vorbit despre revalorificarea operei lui Sebastian care a început cu mult înainte de centenar, prin editarea *Jurnalului* său. Piesele scriitorului au fost jucate frecvent în ultimul deceniu şi nu numai în România, ci şi în străinătate, atât în spectacolele prezentate acolo (Tel Aviv, New York), cât şi prin turneele *teatrelor româneşti. Vorbitoarea a amintit şi despre reeditarea* unor volume ale lui Sebastian la Editura Hasefer şi despre cele opt „Ediţii speciale" ale revistei „Realitatea Evreiască", redactate de Geo Şerban, în care s-a încercat situarea lui Sebastian în contextul epocii. Ea a amintit despre încadrarea în istoria doctrinelor politice a scriitorului, făcută de prof. univ. Valeriu Râpeanu, şi adaptarea pentru radio a romanului lui Sebastian „De 2000 de ani", realizată de Doina Papp, care s-a bucurat de o mare audienţă.

În cuvântul său, *Geo Şerban* a trasat un istoric al valorificării operei lui Sebastian din 1945 şi până în zilele noastre, cu suişuri şi coborâşuri, arătând de pildă că romanul „De 2000 de ani" nu a fost reeditat decât după 1989, faptul că apariţia „Jurnalului", care a stârnit largi ecouri (pozitive şi negative) în cercurile intelectuale, a pus oarecum în umbră preocupările pentru ansamblul operei scriitorului, a vorbit despre organizarea centenarului, în care un rol important a fost jucat de „Ediţiile speciale" ale R.E., despre simpozioanele organizate cu acest prilej, scoţând în evidenţă pe cel de la Ierusalim. O trăsătură caracteristică a scriitorului, a arătat vorbitorul, a fost „febra" lui intelectuală, capacitatea lui de a înţelege, chiar de foarte tânăr, cultura *europeană modernă şi aici un rol* esenţial a fost jucat de anii petrecuţi la Paris, mediul cultural de aici influenţând şi activitatea lui de dramaturg. O altă latură a scriitorului a fost interesul său faţă de ideile politice ale vremii, faţă de dialogul ideilor. Deşi personal scriitorul nu s-a implicat în politică, a avut opţiuni precise, a fost un „spectator angajat" al democraţiei, un adversar al extremelor şi al ambiguităţilor. În plus, a arătat Geo Şerban, Sebastian a manifestat convingeri iudaice *ferme*.

Valeriu Râpeanu a prezentat generaţia de intelectuali de după primul război mondial, din care au făcut parte Petre Comarnescu, Mircea Eliade şi Mihail Sebastian, cu posibilitatea de a-şi alege un nou ideal prin afirmare universală şi europeană, care şi-au putut spune cuvântul şi în societate. În acelaşi timp, membrii acestei generaţii au suferit de pe urma contextului politic în care au trăit. Vorbitorul a subliniat rolul mentorilor acestor intelectuali - Nae Ionescu şi Alexandru Rosetti -, precum şi cel de inovator al lui Sebastian atât în istoria romanului, cât şi a teatrului românesc, introducând un nou gen dramatic, cel denumit comedia lirică.

Dorel Dorian a scos în evidenţă necesitatea reabilitării *generaţiei interbelice, inclusiv a lui Mihail Sebastian*, a arătat eforturile depuse pentru organizarea Centenarului Sebastian şi a vorbit despre arta dramatică a scriitorului. Sebastian a fost o adevărată conştiinţă publică, un duşman al totalitarismului şi al uniformelor ideologizante, un susţinător al sionismului cultural, a spus vorbitorul.

Din lipsă de timp, *Doina Papp* a vorbit foarte pe scurt despre dramatizarea romanului „De 2000 de ani".

*

„Jocul de oglinzi" în „Femei"

Înaintea prezentării spectacolului, *Natalia Stancu* a ţinut să atragă atenţia asupra a ceea ce a numit „jocul de oglinzi" ce se stabileşte între *personajul Ştefan Valeriu, eroul* romanului şi spectacolului „Femei" (de fapt, însuşi Mihail Sebastian) şi eroinele sale – cum se reflectă bărbatul în ochii femeilor şi femeile în ochii bărbatului. Cu un început mai lent şi mai anost (poate din cauza asemănării cu „Jocul de-a vacanţa"), pe parcurs, spectacolul s-a însufleţit, căpătând la sfârşit un ritm antrenant, de-a dreptul diabolic. Cunoscătorii operei lui Sebastian au regăsit în „Femei" şi alte motive ale autorului, prezente în „Steaua fără nume" sau în „Accidentul", dar prin îmbinarea lor cu alte elemente originale şi prin prezenţa eroului principal veşnic îndrăgostit, care nu rezistă seducţiilor acestei mari varietăţi de femei din viaţa lui, s-a realizat un text unitar, chiar dacă tensiunea dramatică a fost înlocuită de naraţiune. Cu o mică inspiraţie felliniană (a fost, oare, Sebastian precursorul marelui regizor?) scenele cele mai reuşite au fost cele ale clownilor. Dacă la început, tinerii actori au manifestat timiditate, uneori chiar stângăcie, în desfăşurarea acţiunii „s-au încălzit", ei reuşind să ofere publicului un spectacol valoros, de succes. Aşteptăm să-i întâlnim pe scenele teatrelor noastre.

EVA GALAMBOS

Drumul spre teatru

La Teatrul Naţional Bucureşti

„Eduard al III-lea", de William Shakespeare

O mult aşteptată premieră pe ţară a Teatrului Naţional din Bucureşti: „*Eduard al III-lea*". O tragedie istorică ce i-a fost atribuită, nu demult, (după îndelungi controverse), lui *Shakespeare*. Pariază pe ea (provocând, implicit, şi „arbitrajul" spectatorilor!) atât regizorul *Alexandru Tocilescu*, cât şi *Ion Caramitru*. Iar cei care îl cunosc şi îl apreciază pe Tocilescu nu vor fi surprinşi nici de originalitatea viziunii, nici de modernitatea (şi eclectismul asumat deliberat) al mijloacelor de expresie. „Eduard al III-lea" este o creaţie spectaculară de anvergură, inventivă şi bogată în efecte de tot felul. Fascinează, încă din prima clipă, scenografia monumentală, decorul de mare plasticitate şi impresionantă mobilitate conceput de *Dragoş Buhagiar*; ca şi proiecţiile de filme, ori de grafică, precum şi variile efecte de lumină şi multimedia. Tocilescu începe prin a aborda dezinvolt piesa istorică în cheie demitizantă. Conducător al acestui joc spiritual, marcat ludic, bazat pe distanţa ironică (şi autoironică) şi persiflarea complice cu publicul este Ion Caramitru, care cucereşte din prima clipă spectatorii. „Eduard al III-lea" îi prilejuieşte un rol de referinţă şi *Crinei Mureşan*, pe care am admirat-o pentru distincţia şi mai ales forţa *de convingere, fluenţa şi ardenţa dată tiradelor Contesei de Salisbury*.

Lumea tragediei istorice se însufleţeşte, la Naţional, prin contribuţia altor 30 de interpreţi a nu mai puţin de 35 de personaje.

La Teatrul Naţional din Craiova

„Măsură pentru măsură", de William Shakespeare

„Măsură pentru măsură" a interesat în ultima jumătate de veac mai mult ca oricând. E vorba, desigur, de un efect incontestabil al adâncirii crizelor umane şi al atrocităţilor puterii politice – care au dat tuturor idealismelor morale o lovitură de graţie. Era evident că „referentul" contemporaneităţii, esenţial în teatru, şi obsedant pentru Silviu Purcărete, să capete şi în acest caz o şocantă actualitate, o perspectivă cu mult mai sceptică şi sumbră. Şi categoric, între Viena (sau Anglia) piesei şi cea a spectacolului de la *Teatrul Naţional din Craiova* e o distanţă uriaşă. Dar, vai, cât de familiare sunt pentru noi imaginile teatrale! În universul scenic de marcată modernitate (prin extrema simplitate – un spaţiu gol, delimitat de panouri care înaintează ameninţător sau glisează pe laterală quasi-magic), Silviu Purcărete propune un univers concentraţionar care aminteşte de Kafka. Nu mai există inocenţi. Nu mai există sentimente pure, dezinteresate. Inconştienţa şi presiunea instinctelor i-a aruncat pe oameni în desfrâu şi nebunie. Manipulaţi de conducători fără scrupule şi făţarnici, supravegheaţi non stop, eroii trăiesc într-o atmosferă carcerală şi de teroare, irespirabilă. Orice tentativă de revoltă (vezi: scrisul pe zid) pare deplasată, sortită eşecului.

„Măsură pentru măsură" confirmă dăruirea echipei teatrului craiovean, teatru în care Purcărete se simte cel mai „acasă", precum şi excelenţa unor actori precum *Ilie Gheorghe* (versatilul vital şi senzual Vincentio), Sorin *Leoveanu* (un surprinzător, excepţional Lucio), *Valentin Mihali* (tenebrosul ascuns şi rece Angelo). Contribuţii deosebite au, de asemenea: *Adrian Andone, Valeriu Dogaru, Ana Ularu, Cerasela Iosifescu, Anghel Rababoc, Valer Dellakeza* şi nu numai.

La Teatrul „Bulandra"

„Ce păcat că e o curvă", de John Ford

Titlul celei mai cunoscute opere a dramaturgului din epoca iacobită *John Ford* nu este nici pe departe atât de şocant ca subiectul ei. „*Ce păcat că e o curvă*" ("'Tis Pity she's a whore", scrisă în 1633) narează dramatic un incest între frate şi soră. Şi nu un incest inconştient sau accidental, ci unul asumat fără remuşcări şi revendicat tenace, insolent în numele unei pasiuni mai presus de orice (morala tradiţională, precepte religioase etc).

Spectacolul de la „Bulandra" poartă semnătura regizorului cu autentică vocaţie de artist care este *Alexandru Darie*. El evită inspirat detaliile feroce, senzuale, maladive, ca şi posibila cădere în „romanţă" şi telenovelă. Iar colaborarea lui cu actorii e remarcabilă. Foarte tinerii *Emilia Bebu* (Annabella) şi *Vlad Logigan* (Giovanni) ne restituie cu fior autentic tirania dorinţei, exaltarea lăuntrică, revolta, ambiguitatea situaţiilor, insolitul, melancolia şi morbiditatea trăirilor abisale. Creaţii notabile au *Oana Ştefănescu, Romeo Pop, Cornel Scripcaru, Claudiu Stănescu, Marius Capotă, Ion Cocieru* şi *Marius Chivu* (cu un crochiu - contrapunct comic). Am admirat, fără îndoială, rafinatul estetism al abordării spectaculare de la „Bulandra", numai că frumuseţea imaginilor, subtilitatea sincretismului vizual sonor - care reprezenta, fără îndoială, „marca Darie" - tind, la un moment dat, să devitalizeze conflictul şi să afecteze teatralitatea. Şi să nu mai atingă visul lui Artaud: „eliberarea subconştientului", „îndemnul la revolta virtuală".

NATALIA STANCU

La Teatrul Municipal „Bacovia" din Bacău

„REQUIEM" de Hanoch Levin în regia lui ALEXANDRU HAUSVATER

Hanoch Levin (1943-1999) era, prin anii '60-'80, copilul teribil al teatrului din Israel. Iar piesele acestui descendent din rabini polonezi - care denunţau violenţa relaţiilor dintre evrei şi arabi - au fost considerate, nu o dată, provocatoare.

Timpul a lucrat pentru Levin, confirmând, viziunea profetică şi, mai ales, talentul său profund şi original. Aşa încât, jucat pe diverse meridiane, el a atras, firesc, şi scenele noastre. După Naţionalul din Timişoara (care a propus publicului din România, „Krum"), iată, acum cu alt text, „*Requiem*", un spectacol al *Teatrului Municipal „Bacovia"* (ce a putut fi urmărit recent şi în Capitală). Se simte că „Requiem", inspirată de trei proze ale lui Cehov, a fost concepută de Levin după ce a aflat că e grav bolnav. Aparent o dramă despre moarte (dispar şi sunt plânşi Femeia, *Copilul opărit, Fiul Surugiului*), „Requiem" este o tragedie (în registru sarcastic şi ironic) a vieţii trăite absurd. Ni se dezvăluie inconştienţa şi „orbirea" muritorilor; faptul că nu ştim să trăim, ne irosim stupid scurta noastră existenţă alergând după valori materiale (avere, „profit", „câştig"), sau după satisfacerea instinctelor primare (beţie, luxură) şi ignorând sentimentele, chemările inimii şi ale sufletului.

Cine a văzut (în turneu la Bucureşti sau Sibiu) minunata creaţie cu „Requiem" a Teatrului „Cameri" din Tel Aviv, să o uite, dacă poate! Montarea de la „Cameri" era fascinantă prin convertirea agitaţiei, cursei disperate (a locuitorilor unei comunităţi galiţiene) în basm; prin poezia sa fantastică şi mitică; prin atmosfera sa de magie chagalliană.

Demersul lui Hausvater de la Bacău este de cu totul altă factură. Dar, şi acest spectacol merita cu prisosinţă văzut şi preţuit. Aş spune, chiar, că e una din cele mai bune realizări din ultima vreme ale lui Hausvater – mai organică, mai echilibrată sub raportul mijloacelor (altădată în excedent), mai cuceritoare prin metamorfoza formelor, şi prin sensurile pe care le angrenează. Şi până şi nuditatea (marea obsesie estetică a regizorului devenită manieră) este, aici, motivată. Hausvater descifrează piesa într-un registru *expresionist*. El recreează inspirat, şi viguros (cu ajutorul scenografiei lui *Gelu Risca*) o suită *bine şi variat ritmată de imagini în alb*-negru extrem de puternice, de un percutant impact vizual şi sonor. Orchestrează sugestiv şi amplifică polifonic secvenţele, intensificând efectul luminilor, al mişcării frenetice, ca şi forţa de sugestie a muzicii (banda sonoră mixează vocea, vioara şi armonica, melodii evreieşti şi tangouri à la Piazzola, valsuri nostalgice). Recompune subtil replici rostite sau aparteuri, transformând schimbul de replici sau gândurile tainice într-o „corală" la care participă – oameni, serafimi; protagonişti şi figuraţie.

Ca un autentic magician, regizorul ne relevă în trupa băcăuană o mulţime de tineri de talent, pe care a ştiut să-i stimuleze către o tensionată susţinere interioară a partiturilor, către o rostire limpede şi percutantă. Distingem, astfel, pentru evoluţiile lor ambiţioase, alături de „seniorul" *Viorel Baltag*, pe *Daniela Vrânceanu* (Femeia), *Bogdan Matei* (Bărbatul), *Alina Simionescu* (Mama) *Dumitru Rusu* („Calu", rol mut şi cu atât mai remarcabil). Nu trebuie omise nici prestaţiile lui *Gabriel Duţu, Cristian Todică şi Bogdan Buzdugan*.

Cu deosebire importantă este şi contribuţia grupului „Serafimilor" care capătă o extraordinară prezenţă şi forţă în dinamica ceremonialului scenic. Căci *Firuţa Apetrei, Florina Găzdaru, Simona Nica, Adriana Pârvu, Justin Ştefan Ciuche* (pe rol de fiinţe supranaturale, dar şi de naratori şi comentatori) activează şi reverberează expresiv recitativele, evoluţiile protagoniştilor. (N.S.)

CRONICA ANTISEMITISMULUI

Colegiul MAUP din Kiev, un centru al literaturii antievreieşti

La prima vedere, campusul Academiei Interregionale de Management Personal, din Kiev, institut de învăţământ cunoscut după prescurtarea engleză MAUP, pare ca oricare alt campus din lume. Nimic nu arată de ce, în rapoartele despre antisemitismul din Europa de Est, MAUP este de fiecare dată menţionată ca un exemplu în acest domeniu. Dar, la o privire mai atentă, descoperi un mare număr de statui, simboluri şi mici clădiri pitoreşti, ilustrând identitatea naţionalistă şi religioasă a locului. Abundă crucifixele pravoslave. Şi peste tot găseşti imaginea lui Bogdan Hmelniţki, conducătorul cazacilor din secolul al XVII-lea, un erou naţional al Ucrainei, dar care, în timpul revoltei cazacilor, a omorât şi sute de mii de evrei. Statuia lui Hmelniţki se regăseşte şi în Kiev, alături de cele ale lui Platon, Socrate sau Nelson Mandela. De aceea pentru organizaţiile evreieşti şi israeliene care monitorizează antisemitismul în lume, această alăturare este de neînţeles. Şi cum este posibil ca în capitala Ucrainei să existe un centru academic ce editează cărţi, tipărituri şi publicaţii cu vădit caracter antisemit, iar autorităţile centrale se abţin să ia vreo măsură împotriva lor, se întreabă cotidianul israelian „Haaretz", care a publicat un articol despre acest institut.

Rectorul MAUP, prof. *Mykola Golovatii*, acceptă cu ezitări să stea de vorbă cu ziariştii israelieni. Pe de o parte, vrea să arate că nu este rasist sau antisemit, pe de altă parte, nu vrea să lase impresia că a cedat presiunilor evreieşti. El vorbeşte despre aprecierile unor profesori, printre care şi evrei, cu privire la calitatea procesului educativ la MAUP (neacreditată de statul ucrainean), arată manuale în care există şi un text despre Holocaust şi declară că are un prieten evreu, „mult mai bun decât mulţi ucraineni", care a emigrat cu opt ani în urmă în S.U.A. Nu înţelege de ce se susţine că şcoala lui este rasistă când o frecventează studenţi din 40 de ţări, inclusiv sute de evrei. La întrebarea de ce în cărţile publicate sub egida MAUP se susţine că sionismul şi organizaţiile evreieşti reprezintă o ameninţare pentru Ucraina şi pentru pacea în lume, el răspunde că este vorba doar de dezbateri în contextul unor probleme legate de terorism şi globalizare când se abordează şi sionismul şi antisemitismul, şi oricum revistele publică discuţiile, nu-şi asumă vreo poziţie. „Am invitat personalităţi evreieşti să participle la dezbateri, dar ne-au refuzat", relatează el, menţionând şi prezenţa unui lector din Israel. MAUP, susţine el, nu este antisemit şi „oricum nu există antisemitism, este o noţiune inventată de oamenii de ştiinţă. Organizaţiile evreieşti sunt antisemite. De fiecare dată când se vorbeşte despre evrei, ele susţin că e vorba de antisemitism", opinează Golovatii. Vina cea mai mare în această privinţă, susţine el, o poartă Chabad-ul, la ora actuală cea mai activă organizaţie evreiască din Ucraina. „E ceva în neregulă cu acesta. Este o organizaţie internaţională cu ramuri în toată lumea, ea nu este pentru pace, face lucruri rele, este chiar legată de acţiuni extremiste şi teroriste", apreciază el. În numele aşazisei libertăţi academice, Golovatii spune că va face şi în continuare cercetări în privinţa aspectelor negative legate de istoria evreilor şi de iudaism. „În 1975, O.N.U. a decis că sionismul este egal cu rasismul. Este necesar să-l studiem pentru a înţelege de ce s-a afirmat acest lucru", susţine rectorul MAUP. Potrivit lui Amos Hermon, şeful Oficiului de monitorizare a antisemitismului din cadrul Jewish Agency, chiar dacă studenţii MAUP nu sunt implicaţi în acţiuni antsemite, MAUP a devenit nu numai principalul producător de literatură antisemită în Ucraina, dar distribuie aceste materiale, traduse în diferite limbi, în Europa Centrală şi de Est.

EVA GALAMBOS

Franţa se angajează ferm în combaterea antisemitismului

Pentru prima dată, un preşedinte francez, prezent la o reuniune a Federaţiei Comunităţilor Evreieşti din Franţa

Preşedintele francez, **Nicolas Sarkozy**, s-a angajat ferm în combaterea antisemitismului şi a vorbit despre o nouă pagină în relaţiile dintre Franţa şi Israel, într-o cuvântare rostită la o cină a C.R.I.F. - Federaţia Comunităţilor Evreieşti din Franţa. Sarkozy este primul preşedinte francez care participă la o astfel de festivitate, el îndeplinind astfel o promisiune făcută evreilor din Franţa. Prezenţa lui la C.R.I.F. şi cuvântarea rostită în faţa a 1.000 de personalităţi reprezentative ale evreimii franceze şi a unor oameni politici din dreapta şi stânga politică, au fost indicii clare nu numai ale schimbării calităţii relaţiilor Franţei cu Israelul, ci şi ale apropierii între Palatul Elysée şi evreii francezi, în condiţiile în care, de ani de zile, ei erau ţinta a numeroase manifestări antisemite. „Israelul poate conta pe o nouă dinamică în relaţiile cu Uniunea Europeană" - a declarat Sarkozy, anterior preluării, în cel de-al doilea semestru al acestui an, a preşedinţiei rotative a U.E. El a afirmat că U.E. ar putea boicota conferinţa O.N.U. de la Durban asupra rasismului, dacă aceasta va lansa atacuri împotriva Israelului, aşa cum s-a întâmplat în 2001. „Acea conferinţă a dus la excese de netolerat din partea unor state şi a numeroase ONG-uri care au transformat-o într-un forum antiisraelian şi nimeni nu a uitat acest lucru. Franţa nu va permite repetarea exceselor şi abuzurilor din 2001 şi acelaşi lucru este valabil şi pentru partenerii noştri europeni", a afirmat el. Preşedintele Franţei a vorbit despre rolul indispensabil al evreimii în societatea franceză şi şi-a manifestat convingerea că anul 2008 va fi crucial pentru reconcilierea franco-israeliană.

Sarkozy s-a bucurat de o primire călduroasă din partea participanţilor la cina organizată de C.R.I.F. Evreii francezi l-au votat în număr mare şi mulţi dintre ei consideră că este un prieten adevărat al evreilor şi al Israelului. „Este pentru prima dată când preşedintele Republicii vine la noi şi acest gest demonstrează cât de importantă este comunitatea evreiască pentru el, că ea este o parte integrantă din naţiunea franceză", a declarat Claude Hampel, editorul revistei „Cahiers Bernard Lazare". Sarkozy a vorbit şi despre antisemitismul din Franţa şi s-a angajat să-l combată prin măsuri educaţionale, inclusiv pentru păstrarea memoriei Holocaustului. **(E.G.)**

PROTEST

NU, XENOFOBIEI

Urmare din pag. 1

de această provocare, de propagare a urii între cetăţenii ţării noastre.

Ne alăturăm măsurilor luate de conducerea Comunităţii Evreilor din Cluj-Napoca, care a anunţat organele politice din acest important Municipiu al României şi a solicitat Procuraturii implicarea imediată în aplicarea prevederilor din Legea nr. 107/27 aprilie 2006, privind sancţionarea mani-festărilor de xenofobie, antisemitism şi de negare a Holocaustului.

Ne exprimăm convingerea că autorităţile publice abilitate vor acţiona, de îndată, pentru identificarea autorilor acestei manifestări antisemite, provocatoare, şi pentru adoptarea de măsuri care să permită justiţiei române să-şi exercite atribuţiile.

Populaţia evreiască este încrezătoare în evoluţia României pe drumul ascendent al democraţiei, al asigurării condiţiilor reale pentru înfăptuirea drepturilor omului.

S.U.A., Germania şi Franţa susţin necondiţionat Israelul

Urmare din pag. 1

Vizita cancelarului german Angela Merkel în Israel a fost considerată fără precedent, nu numai în contextul relaţiilor bilaterale, ci şi în cel al raporturilor cu alte ţări. Pentru prima dată în istoria Israelului, din 1948, a fost organizată o sesiune guvernamentală mixtă germano-israeliană în cadrul căreia Merkel a exprimat un sprijin complet şi fără echivoc faţă de politica statului evreu. Ameninţarea la adresa Israelului echivalează cu ameninţarea faţă de Germania, a afirmat cancelarul. Nici măcar oameni politici americani nu au făcut astfel de declaraţii, au remarcat comentatorii israelieni.

La rândul său, Franţa a adoptat o poziţie asemănătoare. În cursul vizitei preşedintelui israelian Shimon Peres la Paris, preşedintele Nicholas Sarkozy a subliniat că „securitatea Israelului nu se discută, iar Franţa va fi mereu de partea lui". Cuvintele lui, precum şi alte gesturi ale preşedintelui francez arată o modificare esenţială a poziţiei Franţei, Sarkozy distanţându-se de politica arabă a predecesorului său, Jacques Chirac. Atitudinea adoptată de Germania şi Franţa, ţări membre ale Uniunii Europene sugerează şi o modificare a politicii U.E. faţă de Israel, comparativ cu trecutul când Bruxelles-ul manifesta adesea o orientare mai degrabă pro-arabă. În general, apreciază analişti politici din Occident, dar şi din Israel, numeroase ţări din lume, inclusiv statele arabe moderate, arată o înţelegere mai mare faţă de problemele Israelului, faţă de dreptul său la autoapărare. Aceasta în condiţiile în care ţara este supusă în continuare tirurilor cu rachete ale Hamas şi atentatelor teroriste ale radicalilor palestinieni, asemeni celui recent de la o *ieşivă* din Ierusalim, soldat cu morţi şi răniţi. De-acum Hamas vorbeşte de posibilitatea organizării altor atentate.

Referindu-se la negocierile de pace, Angela Merkel a vorbit despre necesitatea acceptări unor concesii dureroase din partea celor două părţi. Această orientare se manifestă tot mai puternic în cancelariile occidentale, dar şi în cea israeliană. Ideea concesiilor s-a regăsit şi în expunerile a doi ambasadori ai statului evreu, Iacov Levi şi Michael Haridi, în faţa studenţilor de la Institutul Diplomatic din Bucureşti. Cei doi vorbitori au analizat cu realism evoluţiile din Orientul Mijlociu şi au subliniat că atât israelienii, cât şi palestinienii trebuie să recunoască o serie de realităţi... Este un lucru deosebit de dificil din cauza trecutului istoric al ambelor părţi, care renunţă cu greu la acest trecut, au menţionat cei doi conferenţiari, dând ca exemplu problema Ierusalimului care este una emoţională. Partea israeliană nu vrea să cedeze controlul asupra oraşului, din motive ideologice, religioase, culturale, dar acelaşi lucru este valabil şi pentru palestinieni. De un optimism prudent, cei doi specialişti în politică externă au subliniat că există de-acum interese comune între Israel şi ţările arabe. În plus, atât evreii, cât şi palestinienii vor să pună capăt războiului, ceea ce oferă o rază de speranţă pentru continuarea negocierilor. (E.G.)

Noi direcţii în activitatea Comisiei consultative în problemele antisemitismului

Comisia consultativă în problemele antisemitismului şi negaţionismului a F.C.E.R s-a decis să-şi îmbunătăţească activitatea, pentru a corespunde mai bine condiţiilor actuale, a arătat, la ultima şedinţă, preşedintele Comisiei, dr. *Alexandru Elias*. A fost modificată şi componenţa ei, fiind invitate să participe personalităţi din rândul evreilor şi neevreilor, implicate şi interesate de această problemă. După ce a arătat realizările şi unele nerealizări ale F.C.E.R. în această direcţie (cele din urmă din motive obiective – procesul Coja, audienţa la procurorul şef al României), dr. *Aurel Vainer*, preşedintele Federaţiei, a apreciat că în condiţiile în care manifestările şi incidentele antisemite din România au stagnat, fără să se renunţe la luarea unor poziţii combative când este cazul, activitatea Comisiei ar trebui să se îndrepte către scoaterea în evidenţă a contribuţiei evreilor la cultura şi civilizaţia românească, la coexistenţa dintre cele două popoare, la cultivarea ecumenismului. Succesele unor acţiuni, ca Festivalul „Euro-iudaica",, marşul de la Dorohoi cu prilejul marcării pogromului din acest oraş, spectacolul „Bună seara, domnule profesor", realizat de actorul israeliano-român N. Nitai, manifestările cu prilejul Centenarului Sebastian, dialogul interconfesional de la Sighişoara, seara interetnică organizată la Parlamentul României, la care au participat Marele Rabin Menachem Hacohen şi Rabinul Şlomo Sorin Rosen, sunt doar câteva exemple ale acestui nou spirit. În acest context, preşedintele F.C.E.R. a subliniat atmosfera excelentă în care s-a desfăşurat întâlnirea delegaţiei F.C.E.R. cu Patriarhul Daniel şi iniţiativa comună de a organiza un eveniment având ca temă „Creştinism şi iudaism – sursă a culturii europene". Dr. Aurel Vainer a propus, de asemenea, ca de Ziua Holocaustului românesc să se organizeze un eveniment special cu tema „«Drepţi între Popoare» din România", ţinând cont de faptul că foarte puţini din lumea românească ştiu despre existenţa şi cinstirea acelor neevrei care au contribuit, în timpul Holocaustului, la salvarea unor evrei. Mai mult, tematica ar putea fi extinsă, incluzându-se şi persoane care, deşi nu au fost recompensate cu titulatura de „Drepţi între Popoare", i-au ajutat pe cei prigoniţi, a mai spus preşedintele F.C.E.R., care a propus, împreună cu Liviu Beris, vicepreşedintele A.S.V.H.R., ca Editura „Hasefer" să scoată un volum. Trebuie să ne deschidem mult mai mult către exterior, a subliniat dr. Aurel Vainer, care a propus extinderea cercului de conferenţiari pe tematica antisemitismului, culturii şi civilizaţiei evreieşti, cerând în acest sens şi ajutorul prietenilor neevrei ai comunităţii. De asemenea, a mai spus vorbitorul, trebuie intensificată prezenţa noastră la radio şi la Tv.

La cererea celor prezenţi, dr. Aurel Vainer a expus pe larg controversa în problema cimitirelor şi situaţia amendamentului propus de Corneliu Vadim Tudor, la instigarea lui David Kahan, cu privire la administrarea cimitirelor evreieşti, amendament care ar atrage după sine schimbarea dreptului de proprietate al F.C.E.R. asupra lăcaşurilor de cult şi cimitirelor, eforturile depuse de domnia-sa în calitate de deputat pentru contracararea intenţiilor celor doi.

Participanţii la discuţii (Andrei Oişteanu, Liviu Beris, Mariana Stoica, preşedinta Asociaţiei Israel-România, prof. univ. Vasile Morar, Liviu Rotman şi alţii) au fost de acord cu necesitatea lărgirii activităţii Comisiei şi adoptării acestei noi direcţii, au susţinut ideea popularizării „Drepţilor între Popoare"; dar „să nu se piardă contextul în care au acţionat cei care i-au salvat pe evrei", a atras atenţia Liviu Rotman. Ei s-au pronunţat pentru continuarea şi intensificarea conferinţelor de popularizare a problemelor legate de istoria poporului evreu, cu accent pe Holocaustul din România, de antisemitism, de cultura şi civilizaţia iudaică în rândul tineretului şi au propus folosirea de mijloace variate pentru realizarea acestui obiectiv. (E.G.)

Săptămâna de Purim la „LAUDER–REUT”

Un carnaval de Purim „la concurență” cu cel venețian

Cine păşeşte în Grădinița şi Şcoala „Lauder-Reut“ în săptămâna de Purim - pentru cine nu ştie, Purimul „ține“ o săptămână aici – înțelege că există şi un *Disney Land* purimist. Prichindeii de la Grădiniță – măscuțele de Purim – se joacă de-a pantoful Cenuşăresei, participă la concursul „Cine găseşte dulciurile adevărate“, confecționează ei înşişi măşti pe care le decorează cu praf de stele, siluete de colegi decupate din carton, în culori, cu numele „modelului“, joacă rața cu cercuri, bowling cu *raşanim* în chip de popice. Sunt săli în care se fac *humântaşân* luați acasă la plecare, coronițe pentru Ahaşveroş, se învață cântece de Purim, există săli de machiaj. Profesoara de ebraică *Moran Daliot* îi învață pe copii povestea Purimului. Educatoarele lor, *Angela, Cătălina, Andreea 1, Mihaela, Loredana, Lucia, Adi, Andreea 2, Violeta, Laura* le insuflă grija față de ceilalți şi bucuria de a face daruri – *Mişloah Manot*, spune interlocutoarea mea, directoarea Complexului Şcolar, prof. *Rosa Arsene Brumfield*. Se face balet pe muzică de Purim (prof. *Svetlana Zotina*), se lucrează pălării şi păpuşi de Purim, sub îndrumarea *Cătălinei*, profesoara de arte plastice. Sălile de clasă sunt împodobite cu personaje din *Meghilat Ester*, clovni, *humântaşân* din carton colorat. Carnavalul are şi un punct culminant: parada costumelor de Purim. Cum arată săptămâna de Purim la „cei mari“? Elevii, îmbrăcați pe dos – şosete pe mâini, tricouri peste pulovere, pantoloni cu fermoarul la spate – dansează şi fac haz la club, după ore, pregătind „Luna Park“. Ei înşişi sunt scenarişti şi interpreți. Mare succes a avut filmul „Luna de miere în Hawai“. *El* şi *ea* se cunosc la restaurant, iau masa împreună, apoi merg la ofițerul stării civile şi schimbă inelele. „Proaspeții însurăței“ se duc să-şi petreacă luna de miere în Hawai, unde fac plajă pe „nisipul fierbinte“ şi dansează împodobiți cu ghirlande de flori. Alții, în curte, împreună cu musafiri – elevi de la Liceul „Coşbuc“ din Capitală şi de la o şcoală brăileană – participă la un *party* cu *hot-dogs*, cartofi prăjiți, floricele, suc, dulciuri, fructe. Musafirii, încântați, promit c-or să mai vină. Există o zi a păläriilor, o zi a dansului, se fac repetiții pentru serbarea de la T.E.S., unde se organizează o paradă a costumelor de Purim şi un consurs de *karaoke*. Nu ştiu cine au emoții mai mari: copiii, părinții, profesorii? Cred că toți, în felul lor. La urmă, câştigătorii - aici, toți sunt câştigători – şi suporterii lor se înfruptă, în holul teatrului, cu bunătăți realizate în patiseria şcolii. Sponsor – ca în fiecare an – domnul *Joseph Hadad*. În sala mare de sport, de Purimul-Purim (20-21 martie), e disco. *Punk*-erii şi *rock*-erii se întrec la dans. *Mişloah Manot*, aduse de acasă de fiecare, sunt trase la sorți. Să nege cineva că sălaşul inspirației nu-i copilăria!

Pregătiri pentru concursul „Lauder Top 2008”

Liceul „Lauder-Reut“, în parteneriat cu Primăria Sectorului 3 – Direcția Generală de Asistență Socială şi Protecție a Copilului – şi Inspectoratul Şcolar al Municipiului Bucureşti, , organizează, la 11 aprilie a.c., Concursul „Lauder Top 2008“. Participanți – elevi de la şcolile gimnaziale, de stat şi particulare, din Sectorul 3 al Capitalei. Prima etapă va consta în redactarea unui eseu de 250 de cuvinte. Din cele mai bune zece eseuri, şase vor primi premii şi mențiuni. A doua etapă va fi un concurs de cultură generală cu public. Vor intra în concurs 12 echipe, în trei runde. La fiecare rundă, câştigă echipa cu cel mai mare punctaj. Anul acesta, un set de întrebări va fi axat pe tema „Israel – 60“. Juriul va fi format din reprezentanți ai organizatorilor şi directori ai şcolilor participante. Premiile vor fi acordate de Fundația „Ronald S. Lauder“ şi Primăria Sectorului 3. Toți concurenții vor primi diplome de participare.

Israel – realități şi aspirații

În recreația mare, stau de vorbă cu câțiva elevi de liceu – *Cati Bonder, Dor Hadad, Daniel Radu, Alin Segal*, toți din clasa a IX-a, şi cu profesorul de ebraică la clasele VIII-X şi club, *Felix Goldstein*. Subiectul este modul în care fiecare percepe Israelul modern, în curând sexagenar. Dor s-a născut la Ierusalim. Daniel – la Tel Aviv. „Israelul e casa mea“, spune Daniel. „Israelul înseamnă familia, prietenii, credința“, răspunde Dor. Cati a învățat o mulțime de lucruri despre Israel, dintr-a-ntâia până azi. Visul ei e să le şi vadă: „în primul rând – Ierusalimul, Tel Avivul, Haifa“. Alin are înclinație spre mistica iudaică. „Aş vrea să vizitez comunitățile de rabini care practică studiul Cabalei“, mărturiseşte. „De ce?“. „Fiindcă există în Cabala o înțelegere mult mai liberă şi mai profundă a Bibliei, dincolo de elementul epic“, argumentează. „De *Iom Haatmaut* voi sta acasă şi voi medita la pacea globală“, îşi propune. Felix Goldstein vrea să popularizeze o carte despre design şi mari companii israeliene. Îmi dă ca exemplu evoluția vizualului în istoria ziarului „Haareț“. „Doresc să-i fac pe copii să înțeleagă ce înseamnă cultura vizuală israeliană: modă, străzi, cinematografe, publicistică, traduceri etc“. Sunetul clopoțelului ne întrerupe discuția. „Acum mai bine de zece ani nu exista nimic din tot ce trăim azi, aici şi totul se datorează îndrăznelii de gând şi faptă a preşedintelui Fundației Lauder pentru România, *Tova Ben Nun Cherbis*“, spune doamna Rosa, în timp ce mă conduce spre ieşirea din şcoală. Nu e frază de protocol, e adevărul-adevărat. Îl simt din tonul vocii şi-l ştiu ca reporter.

IULIA DELEANU

Întrunirea Forumului B'nai B'rith, la J.C.C., în 28 februarie a.c., s-a remarcat prin *substanțialitate, dialog, diversitate*. Un moment de emoție a fost primirea de noi membri în Forum: reprezentanți ai generației de mijloc (*Sidy Lăzărescu*) şi ai tinerilor (*Andrei Glangher, Alexandru Brucăr*), călduros recomandați de directorul D.A.S.M., ing. *Nilu Aronovici*, preşedintele C.E.B., ing. *Osy Lazăr, Jerome Moses, Iulia Deleanu, George Wiener, Silvian Horn, Boris Marian Mehr, Erwin Şimşensohn*.

Reprezentantul JOINT în România, *Israel Sabag*, a făcut o succintă expunere privind fondurile alocate de JOINT în acest an, din care a reieşit că, în 2008, ajutorul acordat este mai mare comparativ cu 2007, cu două amendamente: scăderea dolarului şi procesul inflaționist. Domnia-sa şi-a exprimat speranța că situația rezidenților de la Căminul „Rosen“ se va îmbunătăți, dat fiindcă, în prezent, Căminul are un nou director cu o experiență de aproape 20 de ani în conducerea căminelor de bătrâni. Invitatul de onoare al Forumului a evidențiat activitatea dnei *Franca Oprescu Aronovici* în domeniul asistenței sociale, a apreciat modalitățile în care Forumul ajută neasistați în suferință şi atrage spre viața comunitară evrei, până acum, îndepărtați de ea. La discuțiile pe marginea informării prezentate de *Israel Sabag*, au luat parte preşedintele C.E.B., ing. *Osy Lazăr*, prof. *Veronica Bârlădeanu, Boris Marian Mehr, Erwin Şimşensohn*.

FORUMUL B'NAI B'RITH ROMÂNIA

Provocări şi perspective

Irina Cajal a prezentat o succintă şi densă expunere asupra vizitei unei delegații guvernamentale în Israel, condusă de ministrul Afacerilor Externe, *Adrian Cioroianu*, din componența căreia a făcut parte. Membrii delegației au avut întrevederi cu oficialități la vârf ale vieții politice israeliene. Printre temele discutate au fost menționate poziția României în problema Kosovo şi relansarea relațiilor diplomatice între România şi țările din zona Orientului Apropiat. Premierul israelian *Ehud Olmert* şi-a exprimat deplina încredere în măsurile de păstrare a patrimoniului sacru evreiesc din România inițiate de conducerea F.C.E.R. şi a dezavuat proiectul avansat în Parlamentul României de David Kahan, susținut de P.R.M., de înstrăinare a dreptului F.C.E.R. de proprietate asupra acestui patrimoniu.

În ciclul „Mari personalități ale evreimii române, lideri ai B'nai B'rith“, dr. *Hary Kuller* a realizat un medalion „Şef Rabin dr. Iacob Niemirower“, caracterizându-l drept „om-orchestră“ în epoca sa: rabin modern şi cărturar de mare anvergură, terapeut social, animator cultural, militant pentru ideea sionistă. Lui i se datorează abolirea jurământului „More iudaica“, accelerarea procesului de emancipare a evreilor români. Dr. Niemirower a fost şi primul senator de drept reprezentant al etniei noastre în Parlamentul României. Pe marginea „serialului de excepție“, pus în operă de dr. *Hary Kuller*, au vorbit preşedintele Forumului, ing. *José Iacobescu, Irina Cajal*, prof. *Veronica Bârlădeanu, Gabriel Chiriac*, arh. *Aristide Streja*, dr. *Alexandru Elias, Boris Marian Mehr*.

Ecumenismul şi riposta anti-antisemită au fost alte puncte de discuție pe agenda întrunirii.

Preşedintele *José Iacobescu* a abordat tema Conveției B'nai B'rith Europa, a cărei gazdă suntem, temă care va deveni o constantă a întrunirilor Forumului până la începerea lucrărilor, în 11-14 mai a.c.

E. SUHOR

Un scriitor care nu merită uitarea FELIX ADERCA

În şirul unor fertile manifestări, programul cultural al F.C.E.R. a inclus, pe 9 martie a.c., o evocare a scriitorului Felix Aderca (Froim-Zelig Aderca) datorată istoricului literar *Henri Zalis*. În deschidere, preşedintele F.C.E.R., dr. *Aurel Vainer*, a relatat pe scurt despre personalitatea lui Aderca, a prezentat activitatea laborioasă a istoricului Henri Zalis şi a salutat prezența unor prieteni ai obştii noastre: E.S. Ambasador *Andrei Magheru*, scriitorii *D.R. Popescu, George Bălăiță, Radu Cârneci* (felicitându-l pe poet cu ocazia împlinirii a 80 de ani de viață). În expunerea sa, *Henri Zalis* a jalonat etapele şi realizările unuia dintre scriitorii români importanți, care a fost F. Aderca (1891-1962) şi căruia i-au fost „naşi“ în literatură venerabilul Ignat Samitca din Craiova şi criticul Eugen Lovinescu. În creația lui Aderca se detaşează valoric romanul „1916“ (superior, după afirmația lui H. Zalis, romanului „Întunecare“, de Cezar Petrescu), dar şi „Revolte“. Aderca s-a făcut cunoscut şi ca poet, publicist, combatant în favoarea umanismului. În continuare a vorbit scriitorul *Ştefan Iureş*, directorul Ed. Hasefer, unde au apărut romane ale lui Felix Aderca, precum şi „Problema evreiască“, de Marcel Aderca (despre tatăl său), şi „Valorizări“, de Henri Zalis. Ştefan Iureş a relatat întâlnirea cu Aderca şi cu soția acestuia, Sanda Movilă, la sediul Uniunii Scriitorilor, în anii '50. Criticul *Adrian Mihalache* a ținut o prelegere reuşită despre scriitorul Aderca, marginalizat pe nedrept, de mulți ani. Nepotul lui F. Aderca, sosit din Israel, *Uri Adar* (plecat din România, în 1948), şi-a depănat amintirile despre „unchiul Froike“, cum îl numea pe Aderca, despre familia scriitorului, care mai avea patru frați şi surori. În cadrul „simpozionului“ au intervenit dr. *Lya Benjamin* (despre o scrisoare de reproş a lui Zissu către Aderca), scriitorul *Dorel Dorian*, redactor-şef la R.E. (regretabila uitare a unor mari scriitori de origine evreiască, dezinteresul generației tinere pentru valorile culturale create de înaintaşi), *B. Mehr* (meritul lui H. Zalis ca istoric literar, relațiile dintre Sebastian şi Aderca ş.a.) scriitorul *T.G. Maiorescu* (despre colaborarea lui Aderca cu presa evreiască), dr. *Hary Kuller* (evreitatea lui Aderca). A fost o manifestare interesantă, utilă, dintre acelea la care, din păcate, repetăm, tinerii noştri din comunitate nu prea vin.

BORIS MARIAN

„Enigmele somnului” şi dezlegarea lor – provocare pentru prezent şi viitor

Urmare din pag. 17

îndemânării manuale însuşite în timpul stării de veghe. Într-o epocă în care educația chirurgicală se bazează din ce în ce mai mult pe măsurarea performanțelor manuale ale rezidenților, o astfel de informație poate fi deosebit de utilă unui instructor. De-a lungul monografiei, ne întâlnim destul de des nu numai cu neurologul, dar şi cu omul de cultură Askenasy, care face interesante incursiuni istorice, artistice şi religioase, multe dintre ele însoțite de remarcabile ilustrații, pentru care Editura *Viața Medicală Românească* şi directorul ei, domnul dr. Mihai Mihailide, merită toate felicitările, ceea ce sporeşte valoarea lucrării şi o face mult mai plăcută cititorului. Ca orice om de ştiință veritabil, „ştiu că nu ştiu nimic şi nici măcar asta nu ştiu“, ca să-l citez pe Socrate. Profesorul Askenasy îşi începe concluziile lucrării cu afirmația după care neuroştiințele nu au descoperit încă funcția principală a somnului. Trebuie să înțelegem de aici că, dacă o parte dintre enigmele somnului au fost dezlegate, altele, multe desigur, persistă. Dezlegarea lor rămâne în sarcina noilor generații de neurologi, care au la dispoziție pentru asta metode din ce în ce mai sofisticate, dar şi din ce în ce mai eficiente, unele dintre ele prezentate pe larg în lucrare. Profesorul Askenasy ne-a condus de o manieră plăcută şi foarte atractivă până la momentul actual al cunoştințelor. Pentru orice medic şi om de cultură, consider obligatorie lectura cărții pe care ne-o oferă. Sunt cunoştințe de care avem nevoie, oferite de un mare savant, care şi-a dedicat întreaga carieră ştiințifică acestei probleme şi căruia trebuie să-i fim recunoscători pentru darul pe care ni-l face. Mi-aş permite să mai remarc o serie de lucruri şi anume: faptul că, deşi plecat de multă vreme din România, profesorul Askenasy a păstrat legăturile cu țara şi a scris această carte în limba română, o limbă română elegantă şi expresivă, pe care ne-am dori s-o posedăm mulți dintre noi. Al doilea, respectul pentru maestrul său, Maestrul Oscar Sager, al cărui nume îl poartă Institutul din Israel, în care profesorul Askenasy şi-a desfăşurat o mare parte a activității sale. Ni se relevă, încă o dată, importanța noțiunii de şcoală în medicină: un specialist se formează pe lângă un maestru şi formează apoi alți specialişti la rândul său. Şi o ultimă observație. Deşi posedă domeniul ca nimeni altul, profesorul Askenasy a adăugat aproape o sută de surse bibliografice lucrării [...].

Zodia fericită a Taniei Lovinescu

Editura Hasefer îşi continuă „şiragul de aur" al antologiilor lirice cu volumul *Faţă de masă cu zodiac*, de Tania Lovinescu, după autori precum Sandu David, Shaul Carmel, Andrei Fischof, Bianca Marcovici din Israel şi Aurel Storin de pe plaiurile valahice. Pe scriitoarea Tania Lovinescu o cunoaştem destul de bine şi o admirăm pentru că are o operă în poezie (*Oamenii, visele* – 1968, *Pescăruşii* – 1984, *Exerciţii de sinceritate* – 1985, *Reversul unui zbor* – 1993, *Abel* – 2001) şi în proză (*Aproapele meu* – 1979, *Femeia lui Loth* – 1990, *Mă numesc Alzheimer* – 1995 ş.a.).

Cartea pe care o prezentăm aici are ca ilustrator pe pictorul Toma Hirth (una dintre cele mai reuşite coperţi sub semnătura sa), iar ca redactor – un poet din noua generaţie a poeţilor valoroşi – Constantin Virgil Bănescu. În afară de o singură eroare minusculă („Whitman" cu un singur „n" şi nu cu doi), totul este demn de cel mai ridicat standard editorial. Venind spre poezia din conţinutul cărţii, vom exploata fiecare pasaj care ne-a reţinut atenţia, nu înainte de a menţiona numele prefaţatorului: Dan Mircea Cipariu, cu care suntem în dezacord într-o singură aserţiune: „nu vrea să propună... mari revendicări stilistice" (evident, autoarea). În afara defectului „propune – revendicări", vom spune că Tania Lovinescu, ca orice poet, şi este un poet de seamă, nu poate renunţa la revendicări stilistice şi nici nu renunţă. Deci, pe citate: „mărgele dichisite / să se prefacă repede în lut", „margini ca mătasea argintului viu" (este un stil, şi mai cum!).

Excelent poemul „Vioara", citabil în întregime, ne-a emoţionat. Un vers oricum îl scoatem din context: „ne trebuie copaci de rezonanţă, tineri". Aş semna şi eu acest apel. Continuăm din alt poem: „albul, mai trist / decât orice culoare" (absolut exact!).

Unele poeme sună a romanţe, romanţe bune, de suflet: „Seva a pierit în ani / anii sunt acum duşmani". Remarcabil poemul, citit cândva, credem, în „Revista Cultului Mozaic": „Un altfel de muzeu al lumii". Există un tragism în multe dintre poeme: „Pe frunzele copacului – uitare / Poetul scrie versuri pentru-un orb", „Călcâiul lui Ahile am fost toată". Tania Lovinescu crede într-un Dumnezeu care ne mângâie. Ce bine ar fi! Dar nu lipseşte din creaţia poetului scepticismul Ecleziastului, neocolitul Ecleziast, cu „toate fluviile curg spre mare"... Alt poem de excepţie „Simplă aritmetică", din care citäm o strofă: „Înmulţirea pădurii cu ea însăşi / poate fi un obstacol / între tine şi vrăjitoare / ori locul în care / vei fi încă o dată / sfâşiată de lupi". Există şi poemul „Stil" (că tot am vorbit de el): „Mai târziu / mai târziu am să fiu / cercul pe care îl visam / săgeata cea iute de picior / cuvântul împlinit într-o piatră". Alt poem: „Luna Park", o frumuseţe. Nu vom cita în continuare pentru a nu concura însăşi ediţia cărţii. O antologie, o poetă fără nici o vârstă, care în tristeţea ei este, totuşi, fericită. De ce? Crede în zodia ei şi bine face.

BORIS MARIAN

Recomandăm cititorilor noştri

● **M. S. SMITH –**
„100 cele mai importante cărţi din istoria omenirii"
(Editura Lider, 2007)

Dintre cărţile selectate de autor reţinem: „Vechiul Testament"; „Călăuza rătăciţilor", de Maimonide; „Cabala" (o sumă de cărţi); „Eseuri", de Montaigne (autor de origine „maran"); „Etica", de Spinoza; „Experimente cu plante hibride", de Gregor Mendel; „Interpretarea viselor", de Freud; „Teoria relativităţii", de Einstein; „Eu şi Tu", de Buber; „Procesul", de Kafka; „Logica cercetării", de Karl Popper; „Cântăreaţa cheală", de Eugen Ionescu; „Cibernetica", de Norman Wiener; „Cercetări filosofice", de L. Wittgenstein; „Structuri sintactice", de Noam Chomsky; „Structura revoluţiilor ştiinţifice", de T.S. Kuhn - adică 16% sunt autori de origine evreiască, ceea ce nu este puţin. **(B.M.M.)**

Ferestrele artei deschise direct spre viaţă

„Un volum aparte, axat pe conceptul menţinerii în actualitate", definea scriitorul Ştefan Iureş, în postfaţă, cartea care seamănă cu „Muzica apelor", de Haydn: o răsfrângere a jocurilor de apă (muzicale, aici – literare) în ochii lumii noastre. Jocurile (textele) lui Mihail Sebastian sunt antrenamente de zbor în tot atâtea direcţii în care avea să se afirme, cu rapiditatea tuturor celor cu viaţă scurtă.

Pentru Visarion Alexa, destinul operei lui Sebastian se întâlneşte cu destinul operei lui Caragiale: un univers peren, bazat pe contracţie-extindere. Sau – în stil Beligan: „După 62 de ani, eroii lui Caragiale trăiesc bine mersi". Romancierul şi dramaturgul „îşi fac mâna" în portret, mai exact, autoportret de tânăr intelectual de provincie ajuns în „lumea bună" a Capitalei (George Bălăiţă), în profil Alecsandri (Ion Pop). Eseistul – în crochiul Topârceanu (Paul Cernat), „analistul" politic, cum am zice azi, - în investigarea „chimiei absurdului într-o democraţie de faţadă" (Remus Cernea).

Confesiune la confesiune, este relaţia publicistică – literatură. Se întâlnesc, pornind de pe versanţi diferiţi, Ana Blandiana, punând semnul egalităţii între articolele de ziar ale lui Sebastian şi literatură, şi Dorel Dorian, care lărgeşte sfera ideatică: consideră gazetăria de calitate „chiar literatură", cu condiţia neacceptării „uniformei". Faptul e sesizat şi de Leon Volovici, în ceea ce el numeşte „ridiculizarea *specifiştilor* naţionali de dreapta sau de stânga". Eugen Ionescu vorbea despre „virtuţile premonitorii ale literaturii". B. Elvin le adaugă pe cele ale publicisticii: „noaptea istoriei nu e o simplă figură de stil", scria Sebastian în 1935. În societatea interbelică şi actuală, ocazionalul era şi este perceput la intersecţia campaniei electorale camuflate cu mondenul. Dar pentru entuziaştii de după 23 august 1944, „ocazionalul" era viaţă. Dezamăgirea avea să fie cu atât mai puternică după evenimentele din Ungaria şi Cehoslovacia. Textul lui Cosaşu despre „literatura de ocazie" e un compendiu la „Supravieţuiri". Unghiul ştiinţific al înzestrărilor de critic literar ale lui Sebastian – obiectivitate, substanţă, limpezime – este evidenţiat de Barbu Cioculescu. Verismul, depăşind meşteşugul fără aripă, este „punctul de foc" existenţial, metafizic, creează emoţia fără de care nu există artă, observă Carmen Muşat, pornind de la o cronică scrisă de Sebastian despre o carte a lui Eliade. Similitudinea făcută de Sebastian între antologie şi istorie literară, îi oferă lui Alex Ştefănescu un argument pentru propria-i concepţie care a stat la baza „Istoriei literaturii române contemporane".

Teatru = literatură sau teatru / literatură? Tema îşi găseşte reflectare, în timp, la Sebastian şi Alice Voinescu, amândoi argumentând în favoarea celei de-a doua formule. Teatrul modern înseamnă depăşirea scenei, lucru bine intuit de Sebastian (Vlad Zografi). Teatrul este incompatibil cu televiziunea, afirmă Sebastian. Şi Eugenia Vodă e de acord, azi. Totuşi, dacă teatrul e de calitate, nu cred că filmat, alias televizat, îl „strică".

Marin Mincu susţine că Mihail Sebastian este „primul scriitor evreu care se integrează realmente în cultura română". Nimic mai fals. Toţi scriitorii evrei români au această calitate, pentru că, indiferent de tematică, ei trăiesc în societatea românească, cea care i-a format şi care se reflectă în operă. Referindu-se la prefaţa lui Nae Ionescu, Marin Mincu mută problema de la „Josef Hechter, suferi pentru că eşti evreu" la „Mihail Sebastian are încă de suferit toate consecinţele ce decurg din atitudinea sa demnă de intelectual şi scriitor român care nu acceptă constrângeri umilitoare". O mută printr-o generalizare şchioapă. Într-un sistem totalitar, orice intelectual de orice etnie, confesiune suportă consecinţele neacceptării „constrângerilor umilitoare". Acelaşi comentator face trimitere la „dogma religioasă iudaică". Alt neadevăr. Iudaismul este viu după aproape 6000 de ani tocmai pentru că nu s-a osificat în vreo dogmă. Care este psihologia iudaică, de ce am supravieţuit Holocaustului? Există o frază explicativă subiacent rostită de protagonista din „Insula": „Viaţa asta n-o dau din mână, că alta nu ştiu dacă mai găsesc". Este un *quod erat demonstrandum* pus în valoare de Nico Nitai. Asta face şi Blecher în cărţile sale (Henri Zalis). Asta fac, în genere, scriitorii evrei oriunde ar trăi, fiindcă „o artă nu este mare dacă ferestrele ei nu sunt deschise direct spre viaţă". Memorabilă frază, reţinută de Matei Vişniec la modul universal, cu referire la scriitorii care „spun nuanţa", nu adevărul. Chit că, în artă, nici nu există decât adevăr propriu.

„Omul de la Dunăre" Mihail Sebastian, are rezonanţă în conştiinţa Marianei Nicolesco, iniţiatoarea Festivalurilor de canto „Haricleea Darclée" la Brăila. Centenarul este mai mult decât centenar. Recapitulând întreaga suită de evenimente avându-l ca pretext, Aurel Vainer omagiază memoria profesorului său, situându-l pe Sebastian în galeria nemuritorilor. O carte pe care n-o poţi citi pasiv.

IULIA DELEANU

Adagio la anul Sebastian

Pentru a doua oară, Muzeul Literaturii Române din Capitală a fost gazda unui *remember* Mihail Sebastian, după „masa rotundă" dedicată scriitorului, al cărui centenar a fost celebrat în mai multe capitale ale lumii: Bucureşti, Ierusalim, Paris (în cadrul sărbătoririlor U.N.E.S.C.O.) şi, în mod special, în capitala culturală europeană a anului 2007, Sibiu, cu prilejul Festivalului „Euroiudaica". De fapt, debutul suitei de manifestări a avut loc la *Realitatea Evreiască*, care a consacrat evenimentului un ciclu de suplimente literare, cu ecou în rândul intelectualităţii româneşti din ţară şi străinătate. Centenarul a fost marcat la Târgurile de carte *Bookfest* şi *Gaudeamus*, din 2007, de Editura *Hasefer*, prin două titluri avându-l ca protagonist pe scriitor, la Festivalul minorităţilor etnice, „Proetnica", desfăşurat anual, la Sighişoara, şi la Naţionalul bucureştean, unde cunosctul actor israelian originar din România, fost elev al lui Mihail Sebastian, *Nico Nitai*, a interpretat fragmente din „Jurnal", după un scenariu scris de el însuşi. Două întruniri ale Forumului B'nai B'rith din 2007 au fost, de asemenea, consacrate acestui subiect.

Meritul Editurii *Libra* şi al lui *Constantin Trandafir*, autorul unei monografii despre Mihail Sebastian, carte care s-a lansat, la 14 februarie a.c., în incinta sus-amintitului Muzeu, a fost acela de a scoate de sub tipar şi, respectiv, a lumina noi faţete ale personalităţii celui prea timpuriu dispărut şi care, totuşi, a reuşit să lase într-un timp atât de scurt o operă care suscită atât de intens interesul criticii şi al publicului. Au fost temele centrale ale recomandărilor făcute de preşedintele C.E.B., ing. *Osy Lazăr*, amb. *Mariana Valeria Stoica*, preşedintele executiv al A.C.P.R.I., criticilor şi istoricilor literari *Radu Voinescu* şi *Florin Mihăilescu*. Au fost evidenţiate: ● afirmarea dublei conştiinţe identitare ● importanţa, în lumea actuală, a umanismului de care era animat scriitorul ● glasul lui distinct în literatura română ● experienţa lui *Constantin Trandafir* în domeniul monografiilor, amintite fiind cele dedicate de domnia-sa unor personalităţi marcante ale culturii române: Paul Zarifopol, I. L. Caragiale şi, acum, Mihail Sebastian. Directoarea Fundaţiei Culturale Libra, *Daniela Tomescu*, a atras atenţia asupra meticulozităţii, a profunzimii cercetătorului.

Mulţumind antevorbitorilor, autorul a vorbit despre procesul de elaborare a cărţii şi a citit un fragment din finalul ei. O dimineaţă literară – *adagio* la anul Sebastian. **(I.D.)**

Tristeţea devoratoare a cuvintelor-şuvoi

Romantic întârziat, Martin Abramovici asimilează „poetul" cu „nebunul târgului" dând replica „oamenilor cuminţi". O face, mai ales, prin prolificitate. Într-un interval impresionant de scurt (1999-2008), Martin Abramovici a publicat peste 20 de cărţi de poezie şi eseuri. În recentele volume, apărute la „Cronica" ieşeană, prefaţate de *Valeriu Stancu* şi postfaţate de *Bogdan Mihai Mandache* -, poetul simte nevoia unei recapitulări. Recapitularea oferă, poate, şi cheia „erupţiei vulcanice": „extraordinara experienţă" a unei copilării marcate de Holocaust: „am avut de copil de înfruntat [...] / exodul forţat / în lagărele transnistrene / despărţirea de tatăl iubitor protector / şi pierderea bunicilor [...] / sacul în care m-a ascuns mama / fiind înţepat cu baioneta în spate / n-am ţipat...". Avea, atunci, cinci ani şi a conştientizat că numai tăcerea îi poate salva viaţa, aşa cum l-a învăţat să facă mama sa. Dar a rămas cu o traumă, care s-a transformat, în timp, în ceea ce poetul numeşte „delir liric". Retrospectiva constă într-o „paradă" a formelor specifice de expresie: plasticizarea abstractului, ironia şi autoironia, prozaismul voit, alternanţele bruşte între suavitate şi limbaj crud, între sugestii livreşti, nu puţine – de sorginte iudaică –, şi forme populare de adresare, jocul de cuvinte cu trimitere la titluri ale unora din propriile cărţi, toate - sinteze ale unor trepte anterioare de autocunoaştere.

Există poeme dedicate „pensionarilor, copiilor străzii" visând „la o bucată de pâine". După cum există şi tânjirea romanticului contemporan şi copilărirea - specifică poetului dintotdeauna: „Vântul a fost cândva un vultur / curcubeul un şarpe / hrănesc nălucirile şarpelui cu aripi / să zboare din poem...". Uneori creează cuvinte, alteori recurge la amestecul între realităţile interioară şi exterioară. De pildă: „huhurezii de pe / muntele Ceahlău / ciugulesc frustrările...". Sau: „metaforele fornăie foarte încet". Versul din urmă e revelator pentru cine cunoaşte pasiunea poetului pentru frumuseţea nobilă şi inteligenţa cailor. Dacă ar fi să alegem elementele de numitor comun pentru poezia lui Martin Abramovici, acestea ar fi: ● bufonada ironică ● sinceritatea mergând până la cruzime ● exuberanţa erotică născută, poate, din lipsa tandreţii şi din însingurare ● nevoia de puritate ● tristeţea devoratoare a cuvintelor-şuvoi.

E. SUHOR

DIN PRESA CULTURALĂ

FEBRUARIE 2008

• **„ROMÂNIA LITERARĂ“** (nr. 5/8 *februarie 2008*): *Cosmin Ciotloş comentează* volumul lui Paul Cernat „Avangarda românească şi complexul periferiei“, unde sunt menţionaţi şi creatori evrei. Mihai Zamfir face o surprinzătoare afirmaţie, la rubrica sa: „Rasismul există pretutindeni în lume, pentru că e, probabil, inerent naturii umane: instinctiv, omul nu este bun. Indivizi excepţionali au creat religia, educaţia şi principiile morale“. Chiar de ar fi aşa, nu putem fi de acord cu afirmaţia domnului Mihai Zamfir, pe care îl stimăm. Exagerat de sceptic. Religiile nu „le-au făcut“ doar indivizii, iar rasismul este, adesea, inoculat. Pavel Şuşară evocă „realismul socialist“ din anii comunismului, dar nu vedem legătura cu „sifilisul lui Lenin“. Istoria sifilisului nu-l pomeneşte, de ce să inventăm? Este destul cât se scrie despre Lenin şi aşa. În nr. 6/15 februarie, citim încă o „scrisoare“ a lui Lucian Raicu despre un mare scriitor, Georges Bernanos. Ilie Constantin îl evocă pe nobilul scriitor care a fost Geo Dumitrescu. Daniel Cristea-Enache recenzează „Refugii“, de Augustin Buzura (Ed. Corint), roman remarcabil. Marina Constantinescu semnează o cronică entuziastă la spectacolul Teatrului Maghiar din Cluj cu piesa „Societatea de vânătoare“, de austriacul Thomas Bernhard. Elisabeta Lăsconi ne prezintă două cărţi: „Întoarcerea acasă“ de Bernard Schlink şi „Un secret“ de Philippe Grimberg, prima la Ed. Polirom, a doua la Ed. Trei. În nr. 7/22 februarie, Ion Ianoşi este „recitit“ de Alex Ştefănescu cu respect, reţinută admiraţie, respingându-i categoric marxismul. „Ca şi Nicolae Balotă, Ion Ianoşi este unul dintre ultimii umanişti eruditi din cultura română“. Că Marx a fost un „scamator al ideilor“, ne îndoim. Există marxism ca obiect de studiu în universităţi occidentale, iar sistemul comunist, deşi îngropat azi, a existat din „scamatoriile“ lui Marx. Dar Ianoşi este bine reprezentat în revistă şi-l felicităm mai devreme: la 1 mai a.c., împlineşte 80 de ani. *La mulţi ani!* Mircea Mihăieş comentează o incitantă carte a lui Jonah Goldberg: „Liberal Fascism“, în care este dur criticată politica americană în secolul XX, de la Woodrow Wilson până la „liberalii de stânga“ din lumea universitară de azi. Sorin Lavric scrie despre „eşecul lui Camil“ (adică al filosofiei lui Camil Petrescu). Se cunoaşte labilitatea politică a acestui scriitor de mare talent. Marina Constantinescu aduce un frumos omagiu lui Iosif Sava, la împlinirea, în postumitate, a 75 de ani de la naşterea acestuia: „E minunat să zbori, domnule Iosif Sava“, scrie autoarea în final. Rodica Binder semnalează prezenţa lui Mircea Cărtărescu în presa germană. Ne mirăm că la rubrica, semnată „Cronicar“, revista noastră este menţionată foarte rar. În nr. 8/29 februarie, „Cronicar“ elogiază suplimentele culturale dedicate lui Mihail Sebastian („cea mai vastă şi substanţială contribuţie din presă la sărbătorirea Centenarului Sebastian“) ca şi pe cel dedicat Margaretei Sterian, toate semnate de Geo Şerban. Nu-l putem contrazice. Mircea Mihăieş, combativ, scrie despre „profeţii xenofobi“, care au sărit împotriva independenţei Kosovo: Vadim, Funar ş.a., citându-l pe V. Tismăneanu: „Miturile naţionaliste sunt prin excelenţă suicidare“. Lucian Raicu ne trimite „de dincolo de Eden“ o scrisoare din 1998: „Fondane – Rimbaud“, în care aflăm că Fondane se identifica, scriind despre nefericitul poet francez, cu acesta. Ion Simuţ se ocupă de opera lui I.D. Sârbu, care a ştiut să satirizeze cu talent tarele defunctului „regim comunist“, povestind printre altele cum Karl May a fost confundat cu Karl Marx. La *„Meridiane“*, citim versuri de David Knut (Fiksman), poet născut în Orhei (Basarabia) în 1900, stabilit în 1920 la Paris, unde ia contact cu dada-iştii, luptător în Rezistenţa franceză, stabilit în 1949 în Israel, unde a murit în 1955. Traducerea versurilor este semnată de poetul basarabean Leo Butnaru, talentat traducător din literatura rusă. Mai aflăm despre o nouă carte, interviuri autobiografice, sub titlul „Dosarul K.“.

• **„CULTURA“** (*nr. 5/7 februarie*). Al. Bogdan Ducă scrie despre „Viitorul dreptei româneşti“, declarându-se pe sine „contrarevoluţionar“ conservator. Astfel, un reprezentant tânăr contrazice părerea lui Caragiale, că doar vârsta te face „conservator“. Este greşită afirmaţia că statul american, sistemul acestuia s-au născut „ex nihilo“. Noi credem că în America a fost o revoluţie susţinută de sărăcime şi de burghezie, cu un caracter extrem de complex. Sorin Lavric, autor al unei cărţi controversate, „Noica şi Mişcarea Legionară“, se răfuieşte cu Mircea Iovănel numindu-l „prostuţ gol-goluţ“ şi se disculpă faţă de taxarea sa ca „hagiograf al legionarismului“. O eroare a lui Lavric: Şerban Milcoveanu nu a fost medicul personal al lui Codreanu, fiind doar student, membru al Mişcării. Iar „abatorul“ nu este o „secvenţă hiperbolică“, ci o realitate în timpul pogromului legionar. Regretăm că un tânăr se avântă în cercetarea istoriei cu prejudecăţi negaţioniste. Revista *„Cultura“* procedează corect acordând spaţiu şi oponentului în polemică: Mircea Iovănel. Nicolae Coande, cunoscut mai mult ca poet, dezbate tema „Fascism şi comunism“. Afirmaţiile sale sunt valabile, arătând că în polemica Furet-Nolte, primul are dreptate: Holocaustul a fost un fenomen irațional, premers de un naţionalism exacerbat şi de un antisemitism asemenea, în Germania nazistă. Aceasta nu scuză colaborarea poliţiei franceze cu ocupanţii-călăi. Nolte are şi el dreptate când spune că fascismul are rădăcini europene. În nr. 6/14 februarie, Eugen Simion continuă comentariul la „De două mii de ani“, de Mihail Sebastian, pus alături de „Jurnalul“ acestuia. Evident, „Jurnalul“ trece pe primul loc, ca sursă de informaţie. În şapte pagini se reia critica Raportului Tismăneanu, a lui Tismăneanu însuşi. Autori: Ilarion Ţiu, Dan Ungureanu (o bună analiză a situaţiei din fosta U.R.S.S. şi din Europa de est, decalajul economic permanent faţă de Vest), iar Ciprian Şiulea punctează: „Anticomunismul antidemocratic“. Isteria anticomunistă i-a cuprins pe mulţi foşti „comunişti“ ori născuţi după 1989. Al. Bogdan Ducă menţionează lipsa rigorii ştiinţifice, în analiza economică (chiar lipsa analizei) în Raportul Tismăneanu. N-am înţeles finalul cu „groapa de gunoi a istoriei“, evident, o şarjă din timpul comunismului. În treacăt este pomenit şi Michael Shafir, numit „vânător de negaţionişti, legionari“, care nu este chiar o vină, am zice noi, negaţionismul fiind prezent în multe publicaţii. În nr. 7/21 februarie, Mihai Iovănel îl critică pe... criticul Dan C. Mihăilescu, care... critică revistele literare, în bloc. Articolul se numeşte „Zgomotul şi industria“ (am spune „şi furia“ unor polemişti fără oareşcare „spirit sportiv“). Alex Matei scrie despre „Redefinirea proiectului stângii sau politicul înecat“, Adrian Jicu comentează o carte despre protocronism, apărută recent („O istorie glorioasă“ de Alexandra Tomiţă, Ed. Cartea Românească), unde se spune corect: „P.C.R. era Ceauşescu, dar ce era P.C.R. în afară de Ceauşescu?“. Adânc. Sorin Lavric continuă filipicele „anticomuniste“ pe marginea Raportului Tismăneanu, demonizând comunismul („malefic“ etc.). O.K.! „Demonii“ lui Dostoievski pot să apară oriunde. Paul Cernat, mai nuanţat, aminteşte de atacuri antisemite la adresa lui Tismăneanu. Nicolae Coande semnează un reuşit articol: „Eminescu, precursor al lui Ceauşescu“. Înţelegem ce va să zică. În ultima vreme, revista *„Cultura“* s-a revigorat vizibil prin polemici între tineri comentatori. Al. Singer semnează o tabletă, „Fanatism“, cam scurtă şi sentenţioasă.

• **„LUCEAFĂRUL“** (nr. 4/13 februarie 2008). Adrian Romilă elogiază cartea lui Sorin Lavric „Noica şi Mişcarea Legionară“. Analiza este valabilă, dar, probabil, şi din carte şi din recenzie lipseşte un element: caracterul xenofob al Mişcării, în speţă, antisemit. Se vorbeşte de „idealuri“, dar de sloganurile lansate în gura mare, în presă, de rebeliunea şi pogromul din 1941 - nici o vorbă. Pe noi, evreii, tăcerea în legătură cu acest punct ne afectează. De când legionarismul este doar o teorie idealistă? Nu vorbim despre Noica, ci despre Mişcare. În nr. 5/20 februarie, citim un dialog interesant cu Mihai Şora, datorat Clarei Mărgineanu. Regretăm agresiva „evocare“ a lui Iosif Sava, făcută de Al. George care scrie: „A făcut carieră fabuloasă un funcţionar de la Tv., care în nici un caz nu era indicat să apară în faţa publicului: un ins cu o dicţiune defectuoasă, care mai mult mormăia, decât vorbea, exprimându-se greu şi bolnăvicios“. După matineul de la Muzeul Enescu dedicat lui Iosif Sava, cuvintele lui Al. George par a fi născute de unele pricini de ordin personal.

• **„IDEI ÎN DIALOG“** este dedicat, în parte, lui Mihai Şora, *N. Steinhardt. Solomon Marcus blamează diseminarea* emisiunilor de astrologie zodiacală şi alte „minuni“ ale posturilor Tv.

• **„LETTRE INTERNATIONALE“**, nr. 64/iarna 2007/2008 - una dintre cele mai prestigioase publicaţii europene de cultură (ediţia română), îşi continuă, în numărul recent, explorarea lumii contemporane prin colaborări ilustre. Peter Esterhazy, laureat al mai multor premii internaţionale, este prezent cu proză dintr-un roman în curs de apariţie la Ed. Curtea Veche. Ion Vianu, colaborator permanent, scrie un eseu interesant despre propria sa experienţă de viaţă în comunism şi postcomunism. Alte nume de rezonanţă: Leon Volovici, Felicia Antip, Gabriela Melinescu, Radu Cosaşu ş.a. Numărul este ilustrat cu lucrări de Käthe Kollwitz, Masereel, Joan Miro ş.a. La rubrica „Biblioteca“ – fragmente din Nabokov, Günter Grass, Doris Lessing ş.a. Incitantă este o relatare despre Böll, cu defectele sale, mai puţin cunoscute, care dovedesc încă o dată că nici marii scriitori nu sunt, evident, nişte „sfinţi“. Chiar dimpotrivă...

• **„CONTEMPORANUL – IDEEA EUROPEANĂ“** (februarie 2008). Nicolae Breban afirmă: „Infernul este un loc plin de învăţăminte“. Citatul - se pare că e un citat - spune multe. Aura Christi îl apără pe Ion Caraion, scriitor de seamă, colaborator de voie, de nevoie, cu fosta Securitate. Primează opera. Leo Butnaru redă ultima scriere, „biletul de adio“ al lui Maiakovski, care ne duce la gândul că poetul, realmente, s-a sinucis. Textul convinge şi este zguduitor. Iubita poetului era Lili Brik, sora Elsei Triolet. Despre Einstein scriu B. Marian şi Dan Caragea.

• În **REVISTA „22“**, din 5 februarie, Nicolae Filipescu comentează „războiul antiterorist“ cu erorile şi corecţiile cunoscute. Măriuca Stanciu scrie despre cartea lui Leon Volovici „De la Iaşi la Ierusalim şi înapoi“.

• **„MINIMUM“** (martie 2008). Reţinem o evocare a lui Al. Mirodan despre I.D. Sârbu, care a dovedit atât deficienţe de caracter, cât şi o adâncă neiubire pentru etnia evreiască. Nu ştiam. Sunt semnalate cărţi de Bianca Marcovici, I. Ştiru (despre care am scris şi noi), Shaul Carmel, Avraham Govrin, dr. Iancu Feldstein, B. Marian ş.a. Andrei Strihan se referă la *dramaturgia lui Mihail Sebastian*.

• **„SEMNAL“** (Canada) – februarie 2008: informaţii despre campania electorală din S.U.A., reproducerea unor articole de Eva Galambos, Iulia Deleanu, Geo Şerban, B. Mehr, Andrei Banc, precum şi intervenţia preşedintelui F.C.E.R., dr. Aurel Vainer, referitor la „Sinagogile şi cimitirele evreieşti din România“. Baruch Cohen scrie despre Leon Volovici şi recenta sa carte, Jean Cohen semnează un eseu despre istoria B'nai B'rith. Sunt semnalate şi elogiate „Jurnalul C.E.B.“ (nr. 8) şi „Menora de Focşani“. Mulţumim.

BORIS MARIAN

TELEOBIECTIV

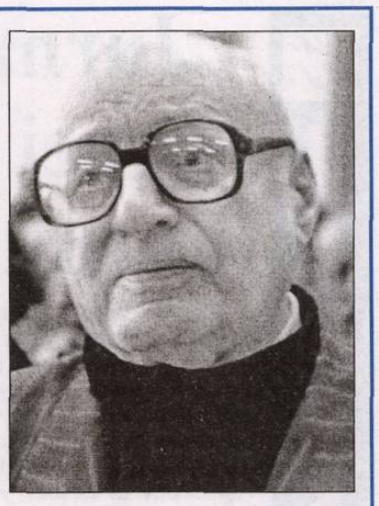

Solomon Marcus, un savant prins în „jocul ielelor“

Coborând din nobila şi atât de fertila dumisale însingurare, academicianul Solomon Marcus a acceptat, cu ceva vreme în urmă, să participe la emisiunea „Garantat 100%“. Onorant pentru realizatorul Cătălin Ştefănescu, care a avut ideea (şi *cutezanţa!) de a-l smulge pe învăţat din turnul său. Turn, nicidecum de fildeş.* Ci alcătuit din stivele de cărţi şi vrafurile de manuscrise, din maldărele de caiete, reviste şi hârtii, care-i ocupă întreaga locuinţă. Şi în care, aparent, s-ar regăsi cu greu rigoarea şi ordinea unei gândiri strălucite. Un matematician şi un poet laolaltă, ce poate fi mai paradoxal?! În mintea savantului octogenar fierb şi acum tot timpul ideile, se aleargă abstracţiunile şi se prind în „jocul ielelor“, cel atât de dificil de urmărit de un muritor de rând, fie el şi intelectual. *Ei bine, cum să se facă înţeleasă publicului larg al telespectatorilor o* asemenea personalitate care s-a aventurat încă din anii săi tineri pe teritoriile lingvisticii matematice, găsind similitudini ba şi împerechind cifrele cu poezia, publicându-şi manualele de gramatici şi automate finite din anii 1960 la Paris, New York, Moscova, Praga? Cum să se „facă rating“ cu un savant şi cu atât de intimidanta sa arie spirituală, când sunt binecunoscute reacţiile provenite din omeneştile complexe: matematica, ce ameninţător sună acest cuvânt! Sau poezie? Cine mai citeşte astăzi poezie? Îngrijorarea audienţei scăzute a fost fără de rost, vă asigur. Rareori a putut fi văzut pe micul ecran un asemenea spectacol al farmecului inteligenţei, o asemenea revărsare de energii mentale şi mai ales o asemenea modestie. Savantul, înaintând bine în cel de-al nouălea deceniu de viaţă şi „cunoscut mai mult în lume decât aici, acasă“ – cum recunoştea moderatorul, şi-a captivat literalmente publicul cu bonomia, simplitatea şi lipsa totală de emfază. Mărunt de stat şi vivace în mişcări, cu faţa încă tânără şi expresivă, cu ochelarii de rigoare şi cu un dulce accent moldovenesc în vorbire, savantul se adresa auditorilor cu o înţelepciune caldă, familiară, sfătoasă. Cititorii noştri cunoşteau mai de mult, datorită „Fonotecii“ colegului nostru Avram Croitoru, amănunte din biografia profesorului provenit din familia numeroasă a unui croitor băcăuan, din care au ţâşnit – adevărată minune genetică! – multe talente. Vă amintiţi poate de o fotografie publicată în revista noastră, în care puteau fi recunoscuţi trei dintre fraţi, semănând bine între ei, toţi trei cu ochelari cu rame groase, vestind de timpuriu patima studiului, cariere le lor creative şi oboseala ochilor: matematicianul-literat Solomon Marcus şi scriitorii Marcel Marcian şi Marius Mircu (fratele cel mare, care îşi va rotunji la vară, în Israel, vârsta centenară!). După ce le-a încercat – fără succes – aptitudinile pentru foarfeca de croit şi acul cu aţă, capul familiei s-a resemnat să-şi lase fiii de... capul lor. Şi aşa au ajuns toţi trei la uneltele scrisului, mezinul Solomon descoperindu-se fascinat de matematici – analiza infinitezimală, numerele transfinite etc. Şi în principal de cursurile profesorului Miron Nicolescu, devenindu-i discipol apropiat până la luarea doctoratului; iar mai târziu lăsându-se subjugat de strălucirea unui alt mare profesor, Grigore C. Moisil, şi de felul în care acesta plasa matematica într-o perspectivă filozofică şi umană. Acum, în faţa tinerilor din studiou şi a telespectatorilor din largul amfiteatrul al ţării, savantul se străduia să ne cucerească, la rândul său, explicând cum, pe teritoriile ficţiunii, un poem se construieşte precum un exerciţiu matematic, misterele dezlegându-se detectivistic, unul din altul. Dar simţind desigur perplexitatea noastră de ignoranţi, incapacitatea multora dintre noi de a-l urma în investigaţiile gândirii dumisale efervescente, ne-a liniştit: totul se petrece, de fapt, asemenea unui joc, care trebuie făcut cu bucurie – esenţialul e să-i cunoşti regulile. Viaţa însăşi e un joc care trebuie trăit cu intensitate, satisfacţia oferindu-ţi-o numai munca săvârşită cu plăcere. Învăţătura, educaţia, aflate acum într-o necontenită căutare de sine, vor fi şi ele salvate – mai susţinea profesorul – nu prin biciuirea memoriei şi coerciţiune, ci prin mijloacele jocurilor captivante ale minţii, singurele care ne pot scoate din ucigătoarea plictiseală şi laţurile goliciunii lăuntrice.

Totul este ca nu cumva - gândeam - să se confunde acest *joc*, această gimnastică a minţii, cu *joaca*, cu distracţia, cu „have fun“-ul devenit un soi de religie a multor tineri din ziua de azi.

Şi mai spunea ceva marele savant, care trăieşte aparent cu capul în norii cifrelor, dar sigur cu sufletul scăldat în poezie: că înţeleptul senin care ştie nu de azi, de ieri, că orgoliul omenesc este deşertăciunea deşertăciunilor şi că bunurile pământene sunt toate de împrumut. Ne-a sfătuit să primim fiecare zi ca pe un dar, cu o prospeţime mereu înnoită, în fiecare dimineaţă, la orice vârstă ne-am afla. Cred că nu am fost singurul telespectator care şi-a amintit de vechiul adagiu franţuzesc ce-şi oftează demult regretul: „Ei, dacă tinereţea *ar şti, dacă bătrâneţea ar putea...*“.

SANDA FAUR

P.S. - *Un duo inteligent şi nostalgic şi-a unit neuitările pentru a-l evoca (la Tv.R. Cultural) pe compozitorul Henri Mălineanu: Aurel Storin şi Mălin Mălineanu. Poetul-colaborator de-o viaţă şi fiul. Adevărurile lor sentimentale şi, desigur, subiective, au avut darul de a se suprapune pe dorul (generalizat!) de melodiile lui Mălineanu. Cele care au însoţit dragostele, suspinele şi veselia multor generaţii, rămânând şi astăzi vii în memoria noastră afectivă. Fiorul liric şi inflexiunile folclorice, umorul şi vivacitatea textelor, fac din piesele compozitorului un bun al patrimoniului sonor naţional al României.*

JEWISH MAGAZINE

„Jurnalul Annei Frank" – un musical!

La 28 februarie, a avut loc la Madrid premiera unui musical intitulat „Jurnalul Annei Frank: un cântec pentru viață". Un spectacol controversat de comunitățile evreiești. Unii sunt de acord cu punctul de vedere al regizorului Rafael Alvero, conform căruia şi alte poveşti universal cunoscute, şi tragice în acelaş timp, cum ar fi romanul „Mizerabilii" sau crucificarea lui Iisus, au devenit subiecte de musical. Alții, printre care şi Buddy Elias (82), vărul Annei Frank şi deținătorul *copyright*-ului pentru carte, afirmă că un subiect cum e Holocaustul nu poate fi transformat în sursă de divertisment.

Spectacolul urmează să țină afişul la cel mai mare teatru din Madrid, „Teatro Calderon", până în iulie, iar producătorul, Rafael Alvero, afirmă că a lucrat în strânsă legătură cu „Fundația Anne Frank" ce administrează casa din Amsterdam unde a fost ascunzătoarea familiei Frank în timpul războiului. Jan Erik Debbelman, şeful departamentului internațional al Fundației, explica sprijinul acestei instituții prin faptul că musicalul „va duce mesajul toleranței în cadrul tragediei" şi va deschide cunoşterea poveştii Annei în America Latină, unde musicalul, scris în spaniolă, are mari şanse de reluare. Rolul Annei este interpretat de o cântăreață cubaneză, Isabella Castillo, fugită cu ani în urmă din regimul politic castrist. Ea a lansat, în avanpremiera spectacolului, o melodie intitulată „Dragul meu radio", inspirată de rândurile acestea din Jurnal: „Dragul meu Radio. Sunt obosită de statul acesta în camera încuiată. Vreau sa fiu o pasăre, ca să zbor şi să nu mă mai întorc".

Vă reamintim că „Jurnalul Annei Frank" a fost publicat în 67 de limbi.

Noi filme şi cărți despre evrei

În Franța regimului de la Vichy

În 18 şi 19 martie a.c., Canalul de televiziune France 2 a difuzat un documentar artistic despre Rezistența franceză din timpul războiului. Un loc major în acest film îl ocupă atitudinea administrației regimului petainist şi a populației față de evrei. Între 1942 şi 1944, din Franța au fost deportați 75.000 de evrei. Dar 250.000 au fost salvați. Dacă 16.000 de copii evrei au fost exterminați în lagărele morții alți 60.000 au fost salvați. Cum? De cine?

BANALITATEA BINELUI. Dacă trei sferturi din evreii francezi au scăpat de deportare, ei o datorează unei ample rețele de sprijin, la care au participat sute de mii de francezi anonimi. Şi nu numai cei care au participat la ascunderea evreilor, ci şi cei care au ştiut ce se petrece şi au păstrat secretul - fiindcă ascunderea unui evreu se plătea cu viața. În documentarul la care ne referim este o secvență semnificativă: o ciornă a unui discurs al mareşalului Pétain, care urma să fie rostit la 9 octombrie 1940 şi care conținea un atac violent contra evreilor. Pe marginea ciornei un consilier a scris: „Nu încă. Țara nu e antisemită". Petain a ținut cont de sfat şi a eliminat pasajul antisemit din discurs. Într-adevăr, deşi colaboraționişti au fost destui în Franța şi zecile de mii de evrei deportați au fost arestați, în majoritatea lor, de poliția franceză, nu de nemți, majoritatea francezilor a opus rezistență politicii oficiale antisemite.

Istoricul Michel Winock, în lucrarea „Memoires de la Shoah", arată cum un adevărat lanț de solidaritate socială s-a format în Franța în timpul ocupației. Vecinii care îi ascundeau pe evrei în nopțile cu razi, călăuzele care îi treceau în Elveția sau Spania, preoți şi pastori care le eliberau false certificate de botez. Mulți dintre aceşti eroi anonimi au fost arestați şi au murit în lagăre. Michel Winock arată că Biserica Catolică, deşi nu a condamnat oficial deportarea evreilor, a creat, alături de protestanți, rețele de salvare care au făcut ca regiuni întregi să devină enclave de protecție a evreilor. Aşa erau Haute-Loire, platoul Chambon-sur-Lignon, regiunea Drôme cu orăşelul Dieulefit, munții Cevennes, zonele Sarre, Chantal, Loir-et-Cher. Existau şi rețele clandestine evreieşti, cum a fost „Amelot" formată din sioniști de stânga şi comuniști, decimată la un moment dat de Gestapo, rețeaua Garrel, care acoperea 30 de departamente şi care a salvat 1.600 de copii. Puțină lume ştie că în vara lui 1942, când au avut loc celebrele razii care au concentrat evreii la stadionul „Vel d'Hiv", mii de francezi din Paris au arborat false stele galbene, în semn de solidaritate. O sută dintre ei au fost arestati şi deportați. Solidaritatea cu evreii putea fi plătită cu viața... Jurnalul postum al uneia dintre aceste martire a apărut în ianuarie a.c., la Paris.

După cum scrie Serge Klarsfeld, în cartea sa „Vichy-Auschwitz", în august 1942 un grup mare de episcopi catolici francezi a făcut presiuni asupra mareşalului Petain pentru încetarea deportărilor. Guvernul de la Vichy a redus imediat, dar nu a anulat, programul deportărilor şi a refuzat să acopere „cota" din octombrie. Deşi apropiat de Petain, cardinalul Gerlier a pus la dispoziția rețelelor de salvare a evreilor logistica bisericii catolice din regiunea sa. (A fost numit „Drept între Popoare" în 1980). Parafrazând formularea Hannei Arendt asupra „banalității răului", istoricul Jacques Semlin afirmă că se poate vorbi şi de „o banalitate a binelui".

Oscar pentru „Falsificatorii"

Un caz real şi o problemă morală

Filmul „Falsificatorii", produs în Austria, a luat anul acesta Oscarul pentru „cel mai bun film strain". Este istoria unei drame a Holocaustului, cunoscută până acum mai mult de istorici. Filmul a stârnit numeroase controverse: este el istoria unei lupte pentru supraviețuire sau a unei colaborări cu naziştii?

Faptele sunt reale, documentate istoric. În Berlinul antebelic, un evreu de origine rusă, Salomon (Sally) Sorowitsch, se ocupa cu falsificarea bancnotelor. Dar şi a tablourilor. O dată cu începerea războiului, a fost arestat şi trimis în lagărul de la Mauthausen. Între timp, în lagărul de la Sachsenhausen, naziştii alcătuiseră un mic grup de falsificatori, aduşi din toată Europa ocupată, care se bucurau de un tratament special. Erau izolați de ororile lagărului, era bine cazați şi hrăniți, cu condiția să producă bancnote false ale valutelor Aliaților. Acolo au fost tiparite 130 de milioane de lire sterline, cu intenția de a le trimite pe piața britanică pentru a sabota economia Angliei. Pentru a falsifica dolari l-au adus pe Sorowitsch.

Scenarist şi regizor al filmului, Ştefan Ruzowitzky (ai cărui bunici au fost naziști) s-a inspirat din memoriile lui Adolf Burger, unul dintre membrii echipei de falsificatori.

„Au venit ca să rămână"

Primii evrei au sosit în America venind din Brazilia, de unde au fugit de persecuțiile Inchiziției. Era anul 1654 şi vasul lor a ancorat în partea de sud a Manhattanului, o zonă din Noul Amsterdam, cum se numea pe atunci viitorul New York. Guvernatorul olandez, Peter Stuyvesant, a scris superiorilor lui de la „Dutch West India Company" din Olanda: „Această disprețuită rasă... nu trebuie admisă să infecteze şi să tulbure pe viitor noua colonie". Dar şefii lui din Amsterdam au fost categorici: evreii trebuie lăsați în pace! Aşa începe mini-serialul „Evreii americani", care durează şase ore şi a fost difuzat pe rețeaua națională publică PBS. El a fost scris, produs şi regizat de David Grubin. Primul episod, din cele trei, se intitulează „Au venit ca să rămână" şi acoperă perioada 1700-1900. La începutul acestei perioade, numărul evreilor din New York era de 200 la o populație de 5.000 de oameni. La 1730, evreii îşi consacră prima sinagogă: „Shearith Israel". În deceniul 1820-30, a sosit la New York un mare număr de evrei care, pentru a-şi asigura existența, au început să lucreze ca vânzători ambulanți. După o generație ei îşi cumpăraseră căruțe cu cai sau deschiseseră magazine. Ar fi însă greşit să credem că cea mai mare comunitate evreiască era la New York. Dimpotrivă, ea se afla departe, la Charleston, în Carolina de Sud. În timpul Războiului civil, 7.000 de evrei au luptat în armata unionistă, iar 3.000 au luptat pentru Confederație. Să nu uităm că ministrul de externe al Confederației era Judas P. Benjamin, primul evreu care a ajuns la o funcție în guvern în America!

A doua parte din primul episod se intitulează „O lume a lor" şi se deschide cu primul deceniu al secolului XX, când circa 500.000 de evrei imigrați din Europa centrală şi de est s-au aşezat în zona Lower East Side din New York. În scurt timp ei au pus acolo bazele unei puternice industrii de confecții.

Al doilea segment al serialului documentar se intitulează „The Best of Times, the Worst of Times" şi se ocupă de perioada dintre 1918 şi 1945. A fost o perioadă în care antisemitismul a devenit din ce în ce mai virulent în Statele Unite: cluburi de golf, universități private, corporații refuzau accesul evreilor. În destul de multe magazine erau inscripții „Evreii şi câinii nu sunt admişi". Evreii l-au sprijinit pe Franklin D. Roosevelt, au luptat în război, dar nu au putut face mare lucru ca să îi ajute pe cei din Europa ocupată de naziști.

Ultima parte a filmului cuprinde perioada 1945 şi până în prezent. Episodul acesta începe cu un triumf: Bess Myerson devine prima Miss America evreică, iar prejudecățile antisemite încep să îşi piardă puterea. În finalul filmului, Rabinul Harold Schulweis, cunoscut pentru vederile sale conservatoare, spune, printre altele: „Noi toți suntem evrei prin propria noastră alegere şi a accepta această alegere înseamnă a lărgi iudaismul". Filmul a avut un buget de 3 milioane de dolari şi a fost realizat în patru ani. David Grubin (63), care a câştigat, de-a lungul timpului, numeroase Premii Emmy şi Peabody pentru documentare, a realizat peste 100 de interviuri pentru acest film. Evreu nereligios, el a declarat că, realizând documentarul, a constatat „că sunt multe moduri de a fi evreu în America şi acest film e dovada evreității mele". Grubin speră că filmul va fi proiectat în multe şcoli din S.U.A. şi va fi difuzat de televiziuni din Israel, Anglia şi, probabil, şi din alte țări.

Grupaj realizat de ANDREI BANC

SFATUL MEDICULUI

Hipertensiunea pulmonară – o boală periculoasă

Una dintre cele mai grave boli, cu care se luptă medicii, mai ales în ultimii 20 de ani, este hipertensiunea arterială pulmonară. Aparută cel mai adesea ca efect secundar al unei boli cronice preexistente, hipertensiunea arterială pulmonară poate sa apară şi ca boală în sine, fără cauze medicale cunoscute, numită atunci hipertensiune arterială idiopatică; această ultimă situație are un prognostic extrem de grav; rata de supraviețuire este de numai 2,8 ani, deşi, atunci când apare afectează mai ales persoanele tinere, între 20-40 de ani. L-am rugat pe dl profesor doctor **MIRON BOGDAN**, şeful Catedrei de pneumologie a Institutului „Marius Nasta" din Bucureşti, să ne explice mecanismele ce caracterizează această boală, dar mai ales, să ne prezinte ultimele progrese terapeutice din acest domeniu.

- Hipertensiunea arteriala pulmonară se caracterizează prin creşterea tensiunii din artera pulmonară (artera ce leagă ventricolul drept de plămâni). Dacă în mod normal presiunea din această arteră este de 7-8 ori mai mică decât în aortă, în hipertensiunea arterială pulmonară presiunea poate creşte de zece ori sau chiar mai mult decat cea normală, afectând în timp atât plămânii, cât şi inima. Atunci când se instalează secundar unei alte afecțiuni cronice, apare mai ales în sclerodermie, o colagenoză destul de frecventă în anii din urmă. Hipertensiunea arterială pulmonară secundară poate să mai apară în cirozele hepatice - cam 0,5% din pacienți fac în timp aşa ceva (în România există câteva sute de persoane cu hipertensiune arteriala pulmonară consecutivă cirozei) sau, şi mai rar, poate să apară în cazul unor malformații congenitale. Aceste forme de boală, deşi grave, se ameliorează simțitor prin tratamentul corect al afecțiunii primare, ce a generat boala. Mult mai gravă este hipertensiunea arterială pulmonară idiopatică, apărută fără o cauză precisă şi care evoluează rapid către deteriorarea vaselor de sânge pulmonare şi cardiace. Fără tratament corespunzător, durata de supraviețuire a unui astfel de pacient este de numai 2,8 ani. De ce insistăm asupra acestei afecțiuni? În primul rând, datorită faptului că afectează cu precădere persoanele tinere, cu vârsta cuprinsă între 20-40 de ani. Mai apoi, pentru că semnele bolii sunt nespecifice, aşa încât persoanele afectate se prezintă foarte târziu la medicul specialist.

- *Prin ce se caracterizează această boală?*

- După cum vă spuneam, sunt câteva manifestări nespecifice. Cel mai adesea apare aşa-numita dispnee, adică lipsa de aer sau respirație îngreunată la efort. În al doilea rând, poate să apară aşa-numita sincopă de efort, caracterizată prin pierderea cunoştinței, timp de câteva zeci de secunde, după un efort moderat. Fiind vorba cel mai adesea de persoane tinere, aceste semne sunt neglijate o bună perioadă de timp, aşa încât boala se agravează rapid.

- *Ce soluții terapeutice există?*

- În ultimii ani au fost descoperite şi utilizate formule terapeutice foarte eficace, dar foarte scumpe. Mă refer mai ales la prostaciclină, al cărei cost este similar cu cel al interferonului. Se mai utilizează în practica medicală blocanții de receptori de angiotensină şi substanțe vasodilatatoare (inhibitori de fosfodiesterază). Cu un tratament corect, boala poate fi ameliorată. Din păcate, tratamentul este extrem, extrem de scump.

DANIELA REI VIŞAN

MERIDIANE • MERIDIANE

O stea numită Perahim

Se spune din bătrâni că, de câte ori încă un suflet se desparte de trup, mai cade o stea. Mai zilele trecute, un anunț anonim din *România liberă* răspândea vestea că pictorul **JULES PERAHIM** a încetat din viață duminică, 2 martie, la Paris.

Câți vor fi tresărit? Plecase de atâta vreme din țară, încât se ștersese din memoria multora. Cei care apucaseră să afle că a fost victima unui atac cerebral, cu consecințe dezastruoase, prelungite exasperant, ar fi sperat, din primul moment, să-l scutească Dumnezeu de calvarul invalidității umilitoare.

Sunt patru, poate chiar cinci ani de când l-am vizitat, sfios, în apartamentul dintr-un arondisment parizian, simpatic prin relief şi nu prea asaltat de infernul automobilistic, cel puțin atunci. Am încercat o discuție, dar e mult spus. Articula cu dificultate cuvintele, se căznea să ia parte la dialog, fiindcă de înțeles, înțelegea totul. Unde se poticnea, intervenea brava lui soție, Marina Vanci, care-i ghicea intențiile, din priviri, după un gest. Numai că gesturile însele îi erau limitate, din cauza brațului drept devenit inert. În aceste condiții, refuzase, totuşi, a se resemna în postura condamnatului. Voința artistului s-a mobilizat să înfrunte destinul bicisnic hărăzit omului, şi a reuşit. Un perete întreg din încăpere era populat de picturi realizate cu mâna stângă. E de imaginat câte exerciții înverşunate i-au trebuit ca să mânuiască penelul cu dexteritatea anterioară. Involuntar, prin asociație, răsare în memorie „cazul" Perpessicius, obligat să învețe – după ce-şi pierduse dreapta în primul război - să continue o vastă operă de benedictin al arhivelor eminesciene, dusă la împlinire cu cealaltă mână. S-ar putea, însă, ca pentru un pictor readaptarea să meargă şi mai anevoie, cu fixarea pânzelor pe trepied, cu toate trusele de uleiuri, culori şi alte ustensile ale meseriei. Condiția este să-i rămână ochiul la fel de viu, sensibilitatea intactă la interferența luminii şi a umbrelor, imaginația formelor deopotrivă de productivă. Acest noroc, măcar, l-a avut Perahim. Verva coloristică funcționa ireproşabil. În compoziții se citea un teribil zbucium lăuntric, ca şi cum artistul sonda străfundurile proprii în căutarea unui răspuns la întrebarea de unde până unde i se trăgeau dificultățile cărora se ambiționa să le facă față. Registrul tematic avea, firește, exuberanță mai redusă în comparație cu reproducerile fotografice după

lucrări prezentate altădată în reputate galerii occidentale unde repurtase succes după succes. M-am retras de teamă să nu-l obosesc, copleşit în plus de tristețea că nimănui nu-i va mai fi dat să-l sondeze despre vremea tinereții, inaugurată alături de grupul de la *Alge* şi teribilele exasperări contabilizate în contul avangardei. Inclusiv despre prieteniile cu Bogza, cu Paul Păun, Saşa Pană, Voronca, Gherasim Luca, Zaremba, Blecher, Brauner, duşi toți, înaintea sa, spre ipoteticele ținuturi unde „nu este durere, nici suspin". Plecând acum şi el, cortina cade definitiv peste o epocă, presărată cu multe evenimente contradictorii, cu suferințe provocate altora, de răspunderea cărora nu se ştie cum va ajunge să fie descărcat nici la prorocita Judecată de Apoi.

GEO ŞERBAN

(„Observator Cultural", nr. 156, 13-19 martie 2008)

Corespondență din Franța

Focşăneanul care a lansat-o pe EDITH PIAF

Documentându-mă pentru traducerea în limba română a biografiei muzicale „Piaf, o viață în roz şi negru", de Jacques Pessis, parte a unui mai amplu proiect de prezentare a acestui spectacol în România, şi elaborării interviurilor cu cei „patru magnifici" (Jacques Pessis, Nathalie Lhermitte, în rolul Edith Piaf, Aurelien Noël, acordeon, Rubia Matignon, regizor), *în colaborare cu poetul piteştean Aurel Sibiceanu, ni s-a relevat un fapt* necunoscut pentru noi. În acest context, ne-am propus să realizăm un volum documentar „Contribuția focşăneanului Mitty Goldin la promovarea marilor nume ale perioadei Marelui Cântec Francez". Pentru moment, vă propunem un prim interviu, dintre cele realizate la Paris, pe care ni l-a acordat cu amabilitate şi generozitate, distinsul domn *Jacques Pessis*, renumit biograf al *music-hall*-ului francez, ziarist şi realizator de emisiuni Tv.

Interviu cu publicistul francez JACQUES PESSIS

- Domnule Jacques Pessis, spuneți-ne, vă rugăm, câteva cuvinte despre Mitty Goldin şi rolul său în destinul Edithei Piaf.

- Mitty Goldin, născut pe 17 martie 1895, în Principatele Române, pe (fosta - n.t.) graniță *moldo-valahă* (Focşani - n.t.) şi *fost prim tenor* în corul Mitropoliei din Iaşi, a sosit în Franța în 1918. Aici a început cursuri de drept, apoi a lucrat ca ziarist şi, în cele din urmă, a început să organizeze turnee artistice. Ulterior a cumpărat o sală pe care a botezat-o „ABC", care va deveni templu al *music-hall*-ului. Goldin i-a deschis drumul aşa-numitei „La Môme Piaf" către marile scene din Paris, întrucât la „ABC" Piaf a cunoscut pentru prima oară popularitatea şi succesul. Ulterior, în 1951, tot la „ABC", Mitty Goldin i-a oferit un rol într-o operetă. A lucrat cu mulți artişti ai *music-hall*-lui anilor '30-'60, la el debutând Tino Rossi sau Charles Trenet... Mitty Goldin ne-a părăsit pe 29 iunie 1956.

- La vremea lui, scriitorul şi academicianul Jean Cocteau spunea: „Dacă Edith Piaf nu ar fi fost, nimic nu ar fi fost". Simțim absolutul în aceste cuvinte. A fost Jean Cocteau subiectiv în această judecată de valoare?

- Jean Cocteau era poet, dar şi un mare admirator al cântecului francez. Datorită sensibilității sale, a fost printre primii care a înțeles că Edith era un talent de excepție, având o voce unică, o sensibilitate aparte, o intuiție rară...

- Sunteți biograf muzical, cronicar, ziarist, scriitor, actor. Cu ce sentimente v-ați „apropiat" de acest „monstru sacru" al epocii marelui cântec francez?

- M-am specializat în *music-hall* şi istoria lui. De zece ani produc şi prezint serialul TV „Luminile *music-hall*-lui". M-am documentat despre toți artiştii, printre care Charles Trenet, Georges Brassens, Jacques Brel. Mari talente, dar diferite de Edith. La Piaf m-a impresionat atât vocea, cât şi intuiția genială cu care a scris şi a ales cântecele ce au devenit nemuritoare, celebre în întreaga lume. Dar şi destinul ei, incredibil. Piaf a păşit din stradă pe culmile gloriei, de la bogăție la ruină, trăind iubirea prin nenumăratele iubiri. Un destin unic! [....]

- Mai propulsează astăzi „străzile" Parisului artişti? Mai sunt locuri unde mai trăiesc cafe-concertul, cabaretul de epocă, şansoneta, vremea Edithei Piaf, scenografia acelei vremi?

- Piaf este simbolul unei epoci dispărute! „Cântăreții străzilor" nu mai există. Epoca de aur a fost imediat după război, când oamenii aveau nevoie să se distreze, să se bucure, să cânte. Astăzi nu mai există decât un singur *music-hall*, „Olympia". Dar nu mai există Bruno Coquatrix să-l conducă. Mai găsim câțiva artişti care cântă prin cabarete. Cântecul a devenit o marfă oarecare pe o piață. Apar discuri, mai degrabă respinse de public decât proslăvite, vedete „kleenex" etc. De aceea, publicul, tot mai străin de aceste practici fără viitor, se reîntoarce la adevăratele valori. Deci, ale trecutului. Deci, la Piaf!

- Ați realizat spectacolul „Piaf, o viață în roz şi negru", în care vă aflați în dublă ipostază, de autor şi de actor. Ați recreat o vedetă a primei jumătăți a secolului XX pentru a o reda admiratorilor ce trăiesc începutul secolului XXI. Cum a primit publicul francez acest spectacol?

- În fiecare seară, la fiecare spectacol, în sală vedem oameni din toate generațiile. Cei în vârstă, care în tinerețe au văzut-o pe Piaf, vin să ne mulțumească pentru că le-am permis să se regăsească la acei 20 de ani. Tinerii, prezenți în număr mare, atraşi de poveste, vin şi ei să ne mulțumească pentru că doresc să-şi cunoască trecutul, să-l asimileze, pentru a-şi pregăti viitorul. Unii au revenit să vadă spectacolul de şase ori, alții de zece ori!

- Ați prezentat spectacolul în turnee, în străinătate. Cum l-a primit publicul „străin"?

- Spectacolul meu [...] este o abordare inedită, pe care unii o resimt ca „atmosferă de epocă"! La sfârşit, spectatorii se ridică în picioare, emoționați până la lacrimi, ovaționând, bisând, propunându-şi să mai revină. În Canada, un spectator, după ce a văzut primul spectacol, a dorit să-l revadă. După 48 de ore, a venit la Ottawa, străbătând nici mai mult nici mai puțin de 300 km! Această reacție, plăcută, a publicului, ne-a inspirat butada: „Nu ştiți de ce veniți, dar venind, aflați sigur de ce veți reveni"!

- În sală se râde, se plânge, se cântă... Vorbiți-ne despre stilul Edith Piaf.

- Piaf era aşa: când o ascultai cântând, plângeai; dacă trăiai lângă ea, râdeai! Este exact ceea ce mi-au mărturisit Charles Trenet şi Charles Aznavour! Iar astăzi, toți o fredonăm! De altfel, spectacolul nostru este interactiv. De mai multe ori, Nathalie Lhermitte, cea care interpretează cântecele lui Piaf, îi invită pe spectatori să cânte fragmentele cunoscute pe de rost [...].

Interviu realizat de
MARILENA LICĂ,
în colaborare cu
AUREL SIBICEANU

CALENDAR

● 8 februarie 1878 - s-a născut, la Viena, filosoful MARTIN BUBER. Dintre scrierile sale amintim *Eu şi Tu, Eclipsa lui Dumnezeu, Evreul şi iudaismul său.*

● 28 februarie 1926 - s-a născut, la Bucureşti, marele pianist, compozitor şi pedagog DAN MIZRAHY. A studiat la prestigioase instituții muzicale din țară şi străinătate. A încântat publicul meloman prin interpretările sale de mare sensibilitate. Pentru realizările sale a fost distins cu numeroase premii. Este autorul volumului autobiografic *Aşa a fost...*

● 28 februarie 1986 - a murit, la New York, scriitoarea LAURA HOBSON. A devenit celebră prin romanul său *Gentleman's Agreement.*

*

● 2 martie 1928 - s-a născut, la Paris, SERGE GAINSBOURG, cunoscut autor şi interpret de muzică uşoară.

● 3 martie 1983 - a încetat din viață (sinucidere, împreună cu soția) scriitorul şi ziaristul ARTHUR KOESTLER, născut la Budapesta. În 1926, a venit în Ereț Israel. A lucrat aici în calitate de corespondent de presă. Mai târziu va deveni corespondent de război în Spania. Scrierile lui au caracter filosofic.

● 5 martie 1903 - s-a născut, în Ungaria, cântăreața de operă şi operetă GITTA ALPÁR.

● 6 martie 1963 - s-a născut, la Berlin, pictorița şi scenarista ANNA ADAM. Aparține curentului pop.

● 6 martie 1898 - s-a născut, la München, marea actriță THERESE GIEHSE. A jucat la Praga, New York, Zürich, München. A interpretat cu strălucire rolul principal din *Mutter Courage*, de B. Brecht.

● 7 martie 1833 - a murit scriitoarea RAHEL VARNHAGEN, născută la Berlin. Conducea mai multe saloane berlineze, unde se întâlneau personalități de seamă ale epocii.

ANIVERSĂRILE ŞI COMEMORĂRILE LUNII MARTIE

● 10 martie 1988 - a murit, la București, folcloristul şi etnomuzicologul HARRY BRAUNER. A fost director al Institutului de folclor. Lucrarea cea mai importantă: *Să auzi iarba cum crește.*

● 11 martie 1893 - a murit exploratorul SAMUEL FENICHEL, născut la Aiud. A decedat în timpul unei expediții în Papua – Noua Guinee, din cauza frigurilor galbene. Piesele culese de el de la papuaşi sunt expuse în numeroase muzee din lume.

● 11 martie 1893 - s-a născut, la Nitra (Ungaria), psihiatrul LEOPOLD SZONDI. În 1944, s-a stabilit în Elveția.

● 12 martie 1908 - s-a născut, la Singapore, diplomatul şi omul politic DAVID SAUL MARSHALL.

● 14 martie 1883 - a murit, la Londra, gânditorul politic KARL MARX, fondator al doctrinei comuniste. Opere principale: *Manifestul Comunist* şi *Capitalul.*

● 14 martie 1945 - a murit, la New York, actorul ALEXANDER GRANACH, născut în Galiția. Printre altele a jucat la Teatrele evreieşti din Varşovia şi Kiev.

● 18 martie 1986 - a murit, la New York, scriitorul BERNARD MALAMUD.

● 19 martie 1933 - s-a născut scriitorul american PHILIP ROTH.

● 20 martie 2008 - împlineşte 85 de ani jurnalistul şi scriitorul RALPH GIORDANO.

● 21 martie 1986 - a murit, la București, publicistul şi romancierul HORIA PANAITESCU. Dintre scrierile sale se remarcă romanul *Unde eşti, Eli.*

● 24 martie 1989 - a murit, la Tel Aviv, scriitorul FRITZ NASCHITZ, născut în 1900, la Viena.

● 24 martie 1811 - s-a născut, la Königsberg, poeta FANNY LEWALD. A militat pentru emanciparea femeilor.

● 25 martie 1921 - s-a născut, la Wiesbaden, actrița de cinema SIMONE SIGNORET. A fost distinsă pentru creațiile sale cu Premiile „Oscar" şi „Cézar".

● 26 martie 2008 - 85 de ani de la încetarea din viață a marii artiste a teatrului francez SARAH BERNHARDT. A fost membră a Comediei Franceze. A interpretat cu strălucire diferite roluri, mai ales din dramele lui Victor Hugo. A jucat în travesti „Hamlet".

● 27 martie 1995 - a murit, în Austria, scriitorul ALBERT DRACH.

● 30 martie 1983 - a murit, la New York, artista fotografă LISETTE MODEL.

● 30 martie 1996 - a încetat din viață ziaristul şi scriitorul MIRCEA HERIVAN. În afara articolelor de ziar, a publicat eseuri de filosofie şi psihologie.

● 30 martie 2008 - 35 de ani de la moartea reputatului matematician MENDEL HAIMOVICI. A fost profesor la Universitatea „Alexandru Ioan Cuza" din Iaşi. Pentru lucrările sale în domeniul geometriei şi al mecanicii a fost distins cu Premiul de Stat.

● 31 martie 1948 - a murit în orașul său natal, Praga, scriitorul şi ziaristul EGON ERWIN KISCH, maestru al reportajului literar.

SIEGFRIED WOLF

INFORMAȚII DE INTERES GENERAL, EVENIMENTE, ACȚIUNI

DIN VIAȚA COMUNITARĂ

Activităţi culturale la Iaşi

● Filarmonica „Moldova“ din Iaşi a găzduit concertul cameral extraordinar susţinut de *Israel Contemporary String Quartet*. Organizat în colaborare cu Ambasada Statului Israel la Bucureşti, concertul a marcat 60 de ani de la fondarea Statului Israel, 600 de ani de atestare documentară a oraşului Iaşi şi 65 de ani de activitate artistică a Filarmonicii ieşene. La concert au participat şi E.S. *David Oren*, ambasadorul statului Israel în România, ing. *Paul Schwartz*, vicepreşedintele F.C.E.R., şi ing. *Albert Kupferberg*, secretar general.

*

● Cu prilejul zilei de 8 martie, Comunitatea Evreilor din Iaşi a organizat matineul literar-muzical intitulat „Femeia – eterna poveste“. În program: conferinţa „De la femeile Bibliei la contemporanele noastre“, o evocare a unor personalităţi feminine care s-au impus de-a lungul istoriei, inclusiv femei evreice din România şi din lume, care s-au afirmat în diferite domenii. A fost prezentat şi un scurt program artistic. De asemenea, un comitet de iniţiativă a făcut propunerea înfiinţării la Iaşi a Asociaţiei femeilor evreice, foarte bine primită de doamnele prezente.

Coresp. ing. MARTHA EŞEANU

ZEEV SCHWARTZ,

preşedintele Asociaţiei Evreilor Originari din România în Israel,

în vizită la Oradea

La invitaţia preşedintelui Comunităţii Evreilor din Oradea, ing. F. Koppelmann, *Zeev Schwartz*, preşedintele Asociaţiei Evreilor Originari din România în Israel, a efectuat o vizită în acest oraş. Într-un interviu acordat ziaristei Loredana Ionas, de la cotidianului local „Crişana“, domnia-sa a vorbit pe larg despre activitatea şi rolul jucat de Asociaţie în întărirea relaţiilor israeliano-române şi în cunoaşterea problemelor evreilor români. Astfel, Zeev Schwartz, care este şi membru în Consiliul director al Fundaţiei „Caritatea“, a declarat că şi-a propus să viziteze cât mai multe comunităţi evreieşti din România, „pentru a lua pulsul activităţii lor religioase şi social-culturale, dar şi pentru a vedea starea actuală în care se află cimitirele şi sinagogile din ţară“. Aceasta pentru a fi în stare să poarte o discuţie cu David Kahan în problema cimitirelor. „Din informaţiile culese până în prezent... am ajuns la concluzia că afirmaţiile domnului Kahan sunt exagerate şi nu cred că o persoană care trăieşte în S.U.A. are dreptul legal să se amestece în treburile interne ale F.C.E.R. şi ale comunităţilor locale, care, în limita posibilităţilor materiale şi umane, face eforturi deosebite pentru a întreţine aceste obiective sacre“, a afirmat Zeev Swchwartz. El a apreciat că ajutorul oricărei organizaţii sau persoane fizice, inclusiv al lui David Kahan, cu condiţia să se acţioneze prin F.C.E.R., Rabinat sau comunităţile locale.

F.C.E.R. – 70 de ani de existenţă

A fost reeditată, sub o formă nouă şi elegantă, broşura „Federaţia Comunităţilor Evreieşti din România - 70 de ani de existenţă. 40 de ani de parteneriat F.C.E.R.-JOINT“. Bogat ilustrată, ea cuprinde informaţii valoroase şi utile despre istoria F.C.E.R., structura organizatorică, obiective, realizări, date despre comunităţi, precum şi o prezentare a semnificaţiei şi noii abordări a parteneriatului FC.E.R.-JOINT. Se publică şi o listă cu cele mai importante personalităţi evreieşti din România. Cuvintele introductive sunt semnate de dr. *Aurel Vainer*, preşedintele F.C.E.R., Marele Rabin *Menachem Hacohen* şi *Jorge Diener*, directorul regional al JOINT. (E.G.)

Urmare din pag. 14

Voluntariat social la Căminul „Rosen“

terorismului, sprijin pentru Israel. Reţin o definiţie a voluntariatului social de mare frumuseţe: „Unii fac operaţii estetice, eu fac voluntariat“. A învăţat să gândească aşa de la bunica şi mama ei, dar şi de la doamnele *Saşa Ionescu* şi *Cela Avadic*. Nu-şi uită bunicul, rămas să locuiască în inima ei: „El m-a învăţat că o viaţă trăită numai pentru tine e trăită degeaba“. În holul mare de la parterul Căminului vin, rând pe rând, locatarii. Unii pe picioarele lor, chiar dacă - sprijiniţi în bastoane, alţii – în scaune cu rotile. Dar principalul e că vin, atraşi de „Povestirile lui Hoffmann“, „Valurile Dunării“, „Santa Lucia“, „My fair lady“, „Ieruşalaim şel zahav“..., pe care soprana *Carla Muşat* le-a adus printre ei, fiindcă muzica este, toată viaţa, balsam pentru suflet. Stau de vorbă cu una dintre asistentele sociale în Cămin, *Cristina Calotă*, o tânără de 28 de ani, care a terminat sociologia. Lucrează în cămine de bătrâni din 2005. Este o muncă pe care o face cu suflet. Crede că „dacă faci ceva fără suflet, nu se lipeşte de tine“. Cristina se consideră în perioada acumulărilor şi crede că experienţa acestui Cămin e „o treaptă“. Tinerii din echipă împart zambile albe, mărţişoare, daruri dulci: „Să aveţi o primăvară senină!“.

*

„Toda Raba ve kol ha kavod“ tinerilor voluntari sociali. Lista e în ordine alfabetică: *Carla Beniş şi cei doi fraţi ai ei, Alex Brucăr, Mona Chiorescu, Alexandra Ciuciulei, Marc Fischoff, Ion Octavian Florin, Otilia Drugu, Victor şi Bogdan Dumitrache, Andrei Glangher, Alex şi Cristi Hoisan, Sofia Horhonai, Jeanina Ilie, Alina Ion, Bogdan Ivana, Monica Lăzărescu, David Leventer, Cristina Leu, Mihaela Preoteasa, Andi Rond, Flori Slovineanu, Silvia Simovici, Andrei Stamate, George Weiner.* (I.D.)

CONSTANȚA

Revista „Tomis“ – despre istoria evreilor din Dobrogea

În cadrul unui serial întitulat: „Sinopticum. Din trecutul celor de lângă noi“, revista „Tomis“ din Constanţa şi-a propus să contureze câteva incursiuni în istoria comunităţilor etnice dobrogene. Prima incursiune, publicată în numerele 1 şi 2/ 2008 ale revistei este dedicată comunităţilor evreieşti din Constanţa. Sub semnătura lui Florin Stan, se publică repere ale începuturilor şi dezvoltării moderne ale evreilor din acest oraş, existenţa celor două comunităţi, cu două temple - de rit aşkenaz şi sefard -, preocupările evreilor în dezvoltarea economică a oraşului, implicarea lor în eforturile militare de reîntregire a României în primul război mondial, protestul celor două comunităţi faţă de ascensiunea extremei drepte în Europa, precum şi alte aspecte din viaţa acestei comunităţi.

Membrii ASOCIAȚIEI EVREILOR DIN ROMÂNIA VICTIME ALE HOLOCAUSTULUI

sunt invitaţi la consfătuirea de alegeri a colectivului de conducere, pentru data de 6 aprilie 2008, ora 11:00, la JCC (str. Popa Soare).

Comitetul

ANUNȚ

Cu prilejul sărbătorii de **PESAH 5768/ 2008**, distribuirea azimei şi a făinii de azimă se va face la Centrul din Calea Moşilor nr. 76, Sinagoga „Beit Hamidraş“.

Programul de distribuire va fi următorul:

● Duminică, 6 aprilie: orele 8:00–14:00 ● Luni, 7 aprilie: orele 8:00–12:00, 13:00–18:00 ● Marţi, 8 aprilie: orele 8:00–12:00, 13:00–18:00 ● Miercuri, 9 aprilie: orele 8:00–12:00, 13:00–18:00 ● Joi, 10 aprilie: orele 8:00–12:00, 13:00–18:00 ● Vineri, 11 aprilie: orele 8:00–12:00, 13:00–18:00 ● Duminică, 13 aprilie: orele 8:00–14:00 ● Luni, 14 aprilie: orele 8:00–12:00, 13:00–18:00 ● Marţi, 15 aprilie: orele 8:00–12:00, 13:00–18:00 ● Miercuri, 16 aprilie: orele 8:00–12:00, 13:00–18:00 ● Joi, 17 aprilie: orele 8:00–12:00, 13:00–18:00 ● Vineri, 18 aprilie: orele 8:00–12:00.

HOL-HAMOED

- Marţi, 22 aprilie: orele 8:00–12:00
- Miercuri, 23 aprilie: orele 8:00–12:00
- Joi, 24 aprilie: orele 8:00–12:00

CONTRIBUŢIILE PENTRU PESAH 2008 (5768)

- AZIMĂ MEMBRII COMUNITĂŢII CU COTIZAŢIA LA ZI: 2 kg/persoană - 10 lei/Kg
- AZIMĂ MEMBRII COMUNITĂŢII ÎN AFARA COTEI: max. 10 kg - 15 lei/kg
- AZIMĂ NEMEMBRI ŞI CETĂŢENI STRĂINI (în limita posibilităţilor) - 22 lei/kg
- FAINĂ AZIMĂ MEMBRII COMUNITĂŢII CU COTIZAŢIA LA ZI: 1 cutie/pers. - 5 lei/buc.
- FĂINĂ AZIMĂ MEMBRII COMUNITĂŢII ÎN AFARA COTEI: max. 5 cutii - 7,50 lei/buc.
- FĂINĂ AZIMĂ NEMEMBRI ŞI CETĂŢENI STRĂINI (în limita posibilităţilor) - 11 lei/buc.
- VIN RITUAL: 10 lei/st.
- BRANDY: 20 lei/st.

* Persoanele asistate vor primi cota de azimă şi făină de azimă de la D.A.S.M.

A apărut JURNALUL C.E.B. (nr. 9)

Bogat ilustrat, „Jurnalul“ conţine articole despre „Anul Nou al Pomilor“, „Ziua internaţională a Holocaustului“ (27 ianuarie), despre antisemitism, opinia unor intelectuali români despre această „maladie“, comemorarea victimelor pogromului din Bucureşti (21-23 ianuarie 1941). Mai citim despre populaţia evreiască în lume, despre sinagogile din Bucureşti, actorul Charlie Chaplin, folcloristul Solomon Segall. Sunt evocaţi Victor Bârlădeanu, Oscar Lemnaru, este elogiat Victor Rusu (85 de ani). Găsim umor, aforisme etc. (B.M.M.)

IN MEMORIAM

MARCEL ADERCA

S-a stins din viaţă, în cel de al 88-lea an de existenţă printre noi, Marcel Aderca. Editor cu îndelungă experienţă, traducător harnic, publicist, a avut suficiente înzestrări intelectuale pentru a-şi croi propriul drum de afirmare în viaţa literară, fără să fie stânjenit de renumele tatălui său. De la F. Aderca a moştenit tenacitatea profesională şi a preluat cultul valorilor durabile, în perimetrul autohton şi la scara recunoaşterii universale. A păşit, chiar de la începutul carierei, cu neprecupeţită devoţiune în laboratorul editorial, avându-i vecini la masa de lucru şi părtaşi ai aceluiaşi ideal literar pe Paul Celan şi Petre Solomon. Cărţi intrate în bagajul formator al generaţiilor de după război, încă din anii 1945-46 (*Aşa s-a călit oţelul*, *Torentul*), au beneficiat de priceperea de stilizator a lui Marcel Aderca. Avea, apoi, să-şi dovedească maturitatea în meseria de promotor al dialogului dintre culturi, selectând şi parafând versiuni româneşti ale teatrului lui Eugen Ionescu ori Camus, proze din patrimoniul european semnate Jean Giono, Romain Gary, N. Kazantzakis, André Maurois, Jules Romains. Numeroase lucrări despre pictori şi periode ale artelor frumoase, datorate unor exegeţi străini, au pătruns în circuitul nostru în urma zelului depus de Marcel Aderca, activ până mai deunăzi. Concomitent, nu a precupeţit energia pentru a scoate opera tatălui său din conul de umbră ce o învăluise temporar; a pus în ordine o cuprinzătoare arhivă (inclusiv manuscrise, scrisori, însemnări personale), zeci de dosare cu extrase din presa vremii, cărora le-a asigurat conservarea în fondurile de specialitate ale Bibliotecii Academiei Române. Din meticuloasa lui investigaţie a rezultat o sinteză informativă extrem de utilă (*F. Aderca şi problema evreiească*, Ed. Hasefer,1999). Sunt toate motivele ca să ne plecăm frunţile, cu mult respect şi reală emoţie, la despărţirea de un confrate inimos, de impecabilă ţinută etică şi scriitoricească. (G.Ş.)

Abonamente la teatru pentru evreii arădeni

Membrii Comunităţii din Arad au acum posibilitatea de a se duce la teatru... pe gratis. Conducerea Comunităţii a decis să achiziţioneze şase abonamente la Teatrul de Stat din localitate. Ele vor fi oferite rând pe rând celor dornici să vadă spectacole teatrale. O iniţiativă care ar putea fi urmată şi de alte comunităţi.

✡ DECESE ✡ COMEMORĂRI ✡

Am aflat cu tristeţe că, la 26 februarie a.c., s-a stins la Căminul „Rosen“, în urma unui infarct miocardic, doamna RELI DAVID z.l. Avea 73 de ani. Tuturor voluntarilor care au cunoscut-o şi cărora le povestea cu drag despre familia ei, tradiţiile evreieşti învăţate de la părinţi, diverse probleme cu care se confrunta la Cămin, le va lipsi mult. Nu-i vom uita umorul aparte, sfaturile bune, ne-o vom aminti mereu cu drag. (Monica Lăzărescu)

Îndurerata familie, Nadia şi Rafi - copii, Felicia - noră, Manuela, Karina, Andrei şi Dani - nepoţi, Alon - strănepot, anunţă, cu durere, că pe 11 martie 2008 ne-a părăsit iubita noastră mamă, farmacist LOUIZA VECSLER, şi că, pe 2 aprilie, se împlinesc 18 ani de când plângem lipsa dintre noi a tatălui nostru, farmacist SOLOMON VECSLER (n. Botoşani - m. Braşov).

Au trecut şase ani de singurătate, tristeţe şi dor nestins de când a plecat de lângă noi, pe un drum fără întoarcere, iubitul nostru soţ, părinte şi bunic, COJOCARU MITICĂ, din Bacău. A fost, timp de 20 de ani, preşedintele Comunităţii Evreilor din Bacău. Familia.

La 30 martie a.c., se împlinesc 12 ani de când scriitorul şi publicistul MIRCEA ALEXANDRU HERIVAN a plecat în nefiinţă. Soldat al culturii de o aleasă factură umană şi o bunătate extraordinară, aşa cum l-au numit camarazii de breaslă, pe noua coordonată a existenţei sale a timpului postum, valoarea sa creşte în memoria celor care l-au preţuit şi iubit. Mereu în gând şi suflet mă rog să-i fie amintirea binecuvântată. Soţia, Doina Moisescu Herivan.

Maria - soţie, Aranka şi Ida - fiice, anunţă, cu durere, împlinirea a doi ani de la decesul soţului şi tatălui lor, WEISZ ADOLF (Bumi), pe data de 4 Nisan (9 aprilie). Fie-i amintirea binecuvântată!

Au trecut trei decenii de când a plecat în veşnicie draga noastră REBECA LEIBOVICI (21 Adar) (născută BARASCH), din Iaşi. Au rămas neşterse amintirile şi regretele pentru fiinţa înzestrată cu alese calităţi umane, înţelepciune, generozitate, sensibilitate. A fost o ireproşabilă mamă şi bunică. Fie în veci binecuvântată! Miriam Kaiserman (fiica) şi familia.

La 8 şi, respectiv, 27 ani de la decesul scumpilor noştri dr. ARTHUR MAYERSOHN şi MARGARETA MAYERSOHN, fiica, dr. Mirela Freifeld, şi ginerele, Emil, îi readuc în memoria celor ce i-au cunoscut şi apreciat.

În luna februarie 2008, au fost înhumaţi în cimitirele C.E.B.: ALCALAY MALIE (93 de ani), Str. Oborul Nou nr. 13 (Cimitirul Sefard); SCHLANGER ADOLF (85), Calea Văcăreşti nr. 209 (Cimitirul Sefard); ŞTRUL ELISABETA (93), Str. Pădurea Craiului nr. 1 (Cimitirul Giurgiului); BĂNUŞ MAX (82), Bd. Ferdinand nr. 82 (Cimitirul Filantropia); LITEANU SIMA (92), Str. Jean Monet nr. 53 (Cimitirul Sefard); MUNTEANU STELUŢA (86), Str. Axinte Uricaru nr. 1 (Cimitirul Giurgiului); *Slatina* - GLUCK LAZĂR (81); *Tg. Mureş* - KARPELESZ BERTA (80), KUPFER VIORICA (86).

JEWISH REALITY

PURIM 5768 in Bucharest and in the Country

Purimspiel 5768 represented a *tour de force* for Harry Eliad, director of the Jewish State Theater (TES), who put on stage 35 Purim shows, for the talented actors of the theater, for the enthusiastic young people and for the children who sang and danced for the public joy in the three performances: at the Great Synagogue, JCC and TES. Our Purimspiel is also a matter of „practice", as Rabbi Shlomo Sorin Rosen would say. Only the practice the speaker referred to was related to the power of resistance that led to our victory against the Hamans, from the beginnings to the present. „Hamans there were, and Hamans there still are", said Dr. Aurel Vainer, president of F.J.C.R., in the particular Jewish spirit of the „laughter-tears", only today not only Esther, but the Jewish people who learnt the self-defense lesson form the heroes of Meghilat Esther, will win over the descendants of Haman: either the one where the Meghilah took place, in Iran, either in any place where there is a manifestation of the classical or modern anti-Semitism, anti-Israelism. We heard the reading of Meghilat Esther made by Great Rabbi Menachem Hacohen, we admired the vitality of a community reduced in number, but capable to get together literary, musical, acting talents to attest its quality, we applauded the songs and the dances of the „young" and the „older" from Talmud Torah, „Lauder-Reut", „Bim-Bam", the performances of the choral and instrumental groups. Leaders of F.J.C.R, of the Jewish Community from Bucharest, B'nei B'rith, of the Association of the Romanian Jews Victims of the Holocaust, representatives of the authorities, of the religious cults, cultural personalities left no empty space in the three festive evenings. In all the communities the Purim was celebrated as it should be. The big communities organized enjoyable performances to the public. "And we are living!" is a conclusion – verse from "Purim, evening of Purim", the traditional song of our holiday celebrations.

JCC BUCHAREST a space for Diversity

The Jewish Community Center Bucharest – JCC became through its activity during the last months a synergic space in the Jewish life from the capital. JCC represents the space dedicated to diversity, where you can feel at home, no matter the age, the religiosity or the profession. The programs for the Purim and the Pessah that bring together children, young people and golden-age members, are prepared in detail by the center team. There are also new activities and projects, between them the project „Bereshit" is already a success. The salsa and martial arts courses, the English, Hebrew and Romanian lessons for the foreigners, are attractive too. The Center offers a bridge between generations that can find a proper interaction framework for the development of the community life.

The Jewish Community from Oradea and JCC ORADEA an exceptional partnership

The Jewish Community from Oradea and JCC Oradea collaborate in an exceptional manner in order to attract the Jews from Oradea, and other city habitants who are preoccupied by Jewish culture and civilization. Not only the warm community center, equipped at high standards, but even the synagogue life are more and more animated. The president of the community, Eng. Felix Koppelmann spoke to us about two essential events in the community life, Purim and Pessah, celebrated in a festive space by all the generations together. On April 22nd the inauguration of the center is planned. The main donors for this aim, Etti and Claude Arnall from U.S.A. will be near the community they helped in the achievement of the first Community Center in the country.

„Meetings dedicated to the Jewish way of life"

Interview with Dr. AUREL VAINER, president of F.J.C.R.

Dr. Aurel Vainer, member of the Parliament and president of F.J.C.R., a honor guest at the International Symposium „The Art and Architecture of the Romanian Synagogues" (February 24th – 28th, 2008), organized by the Bar-Ilan University and the Romanian Cultural Institute from Tel Aviv, at the commemoration of the „Struma" victims at the Museum and Synagogue with the same name from Beer-Sheva, in visit at the Rabbinical Court from Buhusi, located in B'nei Brak, at the „Rav Zvi Guttman" Synagogue from Tel Aviv (March 12th -16th, 2008), shared his participant impressions to these academic celebrations and remembering. He spoke about the photography exhibition, about the symposium and its final conclusions that underlined in the first place the need to continue the project „Synagogues in Romania". He highly appreciated the planning and the organization of the commemoration from Beer-Sheva, as well as the visits at the Rabbinical Court from Buhusi and at the Synagogue „Rav Zvi Guttman", the discussions with the spiritual leaders of these religious institutions. "There were meetings dedicated to the Jewish way of life", he concluded.

Future projects of the Educational and Recreational Center from Cristian

The Educational and Recreational Center from Cristian represented on March 7th -9th an excellent environment that brought together representatives of the middle-aged generation from the Jewish communities from the country. The participants who belong to the busy age segment, with daily existential preoccupations, decided they must meet in order to examine the future of their activities. Eng. *Paul Schwartz*, vice-president of F.J.C.R., prepared in detail the program of a week-end of debates, study, and the ladies, celebrated on March 8th, received a special attention. The program, organized with the support of Joint, was elaborated in collaboration with the director of the Joint programs for Romania, *Israel Sabag*.

THE AUDIO LIBRARY OF THE „JEWISH REALITY"

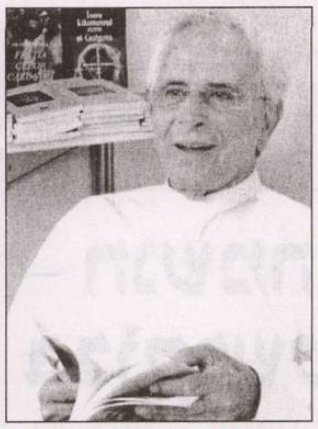

JEAN ASKENASY
„The neurosciences cannot be practiced without basic philosophical and general cultural knowledge"

A prestigious personality in the Israeli medical world, Professor Jean Askenasy spoke to our audio library about the memories he took with him in his memory luggage when he made Allyiah, about his neurological mythology; he evoked his teachers, as well as his friends from Romania. Recently he arrived in Romania to participate at the release of his last volume „The Sleep Enigmas" in the Aula of the Romanian Academy Library.

The Decrease of the Jewish Communities through Assimilation

A whole page of our review is dedicated to this subject: the influence of the emigration and of the assimilation on the evolution of the Jewish communities. Liviu Beris, the delegate of F.J.C.R. at the „Euro-Asia" Jewish Congress and at the Congress of the main Jewish organizations from U.S.A. presidents in Tbilisi, makes a synthesis of the Jews' situation in Georgia, Armenia, Azerbaidjan, Belarus, Ukraine, Russia, Kazahstan, Kirghizstan, Tadjikistan, Turkmenistan and Uzbekistan. In the same editorial space we are publishing a review of the volume „The Small Forces behind Tomorrow's Big Changes", by Mark Penn and Kinney Zalesne, dealing with the provocation of the integration in the American nation and the growing assimilation tendencies, for the American Jews.

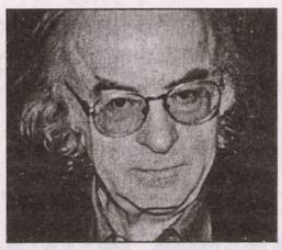

Welcome NORMAN MANEA!

The cultural Romanian mass media announced that Norman Manea, writer and laureate of several American and European prestigious prizes will arrive in Romania in the second half of April and he will be distinguished with the „Doctor Honoris Causa" title of the Bucharest and Cluj-Napoca Universities. On the occasion our review dedicates three pages of opinions, quotations and others. Born in 1936, Norman Manea knew the deportation nightmare as a child. He wrote several prose volumes, and in 1986 emigrated after the restrictions imposed on him, by the communist regime. In 1987 he arrived in U.S.A. where he lived and continued to write in Romanian. He participated twice in Jerusalem Bookfair, to which he dedicated a beautiful poem, „Speaking to the Stone". Philip Roth, Heinrich Boll, Octavio Paz, Orhan Pamuk expressed their admiration for Norman Manea's work.

The retrospective Margareta Sterian in Timisoara – a homage to 60 years to the State of Israel

The Art Museum of Timisoara dedicated the year event to a retrospective of the work of Margareta Sterian. With the support of the Timis County Council the organizers wished the event will celebrate 60 years from the foundation of the State of Israel. Dr. Marcel Tolcea, director of the Art Museum in Timisoara, brought together media partners, sponsors, and representatives of the Israel Embassy and of F.J.C.R. Dr. Aurel Vainer, president of F.J.C.R. and a partner in the initiative, honored the press conference that anticipated the event, and the opening of the exhibition in the imposing halls of the Baroque Palace of Timisoara.

REALITATEA EVREIASCĂ
www.romanianjewish.org
E-mail: re2000@rdslink.ro
realitateaevreiasca@yahoo.com
Serie nouă a REVISTEI CULTULUI MOZAIC
Fondată în 1956 de Şef-Rabin dr. Moses Rosen
APARE BILUNAR

Director de onoare: HAIM RIEMER
Redactor-şef: DOREL DORIAN
Secretar general de redacţie: ELENA MARINESCU
Redactori: IULIA DELEANU, LUCIANA FRIEDMANN, EVA GALAMBOS, ANDREI BANC, BORIS M. MEHR, AVRAM CROITORU, SOLOMON FLORIAN
Redactor documentarist: NEDEEA BURCĂ
Corectură: MIHAELA OBERSCHI
Traducători: *Ebraică:* SARIT BLONDER, Ing. B. TERCATIN (Israel) *Engleză:* SANDA LEPOIEV
Tehnoredactare computerizată: ANCA MEŞINĂ

REDACŢIA: Bucureşti, str. Popa Nan, nr. 70 Tel. / fax: 322.75.60
ADMINISTRAŢIA: str. Popa Nan, nr. 70 Telefon: 314.96.90
Tiparul: SINOROM PRINTING & PACKAGING CORPORATION S.R.L.

Preţul unui abonament pe un an este de 30 lei. Abonamentele pentru cititorii din provincie se vor face la comunităţile evreieşti din localitatea respectivă. Pentru cei din Bucureşti – la sediul F.C.E.R. din str. Sfânta Vineri nr. 9-11, cod poştal 030202. Abonamentele se mai pot achita şi prin mandate poştale fie pe adresa F.C.E.R. – la oficiile poştale din localitate, conform catalogului de presă poz. 3030 – pe cont B.C.R. RO51RNCB0074011952750001 filiala sector 3, Bucureşti. Pentru EUROPA, un abonament pe un an costă 45 de Euro (cu toate taxele incluse). Plata se face în avans, prin transfer bancar sau cec, în cont RODIPET S.A. BANCPOST, Agenţia Floreasca, Calea Floreasca nr. 167 Bis, sector 1, Bucureşti, România. Cod IBAN: RO41BPOS70503223389EUR01. Pentru EXTRA EUROPA, un abonament pe un an costă 95 de dolari USA (cu toate taxele incluse). Cod IBAN: RO85BPOS70503223389USD01. Cod SWIFT: BPSTROBU. Cod BIC: BPOSROBU

המציאות היהודית

כ'ז אדר א' – כ'ח אדר ב' תשס''ח ● כתב-עת של איחוד הקהילות היהודיות ברומניה

פורים 5768 בבוקרשט ובערי השדה

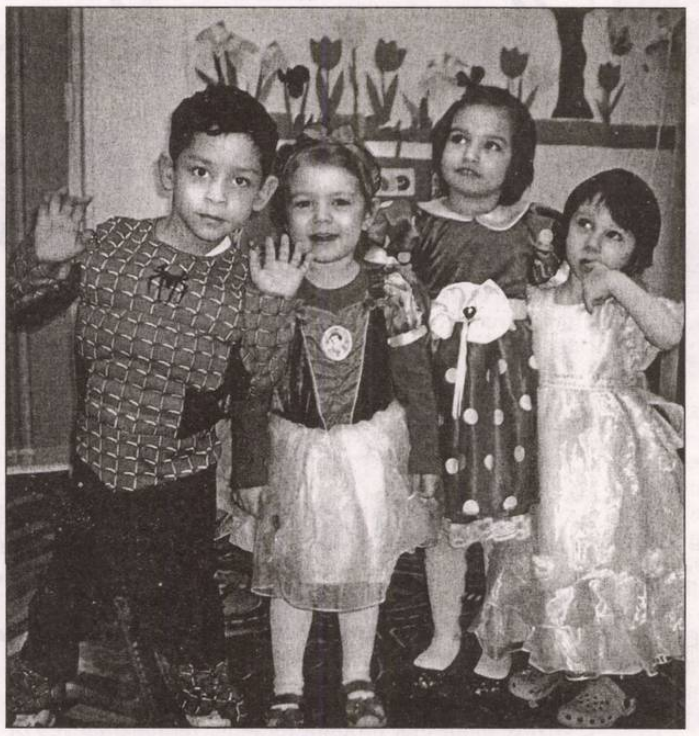

פורים שפיל 5768 היתה הצלחה גדולה למנהל התיאטרון היהודי-ממלכתי הרי אליאד, שעד כה ביים 35 הצגות פורים. מנהיגי הפדרציה, הקהילה מבוקרשט, בני ברית, אגודת היהודים קרבנות השואה ברומניה, נציגים מטעם השלטונות, מטעם כל הדתות, אנשי תרבות, יהודים מבוקרשט וידידים – כל אלה מילאו עד אפס מקום את האולמות בכל שלושת ימי החג. בכל הקהילות חגגו את חג הפורים לפי המסורת. הקהילות הגדולות אירגנו אף הן הצגות להנאתו הרבה של הציבור. השחקנים המוצלחים של התיאטרון, והצעירים והילדים אשר שרו ורקדו לשמחת הקהל, זכו כולם למחיאות כפיים ממושכות בשלוש ההצגות בבית-כנסת הגדול, במרכז הקהילתי של הג'וינט ובתיאטרון היהודי-ממלכתי. שמענו את קריאת המגילה מפי הרב הראשי מנחם הכהן, ונוכחנו לראות את התלהבותה של קהילה, שהיא אולי קטנה במספר אבל מוכשרת דיה כדי לאחד בתוכה כוחות ספרותיים, מוזיקליים ושחקנים מוכשרים. למחיאות כפיים ממושכות זכו השירים והריקודים של "הקטנים" ו"הגדולים" מ"תלמוד תורה" ומ"לאודר רעות","בים בם", המקהלה והתזמורת. פורים שפיל הוא עניין של "אמון", כך נהג לומר הרב שלמה סורין רוזן.

"מפגשים מלב אל לב עם נשמה יהודית"

ראיון עם יו''ר הפדרציה ד''ר אאורל ויינר

יו''ר הפדרציה, חבר הפרלמנט ד''ר אאורל ויינר, נכח כאורח כבוד בסימפוזיון הבין-לאומי "אמנות וארכיטקטורה של בתי-הכנסת ברומניה" (24-28 בפברואר ש.ז.), שאירגנו אוניברסיטת בר-אילן והמכון לתרבות רומניה מתל אביב. כמו כן נכח באזכרה למעפילי "סטרומה", ובמוסדות האדמו''ר מבוהוש בבני ברק ובבית-הכנסת "הרב צבי גוטמן" שבתל אביב (12-16 במרס ש.ז.). לאחר כל האירועים האלה העביר לנו ד''ר אאורל ויינר את התרשמותו הן מהאירועים שנשאו

אופי אקדמי והן מכל השאר. הוא דיבר על התערוכה האמנותית ועל התמונות שהוצגו בה, והביע תמיכה גדולה מאוד בהמשכו של הפרויקט סביב בתי-הכנסת ברומניה, פרויקט שדורג בחשיבותו במקום ראשון. ד''ר ויינר דיבר בהערכה רבה על ארגון טקס האזכרה ושיבח את התכנית היפה שליוותה את הטקס בבאר שבע. הוא סיכם את הביקור הארוך במוסדות "בוהוש" בהערכה רבה על הדיון שהתקיים שם עם מנהיגי המוסדות. עוד הוסיף וסיפר על הביקור שערך בבית-הכנסת "הרב צבי גוטמן". "היו מפגשים מלב אל לב והורגשה הנשמה היהודית" סיכם היו''ר.

ג'וינט בוקרשט – הנשמה של חיי הקהילה בבוקרשט

פעילויותיו של המרכז הקהילתי היהודי בבוקרשט – הג'וינט – מעניינות ומושכות אליו בחודשים האחרונים את היהודים מעיר הבירה. הג'וינט מייצג את השוני, מקום שמרגיש 'בית' לכל מי שמגיע אליו, בכל גיל, מכל רקע דתי שהוא ולבעלי המקצועות השונים. על התכניות לפורים ולפסח אחראי צוות המרכז, ומשתתפים בהן יחד הילדים, הצעירים ובני גיל הזהב. שיעורי הסלסה – הריקוד הברזילאי, אומנויות הלחימה, שיעורי אנגלית, עברית ורומנית לזרים – מושכים אליהם ציבור רחב. לצדם מתקיימות פעולות ותכניות חדשות, בהן תכנית "בראשית", וגם הן זוכות להצלחה רבה. המרכז מציע את עצמו להיות גשר בין הדורות, שיזרים חיים לחיים הקהילתיים.

הקהילה היהודית מאורדיה וג'וינט אורדיה משתפים פעולה באופן יוצא מן הכלל, ומקרבים אליהם הן את יהודי אורדיה עצמה, והן יהודים ממקומות רחוקים יותר המעוניינים בתרבות ובציביליזציה יהודית. לא רק המרכז הקהילתי, שאיכותו גבוהה במיוחד, אלא גם פעילות בית-הכנסת זוכה למבקרים רבים יותר ויותר מיום ליום. יו''ר הקהילה אינג' פליקס קופלמן סיפר לנו על שני אירועים חשובים בחיי הקהילה: פורים ופסח, אותם יחגגו כהלכתם כל הדורות ביחד. ב-22 באפריל מתוכננת חנוכת הבית של המרכז הקהילתי. כמו כן יהיו איתנו התורמים העיקריים לנושא הזה – משפחות אטי וקלוד ארנל מארצות – הברית – אשר תמכו בהקמת המרכז הקהילתי היהודי הראשון ברומניה.

הקהילה היהודית מאורדיה וג'וינט אורדיה – שותפות מוצלחת

ברוך הבא נורמן מאניה

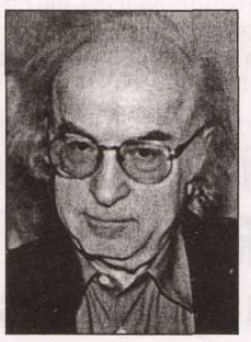

מדורי הספרות והתרבות השונים בעיתוני רומניה הודיעו שהסופר נורמן מאניה – המחזיק בפרסי יוקרה רבים מארצות-הברית ומאירופה – יגיע לרומניה במחצית השנייה של חודש אפריל ויקבל תואר "דוקטור לשם כבוד" מאוניברסיטת בוקרשט ובקלוז' נאפוקה. בהזדמנות זו ייחד לו הירחון שלנו שלושה דפים ובהם יתפרסם חומר עליו ועל כתביו. כיליד 1936 הכיר נורמן מאניה את הגיהנום של טרנסניסטריה עוד בהיותו ילד. לימים החל לכתוב ספרות יפה, ובשנת 1986, לאחר הקשיים שהערים עליו המשטר הקומוניסטי, יצא לחו"ל ובשנת 1987 הגיע לארצות-הברית, שם התיישב והמשיך לכתוב בשפה הרומנית. פעמיים השתתף ביריד הבין-לאומי בירושלים והקדיש לו את השיר היפה "לדבר לאבן". פיליפ רוט, היניריך בל, אוקטביו פז, אורחן פאמוק ועוד אישים נוספים הביעו את הערצתם ליצירותיו של נורמן מאניה.

"פונוטקה ר.א."

ז'אן אשכנזי

פרופסור ז'אן אשכנזי, אישיות מרכזית בעולם הרפואה של ישראל, דיבר למיקרופון "פונטיקה" על זיכרונותיו שליוו אותו כשעלה לישראל, על מדע הנוירולוגיה, ועל הפרופסורים שלו וידידיו ברומניה. לא מכבר חזר לרומניה כדי להיות נוכח באולם הספרייה של האקדמיה הרומנית, שבה הציגו את ספרו האחרון "החידה של השינה".

צמצום קהילות מתוך התבוללות

בירחון שלנו אנו מייחדים דף שלם לנושא השפעת העלייה וההתבוללות על התפתחות הקהילות היהודיות. ד''ר ליביו בריש השתתף כנציג הפדרציה בקונגרס היהודי "אירו-אסיה" של יושבי ראש הארגונים היהודיים החשובים בארצות-הברית. הקונגרס היהודי התקיים בטביליסי, ודנו בו על מצב היהודים בג'ורג'יה, ארמניה, אזרביגאן, בלרוס, אוקראינה, רוסיה, קזחסטאן, קירגיסטאן, טג'יקיסטאן, טורקמניסטאן ואוזבקיסטאן. באותו מדור אנו מפרסמים ביקורת ספרותית על הספר "הכוחות הקטנים שמאחורי השינויים הגדולים של המחר", מאת מרק פן וקיניי זאלסנה, ספר המציג ליהודי אמריקה את התאקלמותם בחיי אמריקה ואת תהליך ההתבוללות, שרק הולך ומעצים.

רטרוספקטיבה – מרגרטה סטריאן בטימישוארה – הערצה ל-60 שנות קיום לישראל

המוזיאון לאמנות טימישוארה הקדיש לאמנית מרגרטה סטריאן אירוע מיוחד. בחסות ראשי המחוז טימיש, החליטו המארגנים שהאירוע יציין את שישים שנות קיומה של מדינת ישראל. מנהל המוזיאון לאמנות טימישוארה – ד''ר מרצל טולציה – אסף תומכים ונציגים משגרירות ישראל ומהפדרציה. יו''ר הפדרציה ד''ר אאורל ויינר היה שותף לכל האירוע והגיע למסיבת העיתונאים שקדמה לאירוע, וכמו כן לתערוכה, אשר התקיימה באולמות המפוארים שבארמון מתקופת הבארוק בטימישוארה.

I.S.S.N. 1223 – 7736

ISRAEL 60

1948-2008

De la experienţa avrahamitică la salvarea monoteismului

Ţara lui Israel – Medinat Israel este teritoriul care se întinde „de la Dan la Beer-Sheba şi ţara Galaadului“ (*Judecători*, 20, I). Maxima expansiune în antichitate are loc sub domniile lui David şi Solomon (secolul al X-lea î.e.a.). De ce - Israel? Israel este numele dat de Dumnezeu lui Iacov după lupta cu Îngerul: „De acum, nu-ţi va mai fi numele Iacov, ci Israel te vei numi, că te-ai luptat cu Dumnezeu şi cu oamenii şi ai ieşit biruitor“ (*Geneza*, 32, 28). Iacov este nepotul primul evreu, Avraham, care a descins în Canaan. De unde vine etimologia cuvântului *evreu*? După unii cercetători, ar putea proveni de la *Ever*, strănepot al lui Sem şi strămoş al lui Avraham (*Geneza*, 11, 10-26). După alţii – este mult mai probabil ca Ever să derive din *Ivri*, cuvânt de origine akkadiană, care face trimitere la geografie: [cealaltă] parte a fluviului, respectiv, „celălalt“ mal al Eufratului, zonă părăsită de Avraham pentru a ajunge în Canaan. Avraham este supramit *haivri* (cel care îşi urmează calea, pentru a trăi în conformitate cu sine, indiferent de ce gândesc ceilalţi; este o interpretare).

Continuare în pag. VI

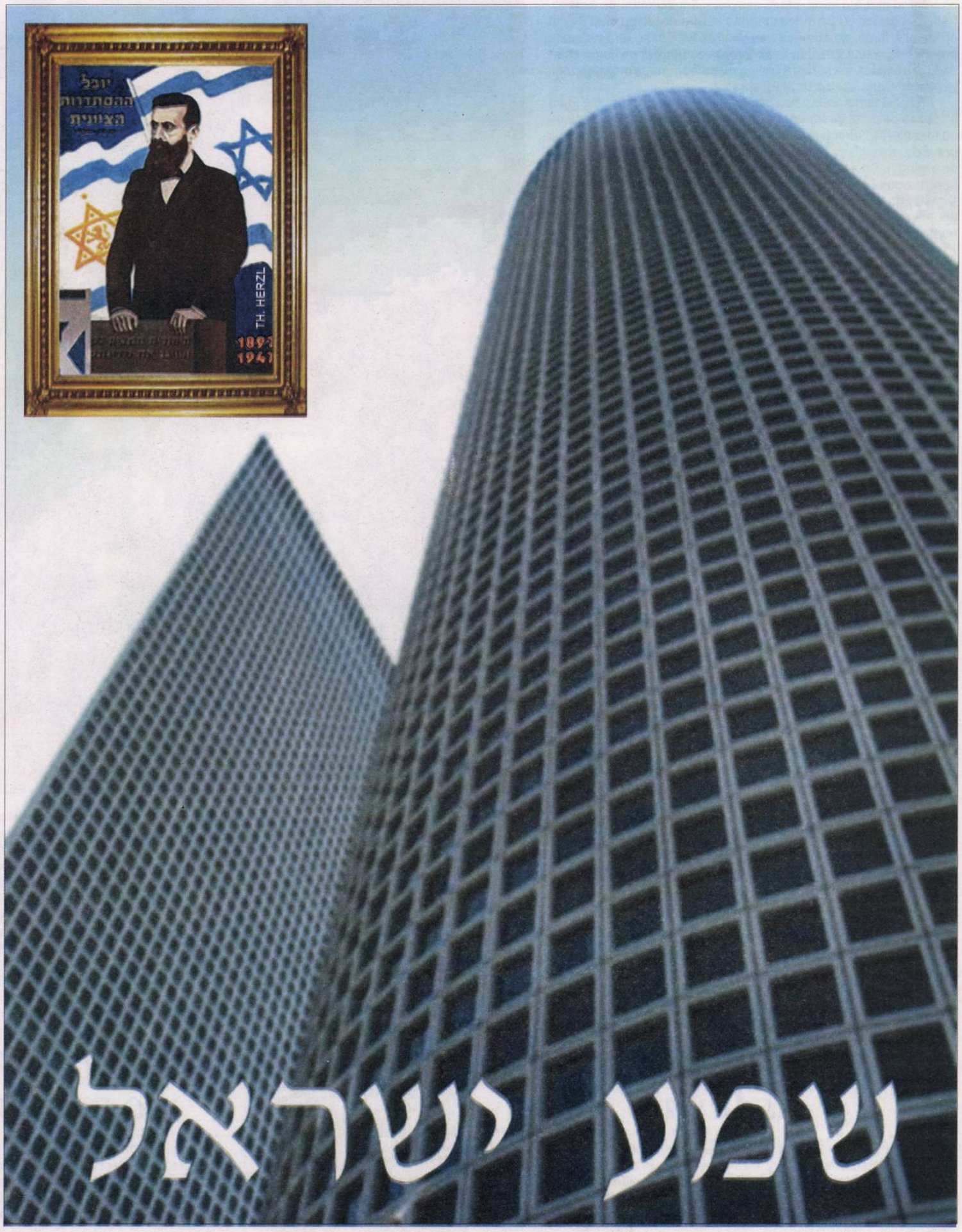

NR. 292-293 (1092-1093) 4 MARTIE - 4 APRILIE 2008 (10 PAGINI)

REALITATEA EVREIASCĂ

PUBLICAŢIE A FEDERAŢIEI COMUNITĂŢILOR EVREIEŞTI DIN ROMÂNIA

EDIŢIE SPECIALĂ 2

DIASPORA DE

Naşterea celorlalte religii monoteiste

În timp ce evreii se luptă pentru supraviețuire, pe baza învățăturilor Tanah-ului având în centru monoteismul, se naşte o nouă religie - creştinismul , după răstignirea lui Iisus, care până la sfârşitul vieții s-a considerat evreu. Învățăturile lui au fost *răspândite şi sistematizate de cel mai activ apostol pe nume* Pavel (înainte de convertire, Saul), evreu şi el ca de altfel toți cei 12 apostoli. Pavel a fost elev al rabinului Gamaliel, mare învățat în Ierusalim. Se cunosc călătoriile şi scrisorile apostolului Pavel, la fel cum se ştie că apostolul Petru (Simon) a ajuns la Roma, fiind considerat primul pontif al viitorului Vatican. Evreii trăiau la Roma de peste un secol, într-o comunitate care, la apariția creştinilor - provenind atât din evrei, cât şi neevrei -, s-a delimitat de aceştia. Religia mozaică nu permitea credința în Dumnezeu cu chip de om ori de altă ființă, nu admitea nici venirea lui Mesia, fără judecata promisă, fără un Ierusalim liber. Evreii l-au ignorat pe Iisus, chiar *dacă el a existat. Nici Sfânta Treime nu corespundea mozaismului*, pentru că Dumnezeu e Unul (în ebraică: „Ehad").

Pe acest temei, cele patru Evanghelii (Matei, Marcu, Luca, Ioan) îi acuzau pe evrei de trădarea Mântuitorului, deşi evangheliştii nu au fost martori direcți ai celor relatate. De aici s-a născut acuzația gravă de „deicid", ca şi de trădare, întruchipată de Iuda („cei treizeci de arginți"). Cu aceste Evanghelii, considerate singurele valabile pentru noua religie, o dată cu recunoaşterea de către împăratul Constantin al Bizanțului a creştinismului ca biserică oficială şi aprecierea făcută de împărat că evreii sunt „o sectă periculoasă" pentru imperiu, începe prigonirea evreilor

Între timp a evoluat şi iudaismul. În anul 215 e.n., rabi Iehuda Hanasi redactează „Mişna" („repetiție"), prima parte din comentariul Torei (*Pentateuhul*), numit în sec. VI Talmud (învățătură). A doua parte, *Ghemara* („studiu"), a fost elaborată în paralel de şcoala învățaților din Babilon şi din Ierusalim. Astfel, în sec. VI e.a., exista Talmudul babilonian şi Talmudul ierusalimitean. Talmudul conține două componente paralele: *Hagada* (povestiri, pilde) şi *Halaha* (reguli pentru rit, sărbători, agricultură, relații de familie, sociale, alimentație etc.). În jurul anului 400, apare „Sefer ha-yetsirah" („Cartea Creației"), o scriere ebraică, gnostică, introducând noțiunea de „sefirot" – „cifre", de fapt sfere con*centrice prin intermediul cărora se ajunge la Divinitate.* Această scriere, ca şi profețiile lui Ezechiel, vor sta la baza Cabalei.

În 415, evreii sunt expulzați din Alexandria creştină (Egipt), după o existență de un mileniu în acest oraş. Împărații Teodosie I şi II îi persecută, cerându-le să se creştineze.

În 624 e.a., profetul Mahomed, care la început îi simpatiza pe evrei şi se inspiră în noua sa religie, islamul, şi din Biblia ebraică, alături de Evanghelii şi de elemente specifice arabe, îi izgoneşte din Peninsula Arabică, deoarece nu vroiau să accepte islamul. Mahomed impune cu sabia noua sa religie. Totuşi, mai târziu, califii şi emirii musulmani manifestă simpatie față de evrei, atrăgându-i *în funcții de stat, în comerț, finanțe. În anul 638 e.a.*, când musulmanii cuceresc Ierusalimul, evreii revin în oraşul ridicat cândva de regele David (în Coran el este numit „Daud"). În anul 740, kaganul (regele) khazar Bulan adoptă, împreună cu supuşii săi, numeroşii locuitori ai Khazariei (imperiu între Marea Caspică şi Nistru), religia mozaică. După trei secole de lupte cu Bizanțul şi cu cnejii ruşi, imperiul dispare, iar khazarii se risipesc în Europa. În anul 765 se formează secta caraiților, a evreilor care nu acceptă Talmudul, ci numai Tora. Ei s-au retras în Egipt, apoi în Rusia, în Palestina, astăzi fiind puțin numeroşi. În sec. IX-X, evreii se răspândesc în toate zonele Europei, iar cei din Germania, Franța *nu exista încă, fiind un conglomerat celto-german de limbă latină)* au început să vorbească treptat un dialect german, cu elemente ebraice şi influențe slave, latine, această limbă numindu-se idiş. Va fi limba aşkenazimilor (evreii din Europa centrală şi de est).

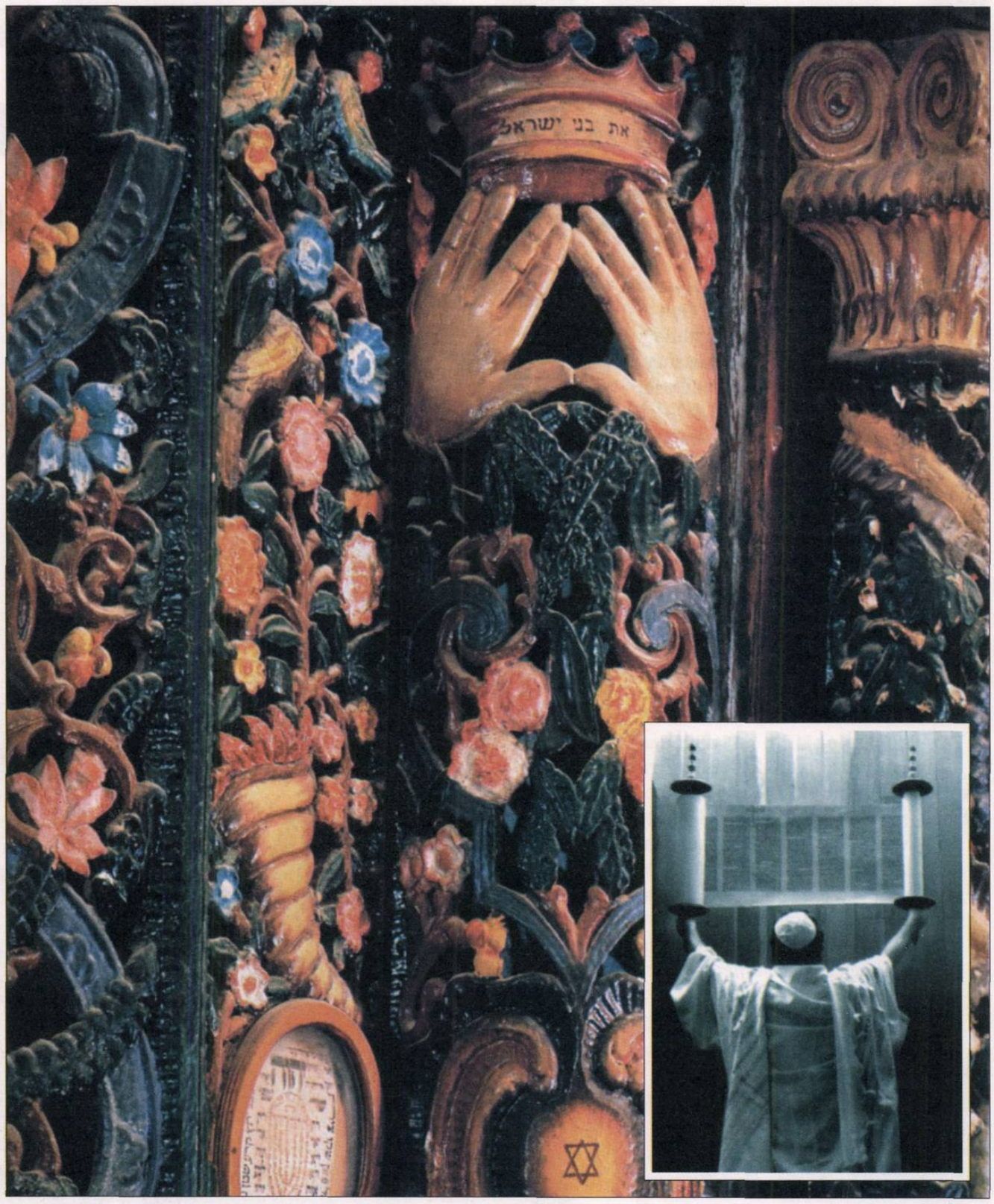

Cristalizarea culturii iudaice în Evul Mediu. Persecuțiile împotriva evreilor

Deşi nu erau numeroşi în Orient, în Europa, în Africa de Nord, evreii şi-au pus în valoare cultura şi aportul la cultura şi civilizația altor popoare. În 1070, Raşi (Rabinul Şlomo ben Isac) înființează o „academie iudaică" la Troyes, în Champagne, unde se făceau şi traduceri în limba franceză timpurie. În 1190, Saladin recucereşte Ierusalimul de la cruciați şi permite revenirea evreilor. În 1200, este scris *Zoharul* („Cartea splendorii"), primul tratat despre Cabala, pornind de la Sefer ha-Yetsirah. În sec. XII, evreii ajung în Anglia, sub regele Henric I, care îi protejează. Evreii erau buni meşteşugari, negustători, bancheri. Împăratul Henric al IV-lea al Germaniei încurajează imigrația evreilor. În sec. XII, şi în Rusia kieviană se formează comunități evreieşti. În Spania maură se nasc mari personalități, precum Maimonide (Rambam) sau Iehuda Halevi. Mai spre est, Praga devine un centru al culturii evreieşti. Cazimir, regele Poloniei, încurajează venirea evreilor în țară.

Dar perioadele mai liniştite din viața evreilor alternau cu prigoanele cele mai crunte, aceste evoluții fiind determinate de situația politică, economică şi religioasă din țările creştine. Atâta vreme cât conducătorii statelor au avut nevoie de evrei pentru a se ocupa de finanțele țărilor lor, a stimula dezvoltarea comerțului şi meseriilor, iar Biserica Catolică era slabă, trecând prin numeroase schisme şi lupte pentru Tronul papal, evreii au fost tolerați. Când începe să se nască şi în rândurile lor clasa de mijloc autohtonă, iar Biserica Catolică devine puternică, evreii încep să fie prigoniți. În 1099, *cruciații, mobilizați de Papa de la Roma, cuceresc Ierusalimul;* Godefroy de Bouillon devine rege; evreii sunt masacrați în Anglia,

Renaşterea iudaismului la Iavne

Înființate în Ereț Israel şi în Babilonia, academiile au fost primele şcoli superioare dedicate studiului tradițiilor evreieşti, în care Tora scrisă şi Legea orală erau predate de rabini învățați. Până la distrugerea Templului (70 e.n.) există puține mărturii despre învățământul rabinic, organizat în afara Ierusalimului. Cu toate acestea, o mică academie trebuie să fi funcționat la Iavne, la 40 de km. vest de Ierusalim. Conform Hagadei, când romanii au asediat Ierusalimul, rabinul Iohanan ben Zakai a reuşit să iasă din oraş ascuns într-o raclă. Ajuns în fața lui Vespasian, viitorul împărat, pe atunci comandantul romanilor, după ce Ben Zakai l-a salutat ca pe un viitor împărat, acesta i-a spus că îi va face o favoare. „Dați-mi Iavne, cu înțelepții săi", i-a cerut rabinul. După distrugerea Templului, ben Zakai s-a adresat discipolilor săi: „Tora este împărăția noastră. Acum, când Templul nostru nu mai este, vom scrie cele 613 porunci pe cel mai bun pergament şi vom transmite Legea orală pe cale scrisă. Noi, cei 71 de învățați aici de față, vom face o împărăție mai trainică decât Imperiul roman". Din acel moment, a început scrierea Talmudului, marea operă de renaştere a iudaismului. Sub conducerea lui ben Zakai, care a devenit primul Nasi (prinț) spiritual al evreilor, Iavne, unde a funcționat şi Sanhedrinul, ajunge principalul centru al unei rețele de academii care se întindea din Ereț Israel până la Ninive, în Babilonia şi chiar până la Roma. Noi academii înfloresc în vremea discipolilor direcți ai lui ben Zakai – la Lida, Pekiin, Bnei Brak, Sihnin, Seforis. După înfrângerea răscoalei lui Bar Kohba, evreii se dispersează. În jurul anului 140, începe perioada de refacere a academiilor, Iavne mutându-se în Galileea de Nord şi apoi la Seforis (anul 200), unde se va iniția redactarea Mişnei. (E.G.)

Ereț Israel a avut permanent o populație evreiască

În mod eronat, unii cred că după distrugerea Celui de al Doilea Templu, în anul 70 e.n., evreii au părăsit în totalitate patria lor de peste 1000 de ani. Este adevărat că teritoriul respectiv a fost inclus în zone numite Siria, Palestina, fără a exista, pe atunci, aceste state. După romani, au venit bizantinii, mama împăratului Constantin, Elena, a vizitat Ierusalimul, ca loc de pelerinaj pentru creştini, apoi au revenit perşii, după o mie de ani de la prima cucerire, apoi cruciații care au înființat regate minuscule, slab apărate, distruse de arabi şi ocupate apoi de otomani. În sec. XX, după primul război mondial, britanicii au fost ultimii stăpâni ai Țării Sfinte. Răscoala lui Bar Kohba, înfrântă în 135 e.a., a dovedit că evreii mai sperau să-şi recâştige independența. O nouă diminuare a populației, o nouă Diasporă, dar evrei au existat în continuare la Usha, Bet Shearia, Seforis, în alte centre, mai cu seamă în Tiberiada, în zona lacului Kineret (Galileia). În anul 320, istoricul Eusebios menționează Lydda (Lod, unde este azi principalul aeroport) ca pe un centru evreiesc important. În anul 438, învățați şi rabini din Galileea s-au adresat obştii din Alexandria anunțând că Ierusalimul va fi redat, curând, evreilor. Era doar un deziderat. În anul 748, cutremurul din Tiberias a distrus 30 de sinagogi, iar centrul spiritual evreiesc a revenit în Ierusalim. În 985, arabii se plângeau că evreii şi creştinii „au năpădit" Ierusalimul.

O altă informație, din 1047, oferită de un scriitor persan, confirmă prezența multor vizitatori creştini şi evrei în Ierusalim, veniți pentru motive religioase. În sec. XII numeroşi evrei din Europa vin în Țara Sfântă ca urmare a cruciadelor, care au cauzat jertfe şi jafuri pe

2000 DE ANI

după moartea lui Henric I, încep persecuţiile, violenţele împotriva evreilor. Acelaşi lucru se întâmplă şi în Franţa. Principala acuzaţie împotriva evreilor este cea de „omor ritual" şi de deicid. În 1182, regele Franţei, Filip August, îi alungă pe evrei.

În sec. XIII-XIV, dominicanii, franciscanii îi urmăresc şi îi persecută pe evrei, pornind de la prevederile antievreieşti stabilite la cel de-al IV-lea Conciliu de la Laterano, convocat de Papa Inocenţiu III. Papa Grigore IX ordonă arderea Talmudului. În sec. XIII, în Germania se înregistrează mari persecuţii antievreieşti şi pogromuri. În Italia, Toma d'Aquino îi îndeamnă pe seniori să confişte averile evreilor. În 1290, regele Eduard I dă un edict de expulzare totală a evreilor din Anglia. Evreii sunt izgoniţi şi din Ungaria (1344). În timpul epidemiei de ciumă, care a ucis milioane de oameni, ei sunt acuzaţi că ar fi adus această molimă. În 1355, are loc un masacru al evreilor din Toledo, centru important al culturii evreieşti în perioada ocupaţiei maure, unde Samuel Abulafia (o familie de mari cărturari şi oameni politici) finanţează construcţia Sinagogii „El Transito". În diverse oraşe au loc masacre, expulzări cu un scop precis: jefuirea evreilor bogaţi. În sec. XIV-XVI, la cererea Bisericii Catolice, începe izolarea evreilor, care sunt trimişi să locuiască în ghetouri, de unde nu vor ieşi decât la sfârşitul secolului al XVIII-lea şi începutul secolului al XIX-lea.

Pe de altă parte, când Mahomed al II-lea ocupă Constantinopolul (1453), el acordă avantaje evreilor. Matei Corvin, regele Ungariei, încurajează venirea evreilor în regat. Cu toate constrângerile, în timpul Renaşterii italiene (sec. XIV-XV) ia avânt şi învăţământul iudaic (se formează în diferite locuri ieşive, numite şi academii, pentru rabini). În 1488, se naşte Iosef Kara, autor al cărţii „Şulhan Aruh", cea mai importantă lucrare după „Călăuza rătăciţilor", de Maimonide.

Expulzarea evreilor din Spania Falşii Mesia

1492 este anul expulzării evreilor din Spania, iar peste câţiva ani şi din Portugalia. Sub ameninţarea Inchiziţiei, o parte dintre evrei trec la religia catolică (maranii). Totuşi, pe mulţi botezul nu i-a salvat, deoarece erau suspectaţi că pe ascuns şi-au păstrat religia mozaică. Mii de marani sunt capturaţi, judecaţi de Inchiziţie şi arşi pe rug. Cei care au decis să-şi păstreze credinţa, evreii sefarzi, se dispersează acolo unde mai sunt primiţi: în Italia, Imperiul Otoman, Franţa, Ţările de Jos. Ei vorbesc *ladino*, un dialect ebreo-castilian. Lipsiţi de speranţă, evreii răspândiţi în toată Europa se întorc către literatura mistică, având în centru studiul, interpretarea Cabalei. Situaţia aproape de nesuportat în care trăiesc evreii, care încetul cu încetul au ajuns într-o sărăcie cumplită, fără nici o perspectivă, îi determină să-şi pună speranţa în conducători care le promit un viitor mai bun, chiar dacă iluzoriu. Aşa se explică apariţia, în secolele XVI, XVII, XVIII, a „falşilor Mesia": Aşer Lemlein în Germania, Şlomo Molcho, Sabetai Zvi în estul Europei şi în Imperiul Otoman, Jakob Frank în Polonia şi Germania.

Hasidismul

Mişcarea hasidică iniţiată de Baal Şem Tov în Polonia, în sec. XVIII, preia tradiţia mesianismului şi a Cabalei, într-o formă accesibilă, populară, punând accentul pe extaz, bucuria revelaţiei şi entuziasmul rugăciunilor. Iniţial, au afirmat unii cercetători, curentul a apărut ca o revoltă împotriva intelectualismului arid al rabinilor. Totuşi, nu a fost exclusiv o mişcare populară, a avut şi o latură elitistă, adresându-se „căutătorilor de Dumnezeu", gata să se lase conduşi de ţadik (învăţătorul) până la culmile sfinţeniei. Hasidismul a generat o adevărată literatură mistică, în care un rol important era acordat minunilor, puterilor miraculoase ale rabinilor. O altă ramură a literaturii hasidice cuprinde scrieri halahice, cabalistice şi ideologice, precum şi Tora hasidică, învăţătura doctrinară a ţadikimilor. Se poate afirma că hasidismul a fost şi o reacţie la condiţiile aproape insuportabile în care trăiau în această perioadă evreii din Europa de Est, supuşi interdicţiilor, persecuţiilor, ucişi cu sutele de mii de către cazacii răsculaţi ai lui Bogdan Hmelniţki în Ucraina,armatele suedeze, ruseşti şi poloneze care se luptau în această zonă a Europei. Hasizii îşi puneau speranţa în mai bine, în minunile pe care le va înfăptui Dumnezeu cu ajutorul rabinilor.

Haskala şi începutul emancipării evreilor

În sec. XVIII, evreii din Diaspora erau în număr de peste două milioane. Este perioada în care începe Haskala, curent iluminist, iniţiat de Moses Mendelssohn, ce va face primii paşi spre emanciparea evreilor. Ghetoul este privit de Mendelssohn şi discipolii lui ca principala oprelişte în calea integrării normale a evreilor în viaţa socială, economică, politică a ţărilor unde locuiesc, integrare pe care aceştia o consideră că ar fi soluţia pentru problema evreiască. Mendelssohn cere de asemenea ca evreii să înveţe limba ţării în care trăiesc. Iluminismul european, Revoluţia franceză de la 1789 deschid porţile emancipării, în ciuda unor reacţii contrare. În Germania,scriitorul Efraim Lessing, în Austria, împăratul Iosif al II-lea îşi exprimă atitudinea pozitivă faţă de emanciparea evreilor. Emanciparea devine o realitate în Olanda, Germania, Franţa, Austria, S.U.A., dar în estul Europei, în Rusia ea întârzie. În Anglia, în sec. XIX, Disraeli, evreu convertit, devine unul dintre constructorii Imperiului Britanic. În Franţa, încă sub Napoleon I, evreii au fost chemaţi să participe la treburile obşteşti, iar în 1830, Camera Deputaţilor din Franţa votează egalitatea tuturor religiilor. În noile condiţii, populaţia evreiască în lume ajunge la peste trei milioane. Apar intelectuali importanţi cu gândire modernă, Leopold Zunz fondează „ştiinţa iudaismului". Heinrich Heine, evreu convertit, se face cunoscut ca poet de primă importanţă în literatura germană. Karl Marx, tot evreu convertit, lansează ideea revoluţiei proletare.

Pogromurile

Iluminismul nu a pătruns în Rusia, unde trăia cea mai mare parte a evreilor din Europa de est. În timp ce în vestul Europei cădeau zidurile ghetourilor, în Rusia se dădeau legi care îngrădeau aşezarea evreilor, fixându-le reşedinţe obligatorii în regiunile la marginea imperiului. Politica faţă de evrei a avut o direcţie sinuoasă. La începutul domniei sale, ţarul Alexandru I, sub influenţa lui Napoleon, a încercat să îmbunătăţească situaţia evreilor, dar mai târziu, politica lui s-a schimbat. Evreii erau supuşi presiunilor de a se creştina, tinerii evrei, chiar şi copiii, erau prinşi cu arcanul şi obligaţi să facă 25 de ani de armată, la un moment dat s-au interzis cărţile evreieşti. Dar cea mai dramatică evoluţie a fost organizarea de pogromuri împotriva populaţiei evreieşti, primul desfăşurându-se la 1871 la Odessa, unul dintre cele mai cumplite fiind cel de la Chişinău, din 1903. În 1881, după asasinarea ţarului Alexandru al II-lea, se dezlănţuie ca diversiune o furioasă campanie antisemită, însoţită de măsuri represive împotriva evreilor. În 1880, ia naştere prima ligă antisemită la Berlin, iar mişcarea se extinde în Austria, Ungaria, Polonia, Franţa şi Rusia. Toate aceste condiţii au determinat o emigrare masivă a evreilor din Rusia în S.U.A., dar şi în Ereţ Israel. Într-o situaţie dificilă s-au aflat şi evreii din România, mai ales după ce guvernul şi parlamentul au refuzat să le acorde cetăţenia, conform prevederilor stipulate în Tratatul de Pace de la Berlin, din 1878. Evreii români au fost lipsiţi de drepturi, situaţia lor economică s-a deteriorat, s-au înmulţit manifestările antisemite. Singura soluţie găsită de ei a fost Aliaua în Ereţ Israel. La sfârşitul lui 1881, în România se formaseră peste 30 de societăţi care organizau plecarea în Ereţ Israel.

Sionismul politic îşi propune ca obiectiv crearea unui stat evreu

În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, ideea revenirii în Ereţ Israel prinde rădăcini, încă înaintea sionismului politic lansat de Theodor Herzl. Mai multe elemente esenţiale au stat la baza acestei idei: naţionalismul secolului al XIX-lea, concretizat în crearea unor state naţionale în Europa, deziluzia în urma emancipării evreilor care nu a soluţionat problema integrării lor în societăţile europene şi naşterea antisemitismului, ideologie mult mai periculoasă decât anti-iudaismul Evului Mediu. Aşa cum au arătat istorici şi sociologi preocupaţi de soarta evreilor, dacă anti-iudaismul urmărea convertirea evreilor (ei erau omorâţi numai fiindcă nu se botezau), iar noii creştini se bucurau

Continuare în pag. VI

Moses Mendelssohn

Haskala, în traducere neliterară, „luminarea ori luminismul" evreilor, o mişcare de ieşire din izolare şi de integrare în viaţa socială, culturală, politică a ţărilor şi popoarelor în mijlocul cărora trăiau, a însemnat mai mult decât o reformă. Deşi a avut şi efecte nedorite, deşi urmaşii lui Moses Mendelssohn, printre care şi nepotul său, Felix, celebrul compozitor, au trecut la altă religie, deşi „maskilimii", adică purtătorii ideilor Haskalei, au fost combătuţi de capi ai unor comunităţi şi de unii rabini, reforma propusă de Moses Mendelssohn, acest mare gânditor al iudaismului, a salvat, am putea spune, însăşi existenţa etniei, pentru că fără Haskala, nici sionismul, nici emigrarea în America, nici contribuţiile impresionante ale multor evrei în domeniile ştiinţei, literaturii, artelor, politicii şi economiei nu ar fi fost posibile.

Moses ben Menachem Mendel sau Moses Dessau (cum a fost trecut în acte, după locul înregistrării), s-a născut în 1729 şi a murit la Berlin în 1786, fiind de aceeaşi vârstă cu prietenul său cel mai apropiat, Gotthold Ephraim Lessing, autorul celebrei drame „Nathan înţeleptul" (eroul fiind o întruchipare a prietenului Moses). Educaţia viitorului filosof a fost cu totul în spiritul tradiţiei, tatăl său îndeplinind, printre altele, obligaţia de transcriere a Torei. Tânărul Moses a sosit la Berlin cu rabinul David Hirschel Fränkel, fiind al 121-lea evreu înregistrat de

oficialităţile berlineze. În 1754 îl cunoaşte pe Lessing şi intră în cercurile intelectuale ale capitalei prusiene. În anul următor, sunt publicate „Discuţii filosofice", în care Mendelssohn susţine poziţia lui Leibniz, care nici după dispariţia sa fizică, în 1716, nu îşi găsise locul în rândul celor agreaţi de Academia din Berlin. Apoi publică „Despre senzaţii", în care tratează noţiuni ca „plăcerea", „receptarea frumosului", „satisfacţia", sub aspect psihologic şi filosofic. Autorul se dovedeşte un riguros estetician, bun cunoscător al clasicismului antic şi evomedian. Totodată, scrie articole critice în domeniul literar, ca şi în filozofie, în 1763 fiind premiat de Academie pentru lucrarea „Metafizica ştiinţelor". În 1761, se căsătorise cu Fromet Guggenheim, dintr-o familie ce va avea urmaşi bogaţi în Europa şi în America În 1767 publică „Phaedon", lucrare filosofică de vârf în activitatea sa. În 1763, regele Prusiei îl numise „Evreu protejat", titulatură ce asigura drepturi, lui şi familiei, egale cu ale celorlalţi supuşi. În 1769, începe o polemică, pe teme teologice, cu pastorul elveţian Kaspar Lavater, corespondenţa dintre ei interesând şi lumea filosofilor. Mendelssohn îşi susţine apartenenţa la iudaism, fără a respinge existenţa altor credinţe, respectiv, a creştinismului. A participat la traducerea în germană a unor părţi din *Vechiul Testament (Tanahul)*, iar în 1783 a publicat „Ierusalim sau despre puterea religiei şi iudaismul".

Mendelssohn a fost unul dintre puţinii învăţaţi care au promovat ideea separării puterii de stat de cea a preoţilor (pentru statele creştine, biserica). El s-a dovedit un raţionalist de prim rang, demonstrând că iudaismul se susţine prin puterea raţiunii şi nu a unor prejudecăţi.

La moartea lui Lessing, în 1781, Mendelssohn află de la prietenii acestuia că dramaturgul german era „un spinozist fervent". Mendelssohn începe să-l studieze şi să-l comenteze pe Spinoza, trezind vii dispute în jurul cognoscibilităţii şi existenţei lui Dumnezeu, ca şi al modului de înţelegere a acestei existenţe (panteismul spinozist). Astfel, în istoria iudaismului se deschide o nouă cale, apar noi posibilităţi, prin care gânditorul evreu se poate implica în ştiinţă. Este, ceea ce, prin evoluţia istorică, se va numi Haskala. Viaţa lui Mendelssohn constituie prin ea însăşi un exemplu de participare la evoluţia gândirii şi comportamentului evreului în lumea modernă, care îşi făcea apariţia. La trei ani după moartea sa, a izbucnit Revoluţia Franceză, iar dincolo de ocean se năştea o altă civilizaţie şi o nouă democraţie.

În anii 1843-1845, apăreau la Leipzig operele lui Mendelssohn, în şapte volume. Haskala îşi făcuse loc şi dădea roade în lumea civilizată. (B.M.M.)

parcursul lor. Din această perioadă provin şi însemnările rabinului-călător Beniamin de Tudela despre comunităţile evreieşti din Ierusalim, Akko, Tiberias, Cesareea, Iaffo, Ramla, Aşkelon, Hebron ş.a. Din Franţa au sosit circa 300 de rabini care au înfiinţat o ieşiva la Akko. În sec. XIV, un călugăr din Ordinul Augustinilor scria că pentru pelerini cei mai învăţaţi ghizi erau evreii localnici. În sec. XV, decanul Universităţii din Mainz a vizitat Ţara Sfântă şi a constatat existenţa unei comunităţi evreieşti active la Hebron, ca şi la Ierusalim, fapt confirmat şi de un cavaler, Arnold Von Harff din Köln. Scriitori arabi s-au referit şi ei la vizite şi imigraţii ale evreilor din Europa la Ierusalim. În sec. XV, Palestina este provincie otomană, înfloresc centre evreieşti la Safed, Ierusalim, Tiberias. În sec. XVII, călugării franciscani constată că la Ierusalim se află mulţi evrei ce aşteaptă venirea lui Mesia. Majoritatea populaţiei evreieşti era formată din meseriaşi, pescari. În sec. XIX, la Ierusalim locuiau 5.000-7.000 de evrei. Apoi au urmat cele cinci valuri de Alia până la formarea Statului Israel. (B.M.M.)

Isaac Luria

Cabalismul ia avânt prin lucrările lui Isac Luria Askenazy. Născut în Egipt, el va trăi şi-şi va elabora lucrările la Ţfat, devenit un centru al studiului Cabalei. Luria nu a trăit decât 38 de ani (1534-1572), dar se deosebeşte de ceilalţi cabalişti prin faptul că îşi păstrează independenţa faţă de tradiţia predecesorilor lui, învăţăturile lui bazându-se pe propria personalitate. El a reuşit să integreze în lucrările sale sentimentele mesianice predominante în sec. XVI în lumea evreiască, într-o viziune globală a lumii, care constituie o adevărată cosmologie mistică şi care îmbină trecutul şi viitorul, împărăţia cerurilor şi cea a lumii pământeşti. A fost inspiratorul lui Sabetai Zvi, precum şi al lui Baal Şem Tov, fondatorul hasidismului. (E.G.)

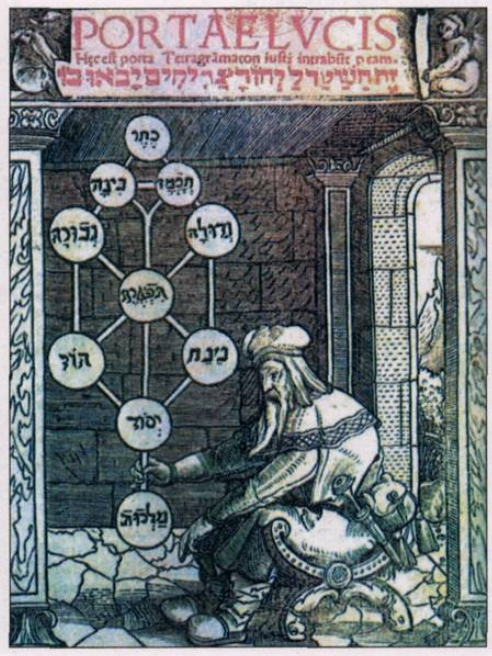

CE ESTE IUDAISMUL?

...Iudaismul este... o entitate vie, care a supraviețuit, dintr-un motiv sau altul, ca religia unui popor ales. Faptul că acest popor a rezistat timp de 3000 de ani ca o entitate identificabilă – un lucru fenomenal pe care nimeni nu a reuşit să-l explice în mod satisfăcător - reprezintă în sine o enigmă. Supraviețuirea permanentă a poporului evreu pare să sugereze că evreii au fost cu adevărat aleşi de cineva, pentru ceva... Dar iudaismul nu poate fi definit... într-o manieră clară; este vorba pur şi simplu de faptul că, fiind o entitate vie, s-a transformat în decursul diferitelor etape ale istoriei sale şi a făcut opțiuni reale, înlăturând numeroase fenomene, odinioară foarte vii în lumea evreiască. Şi înlăturând aceste fenomene, iudaismul ne lasă moştenire problema de a afla dacă, ceea ce a fost înlăturat din punct de vedere istoric, ar trebui înlăturat de evreii de astăzi sau cei din viitor care ar dori să se identifice cu trecutul, prezentul şi viitorul poporului lor...

Dacă iudaismul nu poate fi definit într-o manieră dogmatică, atunci nu putem afirma că a dispus de calități a priori intrinseci care să poată să se manifeste în sine: de fapt, ca forță istorică, durabilă şi în evoluție, iudaismul a fost supus unei transformări permanente. În acelaşi timp, chiar dacă iudaismul este un fenomen istoric dinamic, el s-a dezvoltat... în umbra unei mari idei, respectiv monoteismul, ideea unui Dumnezeu unic, creatorul Universului. Dar este de neacceptat să se înțeleagă această idee în sensul că tot ceea ce decurge sau nu decurge din ea, trebuie în mod necesar raportat la Halaha. Desigur, Halaha, ca fenomen istoric, este un aspect extraordinar de important al iudaismului, dar nu se poate identifica pe deplin cu iudaismul în sine. Iudaismul a îmbrăcat numeroase şi variate forme şi mie, ca istoric, mi se pare absurd să ne raportăm la el numai ca la un volum de percepte obligatorii... Pe de altă parte, nu este corect să se considere iudaismul numai în termeni spirituali. Este cert că iudaismul este un fenomen spiritual, dar un fenomen spiritual legat de un fenomen istoric, respectiv de poporul evreu sau de națiunea evreiască. Încercarea de a le disocia s-a dovedit imposibilă, aşa cum a demonstrat eşecul tentativei de deznaționalizare a iudaismului, efectuată de iudaismul reformat sau liberal. De asemenea, şi sionismul, sub forma sa de reafirmare a naționalității evreieşti, ar fi comis o eroare dacă ar fi încercat să rupă legăturile cu dimensiunea spirituală a iudaismului, ceea ce sionismul nici nu vrea s-o facă: el încearcă să promoveze pur şi simplu revenirea la istorie a poporului evreu şi a vieții lui spirituale. Când Halaha dirija viața lor, evreii nu erau stăpânii propriului destin. Acesta este unul dintre aspectele cele mai problematice ale Halahei, fapt cu atât mai paradoxal cu cât ea a jucat un rol foarte pozitiv în menținerea poporului evreu. Dar este adevărat şi că Halaha, ca o colecție de legi şi de mod de viață, a renunțat până la urmă la responsabilitatea față de destinul istoric al poporului evreu.

Desigur, nimeni nu poate prevedea ce va deveni iudaismul când va reintra din nou în istorie, când evreii devin din nou răspunzători de propria istorie. S-a afirmat că succesul real al sionismului - respectiv succesul dialectic care se manifestă prin fondarea istorică de către acesta a unui stat – reprezintă o trădare a misiunii iudaismului. Dar această teorie a misiunii, a rolului ca flamură între națiuni, care a fost acceptată în ultimii 150 de ani de către o mare parte a lumii evreieşti, a fost inventată special de oameni conştienți de impotența lor istorică, de lipsa acelei decizii vitale de a trăi ca popor. Ea a fost inventată ca un fel de recompensă spirituală, o justificare şchioapă a existenței iudaismului în Diaspora.

Teoria misiunii este unul dintre aspectele cele mai dialectice (meritoriu afirmă unii, ruşinos afirmă alții) ale experienței evreieşti de la emancipare. Din acest punct de vedere, sionismul poate fi o trădare a misiunii evreilor, inventată de iudaismul german, francez şi italian în urmă cu 150 de ani. Nu pot fi de acord cu ideea că sionismul reprezintă o trădare a misiunii reale a evreilor, respectiv a sarcinii de a face față din punct de vedere social istoriei ca un popor ce caută să pună ordine în problemele sale... În paranteză, sionismul nu poate fi privit ca un fel de mesianism; consider că este o mândrie a sioniştilor de a nu fi o mişcare mesianică... deoarece mişcările mesianice sunt sortite eşecului. Sionismul este mai degrabă o mişcare în interiorul procesului istoric pământesc, imanent; sionismul nu trebuie să caute sfârşitul istoriei, ci să-şi asume responsabilități în istoria unei lumi ne-mesianice şi fără răsplată. Desigur... sionismul ar putea să se găsească în prezența unor conotații mesianice, inerente ideii revenirii poporului evreu în Sion. În ceea ce priveşte iudaismul în Israel, el reprezintă forța vie a poporului din Israel... şi este posibilă naşterea unor forme noi de iudaism în toată această turbulență caracteristică istoriei evreilor... De aceea, în Israel, teologia iudaică ar putea suferi schimbări radicale, pentru că laicitatea este o realitate puternică, a cărei semnificație trebuie înțeleasă şi dezbătută. Va fi o confruntare între valorile transcendentale şi valorile laice, respectiv valori esențial şi principial relative. Va fi o confruntare rodnică pentru că nu se va limita numai la un domeniu spiritual, abstract, ea se va produce în societatea vie a unui popor luptând pentru eliberarea sa...

Va fi necesară regândirea iudaismului în termeni mai largi, mult mai largi decât cei ai iudaismului halahic. Trebuie să ne confruntăm cu problema: cum va funcționa un iudaism care evoluează într-o societate formată din evrei, fără să se refugieze în formele tradiționale ale ritualului sau teologiei? ...Nu ştiu care va fi rezultatul, dar mă bucur din cauza acestei confruntări, deoarece va scoate în evidență capacitățile productive ale evreilor, oricum ar fi ele... Dacă vor fi valoroase, vor emana dincolo de lumea evreiască, dar nu suntem obligați să ne justificăm existența muncind pentru întreaga lume. Nici o altă națiune în afara evreilor nu a fost obligată la aşa ceva... Evreul are dreptul să fie numai un evreu... Ni s-a cerut întotdeauna să fim excepționali, unici... Poate că această aşteptare precisă se va realiza într-o zi şi poate că enigma constând în a fi poporul ales, idee foarte greu de înlăturat, va fi atunci soluționată.

GERSHOM SHOLEM (1984)

Aic
o li
câr
cu
Dir
se
con
inu
Cu-
Pro
Cu
iar

Ierusalim. Zidul plângerilor

Însemnări de scriitor

După ce străbați străzi multe, boltite şi întortochiate, coborând trepte repezi, lunecoase, roase de nenumărați paşi omeneşti care au „trecut peste ele, intri într-un fel de curte micuță. Aci te afli înaintea Zidului Plângerilor - Kotel Maaravi - alcătuit din blocuri mari de piatră.

Zid al Plângerilor, blocuri de granit, spălate şi tocite de lacrimi ca stâncile de valurile Oceanului!

Rămăşițe ale unei glorii pierdute, martor al unei îndepărtate vremi!

Şi azi încă mai vin credincioşii să-ți sărute granitul secular, să-ți destăinuiască în plânset visurile lor spulberate.

Unde-i gloria lui Solomon?

Ce s-a ales din templul sclipitor de aur, din toate bogățiile risipite în fața Arcului Alianței? Un singur zid înalt de câțiva metri, câteva blocuri suprapuse, săpate de plânsul unui popor! Sub razele arzătoare ale soarelui răsare întunecat, stingher, mândru de tot ceea ce ştie, de tainele ascunse în crăpăturile granitului, de tot ce l-au învățat veacurile duse.

Ce-i cer ființele care se tânguie?

Ce dezlegare aşteaptă credincioşii îmbrăcați în caftane, femeile şi copiii zdrențăroşi?

Ce suflet stă închis în piatra mută?

Vor ei să-l vadă înviind ca pe un nou Lazăr şi o dată cu el destinul poporului ales?

E atâta lumină în jurul nostru, iar cerul atât de albastru şi atât de limpede încât îți pare că întrezăreşti undeva, departe, zarea unei alte lumi. Dincolo de zidul care împrejmuie pietrele sacre se leagănă cununa câtorva palmieri, în timp ce vântul aduce o boare parfumată, un suflu amețitor de flori.

Păsări cântă. Raze se împletesc prin aer. Aproape, cetatea îşi trăieşte viața seculară.

Un geamăt te face să tresari, te îngheață.

Lângă tine, un evreu stă să-şi fărâme capul de piatră, se tânguie sfâşietor.

Sunt două mii cinci sute de ani de când Ieremia plângea pe ruinele sfintei cetăți a Ierusalimului: „Cât e de tristă şi de pustie cetatea odinioară atât de strălucitoare. Stăpâna națiilor e acum văduvă, supusă, şi toți ce-i erau dragi nu mai sunt s-o mângâie. Prietenii te-au părăsit şi s-au făcut duşmani. Străzile Sionului plâng şi nimeni nu mai vine la serbările lui de când Domnul l-a pedepsit pentru nedreptățile şi nelegiuirile făptuite. Străinii au pătruns în templul său. Tinerii şi tinerele au fost duse în sclavie. Doamne, ne vei uita Tu oare?“.

Am lăsat pe bătrânul evreu să plângă mai departe.

Este într-adevăr înduioşător să vezi evlavia cu care fiii lui Israel se pleacă smeriți în fața Zidului Plângerilor, zilnic, şi-şi frâng mâinile şi sufletele în nădejdea unui viitor care să le asigure stăpânirea completă acolo unde soarta le-a deschis ochii ca popor...

ION TOTU

(„Geografie sentimentală“, Ed. „Vremea“, 1934)

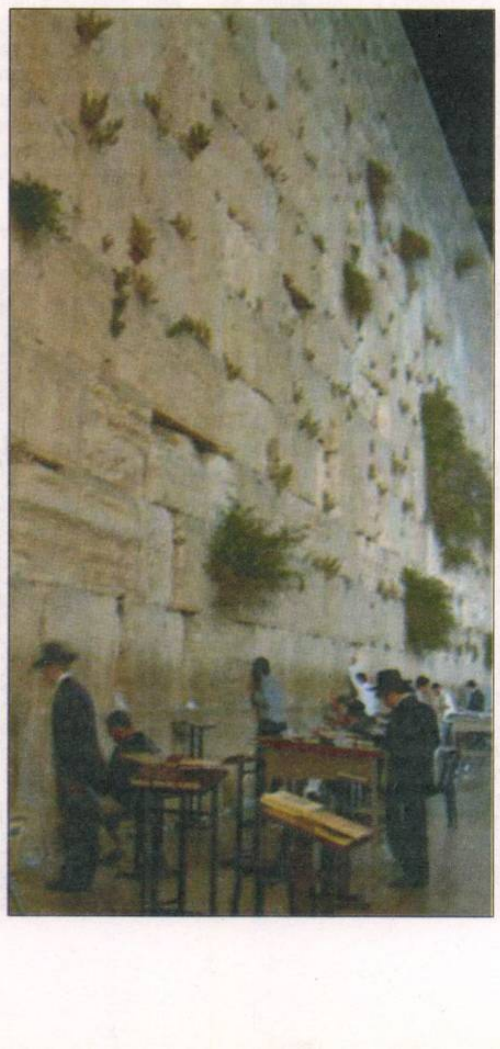

Perioada ce a urmat cuceririi s
mahomedani a coincis cu o e
aur“ pentru evrei. Prin convieț
şi evreilor în Spania, au înflorit eco
recuperat valori antice ale şcolilor grec

Aristotel era la mare cinste în gân
învățaților evrei. Ştiințele naturii, m
matematica au fost aduse în Europa pe
arabă. Dinastia Omeiazilor, instaurată în
peste un veac o parte a Spaniei, făcând
Occidentul european. Andalusia, nume
spaniole, este legată de fondatorul C
Abdurahman cel Mare (912-961). Sev
Toledo, Valencia ş.a. au devenit centre u
unde se găseau vechi băştinaşi, ca şi ar
naşte, la Cordoba, unul dintre marii înv
Isaak ibn Shaprut. A studiat cărțile sfinte
latine şi medicina. A devenit medicu
Abdurahman, apoi ministru al finanțelor,
În fața pericolului Fatimizilor din Africa,
mijlocit o înțelegere cu Imperiul Bizantin
VII. Chasdai a reuşit să rezolve şi conflict
german Otto I, ca şi cu regina din Navar
academiilor iudaice din Sura şi Pu
reprezentantul său fiind fiul *Gaonului S*
iudaismului. A fost în corespondență
trecuse la iudaism. El credea că a găsit c
ale Israelului. *Chasdai* a contribuit la
ebraice şi arabe.

Evreii aveau, în timpul Omeiazilor,
justiție proprie (Beit-Din), viață comunita
evreo-arab, format din eposuri, legende.
luat soții evreice. Urmaşii lui Abdurah
încurajat cultura şi interculturalitatea. M
urmat lui Chasdai în pleiada de învățați,
În aprilie 1013, liderul berber Suleiman a

ici e locul

cul, drumul, dealul sur,
ubțire peste zare,
ul din străvechiul Ur
ria păcii viitoare.
ocul mulțimii fac un semn,
începutul cu sfârșitul,
literei pe un uscior de lemn
u lumină infinitul.
pciunea ce a-nvins mereu,
ne dezvăluie-nțelesul,
l este al lui Dumnezeu,
re suntem Universul.

BORIS MEHR

Fenomenul renașterii limbii și literaturii ebraice
ELIEZER BEN YEHUDA

Limba ebraică modernă a „crescut" o dată cu dezvoltarea statului Israel. Evoluția acestei țări în cei 60 de ani de existență este considerată de unii un miracol, de alții rodul unor substanțiale eforturi materiale, fizice și spirituale și, de cei mai mulți, materializarea motivată de resurse interne a unui vis milenar. Limba ebraică, limba Cărții Sfinte, a fost adaptată, printr-un proces voluntar, venit dintr-o necesitate acută a existenței unei limbi oficiale a evreilor, la contemporaneitate. Reușita acestui proces este confirmată de faptul că „limba sfântă", nume dobândit de aceasta prin indestructibila sa legătură cu scrierile ce stau la *temelia tuturor religiilor monoteiste*, este azi vorbită în cele mai prozaice contexte.

Mișcarea Haskala - Iluminismul evreiesc - inițiată de Moses Mendelssohn, a început procesul de revitalizare a literaturii ebraice. Eliezer Ben Yehuda a fost inițiatorul și liderul acestei mișcări.

În 1921, ebraica a devenit una dintre limbile oficiale ale Mandatului Britanic din Palestina (alături de engleză și arabă). De la 8.000 de cuvinte în timpurile biblice, vocabularul ebraic s-a extins, în vremurile noastre, la peste 120.000 de cuvinte iar dezvoltarea sa este coordonată de Academia Limbii Ebraice, înființată în 1953.

Eliezer Itzhak Perelman s-a născut în Lituania, în orașul Luzki, la 7 ianuarie 1858. Ca toți copiii evrei din acea perioadă, a început să învețe ebraica de la o vârstă foarte fragedă, ca parte a pregătirii sale religioase. Era un elev excelent, foarte apropiat de scrierile talmudice, motiv pentru care a fost trimis la o școală religioasă (Yeshiva) în speranța că va deveni rabin. Mirajul modernității l-a cuprins, însă, și pe el, ca pe mulți tineri evrei din familii ortodoxe de la acea vreme. Studiile liceale le-a absolvit într-o școală laică rusă, în 1877. În același an, Rusia a declarat război Imperiului Otoman în scopul ajutorării fraților slavi bulgari ce luptau pentru independență. Tânărul a fost captivat de această mișcare de renaștere a națiunii bulgare, ce se adăuga unui șir de afirmări ale culturilor naționale, ca cele ale Italiei și Greciei. Astfel s-a născut în el ideea că și poporul evreu, cu o tradiție multimilenară, care a influențat dezvoltarea culturală a Europei și a lumii întregi, are dreptul la o renaștere națională. La acea vreme, ebraica era Limba Cărții, fiind studiată dar nicidecum vorbită. Visul lui Ben Yehuda (numele adoptat de lingvist la sosirea în Israel) a fost ca această limbă să devină din nou funcțională, să fie limba vorbită a poporului evreu, cuprinzătoare, vie și modernă. Hotărât să își vadă visul aievea, a decis că trebuie să plece în Palestina. Pentru a-i putea ajuta pe locuitorii din acea vreme ai Israelului, a hotărât că trebuie să studieze în prealabil medicina, motiv pentru care s-a înscris la institutul de specialitate din Paris. Rațiuni medicale l-au obligat să își întrerupă studiile dar nu a renunțat la decizia sa de a se

duce în țara strămoșilor săi. În 1881, a ajuns în fine în Israelul de azi, după ce în presa vremii a scris numeroase studii și articole despre necesitatea renașterii limbii ebraice, despre nevoia unui stat pentru evreii din întreaga lume, exprimându-și clar crezul politic și cultural.

Crezul lui Ben Yehuda poate fi rezumat la trei trasee principale de învățare: „Ebraica acasă", „Ebraica în școală" și „Cuvinte, cuvinte, cuvinte". Se spune că fiul său, Ben Zion Ben Yehuda, cunoscut ca Itamar Ben Avi, este primul copil care a crescut cu ebraica în chip de limbă maternă. Ben Yehuda nota în introducerea dicționarului pe care l-a elaborat: „Dacă o limbă care a încetat să mai fie vorbită, poate fi din nou limbă vorbită, pentru toate necesitățile zilnice ale unui individ, nu este nici un fel de dubiu că aceasta poate fi limba unei comunități". Itamar Ben Avi descrie în autobiografia sa precauțiile drastice luate de tatăl său pentru ca fiul să nu vorbească sau să nu audă în timpul dezvoltării sale vreo altă limbă în afara ebraicii. Numeroase cuvinte din ebraica modernă s-au născut din nevoile cotidiene pe care le avea copilul. Așa s-au născut corespondentele ebraice pentru păpușă, înghețată, omletă, batistă, prosop, bicicletă și alte câteva sute de cuvinte uzuale, ce nu existau în vremurile biblice dar care se impuneau în lumea modernă. Familia lui Ben Yehuda, devenită un laborator experimental, unic în lume din punct de vedere lingvistic, a devenit o legendă vie pentru israelieni.

Nissim Bechar, directorul Școlii Avodah din Ierusalim, i-a propus în 1882 lui Ben Yehuda să predea ebraica în școala sa. Chiar i-a explicat metoda sa, nouă la acea vreme, de a preda ebraica prin ebraică, fără intermediul traducerii în altă limbă. Predarea lui Ben Yehuda a avut succes. După doar câteva luni, copiii puteau discuta fluent despre subiecte comune ca mâncare, băutură, îmbrăcăminte, etc. În acel moment a devenit foarte clar pentru Ben Yehuda cum se va pune în practică renașterea acestei limbi. El scria: „Limba ebraică va intra din sinagogă în sălile unde se studiază Tora, apoi în școli iar din școală va intra în case… devenind astfel o limbă vie". Predarea în limba ebraică a fost îngreunată de lipsa profesorilor de specialitate, a materialelor educative, a terminologiei. În afara învățării tineretului, Ben Yehuda a vrut, de asemenea, să atragă adulții spre ideile lui. În acest scop a publicat ani de-a rândul articole în ziarul local „Hahavatzelet", iar mai târziu și-a înființat propria publicație, „Hatzvi" (1884), ca un instrument pentru învățarea celor adulți.

Este o greșeală să se înțeleagă că un om singur a reușit să revigoreze o limbă „moartă". În primul rând, termenul de limbă „moartă" nu se poate aplica ebraicii din cauză că în momentul în care Ben Yehuda și-a publicat primul articol, în 1879, 50% dintre evreii de sex masculin puteau înțelege scrierile Torei, iar 20% puteau citi o carte în limba ebraică de dificultate medie. Cercetătoarea Cecile Roth nota o foarte concludentă afirmație despre Ben Yehuda: *„Înainte de Ben Yehuda evreii ar fi putut vorbi ebraică, după el chiar au vorbit-o"*. Ultimii ani ai vieții, Ben Yehuda i-a dedicat elaborării unui vast dicționar ebraic, care a cuprins 17 volume. Cuprinzătoarea sa operă rămâne și azi un util instrument de studiu etimologic, cercetat de numeroși lingviști.

Ben Yehuda a fost profetul și propagatorul, teoreticianul și tacticianul, semnul și simbolul renașterii limbii ebraice. „Pentru orice este nevoie doar de un om înțelept, deștept și activ, cu inițiativa de a-și pune energiile în cauza sa. În fiecare lucru nou, la fiecare pas, chiar și cel mai mic în direcția progresului, este nevoie să existe un pionier care să-i conducă pe ceilalți pe acest drum, fără să privească înapoi", afirma acesta.

LUCIANA FRIEDMANN

„Perioada de aur" a evreilor din Spania

Califatul din Cordoba. S-au format emirate la Sevilla, Granada, Almeria, Saragossa. Apar noi personalități din rândul evreilor precum *Samuel Hanaghid* (993-1063) ș.a. Una din soțiile emirului din Granada a fost impresionată citind scrieri ale lui Hanaghid, care în scurt timp a ajuns vizir al emirului. Cunoștea deopotrivă Talmudul și Coranul, în ebraică și arabă. *Hanaghid* a fost timp de 28 de ani vizir în cel mai important emirat al Spaniei maure, Granada. Totodată, a fost Șef Rabin, a condus Academia iudaică din Granada, a scris comentarii la Talmud. A purtat corespondență cu *Gaonul Hai* din Babilon și cu *Nissim* din Kairuan (Africa de Nord). Hanaghid a scris și poezie ebraică. Fiul său, Josef Hanaghid, i-a urmat cu cinste în aceleași funcții. Invidia unor demnitari arabi a condus la provocarea unui pogrom antievreiesc în care au pierit însuși Josef Hanaghid și circa 1500 de familii. Evreii supraviețuitori s-au refugiat în mare parte în Emiratul Sevillei. În Emiratul Saragossei, era cunoscut poetul Chasdai Abu-Dadl. Șef Rabin era vestitul învățat Bachia ibn Pakuda. În Saragossa a trăit filosoful și poetul *Salomon ben Iuda ibn Gabirol* (1020-1058) care a lăsat o operă: imnuri religioase, rugăciuni, cântece pentru diverse ocazii și sărbători; „Izvorul vieții" este cartea sa de filosofie, care a influențat și gândirea Evului Mediu creștin. Creștinii o numeau „Fons vitae" de Avicebron (numele dat lui ibn Gabirol). Toma d'Aquino, Albertus Magnus, Duns Scottus, Giordano Bruno au „sorbit" din acest „Izvor al vieții".

Regatul creștin al Castiliei începe, în sec. XI, Reconquista (lupta de recucerire a Spaniei), prin impunerea unui tribut emiratelor Saragossa, Toledo și Sevilla. Relațiile Castiliei cu emirii arabi erau mijlocite de evrei în funcții administrative ori diplomatice. Regele Alfons VI al Castiliei a intrat în conflict cu Papa Grigore VII care voia să interzică evreilor ocuparea unor funcții în statele creștine. Evreii erau protejați atât de emirii arabi, cât și de regele creștin al Castiliei. Toledo a fost cucerit de creștini în 1085. Almoravizii au fost chemați din Nordul Africii în ajutorul emiratelor arabe, în primul rând al Andalusiei. Evreii erau atât în tabăra regelui creștin, cât și în rândul musulmanilor. Victoria a fost de partea Semilunei, iar Almoravizii i-au înlocuit pe emirii Omeiazi. Evreii au fost în continuare protejați; a fost perioada cea mai înfloritoare pentru cultura și viața comunitară a evreilor. În Europa cruciații ucideau și prădau comunități evreiești, în timp ce în Spania se părea că vremurile erau altele. La Lucena trăia învățatul talmudist *Alfasi*, la Granada, *Yehuda Halevi* își începea studiile. El a devenit cel mai important poet în literatura ebraică veche. Poate fi considerat un „proto-sionist", pentru că el repeta versul: „Mă aflu la Apus, iar inima mea este la Răsărit". Versurile sale amintesc de plângerea lui Ieremia sau de Psalmul 137. A scris tratatul „Kuzari", un dialog virtual cu regele khazar pentru a demonstra superioritatea credinței mozaice. Halevi spunea că filosofia greacă dă flori, dar nu rodește. El se referea la miezul moral al iudaismului. În 1140, Halevi s-a îndreptat spre Țara Sfântă. La Alexandria a fost primit cu bucurie de rabinul Aaron ibn Alamani, în Cairo, de rabinul Samuel abu Mansur. În drumul spre Damasc (ori Ierusalim) urmele lui Halevi au dispărut. Se bănuiește că a fost ucis de un cruciat ori de un luptător musulman. Se spune că ultimele sale cuvinte au fost: „Sion, mai întrebi tu de păcătoșii pe care i-ai pierdut?". La comemorarea de Tișa Be Av (9 Av) se repetă versuri din Halevi, pe lângă evocarea distrugerii celor două Temple (în 586 î.e.a. și 70 e.a.). Contemporani cu Halevi au fost poeții Moses ibn Esra din Granada (1070-1138) și Abraham ibn Esra din Toledo (1092-1167), care era și filosof, astronom, călător în diverse țări (Anglia, Suedia, Turcia). În timp ce în Europa începea a doua Cruciadă, Almahazii din Nordul Africii, berberi fanatizați de un islamism belicos, anticultural au năvălit în Spania, distrugându-i pe Almoravizi. Ura lor s-a îndreptat și împotriva evreilor, prin masacre, distrugerea sinagogilor, jafuri. Între anii 1146-1148 ei au cucerit Spania maură, iar imperiul lor se întindea din Egipt până la Oceanul Atlantic, fără a aduce nici o contribuție la civilizație, ci numai distrugeri. O parte dintre evrei au trecut la islam, desigur formal. Poetul Abraham ibn Esra spunea că „nenorocirea vine din Magreb". La Calatrava, rabinul Iehuda ibn Esra a apărat zidurile cetății conducând trupele regelui castilian Alfons VII. Evreii s-au refugiat în Leon, Aragon, Portugalia, Navarra. Celebra sinagogă „Transito" din Toledo a scăpat de dezastru. Din nou diplomația era în sarcina evreilor ce țineau legătura cu aliații din Africa și cu principii creștini din nord contra năvălitorilor Almohazi. Printre evrei erau și conducători de oști. Cei care dispuneau de bani susțineau apărarea statelor necucerite de invadatori. Regele Alfons al VIII-lea, care lupta cu aceștia, a rămas în istorie și pentru dragostea sa pentru „evreica din Toledo", numită „La Formosa" (Frumoasa", ceea ce a dus la un pogrom în oraș și la uciderea nefericitei femei. Feuchtwanger a scris un roman inspirat din acest eveniment. Din orașul *Tudela* a plecat celebrul călător Beniamin care a descris numeroasele țări pe care le-a vizitat între anii 1160-1173, inclusiv zona Dunării de Jos. Cea mai importantă personalitate a „epocii de aur" a fost Moses ben Maimon, numit și *Maimonide*, născut în 1135 la Cordoba. A studiat la școala lui Alfasi. Năvălirea Almohazilor l-a împiedicat să locuiască în Cordoba, el s-a refugiat în diverse orașe, dar nu și-a întrerupt studiile. În 1160, s-a mutat cu familia în Nordul Africii, la Fez, de unde cu un vas a ajuns la Akko, în Palestina. A trecut prin Hebron, Ierusalim, dar situația fiind instabilă, s-a oprit în Egipt, la Cairo. Aici a devenit medicul personal al vizirului lui Saladin, sfetnic al acestuia și a găsit tihna necesară studiului, scrierii, contemplației. Aici a scris în 1190 „Călăuza rătăciților" („More Nevuhim"), a comentat Talmudul, redactând „Mișne-Tora". Maimonide a reactualizat și a pus „ordine" în diversele scrieri ale predecesorilor săi, fiind supranumit „al doilea Moise".

B. MARIAN

Emigrarea în Ereţ Israel ALIA până la Declaraţia Balfour

Alia între 1200–1882

Alia a existat şi înainte de lansarea sionismului politic. Astfel, numărul evreilor care au venit în Ereţ Israel a crescut semnificativ între secolele XIII-XIX, determinat de persecuţiile la care au fost supuşi în Europa. Expulzarea evreilor din Anglia (1290), Franţa (1391), Austria (1421) şi Spania - decretul Alhambra (1492) - a avut drept consecinţă stabilirea unui număr de evrei în Ţara Sfântă. La aceasta s-a adăugat şi răspândirea ideii de apariţie iminentă a lui Mesia. Fervoarea mesianică i-a cuprins pe evreii din Franţa, Italia, statele germane, Rusia şi Africa de Nord şi i-a determinat pe mulţi să străbată, indiferent de riscuri, drumul lung şi periculos în Ereţ Israel. Există puţine informaţii despre soarta unora dintre cei care au plecat în această perioadă. Astfel, nu se ştie ce s-a întâmplat cu participanţii la Aliaua din 1210, compusă din 300 de rabini şi familiile lor. Probabil că nu au supravieţuit invaziei Cruciaţilor din 1299 şi expulzărilor de către musulmani în 1291. După prăbuşirea Imperiului Bizantin, în 1453, şi expulzarea evreilor din Spania şi din Portugalia (1498), mulţi dintre ei s-au îndreptat către Ţara Sfântă. Sosirea, în secolul al XVIII-lea şi la începutul secolului al XIX-lea, a mii de adepţi ai diferiţilor rabini cabalişti şi hasizi, ca şi a discipolilor Gaonului din Vilna şi ai lui Chattam Sofer a dus la creşterea semnificativă a populaţiei din Ierusalim, Tiberias, Hebron şi Safed. Învăţăturile Gaonului din Vilna au inspirat cel mai numeros val de imigrări pre-sioniste în Ereţ Israel. În 1808, sute de discipoli ai Gaonului s-au stabilit în Tiberias şi Safed, formând nucleul Vechiului Yişuv din Ierusalim. S-au făcut încercări de creare de aşezări şi în nordul Palestinei, una fiind iniţiată de misticul britanic Laurence Oliphant (1879).

Alialele sioniste

● **PRIMA ALIA (1882–1903).** Între 1882-1903, aproximativ 35.000 de evrei au emigrat în Palestina, provincie a Imperiului Otoman. Majoritatea, aparţinând mişcărilor „Hibbat Zion“ şi „Bilu“, a provenit din Rusia şi România, un număr mai mic sosind din Yemen. Ei au format localităţi ca Petah Tikva, Rişon le Zion, Roş Pina şi Zikron Yakov, yemeniţii aşezându-se în Ierusalim.

● **ALIAUA DIN ROMÂNIA.** Situaţia dificilă a evreilor din România, mai ales după Congresul de la Berlin, din 1875, când le-au fost refuzate drepturile de cetăţenie, a dus la decizia multor evrei de a se stabili în Ereţ Israel. Primele grupuri pre-sioniste au fost create în 1873, având drept scop emigrarea în Ţara Sfântă unde să se ocupe de agricultură. Primul grup care şi-a declarat această intenţie a fost compus din 100 de familii din Nicoreşti, la care s-au adăugat familii din Tecuci, Iveşti, Galaţi, Piatra Neamţ, Bacău şi Iaşi. În 1875, un grup din Moineşti a trimis un delegat în Ereţ pentru a studia posibilităţile de aşezare, dar războiul ruso-turc din 1877 a oprit iniţiativa. În 1881, grupuri care se denumeau „Hevrat Yişuv Ereţ Israel al yedi Avodat Adamah“ (Societate de colonizare a Ereţ Israelului prin cultivarea pământului) au fost organizate în 30 de oraşe. Pentru a facilita imigrarea, a fost convocat Congresul de la Focşani din 1882, la care au participat delegaţi din 32 de oraşe. A fost ales un Comitet central, al cărui secretar general a devenit Samuel Pineles, şi s-a decis plecarea a 100 de familii. Imigranţii români au primit aprobarea autorităţilor otomane să se stabilească în Palestina, cu excepţia zonei Ierusalim. În august 1882, au emigrat primele 32 de familii, majoritatea din Moineşti, şi au format localitatea Roş Pina, apoi, prin achiziţionarea unor terenuri, şi Zikron Yaakov. Până la sfârşitul lui 1882, 1.332 de colonişti au plecat din România, unde au început să fie organizate şi cursuri de pregătitoare în agricultură. Coloniştii au întâmpinat multe dificultăţi, astfel că până la urmă au acceptat ca cele două aşezări să intre în administrarea baronului Edmond de Rothschild. Imigrările au fost reluate în 1895, când un grup de 60 de familii din Iaşi s-a stabilit pe malul de est al Iordanului.

● **CEA DE-A DOUA ALIA.** Între 1904 şi 1914, 40.000 de evrei au emigrat, mai ales din Rusia, mişcare determinată de numeroasele progromuri şi manifestări antisemite, printre care pogromul de la Chişinău din 1903. Mulţi dintre noii veniţi făceau parte din mişcarea socialistă. În 1909, ei au creat primul kibuţ, Degania, şi şi-au format organizaţii de autoapărare - „Haşomer“ - împotriva atacurilor unor bande de arabi. În această perioadă, o suburbie a oraşului Iaffo, Ahuzat Bayit, s-a transformat în oraşul Tel Aviv. A fost şi începutul dezvoltării propriei limbi - ebraica modernă -, a apariţiei presei şi literaturii în ebraică, s-au pus bazele unor partide politice şi organizaţii muncitoreşti. Primul război mondial a pus capăt celei de-a doua Alia.

EVA GALAMBOS

De la experienţa avrahamitică la salvarea monoteismului

Urmare din pag. I

Avraham descinde în Canaan venind cu bagajul spiritual al unei importante civilizaţii: civilizaţia akkadiană a Sumerului. Avraham şi descendenţii săi trăiesc în Canaan timp de 400 de ani, vorbesc canaaneana, dar *se rup de gândirea mesopotamiană idolatră.*

Ideile transmise de Avraham descendenţilor sunt monoteismul, practicarea circumciziei, interzicerea sacrificiului uman. De ce - Canaan? Fiindcă ţara era bogată, pământul – râvnit. Seceta şi, respectiv, foametea care se abat asupra ţării, determină pe fraţii lui Iosif, conducătorii celor 12 triburi descinzând din fiii lui Iacov, să părăsească vremelnic Canaanul pentru Egipt, unde Iosif este locţiitorul faraonului. După venirea la domnie a unui alt faraon, care „nu l-a cunoscut pe Iosif“, evreii sunt transformaţi în sclavi. Ei îşi păstrează legile şi limba, transformându-se în popor, ai cărui conducători, Moşe şi Aaron, negociază cu faraonul plecarea evreilor din Egipt şi, în cele din urmă (după cele zece plăgi trimise de Dumnezeu asupra egiptenilor), o obţin. Urmează peregrinări timp de 40 de ani prin deşert (din nevoia schimbării de mentalitate prin dispariţia generaţiilor vechi; este interpretarea clasică). Viaţa materială se organizează în funcţie de cadrele sociale existente. Moşe transmite Tora – legislaţia divină – poporului. Ioşua, succesorul lui, cucereşte Canaanul şi împarte teritoriile între triburi, care rămân unite printr-un pact fundamental, pecetluit de Ioşua (*Ios.*, 24), în vigoare în timpul judecătorilor, conducători ai triburilor, aleşi de popor (secolele XII – IX î.e.a.). Ultimul judecător, profetul Samuel, instaurează regimul monarhic (circa 1020 – 931 î.e.a.). O face datorită conjuncturii politice (ameninţarea filistenilor), care cerea o conducere unică, centralizată. După o serie de conflicte de interese între Samuel şi regele Saul, succesorul său, David, desemnat tot de Samuel, poartă războaie victorioase împotriva filistenilor şi reuşeşte să întemeieze un regat puternic, stabilindu-i capitala la Ierusalim.

Sfârşitul domniei lui David este marcat de lupte pentru succesiune, în care izbândeşte Solomon, care urcă pe tron aproximativ în anul 972 î.e.a. El iniţiază şi pune în operă construirea primului Templu, întemeiază un stat centralizat şi inaugurează o perioadă de pace. După moartea lui, unitatea regatului se destramă. Israelul este împărţit în două: Iudeea (în sud) şi Samaria (în nord), care se războiesc cvasipermanent. În 722 î.e.a., Samaria este asediată de armata asiriană, este învinsă, o parte a populaţiei e deportată în Asiria, cealaltă, rămasă pe loc, îşi pierde identitatea naţională dând naştere, în contact cu populaţiile aduse de învingători, unei noi entităţi etnice: samaritenii. În Iudeea, regele Yezechia întăreşte unitatea naţională, fortifică oraşele, consolidează legăturile diplomatice. Trei generaţii mai târziu, însă, Iudeea e cucerită de armata babiloneană a lui Nabucodonosor, aristocraţia e deportată, dar ţăranii rămân pe loc.

În exil, se formează comunităţi evreieşti cu puternică identitate naţională şi culturală, păstrând speranţa reîntoarcerii în ţara strămoşilor. După reîntoarcerea din Babilon este construit cel de-al doilea Templu. Dar pacea n-a prea poposit asupra ţării.

A urmat stăpânirea elenistică, cu cele două perioade: epoca lui Alexandru Macedon, în care viaţa tradiţională evreiască continuă, şi epoca lui Antiohus al IV-lea Epifanes, care, urmărind să asigure unitatea religioasă a imperiului, atacă bazele iudaismului. Victoria oponenţilor, conduşi de Macabei, salvează monoteismul, salvând, prin aceasta, toate religiile avrahamitice: creştinismul şi islamul. la naştere dinastia haşmoneiană (140-63 î.e.a.), după numele lui Asamonaios, străbunicul lui Matatiahu, părintele lor. Profitând de o dispută pentru succesiune, Pompei aduce Iudeea sub influenţa directă a Romei. Răscoalele evreieşti împotriva stăpânirii romane devin tot mai frecvente. În 70 e.a., Titus cucereşte Iudeea şi distruge cel de-al doilea Templu. Sunt ucişi, potrivit afirmaţiilor lui Josephus Flavius, peste un milion de oameni. Circa 97.000 sunt luaţi prizonieri.

Salvatoare pentru iudaism şi pentru continuitatea vieţii evreieşti în răstimpul celor două mii de ani de Răspândire avea să fie iniţiativa lui Iohanan Ben Zakai, fondatorul Şcolii din Iavne.

IULIA DELEANU

Diaspora de 2000 de ani

Urmare din pag. III de toate drepturile (excepţia fiind maranii, bănuiţi că s-ar fi botezat de formă), antisemitis-mul îi consideră pe evrei ca o „rasă“ care trebuie eliminată din societate. Deci botezul era inutil deoarece rasa rămânea. Consecinţele nefaste ale acestei teorii sunt cunoscute – şase milioane de evrei ucişi în lagărele morţii în timpul celui de-al doilea război mondial de către nazismul german, care a făcut din rasism şi antisemitism portdrapelul său.

Printre precursorii sionismului politic amintim pe Zevi Hirsch Kalischer, care în 1836 i-a cerut lui Meyer Anschel Rothschild să cumpere de la viceregele Egiptului, Muhammad Ali, întregul Ereţ Israel sau, dacă nu, măcar Ierusalimul sau zona Templului, unde să se împlinească profeţia miraculoasă a „reînvierii din interior“ a evreimii. Aceeaşi cerere a adresat-o şi lui Moses Montefiore. Atât familia Rothschild, cât şi Moses Montefiore au sprijinit formarea coloniilor evreieşti în Ereţ Israel, au achiziţionat pământ de la otomani şi arabi, dar pe baze mai realiste. Un alt precursor, Moses Hess, s-a inspirat din tendinţa generală a naţionalismului care predomina în Europa, el vorbind despre o renaştere naţională a evreilor. Dar cea mai importantă personalitate sionistă înainte de Herzl a fost Leon Pinker, evreu originar din Rusia. După pogromurile sângeroase din ţara lui, el şi-a dat seama că, în pofida emancipării, evreii nu vor fi niciodată acceptaţi de neevrei, că antisemitismul va exista atât timp cât evreii vor fi consideraţi străini, un popor fără ţară şi deci soluţia ar fi crearea unui stat. Această teză a fost prezentată în lucrarea sa „Autoemanciparea“, cu o foarte mică difuzare pe vremea lui. Astfel că Theodor Herzl nu ştia de ea. Târziu, după ce a citit-o, a declarat că dacă ar fi cunoscut-o, nu ar fi scris „Statul Evreu“. Abordarea teoretică a problemei viitorului evreilor a fost însoţită de crearea unor organizaţii pan-europene care sprijineau emigraţia: BILU, „Haveve Zion“, „Hibat Zion“, mai târziu integrate în mişcarea lui Herzl.

Procesul Dreyfus din Franţa zguduie evreimea europeană, marcând definitiv sfârşitul iluziei emancipării drept cea mai bună soluţie pentru integrarea socială a evreilor. S-a afirmat că Theodor Herzl, ziarist la o prestigioasă publicaţie vieneză, prezent la Paris la degradarea căpitanului Dreyfus, ar fi conştientizat în acele momente existenţa antisemitismului şi s-a decis să scrie „Statul Evreu“. Dar schimbarea lui de poziţie de la asimilism la sionism s-a petrecut mai devreme, ca reacţie la intensificarea antisemitismului în ţările de limbă germană, în anii 1880, culminând cu numirea lui Karl Lueger, cu platformă antisemită, ca primar al Vienei, în pofida a trei veto-uri ale împăratului Franz Iosef. Herzl a recunoscut în lucrarea sa că esenţa problemei evreieşti nu este individuală ci naţională şi că evreii vor putea fi acceptaţi numai dacă vor înceta să fie o anomalie naţională şi vor avea un stat. La început, el nu a optat pentru Palestina, s-a gândit şi la alte teritorii (Argentina, Uganda), dar până la urmă a renunţat la aceste două variante. El a considerat că soluţionarea problemei evreieşti se poate realiza doar în context internaţional, de aceea, la primul Congres Sionist de la Basel din 1897, a organizat mişcarea sionistă ca un fel de parlament evreiesc, un forum politic, rolul preşedintelui congresului identificându-se într-un fel cu cel al unui preşedinte de stat sau al unui prim-ministru.

„Cămin naţional pentru poporul evreu”

„Declaraţia Balfour“ a fost rezultatul a numeroşi factori interni, dar mai ales internaţionali, esenţial fiind primul război mondial. După ce a văzut că Imperiul Otoman nu a trecut de partea Antantei, Marea Britanie a avut în vedere destrămarea acestuia, demers care urma să se realizeze nu numai prin confruntări pe front, ci şi prin subminarea lui din interior, folosindu-se aspiraţiile de independenţă ale unor popoare care trăiau în imperiu - evrei şi arabi deopotrivă. O serie de oameni politici britanici cunoşteau obiectivele sionisimului şi, din diferite motive - simpatizau cu ele. Evreii care trăiau în Ereţ Israel şi-au manifestat dorinţa de a lupta alături de armata britanică. Ei au format Legiunea Evreiască Sion - Corpul de catâri, care a luat parte la bătălia de la Gallipoli, precum şi batalioanele evreieşti care au luptat pe front. Alţi evrei provenind din Palestina s-au înrolat în armata britanică. Dar un rol esenţial în elaborarea „Declaraţiei Balfour“ a fost jucat de două personalităţi, Chaim Weizmann şi Herbert Samuels, ministru în Cabinetul britanic la izbucnirea războiului din 1914, care, după ce a văzut că Turcia s-a aliat Puterilor Centrale, a declarat că Marea Britanie ar trebui să sprijine aspiraţiile sioniste. L-a cunoscut pe Weizmann, cei doi şi-au dat seama că au concepţii comune, iar Samuels l-a prezentat pe Weizmann viitorului prim-ministru Lloyd George. Weizmann avea relaţii bune şi cu Lordul Balfour care, în 1916, devine ministru de externe în Cabinetul britanic. Un alt câştig al sioniştilor a fost atragerea de partea lor a lui sir Mark Sykes, consilier al guvernului britanic în probleme ale Orientului. Sykes, considerat sionist creştin, era prietenul şi învăţăcelul în probleme evreieşti al lui Moses Gaster şi în casa lui Gaster au avut loc mai multe întâlniri la care au participat şi Lordul Rothschild şi alte personalităţi implicate în mişcarea sionistă. Însărcinat de guvern să studieze proiectele sioniste, Sykes a ajuns la concluzia că este în interesul Marii Britanii să le susţină. Drept consecinţă, pe 2 noiembrie 1917, lordul Balfour anunţă, într-o scrisoare adresată lordului Rothschild, că guvernul Majestăţii Sale aprobă stabilirea în Palestina a unui „cămin naţional pentru poporul evreu“. „Auzim paşii lui Mesia“, a exclamat Weizmann, după ce a luat cunoştinţă de document.

„Declaraţia Balfour“ a fost aprobată în 1920 de conferinţa Aliaţilor de la San Remo şi încorporată în Mandatul asupra Palestinei, încredinţat Marii Britanii de Liga Naţiunilor. Dar a durat încă 30 de ani de dominaţie britanică până când a fost pusă în practică. (B.M.M., E.G.)

PERSONALITĂȚI MARCANTE ALE CULTURII ŞI ISTORIEI EVREILOR

Haim Nahman Bialik şi naşterea poeziei Israelului modern

La aproape 75 de ani de la dispariția sa, Haim Nahman Bialik este considerat cea mai importantă figură a liricii ebraice *moderne. Bialik este, în cadrul literaturii israeliene, „scriitorul* național".

S-a născut la Radi, Volhinia (Rusia), într-o familie tradițională evreiască. Operele sale din perioada adultă au fost influențate de simplitatea tradițional-folclorică a acestor locuri, de ambianța hasidică încărcată de mistică. Părinții săi se căsătoriseră după ce amândoi au devenit văduvi într-un mariaj anterior. În pofida situației economice destul de dificile a familiei, Bialik a păstrat foarte multe amintiri fericite ale primilor şase ani petrecuți la Radi. În poeme ca „Zohar" sau „Habreha" („Bazinul"), încearcă să surprindă acel univers pierdut al copilăriei pe care are adesea tendința de a-l idealiza. Altele sunt, însă, *marcate de sentimentul singurătății, al lipsei de înțelegere* din partea celor din jur a unui copil prea sensibil, cu înclinații evidente spre domeniul artistic.

La şase ani, familia lui s-a mutat la Jitomir. Curând, însă, tatăl său a murit, iar educația sa fost lăsată în grija bunicului. Convins de un articol de ziar că importanta *ieşiva* din Volojin îi va asigura deopotrivă o introducere în cunoaşterea enciclopedică a lumii şi o continuare a studiilor sale talmudice, a decis să îşi convingă bunicul că trebuie să îşi continue studiile în acel oraş. La vârsta de 17 ani a fost trimis la această academie talmudică, unde a fost atras de mişcarea de emancipare şi s-a alăturat grupului Hovevei Zion. Treptat, el s-a îndepărtat de viața *religioasă... Poemul său „HaMatmid", redactat în 1898, reflectă* incertitudinile sale legate de viața izolată de *ieşivă*.

La doar 18 ani, Bialik a plecat la Odessa unde a devenit activ în cercurile literare evreieşti şi s-a întâlnit, pentru prima oară, cu Ahad Ha-Am, care l-a influențat puternic în direcția sionismului. În acea perioadă a scris poemul „El hatzipor" („Către pasăre"), ce reflectă sentimentele sale pentru Israel, pe de o parte, şi Rusia, pe de alta. La începutul carierei sale literare, Bialik presta şi alte munci colaterale pentru a-şi asigura un venit lunar. După o scurtă perioadă în care ținuse contabilitatea firmei tatălui său, a realizat traduceri şi, timp de şase ani, a fost editorul literar al săptămânalului „Hashiloah" *din Odessa. Deşi la început sperase că îşi va putea face un* rost în domeniul afacerilor, în urma repetatelor nereuşite, s-a îndreptat spre învățământ. Prima sa colecție de poezii a fost publicată în 1901 iar critica a primit-o cu mult entuziasm. Cei trei ani ce au urmat debutului editorial sunt numiți de literați „perioada sa de aur", fiind cea mai prolifică etapă a creației sale. În 1921, a plecat la Berlin, unde a fondat Editura „Dvir". Trei ani mai târziu, a mutat întreaga afacere la Tel Aviv unde s-a dedicat activităților culturale şi afacerilor publice. Şi în lumea

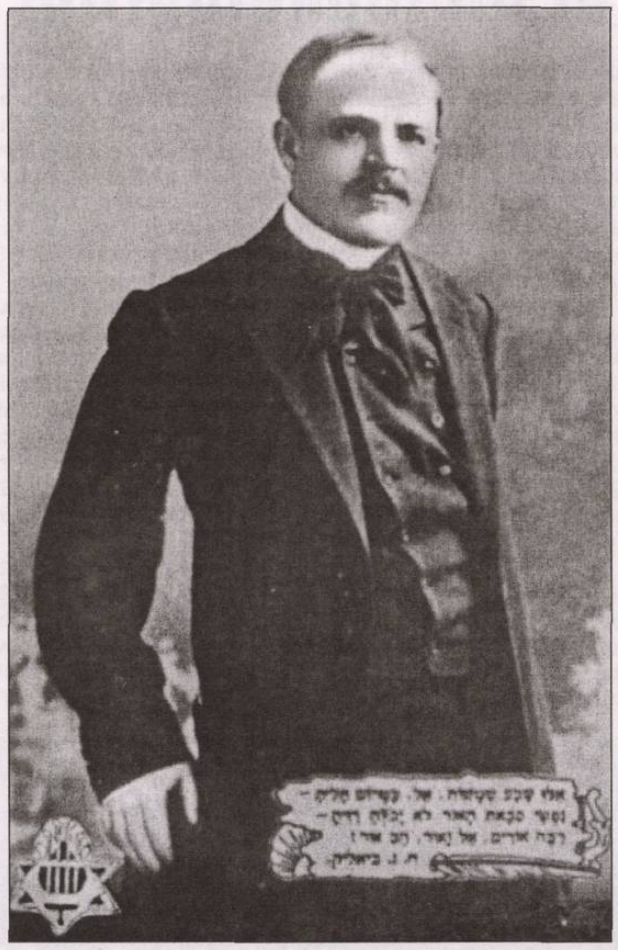

literară de aici a fost primit ca un scriitor recunoscut pentru valoarea operelor sale. În 1927 a devenit preşedintele Uniunii Evreieşti a Scriitorilor ce se înființase cu şase ani înainte. A ocupat această poziție până la moarte, în 1934.

Creația lui Bialik a fost tradusă în nenumărate limbi iar unele dintre poeziile sale au devenit cântece ebraice ce se interpretează în întreaga lume. El a exprimat cel mai bine în versuri zbuciumul sufletului evreiesc în exil şi în țara regăsită. Opera sa include numeroase genuri şi moduri de expresie. În multe dintre poemele sale deplânge slăbiciunile națiunii evreieşti în exil şi încearcă să *stimuleze forțele latente ale acestui popor pentru a-şi crea un* nou destin. Poeziile sale despre natură au o foarte bogată imagistică, iar lirica de dragoste oglindeşte deopotrivă tandrețea extremă şi pasiunea violentă. Tematica sa oscilează între reflectarea evenimentelor ce i-au fost contemporane, privite uneori cu tristețe, alteori cu umor, şi o existență imaginară pe care adeseori şi-a asumat-o în versuri. Haim Nahman Bialik a răspuns strigătului mut al unui popor într-un timp în care soarta evreilor era în pragul unei tragedii. (L.F.)

Edmond de Rothschild – „HaNadiv HaYadu'a" al evreilor din Ereț Israel

**Baronul Edmond de Rothschild a fost supranumit „HaNadiv HaYadu'a", („Faimosul Binefăcător") *al evreilor din Ereț Israel. A trăit o* vârstă aproape matusalemică (între 19 august 1845 - 2 noiembrie 1934), iar numele lui a devenit cunoscut în rândul generațiilor de haluțimi care veneau în Ereț pentru a construi viitorul stat Israel. Se trăgea din ramura franceză a familiei Rothschild, fiind cel mai mic copil al lui James Mayer şi Betty Rothschild. Tinerețea lui s-a desfăşurat în timpul celui de-al Doilea Imperiu şi, în timpul *războiului franco-prusac, a fost* soldat în Garda Mobilă. Edmond s-a implicat puțin în activitatea bancară a familiei, dar s-a preocupat de artă şi ştiință, contribuind la fondarea mai multor institute de cercetări din Franța şi Marea Britanie. Ca membru al Academiei de Arte Frumoase, a finanțat săpături arheologice din Egipt, Siria şi Palestina. Prețioasele colecții de grafică le-a lăsat Muzeului Luvru. Dar în 1882, a renunțat să mai achiziționeze tablouri şi a început să cumpere terenuri în Palestina, devenind unul dintre susținătorii sionismului. A fost întemeietorul localității Rişon le Zion. În perspectiva creării statului evreu, a sprijinit industrializarea şi dezvoltarea economică a Palestinei. În 1924, a fondat Asociația Evreiască pentru Colonizarea Palestinei, care a *achiziționat 506 km² de teren şi a construit mai multe întreprinderi. Edmond* de Rothschild a jucat un rol determinant în crearea industriei de vinuri din Israel, mai ales la Rişon le Zion şi Zikron Iakov. Se apreciază că a cheltuit peste 50 de milioane de dolari pentru sprijinirea coloniilor.

Edmond de Rothschild moare în 1934, în Franța, şi este înmormântat în Cimitirul „Père Lachaise", dar, în 1954, rămăşițele lui pământeşti sunt transportate în Israel unde i se organizează funeralii naționale şi este reînhumat, împreună cu soția, în Parcul Memorial Ramat Hanadiv, lângă Zikron Iakov. Activitatea lui de filantrop este continuată de fiul său, care donează, în memoria tatălui, fondurile pentru ridicarea clădirii Knesset-ului. (E.G.)

Hariton Tiktin – o verigă în „Lanțul de aur" al filologiei române

**Heiman-Hariton Tiktin s-a născut în 1850, la Breslau *(Wroclaw), în familia unor rabini* din tată în fiu. A murit la Berlin, în 13 martie 1936, sub regimul nazist, care aplica deja legile rasiale. La moartea sa, revista „Rampa" menționa că ultimul său adăpost a fost o cameră de student. La vârsta de 18 ani, Tiktin ajunge la Iaşi, învață singur limba română, pe baza unor studii aprofundate, astfel că în 1883 publică „Gramatica română", reeditată în *1945 la Editura Tempo. Din 1889 a* condus secția de lingvistică a publicației „Arhiva" din Iaşi, iar în 1905, apare la Heidelberg, „Rumänisches Elementarbuch", carte unică la acea vreme despre limba română pentru germani. Principala sa lucrare este „Dicționarul român-german", în trei volume, elaborat în perioada 1896-1926, un dicționar de referință pentru specialişti, pe care s-au bazat alte lucrări de nivel academic.

Tiktin avea o pregătire multiplă, un doctorat în filosofie luat la Leipzig. A colaborat la „Convorbiri literare", fiind bine primit la „Junimea" lui *Maiorescu, ca şi la „Revista pentru istorie, arheologie şi filologie" a lui Gr.* Tocilescu. A susținut numeroase conferințe, prelegeri pe teme de filologie română, ca şi germană. În perioada 1884-1890, a scris „Viața cuvântului", o lucrare despre evoluția limbii. A trebuit să plece din țară şi şi-a continuat activitatea în străinătate, între 1912-1925 fiind lector la Universitatea din Berlin. Abia în 1926 Academia i-a acordat titlul de membru de onoare, decizie amânată de multe ori din cauza originii sale.

Cei trei mari filologi români, de origine evreiască - Moses Gaster, Lazăr Şăineanu, Hariton Tiktin - au trăit în afara granițelor țării, care cu întârziere le-a fost recunoscătoare. Elogiat de Iorga, Motru, I. Bianu, ca şi de cei din generația următoare, Eugen Coşeriu, Mioara Avram, iubit şi respectat, onorat cu distincții, mereu amintit în retrospective despre lingvistica *românească, H. Tiktin a trăit şi a murit în cele mai modeste condiții, singurul* dar fiind cel pe care i l-a hărăzit destinul – să contribuie la „creşterea limbii româneşti" şi s-o apropie de circuitul european. (B.M.M.)

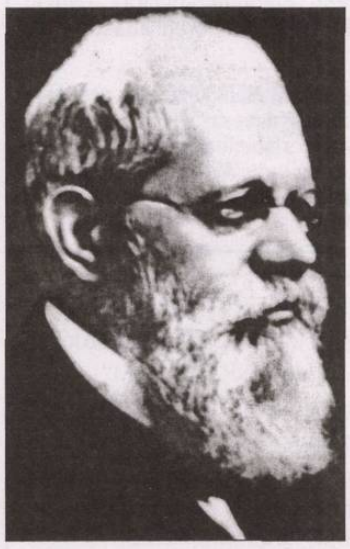

Iudaistul Moses Gaster – primul mare folclorist român

Moses Gaster s-a născut la 17 septembrie 1856. Tatăl lui era un prosper om de afaceri şi consul al Țărilor de Jos în Bucureşti, bunicul matern era originar din Bucovina, alți *antecesori provenind din Berdicev (Belarus), din familii de* hasizi. Familia Gaster a participat la înființarea unor aşezăminte culturale româneşti şi evreieşti, erau între ei filantropi, medici, profesori. Tânărul Moses a învățat la Colegiile „Gh. Lazăr", „Matei Basarab", „Sf. Sava", i-a avut ca mentori pe Naftali Popper, Joseph Halevy, a ascultat cu atenție povestiri populare româneşti, hasidice... Naftali Popper era tatăl viitorului explorator Iuliu Popper, iar Joseph Halevy a studiat viața falaşilor din Etiopia. La vârsta de 19 ani, Gaster este student la Seminarul Rabinic şi la Universitatea din Breslau (Wroclaw). În 1877, îşi ia doctoratul la Leipzig cu o teză despre fonetica românească şi romanică. *După trei ani, obține şi titlul de rabin care îi va permite, mai* târziu, să devină lider religios în Anglia. Revenit în țară, după 1881, publică studii de istorie comparată, este lector la Facultatea de Litere din Bucureşti, participă la şedințele *„Junimii", dar în 1885 este expulzat sub învinuirea de propa*gandă antiromânească (era printre cei care militau pentru acordarea cetățeniei române evreilor stabiliți în țară conform promisiunilor făcute la Conferința de la Berlin, în 1878). Ajuns în Anglia, este numit profesor la Oxford, apoi ales Mare Rabin al comunității sefarde din Londra (1887-1919).

Până la moartea sa, în 1939, Gaster a participat la cele mai importante întâlniri ale lingviştilor europeni, a conferențiat, a făcut parte din numeroase foruri academice, principala sa preocupare fiind studiul folclorului românesc, comparativ cu folclorul altor popoare. Cunoştea bine cel puțin 6-7 limbi vechi şi noi, de circulație europeană. *Bibliografia sa este extrem de bogată, de la studii talmudice,* legende româneşti, Cabala, apocrife, despre caraiți, despre cultura slavonă, greacă, spaniolă, despre magie medievală. Fundamentală rămâne: „Crestomația românească" (1891, Leipzig, 2 vol.), publicată în acelaşi an la Bucureşti. Menționăm că în anul expulzării, 1885, el a fost membru de onoare al „Ateneului Român", iar în 1929, susținut de Sextil Puşcariu, Octavian Goga, Emil Racoviță, este ales membru de onoare al Academiei Române, Nicolae Titulescu mulțumindu-i oficial pentru donația de cărți făcută Academiei.

Despre Gaster au scris numeroşi cercetători, oameni de *cultură din țară şi din străinătate (dr. Moses Rosen, dr. Hary* Kuller, dr. Carol Iancu ş.a.). Unul dintre fiii lui Gaster, Theodor Herzl Gaster (numele i-a fost dat ca omagiu adus prietenului său, fruntaşul sionist), a fost savant orientalist şi iudaist recunoscut în Europa şi în S.U.A.

Moses Gaster reprezintă un caz special în care un iudaist de mare erudiție se întâlneşte cu un pasionat cercetător al folclorului românesc. El a avut o egală audiență în lumea oamenilor de ştiință români şi a iudaiştilor europeni.

Înainte de a încheia, amintim aici publicarea în 1983, la un secol de la prima apariție, a lucrării lui Gaster „Literatura populară română", considerată de Iordan Datcu, în *„Dicționarul etnologilor români" (1998), ca fiind „prima* sinteză a folcloristicii noastre şi primul manual despre literatura română a secolului al XVIII-lea". (B.M.M.)

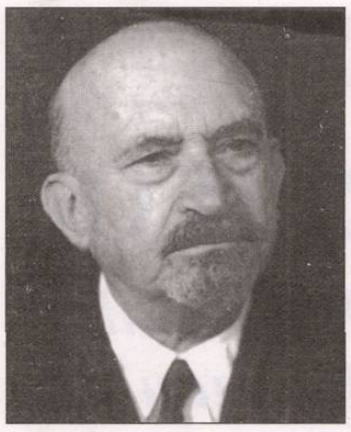

CHAIM WEIZMANN
preşedinte al Mişcării Sioniste şi pionier al biotehnologiilor

Chaim Azriel Weizmann a fost primul preşedinte al Israelului, între 1949-1952, şi fondatorul unuia dintre cele mai puternice centre de cercetare fundamentală din lume, „Institutul Wiezmann“ din Rehovot. În afară de celebritatea sa politică, cine a fost omul de ştiinţă Chaim Weizmann? Puţină lume ştie că este unul dintre pionierii biotehnologiei, domeniu care azi este considerat printre cele mai dinamice din economia mondială, dar acum circa nouă decenii, când Weizmann s-a lansat în cercetarea posibilităţii folosirii industriale a acţiunii bacteriilor, era privit doar ca o curiozitate.

Chaim Weizmann s-a născut la 27 noiembrie 1877, la Motal, azi un mic sat din Belarus, pe atunci parte a Imperiului Rus. La vârsta studenţiei, el a plecat în Elveţia unde a studiat chimia la Universitatea din Freiburg, absolvită în 1899. A fost, apoi, profesor de chimie doi ani la Geneva, de unde a plecat la Universitatea din Manchester, tot ca profesor. În 1910, a devenit cetăţean britanic şi asfel a ajuns să lucreze în industria de război, fiind, la 33 de ani, directorul laboratoarelor Amiralităţii britanice. A devenit mai întâi celebru ca om de ştiinţă, înainte de a fi cunoscut ca om politic, datorită faptului că a inventat un procedeu de obţinere a acetonei prin fermentarea bacteriană. Acetona era o componentă esenţială a corditei, amestecul exploziv din obuzele folosite de navele engleze. Weizmann a folosit bacteria *Clostridium acetobutylicum* (numită apoi, în cinstea sa, „the Weizmann organism“) pentru a obţine acetona. Era una dintre primele utilizări industriale a bacteriilor. Ideea de principiu e însă la fel de veche precum civilizaţia umană: drojdia şi laptele bătut ori iaurtul sunt produse biotehnologice, create cu milenii înainte ca termenul, azi atât de familiar, să fi fost inventat. Activitatea ştiinţifică a lui Chaim Weizmann nu s-a oprit aici: viitorul preşedinte al Institutului din Rehovot, care îi poartă numele, merită din plin această distincţie memorială - el a publicat 100 de lucrări de cercetare şi a depus 110 brevete de invenţie.

În paralel cu activitatea ştiinţifică, Chaim Weizmann a desfăşurat o intensă activitate politică, ajungând, în final, preşedinte al Mişcării Sioniste. El a participat la toate conferinţele internaţionale sioniste, începând cu 1888, iar în 1902 s-a despărţit de Theodor Herzl fondând Partidul Democrat Sionist. Weizmann l-a convins pe prim-ministrul britanic Arthur Balfour să semneze, în 1917, celebra Declaraţie care admitea dreptul poporului evreu de a se stabili în Palestina. Între 1920-1931 şi 1935-1946, a fost preşedintele Mişcării Sioniste mondiale, iar în 1949 a devenit primul preşedinte al Israelului, post pe care l-a ocupat până la moartea sa, în 1952.

În 1921, împreună cu Albert Einstein, a desfăşurat o campanie internaţională pentru strângerea de fonduri destinate înfiinţării Universităţii Ebraice din Ierusalim, o mai veche idee a sa, pe care Congresul Mondial Sionist o aprobase încă în 1913. Iar la Rehovot, unde se află şi azi reşedinţa familiei Weizmann, a înfiinţat în 1934 institutul ce avea să-i poarte numele, începând cu 1949. (A.B.)

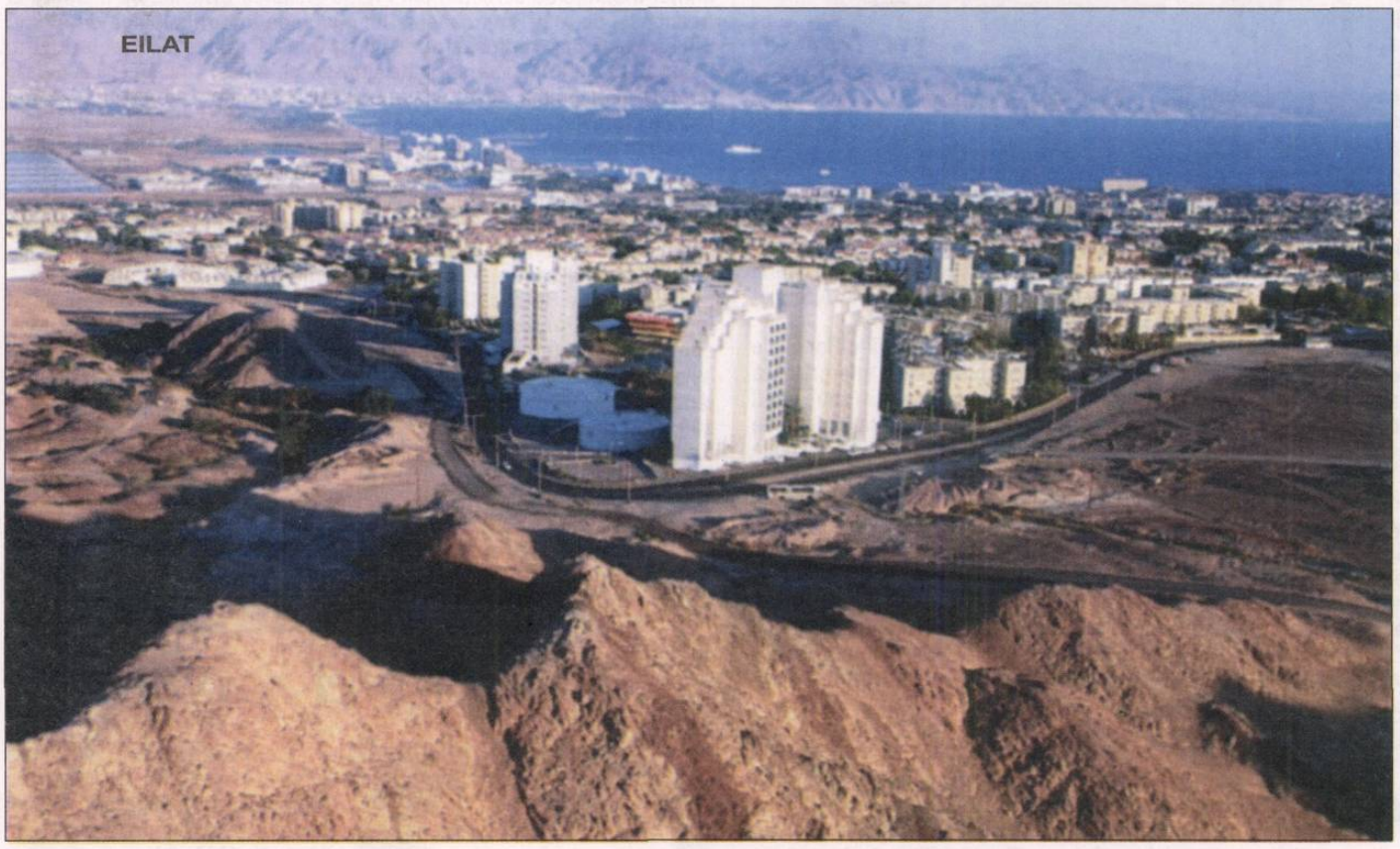

Tel Aviv – de la dunele de nisip la zgârie-nori...

Aceasta este evoluţia pe care a trăit-o metropola israeliană Tel Aviv în ultima sută de ani. De la un petec de pământ defrişat, aflat pe malul unei mări de un albastru incredibil în zilele senine, a devenit un oraş cu clădiri care concurează cu cele mai avangardiste oraşe din lume.

Din perspectivă istorică, vom vedea că Yaffo este o citadelă indispensabilă într-o reconstituire a cronologiei acestei regiuni. Istoria Tel Aviv-ului îşi are originea chiar în Tanach. La Yaffo se spune că balena l-ar fi aruncat pe Iona şi, cu o vechime de 4000 de ani, Yaffo este cel mai vechi port din lume, fiind poarta de intrare pentru materialele folosite la construirea Marelui Templu în timpul Regelui Solomon. Oraşul modern Tel Aviv a luat naştere ca o zonă imobiliară, cu numele de Ahuzat Bait, în 1909, fondată de 60 de familii. Un an mai târziu, inspiraţi fiind de cartea lui Theodor Herzl, *Altneuland* (*Ţară veche-nouă*), micul cartier a primit numele său actual. „Tel“, în limba ebraică, nu înseamnă doar o colină oarecare, ci o colină care acoperă o veche aşezare sau un sit arheologic. „Aviv“ înseamnă primăvară şi, deci, alăturarea celor doi termeni duce cu gândul la renaştere, la o antichitate adaptată modernităţii.

Primii locuitori ai Tel Aviv-ului veneau din aglomeratul oraş Yaffo şi erau decişi să îşi construiască un alt stil de viaţă, în apropierea portului în care erau obişnuiţi să trăiască. Această primă zonă se numeşte „Micul Tel Aviv“ şi include ceea ce este azi considerată zona istorică a oraşului - zona Neve Tzedek, străzile Rothschild, Allenby şi Herzl. În această parte a oraşului se găsesc şi cele mai multe case în stil Bauhaus, incluse în patrimoniul architectonic internaţional.

Mitul urban referitor la împărţirea pământului între cele 60 de familii care au cumpărat terenul evocă faptul că Arieh Akiva Weiss, liderul acestora, a scris numele familiilor pe 60 de scoici albe, iar numerele loturilor de pământ pe 60 de scoici gri. Din această altăturare, idealistă, metaforică şi aleatorie, s-a născut împărţirea pe zone a oraşului de pe malul Mediteranei.

După aproape un deceniu de la fondarea oraşului, autorităţile Imperiului Otoman au decis că evreii nu mai sunt cetăţeni dezirabili, considerându-i spioni britanici. A fost emis un decret de expulzare a evreilor din Tel Aviv şi Yaffo. Rezidenţii îndepărtaţi s-au întors după opt luni, o dată cu instaurarea Mandatului Britanic. Atunci a început un adevărat aflux în regiune.

Yaffo era portul în care ancorau vapoarele cu imigranţi la sfârşitul secolului al XIX-lea. Deşi mulţi mergeau către alte aşezări din Israel, aproape 11.000 s-au aşezat în Yaffo. În 1921, după un pogrom în care au fost omorâţi 43 de evrei şi 140 au fost răniţi, cei mai mulţi evrei din Yaffo s-au mutat în Tel-Aviv.

Au fost anii de înflorire economică şi culturală a oraşului, care începea să prindă conturul la care au visat creatorii săi. Dacă în 1914, în Tel Aviv locuiau 3.600 de persoane, în anii care au precedat Holocaustul în Europa aici se aşezaseră deja 120.000 de evrei.

Momentul evocat cu ardoare al Tel Aviv-ului este faptul că în 1948, în casa primarului Meir Dizengoff, David Ben Gurion, împreună cu toţi liderii reuniţi la importanta adunare, a dat citire Declaraţiei de Independenţă a Israelului.

Beit Hatfutzot - Muzeul Diasporei din Tel Aviv - reprezintă un obiectiv de referinţă pentru orice turist şi pentru orice israelian. În această clădire unică sunt reunite detaliile privind exilurile trăite de evrei, reprezintă o trecere în revistă a peregrinării lor şi a luptei pentru supravieţuire a poporului evreu. Nu întâmplător Tel Aviv, oraşul care a avut cea mai spectaculoasă dezvoltare arhitectonică, economică şi culturală din Israel, adăposteşte acest edificiu.

Aflat pe malul Mediteranei, Tel Aviv este deopotrivă un oraş turistic, dar şi profund ancorat într-o realitate cotidiană foarte activă. Plaja şi marile centre de afaceri, cluburile pentru tineri şi cartierele boeme, teatrele şi universităţile se regăsesc toate în acest micro-univers aglomerat şi în continuă trepidaţie. (L.F.)

Presa evreiască din România despre crearea Israelului

Deschidem, în coloanele suplimentului „Israel 60“, o rubrică de „declicuri“ din presa evreiască din România, începând cu perioada premergătoare proclamării independenţei Statului Israel până azi. Momentele „prinse la cald“ în editorialele vremii, scrisori ale lui *Herzl*, declaraţii ale liderilor viitorului apoi renăscutului Stat Israel, *Chaim Weizmann, David Ben Gurion, Golda Meirsohn* (ulterior, *Golda Meir*) reflectă atât realismul gândirii marilor conducători pe care *Medinat Israel* a avut şansa să-i fi stat în frunte în perioada premergătoare şi în ceasul declarării independenţei statale cât şi activitatea organizaţiilor sioniste din România. Totodată, declaraţii ale primului reprezentant al Israelului în România, *Reuven Rubin*, apărute în publicaţii evreo-române, se adaugă mărturiilor privind cei 60 de ani de neîntrerupte relaţii diplomatice între România şi Israel.

● Din scrisoarea lui **THEODOR HERZL**, la 19 iunie 1885, către cancelarul Germaniei, Bismarck: „Cred că am găsit soluţia problemei evreieşti. Nu e «o soluţie», ci soluţia, singura soluţie“ *(„Renaşterea“, decembrie 1940)*

● Din declaraţii ale lui **BEN GURION** (1939-1947): „[Declaraţia Balfour] a fost o cucerire naţională a poporului evreu, o cucerire fără precedent pe tot parcursul istoriei [...]. Acum e vorba de fapte. Noi ne pregătim pentru o zi a sorocului istoric; nu este o pregătire mai eficace decât [...] aceea a forţei reale puse

„Nu e o soluţie, ci soluţia”

(THEODOR HERZL - scrisoare către Bismarck)

în slujba dreptăţii revendicate“ *(„Renaşterea noastră“, 4 noiembrie 1939)*. „Dacă războiul va continua şi nu se va limita la ceea ce este astăzi, atunci suntem obligaţi să apărem în această luptă ca popor, ca un bloc nedespărţit şi independent“ *(„Renaşterea noastră“, 24 septembrie 1939)*. „Nu vom renunţa niciodată la dreptul nostru la imigrare, dezvoltare şi independenţă şi suntem gata să ne apărăm“ *(„Renaşterea noastră“, 18 octombrie 1947)*. „Să nu ne punem prea mari speranţe în alţii. Avem încă de făcut faţă unor grele încercări înainte de a fi împlinit idealul nostru“ *(„Renaşterea noastră“, 4 decembrie 1947)*.

● Din mesajul lui **CHAIM WEIZMANN** către organizaţiile sioniste din România: „Prin inaugurarea noii campanii *Keren Hayessod* în România se exprimă hotărârea evreilor români de a-şi intensifica eforturile în acţiunea de sprijinire a operei de reconstrucţie a căminului naţional evreiesc [...]. E în joc viitorul întregului popor“. *(„Renaşterea noastră“, 25 noiembrie 1939)*

● Din Apelul Organizaţiei **KEREN KAYEMETH LEISRAEL**: „Palestina a primit în acest an zeci de mii de oameni; le trebuie pământ! Palestina va primi şi în 5700 alte zeci de mii; le trebuie pământ! Prin contribuţia voastră [...] ajutaţi mântuirea pământului“. *(„Renaşterea noastră“, 24 septembrie 1939)*

● Din declaraţii ale **GOLDEI MEIRSOHN**: „Ne pregătim să ne apărăm statul, dacă va fi necesar“ *(„Viaţa Evreiască“, 30 noiembrie 1947)*. „Ar fi o slăbiciune morală dacă am cere Naţiunilor Unite să ne apere. Avem convingerea că putem s-o facem noi înşine“ *(„Renaşterea noastră“, 4 decembrie 1947)*. **(I.D.)**

Mulţumim F.C.E.R., JOINT, Rabinatului şi Ambasadei Israelului pentru sprijinul acordat în apariţia *Ediţiilor speciale* „ISRAEL - 60“.

Mulţumim prietenilor din Tel Aviv, care ne-au oferit albumul despre Israel - *Spectacular Israel* (pe care îl recomandăm cititorilor noştri).

Mulţumim celor care ne-au sprijinit financiar şi o vor face şi în viitor, sperăm.

Coperta 1 – Imagine din Tel Aviv

Planşele 1-2 – Imagini din Israel

Redactor-şef: **DOREL DORIAN**

Redactor coordonator: **EVA GALAMBOS**

Redactori: **ANDREI BANC, IULIA DELEANU, LUCIANA FRIEDMANN, BORIS MARIAN MEHR**

Secretar general de redacţie: **ELENA MARINESCU**

Coperta: **SERGIU GEORGESCU**

Corectură: **MIHAELA OBERSCHI**

Tehnoredactare computerizată: **ANCA MEŞINĂ**

SPLENDORILE ISRAELULUI

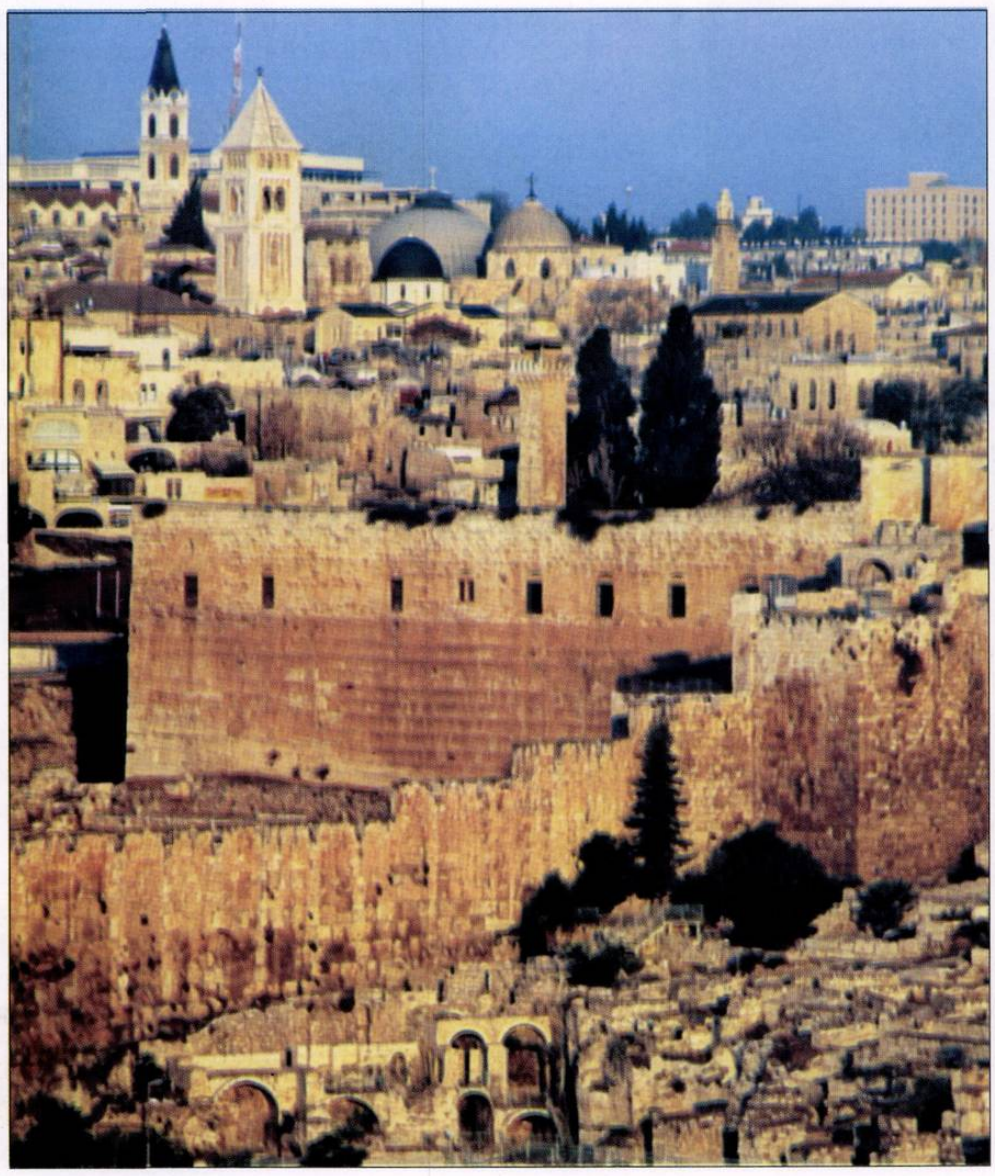

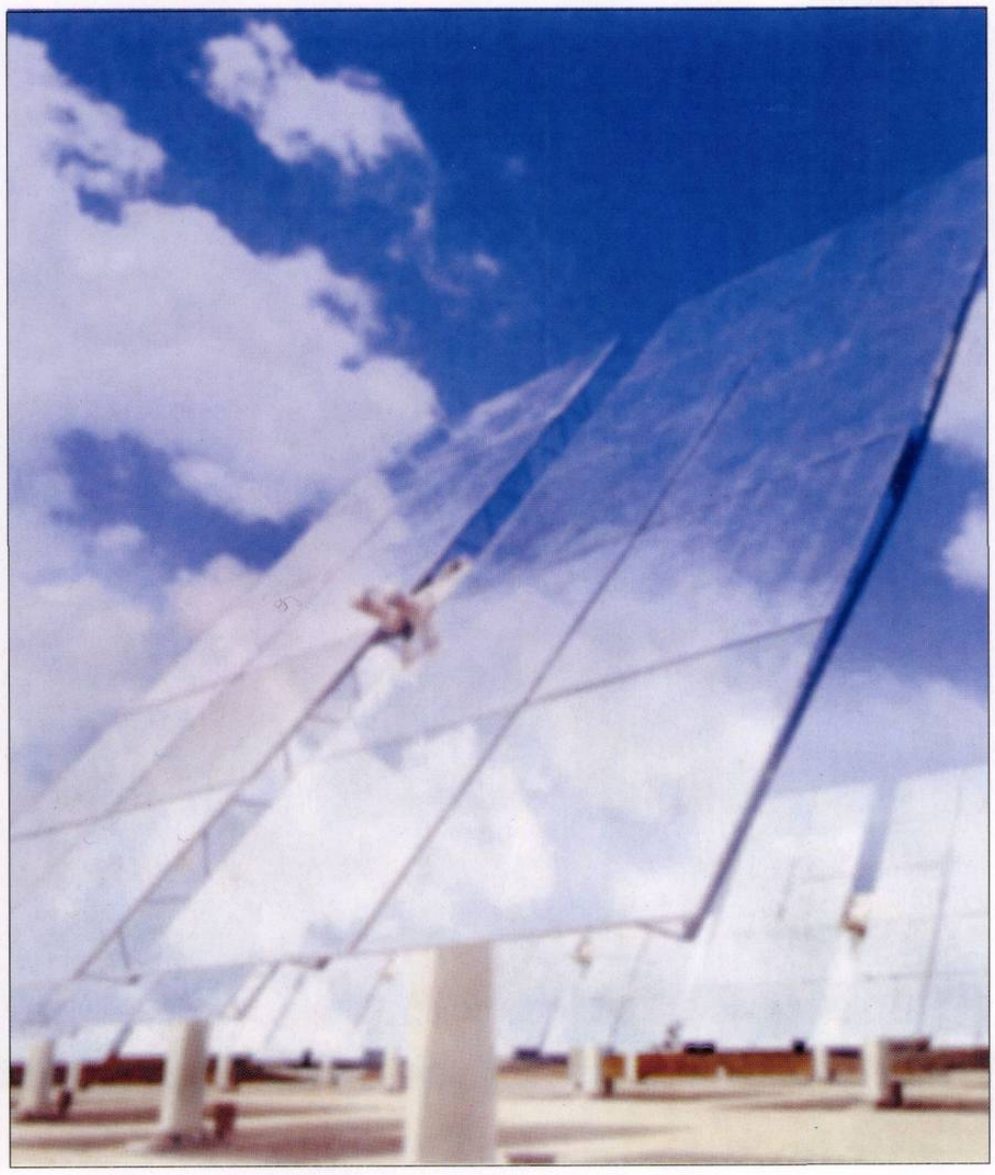

EVREII
o continuitate genetică de peste 3000 de ani

În ceea ce privește ideea că omenirea și locuitorii Pământului au 5768 de ani, așa cum ar rezulta din Biblie, știința, mai ales genetica, are unele rezerve serioase, situând începuturile vieții acum circa 3,5 miliarde de ani. Dar aceeași genetică confirmă multe din afirmațiile Bibliei cu privire la istoria evreilor. Astfel în *Exodul* se spune că descendenții masculini ai lui Aaron, fratele lui Moise, vor fi totdeauna preoții (*cohanim - cohen*) acestui popor. Iar tradiția evreiască afirmă că această prescripție a fost respectată, neabătut, timp de 3300 de ani.

COHEN. **Genetica a confirmat ca este vorba de o realitate științific demonstrabilă. Analizele ADN au dovedit, pe baza cromozomului Y, masculin, că o modificare a acestuia, numită acum „cohen modal haplotip“, s-a transmis constant de-a lungul mileniilor la un grup de bărbați evrei. El a fost găsit în proporție de 45-61% la cohanimii aşkenazi, de 55-69% la cohanimii sefarzi și de 10-15% la restul populației masculine evreiești. Vechimea acestui haplotip este estimată a fi de 2100-3250 de ani, adică el ar putea acoperi perioada biblică. Aceste descoperiri confirmă faptul că populația evreiască actuală este urmașa directă a israeliților din antichitate.**

LEVI. **Conform Bibliei, Leviții, care aveau și ei un rol aparte în oficierea slujbelor din Templu, ar fi urmașii pe linie masculină ai lui Levi, fiul lui Iacob. În cazul lor însă, analiza genetică arată o diversitate mult mai mare ca la Coheni. Interesant este că markerul lor genetic indică, la aşkenazi, în proporție de 52%, o origine din Asia și nu din Orientul Mijlociu și nu se regăsește deloc la sefarzi. Explicația este, probabil, că leviții aşkenazi sunt în mare măsură descendenții khazarilor, populație mongolă, trecută la mozaism în secolul VIII e.n.**

DIASPORA. **Totuși 90% din evrei nu sunt nici Coheni, nici Leviți. Ce ne spune genetica despre noi, adică marea majoritate? Fără a fi genetician, poți constata că în Lituania evreii aveau adesea tenul alb-palid și părul roșu, iar în țările din Maghreb ei au tenul închis și părul negru, creț. Este evident că, în două milenii de răspândire, evreii s-au amestecat cu populația în mijlocul căreia trăiau. Tradiția totuși afirmă că în Diaspora, mai ales în primul mileniu, dar și după aceea în măsură însemnată, evreii se căsătoreau numai în cadrul etniei lor. Studiile ADN au arătat că, într-adevăr, în secolele de Diasporă în Europa numai circa 0,5% din populația de alte etnii a intrat, în fiecare secol, în rândurile comunității evreiești aşkenaze. Nu și în cea sefardă, mult mai omogenă. Studiile genetice au mai demonstrat un fapt: extraordinara continuitate și omogenitate a poporului evreu. ADN-ul oricărui evreu din lume este mai apropiat de cel al oricărui alt evreu din lume decât de ADN-ul locuitorilor țării în care trăiește. Ce este ciudat, dar e totuși dovedit științific, e faptul că, genetic, evreii europeni sunt mai apropiați de kurzi decât de europenii ori de arabii în mijlocul cărora au trăit în Orient sau alături de care sefarzii au trăit în Spania. Răspândiți în toată lumea, am rămas, așadar, un popor cu aceeași cultură, religie, dar și zestre genetică! Ironie genetică a istoriei, „rasa pură“ ariană, care a vrut să ne extermine, nu a fost niciodată atât de pură ca noi.**

ANDREI BANC

MARGARETA STERIAN

la joncțiunea dintre real și himeric

1. Ceramică (*Vasul himerelor*, 1930)

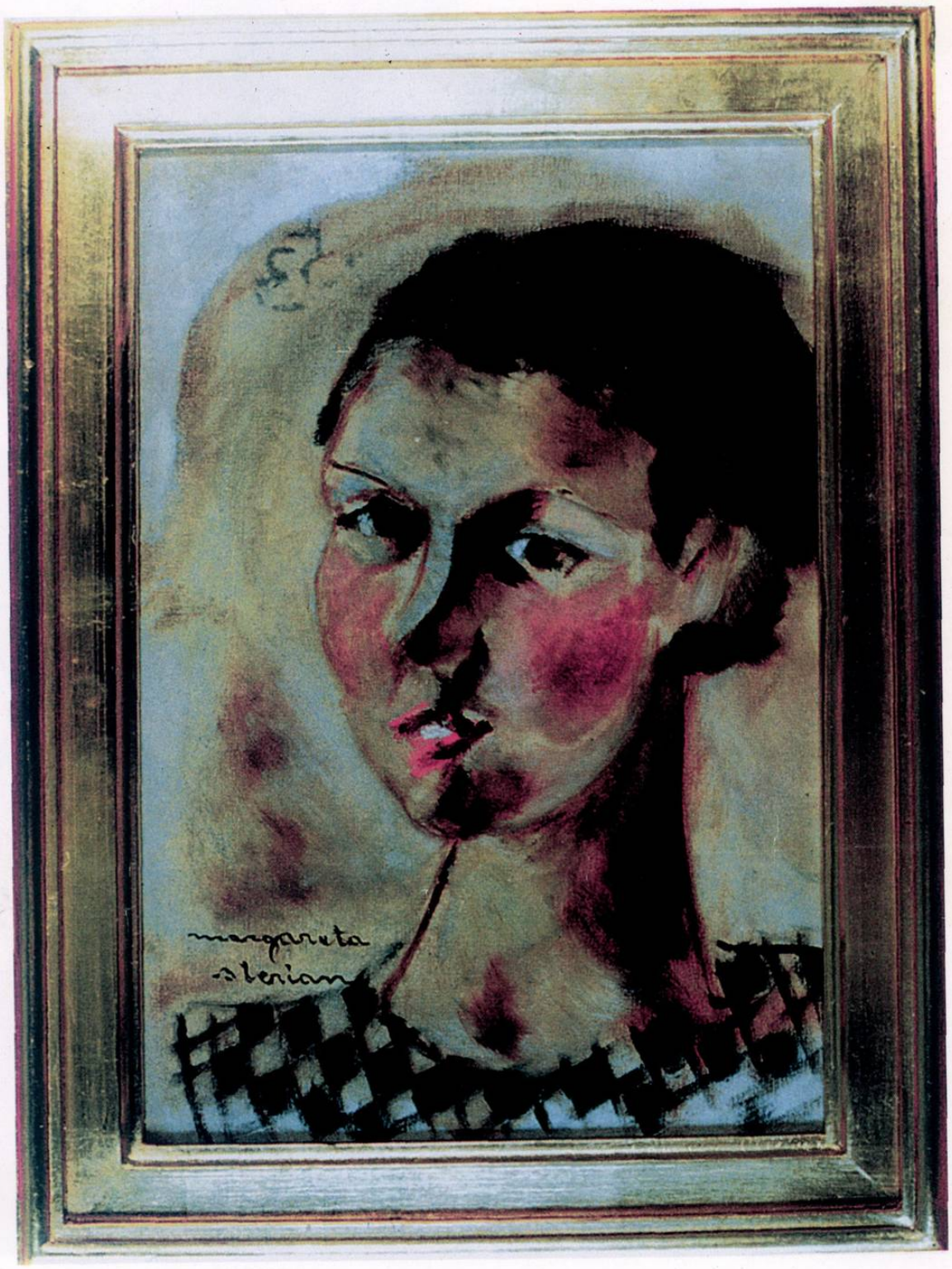

2. Autoportret (1931-1932)

3. Nuntă evreiască

4. Patinaj în Cișmigiu I (1932)

5. Imagine din Balcic (1934)

6. Ceramică (*Clitemnestra*, 1960)

7. Studiu pentru un joc de şah - Calul

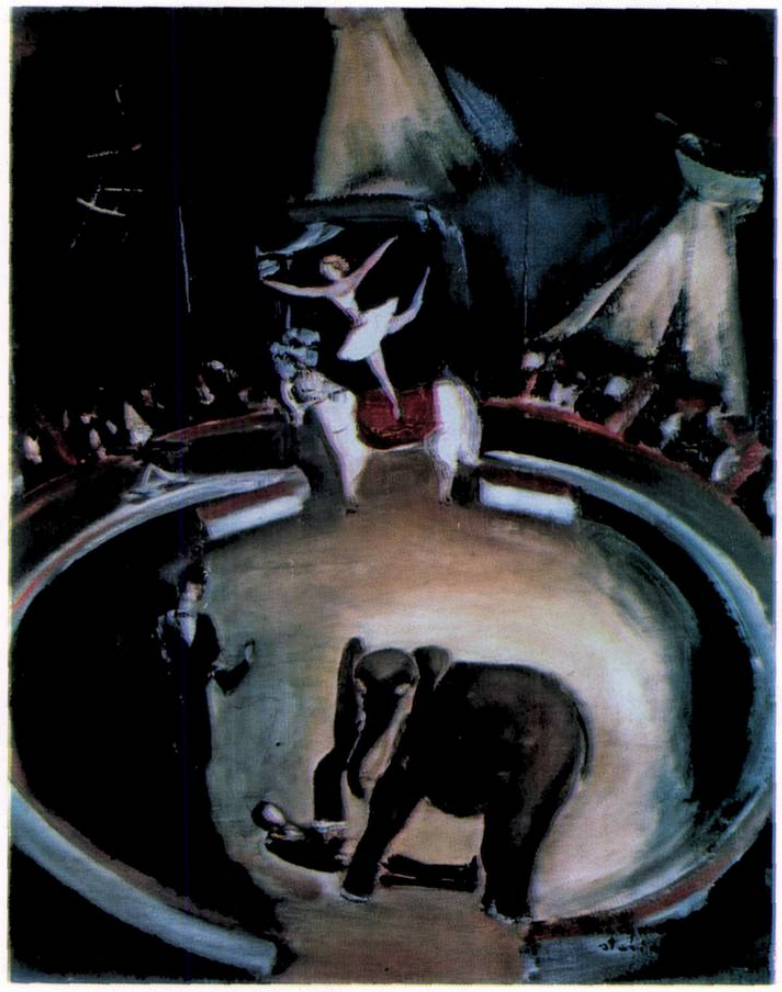

8. Călăreaţă la circ (1929)

9. Himera apelor (Torentul) (1969)

10. Buchet de altădată (1939)

REALITATEA EVREIASCĂ

PUBLICAȚIE A FEDERAȚIEI COMUNITĂȚILOR EVREIEȘTI DIN ROMÂNIA

ANUL LII ● NR. 294-295 (1094-1095) ● 5 APRILIE - 5 MAI 2008 ● 29 ADAR II - 30 NISAN 5768 ● 24 PAGINI + SUPLIMENT (I-XIV) – 3,5 LEI

Cea de a treia „Ediție specială" dedicată celei de a 60-a aniversări a Israelului se ocupă de perioada de după declararea independenței Statului Evreu.
Ea se deschide cu prezentarea făuritorilor statului – David Ben Gurion, Golda Meir, precum și a conducătorilor foarte prestigioși, laureați ai Premiului Nobel pentru Pace, Yitzhak Rabin și Shimon Peres. Un capitol special descrie lupta israelienilor pentru supraviețuire, războaiele pe care poporul a trebuit să le poarte pentru a-și păstra țara.
O secțiune importantă a ediției este dedicată Israelului de astăzi, realizărilor din toate domeniile - economie, cultură, educație, știință - ale unor personalități cunoscute pe plan internațional - scriitori, artiști, oameni de știință, precum și celor opt laureați ai Premiului Nobel, dintre care patru pentru pace.

La o aniversare...

Marea majoritate a eroicilor luptători evrei care au format în anii celui de-al doilea război mondial temerarul corp de voluntari ce a înfruntat tancurile germane ale lui Rommel nu mai sunt printre noi. Să fi rămas în viață vreunul dintre soldații evrei care au stârnit admirație generalului König, până într-atât încât acesta s-a înclinat cu cel mai mare respect în fața legendarilor apărători ai „lumii libere"?! Pierre van Passen i-a supranumit, peste timp, pe acei eroi învingători din nisipurile Africii, și nu numai pe ei, pe toți luptătorii de pe atâtea fronturi europene împotriva hitlerismului „aliatul" astăzi „uitat"! Luptătorii Războiului de Independență, din 1948, imediat după ce armatele țărilor arabe au atacat pe atunci recent proclamatul Israel, nu mai sunt nici ei printre noi. Cu câteva excepții, probabil: cei care au plecat pe front în

ISRAELUL din noi

1948, înainte de a fi împlinit 20 de ani... Să ne gândim și la eroii Războiului de Șase Zile, din 1967, care avea să confirme lumii întregi că Israelul e în stare să se apere și că apărătorii Sionului din întreaga lume, câți sunt, voiau să plece voluntari, pentru a-și apăra renăscutul Sion din sufletele lor... Câți mai trăiesc dintre răniții, nu puțini, ai Războiului din 1973? ...Dintre cei obligați să-și apere țara împotriva armatelor care-i atacau, ulterior, din Liban?... Nu știu exact nici numărul supraviețuitorilor - câți or fi fost - sutelor de atacuri săvârșite de teroriștii acelei cumplite dușmănii care mai persistă și azi. Dar știm altceva: imensa majoritate a tineretului israelian s-a născut în pofida vrăjmășiei și urii, în noul Israel. Și mai știm că pretutindeni unde se mai află evrei - în Diaspora lumii moderne - cei 60 de ani de existență ai renăscutului Israel reprezintă, în fapt, supremul lor act de identitate morală și de stăruitoare etnicitate, ca fii ai renăscutului Sion.

Israelul aniversează acest act de renaștere colectivă și de exemplară dovadă de vitalitate, de hotărâre fermă întru a dăinui în fața oricăror încercări. Este aniversarea nu numai a unei supraviețuiri, ci și măsura unui legământ întru eternitate: să apărăm, oriunde am fi, Israelul din noi.

DOREL DORIAN

La 12 mai a.c., va avea loc, la Teatrul Național din Capitală, festivitatea prilejuită de ZIUA NAȚIONALĂ A ISRAELULUI, la împlinirea a 60 de ani de la proclamarea independenței de stat.

„O viață de luptă, o rază de lumină"

În dimineața zilei de 6 mai a.c., a avut loc inaugurarea noii Biblioteci a F.C.E.R., care va purta numele „Dr. Alexandru Șafran", una dintre personalitățile emblematice ale liderilor noștri spirituali. Tot ce s-a realizat între anii 1940-1947 pentru ameliorarea situației dramatice a populației evreiești i se datorează în bună măsură. În aceeași după-amiază, la Sinagoga Mare, a fost lansată monografia dedicată doctorului Alexandru Șafran, „O viață de luptă, o rază de lumină", apărută la Editura *Hasefer*, în prezența autorului, istoricul *Carol Iancu*, și a copiilor regretatului Șef Rabin: prof. univ. dr. *Esther Starobinski-Șafran* și prof. univ. dr. *Avinoam Șafran*. Vom reveni.

PESAH

Marele Rabin MENACHEM HACOHEN

„O lecție esențială de solidaritate"

Sărbătoarea de Pesah este o lecție esențială de solidaritate. „Toți cei flămânzi să vină să șadă la masă cu noi". Așa începe Seder-ul de Pesah. Nu se face referire nici la etnie, nici la confesiune, ci la omenie. Alfabetul libertății - Pesah celebrează prima victorie a sclavilor cunoscută în istorie – începe cu receptivitatea la suferința celuilalt. Azima, care se consumă timp de opt zile, rezultat al grabei cu care evreii au ieșit din Egipt, este supranumită și „pâinea săracului". Împărțită cu semenii noștri săraci și obidiți, azima devine „pâinea libertății". „Toți cei flămânzi să ni se alăture" este un îndemn la dezrobire pentru întreaga umanitate. Seder-ele colective postbelice din comunitatea noastră, parțial distrusă de Holocaust, au fost inițiate de Șef Rabinul Rosen z.l. ca reazem moral pentru evreii rămași fără familii. Astăzi, pentru comunitate, formată, în bună parte, din vârstnici ai căror copii au făcut Alia, este un mijloc de socializare, de regăsire în marea familie a poporului evreu. Este de datoria tuturor, în primul rând, a conducătorilor comunității să aducă bucuria sărbătorii celor pe care suferința îi împiedică să participe la Seder. Sărbători fericite, cu bucurie!

PAG. 3

Seder de Pesah la Grădinița „Lauder"
Foto (pag. 1, 24): MARIUS GELLER

Deputat dr. AUREL VAINER, președintele F.C.E.R.

HAG PESAH SAMEAH!

Epopeea eliberării poporului nostru din sclavia egipteană o sărbătorim cu aceeași bucurie și în 5768. Ieșirea din Egipt se asociază cu efortul lui Moșe Rabeinu de a reeduca poporul și de a scoate sclavia din mentalitatea celor eliberați, pe parcursul celor 40 de ani de traversare a deșertului. Numai în calitate de oameni liberi și pe plan spiritual, a fost posibil momentul culminant al acestei perioade de tranziție: primirea Decalogului.

Trecem printr-o perioadă complexă, cu rezultate bune, dar și cu greu, pe care, ca și până acum, ne străduim să o depășim cu demnitate, printr-o reformă, pe care o dorim benefică, a asistenței sociale și medicale, prin noi contribuții culturale, printr-o focalizare puternică a atenției pentru păstrarea și dezvoltarea patrimoniului nostru sacru, printr-o suită de manifestări sub genericul „Israel – 60", dedicate Zilei Naționale a Israelului, rămânând aceiași fii devotați ai României. În numele F.C.E.R. și al meu personal, vă doresc un sincer *Hag Pesah Sameah!*, cu sănătate, pace, bucurii!

PAG. 8-9

Acad. SOLOMON MARCUS

Singurătatea matematicianului

La primirea ca membru titular al Academiei Române, acad. Solomon Marcus a rostit un fascinant discurs de recepție, din care, în acest număr, publicăm extrase.

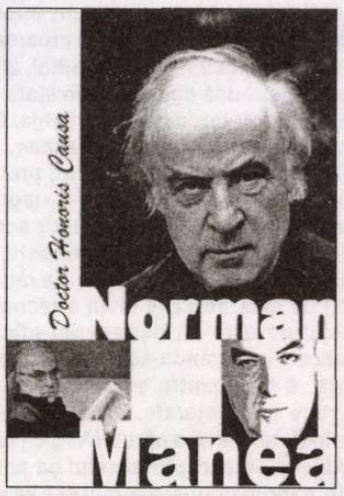

PAG. 12-13

Cinci întâlniri memorabile după 22 de ani

În cele două pagini de revistă dedicate vizitei scriitorului Norman Manea în România, sunt prezentate sinteze ale întâlnirilor sale cu personalități culturale și scriitori din București și din Cluj, precum și solemnitățile de decernare a titlurilor de „Doctor Honoris Causa" al Universității „Babeș-Bolyai" din Cluj-Napoca și al Universității din București.

JCC BUCUREȘTI

PAG. 5

6 luni de activitate

PAG. 11

FONOTECA

MEDI DINU – o mare doamnă care a străbătut veacul

PAG. 4

AI IV-lea Simpozion „Acad. NicolaeCajal"

IN MEMORIAM Impresionante ceremonii în memoria victimelor Holocaustului au avut loc în ziua de 1 mai - după cum transmite Agenția RADOR - atât la Auschwitz, în Polonia, cât și în Israel, veritabile momente de reculegere în amintirea celor șase milioane de victime.

„EFORT, DĂRUIRE, RESPONSABILITATE”

O retrospectivă a celor mai recente evenimente în care s-a implicat, opinii despre comunităţi văzute la ele acasă, discuţii cu oameni din conducere şi cu membri ai comunităţilor vizitate, oficialităţi locale, deputaţi ai altor etnii, proiecte pe termen scurt şi mediu, alcătuind laolaltă ceea ce ne-am obişnuit să numim agenda preşedintelui F.C.E.R., au reprezentat tot atâtea teme de interviu cu dr. Aurel Vainer.

- Un heşbon hanefeş de Pesah?

- Faţă de cel „clasic” care presupune introspecţie, meditaţie, *heşbon hanefeş*-ul meu de Pesah a fost de natură activă.1.Cum să facem ca pretutindeni în ţară, chiar şi acolo unde trăiesc doar câţiva evrei, ei să aibă tot ce au nevoie de Pesah: azimă, *făină de azimă, vin caşer*... Distribuirea începută la timp a echivalat cu un răspuns pozitiv. 2. Se pot realiza parteneriate pentru Programul „Israel – 60”? Faptul că Teatrul Naţional din Capitală va găzdui, la 1 iunie a.c., evenimentul „Israel în România”, unde vor fi prezentate imagini din viaţa F.C.E.R., a J.C.C., va fi un stand de carte Hasefer, se va difuza R.E., vom asculta recitalul unei cunoscute cântăreţe israeliene, înseamnă - da. 3. Cum să fac auzite protestele noastre faţă de manifestări antisemite, negaţioniste? M-am sfătuit cu coordonatorul Comisiei *care monitorizează şi combate asemenea acţiuni*, dr. Alexandru Elias, cu preşedintele A.E.R.V.H., dr. Liviu Beris. Am publicat un protest în R.E. faţă de grafitti-urile antisemite apărute pe zidurile sediului comunitar din Cluj. Totuşi, cu excepţia TvR Cluj, a ziarului „Szabadsag” din acelaşi oraş, şi a cotidianului “Gândul” din Bucureşti, n-au existat ecouri în presă. Cu atât mai mult am considerat util să particip la reuniunea consiliului ştiinţific al C.S.I.E.R., în care a fost stabilit programul de cercetări pentru perioada următoare, inclusiv prin prisma concluziilor desprinse la reuniunea prilejuită de împlinirea a 30 de ani de la înfiinţarea Centrului. 4. Ce se poate face pentru obţinerea de fonduri F.C.E.R.? M-am întâlnit cu domnul Iansen şi cu profesorul Câmpeanu, directorul şi, respectiv, şeful Secţiei Cardiologie ai Spitalului „Caritas”,cu care am discutat despre îndeplinirea termenilor din contractul de închiriere cu Fundaţia „Caritatea”. Am avut o întrevedere cu guvernatorul B.N.R., Mugur Isărescu, pentru identificarea unor posibilităţi de preluare a unor valori care au aparţinut evreilor ucişi în Transnistria.

- Să cred că aţi inventat alte patru întrebări de Pesah?

- Nu. Fiindcă mi-am mai pus câteva.

- Care?

- Cum să funcţioneze mai eficient strategia „uşilor deschise”? Am răspuns prin trei spectacole de Purim, unde am invitat personalităţi marcante din societatea românească. Prin participarea, la Muzeul Ţăranului Român, la evenimentul „De vorbă cu evreii”, din Programul Puzzle al A.E.DI. Au fost peste 500 de participanţi, evrei şi neevrei, care au văzut expoziţia „Centropa”, cu imagini din viaţa evreilor înainte de Holocaust, şi s-au delectat cu delicatese ale bucătăriei evreieşti. Prin lansarea, la Sinagoga din Ploieşti, a volumului „Istoricul comunităţii evreilor din Ploieşti” scris de prof. dr. Laura Geală. Cum poate fi îmbunătăţit sistemul nostru de asistenţă socială şi medicală? În decursul ultimelor două reuniuni ale Comitetului Director al Federaţiei a fost

Interviu cu deputat dr. AUREL VAINER, preşedintele F.C.E.R.

finalizată reforma D.A.S.M. şi avansat proiectul de buget pe 2008. Cum să ne facem cât mai cunoscuţi în viaţa evreiască internaţională? Împreună cu dr. Irina Cajal, am avut o întâlnire, la Ambasada Israelului la Bucureşti, cu reprezentantul, la Bruxelles, al Congresului Mondial Evreiesc (C.M.E.), prilej cu care am realizat un util schimb de informaţii din activitatea recentă a F.C.E.R. şi C.M.E. Cum să sporim interesul pentru valorile iudaice tradiţionale? Am încercat să răspund printr-o intervenţie înaintea prelegerii de deschidere a cursului „Bereshit”, susţinut de un renumit profesor universitar israelian, la Centrul Comunitar Evreiesc.

- O caracterizare pentru recentele „vizite în teritoriu”?

- Obositoare şi, totuşi, reconfortante. Am fost, împreună cu vicepreşedintele, ing. Paul Schwartz, secretarul general, ing. Albert Kupferberg, directorul Centrului de Administrare a Patrimoniului Imobiliar al F.C.E.R., ing. Rudy Marcovici, în comunităţile din Bistriţa, Dej, Cluj, Tulcea. Au fost momente de bucurie: concertul oferit de Asociaţia „Filarmonia” în Sinagoga din Bistriţa, complet renovată, cu ajutorul autorităţilor locale şi al Asociaţiei sus-amintite. Au fost recunoscute meritele evreilor bistriţeni de ieri şi de astăzi la dezvoltarea oraşului. Am constatat că un cimitir evreiesc dintr-o comună apropiată, Reteag, se află în bună stare, deşi, de multă vreme nu mai trăiesc evrei acolo. Meritul principal pentru reabilitarea sinagogii şi întreţinerea în bune condiţii a cimitirului revine domnului Fredi Deac, preşedintele Comunităţii bistriţene. La Tulcea, cele două cimitire sunt bine întreţinute, lucrările speciale de remodelare la cimitirul vechi fiind realizate cu sprijinul unor evrei originari din acest oraş. Au fost momente de reculegere: la Monumentul Deportaţilor din apropierea Sinagogii din Bistriţa, unde am depus o jerbă de flori; la Casa Rabinului în cimitirul vechi din Tulcea, unde am spus El Male Rahamim. Au fost momente de analiză a activităţii comunitare: la Bistriţa, am constatat necesitatea unor lucrări de *ameliorare a terenului la cimitirul din oraş, ne-am* întâlnit cu primarul municipiului, domnul Constantin Hogea, şi am convenit organizarea, în august, a unei manifestări care să fie inclusă în Programul „Israel – 60”. În urma discuţiilor cu membri ai comunităţii clujene, s-a stabilit ca alegerile pentru noua conducere să fie programate până la 30 septembrie a.c., interimatul la preşedinţie fiind asigurat de domnul Emeric Rozsa. Ne-am oprit la Dej, unde am trecut în revistă principalele probleme ale comunităţii, cu preşedintele ei, domnul Iosif Farkas. Am *discutat cu preşedintele comunităţii din* Tulcea, domnul Solomon Feinblat, şi cu primarul municipiului, despre modalităţi concrete de salvare a sinagogii, considerată un edificiu arhitectonic de valoare, situat pe artera principală a oraşului. Ne-am bucurat de mediatizare. Realizatoarea emisiunii TvR Cluj, „Şalom”, Andreea Ghiţă, ne-a invitat pe mine şi pe domnul Albert Kupferberg la o discuţie pe teme comunitare şi socio-politice româneşti. Am avut parte, la Tulcea, de calda ospitalitate a deputatului etniei turce, Yusum Ibram.

- Un numitor comun al agendei?

- Efort, dăruire, responsabilitate.

IULIA DELEANU

În numărul viitor - un interviu cu preşedintele F.C.E.R. despre participarea la Bar Mitva de la Dej, cea de-a doua inaugurare a J.C.C. Oradea, vizite în comunităţi, obşti, localităţi cu cimitire şi sinagogi evreieşti - Turda, Deva, Petroşani, Alba Iulia, Sibiu, Mediaş, Huedin, Beiuş, Făgăraş -, precum şi la Centrul de Instruire şi Recreere de la Cristian.

Reuniunea Comitetului Director al F.C.E.R. – 11 aprilie 2008

Reuniunea Comitetului Director al F.C.E.R., din 11 aprilie a.c., s-a remarcat prin importanţa subiectelor majore de pe agendă: reforma D.A.S.M., proiectul de buget al F.C.E.R., ambele - pentru anul în curs, şi prin consistenţa informărilor: ● stadiul activităţilor Fundaţiei „Caritatea”; ● proiectele de finanţare pentru renovarea sinagogilor din Bârlad, Vatra Dornei, Tulcea; ● proiectul pentru reamenajarea complexului aparţinând Centrului de Recreere şi Instruire de la Borsec; ● parteneriatul cu D.R.I. pentru organizarea Zilei „Divers-Cult” la Bucureşti, în cadrul A.E.D.I.; ● organizarea evenimentului „Made in Romania” la Haifa; ● vernisajul, în Capitală, al expoziţiei israeliene „Culorile timpului”; ● continuarea reabilitării patrimoniului sacru al F.C.E.R.; ~ stadiul pregătirilor pentru Congresul Mondial al Evreilor Originari din România. În vizorul preocupărilor membrilor Comitetului Director au stat şi aspecte legate de viaţa religioasă. Printre temele discuţiilor s-au numărat: ● organizarea alegerilor de conduceri comunitare locale, acolo unde mandatele expiră în acest an; ● transformarea actualei cantine rituale din Braşov în restaurant caşer, ţinându-se cont de însemnătatea obiectivului turistic reprezentat de acest oraş; ● sprijinirea cu fonduri a Convenţiei B'nai B'rith Europa, care urmează să aibă loc la Bucureşti; ● parteneriatul F.C.E.R. în vederea organizării, la Teatrul Naţional din Bucureşti, a evenimentului „Israel în România”; ● parteneriatul F.C.E.R. pentru constituirea, în Capitală, a

REFORME, MODERNIZĂRI, PARTENERIATE

unei Universităţi Româno-Ebraice ş.a. A participat la discuţii şi reprezentantul JOINT-ului în România, Israel Sabag.

Preşedintele F.C.E.R., dr. Aurel Vainer, a anunţat retragerea proiectului de lege privind înstrăinarea patrimoniului sacru aparţinând F.C.E.R., înaintat Parlamentului României de senatorul C.V.Tudor. Au fost aprobate: ● reforma D.A.S.M. pentru 2008, prezentată de directorul şi directorul adjunct ai Departamentului, ing. Nilu Aronovici şi ec. Attila Gulyas (vom detalia subiectul într-un interviu cu directorul D.A.S.M., ing. Nilu Aronovici, în numărul viitor al revistei); ● proiectul de buget al F.C.E.R. pentru 2008, prezentat de directorul Departamentului, ec. Ovidiu Bănescu; ● deplasările membrilor Comitetului Director al F.C.E.R. în Israel şi Republica Moldova; ● condiţiile de candidatură pentru alegeri în conducerile comunităţilor din Cluj-Napoca, Iaşi, Bucureşti; ● lucrările de modernizare a cantinei rituale din Braşov pentru transformarea ei în restaurant caşer, cu condiţia să fie completată documentaţia privind: statutul juridic, studiul de fezabilitate, proiectul tehnic, posibilităţile de rambursare a sumelor acordate de F.C.E.R. şi de JOINT, prin împrumutul self; ● contractul de asistenţă şi consultanţă avocaţială cu av. Nasty Vlădoiu; ● contribuţia F.C.E.R. cu fonduri pentru apropiata Convenţie B'nai B'rith Europa; ● intrarea F.C.E.R. în parteneriatul pentru înfiinţarea, la Bucureşti, a unei Universităţi Româno-Ebraice; ● organizarea, în parteneriat cu A.M.I.R., a Congresului Mondial al Evreilor Originari din România, acţiune în care se va implica şi M.A.E. (I.D.)

Deciziile summit-ului NATO 2008 şi securitatea Israelului

Summitul NATO de la Bucureşti a luat o serie de decizii importante care vizează unitatea şi extinderea Alianţei , întărirea rolului NATO în anumite regiuni ale lumii, concret în Afganistan, şi extinderea scutului antirachetă american prin crearea unui scut suplimentar NATO pentru protejarea statelor membre din sud-estul Europei, respectiv România, Bulgaria şi Turcia - care nu sunt acoperite de cel american. Aceste ultime două aspecte ar putea *contribui indirect şi la întărirea securităţii* Israelului.

Consolidarea prezenţei militare a NATO în Afganistan, acceptată de participanţii la summit, şi noua abordare care propune măsuri şi pe linia întăririi statului afgan, a proceselor democratice, ar putea fi un model şi stimulent pentru reformele democratice din alte ţări din Orientul Mijlociu. Acest obiectiv a urmărit şi urmăreşte, cu mai mult sau mai puţin succes, Washingtonul în Irak.. Totuşi, sub influenţa demersului american, mai multe state arabe moderate din regiune – Kuweitul şi Arabia Saudită - au început să introducă elemente de democraţie în sistemul lor politic. Îmbunătăţirea situaţiei interne, nu numai pe plan militar, din Afganistan, ar fi un atu în plus pentru stabilitatea politică din regiune, factor important şi pentru viitorul Israelului.

Un alt element care ar contribui la securitatea Israelului, ar fi extinderea scutului nuclear. Participanţii la reuniune au subliniat de mai multe ori pericolul care provine din ţările “incerte” din punctul de vedere al securităţii, care nu respectă şi nu se conformează legislaţiei internaţionale în acest domeniu. Acesta a fost *principalul argument al SUA pentru crearea* scutului antirachetă, şi nu eventualitatea atacării Rusiei, idee susţinută şi de ţările NATO la Bucureşti. Deşi nu s-a spus cu voce tare, principala ameninţare este Iranul, ţara care doreşte distrugerea Israelului. Măsurile care se vor lua pentru contracararea ei, inclusiv scutul antirachetă din sud-estul Europei (poate cu efect chiar şi în Israel), ar fi o garanţie de securitate pentru statul evreu.

Cu câteva zile zile înaintea reuniunii la nivel înalt a Alianţei de la Bucureşti, ministrul ceh al apărării, Vlasta Parkanová, a efectuat o vizită în Israel. Într-o declaraţie, dezminţită mai târziu, ea a vorbit despre posibilitatea aderării statului evreu la NATO. Chiar dacă, cel puţin deocamdată, oficial, Israelul a negat că ar fi implicat într-un astfel de demers, un obiectiv important al politicii externe israeliene este crearea unui parteneriat oficial cu NATO. De-altfel, Israelul face parte, împreună cu o serie de state arabe ca Algeria, Egipt, Iordania, Mauritania, Maroc şi Tunisia din Dialogul mediteranean, iniţiat de NATO. În octombrie anul trecut, premierul Ehud Olmert a declarat că Israelul negociază cu Alianţa Atlantică încheierea unor acorduri *care să includă schimburi de informaţii, exer*ciţii şi operaţiuni militare comune. La rândul ei, ministrul de externe Tzipi Livni a recunoscut că Israelul doreşte un parteneriat oficial cu NATO, acesta incluzându-se în politica externă mai largă a ţării pentru stimularea relaţiilor diplomatice multilaterale. Liderul opoziţiei, Benyamin Netanyahu, a cerut NATO ca până în 2010, Alianţa să accepte Israelul ca partener strategic, exprimându-şi speranţa că va veni şi ziua în care ţara va deveni membru cu drepturi depline al Alianţei. Implicaţiile recentelor hotărâri ale summit-ului de la Bucureşti ar putea fi o etapă pe calea realizării acestui obiectiv pe termen lung.

EVA GALAMBOS

PESAH 5768

Reflecţii de Pesah

I.J. NIEMIROWER

Exodul evreilor din Egipt preocupă pe evrei în mod extraordinar, deoarece ieşireà dintr-un Egipt de robie e adesea la ordinea zilei în istoria poporului evreu. Rabinul Iohanan bar Napacha, în *Talmudul palestinian,* tratatul *Pesahim*, vorbeşte de patru forme de mântuire, formulate în cele cinci expresii ce sunt întrebuinţate în *Biblie.* În adevăr, o ochire filosofică asupra istoriei evreilor ne arată, în diferite epoci, felurite moduri de mântuire. Din Egipt au „ieşit" evreii; prin această „Hatzaha" evreii au trecut din starea de sclavie într-o stare de libertate, dar numai sub formă politică-socială; în cugetul şi firea lor au rămas încă mult timp sclavii prejudecăţilor egiptene, robii păgânismului spiritual. Din robia babiloniană ei „au fost salvaţi" prin spiritul religios şi moral al conducătorilor lor. Ei au devenit, ca prin minune, adevăraţi monoteişti, dar numai o parte din ei s-a ridicat la înălţimea unui patriotism adevărat.

Secolele ce s-au scurs au găsit, de multe ori, poporul evreu în grele situaţii, în momente istorice dureroase, dar a fost mântuit prin sabia eroilor şi luminile învăţaţilor.

„Gheula", această mântuire, a fost precară, unilaterală, uneori religioasă, alteori politică sau culturală. Şi în Diaspora, de câte ori strămoşii noştri s-au găsit în primejdie, graţie evenimentelor din afară şi, mai ales, mulţumită evoluţiei dinăuntru, au putut „evita dezastrul dispariţiei din istoria omenirii". Adevărata formă a mântuirii este aceea compusă din momente spirituale şi practice bazate pe o înălţare sufletească, cu un caracter religios şi cultural. Pe când celelalte forme ale mântuirii sunt, după *Talmud,* simbolizate în cele patru cupe întrebuinţate în serile de Pesah, ultima formă, care e sintetică, despre care un mistic modern ar zice că e simbolizată în cupa denumită după profetul Eliahu.

Se înţelege că mulţi dintre coreligionarii noştri n-au recunoscut încă adevărul unei mântuiri înzestrate cu un caracter atât spiritual, cât şi practic, fiindcă munca grea pe care evreul o depune în lupta pentru trai, îl îndepărtează de multe ori de la izvorul vieţii sufleteşti. Este datoria noastră de a căuta un mijloc pentru a nu ne da în lături din cauza dificultăţilor. *Tora* ne arată calea, povestindu-ne că Dumnezeu, revelându-se lui Moise, eroul sărbătorii de Pesah a pomenit numele patriarhilor Avraam, Isac şi Iacob (*Exod* 1.6 V.3), arătând, prin aceasta, că fundamentul adevărului iudaic este iubirea neamului şi a tradiţiei înrădăcinate în viaţa patriarhală.

Marele comentator Raşi adaugă la pasajul biblic, ca explicaţie, că cei trei strămoşi sunt patriarhii, ceea ce s-ar înţelege de la sine. Cu aceasta Raşi a voit poate să ne aducă aminte că *Talmudul* a declarat că numai cei trei strămoşi au dreptul la titlul de patriarhi şi nu ceilalţi tribuni ai triburilor; nici străbunul preoţilor, nici fondatorul dinastiei lui David. *Talmudul,* care a ştiut să preţuiască particularitatea triburilor evreieşti şi, desigur, că n-a voit ca un trib să-şi jertfească menirea sa istorică, a proclamat pe strămoşii tuturor triburilor evreieşti ca patriarhi, învăţându-ne astfel că atât unitatea neamului evreiesc, cât şi păstrarea intactă a individualităţii tuturor grupurilor istorice e un drept sacru pentru toţi.

Ştiinţa cunoaşte trei feluri de unităţi: O unitate *mecanică,* în care părţile sunt una lângă alta, menţinându-se prin ajutorul unei forţe exterioare; unitatea *chimică,* care este o unire a unor elemente ce trec unul în altul, transformându-se într-un element nou, şi unitatea *organică,* care lasă părţilor natura lor specială, formând un tot armonic. În ce ne priveşte pe noi, evreii, nu e destul să fim o unitate *mecanică,* care se menţine printr-o putere externă, care e ura duşmanilor, nu e destul să stăm unul lângă altul, fără să simţim, unul pentru altul; nu putem tinde la o simplă contopire *chimică,* prin care imaginea atât de variată a vieţii noastre ar pierde din bogatul colorit. Idealul nostru trebuie să fie o unitate *organică,* cu variaţie în culori, cu o diferenţiere istorică, purtând totuşi pecetea spiritului unei iubiri care înfrăţeşte. Trebuie să ne amintim că cei trei patriarhi, atât de diferiţi în concepţia lor despre viaţă, sunt aştrii care luminează acelaşi firmament al întregului iudaism. Pe această cale putem ajunge la o adevărată mântuire.

Un mântuitor ştiinţific al iudaismului a putut fi Moşe ben Maimon, care este născut în ajun de Paşte, fiindcă Maimonide a unit în spiritul său universal, întregul iudaism cu toate manifestările lui. Acest „învăţător al celor rătăciţi" trebuie să ne fie călăuză, pentru a realiza visul profetic al unei mântuiri sufleteşti.

Dacă rabinul Iosif Caro, care a murit la 13 Nisan, a căutat să ridice un templu iudaismului religios în opera sa *Şulhan Aruh*, el a visat în mod cabalistic spiritul *Mişnei,* adică spiritul învăţăturii noastre, care l-a înzestrat cu puterea măiestriei.

Spiritul iudaismului să fie şi conducătorul nostru!

Din vol. „Iudaismul" (Editura Hasefer)

Seri de Seder în comunităţile din ţară

Serile de *Seder* au fost celebrate în toate comunităţile din ţară. În comunităţile mari (Iaşi, Timişoara, Arad, Oradea, Botoşani, Bacău, Braşov, Craiova, Galaţi, Ploieşti, Cluj - ultima dintre ele avându-l, anul acesta, ca invitat de onoare pe *Norman Manea*), comunităţi unde există restaurante rituale, formaţii corale, unele - cunoscute în ţară şi străinătate, cursuri de Talmud Tora cu *melamdim* experimentaţi, *Seder*-ele colective s-au derulat cu întreaga amploare cerută de sărbătoarea gravă, de mare forţă educativă, încărcată de simboluri etice, filosofice, care este Pesah. Ceea ce nu înseamnă că, în comunităţile mijlocii şi mici, în obşti, ba chiar în localităţi unde trăiesc doar câţiva evrei, nu s-a simţit că e Pesah. Pricepute gospodine, membre ale comunităţilor, au pregătit tot ce trebuie pentru ca filmul *Seder*-ului să se desfăşoare aşa cum scrie în *Hagada şel Pesah*: cu *mesader*-i (în multe cazuri, ei au fost chiar preşedinţi de comunităţi), *Ma ništana...* - cele patru întrebări puse de cei mai tineri dintre membrii comunităţilor respective -, întreg ritualul amintind epopeea eliberării noastre din robia egipteană, cu perspectiva vremurilor mesianice, metaforic exprimată prin *Had Gadia* şi paharul cu vin pregătit pentru *Eliahu Hanavi*. Dar – mai ales – a existat, pretutindeni, sentimentul de conexiune la marea familie: poporul evreu. Vom reveni.

„MA NIŞTANA, HALAILA HAZE?"

„Călătoria", pe care am parcurs-o şi în acest an, aşa cum o cer cărţile sfinte, ca şi cum noi înşine ne-am fi eliberat din robie, - al cărei ghid-*mesader* a fost Rabinul *Şlomo Sorin Rosen*, la *Seder*-ul de Pesah 5768, de la Centrul Comunitar Evreiesc din Bucureşti - a început cu o parabolă. Cum a ajutat „Paşaportul din Munkács" - un petic de hârtie albă, udă de lacrimi, „eliberat" de Munkávicer Rebe - unui evreu sărman să ajungă la destinaţie. A fost, poate, o traducere metaforică a Psalmului 126, „Cei ce seamănă cu lacrimi, cu bucurie vor secera": cântec care, mai târziu, pe parcursul *Seder*-ului, a fost interpretat de prim cantorul *Iosif Adler*, coriştii Templului Coral, tineri evrei din formaţii corale bucureştene. A fost o uvertură din care n-au lipsit *Hag Pesah Sameah*, urarea transmisă de Marele Rabin *Menachem Hacohen,* şi succinta punere în temă a semnificaţiilor sărbătorii, naţionale şi universale, făcută de preşedintele F.C.E.R., dr. *Aurel Vainer*: actul nostru de naştere ca naţiune, prima victorie a sclavilor cunoscută în istorie, trecerea la statutul de om liber, care a permis primirea, în deşert, a primului cod de etică dăruit nu doar poporului evreu ci şi întregii umanităţi: *Decalogul*. Fiecare din elementele introductive au sporit receptivitatea evreilor şi a numeroşilor prieteni neevrei – personalităţi ale vieţii socio-culturale, oameni ai Bisericii, parlamentari, diplomaţi - prezenţi la *Seder*, pentru întreaga simbolistică a derulării sale: ordinea domnind asupra dizarmoniilor lumii, rememorarea, pentru adulţi, şi descoperirea pentru copii (Pesah are, de altfel, un pronunţat caracter educativ) a tot ce înseamnă robie, a tot ce înseamnă libertate. A fost vorba de: ● simbolistica gastronomică cu trimiteri filosofice, de pe platoul tradiţional (*cheara* de Pesah) ● cele patru întrebări, „*Ma ništana, halaila haze*?" – prin ce se deosebeşte această noapte de celelalte nopţi ale anului? - alegorii ale raportării evreilor la tradiţie, de-a lungul timpului: practicarea ei, ateismul, neştiinţa, ignoranţa -, întrebări citite de preşedintele, vicepreşedintele, secretarul general, fostul preşedinte interimar ai F.C.E.R., dr. *Aurel Vainer*, ing. *Paul Schwartz*, ing. *Albert Kupferberg*, av. *Iulian Sorin* ● nemuritoarele cântece de Pesah, *Daieinu, Adir Hu, Ehad Mi Iodea, Had Gadia*, „mulţumesc"-ul nostru faţă de Dumnezeu, care ne-a scos din robie „cu mână puternică şi braţ întins", supremaţia perpetuă a vieţii; ● perspectiva vremurilor mesianice, vizibilă prin metafora celui de-al cincilea pahar, destinat lui *Eliahu Hanavi*, vestitorul lor. Momentele grave au fost contrapunctate de clipe de destindere: tradiţionalul „furt" al *aficoman*-ului, „negociat", apoi, spre returnare. În final, Rabinul *Şlomo Sorin Rosen* a mulţumit tuturor care, din umbră, au asigurat buna desfăşurare a Sederului: organizatorilor, coriştilor, echipei de meşteri culinari.

În ultima zi de Pesah, ne-am exprimat recunoştinţa faţă de cei care ne-au dat viaţă, ne-au crescut, ne-au educat, ne-au înconjurat cu iubire, fiinţând în noi cât timp suntem. A fost ruga de *Izkor*, pentru odihna sufletelor lor, mod de a arăta că ei sunt împreună cu noi în marile momente de spiritualitate ale vieţii evreieşti. Recunoştinţa noastră s-a îndreptat şi înspre cei care şi-au dat viaţa în războaiele de apărare ale Israelului modern, pentru dreptul său la existenţă statală suverană.

IULIA DELEANU

Al IV-lea Simpozion „Acad. Nicolae Cajal“

„O şcoală de gândire se aseamănă cu formarea unei perle... O şcoală de gândire include însă şi sufletul...“ (Acad. N. Cajal)

Între 26-28 martie a.c., a avut loc al IV-lea Simpozion „Acad. Nicolae Cajal“, organizat de Fundaţia ce poartă numele savantului, şi de Institutul de Virusologie. În trei zile au fost prezentate zeci de comunicări ştiinţifice din domeniul virusologiei, al imunologiei transplanturilor, dar şi al altor discipline medicale. A fost rezervat şi un spaţiu destinat evocării profesorului care a condus câteva decenii Institutul de Virusologie. La această sesiune de evocare a acad. Nicolae Cajal au luat cuvântul, în faţa unei asistenţe numeroase, acad. *Ionel Haiduc*, preşedintele Academiei Române, prof. dr. *Irinel Popescu*, acad. *Laurenţiu Popescu*, acad. *Victor Voicu*, acad. *Virgiliu Constantinescu*, acad. *Răzvan Theodorescu*, prof. dr. *Costin Cernescu*, dr. *Adrian Barbu*, dr. *Irina Cajal-Marin*. F.C.E.R. a fost reprezentată de ing. *Paul Schwartz*, vice-preşedinte, şi de dr. *José Blum*, consilier. Publicăm în această pagină fragmente din cuvântările rostite.

Acad. IONEL HAIDUC

Un nume care a rămas în memoria Academiei

Nicolae Cajal este un nume care a rămas în memoria Academiei prin prestaţia sa, prin caracterul său şi prin modestia lui. Nu cunosc un alt membru al Academiei care să se fi bucurat de atât respect, lui i se cerea sfatul, era iubit şi ascultat. Academicianul Nicolae Cajal este o personalitate demnă de cinstirea noastră, el a lăsat o amprentă asupra Academiei, a ceea ce trebuie să însemne titlul de academician.

Acad. VICTOR VOICU

„Persoana piere, lucrul rămâne“

Numai timpul ne ajută să ne detaşăm, să evaluăm şi să preţuim la adevărata valoare oamenii şi faptele lor şi probabil că acesta e preţul. Trecerea în nefiinţă a profesorului Cajal ne-a dat de asemenea dimensiunea pierderii în plan uman şi spiritual. Ne-a rămas o profundă frustrare, iar dragostea pe care i-am purtat-o rămâne singura legătură cu cel care a fost academicianul Cajal.

M-am întrebat adesea de ce ne preocupă şi ne marchează atât de mult lipsa dintre noi a academicianului Cajal? Pentru că a reprezentat pentru noi şi pentru mediul nostru un reper moral şi comportamental la care am vrea (sau ar trebui) să ne raportăm, un om pe care fidelitatea faţă de principii, respectul faţă de om, faţă de colegi, faţă de înaintaşi şi de urmaşi, *gândul bun şi vorba bună* îl caracterizau. „Cel care iubeşte oamenii este întotdeauna iubit; cel care respectă oamenii este întotdeauna respectat de oameni“ (Meng Tsen).

Acad. N. Cajal nu a fost numai un om de ştiinţă cu un mare rafinament al gândirii ştiinţifice, nu numai un om de cultură şi un umanist strălucit... a fost omul care a definit şi stabilit repere într-o lume frământată şi aflată adesea pe un drum fără modularea traiectoriei. „Persoana piere, lucrul rămâne“ („Eriptur persona, manet rest“: Lucreţiu - „De rerum natura“).

Acad. LAURENŢIU POPESCU

I-am fost student...

Nu m-am pregătit să vorbesc, am fost luat prin surprindere de invitaţia de a urca la microfon. Pot să va spun că *i-am fost student*. Nu îmi aduc aminte de vreun profesor care să îmi fi spus: „Eşti ca şi copilul meu“.

Acad. VIRGILIU CONSTANTINESCU

„O imensă disponibilitate de a-i asculta pe oameni“

A trecut un alt an, dar parcă a fost ieri când, în 2004, cu durere şi tristeţe, ne-am despărţit de omul excepţional care a fost academicianul Nicolae Cajal. Ştiu că fiecare dintre dumneavoastră, care sunteţi prezenţi astăzi, la această ceremonie - şi mulţi alţii, nu numai din România, dar şi de pe toate continentele -, v-aţi intersectat viaţa cu aceea a lui Nicuşor Cajal, profesional, uman sau într-un moment de cumpănă, când aţi avut nevoie de un sfat sau de un sprijin. Vorbim de o viaţă relativ îndelungată, trăită complex de către o personalitate deosebit de complexă. Dar imaginea personalităţii academicianului N. Cajal a rămas în mintea fiecăruia legată de OMUL Cajal. Omul Cajal a însemnat bunătate, blândeţe, înţelepciune. Într-adevăr, a avut o imensă dragoste pentru semenii săi, o mare blândeţe şi o înţelegere profundă pentru problemele şi aspiraţiile celor din jurul său. A fost un minunat şi fidel prieten. Omul Cajal a avut o imensă disponibilitate de a-i asculta pe oameni şi a-i înţelege, de a-i sfătui, găsind soluţii şi căi de rezolvare pentru dificultăţile omeneşti mici şi mari. Omul Cajal a avut umor, un umor care ne-a încălzit inima şi ne-a descreţit frunţile. Omul Cajal ilustrează omul complet, inclusiv ca soţ şi tată.

Memoria sa va rămâne vie în minţile tuturor celor ce au avut fericitul privilegiu de a-l fi întâlnit, de a fi colaborat sau fie şi numai au beneficiat de sfatul şi de sprijinul lui.

Acad. RĂZVAN THEODORESCU

„A fost unul care, el singur, putea reabilita noţiunea de om“

Voi începe puţinele mele cuvinte cu o mărturisire: Nicolae Cajal a însemnat pentru mine, de-a lungul unor bune decenii, o fiinţă mai apropiată decât cele mai apropiate rude, un prieten mai bun decât cei mai buni colegi cu care am împărţit, într-o viaţă destul de plină, binele şi mai puţin binele. Dacă ar fi să folosesc o sintagmă care, în orice alt caz ar putea să pară demodată, dar care aici şi numai aici este adevărată, a fost unul care, el singur, putea reabilita noţiunea de om. Iar faptul că i-am putut fi uneori aproape rămâne un privilegiu al vieţii mele. El şi admirabila sa Bibi Cajal au însemnat pentru noi o miraculoasă pereche coborâtă parcă de pe altă planetă, a inocenţei, pentru care generozitatea fără limite părea să fie singura lor menire, pentru care dorinţa să disemineze binele în jurul lor, *chiar acolo unde nu era loc pentru el*, părea o lege a existenţei [...]. În a doua zi după decembrie 1989, Nicolae Cajal a continuat să fie un reper de moralitate, un punct de sprijin cert într-o lume de elastic oportunism. Nu a dat înapoi de la îndatoririle grele - a fost senator în primul parlament postdecembrist, refuzând - puţini o ştiu - salariul; nu a ocolit complicaţiile unei vice-preşedinţii a Academiei, acolo şi atunci când cuvântul său cântărea greu în descurajarea unor vorbitori care îşi descopereau merite ştiinţifice ascunse, eventual în iluzorii disidenţe, demn urmaş al lui Marcu Cajal, distinsul medic venit din comunitatea mozaică.

Şi numai cine l-a văzut în întruniri oficiale - în cursul unei vizite prezidenţiale în Israel, unde Nicolae Cajal era centrul atenţiei, ori într-o şedinţă cu uşile închise, pregătitoare a aderării României la NATO, unde contribuţia sa era ascultată cu atenţie în rezolvarea unor probleme complexe, deloc uşoare - poate înţelege prestigiul lui Nicolae Cajal pe plan internaţional şi cât de mult a onorat acest om ţara sa, România, şi poporul ei, poporul român [...]. Să nu uităm şi să mărturisim că Nicolae Cajal a luminat cu fiinţa sa multe din clipele noastre. Astăzi, când el nu mai este printre noi, te întrebi uneori cum ar fi reacţionat profesorul, ce ar fi spus, cu umor încântător, unor enormităţi ale prezentului, el, cel care visa normalitatea, cel care dorea numai linişte şi bucurii pentru ai săi.

Prof. dr. IRINEL POPESCU

Fondatorul şcolii româneşti de imunologie

Influenţa personalităţii academicianului Nicolae Cajal asupra medicinei româneşti a fost imensă şi poate fi resimţită astăzi în nenumărate feluri, unele dintre ele chiar nebănuite. Deoarece am organizat, în cadrul Simpozionului „Nicolae Cajal“, o sesiune de imunologie de transplant, precum şi ca preşedinte al Asociaţiei transplantologilor din România („Romtransplant“), îmi permit să descopăr în faţa dumneavoastră una dintre faţetele omului de ştiinţă Nicolae Cajal la care poate unii nu s-ar fi gândit. Într-adevăr, dată fiind importanţa fundamentală a proceselor imunologice în reuşita transplantului de organe şi ţesuturi, se poate spune, pe bună dreptate, că profesorul Cajal, fondator al şcolii româneşti de imunologie, este unul dintre cei care au contribuit la succesele de azi ale transplantului românesc.

Elevii profesorului Cajal s-au răspândit în toată lumea. Cu permisiunea dvs., am să citesc fragmente din două mesaje primite din Statele Unite: ● *„...Rândurile mele modeste se alătură omagierii dvs., invocând nu numai o bună parte a biografiei mele afective, cât şi calitatea de ucenic declarat şi, mai ales, prezenţa în conştiinţele noastre a Omului, Savantului, Profesorului, Mentorului, Cetăţeanului şi Prietenului nostru şi al dvs. deopotrivă, Nicolae Cajal... Evidenţiez astfel o serie de calităţi ale personalităţii sale care l-au definit ca un adevărat şi căutat Mentor al multor generaţii de tineri cercetători“* (Luminiţa Turcanu Pricop - Universitatea de Medicină Weill Cornell, New York) ● *„Profesorul Cajal a fost un pilon important al ştiinţei şi învăţământului biomedical din România, care a realizat nu numai importanţa consolidării bazelor ştiinţifice şi profesionale existente, dar şi a modernizării biomedicinei româneşti (de exemplu, imunologia ca ştiinţă fundamentală, dar şi ca specialitate clinică). În acest sens, a pus mare accent pe pregătirea tinerei generaţii (a noului val), pentru care a avut o grijă şi o dedicaţie deosebite. În plus, a dat dovadă de înalt profesionalism, dublat de înţelegere şi grijă pentru colaboratori. Oricând a fost dornic să promoveze calitatea cunoaşterii în ştiinţă, dar şi gata să ajute omul în probleme personale“* (Diana Meteş - Universitatea din Pittsburgh).

În amintirile mele despre profesorul Cajal revine întotdeauna imaginea acelei zile de început de octombrie, când, de ziua lui de naştere, profesorul ne primea acasă, în strada Anton Pann, pentru a-i ura „La mulţi ani“ şi pentru a participa la o adevarată sărbătoare a tuturor celor care îl iubeau. Retrăiesc şi azi aceleaşi emoţii de atunci, ca şi când ar trebui să merg şi să-l întâlnesc din nou pe Profesor.

În încheiere, aş vrea să spun că nivelul ştiinţific deosebit de ridicat al acestei manifestări reprezintă cel mai potrivit omagiu pe care îl putem aduce personalităţii profesorului Nicolae Cajal.

Recunoştinţă, afecţiune, neuitare

Omagierea memoriei preşedinţilor B'nai B'rith: prof. univ. dr. MARCU CAJAL z.l. şi acad. prof. dr. NICOLAE CAJAL z.l.

Intrată în tradiţie, sărbătorirea zilelor de naştere ale membrilor B'nai B'rith România - de data aceasta, ei au fost dr. *Irina Cajal* şi *Iosif Cotnăreanu* - a avut, la reuniunea din 16 aprilie a.c., conotaţii speciale. Aceasta fiindcă, invitaţi de onoare au fost fiica Irinei, *Cathrine*, şi cei doi nepoţi. Fiindcă, în ciclul medalioanelor „omul şi opera“ consacrate preşedinţilor B'nai B'rith România, a fost omagiată memoria bunicului şi tatălui *Irinei*: prof. univ. dr. *Marcu Cajal* z.l. şi acad. prof. dr. *Nicolae Cajal* z.l. - ultimul preşedinte al Forumului, a cărui activitate a fost interzisă în anii totalitarismului şi, respectiv, primul preşedinte de după '90, care l-a reactivat. A fost o impresionantă manifestare de recunoştinţă, afecţiune şi neuitare, cu zeci de vorbitori, a unor medici de renume, creatori de şcoală, oameni ai Cetăţii şi oameni de omenie, care au trăit pentru bucuria facerii de bine. Relatarea – în numărul viitor al revistei.

Dr. IRINA CAJAL-MARIN

Elogiu Omului

Moştenitor al unei importante tradiţii intelectuale şi profesionale, Nicolae Cajal vine în lumea ştiinţei româneşti nu numai cu pasiunea tinereţii, ci şi cu şansa de a fi trăit într-o casă plină de cărţi, de a fi crescut în spiritul respectului faţă de valorile autentice ale societăţii româneşti, dar nu în cele din urmă beneficiarul unei experienţe sociale remarcabile, câştigată de doctorul Marcu Cajal la Curtea Regală, dar şi în casele oamenilor necăjiţi din mahalalele bucureştene.

Pasiunea de a servi viaţa şi omul este poate cel mai de preţ lucru în casa în care încerc să păstrez la loc de cinste memoria părinţilor mei şi imaginea unei lumi de personalităţi şi personaje care au făcut nu numai istoria, ci şi prezentul acestei ţări.

A existat în viaţa tatălui meu un travaliu de zile şi nopţi pentru a înfiinţa un post de cercetător în institut, o catedră sau a veni în ajutorul unui coleg care este la o răscruce de viaţă. Se scrie astfel o cronică bogată în binefaceri, ctitoriri de instituţii şi de oameni pe care doar martorii ar putea-o reconstitui şi care, în final, înseamnă o operă socială a cărei valoare mi-e greu să o estimez acum... Şcoala de medicină românească a cultivat nu doar competenţa şi excelenţa, ci şi respectul faţă de demnitatea şi identitatea persoanei. Aşa se explică de ce, la vârsta senectuţii, tata credea că este vremea să dea societăţii cât mai mult din experienţa acumulată şi devenea, în contextul de după 1990, mai activ pe plan civic. Lucra cu o dăruire uriaşă, având contribuţii pe toate planurile, de la integrarea României în NATO la creşterea calităţii asistenţei sociale pentru evrei sau la gestionarea problemei etnicităţii în România. Experienţa tatălui meu nu e deloc un unicat, ci o regăsim la numeroase personalităţi din lumea medicală.

Poate că este vremea, pentru a nu pierde acest imens tezaur de experienţă ştiinţifică şi umană a *lumii medicale româneşti*, să ne aplecăm asupra lui şi să îl întoarcem acelui imens donator-beneficiar care este societatea românească, aflată azi mai mult ca oricând la răscruce de opţiuni, în căutare de modele. Aşadar, fiecare întoarcere la memoria şi lucrările tatălui meu îşi propune să fie un îndemn la păstrarea şi valorificarea acestui patrimoniu discret, de care avem nevoie nu doar sub aspect strict disciplinar, ci şi ca societate.

Vă mulţumesc tuturor celor care aţi contribuit şi veţi contribui la acest demers pe care, în memoria părinţilor mei, dar şi a tuturor personalităţilor pe care am avut şansa să le întâlnesc în casa noastră, am putea să îl punem sub un generic nobil: *Elogiu Omului*.

Printre colaboratorii apropiaţi ai profesorului Nicolae Cajal pe care dr. Irina Cajal a ţinut să îi numească, mulţumindu-le pentru prietenia lor, s-au numărat: prof. dr. *Irinel Popescu*, acad. *Laurenţiu Popescu*, prof. univ. dr. *Nelu Sinescu, Dana Safte, Ştefănel Constantinescu, Costică Popa, Cleo Roşculeţ, Berta Brătucu, Florin Popescu, Simona Soare, Simona Ruţă*, prof. dr. *Puiu Stoian*.

„AM EHAD – LEV EHAD“

ŞASE LUNI DE ACTIVITATE A JCC BUCUREŞTI

De câte ori vine în România, *Jerry Spitzer* învârte puţin roata istoriei cu aproape un secol – ce înseamnă un secol în acest imens carusel ?! – oprindu-se în micul univers patriarhal din care descinde: Târgu Lăpuş. Tatăl lui s-a născut în acest *stetl*, de unde, adolescent fiind, a plecat în America, luându-l în suflet şi transmiţând bagajul sufletesc urmaşilor urmaşilor lui. O parte din rude au rămas la Dej, de unde au fost deportate la Auschwitz. Pentru cine nu ştie, trebuie spus că lui Jerry Spitzer, vechi prieten al comunităţii noastre, consultant în probleme de management al JOINT-ului, preşedintele Confederaţiei Mondiale a Centrelor Comunitare Evreieşti, familiei sale şi Fundaţiei Spitzer i se datorează, în bună parte, înfiinţarea, în urmă cu şase luni, a Centrului Comunitar Evreiesc (J.C.C. – în engleză) din Bucureşti. O fericită coincidenţă a făcut ca cele şase luni de existenţă a Centrului să se împlinească odată cu vârsta majoratului religios a nepotului lui Jerry Spitzer, *Jacob*. Aşa se face că întreaga *mişpuhă – mişpaha* – familie a venit în România pentru a participa la sărbătorirea de la Bucureşti, urmând să facă Bar Mitva lui Jacob la Dej. Sărbătorirea a însemnat nu numai bilanţ, ci şi regăsire. Regăsire, pentru familia Spitzer, a comunităţii de baştină - dragoste constantă, în spiritul căreia şi-a educat copiii copiilor lui. Cum ne-am bucurat noi? Am lăsat glasurile copiilor de la Corul J.C.C. „Beit Habubot”, s-o spună. Suntem *Am Ehad – Lev Ehad*; un singur popor – un singur suflet. Iar sala plină, fremătând de viaţă a JCC-ului, a reconfirmat că *Am Israel Hai* – Poporul lui Israel trăieşte. Printre participanţi – lideri ai F.C.E.R., C.E.B., B'nai B'rith, A.S.R., A.E.R.V.H., mulţi evrei şi prieteni ai lor bucureşteni, mult tineret. Evenimentul, moderat de *Erwin Şimşensohn*, a fost deschis de preşedintele F.C.E.R., dr. *Aurel Vainer*, care a făcut un succint istoric al metamorfozelor edificiului, din totdeauna casă a evreilor din Capitală, devenită acum „Centru Comunitar Evreiesc multimedia, modern şi model”. Rapiditatea cu care a fost pus în funcţiune şi rezultatele pe măsura aşteptărilor s-au datorat fondurilor venite din partea Fundaţiei Spitzer, contribuţiei F.C.E.R. şi a JOINT-ului, atractivităţii JCC prin activităţi culturale, educaţionale, sportive, existenţei lui *dus pintolă id* – fărâmei de evreitate fiinţând în sufletele tuturor celor care s-au apropiat, şi datorită Centrului, de comunitate. Ca unul care a avut prilejul să-l cunoască îndeaproape, în ultimii nouă ani, pe Jerry Spitzer, Marele Rabin *Menachem Hacohen* şi-a exprimat admiraţia pentru ideile sale novatoare, a binecuvântat cu binecuvântarea *cohanim*-ilor pe *Jerry* şi pe *Linda Spitzer*, şi a lansat ideea de a dărui cărţi cuprinzând texte sacre, în ebraică, existente în România, tinerilor evrei din S.U.A., care devin Bar Mitva. Prima concretizare: darul făcut soţilor Spitzer pentru nepotul lor. Reprezentantul JOINT-ului în România, directorul JCC, *Israel Sabag*, a vorbit despre sute de evrei neafiliaţi comunităţii care au găsit calea spre ea, graţie Centrului, truda de zi cu zi a profesioniştilor de la JCC, entuziasmul voluntarilor, sprijinul conducerii F.C.E.R. Apoi a lăsat imaginile „din viaţa JCC” să vorbească singure: Vechi membru al marii familii - JOINT, *Jerry Spitzer* a evocat cu emoţie: • misiunea JOINT-ului dedicată celor trei r – *rescue* (salvare din situaţii grele), *relief* (alinare a suferinţelor), *renewal* (reînnoire spirituală) ; • momentul în care a intrat în actuala clădire a JCC, acum aproape 30 de ani; • cooperarea excelentă cu preşedintele F.C.E.R., dr. *Aurel Vainer*, cu Marele Rabin *Menachem Hacohen*, cu liderii zonali ai JOINT-ului, *Jorge Diener*, Israel Sabag. Fiul lui Jerry, tatăl lui Jacob, *Jeffrey Spitzer*, a pus accentul pe afecţiunea specială între bunici şi nepoţi, exemplificând-o cu o scenă din propria-i copilărie, în care iubirea pentru nepot a bunicului, în memoria căruia a fost înfiinţată Fundaţia Spitzer, este un sinonim pentru dragoste plus voinţă de dăinuire şi împlinire prin urmaşi. Directorul zonal al JOINT-ului, *Jorge Diner*, şi-a manifestat încrederea că „vasul” JCC va continua să navigheze şi în viitor cu aceeaşi forţă, simţind în spate luminile trecutului interbelic, umbrele celor 50 de ani de totalitarism în România, conştient că visul unei comunităţi care se bucură de viaţă poate deveni realitate. Grupul de dansuri israeliene „Hora”, formaţia de klezmeri „Simha”, condusă de *Radu Captari*, şi cunoscutul cântăreţ de muzică folk, *Nicu Alifantis*, au adăugat lumină luminilor din sală şi luminilor din suflete.

IULIA DELEANU

JCC BUCUREŞTI

„Bereshit”, sesiunea a doua

Cea de-a doua sesiune „Bereshit” – al cărei conferenţiar a fost profesorul Avigdor Shinan, de la Universitatea Ierusalim – a prilejuit pentru participanţi întâlnirea cu lumea vastă a Talmudului, cu esenţa dialogului şi cunoaşterii ce pot fi depistate în cuprinsul acestei lucrări esenţiale pentru evreime. Spaţiu al dialogului democratic, în care opinia majoritară câştigă mereu, Talmudul prezintă toate unghiurile şi punctele de vedere din care sunt abordate diferite subiecte. Aşa cum sublinia vorbitorul, toate aspectele vieţii se regăsesc în cuprinsul acestei Cărţi, al cărei studiu deschide „gustul pentru înţelepciune” al celui ce o lecturează.

Podul Mării Negre, ţărmul din Bulgaria

„Ţărmul Mării Negre, Bulgaria, distracţie maximă, prieteni vechi, cunoştinţe noi, lectori apreciaţi, o temă principală actuală: ludaismul şi Ecologia, petreceri, *Kabbalat Shabat* special, toate, alături de 350 de tineri din şase ţări”. Dacă sună tentant această chemare adresată tinerilor de organizatori, înţelegeţi, probabil, de ce *Black Sea Gesher* a devenit unul dintre evenimentele pe care participanţii din România nu vor să le rateze. Între 15 şi 18 mai, malul bulgăresc al Mării Negre va cunoaşte bucuria specifică acestul program.

Pesah la JCC

Fiecare grupă de vârstă a avut, cu prilejul sărbătorii de Pesah, programul potrivit. Cei mici au putut asimila prin jocuri interactive şi poveşti semnificaţia acestui eveniment esenţial în naşterea poporului evreu. Masa comună, tradiţională, a îmbrăcat, de asemenea, stilul nou şi special al JCC.

Lectură plăcută!

Ne-am obişnuit cu broşurile de program realizate într-o manieră grafică modernă de echipa JCC. În luna aprilie, am fost surprinşi, însă, de apariţia unui Newsletter – coordonat de directorul de programe JCC, *Dalia Golda* – material ce cuprinde articole, opinii ale participanţilor, interviuri şi o sumedenie de poze sugestive de la activităţile centrului.

Oneg Shabat prefaţând Seder Pesah

JCC Bucureşti a primit Şabatul dinaintea sărbătorii de Pesah, printr-un eveniment special. Povestiri legate de semnificaţia acestei celebrări şi concursuri cu premii oferite pe loc au animat atmosfera acestei seri speciale. Cei aproape o sută de participanţi au fost de această dată întâmpinaţi într-un cadru special decorat, amintind de etapele pe care le-a avut de parcurs poporul evreu de la sclavie la libertate, din Egipt în Ţara Promisă.

JCC - Centrul Comunitar Evreiesc - spaţiul diversităţii asumate

„Cine este evreu?” este o întrebare care a frământat în diverse perioade pe cei ce fac parte din această etnie-religie, dar şi pe cei din afara sa. Creaţi ca naţiune prin asumarea monoteismului, prin Legământul cu Unicul Dumnezeu, poporul evreu cunoaşte diversitatea umană pe care orice grupare de indivizi o are. Când privim societatea israeliană, spre exemplu, ceea ce uimeşte, dar şi atrage, este paleta impresionantă de fizionomii, de limbi vorbite, de culturi „importate”. Fiecare îşi poate exprima personalitatea şi iudaitatea în felul său, fără îngrădiri din partea altora.

Acest climat de respect pentru celălalt încearcă să îl impună - aşa cum afirma directorul de programe al JOINT pentru România, *Israel Sabag* - şi JCC BUCUREŞTI. Echipa – din care amintim pe *Dalia Golda* (director programe JCC) şi *Dana Vereanu* (coordonator programe tineret) - încearcă să aducă acest sens al diversităţii în toate proiectele ce iau naştere în acest centru. De la cei ce aparţin „vârstei de aur”, care poartă încă amintirea unei mari comunităţi, la descendenţi ai unor familii mixte şi tineri israelieni care studiază în România, cei ce răspund chemării JCC vin cu aşteptări dintre cele mai diferite. Unii vor să afle despre istorie şi religie, alţii despre tradiţii, alţii doresc să acumuleze cunoştiinţe de limbi străine, să facă sport sau să se distreze. Nu sunt puţini cei care vor să beneficieze de toate aceste programe! În esenţă, ele nu se exclud unele pe altele, dar introduc un drept fundamental... cel de a alege.

Cultura evreiască, ce s-a universalizat în ultimele milenii, are numeroşi simpatizanţi în România. Aceasta este o realitate, cunoscută nu doar la Bucureşti, ci şi în alte comunităţi. Şi acestora, celor interesaţi de valorile eterne ale ludaismului, li se adresează JCC BUCUREŞTI.

Ignoranţa duce la ură, pe când cunoaşterea duce la prietenie! Aceasta nu este o lege absolută dar, totuşi, valabilă în majoritatea timpului. Ceea ce nu cunoaştem ne sperie şi ne repugnă. JCC impune cunoaşterea ca esenţă a vieţii sociale. În acest sens, programe ca „Bereshit”, „Limmud” sau proiectele realizate cu alte grupări etnice din România reprezintă un pas esenţial în direcţia învăţăturii.

Educarea şi socializarea celor mici, familiarizarea lor cu tradiţia şi sărbătorile evreieşti este esenţială pentru cei ce organizează programele JCC BUCUREŞTI. Simbolurile noastre, poveştile despre *ştetl*-urile de odinioară şi despre viaţa evreiască din România sau din lume, conectarea permanentă la situaţia din Israel reprezintă puncte centrale ale existenţei cotidiene din cadrul acestui centru.

JCC BUCUREŞTI nu este o invenţie autohtonă! Centre comunitare există azi în întreaga lume, fiind un spaţiu de expresie şi învăţătură în timpul liber. Tentaţiile pe care viaţa urbană le oferă sunt imense, dar nici una nu beneficiază de atu-ul JCC. Creat de F.C.E.R. în colaborare cu JOINT, CENTRUL COMUNITAR EVREIESC BUCUREŞTI oferă şansa unei „familii lărgite”!

LUCIANA FRIEDMANN

RITA LEVY MONTALCINI
(Premiul Nobel pentru medicină în 1986)

Ajută-ţi singur creierul să nu îmbătrânească!

Rita Levi Montalcini s-a născut la 22 aprilie 1909, la Torino, în familia inginerului Adamo Levi şi a pictoriţei Adele Montalcini. A predat mulţi ani în Statele Unite, dar din 1977, a revenit în Italia. A fost distinsă cu Premiul Nobel pentru medicină în 1986. Publicăm un extras dintr-un interviu acordat unei reviste italiene în anul 2005.

- Cum veţi celebra împlinirea a 100 de ani?

- Nu ştiu dacă voi trăi până atunci, dar sărbătoririle nu îmi plac. Ceea ce mă interesează şi îmi place este ceea ce fac în fiecare zi.

- Nu sunteţi încă la pensie?

- Niciodată! Pensionarea distruge creierul. Multe persoane la pensie abandonează orice activitate. Asta distruge creierul şi îmbolnăveşte.

- Cum funcţionează creierul dvs.?

- Exact ca atunci când aveam 20 de ani! Eu nu constat nici o diferenţă în dorinţele mele, nici în capacităţile mele.

- Dar nu există o limită genetică?

- Nu. Creierul meu va avea curând o sută de ani... dar nu cunoaşte senilitatea. Corpul meu s-a ridat, e inevitabil. Dar nu şi creierul.

- Cum se poate asta?

- Noi ne bucurăm de o mare plasticitate neuronală: chiar dacă unii neuroni mor, cei care rezistă se reorganizează pentru a menţine aceleaşi funcţiuni... dar pentru asta trebuie să îi stimulezi.

- Ajutaţi-mă să o fac.

- Menţineţi dorinţele, activează creierul, fă-l să funcţioneze, astfel el nu va degenera niciodată.

- Şi voi trăi mai mult?

- Veţi trăi mai bine anii pe care îi veţi trăi, or, asta e important. Secretul e să rămâi curios, angajat şi să ai pasiuni.

- Pasiunea dvs. a fost cercetarea.

- Da, şi continuu să fiu pasionată.

- Aţi descoperit cum cresc şi se reînnoiesc celulele nervoase.

- Da, în 1942. Am numit această descoperire „factorul de creştere nervoasă" şi aproape o jumătate de secol am fost ingnorată în lumea ştiinţifică, până când a fost recunoscută descoperirea mea. În 1986, am primit pentru această descoperire Premiul Nobel.

- Există o diferenţă între creierul femeii şi cel al bărbatului?

- Numai în ce priveşte funcţiile cerebrale care sunt în relaţie cu emoţiile legate de sistemul endocrin. Dar în ce priveşte funcţiile cognitive, nu este nici o diferenţă...

În timpul fascismului, Mussolini a vrut să îl imite pe Hitler în persecutarea evreilor... a trebuit să mă ascund un timp. Dar nu am încetat activitatea de cercetare: am instalat un laborator chiar în dormitor... şi în vremea aceea am descoperit *apoptosa*, adică moartea programată a celulelor.

- De ce credeţi că există un asemenea procent ridicat de intelectuali şi oameni de ştiinţă la evrei?

- Excluderea socială a provocat la evrei activitatea intelectuală: poţi interzice orice, dar nu şi ce gândeşte omul. E adevărat că există multe Premii Nobel acordate evreilor...

- Nu v-aţi căsătorit, nu aţi avut copii...

- Nu. Am intrat în jungla sistemului nervos, am rămas fascinată de frumuseţea ei şi am decis să îi consacru toată viaţa, tot timpul meu.

- Vom ajunge vreodată să vindecăm Parkinson-ul, maladia Alzheimer, demenţa senilă?

- Să vindecăm...? Vom ajunge să frânăm, să întârziem, să minimizăm efectele tuturor acestor boli.

- Care este astăzi marele dvs. vis?

- Ca într-o zi să izbutim să utilizăm la maximum capacitatea creierului nostru.

- Ce aţi face dacă aţi avea iar 20 de ani?

- Dar asta şi fac! Îi ajut pe ceilalţi să se ajute pe ei înşişi.

ADA YONATH
Una dintre laureatele Premiului UNESCO–L'ORÉAL

L'Oréal este un brand ce nu mai are nevoie de prezentare. Este cunoscut de femeile din lumea întreagă pentru cosmeticele pe care le vinde în 130 de ţări, cu o cifră de afaceri de peste 17 miliarde de euro, anul trecut. Fiindcă este o marcă pentru femei, *L'Oréal* (al cărui acţionar principal este Ronald Lauder) a creat, împreună cu UNESCO, un premiu anual pentru cercetătoare, decernat câte unei singure laureate pentru fiecare continent. În 2008, una dintre cele cinci laureate, reprezentând Europa, este prof. *Ada Yonath*, de la Institutul Weizmann din Rehovot. Premiul individual este de 100.000 de dolari.

Interesant este faptul că cercetările prof. Ada Yonath au fost ani la rând tratate cu neîncredere de lumea ştiinţifică internaţională şi chiar de colegii ei din Israel. Ada Yonath şi-a consacrat toată cariera studierii structurii ribozomilor, o componentă complexă a celulei, care se ocupă cu reglarea producerii proteinelor. Ea a fost prima în lume care a obţinut cristalografia ribozomială, deşi lumea ştiinţifică considera la vremea aceea că o asemenea tehnică este imposibilă. Deşi mulţi nu o luau în serios la început, prof. Ada Yonath a obţinut, de-a lungul anilor, importante distincţii ştiinţifice naţionale: Premiul Israel şi Premiul Wolf, la care s-au adăugat alte 27 de distincţii ştiinţifice din străinătate. Ea este, totodată, singura cercetătoare israeliană membră a Academiei de Ştiinţe din S.U.A. În paralel cu activitatea de la Rehovot, Ada Yonath a condus 17 ani un centru de cercetări din Hamburg. Lucrările ei, astăzi consacrate internaţional, deşi desfăşurate în domeniul fundamental al biologiei celulare, au importante aplicaţii practice în dezvoltarea de antibiotice eficace împotriva noilor populaţii de microbi, tot mai rezistenţi.

De la ejectarea din avion la...
O premieră mondială: simulatorul medical

Amital Ziv (48) a realizat în adolescenţă visul oricărui tânăr israelian: a fost admis la aviaţia de vânătoare ca pilot. A învăţat pe simulator să se ejecteze din avion, să aterizeze cu motorul defect, în timp ce cabina lui era plină de fum şi învăluită de flăcări. După sute de ore de simulator şi zboruri de antrenament, Amital Ziv a devenit pilot. Când a ieşit din armată, a avut ideea de a prelua experienţa militară a antrenamentului pe simulator şi a o transfera în medicină. Rezultatul a fost apariţia „Centrului israelian pentru simulare medicală" (CISM), primul în lume de acest fel, devenit ulterior un model pentru centre similare din Statele Unite (la Mayo Clinic), Canada (la Universitatea McGill) şi ţări din America Latină. Pentru această inovare Ziv a primit, în 2007, Premiul Umanitar „Charles Bronfman" (100.000 de dolari).

Când intri în CISM, la Sheba, lângă Tel Aviv, te poţi trezi într-o încăpere plină de fum, în care urlă asurzitor sirenele salvării, focuri de armă automată răsună sacadat, manechine foarte realist realizate zac pe sol, cu sânge care le curge pe gură, oameni răniţi şi disperaţi trec pe lângă tine cerând ajutor... În altă cameră poţi întâlni un beţiv prăbuşit pe jos, cu sticla în mână, un medic care se străduieşte să extragă, pe stradă, copilul care se naşte înainte ca mama să fi putut ajunge la spital... „Noi putem reproduce orice situaţie medicală, de la o cameră de internare de urgenţă până la un câmp de luptă", spune Amital Ziv. De altfel, trebuie spus că, atunci când a avut loc războiul din Liban, toţi medicii care au plecat pe front au trecut printr-un stagiu la CISM. Simulările de aici folosesc atât 30 de actori special antrenaţi, cât şi aparatură electronică de vârf, oferind în total peste o mie de situaţii diferite pentru a antrena medicii în rezolvarea unor cazuri care se pot ivi în practică. Americanii, care ţin statistici aproape despre orice, consideră că anual în S.U.A. mor 98.000 de oameni ca urmare a erorilor medicale. „E uimitor, comentează Amital Ziv, este ca şi cum zilnic un Boeing 747 s-ar prăbuşi, plin cu pasageri". Iată de ce Institutul de Medicină din Washington recomandă adoptarea sistemelor din CSIM *în Statele Unite. Deocamdată, sute de doctori americani, canadieni,* italieni, guineeni, etiopieni şi chiar palestineni au făcut stagii în Israel, la CSIM. Iar în Israel, unde, din 2003, acordarea licenţei de practică pentru personalul medical de toate nivelurile impune teste la CSIM, peste 30.000 de cadre sanitare au trecut prin acest centru.

Amital Ziv este născut în Israel, într-o familie canadiană care a făcut Alia în 1949, are trei copii şi o soţie stomatolog.

Telefon pentru spioni

„Cryptone", acesta este numele, foarte sugestiv, al telefonului creat de o mică firmă electronică din Petah Tikva, la cererea Marinei italiene, care a vrut un telefon care să nu poată fi interceptat. Telefonul creat de israelieni criptează convorbirile, astfel încât nu pot fi nici descifrate şi nici măcar interceptate. Foarte repede, firma „Tikal Networks" a dezvoltat aplicaţiile telefonului inventat de ea. Unele adăugiri permit transmiterea de semnale codate pe liniile internetului. După cum explica preşedintele firmei „Tikal", Alex Argot, telefonul crează un fel de „gaură neagră" în comunicaţiile de pe Internet şi prin acest gol, ca printr-un tunel virtual, este expediat în sutimi de secundă mesajul, astfel că nimeni nu îl poate intercepta.

Calităţile descrise mai sus au făcut ca, în scurt timp, numeroase agenţii de securitate din Israel şi din alte ţări, ca şi autorităţile americane să se arate interesate de cumpărarea lui. Sistemul de criptare este valabil şi pentru conferinţe video, discuţii pe *Skype* şi *Messenger* ori *voice-mail*. „Tikal Networks" a elaborat de curând şi un sistem electronic care criptează convorbirile de pe telefoanele mobile, inclusiv SMS-urile, cu condiţia ca telefonul să fie dotat cu un dispozitiv *blue-tooth*.

1.000 de pagini pe minut

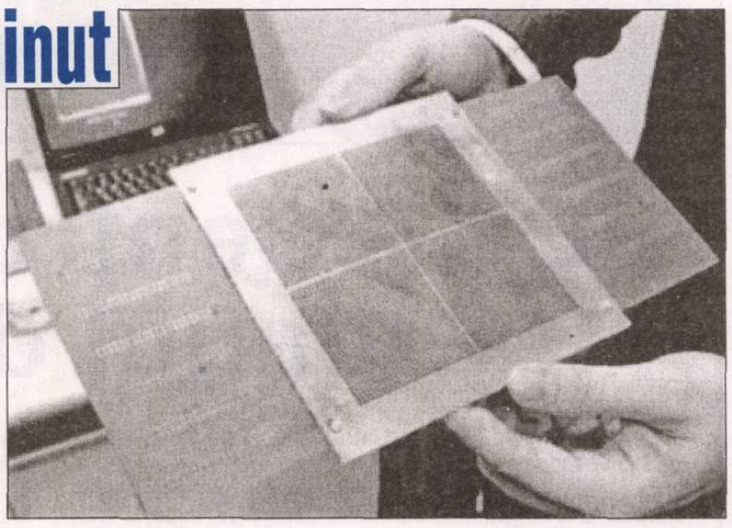

Imaginaţi-vă că editurile nu vor mai trage tiraje mari, ci doar exemplare de promoţie şi că, în timp ce vă duceţi la casă, într-o librărie, ca să plătiţi, vi se printează cartea dorită. Fiindcă acum se pot printa 1.000 de pagini într-un minut! Doi cercetători israelieni, *Moshe* şi *Nissim Einat*, de la Colegiul din Iudea şi Samaria, au inventat o tehnologie de printare cu totul nouă pe care au numit-o „Jetrix". Până acum printerele injectau cerneala pe hârtie printr-o singură duză, capul de injectare deplasându-se orizontal de-a lungul paginii. În procedeul „Jetrix" se realizează o matriţă de 12/12 cm, care are 53.200 de duze microscopice, cu câte un rezervor de cerneală legat la fiecare câteva duze. Astfel, textul este proiectat simultan pe întreaga pagină, nu mai există un cap de injectare mobil sau altă piesă în mişcare şi principiul de bază permite mărirea matriţei până la orice dimensiuni.

Cele cinci culori ale televizorului

„Genoa" este o mică firmă, un aşa numit *start-up*, din Israel, care a inventat o nouă tehnologie pentru televizoarele color cu LCD în care se folosesc pentru redarea imaginii nu numai cele trei culori de bază, roşu, verde şi albastru, ci şi galben şi albastru cyan. Rezultatul este o imagine TV mai caldă, mai luminoasă şi mai apropiată de realitate. Dacă aveţi cumva un televizor cu LCD produs de Mitsubishi sau Samsung, brevetul „Genoa" este inclus în el. Numai că cele două corporaţii-gigant japoneze au uitat să plătească micii firme israeliene drepturile de folosire ale *brevetului. „Genoa" le-a dat în judecată şi acum a început un proces de lungă durată.* După cum explică inventatorul israelian, Ben David, marile corporaţii comit asemenea piraterii bazându-se pe faptul că un proces cere cheltuieli importante cu avocaţii, termene şi reprogramări, apeluri şi rejudecări, pe care o firmă mică nu şi le poate permite. De data aceasta, Goliatul japonez s-a lovit de dârzenia unui David care e decis să ducă lupta până la capăt. Fiindcă piaţa receptoarelor cu LCD este în continuă creştere şi se estimează că în 2010 se vor produce 160 de milionane de aparate anual.

Pagină realizată de ANDREI BANC

Evreii în literatura prezentului

De ce mint femeile

Să recunoaştem: proza scrisă de condeiele feminine este privită nu odată, de către cei din branşă, cu un soi de ironie îngăduitoare, dacă nu chiar uşor disprețuitoare. Sigur, când nu e vorba de nume consacrate. Restul? Dramolete cu fibră lacrimogenă, idei subțirele şi amor cât cuprinde, dacă nu chiar sexualitate insațiabilă (caracteristică pixurilor din juna generație, desigur), numai că această literatură cam de două parale face profit de milioane în valută: cititorii lumii sunt mai ales cititoare. Sensibile la scurta viață a modei, ele s-au repezit şi la noi, după 1990, pe romanele însiropate ale Sandrei Brown şi Daniellei Steel, dar le-au părăsit rapid, cum l-au abandonat, de altfel, şi pe Coelho când i-au descoperit şiretlicurile filozoficeşti. Pe piața internațională a scrisului feminin au pornit deci să apară, în ultimii ani, semnături mai „intelectuale": Tracy Chevalier, Nicole Krauss, Kelly Johnson, care şi-au mutat „locația" inspirației din S.U.A. în Europa sau şi-au întors privirea către trecut şi, oricum, au îmbrăcat-o mai serios în cultură. Iar o editură precum *Humanitas*, care prinde repede dincotro bat vântul şi gustul, şi-a deschis larg vămile şi a revărsat pe piață literatura „rusoaicelor": aici să vezi viață adevărată, fără smacuri şi fără fițe, trecută prin ciurul şi dârmonul dictaturilor europene şi prin necazurile istoriei cărate şi de ele în spinare, continuând să iubească, să perpetueze specia, ba chiar uneori şi moralitatea dragostei. Urmaşe ale Anei Karenina şi Zoiei Kosmodemianskaia, plasate în noul mileniu! Aşa se făcu de ne-am reîntâlnit cu Ludmila Ulițkaia (născută în 1943), considerată „prima doamnă" a actualei literaturi ruseşti, biolog-genetician de meserie, dar şi licențiată în ştiințe sociale, fostă regizoare la Teatrul Evreiesc (are, după mamă, ascendență evreiască şi cultura religioasă corespunzătoare), scriind inițial cărți-samizdat, şi fiind tradusă şi, după 1990, în 17 limbi ale lumii. S-au mai publicat la rubrica de față prezentări ale cărților ei: când vă e inima grea, puneți mâna pe „Soniecika" ori „Înmormântare veselă", le veți savura, vă asigur. Dar acum vă trimit – pe aceeaşi direcție tonică în primul rând, la nuvela „Arta de a trăi", aflată în culegerea de povestiri *„Minciunile femeilor"*. Titlu care a atras la fel de irezistibil ca şi cel al lui Mircea Cărtărescu – „De ce iubim femeile", best-seller românesc al anilor trecuți. Nu vă aşteptați ca scriitoarea Ulițkaia să-şi scuze semenele, dar nici să le blameze. O afirmă răspicat subiectiv din primele rânduri ale primei pagini a cărții: *„Se poate oare compara o supremă minciună masculină, strategică, elaborată, antică, aşa cum e discursul lui Cain, cu drăgălaşele minciuni feminine, care nu ascund niciun scop şi nicio înşelăciune, ba nici măcar un interes personal?... Şi totuşi, cum mai mint femeile! Mint din întâmplare, incoerent, fără scop, deznădăjduit, pe nepusă-masă. Dar cât farmec, cât talent, câtă naivitate şi inspirație creatoare"*. Şi din povestirile Ulițkăi încep să curgă mincinoasele, una mai fantastă ca alta, mai de neînțeles, mai patetică şi înduioşătoare ca alta: deh, suflete slave să aveți! Irene e o roşcată falnică, clocotitoare, atrăgătoare, care vine într-o vacanță sărăcăcioasă, la mare, cu băiețaşul ei de mână şi cu mama senilă în cărucior. Ce credeți că-i istoriseşte nopți de-a rândul noii sale amice, Jenia, amestecându-şi lacrimile cu vinul de Porto din pahar? Câte iubiri năprasnice a trăit? Ce amanți ticăloşi au părăsit-o? Da de unde! Ea îşi plânge cele patru dolii sfâşietoare după cei patru copii pe care i-a pierdut, înainte, în timpul şi după naşterea lor. O dramă neagră, după alta. De fapt, o minciună gogonată, după alta. Făcută să fie o preoteasă a iubirii, ea se dovedeşte o mamă ratată: un copil în viață nu-i ajunge, inventează alți patru decedați. Frustrări materne? Fabulații fără istov? Dorința de a fi altceva decât este? Poate, de fapt, mai toate eroinele cărții îşi reconstruiesc, în scornirile lor, viața. Îşi pictează alt trecut şi altă imagine. Nu se plac, şi se transformă în altceva: văduvele de vârsta a treia, care-şi inventează câte un soț ideal (de fapt, un fost călău - adesea) şi un mariaj fericit (de fapt - un martiriu), fac şi eroinele Ludmilei Ulițkaia, încă din anii lor tineri. Maestre în biografii melodramatice sunt frumoasele rusoaice blonde (şi fanate deja), ajunse „la muncă" în barurile de strip-tease din Elveția. De fapt, una şi aceeaşi biografie, care se plimbă de la o fată la alta: un tată (neapărat fost căpitan de vas) decedat, un tată vitreg violator, un „prieten dezinteresat" care o scoate „afară", o temporară practicare a celei mai vechi meserii, iar acum, viitoarea ei căsătorie cu un bancher bogat.

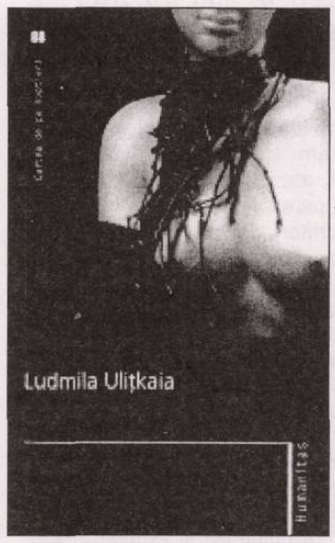

Nu am pomenit nimic despre povestirea „Arta de a trăi", care e bijuteria cărții, piesa ei de rezistență: v-am lăsat plăcerea de a descoperi singuri colecția de savuroase portrete şi fantaste întâmplări ce se petrec în jurul Jeniei (alter-ego-ul autoarei, de fapt). Femeia puternică, scriitoare de meserie, Jenia e un soi de „confident al inimilor sfărâmate", e propteaua bărbaților din casă (un soț şi doi fii!), a prietenilor ei (care se tot convertesc, când de la creştinism la mozaism, când invers, pentru a suporta loviturile vieții). Ei bine, ce se întâmplă cu Jenia când destinul o loveşte cu o feroce cruzime? Cum reînvață ea „Arta de a trăi"? Căci, vă spuneam, e o forță a naturii.

Răspunsul alcătuieşte, de fapt, substanța povestirii, lecția ei contaminantă prin optimism şi forță. Şi chiar dacă mai nimeni nu acceptă lecții sau sfaturi de la alții – cel mult, pe cele care corespund propriilor opinii – nu strică nimănui un ceas de lectură pozitivă, fermecătoare, revigorantă sufleteşte. Încercați.

SANDA FAUR

Inventatorii de cântec

N. KANNER

Îi ascultam în fiecare zi paşii pe culoar, parc-ar fi lovit cu ei în toba mare, îi auzeam mersul de cavalerist grăbit, şi mă repezeam să-i deschid uşa şi să-i fac loc trupului care înainta ca o sferă vijelioasă, parcă rostogolindu-se. Nici nu apucam bine să-i ofer scaunul pe care se şi aşeza, şi începea să plouă asupra mea cu ultimele ştiri, toate noutățile Bucureştiului, recitate dintr-o singură răsuflare – şi eu mă uitam la el şi mă bucuram că există şi că nu mă omite nici măcar o singură zi. Împingeam spre el scrumiera, dar era inutil, pentru că el fuma un fel de țigări de foi speciale, ale căror bastoane de scrum nu se spărgeau decât pe reverul hainei, unde înfloreau ca nişte garoafe negre, la butonieră. Şi el, îmi vorbea, şi-i juca până-n tavan flacăra ochilor, şi n-avea astâmpăr în costumul prea larg în care mai încăpea cel puțin o jumătate din el...

Acesta era Nicu Kanner, cel mai tânăr dintre toți cei trecuți de 82 de ani, pe care i-am cunoscut vreodată. Pe diploma lui de absolvire figurau semnăturile ilustre ale lui Dimitrie Popovici-Bayreuth, Alexandru Davilla şi Constantin Nottara. A jucat, imediat după absolvire, la Național, chemat de urgență, de la Paris, de către Davilla. Apoi a fost – părinții mei şi-au amintit imediat de acest lucru – cel mai îndrăgit june comic al operetei. Despre Nicu Kanner, unul dintre compozitorii clasici ai genului, Emerich Kalman, a afirmat, fără să-şi dramuiască elogiile, după ce l-a văzut în opereta sa „Sylvia", că este cel mai bun Boni dintre toți interpreții acestui rol – şi au fost destui... – din toată Europa. Mă uitam la el şi încercam să-mi recompun în minte imaginea actorului care a fost. Nu mă impresiona prea mult gândul, destul de bizar, că atunci când m-am născut eu, omul din fața mea se pregătea să iasă la pensie. Ceea ce mă emoționa mai mult decât orice la Nicu Kanner era entuziasmul lui nereținut, de cascadă, el credea în toate cuvintele şi gândurile şi gesturile lui.

El a fost şi un strălucit autor de revistă. Şi a mai „inventat" şi textele unor cântece de mare circulație, care au aparținut unor redutabili compozitori. Dacă se întâmpla să nu-ți placă materialul pe care ți l-a adus pentru lectură, nu era nici o supărare, a doua zi îți aducea altul... El emana, ca o sobă încinsă, căldură omenească şi dragoste pentru teatru.

Şi mă gândeam, dragii mei prieteni, actori şi colegi, care alergăm o viață pentru o glorie de-o zi, cât entuziasm, izbucnit din iubire pentru profesia sa, o fi avut Nicu Kanner la tinerețe, dacă, la 82 de ani, i-a rămas atât de mult cât i-a rămas?

Oare am învățat noi destul, de la el şi de la alții, arta neîntrecută de a iubi teatrul, de a nu cunoaşte nicicând blazarea?

- Iartă-mă, nene Nicule, că, fără voia mea, te-am cunosut atât de târziu şi îngăduie-mi, rogu-te, să pun floarea roşie a inimii mele lângă amintirea dumitale, atât de dragă şi de plină de înțelepciune...

AUREL STORIN

Destăinuirile memoriei afective

Val-Vârtej (IV)

Dumnezeule, cât voi mai scrie despre Val-Vârtej? Nicicând, după ce mă retrăsesem de la Medicină şi urmam Facultatea de Litere, dacă aş fi avut de scris o comparație între opera lui Shakespeare şi cea a lui Marlowe, tot n-aş fi consumat atâta hârtie. Dar acum, dacă tot am trecut titlul articolului, trebuie să-i dau bătaie. Cu ce să încep? Cu unul dintre primele episoade. Era o expediție a căpitanului la... Mamaia. Stațiunea de abia cunoscuse oarecari înnoiri: hotelul „Perla" şi alte câteva. Prima aventură netrecută în scenariu a fost dispariția lui Paganel. Totul era pregătit, aparatul de filmat, sunetul, luminile, lipsea numai actorul Tudorel Popa. După cercetări minuțioase, l-am găsit înfundat într-un bar, ce-i drept, nou deschis, aprovizionându-se cu obişnuitul său combustibil: vodca. L-am luat uşor clătinându-se, dar spre uimirea noastră, de îndată ce a început filmarea şi-a revenit, şi nici n-ai fi ghicit că ingerase o cantitate apreciabilă de alcool care, pe mine, de exemplu, m-ar fi culcat demult la pământ.

Dar adevărata aventură a început, când căpitănia portului Tomis ne-a pus la dispoziție un vas cu care, împreună cu un grup de copii, să ieşim în larg, unde micii interpreți să facă playback şi să se audă unul dintre frumoasele cântece compuse de Titi Acs şi înregistrat dinainte cu Corul de copii Radio, Radio-ul şi Televiziunea aparținând pe atunci aceleiaşi instituții. Am decis însă ca pe vas să urce numai echipa de filmare, copiii, regizorul Cornel Popa şi cu mine, restul echipajului refuzând cu obstinație să calce pe vas, mai ales că Marea Neagră părea un pic agitată. Dacă, în momentul depărtării de țărm, copiii păreau veseli şi dădeau din gură prefăcându-se că interpretează cântecul, de îndată ce am ajuns mai în larg, s-a pornit răul de mare. Copiii cădeau unii după alții, vomitând. Degeaba Popa şi cu mine (nici nu mă aşteptam să n-am rău de mare) încercam să-i readucem în starea de a fi filmați, eforturile noastre s-au dovedit inutile. În cele din urmă, a trebuit să ne mulțumim cu plecarea vasului şi cu câteva imagini filmate de la distanță, aşa încât să nu se observe absența copiilor şi să li se audă doar glasurile.

O altă poveste s-a petrecut atunci când, într-un decor înzăpezit, pe la pădurea Băneasa, filmam episodul „Săgeata irokeză", a cărui acțiune se petrecea într-o rezervație indiană din Canada. Era vorba de uciderea unui medic alb, care se opusese contrabandei cu alcool adus în rezervație. Acuzația de omor cădea asupra unui tânăr indian, în dragoste cu fiica medicului, deşi acesta era complet nevinovat. La un moment dat, indianul urma să se lupte cu un urs „grizzly", care o atacase pe tânăra şi frumoasa fată. Actorul Viorel Comăneci, care juca rolul irokezului, văzând uriaşul animal, adus cu mari sacrificii tocmai de la circ, a zis hotărât: „Eu de ăsta nu mă apropii, darmite să mă bat cu el!". Soluția a găsit-o dresorul ursului: „Îmi dați mie costumul de indian şi mă bat eu cu ursul de rămâneți căscați". L-am îmbrăcat cu costumul împrumutat de la Muzeul „Antipa", al cărui director era pe atunci fostul meu profesor de ştiințe naturale, B. Schnap, şi cum dresorul avea cam aceeaşi statură ca şi Comăneci, scena putea fi filmată perfect. Dresorul era înarmat cu un cuțit de lemn, ca să pară că răpune fiara cu el. Lupta a început şi părea de o naturalețe absolut ieşită din comun. Noi ne frecam mulțumiți mâinile, când, subit, lovind dresorul, din greşeală, ursul pe bot, cu cuțitul, bietul animal s-a speriat şi a luat-o la goană prin pădurea Băneasa. Noi, în frunte cu dresorul, după el. Ursul, nicăieri. Alergăm înnebuniți, când, deodată, ne iese în cale un tânăr îngrozit şi cu lacrimi în ochi. „Ce s-a întâmplat?", îl întrebăm noi. „Eram cu prietena mea, începe să povestească tânărul cu glas gâtuit, şi deodată ne-a ieşit în cale un urs. Prietena mea a leşinat şi eu am luat-o la fugă. Aşa că, dacă o întâlniți, vă rog din suflet să nu-i spuneți că eu am fugit ca un laş". Şi terminându-şi confesiunea, tânărul şi-a continuat fuga. Dresorul a regăsit ursul, care, sărmanul, nu făcuse nici un rău, iar după câteva zile am putut vedea pe post scena luptei. Ieşise admirabil. Şi totuşi am avut parte şi de un incident care putea să aibă consecințe neplăcute. După emisie am primit un telefon de la ministrul chimiei, Mihai Florescu, care ne reproşa că fiica medicului arăta mai mult interes față de apărarea tânărului irokez, decât de soarta propriului ei părinte. Mare e grădina ta, Doamne!

O altă aventură a avut loc la Vulcanii Noroioşi, din județul Buzău. Nu mai îmi pot aminti ce acțiune se petrecea în acest decor într-adevăr impresionant. Actrița Andra Teodorescu urma să fie filmată între aceşti mici vulcani. Operatorul o roagă să se mai dea cu câțiva paşi înapoi pentru a putea cuprinde un cadru mai larg. Andra se execută şi, spre groaza noastră, începe să se scufunde în magma clocotitoare. Țipete de ajutor, iar noi o priveam împietriți. Soluția a găsit-o Cornel Popa, regizorul. Ne-am scos cu toții curelele de la pantaloni şi cu riscul de a-i pierde pe drum, le-am legat una de alta, iar Cornel, târându-se pe burtă s-a apropiat, pe cât posibil, de victimă. Noi, pe de altă parte, îl țineam cât mai ferm de picioare. Apoi, Cornel i-a aruncat această coardă improvizată, Andra a apucat-o şi, cu un efort comun, am tras-o afară. L-am filmat separat pe Val-Vârtej culcat pe burtă, ținând capătul corzii şi trăgând de ea cu toate puterile, iar prin montaj ne-a ieşit, fără intenție, o scenă într-adevăr spectaculoasă.

Şi o ultimă povestire. Ani de zile după ce s-a difuzat ultimul episod al serialului, primesc un telefon de la o doamnă – Pupa Perdini. Mi se recomandă ca fiind fiica actorului Dem Savu - interpretul lui Val-Vârtej, acum o frumoasă şi respectabilă doamnă, măritată cu un om de afaceri francez. Ea mă roagă dacă mai am ceva material documentar despre tatăl ei, şi îmi istoriseşte o poveste într-adevăr impresionantă. Dem Savu, un reputat actor de teatru şi film, a cerut prin testament ca, după moarte, să fie îngropat în uniforma lui Val-Vârtej, cu chipiul pe sicriu. Considera că acesta fusese rolul cel mai important al vieții lui. Dorința i-a fost îndeplinită!

OCTAVIAN SAVA

Scenă din scenariul „Tăblițele Rongo-Rongo".

În fotografie sunt, de la stânga la dreapta: Andra Teodorescu, Paganel (Tudorel Popa), Irina Bora, Baronul Münchhausen (N. Gărdescu), Căpitanul Val-Vârtej (Dem Savu) şi reporterul Ionuț (Grigore Gonța).

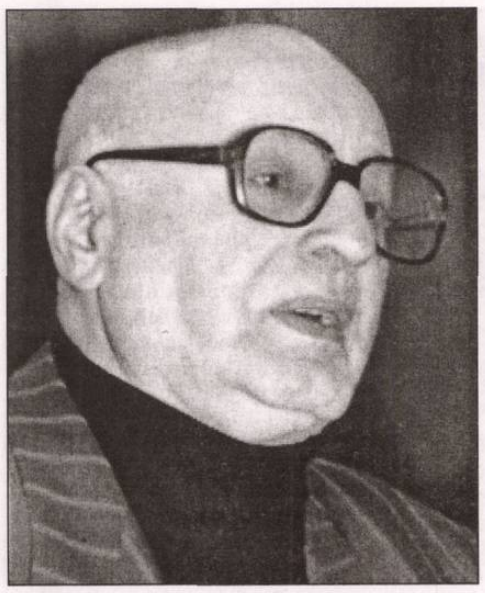

Acad. SOLOMON MARCUS

SINGURĂTATEA MATEMATICIANULUI

Profesorul Solomon Marcus este de mai mulți ani membru titular al Academiei Române. Dar abia la 26 martie a.c. a ținut „Discursul de recepție". Publicăm fragmente din acest discurs, care a fost mult mai amplu decât ceea ce redăm în cele ce urmează. Cei dornici să îl citească integral îl pot găsi pe site-ul Academiei Române. Subtitlurile ne-au fost sugerate de text.

Singurătatea matematicii şcolare

Rarele bucurii pe care mi le-a oferit matematica în adolescență au venit nu atât din viața școlară propriu-zisă, cât din ceea ce am putut afla în timpul meu liber. Mult mai puternică s-a dovedit atunci atracția pentru literatură şi pentru filosofie, dar nu ca urmare a celor învățate la școală, ci prin lecturile de acasă, din cărți care nu făceau parte din programa școlară. Prima revelație oferită de matematică am trăit-o abia la vârsta bacalaureatului, când am citit ceva despre geometriile neeuclidiene, dar nu din cărțile de școală. Am realizat, pentru prima oară, frustrarea căreia îi cad victimă cei mai mulți copii şi adolescenți. Au trecut de atunci peste 60 de ani; în tot acest timp, am urmărit evoluția matematicii școlare. Dincolo de unele ameliorări locale şi temporare, la vârsta de 11, 12, 13 ani se produce ruptura de pe urma căreia cei mai mulți elevi resping matematica şi o consideră un fel de pedeapsă. Amintindu-ne de ceea ce scria revizorul şcolar Eminescu despre predarea matematicii în şcoală şi de însemnările lui Spiru Haret, putem conchide că matematica şcolară trăieşte, de un secol şi jumătate, într-o nemeritată singurătate.

„Primii paşi spre o înţelegere a naturii reale a matematicii"

Am optat, într-un moment de mare derută din toamna anului 1944, pentru studiul matematicii. Chiar de la prima oră de curs, am primit de la profesorul Miron Nicolescu îndemnul de a face *tabula rasa* din matematica şcolară. Desigur, aceste cuvinte nu puteau fi luate *ad litteram*, dar sensul lor profund îmi devenise clar. Era o confirmare a impresiei la care ajunsesem la terminarea liceului: adevărata matematică nu este aceea din manualele şcolare, chiar dacă unele cunoştințe căpătate din ele sunt utile. Era o constatare negativă. Dar lecturile privind geometriile neeuclidiene şi primele ore de curs cu profesorul Miron Nicolescu, cel care avea să-mi devină mentor şi părinte spiritual, au fost primii paşi spre o înțelegere a naturii reale a matematicii. Inițierea în analiza matematică mi-a dezvăluit două aspecte esențiale ale ei, atenția acordată proceselor cu o infinitate de etape şi discrepanța dintre ceea ce devine inteligibil prin matematica acestor procese şi ceea ce este vizibil, perceptibil pe cale directă. Dar mi-am dat imediat seama că aceste aspecte nu-mi erau necunoscute. Unde le mai întâlnisem? În poezia lumii, de la Eminescu, Arghezi, Blaga şi Barbu la Edgar Poe, Baudelaire, Mallarmé şi Rimbaud. Poezia are acces la infinitul existenței, la „comportamentul ei asimptotic". În acelaşi timp, întocmai ca şi matematica infinitului, poezia transgresează locul comun al existenței cotidiene, pentru a ne pune în contact cu aspectele anti-intuitive, paradoxale, ale existenței [...].

Cum puteam rămâne indiferent la noile evoluţii?

Dezvoltări din direcții foarte diferite fac joncțiunea în a doua parte a anilor '50, aducând într-o albie comună discipline dintre cele mai diverse: lingvistica, psihologia (Chomsky considera lingvistica generativă un capitol al psihologiei cognitive), calculatoarele, matematica, logica şi biologia; dar prin teoria informației, în plin elan atunci, s-a făcut legătura şi cu fizica, în special cu termodinamica. Inutil să mai adăugăm că filosofia se afla în fața unor provocări fără precedent. Evenimentele enumerate aveau loc într-un moment în care se năştea informatica în România, sub bagheta extraordinarului dirijor de energii creatoare care a fost Grigore C. Moisil. Şi pentru că, vorba poetului, toate aceste lucruri trebuiau să poarte un nume, s-au inventat diverse etichete, una dintre ele fiind *lingvistica matematică*. Sintactic, nu putem alătura decât doi termeni; dar era clar că noile preocupări nu combinau numai două domenii, ci mai multe. Marea noutate consta în faptul că se aflau împreună cel puțin şase discipline, dintre care trei din domeniul socio-uman. Se mai aflau împreună ştiința şi ingineria. *Polaritatea pascaliană „spiritul de geometrie*, spiritul de finețe" şi contrastul dintre cele două culturi, la care se referea C.P. Snow, primeau o provocare fără precedent. Ne aflam în plină transdisciplinaritate.

Cum puteam rămâne indiferent la aceste evoluții? Am intrat în joc. Am simțit că unor energii care aşteptau de mult să se dezlănțuie le-a venit ceasul. Într-un timp record, m-am inițiat în lingvistica structurală, disciplina prin care te apropiai de noile preocupări din direcția lingvisticii. Am fost ajutat în această privință de discuțiile cu Emanuel Vasiliu, cel mai apropiat de logică şi de matematică, dintre lingviştii români ai acelui moment, şi de Paula Diaconescu, entuziastă cercetătoare în analiza structurală a limbii române; amândoi, de la Catedra de limba română a Universității din Bucureşti, catedră condusă de Profesorul Alexandru Rosetti. Lor li s-au adăugat ulterior Edmond Nicolau şi Sorin Stati. Între Rosetti şi Moisil a existat o atracție magnetică, ei au încurajat şi sprijinit o colaborare față de care cei mai mulți se arătau sceptici. Sprijinul lor, la Universitate şi la Academie, a permis României să fie una dintre primele țări în care s-au ținut cursuri universitare de lingvistică matematică şi computațională şi în care s-a înființat o revistă de profil, în limbi internaționale.

Un loz câştigător

Drept rezultat, a urmat o dezvoltare vertiginoasă, oglindită parțial în recentul volum *Grigore C. Moisil and his followers in theoretical computer science* (Ed. Academiei Române, 2007).

În această atmosferă, am redactat cursul de lingvistică matematică pe care Editura Didactică şi Pedagogică mi l-a publicat în 1963, cu rezerva considerată normală față de o întreprindere aparent hazardată. Entuziasmul mă împiedica să sesizez caracterul aparent utopic al traseului pe care mă angajam. Cursul se baza în bună măsură pe cercetările mele personale, publicate în reviste. Pentru a mă testa, am trimis cartea la câteva adrese universitare potențial interesate într-o atare aventură. A fost un loz câştigător. A urmat publicarea ei la New York, la Paris, la Moscova şi la Praga. Marile enciclopedii Brockhaus, Encyclopaedia Universalis, Enciclopedia Einaudi, Great Soviet Encyclopaedia, Encyclopaedia of Mathematics şi numeroase enciclopedii de lingvistică, de cibernetică, de informatică au menționat una sau alta dintre versiunile cărții. Trăiam astfel o experiență nouă, nu mai rămâneam cantonat într-un domeniu cu granițe destul de precise, ci mă aflam pe un traseu transdisciplinar, care mă obliga să învăț nu numai lingvistică, ci şi biologia sistemului nervos, biologia eredității, logică, psihologie cognitivă, structura limbajelor de programare şi anumite capitole de matematică discretă care nu erau pe linia antrenamentului meu anterior, din studiul funcțiilor reale şi al topologiei generale. Am simțit tot timpul, în această nouă etapă, sprijinul Profesorilor Rosetti, Moisil şi Miron Nicolescu. Atunci am descoperit faptul că, prin interacțiune cu disciplinele socio-umane, matematica şi calculatoarele dobândesc, pentru un public destul de larg, o valoare culturală.

În fața unei noi provocări

În perioada inițială a activității mele de cercetare, în care eram preocupat exclusiv de probleme de analiză matematică, mă mulțumeam să comunic despre ele numai cu matematicieni. De îndată ce am trecut la o activitate transdisciplinară, am devenit un interlocutor interesant pentru persoane din toate domeniile, inclusiv pentru scriitori, pentru filosofi şi pentru gazetari. Toți mă asaltau cu întrebări care trădau mirarea lor față de o posibilă legătură între matematică şi calculatoare, pe de o parte, şi lingvistică, biologie şi psihologie, pe de altă parte. Descopeream astfel din nou singurătatea matematicianului. Şcoala nu le dăduse nici o idee *despre alte conexiuni ale matematicii decât cele* cu fizica (şi chiar despre acestea, informația era derizorie). Interlocutorii mei, de multe ori oameni cu o bogată cultură, nu-şi imaginau că matematica ar putea fi şi altceva decât un şir de calcule cu impact preponderent ingineresc şi se mirau aflând că în matematică mai sunt multe probleme care-şi aşteaptă răspunsul şi că mereu apar probleme noi. Posibilitatea unei matematici a calității, a structurii, li se părea în conflict cu natura ei. Dealtfel, am constatat că şi despre lingvistică reprezentarea multora era derizorie, nu-şi imaginau că această ştiință are şi altceva de făcut decât stabilirea normelor de vorbire şi scriere corectă.

Matematica, de la unealtă la limbaj

Fizicienii teoreticieni obişnuiesc de multă vreme să considere funcția de limbaj a matematicii, cu referire la capacitatea acesteia de a da o expresie concentrată şi riguroasă anumitor relații. Limbajul matematic este, de la Newton şi Galilei încoace, modul de a fi al unor vaste capitole ale fizicii. Dezvoltarea teoriei ecuațiilor diferențiale s-a aflat într-un metabolism permanent cu dezvoltarea fizicii. Ecuațiile diferențiale şi cele integrale au devenit modul predominant de exprimare a legilor fizicii. În secolul al XX-lea, ca urmare a dezvoltării teoriei relativității şi a mecanicii cuantice, în „jocul" dintre fizică şi matematică mingea este mereu şi mereu pe terenul matematicii; limbajul matematic nu mai este simțit aici ca rezultat al unei operații de traducere a unor situații nematematice, rezultând din observație şi experiment, ci devine pur şi simplu modul de existență al fenomenelor fizice. Apropierea dintre economie şi matematică are o istorie de câteva secole. În secolul al XX-lea şi mai ales în a doua jumătate a acestuia, limbajul matematic a devenit modalitatea predominantă de exprimare a fenomenelor economice, fapt oglindit de un mare număr de premii Nobel în economie acordate unor lucrări foarte matematizate. Acest fapt nu este străin de apariția şi dezvoltarea teoriei jocurilor de strategie, având ca protagonişti pe John von Neumann, Oskar Morgenstern şi John Nash.

Un alt domeniu în care matematica a pătruns în mod masiv este biologia. În prima jumătate a secolului al XX-lea, a avut loc o utilizare mai degrabă sub formă de unealtă a ecuațiilor diferențiale, a teoriei probabilităților şi statisticii matematice. În a doua jumătate a secolului trecut, studiul sistemului nervos şi al eredității a beneficiat de o pătrundere masivă a limbajului matematic, rezultat din dezvoltarea combinată a matematicii, biologiei şi informaticii. De vreo jumătate de secol, la ingineria energiei, bazată în primul rând pe matematici continue, s-a adăugat ingineria informației, care face apel în primul rând la matematici discrete. Granița dintre ştiință şi inginerie devine tot mai problematică. De la teza de doctorat a lui Shannon, de la sfârşitul anilor '30 ai secolului trecut, logica matematică şi ingineria intră în conexiune directă iar limbajul matematic a devenit esențial pentru disciplinele informației.

Eşecul educației matematice

Recunoscută ca unealtă uneori utilă, matematica era încă departe de a fi şi un fapt de cultură. Ciocanul este şi el o unealtă utilă; devine, prin aceasta, cultură? Educația primită în şcoală şi, uneori, şi cea de la facultate nu prea lasă să se vadă că în matematică există şi idei, istorie, conflicte, interacțiuni cu alte discipline, dileme privind formarea conceptelor, alegerea problemelor. Din variatele moduri de gândire matematică (inductivă, deductivă, abductivă, triadică, binară, analogică, metaforică, ipotetică, infinită, combinatorică, probabilistă, recursivă, topologică, algoritmică, imaginativă etc.), înzestrate cu puterea de a funcționa şi în afara matematicii, practic având o rază universală de acțiune, şcoala nu se raportează decât la deducție şi la combinare, uitând că modalitatea deductivă este numai haina în care matematica se prezintă în lume, nu şi substanța ei. Metabolismul matematicii cu celelalte discipline şcolare este foarte slab. Aşa se ajunge la situația actuală, în care elevi şi părinți protestează împotriva prezenței matematicii în programele şcolare ale unor elevi care nu-şi propun să devină *matematicieni. Intelectualii ajunşi la vârsta* evocărilor nostalgice au rareori amintiri semnificative despre orele de matematică. Dacă acceptăm drept cultură ceea ce îți rămâne după ce ai uitat tot, atunci trebuie să recunoaştem o realitate crudă: cei mai mulți oameni nu se aleg aproape cu nimic din matematica şcolară. Destui rămân marcați pe viață de spaima examenelor de matematică. Dar dacă mergem la sursa acestei situații, atunci vom identifica o complicitate, e drept, neintenționată, între matematicieni, factorii de putere din societate şi birocrația învățământului. Este educația matematică, prin natura ei, destinată unei elite? Sunt mulți cei care dau un răspuns afirmativ acestei întrebări. Nu mă număr printre ei. Fapt este că se ajunge la ceea ce francezii numesc „mathématiques, recettes de cuisine" iar americanii, în mod similar, „cook book mathematics". Din această „monstruoasă coaliție" rezultă caricatura de educație matematică pe care încercăm s-o depăşim.

Spre domeniul lingvisticii computaționale

...De la revistele de matematică şi de lingvistică treceam treptat la cele de cibernetică şi de informatică. În 1963, publicam la Moscova, în *Problemy Kibernetiki*, un articol de modelare matematică a unor fenomene morfologice; în aceeaşi perioadă, publicam un articol despre proiectivitatea sintactică în revista *Computational Linguistics* inițiată de Ferenc Kiefer la Budapesta; această revistă a avut o viață scurtă, dar a fost una dintre primele cu acest profil. În 1967, prezentam la Grenoble o comunicare invitată la *A doua Conferință Internațională privind procesarea automată a limbilor*, iar un an mai târziu eram invitat la Stockholm, de către Hans Karlgren (*Research Group for Quantitative Linguistics*) la ceea ce el a numit *International Conference on Computational Linguistics*. Era de fapt continuarea celeia de la Grenoble, dar inaugura denumirea de *Computational Linguistics*, care avea să facă istorie; ea avea să se impună, rezistând până în zilele noastre. Observați folosirea alternativă a epitetelor *quantitative* şi *computational*, simptomatică pentru acel moment încă derutant al lansării unor noi arii de investigație.

De la limbajul natural la cel formal, apoi înapoi la cel natural

Comunicarea mea din Suedia se intitula *Contextual Grammars*. În 2009, se vor împlini 40 de ani de la prezentarea acestui nou tip de gramatici, care ocupă acum o literatură destul de vastă. *Cele mai multe contribuții se înscriu în* domeniul informaticii teoretice, la capitolul de teoria limbajelor formale, dar în ultimii zece ani s-au cristalizat variante de gramatici contextuale cu impact în domeniul lingvisticii computaționale, cum se poate vedea în articolele publicate în *Computational Linguistics* (1998) şi *Linguistics and Philosophy* (2001), două dintre cele mai prestigioase reviste în materie. Pe unii îi miră poate denumirea acestei din urmă reviste. Dar, aşa cum observa Moisil, nici filosofia nu mai este azi ceea ce a fost ea altădată; drumul de la filosofie la inginerie nu mai are nevoie de

intermediari. S-a scurtat şi drumul de la ştiinţă la inginerie. Graniţele considerate până mai ieri de netrecut sunt azi sub semnul întrebării. În 1997, Gheorghe Păun a publicat la Kluwer monografia de sinteză *Marcus Contextual Grammars*, dar după publicarea ei s-a acumulat o literatură atât de vastă în această direcţie, încât acum ar fi nevoie de o nouă sinteză.

Iată cum o idee născută din nevoia de a da o variantă generativă unor procedee analitice folosite în lingvistica descriptivă americană se întoarce acum la studiul limbajului natural, în perspectivă matematică şi computaţională, după un itinerar de câteva decenii în informatica teoretică.

O nouă provocare: poetica matematică

Câteva întâmplări, spre mijlocul anilor '60 ai secolului trecut, m-au condus la problemele de *poetică matematică*, o altă sintagmă aparent oximoronică, expresie a unui alt proiect aparent utopic. Caietele mele de note de lectură şi de însemnări personale erau de mai mulţi ani foarte bogate la acest capitol, dar nu se vedea modul de a organiza puzderia de observaţii disparate. Au intervenit însă, prin anii 1963-1965, trei evenimente care m-au ajutat să dau expresie frământărilor mele.

Mai întâi, dintr-un articol amplu publicat în *Le Monde* am aflat despre moartea lui Matila C. Ghyka, român stabilit în Occident, eminent cercetător al ritmului şi al aspectelor matematice ale artei, autor a două volume consacrate *numărului de aur* în biologie şi în artele vizuale. Am aflat deci despre o personalitate atât de puternică exact atunci când ea a murit. Apoi, cam în aceeaşi perioadă, Profesorul Constantin Drâmbă mă invita la biroul său de la Observatorul Astronomic, pentru a-mi arăta nişte documente. Aşa am aflat despre Pius Servien (fiul astronomului Nicolae Coculescu), ale cărui cărţi publicate la Paris în anii treizeci ai secolului trecut au contribuit, concomitent cu cele ale lui Ghyka, la naşterea esteticii matematice, ale cărei baze le pusese George D. Birkhoff cu câtiva ani mai devreme. In sfârşit, parcă în complicitate cu celelalte două întâmplări, profesorul Octav Onicescu mă invita să studiez relevanţa poetică a noţiunii de energie informaţională, pe care tocmai o introdusese într-un articol din Comptes Rendus de L'Académie des Sciences (Paris). Contactul cu opera lui Birkhoff, Ghyka şi Servien a fost decisiv. Am reacţionat imediat la mesajul lor şi am simţit nevoia de a-l duce mai departe. Aveam impresia că-i purtam de mult în mine şi că a sosit momentul de a intra în scenă şi a-mi juca rolul. Notorietatea de care beneficiam de pe urma *lingvisticii matematice* m-a ajutat să-mi plasez uşor ideile privind contrastul dintre limbajul ştiinţific şi cel liric. Roland Barthès îmi ceruse o colaborare pe această temă, pentru un număr special din revista *Langages*, pe care-l edita la Paris.

Putem măsura frumuseţea?

În 1970, public *Poetica matematică*. De această dată, „scandalul" l-a întrecut pe cel anterior, de la apariţia *Lingvisticii matematice*, fapt firesc, deoarece poetica este mult mai populară decât lingvistica. Acest experiment în testarea reacţiilor faţă de o posibilă relevanţă a matematicii în teritorii ale artei a arătat unde anume este principala rezistenţă: matematicii i se recunoaşte capacitatea de a aprofunda structurile prozodice ale versului, aspectele structurale, formale ale figurilor retorice, aspectele tipologice ale narativităţii, tipurile de geometrie teatrală, dar i se refuză o eventuală pretenţie de a facilita accesul la inefabilul poetic sau de a furniza criterii de evaluare a calităţii artistice a unui poem.

Revenind la singurătatea matematicianului

Matematicianul are nevoie de singurătate pentru a se proteja. Nu este vorba de liniştea necesară oricărei activităţi intelectuale, ci de faptul că, preluând o anumită întrebare, el o transformă, pentru a-i da un sens. Autorul întrebării, un inginer, un fizician, un economist, un lingvist sau altcineva, se simte de multe ori frustrat, el are impresia că problema lui a fost înlocuită cu o alta. Dintr-o dată, are loc o despărţire de lume, se naşte o suspiciune. De aici şi gluma conform căreia un matematician îţi rezolvă orice problemă..., în afară de aceea care te interesează. Să-l citâm, într-o traducere aproximativă, pe Goethe (din *Convorbirile cu Eckermann*): „Matematicienii sunt ca francezii; le propui o problemă, ei o trec pe limba lor şi mai departe nu mai înţelegi nimic". De aici, s-a dedus uneori că Goethe nu-i agrea pe matematicieni. Este însă mai potrivit să credem că autorul lui *Faust* avea o profundă înţelegere a naturii activităţii matematice, în care se manifestă un mod specific de a distinge un enunţ cu sens de unul fără sens şi o percepţie specială a demarcaţiei dintre claritate şi obscuritate. Mai este apoi faptul că, instinctiv, matematicianul caută să se folosească de acele părţi ale matematicii care-i sunt familiare, deci modul de a da un sens unei întrebări depinde şi de tipul culturii sale matematice. Structurile, formele, tiparele, formaţiunile matematice de orice fel se îmbogăţesc mereu şi sunt apte, prin generalitatea şi varietatea lor, de a găzdui idei dintre cele mai diverse; iar, dacă imaginaţia sa este suficient de bogată, el va îmbogăţi repertoriul existent cu formaţiuni noi [...].

De la izolarea matematicii la universalitatea ei

Între matematică şi semiotică legătura este atât de naturală, încât apare tentaţia de a o considera pe prima drept o ramură a celei de a doua. Cu toate acestea, în mod paradoxal, la începutul anilor '70 ai secolului trecut, când semiotica a căpătat o bază instituţională, nu matematicienii, ci lingvişţii, literaţii şi artiştii au fost cei mai activi în promovarea studiilor de semiotică. Ulterior au apărut şi biologii, informaticienii, matematicienii etc. Dar, ca urmare a activităţii mele anterioare în lingvistică, am trecut uşor la noua orientare iar Umberto Eco m-a invitat ca raportor la Primul Congres al Asociaţiei Mondiale de Semiotică, pe care-l organiza în 1974, la Milano. Semiotica s-a dovedit a fi liantul de care aveam nevoie pentru a facilita legătura dintre ideile matematice, pe de o parte, şi problemele provenite din biologie, informatică, psihologie, literatură, economie, lingvistică, istorie, relaţii internaţionale etc., pe de altă parte. Un moment important, în această direcţie, a fost Seminarul combinat de matematică, genetică moleculară, lingvistică şi informatică pe care l-am organizat la Institutul de lingvistică al Americii (Buffalo, New York, 1971).

Numai câţiva ani mai târziu, în 1976, am devenit şeful echipei Universităţii din Bucureşti în cadrul Proiectului Universităţii Naţiunilor Unite (Tokio) *Obiective, procese şi indicatori de dezvoltare*. Dialogul cu specialişti din alte domenii, din câteva zeci de ţări, pe care mi l-a prilejuit, timp de vreo şapte ani, acest experiment a avut un rol decisiv în antrenamentul meu transdisciplinar, iar în anii '80 întreaga cunoaştere îmi apărea unitară şi devenisem foarte conştient de daunele lipsei de comunicare dintre discipline. Dar să nu uităm că încă în prima jumătate a secolului trecut, ideea unei unificări a cunoaşterii revenise puternic, dominând preocupările Cercului din Viena; Rudolf Carnap susţinea că nu există decât o singură ştiinţă.

Pornind de la o întrebare a lui Rilke

În celebrele sale *Scrisori către un tânăr poet*, pe care le-am citit ca adolescent, Rainer Maria Rilke îl sfătuia pe interlocutorul său, atras de magia versurilor, să persiste în a scrie poezie numai dacă simte că nu ar putea trăi altfel. Cercetarea matematică nu este cu nimic mai puţin exigentă şi selectivă, chiar dacă severitatea selecţiei este aici de o altă natură. Întrebarea lui Rilke devine inevitabilă: Să faci cercetare matematică numai dacă simţi că nu ai putea trăi altfel? Paul R. Halmos a dat undeva un răspuns afirmativ unei întrebări similare. În ceea ce mă priveşte, un singur lucru pot spune: că nu mi-aş fi putut imagina viaţa altfel decât într-o activitate de cercetare iar, în măsura în care aş fi fost împiedicat s-o fac, m-aş fi considerat de-a dreptul nenorocit...

...Îmi exprim recunoştinţa faţă de toţi cei care m-au însoţit, în vreun fel sau altul, în călătoria neverosimilă care, probabil, se apropie de sfârşit.

Îmi vin în minte versurile lui Serghei Esenin: *„Te-am trăit sau te-am visat doar viaţă? / Parcă pe un cal trandafiriu / Vesel galopai de dimineaţă!"*.

CONSTANŢA, 4-6 aprilie 2008

Festivalul interetnic „Primăvara comunitară"

Ediţia a VII-a

Nu-l putem înţelege şi preţui pe Celălalt fără să avem o memorie, o spiritualitate proprie. În acest sens, Festivalul interetnic „Primăvara comunitară", iniţiat şi organizat de Uniunea Democrată Turcă din România (U.D.T.R.) în parteneriat cu Ministerul Culturii şi Cultelor şi Prefectura judeţeană, din 4-6 aprilie a.c., de la Constanţa, ajuns la a VII-a ediţie, a avut două capete de pod. Primul - o sărbătoare străveche, Nevruzul, marcând echinocţiul de primăvară, existentă atât în Orientul Apropiat (începutul anului solar persan), cât şi în Orientul Îndepărtat (prima atestare scrisă apare în documente chinezeşti din secolul IX). Secundul – unitatea în diversitate, chemarea la armonie, într-o lume atât de zbuciumată cum este cea actuală, prin mai buna cunoaştere reciprocă interminoritară, ca şi între minorităţile naţionale şi majoritate. Încă o conotaţie importantă: 130 de ani de la reintegrarea Dobrogei în statul unitar român. Dar, poate mai mult decât Cuvântul (Întrunirea Comisiei de Cultură a Departamentului pentru Relaţii Interetnice – D.R.I. – şi Simpozionul „Datini şi obiceiuri de primăvară la comunităţile etnice din Dobrogea"), muzica a creat comuniunea emoţională capabilă să apropie sufleteşte spectatorii de diverse etnii, majoritari şi minoritari, aflaţi la spectacolul de gală „Primăvara comunitară". Un exemplu. Ropote de aplauze au răsunat în sala Teatrului „Fantasio" din Constanţa, după ce un băieţel din Bucureşti, aflat în clasele primare, a interpretat, cu un excepţional simţ al ritmului, o melodie populară turcească la tobă. Aplaudam, în clipa aceea, valoarea, care nu cunoaşte bariere etnice, confesionale. Dezbaterile despre îmbunătăţirea relaţiilor între presa minorităţilor naţionale şi presa locală şi centrală au fost un *brain-storm* în care fiecare dintre membrii Comisiei de Cultură a D.R.I., ca şi invitaţii la discuţii şi-au spus punctul de vedere:

• obţinerea de fonduri pentru publicarea unui supliment de cultură a minorităţilor naţionale, care să apară în presa centrală (consilier superior în D.R.I., *Zsehranszky Istvan*) • discernământul între cititorii publicaţiilor comunitare şi cei ai presei centrale, între presa sponsorizată de D.R.I. şi presa centrală privată; cu o exemplificare: protestul F.C.E.R. apărut numai în R.E., faţă de grafitti-uri antisemite pe zidurile sediului comunitar din Cluj-Napoca, deşi protestul a fost trimis în toată presa centrală (şeful Sectorului Cultură-Artă-Ştiinţă al F.C.E.R., dr. ing. *José Blum*) • invitarea la manifestările culturale comunitare a ziariştilor din presa care se adresează majorităţii (preşedintele Comisiei de Cultură a U.D.T.R., *Serin Gafar*). Să amintim în acest context şi intervenţiile confraţilor: *Memet Kemaledin*, *Adina Bocai*, *Sorin Asan*, *Iulia Deleanu*, *Aidun Curt-Mola*, *Steva Lepoiev*, *Veronica Petrichei*. Simpozionul s-a constituit într-o lecţie *sui generis* despre rădăcinile şi evoluţiile unui fenomen natural – venirea primăverii – în culturile şi religiile diferitelor popoare. Moderată de preşedintele Comisiei de Cultură al U.D.T.R., *Serin Gafar*, reuniunea a fost onorată de consulul general al Turciei la Constanţa, *Halu Hogea*, de consulul general al Federaţiei Ruse la Constanţa, *Demin Victor Nicolaevici*, de preşedintele şi prim-vicepreşedintele U.D.T.R., *Osman Fedbi* şi *Iusein Gemal*. Dincolo de prezentarea obiceiurilor, a existat un numitor comun: sensibilitatea, modul de gândire şi de comportament faţă de reînnoirea naturii, modelate de istoria fiecărei naţiuni. De altfel, dezbaterile şi concluziile Simpozionului (poetul *Dan Bodea* şi conf. univ. dr. *Ana Maria Munteanu* au pus în valoare tocmai acest aspect privind spiritualitatea diverselor naţiuni, concretizată în celebrările primăverii.

IULIA DELEANU

Majoritar şi Minoritar în literatura şi cultura română

La sediul Facultăţii de Limbi şi Literaturi Străine a avut loc în ziua de 28 martie 2008, o interesantă masă rotundă: „Majoritar si Minoritar în literatura şi cultura română". Invitat la dezbateri a fost istoricul literar Geo Şerban. Prof. dr. *Victor Neumann* (Universitatea de Vest, Timişoara) şi dr. Mihai Mândra (Universitatea Bucureşti) au moderat lucrările, cu teme incitante: „Literatura evreo-românească şi evreo-americană" (*Mihai Mândra, Dana Mihăilescu, Emilia Postolache*), „Reprezentarea minorităţilor naţionale în programele academice şi în studiile de istorie a României" (*Victor Neumann*, care propune sintagma „Istoria României", mai largă, în locul „Istoriei Românilor"). „Voci române şi rrome în istoria şi istoriografia României! (*Sorina Georgescu*), „Universul concentraţionar autohton în programele universitare româneşti" (Octavian Roske), „Pericole şi premise false în controversa majoritar/minoritar" (*Maria-Ana Tupan*), „Multiculturalismul global şi politica acomodării" (*Cosana Nicolae*), „Multiculturalismul şi canonul literar" (*Mihai Mândra*), „N. Steinhardt şi iudaismul" (*George Ardelean*), „Între identitatea moştenită şi cea asumată: M. Sebastian şi N. Steinhardt" (*Romulus Bucur*).

Dezbaterile au fost extrem de animate, s-a discutat despre liberalism, antisemitism, toleranţă, „ura de sine", stereotipuri, genocid, Holocaust, Diaspora, cultură şi religie, cunoaşterea minorităţilor, comunicare, dialog, modernism, avangardă, rasism, dreapta şi stânga politică, iluminism, romantism, moştenirea lui Herder, „canonul" lui G. Călinescu, educaţie, simpatetism, iar cele mai „aprinse" discuţii s-au purtat în jurul lui N. Steinhardt şi M. Sebastian. Din partea Ministerului Educaţiei, secretar de stat *Gabriela Pasztor* a menţionat unele măsuri preconizate de Minister pentru îmbunătăţirea comunicării între minorităţi şi sprijinirea învăţământului în limba maternă. *Mihai Mândra* a anunţat existenţa unui proiect: „Culturi ale Diasporei" pornind de la „Majoritar şi minoritar în literaturile evreo-românească şi evreo-americană" (tema mesei rotunde, relatate mai sus), apoi în iunie 2008, redactarea unui „call for contributions" cu termen limită martie 2009 şi publicarea volumului în iulie 2009. În martie 2010, va avea loc conferinţa internaţională pe această temă, lucrările urmând a fi publicate în septembrie 2010.

În zilele de 5-8 decembrie 2008, se preconizează la Universitatea din Osnabrück (n.n. localitate marcată de istoria unui lagăr în anii războiului) o conferinţă: „Reprezentarea culturală a Războiului Rece", temă de larg interes (*tupan@yahoo.com*).

În cadrul mesei rotunde au fost semnalate cărţile lui *Victor Neumann*: „Neam, popor sau naţiune" (Editura Curtea Veche, ed. II), „Essays on Romanian Intellectual History" şi „Homo Europaeus" (Editura Universităţii de Vest), ca şi „Ierusalimul secuiesc" (Editura Pont), de Géza Szávai. Vom prezenta aceste lucrări în numerele viitoare ale revistei.

BORIS MARIAN

Prieteni olandezi ai evreilor din România

Pe *Harry* şi *Joska Locht* i-am întâlnit pentru prima oară la Festivalul „Euro-Iudaica" de la Sibiu. Atunci, datorită bunăvoinţei acestui cuplu din Olanda, m-am numărat printre cei care au primit un exemplar din Tanah în limba română sau în limba ebraică, tradus în engleză. Popasul lor în România a început, însă, înainte de acest eveniment. Ei au devenit familiari cu diverse comunităţi şi în periplurile lor de distribuire a Cărţilor Sfinte ale Iudaismului au cunoscut oameni din comunităţile din toată ţara.

Mai recent, împreună cu preşedintele Comunităţii Evreilor din Focşani, *Mircea Rond*, au realizat un tur de Purim la Focşani, Botoşani, Dorohoi, Suceava, Roman, Roman, Tecuci, Piatra Neamţ. Au distribuit Tanahul editat de Societatea pentru Distribuirea Scripturilor Evreieşti.

Harry şi Joska Locht nu sunt evrei, dar se simt solidari cu credinţa evreilor şi cu poporul evreu. Mesajul pe care îl oferă celor ce primesc Tanahul debutează cu cuvintele: „Dragă prietene! Rog să primeşti acest Tanah drept cadou, total gratuit, fără nici o obligaţie". Şi se încheie cu: „Speranţa lui Israel să vă binecuvânteze".

În călătoriile lor prin Moldova, dar şi prin Bucureşti, Timişoara, Ploieşti etc., au devenit prieteni ai acestor comunităţi în care sunt primiţi, în cele mai multe locuri, cu deosebită căldură.

Părinţi şi bunici ai unei mari şi foarte frumoase familii, ei se consideră azi şi fraţi ai comunităţii evreilor din România. De ani buni ei celebrează sărbătorile evreieşti, considerând că acestea sunt celebrările autentice ale monoteismului. (L.F.)

Lupta lui Shaul Carmel cu îngerul nu s-a încheiat

Poate că niciunde lectura *Psalmilor* lui *Shaul Carmel* nu e mai potrivită decât în sinagogă. Asta, fiindcă el stă de vorbă cu Dumnezeu, aşa cum o face de-o viaţă; cu revoltă şi smerenie. Este lupta sa cu Îngerul, pe care nu a încheiat-o, deşi volumul lansat la Sinagoga Mare din Bucureşti poartă în titlu cuvinte de încheiere: *„Ultima tinereţe a septuagenarului”*. Shaul Carmel ştie, de fapt, că nu-i aşa. Că ne aflăm, toţi, în aceeaşi rotire-metamorfoză continuă, în care singurătatea, sfâşierile, supravieţuirea îşi fac, încet, lucrarea. Sfârşit nu există. Psalmii sunt momente de cumpănire; ale lui şi ale noastre. Un examen de conştiinţă, punerea întregului sub semnul întrebării. Ceremonialul a fost deschis prin succinte şi semnificative repere biografice ale poetului, făcute publice de şeful sectorului Cultură-Artă-Ştiinţă al F.C.E.R., dr. ing. *José Blum*. Moderatorul matineului duminical „în premieră” sinagogală, preşedintele F.C.E.R., dr. *Aurel Vainer*, a mutat biograficul pur în sfera comentariului: când nostalgic (Curtea rabinică din Ştefăneşti), când incisiv (motivele plecării din stetl-ul care „i-a dat lumii” pe Luchian, părăsindu-l pentru că tatăl lui, şef de garnizoană, a fost mutat cu serviciul; şi – pe Carmel, „obligat de istorie” s-o facă, evacuat fiind împreună cu toată populaţia, înainte cu trei zile de intrarea României în război). A reconfirmat existenţa vaselor comunicante poezie-muzică. Unul din bunicii lui Shaul Carmel a fost cantor, un frate al aceluiaşi bunic s-a remarcat pe scena Metropolitan-ului din New York. Nepotul s-a impus în viaţa literară din Tel Aviv. Destine evreieşti... După caracterizarea-citat (poetul – unul din făuritorii importanţi ai podului spiritual România – Israel), a lăsat poezia să-l caracterizeze. Legătura „simpatetică” între literaţi aparţinând aceleiaşi „patrii”, limba română, pe care jură Shaul Carmel, a fost pusă în valoare de *Ana Blandiana*, recunoscătoare pentru traducerea unui volum al ei în ebraică, datorată lui Carmel. Poezia e taină, e incantaţie. Ana Blandiana a lăsat să se înţeleagă asta din felul în care a recitat două convorbiri ale lui Shaul Carmel cu Dumnezeu. E.S. *David Oren*, ambasadorul Israelului în România, a luminat evenimentul din unghiul relaţiilor speciale existente între România şi Israel. Poetul Radu Cârneci a poposit asupra a două poeme de Shaul Carmel: despre morţile mici, odată cu dispariţia celor dragi, şi despre căutarea în fiecare iubire a „lumii străine din sine”. Disputa cu Dumnezeu, venind din Biblie înspre contemporaneitate, dominantă a *„Ultimei tinereţi...”*, a fost nucleul rostirii făcute de redactorul şef al R.E., scriitorul *Dorel Dorian*. Consilierul prezidenţial *Bogdan Tătaru Cazaban* a înmânat poetului Ordinul Cultural în grad de ofiţer, conferit de preşedintele României, *Traian Băsescu*. Preşedintele F.C.E.R. a mulţumit consilierului şi a citit telegrama de felicitare venită din partea Comitetului de conducere al Asociaţiei Scriitorilor Israelieni de Limbă Română, semnată de ing. *Baruch Tercatin* şi *G. Mosari*. Poeta *Claudia Voiculescu* i-a dăruit lui Shaul Carmel propriul volum recent apărut. Confesiunea de încheiere a sărbătoritului s-a focalizat asupra a două momente care l-au marcat, determinându-l să scrie în română: omenia primarului din Ştefăneşti într-un ceas de cumpănă al vieţii sale şi darul făcut de ţăranca romîncă, limba ei, atunci când Titus i-a amputat limba proprie. Ce alt final mai prielnic lansării decât acest poem?

IULIA DELEANU

Tinereţea fără bătrâneţe a lui Shaul Carmel

De la placheta *„Raze de soare”* (1956) la *„Ultima tinereţe a septuagenarului”* (2007) este o cale de 25 de titluri, adică un volum la aproximativ doi ani. Este un drum în ascensiune continuă, fiecare carte cuprinde în ea o parte din magma poetică a vulcanului numit Shaul Carmel. Zoltan Temer scrie: „Ursul cărunt intra în iarnă”; volumul se împarte în trei capitole: „Jurnalul poetului în iarnă”, „Jurnalul plecării”, „Jurnalul cu Dumnezeu cel Bătrân”, cu două adaosuri: „Scrisori testamentare” şi „Rugă de amurg înzăpezit”. Shaul Carmel încearcă un „joc blestemat” (vorba lui Arghezi). Dar el nu poate renunţa la un dar: tinereţea poetului. Poeţii nu îmbătrânesc, poate istoricii, poate Homer, autorul de epopei, dar poetul este o fiinţă astrală. „Ce-ar mai fi de spus după moarte? / Poate tot ce am spus nespunând”, scrie Carmel, într-o stare de graţie din care se naşte poemul: „Poate tot ce-am ucis nemurind / Asta-ar fi de trăit după moarte”. Mai departe: „Bătrâneţea, ultimul val / va scrie un nou madrigal”... „Hotărât lucru / în curând / voi face ţăndări toate oglinzile”... „În noaptea asta nimeni nu doarme / Nici eu, nici Poezia”... „Cel din oglindă sunt eu / fericitul inexistent”... „Smulg oglinda din nou / o smulg din pământul-mormânt”... „Niciodată nu am simţit soarele / nici cerul / atât de aproape / încât să le pot atinge” (n.n.: poemul *„Miezul de iarnă”* se repetă – pg. 23 şi 32) „Joaca aceasta cu moartea / mă oboseşte / chiar dacă odată mor eu / şi altădată moare ea” (n.n. nici Arghezi nu s-a rostit astfel, poate Miron Radu Paraschivescu) „la, omule, soarele / şi luminează-ţi noaptea” (extraordinară metafora, poetul este marele umanist).

Am putea cita poem cu poem, dar dorim să trasăm câteva jaloane (după o judecată personală, de confrate şi admirator fără rezerve): curajul expresiei, adică originalitatea nefabricată, descendenţa involuntară din predecesorii în literatura română, de la Dosoftei la Arghezi, puterea şi expresivitatea neştirbite de ani şi de diverse suferinţe fizice, frumuseţea incantatorie a unor versuri de psalmist (fapt remarcat şi de regretatul Şt. A. Doinaş). Dar peste toate: iubirea „înverşunată” (cum s-a exprimat poetul în public) pentru limba română, ca şi respiraţia adâncă a evreului născut cu Abraham, Iacob, Moise, respiraţia din pustiul învins, dintre ruinele Templelor, din Noua Ţară Veche, renăscută ca Pasărea Phoenix. Încă o culoare: culoarea combatantului în două războaie de apărare a Israelului, în lupta cu Amalek, oriunde se află. Poate un om cu atâtea calităţi să „intre în iarnă”? Shaul Carmel nu cunoaşte iarna „leului” (Henric VIII), nici hibernarea ursului, el este mereu tânărul Moise al lui Michelangelo, care pare bătrân, dar nu este.

BORIS MARIAN

Hidon Tanah, ediţia 2008

La 13 aprilie a.c. s-a desfăşurat, la Bucureşti, Hidon Tanah – Concursul de Tanah, pe ţară. Premiul I a fost câştigat de Pusztai Emanuel (Arad) şi Premiul II – de Serena Maschio (Bucureşti). Interesul de care s-a bucurat în rândul tinerilor, exprimat prin numărul mare de participanţi, raportat la numărul tineretului evreu din România, este încă un semn de revigorare a vieţii noastre religioase.

Premiul special UNITER

Luni, 14 aprilie, în sala mare a Teatrului Naţional din Bucureşti, a avut loc tradiţionala Gală anuală a UNITER. Cu acest prilej ne-a facut plăcere să aflam că lui Aurel Storin, colaboratorul revistei noastre, i-a fost decernat Premiul Special al Senatului UNITER pentru Teatru de Revistă.

Publicăm alăturat cele “180 de secunde ale cuvântului” rostit de Aurel Storin cu acest prilej.

Stimate Doamne,Onoraţi Domni,
Fermecătoare Domnişoare,

Vreau sa încep prin a mulţumi emoţionat Senatului şi Preşedintelui UNITER pentru premiul cu care au împovărat puţinătatea fiinţei mele... Sigur că, până la urmă, revista este un gen “uşor”. Uşor de văzut, nu de făcut. Uşor de privit, nu de plivit. Uşor de ascultat, nu de premiat... De fapt, acesta este un teatru special, *care seamană cu orice fel de teatru, dar se deosebeşte de teatrul de orice fel... Constantin Tănase, inventatorul revistei româneşti moderne, L’Inventore, spunea odată că “nu există lucru uşor. Există numai un fel uşor de a privi lucrurile”. Mă simt solidar cu toţi aceia dintre dumneavoastră care nu privesc “uşor” revista românească. Nu pot să nu vă mărturisesc cu umilinţă orgoliul meu când, exact acum 90 de zile, pe 14 ianuarie 2008, cu prilejul tezei de doctorat “Teatrul românesc de revistă. Dimensiunea literară”, pe care am susţinut-o la Universitatea din Bucureşti, mi-am dat seama că a fost pentru prima oară, în istoria sa de 135 de ani, când revista românească a intrat la Universitate. Ea s-a aflat atunci în atenţia plină de rigoare academică şi de subtilă competenţă a unor eminenţi profesori universitari. Poate că numai şi pentru acest lucru, efortul meu de aproape 50 de ani pe baricadele revistei româneşti, uneori cu mici victorii, alteori cu mari înfrângeri, s-a arătat a fi fost pe deplin justificat. Vreau să le mulţumesc prietenilor mei, care mi-au fost alături la rău, şi mai ales la bine. În mod special le mulţumesc duşmanilor mei, care, fără să vrea, mi-au stimulat ambiţia şi orgoliul. N-aş fi putut trăi fără prieteni. Fără duşmani aş fi putut poate să trăiesc, dar viaţa mi s-ar fi părut mai searbădă şi mai lipsită de sens. Oameni de teatru, iubiţi-vă duşmanii, ei sunt cei mai sinceri şi mai inventivi dintre colegii noştri. Mă tem că, uneori, aş schimba fără să regret făţărnicia unui prieten, pentru sinceritatea unui duşman... Nu numai lumea joacă teatru, şi teatrul se joacă de-a lumea...*

Iar înainte de a epuiza cele 180 de secunde pe care le-am avut la dispoziţie, nu pot să nu aduc omagiul meu nemăsurat artiştilor de revistă, acelora care, de la Matei Millo până la Stela Popescu şi Alexandru Arşinel, au făcut revista să existe şi, nu de puţine ori, să supravieţuiască. Artistul este cărămida cu care s-a clădit edificiul teatrului românesc de revistă. Fără aceşti minunaţi artişti, eu n-aş fi fost, astă-seară, aici. Le mulţumesc.

Aurel Storin, 14 aprilie 2008

Sebastian la Suceava

Neaşteptate reverberaţii se mai produc în continuarea manifestărilor prilejuite, în 2007, de Centenarul naşterii celui ce a scris *Steaua fără nume*. Cea mai recentă este o iniţiativă luată la Suceava, cu ecouri în zone din întreaga ţară. Profesorii Anca Vieru şi Gheorghe Cîrstian, din cadul Catedrei de limba şi literatura română a Colegiului Naţional „Petru Rareş”, au lansat, la început de an, proiectul unui concurs deschis elevilor de liceu cu scop de a le testa interesul pentru experienţa de viaţă şi literară, aşa cum s-au cristalizat în *Jurnalul* postum publicat, de natură să confirme multiplele înzestrări de sensibilitate şi inteligenţă creatoare ale prozatorului şi omului de teatru Mihail Sebastian.

Competiţia s-a desfăşurat pe două paliere: regulamentul de desfăşurare lăsa la alegerea concurenţilor: fie să formuleze, într-un eseu, consideraţii cu privire la caracteristicile jurnalului ca specie literară, fie chiar să redacteze ei înşişi pagini de jurnal personal. Într-o primă fază, au sosit, pentru concurs, 553 de lucrări. Dintre acestea, juriul preliminar a selectat 20 de participanţi pentru finala programată în prima săptămână din aprilie 2008. Este semnificativă proveniența competitorilor din cele mai variate centre şcolare: Bucureşti, Slatina, Piteşti, Iaşi, Craiova, Piatra Neamţ, Râmnicu Vâlcea, Târgovişte, Gura Humorului, Alexandria, Turnu-Severin, pe lângă Suceava, se înţelege.

Toţi finaliştii, însoţiţi de profesorii îndrumători, s-au întîlnit vineri, 4 aprilie, la festivitatea de deschidere a fazei supreme, printr-o manifestare găzduită de Casa de cultură orăşenească. Numeroşi elevi, cadre didactice şi alţi invitaţi au umplut amfiteatrul pus la dispoziţie. Din partea organizatorilor, doamna prof. Daniela Dungeanu, directoare a Colegiului Naţional „Petru Rareş”, a salutat adunarea şi a promis susţinerea necesară pentru ca acest concurs să marcheze începutul unei rodnice tradiţii. Pentru a caracteriza personalitatea lui Mihail Sebastian, a fost invitat istoricul literar Geo Şerban, recomandat de suita „Suplimentelor” speciale publicate timp de 8 luni de revista „Realitatea Evreiască”, prin care opinia publică actuală a putut lua act de numeroase texte ale scriitorului, recuperate din presa vremii sale. Despre aspecte identitare cristalizate în opera scriitorului a trasat fine disociaţii doamna prof. Angela Furtună. Au luat apoi cuvântul membrii juriului final – conf.univ.dr.Cornelia Mânicuţă de la Universitatea „Ştefan cel Mare”, Suceava, flancată de literaţii Octavian Soviany, profesor la Colegiul Naţional „Mihai Eminescu”, Bucureşti, şi Paul Aretzu, profesor la Colegiul Naţional „Ioniţă Asan”, Caracal – spre a aduce în discuţie caracteristici ale jurnalelor şi memoriilor apărute în ultimii ani, într-o viziune de ansamblu, extrem de profitabilă pentru cei ce se pregăteau, tocmai, să susţină proba definitivă a concursului. Această probă a avut loc sâmbătă, 5 aprilie, şi s-a desfăşurat în spaţiile instituţiei şcolare gazdă. După deliberări, juriul a decis o modalitate de a pune la încercare inventivitatea şi pregătirea participanţilor, lăsând la latitudinea fiecăruia să opteze pentru o personalitate publică (ori erou literar) în numele căruia să redacteze trei zile de „Jurnal”. La o primă privire, subiectul putea deruta, dar după oarecare reflecţie s-a dovedit incitant; oferind o largă arie de mişcare, încât cineva mai îndrăzneţ s-a simţit ispitit a se imagina, cu dezinvoltură, în însăşi postura preşedintelui Băsescu. Altcineva l-a preferat, ca reper, pe Blidaru, din *De două mii de ani*. Oricum, memoria lui Sebastian a fost bine servită, printr-o simbioză de inteligenţă şi sensibilitate, bine dozate. La orele după amiezii, când s-au făcut publice rezultatele, satisfacţiile şi surprizele au alternat promiţător. Marele premiu a revenit celei mai tinere concurente, abia în clasa a IX-a , a Colegiului Naţional „Mircea cel Bătrân” din Râmnicu Vâlcea. Sponsori de inimă au asigurat răsplata tuturor finaliştilor: cărţi de la „Hasefer”, prin înţelegerea Federaţiei Comunităţilor Evreieşti din România, iar, în plus, pentru laureaţi, plicuri destul de consistente, oferite de sucursale locale ale unor bănci reputate, alături de câteva birouri notariale şi de avocaţi.

Premiul cel mare, Vlad Graţiela Teodora, clasa a IX-a, Colegiul Naţional Mircea cel Bătrân, Râmnicu Vâlcea

La despărţire, toată lumea şi-a luat rămas bun cu promisiunea revederii la o ediţie cât mai apropiată a prolificului concurs „Mihail Sebastian”, în aceeaşi ambianţă stimulativă de laborator creativ, asigurată de emulii suceveni ai scriitorului, celebrat la 100 de ani de la naştere. (Ş.C.)

FONOTECA

MEDI DINU – o mare doamnă care a străbătut veacul

La finele acestui an, mai precis pe 22 decembrie, pictorița Medi Dinu va împlini o sută de ani de viață. Această doamnă care a străbătut veacul are o prodigioasă memorie, un adevărat tezaur de fapte și întâmplări cu și despre oameni care aparțin istoriei, artei și literaturii. Am stat de vorbă cu Medi Dinu în „salonul interactiv", denumire pe care a dat-o camerei de terapie educațională din Căminul „Amalia și dr. Moses Rosen", unde se află de câteva luni. Convorbirea cu această doamnă, incontestabil decan de vârstă al „Fonotecii" noastre, avea să fie puternic marcată de parfumul amintirilor.

- L-ați cunoscut pe Gheorghe Dinu sau pe Stephan Roll?

- Era pe la începutul anilor '30. Absolvisem Institutul de Arte Plastice, unde fusesem colegă cu Boris Caragea și cu Mara Ivanova, cea care avea să-i devină soție. Mă aflam la Balcic. Termin peisajul care se face în zorii dimineții și mă duc pe plajă. O întâlnesc pe Mara și încep să-i povestesc durerile mele de amor. Și se oprește lângă noi un tânăr care îmi spune că nu m-a mai văzut pe acolo. L-am repezit. Pleacă, dar peste puțin timp revine. L-am bruftuluit cum n-am mai făcut-o niciodată: „Ce te tot bagi în conversația mea, cu glasul tău de iaurgiu". A plecat, iar Mara m-a luat la rost: „Medi, cum poți să insulți așa, Ghiță Dinu al nostru e demult ziarist, e un băiat bun, cult. Toți îl iubim.

Tânărul de pe plajă

- Știați ceva de „Lăptăria lui Enache"?

- Habar n-aveam. Așa mi-a venit să-i spun.

- Când l-ați revăzut?

- În aceeași după amiază. Eram la Marghit și Victor Brauner. Ei stăteau întinși pe pat, cu iaurt pe spinare căci se băsicaseră de la soare. Vine și tânărul de pe plajă. Se fac prezentările. Domnul... Domnișoara...

*

- Cum o chema pe domnișoara?

- Margareta Wexler, nume pe care l-am păstrat până la căsătoria cu Gheorghe Dinu.

- Sunteți olteancă...

- M-am născut în satul vâlcean Brezoi.

- „Șoseaua urcă spre Voineasa / Iar Lotrul curge spre Brezoi", scria Ion Minulescu.

- Îmi amintesc că duminica după-amiază era sclipitor de frumos, când se încingeau horele în sat. Mai toți oamenii lucrau la fabrica de cherestea a unui baron din Austro-Ungaria.

- Și părinții?

- Tot acolo. Tata era contabil, iar mama dirija cantina pentru muncitori. De mică eram tare îndemânatică și aveam o bună memorie vizuală. Mama îmi citea în limba germană dintr-o carte de povești ilustrate iar eu țineam minte textele numai legate de poze. Până la vârsta de 8 ani am locuit la Brezoi. Când a izbucnit războiul, tata a fost concentrat, iar mama, cu cei doi copii, a venit la București, la rude din partea tatei.

- Ați avut un frate?

Literele din cuvinte

- Mai mic cu patru ani decât mine. Se pare că era genial. Țin minte că, pe când era în clasa a doua, învățătorul l-a oprit pe tata și i-a zis: „Domnu' Wexler, știți ce mi-a făcut azi Alexandru? Numai ce-l văd că își adună cărțile, caietele și le pune în săculeț. Îl întreb ce face și îmi spune că el știe tot ce se predă aici, așa că n-are ce să mai stea la școală". Pe atunci, în aceeași încăpere învățau toți copiii din clasele I-IV, iar Bubi, cum îi ziceam acasă, era în clasa a doua. Învățătorul l-a chestionat din materiile claselor superioare și Bubi a răspuns perfect.

- Dumneavoastră ați fost o elevă bună?

- Examenele erau o nimica toată pentru mine. Dar am avut o dificultate la început. Literele le-am învățat ușor, dar nu puteam să le leg în cuvinte. Știți cine a mai avut această dificultate? Sadoveanu. A mărturisit-o și în scris.

- Se întrezărea încă de pe atunci îndemânarea pentru pictură?

- La desen n-am avut probleme; la matematică însă erau.

- Ați fost și profesoară de desen...

- După 1940, când au început persecuțiile împotriva evreilor și nu mai aveam dreptul să expun, am încetat să pictez. Am devenit profesoară de desen la o școală evreiască, pe care o conducea doamna Kreindler, căci eu am absolvit, la îndemnul tatei „că nu știi ce te așteaptă în viață" – și seminarul pedagogic.

*

Odă Balcicului

- La Institutul de Arte Plastice, cine v-a fost profesor?

- Când am intrat eu, se numea școală, abia mai târziu a căpătat titulatura de Institut. Profesor a fost pictorul Jean Steriade, dar avea ore și profesorul Ipolit Strâmbulescu – un om blând, tăcut și foarte prăpădit. Era conștiincios, zăbovea cu sfaturi lângă fiecare studentă. Steriade, fiind mai mult plecat prin străinătate, venea rar. Când se așeza la corectură în fața unor lucrări ale noastre, prima lui vorbă era „Interesant!".

- Mai târziu ați pictat alături de Steriade și Iser la Balcic.

- Am pictat acolo multe peisaje. Balcicul a fost o inspirație, o fericire, avea o lumină aparte. Până la Balcic nu făcusem peisaj, dar localitatea m-a inspirat, m-a chemat aerul oriental, ariditatea, frumusețea din acei ani '30, frumusețe pe care am regăsit-o și 20 de ani mai târziu, când am trecut pe acolo.

*

„Am dat un tablou pentru Brauner"

- Când ați avut prima expoziție?

- Cine mai știe?! Cred că a fost cea de la sala „Mozart", deasupra unei berării de pe Sărindari. Asta a fost după ce m-am întors din Grecia. În aceeași sală a avut loc, mai târziu și o expoziție a lui Victor Brauner. N-a vândut mai nimic. Se ruga de amicii săi de la revista „unu" să-i cumpere ceva ca să poată plăti chiria. Într-o zi, pe când urcam scara spre expoziție, îl aud pe Victor discutând cu proprietăreasa sălii. „Se zice că dacă cineva nu poate să plătească chiria, aveți obiceiul să opriți un tablou". „Da, de la altcineva da, dar nu de la dumneata care n-ai vândut niciunul". Ajung între timp sus și o întreb: „Doamnă Heber, dacă vă dau o pictură de-a mea în loc de una a lui Brauner, îl socotiți achitat?". „Vai, ai vrea să faci asta?". Și am făcut-o. Dacă știa ea ce prețuită va deveni pictura lui Victor Brauner...

*

„Peisajul n-are nevoie de conversație"

- L-ați cunoscut pe Ion Țuculescu...

- Avea o expoziție într-o sală de la Ateneu. Era o Grecie, o splendoare. Picturi mult superioare celor făcute de mine. L-a frapat cât de atentă îi admiram operele. Am intrat în vorbă cu acel bărbat frumos, interesant, spunându-i că poate fi mândru pentru ce a reușit să facă. L-am reîntâlnit câțiva ani mai târziu și l-am întrebat dacă mai are ceva din Greciile acelea. „Nu". „Ferice de cei care le au". „Păi, n-au fost cumpărate, așa că le-am ras ca să folosesc pânză pentru alte picturi". Așa a pierdut pictura românească peste 20 de tablouri superbe despre Grecia.

- Dumneavoastră ați fost în Grecia pentru documentare sau în excursie?

- Prietena mea, Hedda Stern, avea un cerc de cunoștințe cu o bună situație materială care mi-au avansat banii pentru călătorie. Am plecat cu o prietenă căreia i-am pus o condiție: „După ce am terminat pictura, poți să-mi spui și că e demnă de aruncat în mare, dar în timp ce lucrez să taci și să nu-mi stai în spate". Nu s-a putut abține și îmi rupea legătura cu peisajul.

- Nu vă plăcea să fiți asistată?

- Deloc. Eu aveam un contact electromagnetic cu peisajul.

- În general, preferați peisajul ca subiect de pictură?

- Da, pentru că el stă și n-are nevoie de conversație.

*

- Legătura cu Gheorghe Dinu, cunoscut ca poet sub numele de Stephan Roll, a constituit un capitol însemnat în viața dumneavoastră.

- Numai un capitol? Un întreg roman. Când ne-am cunoscut, el nu mai scria poezii. Odată, Brunea Fox m-a întrebat dacă știu că bărbatul meu, în tinerețe, a făcut niște nebunii care ziceau ei că-s poezii. I-am cerut lui Ghiță să-mi dea să citesc, dar mi-a spus că nu le mai are. Ani de zile mai târziu a venit un evreu sărac cu un teanc de „Poeme în aer liber" și „Moartea vie a Eleonorei". Le-am cumpărat și le-am citit pentru prima oară. Când i-am spus că mi-au plăcut foarte mult, că aveau sclipiri de aur ca într-un izvor... Sclipiri, dar nu-mi plăcea tot. S-a uitat la mine într-un fel anume de m-a făcut să nu mai discut despre poezia lui.

Sclipiri de aur

- După 13 mai 1974, când a murit, ce ați făcut cu poeziile?

- Le-am multiplicat și le-am dat drept amintiri. Macovescu a avut prietenoasa idee să-i spună lui Jebeleanu să publice în „Gazeta Literară" o pagină dublă de poezii. Eu am învățat să bat la mașina de scris ca să le multiplic.

*

„Șabăs goi"

- Ați învățat să bateți la mașină, dar să gătiți? Se știe că la „Lăptăria lui Enache", Ghiță făcea bucătărie în timp ce tatăl lui, patronul, făcea politică.

- Salate cum făcea Dinu, mai rar. Eu mă credeam specialistă, dar față de el, eram o începătoare. Gătea de toate fluierând, cântând.

- Erați împreună în perioada „Lăptăriei"?

- Tatăl lui dăduse faliment din cauza filantropiei lui Gheorghe. Mi-a povestit ziaristul Ștefan Voicu o istorioară. Când intra în lăptărie un client mai amărât și cerea un iaurt, Ghiță îl întreba dacă nu-i e foame și îl ospăta. După ce omul termina de mâncat și se gândea cât o să-l coste, îl auzea pe Ghiță strigând către casierită: „7 lei rest la domnu'". Pe atunci, Gheorghe servea la lăptăria lui taică-su, căci nu făcuse decât patru clase primare la școala bulgărească, unde fusese profesor Hristo Botev. Asta era pe Călărași aproape de lăptăria aflată pe Bărăției. Acolo a cunoscut el telalii din Taica Lazăr și se împrietenise cu copiii cartierului, în mare majoritate evrei. Ghiță era „șabăs goi", îl chemau vecinii sâmbăta să le aprindă focul.

*

- De ce și-o fi luat el, ca poet, pseudonimul de Stephan Roll?

- Ei, asta e o chestie amuzantă și cred că nu s-a mai publicat până acum. Într-una din pauzele de după masă, când lăptăria era închisă, stătea el la taclale cu prietenii și deodată își dă seama că Ilarie Voronca, în acte e Marcus, Saşa Pană e Binder și nu-ai el rămăsese Gheorghe Dinu. Având în față o revistă elvețiană, o deschide și îi place o poză semnată „pictor St. F. Ph. Roll". A decis pe loc să-l cheme Stephan Roll.

Cum s-a născut Stephan Roll

- Asta de unde o știți?

- Mi-a povestit un prieten de-al lui, că eu nu eram acolo.

- Dar la lăptărie ați fost vreodată?

- Am fost o dată când aparținea altui macedonean, iar Ghiță, fiind în spital, m-a trimis să cumpăr iaurt de acolo că îl făcea tot de calitate. Să-l pui pe farfurie ca o felie de tort.

*

- Ați spus că Dinu avea doar patru clase, dar era un om de o vastă cultură, știa câteva limbi străine...

- Într-o zi, intră grăbit în lăptărie cel pe care l-am cunoscut sub numele de Grindea și lucra la revista „Adam". Întreabă: „Aici e lăptarul acela care citește franțuzește?". Ghiță, care avea în față o carte din Editura Flamarion, răspunde: „Nu". „Păi, văd că citești franțuzește", insistă Grindea. Răspunsul vine prompt: „Nu citesc, număr rândurile". Când l-a cunoscut pe doctorul Binder, tatăl lui Saşa Pană, i-a spus: „Dumneata faci economie de cuvinte, contopind profesiunea cu numele: „Ich Bin der Doktor". Gheorghe era un risipitor de butade, pe care mintea lui ageră le crea cu viteza luminii.

Risipitor de butade

*

- Să revenim la vremea când erați cunoscuți ca perechea Medi și Ghiță Dinu.

- Mă plimbam, într-o zi, pe Calea Victoriei și mă întâlnesc cu Petre Pandrea. Mă invită la o cafea. Era pe atunci o străduță care ducea în spatele palatului. Intrăm în cafenea. Vorbim de una, de alta. Petre mă simpatiza pentru că eram din Vâlcea, iar el era... șovin de oltean și zicea că sunt o evreică de altă clasă. Mă întreabă: „De când ești tu măritată cu Ghiță". „Păi, nu sunt". „De ce?". „Pe mine nu m-a interesat actul, iar el nu are timp să se ocupe de formalități". „Ei bine, eu vi-s naşu'. Am o armată de secretari pe care-i pun la treabă să facă cele necesare". El ne-a cununat la primăria de pe strada Parfumului. Eu îmi comandasem o blăniță albă, dar nu mi-au livrat-o la timp, așa că mireasa a apărut cu un cojocel. Mai veniseră acolo bunii noștri prieteni, Tereza cu Mac. Macovescu a fost ani de zile coleg de redacție cu Ghiță.

După o cafea cu Pandrea

- De peste trei decenii, el a plecat. E grea singurătatea.

- Eu n-am simțit niciodată singurătatea. Ghiță e mereu lângă mine. Parcă Ben Gurion spunea că cine nu crede în minuni, nu e realist.

- Ați străbătut un secol. Există oare o rețetă a longevității?

- Tatăl meu a murit cu două luni înainte de a împlini o sută de ani. Nu cred că există o rețetă. Așa a fost să fie! După ce opriți imprimarea, o să vă spun o glumă.

*

Și mi-a spus. Cică undeva, într-un sat, trăia un om care avea 110 ani. Cum aflară ziariștii, dădură fuga să-i afle secretul longevității. L-au întrebat dacă a dus o viață cumpătată și au aflat că n-a băut alcool, n-a fumat și nici din alte vicii n-a gustat. Deodată, când pe uliță s-au auzit chiote și cântece, n-au știut ce să creadă, dar gazda i-a lămurit: „Așa-i în fiecare seară când se-ntoarce tata afumat de la cârciumă".

Pentru a încheia întrevederea cu Medi Dinu în aceeași notă, i-am spus că tradiționala noastră urare „Ad Mea Veesrim" circulă și într-o variantă ușor modificată: „La 100 ca la 20". Când am auzit-o, am fost sigur că-i o imposibilitate, dar ascultând-o pe Medi Dinu cu ce vervă și luciditate evocă amintirile, privind fotografia în care dansează la una dintre întrunirile de la Cămin, sunt sigur că și noua variantă a urării e totuși realizabilă.

AVRAM CROITORU

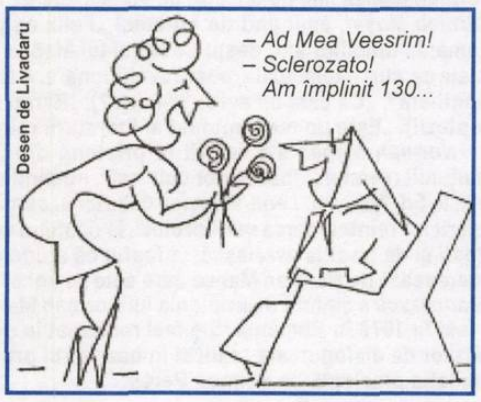

NORMAN MANEA

Cinci întâlniri memorabile după 2

Trauma exilului începe ca o traumă a dezrădăcinării, a desprinderii de ţara în care te-ai născut, de oamenii lângă care ai trăit zeci de ani, vorbind continuu cu ei, în limba lor, româneşte. Odată cu exilul se profilează şi o suită de alte traume, legate de efortul de adaptare la noua ambianţă de comunicare cu o lume nouă, mult mai puţin cunoscută, vorbind o altă limbă. În cazul lui Norman Manea, engleza. *Sunt traume consecutive, legate de dificultăţile inerente ale* unei comunicări - ca scriitor - cu alt public, într-un alt context social marcat de alte probleme existenţiale... Sunt traume din spatele cărora te urmăreşte riscul nereuşitei, al unei adaptări mult prelungite de spaimele eşecului... poate chiar ale ratării.

Norman Manea a depăşit această suită de traume, care l-au alarmat, mai întâi, şi au sfârşit, uneori, prin a-l obosi peste măsură. Cu şansa, totodată, de a întâlni alte mari valori, personalităţi de prim rang ale scrisului. Poate, în acest sens trebuie înţeles exilul, şi exilul lui Norman Manea, ca o traumă privilegiată, sub semnul norocos al propriilor îndârjiri spirituale, al certelor reuşite ulterioare. A fost momentul în care, norocul lui Norman Manea, dublat de un efort de 22 de ani, a învins "Trauma".

DOREL DORIAN

Exilul - o traumă privilegiată

La G.D.S.

A treia întâlnire a avut loc la 16 aprilie a.c. la sediul G.D.S., sub titlul: „Exilul – o traumă privilegiată". Titlul este interpretabil şi discuţiile au fost foarte animate. Gabriela Adameşteanu a evocat prima întâlnire cu Norman Manea în 1979, la Ed. Eminescu, apoi alte întâlniri la Ed. Cartea Românească (1984-1985). Au fost amintite atacurile imunde ale „*Săptămânii*" lui Barbu.

Norman Manea a explicat că el putea pleca legal din România, în Israel, oriunde, dar nu s-a hotărât uşor să părăsească ţara. Israelul i se părea „dominat de religie" (n.n. - eronat). Ion Vianu a relatat faptul că familia sa (Tudor Vianu era tatăl său) au avut intenţia, în 1947 să părăsească România. El consideră că limba este patria scriitorului: o dovadă este faptul că Milan Kundera, trăitor la Paris, a revenit la limba cehă. *Leon Volovici* a spus că pentru scriitorul de limbă română şi Israelul poate fi un exil, dar creatorul trăieşte un „exil în exil", ca de pildă Ioan Petru Culianu, ucis în S.U.A. *Norman Manea*: „Exilul nu s-a terminat şi nu se va termina niciodată pentru el". A spus că noţiunea de Holocaust este folosită abuziv de diverşi, fără nici o legătură cu tragedia anilor 1939-1945. Adam şi Eva au fost şi ei exilaţi, s-a născut starea de „limbă tăiată", ruperea de Paradis.

Gabriela Adameşteanu: „Există o traumă a libertăţii, a cunoaşterii", pe care am cunoscut-o noi, după 1989. *Radu F. Alexandru* a relatat cazul unei scriitoare, supravieţuitoare a Holocaustului (Auschwitz) care, ajunsă în Israel, s-a sinucis. Norman Manea şi-a dovedit dorinţa de a exista în demnitate, încrederea în forţele proprii.

Norman Manea l-a citat pe Imre Kertész, care a spus că regimul comunist l-a continuat pe cel nazist. *Andrei Oişteanu* a continuat ideea reluând afirmaţiile şocante ale lui Kertész: La Auschwitz el "s-a plictisit".

A mai adus exemple de „exilaţi": de la Ovidiu la I.L. Caragiale, Mircea Eliade (cu o exemplificare: Ulise), Culianu (cu exemplificarea: Elie Wiesel), ca şi Diaspora evreiască de la Babilon încoace şi Exilul egiptean dinaintea lui Moise. Turnul Babel a fost şi el o formă de „exil", prin imposibilitatea comunicării.

Livius Ciocârlie: „Eşti exilat în măsura în care te simţi ca atare". Exilul poate însemna şi evitarea eşecului.

Liviu Rotman a respins ideea de „exil în Israel". El s-a simţit *acasă*, dar există, la fiecare, stări de *înstrăinare*. *Stelian Tănase*: „Exilul şi închisoarea pot fi discutate în paralel". *Norman Manea*: „Eu nu am fost ostentativ evreu. Există trauma colectivă dar ea se reduce la individ. Joyce şi Beckett au trăit în afara Irlandei şi nu s-au exprimat în irlandeză". *Dorel Dorian* a amintit trauma deziluziilor, nerealizărilor, a tăcerii din jur, a aparenţelor cu ecou în interior.

Preşedintele F.C.E.R., dr. *Aurel Vainer*, a vorbit despre exilul creatorului Norman Manea, despre suferinţa strămutării chiar în aceeaşi ţară. A criticat unele afirmaţii eronate, provenite din sală, despre iudaism şi Biblie. *Mircea Anghelescu* a elogiat rolul scriitorilor evrei în literatura română şi în literatura lumii. În concluzie, Norman Manea s-a declarat un cetăţean al lumii.

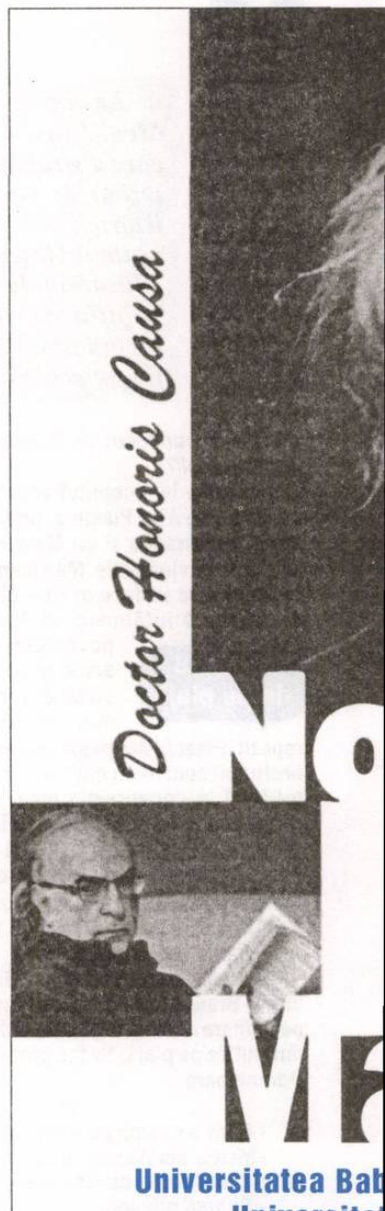

La Muzeul Naţional de Istorie a Literaturii

Norman Manea: Nevoia şi hotărârea de a se exprima în limba română

Prima întâlnire cu scriitorul Norman Manea a avut loc la Muzeul Naţional de Istorie a Literaturii, cu participarea directorului acestuia, criticul *Radu Călin Cristea*, şi a redactorului-şef al publicaţiei „Observator cultural", *Carmen Muşat*, care a moderat întâlnirea. ● *Radu Călin Cristea* a spus că „marile tragedii ucid de două ori: individualitatea şi memoria". Prezenţa lui Norman Manea, rolul său în literatura contemporană dovedesc că se poate rezista. În 1990, Norman Manea, plecat doar de patru ani din România, a reuşit, printr-un articol intitulat „Felix culpa", să producă o explozie de dezaprobări, dar şi de admiraţie. Apariţia, după câţiva ani, a *Jurnalului* lui Sebastian a confirmat observaţiile lui Norman Manea referitoare la moştenirea generaţiei anilor '30. ● *Paul Cornea* a evocat primele întâlniri cu Norman Manea, şi-a exprimat regretul de a nu-l fi întâlnit în 1997. *Norman Manea* a vorbit despre legătura sa *intimă* cu limba şi literatura română, imposibilitatea pentru el, a exprimării în altă limbă, suferinţa celui aflat, la început, într-un mediu străin (american), relaţiile cu Dieter Schlesak, în Germania, cu Virgil Nemoianu, Lucian Raicu, întâlnirile cu scriitori americani, dar şi din diverse culturi, Saramago, Kadare. ● *Nicolae Breban* şi-a exprimat regretul că nici Academia, nici Uniunea Scriitorilor nu l-au invitat pe Norman Manea, din motive extraliterare. Totodată, a spus că îl admiră, îl „invidiază" pe Norman Manea pentru reuşitele sale. A abordat tema trecutului lui Eliade, Heidegger, oameni de valoare incontestabilă, dar ataşaţi cândva ideilor extremiste. *Norman Manea* a subliniat importanţa factorului biografic, dar a explicat că generalizarea: „toţi intelectualii din anii '30 erau cuprinşi de idei extremiste" este eronată. Această generalizare l-a îndemnat să scrie „Felix culpa". Există în Occident libertatea de a critica şi diseca orice operă şi orice autor, fie că e vorba de Goethe, de pildă, ori altcineva „Cine reînvie, va reînvia". Manea s-a referit la perenitatea „Scrisorii pierdute" a lui Caragiale. ● *Ioana Nițescu*, de la Societatea Română de Radiodifuziune, a vorbit despre confraţii care l-au susţinut pe Norman Manea. ● *Dorel Dorian* a vorbit în numele „Realităţii Evreieşti", dar şi ca un confrate al lui Norman Manea, regretând că recunoaşterea reală a valorii scrierilor sale încă întârzie. ● *Al. Singer* a amintit că Zigu Ornea a publicat la Hasefer „Casa melcului", a lui Norman Manea. ● *Bedros Horasangian* a reluat tema „Felix culpa" şi a vorbit despre dubla identitate a oricărui scriitor indiferent de etnia sa. Scriitorul trebuie să fie „martorul adevărului" şi l-a dat exemplu pe Ernest Hemingway. ● *Moshe Yassur* a amintit de Eugen Ionescu, pe care l-a cunoscut personal, la Paris, care a spus că din pietrele cu care s-a aruncat în Caragiale s-a putut ridica un monument marelui scriitor.

În sală s-au aflat oameni care l-au cunoscut pe scriitor, locurile în care a copilărit. O întâlnire memorabilă.

La Colegiul Noua Europă

Imposibilităţi kafkiene

La a patra întâlnire, sub titlul „Imposibilităţi Kafkiene", Norman Manea a susţinut în ziua de 17 aprilie 2008, la sediul Colegiului Noua Europă (N.E.C.)o expunere care s-a remarcat printr-o bogăţie de idei şi o rigurozitate de excepţie.

Andrei Pleşu, directorul N.E.C., a amintit de curajul lui Norman Manea de a trece de la profesia de inginer la cea de scriitor, ca vocaţie absolută, de a părăsi ţara la o vârstă mai puţin tânără (50 de ani), de a scrie în limba română în S.U.A. Unii vor căuta „manipulări", „conspiraţii iudeo-masonice" în propulsarea lui Manea pe plan internaţional, oamenii încearcă, uneori, să minimalizeze valoarea individului în favoarea unui colectivism nostalgic. În expunerea sa, Norman Manea s-a referit la mai multe „tipuri de imposibilităţi": nu vreau, nu vreau încă, vreau, *imposibilitatea de a scrie*, imposibilitatea de a scrie în germană, imposibilitatea de a scrie altfel. „Nu pot fi decât literatură", spunea Kafka. Există un arhipelag K. Raportul real/ireal este pus mereu în discuţie. „Metamorfoza" este o revelaţie a posibilului. Kafka a prefigurat, fără a avea contact, în timp, sistemele totalitare. Limba germană era limba sa, dar îl şi înstrăina. În plus, el a simţit şi condiţia de alogen. Faţă de real era suspicios. Îi era imposibil să scrie diferit. Despre sine scria că este imposibil să fii Kafka. Era un „exilat în interior". Kertész spunea că Holocaustul nu a fost o întâmplare. Poate de aceea Kafka l-a previzionat.

La discuţii au participat *Ion Vianu* (o cheie pentru opera lui Kafka este „Scrisoare către tatăl"), *Andrei Oişteanu* (G. Călinescu vorbea de limba inteiectuală, Kafka a dezvoltat „fantasticul normalităţii", Urmuz este un Kafka românesc), *Alexandru Cizek* (nepotul lui Otto Walter Cizek) a amintit de cehul Peter Weiss care a scris în germană, Livius Ciocârlie (Kafka dorea să scrie şi altfel, poate de aceea a vrut să-i

La Institutul Cultural Român

Lansarea seriei de autor "Norman Manea"

A doua întâlnire a avut loc în 15 aprilie a.c., la Institutul Cultural Român, cu ocazia lansării primelor patru volume dintr-o serie de 20-30 volume pe care Editura Polirom îşi propune să le publice, din scrierile lui Norman Manea: „Vorbind pietrei" (poem tradus din română în engleză, ebraică, germană, spaniolă, cehă, maghiară, poloneză, suedeză, franceză, italiană) cu ilustraţii de Tudor Jebeleanu, „Întoarcerea huliganului" (a treia ediţie), „Sertarele exilului" (convorbiri cu Leon Volovici), „Înaintea despărţirii" (convorbiri cu Saul Bellow). Pe ecran s-a derulat un film realizat de TVR1, în S.U.A., cu Norman Manea, soţia, prietenii, în care apar şi fotografiile părinţilor.

Mircea Mihăieş a transmis salutul lui H.R. Patapievici, care nu a putut veni din motive „absolut obiective" (există şi „relativ-obiective"). *Tania Radu* a vorbit extrem de scurt (cândva ea a scris despre Norman Manea în "Flacăra" lui Păunescu). *Silviu Lupescu*, directorul Editurii Polirom, cea mai mare editură din ţară, a spus că Norman Manea este „un personaj incomod". *Paul Cernat* a vorbit circa 20-30 de minute, fără o analiză a vreunei cărţi, el concluzionând că Norman Manea „*ne dă o lecţie de viaţă*". Mai pe larg şi la obiect a vorbit *Carmen Muşat*, amintind de articolul „Felix culpa", de schimbările din România ultimilor ani, despre curajul lui Manea de a intra în dispută cu unele cercuri intelectuale, post-revoluţionare. A amintit despre „problema identitară", „Ce este un evreu?" (cine?), „Evreu te naşti ori devii?" (n.n. - optezi!). „Este un moment fast al literaturii române."

Norman Manea s-a referit la prietenii din S.U.A., din România, a mulţumit revistei „Observator cultural", numind-o „a doua Casă a melcului", la Ed. Polirom. *Leon Volovici*, coautor al cărţii „Sertarele exilului", s-a referit la "reîntoarcerea scriitorului", la destinul scriitorilor evreo-români, legaţi şi de tradiţia evreiască, la faptul că studenţii de la Universitate se interesează de Norman Manea care este „o voce internaţională". *Cristian Teodorescu* a amintit de prietenia lui Norman Manea cu Saul Bellow, care a fost în 1978 în România. S-a mai remarcat în discuţii faptul că apariţia cărţilor de dialoguri s-a realizat în baza unui proiect „Words & Images", fundaţie prezidată de Shimon Peres.

La Institutul pentru Studierea Holo

Întâlniri cu liderii F.C.E.R., A

Cea de a cincea întâlnire bucureşteană la care ne vom referi, a avut loc vineri 18 aprilie a.c. la Institutul pentru Studierea Holocaustului din România „Elie Wiesel", cu care prilej s-a întâlnit cu lideri ai F.C.E.R. - ing. *Paul Schwartz*, vicepreşedinte, ing. *Albert Kupferberg*, secretar general, dr. ing. *José Blum*, şef departament, dr. ing. *Liviu Beris*, preşedintele Asociaţiei Evreilor din România Victime ale Holocaustului, şi dr. *Lya Benjamin*, din partea Centrului de Istorie a Evreilor din România. La sfârşitul întâlnirii, scriitorul a acordat un interesar cem alăt Cu o „Elie Wie şedintele tele F.C.E Evreilor *Liviu Be* acestuia F.C.E.R.

La TVR1

Participare de prestigiu la "Garantat 100%"

Sâmbătă, 19 aprilie, Cătălin Ştefănescu, cunoscutul realizator al emisiunii „Garantat 100%", l-a avut ca invitat pe Norman Manea, căruia i-a adus elogiul său şi al publicului prezent.

Prima vizită, în 1997, i-a lăsat scriitorului un gust amar, se simţea o uzură rapidă a civilizaţiei, o mişcare haotică într-o libertate rău înţeleasă. Situaţia de azi este, evident, mai bună. Ceea ce l-a apăsat cel mai mult până în momentul plecării din ţară (1986) a fost cenzura, cuvintele erau „triate", nu puteai folosi nici cuvântul „cafea", nici Dumnezeu, „chimist" etc. „Eram cu noi, împotriva noastră".

În privinţa informatorilor Securităţii, situaţia nu este aşa de simplă cum pare. Manea a avut un prieten, care, racolat fiind, i-a mărturisit şi l-a informat la rândul său pe Manea ce scrie el în declaraţii. Astfel, prietenul l-a protejat timp de un an. Manea a verificat, după 1989, dosarul şi s-a adeverit că prieten semnat declaraţii în înch Deci, este necesară o nu este că au fost printre ei ş pentru care a scris artico în România, a fost o sinta III – „Generaţia noastră", '30. Or, nu toţi erau legio de acord cu articolul lui M este criticat în Germania diferenţă esenţială. Cei r Eminescu şi Caragiale. F mari antisemiţi, printre a virulenţi ai politicii S.U.A

2 de ani

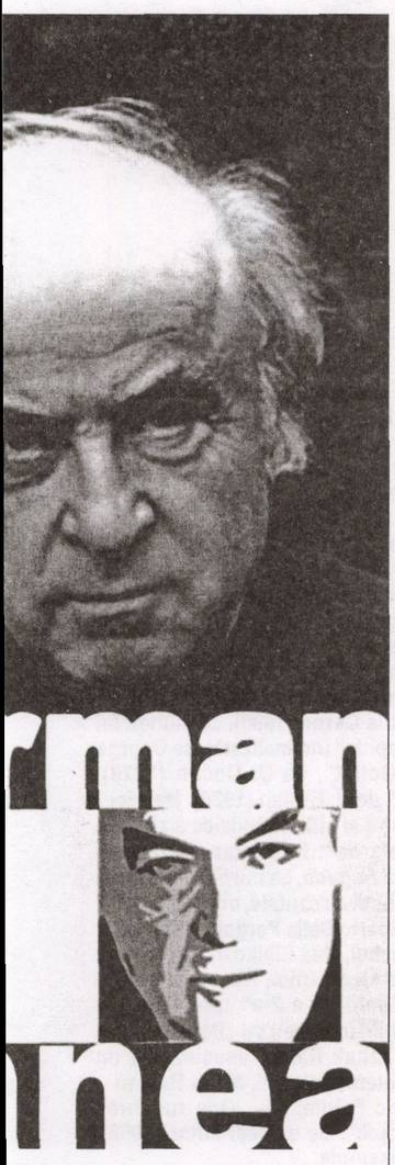

rman nea

olyai, Cluj-Napoca n Bucureşti

, el a „demonstrat" imposibilitatea *strionism*). *Leon Volovici* (Norman seşte în Kafka; relaţia scriitorului germană cu această cultură este

ea (cultura germană, istoria Germa- spărţi de „evreii ei", Kant avea ceva almudului, Mendelssohn-Bartholdy udaic, Paul Celan trăia în interiorul

cuţiilor, *Andrei Pleşu* a relatat despre eilor germani pentru cultura Germa- or Adorno) ca şi al evreilor unguri ngariei, deşi aceste ţări au fost im- murile fasciste, în Holocaust.

tului din România

R.V.H. şi I.S.H.R.

u revistei noastre, pe care îl reprodu-

mirii dlui Norman Manea la Institutul continuarea discuţiei pe care vicepre- ului, *Alexandru Florian*, vicepreşedin- *l Schwartz*, şi preşedintele Asociaţiei nânia Victime ale Holocaustului, dr. vut-o cu oaspetele, i s-au înmânat „Diplome de onoare", prima din partea a din partea A.E.R.V.H.

făcut vreun rău şi nu a mint. Alţii au n urma bătăilor, suferinţelor îndurate. a-i judeca pe informatori. Regretabil de valoare, oameni de ştiinţă. Motivul x culpa" în 1991, articol viu comentat i Mircea Eliade, în „Memorii" volumul udea întreaga intelectualitate a anilor ei Călinescu, Virgil Nemoianu au fost cultură se poate discuta orice. Goethe ne Goethe. Între cult şi cultură este o critici ai stărilor din România au fost rei au fost sunt critici

Grupaj alcătuit de BORIS MARIAN

Darul lui NORMAN MANEA

Interviu în exclusivitate acordat revistei „Realitatea Evreiască"

- Mi-ar fi făcut o mare plăcere să stăm de vorbă aşa cum aţi făcut-o cu Leon Volovici sau cu Saul Bellow. Nu se poate asta pentru că... n-avem timp...

- Mă rog, facem ce putem...

- Din păcate, pentru că, realmente, vizita dvs. este pentru mine un adevărat dar, *o surpriză din toate punctele de vedere. Surpriză şi pentru că am avut acces acum la anumite cărţi pe care nu le ştiam, absolut răvăşitoare, şi pentru că am avut prilejul să vă cunosc, să vă aud vorbind, să putem vorbi...* face to face. *M-au impresionat mult „Sertarele exilului" - nu numai pentru că, printre altele, e vorba despre o perioadă pe care o cunosc foarte bine, care şi-a pus decisiv amprenta şi pe destinul meu. Cred că America era locul cel mai potrivit pentru dvs.*

- N-am vrut să ajung acolo, dar cred că e bine că am ajuns acolo.

- Pentru că e singurul loc unde intransigenţa dvs., libertatea dvs. interioară se pot manifesta pe deplin - cred eu; n-am fost niciodată în S.U.A., dar asta e imaginea pe care mi-am făcut-o! - pentru că sunteţi cineva care nu ezită nici o clipă să spună lucrurilor pe nume, indiferent cine s-ar supăra pentru asta...

- Aşa este.

- Şi sunteţi un model demn de urmat; unul dintre oamenii pe care putem să-i întâlnim în carne şi oase foarte rar... Mă consider privilegiată, şi ne considerăm privilegiaţi, că aţi venit. Aş vrea să-mi spuneţi la ce lucraţi acum.

- Lucrez la această serie de autor care este anunţată la „Polirom"... ar conţine, în principiu, peste 20 de volume şi am deja foarte mult de citit, de văzut... Pe urmă, lucrez de mulţi ani, de prea mulţi ani, la o carte care trebuia să fie un roman al exilului, sper să-l pot termina anul acesta; apoi, am alte două cărţi de convorbiri, una cu Marta Petreu şi alta cu un tânăr intelectual german... dar nu e bine să vorbim prea mult de lucruri neterminate sau potenţiale.

- De acord, numai că pentru mine este foarte important să ştiu ce se află acum pe masa dvs. de lucru.

- Da. Pe masa de lucru e - şi asta aş vrea cel mai mult să pot să finalizez - este acest roman, sunt şi alte lucruri, de pildă am promis de mai multă vreme un volum despre *Holocaustul în literatură*, pentru „Hasefer"; am mai multe texte, însă nu pot să dau cartea până nu scriu eseul fundamental, care s-ar referi la Fundoianu şi Paul Celan. Dacă reuşesc asta, cartea va fi gata, restul, totul este terminat. Deci, mă rog, sunt multe lucruri potenţiale.

- I-aţi pus o întrebare extrem de interesantă lui Saul Bellow, el a fost un scriitor care mi-a bântuit mult tinereţile, „Darul lui Humboldt" l-am citit de cel puţin şapte ori, ceea ce nu mi s-a mai întâmplat decât cu „Pendulul lui Foucault", al lui Umberto Eco... Deci, mi-a plăcut foarte tare, am citit şi „Herzog"... L-aţi întrebat de cine se simte mai apropiat dintre aceste două personaje, de Humboldt sau de Herzog... Dvs. pe care îl preferaţi?

- E aceeaşi dificultate şi la mine, e şi în mine această zbatere între structura mea intelectuală - să zic - şi capacitatea de creativitate strictă. Mi-e greu să optez; în ceea ce priveşte eul meu, aş zice, eul meu ar prefera să fie artist...

- Adică Humboldt!

- Da. Dar în aspiraţia spre libertate, care este maximă în cazul artistului, mai mare chiar decât în cel al intelectualului, am avut, întotdeauna frâne... pe cât a fost aspiraţia de puternică, pe atât am avut senzaţia că libertatea, până la urmă, mă inhibă, mă sperie...

- Nu e vorba de un surplus de luciditate?

- Da. Asta spun. E ceva legat de cerebralitate şi de intelectualitate. Deci, există această altă latură în mine, care cred că frânează artistul, dar uneori, în momente fericite de conjunct, îl şi potenţează. Îmi place să cred că voi avea mai multe momente de acest fel, decât dintre celelalte. Eu sunt cum sunt. Există artişti care au o structură mai intelectuală, există alţi artişti care, cum se zice, au talentul în burtă şi nici nu e nevoie să fie intelectuali pentru a crea... le şi strică, poate. Eu sunt aşa cum sunt!

- Îmi place cum sunteţi... semănaţi, poate, puţin, şi cu Sebastian. Sunteţi un scriitor mult mai bun, nici nu încape, după părerea mea, vorbă... în primul rând că e o altă epocă, o altă ţară...

- Da, sigur...

- O altă conjunctură, dar şi un alt talent. Incontestabil! Dar, mai cred, această tendinţă de a diseca firul în patru, de a fi foarte lucid, de a spune întotdeauna ce gândiţi, de a fi uneori sarcastic, alteori ironic - nu ştiu, cu sau fără teamă de consecinţe, dar, în orice caz, ignorându-le! - este o latură pe care o aveţi în comun cu Sebastian şi n-am fost surprinsă când v-aţi simţit tentat să scrieţi o carte de tipul „Cum am devenit huligan", înţelegeam că vă aflaţi într-un moment şi o stare asemănătoare cu aceea în care se afla Sebastian când a scris - zic eu - cea mai puternică dintre cărţile sale.

- Da!

- În altă ordine de idei, voiam să vă întreb dacă, din ceea ce aţi observat, în timpul scurt şi furat de programe diverse şi ocupat cu tot felul de oameni, dacă observaţi vreo deosebire între România pe care aţi vizitat-o ultima dată şi cea de acum?

- Aparent, adică la suprafaţă, mi se par vizibile nişte progrese... în felul în care arată Bucureştiul, de exemplu...

- Nu mă refeream la asta. Vă întreb despre problema strictă a abordării Holocaustului, a antisemitismului...

- Asta bănuiesc că ştiţi mai bine decât mine, fiind aici tot timpul.

- Poate, dar mă interesează părerea dvs.!

- Părerea mea e inevitabil superficială, pentru că nu am avut timp să văd, să discut. Instinctul, mai curând, îmi spune că sunt noduri, sunt remanenţe, care deşi aparent sunt acoperite de o altă atitudine publică, în adâncul lor ele nu s-au rezolvat şi sunt persistente, sunt vizibile... în genere, în problema evreiască, nu doar a Holocaustului, şi ele există uneori într-o formă subtilă.

- V-aţi mai întâlnit cu scriitori, foşti colegi de-ai dvs., care vi s-au părut neschimbaţi?

- În ce sens?

- În sensul rău!

- Ce s-a întâmplat: o dată cu venirea mea aici, cei din această categorie m-au ocolit, nu au dorit să mă întâlnească, deci cei pe care i-am întâlnit sunt oameni...

- ...care au vrut să vă vadă!

- Exact. Mulţi dintre ceilalţi - şi când spun asta mă gândesc şi la oameni care, aparent, *sunt de bine* - ei nu au vrut să mă vadă, au evitat, iar când presiunea publică şi a presei a devenit, cumva, jenantă, nu mai puteau să nu pomenească, măcar, că sunt aici, au făcut-o într-un mod la fel de şiret ca totdeauna - şi cam asta este de spus! Eu, ca să fiu sincer, am venit interesat de o nouă generaţie intelectuală. Am avut semne bune, în general, de la o parte a ei... Există tineri intelectuali în care eu cred, ca de exemplu Carmen Muşat şi Paul Cernat şi... dacă ei dau expresie unei atitudini de generaţie, pot să zic că e bine. Pe tinerii foarte tineri, deci dintr-o generaţie cu adevărat nouă, nu-i cunosc...

- Am să vă mai pun o întrebare... La Comunitate vi s-a părut ceva schimbat?

- N-am fost...

- N-aţi fost deloc?! Dar din atmosfera de astăzi, din ce-aţi văzut şi auzit, cum vi se pare?

- Nu îmi dau seama, cred că lucrurile sunt puţin schimbate, dar nu în totalitate. Nu ştiu dacă vă descurajează, dar trebuie să vă spun că nu este foarte diferit nici în America. Adică, strict la Comunitatea evreiască, există un nivel mai scăzut, care nu este atractiv pentru artişti, pentru scriitorii autentici, ca să zic aşa... În ceea ce mă priveşte, prin destărare şi prin destinul meu postcomunist, am fost cumva forţat să devin mai evreu, ceea ce nu înseamnă că mă duc la sinagogă, ci că, în cazul meu, exilul a potenţat condiţia de evreu... şi, mă rog... lucrurile sunt complicate. Interesant e că în „România literară" de astăzi [18 aprilie 2008] a apărut un text despre mine, al unui critic pe care îl cunosc, şi textul este interesant, dar revista, care pune subtitlurile şi, probabil, face pagina, a atenuat punctele în care se subliniază că am plecat ca român şi am devenit evreu... Există un anumit mod de a pune accentele care să mă separe de România. Adică, deşi el a spus acolo că sunt şi român, nu aceste accente au fost alese, ci accentul celălalt, pus asupra evreităţii mele, pe care evident, nu-l refuz, dimpotrivă!

- Înţeleg foarte bine ceea ce simţiţi. Numai că şi partea cealaltă este superbă, faptul că scrieţi în limba română şi că izbutiţi *să faceţi lucrul acesta de atât de departe este... aproape incredibil... ce să vă spun! Timpul şi aşa ne presează foarte, foarte tare. Aş vrea să ne mai putem întâlni. În rest, vă mulţumesc... drum bun şi să fiţi sănătos!*

A consemnat NEDEEA BURCA

„Ultima întâlnire cu fascinantul poet al «Necuvintelor», Nichita Stănescu"

În încheierea interviului pe care îl acord „Realităţii Evreieşti", voi adăuga - la cererea ziaristei - o scurtă confesiune cuprinsă şi în volumul *Sertarele exilului*:

„[...] M-a văzut, aşadar, în holul Uniunii. A dispărut, a reapărut cu o floare, înclinându-se, glumind, mi-a oferit floarea, m-a tras într-un colţ ferit, m-a îmbrăţişat, m-a sărutat, mi-a pus mâinile sale mari pe umeri, m-a aşezat pe canapea. «Vreau să te rog un singur lucru», mi-a şoptit. «Vreau să te rog să nu mori [...]. Să rezişti. Te rog să nu mori, asta te rog... Am citit lăturile care se aruncă peste tine. Să nu-ţi pese, să rezişti. Eu nu mai pot... Nu mai pot! [...] Uită ce ţi-am spus. Nu mai suport... [...] Dar nu uita ce te-am rugat: să nu mori, bătrâne, asta e important, să rezişti». Nichita m-a sărutat din nou şi s-a furişat de lângă ciumatul care eram". (Norman Manea, *Sertarele exilului, Dialog cu Leon Volovici*, p. 242-243)

La sediul Comunităţii Evreilor din Cluj Napoca

Vizita la Cluj a scriitorului Norman Manea a durat două zile şi jumătate, duminică, luni şi marţi înainte de masă (20-22 aprilie), un răstimp scurt în care autorul român cel mai premiat şi mai tradus din Diaspora, invitat pentru a i se conferi titlul de Doctor Honoris Causa, s-a întâlnit cu comunitatea literară clujeană, cu profesorii şi studenţii de la Facultatea de Litere şi şi-a lansat cele patru volume publicate într-o serie de autor, la Editura Polirom. Duminică, Norman Manea, însoţit de doamna Cella Manea, a participat la Seder, alături de membrii comunităţii evreieşti clujene. A ascultat Hagada şi cântecele intonate de Corul Talmud Tora şi a mărturisit că a fost profund impresionat de „atmosfera de Galut", de strădania evreilor clujeni de a-şi păstra tradiţia. Luni, înainte de ceremonia oficială de la Universitatea "Babeş-Bolyai", Norman Manea s-a întreţinut cu scriitorii clujeni la sediul filialei locale a Uniunii Scriitorilor. Amabil şi afabil, a răspuns întrebărilor adresate de scriitorii Irina Petraş, Ion Mureşan, Adrian Popescu, Ion Simuţ.

Doctor Honoris Causa al Universităţii Babeş-Bolyai

Ceremonia de acordare a titlului de Doctor Honoris Causa a avut loc în Aula Magna a Universităţii Babeş-Bolyai. În cuvântul introductiv, profesor universitar dr. Andrei Marga, rectorul UBB, a prezentat pe scurt universitatea multiculturală clujeană, a trecut în revistă personalităţile din „clubul Honoris Causa" al Universităţii şi a elogiat personalitatea şi opera lui Norman Manea. Discursul de *Laudatio* a fost rostit de scriitoarea, criticul literar şi profesorul universitar Marta Petreu, care printre altele a spus: „ Dacă imaginăm cultura română ca un trunchi de piramidă, locul lui Norman Manea este pe platoul superior, al valorilor certe". În cuvântul de recepţie, scriitorul a vorbit despre activitatea sa literară, despre înrudirea spirituală dintre Transilvania şi Bucovina natală, despre cursul de literatură central-europeană pe care-l ţine la Bard College şi l-a evocat pe Paul Celan, poetul cu rădăcini bucovinene, pe care şi l-ar fi dorit mentor.

La Facultatea de litere, cercul „Eranos" condus de Ştefan Borbely, Norman Manea a vorbit despre „marele Hotel New York", despre globalizare şi banalitate. Maestrul şi soţia sa au vizitat Institutul de ludaistică al Universităţii "Babeş-Bolyai", unde au fost întâmpinaţi de profesorul universitar Ladislau Gyémánt, directorul institutului şi decanul Facultăţii de Studii Europene, care le-a prezentat activitatea institutului. (MIHAI DRAGOLEA, ANDREEA GHIŢĂ)

...si al Universităţii din Bucureşti

Ceremonia a avut loc în sala P.P. Negulescu a Institutului de Ştiinţe Politice. Diploma a fost înmânată de doi decani: cel de la Facultatea de Ştiinţe Politice, prof. univ. dr. Cristian Preda şi cel de la Facultatea de Litere, prof.univ. dr. Liviu Papadima. Profesorii uninversitari Carmen Muşat şi Iulia Motoc au prezentat Laudatio pentru cel onorat cu înalta distincţie. În sală se aflau fostul preşedinte, Emil Constantinescu, fostul premier Petre Roman, oameni de cultură, universitari. „Este un caz de intrare în normalitate", a spus prof. univ. dr. Liviu Papadima. În cuvântul său de recepţie, Norman Manea a evocat copilăria, legătura cu ţara de origine, unde se află şi mormântul mamei sale, setea de cunoaştere care nu l-a părăsit nicicând, atracţia sa pentru opera lui Blaga, Blecher, Camil Petrescu. „Biblioteca este o catedrală laică"; „Am realizat dezrobirea de mine însumi"; „Cărţile mele au dus-o mai bine decât mine" - au fost cuvintele sărbătoritului. (B.M.M.)

IUDAICA

Limbi vorbite de evrei de-a lungul timpului

Nu se ştie ce limbă vorbea Abraham, dar primele limbi cunoscute pe care le-au folosit evreii au fost ebraica şi aramaica (Aram este antica denumire a Siriei). În Evul Mediu, evreii europeni au vorbit idiş (aşkenazii) şi ladino (sefarzii). În sec. XX, Ben Yehuda „a construit" o limbă ebraică modernă (ivrit), care este limba principală a statului Israel. Ebraica a fost timp de două milenii „loshn hakodesh" (limba sfântă) utilizată în rugăciuni. Ea se învăţa la cursurile de Talmud-Tora, de la o vârstă fragedă. În Spania, unde evreii au trăit într-o relativă libertate şi bunăstare, limba lor a fost ladino, formată din castiliană, cu elemente ebraice, aramaice şi arabe.

În 1492, prin izgonirea evreilor din Spania şi în 1495 din Portugalia, limba ladino s-a răspândit în Imperiul Otoman, Italia, Ţările de Jos, America de sud şi centrală.

Limba idiş s-a format în centrul Europei din dialectul „Mittelhochdeutsch", cu elemente ebraice, slave (poloneze, ruse, ucrainene), neologisme, cuvinte din limbile romanice.

Ambele limbi se scriau cu alfabetul ebraic şi erau vorbite în interiorul comunităţilor, fiind neînţelese de populaţiile majoritare. Ele au creat un tip de „ghetou spiritual". Haskala a promovat cultivarea limbilor populaţiilor majoritare în rândul evreilor pentru o mai lesne integrare. Idişul a trecut prin trei etape: vechi (de ex. „Wormser Machsor", „Manuscrisul de la Cambridge", ambele din sec. XIII); medieval (de ex. „Cartea regilor", sec. XVI, poeme epice, glosare, „Waijber bicher", pentru femei), idişul de vest („Hochdeutsch" idiş) şi idişul de est (central – Polonia, Rusia, Ucraina, Crimea), nord-estic (Estonia, Letonia, Lituania, Belarus), sud-estic (Bucovina, Basarabia, România). Cel mai activ a fost, în sec. XIX, idişul sud-estic: Avram Goldfaden a fondat teatrul idiş în acest dialect. Desigur, idişul din Ucraina, Polonia, Rusia a jucat rolul de ferment al literaturii scrise de Jakob Gordin (1853-1909), I.L. Peretz (1815-1915, Shalom Alechem (1859-1916), S. Anski (1863-1920), David Pinski (1873-1959), Shalom Asch (1880-1957), unii dintre aceştia stabiliţi în S.U.A. Vilna (Varşovia, Kiev, Minsk) au fost centre ale culturii idiş. A existat şi o influenţă reciprocă idiş-germană. Astfel în Austria, la un moment dat, circa 50% din vocabular se exprima în „idişisme", un procent mai mic, în germană, iar expresii idiş se regăsesc în engleza americană, în română, în rusă. De exemplu „holma" este intrat în jargonul rusesc, „haloimes" în cel românesc, „balabustă", „gheşeft" etc. Isaac Bashevis Singer a fost distins cu Nobel pentru mesajul scrierilor sale, dar şi pentru resuscitarea unei limbi pe cale de involuţie, în urma Holocaustului. Nici ladino nu a fost neglijată: există o cultură în această limbă.

Pictori haskalieni între tradiţie şi modernitate

„Să nu-ţi faci chip cioplit", una dintre poruncile Decalogului, a constituit o barieră în calea picturii, a artelor reprezentării la evrei. Teologic, explicabilă, ea a fost „încălcată" datorită luminismului iniţiat de Moses Mendelssohn. Sionismul cultural, apărut după mai mult de un secol, a dat un nou imbold artiştilor evrei de a se manifesta fără reţineri de ordin teologic. Levinas a teoretizat această nouă tendinţă în „Dificila libertate". Ahad Haam, Martin Buber au fost purtătorii unor concepte puţin acceptate înaintea lor. Boris Schatz şi-a însuşit cu strălucire lecţia eliberării de vechi prejudecăţi. El avea să fondeze în Ereţ Israel „Institutul de Artă Bezalel", nucleu al viitorului Muzeu al Israelului.

Simon Solomon (1840-1905), în Anglia, şi Moritz Oppenheim (1800-1882), în Germania, au fost primii pictori din noua orientare de emancipaţi. Cărţile evreieşti ilustrate de Solomon erau, prin manieră, destinate deopotrivă publicului evreiesc şi neevreiesc. Moritz Oppenheim, în lucrările sale, reprezintă evrei dintr-o perioadă de modernizare, dar şi tradiţionali. El se apropie şi de populaţia majoritară. Un cunoscut tablou al său este „Întoarcerea unui voluntar german". Născut la Lodz, în 1865, Samuel Hirszenberg le merge pe urme.

Isidor Kaufmann (1853-1921) revine la religie, dar adaugă un accent nou, al omului modern. Născut la Arad, el a emigrat la Viena, a străbătut Ungaria, Moravia, Slovacia, Galiţia, a cunoscut ştetluri şi mentalităţi. În Franţa sec. XIX au mai creat pictorii Edouard Moyse (1827-1908) şi Alphonse Levy (1843-1918), autori de portrete şi scene din viaţa evreiască. Un pictor important a fost Iosef Israels (1824-1911), prezent în albume reprezentative, apoi M. Minkowski (1881-1930), Leonid Pasternak (1862-1945), tatăl celebrului poet Boris Pasternak, Leopold Pilichowsky (1867-1931). În sculptură, se remarcă Alfred Nossing şi Boris Schatz. Mişcarea de avangardă, în secolul XX, a atras şi artişti evrei, cei mai cunoscuţi fiind Marc Chagall, Kazimir Malevici, veniţi din spaţiul est-european. La Chagall s-a resimţit o puternică influenţă a tradiţiei hasidice, o nostalgie a vechiului târg evreiesc, a unei copilării pierdute. Chagall a executat, la noul Spital Hadassa din Ierusalim, vitralii reprezentând cele 12 triburi ale lui Israel.

Arta modernă din Israel dovedeşte că pictura, sculptura sunt domenii pe care evreii au ştiut să le adapteze propriilor surse de inspiraţie, spre folosul şi bucuria iubitorilor de frumos.

Muzica şi istoria evreilor

Nu vom vorbi despre nenumăraţii interpreţi şi compozitori evrei, unii dintre ei geniali, ci despre modul cum evreii s-au regăsit în muzică. Evreii au avut, din antichitate şi până azi, muzica lor proprie, sinagogală, iar în veacul XX - muzica născută în Ereţ Israel. Este un domeniu care merită o atenţie specială, cu altă ocazie. Într-o comunicare ştiinţifică, prof. dr. Carmen Stoianov s-a referit la „tematica evreiască" în muzica europeană şi, în speţă, românească. Din muzica europeană, în sec. XIX, sunt amintiţi Jules Massenet cu „Herodiada", Saint-Saens („Samson şi Dalila"), César Franck („Ruth", oratoriul „Turnul Babel"), Verdi cu celebra operă „Nabucco" (unde tema este, în subtext, dedicată luptei de eliberare a Italiei). Am mai adăuga aici „Ebreea", de Halevy, „Regina din Saba", de Goldmark, „Salomeea", de Richard Strauss ş.a.

În muzica românească întâlnim „Herşcu Baccegiul", musical compus de Al. Flechtenmacher pe texte de Alecsandri (1843), cantata „Esther", de Titus Cerne (1890), „Viziunea lui Saul", „Ahasverus", „Fiica lui Jephta" (nefinalizată), de George Enescu, oratoriul „David şi Goliat", de D. Cuclin (1928), „Revolta omului de lut, Golem", de N. Bretan (1924). Mauriciu Cohen-Lânariu, un activ promotor al culturii iudaice a alcătuit două volume de „Cântece sefarde"; N. Bretan a compus „Strania noapte de Seder", după *Hagada*. La muzica evreiască şi românească şi-au adus contribuţii cu cantate, oratorii, corale, opere, Ivela, George Folescu, Alberto Della Pergola, Filip Lazăr (muzică pentru Radio). După război, Max Eisikovits a compus „Negunot" inspirate din tradiţia klezmerilor, Florin Comişel – „Spinoza", Anatol Vieru – „Simfonia a 2-a" (partea a 2-a „Psalm"), Vladimir Stolnic (stabilit în Israel) cu „Pământul s-a cutremurat" (la moartea lui Yitzhak Rabin, asasinat de un fanatic), Petru Stoianov cu „Heteropsalmia", Maya Badian – simfonia „Holocaust", Ludovic Feldman – „Oda funebră" (1954), „In memoriam Anne Frank", de acelaşi autor (1966). Evident mai sunt nenumărate exemple.

Traduceri ale Bibliei ebraice (*Tanah*)

Prima traducere importantă a Bibliei ebraice, devenită Vechiul Testament, a fost Septuaginta (cifra 70, în greceşte, câţi erau, se spune, învăţaţii evrei din Alexandria, cunoscători ai elinei). Dar creştinismul nu s-ar fi putut răspândi la peste un miliard de aderenţi, astăzi, fără Vechiul Testament tradus în limbile naţionale. Peste o sută de limbi au cunoscut varianta proprie a Vechiului Testament (inclusiv japoneza, chineza etc.). În aramaică (limbă semită, astăzi nevorbită) *Cartea Sfântă* se numea Targumim. Catolicii au tradus *Cartea* în latină din greacă, iar în Germania, Martin Luther, reformatorul religios, a tradus Biblia în germană, din latină, spre nemulţumirea Clerului. În sec. XVIII, Moses Mendelssohn a tradus Tanah-ul în germană, din ebraică, iar în sec. XX Martin Buber şi F. Rosenzweig (acesta parţial, deoarece a murit tânăr) au realizat o nouă traducere. Există o traducere în limba engleză din latină, efectuată sub regele Jacob II (King James Bible), fiul Mariei Stuart, tatăl lui Charles I, cel decapitat sub regimul lui Cromwell. În paralel, evreii, în diverse ţări, au tradus pasaje din Tanah şi din rugăciuni, la evreii reformaţi practica aceasta fiind curentă. În 1848, David Asher a publicat „The Abridged Bible", o traducere prescurtată din germană în engleză, pentru femei tinere („For Young Ladies").

În 1917, Max L. Margolis a refăcut textul Vechiului Testament, pornind de la King James Bible. În S.U.A., această variantă a fost mult răspândită, mai cu seamă că există secte religioase care nu recunosc Evangheliile, în rândul neevreilor. De istoria traducerii Bibliei s-au ocupat, în S.U.A., Leonard Greenspoon, A. Kaplan, H. Orlinsky. Trebuie să menţionăm Biblii traduse în slavonă, rusă, română etc.

Începând cu anul 275 î.e.a., când a apărut Septuaginta la Alexandria, sub Ptolemeu II Philadelphos, apoi peste secole, în 1522-1534, când Luther a încălcat restricţia folosirii latinei în serviciul religios, introducând propria traducere în germană, până la versiunile englezeşti de după al doilea război mondial, Today's English Version Good News Bible, Contemporary English Version, New Jewish Version, Biblia a străbătut o cale lungă, evreii înţelegând propria Biblie (Tanah), creştinii integrând Vechiul şi Noul Testament într-un corp comun, în care Vechiul Testament, ca volum, reprezintă circa 80%.

Grupaj realizat de BORIS MARIAN

DIVREI TORA

REFLECŢII BIBLICE de ing. BARUCH TERCATIN

- Pericopa **BEHAR** (17 mai 2008 - 12 Yiar 5768)
- Pericopa **BEHUKOTAI** (24 mai 2008 - 19 Yiar 5768)
- Pericopa **BAMIDBAR** (31 mai 2008 - 26 Yiar 5768)
- Pericopa **NASO** (7 iunie 2008 - 4 Sivan 5768)
- Pericopa **BEALOTHA** (14 iunie 2008 - 11 Sivan 5768)

● Sâmbătă, 17 mai 2008 (12 Yiar 5768), vom citi Pericopa **BEHAR**. Este pregătit sufleteşte poporul, aflat în pustiu, cum să se comporte când, ajuns în Ţara Sfântă, o bună parte va lucra în agricultură. Este vorba de respectarea anului şabatic: în anul al şaptelea pământul trebuie să se odihnească, nefiind permis a-l însămânţa. E discutabil dacă în toate timpurile această lege era respectată. Din anumite surse ştim că, în timpul primului Templu, legea nu era ţinută. În schimb, în timpul celui de-al doilea Templu şi în timpul în care au fost scrise Mişna şi Talmudul s-a respectat cu stricteţe legea. Această lege a dat mari probleme agricultorilor din Israel, în condiţiile în care pământurile erau încredinţate unor neevrei.

● Sâmbătă, 24 mai 2008 (19 Yiar 5768), vom citi Pericopa **BEHUKOTAI**. Aceasta este ultima pericopă din *Cartea Leviticul*, a treia carte a Torei. Pericopa ne redă două aspecte ale vieţii: respectarea prescripţiilor Torei şi încălcarea celor poruncite de Divinitate. Este una dintre cele mai dificile pericope pe care o citim: Moşe arătând poporului realitatea. Putem spune că în centrul pericopei noastre nu se găseşte versetul cu care începe pericopa – „Dacă veţi merge după legile mele" -, ci tocmai versetul: „Dacă nu veţi auzi ceea ce vă spun". Sunt cuvinte de blam. Acest capitol se obişnuieşte să se citească în sinagogi pe un ton scăzut, pentru a respecta enoriaşii. Printre diferitele comentarii legate de această pericopă, se distinge cel privind faptul că omul nu trebuie să se ascundă de adevăr.

● Sâmbătă, 31 mai 2008 (26 Yiar 5768), citim Pericopa **BAMIDBAR**, prima din *Cartea Numeri*, a patra carte a Torei, care se deschide cu recensământul populaţiei şi rezultatele lui. Ele sunt amintite mai târziu, când ni se vorbeşte de împărţirea terenurilor, atunci când poporul va intra în Ţara Promisă. Leviţii au avut un alt recensământ, întrucât ei nu au primit parcele, având o funcţie cu totul specială. Înţelepţii s-au întrebat de ce nu fuseseră, totuşi, număraţi împreună cu ceilalţi. Unul dintre răspunsuri a fost acela că ei nu făceau armată, ci slujeau Divinitatea, deci aveau un loc aparte în societate.

● Sâmbătă, 7 iunie 2008 (4 Sivan 5768), vom citi Pericopa **NASO**. Această pericopă se citeşte întotdeauna în apropierea sărbătorii de **ŞAVUOT**. Este cea mai lungă dintre cele 54 de pericope ale Torei. Ea conţine 176 de versete. Interesant de menţionat că *Psalmul 119* conţine şi el 176 de versete şi *Tratatul Bava Batra*, care este cel mai mare tratat din Talmud, conţine şi el 176 pagini. Înţelepţii leagă lungimea pericopei de dragostea faţă de Tora arătată în acest mod. Sărbătoarea acestei săptămâni e sărbătoarea Torei. În aceste zile, în trecut, am primit Tora pe muntele Sinai. Pericopa are ca temă o problemă familială dificilă: infidelitatea soţului sau a soţiei. În foliantul talmudic *Sota* aceste probleme, care au existat şi în acele vremuri, sunt tratate pe larg. Se consideră că, de multe ori, în faţa forului judecătoresc şi prin metode psihologice se ajunge la adevăr.

● Luni, 9 iunie 2008 (6 Sivan 5768), şi marţi, 10 iunie 2008 (7 Sivan 5768), sărbătorim **MATAN TORA** (primirea Torei). Este **HAG HAŞAVUOT**, care se numeşte şi *Zman Matan Torateinu*. Citim, din Tora, *Cele 10 Porunci*.

● Sâmbătă, 14 iunie 2008 (11 Sivan 5768), vom citi Pericopa **BEALOTHA**, a cărei temă principală este Menora, candelabrul care trebuia să ardă permanent în Templu. Acest candelabru a devenit simbolul poporului evreu. Menora împodobeşte sinagogile, obiectele rituale şi chiar monezile. Din anul 1948, ea este emblema Statului Israel. În pericopă este reprodusă *mustrarea adresată lui Moşe de Miriam, sora lui. Deşi era* atât de apropiată de Moşe, cuvintele ei au atras supărarea Domnului şi a fost pedepsită. Numai după ruga lui Moşe către Atotputernic, ea a fost iertată.

Gânduri despre Zohar

„Cabalistul nu era nebun”

Cartea *Zohar* (strălucire, splendoare), este un text fundamental al Cabalei[1]. Scrisă în Castilia, la sfârşitul secolului al XIII-lea, cuprinde mai multe părţi: *Zoharul* propriu-zis (comentariu continuu al Pentateuh-ului, scris în aramaică), apoi *Sifra di Ţeniuta* (Cartea despre ceea ce este ascuns), *Ra'aia Mehemna* (Păstorul credincios), *Tikunei Zohar* (Completări la Zohar), *Zohar Hadaş* (Zoharul nou)[2]. În ceea ce priveşte adevăraţii autori, controversa pare să rămână deocamdată deschisă, cercetătorii misticii iudaice fiind de păreri dintre cele mai diferite. Sigur, dintre toţi aceştia se remarcă în mod deosebit Gershom Scholem (ca precursor, deschizător de drumuri) şi discipolul său preferat, care a sfârşit prin a se distanţa de unele păreri ale maestrului, Moshe Idel.

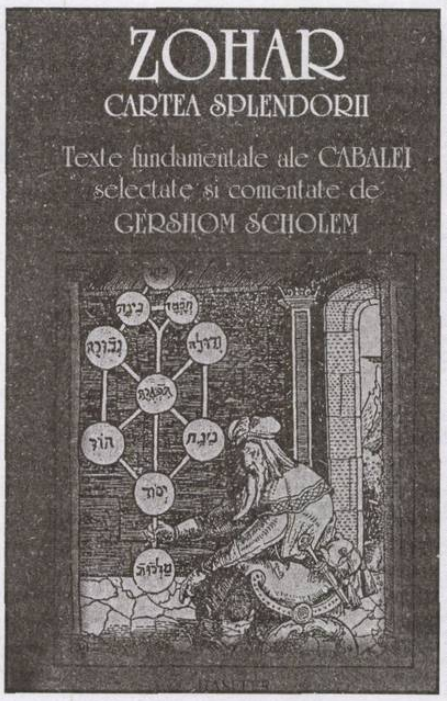

Datorăm Editurii Hasefer apariţia unei selecţii extrase din textele fundamentale ale *Zoharului* şi, implicit, ale *Cabalei*, carte mult râvnită de cei pasionaţi în aprofundarea subiectului[3].

Pasionaţi pe bună dreptate, am spune noi, incitaţi de nenumăratele referiri cabalistice ale unor scriitori de mare talent şi renume. De-ar fi să-i amintim doar pe Franz Kafka, pe Umberto Eco, pe Jorge Luis Borges ori pe Gustav Meyerink. Asta ca să nu mai înşiruim nume de poeţi şi eseişti - de la Celan la Fundoianu şi Lev Şestov! - ori şirul de prestigioşi cercetători neevrei, fascinaţi, la rândul lor, de aceste texte sacre... Începând cu Pico Della Mirandola şi sfârşind cu I.P. Culianu. Până şi evreii din Yemen, sosiţi în Israel pe „covoarele fermecate ale avioanelor”, nevoiţi să renunţe la întreaga lor avuţie, n-au voit să se despartă de *Cartea Zohar*, mulţi dintre dânşii aducând cu ei câte un exemplar, pe care continuă să-l studieze până în ziua de azi[4].

Forţa fără de seamăn a *Cărţii Zohar* constă în simbolismul său mistic care, laolaltă cu însuşirile sale literare, au avut o influenţă fără egal asupra evoluţiei culturii, în special evreieşti. Există cinci mituri centrale în jurul cărora a fost organizată întreaga simbolistică a lucrării: 1) Procesul cosmogonic de elaborare a celor zece *sefirot* ale Divinităţii (*Ein Sof*); 2) Descrierea relaţiei în domeniul emanaţiilor divine între elementele *sefirot*-urilor *Din* (dreptate) şi *Hesed* (caritate, milă); 3) Simbolistica sexuală în relaţia dintre elementele masculin şi feminin, cel feminin fiind reprezentat de *Şehina*; 4) Lupta dintre cele două lumi, cea a sacrului, la dreapta, şi cea a răului, la stânga, *Sitra ahra - cealaltă parte*; 5) Descrierea apocaliptică a Izbăvirii, rolul lui Mesia în acest proces. Câtă vreme ne aflăm, mai degrabă, în faţa unei biblioteci decât a unei cărţi[5], rămâne în seama cercetătorilor să confirme dacă paternitatea *Zohar*-ului îi revine, într-adevăr, exclusiv lui Moses de Leon, cum susţine Scholem, sau dacă, dimpotrivă, la compunerea sa au luat parte şi alţi cabalişti, în special R. Iosef Gikatilla. Moshe Idel observă cum cabaliştii concepeau cartea sacră ca reflectând natura în continuă schimbare a lumilor superioare, ea devenind un *thesaurus* cu infinite semnificaţii. Textul rămâne neschimbat, continuând să reflecte la infinit un proces superior, întocmai ca o sferă de cristal, care rămâne mereu aceeaşi, deşi reflectă lumini schimbătoare.

Aşa cum, uneori, într-o singură picătură de apă se poate vedea marea, antologia de texte din *Zohar*, cu măiestrie îngrijită de Gershom Scholem, una dintre cele mai de seamă autorităţi în materie de mistică iudaică, şi excepţional tradusă de Ţicu Goldstein, care (şi n-ar fi pentru prima oară!), vădeşte o profundă cunoaştere a cercetărilor în domeniu şi un îndelungat travaliu de redare a textelor, păstrându-le neştirbită frumuseţea, ne îngăduie să ne apropiem de infinitul univers al cabaliştilor şi ne deşteaptă curiozitatea, apetitul de a şti mai mult. Aşa cum spunea Ricoeur, „simbolurile invită la gândire”.

Numai că înţelegerea misterului este nesemnificativă dacă nu este pusă în acţiune prin fiecare poruncă, chiar prin fiecare mişcare făcută de om. Cu alte cuvinte, rolul principal al simbolismului cabalistic este acela de a prezenta un reflex al structurii teozofice, structură care funcţionează pentru a asigura dinamismul activităţii umane şi pentru a-l înzestra cu semnificaţii sublime. Aşa stând lucrurile, „contemplaţia pură” din simbolismul cabalistic nu permite să-i pătrundem natura cea mai intimă. În 1942, Scholem scria: „Se dezvăluie aici vechile simboluri. / Cabalistul nu era nebun. / Şi totuşi, ceea ce timpul naşte în necontenita lui schimbare / Rămâne străin şi invizibil” (*Vae Victis sau Moartea la catedră*)[6].

NEDEEA BURCĂ

[1] Cabala este desemnată ca *şalşelet ha-kabala* (lanţul tradiţiei). Potrivit Marelui Rabin Alexandru Şafran (z.l.), „cuvântul *Cabala* înseamnă mai degrabă *acceptare* decât *tradiţie*, deoarece, *Cabala*, de obârşie şi de natură divină, reprezintă un dar pe care omul l-a acceptat în faţa lui Dumnezeu” (cf. Al. Şafran, *Cabala*, Bucureşti, 1996, p. 10-11)

[2] Ibid., p. 340. Majoritatea surselor pe care le-am cercetat sunt contradictorii, sau nu se suprapun cu desăvârşire. Uneori, pentru a îmbogăţi informaţia oferită de cartea la care ne referim, am consultat şi cărţile Marelui Rabin Al. Şafran (z.l.).

[3] Zohar, *Cartea Splendorii* - texte fundamentale ale Cabalei, selectate şi comentate de Gershom, Scholem, traducere de Ţicu Goldstein, Editura Hasefer, Bucureşti, 2007.

[4] Cf. Gershom Scholem, *Cabala şi simbolistica ei*, Bucureşti, 1996, p. 5.

[5] Cf. Geoffrey Wigoder, *Enciclopedia Iudaismului*, Bucureşti, 2006.

[6] Cf. Moshe Idel, *Cabala, noi perspective*, p. 313.

Suferinţa copiilor nevinovaţi

“/.../ Dintre toţi, cei mai oprimaţi sunt cei marcati. Aceia despre care stă scris: «Urmăresc cu nedreptatea pe copii pentru vina părinţilor lor până la a treia şi a patra generaţie»” (Ex. XX,5) /.../.

Dar lacrimile vărsate de aceşti “oprimaţi” acţionează în realitate ca intercesori şi apărători pentru cei vii pe care îi protejează; iar prin virtutea inocenţei lor, prin puterea intervenţiei lor, se pregăteşte un loc pentru ei la care nu pot ajunge sau aspira nici chiar oamenii cei mai drepţi căci Cel Sfânt, binecuvântat fie El, îi iubeşte cu adevărat pe aceşti copii, cu o iubire excepţională, incomparabilă. El îi adună la El, îi ţine aproape, într-un loc celest, foarte apropiat Lui. Referitor la ei stă scris: “Prin gura copiilor şi a pruncilor întemeiat-ai puterea Ta” (Ps. VII, 3). (*Zohar, Cartea splendorii, Texte fundamentale ale Cabalei*, selectate şi comentate de Gershom Scholem, trad. de Ţicu Goldstein, Hasefer, 2007, pp 67-68)

Spirite celebre

Manipularea unui succes

Lui Gioacchino Rossini i se datorează lansarea cu succes a operei „Hughenoţii“, creată de compozitorul german Meyerbeer. Întâlnindu-l în preajma premierei pariziene a operei, Rossini căuta să-i alunge emoţiile ajungând chiar până la a-i garanta succesul, propunându-i un pariu pe o sută de galbeni. Şi pariul a fost încheiat spre bucuria ambilor. În seara premierei, Rossini, îmbrăcat impecabil, s-a instalat într-o lojă centrală pentru a atrage atenţia asupra sa şi a reuşit. Lumea, magnetizată de personalitatea lui, căuta să-l imite în exprimarea entuziasmului faţă de operă. Aşa că, în ziua următoare, Meyerbeer - fără să bănuiască stratagema rossiniană, a achitat cu bucurie contravaloarea pariului. Alteori, compozitorul italian îşi exprima părerile competente prin replici maliţioase sau pline de curtoazie.

Un tânăr compozitor bolognez a venit la Rossini ca să-i afle părerea despre cele două simfonii pe care tocmai le scrisese. La puţin timp după ce s-a aşezat la pian şi a atacat acordurile primei simfonii, maestrul l-a întrerupt: „Suficient! E clar că cealaltă simfonie poate fi mai bună“.

Cu aceeaşi delicateţe a procedat la un concert în care celebra Adelina Patti a interpretat aria Rosinei din „Bărbierul din Sevilla“ într-o cadenţă neadecvată, impusă de impresar. Rossini a elogiat vocea cristalină întrebând cu o prefăcută candoare cine e autorul ariei.

- Desigur, glumiţi, maestre – spuse Patti, uşor încurcată. E aria din „Bărbierul“ dumneavoastră.

- Al meu? Poate al dumitale, spuse compozitorul, dovedind că exigenţa face casă bună cu delicateţea spirituală.

Celebritatea nu l-a scutit de unele încurcături financiare. Aflând că admiratorii vor să-i ridice o statuie într-un parc parizian a întrebat cât va costa.

- Vreo zece milioane!

- Enorm! Daţi-mi jumătate din sumă şi mă urc eu însumi pe soclu.

A. CROITORU

La Teatrul „Bulandra”

„Moartea unui comis voiajor“, de Arthur Miller

Capodopera lui Arthur Miller din 1949 (încununată cu Premiile Pulitzer şi Tony) a inspirat, în urmă cu decenii, un spectacol care a „făcut” istoria glorioasă a “Bulandrei” – cu Jules Cazaban ca protagonist şi cu tânărul Victor Rebengiuc în Biff.

Considerată, după un amplu sondaj din 2000, „cea mai bună piesă a ultimei jumătăţi de veac”, drama lui Miller nu a devenit numai o lucrare „canonică”. Montările non stop de pe toate meridianele argumentează neafectata sa modernitate estetică (îndeosebi datorită exploziei în real şi „prezent” a fantasmaticului şi a obsesiilor memoriei. Fără a escamota condiţionările sociale, efectele înzestrării naturale ori valoarea reperelor morale individuale, şi fără a-l deculpabiliza pe Willy Loman – noul spectacol de la „Bulandra” în regia lui Felix Alexa mută accentul pe noxele şi mistificările lumii în care trăiesc eroii. Urmărim o cutremurătoare criză umană. O criză a supravieţuirii într-un oraş asfixiat de beton şi publicitate. O criză a prăbuşirii mitului otrăvitor al succesului – întreţinut de inflamaţiile reclamelor care ocultează legile de junglă ale concurenţei şi consecinţele lor dezumanizante. Deloc întâmplător, în inima crizei identificăm prăpastia între generaţii, între părinţi şi copii, între bătrânii brutal marginalizaţi şi tinerii care pierd busola salvatoare.

Printr-o artă care este doar „a lor” (în care intră o rară vocaţie a identificării cu personajul, fina intuiţie a dozajelor, a ritmului şi tempo-ului ideal, cea a replicii fireşti, şi a jocului transfigurat), Victor Rebengiuc şi Mariana Mihuţ creează o suită de stări copleşitoare (aşteptare, tatonare, pândă, neagră deznădejde, neverosimilă licărire a speranţei). Rebengiuc transfigurează emoţionant situaţia paradoxală a omului răvăşit de efectele vârstei, care nu este conştient de lipsa sa de însemnătate şi şansă, şi nici de falimentul reperelor sale. El marchează subtil o dată cu pierderea încrederii – pe cea a sentimentului realului. Încarnează dureros pe omul ce răspunde absurd la absurdul lumii, la mecanismul ei pe cât de distrugător pe atât de indiferent. Joacă copleşitor revelaţia comis voiajorului căruia nu îi mai rămâne alt „negoţ” de făcut pentru salvarea demnităţii şi a membrilor familiei, decât cel cu propria viaţă. Din prezenţa electrizantă a lui Victor Rebengiuc şi a Marianei Mihuţ se declanşează un flux de energie şi sensibilitate, o ştachetă a jocului autentic şi interiorizat care inspiră şi evoluţia lui Şerban Pavlu (Biff) şi Marius Chivu (Happy) ori a lui Claudiu Stănescu (Ben). La desfăşurarea spectacolului contribuie şi Dana Dogaru, Dan Aştilean, Valentin Popescu ş.a.

La Teatrul „Maria Filotti” din Brăila

„eMeS“, un spectacol inspirat de proza lui Mihail Sebastian

În „eMeS” („adevăr”, în idiş), recenta premieră a Teatrului din Brăila, Ilinca Stihi valorifică situaţii din *„De două mii de ani”, „Accidentul”, „Oraşul cu salcâmi”* şi *„Cum am devenit huligan”*. Viziunea, inspirată, a tinerei regizoare (care este şi autoarea dramatizării) se valorifică într-un demers artistic de certă originalitate şi puternică teatralitate. În centrul spectacolului, încercare de „eliberare a misterelor personalităţii lui Sebastian”, „dans discret şi intim cu sine al fiinţei umane” se află scriitorului însuşi, aşa cum s-a proiectat în scrisul său. Pentru acest personaj – căutarea timpului pierdut, scrutarea originilor, a evenimentelor propriei vieţi şi a întâlnirilor providenţiale – ţintesc a desluşi un sens al existenţei. Cunoaştem un om vizitat de neliniştitoare întrebări privind esenţele propriei identităţi evreieşti (sunt invocate: familia, tradiţiile, limba idiş etc.), şi armonizarea lor cu specificul culturii române şi cu deschiderile lumii europene moderne.

Căutarea, procesul reflexiv şi interogativ este însă în primul rând unul al unei fiinţe cu mari răni sufleteşti provocate de violenţa Istoriei, de resuscitarea urii, a prigoanei şi persecuţiilor antisemite. În acest sens, periplul sensibil al eroului pare al unui insolitat, exilat în propria ţară, al unui „străin” într-o lume cu tendinţe centrifuge.

Montarea Ilincăi Stihi – realizată în registrul unei arte cu elemente expresioniste şi suprarealiste - pendulează între sugestii psihologice şi trăirile fantasmatice, de vis şi coşmar. Suntem cuceriţi de forţa imaginilor, la care contribuie mult decorul cu diverse valenţe simbolice multifuncţionale, favorabil dinamismului scenic, semnat de Imelda Manu. Marius Capotă (tânărul actor al „Bulandrei”, invitat la „Maria Filotti”) conferă însetatului de „adevăr” - eleganţă, noblete şi interioritate febrilă; acea ideală stare de veghe şi neliniste a întrebărilor asociate fragilităţii şi singurătăţii fiinţei. O compoziţie interesantă face Cornel Cimpoae (în rolul în care recunoaştem pe Abraham Sulitzer). Descoperim, cu acest prilej, resursele expresive ale Cătălinei Nedelea care încarnează sensibil dar sobru-modern pe nora, Magda, Mama etc., precum şi pe Îngerul Morţii. Remarcabile contribuţii (într-un registru grav, patetic, din care nu lipsesc, când e cazul, culori comice, accente ironice şi satirice) au, la „eMeS”, şi Zane Jarcu, Valentin Tereite şi Marcel Turcoianu.

Confirmare

Marele Premiu al Galei „Star“ pentru Gabriela Popescu

Printre montările selectate la Gala „STAR”, manifestare cu caracter competitiv găzduită de Teatrul „Bacovia” din Bacău, s-a numărat şi *„Copilul din spatele ochilor”* de Nava Semel. Juriul celei de a treia ediţii (din luna martie) a Galei a acordat Marele Premiu Gabrielei Popescu - interpreta spectacolului (one woman show) inspirat regizoarei Liana Ceterchi de piesa scriitoarei israeliene.

NATALIA STANCU

PROGRAMUL TÂRGURILOR ȘI EXPOZIȚIILOR INTERNAȚIONALE - 2008

www.romexpo.ro

• **ROMMEDICA (agreată UFI) :** Echipamente și instrumente medicale	www.rommedica.ro	07.05 - 10.05
➨ **Rompharma :** Medicamente pentru uz uman și veterinar		
➨ **Romoptik :** Aparatură și instrumente optice		
• **CONSTRUCT EXPO - AMBIENT :** Amenajări interioare, materiale de finisaj, corpuri de iluminat, decorațiuni	www.constructexpo-ambient.ro	21.05 - 25.05
➨ **Salon de uși și ferestre**		
➨ **Salon de Amenajări Interioare și Exterioare**		
• **CER - GLASS :** Produse, tehnologii, mașini și echipamente din industria ceramicii, sticlăriei și porțelanului	www.cerglass.ro	21.05 - 25.05
• **INDAGRA FOOD :** Produse și echipamente din industria alimentară	www.indagra-food.ro	04.06 - 08.06
➨ **Salon de industrie alimentară**		
➨ **EcoAgricultura :** Salon de produse ecologice		
➨ **Salon de piscicultură**		
➨ **Proshop :** Salon pentru dotarea magazinelor și spațiilor comerciale		
• **EXPO DRINK :** Vinuri, băuturi alcoolice, răcoritoare și echipamente de producție	www.expodrink.ro	04.06 - 08.06
• **SALON FUNERAR :** Articole și servicii funerare		12.06 - 14.06
• **TIBCO :** Târgul Internațional de Bunuri de Consum București	www.tibco.ro	18.06 - 22.06
• **BIFE-TIMB :** Mobilă, produse din lemn și accesorii, decorațiuni interioare; prelucrarea lemnului	www.bife.ro	03.09 - 07.09
• **ADVERTISING SHOW :** Producție publicitară	www.advertisingshow.ro	17.09 - 20.09
• **COSMETICS BEAUTY HAIR :** Produse și echipamente pentru cosmetică și coafură	www.expocosmetics.ro	18.09 - 21.09
• **MODEXPO :** Îmbrăcăminte, încălțăminte și accesorii	www.modexpo.ro	18.09 - 21.09
• **TIB (agreat UFI) :** Târgul Tehnic Internațional București	www.tib.ro	07.10 - 11.10
• **INVENTIKA :** Invenții, cercetare științifică și tehnologii noi	www.expoinventika.ro	07.10 - 11.10
• **TTR :** Târgul de Turism al României	www.targuldeturism.ro	23.10 - 26.10
• **ROMHOTEL :** Echipamente, dotări și mobilier pentru hoteluri și restaurante	www.romhotel.ro	23.10 - 26.10
➨ **Salon de Gastronomie**		
• **EXPO SPORT ȘI AGREMENT :** Echipamente și articole pentru sport și agrement	www.exposport.ro	23.10 - 26.10
• **INDAGRA FARM (agreată UFI) :** Echipamente și produse din domeniul agriculturii și zootehniei	www.indagra-farm.ro	05.11 - 09.11
➨ **Salon de agricultură**		
➨ **Salon de creșterea animalelor**		
➨ **RomAvicola :** Salon internațional avicol		
➨ **Expo Suinicola :** Salon internațional suinicol		
➨ **Salon de flori, grădinărit**		
• **ALL PACK :** Ambalaje, materiale, mașini și echipamente specifice	www.all-pack.ro	05.11 - 09.11
➨ **Interplast expo :** Expoziție internațională pentru industria de mase plastice		
• **FLEXO SHOW :** Echipamente și tehnologii FLEXO	www.flexoshow.ro	05.11 - 09.11
• **DENTA :** Medicină și tehnică dentară	www.denta.ro	19.11 - 22.11
• **GAUDEAMUS :** Carte de învățătură	www.gaudeamus.ro	19.11 - 23.11
• **BURSA EDUCAȚIA :** Orientare educațională și profesională		19.11 - 23.11
• **SUVENIRURI :** Suveniruri și cadouri	www.exposuveniruri.ro	04.12 - 07.12
• **LUXURY SHOW :** Produse și servicii de lux	www.luxuryshow.ro	04.12 - 07.12
• **KIDEX :** Produse și articole pentru copii; jucării și jocuri	www.kidex.ro	05.12 - 07.12

romexpo
COMPLEXUL EXPOZIȚIONAL BUCUREȘTI TÂRGUL INTERNAȚIONAL

Membru al:
CEFA
ufi Member
CENTREX
ASOEXPO ROMANIA

Notă : Manifestările și perioadele de desfășurare pot suferi modificări. Pentru confirmare, rugăm contactați organizatorul:

ROMEXPO S.A Bd. Mărăști 65-67, J40/14818/1991, RO 1555425, BUCUREȘTI, ROMÂNIA
Telefon: (+4021) 207 70 00; 202 57 00; Fax: (+4021) 207 70 70; E-mail: marketing@romexpo.org;
Internet: www.romexpo.org, www.romexpo.ro, www.romexpo.eu

ÎMPREUNĂ PENTRU SUCCESUL DUMNEAVOASTRĂ!

Înţelepciunea poetului sau „Maxime cu zecimale“

Feuchtwanger a scris celebrul său roman „Înţelepciunea nebunului“, referindu-se la „Nathan înţeleptul“, dar şi la „Elogiul nebuniei“, de Erasmus.

Grişa Gherghei, pe care critica literară actuală nu-l răsfaţă, face parte din clasa „nebunilor înţelepţi“. Născut cu trei ani înainte de cel de al doilea război mondial (1936), la Galaţi, el a străbătut o viaţă de revoltat, a fost coleg cu Labiş la Şcoala de Literatură, s-a declarat disident în faţa conducerii Uniunii Scriitorilor şi a regimului, a fost un timp marginalizat. O minte ascuţită, spirit ludic, a acordat interviuri interesante la diverse publicaţii după 1983. A publicat nouă volume de versuri în perioada 1968 („Nici o tangentă la inimă“, Ed. pentru Literatură) – 2005 („Cartea somnului“) şi un volum de proză, „Boemi sub dictatură“ (2002), căruia urma să-i apară o continuare. N-a fost, deşi proza şi amintirile despre colegii de breaslă sunt de tot interesul. Are în proiect un volum de versuri, „Rugul“, unul de proză, „Ceasul de perete“, trei piese de teatru. Să fie într-un ceas bun.

Ce sunt aceste „Maxime cu zecimale“? Poetul rămâne ceea ce este şi atunci când vrea să fie Ecleziastul ori Socrate. „Nimicul este orbitor“, „Sângele nu a spălat pe nimeni, niciodată“, „Orice ai face, nu poţi să-i faci pe toţi oamenii duşmani“, „Să nu exagerăm, un om politic nu poate fi comparat cu un criminal, decât atunci când îl cunoşti foarte bine“, sunt câteva mostre de pe coperta a patra (grafica: Toma Hirth). Citind pagină cu pagină volumul apărut la Ed. Semne, descoperi un tezaur de pietre preţioase strălucind în metafore şi sclipiri de inteligenţă, plus un umor de cea mai bună calitate. Se spune că o maximă, un aforism pot înlocui un tratat de filosofie. În 138 de pagini de text... cu zecimale, găsim zeci de tratate despre şi cu paradigme. Desigur, scris în ultimii ani, volumul este şi un „Bâlci al deşertăciunilor“ din tranziţia noastră bolnavă. Grişa Gherghei este un om pe care iluziile, măştile nu-l păcălesc. Este un sceptic de tip biblic ori, cum spuneam, socratic: „Nu avem închisori decât în stare de libertate“, „Nu te lăsa pe mâna unui sugar“, „Sluga se teme mai mult de moartea stăpânului, decât de biciul lui“ (delicios!), „Unii scriu pentru că au învăţat să citească“, „De ce să-l înjuri, când ai putea să-l lauzi degeaba“, „Foamea îşi găseşte întotdeauna alesul“, „Tinereţea e veşnică, dar nu are memorie“, „Când focul a fost pus din dragoste, arde şi apa“ (poezie, poezie!), „Arma la nervi se cunoaşte“, „Ucis de o bucată de pâine“ (memento corupţiei), „Adevărul se ocupă de minciună, nu de dreptate“ (adevărat grăieşte). Am putea umple pagini, reeditând cartea în revista noastră. Grişa Gherghei este un Cilibi Moise modern. O spunem cu responsa-bilitate. Ar trebui să-l onorăm cel puţin cu o cunună, ca în antichitate. Dar el este modern şi îl doare această modernitate. Sub fiecare maximă, bate o inimă.

BORIS MARIAN

Rodul unor cercetări ştiinţifice

În anul 2007, Centrul pentru Studierea Istoriei Evreilor din România a iniţiat diverse studii, publicându-le într-un volum, al cărui editor este directorul C.S.I.E.R., dr. Liviu Rotman. Premiza este generoasă, istoria evreilor români fiind o parte din istoria Europei. Pare tautologică afirmaţia. Madeea Axinciuc, director al filialei I.C.R. din Tel Aviv, se ocupă de alegorie în „Călăuza rătăciţilor“, a lui Maimonide. Autoarea a avut ca teză de doctorat analiza acestei lucrări fundamentale a vestitului învăţat sefard din sec. XII. Că „limbajul este de natură materială“, stă în puterea specialiştilor s-o demonstreze. Noi ştiam că limbajul ţine de sfera spirituală. Oricum, lectura acestui studiu merită atenţie şi efort, desigur, răsplătit. Maria Radosav (nu i se prezintă datele biografice) tratează tema: „Carte şi comunitate evreiască în Satu Mare (sec. XVIII-XX)“ pe o arie extinsă, cu date, documente, statistici. Prof. dr. Ladislau Gyémánt semnează un microstudiu: „Evreii din Transilvania în perioada interbelică“, riguros alcătuită, în maniera cu care cercetătorul ne-a obişnuit să-l receptăm. Este vorba de tradiţii hasidice, sionism, modernitate. Ne putem face o idee cât a pierdut cultura României, a Europei, prin catastrofa numită Holocaust. Dr. Măriuca Stanciu, de la Centrul Goldstein-Goren, revine pe urmele lui Gaster care căuta... Sfântul Graal. Este, evident, o incursiune în legendele Evului Mediu. Pentru cei care nu ştiu, Sfântul Graal, fetiş de proveniență mitologică, germană (motiv preluat şi de Wagner), este cupa în care s-a păstrat sângele lui Hristos. Hary Kuller pune o întrebare fără „ascunzişuri“: „Este evreul din România oriental sau/şi occidental?“. Răspunsul este dat prin „intermediari“: Iuliu Barasch, dr. S. Ariel şi ing. M. Mayersohn, de la Loja „Noua Fraternitate“. Credem că tema, fiind interesantă, merită o continuare absolut necesară. Dr. Lya Benjamin semnează studiul: „Dubla identitate şi spirit european la evreimea română din a doua jumătate a sec. XIX“. Prima referire se face la dr. I.J. Niemirower care scria despre diversitatea populaţiei evreieşti din România pe zone şi perioade de imigrare. I. Brucăr considera că evreii s-au integrat în colectivităţile în care trăiau, dar tot el introduce noţiunea de „dublă identitate“. El era, astfel, un târziu urmaş al Haskalei iniţiate de Moses Mendelssohn. În România, primul haskalian a fost Iuliu Barasch. N.C. Popper, pedagog, ebraist, a propus un sistem modern de învăţământ. În articol se mai fac referiri la presa sionistă, la scriitorii evrei de limbă română. Lipseşte, poate din cauza spaţiului limitat, „cazul Sebastian“. D. Hîncu relatează despre Consulul General Onorific al României, Louis Dreyfus, corespondenţa sa diplomatică. Mai menţionăm: Raphael Vago: „Evreimea post-comunistă şi evreimea europeană“ (n.n. - terminologia ni se pare oarecum inadecvată), Ana Bărbulescu despre evreii din Imperiul Roman, Lucian Zeev Herşcovici despre Crémieux, Montefiore şi scriitorii ebraici (alt termen neadecvat) din România.

Foarte divers, volumul este interesant şi îl recomandăm cititorilor. (B.M.M.)

Valenţe etice ale poeziei

Casa Universitarilor din Capitală a fost gazda lansării unui nou volum de poezie aparţinând lui *Bucur Popescu*. O poezie în prelungirea „la zi“ a Sămănătorismului, în răspăr cu orientările poeziei actuale. Autorul, economist de profesie, a debutat târziu, cum scria în postfaţă prof. *Ion. C. Ştefan*, directorul Editurii *Arefeana*, care i-a scos „Cuvinte de lumină pentru poporul meu“. Atras de publicistica eminesciană, Bucur Popescu tipăreşte, în Anul Internaţional Mihai Eminescu (2000), volumul „Din opera politică eminesciană“, cu finanţare proprie. Al doilea volum îngrijit de domnia-sa apare în 2001, la *Editura Eminescu*. Tot 2000 este anul în care debutează ca poet. Sunt poeme care, „în literatura română veche“, s-ar fi putut numi „aşezări, adică potriveli de secvenţe discursive“, observa prof. *Nicolae Georgescu*. Ele se configurează „prin acumularea elementelor lumii obiective [...], uneori cu nelinişti patetice sau candori maiestuoase“, remarca prefaţatorul actualului volum, prof. dr. *Victor Stoleru*. Lansarea a fost gândită de moderatorul evenimentului, scriitorul *Petru Dumitru Popescu*, ca o revenire la atmosfera, la tradiţia reuniunilor junimiste. Într-adevăr, lecturilor din „Cuvinte de lumină pentru poporul meu“, în interpretarea actorilor *Eusebiu Ştefănescu* şi *Doina Ghiţescu*, le-au urmat comentarii pe marginea volumului făcute de mulţi dintre participanţii la reuniune. Poetul, militant pentru afirmarea valorilor tradiţionale româneşti, adept al unei concepţii de viaţă rezumată prin cumînţenie, înţelepciune, moderaţie, având la un capăt credinţa religioasă, la celălalt – critica relelor sociale din prezent, se face „purtătorul de cuvânt“ al acelui segment social îngrijorat de ceea ce se vede la suprafaţă. Respectiv – derapaje de la etică, cosmopolitism, corupţie ş.a. Unele poeme sunt nuclee de reportaj sau nuvelă, altele – apeluri pentru respectarea naturii, multe – dedicaţii *in memoriam* celor dragi. Deşi Bucur Popescu consideră că poezia se naşte dintr-un „sentiment profund al inexprimabilului, sentiment difuz, obsedant“, logodit cu taina, „Cuvintele de lumină...“ dovedesc calitatea de a şti să facă poezie din materia cotidianului şi puterea de a o comunica într-un limbaj pe înţelesul tuturor. (I.D.)

Bizantologie şi imagologie

În ziua de 27 martie 2008, a avut loc, la sediul Centrului de Studii Ebraice de la Universitatea Bucureşti (din păcate, nu am primit invitaţie), simpozionul „Rolul şi statutul evreilor romanioţi în Imperiul Bizantin“. Din cuprinsul manifestării reţinem comunicările: „Istoria evreilor romanioţi“ (dr. *Felicia Waldman*), „Motive evreieşti în arta bizantină“ (*Alina Popescu*), „Influenţe reciproce în eschatologia iudaică şi creştină“ (dr. *Petre Guran*), „Sinagogi din Bizanţ“ (dr. *Măriuca Stanciu*), ca şi un concert de muzică psaltică evreiască, religioasă. Cu această ocazie, antropologul Andrei Oişteanu a anunţat apariţia în Italia a unei cărţi proprii, „Il diluvio, il drago e il labirinto“ (studii de magie şi mitologie europeană comparată, despre potop, dragon şi labirint). Reproducem coperta. (B.M.M.)

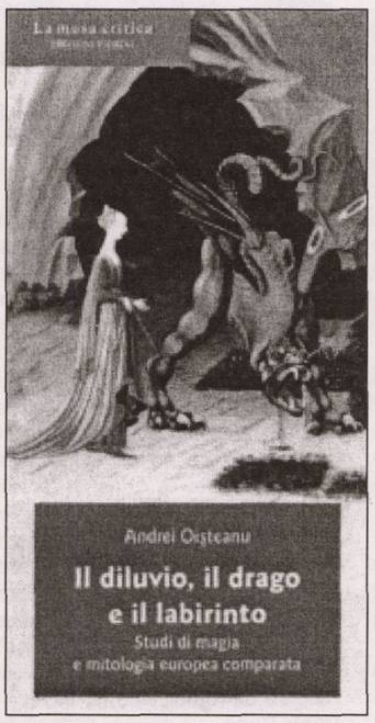

La un sondaj realizat în 2007, la solicitarea Institutului Naţional pentru Studierea Holocaustului din România (I.N.S.H.R.), în rândul populaţiei de peste 15 ani, s-a obţinut un rezultat care ne poate ului şi mâhni totodată: 94% dintre respondenţi nu s-au declarat interesaţi de istoria Holocaustului, iar 27% au declarat că nici nu au auzit despre acest tragic eveniment. Dintre cei care au auzit de Holocaust, circa 50% consideră că a fost produs doar în Germania, iar 28% ştiu că şi în România a fost Holocaust. Este, totuşi, un început. Aceste date le aflăm din introducerea la un volum apărut în 2007, la Ed. I.N.S.H.R. „Elie Wiesel“, cu sprijinul Claims Conference: „Cum a fost posibil?“ (Evreii din România în perioada Holocaustului, autori: Alexandru Florian (coordonator), Lya Benjamin şi Anca Ciuciu (de la C.S.I.E.R.). Volumul este alcătuit ca un manual de bună calitate, bine sistematizat, accesibil şi educativ prin modul de abordare a istoriei. Capitolul „Cine sunt evreii“ cuprinde începuturile existenţei evreilor pe teritoriul acestei ţări, încă din sec. II e.n. Teza susţinută de xenofobi, că evreii sunt venetici, veniţi în ultima sută de ani, ori alte teze, sunt false. Există dovezi ale unei durate de 1800 de ani a evreilor pe acest teritoriu, desigur, cu o evoluţie demografică în creştere de-a lungul secolelor. Mărturii au adus călătorul evreu

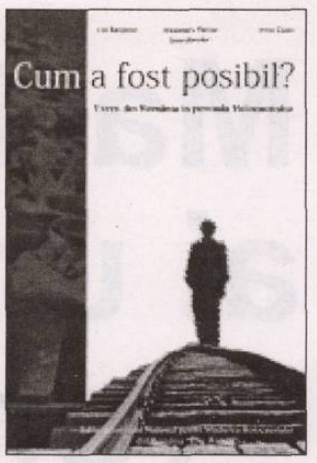

O carte pentru generaţia tânără

Benjamin de Tudelo (sec. XII), rabinul-medic Iosif Delmedigo (sec. XVII), savantul Nicolae Iorga, în sec. XX. Participarea la Războiul de Independenţă (1877), la Războiul de Întregire a Neamului (1916-1919) a dovedit spiritul patriotic, ataşamentul evreilor din România la valorile poporului român, cu care conviețuiau. La Iaşi, în 1877 a luat fiinţă primul teatru evreiesc din lume. Mauriciu Brociner a fost un erou în războiul din 1877, ajuns apoi aghiotant la Casa Regală. Moses Gaster, Tiktin, Aderca, Sebastian au fost personalităţi evreieşti ale culturii române, în ciuda unor nedreptăţi care li s-au făcut (de ex. Gaster a fost izgonit din România).

Sfârşitul secolului XIX - începutul sec. XX, perioada interbelică, sunt marcate de exacerbarea unor fenomene xenofobe, antisemite. Retorica antisemită se manifestă în intervenţiile unor foşti „paşoptişti“ (Ion Brătianu, Boliac), ale filosofului Vasile Conta, în unele articole politice ale marelui poet Mihai Eminescu, în unele scrieri ale lui Alecsandri, Haşdeu, Slavici, Iorga.

Sociologul Petre Andrei se opunea antisemitismului, lua atitudine în 1937, când Germania nazistă se pregătea de război, iar Mişcarea legionară spera să preia puterea în România.

A.C. Cuza, apoi Corneliu Zelea Codreanu lansează un antisemitism virulent încă din anii '20. Octavian Goga, poetul pătimirii ardelenilor până la Marea Unire din 1918, se manifesta ca antisemit în politică, iar în decembrie 1937 formează un guvern cu A.C. Cuza care iniţiază primele legi rasiste. Mircea Eliade, Emil Cioran ş.a. sunt atraşi de „cultul“ Mişcării legionare.

Meritul cărţii este că nu ocoleşte adevăruri istorice pe care unii istorici de prestigiu, astăzi, le ocultează. Organizaţiile evreieşti se opun propagandei antisemite, violenţelor, dar izbucnirea războiului aduce şi Holocaustul. În carte sunt prezentate condiţiile internaţionale, mersul evenimentelor, începând cu venirea lui Hitler la putere în Germania şi urmările resimţite în România, ţară aflată între două mari puteri. Legislaţia antisemită, cuvântările ce incitau la ură de rasă ale lui Codreanu, Goga, apoi Ion Antonescu sunt prezentate într-o succesiune conformă cu adevărul istoric. (B.M.M.)

Martori evrei ai unui secol românesc

Muzeul Țăranului Român a inițiat o serie de manifestări menite să prezinte publicului larg viața și obiceiurile etniilor minoritare care locuiesc în țara aceasta de veacuri.Prima acțiune din seria anunțată a fost dedicată evreilor, cu o expoziție organizată de „Centropa" , între 27 martie și 14 aprilie, expoziție ce va călători apoi nu numai prin țară dar și în străinătate. Intitulată „Martori evrei ai unui secol românesc", expoziția prezintă 40 de biografii, însoțite de fotografii, ale unor evrei români, care permit retrasarea destinelor unor familii obișnuite, a căror viață a fost doar ca un fir în imensa țesătură care a înglobat viețile a 800.000 de evrei. "Centropa" este o organizație non-profit, creată în 1997 de Edward Serotta care, folosind colaborarea a peste 100 de specialişti din 15 țări ale Europei centrale, a înregistrat 1.500 de interviuri cu evrei, dintre care 140 din România. Toate aceste informații pot fi găsite pe site-ul www.centropa.org.Redăm în aceaste pagini fragmente de viață, povești reale ale unor oameni care au trăit drama cotidiană a evreilor din această țară sub legionari, sub Antonescu și apoi sub comunism.

- Viața unei comunități cuprinsă în viața unui om -
OSCAR ROŞEANU (Oszkar Rosenfeld)

Oscar Roşeanu este un fost profesor de chimie, pensionar, acum în vârstă de 85 de ani. Locuieşte împreună cu soția sa într-un bloc din Bucureşti, aproape de centrul oraşului, într-o zonă de case. Are numeroase realizări în cariera didactică, printre care şi brevete de invenție pentru aparatură didactică de specialitate.

O parte au fost duşi în Transnistria, o parte au plecat în Israel...

Bunicii paterni veneau de undeva din Galiția şi s-au aşezat la Barul Mare (Baru), un sat, comună, dacă vreți să o onorați, între Petroşani şi Hațeg (în județul Hunedoara). Tatăl meu a rămas orfan de mic. Bunicul, David Rosenfeld, a fost cârciumar. Era o persoană religioasă, avea o carte de rugăciuni şi ştia să se roage. Nu purta haine tradiționale, în sat nu se purtau. Acasă vorbeau ungureşte. Despre rudele bunicului nu ştiu nimic. Bunicul a murit prin 1921, iar bunica, Etelka Rosenfeld , cred că a murit înaintea lui.

Tatăl meu a avut mai mulți frați: Pepi Klein (născută Rosenfeld), Etus Baum (născută Rosenfeld), pe urmă erau Bela Rosenfeld şi Benjamin Rosenfeld. Toți au fost născuți la Barul Mare.

O soră, Pepi Klein (născută Rosenfeld), locuia la Uioara Ocna Mureş. Soțul ei, David Klein, avea o prăvălie de biciclete şi de maşini de cusut. Ea era casnică. Religioasă, cu perucă, nu oricum, foarte religioşi. La un moment dat ei s-au mutat la Cluj (după al doilea război mondial) şi din Cluj au plecat în Israel. Pepi a murit în Israel, el s-a recăsătorit acolo cu o cunoştință comună a noastră din Lupeni. Pepi şi David Klein au avut trei băieți şi două fete. Doi băieți au murit în Transnistria , oamenii au povestit că au fost aruncați în aer. Jenő îl chema pe unul, pe celălalt îl chema Ernö. Un băiat mai mic a fost mult timp la Cluj şofer pe autobuze şi a plecat în Israel. O fată, Hana, era profesoară de matematică. A murit în Israel. La rândul ei, a avut o fată şi un băiat, care trăiesc în Israel. Cealaltă fată, Erzsi, s-a măritat cu croitorul Teatrului Național din Satu-Mare. Au plecat la un moment dat în Israel. A avut un băiat, Matei, un băiat eminent, care a intrat la Bucureşti, la Electronică fără nici un meditator. Au ajuns în Israel, iar băiatul a murit în Războiul de 6 zile. Soțul s-a spânzurat, iar ea zilnic era la cimitir, la un coşciug în care nu era nimic pentru că băiatul ei a fost sfârtecat într-un tanc. Băiatul era căsătorit, soția era gravidă, deja aveau un copil; are doi copii, mari acuma. Ca să o scoată de lângă aceste morminte, i-au găsit pe cineva din Cluj, a cărui soție murise la Auschwitz şi au convins-o să se căsătorească. A plecat în America.

Etus Baum (născută Rosenfeld), sora cea mai drăguță, s-a măritat la Braşov. Era casnică, iar soțul ei, Sandor Baum, avea un magazin alimentar. Locuiau la Braşov lângă carierele de piatră. Avea o trăsură cu un cal, cu care eu mă duceam când eram în vacanță să fac aprovizionarea în oraş. A avut două fete. Etus era frumoasă, dar şi fetele. Fetița cea mare, Sonia, avea 12 ani, şi cea mică, nu ştiu numele, avea 8 ani, (când) au murit cu mama lor la Auschwitz. Sandor Baum, soțul ei, a supraviețuit şi s-a recăsătorit la Oradea.

Încă un frate, Benjamin Rosenfeld, Dezsö, era cismar, locuia la Petroşani. Tata îl cam întreținea, era un necăjit. S-a căsătorit, a plecat în Israel. Era habotnic, soția lui purta perucă. Destul de habotnici şi copiii. La un moment dat o fiică a acestui Dezsö vorbea la telefon şi a venit fi-su şi i-a turnat o ceaşcă de apă; cum îndrăzneşte să ridice telefonul sâmbăta! Dezsö a avut două fete. El a murit, soția lui şi cu fetele au plecat în America, sunt măritate, una cu un măcelar, alta cu un comerciant, care avea o mică fabrică de blugi (blue jeans).

Tatăl meu, Martin Rosenfeld, s-a născut în 1892 la Baru Mare. A făcut liceul teoretic făcând naveta între Petroşani, şi Barul Mare. A venit la Petroşani a fost încadrat la minele de cărbuni şi acolo a lucrat o viață întreagă, 46 de ani. Era un om absolut deosebit, de o seriozitate, de o ținută morală desăvârşită, era respectat şi admirat de absolut toți cei ce-l cunoşteau.

Mama, Rosenfeld Frida (născută Lustig) s-a născut în anul 1901. A făcut liceul din Petroşani. În tinerețe era casieră la o parfumerie la Petroşani. Ştiu că pentru tata a fost un „coup de foudre" (dragoste la prima vedere) când a cunoscut-o pe mama. A luat-o de nevastă prin 1921 şi au fost foarte fericiți.

Noi am avut o casă mare din cărămidă, când stăteam în colonia minieră de la Lonea. Locuiam pe strada Nicolae Iorga, la numărul 14. Strada începea cu casele ceferiştilor, apoi continua cu colonia minieră până la strada principală. Eram singurii evrei acolo, ceilalalți erau funcționari sau muncitori pe la mină. Aici aveam drept cei mai buni prieteni o familie care stătea vizavi de noi, Szekely se numea. Ea era casnică, iar el era calfă – adică vindea la magazinul salariaților de la minele de cărbuni. Minerii plăteau la sfârşitul lunii - veneau cu o chitanță şi se scădea din salariu tot costul cumpărăturii. Se cumpăra un sac de făină albă, un sac de făină semialbă – că atunci pâinea se făcea în casă, un sac de mălai, jumătate de sac de zahăr. Aşa se făceau cumpărăturile acolo... Asta era colonia de mineri.

Oscar Roşeanu şi părinții săi

Mama era o foarte bună gospodină. În colonie aveam o locuință cu verandă frumoasă şi în față o grădină de flori. În spate era o grădină de zarzavaturi. Tata i-a făcut o cutie prin care ieşeau numai gâturile gâştelor şi le îndopa cu porumb, cu apă sărată, ca să dorească să bea apă şi să mănânce, să se îngraşe. Toată ziua. Aşa se făceau 12 gâşte pentru la iarnă, se puneau la afumat. Laptele se aducea de către o momârlancă (notă: țărancă din Valea Jiului), cu un cal cu donițe . Se punea de jur împrejur mămăligă, să nu se verse, şi se gusta acolo. Mama avea relații de prietenie cu toate vecinele. Se simțeau absolut egali fără nici un fel de discriminare, nu exista aşa ceva.

Numele meu este deci Oscar Roşeanu (schimbat în 1947 din Oszkar Rosenfeld). M-am născut la Petroşani pe 2 mai 1923. Aveam prieteni de toate felurile şi de toate neamurile şi jucam fotbal toată ziua pe luncă, ca orice băiat care se respectă. Striga mama: „Osiiiiiii!", cred că eram la sute de metri, câteva rânduri de case. Mă chema la masă. Prietenii copilăriei erau: Dick Laci, portarul echipei noastre de fotbal, Sporia, băiatul de momârlan, Rubb Dudu, cu părinții ceasornicari, Zuberetz, cu părinții cizmari (cehi). Niciodată, nimeni nu a întrebat ce etnie este celălalt, ce religie are.

Am studiat vioara, am făcut Conservatorul la Cluj doi ani, fără frecvență. Aveam un profesor de vioară care venea o dată pe săptămână acasă. Am

Oscar Roşeanu, la o întânlire cu un grup de elevi în expoziție

cântat cu orchestra de la Petrila, mergeam chiar de două ori pe săptămână şi veneam noaptea acasă pe jos, cu vioara pe sub braț. (Notă: Distanța este de 5 km de la Lonea.) Cântam într-o orchestră semisimfonică. Am avut acordeon, Tot cartierul duduia de acordeonul meu, când cântam prin curte.

Petroşani-strada principală

Petroşani este oraşul copilăriei mele. Cele mai frumoase amintiri mă leagă de acest oraş. Trăiau în armonie români, maghiari, evrei, germani, francezi. Petroşaniul avea o comunitate evreiască puternică.

Evreii din Petroşani nu erau puțini. Din acest punct de vedere aş analiza familiile evreieşti aşezate pe strada principală a oraşului. Venind dinspre Hațeg, intrând în oraş, prima familie de evrei era Fucs. Se ocupa cu tâmplăria. Peste câteva case locuia Simenthal, croitor de elită. Cine vroia în oraş să aibă haine elegante, i le făcea Simenthal. Urma o casă cu etaj, cu curte interioară, cu havuz. Era familia Marek, proprietarii uzinei electrice din oraş. Apoi era un colț de stradă, unde era o măcelărie, proprietatea fraților Horvath. Tot pe strada principală, familia Biber avea un magazin de confecții. Într-un colț era un magazin alimentar impunător al fraților Weiss. Locuiau într-o vilă cu un etaj, situată deasupra acestui magazin. În magazin găseai de toate, de la dulciuri la zarzavaturi. Se numea „magazin de coloniale" sau „magazin universal". Urma o altă familie, Weiss, care avea un magazin de bijuterii, profilat în special pe argintărie. El era mic, gras, ea era mai înaltă, mai impunătoare, se vedea că este conducătoarea familiei. Urma un magazin de confecții, magazinul fraților Schretter. Tatăl şi câțiva copii, toți erau în acest magazin. De altfel, frații Schretter au rămas comercianții principali ai oraşului. Toată lumea îi cunoştea, toată lumea apela la ei pentru a fi serviți în mod deosebit. Cel mai mic dintre frați a fost primarul oraşului Petroşani, candidând ca independent. Urma un magazin de pantofi al unei familii Hertz. Erau doi frați. Apoi era o farmacie: Ranghewürtz, al căror băiat a plecat în Israel. O altă familie, Biber, avea un magazin de parfumuri, aparatură foto, instrumente muzicale etc. Şi această familie a plecat în Israel. La magazinul de confecții al familiei Goldstein toată lumea admira firma: un pantalon la care, de fiecare crac trăgeau câte patru oameni şi nu se rupea. Acest lucru voia să arate cât de rezistente erau produsele din acest magazin. Tot pe strada principală locuia şi familia inginerului Abraham. Această familie a organizat Ihudul din Petroşani, organiza Keren-Kaiamet(e). O altă familie era Hoffmann. El era director de bancă.

Pe malul râului Maleia era o vilă foarte frumoasă în care locuiau două familii: Pick (care este şi în prezent la Petroşani, una dintre puținele familii de evrei care au rămas în acest oraş) şi familia avocatului Halmos, care avea o fată şi un băiat. Fata era o cunoscută pianistă. După informațiile mele, această familie ar fi emigrat în India înainte de a li se fi pierdut urma. De asemenea familia Vamos: tatăl era contabil şi avea doi copii, un băiat, Ervin, şi o fată, Lili. Băiatul mi-a fost coleg de facultate, terminând Facultatea de Fizico-chimice la Bucureşti. După 1960 au moştenit o avere de la un unchi din Franța şi au plecat în Israel, unde şi-au realizat o situație foarte bună.

Foarte multe nume merită să fie menționate. Familia Isac avea o cârciumă. Cred că erau singurii cârciumari evrei din Petroşani. Tot pe strada principală, era un magazin de pantofi. Proprietar: Musen Deri, pe care am avut prilejul să-l întâlnesc după războiu la Haifa, tot ca patron al unui magazin de încălțăminte. Mai era familia Feldmann. El era optician. Au plecat în Israel şi acolo i-am întâlnit într-un magazin, tot de optică, nu departe de magazinul de pantofi al lui Musen Deri. Apoi, familia Taub avea un magazin de pantofi. Interesant este că după ce au plecat în Israel, a devenit director de bancă.Un alt prieten al meu era Zuker Mandel. Erau doi frați. Au plecat în Israel. Rotman Paul, zugrav, a plecat cu sora lui în Israel, înainte de 1941. De asemenea, familia Leb, tâmplar. El cu fratele şi cu două surori au plecat de asemenea în Israel. Mai era o familie de croitori, Schwalb, care a plecat în Israel.

Familia Kardos avea un magazin de confecții. De domnul Kardos mă leagă o amintire amuzantă: la vârsta de trei-patru ani, m-a învățat să îmi suflu nasul în batistă. Îl vedeam tot timpul în fața magazinului privind strada. Alături, un magazin în care lucra ceasornicarul Rubb. Băiatul cel mare al acestuia a rămas ceasornicar, cel mic a devenit medic la Cluj. Bătrânul Rubb era umoristul oraşului. Ştia mii de bancuri.

Următorul magazin era farmacia Reismann. În Petroşani erau două farmacii, amândouă aparținând unor evrei. Apoi era un magazin de fierărie. Altă familie, care locuia tot pe strada principală şi care avea un magazin →

→ porţelanuri şi sticlărie, era familia Weiss. Şi aceştia au plecat în Israel. Într-o curte vecină locuia familia Nagy. Capul familiei era cizmar. Au plecat în Israel încă înainte de al doilea război mondial. Urmează magazinul de pălării de damă Lustig, al bunicii mele. În acelaşi magazin era o florărie. În următoarea casă locuia doctorul Weiss cu două surori nemăritate, domnişoare bătrâne. Tot oraşul le considera cam excentrice, deoarece toată ziua stăteau la geam şi se uitau pe stradă, salutând pe toată lumea. Apoi, era un magazin de coloniale, al familiei Banden, care avea doi băieţi, plecaţi amândoi în Israel după război. Doamna Banden pleca în fiecare an la Herkulesbad. Pe vremea copilăriei mele credeam că Herkulesbad trebuie să fie cel puţin în Austria. Pe urmă m-am lămurit, era vorba de Băile Herculane.

Mai locuiau şi în alte zone din Petroşani evrei, dintre care unii au ajuns destul de cunoscuţi. Astfel, Schwartz a devenit vicepreşedinte la Ministerul Muncii. Doctorul Hermann a avut doi băieţi, dintre care unul a devenit medic la Cluj, iar celălalt inginer chimist la întreprinderea Dermata, tot din Cluj. Familia Fischer avea un magazin de coloniale în colonia minieră. Familia Vertes avea o fabrică de sobe de teracotă. Băiatul cel mare al acestei familii a fost ilegalist şi a fost arestat în Ungaria. După ce a fost eliberat, a urmat în ţară Facultatea de medicină şi Facultatea de Matematică. A murit de ulcer. A avut doi fraţi, care au plecat amândoi în Israel.

Exista un băiat, Horvath Tiberiu, care a ajuns după război, vicepreşedintele Băncii de Investiţii.

Nu departe de gară locuia familia Grossman, care avea un depozit de materiale de construcţie. El era principalul furnizor de materiale pentru minele de cărbuni, atât lemnărie, cât şi alte materiale necesare în minerit. Băiatul lor a studiat în Franţa, a luptat în *maquis*, s-a întors în ţară, şi-a schimbat numele în Gaston Marin (Notă: Veteran în Mişcarea de Rezistenţă franceză, între 1949-1962 a detinut funcţii de înaltă răspundere în Ministerul Energiei, C.S.P. şi Comitetul de Stat pentru Energie Nucleară. În prezent, trăieşte în Israel). Familia Grossman a plecat în timpul războiului la Cluj cu o fiică, au fost luaţi la Auschwitz, unde au fost exterminaţi, astfel încât atunci când Gaston Marin s-a întors de la studii, nu a mai găsit pe nimeni din familie.

Sărbătorile unei familii închegate

La fiecare sărbătoare eram la sinagogă, nelipsiţi. Acolo se stătea 12 ore când era Yom Kipur, seara era masa pusă, până a doua zi seara nu se mânca. De fiecare sărbătoare, părinţii şi fraţii erau chemaţi la noi la masă, la masa (înainte) de Yom Kipur, la masa de Hanuca, la toate sărbătorile erau la noi, pentru că la noi se făcea pâine. Pe stradă era un cuptor unde oamenii erau repartizaţi în fiecare zi, noi eram repartizaţi vineri. Mama aducea şi rufele de la bunici, care se spălau la noi, eram o familie închegată. În fiecare duminică dimineaţa, eu mă retrăgeam cu tata în sufragerie, unde ne rugam - rugăciunea de dimineaţă în fiecare duminică, pentru că sâmbăta se lucra, dar duminica ăsta era programul. Tata m-a învăţat cum să pun talitul, tefilinul.

În Petroşani exista o sinagogă şi o casă de rugăciuni. Această sinagogă mai există şi astăzi. Rabinul acestei sinagogi era rabinul Müller, cunoscut ca un om foarte învăţat, al cărui băiat, Müller Pinki (Pinkhas), a devenit tot rabin, înscriindu-se după 1944 să emigreze în Israel. (Notă: A fost arestat sub acuzaţia că ataţă populaţia evreiască din judeţul Hunedoara să emigreze, stând câţiva ani la închisoare din acest motiv. A fost eliberat şi a emigrat în Israel, unde a devenit şef rabin al Israelului de nord.)

De sărbători era parada modei. Toate cucoanele veneau cu pălării noi făcute de bunica mea, care era modistă; vă imaginaţi acolo era parada eleganţei. Comunitatea evreiască respecta cu strictete sărbătorile tradiţionale:Yom Kippur, Pesah, Roş Haşana, Hanuca. În familie era o armonie desăvârşită. N-am auzit o voce ridicată. Nu exista o sărbătoare nesărbătorită, erau chemaţi bunicii, erau chemaţi unchii mei, era toată familia adunată la noi. Paştele era Paşte, opt zile se mânca pască. Tata era un om care păstra toate tradiţiile. Era o comunitate care, în zilele de sărbătoare, umplea două sinagogi. Din toată această comunitate, astăzi au rămas mai puţin de zece familii, nemaiputându-se aduna nici măcar un minian.

În colonia din Maleia locuia un grup de evrei care păstrau tradiţiile evreilor galiţieni: erau îmbrăcaţi în caftane, cu pălării cu boruri de blană şi purtau barbă. Acolo era construită şi o sinagogă. Sinagoga era la primul etaj iar la parter erau două săli pentru studiul Talmud-Torei. Locuitorii din acest cartier aveau ocupaţii legate de tradiţiile evreieşti: unul era învăţător de Talmud Tora, unul era haham, etc. Tot în Maleia locuia o familie de croitori, Ovici, a căror fată este şi acum în Petroşani.

Era o atmosferă liniştită, nu erau manifestări de antisemitism, astea au apărut după venirea comuniştilor, după al doilea război mondial, cred că erau peste 100 de familii de evrei în oraş. Erau o comunitate mare, din moment ce toată strada principală era plină numai cu magazine şi numai cu evrei. Exista la Petroşani un casinou muncitoresc, care avea un cinematograf foarte bun.... Aici se organizau baluri. Pe atunci se dansa mazurka şi tata, unul din evreii din Petroşani, conducea dansul. Parcă îl aud şi acum pe tata: *Monsieurs, changez les dames!* Asta era prin 1937. Toţi erau prieteni. Era vreo problemă că unul era evreu?

Patru ani la săpat şanţuri şi cărat pietre

Un an de zile, adică după ce m-au dat afară din liceul de la Sibiu (în 1940 din cauza legilor anti evreiesti din Romania), am făcut la liceul israelit clasa a opta. Am fost coleg de clasă cu Prim Rabinul dr. Ernest Neumann .

În 6 august 1941, a început să bată toba în diferite colţuri ale oraşului Petroşani – aşa se transmiteau pe vremea aceea diferite circulare şi ordine ale Primăriei. Toboşarul anunţa că toţi evreii se vor prezenta a doua zi dimineaţă la Cercul Militar din Deva, de unde vor fi repartizaţi la diferite detaşamente de muncă. În 1941, toţi bărbaţii evrei din Petroşani între 16 şi 50 de ani au fost duşi la detaşamente de muncă, la început pe linia ferată Deva- Brad, continuând cu canalul Matca – Păuliş şi apoi în Moldova la săparea de şanţuri pentru instalarea de cabluri între cazemate. În aceeaşi perioadă, femeile evreice din Petroşani au fost de asemenea evacuate un timp într-un castel din localitatea Păclişa, de lângă Haţeg, şi apoi la Deva, unde au rămas până la sfârşitul războiului.

Şi iată că împreună am pornit-o pe jos la drum. La vreo 20 km de Deva, pe jos, încolonaţi toţi evreii din Valea Jiului, adică din Lupeni, Vulcan, Aninoasa, Petroşani, Petrila, Lonea, am fost duşi până într-o comună, Crăciuneşti, iar o parte din noi în comuna Fizeşti, unde am fost cazaţi, adică tatăl meu şi cu mine, împreună cu alţi 18, într-un grajd în care creşteau găini. Era un miros îngrozitor. S-au aşternut nişte saltele de jur împrejur pe lângă pereţi şi până în noiembrie am locuit aici. Mergeam zilnic pe şantier. Se construia linia ferată Deva, – Brad. Se adunau stânci, pietre, se împingeau vagonete, se curăţa drumul pentru viitoarea cale ferată. Toată perioada, bărbaţii din Deva, am fost repartizaţi la mina din Baia de Aramă, un deal de lângă Deva, de unde căram bolovani, câte doi bolovani legaţi şi puşi pe umăr, vreo 6 km pe jos. Apoi repetam operaţiunea, pentru că în Deva se pietruia o stradă şi desigur că pietrele cărate nu au fost cărate nici cu camioane, nici cu tractoare, ci de noi.

La un moment dat, pentru ca să ne mai uşurăm treaba, am ascuns lopeţile şi târnăcoapele undeva în pământ de unde să le scoatem dimineaţa să lucrăm. Într-o zi vine colonelul în inspecţie şi vede că suntem fără lopeţi. Am fost culcaţi toţi la pământ, eram cam 50-60 de oameni, şi fiecăruia i s-au tras câte 25 de curele pe spate, desigur cu fundul gol, culcaţi în noroi.

Într-o zi ne-au urcat într-un tren şi, păziţi de armată, ne-au dus în Moldova, unde am lucrat până la sfârşitul războiului. Am fost repartizaţi în satele Vătineşti, Ciuşlea şi Doaga. Nenorociţii care locuiau în aceste sate mâncau numai ceapă cu mămăligă. Aici săpam.

De ce mi-am schimbat numele

...Am terminat Facultatea de Fizică şi Chimie, la Universitatea din Bucureşti. Mi-am schimbat numele din Rosenfeld în 1947. Motive au fost două. Mi-au sugerat la Judeţeana de Partid să îmi schimb numele, că e mai bine, că au nişte gânduri cu mine, că e o perioadă în care încă ar fi bine... Fiind student, am avut un profesor de fizică, academicianul T. H. Ionescu, care a intrat într-o zi la cursuri. Era vorba despre pendul. Întâi s-a uitat de jur împrejur: „Nu e nimeni aici cu *davai ceas*?" şi a continuat cursurile. Eram 700 de inşi, veniţi din lagăre, din detaşamente, oameni care nu au putut studia, şi desigur toţi foarte revoluţionari pe atunci. Ni s-a cerut câte o declaraţie despre afirmaţiile lui. Vă imaginaţi dumneavoastră, că, vai de mine, ce atitudine antisovietică! Toate aceste declaraţii au ajuns în mâna acelui profesor. Nici un student nu a mai trecut examenul lui şi am dat examenul de fizică de şapte ori. În momentul în care mi-am schimbat numele, m-am mai dus o dată la examen şi în momentul acela am trecut, pentru că mi-a pierdut urma.

Continuarea povestirii o găsiţi pe www.centropa.org.

Reporter: istoric ANCA CIUCIU
Foto: Centropa

In memoriam

O viaţă dedicată facerii de bine

DRAGA BENEDEK Z.L.

Se spune că numai *ţadikim*-ii pleacă din lumea aceasta în Lumea-De-Dincolo în clipe de mare intensitate istorică, filosofică, ale calendarului iudaic. Cred că oricine a cunoscut-o pe *Draga – Braha Bat Iosif Benedek z.l.* nu poate decât să recunoască faptul că draga noastră Draga, cum îi spuneam toţi cei care am preţuit-o şi îndrăgit-o, face parte din această familie spirituală. S-a stins mult prea devreme, după ani de suferinţă îndurată cu demnitate şi discreţie, chiar în prima seară de Pesah. E vorba doar de dispariţia fizică, pentru că bunătatea, căldura, puterea ei de a aduce linişte în suflete zbuciumate, iradiindu-i din privire, gesturi, glas, rămân să însoţească din Cer pe toţi cei aflaţi în suferinţă, căutând o cale de ieşire din impas. Mulţime de oameni a venit s-o conducă pe ultimul drum, la Cimitirul Sefard din Bucureşti, lideri ai F.C.E.R. şi C.E.B., colegi şi prieteni din D.A.S.M., unde şi-a înzidit ani buni de viaţă, colegi şi prieteni din Departamentul de Administrare a Patrimoniului F.C.E.R., fost Departamentul Bunuri şi Serviciul Tehnic, conduse, de asemenea, multă vreme, de soţul ei, actualul consilier al Federaţiei în probleme de Patrimoniu, prof. dr. arh. Tiberiu Benedek. Au venit să fie aproape de familia îndurerată, ştiind că nicicând nu e nevoie mai mult de solidaritate umană decât în asemenea momente. Cum pot fi rezumaţi peste 25 de ani consacraţi asistenţei sociale şi medicale a Federaţiei, de care amintea directorul D.A.S.M., ing. Nilu Aronovici? În puţine, sobre cuvinte, domnia-sa a vorbit despre cele făptuite de Draga Benedek z.l. ca profesoară de gimnastică, directoare a unui cămin de vârstnici şi, după desfiinţarea căminului, ca asistentă socială, cu înzestrările umane şi profesionalismul pe care o astfel de misiune le implică. Iubirea de semeni îi era dublată de o mare iubire de familie şi, la catafalcul ei, a rămas să vibreze regretul că, în momentul retragerii din activitate, nu a primit, în viaţă, omagierea pe care o merita. „Dacă ai o problemă, du-te la doamna Benedek; ea ştie să găsească soluţia potrivită pentru fiecare". A fost fraza, auzită de la cunoscuţi încă de pe vremea când nu lucra în Federaţie, citată de vicepreşedintele F.C.E.R., ing. Paul Schwartz, relevantă pentru receptivitatea şi pragmatismul ei în faţa unor situaţii dificile de viaţă. Reverenţa de gând a fost făcută şi în numele preşedintelui F.C.E.R., dr. Aurel Vainer. În numele Marelui Rabin Menachem Hacohen şi al său personal, Rabinul Şlomo Sorin Rosen a adresat un cuvânt de îmbărbătare încercatei familii. La graniţă, cuvintele sunt neputincioase. Doar cuvintele sacre ale Psalmistului (serviciul divin a fost oficiat de prim cantorul Iosif Adler şi de Adolf Fătu) şi multe, tare multe flori au vorbit pentru noi.

IULIA DELEANU

La moartea unor prieteni ai evreilor români

Cu discreţie şi bunătate, Eva Elisheva şi Adalbert Huber au vegheat asupra unei vieţi mulţumitoare în numeroase comunităţi evreieşti din România. Au fost parte la bucurie şi la tristeţe, au adus medicamente, alimente, haine, jucării şi - mai presus de orice altceva - o rază de lumină, în mijlocul acestor obşti.

Vestea dispariţiei lor, vieţile lor curmate într-un stupid şi tragic accident, a aşternut tăcerea şi durerea în mijlocul celor care i-au iubit ca pe fraţi şi prieteni deopotrivă. Tăcere şi lacrimi au rămas în urma lor dar faptele lor de omenie continuă să fie o călăuză pentru cei ce i-au cunoscut. O delegaţie importantă din rândul comunităţilor evreieşti din România a fost la Viena pentru a aduce un omagiu la mormintele lor. F.C.E.R. şi JOINT au exprimat, prin reprezentanţii lor, mâhnirea la plecarea acestor oameni cu totul speciali – exemple de altruism, bunătate, căldură umană.

Vom reveni cu un material amplu, semnat de Ionel Schlesinger , preşedintele Comunităţii Evreieşti din Arad, despre acest cuplu care a adus raza speranţei pentru o lume mai bună – în care deosebirile de rasă sau etnie aduc doar iubire între oameni, în care „*tzedaka ve hesed*" (caritatea şi bunătatea iubitoare) sunt o realitate cotidiană. (L.F.)

Lucien Steinberg z.l.

(19 aprilie 1926 - 3 martie 2008)

În ziua de 3 martie 2008, s-a stins din viaţă scriitorul evreu-francez de origine română, Lucien Steinberg. Născut în Bucureşti, la 19 aprilie 1926, era fiul lui Henry Steinberg - numit şi „Domnul Hasefer" (deoarece era proprietarul librăriei cu acelaşi nume, renumită în Bucureştiul antebelic) - şi al Mariei Steinberg, născută Beck, fiica lui Meier Beck, unul dintre primii Şef Rabini ai obştii evreieşti din România.

După terminarea cursului primar, Lucien Steinberg se înscrie la Liceul „Matei Basarab", pe care este obligat să-l părăsească în favoarea Liceului „Cultura B", ca urmare a aplicării legilor rasiale, la care a fost supusă populaţia evreiască între anii 1938-1945. În 1943, Lucien Steinberg emigrează în Palestina împreună cu mama şi sora sa, la puţină vreme după moartea tatălui. Aici îşi continuă studiile liceale şi va participa împreună cu majoritatea tinerilor de vârsta lui la formarea şi consolidarea noului Israel. În acea perioadă ia contact direct, pentru prima dată cu victimele lagărelor de exterminare fasciste, care rătăceau prin lume în căutarea unui nou cămin şi a căror soartă va deveni una din principalele preocupări ale vieţii sale. În vederea completării studiilor universitare, Lucien Steinberg pleacă la Paris, unde dorea să urmeze cursurile unei facultăţi de Ştiinţe Politice, pentru care îşi manifesta un interes special.

Istoric evreu de expresie franceză, Lucien Steinberg şi-a consacrat cea mai mare parte a vieţii, cercetării documentelor şi depoziţiilor victimelor lagărelor de exterminare, cât şi ale călăilor care au acţionat acolo, participând în calitate de ziarist la o serie de şedinţe ale Procesului de la Nürnberg.

Expert de renume internaţional, Lucien Steinberg a publicat numeroase studii şi articole în reviste de specialitate, (printre care: „Le Monde Juif", publicaţii ale Armatei Israeliene, ale Institutului de Istorie a Rezistenţei din Tel Aviv), precum şi diverse monografii, tipărite de cunoscute edituri din Franţa, Germania etc. În 1966, face parte din grupul de organizare a expoziţiei „*Les juifs dans la lutte contre l'hitlérisme*". Ca o consacrare a activităţii sale, va fi ales preşedinte al Uniunii Evreilor din Rezistenţă şi Ajutor Reciproc, cât şi membru al Consiliului de administraţie al Frontului de Ajutor Popular din Franţa, funcţii pe care le-a deţinut până la moartea sa.

Deşi integrat societăţii şi culturii franceze, Lucien Steinberg nu şi-a uitat ţara în care s-a născut şi locurile în care şi-a petrecut primii ani din viaţă, astfel că, după 1966-1967 şi mult mai des, după Revoluţia din decembrie 1989, va vizita România, fiind în acelaşi timp şi un frecvent participant al manifestărilor organizate de Ambasada României din Paris. Pentru ultima dată el va vizita România - în calitate de invitat special al Universităţii „Babeş-Bolyai", din Cluj, Catedra de Iudaism - cu ocazia unui simpozion organizat sub conducerea marelui om de cultură Moshe Carmilly, având ca tematică tot probleme referitoare la perioada Holocaustului în Ardeal, unde a prezentat un referat. Spera ca în acest an, dacă sănătatea îi va permite, să viziteze din nou România, împreună cu nepoata sa, care îşi manifestase un interes special de a face cunoştinţă cu locurile şi oamenii ţării în care s-a născut bunicul ei şi despre care acesta îi vorbise foarte des. Din păcate, însă, Lucien Steinberg nu a mai putut să-şi satisfacă această dorinţă, deoarece la începutul lunii martie a decedat, plâns de întreaga sa familie şi de toţi cei care l-au cunoscut şi apreciat în mod deosebit pentru discreţia, modestia şi bunătatea sa.

AMELITTA VOGEL

BUCUREŞTI, 10 aprilie 2008

Masa rotundă „Carta europeană a limbilor regionale sau minoritare“

Ocrotirea patrimoniului cultural comun

Sub egida Guvernului României – Departamentul pentru Relaţii Interetnice (D.R.I.), la Hotel *Marriot*, din Capitală, s-a desfăşurat, în 10 aprilie a.c., masa rotundă „Carta europeană a limbilor regionale sau minoritare. Implementare şi monitorizare“, eveniment de rezonanţă prin participare (înalţi funcţionari de la Consiliul Europei, lideri ai D.R.I., ai U.D.M.R.) şi substanţialitate a comunicărilor, prilejuit de Anul European al Dialogului Intercultural (A.E.D.I.).

Mai întâi - un scurt istoric al Cartei. Încheiată la Strasbourg, la 5 noiembrie 1992, Carta europeană a limbilor regionale sau minoritare s-a născut din: ● nevoia de stabilire a unor relaţii mai strânse între statele europene dornice să păstreze şi să dezvolte patrimoniul cultural comun ● conştiinţa importanţei de a proteja limbile şi minorităţile istorice din Europa, dintre care unele riscă să dispară ● apărarea dreptului imprescriptibil de a folosi aceste limbi în conformitate cu Pactul internaţional relativ la drepturile civile şi politice ale Naţiunilor Unite şi spiritul Convenţiei pentru apărarea drepturilor omului şi a libertăţilor fundamentale a Consiliului Europei ● dorinţa de a construi o Europă bazată pe principiile democraţiei şi ale diversităţii culturale, în cadrul suveranităţii naţionale şi integrităţii teritoriale. Carta garantează: ● recunoaşterea acestor limbi ● respectarea ariei geografice în care sunt vorbite ● promovarea lor în cadrul sistemului educaţional (învăţământul primar, gimnazial, liceal, universitar ca şi în şcoli profesionale) ● facilităţi de ordin cultural ● posibilitatea de a fi învăţate de cei care doresc aceasta, chiar dacă locuiesc în alte zone geografice decât cele în care limbile regionale sau minoritare sunt vorbite curent ● egalitatea între vorbitorii limbilor regionale sau minoritare şi restul populaţiei ● organizarea de cursuri pentru adulţi sau de educaţie permanentă ● pregătirea cadrelor didactice ● folosirea limbilor regionale sau minoritare în cadrul administraţiei regionale sau locale ● încurajarea creării, cel puţin, a unei staţii de radio şi a unui canal de televiziune în limbile regionale sau minoritare ● folosirea limbilor regionale sau minoritare în viaţa economică şi socială. Statele semnatare trebuie să depună la Secretariatul General al Consiliului Europei rapoarte periodice referitoare la modul în care este aplicată Carta. Parlamentul României a adoptat Legea pentru ratificarea Cartei europene a limbilor regionale sau minoritare la 24 octombrie 2007, cu referire la limbile vorbite de cele 20 de minorităţi naţionale istorice care fac parte din Consiliul Minorităţilor Naţionale.

Pe parcursul celor două sesiuni ale mesei rotunde, au fost dezbătute: „aplicarea Cartei, domenii de implementare, actori instituţionali“ şi „cooperarea interinstituţională pentru o bună implementare şi monitorizare“ a Cartei. Au fost prezentate comunicări, urmate de discuţii, pe teme privind învăţământul, autorităţile administrative şi serviciile publice, justiţia, mijloacele de comunicare, activităţile şi facilităţile culturale, viaţa economică şi socială, schimburile trans-frontaliere. Au fost trecute în revistă: ● principiile pentru realizarea primului ciclu de monitorizare ● rolul instituţiilor guvernamentale în monitorizare ● rolul specialiştilor din mediul academic şi al O.N.G.-urilor în cunoaşterea, aplicarea şi monitorizarea Cartei. Un loc de frunte printre promotorii aplicării prevederilor cuprinse în Cartă revine organizaţiilor aparţinând minorităţilor naţionale.

Ceea ce a reieşit din concluziile exprimate la sfârşitul celor două sesiuni a fost faptul că: ● în România, procesul ratificării Cartei îşi urmează cursul în parametrii normali ● una dintre preocupările constante ale Consiliului Europei este aceea de a veghea la păstrarea tezaurului cultural reprezentat de limbile regionale sau minoritare ● minorităţile naţionale din România apreciază ratificarea Cartei de către Parlamentul României.

IULIA DELEANU

Adunarea generală de alegeri a Asociaţiei Evreilor din România Victime ale Holocaustului

În ziua de 6 aprilie 2008, la sediul JCC Bucureşti, a avut loc adunarea generală de alegeri a A.E.R.V.H. Preşedintele Asociaţiei, conf. dr. *Otto Adler*, a expus, pe scurt, activitatea din ultimii doi ani. Asociaţia numără 1.400 de membri, dar numărul acestora scade prin decesul foştilor supravieţuitori. S-a păstrat un moment de reculegere pentru cei dispăruţi. În continuare s-a discutat despre ajutorul elveţian, despre colaborarea cu comunităţile evreieşti din ţară, cu conducerea F.C.E.R., cu Departamentul de Asistenţă Socială şi Medicală, cu Forumul B'nai B'rith România. Din păcate, a spus Otto Adler, lipseşte „ştafeta“ care să preia, în viitor, misiunea A.E.R.V.H. de păstrare a memoriei Holocaustului. În continuare, vicepreşedintele A.E.R.V.H., dr. *Liviu Beris*, s-a referit la activitatea educaţională în rândul elevilor, al tinerilor din România, la conferinţele, cărţile editate cu participarea A.E.R.V.H., cu sprijinul Claims Conference.

Au luat cuvântul: scriitorul *Oliver Lustig*; *Iancu Isidor* (Dorohoi); ing. *Mircea Brătescu* (Bucureşti); arh. *A. Streja*; *O. Fülop*; dna *Davidovici*; *C. Benone* (despre necesitatea rememorării Holocaustului); *Leonard Zăicescu* (nevoia de a se elabora un nou statut şi a se face cunoscute prevederile sale); preşedintele C.E.B., prof. ing. *Osy Lazăr*; preşedintele Forumului B'nai B'rith, ing. *José Iacobescu* (importanţa A.E.R.V.H., ca „flacără a memoriei“, despre ajutorarea celor nevoiaşi, despre atragerea tineretului în acţiuni de voluntariat); av. *Iulian Sorin* (necesitatea unor întruniri mai frecvente, la şase luni, ale membrilor A.E.R.V.H., nevoia unui organ de presă ori acordarea unui spaţiu permanent în „Realitatea Evreiască“). La încheierea discuţiilor, a luat cuvântul preşedintele F.C.E.R., dr. *Aurel Vainer*, care a menţionat acţiunea de reformare a sistemului de asistenţă în cadrul F.C.E.R., s-a referit la ajutorul de urgenţă, la posibilitatea acordării unor compensaţii pentru evreii originari din Bucovina, a anunţat că se pregăteşte construcţia unui memorial pentru victimele pogromului legionar din ianuarie 1941. A propus să se găsească resurse financiare pentru activitatea A.E.R.V.H.

Adunarea Generală a ales noul Comitet Director şi comisia de cenzori, iar conf. dr. *Otto Adler* a fost numit preşedinte de onoare al A.E.R.V.H. În funcţia de preşedinte al Asociaţiei a fost ales dr. *Liviu Beris*, vicepreşedinte - *Israel Tanner*, secretar executiv - *Octavian Fülop*, ca membri fiind aleşi: dr. *Sarina Ionescu*, ing. *Iancu Ţucărman*, *Marius Geller*, *Z. Wiener*, *Oliver Lustig*, ing. *Fr. Antschel*, *L. Finkelstein* (Iaşi), *V. Nussbaum* (Cluj), *Isidor Iancu* (Dorohoi), *B. Calender*, prof. ing. *Osy Lazăr*, preşedintele C.E.B.

BORIS MARIAN

CALENDAR

● 2 aprilie 1933 - s-a născut, lângă Debreţin, scriitorul GYÖRGY KONRÁD, militant de seamă pentru drepturile omului.

● 3 aprilie 1958 - a murit, la Viena, poetul THEODOR KRAMER.

● 4 aprilie 1950 - a murit compozitorul KURT WEILL, născut la Dessau (Germania). Creaţiile sale îmbină muzica de operă cu cea de cabaret şi jazz. A compus muzica pentru un mare spectacol, realizat în 1948, cu prilejul întemeierii Statului Israel.

● 4 aprilie 1944 - s-a născut, la Bad Hall (Austria), scriitorul ROBERT SCHINDEL, distins cu Premiul pentru literatură „Jacob Wassermann“.

● 5 aprilie 1913 - a murit, la Varşovia, povestitorul de expresie ebraică URI NISSAN GNESSIN, născut în Ucraina.

● 6 aprilie 1878 - s-a născut, la Berlin, poetul antifascist şi revoluţionar ERICH MÜHSAM. A fost ucis în 1938, în lagărul de la Oranienburg. A scris piese satirice, memorii, versuri.

● 6-7 aprilie 2008 - 105 ani de la sângerosul pogrom antievreiesc care a avut loc la Chişinău. S-au înregistrat zeci de morţi, sute de răniţi şi un mare număr de locuinţe şi magazine distruse.

● 7 aprilie 2008 - 100 de ani de la naşterea (Cluj, 1908) Rabinului MOŞE CARMILLY-WEINBERGER. A fost prim-rabin la Cluj. Este autorul volumelor *Istoria evreilor din Transilvania* (1994) şi *Drumul vieţii* (1996).

● 10 aprilie 1913 - s-a născut scriitorul STEFAN HEYM. În 1933, a părăsit Germania din cauza persecuţiilor naziste. În 1952, s-a întors, stabilindu-se în fosta R.D.G. În romanele sale adoptă o poziţie critică faţă de regimurile totalitare.

ANIVERSĂRILE ŞI COMEMORĂRILE LUNII APRILIE

● 13 aprilie 1903 - a murit, la Meron, MORITZ LAZARUS, unul dintre fondatorii psihologiei comparate.

● 13 aprilie 1963 - s-a născut, la Baku, *marele maestru internaţional de şah* GARRI KASPAROV (Garik Weinstein). A fost campion al U.R.S.S. şi campion mondial. A început să joace şah la vârsta de 5 ani.

● 16 aprilie 1878 - s-a născut, la Bucureşti, muzicianul AVRAM LEVI IVELA. Cele mai importante creaţii ale sale sunt cele liturgice.

● 16 aprilie 1973 - a murit, în Israel, dirijorul ISTVAN KERTESZ, fost director muzical al Operei din Köln.

● 19 aprilie 1943 - a început răscoala din Ghetoul Varşoviei, care a constituit una dintre cele mai eroice pagini ale rezistenţei evreilor împotriva nazismului.

● 21 aprilie 1781 - s-a născut, la Aachen, compozitorul şi dirijorul LEO BLECH.

● 21 aprilie 1863 - s-a născut, la Craiova, reputatul librar şi editor MOISE WINDWAR. A lucrat un timp la cunoscuta librărie „Samitca“ din Bănie.

● 22 aprilie 1863 - a murit, la Hamburg, magistratul GABRIEL RIESSER, militant pentru emanciparea evreilor germani. A editat publicaţiile „Evreul“ şi „Scrisori evreieşti“. A fost vicepreşedinte al Parlamentului din Frankfurt.

● 22 aprilie 1913 - s-a născut, la Craiova, caricaturistul şi graficianul EUGEN TARU. A ilustrat cărţile unui mare număr de scriitori români şi străini. În 1952, a fost distins cu Premiul de Stat.

● 23 aprilie 1913 - s-a născut, la Arad, traducătorul poliglot EMERICH DEUTSCH. A tradus din opera lui Stefan Zweig, Lion Feuchtwanger, Ferenc Molnar etc.

● 23 aprilie 2008 - împlineşte 50 de ani (n. la Bucureşti, 1958) regizorul de film RADU MIHĂILEANU. Filmul său *Trenul vieţii* (coproducţie) s-a bucurat de un deosebit succes.

● 24 aprilie 1947 - s-a născut, în S.U.A., chimistul ROGER KORNBERG. În 2006, a fost distins cu Premiul Nobel pentru cercetările sale în domeniul geneticii.

SIEGFRIED WOLF

TELEOBIECTIV

Când, în sfârşit, „erupe” succesul

În ambianţa rafinat aristocratică a Muzeului de Artă Veche „Dumitru Minovici“, cu lumina prefirată prin vitraliile ferestrelor, înconjuraţi de obiecte de artă şi instalaţi în piese de mobilier autentic, stau de vorbă doi oameni de cultură, aparţinând, ambii, generaţiei (încă) tinere. Teleamfitrion este Horia Roman Patapievici, găzduit aici, în fiecare seară de joi, împreună cu emisiunea dumisale „Înapoi la argument“. Aş zice că moderatorul *talk-show*-ului „s-a asortat“ la cadrul scenografic: morgă, aer superior, profesoral, ba chiar şi papionul domnesc preluat (ce înduioşător!) de la omul politic Ion Raţiu. Invitatul emisiunii este de astă dată cineastul Alexandru Solomon. Un tânăr care, la cei 41 de ani (deci deloc departe de vârsta moderatorului) arată ca un tinerel sfios, blocat de emoţie, aflat la examen în faţa unui profesor sever. Deşi regizorul se prezintă la apel cu o biografie artistică, absolut *intimidantă chiar şi pentru examinator: unsprezece filme*, fiecare din ele răsplătite cu importante premii internaţionale şi naţionale. Ei bine, te întrebi de ce regizorul şi opera sa sunt atât de puţin cunoscute? De ce s-a vorbit, până mai deunăzi, atât de rar despre el? Sigur, se ştia că este fiul unui cuplu de valoroşi creatori – pictoriţa Yvonne Hassan şi scriitorul Petre Solomon, dar numele părinţilor apasă uneori greu pe umerii urmaşilor. Nu este deloc cazul. Regizorul a păşit de la bun început cu dreptul în zona scurt metrajului – *documentar sau artistic. Numai că, unde mai pot fi văzute astăzi* aceste producţii? La cinema nu mai rulează, ca pe vremuri, „în completare“, iar televiziunile se zgârcesc cu programarea lor. Cum să nu înţelegi suspinul autorului: *„Filmele minunate care îmi sunt atât de dragi, dar pe care nu le-a văzut mai nimeni!“*. A trebuit să izbutească „Războiul pe calea undelor“ – documentarul său de lung metraj despre postul de radio „Europa liberă“ – ca numele lui Alexandru Solomon să-şi capete rezonanţa meritată, filmul să circule pe marile ecrane şi să ajungă şi la televizor. Doar că pentru realizarea acestuia au fost necesare nu doar talentul şi strădania îndelungată a echipei, ci şi fondurile (banii, iarăşi banii!) puse cap la cap de mai mulţi sponsori internaţionali. Alexandru Solomon se consacra, dintr-o dată, ca unul dintre cei mai doriţi şi serioşi cronicari cinematografici ai „clipei“ istorice, o „clipă“ vitează, tragică, iluminată, aventuroasă – spuneţi-i cum vreţi. Dintr-o dată, celebritatea îl încuraja şi din afara cercului iniţiaţilor, al breslei, al amicilor şi, desigur, şi al inamicilor.

Şi atunci, de ce atâta modestie şi sfială, de ce vocea atât de mică, aproape şoptită cu care răspundea întrebărilor realizatorului emisiunii? Sigur, Horia Roman Patapievici – o „floricică elitistă rară“ printre moderatorii acestei arte plebee care este televiziunea, de te şi miri că a acceptat să cocheteze cu ea! – îşi construise aproape actoriceşte superioritatea unui dascăl ce-şi seminarizează discipolul. Cu capul ţiit între două lucrări sculptate în marmură – un leu cu botul căscat ameninţător şi un tors de femeie, cu un zâmbet rece-amabil pe chip, fizicianul-filosof îşi ascultă invitatul ca la lecţie, poftindu-l să-şi prezinte filmele. I-a făcut un serviciu. Pentru că altfel, firea evident timidă şi reţinerea delicată a acestuia nu l-ar fi îmboldit, poate, să facă o asemenea expunere din care reieşea clar, oricât de sfielnică şi concentrată îi era vorbirea, ce arie largă a atacat regizorul. Şi cât *de importante îi sunt filmele pentru cultura şi societatea românească*, dar nu mai puţin şi pentru reliefarea fermentului intelectual evreiesc care a vitalizat-o nu o dată. Se vedea clar şi care din filme i-au trezit interesul special domnului Patapievici. „Via regis“, de pildă, un interviu luat în 1996 ex-regelui Mihai (după o idee a colegului cineast Vivi Drăgan) în care s-a vorbit cu respect despre viaţa modestă, aproape precară, pe care a dus-o Casa regală în exil, despre munca fizică din care a trebuit să se trăiască, rudele monarhice europene neîntinzându-i mâna la nevoie. Sau documentarul „Marele jaf comunist“, realizat pe urmele filmului-reconstituire de la sfârşitul anilor '50, făcut de Virgil Calotescu la comanda securităţii. Mi-am notat în goană fragmente din dialogul Patapievici-Solomon: H.R.P.: „A fost adevărat? Înscenare? Toţi erau inteligenţi, cultivaţi şi... nomenclaturişti. Şi toţi evrei“. A.S.: „Nu aveau altă ieşire, s-a spus. Erau prinşi în menghina securităţii“. H.R.P.: „Un gest idiot“. A.S.: „De aceea am lăsat filmul deschis. *Nu se ştie adevărul nici acum*“.

În schimb, „Omul cu 1000 de ochi“, film despre Iosif Berman, fotoreporterul de geniu, care a păstrat pe poze imaginea României citadine şi rurale a anilor 1925-1938, pe îmbogăţiţii şi sărmanii vremii, folclorul splendid al ţării, a luminat ecranul şi chipul moderatorului. Şi sigur, ne-a întristat pe toţi când regizorul a amintit că Berman a murit la 46 de ani, de inimă rea: fusese dat afară din presă, din cauza originii sale evreieşti.

Despre filmografia lui Alexandru Solomon nu se poate scrie într-o cronichetă de televiziune: nu încape. Rişti să greşeşti prin omisiuni nepermise. Trec doar în zbor peste „Fazele exilului“, film consacrat lui Caragiale, cel care a părăsit ţara, instalându-se în Germania, ostenit de sistemul bolnav şi corupt din România acelor ani; sau peste „Avangardiştii“, mişcarea şocant-contestatară, inovatoare şi revigorantă care a zdruncinat inerţiile artistice ale vremii şi care a fost alcătuită mai ales din „elemente alogene“. „Numai că pe urmă Maxy s-a convertit la marxism“, înţeapă H.R. Patapievici. Ce să-i faci, fiecare cu iluziile lui: cu vremea, cam *toate se destramă... Rămâne doar ceea ce creează talentul* adevărat, strădania onestă şi o minimă moralitate.

SANDA FAUR

Portret – Director de Târguri ROMEXPO, Mariana Dicianu

Un prezent din care s-ar putea naşte viitorul dorit de toţi

Afară turna cu găleata şi vântul te lua pe sus, dar în clădirea administrativă a ROMEXPO era cald şi bine. Cald la figurat şi la propriu. Şefa Centrului de Presă, *Daniela Popa*, mi-a vorbit despre emoţiile pe care le trăieşte de fiecare dată când organizează o conferinţă de presă. A doua zi avea să le înfrunte din nou. Se deschideau patru expoziţii internaţionale: 1. de instrumente şi aparatură de măsură şi control; 2. de echipamente şi tehnologii pentru protecţia mediului; 3. de tehnologie regenerabilă; 4. pentru sisteme de securitate, poliţie – alarmare şi protecţie civilă contra incendiilor şi dezastrelor. Toate – aflate la ediţii cu numere mari. Făceam cunoştinţă cu o lume necunoscută mie, până atunci - doar vizitatoare de târguri. Mă aflam dintr-odată la bordul aeronavei şi pilotul, directorul de Târguri ec. *Mariana Dicianu*, îmi explica maşinăria: cum decolează, se conduce, aterizează aparatul. Erau cuvinte tehnice despre „cum se construieşte un târg": studiu de marketing, lansare, prelucrarea datelor, derularea contractelor, campania de promovare, monitorizări, feed-back, sondaje de opinie. Ce era dincolo? O înclinaţie nativă, un model în familie – ambii părinţi economişti; mai mult, mama Marianei, doamna *Maria Cusak*, lucrează de 25 de ani „în branşă". Era şi şcoala; mai ales, „şcoala vieţii". E un accent. Înţelepciune? Numitor comun al celor cu înzestrări speciale pentru arta negocierii? Înţeleg că Mariana e o perfecţionistă, care „are în sânge" arta-ştiinţa managementului, permanent „în priză" şi în concurenţă cu ea însăşi, frământându-se pentru probleme profesionale şi familiale, fiindcă nu e simplu să fii soţie, mamă, directoare – toate, în acelaşi timp. Cu energie remarcabilă, cu voinţă de oţel înmănuşată în gesturi afabile, fără a fi convenţionale, îmi vorbeşte despre aversul şi reversul medaliei atunci când eşti femeie şi manager important. Prin forţa lucrurilor, interlocutoarea mea nu poate fi, majoritatea timpului, cu Mihai, băieţelul ei de 12 ani, dar el este, tot timpul, prezent lăuntric, cu tot iureşul în care trăieşte şi-l disciplinează. E tare bucuroasă să-mi vorbească despre copilul ei. E mândră de el şi are de ce. Mihai e „olimpic". A „luat" olimpiade de matematică, geografie, fizică. A participat cu succes la concursuri de fotografie. E un *hobby* al lui. Îi place să facă sport, e interesat de artă. „Am recitit odată cu el cărţile copilăriei, ca să-l motivez", povesteşte mama lui. „Mărturisesc că l-am regăsit cu încântare pe Fram, ursul polar, de pildă. Citim amândoi, cu plăcere, literatură S.F.". Cum să faci o medie între aspiraţie şi pragmatism? Întrebarea mea coincide – se vede – cu o întrebare pe care şi-o pune adesea. E un punct sensibil, la care-mi răspunde cu sinceritate. „Fiind un om echilibrat, apăs pe accelerație. Tot timpul îmi evaluez foarte bine riscul: să nu depăşesc limita pragmatismului în dorinţa de a transpune aspiraţia în concret". O spune cineva cu experienţă de 15 ani în sistemul de târguri, care a trecut prin tot „traseul": organizatoare, şefă de proiect, directoare. Care ştie să realizeze armonie familială şi să se înconjoare de prieteni de nădejde. Care întâmpină greutăţile cu înţelepciune – „e esenţial", consideră – , dar practică tratamentul lor preventiv, ceea ce face ca tratamentul „patologic" să nu fie întrebuinţat prea des. O imagine a dimensiunii problemelor cu care se confruntă: peste 2000 de contracte anual, peste 22 de târguri care trebuie gestionate eficient. O imagine a complexităţii lor: planificarea şi controlarea atentă a fiecărei etape de construcţie a unui târg, orice disfuncţionalitate putând compromite întregul proiect. E o muncă de echipă, majoritatea formată din tineri profesionişti care-i împărtăşesc faptic ceea ce interlocutoarea mea numeşte „formula de succes": îmbinarea entuziasmului cu experienţa. Pentru Mariana Dicianu, munca e un mijloc pentru realizarea scopului ei existenţial de a „trăi frumos" şi a „lăsa o imagine care să-i facă cinste". Orologiul ei interior „merge" după convingerea că „tot ceea ce faci e pentru tine ca om şi pentru comunitate", respectul faţă de sine şi faţă de ceilalţi, conştiinţa că „trecutul e baza piramidei", conexiunea permanentă la nou. Şi-ar dori un alt nivel de bunăstare a populaţiei decât cel de astăzi, un alt nivel de civilizaţie, o altă calitate a vieţii de zi cu zi. Crede că dezideratele acestea ar deveni realizabile printr-o împletire mai strânsă între preocupările mediului de afaceri şi ale instituţiilor. În ceea ce priveşte târgurile ROMEXPO, constată un dinamism notabil în ultimii doi-trei ani, în special, în anumite domenii: construcţii, mobilier, decoraţiuni interioare, industria turismului şi servicii, industria ambalajelor. Am în faţă un om dotat cu rapiditate de gândire, trăind sentimentul împlinirii, evaluând corect realizabilul. Un om reprezentativ pentru acel prezent din care s-ar putea naşte viitorul românesc, dorit de fiecare dintre noi.

IULIA DELEANU

O lansare de excepţie la Ministerul Afacerilor Externe

În cadrul iniţiativei „Repere Editoriale la MAE", la 9 aprilie a.c. a avut loc lansarea unui volum de excepţie: „*Al III-lea Reich şi Holocaustul din România 1940-1944".Documente din arhivele germane*", editat de Ottmar Traşcă, istoric,cercetător ştiinţific la Institutul de Istorie „George Barițiu" din Cluj-Napoca al Academiei Române şi de istoricul britanic Dennis Deletant, specialist în probleme româneşti la Universitatea din Londra. Cartea, editată de Institutul Naţional pentru Studierea Holocaustului din România „Elie Wiesel", cuprinde, în loc de prefaţă, o prezentare a politicii româneşti faţă de minorităţi, respectiv concretizarea politicii de „purificare etnică" iniţiată de mareşalul Ion Antonescu faţă de evrei şi romi, semnată de Dennis Deletant. Sunt relevate, pe de o parte, actele criminale ale armatelor germană şi română în timpul deportării evreilor în Transnistria şi în lagărele din acest teritoriu, soldate cu zeci de mii de morţi, pe de altă parte, neglijenţa criminală de care au dat dovadă autorităţile române faţă de cei din lagăre, comportament care a determinat moartea altor zeci de mii de persoane, din cauza condiţiilor precare în care au trăit, a foametei şi bolilor, mai ales a tifosului exantematic. Autorul analizează de asemenea şi motivele pentru care Antonescu a decis să schimbe politica faţă de populaţia evreiască, de la deportare la emigrare, permiţând, cu toată opoziţia germană, plecarea mai multor vase cu emigranţi evrei în Palestina, printre care şi o parte din deportaţii din Transnistria. Cercetarea făcută de Ottmar Traşcă, din care a rezultat publicarea a sute de documente din arhivele germane – este prima de acest gen şi aduce la lumină o serie de elemente necunoscute până acum, printre care, de pildă, şi faptul că până şi reprezentanţi ai autorităţilor germane în România au fost uluiţi de comportarea brutală a multor români faţă de evrei. Aceasta nu a însemnat, reiese din documentele publicate, că ei nu au participat la execuţiile în masă ale evreilor în diferitele lagăre din Transnistria sau de dincolo de Bug. Germanii au protestat deoarece se temeau de instalarea unei atmosfere de anarhie greu de controlat în spatele frontului în urma măsurilor antievreieşti ale autorităţilor române (de pildă, în timpul pogromului de la Iaşi). Conţinutul unora dintre documente ar putea modifica abordarea unor probleme legate de situaţia evreilor români sau de poziţia reprezentanţilor autorităţilor române sau chiar evreieşti.

În cuvântul lor, academicianul Florin Constantiniu, prof. univ. Ioan Chiper şi gen. Mihail Ionescu, directorul Institutului „Elie Wiesel", au făcut o trecere în revistă a politicii guvernului Antonescu faţă de evrei, subliniind necesitatea de a elimina „legendele" în privinţa unor capitole din istoria României, inclusiv cel legat de soarta evreilor din România din perioada celui de-al doilea război mondial, numărul victimelor, precum şi necesitatea asumării de către România şi a aspectelor negative ale istoriei. „Numai în acest fel poţi să te confrunţi cu trecutul şi păşi mai departe", a afirmat academicianul Florin Constantiniu. Cei trei vorbitori au relevat caracterul original al lucrării şi contribuţia pe care o va aduce în cunoaşterea, pe baza unor documene autentice, a acestui capitol tragic din istoria României. (E.G.)

Dezbatere la Institutul „Elie Wiesel"

Soarta intelectualului evreu din România

Sub titlul: „Intelectualii evrei în societatea românească: între acceptare şi respingere", Institutul pentru Studierea Holocaustului din România "Elie Wiesel" a organizat o dezbatere pe marginea studiului prof. George Voicu, "*Radiografia unei expatrieri: cazul Lazăr Şăineanu*" La discuţiile, moderate de prof.Leon Volovici, au participat personalităţi ca prof. univ. Paul Cornea, istoric dr. Lya Benjamin, prof. univ. Mircea Anghelescu, prof.univ. Liviu Rotman, dr. Măriuca Stanciu, Andrei Oişteanu şi George Voicu, precum şi alte persoane prezente care au pus întrebări sau şi-au prezentat opiniile. Cartea lui George Voicu este "o lucrare incitantă, un caz în contextul integrării intelectualilor evrei în cultura română a secolelor XIX şi XX", integrare care de multe ori a fost împiedicată de antisemitismul manifestat de personalităţi politice importante sau de membri ai unor instituţii culturale, cum a fost Academia Română, a apreciat moderatorul L. Volovici. Prof. Paul Cornea a încercat analizarea cauzelor paradoxului românesc din sec. XIX, când la început s-a stimulat integrarea populaţiei evreieşti, ca apoi să apară puternice respingeri antisemite iar dr. Măriuca Stanciu a făcut o paralelă între soarta unor intelectuali evrei militanţi pentru emancipare, ca Moses Gaster şi alţii, expulzaţi din ţară, şi Şăineanu, care a fost obligat să se expatrieze din cauza respingerii persoanei lui şi a atacurilor împotriva operei sale. Dr. Lya Benjamin a vorbit despre procesul de intensificare a antisemitismului european, subliniind că, în cazul României, nu putem vorbi de o contaminare, ci de "manifestarea unui naţionalism incompatibil cu străinismul" Nu este vorba nici de o problemă confesională, ci de una etnică, naţională, de afirmare a rasismului şi antisemitismului, a arătat vorbitoarea. Potrivit opiniei prof. Mircea Anghelescu, tratamentul intelectualilor evrei a fost consecinţa unui climat şi a unor condiţii istorice din societatea românească, iar respingerea intelectualilor evrei a reprezentat o dramă istorică. "Problema antisemitismului românesc şi a raportului evrei-români este o problemă a istoriei şi culturii româneşti pe care ar trebui s-o abordeze istoricii români", a conchis domnia-sa. Particularitatea antisemitismului cultural românesc, a subliniat Andrei Oişteanu, a fost că , de pildă în cazul pe care-l dezbatem, elemente de filologie şi folclor au fost politizate şi transferate în spaţiul dezbaterilor parlamentare, de fiecare dată când s-a pus problema cererii de împământenire a lui Şăineanu. Liviu Rotman a apreciat că studiul lui George Voicu a dezbătut două mari probleme: cea a relaţiilor dintre societatea românească şi intelectualii români-evrei, a faptului că nu a fost permis accesul evreilor ca profesori în universităţi, şi a doua, cea a convertirii. Nici aceasta nu s-a dovedit a fi o soluţie, deoarece antisemiţii au considerat că pătrunderea evreilor botezaţi duce la dizolvarea culturii române, teză care a determinat radicalizarea antisemitismului românesc.

Luând cuvântul, George Voicu a arătat că studiul său este un act reparatoriu faţă de Şăineanu, care nu beneficiază de o monografie. De asemenea, el a vrut să scoată în evidenţă schimbarea de accent în antisemitismul românesc prin apariţia antisemitismului literar de factură estetică.

EVA GALAMBOS

IN MEMORIAM ELIANE SOLANGE LAZĂR Z.L.

Unul dintre momentele în care neîntrerupta căutare de sens a existenţei omeneşti capătă puternică vizibilitate este cel al trecerii din această lume în Lumea-De-Dincolo. Ni s-a reconfirmat acest adevăr şi la catafalcul celei care a fost **ELIANE SOLANGE LAZĂR** *z.l. – Lea Bat Marcus* -, soţia preşedintelui C.E.B., ing. *Osy Lazăr*. Mulţime de flori, mulţime de oameni au dat expresie solidarităţii în faţa încercării supreme prin care trecem toţi, în amiaza zilei de 13 aprilie a.c., la Cimitirul „Filantropia". Au luat parte la durerea familiei greu încercate liderii F.C.E.R., B'nai B'rith, A.E.R.V.H., Şcolii "Lauder - Reut", Filialei Habad şi Joint-ului în România. A venit să-şi plece fruntea la catafalcul celei care a fost regretata doamnă Lazăr, E.S. *David Oren*, ambasadorul Israelului în România. O prezenţă foarte reţinută, o doamnă în deplinul înţeles al cuvântului, soţie, mamă, bunică ireproşabilă, remarcabilă intelectuală: aşa rămâne *Eliane Solange Lazăr z.l.* în memoria preşedintelui F.C.E.R., *dr. Aurel Vainer.* Femeie puternică, ea a ştiut să înfrunte cu demnitate boala, suferinţa: a caracterizat-o vicepreşedintele C.E.B., *av. Ida Schottek*. Un reazem moral de mare preţ pentru soţul ei, mamă şi bunică de neînlocuit: au fost consideraţiile Rabinului *Şlomo Sorin Rosen* despre cea pe care a cunoscut-o doar prin efectele comportamentului faţă de cei apropiaţi. În puţine, îndurerate cuvinte, preşedintele C.E.B., ing. *Osy Lazăr*, a vorbit despre ultimele clipe ale soţiei sale, în care şi-a concentrat întreaga forţă intelectuală pentru a-i încredinţa tot ce dorea să continue atunci când avea să ducă singur greul existenţei. A vorbit despre ţăria pe care i-o dă prezenţa fiicei, *dr. Irina Lazăr Zwecker*, venită din Israel, a tuturor celor pe care i-a simţit parte din familia cea mare - comunitatea căreia i-a dedicat mulţi ani de viaţă -, mulţumindule pentru că i-au fost alături. Când vorbele devin neputincioase, doar psalmodierea (serviciul divin oficiat de Rabinul *Şlomo Sorin Rosen*, prim cantorul *Iosif Adler*, oficiantul *Avram Zilberman*) a picurat în suflete un fior de sacralitate străveche.

IULIA DELEANU

Prof. Ing. Osy Lazar mulţumeşte pe această cale celor care, prin prezenţă, flori, telegrame şi scrisori, au fost alături de durerea mea în greaua pierdere pricinuită prin decesul scumpei mele soţii ELIANE SOLANGE.

INFORMAȚII DE INTERES GENERAL, EVENIMENTE, ACȚIUNI

DIN VIAȚA COMUNITARĂ

Celebrări sacre şi profane

Pesah la şcoala „Lauder - Reut"

Seder-ul de *Pesah* la Grădinița „Lauder – Reut" a început cu un cântec, „*Simha Raba*". Cele 10 plăgi trimise de Dumnezeu egiptenilor pentru a-l determina pe Faraon să elibereze evreii din robie, lăsându-i să plece în Țara Făgăduinței, au fost sugestiv ilustrate de profesorul de desen *Marius Frățilă*.

Dacă pentru cei de la grupa mică, *Seder*-ul a însemnat o noutate, pentru toți copiii Grădiniței şi Şcolii, celebrarea lui a intrat în tradiție. „Ei ştiu că, dacă Dumnezeu nu ar fi scos evreii cu braț puternic din robia faraonică, şi copiii copiilor lor ar fi fost robi", spune directoarea şcolii, prof. *Roza Arsene Brumfeld*. *Mesader* a fost *Yaron Darmon*. N-au lipsit cele patru întrebări şi răspunsurile, *brahot-urile* pentru cele patru pahare (cu suc), paharul al cincilea aşteptându-l pe *Eliahu Hanavi*. N-au lipsit bunătățile culinare de Pesah. Dar, mai ales, n-au lipsit cântecele; fermecătoarele cântece de Pesah. Toate educatoarele şi profesoarele au citit fragmente din *Hagada şel Pesah*.

„S-a muncit enorm, dar şi satisfacțiile au fost pe măsură"

Concursul „Lauder Top" 2008, organizat de Fundația „Ronald S. Lauder", Primăria Sectorului 3 şi Inspectoratul Şcolar al Municipiului Bucureşti, a fost centrat pe tema „Israel – 60". „Au participat 88 de elevi din clasele VII şi VIII, din 14 şcoli ale sectorului 3", spune directoarea liceului, profesor Miruna Carianopol.

Deschiderea a fost onorată de consilierul cultural al Ambasadei Israelului în România, *Jonathan Rosenzweig*, secretarul de stat în Ministerul Educației, Cercetării şi Tineretului, *Gabriela Pasztor*, reprezentanta Primăriei Sectorului 3, *Carmen Duca*, şi dr. *Irina Cajal*, membră în Comitetul Director al F.C.E.R. Concursul a avut două etape. Prima a constat în redactarea în engleză a unui eseu cu subiectul *It is choice not chance that determines your future*, eseurile premiate fiind citite în public. Secunda a fost concursul-spectacol (prezentatoare – *Ioana Rill*, moderator – *Radu Moraru*, de la „Naşul", emisiune realizată de canalul de televiziune B1Tv). Cei 28 de premianți vor pleca într-o excursie la munte. Premiile I, II şi III pentru eseuri au constat în *vaucher-e* în valoare de 600, 500, 400 lei pentru achiziționarea de cărți de la Oxford University Press. Premiile I, II şi III pe echipe au constat în: DVD player, telefon mobil cu două cartele, MP4 – miniC.D. player portabil, mențiunile – în câte un rucsac. „S-a muncit enorm, dar şi satisfacțiile au fost pe măsură", conchide interlocutoarea mea.

Iulia Deleanu

O lecție vie de istorie

În cadrul opționalului de istorie "Momente din Holocaust", vineri, 21 martie 2008,elevii clasei a VII-a B au avut ca invitat pe domnul Leonard Zăicescu,supraviețuitor al pogromului de la Iaşi,din vara anului 1941, autorul volumului "*Cu trenul expres spre moarte*",apărut în editura Institutului Național pentru Studierea Holocaustului din România "Elie Wiesel".Elevii au citit cu interes despre momentele tulburătoare petrecute la Iaşi, fiind atraşi de dinamicitatea întâmplărilor şi au pus întrebări autorului care, atunci avea vârsta lor. A fost o lecție vie de istorie,un moment unic pentru tinerii care au înțeles, cât de important este să mai poți discuta cu un OM care a văzut, simțit şi trăit la maximum acele întâmplări dramatice din timpul pogromului. Elevii au vernisat şi fotografiile-document care imortalizează acest trist eveniment, consemnat şi asumat de istoria recentă a României. A fost o pledoarie împotriva xenofobiei şi antisemitismului, a discriminării de orice fel, pentru toleranță şi înțelegere,valori europene, valori ale educației *pentru a cunoaşte ce a însemnat Şoah*.

Prof. Didona Didea
(Şcoala Generală „Maria Rosetti")

55 de ani de la absolvirea I.S.E.P. Bucureşti

Pentru a aniversa 55 de ani de la absolvirea Facultății de Planificare din cadrul Institutului de Studii Economice şi Planificare Bucureşti, invităm colegii şi profesorii, sâmbătă, 14 iunie 2008, ora 12, 00, în Amfiteatrul I de la Academia de Studii Economice (A.S.E.), Piața Romană.

Profesor univ. dr. P. Burloiu,
Dr. Aurel Vainer
Bucur Popescu

„60 de ani de relații bilaterale între România şi Israel"

La 25 martie a.c. a avut loc, la Haifa, în organizarea Cercului Cultural „Agnon" – Kraioth, o întâlnire cu *E.S. Eduard Iosiper*, ambasadorul României în Israel, sub genericul „60 de ani de relații bilaterale între România şi Israel", la care au luat parte numeroşi israelieni originari din România. Au rostit cuvinte de salut scriitorul *Shlomo David*, pictorița *Liana Horody-Saxone*, ing. *Suzette Marcu* şi cetățeanul de onoare al oraşului Kiriath Motzkin, *Moshe Abramovici*.

PRECIZARE. Completăm cu câteva precizări datele referitoare la personalul existent în Căminul „Rosen" la 16 aprilie a.c. Pe lângă cele 3 asistente medicale, amintite în articolul „Purim la Căminul Rosen", la data respectivă s-au mai aflat în cămin: 5 infirmiere, două îngrijitoare, administratorul şi unul dintre asistenții sociali.

Vizită în Israel

Dr. Paul Costin, preşedintele Comunității din Timişoara, localitate ce are azi 694 de evrei, a efectuat o vizită în Israel.

Una din preocupările importante ale domniei-sale cu acest prilej a fost problema întreținerii locurilor sacre din Timişoara.

Chiar din prima zi, dr. Costin l-a contactat pe ing. Baruch Tercatin, care, deşi nu este timişoarean, a reuşit a-l pune în legătură cu Dl Micha Hariş, preşedintele A.M.I.R., originar din Timişoara. Dr. Costin a vorbit la emisiunea în limba română a postului "Kol Israel", a avut întâlniri cu membrii H.O.R. şi cu mulți israelieni născuți la Timişoara.

Toate persoanele cu care a luat legătura i-au promis că vor organiza un comitet de strângere de fonduri pentru Comunitate, pentru refacerea sinagogilor şi întreținerea cimitirului.

Dr. Paul Costin a fost primit de către Admorul din Buhuşi, Rabi David Menachem Friedman, actualmente la Bnei Brack. Originar din Buhuşi, dr. Costin cunoştea bine familia Friedman.

PLOIEŞTI

Lansarea unei istorii a Comunității locale

„Am dori ca fiecare comunitate să îşi scrie istoria"- a spus preşedinta celei din Ploieşti, dna *Adela Herdan*, la lansarea Istoriei comunității ploieştene, scrisă de dr. *Laura Mihaela Geală* . Aproape în plenul ei, de numai 41 de membri, comunitatea locală s-a adunat în Sinagoga, renovată de curând. Alături de ei a fost o delegație a FCER, incluzând pe dr. *Aurel Vainer,* preşedinte, ing. *Paul Schwartz*, vice-preşedinte şi (ploieştenii de origine) ing. *Alfred Kupferberg*, secretar general şi ing *Nilu Aronovici*, directorul Departamentului de Asistență Socială şi Medicală.

Reprezentantul Editurii Hasefer, care a prezentat cartea, a subliniat că editura, care a mai publicat trei volume de istorii ale comunităților evreieşti din România, a deschis o colecție în care vor mai apărea şi alte lucrări consacrate vieții multiseculare a comunităților din țara noastră. O idee pentru care şi-a exprimat sprijinul şi dr. *Aurel Vainer,* subliniind faptul că evreii sunt pe pământul românesc de cel puțin 600 de ani, timp în care au contribuit în măsură însemnată la dezvoltarea vieții social-economice şi a culturii naționale. Un tezaur care, din păcate, în unele direcții se pierde. Apreciind frumusețea sinagogii renovate din Ploieşti, dr. *Aurel Vainer* a amintit că din cele peste 1.000 de sinagogi care au funcționat până la jumătatea secolului trecut, astăzi mai sunt active doar 98, o moştenire culturală şi arhitectonică din nefericire dispărută.

Ing *Paul Schwartz* a înmânat dr. *Laura Mihaela Geoală* o „Diplomă de excelență" din partea F.C.E.R. (A.B.)

Comemorare la Baia Mare

La 2 mai s-au împlinit 64 de ani de la internarea populației evreieşti din Baia Mare în ghetoul încropit în perimetrul fostei fabrici de cărămizi. Abia câteva sute de persoane au putut locui, în condiții mizerabile, în cele trei barăci rămase în picoare, restul până la 3.300 au dormit sub cerul liber aproape o lună. Tristul eveniment a fost evocat, la Clubul generației de mijloc din Baia Mare, de către scriitorul Oliver Lustig. O sală plină până la refuz a ascultat, într-o linişte mormântală, relatarea umilințelor şi chinurilor la care au fost supuşi evreii, foametea îndurată, ploaia care îi uda până la piele fiindcă nu aveau unde să se adăpostească. Vorbitorul, el însuşi supraviețuitor al lagărului de la Auschwitz-Birkenau, a vorbit atât despre condițiile din ghetoul din Baia Mare şi trimiterea evreilor la Auschwitz, cât şi despre ceea ce i-a aşteptat când au ajuns, plini de speranță, într-un loc despre care nu ştiau nimic. De acolo a revenit numai o treime dintre ei, două treimi au fost şterşi de pe fața pământului în câteva ore. Numele lor n-au fost consemnate nicăieri.Nu era timp. Peste şase ore sosea un alt transport.

***Ana Şalic*, responsabil cu Clubul generației de mijloc din Baia Mare**

ERATĂ: La articolul "Purim în comunitățile din țară", apărut în R.E. 292-293/2008, se va citi: evreii din SATU MARE au "făcut" Purimul la Debrețin. (I.D.)

F.C.E.R.-D.A.S.M. ORGANIZEAZĂ, în condiții deosebit de avantajoase, pentru persoanele asistate, petrecerea unei vacanțe plăcute în vilele din stațiunile: **CRISTIAN** – 2 serii în perioada 01-12 iunie şi 12-23 iunie 2008; **EFORIE NORD** – 1 serie în perioada 16-26 iunie 2008. Program adecvat vârstei şi cerințelor participanților. Termen de înscriere – până la 2 mai 2008. Relații: pentru Bucureşti – Sediul D.A.S.M., str. Maximilian Popper nr. 8-10; tel.: 323.57.87, 326.41.40 int. 120 sau 121; persoana de contact – Manuela Alscheck; pentru provincie – Comunitatea Evreilor din localitate.

LA DISPARIȚIA LUI DORU GOMBOŞ:

A plecat un prieten...

...Un prieten care nu ne-a dat nici măcar răgazul de a ne fi despărțit. A plecat tiptil, parcă nevoind să deranjeze pe nimeni cu durerea şi suferința lui cumplită în ultimele zile. A plecat cu discreția şi decența lui de om singuratic. El, care, practic, nu avea o familie, a plecat pe nepregătite, lăsându-ne pe noi, foarte mulții lui prieteni – marea lui familie -, muți de durere. Ne este aproape imposibil să ne închipuim că Doru, animatorul atâtor evenimente, liantul atâtor activități, pur şi simplu nu mai este... El, care era vorbitorul nostru, cu vocea lui profundă şi cu rostirea lui gravă, el, care vorbea cu candoare în locul păpuşilor animate, deodată a început...tăcerea pentru totdeauna. Fără Doru, viața acestei mici comunități nu va mai fi aceeaşi. Nu va mai fi la fel de Purim sau Hanuca sau de Tu Bişvat. Toți vom aştepta să apară Doru, să rezolve sau să aranjeze, sau măcar să apară cu talentul lui copleşitor de actor potrivit pentru orice rol. Şi chiar dacă Doru nu va mai apărea, el va fi cu noi pentru totdeauna şi de acum înainte cel de-al zecelea care lipseşte. De câte ori vom deschide *Aron Kodeş*-ul, sufletul lui bun va fi cu noi. Pentru omul singuratic nu are cine spune *Kadiş*. Pentru Doru, îl vom spune noi toți, de fiecare dată când vom fi zece împreună. Vom spune în memoria lui această rugăciune de slavă adresată Celui ale cărui acte ni se par şi acum, de multe ori, nedrepte şi de neînțeles. Şi vom păstra amintirea lui.

Tiberiu Roth

✡ DECESE ✡ COMEMORĂRI ✡

Salariații şi colaboratorii Comunității Evreilor din Bucureşti sunt alături de preşedintele lor, prof. ing. Osy Lazăr în aceste momente grele ale vieții, prin pierderea scumpei sale soții LIANA SOLANGE z.l. Fie-i memoria binecuvântată.

S-a stins din viață, cu discreția cu care a trăit, o veche colaboratoare a revistei noastre, BRAHA LEIBOVICI z.l. Născută în 1928, a urmat cursurile Şcolii de Literatură din Capitală şi a lucrat în presă. A înfruntat suferința cu demnitate. Caldă, liniştită, prietenoasă, a avut o comuniune desăvârşită, timp de 20 de ani, cu partenerul ei de viață. Dumnezeu s-o odihnească!

FERDINAND MOSCKOVICI, oficiant în Sinagoga Comunității Evreilor din Baia Mare şi fost campion național la atletism, a decedat *pe data de 24 martie 2008, la 85 de ani, în* Comunitatea Evreilor din Baia Mare şi a fost înhumat în Cimitirul Evreiesc din Baia Mare, Jud. Maramureş.

Cu durere în suflet anunț decesul, după o lungă şi grea suferință, a tatălui meu drag şi admirat OSIAS (SHICKE) STENZLER pe data de 9 aprilie 2008 (4 Nissan 5768) în vârstă de 99 de ani, în Rădăuți-Bucovina. Înmormântarea a avut loc joi, 10 aprilie 2008, ora 12.00 la Cimitirul Evreiesc din Rădăuți. Bondy Stenzler (din Israel).

Gantz Aron şi Nadia anunță cu durere decesul fratelui (cumnatului), GÂNTZ DAVID, din Vatra Dornei, la data de 1 aprilie 2008. Fie-i amintirea binecuvântată!

Fratele Ştefan, cumnata Rica şi nepotul Mircea Ardeleanu anunță cu profundă durere trecerea în neființă a celui ce a fost BELA SALZBERGER (din Oradea). Memoria să-i fie veşnic binecuvântată.

Se împlineşte un an de când iubitul nostru MILUȚ FERARU ne-a părăsit. Soția, copiii, nepoata, fratele, rudele nu se pot resemna după cumplita pierdere. A fost un soț, tată, bunic, prieten deosebit, gata oricând să ajute pe oricine era în nevoie. Nu te vom uita, vei fi totdeauna prezent în sufletele noastre.

Cu durere şi tristețe comemorez, la 2 mai 2008, 13 ani de la trecerea în neființă a soțului meu IONAS ACS (PUIU). Va rămâne pentru totdeauna în sufletul şi gândurile mele. Mutzi Acs.

În luna martie 2008, au fost înhumați în cimitirele C.E.B: Marcus Miriam (81 de ani, Cimitirul Giurgiului), Ştefănescu Florica (91 de ani, Cimitirul Sefard), Pascu Albertina (97 de ani, Cimitirul Giurgiului), Caraba Agneta (77 de ani, Cimitirul Sefard), Aderca Marcel (88 de ani, Cimitirul Sefard), Kahane Mariana (86 de ani, Cimitirul Giurgiului), Segall Elisabeta (84 de ani, Cimitirul Giurgiului), Freiberg Iancu (95 de ani, Buzău, Cimitirul Giurgiului).

În trimestrul I 2008, au fost înhumați în cimitirele din țară: ARAD: Farkas Rozalia (87), Wiener Hainz (79), Guttmann Maria (74 de ani, înhumată în cimitirul creştin; BACĂU: Simsensohn Marcel (9ɛ); BRAŞOV: Lusztig Ibolya (înhumați la Sf. Gheorghe), Gombos Teodor, Vecsler Luiza; CLUJ NAPOCA: Kallos Agata Catharina (86), Kappel Zoltan (84), Almasi Miklos (87), Ornescu Alexandru (86); HÂRLĂU: Gartenberg Elias (74); IAŞI: Fisman Eti (86), Bercu Raşela (93), David Reta (73), Abramovici Estera (76), Merar Hevit (79); PIATRA NEAMȚ: Inchilovici Charlotte (92); RĂDĂUȚI: Stenzler Osias (99); REŞIȚA: Feldman Iosif, Miloia Eva (n. Klein); SUCEAVA: Opincaru Meer (79); TG. MUREŞ: Berman Nicolae (83); TG. NEAMȚ: Poplingher Golda (77); TIMIŞOARA: Szekely Gheorghe (70), Boros Eva (71); VATRA DORNEI: Gantz Sloime Davit (71).

La închiderea ediției aflăm că la Ierusalim s-a stins din viață, după o grea suferință, JEAN ANCEL, cel mai prestigios istoric al Holocaustului din România. Opera lui rămâne un adevărat memorial al victimelor acestei tragedii. Fie-i memoria binecuvântată. Condoleanțe familiei. (Revenim în numărul viitor).

JEWISH REALITY

„MA NISHTANA, HALAILAH HAZE...”

We gathered again in the Seder evenings 5768 in Bucharest and in the other communities from the country with the feeling of re-finding ourselves, with the wish to maintain the Jewish life in Romania. We celebrated together the Pessah holiday, so full of meanings: national – the identity of the Jewish nation, and universal – the first slaves' victory known in history.

These were underlined by the speeches addressed to the Romanian Jewish communities by dr. Aurel Vainer, president of F.J.C.R. and by Great Rabbi Menachem Hacohen. We enjoyed having guests from all the ethnical minorities and from all the religious creeds; we shared our belief in the same ethical values. In the capital, as well as in the other cities, where there are no ritual

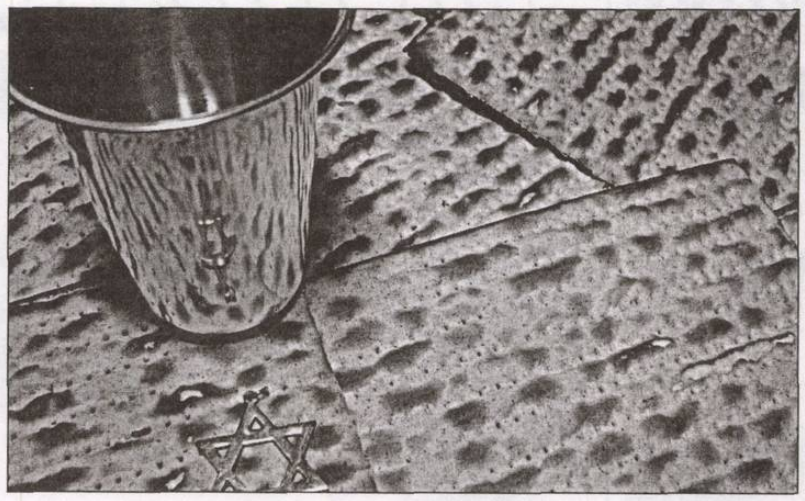

restaurants, the traditional food was prepared by gifted women, members of the communities. The everlasting Pessah songs of the youth choirs enlightened the Seder evenings. The mesadrim (in Bucharest, Rabbi Shlomo Sorin Rosen) made enriching journeys through the Haggadah readings, teaching us on the meaning of freedom, as if we ourselves have been redeemed from slavery.

They also brought homage to the memory of the great scholars who proved they are the descendants of those who left Mizraim, and over the time, during our history that had been proved not only once very oppressive, managed over the generation, to take out the slavery from their soul.

„Ma nishtana ha'lailah haze...”- what's makes this night different from other nights of the year?” the children asked the four questions. The answer became a way of learning self-respect and the respect for the others.

Eulogy to Nicolae Cajal, man and scientist

For three days the Romanian Academy was the host of a virology and immunology symposium that praised academician professor Nicolae Cajal, one of the paths finders of the field in our country.

A special session commemorated the scientist, and also the man and the social pioneer Nicolae Cajal, one of the F.J.C.R. presidents who will remain an enlightening personality of our community. Acad. Ion Haiduc, president of the Academy, other professors and members of the Academy held speeches. We publish a page with fragments of the eulogies presented by his former colleagues in the Academy.

JCC – six months of activity

The Jewish Community Center is a space of assumed diversity, as outlined by the page dedicated to the celebration of half a year of activity. Hundreds of Jews non-affiliated to our community found an interest for it due to the JCC activities. As Israel Sabag, director of the Joint program for Romania, stated, everyone can find a way to express his personality and his Jewish identity, in a reciprocally respectful atmosphere. The articles relate the various activities that took place in Bucharest JCC in its first six months of activity, and he remarked JCC is not just a club, but an enlarged family.

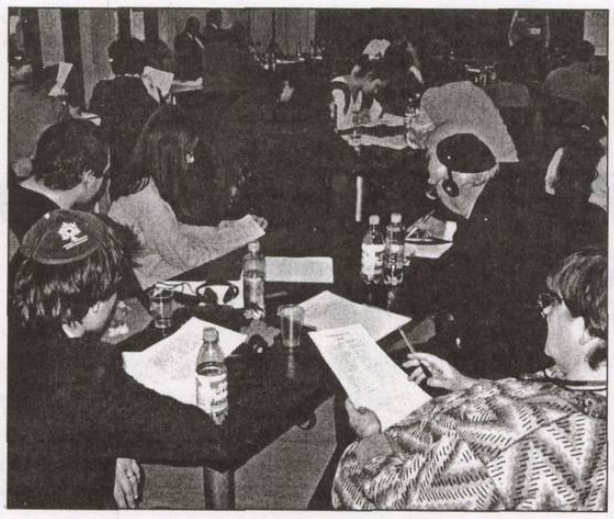

Norman Manea in Romania

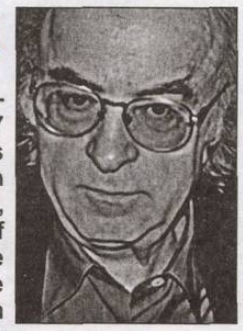

Norman Manea, writer, left Romania in 1986 and returned in 1997 and April 2008. Our review tells the story of his encounters with leaders of F.J.C.R, with readers, at the Museum for the History of the Romanian Literature, at the Romanian Cultural Institute, where he released the first volumes from a series of 20 to be published by Polirom Publishing House, with the Group for Social Dialogue, with New European College, with the Institute for the Study of the Holocaust in Romania „Elie Wiesel”, as well as the two interviews to TVR broadcast and to our review. We also publish some of the echoes in the press of Bucharest.

A community seen through a man's life

The Centropa Foundation recorded in the last years 1,500 testimonials of Jews from 11 East and South European countries, accompanied by family photos. 140 of them are recorded in Romania. The exhibition organized at the Museum of the Romanian Peasant offered the opportunity of presenting 40 such testimonials from an extinguished world. In this edition we publish an excerpt from Oscar Roseanu's (85) testimonial that evokes his youth in Petrosani and the community of the town before 1940. Oscar Roseanu visited several times at the exhibition and met students of the schools from Bucharest.

Solomon Marcus - the loneliness of a mathematician

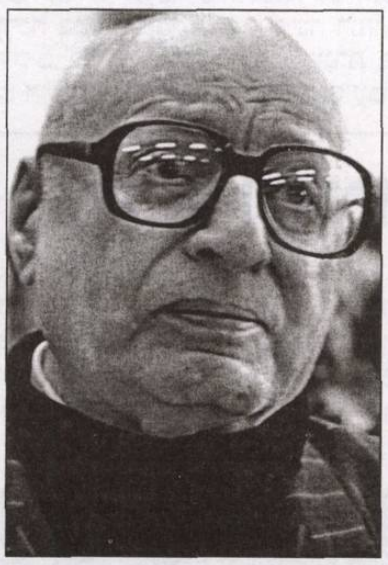

For almost a hundred years the mathematicians accepted in the Romanian Academy had not held their reception speech.

Though a permanent member of the Academy for several years, academician Solomon Marcus wished to express before the highest scientific forum his opinions on mathematics and its teaching in schools, he made a resume of his career and of the activity that brought him an international accreditation. (On his website there are more than 5,000 quotations from his work). We publish excerpts from his speech.

Eternal youth of Shaul Carmel

Shaul Carmel published from 1956 till now a volume every two years. The last has a most suggestive title: „Last Youth of the Septuagenarian”. On the Sunday morning dedicated to the poet and to the release of his new poetry volume several personalities spoke about his work: Dr. Aurel Vainer, president of F.J.C.R, Dr. Jose Blum, counsellor, Ana Blandiana, poetess (whose volume of poetry Shaul Carmel translated in Hebrew), His Excellency David Oren, Ambassador of Israel in Romania, the poet Radu Carneci, the writer Dorel Dorian. Bogdan Tataru, presidential counsellor, offered Shaul Carmel “The Cultural Order as Officer” on behalf of the President of Romania.

THE AUDIO LIBRARY OF THE „JEWISH REALITY”

Medi Dinu, a great lady who crossed the century

At the end of this year, more precisely on December 22nd, the painter Medi Dinu will celebrate 100 years.

This lady that crossed the century has a prodigious memory, an authentic thesaurus of facts and memories with and about people who belong to the history, the art and the literature. We talk to Medi Dinu in the „interactive lounge”, the name of the educational therapy room of the „Amalia and Dr. Moses Rosen” nursing home, where she is to be found for several months. The conversation with this remarkable lady, the dean of age of our audio library will bear the memories perfume.

REALITATEA EVREIASCĂ
www.romanianjewish.org
E-mail: re2000@rdslink.ro
realitateaevreiasca@yahoo.com
Serie nouă a
REVISTEI CULTULUI MOZAIC
Fondată în 1956 de
Şef-Rabin dr. Moses Rosen
APARE BILUNAR

Director de onoare: HAIM RIEMER
Redactor-şef: DOREL DORIAN
Secretar general de redacţie: ELENA MARINESCU
Redactori: IULIA DELEANU, LUCIANA FRIEDMANN, EVA GALAMBOS, NEDEEA BURCĂ,
ANDREI BANC, BORIS M. MEHR, AVRAM CROITORU, SOLOMON FLORIAN
Corectură: MIHAELA OBERSCHI
Traducători:
Ebraică: SARIT BLONDER, Ing. B. TERCATIN (Israel)
Engleză: SANDA LEPOIEV

REDACŢIA: Bucureşti, str. Popa Nan, nr. 70
Tel. / fax: 322.75.60
ADMINISTRAŢIA: str. Popa Nan, nr. 70
Telefon: 314.96.90
Tiparul: SINOROM PRINTING & PACKAGING CORPORATION S.R.L.

Preţul unui abonament pe un an este de 30 lei. Abonamentele pentru cititorii din provincie se vor face la comunităţile evreieşti din localitatea respectivă. Pentru cei din Bucureşti – la sediul F.C.E.R. din str. Sfânta Vineri nr. 9-11, cod poştal 030202. Abonamentele se mai pot achita şi prin mandate poştale fie pe adresa F.C.E.R. – la oficiile poştale din localitate, conform catalogului de presă poz. 3030 – pe cont B.C.R. RO51RNÇB0074011952750001 filiala sector 3, Bucureşti. Pentru EUROPA, un abonament pe un an costă 45 de Euro (cu toate taxele incluse). Plata se face în avans, prin transfer bancar sau cec, în cont RODIPET S.A. BANCPOST, Agenţia Floreasca, Calea Floreasca nr. 167 Bis, sector 1, Bucureşti, România. Cod IBAN: RO41BPOS70503223389EUR01. Pentru EXTRA EUROPA, un abonament pe un an costă 95 de dolari USA (cu toate taxele incluse). Cod IBAN: RO85BPOS70503223389USD01. Cod SWIFT: BPSTROBU. Cod BIC: BPOSROBU

המציאות היהודית

כ'ט אדר ב'– ל' ניסן תשס''ח ● כתב-עת של איחוד הקהילות היהודיות ברומניה

"מה נשתנה הלילה הזה"

וגם השנה התאספנו בליל הסדר 5768 בבוקרשט ובערי השדה, מתוך רצון לגלות את עצמנו שוב בחיים היהודיים ברומניה. חגגנו יחד את חג הפסח, העתיר בתכנים לאומיים – זהותו של עם ישראל וניצחון העבדים הראשון המוכר בהיסטוריה. אלה המסרים המיועדים לקהילות ברומניה שהעבירו יו"ר הפדרציה ד"ר אאורל ויינר והרב הראשי מנחם הכהן. שמחנו עם האורחים, מכל הדתות, שבעצם נוכחותם ביטאו את ערכו של האירוע. בעיר הבירה, כמו בכל שאר הערים והמקומות, שאין לקהילה בהם אף לא מסעדה אחת, חגגו את חג הפסח כדת וכדין. כל אחת מהנשים תרמה את תרומתה להצלחתו של הערב. את האווירה הנעימו בשירתם את שירי הפסח המקהלות של הקהילות. הרב שלמה סורין רוזן ערך את הסדר בבוקרשט. תוך כדי הקריאה ב"הגדה" הרחיבו על משמעות החופש ועל היציאה משעבוד. הוזכרו אישים אשר במהלך הדורות לחמו כדי להוציא את השעבוד מהעם. "מה נשתנה הלילה הזה מכל הלילות" – שאלו הילדים את כל ארבע הקושיות. התשובה היתה – הכבוד שיש לתת זה לזה.

שישה חודשי פעילות של הג'וינט – בוקרשט

המרכז הקהילתי הוכיח את עצמו בששת חודשי קיומו בחסות הג'וינט-בוקרשט. מאות יהודים שעד כה לא היו במסגרת הקהילה התקרבו לקהילה הודות לפעילות שאירגן הג'וינט. כאן, כדברי ישראל סבג – מנהל תכנית הג'וינט לרומניה, כל אחד יכול לבטא את אישיותו ואת יהדותו בדרכו שלו, באווירה של מתן כבוד לזולת. במאמרים של הירחון אנו מפרסמים את פעילויות הג'וינט-בוקרשט השונות במהלך ששת החודשים, ומגיעים למסקנה שהג'וינט אינו רק מועדון אלא משפחה מורחבת.

סולומון מרקוס – בדידותו של מתמטיקאי

זה כמאה שנה שמתמטיקאים לא נאמו כשקיבלו את התואר מהאקדמיה של רומניה. למרות היותו חבר האקדמיה, רצה סולומון מרקוס לנאום בפני הפורום האקדמי על מתמטיקה, על לימוד בבתי הספר ולסכם את הפעילות המדעית שהביאה לו הכרה בין-לאומית. באינטרנט מופיעות יותר מ-5000 עבודות שלו.

"פונוטקה ר.א."

מדי דינו – גברת בת 100

ב-22 בדצמבר שנה זו ימלאו למשוררת מדי דינו 100 שנות חיים. היא ניחנה בזיכרון פנומנאלי, וגם בגילה המופלג היא זוכרת אישים מן העבר הרחוק הקשורים להיסטוריה, לאמנות ולספרות. השיחה איתה נערכה במעון "עמליה וד"ר משה רוזן", שם היא מתגוררת זה כמה חודשים. בשיחה עם הגברת המבוגרת ביותר מכל מי שראינו עד כה, היא חולקת זיכרונות חשובים משנים עברו.

הוקרה לאיש המדע – ניקולאי קאזאל

באקדמיה של רומניה נערך סימפוזיון, שנמשך שלושה ימים, בנושאים רפואיים, ובו ציינו את האקדמאי, הפרופסור ניקולאי קאז'אל, כמי שפיתח את הדרך בשיטת חקר הווירוסים ברומניה. במהלך הסימפוזיון דיברו על אישיותו של המדען, שהיה גם יו"ר הפדרציה, ואשר לעולם יישאר בזיכרון של כולנו. דיברו יו"ר האקדמיה הפרופסור יון חיידוק וחברי אקדמיה אחרים. בירחון שלנו אנו מביאים קטעים מהנאומים.

נעוריו האחרונים של שאול כרמל

שאול כרמל פירסם החל מ-1956 ועד עכשיו ספר בכל שנתיים. בספרו האחרון מדברת הכותרת בעד עצמה ממש: צעירותו בנפש של בן 70 בבוקר יום ראשון, שהוקדש למשורר ולהצגת הספר של כרמל, דיברו יו"ר הפדרציה ד"ר אאורל ויינר, ד"ר ז'וסה בלום – יועץ, המשוררת אנה בלנדיאנה (ששאול כרמל תירגם ספר משלה לעברית), שגריר ישראל ברומניה – דוד אורן, המשורר ראדו קרניץ, הסופר דורל דוריאן. יועץ נשיא רומניה – מר בוגדן טאטארו קאזאבאן – העניק מטעם נשיא רומניה לשאול כרמל את "אות תרבות בדרגה קצין".

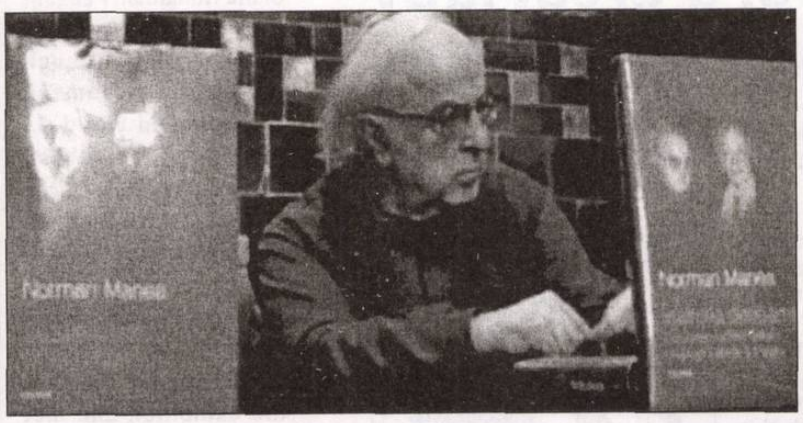

נורמן מאניה ברומניה

הסופר נורמן מאניה עזב את רומניה ב-1986, ב-1992 חזר לביקור וכעת, באפריל 2008, הוא מבקר שוב. הירחון שלנו מציין את מפגשיו עם אנשי תרבות, עם מנהלי הפדרציה, עם הקוראים, במוזיאון ההיסטוריה של הספרות הרומנית ובמכון התרבות הרומני, שבו הוצאו אחדים מספריו מתוך סדרה של 20. הוא גם הספיק לבקר בהוצאה לאור "פולירום", הקבוצה הסוציאלית, בקולג' האירופי החדש ובמכון ללימוד השואה ברומניה, אלי ויזל. הוא התראיין לטלוויזיה הרומנית ולירחון שלנו. אנו הצגנו רשמים מהעיתונות המקומית.

I.S.S.N. 1223 – 7736

1948-2008 ISRAEL 60

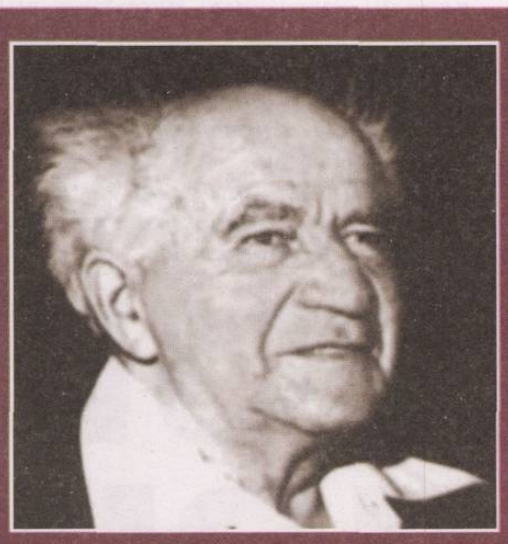

DAVID BEN GURION

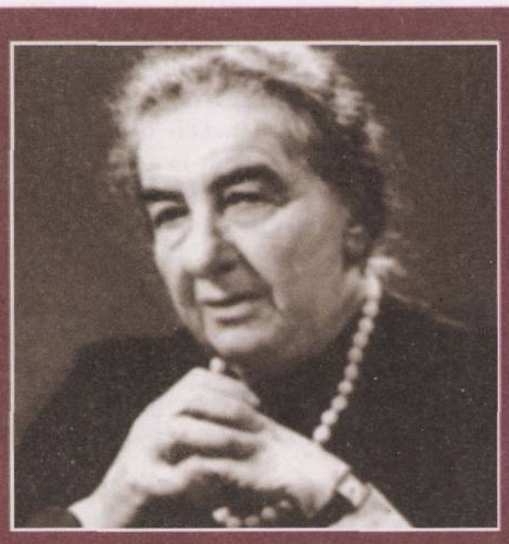

GOLDA MEIR

PROCLAMAREA STATULUI ISRAEL LA 14 MAI 1948

YITZHAK RABIN

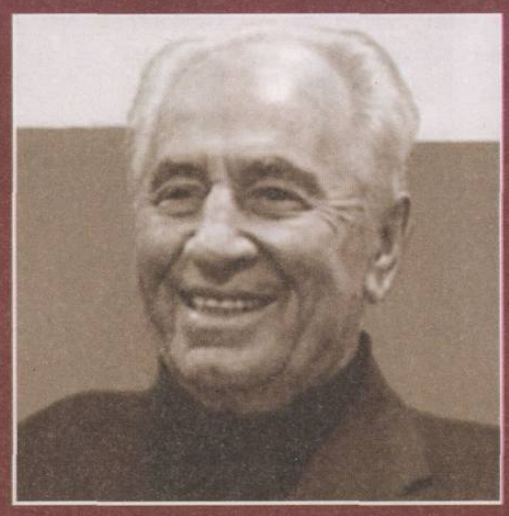

SHIMON PERES

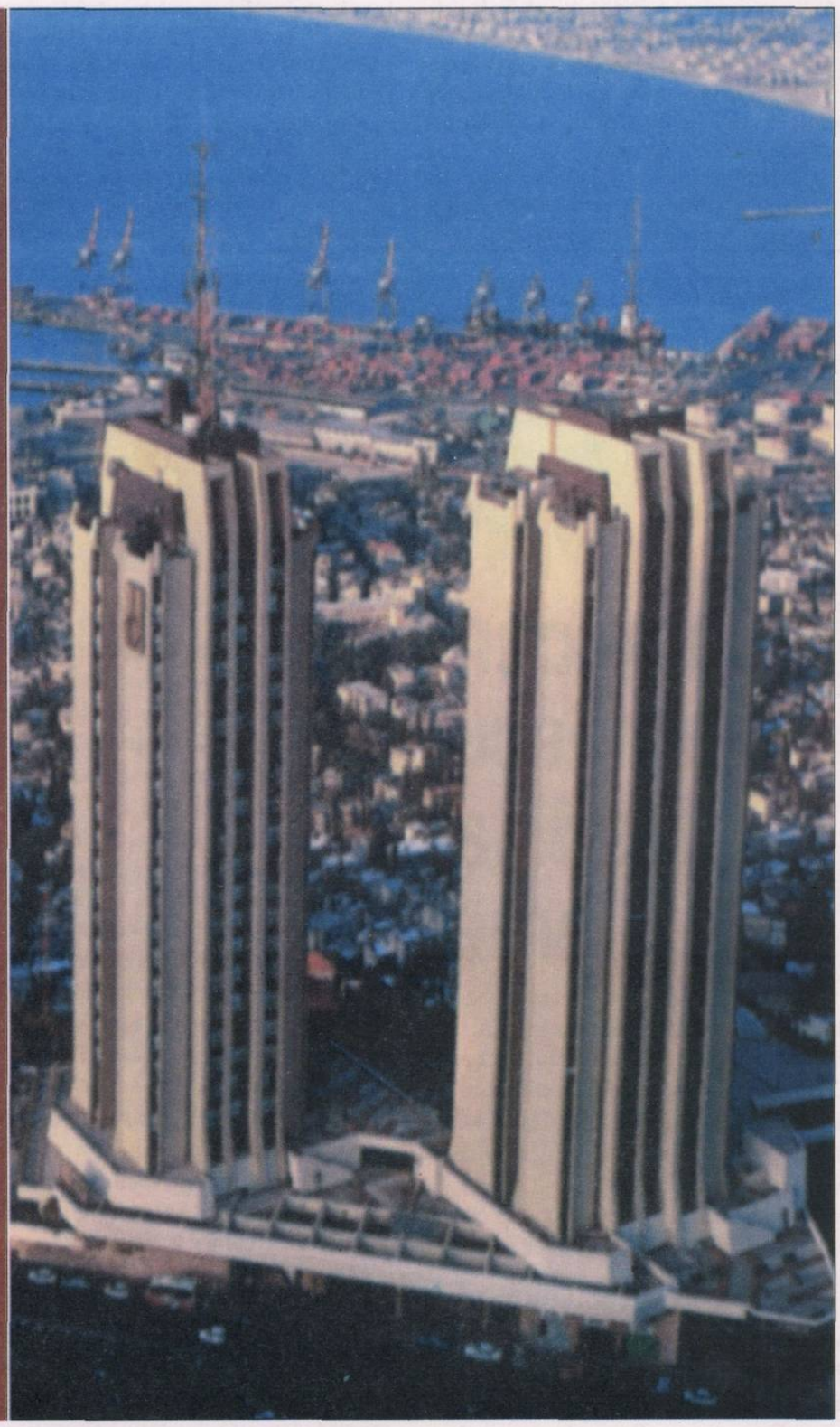

FĂURITORII

David Ben Gurion, arhitectul de neclintit al Israelului

Numele lui înseamnă pui de leu şi, într-adevăr, David Ben Gurion a avut nevoie de energia unui leu pentru a conduce poporul evreu spre cea mai mare victorie din ultimii 2000 de ani - Statul Israel, pe care l-a proclamat la 14 mai 1948. Datorită încăpăţânării inflexibile a şefului său, Israelul a supravieţuit primelor ore critice ale istoriei sale.

Golda Meir a străbătut lumea pentru a găsi armele care au salvat Statul Evreu

Golda Meir, care a ajuns ministru de externe şi apoi premierul Israelului, a fost fiica unui tâmplar din Kiev emigrat în S.U.A. De la vârsta de 16 ani, Golda a militat în mişcarea sionistă. Devenită unul dintre principalii lideri ai comunităţii evreieşti din Palestina, ea a reuşit să strângă sume fabuloase, necesare pentru cumpărarea de armament. Într-un singur turneu în S.U.A., în ianuarie 1948, ea adunat 50 de milioane de dolari. Extraordinarul ei talent în acest domeniu l-a determinat pe Ben Gurion să spună, la revenirea ei în Ereţ: „Într-o zi se va spune că datorită unei femei s-a putut naşte Statul Evreu".

Yitzhak Rabin, omul războiului şi al păcii

General, participant în toate războaiele Israelului, a devenit om politic, cu sfârşit tragic, fiind asasinat de un conaţional. A fost de două ori premier şi a militat pentru începerea negocierilor de pace cu palestinienii, eforturi care au culminat cu semnarea acordurilor de la Oslo. Laureat al Premiului Nobel pentru pace în 1994.

Preşedintele Peres: rugăciune colectivă pentru Israel

Preşedintele Shimon Peres va lansa un apel evreilor să vină la sinagogă şi să rostească o rugăciune specială de Şabat, în preajma celei de a 60-a aniversări a Israelului.

Numărul celor care au pus umărul la făurirea Israelului este mult mai mare, nu-i putem cuprinde pe toţi, dar nu-i vom uita.

NR. 294-295 (1094-1095) 5 APRILIE - 5 MAI 2008 (14 PAGINI)

REALITATEA EVREIASCĂ

PUBLICAŢIE A FEDERAŢIEI COMUNITĂŢILOR EVREIEŞTI DIN ROMÂNIA

EDIŢIE SPECIALĂ 3

Declarația de Independență

(extrase)

● Țara Israelului este locul unde s-a născut poporul evreu. Acolo i s-a format caracterul spiritual, religios și național. Acolo și-a dobândit independența și a creat o civilizație de dimensiuni atât naționale, cât și universale. Acolo și-a scris Biblia pe care a dăruit-o lumii.

● Exilat din Țara Sfântă, poporul evreu i-a rămas fidel în toate țările Diasporei, rugându-se fără încetare pentru a se reîntoarce și sperând tot timpul în restaurarea libertății sale naționale.

● În 1897, primul Congres Sionist, inspirat de viziunea Statului Evreu pe care a avut-o Theodor Herzl, a proclamat dreptul poporului evreu la renaștere națională în propria țară.

● Acest drept a fost recunoscut prin „Declarația Balfour", din 2 noiembrie 1917, și reafirmat prin Mandatul Societății Națiunilor, care a acordat o recunoaștere oficială internațională legăturilor dintre poporul evreu și Palestina și dreptului său de a constitui un Cămin național.

● Hecatomba nazistă, care a nimicit milioane de evrei din Europa, a demonstrat din nou urgența restaurării Statului Evreu, capabil de a soluționa problema iudaismului apatrid prin deschiderea porților sale tuturor evreilor și conferind poporului evreu egalitatea în sânul familiei națiunilor.

● Supraviețuitorii catastrofei europene, ca și evreii din alte țări, revendică dreptul lor la o viață demnă, la libertate, muncă și fără să se lase înfricoșați de riscuri, dificultăți și obstacole, caută să vină în Palestina...

● La 29 noiembrie 1947, Adunarea Generală a O.N.U. a adoptat o rezoluție ce prevedea un stat evreu independent în Palestina și i-a invitat pe locuitorii țării să ia măsurile necesare pentru a aplica acest plan.

În consecință, *„noi, membrii Consiliului Național, reprezentând poporul evreu din Palestina și mișcarea sionistă mondială, ne-am adunat azi într-o ședință solemnă și în virtutea dreptului natural și istoric al poporului evreu, precum și a rezoluției Națiunilor Unite.*

Proclamăm fondarea Statului Evreu în Țara Sfântă, care va purta numele de Medinat Israel...".

IMPERATIVUL SUPRAVIEȚUIRII

Ziua în care s-a născut Medinat Israel

O zi ca toate celelalte – fiecare își vedea de treabă –, dar trăiam ca într-un vis. Bucuria și teama se amestecau, prezentul și trecutul se confundau. Imposibil de despărțit iluzia și realitatea: Mesia a venit, punând capăt servituții sub jug străin. Ne-am îndreptat către Muzeu... Tot ceea ce până acum ni s-a părut ca un viitor nebulos, a luat astăzi, sub ochii noștri, o formă tangibilă.

Un cordon de militari înconjura Museum Hall din Tel Aviv și reținea cu dificultate o mulțime din ce în ce mai numeroasă. Evident, secretul nu a fost bine păzit. Este oare posibil ca dușmanii să nu fi aflat? Vom asista oare la sosirea avioanelor arabe? În josul scărilor care duceau la intrarea în clădire, un detașament de cadeți al Școlii de ofițeri forma o gardă de onoare...

Pereții încăperii erau împodobiți cu mai multe tablouri, opere ale marilor pictori evrei: „Pogromul" lui Minkovski, „Evreul ținând Tablele Legii" de Marc Chagall, „Exilul" lui Hirschberg, ca să nu citez decât pe cele mai cunoscute. În mijloc – portretul lui Herzl, încadrat de drapelele alb-albastru. Herzl, care a scris: „Existența unui stat evreu are o importanță capitală pentru lumea întreagă. În consecință, acest stat va fi creat".

Sala era plină până la refuz. Căldura era puternică, liniștea – impresionantă... Sub portretul lui Herzl au luat loc cei 11 membri ai Administrației Naționale și secretarul general. În centrul sălii, la cele două capete ale unei mese stăteau cei 14 membri ai Consiliului Național. Apoi, așezați în semicerc – delegații Consiliului General Sionist, primari, șefi de partide, rabini, notabilități, scriitori, artiști, ziariști, reprezentanți ai economiei – întregul evantai al forțelor vii ale țării. Tineri sau vârstnici, în costume sau ținută de pionier. Din păcate, întreruperea comunicațiilor (din cauza luptelor) a împiedicat venirea reprezentanților din Ierusalim, Haifa, din nord și din districtele de sud din Rehovot.

La ora 16 fix, David Ben Gurion s-a ridicat, urmat imediat de asistență. În mod spontan, toată lumea a intonat imnul național – gest firesc, dar pe care nu l-am prevăzut. Orchestra Filarmonicii, înghesuită în balcon, nu a reușit să prindă din urmă corul decât după câteva măsuri. În sfârșit, Ben Gurion, cu o voce gravă, a început citirea „Declarației de Independență", în care s-a arătat că „în virtutea dreptului natural și istoric al poporului evreu, precum și a rezoluției O.N.U., proclamăm fondarea Statului Evreu în Țara Sfântă, care va purta numele de Medinat Israel".

După citirea întregii Declarații, Ben Gurion a spus: „Să ne ridicăm în picioare pentru a adopta Carta Creării Statului Evreu". Asistența s-a ridicat într-o tăcere profundă. A fost momentul de glorie – un moment trecător dar totuși durabil.

Rabinul Fishman, cu o voce tremurătoare de emoție, a recitat o rugăciune, implorând binecuvântarea „Celui care ne-a susținut până acum". Un „Amin" plin de fervoare a fost răspunsul...

După adoptarea proclamației, secretarul Administrației Naționale (de fapt, al guvernului provizoriu), a citit lista membrilor Consiliului, începând cu David Ben Gurion și continuând, în ordine alfabetică... Toți de pe listă au semnat proclamația. După semnare, orchestra a intonat *Hatikva*, imnul național. Asistența, nemișcată, asculta în tăcere religioasă accentele care păreau coborâte din cer. După ultimele acorduri ale viorilor, președintele a declarat: „Statul Israel a fost constituit. Ședința s-a terminat".

În fața clădirii, mii de persoane care s-au adunat de peste tot, au rupt cordonul... De fiecare dată când un delegat părăsea Museum Hall, izbucneau aplauze. Pe străzi stătea o mulțime compactă, încântată că a putut urmări, datorită megafoanelor instalate, retransmiterea ceremoniei...

(Din volumul „Cele trei zile glorioase ale Israelului", de Zeev Sharef)

Moshe Dayan, artizanul cuceririi Ierusalimului

Dacă Ierusalimul de est a fost eliberat, aceasta s-a datorat victoriei obținute de armata israeliană în Războiul de Șase Zile, al cărei artizan a fost generalul Moshe Dayan.

După o carieră militară strălucită, participând la aproape toate războaiele Israelului, el a ajuns diplomat și militant pentru cauza păcii.

Născut în 20 mai 1915, în kibuțul Degania Alef, la 14 ani s-a alăturat Haganalei, organizație care apăra coloniile evreilor de atacurile arabe. În timpul celui de-al doilea război mondial, a luptat în forțele britanice care au eliberat Libanul și Siria de sub ocupația Franței, aflată sub guvernul de la Vichy, când a fost rănit și și-a pierdut un ochi.

În timpul Războiului de Independență din 1948, a fost numit comandant al frontului Ierusalim și a participat la negocierile de armistițiu cu Iordania.

Ajunge ministru al Apărării în zilele când se lansează Războiul de Șase Zile. A organizat și a condus efectiv operațiunile militare. A rămas ministru până la Războiul de Iom Kipur, după care și-a dat demisia. A devenit, mai târziu, ministru de externe, a început negocierile de pace cu Egiptul, finalizate cu Acordurile de la Camp David din 1978. În 1979, își dă demisia și, în 1981, înființează Partidul Telem, care milita pentru dezangajarea unilaterală din teritoriile palestiniene.

Moare în 1981. Rămâne în memoria israelienilor drept cel căruia i se datorează eliberarea Ierusalimului. (E.G.)

Participarea evreiască la cel de-al doilea război mondial

Peste 28.000 de bărbați și femei din Ișuv s-au prezentat ca voluntari pentru a se alătura forțelor britanice în lupta împotriva Germaniei naziste și aliaților ei, servind în forțele terestre, navale și aeriene. Acești voluntari au făcut acte de eroism, prea puțin cunoscute de publicul larg. În septembrie 1944, în urma eforturilor Agenției Evreiești și ale mișcării sioniste mondiale, s-a format Brigada Evreiască, cu 5.000 de bărbați, o unitate militară independentă în cadrul Armatei britanice, care a participat la acțiuni militare în Egipt, nordul Italiei și nord-vestul Europei. Alți 3.000 de evrei din Palestina s-au alăturat armatelor naționale ale țărilor din care proveneau – Cehoslovacia, Olanda, Franța Polonia. Evrei au făcut parte și din armatele țărilor în care trăiau. 130.000 de evrei au luptat în Armata poloneză, în corpurile militare ale Armatei britanice s-au aflat 70.000 de evrei, iar aproape 500.000 au participat la război în cadrul Armatei sovietice. Aceasta număra peste 100 de generali evrei. 160.000 de ofițeri și soldați evrei din Armata sovietică au fost decorați, iar peste 200.000 au căzut pe front. Evreii au făcut parte și din Rezistența franceză, din unitățile de partizani din Iugoslavia, Ucraina, Rusia sau Țările Baltice (mai pe larg despre acest subiect în R.E.). (E.G.)

FELICIA MOHR

Drum prin pustiu la ora înserării

[...] Nu pot să-mi imaginez că era un cap decapitat.
Era mai curând o oglindă a soarelui
cu care stătea față în față.
Iar Soarele, deși la apus,
strălucea și râdea din tot sufletul,
de bucurie, pe fundalul unui cer auriu.

*

Între timp soldații tineri, aflați prin apropiere, râdeau de mine cu un icnet sarcastic.
- De ce râdeți? i-am întrebat.
- Tu ai timp să te uiți la lună și la soare, la culoarea cerului, la norii de abur ce ți se par făcuți din puf. Noi nu ne permitem așa ceva.
- De ce? am întrebat din nou.
- Noi trebuie să apărăm acest pustiu. Atât. Aici există resurse imense:
petrol subpământean, energie solară captată în oglinzi uriașe și stocată
în baterii imense, energii selenare,
energii făcute din siliciu. Înțelegi? Noi nu avem timp de poezie. Noi suntem soldați. Atât, atât... [...]

RAZBOAIELE ISRAELULUI

RĂZBOIUL DE INDEPENDENȚĂ (1948-1949). 24 de ore după proclamarea independenței Israelului, armatele regulate ale Egiptului, Iordaniei, Siriei, Libanului și Irakului au invadat țara, obligând Israelul să-și apere suveranitatea abia recăpătată . Cu toate că nu a fost pregătită, armata israeliană, abia formată, prost echipată, a reușit să-i respingă pe invadatori într-un război care a durat 15 luni și a făcut 6.000 de morți din rândul israelienilor (aproximativ unu la sută din populația de-atunci a țării). În primele luni ale lui 1949, au început negocieri directe sub egida O.N.U. între Israel și fiecare dintre statele invadatoare, cu excepția Irakului, care a refuzat să negocieze cu statul evreu. Ele s-au încheiat prin acorduri de armistițiu care au reflectat situația de pe teren. Astfel, câmpia de pe coastă, Galileea și întregul Neghev au ajuns sub suveranitate israeliană, Iudeea și Samaria (Cisiordania) au fost atribuite Iordaniei, Fâșia Gaza - Egiptului, iar Ierusalimul - împărțit: partea de est, inclusiv Orașul Vechi, sub control iordanian, iar sectorul de vest sub cel israelian.

CAMPANIA DIN SINAI (1956). Acordurile de armistițiu din 1949 au fost permanent încălcate în defavoarea Israelului. Astfel, contravenind rezoluției Consiliului de Securitate de la 1 septembrie 1951, vaselor israeliene li s-a interzis să treacă prin Canalul de Suez, blocada strâmtorii Tiran a fost întărită, au crescut numeric incursiunile în teritoriul israelian ale unor echipe de teroriști din țările arabe învecinate, care omorau oameni și înfăptuiau acte de sabotaj, iar peninsula Sinai s-a transformat într-o imensă bază militară egipteană. După semnarea alianței militare tripartite dintre Egipt, Siria și Iordania din octombrie 1956, amenințările iminente la adresa securității Israelului s-au intensificat. Într-o campanie de opt zile, armata israeliană a ocupat fâșia Gaza și întreaga peninsulă Sinai, oprindu-se la 16 km de Canalul de Suez. O rezoluție O.N.U. de a desfășura o Forță de Intervenție a O.N.U. (UNEF) de-a lungul graniței dintre Israel și Egipt și garanțiile date de Egipt cu privire la navigația liberă în golful Eilat au determinat Israelul să se retragă în etape (noiembrie 1956 - martie 1957) din zonele ocupate anterior. Strâmtoarea Tiran a fost deschisă.

RĂZBOIUL DE ȘASE ZILE (1967). În pofida acordurilor de armistițiu, au continuat raidurile teroriste arabe din Egipt și Iordania, bombardamentele artileriei siriene împotriva coloniilor agricole din nordul Galileii, înregistrându-se o intensificare a înarmărilor în țările arabe vecine. Când Egiptul a desfășurat din nou o numeroasă forță militară în Sinai (mai 1967), a ordonat retragerea forțelor O.N.U. de menținere a păcii, a reimpus blocada strâmtorii Tiran și a intrat într-o alianță militară cu Iordania, Israelul s-a trezit confruntat cu armate arabe ostile pe toate fronturile. Deoarece Egiptul a încălcat aranjamentele convenite după campania din Sinai, Israelul a invocat dreptul său inerent la autoapărare, lansând o lovitură preventivă (5 iunie 1967) împotriva Egiptului, în sud, urmată de un contraatac împotriva Iordaniei, în est, de eliberarea Ierusalimului de est și de alungarea forțelor siriene amplasate pe Înălțimile Golan în nord. După șase zile de luptă, liniile convenite în acordurile anterioare de încetare a focului au fost înlocuite de altele, Iudeea, Samaria, Gaza, peninsula Sinai și înălțimile Golan ajungând sub control israelian.

RĂZBOIUL DE IOM KIPUR (1973). Chiar în ziua de Iom Kipur (6 octombrie 1973), Egiptul și Siria au lansat un atac surpriză coordonat împotriva Israelului, armata egipteană traversând Canalul de Suez și trupele siriene pătrunzând în regiunea Înălțimilor Golan. În următoarele trei săptămâni, armata israeliană a reușit să schimbe mersul războiului, a respins atacurile, a traversat Canalul de Suez în Egipt, iar pe frontul sirian a înaintat, ajungând la 32 km de Damasc. După doi ani de negocieri dificile ale Israelului cu Egiptul și Siria s-a ajuns la acorduri de dezangajare, Israelul retrăgându-se din anumite teritorii cucerite în timpul războiului.

OPERAȚIUNEA „PACEA ÎN GALILEEA" (1982). Când Organizația pentru Eliberarea Palestinei (O.E.P.) a fost reamplasată în Libanul de sud după ce a fost expulzată din Iordania (1970) și organiza repetate acțiuni teroriste împotriva orașelor și satelor din nordul Israelului, armata israeliană a trecut granița cu Libanul (1982). Operațiunea „Pacea în Galileea" a dus la eliminarea celei mai mari părți a infrastructurii organizatorice și militare a OEP din regiune. În următorii 18 ani, Israelul a menținut o mică zonă de securitate în sudul Libanului, de unde s-a retras în 2000.

AL DOILEA RĂZBOI DIN LIBAN (2006). După retragerea forțelor israeliene din sudul Libanului, luptători ai mișcării radicale Hezbollah, sprijiniți de Iran, s-au infiltrat și s-au întărit militar în regiune. Au fost reluate bombardamentele localităților din Galileea, iar în vara lui 2006, teroriștii Hezbollah au trecut granița cu Israelul și au răpit doi militari. Armata israeliană a reacționat dur, propunându-și distrugerea infrastructurii militare a Hezbollah. Într-o primă etapă, aviația israeliană a bombardat Valea Bekaa și Beirutul, precum și alte puncte unde s-au aflat fortificațiile Hezbollah, atacurile aeriene fiind urmate și de o invazie terestră. Au fost înregistrate pierderi de ambele părți, Hezbollah bombardând în permanență cu rachete de tip Katiușa orașul Haifa și alte localități din nord. Peste un milion de israelieni au fost obligați să se refugieze. În august 2006 a fost semnat un acord de încetare a focului și au fost desfășurate forțe O.N.U. de menținere a păcii, luptătorii Hezbollah fiind obligați să se retragă.

EVA GALAMBOS

POPORUL CĂRȚII ȘI TIMPUL NOILOR GENERAȚII

Singura țară democratică din Orientul Mijlociu

La 60 de ani de la crearea sa, Israelul se prezintă în fața lumii ca un stat puternic, cu o democrație solidă, de fapt singura țară din Orientul Mijlociu în care principiile democrației şi statului de drept sunt puse în aplicare şi respectate. Cu o populație de 7,22 milioane - din care 5,7 milioane de evrei, în 2007 -, Israelul a ajuns locul unde trăiesc cei *mai mulți evrei din lume, depășind situația din* Statele Unite. Populația arabă se bucură de drepturi egale cu cea evreiască, limbile oficiale ale statului fiind ebraica şi araba.

Israelul are un sistem parlamentar unicameral, Knesset-ul, cu 120 de deputați. Forma de stat este republica parlamentară, președintele, funcție mai mult onorifică, fiind ales de Knesset. În principiu, alegerile sunt organizate din patru în patru ani, dar în funcție de situația politică, pot fi organizate şi alegeri anticipate. Partidele politice fac parte din întregul spectru politic, de la extrema stângă până la partidele religioase. De-a lungul celor 60 de ani de existență a statului, a predominat o alternanță politică. Principalele formațiuni politice la ora actuală sunt Kadima, partidul înființat de Ariel Sharon, condus acum de premierul Ehud Olmert, Partidul Muncii, al lui Ehud Barak, şi Likud, condus de Beniamin Netanyahu. Au fost perioade în care Cabinetele au fost formate de un singur partid, dar caracteristic vieții politice *israeliene este guvernul de coaliție, așa cum este* la ora actuală. Declarația de Independență prevede dreptul la Alia, la revenire a tuturor evreilor în Țara Sfântă.

Statul practică o deplină libertate religioasă. Musulmanii, cu 16,2%, constituie cea mai mare minoritate religioasă din țară. Arabii israelieni reprezintă 19,8% din populație, 82,6% dintre ei fiind musulmani, 8,8% - creştini şi 8,4% - druzi. Există multe alte grupări religioase, dar într-un procent mic. La Haifa se află centrul administrativ al Cultului Bahai, iar la Acra este înmormântat liderul cultului. Ierusalimul este orașul sfânt al celor trei religii – iudaică, musulmană şi creştină şi fiecare dintre ele îşi are locurile sfinte – Zidul Plângerii pentru evrei, Biserica Sfântului Mormânt pentru creştini, moscheea Al Aqsa pentru musulmani, toate protejate de Israel.

Relațiile internaționale ale Israelului

De la proclamarea statului, Israelul a depus eforturi pentru recunoaşterea sa de către cât mai multe țări. La ora actuală, cu mici excepții – unele țări arabe şi africane - statul evreu are relații normale cu toate statele lumii. Războiul de Şase Zile a dus, până în 1990, la ruperea relațiilor diplomatice cu țările est-europene şi U.R.S.S., cu excepția României cu care, atât în trecut, cât şi în prezent întreține relații de *excepție, în toate domeniile, la aceasta* contribuind şi prezența numeroasei comunități a evreilor plecați din România. Israelul are relații de colaborare extinse cu țări din Africa şi Asia, cărora le-a oferit de-a lungul timpului programe speciale de ajutor în domeniile tehnic, ştiințific, de *know-how*.

Desigur, cea mai spinoasă problemă este cea a raporturilor israeliano-palestiniene, a căror soluționare ar duce la instaurarea păcii nu numai între cele două entități ci şi în regiunea Orientului Mijlociu. De ea depinde securitatea statului evreu, a populației israeliene. Cea mai serioasă amenințare la ora actuală este cea a Iranului, care dorește anihilarea statului evreu. Dar pericolul înarmării nucleare a acestei țări nu priveşte numai Israelul. Din ce în ce mai multe state, inclusiv cele arabe moderate, îşi dau seama de necesitatea unor eforturi comune pentru a înlătura această amenințare. Din păcate, cea de a 60-a aniversare a Israelului nu a adus, cel puțin deocamdată, pacea mult dorită.

Educație

Sistemul educațional din Israel este considerat cel mai bun din Orientul Mijlociu. Învățământul preşcolar este obligatoriu de la cinci ani, iar perioada de şcolarizare obligatorie este de 10 ani Din cauza naturii multiculturale a societății israeliene, şcolile sunt împărțite în patru categorii: învățământ de stat, frecventat de majoritatea elevilor, şcoli religioase de stat, în care accentul se pune pe studiul iudaismului, tradiției şi respectării regulilor religioase, şcoli arabe şi druze cu limba de predare arabă, cu atenție specială acordată istoriei, religiei şi culturii arabe şi ale druzilor şi învățământului religios. În Israel se înregistrează una din cele mai scăzute rate ale analfabetismului din lume. Învățământul superior are o veche tradiție, universități fiind create încă înaintea declarării independenței. Dacă în 1948 cele două universități (Tehnion şi Universitatea Ebraică din Ierusalim) *erau frecventate de 1.600 de studenți*, în perioada 2000-2001, 216.000 de studenți frecventau institutele de învățământ superior. Pentru a da posibilitate noilor imigranți să studieze, ei pot participa la un program special de pregătire, iar după absolvire, se pot prezenta la examenul de admitere într-un institut de învățământ superior. Există şapte universități, un mare număr de colegii, precum şi, după model britanic, Universitatea Deschisă şi universități arabe. O preocupare importantă este educația pentru adulți, în primul rând de învățare şi perfecționare a cunoştințelor de ebraică, precum şi diferite cursuri de calificare, atât de zi, cât şi serale, la care se adaugă universitățile populare cu cele mai variate subiecte.

Cultura

Deşi țară de imigranți, de-a lungul timpului, Israelul a reuşit să-şi creeze propria identitate culturală care a păstrat şi particularitățile a 70 de comunități diferite, absorbind variate influențe culturale şi sociale. Aceste particularități se manifestă în toate domeniile vieții culturale - literatură, arte vizuale, teatru, cinema, muzică, dans. Israelul este şi o țară a muzeelor. Există şi o presă de bună calitate, în mai multe limbi.

Literatura

Proza israeliană a fost creată mai întâi de scriitorii imigranți, care, deşi cu rădăcini est-europene, au reuşit să redea specificul țării. Primii creatori ai literaturii ebraice a secolului XX au fost Yosef Haim Brenner (1881-1921) şi Shmuel Yosef Agnon (1888-1970), care în 1966 a fost distins cu Premiul Nobel pentru literatură (împreună cu poeta Nelly Sachs). A urmat așa-numita „generație a războiului de independență", cu scriitori a căror limbă maternă era de-acum ebraica. Cei mai cunoscuți sunt S. Yzhar, Moshe Shamir, Hanoch Bartov, Haim Gouri şi Benjamin Tammuz. Ei au abordat subiecte care tratau despre individualism şi angajare socială, iar stilul era un gen de realism social. La începutul anilor 60, un grup de scriitori tineri şi foarte influenți au încercat o abordare nouă a prozei ebraice. Grupul îi includea pe A.B. Yehoshua, Amos Oz, Yoram Kaniuk şi Yaakov Shabtai. Aceşti scriitori s-au rupt de modelul social şi ideologic al generației anterioare şi s-au concentrat asupra lumii individului. Anii 1980-1990 au reprezentat o perioadă de activitate literară intensă, mai mulți scriitori obținând faimă internațională, cum sunt Oz şi Yehoshua, Kaniuk, Aharon Appelfeld, David Shahar, David Grossman, Meir Shalev, Yehoshua Kenaz, Alexander şi Yonat Sened, Nava Semel şi alții. Au fost abordate şi subiecte noi, de exemplu lumea satelor arabe (Anton Shamas), cea a evreilor ultraortodocşi (Yossi Birstein), lumea Curților hasidice din Ierusalim (Haim Beer), problemele imigranților alienați din lumea arabă (Sami Michael, Albert Suissa, Dan Benaya-Seri). Numeroase prozatoare au abordat lumea femeii şi locul ei în societatea evreiască tradițională sau

rolul lor în mişcarea sionistă (Amalia Kahana-Carmon, Chana Bai Shachar, Shulamit Hareven, Ruth Almog, Shulamit Lapid, Batya Gur şi altele). La ora actuală, a apărut o generaţie de tineri scriitori care resping tema centrală a experienţei israeliene şi reflectă o tendinţă mai universală. Cărţile lor au ajuns în fruntea listei best-sellerurilor (Yehudit Katzir, Etgar Keret, Orly Castel-Blum, Gadi Taub, Irit Linor, Mira Magen). În afară de creaţiile în limba ebraică, apare proză şi în alte limbi – arabă, engleză, franceză şi rusă.

Există şi o bogată creaţie poetică. Cea originală din Israel începe cu Haim Nachum Bialik (1873-1934) şi Saul Cernikovski (1875-1943). Cei doi reprezintă tranziţia de la vechea poezie evreiască la genurile moderne. Următoarea generaţie de poeţi i-a inclus pe Avraham Şlonsky, Natan Alterman, Lea Goldberg şi Uri Zvi Greenberg care au scris înainte şi imediat după crearea statului. Tematica era variată, de la evenimentele politice la suferinţele Holocaustului, viaţa în oraşe, natura, caracterul uman. Trebuie menţionată şi prima poetă importantă care a scris în ebraică: Rahel Bluwstein (1890-1931). La mijlocul anilor '50 apare un nou grup de tineri poeţi care au de-acum ca limbă maternă ebraica. Din acest grup fac parte Yehuda Amichai, Nathan Zach, Dan Pagis, T. Carmi şi David Avidan. Poezia ebraică de astăzi cuprinde mai multe generaţii, din care îi menţionăm pe Meir Wieselthier, Yair Horowitz, Yoba Wallach, Asher Reich, Arieh Sivan, Ronny Somak şi Moshe Dor.

Există, de asemenea, o bogată literatură pentru copii.

Evenimentele literare anuale cele mai cunoscute sunt: Târgul Internaţional de Carte de la Ierusalim, unde, din doi în doi ani, este decernat Premiul Ierusalimului (ianuarie), şi Săptămâna Cărţii Ebraice (iunie), când este decernat Premiul Sapir.

Arte vizuale

● **PICTURA.** Mai multe generaţii de pictori au încercat să creeze o pictură evreiască autentică. După dominarea scenei artelor plastice de către şcoala tradiţională de la Bezalel, la începutul secolului trecut, până în 1921, a urmat o generaţie de tineri rebeli care a căutat să prezinte realitatea de zi cu zi în mediul din Orientul Mijlociu, culorile şi lumina specifice. Din acest grup au făcut parte Israel Paldi,Tziona Tagger, Pinhas Litvinovsky, Nahum Gurman şi Reuven Rubin. Arta anilor 30 a fost influenţată de inovaţiile occidentale ale secolului XX, mai ales de expresionism. Din acest grup au făcut parte Moshe Castel, Menahem Shemi şi Arie Aroch. O dată cu sosirea unor artişti care s-au refugiat în faţa pericolului nazist, s-a impus expresionismul german. Herman Struck, Mordehai Ardon şi Jakob Steinhard s-au alăturat unor artişti ca Ana Ticho şi Leopold Krakauer, veniţi cu 20 de ani în urmă. Marea lor contribuţie a fost şi schimbarea, modernizarea stilului şi viziunii Academiei de Artă Bezalel. Ruperea de Paris, din cauza celui de-al doilea război mondial, a determinat iniţierea de către un grup de artişti - Moshe Castel, Yitzhak Danziger şi Aharon Kahana - a aşa-numitei „ideologii caananite", care preconiza identificarea cu locuitorii originari ai ţării şi crearea unui „nou popor ebraic" prin reînvierea vechilor mituri şi motive păgâne. Războiul de Independenţă i-a determinat pe alţi artişti, ca Naftali Bezem şi Avraham Ofek, să adopte un stil militant cu un mesaj social clar. Dar grupul cel mai semnificativ format în această perioadă a fost „Orizonturi noi", care dorea eliberarea picturii israeliene de caracterul local şi propulsarea ei în arta contemporană europeană. S-au conturat două orientări – cea care prezenta o atmosferă de lirism şi culori locale (Yosef Zaritzky, Avigdor Stematsky şi Yehezekel Streichman) şi cea care a adoptat un abstracţionism stilizat, evident cel mai pregnant în lucrările lui Marcel Iancu. Grupul „Orizonturi noi" a dominat scena artistică israeliană până la începutul anilor '60. Artiştii anilor '80 şi '90 caută să imprime în picturile lor spiritul israelian prin integrarea diferitelor materiale, tehnici şi imagini, bazate pe cele mai diverse elemente locale şi universale. Ele sunt reflectate în operele ultimei generaţii de pictori – Pinhas Cohen-Gan, Deganit Bereshit, Gabi Klasmer, Tsibi Geva, Tzvi Goldstein, David Reeb şi alţii.

● **SCULPTURA.** Înaintea declarării statului, sculptura s-a caracterizat prin existenţa cubismului, dar şi a unei şcoli mai academice, reprezentanţii primei orientări fiind Avraham Melnikoff şi Zeev Ben-Zvi, ai celui de-al doilea curent – Mishe Ziffer, Aharon Priver şi Batya Lishansky. La sfârşitul anilor '40 s-a impus şi în sculptură ideologia caananită, cel mai bine reprezentată de Yitzhak Danziger. Sculptura anilor '50 devine monumentală, orientându-se spre abstract şi folosind noi materiale. În anii '60 s-au realizat monumente în cinstea eroilor căzuţi în războaie, mai ales în stil nonfigurativ, acest gen fiind reprezentat de Yehiel Shemi prin Memorialul naval turnat din oţel la Achziv şi prin sculptura lui Dani Karavan, - monumentul pentru Brigada Neghev, lângă Beerşeva. Influenţa şcolii franceze şi a expresionismului, prin folosirea unor materiale moderne, a dat naştere unor sculpturi ce încercau să redea reacţiile individuale faţă de realităţile sociale şi politice, un exemplu concludent fiind lucrările lui Yigal Tumarkin, a căror temă centrală este protestul împotriva războiului. Mai mulţi sculptori israelieni au căpătat recunoaştere internaţională, cum ar fi Tumarkin, Karavan, Kosso Eloul şi Israel Hadany. În cadrul artelor vizuale s-a dezvoltat de asemenea şi cea fotografică.

● **ARHITECTURA.** Stilul construcţiilor urbane din Israel are o mare varietate, de la structurile secolelor trecute, edificii solide inspirate de cunoscuţi arhitecţi din Europa interbelică, până la blocuri construite în grabă pentru a-i adăposti pe noii imigranţi, cartiere rezidenţiale proiectate cu grijă iar la ora actuală, în marile oraşe – mai ales în Tel Aviv – pot fi văzute siluetele unor clădiri înalte din beton şi sticlă , rotunde sau ascuţite ce se profilează, în culori pastelate, alb sau albastru-gri, pe cerul, în general senin, al oraşelor. De asemenea, tot într-un stil asemănător, au fost construite hoteluri de lux sau clădiri ce adăpostesc săli de spectacol (Opera din Tel Aviv) sau muzee. De remarcat grija pentru păstrarea şi conservarea clădirilor istorice şi pentru planificarea urbană, în care vechiul şi noul se îmbină armonios.

● **ARTA SPECTACOLULUI.** Se cunosc de-acum performanţele artiştilor israelieni în domeniile muzicii, teatrului, cinematografiei. În ce priveşte *muzica*, încă de la mijlocul anilor '30 au luat naştere orchestre simfonice şi de cameră, iar în ultimele două decenii, datorită emigraţiei ruse, au venit în Israel mulţi muzicieni talentaţi, ceea ce a dus la creşterea numărului orchestrelor. Există un mare număr de compozitori israelieni care îşi compun muzica prin integrarea intonaţiilor ebraicii, a muzicii orientale şi acelei tradiţionale evreieşti, precum şi prin unificarea tradiţiilor orientale şi occidentale şi incorporarea genurilor de muzică populară. Foarte iubită este şi muzica de operă, de câtiva ani Opera din Tel Aviv mutându-se în „casă nouă".

Prin tradiţia sa, *dansul* în viaţa comunitară şi religioasă evreiască exprima bucuria sau tristeţea, iar azi face parte din celebrările din viaţa religioasă, naţională, comunitară sau familială. Dansul s-a dezvoltat în două direcţii – cel integrat în genul folcloric şi dansul academic. Cea mai cunoscută manifestare a dansului popular este hora, adusă de primii coloniştiveniţi din România. Astăzi există numeroase formaţiuni de dansuri populare care în programele lor prezintă dansuri provenind din ţara de baştină a imigranţilor, atât din Europa cât şi din Orient. În acelaşi timp, s-a dezvoltat autenticul dans israelian. Dansul cult, atât clasic cât şi modern, este reprezentat de mai multe trupe: Baletul Israelian, Compania de Dans Batsheva, Compania de Dans Contemporan a Kibuţului, Vertigo şi altele.

Teatrul israelian este de-acum apropiat şi spectatorilor din România prin turneele anuale ale trupelor de teatru „Habima", „Cameri". În afară de acestea, există aproape în fiecare oraş teatre, iar actorii sunt pregătiţi în secţii ale Universităţii din Tel Aviv sau Ierusalim şi în cadrul diferitelor studiouri. *Cinematografia* israeliană de astăzi este o artă de succes, dovezi fiind premiile internaţionale obţinute la Festivalul de la Cannes, la Berlinală, Oscarurile cucerite, precum şi numeroase alte premii care au revenit unor filme, regizori şi actori israelieni, atât în filme artistice de lung şi scurt metraj cât şi documentare.

Statul Israel sprijină şi dezvoltarea diferitelor forme de manifestare ale culturii populaţiei arabe din ţară.

Israelul este pe drept cuvânt ţara *muzeelor şi a siturilor arheologice*. Menţionăm în acest domeniu Muzeul Israelului din Ierusalim, cu secţii de pictură, sculptură, etnografie, ludaica, o secţie de arheologie care adăposteşte, printre altele şi Manuscrisele de la Marea Moartă (Muzeul Cărţii); Muzeul de Artă din Tel Aviv (fondat în 1932) cu colecţii extinse de artă clasică şi modernă, mai ales artă israeliană; Muzeul din Haifa, care s-a specializat în expunerea descoperirilor arheologice; Muzeul Ereţ Israel din Ramat Aviv, cu numeroase secţii, inclusiv de arheologie şi artă aplicată, Institutul „L.A. Mayer" pentru Artă Islamică, Muzeul Diasporei şi, în sfârşit, dar nu pe ultimul loc, Muzeul Holocaustului, „Yad Vashem". Săpături arheologice se fac pe întreg teritoriul ţării şi monumente de arheologie se găsesc pretutindeni. Au fost descoperite şi restaurate numeroase localităţi istorice – Cesareea, Acco, Ierusalim şi altele.

Presa, radioul şi *televiziunea* din Israel sunt puternic dezvoltate, atât în ebraică, arabă, engleză, cât şi în alte limbi ale imigranţilor, în primul rând în rusă. Postul de radio Kol Israel emite în numeroase limbi, atât pentru ascultătorii din ţară cât şi din străinătate.

(Datele sunt preluate din volumului „Facts about Israel", editat de Ministerul israelian de Externe)

EVA GALAMBOS

Conflictele progresului

„Israelienii sunt uniţi", declara, la scurt timp după asasinarea primului ministru israelian Yitzhak Rabin, prof. univ. dr. **Ehud Sprinzak**, şeful Departamentului de Ştiinţe Politice al Universităţii Ebraice din Ierusalim. „Societatea israeliană a înţeles că răspunderea sa nr. 1 este să-şi apere democraţia". Optimismul politic al profesorului Sprinzak era temperat de fostul Şef Rabin al Israelului, **Meir Lau**, care vorbea despre nevoia de conciliere între diferitele segmente ale societăţii israeliene, ceea ce, implicit, însemna recunoaşterea unor stări conflictuale: „Mâna stângă şi mâna dreaptă aparţin aceluiaşi corp, au nevoie una de alta, trebuie să conlucreze". Era o metaforă pentru tensiunile: ● laici/religioşi, de la cei moderaţi la ultraordodocşi; ● aşkenazi / sefarzi; ● israelieni cu orientări politice de diferite nuanţe. A existat şi un conflict lingvistic în Statul Israel renăscut, între idişul, vorbit de majoritatea imigranţilor europeni salvaţi din Holocaust, şi ebraica promovată de stat, rezolvat, în scurt timp, în favoarea ebraicii. Acum, când „primejdia" idişului a trecut, se face simţit un anume regret pentru lăsarea în uitare a acestui tezaur literar, regret însoţit de gesturi reparatorii: crearea de catedre pentru studierea operelor scrise în această limbă evreiască a Diasporei. Dar nu numai limba curentă, ebraica modernă, s-a impus şi i-a contopit pe evreii din diferite ţări. Factorul unificator s-a dovedit a fi, de-a lungul celor 60 de ani de existenţă statală modernă, apărarea Căminului naţional.

Complexitatea fenomenului este dată în primul rând de diversitatea sionismului. După moartea lui Herzl, conflictul dintre „politicile" care optau pentru calea diplomatică şi „practicile" care propovăduiau o pătrundere paşnică, dar activă, în Ţara Sfântă, s-au intensificat, balanţa înclinând în favoarea celor din urmă. În 1907, s-a ajuns la un compromis: sionismul „sintetic". În paralel, în Rusia, s-a dezvoltat un sionism cultural – animator principal, Ahad Ha-Am -, care voia să facă din Palestina mai ales un Cămin cultural, care să-şi exercite influenţa în întreaga lume evreiască. Sioniştii religioşi (Mizrahi) intenţionau să combată secularismul mişcării sioniste. Sioniştii socialişti elaborau o altă versiune a sionismului practic: o combinaţie de sionism cultural şi de sionism politic, cunoscut sub numele de sionism laburist, apărat de Chaim Weizmann şi David Ben Gurion, dar combătut de Zeev Jabotinsky, conducătorul curentului revizionist. Ortodocşii şi evreii reformaţi respingeau sionismul din motive divergente.

Reprezentanţi ai acestei diversităţi în înţelegerea sionismului, dar şi evrei care ignorau sionismul au emigrat în Israel, determinaţi de marile seisme sociale ale secolului XX (nazism, totalitarism, recrudescenţa antisemitismului în fostul bloc comunist, sub noua înfăţişare a „libertăţii de expresie", dar şi în Occident), conflictele continuând în varii forme. Chiar începuturile vieţii politice israeliene, imediat după declararea independenţei, au fost marcate de înfruntările între laici şi ortodocşi. S-a hotărât ca Israelul să fie o republică democratică şi parlamentară de tip occidental, laică. Cu toate acestea, influenţa exercitată de partide ortodoxe a făcut problematică separarea totală a elementului naţional de cel religios, statul căpătând un specific religios. *Mascată sau faţişă, înfruntarea între laici şi religioşi nu a contenit.* După primele alegeri (25 ianuarie 1949), în Knesset, se înfruntau: ● partidul lui Ben Gurion, *Mapai*, căruia, în 1968, aveau să i se alăture două formaţii sioniste socialiste de mai mică importanţă, pentru a forma Partidul Muncii israelian; ● *Mapam* (mai pronunţat socialist, în politica externă); ● partidele religioase (ale dreptei naţionaliste); ● „sioniştii generali" (reprezentanţii burgheziei şi ai unei concepţii moderate asupra liberei iniţiative). După Războiul de Iom Kipur (1973), israelienii îşi pierdeau încrederea în Partidul Muncii, ceea ce pregătea venirea la putere a dreptei, partidul *Likud*.

Oricine parcurge o sinteză a valurilor de Alia, realizează *marea diversitate de „bagaje" spirituale aduse de cei care provin din Europa de Est şi de Vest, din Orientul Mijlociu, din America Latină, din Africa ş.a.*, ca şi de musulmani, creştini, druzi, membri ai altor grupări religioase care trăiesc în Israel.). Grupul etnic cel mai important, a fost, în ultima vreme, cel al evreilor ruşi, reprezentând 85% din totalul imigranţilor. Aproximativ o treime – cupluri mixte. O altă mare Alia, care i-a premers, a fost cea din Etiopia. *Iminentă – tensiunea* între membrii comunităţilor originare din *diferite* locuri ale lumii. Se speră că următoarele generaţii, sabri născuţi de-acum în Israel, vor depăşi multe dintre aceste conflicte.

IULIA DELEANU

IERUSALIMUL ETERN

Premiul Ierusalimului

Premiul Ierusalimului - denumirea completă: „Premiul Ierusalimului pentru libertatea individului în societate“ - este unul dintre prestigioasele distincţii israeliene, alături de Premiile Israelului. El se acordă din doi în doi ani, cu ocazia „Târgului Internaţional de Carte“ din acest oraş şi este destinat scriitorilor ale căror opere abordează subiecte legate de libertatea şi drepturile omului, probleme sociale şi politice. Pentru prima dată, acest premiu a fost decernat în 1963 şi pe lista celor 23 de personalităţi distinse cu el figurează mari scriitori şi poeţi, evrei şi neevrei, din literatura universală.

Iată lista premiaţilor: • **BERTRAND RUSSEL** (1963) • **MAX FRISCH** (1965) • **ANDRE SCHWARZ-BART** (1967) • **IGNAZIO SILONE** (1969) • **JORGE LUIS BORGES** (1971) • **EUGÈNE IONESCO** (1973) • **SIMONE DE BEAUVOIR** (1975) • **OCTAVIO PAZ** (1977) • **ISAIAH BERLIN** (1979) • **GRAHAM GREENE** (1981) • **V.S. NAIPAUL** (1983) • **MILAN KUNDERA** (1985) • **J.M. COETZEE** (1987) • **ERNESTO SABATO** (1989) • **ZBIGNIEW HERBERT** (1991) • **STEFAN HEYM** (1993) • **MARIO VARGAS LLOSA** (1995) • **JORGE SEMPRUN** (1997) • **DON DELILLO** (1999) • **SUSAN SONTAG** (2001) • **ARTHUR MILLER** (2003) • **ANTONIO LOBO ANTUNES** (2005) • **LESZEK KOLAKOWSKI** (2007).

La primirea distincţiei, cei premiaţi rostesc o cuvântare, o profesiune de credinţă. Astfel, când în *1965,* **Max Frisch** (n. 1911, Elveţia), a primit premiul, el a declarat: „Cuptoarele din lagărele de exterminare sunt un rezultat al fricii noastre, al urii unora faţă de alţii“.

Eugène Ionesco, care a primit Premiul Ierusalimului în *1973*, a spus în cuvântarea lui, printre altele: „Cred că fără evrei, lumea ar fi mai tristă“.

Octavio Paz (n. 1914, Mexic), recompensat în 1977, a apreciat: „Israelul nu ne oferă o idee, ci ceva mai bun, mai viu, mai real: un exemplu“.

Graham Greene (1904-1991), celebrul romancier englez, şi-a exprimat ataşamentul pentru valorile biblice, create de evrei.

În *1985*, cel premiat a fost **Milan Kundera** (n. 1937, Cehoslovacia). „Îmi pare Israelul... ca o adevărată inimă a Europei, o inimă ciudată, aflată în afara unui trup“, sunt cuvintele lui.

Venerabilul prozator **Ernesto Sabato** (n. 1911, în Argentina) a primit Premiul în *1989*. „Să nu uităm că astăzi ne aflăm în aceeaşi barcă“, ne-a avertizat aproape centenarul scriitor. **(B.M.M., E.G.)**

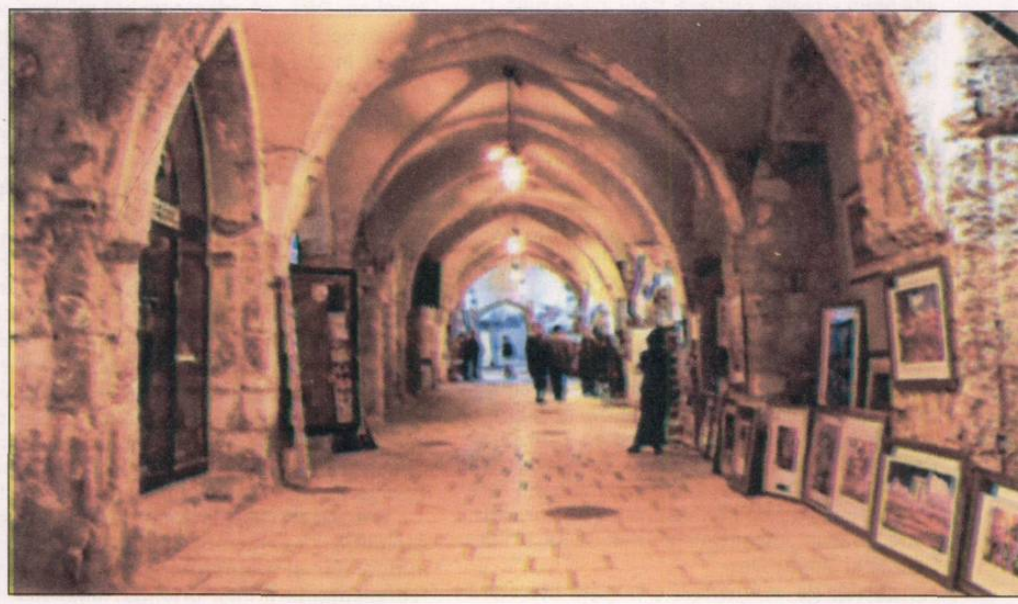

Jorge Luis Borges şi evreii

Jorge Luis Borges a fost unul dintre cei mai fascinanţi scriitori ai secolului XX şi un mare cunoscător al istoriei, culturii poporului lui Israel, un iubitor de oameni, iar pe evrei îi considera fraţii săi, fără nicio prejudecată. Câteva poeme sunt dedicate explicit ţării şi poporului evreu: „Voi şti de eşti un labirint pierdut / de seculare râuri care curg în sângele meu, Israel ? / Amurg şi răsărit la fel noi le-am văzut“, scria el în 1937. La 15 ani de la încheierea ultimului război mondial, publica, în 1960, un poem ce condamna Holocaustul, titlul poemului fiind „Israel“. În 1969 scrie un alt poem, cu acelaşi titlu, cu următoarele versuri: „M-am temut că-n Israel mă va pândi / cu dulceaţă insidioasă / nostalgia...“. Dar realitatea este alta: „Cea mai bătrână dintre naţii este şi cea mai tânără“.

Aparent apolitic, Borges se revolta ca om de cultură în faţa bestialităţii militarismului fascist. Scriitorul a fost un profund cercetător şi cunoscător al Bibliei şi Cabalei. „Biblia este, de fapt, o bibliotecă... ce cuprinde cosmogonia, istoria, poezia, parabolele, meditaţia profetică“. Cel mai mult, el aprecia Cartea lui Iov, ca esenţă a gândirii iudaice, în oponenţă cu spiritul filosofiei greceşti. Din Evul Mediu, Borges preia legenda Golemului şi îi dedică un poem: „Cine-ar putea să spună ce simţea / Dumnezeu, privindu-l pe rabinul din Praga“. În ciclurile sale de parabole întâlnim personaje biblice: Abel, Cain, regii David şi Solomon.

Modest până la autonegare, Borges a fost, fără îndoială, genial şi generos într-un grad ce-l pune în rând cu drepţii istoriei umane.

BORIS MARIAN

SPLENDORILE ISRAELULUI

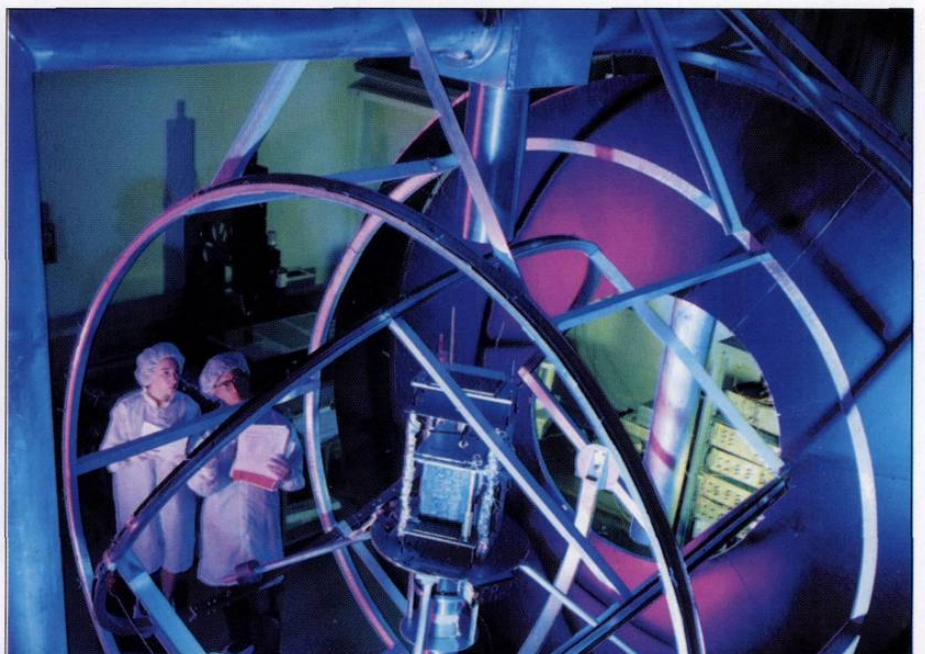

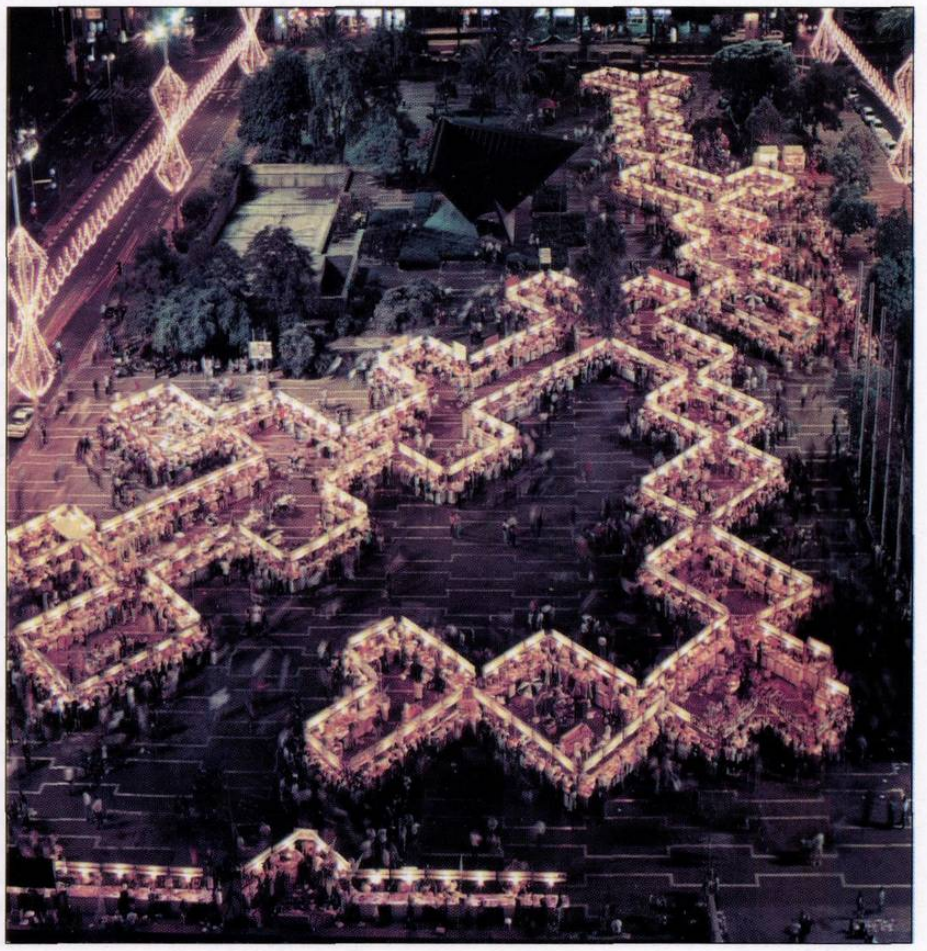

În fotografii: apeduct roman; port turistic; știința la zi; târg de carte

Kibuţul – un experiment israelian

Apariţia kibuţului este legată de ideea construcţiei Israelului modern. Numele desemnează o „aşezare comună” – o societate dedicată ajutorului mutual şi justiţiei sociale, un sistem socio-economic bazat pe proprietatea comună, egalitate şi cooperare, acces la educaţie. Cuvântul, care înseamnă “adunare” sau “împreună”, reprezintă un experiment exclusiv israelian căci, în esenţă, combină două idealuri: sionismul şi egalitatea socială. Ele s-au născut ca un rezultat firesc al visului tinerilor care veneau singuri în Israel, dorind să construiască, împreună, o ţară. La acea vreme nu era vorba despre o iniţiativă particulară sau despre dezvoltare capitalistă. Raţiunea vitală a pionierilor era legată de un ideal colectiv nu de un progres personal. Deşi niciodată kibuţurile nu au inclus mai mult de şapte procente din populaţia israeliană, un număr impresionant dintre liderii politici şi militari ai statului au provenit din acest mediu.

Ieri şi azi

Primele kibuţuri au fost create cu 40 de ani înainte de declararea independenţei Statului Israel. Degania – „dagan” însemnând „sămânţă” în ebraică – a fost fondată în 1909, de un grup de pionieri, la sud de lacul Kineret. Pământul fusese achiziţionat de Keren Kayemet. Fondatorii erau tineri din estul Europei, care au venit să înceapă un nou stil de viaţă pe pământul strămoşilor lor. Drumul lor a fost dificil, presărat cu greutăţi ce păreau insurmontabile - munca fizică istovitoare şi lipsa experienţei în acest domeniu, absenţa infrastructurii, a surselor de apă, desţelenirea, practic, a unui teren arid.

Kibuţul a funcţionat şi funcţionează şi azi ca o democraţie directă. Adunarea generală formulează strategia, alege conducerea, autorizează bugetul şi acceptă noii membri. Conducerea este în general formată din coordonator, secretar şi trezorier, iar alături de aceştia funcţionează comitete alese de voluntari. Principiul egalităţii a fost dus la extrem, în cele mai multe kibuţuri, până în anii 1970. Oamenii nu puteau poseda, în momentele în care aderau la principiile kibuţului, animale, aparate, unelte… nici măcar haine proprii. Cadourile sau câştigurile obţinute înafară erau automat trecute ca “bun comun”. În perioada de început a kibuţurilor, copiii înşişi erau consideraţi “proprieţate comună” şi crescuţi în “Societăţi pentru copii” (Mossad hinuhi).

La începutul anilor 90, a început o perioadă foarte dificilă pentru mişcarea kibuţurilor. Media de vârstă a celor care ţineau de aceste comunităţi a început să crească în mod îngrijorător iar numărul „kibuţnicilor” a scăzut. Totuşi, entuziasmul celor care credeau în această formă de organizare nu s-a risipit şi au luat naştere noi aşezări în deşertul Arava, în sud, lângă Eilat. Organizatorii şi-au dat seama că, din punct de vedere realist, o societate nu poate funcţiona ignorând progresul tehnologic şi social. Membrii kibuţurilor nu mai doresc să schimbe lumea dar încearcă să contribuie, prin eforturi mici dar susţinute, la o formă de echitate între oameni. În ultimii ani, s-au introdus numeroase reforme în viaţa din kibuţuri. După 2003, se observă o nouă epocă de revigorare a vieţii din kibuţuri. În special cele cu o politică administrativă modernă şi reformată încep să atragă membri din rândul populaţiei, în special a noilor imigranţi. Alături de agricultură, industria şi turismul au început să aibă un rol tot mai important în existenţa kibuţului. Unele dintre ele se bazează astăzi exclusiv pe succesul în ramuri industriale specifice (industrie uşoară, chimică, metalurgie, prelucrarea materialelor plastice, etc.). Azi există peste 270 de kibuţuri răspândite pe cuprinsul Israelului, cu un număr de membri între 40 şi 1.000 de persoane. Numărul total al celor care locuiesc în kibuţuri este de aproximativ 130.000, reprezentând 2,5% din populaţia ţării. Ele sunt afiliate în general uneia dintre cele trei organizaţii naţionale, fiecare cu o ideologie proprie. Unul dintre kibuţurile bogate şi atractive este Ein Gedi. Oricine a fost în Israel cunoaşte produsele terapeutice, de îngrijire şi cosmetice aflate sub marca AHAVA (în traducere „iubire”). Acest kibuţ se află pe ţărmul Mării Moarte, la poalele Colinelor din Iudeea, în apropierea muntelui biblic Moab, la cea mai mică altitudine din întreaga lume. Hoteluri şi bazine moderne cu apă termală, izvoare vindecătoare şi proceduri terapeutice, ateliere de artizanat şi un paradis al cosmeticelor îi aşteaptă pe cei ce poposesc în acest loc fascinant. Unul dintre cele mai cunoscute kibuţuri este Sde Boker, în care şi-a trăit ultimii ani din viaţă prim-ministrul David Ben Gurion, alături de soţia sa. Locul este vizitat în mod tradiţional de tineri în cadrul programelor educative. Yotvata este o firmă ce produce sute de sortimente de lactate de calitate. Fabrica funcţionează în kibuţul cu acelaşi nume, aflat la 42 de kilometri de Eilat –fiind una dintre aşezările cele mai mari şi prospere. Kibuţul Naot Mordehai a devenit cunoscut în întreaga lume datorită pantofilor şi sandalelor Teva-Naot, încălţăminte de calitate, cu deosebite calităţi ortopedice, ce poate fi găsită sub „brand”-ul kibuţului în întreaga lume.

LUCIANA FRIEDMANN

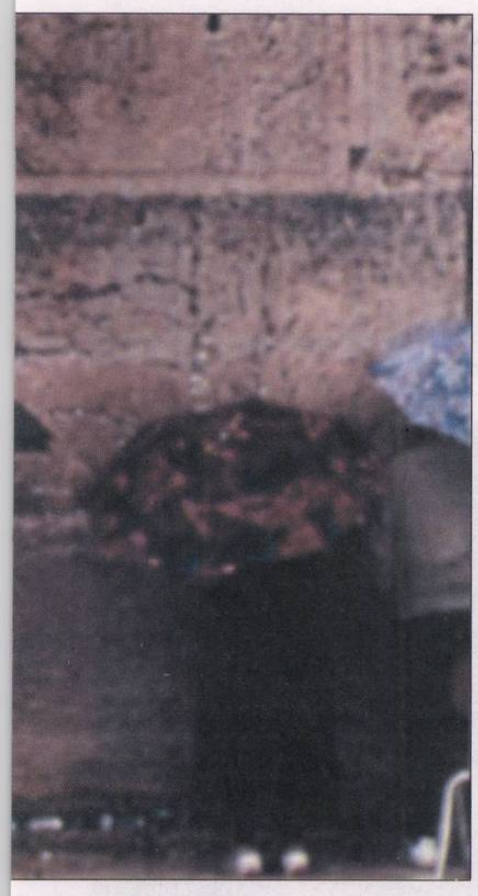

Pictorul Reuven Rubin - primul ambasador în România al statului evreu

În ultimii ani, Reuven Rubin a devenit cel mai căutat pictor israelian, atât pe plan intern cât şi internaţional. La licitaţiile organizate de mari Case ca, de pildă, Cristie's, tablourile lui se vând la preţuri incredibile. Opinia publică şi criticii de artă îl consideră artistul naţional al ţării.

Născut în 1892, Rubin (Reuven Zelicovici) a fost al optulea copil (din cei 13) al unei familii hasidice sărace din Galaţi şi a avut o carieră prestigioasă şi prolifică ce a durat, practic, până în ultima zi a vieţii lui, în 1974. Este cel mai bine cunoscut pentru tablourile care redau primele impresii pe care le-a cules când s-a stabilit în Palestina în 1923. Şi-a instalat atunci un cort pe plaja din Tel Aviv pentru a putea prinde şi reda lumina orbitoare mediteraneană şi naşterea oraşului. Aceste impresii, create într-un stil naiv, foarte aproape de folclor, au ilustrat marea promisiune a generaţiilor de pionieri din Israel.

Viaţa şi arta lui Rubin au continuat să reprezinte istoria ţării, din 1948 când a devenit primul ambasador al Israelului în România şi, în continuare în anii '60 când, în urma Războiului de Şase Zile şi a revenirii Oraşului Vechi al Ierusalimului, în lucrările sale poate fi descoperită o fervoare aproape mesianică. Pe când se afla în România, a pictat câteva portrete de familie pe un fundal întunecat şi tablouri cu teme creştine mai puţin cunoscute, iar în urma vizitelor la New York, mai multe peisaje. A creat aproape 2.000 de picturi şi sculpturi, dintre care o parte se află în colecţia familiei, restul în trei colecţii israeliene de la Muzeul Israelului din Ierusalim, Muzeul din Tel Aviv, la Compania Israeliană de Asigurări Phoenix şi în colecţii publice şi particulare din străinătate. (E.G.)

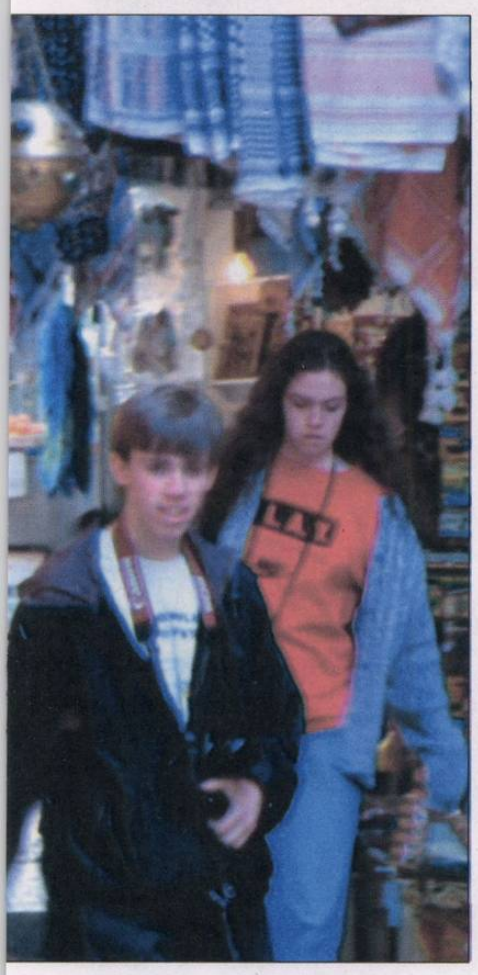

Amos Oz – un profet al celor nedreptăţiţi

Printre profeţii biblici, Amos era primul om de litere, cartea sa remarcându-se prin stilul elegant şi puterea de sugestie. Cu ocazia acordării, în anul 1992, la Frankfurt pe Main, a Premiului pentru Pace al Asociaţiei Publiciştilor şi Editorilor Germani lui Amos Oz, scriitorul şi-a expus pe larg părerile, referindu-se chiar la profeţii biblici, în speţă la Isaia care propovăduia un viitor iluzoriu – „Şi lupul va merge la păscut împreună cu oaia". Este uşor decelabilă ironia amară a autorului israelian, născut într-o familie nevoită să părăsească, în anii '30, Europa pentru a se salva de furia antisemită declanşată de regimul nazist din Germania. „Părinţii mei vorbeau rusa şi poloneza, la fel ca şi germana şi engleza, în visele lor stăruia limba idiş, iar eu gândesc numai în ivrit", mărturisea Amos Oz. Ceremonia acordării premiului avea loc în marea catedrală Sf. Paul, iar cuvântarea celui premiat s-a constituit într-un „credo" pe care un evreu, cetăţean israelian era obligat să-l rostească după o îndelungă cunoaştere a istoriei secolului XX, a efectelor Holocaustului, a eroicilor ani de constituire a Statului Israel. Complexitatea relaţiilor dintre evreii veniţi din Europa şi cei născuţi în Ţara Sfântă, dintre evreii educaţi în Europa (şi care au fost nevoiţi să o părăsească pentru a o revedea cu alţi ochi după război) şi europenii, printre care şi germanii care au trăit ori au învăţat doar despre cele petrecute în anii războiului mondial, sunt teme care i-au obsedat pe mulţi scriitori israelieni, ca şi pe unii scriitori din Europa. Am putea spune că Amos Oz este un omolog, în plan tematic, al lui Heinrich Böll, poate cel mai de seamă scriitor german de după cel de-al doilea război mondial. Le este comună şi preocuparea pentru soarta celor marginalizaţi, părăsiţi, însinguraţi, deşi eroii lor nu merită, nu trebuie să fie uitaţi. *Pământurile şacalului* (1965), *Posibil în altă parte* (1966), *Mihael al meu* (1968), *Ad Mavet* (1971), *Atinge aerul, atinge vântul* (1973), *O pace perfectă* (1985) sunt titluri ale unor volume (nuvele, romane) de succes, scrise de Amos Oz.

Născut la Ierusalim, în 1939, în familia unui om de larg orizon cultural, Iehuda Aria Klausner (înrudit cu familii ale unor iluştri scriitori evrei din Polonia şi Germania), Amos Oz a crescut în kibuţul Nulda, a studiat literatura şi filosofia la Universitatea Ebraică din Ierusalim şi, după aceea, la Oxford. A debutat cu povestiri la vârsta de 20 de ani, iar cărţile sale ulterioare au fost traduse în engleză, franceză, germană, spaniolă, idiş, la noi fiind cunoscut din traduceri în volum şi în presa literară. „Diavolul există, el nu este un accident al naturii, el nu este impersonal, nu este un fenomen birocratic, nici un dinozaur în muzeu. Diavolul este o opţiune mereu prezentă, peste tot, în exterior şi în interiorul nostru... Există o prăpastie între o societate relativ decentă şi o lume sângeroasă... O prăpastie între cei nemiloşi şi cei prigoniţi", sunt cuvintele profetice al „noului" Amos. El a cunoscut cele două războaie israelo-arabe din 1967 şi 1973, este un adept al păcii cu orice preţ, dar nu este un politician. Părerile sale sunt ale unui umanist, iar umaniştii sunt, din nefericire, primele victime, în vremuri tulburi.

BORIS MARIAN

Cernăuţeanul Aharon Appelfeld

Holocaustul transnistrean, aşa cum este el astăzi recunoscut a fost şi experienţa din copilărie a lui Appelfeld (n. 1932, Cernăuţi), care şi-a pierdut acolo mama şi s-a despărţit de tatăl lui pe care-l regăseşte peste 20 de ani. În *Povestea unei vieţi*, el descrie aceşti ani. A vizitat România, nu o singură dată, a avut dese contacte cu scriitori din România, veniţi în Israel, s-a impus ca scriitor de limbă ebraică, fiind tradus în limbi de circulaţie internaţională. Destinul său, în copilărie, a fost asemănător cu cel al lui Celan, amândoi au reuşit să scape de lagăr, fără a reuşi să-şi salveze familia. Psihicul lui Appelfeld a fost mai puternic, el nu s-a sinucis, a scris numeroase proze, s-a impus în literatura israeliană, fiind stabilit în Ţara Sfântă din 1946. Este profesor la Universitatea din Beer Sheva, fiind autorul a peste 40 de cărţi , traduse în numeroase limbi, printre care menţionăm *În sălbăticie* (1961), *Fum* (1962), *La parter* (1968), *Pielea şi cămaşa* (1971), *Aburii râului* (1971), *Badenheim 1939* (1975), *Cămaşa şi dungile* (1983), *Refugiul* (1984), *În acelaşi timp* (1985), *Spre ţara cozilor de pisică* (1986), *Podeaua de foc* (1988), *Pentru toate păcatele* (1989), *Caterina* (1989), *Şina de tren* (1991), *Laiş* (1994), *Călătorie spre iarnă* (2000) ş.a. A fost şi este prolific, fără a face rabat în privinţa substanţei. Numele său este alăturat celor mai importante nume din literatura israeliană, care are deja un prestigiu în literatura universală (Amos Oz, Yehoshua, Megged ş.a.). Pentru creaţia sa, în 2004 a primit „Prix Médicis Étranger" un prestigios premiu francez, după ce, în 1983, fusese distins cu Premiul Israel.

Mulţi supravieţuitori ai Holocaustului au scris povestiri autobiografice despre felul în care au reuşit să scape cu viaţă, dar Appelfeld nu oferă o descriere realistă a evenimentelor. Povestirile sale trebuie interpretate în sens metaforic. În locul experienţei personale, evocă uneori Holocaustul fără a se referi la el direct. Are un stil clar şi precis, dar foarte modern. Deşi locuieşte în Israel, scrie puţin despre viaţa de-acolo. Majoritatea operelor are ca subiect viaţa evreiască din Europa înainte, în timpul şi după cel de-al doilea război mondial. Rămas orfan din copilărie, căutarea unei figuri de mamă este o temă centrală a operei sale. Unul dintre cele mai emoţionante romane ale scriitorului este *Caterina*, tradus recent în româneşte, un simbol al convieţuirii şi înţelegerii dintre evrei şi neevrei. Acţiunea romanului începe pe malurile Prutului, de unde provine personajul central de 80 de ani, din care 63 i-a petrecut departe de locurile natale. Appelfeld nu este tezist, el reproduce realitatea unor secole de convieţuire contorsionată, mizeră, plină de violenţe. Caterina devine treptat, prin încercările la care este supusă (bătăi, blesteme, relaţii întâmplătoare, iubire imposibilă, violuri, alcoolism, sărăcie) o persecutată, pe care inteligenţa nativă, sensibilitatea şi cunoaşterea unor tradiţii evreieşti o apropie de „poporul ales". (B.M.M.)

Muzeul Israelului

Muzeul Israelului s-a deschis oficial la 11 mai 1965, în prezenţa primarului Ierusalimului, Teddy Kollek, a preşedintelui ţării Zalman Shazar, a primului ministru Ben Gurion şi a preşedintelui Knesset-ului, Kadish Luz. Înainte de această dată, existau Muzeul Bezalel şi alte muzee mai mici, care au fost cuprinse cu exponatele lor (în special, lucrări de artă donate de diverşi filantropi din lume). La alcătuirea muzeului şi-au adus contribuţia specialişti din străinătate: Willem Sandberg şi Philip Hendy. Periodic, în muzeu se organizează expoziţii pe diverse teme. Într-una din clădiri se află manuscrisele de la Marea Moartă într-un ansamblu original, cunoscut din numeroase ilustrate. Este atracţia principală a muzeului. Peste jumătate din vizitatori sunt străini din numeroase ţări ale lumii. Muzeul are secţii de arheologie, antichitate, ev mediu, modernitate, ca şi o bibliotecă bogată. Sunt reprezentate încăperi mobilate din diverse secole şi în diverse stiluri. Marc Chagall a fost unul dintre consultanţii muzeului. Anual au loc manifestări artistice. Numeroşi artişti plastici au lucrări expuse permanent ori temporar în muzeu. De mare valoare sunt exponatele descoperite de arheologi, cu o vechime de 10-14 secole (lut, bronz). Etnografia a fost în atenţia organizatorilor: costume, obiecte rituale, podoabe sunt expuse pe zone şi perioade. În aer liber sunt oferite lucrări ale unor sculptori cunoscuţi; printre ele - o lucrare inspirată de arta lui Picasso. În muzeu se mai află şi colecţii de artă, de instrumente muzicale orientale, occidentale. În 1990, a fost deschis pavilionul de artă modernă „Nathan Cummings". Încă din 1906, la Muzeul Bezalel, Boris Schatz adunase opere de artă moderne, el însuşi fiind un valoros artist. În 1932, Mordehai Narkiss a reorganizat colecţia adunând creaţii ale artiştilor evrei Moritz Oppenheim, Jozef Israëls, Max Liebermann, Lesser Ury, apoi Marc Chagall, Chaim Soutine, Moise Kisling, Jules Pascin, Jacques Lipschitz. În 1952, Asociaţia franceză a Amicilor Muzeului Bezalel a dăruit lucrări de Picasso, Dufy, Leger, Delauney ş.a., ca şi sculpturi. Au mai fost primite picturi de Monet, Renoir, Dubuffet etc. Colecţia s-a mai îmbogăţit cu lucrări ale lui Sisley, Leonid Pasternak, Heckel, Gottlieb, Hermann Struck, moşteniri ale supravieţuitorilor sau de la cei morţi în Holocaust. Din S.U.A. au venit numeroase donaţii. Colecţia Muzeului Bezalel a fost integral transferată la Muzeul Israelului, sub îndrumarea directă a primarului Teddy Kollek, ca şi preşedintelui Congresului Mondial Evreiesc, în 1965, Nahum Goldmann. Un donator important a fost Billy Rose. Lista autorilor cu lucrări plastice este impresionantă, pe lângă cei amintiţi, menţionăm, fără o ordine valorică, cronologică: Magritte, Hartung, Calder, Braque, Giorgio de Chirico, Gauguin, Miró, Marcel Duchamp, Dali, Marcel Iancu, Max Ernst, Victor Brauner, Yves Tanguy, Rouault, Henry Moore, Daumier, Kokoschka, artişti din Europa, America, Africa. Muzeul Israelului - ca şi Muzeul Diasporei (din Tel Aviv) - oglindeşte o istorie de mii de ani.

B. MEHR

Nisip, piatră şi aurul cenuşiu

O economie în care principala resursă este inteligența

Înainte de înființarea statului Israel, Palestina de acum o sută de ani era un pustiu cu câteva mici localități, străbătut de un râuleț modest care construise în albia sa un lanț de mlaştini: Iordanul. Ținut arid, bătut de hamsinuri şi de soare, părea ultimul loc din lume în care ar fi putut apărea un stat modern, cu o industrie şi o agricultură printre cele mai avansate din lume. Dar Israelul de azi nu este un miracol, ci un succes programat. Un vizionar ca Theodor Herzl, care a murit în 1904, îl vedea nu numai ca un loc fizic de stabilire teritorială, ci şi ca un puternic centru cultural şi ştiințific. Iar emigranții, care au început să sosească acolo la începutul secolului XX, nu au asanat numai mlaştinile şi au construit rețeaua de kibuțuri, dar au inaugurat şi instituții de cercetare. În 1921 era înființată, la Tel Aviv, *„Stațiunea Agricolă“*, din care s-a dezvoltat apoi *„Organizația de Cercetări Agricole“*, ce coordonează astăzi activitatea ştiințifică din acest sector economic. *„Stațiunea evreiască de sănătate“* a fost creată înainte de 1914, din ea s-a dezvoltat, în 1925, „Institutul de microbiologie“, cu departamente de biochimie, bacteriologie şi igienă, şi apoi celebrul astăzi în toată lumea: *Centrul medical „Hadassa“*. În 1930, erau deja laboratoare de cercetări chimice pe malul Mării Moarte, pe la 1925 începuseră cercetări în domenii avansate ale tehnicii la Universitatea Ebraică din Ierusalim, iar cu an mai devreme se înființase ceea ce avea să devină în deceniul trecut una dintre primele 15 universități din lume, celebra „Tehnion“ din Haifa. În 1934, la Rehovot se năştea *Centrul de Cercetări „Daniel Sieff“*, care, în 1949, devenea *Institutul Weizmann*, unul dintre marile centre mondiale de cercetare fundamentală. Infrastructura de cercetare a Israelului se născuse înainte de 1948. „Cercetarea ştiințifică şi reuşitele ei nu mai sunt acum o căutare abstractă a unui țel... ci un factor central... în viața fiecărui popor civilizat“ - spunea, în 1962, David Ben Gurion.

Cifre care spun totul

Israelul este considerat drept una dintre țările cele mai avansate din Orientul Mijlociu în ceea ce priveşte dezvoltarea economică şi industrială. Țară deşertică, lipsită de vegetație, apă, infrastructură, în decurs de un secol s-a transformat într-una cu vegetație abundentă, cu grădini, păduri şi livezi – o adevărată țară în care curge lapte şi miere, aşa cum era descrisă în Biblie.

În ultimii ani economia israeliană s-a relansat, înregistrând un ritm înalt de creştere. Israelul dispune de o industrie militară dezvoltată, cu arme high-tech proiectate şi fabricate în țară, dar se bazează şi pe importuri. Din păcate, chiar de la crearea sa, Israelul a trebuit să cheltuiască o mare parte din buget pentru apărare, la ora actuală aceste cheltuieli fiind de 7,4% din P.I.B.

Medicină şi genetică

Cercetătorii israelieni au dezvoltat metode pentru a produce hormonul uman de creştere şi interferonul - un grup de proteine folosit pentru combaterea infecțiilor virale. „Compaxon“-ul este un brevet israelian pentru un medicament eficient în tratarea sclerozei multiple. Kituri de diagnoză, exportate în toată lumea, au fost inventate de sectorul de biotehnologie, iar echipamente sofisticate pentru diagnoză şi tratament duc pe tot globul mărci israeliene. Una dintre inovațiile cele mai interesante este elaborarea unui polimer lichid care previne formarea plăcii dentare, mai eficient ca orice pastă de dinți. Au fost create în Israel aparate care reduc creşterea malignă sau benignă a prostatei şi, cea mai celebră performanță a industriei electronice medicale, exportată pe tot globul: o cameră video miniaturală, cât un bob de fasole, care, o dată înghițită, călătoreşte prin tot tractul digestiv transmițând informații despre tot ce găseşte acolo.

PRIORITĂȚILE ŞTIINȚEI

Lider mondial în electronică, informatică, microprocesoare, optică

Guvernul sprijină, printr-un larg şi generos program financiar, firmele de tip „start-up“ care asigură un permanent transfer al cercetării în producție şi o mare flexibilitate în adoptarea celor mai noi tehnologii. Producția acestor mici firme inovatoare asigură peste jumătate din exportul industrial al Israelului. În special electronica a atins în Israel un nivel mondial de vârf în sectorul comunicațiilor. Iar cercetările în optoelectronică şi aplicațiile laserelor au făcut din Israel un lider mondial în utilizarea fibrelor optice, în imaginile de noapte obținute termic, în fabricarea robotizată cu ajutorul sistemelor controlate electro-optic. Echipamentele informatice, programele pentru calculatoare, sistemele anti-bruiaj pe fibre optice destinate Internetului, echipamentele de tipărire şi copiere rapidă - până la 1.000 de pagini pe minut - sunt exportate peste tot. Marile companii americane producătoare de microprocesoare şi-au instalat centre de cercetare în Israel. Şi, ca o noutate de ultimă oră, a fost anunțată inventarea unui „mouse“ pentru computer, cu trei clape, destinat celor cu probleme de vedere, care le permite să citească texte şi grafice pe ecranul monitorului.

Diamante şi roboți

Tel Aviv, Anvers şi New York sunt trei centre mondiale evreieşti celebre în industria şlefuirii diamantelor. Nu e de mirare că în Israel au fost construiți primii roboți pentru transformarea acestor pietre în briliante. Dar au fost creați şi roboți pentru sudură sau ambalare, iar de curând au început studii pentru aplicarea inteligenței artificiale la roboți.

Arava şi alte avioane

O industrie aviatică puternică, destinată în primul rând necesităților militare, a oferit şi pieței civile avionul original „Arava“, urmat de „Westwind“. Industria aeronautică a proiectat şi fabricat sateliți de observații şi i-a lansat cu rachete create, şi ele, în Israel. Anul trecut a fost testat cu succes şi sistemul „Arrow“, un sistem anti-rachetă creat în Israel. Dronele (avioane fără pilot) sunt un sector în care Israelul domină piața mondială.

10.000 de litri de lapte de la fiecare vacă

În 1970, o vacă din moşavurile Negevului dădea 6.300 de litri de lapte anual. Prin bio-inginerie au fost create rase de vaci care dau 10.000 de litri anual şi iată că Rusia a cumpărat vaci din Israel, create la Institutul Volcani. Sistemele de irigare şi distribuire a îngrăşămintelor, cu picătura, controlate de computere sofisticate, inventate de israelieni, au devenit acum o prezență în toată lumea, inclusiv în țările arabe din Orientul Mijlociu. De asemenea, Israelul exportă folii de plastic biodegradabile la lumină, pentru agricultură, biopesticide, semințe de plante noi create prin bioinginerie (pepenele verde fără sâmburi este inventat de o specialistă emigrată din România!). Să mai adăugăm că, deşi cercetări asupra efectului benefic al apei magnetizate asupra creşterii plantelor şi animalelor au fost desfăşurate cu succes în România încă acum aproximativ 25 de ani şi lăsate fără susținere oficială, în Israel procedeul este folosit pe scară tot mai largă.

Scăldat în energie solară

Dacă există o resursă din care Israelul are chiar prea mult, atunci aceasta este sigur căldura solară. Dar această energie regenerabilă nu a scăpat inginerilor israelieni. Țara este plină de centrale solare pentru apa menajeră, toate locuințele având mica lor instalație. Israelul este pe primul loc în lume la utilizarea, pe cap de locuitor, a energiei solare! O soluție originală pentru captarea energiei vântului o constituie recenta inventare a unei turbine eoliene cu un rotor flexibil, inflatabil. Ea se află în testare. Folosirea energiei geotermale inițiază o soluție ce pare de domeniul fantasticului: este recentul proiect al unui grup de la „Tehnion“, care propune un curent de aer uscat şi de apă marină pentru a produce energie prin evaporarea apei într-un turn de 1.000 m înălțime. Dar despre arma atomică ați auzit ceva? Nici eu!

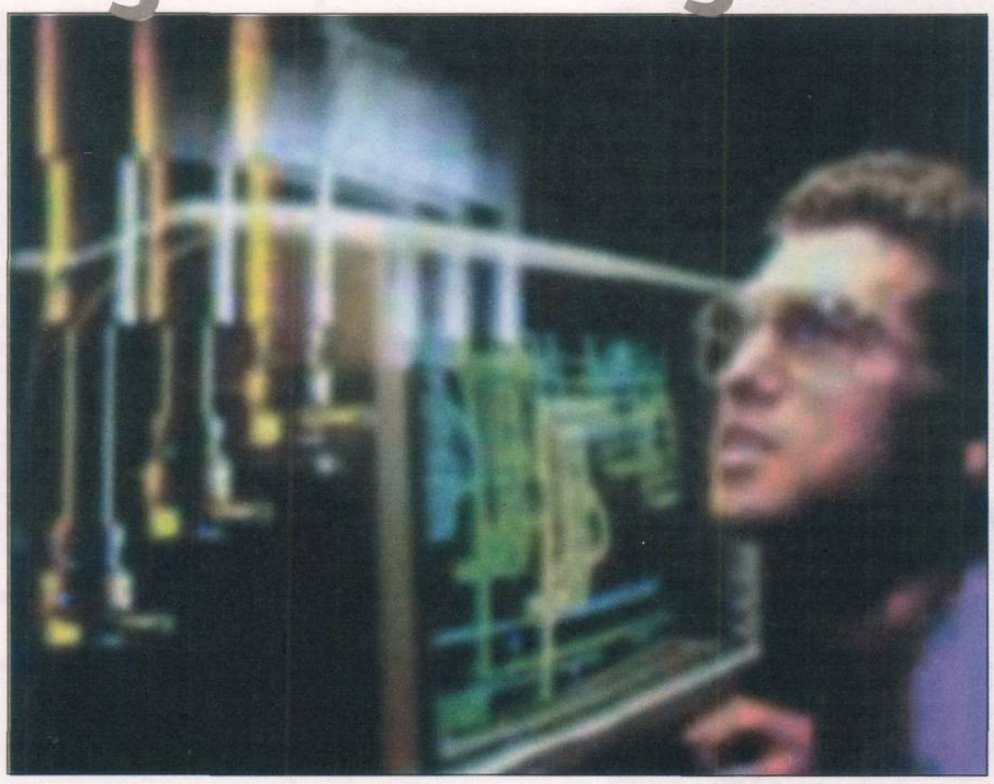

SHMUEL YOSEF AGNON

MENACHEM BEGIN

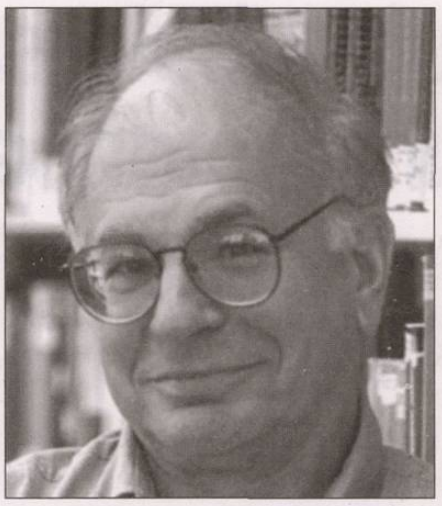

DANIEL KAHNEMAN

AVRAM HERSHKO

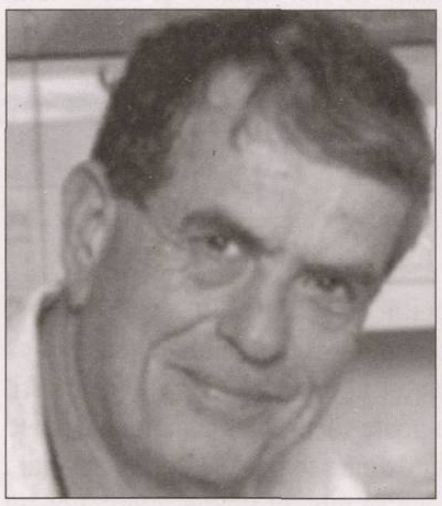

AARON CIECHANOVER

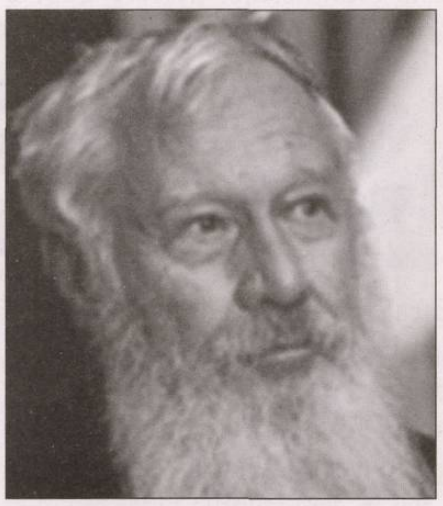

ROBERT AUMANN

PREMIILE NOBEL

Cei opt laureaţi cu Premiul Nobel ai Israelului

La sfârşitul anului 2007, pe lista celor 750 de laureaţi ai Premiului Nobel se aflau 162 de evrei, dintre care opt sunt israelieni. Câteva cuvinte astăzi despre ei, nu despre opera lor literară, ştiinţifică sau politică, cunoscută în mare şi prea complexă pentru a fi explicată în câteva rânduri.

• **SHMUEL YOSEF AGNON (Nobel pentru Literatură, 1966)**. Numele lui de familie era Czaczkes atunci când s-a născut, în 1888, într-un ştetl din Galiţia, iar lumea acestor târguşoare evreieşti va fi lumea despre care a scris, numai în ebraică şi idiş, toată viaţa. Marele scriitor, laureatul Nobel, a frecventat numai hederul, nu a fost la şcoală, a învăţat *Hagada* de la tatăl său, un negustor de blănuri hasidic, foarte religios, iar mama lui i-a predat literatura germană. La opt ani scria în ebraică şi idiş, la 15 ani şi-a publicat primul poem în idiş şi până la 18 ani a mai publicat 70 de lucrări. A emigrat în Palestina, unde în 1908 a tipărit prima sa nuvelă sub pseudonimul Agunot, de unde a derivat numele său literar pe care l-a păstrat toată viaţa. O perioadă scurtă, a dus o viaţă laică, dar a revenit la hasidism şi a rămas un evreu profund religios până la moarte, în 1970. Ciudată coincidenţă în viaţa lui: două biblioteci, în care a adunat şi multe cărţi rare în ebraică, au fost distruse: una de foc în Germania, unde a trăit 11 ani, şi a doua la Ierusalim, în revolta arabă din 1929. Toată viaţa a scris cu o prolificitate extraordinară: în afară de opera literară publicată în volume, scria nuvele în foileton pentru ziarul „Haaretz". În fiecare an, decenii la rând, a scris şase nuvele pe an, majoritatea publicate în acest cotidian. Printre scrierile sale amintim: „Dota logodnicilor", „În floarea vârstei", „O istorie simplă", „Câinele Balak", „Povestiri din Ierusalim".

• **MENACHEM BEGIN (Nobel pentru Pace, 1978)**. S-a născut la Brest-Litovsk, în Polonia, în 1913. A avut o viaţă de luptător, de militant ar fi prea puţin spus... La 13 ani a intrat în mişcarea sionistă. În 1932, la 19 ani, a ajuns şeful organizaţiei „Betar" pentru Polonia, trimis apoi în Cehoslovacia pentru a lua şi conducerea mişcării de acolo. În 1937 era întemniţat prima oară, pentru conducerea unei demonstraţii în faţa ambasadei Angliei la Varşovia, ca protest faţă de politica britanică în Palestina. Ajunge în Palestina în 1943 unde intră în „Irgun", grupare paramilitară extremistă (Irgun Yvati Leumi - „Etzel"). Pe capul lui a fost pus un premiu de 10.000 de lire, fiindcă acest cap conducea lupta clandestină împotriva ocupaţiei britanice a Palestinei. După crearea Israelului, a fost membru al Knesset-ului toată viaţa şi în 1977 a devenit prim-ministru, intrând definitiv în istoria Israelului. Şi apoi în istoria lumii, invitându-l pe Anwar Sadat în Israel şi negociind Acordurile de pace de la Camp David cu Egiptul, în 1978.

• **SHIMON PERES (Nobel pentru Pace, 1994)**. Ca şi alţi lideri politici ai Israelului, şi el s-a născut în Polonia, în 1923, şi a emigrat cu părinţii în 1934. În timpul războiului pentru independenţă din 1948 s-a ocupat de aprovizionarea cu arme şi cu recrutarea de luptători pentru o armată care abia se constituia. Deşi Nobelul l-a primit ca diplomat şi este cunoscut ca un abil negociator, Shimon Peres, ca şi alţi lideri politici ai acestei ţări în arme, şi-a început cariera în Ţahal - el este general în rezervă. Între 1952-1965, a lucrat în conducerea Ministerului Apărării, fiind ministru adjunct între 1959-1965. Între 1974-1977, a fost ministru al Apărării, sub conducerea sa fiind organizată celebra operaţiune de comando de la Entebbe. În 1993, a început cariera lui diplomatică, devenind ministru de Externe. În 1994, este unul dintre artizanii Acordurilor de la Oslo dintre israelieni şi palestinieni, pentru care i se decernează Nobelul pentru Pace. Shimon Peres este, în prezent, preşedintele Israelului.

• **YITZHAK RABIN (Nobel pentru Pace, 1994)**. A fost şi el militar, a ajuns general şi a luat Premiul Nobel pentru Pace împreună cu Peres, dar Rabin a fost întâiul prim-ministru israelian născut în teritoriul actual al Israelului, în 1922. Yitzhak a crescut la Tel Aviv şi, ca şi Peres, a urmat o şcoală superioară de agricultură fiindcă, la începuturile Israelului, aceasta era preocuparea cea mai importantă a pionierilor din kibuţuri. În 1941, a intrat în Hagana, devenind, în 1947, şeful operaţiunilor militare. După o carieră diplomatică şi militară, în 1965, a fost numit Şeful Statului Major al Armatei israeliene. El a comandat Ţahalul în Războiul de Şase Zile. După eliberarea Ierusalimului, Rabin a fost unul dintre primii oameni de stat care a vizitat oraşul şi a ţinut, pe Muntele Scopus, un discurs intrat în istorie. După ce a trecut în rezervă, a devenit ambasador la O.N.U., ministru al Muncii, apoi al Apărării, de două ori prim-ministru şi în această funcţie a semnat Acordurile de la Oslo, alături de Peres şi Arafat. La 4 noiembrie 1995, a fost asasinat de un fanatic religios. În ciuda carierei lui militare şi a vederilor politice extremiste din tinereţe, Yitzhak Rabin a devenit un simbol naţional al dorinţei de pace a Israelului.

• **DANIEL KAHNEMAN (Nobel pentru Economie, 2002)**. S-a născut în Israel... din întâmplare. Părinţii lui emigraseră în 1923 din Lituania în Franţa şi locuiau la Paris. Mama lui a fost în Palestina în 1934 ca să-şi viziteze rudele şi... a născut acolo. Era poate un semn al destinului? După război, Daniel a ajuns în Israel, a studiat acolo şi a devenit profesor la Universitatea Ebraică din Ierusalim. În cariera sa ştiinţifică, nu s-a despărţit niciodată de catedra lui din Israel, deşi a predat la câteva dintre cele mai importante universităţi americane şi acum este profesor la Princeton. Daniel Kahneman este psiholog şi, aşa cum mărturiseşte, habar nu are de economie, domeniu în care a nu a citit nimic.Totuşi a primit Nobelul pentru Economie. Explicaţia se află în faptul că a studiat modul în care oamenii raţionează când iau decizii şi a elaborat, împreună cu alt psiholog israelian, Amos Tversky, o teorie în acest sens, permiţând calcularea tendinţelor reacţiilor publicului sau ale oamenilor de afaceri în faţa unor fenomene economice.

• **AVRAM HERSHKO (Nobel pentru Chimie, 2004)**. Imediat după anunţarea premiului, primit pentru cercetări în biologia celulară, premierul ungar F. Gyurcsany s-a grăbit să îl felicite pe laureat, emigrat cu familia din Ungaria, în 1950, vorbind de „cel de al 14-lea laureat Nobel maghiar". Observatori chiar din Ungaria au remarcat că din cei 14 laureaţi unguri două treimi sunt evrei. Tatăl lui Avram a fost deportat într-un lagăr de muncă forţată maghiar şi a scăpat cu viaţa fiindcă lagărul a fost „eliberat" de sovietici, care i-au deportat pe toţi cei închişi acolo... la muncă forţată în Rusia, de unde le-au dat drumul în 1947. Avram şi restul *familiei au avut alt „noroc": urcaţi în trenul* spre Auschwitz, au fost deturnaţi spre Austria în baza unei înţelegeri secrete dintre germani şi un grup de lideri evrei unguri, care au plătit pentru salvarea a 18.000 de evrei. În 1950, familia reunită a făcut Alia. Hershko şi-a făcut studiile în Israel şi tot aici şi-a desfăşurat activitatea ştiinţifică.

• **AARON CIECHANOVER (Nobel pentru Chimie, 2004)**. Părinţii lui au emigrat în Palestina britanică din Polonia la mijlocul deceniului al treilea, şi Aaron s-a născut la Haifa în octombrie 1947. Tatăl lui a luptat în Hagana. Iată un extras dintr-o scurtă autobiografie pe care laureatul Nobel pentru chimie (împreună cu Avram Hershko) a scris-o atunci când a luat premiul: „Acasă, tata folosea fiecare minut liber pentru a citi din literatura clasică, din Mişna şi Talmud şi din cărţile moderne de drept. O parte importantă a educaţiei primite acasă includea iudaismul şi sionismul. Era extrem de important pentru părinţii mei să ne crească pe mine şi pe fratele meu, Yossi, ca o nouă generaţie de tineri evrei israelieni, mândri de ţara lor independentă... Şi în ziua de azi, împreună cu câţiva medici şi colegi din cercetare, iau regulat lecţii de la un profesor de religie despre cum trebuie privite problemele medicale din punct de vedere etic şi moral conform legilor iudaice". Acest interes profund pentru cultura religioasă nu l-a împiedicat pe Aaron Ciechanover să dezvolte o cercetare practică în domeniul fabricării proteinelor în organismele vii, la graniţa a două ştiinţe: medicina şi chimia.

• **ROBERT AUMANN (Nobel pentru Economie, 2005)**. Ca şi Kahneman, şi Robert Aumann declara cu seninătate, la anunţarea veştii decernării Premiului Nobel pentru Economie, că nu se pricepe deloc la economie. Ceea ce este firesc: el este un matematician recunoscut pe plan mondial pentru lucrările sale în teoria jocurilor. „Teoria jocurilor - explică R. Aumann - este o ştiinţă a strategiei care încearcă să determine ce acţiuni trebuie să iniţieze jucătorii - fie ei parteneri comerciali, patroni şi sindicate sau chiar sindicate ale crimei - pentru a-şi asigura cel mai bun rezultat. Într-un joc obişnuit, cum este şahul, nu poate să învingă ambii adversari. Dar în economie, politică şi în lumea reală fiecare poate termina jocul câştigând". De fapt, Robert Aumann a fost distins pentru aplicarea în economie a „teoriei jocurilor repetate", care înseamnă dispute ciclice. Robert Aumann s-a născut în 1930, la Frankfurt, în Germania, şi în 1938 familia a emigrat în Statele Unite. În 1956, Robert a făcut Alia. Referindu-se la disputa israeliano-palestiniană, el a spus: „Este o dispută care continuă de 80 de ani. Eu nu pot spune cum va evolua şi dacă se va sfârşi curând. Din nefericire, nu pot spune că văd un sfârşit al acestei dispute şi cred că va trebui să mai aşteptăm încă 80 de ani".

Pagini realizate de
ANDREI BANC

SIONISM ŞI ISTORIE

După 60 de ani Israelul trebuie să-şi reafirme drepturile istorice şi legitime

Pentru a înțelege problemele cu care ne confruntăm, trebuie să vorbim... în primul rând, despre dreptul de existență al Statului Israel ca un cămin național pentru poporul evreu. Era limpede chiar înaintea stabilirii Statului Israel şi înainte de a fi acceptat de O.N.U. că mişcarea sionistă şi legitimitatea internațională pe care a căpătat-o – sub forma „Declarației Balfour" – vorbea despre drepturile naționale şi expresia lor prin suveranitate. La fel, în 1947, când O.N.U. a încercat să găsească o soluție pentru conflictul israeliano-arab, rezoluția prevedea stabilirea a două state naționale, unul evreu şi celălalt arab. S-a înțeles fără nici un echivoc că poporul evreu are dreptul la autodeterminare în statul său. Locul este pământul Israelului - căminul istoric al poporului evreu unde are drepturi naționale, istorice şi de altă natură. Astfel că a fost firesc pentru statul evreu să fie stabilit pe pământul Israelului. Ideea a fost întărită şi în Declarația de Independență a Israelului. De-atunci, după ce aceste lucruri evidente au fost formulate, soluționate şi votate, ceea ce a fost foarte limpede atunci, azi pare că nu mai este. Vorbind despre provocările cu care ne confruntăm, cred că aceasta este cea mai semnificativă provocare cu care se confruntă Israelul pe termen scurt.

Este important ca noi, ca societate, să ne definim cine suntem, deoarece acesta este mesajul pe care trebuie să-l transmitem. Este important pentru noi, ca societate în cadrul Israelului, să împărtăşim în mod constant acelaşi obiectiv suprem, respectiv existența Statului Evreu - căminul național al poporului evreu şi un stat democratic - un stat în care valorile iudaismului şi democrației sunt întrețesute şi nu conflictuale, un stat care trăieşte în securitate şi în speranța păcii cu vecinii săi pe Pământul Israelului.

Am subliniat ceea ce este o premisă evidentă pentru noi, deoarece există procese pe care trebuie să le menținem acasă, în cadrul societății israeliene pentru a păstra constant valorile Statului Israel ca stat evreu şi democratic. Dar aceasta are şi ramificații în lupta noastră în afara țării.

Trebuie să fim onești şi să recunoaştem ce se întâmplă în exterior. Chiar dacă lucrurile nu sunt spuse cu voce tare, un proces are loc, mai puțin vizibil, care neagă legitimitatea Statului Israel - căminul național poporului evreu. Şi dacă n-o spunem cu voce tare, nu putem să-i facem față. Uneori acest lucru are loc prin intermediul unor dezbateri abstracte - dezbateri academice, teoretice despre definirea noțiunii de stat național şi dacă Statul Israel este cu adevărat un stat care merită să existe în siguranță şi securitate. Trebuie să recunoaştem că în acest ultim caz nu există dezbateri, sau poate că problema națională poate fi unul dintre subiectele sau valorile care merită să aibă protecție internațională chiar şi în cazul Israelului...

Îmi pun întrebarea dacă lumea, azi, este dispusă să impună guvernelor palestiniene condiția pusă de Quartet (S.U.A., Rusia, O.N.U. şi U.E.) pentru negocierile de pace şi anume problema recunoaşterii dreptului Israelului de a exista ca stat evreu. Pun semnul întrebării acum, dar aceasta este doar una dintre problemele pe care trebuie să le soluționăm, deoarece cred că în afara luptei pentru existența fizică a Statului Israel şi necesitatea de a lupta pentru valorile israeliene ca stat democratic – de fapt singurul stat democratic în Orientul Mijlociu – existența noastră de cămin național pentru poporul evreu este obiectivul suprem care nu numai că justifică existența Israelului, dar ne şi obligă şi, de fapt, este obiectivul nostru central ca societate,şi cu siguranță ca guvern şi ca stat. Astfel, statul şi guvernul israelian se regăsesc ca parteneri în diferite lupte în acest domeniu, în unele cazuri pentru a întări legitimitatea Israelului de stat evreu şi democratic, în alte cazuri pentru a lupta împreună cu lumea evreiască împotriva antisemitismului... Cu toții trebuie să ne străduim să prezentăm lumii care sunt natura şi valorile Israelului şi să risipim imaginile negative pe care mulți le prezintă despre noi şi care vor să delegitimeze statul nostru... Comunitatea internațională trebuie să cunoască adevărata stare de fapt, adevărații dușmani, pericolele extremismului şi să fie conştientă că sunt puse sub semnul întrebării nu numai valorile Israelului ci ale întregii lumi, nu numai pacea în Orientul Mijlociu, ci în întreaga lume... Dacă reuşim să stabilim şi să întărim această înțelegere în cadrul comunității internaționale, vom vedea că va exista dorința de a se lua o poziție – nu în beneficiul Israelului, ci în beneficiul comunității internaționale, al lumii libere...

TZIPI LIVNI,
Ministrul de Externe al Statului Israel

Ideea sionistă în România

Contribuțiile aduse la dezvoltarea gândirii sioniste din România încep cu personalități rabinice sau de întinsă cultură iudaică, de la Avner Kasswan şi dr. K. Lippe până la un Mathias Friedmann, dr. I. Niemirower, dr. I. Nacht, dr. H. Brezis şi A.L. Zissu – reprezentativi atât în ce priveşte tălmăcirea idealului sionist, cât şi pentru propunerile organizatorice considerate necesare înfăptuirii acestui ideal. Presa sionistă – în limba română, idiş, ebraică, etc. – cuprinde însă zeci de nume de personalități creatoare în domeniul sionist. Fireşte, contribuțiile acestora se află în nemijlocită legătură cu curentele de idei sioniste, performate la scară europeană de un L. Pinsker, Ahad Haam, A.D. Gordon, N. Sokolov şi înainte de toți, de Theodor Herzl, creatorul sionismului politic. Lucrările acestora ori simplele lor articole, cuvântări, studii, erau cunoscute şi în Vechiul Regat al României: presa le prezenta.

Rom und Jerusalem – cunoscuta lucrare a lui M. Hess, apărută într-o primă ediție germană la 1862, este reprodusă în fragmente, apoi integral pe parcursul unor seriale din presa evreiască de limbă română încă de la sfârşitul veacului XIX. Parțial, sunt publicate şi mici fragmente din lucrarea *Jüdische Schriften*, apărută în 1905 la Berlin. În 1899, la Galați, a fost tradusă *Autoemanciparea*, de dr. Leon Pinsker. Prefața s-a datorat lui Sam Pineles. Imediat după apariție, lucrarea a fost recenzată de ziarele şi revistele evreieşti care au inserat articole de comentarii pe marginea ideilor principale dezvoltate de acest important curent al „emancipării interioare". Autoemanciparea, scriau comentatorii locali, devine o condiție a afirmării evreilor ca națiune civilizată atât în Diaspora cât şi în țara lor proprie. În literatura evreiască din România, lucrările lui Theodor Herzl ocupau locul central: câteva sute de articole de presă, câteva zeci de studii şi câteva lucrări importante le folosesc ca referință. Scrierile lui Herzl au apărut traduse în româneşte mai întâi fragmentar, pe întinsul primelor decenii ale veacului XX, apoi în întregime, începând cu *Statul Iudeu*, în mai multe traduceri. Lucrarea apăruse însă şi sub formă de serial atât în „Egalitatea", cât şi în „Curierul Israelit", mult înainte. În presa evreiască sionistă - dar şi cea general evreiască - au apărut spicuiri din *Zionistischer Schriften,* 1923, *Tagebucher*, 1921 şi *Das Neue Ghetto*, ca şi pagini din volumele de beletristică (*Palatul Bourbon*, 1895, *Povestiri filozofice*, Berlin 1900, *Foiletoane*, Viena 1904, vol. II Berlin, 1913), ş.a.

Personalitatea lui Herzl a fost conturată şi de marele Arghezi în articolul *Herzl* în revista „Adam" (an I, nr. 5); Gala Galaction care a scris o broşură intitulată *Herzl*, iar E. Furtună va scrie o *Elegie la moartea lui Herzl* (Revista „Hatikvah", an II, nr. 2, 1916). Dr. I. Niemirower consacră lui Herzl o suită de articole, răspândite în diverse publicații şi reluate în volumul II (*Dizertații şi foiletoane*) din *Scrieri complete*. Au mai scris, în epocă, despre Herzl: dr. H. Burstein, dr. I. Nacht, Sam Pineles, B. Zosmer, I. Botoşanski, I. Marcus-Ami, Leon Leventer, ş.a. O bibliografie completă *Herzl în publicistica evreiască din România*, listează peste 150 de trimiteri. Ideatica *Statului Iudeu* ca şi a romanului *Țară Veche Nouă* sunt mult comentate de diverşi gazetari, înregimentați sau nu sionismului. O seamă de doctrinari evrei din România se străduiesc însă să adapteze viziunea herzliană la condițiile concrete locale. Nu erau contestate: necesitatea unui centru politic al evreimii europene, dar se insista asupra importanței descentralizării inițiativei; Aliaua era concepută ca desfăşurându-se în mai multe etape şi pregătind condițiile materiale ale adaptării la țara de advent.

Nu au lipsit adepții sionismului cultural şi nici ai melioriştilor care cereau o „renovare" prealabilă a evreimii pervertite timp îndelungat de îndepărtarea de la orice educație iudaică. Au existat şi adepți ai unui ortodoxism intransigent care cereau ca Israelul să fie edificat doar după venirea lui Mesia. O privire sociologică asupra fenomenului sionist, de nuanță borochowiană, se regăseşte la adepții „stângii" care cereau o luare în considerare a tuturor factorilor sociali – de la cei economici până la cei de status şi rol, care diferențiau grav starea materială a păturilor evreieşti. Se vorbea chiar despre un sionism al claselor avute şi unul al muncitorilor de rând. Practic, nici un „trend" în gândirea sionistă locală nu relua automat teze generale ci pornea de la o meditație asupra condițiilor locale. În acest sens, atât ideile gordoniste, cât şi cele borochowiene sau herzliene se îmbibau cu opiniile unor gânditori locali precum K. Lippe, I. Niemirower sau profesionişti în discipline sociale precum unii social-democrați, filosofi – ca Iosif Brucăr sau economişti de felul lui Şt. Antim. Mihail Sebastian, în cartea sa *De două mii de ani*, dezbate şi el şansele sionismului profesat de Winkler, personaj central al romanului, aflat în perpetuă confruntare cu marxistul S.T. Haim.

HARY KULLER

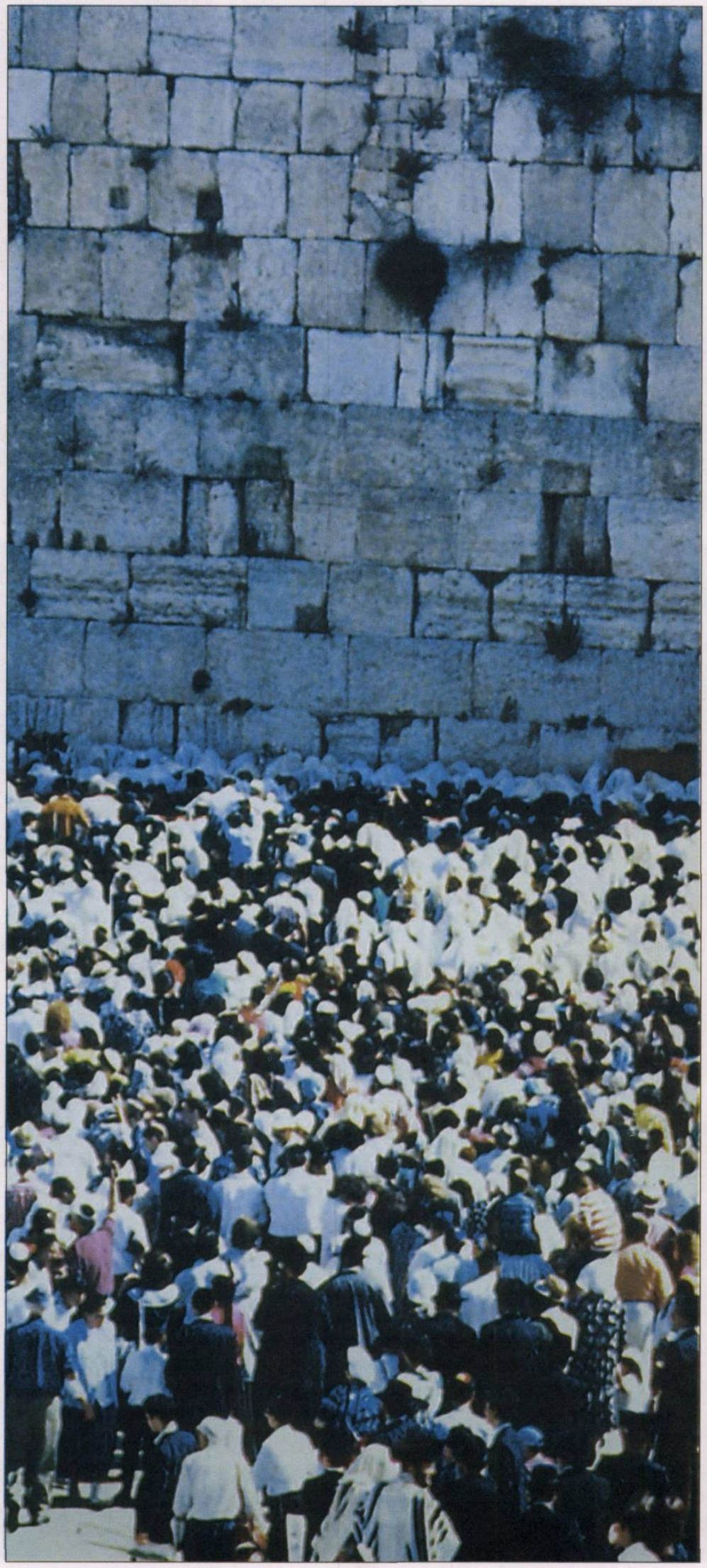

„Statul Israel – centrul vieții evreieşti"

● Primul ministru **YITZHAK SHAMIR**: **„Poporul evreu din toată lumea vede că Statul Israel este centrul vieții evreieşti, sufletul realității evreieşti. Statul Israel ştie că principala sa misiune e să îngrijească de existența întregului popor evreu, ca poporul evreu să continue tradiția, capacitatea lui culturală, viața lui ca popor al lui Israel [...]. Până în ziua de azi, România e singura țară din răsăritul Europei care are relații prieteneşti cu Statul Israel".** *(R.C.M. 629/1987)*

● Ambasador **YOSEF GOVRIN**: **„Aducem un omagiu iudaismului din România, care a dat la iveală, generații după generații, minunați pionieri, rabini şi învățători, oameni de litere, ştiință, artă şi cultură, care, prin actul lor de Alia în Ereț Israel au contribuit în mare măsură la permanenta dezvoltare a existenței şi independenței Israelului".** *(R.C.M., 650-651/1987)*

● **SHIMON PERES** (pe atunci, premier al Israelului): **„Azi, cea mai mare comunitate de evrei trăieşte în Israel şi vorbeşte ebraica, limba noastră națională. Am demonstrat şi demonstrăm lumii întregi că Israelul este o țară democrată din toate punctele de vedere [...]. Iudaitatea se manifestă nu doar prin faptul de a ne fi născut evrei, ci, mai ales, prin educația evreiască [...]. Evreii români s-au integrat foarte bine în societatea israeliană şi contribuția lor la dezvoltarea Israelului, ponderea prezenței lor în viața culturală, ştiințifică, economică israeliană este de cea mai mare importanță.** *(Interviu acordat pentru R.E. 22/1996)*

● **EHUD OLMERT**, în calitate de primar al Ierusalimului: **„Toți ştim că, în aceşti 3000 de ani [de la fondarea Ierusalimului] istoria noastră a cunoscut momente de un dramatism excepțional. Evreii au fost risipiți, nedreptățiți, umiliți. Urmaşii lor, acum, sunt mai puternici ca oricând. Suntem respectați în toată lumea. M-am întors nu demult dintr-o vizită în America Latină. Am fost primit de preşedinții Argentinei, Venezuelei, Braziliei...Aceasta pentru că Israelul este, astăzi, stimat, pentru că Ierusalimul este capitală noastră eternă şi suntem tratați ca atare".** *(R.E. 20-21/1996)*

● Ambasador **AVSHALOM MEGGIDON**: **„Să nu uităm că lupta politică în Israel este profundă şi de esență. Ea nu se axează, în principal, pe probleme economice, ci pe cele privind însăşi existența Statului Israel. Încălcarea normelor vieții politice israeliene, prin asasinarea primului ministru Yitzhak Rabin, s-a datorat exacerbării între cele două fațiuni ale societății noastre : prima – adeptă a concesiilor pentru o pace completă cu vecinii noştri arabi, secunda – ancorată într-o anume rigiditate privind evacuarea unor teritorii din Cisiordania, precum şi a unei părți, chiar a celei mai mari, din Înălțimile Golan. Omul politic Yitzhak Rabin s-a remarcat printr-o capacitate analitică excepțională. A fost capabil să ia decizii curajoase şi a ştiut să le ducă la îndeplinire. El a crezut în drumul ales şi a reuşit să-i facă şi pe alții să-l urmeze".** *(R.E. 16/1995)*

● Preşedintele F.C.E.R., deputat dr. **AUREL VAINER**: **„Doamna ministru *Tzipi Livni* ne-a prezentat o informare foarte bine documentată asupra negocierilor de pace purtate cu fostul prim-ministru şi actualul negociator şef din partea Autorității Palestiniene, *Ahmed Qorei*. Fără a intra în detalii, consemnăm: dificultăți există, dar cu răbdare şi capacitate de a negocia, se poate ajunge la rezultate benefice. Personal, doamna *Livni* mi-a impus respect şi considerație, prin modul de a judeca lucrurile, prin fermitate. A fost un mesaj optimist [...]. La prânzul oferit de preşedintele Knesset-ului, *Dalia Itzik*, am ascultat o substanțială expunere despre instituția, tradițiile, practicile democratice ale Knessetului. Pentru mine, ca reprezentant al unei minorități etnice în Parlamentul României, a fost important să aflu că cei 12 deputați arabi în Knesset, reprezentanți ai populației arabe în Israel, au dreptul să se exprime liber asupra tuturor problemelor dezbătute şi pot s-o facă în arabă".** *(R.E. 290-291/1 februarie - 3 martie 2008)*

IULIA DELEANU

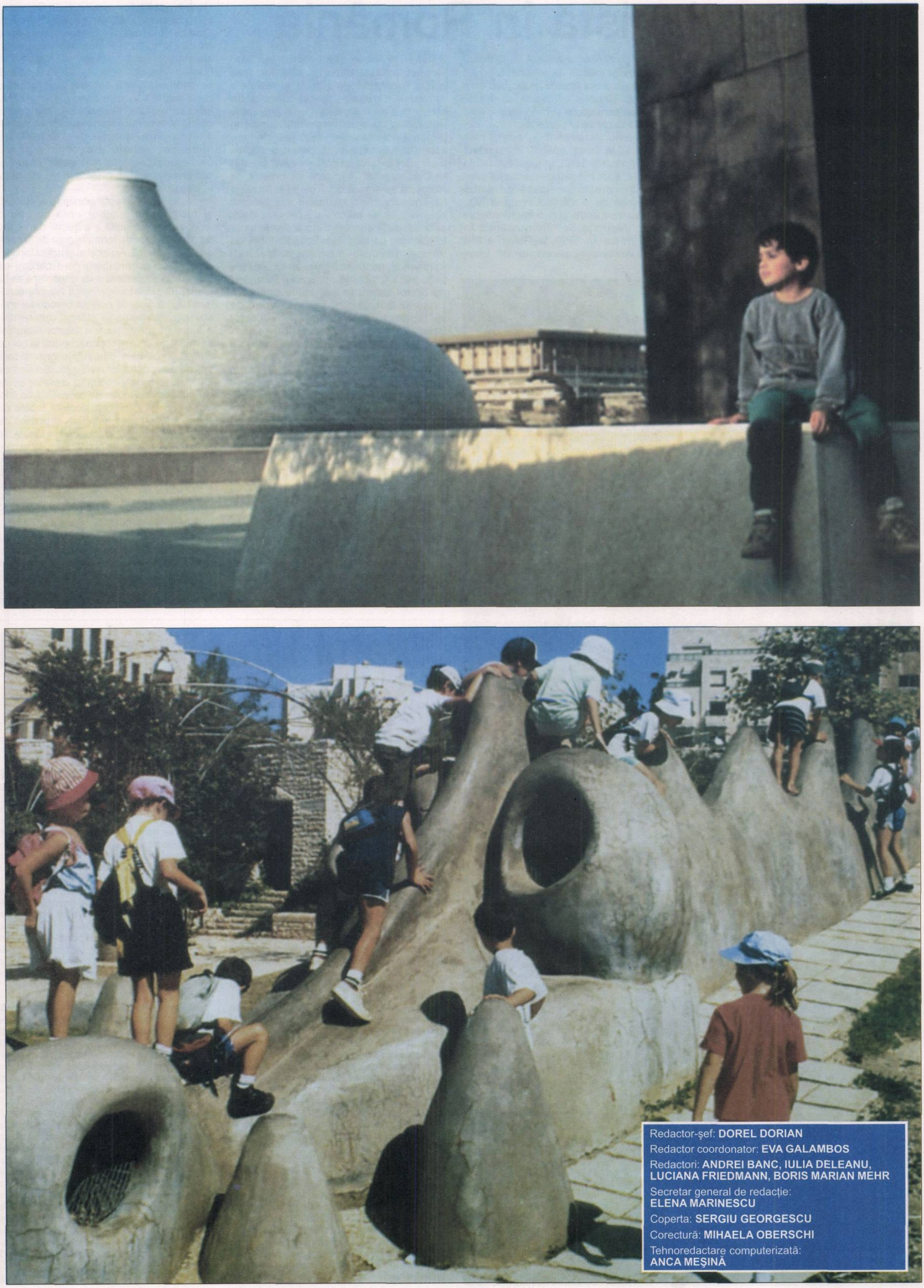

Redactor-şef: **DOREL DORIAN**
Redactor coordonator: **EVA GALAMBOS**
Redactori: **ANDREI BANC, IULIA DELEANU, LUCIANA FRIEDMANN, BORIS MARIAN MEHR**
Secretar general de redacție: **ELENA MARINESCU**
Coperta: **SERGIU GEORGESCU**
Corectură: **MIHAELA OBERSCHI**
Tehnoredactare computerizată: **ANCA MEŞINĂ**

REALITATEA EVREIASCĂ

PUBLICAȚIE A FEDERAȚIEI COMUNITĂȚILOR EVREIEȘTI DIN ROMÂNIA

ANUL LII ● NR. 296-297 (1096-1097) ● 6 MAI - 5 IUNIE 2008 ● 1 YIAR - 2 SIVAN 5768 ● 24 PAGINI + SUPLIMENT (I-IV) – 3 LEI

IARŢAIT PENTRU EROII ISRAELULUI

IOM HAZIKARON la Templul Coral

O ceremonie simplă, fără patetisme, fără emfază. Omagiu de poezie şi muzică pentru cei care şi-au dat viaţa ca Israelul să trăiască. Nu nu putem bucura de Ziua Naţională a Israelului, fără a ne pleca frunţile în faţa jertfei supreme făcute de eroii săi. Ei sunt parte din noi nu numai în această Zi a Amintirii – *Iom Hazikaron*; ne însoţesc - jurământ făcut nouă înşine pentru ca nimeni să nu-şi mai poată permite vreodată să mâne la moarte evrei lipsiţi de o ţară care să-i apere.

A fost momentul de reculegere al evreilor de pretutindeni faţă de ostaşii căzuţi în războaiele de apărare ale Israelului, faţă de victimele atentatelor teroriste împotriva cetăţenilor israelieni – bătrâni, femei, copii. E.S. *David Oren*, ambasadorul Israelului în România, l-a marcat salutând prezenţa în incinta Templului Coral, la 7 mai a.c., a liderilor F.C.E.R., C.E.B., B'nai B'rith, A.E.R.V.H., Fundaţiei „Lauder" România, ai Mişcării *Habad* în România, a unor reprezentanţi ai corpului diplomatic, a ataşaţilor militari ai unor ambasade, a numeroşi evrei bucureşteni, ca şi a israelienilor prezenţi în Capitală, subliniind gestul lor de loialitate faţă de Israel.

Continuare în pag. 2

Declaraţia comună a F.C.E.R. şi a Asociaţiei Organizaţiilor şi Comunităţilor Evreieşti din Republica Moldova

S-au împlinit 60 de ani de când *David Ben Gurion* a proclamat, la Tel-Aviv, crearea Statului Israel. Din punct de vedere istoric, termenul de existenţă a noului stat nu este mare, dar pentru întregul Orient Apropiat reprezintă o epocă începută la 14 mai 1948, o dată cu adoptarea Declaraţiei de Independenţă. A doua zi a izbucnit primul război al Israelului, provocat de statele arabe. În acest război şi în conflictele ulterioare cu vecinii, Israelul a câştigat dreptul la existenţă pe pământul în care s-a născut poporul evreu, unde şi-a scris Biblia pe care a dăruit-o lumii.

În istoria acestui popor, cu un destin paradoxal şi, în acelaşi timp, grandios, s-au produs evenimente unice, după care contemporanii devin participanţi la o masivă reîntoarcere a evreilor pe pământul lor ancestral. Populaţia Israelului a crescut faţă de anul 1948 de nouă ori, ajungând la 7,3 milioane de cetăţeni.

Continuare în pag. 2

PAG. 2

Interviu cu preşedintele F.C.E.R., deputat dr. AUREL VAINER

Evaluări, comparaţii, proiecte de colaborare

PAG. 4

Cel de-al 102-lea Congres al Comitetului Evreiesc American (AJC)

Reuniunea unei Diaspore puternice şi active

Interviu cu ing. **PAUL SCHWARTZ**, vicepreşedintele F.C.E.R.

O vizită care ne onorează

Aflat în România, în cadrul unui turneu est-european, *Majallie Whbee*, adjunct al ministrului israelian de externe, a ţinut să fie prezent în mijlocul reprezentanţilor comunităţii evreieşti din ţara noastră. Preşedintele F.C.E.R, deputat dr. *Aurel Vainer*, l-a informat pe oaspete despre istoria evreilor din România şi despre activitatea Federaţiei. În acelaşi timp, el l-a prezentat celor de faţă pe oaspete, care este şi deputat în Knesset. Majallie Whbee este druz de origine, prieten apropiat al fostului premier Ariel Sharon, el însuşi unul dintre fondatorii partidului Kadima, care anterior a făcut o frumoasă carieră militară, ajungând la gradul de locotenent-colonel. Demn de menţionat este faptul că, în cadrul Ministerului israelian de Externe, aproximativ 30 la sută dintre angajaţi aparţin unor minorităţi naţionale - druzi, circasieni sau beduini.

Continuare în pag. 4

IN MEMORIAM

Dincolo de evocări

În urmă cu câţiva ani, apărea la Editura Hasefer o ediţie frumos îngrijită - cu un titlu pe vreo cinci-şase rânduri, cu verzale - *Contribuţia evreilor la progresul industrial în România interbelică*. S-a scris puţin, pe atunci, am scris şi eu prea puţin, deşi autorul lucrării era (sesizaţi *trecutul*), un bun economist şi un bun prieten: AVRAM ROSEN. Da, Avram Rosen s-a stins de curând, prea puţini amintindu-şi de eforturile sale în reflectarea, cu îndreptăţit merit, a contribuţiei unor buni economişti, ingineri şi tehnicieni de prestigiu la viaţa României. În România unui timp trecut, dar şi de neuitat.

Am redeschis, de curând, ultima lucrare a lui Avram Rosen şi întâmplarea a făcut să poposesc tocmai asupra unui capitol privind industria extractivă petrolieră şi a unui grafic, „vorbind" în limbajul cifrelor despre obolul dat de specialiştii

DOREL DORIAN

Continuare în pag. 4

Scrisoare de dragoste deschisă

Dragă Maya Simionescu,

Deşi ne cunoaştem de atâta amar de vreme, aceasta este prima scrisoare pe care o primeşti de la mine.

Am aflat din presă că primarul Onţanu te-a ales printre cei mai de seamă doctori din Bucureşti, pe care i-a premiat, într-o atmosferă pioasă, la Biserica Mărcuţa. Îl felicit pe primar pentru alegerea sa, iar pe tine, pentru prilejul pe care i l-ai oferit de a te alege. Sigur însă că, aşa cum probabil îţi aminteşti de la minunatul tău tată, bătrânul Matei Schertzer, unul dintre oamenii cei mai optimişti pe care i-am cunoscut vreodată, unui evreu nimic nu-i vine uşor, chiar atunci când primeşte un premiu. Trebuia să se întâmple ceva şi chiar s-a întâmplat: pe tabelul dat publicităţii cu numele, profesia şi funcţia fiecărui medic premiat, la tine figurează simplu „evreică". Nimic altceva. Nici faptul că eşti membră a Academiei Române, că ai îndeplinit un excelent mandat de vicepreşedintă a Academiei, nici că eşti şefă, de ani îndelungaţi, a Institutului de Biologie şi Patologie Celulară, nici un cuvânt despre perioada în care, alături de soţul tău, Nicolae Simionescu, aţi lucrat cot la cot cu George Emil Palade, singurul Nobel român. „Evreică" – şi-atât. Nu se ştie cine a comis măgăria. În acest domeniu, mulţi autori se mulţumesc să rămână anonimi, pentru că anonimatul îi scuteşte de vină...

Am citit povestea asta uluit şi revoltat. Primul impuls a fost să pun mâna pe telefon, să te sun, dar eram prea disperat pentru o convorbire de acest fel. Aşa că am ales să-ţi scriu o scrisoare deschisă de dragoste. Sigur că ar fi ridicol să-ţi spun acum ceea ce aş fi putut să-ţi spun când aveam amândoi câte douăzeci de ani. Viaţa a trecut, aşa cum a trecut, şi ceea ce nu s-a întâmplat la timp nu se mai poate întâmpla niciodată.

Scumpă Maya, aceasta nu este o scrisoare de amor, ci de preţuire pentru caracterul şi intelectualitatea ta. Nu te supăra dacă un dobitoc, în loc să scrie pe Internet „academiciană", a scris „evreică". Probabil că asta este obsesia lui. Şi lui Albert Einstein i s-a întâmplat aşa. Şi el, probabil ca să scape de ei, i-a trimis pe lună. Fără Einstein, pământenii ar fi rămas nişte localnici. Iar fără tine, lumea ştiinţifică românească ar fi mai puţină şi mai săracă. Iată pentru ce îţi scriu: vreau să-ţi cer îngăduinţa, scumpă prietenă Maya Simionescu, să te îmbrăţişez şi să te sărut fierbinte pe obrazul pe care ei te-au lovit...

AUREL STORIN

BARUCH TERCATIN 80

PAG. 5

O parabolă evreiască

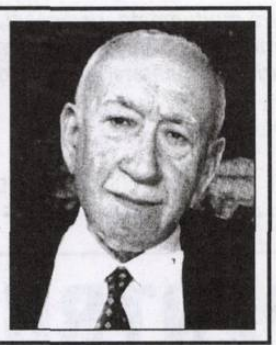

Decernarea Premiilor „Haim şi Sara Ianculovici" pe anul 2008

PAG. 5

Pe lista laureaţilor, din România: ● prof. dr. ANDREI MARGA, rectorul Universităţii „Babeş-Bolyai" din Cluj-Napoca ● poetul ŞTEFAN IUREŞ, directorul Editurii „Hasefer" din Bucureşti ● istoricul literar GEO ŞERBAN, realizatorul colecţiilor şi ediţiilor culturale speciale sub auspiciile revistei R.E. ● scriitoarea MARIA RADOSAV, autoarea lucrării „Livada cu rodii"

Evaluări, comparaţii, proiecte de colaborare

Interviu cu preşedintele F.C.E.R., deputat dr. AUREL VAINER

Bar Mitva **nepotului lui *Jerry Spitzer* la Dej, inaugurarea Centrului Comunitar Evreiesc (J.C.C.) la Oradea, vizita locurilor natale ale doctorului Alexandru Şafran z.l. de către copiii lui, au constituit, pentru preşedintele F.C.E.R., dr. *Aurel Vainer*, tot atâtea puncte de plecare în alcătuirea unui periplu parcurs în comunităţi şi obşti din Transilvania şi Moldova. O agendă foarte încărcată, la care s-a adăugat recenta vizită a unei delegaţii a F.C.E.R. în Republica Moldova, condusă de preşedintele Federaţiei. Într-un interviu acordat revistei noastre, domnia-sa a derulat filmul acestor călătorii.**

- Numitori comuni ai traseelor în ţară?

- Ospitalitate, grijă pentru păstrarea patrimoniului sacru iudaic, cultivarea sentimentului identitar, atragerea tinerilor spre comunitate, deschiderea socială concretizată prin bunele relaţii cu autorităţile locale, cu societatea civilă.

- Întâlniri cu lideri şi membri ai comunităţilor şi obştilor vizitate?

- Au fost foarte utile şi eficiente. Am primit informaţii la zi, dar şi despre trecut. La Alba Iulia, preşedintele Comunităţii, ing. *Lia Borza*, mi-a relatat despre faptul că oraşul a fost primul din Transilvania unde evreii au primit drept de stabilire. Inimoasa responsabilă a obştii din Beiuş, *Bala Iudita*, mi-a istorisit povestea salvării sale în timpul Holocaustului, când evreii din Ardealul de Nord, vremelnic ocupat de fasciştii unguri, au fost deportaţi în lagărele naziste de concentrare. Ea a scăpat cu viaţă datorită omeniei unor locuitori dintr-o comună vecină. Şi revenind în actualitate: preşedintele Comunităţii din Sibiu, ing. *Otto Deutsch*, şi-a exprimat solidaritatea cu demersurile Federaţiei pentru a nu permite modificarea legii privind proprietatea asupra patrimoniului sacru evreiesc. Am vizitat sinagogi şi cimitire evreieşti din localităţi unde nu mai există evrei: Mediaş, Târnăveni, Huedin.

*

- Ce vi s-a părut memorabil la inaugurarea J.C.C. Oradea şi cum au fost primiţi copiii fostului Şef Rabin Şafran în popasurile moldoveneşti?

- Prezenţa principalilor donatori pentru lucrările de refacere a sinagogii şi de restaurare a J.C.C. Oradea, soţii *Claude* şi *Etty Arnall*, cu fiica şi nepoţii. Participarea unor oficialităţi locale şi a unor personalităţi din rândul societăţii civile, a reprezentantului Joint-ului în România, *Israel Sabag*. Spectacolul susţinut de corul, formaţiile de *klezmer*-i şi de dansuri ale comunităţii orădene. Dialogul generaţiilor. Muzica şi dansul i-au reunit pe toţi: de la prichindei la oameni din „generaţia de aur". A fost încă o reuşită a preşedintelui Comunităţii, ing. *Felix Koppelmann*, şi a directorului J.C.C. Oradea, *Cristi Ezri*. Familia *Arnall* şi-a exprimat dorinţa de a sprijini şi în viitor viaţa evreiască din România. Vizitele familiei *Şafran* însoţită de profesorul de la Universitatea din Montpellier, istoricul *Carol Iancu*, în oraşe şi comunităţi evreieşti din Moldova au însemnat tot atâtea prilejuri de omagiere a memoriei a doctorului Alexandru Şafran. Muzeul Comunităţii şi Şcoala nr. 15 din Bacău, Facultatea de Iudaistică a Universităţii „Alexandru Ioan Cuza" din Iaşi au primit numele „Dr. Alexandru Şafran, Şef Rabin al României între anii 1940-1947". La Iaşi, evenimentul a fost onorat de participarea rectorului, prorectorului, a multor profesori universitari şi studenţi. Remarcabile - intervenţiile profesorului *Iancu* despre contribuţia evreilor la dezvoltarea civilizaţiei şi culturii româneşti; lansarea monografiei consacrate doctorului Alexandru Şafran la Facultatea de Istorie, urmată de dezbateri conduse de decanul Facultăţii, *Gh. Platon*. Emoţionante – intervenţiile copiilor doctorului Şafran: prof. univ. dr. *Esther Starobinski Şafran* şi prof. univ. dr. *Avinoam Şafran*. S-au pus bazele unei colaborări speciale între F.C.E.R. şi Universitatea ieşeană. Conducerea Comunităţii ieşene a oferit o recepţie în onoarea oaspeţilor. *Oneg Şabat*-ul şi *Kiduş*-ul cu participarea oaspeţilor, au fost, de asemenea, la înălţime. Este locul să mulţumesc organizatorilor – preşedintele şi secretarul Comunităţii, ing. *Pincu Kaiserman* şi ing. *Abraham Ghiltman* – ca şi colectivului Restaurantului ritual. Vizita la Hârlău a coincis cu împlinirea a 55 de ani de la înfiinţarea Liceului „Ştefan cel Mare" din oraş. Apropierea intensă de carte creează oamenii de carte. A fost nucleul discursului rostit de istoricul *Carol Iancu*, fiu al Hârlăului, care a instituit un premiu în memoria părinţilor săi pentru elevii merituoşi ai liceului. În frumoasa sinagogă a avut loc un serviciu divin oficiat de prof. *Isidor Iancu*, preşedintele comunităţii din Dorohoi, care, alături de preşedinţii Comunităţilor din Iaşi şi Botoşani, ing. *Pincu Kaiserman* şi *Iosif David*, au fost oaspeţi ai obştii (responsabilă – *Sifra Corbici*). Au fost stabilite premise de colaborare între Federaţie şi familia *Şafran*.

*

- Cum a fost primită delegaţia F.C.E.R. de Asociaţia Organizaţiilor şi Comunităţilor Evreieşti din Republica Moldova (A.O.C.E.R.M.) la Chişinău?

- Cu multă consideraţie, căldură, sensibilitate. Atât din partea autorităţilor de stat, a Ambasadelor României şi Israelului în Republica Moldova, cât şi a gazdelor. Am simţit cât adevăr există în versetul „Ce bine şi ce frumos stau fraţii împreună!".

- O comparaţie între A.O.C.E.R.M. şi F.C.E.R.?

- Nu s-au făcut restituirile de proprietăţi care aparţin A.O.C.E.R.M, o singură sinagogă este în funcţiune, Centrul Comunitar este independent faţă de Asociaţie, asistenţa socială este realizată de *Hesed*. Există o comunitate de oameni de afaceri remarcabili reuniţi în Congresul Evreiesc din Republica Moldova, sponsorii Asociaţiei. A.O.C.E.R.M. e condusă de doi copreşedinţi: *Al. Bilinchis*, *Al. Pincevschi*. Se vorbeşte mult mai mult idiş decât la noi.

- Momente importante?

- Întâlnirea delegaţiei F.C.E.R. cu ministrul Afacerilor Externe al Republicii Moldova, ambasadorul României, guvernatorul Regiunii Găgăuze din Republica Moldova. Recepţia oferită de Ambasada Israelului, convorbirile cu consulul general al Israelului, cu Şef Rabinul comunităţilor din Republica Moldova şi conducerea A.O.C.E.R.M. Adoptarea unei Declaraţii comune legate de aniversarea „Israel – 60". Concertul susţinut, sub acelaşi generic, de orchestra Filarmonicii din Chişinău având ca solist un renumit cântăreţ şi instrumentist la pian şi şofar, din Israel, serata comemorativă „Zlata Tkaci", compozitor şi pedagog reputat din Republica Moldova, expoziţia „Prin Chişinăul evreiesc" (autor – *Yacov Tihman*), vizitarea monumentelor şi bibliotecii evreieşti, a Casei Evreilor din Republica Moldova. M-am bucurat să-i revăd pe domnul *Roif*, supravieţuitor al Holocaustului, participant la Seminarul Internaţional de la Slănic-Moldova, pe *Radu Ioanid*, director la Muzeul Holocaustului din Washington.

- O caracterizare generală?

- A fost o vizită de bun augur, în care, la toate întâlnirile, am sintetizat actualitatea vieţii evreieşti din România şi am stabilit extinderea pe viitor a colaborării noastre.

IULIA DELEANU

PATRIARHIA ROMÂNĂ

Domniei Sale,
Domnului dr. AUREL VAINER, preşedintele F.C.E.R.

Domnule Preşedinte,

Preafericitul Părinte Patriarh Daniel vă mulţumeşte, pe această cale, pentru urările de însănătoşire adresate, pentru daruri şi pentru gândurile bune transmise cu prilejul Sărbătorii Pesah. Preafericirea Sa vă transmite doriri de sănătate şi ajutor de la Dumnezeu în toată fapta cea bună.

Din încredinţarea Preafericitului Patriarh Daniel,

Consilier Patriarhal
Diac. REMUS MARIAN

Declaraţia comună a F.C.E.R. şi a Asociaţiei Organizaţiilor şi Comunităţilor Evreieşti din Republica Moldova

Urmare din pag. 1

Străvechiul „Pământ al Făgăduinţei" îşi menţine azi, mai mult ca oricând, menirea tradiţională de a fi patria evreilor din întreaga lume. Acest fenomen constituie, însă, o sarcină complicată, întrucât, „reîntoarcerea" a implicat şi o luptă aprigă a noului stat împotriva forţelor extremiste din lumea arabă înconjurătoare, care refuză cu obstinenţă să recunoască dreptul evreilor de a reveni în patria lor istorică şi de a edifica în pace şi bună înţelegere străvechiul şi, totodată, noul lor stat.

În ultimii ani, lupta aceasta s-a intensificat considerabil, o dată cu aplicarea de către extremismul arab a metodelor teroriste, având drept scop exterminarea fizică a populaţiei paşnice cu folosirea pe scară tot mai largă a noilor mijloace ale tehnicii militare moderne.

În pofida acestor factori negativi, Statul Israel a săvârşit, în 60 de ani de existenţă, un adevărat miracol: astăzi, el ocupă, pe bună dreptate, un loc destoinic în comunitatea internaţională. El este un stat tânăr şi puternic, având un înalt nivel de cultură, în care tradiţiile istorice multimilenare se îmbină în mod armonios cu cerinţele progresului. El reprezintă o ţară cu o economie dezvoltată şi stabilă, ocupând unul dintre primele locuri în lume, în ceea ce priveşte cercetările ştiinţifice, inovaţiile şi tehnologiile înalte. Descoperirile din domeniul medicinii uşurează suferinţele oamenilor în cazuri considerate până în prezent ca fiind incurabile.

Noi dorim Israelului să se dezvolte şi de acum înainte, pentru ca toate eforturile lui, având drept scop pacea şi buna înţelegere, să fie realizate.

Toate aceste succese ale Israelului au avut ca urmare că el a câştigat zeci şi sute de mii de noi adepţi şi prieteni. Din partea sa, Diaspora, care ea însăşi a fost o urmare a străvechii catastrofe ce i-a silit pe evrei să-şi părăsească odinioară baştina spre a-şi salva viaţa pe alte meleaguri, a devenit în zilele noastre un important factor politic, economic şi social de susţinere a Israelului.

Noi, reprezentanţii comunităţilor evreieşti din România şi din Republica Moldova, conştienţi de interesele şi poziţia noastră comună, specificate în Acordul de Colaborare dintre organizaţiile noastre, semnat la 19 octombrie 2006, precum şi în virtutea articolului 15 al acestui Acord,

DECLARĂM URMĂTOARELE:

- **SUNTEM SOLIDARI CU POLITICA STATULUI ISRAEL, AVÂND DREPT SCOP SOLUŢIONAREA PAŞNICĂ A SITUAŢIEI CONFLICTUALE DIN ORIENTUL APROPIAT;**
- **ÎNŢELEGEM IMPORTANŢA ASIGURĂRII PĂCII ÎNTRE STATELE ŞI POPOARELE DIN ORIENTUL APROPIAT ŞI MIJLOCIU, PACE CARE AR DEVENI UN FACTOR DECISIV ATÂT PENTRU ÎNTREAGA REGIUNE, CÂT ŞI PENTRU PACEA GENERALĂ;**
- **MENŢIONĂM ATITUDINEA TOLERANTĂ ŞI PLINĂ DE RESPECT DIN PARTEA POPORULUI EVREU FAŢĂ DE LIMBILE, CULTURILE ŞI CREDINŢELE RELIGIOASE ALE TUTUROR COMUNITĂŢILOR ETNICE CE LOCUIESC PE TERITORIUL ISRAELULUI;**
- **EXPRIMĂM CELE MAI BUNE URĂRI STATULUI ISRAEL, DORINDU-I FERICIRE ŞI BUNĂSTARE.**

Pentru Federaţia Comunităţilor Evreieşti din România,
Dr. AUREL VAINER, preşedinte

Pentru Asociaţia Organizaţiilor şi Comunităţilor Evreieşti din Republica Moldova
ALEXANDRU BILINCHIS
ALEXANDRU PINCEVSCHI,
copreşedinţi

IARŢAIT PENTRU EROII ISRAELULUI

IOM HAZIKARON la Templul Coral

Urmare din pag. 1

Preşedintele F.C.E.R., dr. *Aurel Vainer*, a făcut un succint istoric al războaielor de apărare pe care Israelul a fost nevoit să le poarte, de la primele ore după ce David Ben Gurion a citit Proclamaţia de Independenţă a lui Medinat Israel, până astăzi. S-au scurs „60 de ani plini de realizări, dar şi de suferinţe". Aproape că nu există familie în Israel care să nu fi pierdut în războaie sau atacuri teroriste oameni apropiaţi. Ei şi-au dat viaţa pentru ca Israelul să fie „un punct de speranţă şi de sprijin pentru evreii din toată lumea".

Ataşatul militar al Ambasadei Israelului în România, col. *Daniel Davidi*, a citit Ordinul de Zi dat de şeful Statului Major al Armatei Israeliene, gral *Gabriel Aşkenazy*, din care spicuim: „[...] Ne plecăm capetele în faţa celor căzuţi şi suntem alături de durerea celor care şi-au pierdut rude în războaiele de apărare ale Israelului [...]. Avem datoria să le păstrăm moştenirea spirituală: hotărârea, puterea de sacrificiu de sine pentru suveranitatea Statului Israel".

Fiecare moment a comemorării s-a remarcat prin emoţie şi durere reţinută, fie că s-au recitat poezii, fie că solişti vocali şi formaţii instrumentale au făcut să vibreze în suflete durerea pentru cei care nu mai sunt decât în amintirea noastră, însoţindu-ne paşii, determinându-ne comportamentul. Au fost rostite rugăciuni (*Iosif Ben Harush*, Rabinul *Naphtali Deutsch*, Rabinul *Şlomo Sorin Rosen*), intonate litanii sacre (Prim cantorul *Iosif Adler*). Două cântece de mare puritate şi forţă sugestivă, „Ieruşalaim şel zahav" – „Ierusalimul de aur" şi „Şir Haşalom" – „Cântecul păcii", interpretate de *Sapir Blau*, au adus lacrimi în ochii oamenilor.

Ceremonia s-a încheiat cu intonarea imnului de stat al României (*Georgeta Popescu*), a imnului de stat al Israelului (*Crina Zan*) şi cu depuneri de coroane de flori la Monumentul Victimelor Holocaustului, din curtea Templului Coral, din partea: ● Ambasadei Israelului (E.S. *David Oren*, col. *Daniel Davidi*) ● F.C.E.R. (dr. *Aurel Vainer*, ing. *Albert Kupferberg*) ● C.E.B. (av. *Ida Schottek*, *Camil Moscovici*).

E. SUHOR

1948-2008

ISRAEL 60

REALITATEA EVREIASCĂ • NR. 296-297 (1096-1097) • 6 MAI - 5 IUNIE 2008 (IV PAGINI)

Deputat dr. AUREL VAINER, preşedintele F.C.E.R.

Şase decenii de existenţă a Statului Israel

Cu 60 de ani în urmă, David Ben Gurion, conducătorul mult respectat de evrei, a dat glas Declaraţiei de Independenţă a Statului Israel, proclamând fondarea, în Ţara Sfântă, a ceea ce se numeşte, în ivrit, *Medinat Israel*, înfăptuindu-se un vis multimilenar. La baza acestei Proclamaţii a stat dreptul natural şi istoric al poporului evreu, ca şi Rezoluţia Adunării Generale a Organizaţiei Naţiunilor Unite, adoptată la 29 noiembrie 1947.

De-a lungul zbuciumatei istorii a poporului evreu, teritoriul cunoscut până în mai 1948 sub numele de Palestina a stârnit şi a hrănit imaginaţia sutelor de generaţii succesive. Misterul Pământului Sfânt, comorile lui mai presus de orice evidenţă contabilă, legendele şi miracolele care, asemenea unei aure, însoţesc conturul fizico-material potenţându-l şi transfigurându-l, totul atrage magnetic paşii călătorului, totul îndeamnă la o cunoaştere sensibilă a valurilor de timp, totul invită la o magică cufundare în cele peste trei milenii câte s-au scurs de la cucerirea Canaanului de către poporul Cărţii.

De atunci au trecut şase decenii pe cât de pline în realizări, pe atât de încrâncenate în promovarea neclintită a democraţiei.

La a 60 de ani de la crearea sa, Israelul se prezintă în faţa lumii ca un stat puternic, cu o democraţie solidă, fiind ţara din Orientul Mijlociu în care principiile democraţiei şi statului de drept sunt consecvent puse în aplicare şi respectate, având un sistem parlamentar unicameral - Knesset - cu 120 de deputaţi.

De la proclamarea statului, Israelul a depus eforturi pentru recunoaşterea sa de către cât mai multe ţări. La ora actuală, cu mici excepţii - unele ţări arabe şi africane -, statul evreu are relaţii normale cu toate statele lumii.

Ţară de mici dimensiuni, cu o suprafaţă de numai 22.072 km², cu o populaţie, în anul 2007, de 7,22 milioane de persoane - din care 5,7 milioane evrei -, Israelul a devenit locul unde trăiesc cei mai mulţi evrei din lume, depăşind, în acest sens, Statele Unite ale Americii.

Populaţia arabă se bucură de drepturi egale cu cea evreiască, limbile oficiale ale statului fiind ebraica şi araba.

Continuare în pag. II

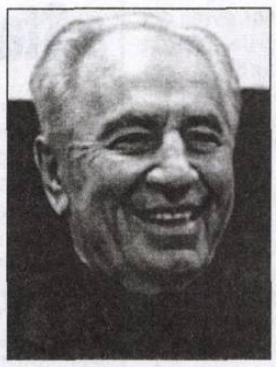

SHIMON PERES, preşedintele Israelului

Viziunea sionistă s-a transformat în realitate

Aşteptând să celebrăm cea de a 60-a aniversare a Israelului, nu putem decât să privim cu multă mândrie realizările noastre. De la început, ridicându-se practic din cenuşa ororilor incredibile ale Holocaustului, Israelul a trebuit să lupte pentru supravieţuire în şapte războaie şi atacuri neîncetate la însăşi existenţa sa. Dar noi am fost hotărâţi să transformăm viziunea unei patrii pentru poporul evreu în realitate. Am creat o democraţie model, un sistem legal independent şi ne-am situat în fruntea unor domenii ca ştiinţa şi tehnologia, high-tech, agricultura şi medicina, dacă vrem să menţionăm doar câteva în care Israelul excelează.

Continuare în pag. II

TRAIAN BĂSESCU, preşedintele României

În acest an, Israelul celebrează cea de a 60-a aniversare de la crearea statului, o vârstă a maturităţii şi posibilităţii de a reflecta asupra realizărilor trecutului şi de a fixa noi obiective pentru viitor. De asemenea, în acest an România şi Israel celebrează 60 de ani de relaţii diplomatice neîntrerupte, stabilite în iunie 1948, imediat după Declaraţia de Independenţă, în sine o realizare valoroasă.

Azi, relaţiile noastre sunt mai puternice ca oricând; investiţiile israeliene în economia României sunt cele mai înalte din toate timpurile, iar dialogul politic s-a intensificat. România susţine procesul de pace din Orientul Mijlociu şi o soluţie bazată pe recomandările Foii de parcurs, cu două state ce coexistă în pace şi securitate. În acelaşi timp, ca membră a U.E., România sprijină eforturile Israelului de a ridica la un nivel superior relaţiile cu U.E. şi se consideră o prietenă a Israelului.

Legăturile speciale dintre ţările noastre sunt şi consecinţa prezenţei şi activităţii în Israel a aproximativ 400.000 de persoane de origine română, care reprezintă o punte importantă în domeniile culturii, limbii, economiei şi al relaţiilor interumane.

În numele poporului român şi al meu personal, vreau să transmit poporului israelian şi conducătorilor săi, cu prilejul Zilei Naţionale, cele mai bune urări de pace şi prosperitate.

România şi Israelul – 60 de ani de relaţii diplomatice neîntrerupte

DALIA ITZIK, preşedintele Knesset-ului

După toate standardele istoriei, Israelul este un miracol

Celebrările au început în ajunul zilei de 8 mai, când preşedinta Knesset-ului, Dalia Itzik, a declarat oficial, pe muntele Herzl, începutul ceremoniilor, în timp ce militarii au înălţat drapelul Israelului. În discursul rostit, preşedinta Knesset-ului a arătat că „Statul Israel este o neobişnuită poveste de succes, un miracol după toate standardele istoriei". Ea a adus un omagiu armatei şi şi-a exprimat simpatia faţă de familiile îndoliate ale militarilor căzuţi, spunând: „Prieteni, nu sunteţi şi nu veţi fi niciodată singuri... În aceste clipe, numai câteva persoane au rămas să îmbrăţişeze pietrele de mormânt în cimitirele militare. Milioane de cetăţeni simt faţă

Continuare în pag. III

„Israel 60" – o confirmare a marelui vis sionist

Cu această „Ediţie specială" - cea de a IV-a - încheiem o „aventură" pe care am avut curajul să ne-o propunem: de a prezenta cititorilor noştri, prin forţele noastre redacţionale modeste, trecutul şi prezentul Statului Israel, ajuns la 60 de ani, la vârsta maturităţii. Terminăm periplul încercând să redăm felul în care evreimea de pretutindeni - din Israel, dar şi din multe alte ţări, inclusiv România - a sărbătorit această zi. Deşi n-am fost prezenţi, sufleteşte ne-am simţit apropiaţi de cetăţenii Israelului, unde aniversarea a fost marcată de o adevărată descătuşare de bucurie, prezentă pretutindeni - pe străzi, în parcuri, pe malul mării sau în kibuţuri - şi cu sobrietate acolo unde s-a adus un omagiu memoriei celor căzuţi pentru apărarea statului evreu.

Ziua Israelului a fost marcată şi în România. În afară de evenimentul solemn organizat de Ambasada Israelului de la Bucureşti la Teatrul Naţional, un frumos mesaj a fost transmis de Preşedintele ţării, Camera Deputaţilor a adoptat o Declaraţie solemnă legată de această zi, iar mai mulţi parlamentari au adus un omagiu Statului Israel. Toate aceste momente îşi găsesc reflectarea în conţinutul acestei ediţii finale a revistei noastre. (R.E.)

IOM HAAŢMAUT la Bucureşti

La 12 mai a.c., în foaierul Teatrului Naţional, Ambasada Israelului a organizat o recepţie cu prilejul aniversării a 60 de ani de la declararea independenţei statului. Au participat reprezentanţi ai Preşedinţiei şi Guvernului României, parlamentari, membri ai Corpului diplomatic, lideri ai partidelor politice, oameni de cultură şi artă, conducerea şi membri ai F.C.E.R., cetăţeni israelieni care trăiesc în România

În discursul rostit cu acest prilej, E.S. *David Oren*, ambasadorul Statului Israel, a vorbit despre provocarea căreia a trebuit să-i facă faţă tânărul stat evreu „care, practic s-a ridicat din cenuşa ororilor incredibile ale Holocaustului". Dacă la crearea statului evreu populaţia nu depăşea 600.000 de persoane, acum a ajuns la 7,3 milioane. Astăzi, a arătat domnia-sa, „Israelul a devenit lider mondial într-o serie de domenii ca ştiinţa şi tehnologia, high-tech, agricultura şi medicina, dacă vrem să menţionăm doar câteva dintre ele".

„Israelul, a mai spus David Oren, şi-a dezvoltat relaţiile cu aproape toate ţările comunităţii internaţionale, iar cele cu România au fost exemplare. Este vorba de o istorie de 60 de ani de relaţii neîntrerupte şi aprofundate, lucru recunoscut şi de partea română, aşa cum a reieşit din declaraţia specială a Camerei Deputaţilor, dată cu acest prilej. Mulţumim României pentru acest lucru, care ne produce sentimentele cele mai profunde de bucurie şi prietenie".

Preşedintele Camerei Deputaţilor, *Bogdan Olteanu*, a evocat starea de spirit în care s-a aflat când, la 23 de ani, a vizitat

Continuare în pag. IV

MAI UNIŢI CA ORICÂND

Marcând, în acest an, cea de a 60-a aniversare a ţării, israelienii sunt fericiţi, dar sobri. Este un miracol însuşi faptul că am reuşit să ajungem la 60. De fapt, dacă cineva îşi aminteşte de realităţile cu care ne-am confruntat noi şi ţara în 1948 şi ceea ce a ajuns ţara acum, putem spune că a fost vorba de un miracol. Agenţia Evreiască este mândră că a sprijinit Aliaua a peste trei milioane de imigranţi în Israel în această perioadă.

Dar, în multe privinţe, Israelul - la cumpăna celor 60 de ani - se află abia în pragul călătoriei sale. În ultimii ani, pare că duşmanii noştri devin, pe zi ce trece, mai decişi să ne distrugă. Ne aflăm, de asemenea, în pragul unei dinamici social-economice din societatea noastră. Azi, Israelul este o parte a „satului economic global" şi, în procesul transformărilor inevitabile, mulţi au fost lăsaţi în urmă...

Într-adevăr, peisajul Israelului este altul. Computerul a înlocuit ferma; programele de soft au înlocuit portocalele de Iaffa. Dar provocarea a rămas. Avem nevoie de computere, aşa cum în anii '50 aveam nevoie de echipamente pentru agricultură...

O dată cu schimbarea peisajului şi schimbarea provocărilor, ne aflăm în faţa atât a marilor riscuri, cât şi a marilor posibilităţi. Unul dintre principiile fundamentale care ne-au susţinut în cei 60 de ani şi care, după părerea mea, trebuie să ne susţină şi în următorii 60 de ani este legătura care uneşte poporul evreu. Când noi, cei din Israel, suntem loviţi, toţi evreii din lume sunt loviţi. Când rachetele au căzut în nord, în timpul războiului, evreii din întreaga lume ne-au sărit în ajutor. Adăposturile au fost modernizate, instalându-se aer condiţionat şi aparate TV, iar tinerii au fost duşi în tabere în afara zonelor periculoase. Când rachetele cad în regiunea Sderot – aşa cum se întâmplă în fiecare zi -, evreii din America de Nord oferă ajutor fiecărei familii, ale căror locuinţe au fost lovite şi i-au dus pe tinerii din Sderot în tabere în afara zonei de atac, pentru o vacanţă de Pesah.

> „Când noi, cei din Israel, suntem loviţi, toţi evreii din lume sunt loviţi"

În anii viitori, Israelul va continua să fie lovit. Dar avem garanţia legăturii de neclintit a evreilor de pretutindeni, solidari cu noi şi gata să ne ajute cât îi ţin forţele...

În aceste vremuri de provocări şi posibilităţi, trebuie să acţionăm pentru a întări şi consolida în continuare cele mai preţioase bunuri strategice de care dispunem – legătura noastră ca popor evreu. Dacă vom realiza măcar cât am făcut în ultimii 60 de ani, imaginaţi-vă ce vom putea face în următorii 60 de ani, cu un efort dublu.

ZEEV BIELSKI,
preşedintele Agenţiei Evreieşti

„Confruntarea cu viitorul"

Conferinţă internaţională organizată de preşedintele Shimon Peres

13 şefi de stat şi 3.500 de oaspeţi au participat la conferinţa „Confruntarea cu viitorul", organizată de preşedintele Shimon Peres la Ierusalim, cu ocazia celei de a 60-a aniversări a Israelului. Au fost invitate personalităţi din cele mai diferite domenii, printre care preşedintele S.U.A., *George W. Bush*, fostul premier britanic *Tony Blair*, dar şi cunoscutul magnat de presă, *Rupert Murdoch*, sau proprietarul Google, informaticianul de origine rusă, *Serghei Brin*, care trăieşte în S.U.A. (şi care a declarat la conferinţă că antisemitismul a obligat familia lui să plece din Rusia înainte de 1989).

Reuniunea internaţională a avut ca moto „celebrarea intelectului evreiesc". Dezbaterile s-au desfăşurat în mai multe comisii, iar subiectele au fost dintre cele mai variate, de la etica medicală, probleme de informatică până la subiectul: „De ce nu s-a ajuns încă la noul Orient Mijlociu?". (E.G.)

60 de ani – „Medinat Israel"

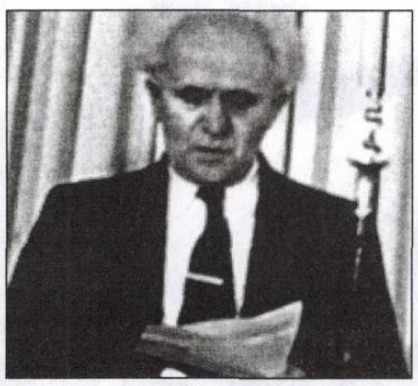

Se împlinesc anul acesta, la 14 mai, şase decenii de când David Ben Gurion, „puiul de leu", rostea solemn în faţa tuturor factorilor responsabili şi în auzul a milioane de evrei, ce ascultau radioul, Declaraţia de fondare a noului stat *Medinat Israel* în Ţara Sfântă. Declaraţia şi fapta s-au bazat pe rezoluţia Adunării Generale a O.N.U., de la 29 noiembrie 1947, care admitea crearea unui stat evreu independent în Palestina, aflată atunci sub protectorat britanic.

Îndărătul acestei creaţii politico-statale se aflau, însă, 3000 de ani de istorie, una dintre cele mai zbuciumate şi frumoase, şi un popor care a dat lumii Cartea fundamentală, fără de care existenţa civilizaţiei euro-atlantice n-ar fi de conceput.

Poate că nici un alt popor n-a ilustrat mai bine în decursul timpului că existenţa sa se afirmă şi nu se discută, că dreptul fundamental la statalitate are la bază dreptul istoric, naţional şi cultural şi că o comunitate, fie ea cât de mică sau mare, dacă nu ajunge în evoluţia firească, să creeze şi să consolideze fiinţa statală, este pulverizată în istorie. Dacă în evoluţia lor istorică, comunităţile umane parcurg etape într-o ascensiune organizatorică, ajungându-se la ultima formă identitară, naţiunea, pentru poporul evreu timpii de evoluţie spre ultima formă sunt cu totul alţii.

Definiţi de iudaism, „o identitate vie" după Gershom Sholem, având conştiinţa poporului ales, motivaţi de factura psihică proprie numai lor, evreii ajung înaintea altor popoare la o conştiinţă naţională şi privesc încrezători timp de peste 2000 de ani la patria pierdută ca la Pământul Făgăduinţei, indiferent unde s-au aflat. Această încredere de nezdruncinat în misiunea pe care Dumnezeu o are cu el, determină poporul evreu să lupte şi să depăşească obstacole inimaginabile pentru alţii şi să ajungă la „Soluţia problemei evreieşti, singura soluţie", cum avea să-i scrie Th. Herzl la 1885 cancelarului Otto von Bismarck, şi anume crearea unui stat în Palestina. Naziştii au avut însă o altă soluţie - „soluţia finală". Şi a fost Holocaust. După 1945 devenise clar faptul că problema statalităţii evreieşti trebuie rezolvată.

Dar, spunea Ben Gurion în 1947: „Să nu ne punem prea mari speranţe în alţii. Avem de făcut faţă încă unor grele încercări înainte de a fi împlinit idealul nostru".

Şi, câtă dreptate a avut! Imediat, la 24 de ore după proclamarea statului, armatele regulate ale Egiptului, Iordaniei, Siriei, Libanului şi Irakului au invadat ţara. Au urmat încă cinci războaie pe care armata Israelului le-a câştigat şi statul există astăzi. Remarcabil este faptul că, deşi a trebuit să facă faţă unei agresiuni aproape continui şi astăzi, încă „nu e pace sub măslini", Israelul nu s-a închis în sine, nu a devenit un stat militarist, deşi toţi tinerii, fără deosebire de sex, fac armata, nu este un stat care să ameninţe vecinii sau să fie un pericol pentru pacea lumii. Nu. Israelul este o ţară deschisă, o democraţie autentică, singura insulă democratică din Orientul Apropiat, o ţară care oferă tuturor celor ce o vizitează ospitalitate, prietenie, solidaritate, şi încredere. Israelul este o ţară prosperă, veselă, deosebit de ingenioasă şi harnică, o naţiune pe care te poţi baza tocmai pentru că a suferit mai mult decât alţii. Pentru că întotdeauna a fost *Ereţ Israel* există azi *Medinat Israel*.

Când ne vom concilia cu propria noastră istorie, vom merge la „Zidul Plângerii", rugându-ne pentru sufletele celor ale căror chipuri sunt în Purgatoriul de la „Yad Vashem", mulţi dintre ei şi din pământul nostru românesc. Şi dacă azi, Israelul ne dă nouă, creştinilor români, sentimentul de acasă, e pentru că în România s-au succedat generaţii după generaţii de oameni de ştiinţă, litere, arte, ingineri, medici, învăţători şi rabini care au îmbogăţit patrimoniul naţional românesc şi ai căror urmaşi, prin actul lor de Alia, contribuie la dezvoltarea şi consolidarea independenţei Israelului. După cum aprecia preşedintele Shimon Peres: „Evreii români s-au integrat foarte bine în societatea israeliană şi contribuţia lor la dezvoltarea Israelului, ponderea lor în viaţa culturală, ştiinţifică, economică israeliană este de cea mai mare importanţă". Lumea se află, după 11 septembrie 2001, în faţa unei mari provocări: să facă faţă terorismului şi extremismului.

Sunt puse sub semnul întrebării nu numai valorile „Israelului – cum declara doamna ministru de externe Tzipi Livni -, ci ale lumii întregi, nu numai pacea în Orientul Mijlociu, ci în întreaga lume. Dacă reuşim să stabilim şi să întărim această înţelegere în cadrul comunităţii internaţionale, vom vedea că va exista dorinţa de a se lua o poziţie - nu în beneficiul Israelului, ci în beneficiul comunităţii internaţionale, al lumii libere...".

Deputat CONSTANTIN AMARIE,
membru în Grupul Parlamentar
de Prietenie România-Israel

Deputat dr. AUREL VAINER,
preşedintele F.C.E.R.

Şase decenii de existenţă a Statului Israel

Urmare din pag. I

Statul practică o deplină libertate religioasă. Musulmanii, cu 16,2%, constituie cea mai mare minoritate religioasă din ţară. Există multe alte grupări religioase, dar cu procent mai redus în totalul populaţiei. La Haifa se află centrul administrativ al Cultului Bahai, iar la Acco este înmormântat liderul acestui cult. Ierusalimul este oraşul sfânt al celor trei religii - iudaică, musulmană şi creştină -, cu locurile lor sfinte: Zidul Plângerii, pentru evrei, Biserica Sfântului Mormânt, pentru creştini, Moscheea Al Aqsa, pentru musulmani, fiind toate protejate de Israel.

Ţară deşertică, lipsită de vegetaţie, infrastructură, în decurs de un secol s-a transformat într-una cu vegetaţie abundentă, cu grădini, păduri şi livezi.

Astăzi, Israelul este considerat drept una dintre ţările cele mai avansate din Orientul Mijlociu în ceea ce priveşte dezvoltarea economică şi industrială, cu un ritm ridicat de creştere. Pentru toţi locuitorii din Orient, regiunea ar putea fi una dintre cele mai puternice zone economice, care să asigure tuturor posibilitatea unui trai decent, cu o singură condiţie, aceea a securităţii şi a păcii.

Şi astăzi, după milenii de existenţă şi 60 de ani de independenţă, Israelul este un mare laborator social unde se împletesc armonios forme foarte diverse de organizare a societăţii, de la triburi la partide politice şi organizaţii nonguvernamentale, de la şcoli laice la cele religioase, de la stilul de viaţă tradiţional, conservator, la cel european sau american.

Dotată cu tehnică, tehnologie de ultimă oră, cu oameni pregătiţi pentru orice condiţii de luptă, armata este capabilă să apere graniţele, să asigure siguranţa şi securitatea statului.

Israelul dispune de o industrie militară dezvoltată, cu arme *high-tech* proiectate şi fabricate în ţară, dar se bazează şi pe importuri. Din păcate, chiar de la crearea sa, Israelul a trebuit să cheltuiască o mare parte din buget pentru apărare, la ora actuală aceste cheltuieli fiind de 7,4% din P.I.B., având una dintre cele mai moderne armate din lume, cu serviciul militar obligatoriu pentru tineri şi tinere.

Cu ajutorul unei intense activităţi de cercetare ştiinţifică în variate domenii, performanţele economice interne şi pe plan internaţional ale Israelului sunt evidente. În acest sens, câteva exemple: ● cameră video miniaturală - care o dată înghiţită, călătoreşte prin întreg tractul digestiv, transmiţând informaţii despre tot ce găseşte acolo ● mouse pentru computer, cu trei clape, destinat persoanelor cu probleme de vedere, care pot astfel să citească texte şi grafice pe ecranul monitorului ● primii roboţi pentru transformarea diamantelor în briliante ● crearea, prin bioinginerie, a unei rase de vaci de lapte care dau o producţie de 10.000 de litri de lapte pe an ● un nou tip de turbină eoliană cu motor flexibil inflamabil.

*

Aşa cum este ştiut, existenţa Statului Israel, stârneşte interesul evreilor nu doar din Ţara Sfântă, ci şi al celor aflaţi în răspândire pe diferitele meleaguri ale planetei.

Evreii din România, astăzi în număr de circa 10.000, faţă de 800.000 câţi erau înaintea celui de-al doilea război mondial, în graniţele de atunci ale României, sărbătoresc cele şase decenii de viaţă a noului Stat Israel, încrezători în evoluţiile sale pe un trend ascendent, sub raport politic, economic, cultural şi social, pe drumul dobândirii păcii, atât de necesară.

Este important să cunoaştem şi să recunoaştem valoarea relaţiilor existente între România şi Israel în decursul timpului, chiar şi înaintea proclamării Statului Israel, de la 14 mai 1948. Se pot aminti prezenţele evreilor din România în mişcarea sionistă mondială, precum şi rolul deloc neglijabil al acestora, la începuturile construirii Statului Evreu în Ţara Sfântă.

Tot astfel, ca cetăţeni fideli ai României, noi, evreii care trăim de peste şase secole în ţinuturile străvechi ale acestei ţări, nu putem să nu ne mândrim cu faptul că România a fost unul dintre primele state ale lumii care a recunoscut Statul Israel, având relaţii diplomatice neîntrerupte. Şi astăzi există un climat bun de înţelegere, colaborare şi de sprijin reciproc pe plan economic, cultural, ştiinţific, politic şi militar.

Dorim din inimă ca evoluţia remarcabilă de până acum a raporturilor dintre România şi Statul Israel să continue şi să se amplifice, pentru ca împreună să ne bucurăm de succesele noastre comune.

„La mulţi ani", România, „La mulţi ani", Israel!

SHIMON PERES,
preşedintele Israelului

Viziunea sionistă s-a transformat în realitate

Urmare din pag. I

Dar nu putem să ne permitem să ne culcăm pe lauri. Trebuie să educăm generaţia noastră mai tânără pentru a deveni conducătorii celor trei „mâine": Israelul de mâine, evreii de mâine şi lumea globală de mâine. Trebuie să depăşim diferenţele sociale, în creştere în ţara noastră. Trebuie să cultivăm legături mai strânse cu Diaspora evreiască şi să-i atragem pe tinerii din aceste comunităţi să aibă legătură cu Israelul. Trebuie să realizăm descoperiri revoluţionare în domenii ca nano-tehnologia, desalinizarea pentru a compensa lipsa apei, să găsim surse alternative de energie, să cultivăm deşertul şi să facem progrese în domenii medicale şi mai sofisticate. În aceşti ani, am încheiat pacea cu Egiptul şi Iordania şi sperăm că negocierile de pace cu palestinienii vor fi rodnice.

Trebuie să fim fideli valorilor dictate de Profeţii noştri, o moştenire care a unificat poporul evreu de-lungul timpului şi acestea trebuie să ne servească în continuare ca far călăuzitor pentru generaţiile viitoare.

La celebrarea celei de a 60-a aniversări a independenţei, doresc cetăţenilor din ţara noastră, poporului evreu şi prietenilor noştri din întreaga lume un an aniversar paşnic şi prosper.

HATIKVA
a răsunat pe toate meridianele

Comunităţile evreieşti din toate colţurile lumii s-au alăturat israelienilor într-un cor uriaş care a intonat, în acelaşi timp, *Hatikva*, imnul naţional. Ei speră să intre în *Cartea Recordurilor Guiness* pentru *cei mai mulţi oameni care au cântat imnul de stat*. Iniţiativa a aparţinut Galiei Albin, o femeie de afaceri, care, pentru acest scop a fondat organizaţia „Hatikva vie". „Hatikva este cântecul poporului evreu. Scopul a fost să-i unim pe toţi evreii", a declarat ea pentru „Jerusalem Post".

Un alt record pentru *Guiness Book* a fost stabilit cu acest prilej: cel al „celui mai mare drapel naţional". Mărimea drapelului israelian a depăşit dimensiunile a două terenuri de fotbal. El a fost confecţionat în Filipine timp de trei săptămâni de şase croitorese, sub îndrumarea a doi designeri şi 40 de voluntari, ca un gest faţă de relaţiile de prietenie dintre Filipine şi Israel şi a fost însoţit de un drapel, ceva mai mic, filipinez. Drapelul israelian a fost mai întâi desfăşurat lângă Massada şi plasat, în ajunul aniversării, pe un câmp, lângă kibuţul Shaalavim, ca să fie vizibil de pe autostrada Ierusalim-Tel Aviv. Drapelul are 18.847 metri pătraţi şi cântăreşte 5,2 tone metrice.

Nu numai israelienii au sărbătorit în aer liber, pe străzi, în parcuri sau pe malul mării Ziua Independenţei. Li s-au alăturat evrei veniţi de pretutindeni – din ţări europene, din America, chiar şi din Australia şi Noua Zeelandă. Ei au considerat că numai aici pot sărbători cu adevărat crearea statului evreu.

Armata israeliană - organizatoarea unui mare număr de evenimente

Pe 8 mai, Forţele Armate israeliene au prezentat numeroase spectacole, multe dintre ele chiar în incinta bazelor navale şi aeriene. Evenimentul central l-a reprezentat mitingul aviatic desfăşurat pe plaja Ierusalim din Tel Aviv, care a cuprins demonstraţii aviatice ale unor avioane şi elicoptere militare şi o expoziţie navală. În toate marile oraşe ale ţării avioanele militare au străbătut cerul. La baza militară din Haifa a fost deschisă o expoziţie cu diferite tipuri de aparate de zbor din trecut şi prezent, iar la baza navală a oraşului - o expoziţie de nave şi echipamente, cu submarine, elicoptere navale şi vase de patrulare Dvora. Expoziţii de echipamente militare au fost organizate şi de Şcoala Militară de Informaţii, unde publicul a putut vedea echipamente speciale de sateliţi şi alte tehnologii de spionaj, s-a putut vizita o replică a tunelurilor folosite pentru contrabanda cu arme în Gaza, precum şi o replică a unei baze a Hezbollah. Israelienii au vizitat şi rezervaţiile naturale şi muzeele deschise fără plată în cinstea Zilei Independenţei.

Un mesaj venit din cer

Astronautul NASA Garrett Reisman, primul membru evreu al echipei ce se află la Staţia Spaţială Internaţională, a transmis israelienilor un salut din spaţiu. „De fiecare dată când Staţia zboară deasupra Statului Israel, încerc să găsesc o fereastră şi întotdeauna sunt emoţionat când văd contururile cunoscute ale Israelului apărând de dincolo de orizont", a spus astronautul.

Celebrităţi de la Hollywood salută Israelul

Începând din după amiaza zilei de 8 mai, pe întreg parcursul lunii, pe un panou uriaş din centrul New Yorkului, în Times Square, se desfăşoară acţiunea „Celebrităţi salută Israelul". În cadrul ei, numeroşi cunoscuţi actori de la Hollywood îşi transmit mesajele de salut în cinstea celei de a 60-a aniversări a statului evreu. Printre ei figurează Tom Cruise, Ben Stiller, Robin Williams, Billy Crystal, Brooke Shields, Kirk şi Michael Douglas şi alţii. Zilnic, din oră în oră, pe panoul uriaş sunt afişate clipuri de câte 30 de secunde. Iniţiativa a aparţinut Consulatului general al Israelului din New York, cu sprijinul lui Nancy Spielberg, sora regizorului Stephen Spielberg, şi a fost salutată cu multă căldură de actorii de la Hollywood.

EVA GALAMBOS

DALIA ITZIK,
preşedintele Knesset-ului

După toate standardele istoriei, Israelul este un miracol

Urmare din pag. I de cei ce şi-au dat viaţa o gratitudine nesfârşită. Nu ne vom putea niciodată plăti datoriile faţă de ei". Referindu-se la cei 60 de ani de existenţă a statului, Dalia Itzik a constatat: „...Nu avem minuni. Am construit această splendidă ţară cu propriile mâini. Există popoare mai bogate ca Statul Israel, popoare mai liniştite decât Statul Israel şi popoare mai mari decât al nostru dar nu există în lume o altă ţară asemănătoare Statului Israel". Vorbitoarea a atras atenţia şi asupra unor fenomene negative din societatea israeliană. „Suntem conştienţi de gravele fenomene de violenţă în societatea noastră. Nu războaiele cu duşmanii noştri ne vor submina ci prin ceea ce facem noi, am putea ajunge într-un loc în care n-am dori să fim". Ea s-a adresat şi liderilor arabi, atrăgându-le atenţia: „Căutăm pacea şi dorim pacea şi pentru copiii voştri, dar vă prevenim – copiii noştri cunosc foarte bine arta războiului, dacă va fi cazul".

A urmat aprinderea celor 12 torţe de către 12 adulţi însoţiţi de 12 copii care reprezintă viitoarea generaţie a Israelului. De la Eilat în sud până la Naharia în nord, artificiile au luminat cerul ţării, în multe localităţi organizându-se spectacole de sunet şi lumină. Miile de oameni aflaţi pe străzi au participat şi la alte spectacole în aer liber pe scenele ridicate în toate localităţile din ţară. (E.G.)

MESAJE DE PREŢUIRE ŞI SOLIDARITATE DIN ÎNTREAGA LUME

GEORGE W. BUSH, preşedintele S.U.A.

„Alianţa dintre guvernul S.U.A şi cel al Israelului este de neclintit, dar sursa prieteniei noastre este mai profundă decât orice fel de tratat. Ea se bazează pe spiritul comun al celor două popoare, legătura Cărţii, legăturile sufleteşti... Când americanii se uită la Israel, văd un spirit de pionier care a reuşit să realizeze miracolul în agricultură şi acum conduce o revoluţie în *high-tech*, văd universităţi la nivel mondial şi un lider global în afaceri, inovaţie şi artă... Am fost la Zidul Plângerii, m-am rugat la «Yad Vashem»... şi am vizitat Masada, unde militarii israelieni depun următorul jurământ: «Masada nu va mai fi cucerită niciodată». Cetăţeni ai Israelului: Masada nu va mai fi cucerită niciodată şi America va fi alături de voi... America este alături de voi în lupta împotriva reţelelor teroriste... în opoziţia faţă de ambiţiile nucleare ale Iranului... În cei 60 de ani, aţi clădit o democraţie puternică ce va dura veşnic şi veţi putea conta întotdeauna că Statele Unite ale Americii vor fi alături de voi". *(Din discursul rostit în faţa Knesset-ului - 15 mai a.c.).*

NICOLAS SARKOZY, preşedintele Franţei

„Franţa a fost întotdeauna angajată faţă de securitatea Israelului, faţă de eforturile sale pentru o pace justă şi globală şi faţă de dreptul său de a exista ca parte integrantă a Orientului Mijlociu. Ca şi în trecut, Franţa va continua să sprijine Israelul şi să colaboreze cu acesta pentru a pune capăt suferinţelor, atât ale israelienilor, cât şi ale palestinienilor, care durează de prea mult timp... Vizita preşedintelui Peres în Franţa a reprezentat o importantă piatră de hotar în relaţiile dintre cele două ţări... Sunt convins că vizita pe care o voi efectua în Israel, în iunie, va oferi posibilitatea de a întări aceste relaţii".

DIMITRI MEDVEDEV, noul preşedinte al Rusiei

Într-un mesaj adresat preşedintelui Shimon Peres şi premierului Ehud Olmert, preşedintele Medvedev a menţionat că Rusia a fost una dintre primele ţări care a recunoscut, acum 60 de ani, independenţa Israelului. „De-a lungul anilor, Israelul nu numai că a obţinut rezultate politice serioase, dar a înregistrat performanţe avansate economice, ştiinţifice şi culturale", se arată în mesaj. Rusia, se afirmă în continuare, intenţionează să-şi continue rolul activ în procesul de pace, căutând ca în condiţiile prevăzute de legislaţia internaţională, să susţină o securitate şi prosperitate sigure pentru Israel care va trăi în pace cu toate popoarele şi ţările din regiune", se arată în mesaj.

Regina ELISABETA a II-a a Marii Britanii

„Îmi face o plăcere deosebită să transmit Excelenţei Voastre felicitările mele cu prilejul celebrării Zilei Naţionale la cea de a 60-a aniversare a independenţei ţării dvs. Transmit cele mai bune urări de fericire şi prosperitate guvernului şi poporului Israelului pentru următorii ani".

Regele ABDALLAH al Iordaniei

Suveranul iordanian şi-a exprimat speranţa că cei 60 de ani ai Israelului vor fi încununaţi cu angajamentul comun al Israelului şi al Iordaniei de a realiza o pace justă şi durabilă între Israel şi toate statele arabe.

*

Mesaje de felicitare au fost transmise şi din partea preşedinţilor Italiei, Austriei, Elveţiei, Azerbaidjanului, Ungariei şi ai altor state de pe toate continentele.

Cu 60 de ani în urmă, la 14 mai 1948, s-a dat citire Proclamaţiei de Independenţă a Statului Israel, spre bucuria poporului evreu multimilenar, aflat timp de 2000 de ani în răspândire în lume.

Aniversarea zilei de naştere a Statului Israel este întotdeauna un prilej de sărbătoare, de bilanţ, dar şi de prospectare de noi orizonturi. Proclamarea independenţei Statului Israel a avut loc după trei ani de la terminarea celui de-al doilea război mondial, răspunzând unor visuri milenare, nevoii de vindecare a suferinţelor de nedescris ale evreilor din Europa îndurate în timpul prigoanei fasciste, dar şi ca rezultat al luptei intense a evreilor de pretutindeni pentru renaşterea vechiului lor stat iudeu.

Camera Deputaţilor a Parlamentului României felicită Statul Israel cu prilejul celei de-a 60-a sa aniversare. Împreună cu cetăţenii Israelului, celebrăm acest important şi fericit eveniment aniversar, apreciind realizările poporului israelian înlăuntrul Statului lor modern, cu performante realizări în domeniul economic, social şi politic. Ne exprimăm satisfacţia pentru contribuţia deosebită adusă în acest sens de evreii din România care au emigrat în Israel.

De la înfiinţarea sa şi până în prezent, Statul Israel se dovedeşte un promotor al democraţiei autentice, în care separarea puterilor şi rolul major al Parlamentului funcţionează cu adevărat.

După cum se cunoaşte, în Camera Deputaţilor din Parlamentul României minorităţile naţionale sunt bine reprezentate, iar deputaţii care le reprezintă sunt apreciaţi pentru implicarea lor în procesul complex de elaborare şi adoptare a legilor ţării noastre.

Existenţa Statului Israel nu a fost una lineară, inclusiv în ceea ce priveşte relaţiile cu vecinii. Nu puţine au fost confruntările militare şi acţiunile teroriste soldate cu numeroase victime omeneşti.

România a recunoscut diplomatic Statul Israel, foarte curând după înfiinţarea sa. Implicit, sărbătorim astăzi şi 60 de ani de relaţii bilaterale neîntrerupte dintre România şi Israel. Este firesc să ne mândrim cu faptul că România a promovat o relaţie unică şi specială cu Statul Israel, bazată pe un trecut şi valori comune, recunoscute prin diversitatea şi varietatea lor. Pe plan parlamentar, în timp, s-au închegat tot mai mult relaţii de cunoaştere reciprocă şi de colaborare, promovate în mod special de Grupul parlamentar de prietenie România-Israel, care reuneşte un număr important de deputaţi şi senatori din Parlamentul României.

Camera Deputaţilor îşi exprimă convingerea că şi în viitor se vor iniţia şi realiza noi contacte şi schimburi de informaţii şi experienţe între cele două Parlamente, iar relaţiile de ansamblu dintre România şi Israel vor evolua pe linie ascendentă, spre binele reciproc, pentru dezvoltarea economică, socială şi politică a României şi a Statului Israel.

BOGDAN OLTEANU,
preşedintele Camerei Deputaţilor a Parlamentului României

„ISRAEL – 60" văzut de elevii de Talmud Tora din Capitală

Timp de şase săptămâni înaintea Zilei Naţionale a Israelului, elevii cursurilor de Talmud Tora din Capitală au lucrat la o expoziţie de fotografie sub genericul „Israel – 60". Au făcut-o cu entuziasmul vârstei şi cu talent. Ghizii expoziţiei deschise la Biblioteca Templului Coral, în 18 mai a.c., au fost *Smaranda Dinescu*, elevă în clasa a treia, la Şcoala nr. 56, *Beno* şi *Alina Brociner*, din clasa întâi şi, respectiv, a treia, la Şcoala „Lauder-Reut". Remarcabil - modul în care a fost gândită expoziţia, vădind cunoştinţele copiilor despre istoria Israelului modern, familiarizarea cu peisajele, personalităţile israeliene din varii domenii – politic, economic, cultural, ştiinţific -, cu ebraica modernă. Sugestive, pline de candoare şi farmec – explicaţiile care însoţesc instantaneele. Două exemple, numai. Momentul 1967, la Zidul de Apus: „Băiatul care se bucură că a fost eliberat Ierusalimul". Prezentarea lui Eliezer Ben Iehuda: „Pe când era copil şi mai apoi adolescent, a studiat Talmud Tora în ebraica veche. Pe când era la universitate, a urmat cursuri avansate de ebraică. A înfiinţat şcoli în Israel, unde imigranţii evrei să înveţe ebraica modernă". Ingeniozitatea cu care au fost vizualizate valurile de Alia, interesul pentru filatelie, pentru valorile tradiţionale iudaice, umorul (o siglă în care cuvintele *Coca Cola* sunt scrise cu caractere ebraice şi latine) au întregit impresia de joc şi gravitate, evidentă în orice domeniu artistic în care se ilustrează copiii. La eveniment au participat preşedintele F.C.E.R., dr. *Aurel Vainer*, consilierul cultural al Ambasadei Israelului în România, *Jonathan Rosenzweig*, coordonatorul naţional al cursurilor de Talmud Tora, *Edi Kupferberg*, *Anda Dumitru*, colaboratoare la aceleaşi cursuri, părinţi şi, firesc, autorii expoziţiei. Printre ei - una dintre laureatele concursului *Hidon HaTanach* (Concursul internaţional pe teme bibilice) pe ţară din acest an, *Serena Maschio*, recent întoarsă de la etapa internaţională a concursului, ce a avut loc în Israel, unde a fost împreună cu *Emanuel Pusztai*, celălalt câştigător al fazei naţionale a concurslui sus-amintit. Cele două săptămâni s-au soldat cu un entuziasm pe măsura contactului nemijlocit cu Israelul. (I.D.)

Cea de a V-a Convenție B'NAI B'RITH EUROPA

O nouă conducere și noi perspective

În perioada 11-14 mai a.c., la București s-a desfășurat cea de a V-a Convenție a B'nai B'rith Europa (B.B.E.) la care au participat reprezentanți ai Lojilor din 29 de țări, precum și președintele și vicepreședinții B'nai B'rith International. Deși forumul B.B. „Dr. Moses Rosen" din România și-a reluat activitatea abia de un deceniu și ceva, după o întrerupere de jumătate de secol, multiplele sale activități prin care și-a demonstrat vigoarea și eficiența, mai ales de la alegerea noului președinte, ing. José Iacobescu, au fost factorii care au determinat alegerea țării noastre ca loc de desfășurare a acestei Convenții. A fost un efort deosebit depus de membrii forumului nostru, în primul rând de Comitetul de organizare, dar, cu ajutorul B.B.E., precum și al „Grupului de sprijin" din România (de menționat eforturile dnei *Mariana Valeria Stoica*, fost ambasador al României în Israel și președinte al A.C.P.R.I., precum și ale dr. *Nasty Vlădoiu*, liderul Grupului), al sponsorilor, membri ai B.B. România, această sarcină, deloc ușoară, a fost dusă la bun sfârșit. Mărturie în această privință stau cele spuse de marea majoritate a celor 200 de oaspeți străini, prezenți la Convenție.

Deschiderea festivă a lucrărilor Convenției a avut loc la Ateneul Român. Ceremoniile s-au desfășurat în prezența E.S. *David Oren*, ambasadorul Statului Israel în România, președinților B.B.E. și B.B.I., *Reinold Simon* și *Moshe Smith*, președintelui F.C.E.R., deputat dr. *Aurel Vainer*, reprezentanților Guvernului român, *Virgil Nițulescu*, secretar general al M.C.C., și *Anton Niculescu*, din partea M.A.E., președintelui B.B. România, ing. *José Iacobescu*, membrilor Forumului „Dr. Moses Rosen" și a delegaților din cele 29 de țări europene. După cuvântul de deschidere rostit de președintele B.B.E., *Reinold Simon*, au urmat două momente emoționante: aprinderea Menorei și defilarea steagurilor celor 29 de state membre ale organizației, alături de cele ale Israelului și S.U.A. Convenția desfășurându-se în același timp cu marcarea celor 60 de ani de la crearea Statului Israel, E.S. *David Oren* a mulțumit organizației B'nai B'rith pentru munca depusă în promovarea ideilor și principiilor legate de viața iudaică, pentru ajutorul pe care-l oferă celor nevoiași și pentru eforturile ei în combaterea antisemitismului și sprijinirea Israelului. Excelența Sa a făcut o scurtă trecere în revistă a celor 60 de ani ai istoriei Israelului, a succeselor obținute de statul evreu pe multiple planuri, dar a atras atenția asupra dificultăților și amenințărilor cu care se confruntă Israelul din partea mișcărilor islamice radicale, sprijinite de țări cum sunt Siria sau Iranul. David Oren și-a exprimat speranța în succesul negocierilor de pace israeliano-palestiniene în curs de desfășurare. În continuare, au vorbit *Virgil Nițulescu*, din partea Ministerului Culturii și Cultelor, *Anton Niculescu* (M.A.E.) - care a transmis salutul premierului *Călin Popescu Tăriceanu* (necesitatea luptei împotriva discriminării și intoleranței) -, președintele F.C.E.R., dr. *Aurel Vainer*, *José Iacobescu*, președintele B'nai B'rith România, și *Moshe Smith*, președintele B.B.I. Ei au subliniat importanța acestui eveniment atât pentru evreimea europeană, cât și pentru cea din țara noastră. În continuare, cei prezenți au putut să se bucure de prestația excelentă a corului de copii „Bim Bam" (muzică și dans) și au asistat la premierea și concertul câștigătorilor Concursului Tinerelor Talente, organizat de B.B.E.: *Masa Babic* - Serbia (pian) și *Ella Benhamou* - Franța (violoncel). Înainte de festivitățile de deschidere, Ministerul român al Afacerilor Externe a oferit un cocteil.

*

Ateneul Român a găzduit deschiderea lucrărilor

Doi ani de activitate fructuoasă a B.B.E.

Alegerea noilor structuri de conducere au fost precedate de raportul de activitate al B.B.E., prezentat de președintele *Reinold Simon* pe perioada mandatului său de doi ani, și cel privind situația financiară - de *Graham Weinberg*, trezorier. Au urmat discuții. Președintele a subliniat obiectivele prioritare ale B.B.E. - sprijinirea Israelului, primirea de noi membri și ajutorarea celor nevoiași. El a menționat, printre altele, buna colaborare cu marile loji europene, eforturile făcute pentru întinerirea lojilor și dificultățile întâmpinate în adunarea de fonduri. R. Simon a scos în evidență și importanța activității noii structuri a B.B.E. – F.A.N. (Foreign Affairs Network) cu ajutorul căreia activitatea B.B.E. a devenit cunoscută în Europa și în lume. În raportul financiar s-a pus accentul pe necesitatea reducerii cheltuielilor, deoarece B.B.E. se confruntă cu probleme financiare serioase. Participanții la dezbateri au apreciat activitatea conducerii B.B.E., au subliniat importanța combaterii antisemitismului, s-au pronunțat pentru modificarea Constituției organizației, printre care prelungirea cu un an a mandatului executivului și au cerut ca din noua conducere să facă parte mai mulți tineri. În cuvântul său, *Moshe Smith*, președintele B.B.I., a mulțumit B.B. România pentru organizarea Convenției, a elogiat ospitalitatea românilor și a arătat că acest lucru s-a putut realiza în condițiile unei Românii libere și democratice care nu se aseamănă cu cea cunoscută de el înainte de 1990. El a subliniat importanța implicării generației tinere în activitatea B'nai B'rith, necesitatea unei bune colaborări între loji și cea a sprijinului acordat liderilor. Moshe Smith a propus întărirea colaborării dintre B.B.E. și B.B.I. cu ajutorul unui grup compus din câte zece membri ai executivului celor două organizații care să răspundă de relațiile reciproce și să elaboreze strategii comune.

La dejunul oferit pentru participanți, dr. *Alexandru Florian*, directorul executiv al Institutului „Elie Wiesel" din România, a transmis mesajul prof. *Gert Weisskirchen*, responsabil în cadrul O.S.C.E. cu combaterea antisemitismului, și a vorbit despre activitatea Institutului în domeniul studierii și prezentării Holocaustului românesc. Seara, participanții au putut audia un concert de muzică klezmer, oferită de formația C.E.B.

*

Durban II, Iranul și antisemitismul – priorități ale B.B.E.

Prioritățile externe ale B.B.E. – Durban II, pericolul iranian și antisemitismul – au fost prezentate și dezbătute în cadrul uneia dintre cele trei comisii de lucru, precum și într-o ședință în plen. Directorul F.A.N. al B.B.E., *Yves Pallade*, a schițat câteva puncte strategice de combatere a antisemitismului: ● educația politică a tineretului pentru a fi capabil de ripostă organizată și cu o cât mai mare marjă de eficiență ● conștientizarea opiniei publice asupra faptului că antisemitismul este o ofensivă la adresa democrației ● atenția față de politicile referitoare la antisemitism, xenofobie, rasism practicate în democrațiile europene ● sprijinirea Israelului ● marginalizarea formatorilor de opinie antisemiți. Accentuând asupra importanței întăririi legăturilor între B.B.E. și B.B.I., *Yves Pallade* a menționat un detaliu simbolic în acest sens: primul președinte al B'nai B'rith România a fost și primul consul al S.U.A. în România, B.F. Peixotto. În cadrul dezbaterilor la masa rotundă pe aceeași temă au fost abordate, alături de antisemitism, și viitoarea reuniune Durban II și pericolul iranian. Ținând cont de ceea ce s-a întâmplat la reuniunea de la Durban din 2002, care s-a finalizat cu condamnarea Israelului și cu numeroase luări de poziție antisemite, vorbitorii au subliniat necesitatea stringentă de a se ajunge la un punct de vedere comun al lojilor din B.B.E., al B.B.E. și B.B.I., precum și cu celelalte ONG-uri evreiești și de a se acționa în comun pentru anihilarea propagandei antiisraeliene și antisemite. De asemenea, în ceea ce privește pericolul iranian, trebuie acționat în mod coordonat și dezvăluite toate aspectele legate de această problemă, inclusiv încercările unor state de a colabora economic cu Iranul. Trebuie să se atragă atenția că nu este vorba de o problemă israeliană, ci legată de securitatea Europei și atrase în aceste eforturi organizații neevreiești, așa cum a fost cazul în Austria. În ceea ce privește combaterea antisemitismului, cel mai important mijloc de a acționa este prin intermediul legislației care, dacă este cazul, trebuie îmbunătățită.

În cadrul dezbaterilor în plen, moderatorul sesiunii, *David Bentolila*, președinte de onoare pe viață al B.B.E., a arătat că antisemitismul este o încălcare a drepturilor omului și este de datoria B'nai B'rith să demonteze mecanismele învrăjbirii și să organizeze acțiuni concertate de combatere a fenomenului și de ajutorare a victimelor discriminărilor rasiale și confesionale. Domnia-sa a considerat că și islamofobia din unele țări europene este la fel de nocivă. Primejdia nucleară iraniană a fost subiectul dezvoltat de amb. *Mariana Valeria Stoica*. După ce a făcut distincția între politica de stat a Iranului și poporul iranian, care nu este vinovat de ceea ce fac liderii săi, vorbitoarea a arătat, la rândul ei, că înarmarea nucleară a Iranului este „o problemă a comunității internaționale", o primejdie importantă pentru Europa, nu doar pentru Israel. Dacă țările europene au diferite soluții față de situația din Orientul Apropiat, ele trebuie convinse că trebuie să aibă o singură unitate de măsură referitoare la Iran. În sinteza asupra antisemitismului din România de astăzi, președintele Grupului de sprijin al B'nai B'rith România, av. *Nasty Vlădoiu*, a arătat că în România nu există antisemitism de stat, dar există antisemiți, și că F.C.E.R. a protestat public față de manifestările lor. Din păcate, protestele nu s-au soldat cu pedepsirea vinovaților, deși există o legislație în acest sens. Vorbitorul a trecut în revistă istoricul recunoașterii Holocaustului în România: Raportul Comisiei „Wiesel", Ziua Holocaustului în România, înființarea Institutului Național de Studiere a Holocaustului în România „Elie Wiesel". Moderatorul a adus câteva completări: încercările de reabilitare a lui Ion Antonescu, propaganda și acțiunile formațiunilor politice românești de orientare extremistă. Dr. *Liviu Beris* a arătat că: ● antisemitismul privește, deopotrivă, pe evrei și neevrei ● afirmațiile antisemite publice se ascund sub faldurile libertății de expresie.

*

Mai strânsa cooperare a lojilor B'nai B'rith din Balcani, Europa Centrală și de Est

Problemele cu care se confruntă Lojile B'nai B'rith din Balcani, Europa Centrală și de Est – tema lucrărilor Comisiei moderate de *Alex Faiman* și *Erika van Gelder* - au avut ca fundal fenomenele sociale de tranziție de la totalitarism la democrație, și ca numitor comun - dificultățile economice. Cu precădere - în Ucraina, unde există peste 300.000 de evrei; dar și în România și Bulgaria. A fost pusă problema restituirii proprietăților evreiești (B'nai B'rith Cehia). Au fost semnalate manifestări antisemite, de diferite intensități, în toată zona. Remarcabilă – activitatea culturală a Lojilor B'nai B'rith din Bulgaria, România, Polonia. Au fost evidențiate bunele relații cu autoritățile de stat în zonă. Alături de colectarea de fonduri pentru B'nai B'rith din Ucraina, România, Bulgaria și combaterea antisemitismului și asimilismului, nevoia de atragere a tinerilor în B'nai B'rith și mai strânsa cooperare între Lojile din zonă au fost considerate imperative ale momentului, a sintetizat situația *Erika van Gelder*, președinte de onoare al B'nai B'rith România. O a treia comisie de lucru s-a ocupat de păstrarea moștenirii culturale iudaice.

*

Viitorul se naște azi

Viitorul B.B.E. este strâns legat de: ● mai puternica unitate între membrii săi ● eficiența măsurilor de combatere a antisemitismului ● lupta împotriva asimilării ● adâncirea dialogului Est-Vest ● sincronizarea cu schimbările sociale din Europa actuală ● acțiunile de sprijinire a Israelului ● parteneriatul între B.B.E. și B.B.I. (conferențiari -*Seymour G. Saideman*, vicepreședinte al B.B.I., și Rabinul *Bent Melchior*, președinte de onoare pe viață al B.B.E.). După citirea mesajului de salut adresat de B'nai B'rith Turcia, a urmat „partea românească" a Convenției. *Adrian Barbu*, președinte de onoare al B'nai B'rith România, a făcut un succint istoric al Holocaustului în România. (Moderator – *Hanna Lorer*, Sofia). Dr. *Hary Kuller* a sintetizat istoricul B'nai B'rith România, din 1872 („Înfrățirea Zion") până în prezent, fără a omite jumătatea de veac în care totalitarismul i-a interzis activitatea. Reluând teme discutate în Comisia de Cultură – Patrimoniu evreiesc european, importanța educației iudaice și a cercetării istorice, *Claude Bloch* a vorbit despre rolul de asistent pentru *public relations* (P.R.) al B.B.E. jucat de Zilele Europene ale Culturii Iudaice și cursul ascendent al interesului europenilor. A V-a Convenție B.B.E. a ales o nouă conducere (președinte - *Graham Weinberg*). Președintele Forumului nostru, *José Iacobescu*, a fost ales în Comitetul Executiv.

Convenția s-a încheiat cu un dineu de gală în cadrul căruia noii aleși s-au prezentat și și-au prezentat gândurile. Felurile alese, băuturile, muzica și dansul, până târziu noaptea, au reprezentat o binemeritată încununare a acestui important eveniment din viața evreimii europene. De menționat delicioasele mâncăruri cașer oferite la toate mesele de firma de catering „Silvita", aparținând familiei Weiss, prietenă a comunității noastre.

Nu putem să încheiem relatarea fără a-i menționa pe sponsorii acestui eveniment: F.C.E.R., firmele Price Waterhouse Cooper, U.T.I., Casa de avocați „Vlădoiu și asociații", Q.S. Marius Sticlaru, Regatta Edi Uzunov, președinții de onoare ai B.B.R., Erika van Gelder (Olanda) și Adrian Barbu (Elveția), Laurențiu Cristina – Miniprix, Familia Sara și Henry Silviu Wechsler.

EVA GALAMBOS
IULIA DELEANU

IOM HAAȚMAUT la București

Urmare din pag. I

Casa memorială „Elie Wiesel" din Sighet și și-a declarat atașamentul față de „caracterul magic al iudaismului", respectat de populația română. Domnia-sa a apreciat performanțele Israelului în cei 60 de ani de existență, cu atât mai valoroase cu cât au fost obținute în condiții de război, cu vărsare de sânge, dar și în condiții de deplină democrație. Datorită acestui spirit magic al iudaismului, nu este întâmplător că românii se apleacă asupra operelor unor mari scriitori ca Ronetti Roman, Mihail Sebastian și alții. Important este, a mai spus președintele Camerei Deputaților, menținerea spiritului păcii, mai ales că cuvântul „șalom" există în limba ambelor popoare – israelian și palestinian, deopotrivă. Europa, a mai precizat vorbitorul, se bazează pe valorile evreiești, iar în România Israelul are un prieten bun și sincer. (E.G.)

Un nume care covârşeşte şi obligă

Inaugurarea Bibliotecii F.C.E.R. „Dr. Alexandru Şafran”

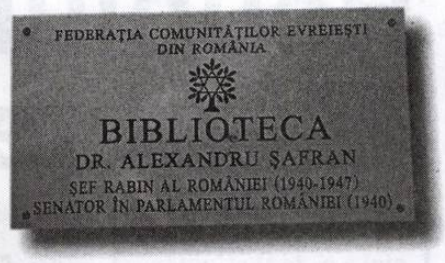

Pentru marea majoritate a celor prezenţi în dimineaţa zilei de 6 mai a.c. în incinta noii Biblioteci a F.C.E.R., din str. Negustori nr. 5, zecile de mii de volume rostuite în rafturile proaspăt renovatei case boiereşti în care şi-au aflat cuvenit lăcaş, nu însemnau nici mai mult nici mai puţin decât oricare altele din multele biblioteci prin care trecuseră. Dar pentru cineva care le-a „respirat aerul” la propriu - fiindcă pereţii-n care exista redacţia fostei "Reviste a Cultului Mozaic" erau tapetaţi cu ele - biblioteca aceasta însemna parte din propria-i viaţă. E adevărat. Cărţile care n-au mai încăput în încăperile de sus, au fost depozitate la subsol, cele în idiş şi ebraică, mai cu seamă - pentru că nu mai era cine să le citească; laolaltă cu ziarele vechi: de la „Curierul Israelit” până la cele care şi-au încetat apariţia prin anii ’47-’48. Au fost lăsate-n uitare. Praful s-a aşternut – strat gros – peste ele, umezeala le-a mucegăit, şoarecii le-au ros. Dar cele de la hochparter au fost fereastra deschisă către literatura idiş şi ebraică, către volume „puse *la index” ale unor scriitori şi filozofi români evrei, pentru oricine dorea* să aibă acces la o cultură, altfel, rămasă necunoscută celor născuţi după război. Spunea istoricul Mihaela Popov, coordonatoarea noii Biblioteci „Dr. Alexandru Şafran”, - nume care covârşeşte şi obligă, primit la inaugurare - , că erau cărţi provenite în mare măsură din biblioteci evreieşti desfiinţate: Cercul Libertatea, Asociaţia Unirea, Centrul Cultural Sefard ş.a.

Pe urmă, după ce redacţia revistei, devenită "Realitatea Evreiască", şi-a schimbat sediul, norocul le-a surâs cărţilor şi colecţiilor de reviste vechi. Printr-un efort şi-o trudă pe care le ştiu numai cei care *le-au simţit „pe pielea lor”, au fost inventariate şi recondiţionate,* recăpătându-şi demnitatea într-un nou spaţiu: Biblioteca din Complexul fostului Cămin „Băluş”.

O dată cu desfiinţarea Căminului, apoi a Bucătăriei D.A.S.M. şi a Centrului de Zi din corpul de clădiri în care îşi găsise adăpost şi

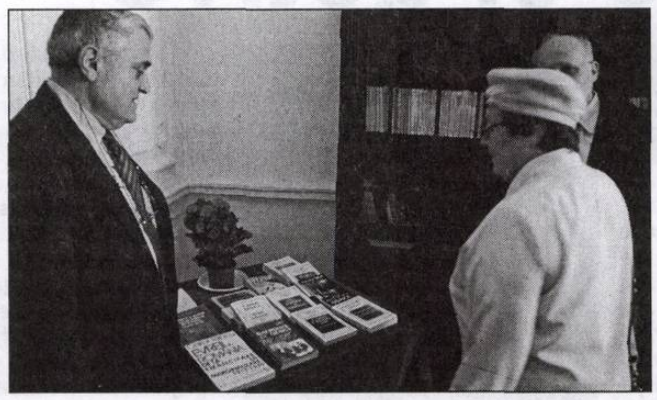

Biblioteca, prezentul şi viitorul ei şi-au recăpătat prestigiul despre care vorbea preşedintele F.C.E.R., dr. Aurel Vainer: O Casă a Cărţii care să fie şi loc de „întâlniri şi dialoguri culturale, de recreere, de studiu”. O Casă care să ne reprezinte pe noi înşine, popor al Cărţii, cu o cultură pe care „n-o ascundem”, ci „o oferim” tuturor celor care vor să ne cunoască. A fost nucleul celor rostite de.Rabinul Şlomo Sorin Rosen, înainte de a bate mezuza pe usciorii uşii de la intrare. O Casă pe care o dedicăm memoriei celui care-a fost Şef Rabin al evreilor români într-una din cele mai critice perioade: anii ’40-’47, în *prezenţa familiei Şafran: prof. univ. dr. Esther Starobinski Şafran;* soţul ei, av. Joseph Starobinski; prof. univ. dr. Avinoam Beţalel Şafran. Dar şi o Casă a Cărţii, ca dar făcut la aniversarea celor 60 de ani de existenţă ai Israelului modern. A fost sinteza celor spuse de istoricul Carol Iancu, profesor la Universitatea din Montpellier. O Casă care n-ar fi arătat atât de frumos fără sprijinul doamnei Boc, al domnilor Bogdan şi Lazarovici, de la Serviciul Tehnic al F.C.E.R., a amintit Mihaela Popov, fără a-i uita pe colegii Lucian Lupu, Aurel Ştefaniac, Marius Stoica, datorită cărora putem admira cărţile atât de riguros sistematizate tematic în rafturi. Cât s-ar fi bucurat regretatul consilier cultural al F.C.E.R., Teodor Wexler z.l., de această realizare! Şi - un cuvânt special, pentru tânărul Silviu Wexler, care şi-a luat asupră-i informatizarea Bibliotecii, prin care să poată intra în reţelele de lectură pe internet, ca oricare altă bibliotecă importantă din lume. Dr. ing. José Blum, şeful Sectorului C.A.S., şeful de cabinet al preşedintelui F.C.E.R., Silvian Horn, şi Silviu Wexler au pus în operă o broşură despre Bibliotecă, realizată de preşedintele F.C.E.R., *dr. Aurel Vainer, Rabinul Şlomo Sorin Rosen, istoricul* Mihaela Popov, ing. Baruch Tercatin. A fost şi un moment solemn: prof. univ. dr. Esther Starobinski Şafran a dezvelit placa omagială dedicată memoriei tatălui ei.

Am asistat la o primă lansare de carte: Buletinul C.S.I.E.R., recomandat de dr. Hary Kuller, cu accent pe un document inclus în Buletin, referitor la relaţiile Şef Rabinului Şafran cu dr. Filderman. Nu mai puţin emoţionantă – prima donaţie pentru noua Bibliotecă: recent apăruta Monografie Şafran în Editura Hasefer, exemplar de autor; şi două din cărţile scrise de ilustrul cărturar, dr. Alexandru Şafran, *dăruite de fiul său. La eveniment au participat* E.S. David Oren, ambasadorul Israelului în România, consilierul cultural al aceleiaşi Ambasade, Jonathan Rosenzweig, lideri ai F.C.E.R., C.E.B., A.E.R.V.H., numeroase personalităţi culturale.

IULIA DELEANU

Simpozion omagial „In memoriam Dr. Alexandru Şafran”

„Muzica şi rugăciunea vin din cer şi se întorc la cer”

Simpozionul moderat de preşedintele F.C.E.R., dr. Aurel Vainer, - omagiu adus memoriei Şef Rabinului dr. Alexandru Şafran z.l. – derulat, în după-amiaza de 7 mai a.c., la Sinagoga Mare, a ieşit din comun prin interdisciplinaritate: arhitectură, lansare de carte, evocare filială, muzică. De altfel, organizatorul evenimentului, şeful Sectorului C.A.S. al Federaţiei, dr. ing. José Blum, l-a numit, pe bună dreptate, atipic. Proiectul scuarului care va purta numele regretatului lider spiritual al evreilor români, din perioada 1940 – 1947, a fost prezentat de preşedintele Ordinului Arhitecţilor din România, arh. Şerban Sturza. Domnia-sa a făcut un scurt istoric al „sistematizărilor” Capitalei, făptuite cu premeditare de *Ceauşescu, având drept scop distrugerea sau,* în cel mai fericit caz, ascunderea lăcaşurilor de cult. Aşa a fost distrusă Biserica Sf. Vineri; aşa a fost înconjurată de blocuri şi ascunsă vederii Sinagoga Mare.

Proiectul scuarului a fost gândit de arhitect astfel încât să depăşească gestul cultural, planul comunitar; să fie o reparaţie a uriaşei nedreptăţi comise în anii aceia, care a început, în prezent, cu reconstrucţia Bisericii Sf. Vineri şi se doreşte a fi continuată prin deschiderea spaţiului care ar cuprinde scuarul, cu includerea străzii Udricani. Un spaţiu care ar urma să fie traversat de o stradă, lăsând libere vederii viitoarea Biserică, scuarul „Dr. Alexandru Şafran”, Sinagoga Mare. Preşedintele F.C.E.R., dr. Aurel Vainer, a mulţumit senatorului Roger Câmpeanu, vicepreşedintelui Senatului României, Norica Nicolai, prezenţi în sală pentru a cinsti memoria doctorului Alexandru Şafran, fost senator în ultima legislatură românească democratică, înainte de dizolvarea Parlamentului de către dictatura legionară şi antonesciană.

Cu acelaşi prilej, domnia-sa a mulţumit preşedintelui Senatului, Nicolae Văcăroiu, pentru sprijinul acordat în promovarea legii care acordă despăgubiri persecutaţilor politici din anii `40 - `44, similare cu ale celor care au avut de suferit după `45. A adus, de asemenea, mulţumiri scriitorilor Ana Blandiana şi Romulus Rusan, preşedintelui director general şi directorului de programe ai Societăţii Române de Radio, Maria Ţoghină şi Doru Ionescu, reprezentanţilor corpului diplomatic şi ai unor culte, aflaţi în rândul publicului. În acelaşi context, a citit scrisoarea primită din partea familiei regale a României, în care este apreciată omagierea doctorului Alexandru Şafran, considerată „un moment important pentru contemporaneitate”. Moderatorul a schiţat câteva repere biografice ale cunoscutului istoric francez, originar din Hârlău, Carol Iancu, *autorul monografiei dedicate doctorului* Alexandru Şafran, „O viaţă de luptă, o rază de lumină”, ale copiilor fostului Şef Rabin - personalităţi impuse pe plan european în domeniul filozofiei şi al neuro-oftalmologiei -, prezenţi la lansare, ale traducătorului cărţii. Expozeul istoricului Carol Iancu a avut căldura confesiunii şi rigoarea omului de ştiinţă. „Raza de lumină”, care a fost ilustrul cărturar, l-a călăuzit de la începuturile apropierii spirituale din perioada studenţiei. Dr. Alexandru Şafran a participat la deschiderea Universităţii din Aix-en-Provence, la prima reuniune consacrată iudaismului din România, în care istoricul şi-a lansat volumul „Permanenţe şi rupturi în comunitatea evreilor din România”.

Aidoma exilatului Moses Gaster, exilatul Alexandru Şafran a purtat în suflet dragostea de *ţara natală până în ultimele momente de viaţă.* Au fost tot atâtea motive care l-au determinat să scrie monografia, a mărturisit autorul ei. A vorbit, apoi, despre: ● precocitatea intelectuală a savantului (la 11 ani, era „secretar particular” al tatălui şi mentorului său, gaonul Beţalel Şafran); ● doctoratul în filozofie la Viena şi discuţiile cu profesorul Freud despre interpretarea viselor în literatura rabinică; ● începuturile carierei rabinice la Bacău; ● alegerea ca Şef Rabin al Comunităţii evreieşti din România, în locul rămas vacant prin trecerea la cele veşnice a Şef Rabinului Niemirower; ● anii prigoanei, în care conducerea evreiască a funcţionat în clandestinitate; ● momentele dramatice ale pogromului din’41, la Bucureşti; ● influenţa exercitată asupra ambasadorului Franţei în România din acea vreme, Jacques Truelles, şi a nunţiului apostolic Andrea Cassulo ca şi asupra Patriarhului Nicodim, a Mitropolitului Tit Simedrea, având drept rezultat ajutorarea evreilor deportaţi în Transnistria, salvarea de la deportare a evreilor din sudul Transilvaniei şi a celor din Vechiul Regat. Medalionul realizat de fiica sa, prof. univ. dr. Esther Starobinski Şafran, s-a axat, în principal, asupra operei filozofice a părintelui ei, a activităţii sale ecumenice. În lucrările consacrate Cabalei, dr. Alexandru Şafran a fost preocupat de etică, disociind omul care trăieşte Cabala şi omul care o studiază. Vorbitoarea şi-a asemuit tatăl cu Iaacov, cel care a primit numele de Israel, pentru că „s-a luptat cu Dumnezeu şi cu oamenii şi a învins”; cu Daniel, pentru că, aruncat în „groapa cu lei”, şi-a păstrat credinţa faţă de iudaism. A-i continua studiile filozofice – domnia-sa este profesor la Universitatea din Geneva - este un mod de a-i perpetua memoria.

Contrastul dintre lumină şi întuneric, temă principală a Cabalei, face şi obiectul studiilor de neuro-oftalmologie, a accentuat fiul său, prof. univ. dr. Avinoam Beţalel Şafran, realizatorul *primului implant de retină artificială din Europa,* la Geneva. Cabala, ca şi neuro-oftalmologia, studiază relaţia între realitate şi iluzie, ambele în două ipostaze: vizibilă şi ascunsă. Profesorul oftalmolog a fost marcat afectiv şi intelectual atât de opera de om de acţiune cât şi de om de cultură a tatălui său, mai cu seamă, de tema relaţiei între „Pikuah Nefeş” - salvarea unui suflet - şi „Kiduş Haşem” – sanctificarea numelui lui Dumnezeu. Cuvântul traducătorului în română, statornic colaborator al revistei noastre şi, de la înfiinţare, al Editurii Hasefer, publicistul şi literatul Ţicu Goldstein, s-a remarcat prin profunzimea cunoştinţelor de istorie şi filozofie a evreilor, a Bibliei, a Cabalei, interesul predilect pentru opera doctorului Alexandru Şafran, cel care i-a dat binecuvântarea de Bar Miţva, ceea ce *face ca traducerea din franceză în română să fie* interpretarea fidelă a unui cercetător. Domnia-sa a considerat că misiunea cărturarului nu este doar scris-cititul, ci acţiunea în forum. De unde - şi titlul monografiei găsit de Carol Iancu. Pornind de la două proverbe - „omul sfinteşte locul” şi „omul potrivit la timpul potrivit” - Rabinul Şlomo Sorin Rosen a vorbit despre misiunea (miţva) principală pe care o primeşte fiecare om la naştere, însumând în ea toate cele 613 miţvot.

Principala misiune a doctorului Alexandru Şafran a fost aceea de a „sfinţi timpurile pe care le-a trăit”, prin salvarea unei jumătăţi din populaţia evreiască din România, prin educaţie iudaică, prin calitatea de călăuză a obştii sale. În felul acesta a reconfirmat o dată mai mult proverbele mai sus citate. Preşedintele F.C.E.R., dr. Aurel Vainer, a acordat diplome de onoare ale F.C.E.R. autorului şi traducătorului monografiei, precum şi copiilor doctorului Şafran. Vicepreşedintele C.E.B., av. Ida Schottek, a dăruit oaspeţilor copii ale diplomelor de membri de onoare ai C.E.B., semnate de regretatul preşedinte al F.C.E.R., acad. Nicolae Cajal z.l., şi de preşedintele C.E.B., ing. Osy Lazăr. Ana Blandiana şi Romulus Rusan au dăruit copiilor un document: scrisoarea unei foste eleve a doctorului Şafran, din timpul în care era Rabin la Bacău. „Muzica şi rugăciunea vin din Cer şi se întorc la Cer”, a spus violoncelistul de prim rang Alexandru Moroşan, prefaţându-şi microrecitalul *In memoriam dr. Alexandru Şafran.*

Sensibilul violoncelist, acompaniat cu mare fineţe la pian de Tatiana Svetlana Moroşan, ne-au alinat sufletele cu pagini din marea literatură pentru violoncel: Casals, Vivaldi, Dumitrescu, Bocherini. Pentru că acolo unde cuvintele se opresc, continuă muzica. Flori dăruite artiştilor de şeful Sectorului C.A.S. al F.C.E.R, dr. ing. José Blum, au dat expresie simţămintelor tuturor. Lideri F.C.E.R., C.E.B., B’nai B’rith, A.E.R.V.H., A.C.P.R.I., personalităţi culturale, numeroşi evrei *bucureşteni au umplut sala până la refuz.*

Pagina realizată de IULIA DELEANU

Manifestări omagiale în oraşul natal al doctorului Alexandru Şafran z.l.

Vizita în România a copiilor regretatului Şef Rabin Şafran, însoţiţi de istoricul Carol Iancu, profesor la Universitatea din Montpellier, care şi-a lansat monografia consacrată liderului spiritual al evreilor români între anii 1940 – 1947, a prilejuit o suită de manifestări omagiale la Bacău, oraşul natal al doctorului Alexandru Şafran, manifestări organizate de Casa Corpului Didactic (C.C.D.) “Grigore Tăbăcaru”.

Acţiunea, finanţată de Consiliul Judeţean local şi de Primăria Municipiului Bacău, s-a derulat sub genericul „Împreună pentru o comunitate prosperă şi europeană, Bacău – 600”. În incinta Şcolii elementare nr. 15, care a primit numele „Dr. Alexandru Şafran”, oficialităţi locale, conducerea şcoli, profesori şi elevi au omagiat memoria Şef Rabinului dr. Alexandru Şafran z.l. În acelaşi context, a fost lansată monografia, s-a desfăşurat o sesiune de comunicări cu tema „Contribuţia unor personalităţi locale la dezvoltarea patrimoniului cultural românesc şi universal”, formaţii de muzică şi dansuri româneşti, grupuri corale şi instrumentale, o formaţie de dans sportiv ale şcolii au susţinut un program artistic. Fiica şi fiul regretatului lider spiritual al evreilor români au mulţumit în cuvinte emoţionante pentru onoarea făcută.

Un alt eveniment cultural dedicat memoriei celui trecut în eternitate a fost inaugurarea Muzeului Comunităţii Evreilor din Bacău, la a cărui realizare a contribuit, prin eforturi remarcabile pentru amenajare şi dotare, Carol Marcuson. Muzeul va purta, de asemenea, numele „Dr. Alexandru Şafran”. Comunitatea evreilor băcăuani se străduieşte prin cultivarea identităţii iudaice, a cinstirii sărbătorilor evreieşti să fie demnă de marile personalităţi rabinice care au păstorit-o. În acest sens, am primit şi o corespondenţă, din partea preşedintelui şi secretarului C.E. Bacău, Hari Vigdar şi Izu Butnaru, despre Seder-ul colectiv din acest an, organizat la restaurantul ritual local.

Manifestările au fost onorate de prezenţa unor reprezentanţi ai Ambasadei Israelului în România, ai Prefecturii, Consiliului Judeţean, Municipiului, Inspectoratului Şcolar, ai C.C.D. Bacău, B.C.R., a unor cadre didactice universitare locale.

F.C.E.R. a fost reprezentată de o delegaţie din care au făcut parte traducătorul în română al volumului sus-amintit, dr. Ţicu Goldstein, directorul Sectorului Relaţii-Imagine-Protocol, Edi Kupferberg, şeful Cabinetului preşedintelui F.C.E.R., Silvian Horn.

Mulţumim corespondenţilor noştri, directorul C.C.D. – Bacău, prof. Gabriel Stan, şi şeful Cabinetului preşedintelui, Silvian Horn, pentru relatările *de la faţa locului.* (I.D.)

Cel de-al 102-lea Congres al Comitetului Evreiesc American (AJC)

Reuniunea unei Diaspore puternice şi active

La începutul lunii mai a.c., la Wasington, a avut loc cel de-al 102-lea Congres al AJC (Comitetul Evreiesc American), la care a participat şi ing. *Paul Schwartz*, vicepreşedintele F.C.E.R. În faţa celor peste 1.500 de delegaţi din Statele Unite şi din toată lumea, diplomaţi

O manifestare a solidarităţii cu Israelul

şi demnitari, au luat cuvântul premierul francez *François Fillon*, secretarul de Stat al S.U.A., *Condoleezza Rice*, ministrul rus de Externe, *Serghei Lavrov*, *Elie Wiesel*, ca şi alte personalităţi politice şi religioase din Europa şi din Orientul Mijlociu. Manifestare anuală, această reuniune a AJC a fost consacrată celei de a 60-a aniversări a existenţei Israelului.

Interviu cu ing. PAUL SCHWARTZ, vicepreşedintele F.C.E.R.

- Miniştri, foşti miniştri, diplomaţi, înalţi prelaţi ai diferitelor culte monoteiste, sute şi sute de personalităţi internaţionale din domeniile financiar, bancar, de cercetare şi dezvoltare, directori ai unor organizaţii continentale sau mondiale, nu numai evrei, de activişti ai organizaţiilor evreieşti din S.U.A. şi Europa... cum v-aţi simţit în această mare adunare a Diasporei evreieşti?

- Am fost foarte bine primit şi am avut întrevederi personale cu Rabinul *Andrew Baker*, directorul relaţiilor externe al AJC, şi cu *David Harris*, directorul executiv al acestei puternice organizaţii. Nu uitaţi că acum doi am semnat la Bucureşti o convenţie de asociere a F.C.E.R. cu AJC. Cele două personalităţi ale vieţii evreieşti americane ne-au asigurat de tot sprijinul lor. În ceea ce priveşte campania organizată de rabinul american David Kahan, ni s-a spus că ei nu au auzit de un asemenea rabin şi că AJC recunoaşte numai autoritatea F.C.E.R. asupra cimitirelor şi proprietăţilor comunitare din România.

- Lucrările au durat de la ora 7:00 până la 21:00. Cu zeci de luări de cuvânt. Puteţi încerca totuşi o sinteză a ceea ce a fost mai important?

- Aş spune că dominanta luărilor de cuvânt a fost afirmarea unui sprijin total pentru Israel, pentru dezvoltarea economică a acestei ţări şi preocuparea tuturor pentru asigurarea securităţii Israelului. În acest sens, aş remarca, în primul rând, cuvântările premierului francez *François Fillon* şi a secretarului Departamentului de Stat al S.U.A, *Condoleezza Rice*. Dar sprijinul pentru Israel a fost afirmat de cele mai diferite forţe politice şi religioase. M-a impresionat, de pildă, atitudinea lui *Hazrat Maulana Jameel Ilyasi*, preşedintele Consiliului moscheelor şi imamilor din India, ca şi a Arhiepiscopului *Demetrios*, Primatul Bisericii Greco-Ortodoxe din America. Impresionantă, pe alt plan, a fost intervenţia scriitoarei ruandeze *Yolanda Mukagasama*. În genocidul din această ţară i-au fost ucişi soţul şi cei trei copii. Yolanda a scris o carte despre tragedia ruandeză, carte care a avut un mare ecou în lume, şi în cuvântarea ei a avertizat că nu trebuie uitat Holocaustul pentru că el este o lecţie a istoriei: genociduri asemănătoare mai au loc şi acum, la decenii după marea tragedie a poporului evreu.

- M-am uitat în program şi am observat că au fost discutate şi o serie de probleme globale, nu numai strict de interes iudaic.

CONDOLEEZZA RICE, secretarul Departamentului de Stat al Statelor Unite: „Timp de 60 de ani Administraţia americană şi-a consacrat eforturile pentru libertatea, securitatea şi bunăstarea Israelului, aliatul nostru democrat. Noi îl vom apăra împotriva oricărei acţiuni care ar compromite securitatea Israelului" - a spus secretarul de Stat al S.U.A. Răspunzând întrebărilor puse din audienţă, Condoleezza Rice s-a referit la recentele convorbiri dintre Jimmy Carter şi reprezentanţi ai Hamas: „Ori eşti un grup terorist, ori un partid politic. Nu poţi fi amândouă... Nu văd necesitatea de a negocia cu oameni care îşi propun să distrugă fundamentele păcii" şi a accentuat asupra necesităţii de a izola Hamasul, care a devenit „un proxy militar al Iranului". Ea a subliniat rezultatele pozitive obţinute în blocarea accesului Iranului la sistemul financiar mondial şi a spus că S.U.A. colaborează cu China, Rusia, Uniunea Europeană şi alte comunităţi politice pentru a interzice accesul Iranului la arma atomică.

Primul ministru francez FRANÇOIS FILLON a vorbit despre admiraţia sa faţă de „Israel, .aliatul nostru, prietenul nostru". Premierul francez a exprimat clar poziţia ţării sale în legătură cu Iranul: „Strategia noastră e clară – ori dialog, ori o creştere a izolării. Noi vrem să evităm ca într-o zi să avem de ales între bomba iraniană sau să bombardăm Iranul". El s-a arătat optimist în legătură cu posibilitatea încheierii unui acord de pace israelo-palestinian până la finele anului. Franţa şi Europa sunt dispuse să susţină Autoritatea Palestiniană în eforturile ei pentru întărirea securităţii până la a trimite acolo un contingent internaţional. François Fillon a mai spus că cetăţenii francezi evrei „au dăruit atât de mult Franţei de-a lungul secolelor, încât orice semn de ostilitate împotriva lor este un afront adus întregii noastre comunităţi". Şi a subliniat că Guvernul francez are o politică de „toleranţă zero" faţă de orice act de antisemitism, politică în urma căreia actele de antisemitism au scăzut cu 50% în ultimii patru ani.

- Deşi AJC este o organizaţie evreiască americană, ea are o structură în care se află un fel de guvern virtual, cu departamente care se ocupă de tot ce priveşte viaţa economică şi socială a Americii, dar şi a întregii lumi. În conferinţă s-a discutat despre globalizarea economiei, despre relaţiile diplomatice, economice şi militare din Orientul Mijlociu, despre criza energetică. Mi s-a părut foarte interesantă sesiunea dedicată programelor de cercetare şi dezvoltare pentru energii alternative, în care au fost definite o serie de obiective, nu numai pentru viitorul preşedinte american, ci şi pentru viitorii preşedinţi ai S.U.A. Moderator a fost *Henry Dubinsky*, preşedintele Comisiei pentru energie a AJC, iar printre cei ce au luat cuvântul era şi *Dominique Strauss-Kahn*, preşedintele FMI. De altfel, în toate sesiunile de dezbateri au participat personalităţi cu orizont mondial asupra problemelor incluse în tematică. Aş mai menţiona din bogata tematică a Conferinţei o sesiune plenară consacrată pericolului înarmării atomice a Iranului, unde s-a estimat că anul viitor Iranul ar putea avea prima bombă atomică şi ale cărui rachete pot lovi şi România. Deci nu mai e o chestiune ce priveşte doar Orientul Mijlociu, ci şi Europa, fiindcă Iranul dezvoltă acum rachete cu rază mai mare de acţiune. O sesiune a fost dedicată problemelor tineretului, alta a fost consacrată Diasporei.

- Noi, care suntem parte a Disaporei, suntem interesaţi de concluzia aceste sesiuni.

- Concluzia este că o Diasporă puternică şi activă este foarte importantă pentru existenţa Israelului.

ANDREI BANC

O vizită care ne onorează

Urmare din pag. 1

Luând cuvântul, Majallie Whbee, după ce şi-a exprimat bucuria că se află în mijlocul evreilor din România şi a făcut aprecieri la adresa comunităţii evreilor români din Israel, printre care are mulţi prieteni, a făcut o scurtă trecere în revistă a situaţiei politice din Israel, cu accent pe negocierile de pace israeliano-palestiniene, subliniind şi dificultăţile procesului. Este vorba de faptul că – în condiţiile în care Autoritatea Palestiniană, respectiv preşedintele Abbas, cu care se duc negocierile în cele cinci probleme esenţiale –graniţe, refugiaţi, Ierusalim, aşezări şi securitate -, nu este capabilă să pună în aplicare deciziile ce se vor lua decât în Cisiordania, Gaza aflându-se sub autoritatea Hamas. Domnia-sa a făcut referiri şi la negocierile cu Siria, începute abia de scurt timp. Majallie Whbee a atras atenţia asupra pericolului iranian care ameninţă nu numai Israelul, ci Europa, inclusiv România, chiar şi S.U.A., Teheranul nerenunţând la intenţia de a produce arma nucleară şi mărindu-şi capacitatea de fabricare a rachetelor cu rază medie de acţiune (2.000 de km). Este sarcina întregii comunităţi internaţionale, nu a Israelului, să contracareze acest pericol, a declarat el. Diplomatul a declarat că a ales România ca primă oprire a turneului său, în semn de recunoaştere faţă de cei 60 de ani de relaţii diplomatice neîntrerupte cu ţara noastră, faţă de prietenia care o manifestă România faţă de Israel. În acest context, el va cere ca ţara noastră, membră a U.E., să facă o activitate de *lobby* în favoarea adoptării unor rezoluţii mai echilibrate ale comunităţii europene legate de Israel. O atmosferă deosebit de cordială a caracterizat această întâlnire, dovadă a talentului organizatoric al dr. ing. *José Blum*, şeful Departamentului de cultură, artă şi ştiinţă al F.C.E.R.

EVA GALAMBOS

Dincolo de evocări

Urmare din pag. 1

evrei la dezvoltarea extracţiei de petrol, în urmă cu exact o sută de ani (în 1908), dintr-o regiune cu puternic avânt pe atunci, *Regiunea I* (Moldova), cunoscută, în acele vremuri, prin extracţia petrolieră. Şi ce citim?

„Din aceste date reiese că numai în regiunea Moldova, peste 40% din numărul exploatatorilor de petrol au fost evrei, iar cantitatea de 151 tone de petrol extrase în luna octombrie reprezenta 57% din producţia totală în România de atunci, în cele şapte schele cuprinse în amintitul tabel, în total (în 1908), câteva sute de tone".

N-am scris despre Avram Rosen, nici despre specialiştii antrenaţi pe atunci în extracţia petrolieră. În urmă cu câteva decenii, prin anul 1975, am izbutit să public în presa de popularizare ştiinţifică un număr însemnat de articole despre contribuţia unui mare om de ştiinţă român, Ion Basgan, la dezvoltarea extracţiei petroliere, prin procedeele denumite „Basgan", recunoscute în întreaga lume. Şi despre brevetele sale înscrise în registre internaţionale de prestigiu, privind sporirea extracţiei petroliere prin „prăjini" cu greutate proporţional crescută sau cu ajutorul „sonicităţii" - invenţie făcută în colaborare cu Gogu Constantinescu şi nefolosită, din câte ştiu, nici până astăzi. Dar, poate, criza prin care trecem în domeniul extracţiei petroliere şi a gazului de sondă ni-i va aminti pe aceşti cercetători.

Mai scriam pe atunci despre un savant şi cercetător evreu în domeniul chimiei petroliere, Lazăr Edeleanu, un nume care figurează azi în toate lexicoanele internaţionale (decedat în 1941). Acum, la moartea lui Avram Rosen, mă gândesc că ne revine datoria de a-i rememora pe aceşti mari deschizători de drum, români şi evrei, în extracţia şi rafinarea petrolului. (Lazăr Edeleanu a sintetizat benzedrina, dar cine mai ştie azi?!)

Oricât s-au străduit urmaşii lui Bazgan şi Edeleanu să reîntoarcă spre ţară sumele uriaşe, în dolari, care li se cuveneau pentru utilizarea brevetelor înregistrate şi utilizate la scară mondială, lucrul acesta n-a fost posibil!

La plecarea dintre noi a lui Avram Rosen, să păstrăm un moment de reculegere în memoria petroliştilor de odinioară, îndreptăţiţi măcar la neuitarea lor peste ani.

DOREL DORIAN

P.S. - Şi pentru că trecerea timpului e sinonimă cu pierderea inevitabilă a unor mari valori, de ce să nu-i amintim pe Marius Ralian, publicist de prestigiu şi nu numai, decedat de curând, sau pe Sara Morgenstern, mama marii noastre actriţe, talentat editor... Fie-ne iertată uitarea şi consemnările pe care le-ar fi îndreptăţit dispariţia lor.

HENRI ZALIS
Recviem

Dintr-un vechi lamento spaniol
Ay, ay, ay, / tresar de atâtea umbre / lipite de mine / venind de departe

Diabolic plan urzise istoria
până la urmă urgie de ură
urgie scelerată
înnopta peste oameni fragili
Aveam un unchi în Moldova
era june şi blând
gândea să afle
ce este iubirea
Vibra la vise
credea în îmbrăţişarea lor
dulce
încrezător în aluatul revelat
Într-o zi l-au luat
de-acasă jandarmii
cum iei o fiară duşmănoasă
Strigase disperat
Cine să-l audă?
Nimeri într-un vagon de vite
în jur chipuri anonime
totuşi rude de sânge.
Drumul pe traverse de cale
ferată
gâlgâia de suspine
Neantul le pândea
din umbra ce creştea
indiferentă
oarbă mecanic supremă
O dungă de omenie
dispăruse
luată de sunete reci
Ei îşi şopteau, strigau
de-a valma

Cerul dispăruse pentru ei
era prea departe
să le poarte de grijă
să curme întrebări printre
bolboroseli.

Uneori vocabularul
nu caută
sensuri ascunse
rânjeşte de zădărnicia
neputinţei
În vagon moartea
călătorea cu ei
îi secera pe rând
unul după altul
trecea atroce
complice la crimă
picta pe obraji
o chemare tăcută.

Unchiul meu
a rămas viu, singurul
necooperant cu ucigaşii
Paralizase pe jumătate
De-atunci tresar
la chinurile lui exasperate
de o rană profundă
Nu putea să uite
minutul de cenuşă
când au deschis uşa
iar pe peron s-au rostogolit
cadavrele călătorilor.

O Parabolă evreiască

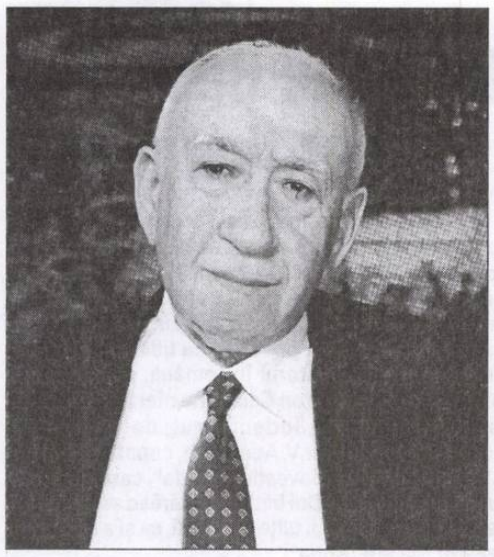

ING. BARUCH TERCATIN – 80 DE ANI

Domnu' Tercatin, sinonim pentru prietenie, statornicie, tenacitate, a împlinit de curând 80 de ani. Ce-s 80 de ani? Un grăunte de nisip la scara Divinității. „Că o mie de ani sunt în ochii Tăi ca ziua de ieri, ca o veghe de noapte", sună un verset psalmic. Şi tot în acelaşi Psalm 90 există răspunsul omului către Dumnezeu: „învaţă-ne să preţuim zilele vieţii noastre...". Inginerul Baruch Tercatin a învăţat, într-adevăr, s-o facă. Viaţa lui este – dar care viaţă de om nu-i, indiferent de datele ecuaţiei? – un şir de metamorfoze. Metamorfoză familială: copilul ferit de griji, de suferinţe trăieşte, în interval de un an, trauma lui „*dus ienâ zintichî*" – a „duminicii aceleia"; măcelul din iunie '41, la Iaşi, oraşul natal. Îşi pierde fratele îmbarcat pe „Struma". Îi moare tatăl, mentor şi ocrotitor de neînlocuit. Metamorfoză socială: un *ole hadaş* din 1950, în Israelul aflat la primii săi ani de existenţă statală modernă, înfruntă toate marile greutăţi prin care au trecut *vatichim*-ii săi şi reuşeşte, într-un interval relativ scurt, să devină proprietarul unei prospere fabrici de mase plastice. Metamorfoză politică: sionistul prigonit pentru convingerile lui în primii ani de totalitarism în România este, astăzi, onorat în ţara în care s-a născut şi şi-a format educaţia pentru tot ce a făcut şi face ca ambasador al culturii româneşti în Israel. Metamorfoză a preocupărilor: un om cu evidente însuşiri pragmatice devine un împătimit al scrisului, recunoscut în Israel – este director onorific al „Jurnalului săptămânii", membru în Comitetul Executiv al Asociaţiei Scriitorilor de Limbă Română din Israel, autor prolific de carte iudaică publicată la Hasefer.

Viaţa domnului Tercatin este o parabolă în bună tradiţie evreiască: demonstrează că imposibilul este posibil, că optimismul nu vine din exaltare, ci din luciditate sau dorinţă de a nu dispera şi de a căuta soluţii. Este ceea ce l-a ajutat să depăşească suferinţe, decepţii, amărăciuni. Este conştient că numai existenţa activă menţine echilibrul şi iată-l ajuns la vârsta eroică, în deplină integritate intelectuală şi putere de muncă. Problema lui nu e confruntarea cu Dumnezeu, în pofida loviturilor cât de dureroase. Un sentiment care nu vine dinspre Iov, ci dinspre Ithak. Şi la Auschwitz au existat oameni ca el: tineri care-şi făceau *tefilin* din sfoară rugându-i-se pentru că aveau nevoie de El; era modul lor de concentrare a puterilor spiritului. Asta a însemnat şi înseamnă Dumnezeu pentru domnu' Tercatin: sprijin de-o viaţă în tot ce face. Problema lui este lupta cu timpul-care-trece. Fiind conştient de accelerarea din ce în ce mai intensă a curgerii timpului, direct proporţională cu rapiditatea comunicării în era informaţională, nu-şi acordă nici un moment de răgaz în competiţia tăcută, dar omniprezentă cu el însuşi. Şi-a păstrat aceeaşi forţă de pătrundere a situaţiilor de viaţă, a naturii umane, aprehensiunea spre social care l-au ajutat să răzbată şi să biruie. Câteva repere, în acest sens: a activat în Partidul Naţional Religios, a fost preşedintele Memorialului Evreilor Originari din România în Israel, secretar şi locţiitor de preşedinte al A.C.M.E.O.R. Este preşedinte al Organizaţiei Veteranilor Sionişti din România, cu sediul la Tel Aviv, cetăţean de onoare al Tel Aviv-ului, vicepreşedinte al Muzeului „Struma" din Beer-Şeva. Cum a ajuns la îndeletnicirea scrisului? A fost o pasiune din tinereţe, filtrată prin educaţia religioasă primită acasă, pe care răgazul anilor din urmă i-a permis să şi-o cultive. Pentru el, lumea este un *Seder*. Aşa i-au deprins să gândească tatăl lui şi lumea hasidică cunoscută în copilărie. Sunt lucruri povestite de el însuşi sau intuite de cititor în volumul de debut, apărut în 2000, „Din înţelepciunea Torei şi a hasidismului".

A urmat un best-seller, scris împreună cu prof. univ. dr. Viorica Constantinescu: „Dicţionarul de personaje biblice şi reprezentarea lor în artă", în 2002. De mult succes s-au bucurat şi traducerile din română în ebraică: „*Pirkei Avot*"– „Sfaturile înţelepţilor poporului evreu" (2004), *Meghilat Ester* (2005) şi *Meghilat Ruth* (2006), ultimele două – cu interpretări originale. În ebraică a scris o monografie consacrată lui Itzhak Korn, unul dintre liderii Partidului Muncii în Israel, originar din România.

Are sub tipar, tot la Hasefer, o lucrare monumentală, „Istoria vieţii religioase în România", un demers ştiinţific de natură enciclopedică concretizat cu ajutorul istoricului israelian originar din România, Lucian Zeev Herşcovici, ale cărui preocupări mai vechi pe această temă au coincis cu ale sale. Un act de mare cutezanţă spirituală, raportat la vastitatea temei, care ar fi putut face obiectul cercetării îndelungate a unui colectiv de specialişti. Cum a reuşit? Cred că datorită numitorilor comuni ai tuturor perioadelor lui de viaţă: tenacitatea şi perfecţionismul. Poate - şi datorită profundei asimilări a Bibliei şi Talmudului. Biblia începe cu litera *Bet*. În Talmud, nu există *Alef*, numai *Bet*. Faptul semnifică imperfecţiunea Creaţiei şi invitaţia de ameliorare, îmbunătăţire, vindecare a lumii făcută de Dumnezeu omului,

partener al Său. În strădaniile şi succesele sale a mai avut un mentor despre care mi-a vorbit ori de câte ori a avut prilejul: biblicul Iosif. Modelul Iosif a fost catalizatorul care i-a scos la suprafaţă, pe toată traiectoria vieţii, calităţile prin care se poate considera, acum, la cei 80 de ani împliniţi, un învingător: harul organizatoric, capacitatea de prognoză pe termen lung, capacitatea de a calcula cât mai exact poziţii în avans ale figurinelor de pe propria-i tablă de şah cu existenţa. Domnu' Tercatin vorbeşte puţin despre viaţa lui de familie. Am avut privilegiul de a o cunoaşte pe soţia lui, Şoşana (Rosy) Brenda, originară din Cernăuţi, pe două dintre nepoatele sale, care l-au însoţit în drumurile la redacţia revistei noastre, al cărei colaborator permanent este.

După cum *Luah*-ul pe care îl scoatem îi datorează pericopele. Tot ce ştiu e că are trei copii şi cinci nepoţi. În schimb, unul din subiectele preferate de discuţie este obşteamamă, de care, sufleteşte, nu s-a despărţit vreodată. O viaţă împlinită, în acord cu preceptele care-o conduc: pavăză, stimulent, temelie a fiecărei clipe hărăzite.

IULIA DELEANU

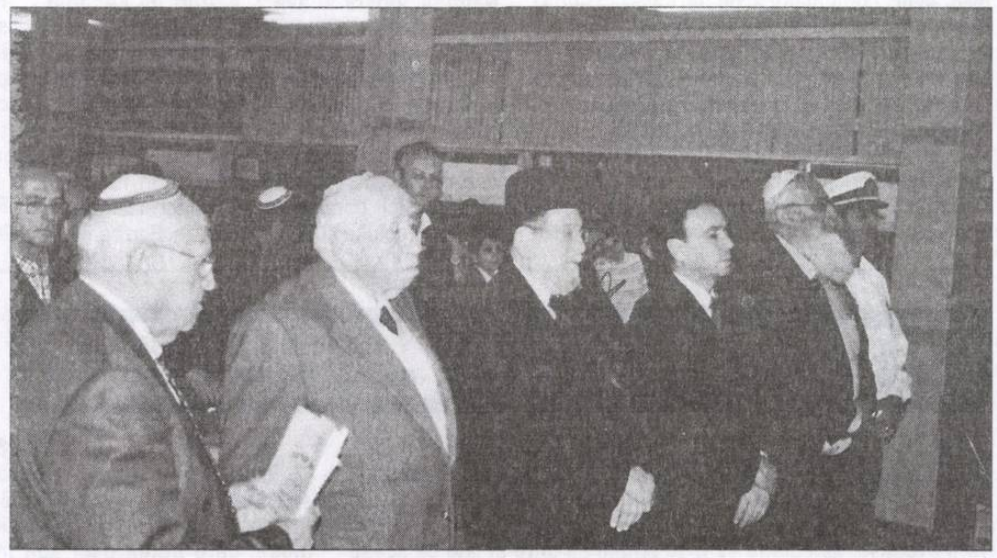

Înţelepţii (*Talmudul* Bava Kama 30,1): "Cel ce vrea să fie un om pios (se comportă cinstit, face binefaceri cu dragoste şi e milos), să îndeplinească cele arătate în *Pirkei Avot*".

De aceea, merită să mulţumim cărturarului Baruch Tercatin şi împreună cu el celor de la "Hasefer", editura Federaţiei Comunităţilor Evreieşti din România, pentru ideea bună ce au avut-o de a edita lucrarea *Pirkei Avot* într-o nouă traducere şi cu comentarii originale, spre folosul fraţilor noştri evrei ce vorbesc limba română şi care nu stăpânesc limba Înţelepţilor, dar sunt interesaţi să beneficieze de inteligenţa lor, ca să le fie un îndrumător în viaţă, să le fie de folos şi celor ce nu sunt de religie mozaică, să le deschidă calea pentru a cunoaşte inteligenţa evreiască şi morala iudaică.

"Binecuvântat să fii la venirea ta şi binecuvântat să fii la plecarea ta. Să-ţi întărească Dumnezeu puterile şi să continui să păşeşti prin cinstirea *Torei* spre fericirea poporului evreu!"

MENACHEM HACOHEN, MARE RABIN AL COMUNITĂŢILOR EVREIEŞTI DIN ROMÂNIA

Dragã Baruch,

Regretatul Cajal se amuzase într-o zi, după o săptămână de grele încercări, transformând tradiţionala urare „Ad mea veesrim" într-o variantă mai la îndemâna speranţei: „Până la o sută, doar... dar ca la douăzeci...". La douăzeci poţi visa... putem visa şi noi, cei trecuţi de a doua şi chiar de a treia tinereţe... Cei de optzeci, în plus, ne pot împărtăşi din vasta lor experienţă. Şi experienţă înseamnă să faci tot ceea ce poţi face mai bine. Dar, mai ales, să crezi în ceea ce faci. Şi să surâzi în faţa încercărilor vieţii. Aşa l-am cunoscut acum vreo 12 ani pe fratele meu, Tercatin.

Se oferise atunci să ne întindă o mână de ajutor întru realizarea, cât mai corectă, în ivrit, a paginii de încheiere a revistei. Şi ne-a ajutat! Ne ajută şi azi. S-a oferit tot el să fie alături de noi şi la realizarea unui Luah mai apropiat de cititori, mai concis în pericopele sale şi care ştie „să te cheme spre el"... Tot ceea ce ni se pare a fi peste puterile noastre, am învăţat de la Tercatin, poate deveni realizabil... Au fost, pe urmă, şi cărţile lui... Îi plăcuse de Esther şi, fără doar şi poate, o îndrăgise pe Ruth.

Acum, la ceasul celor 80 de ani, i-a numărat în gând pe toţi rabinii care au trăit cândva pe meleagurile sale de baştină şi aflând că-s peste 2.000, ne-a spus despre fiecare o istorie, o poveste. Şi ne-a îndemnat să-i pomenim uneori.

Mai are multe de gând până la 100 de ani. Fie să-şi înfăptuiască toate visările! Iar la 100 de ani, admirabila sa soţie să nu ne ierte pentru urarea noastră de început, care s-ar fi şi înfăptuit, pasă-mi-te...

Dragă Baruch, dincolo de orice urări, întregii tale familii: Vă iubim foarte mult!

DOREL DORIAN

Decernarea Premiilor "Haim şi Sara Ianculovici" pe anul 2008

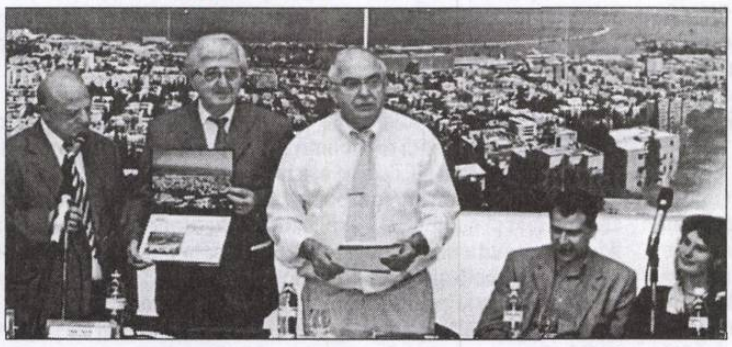

Primăria din Haifa a fost, duminecă 25 mai, gazda ceremoniei de înmânare a premiilor pe acest an decernate de "Fundaţia culturală Haim şi Sara Ianculovici". Sala rezervată festivităţii devenise neîncăpătoare pentru numerosul public venit să-i aplaude pe laureaţi.

Era în afluxul asistenţei dovada prestigiului dobândit de preocuparea constantă a Fundaţiei de a pune în evidenţă merite individuale pe făgaşul literaturii, artelor, cercetării istorice, de natură să stimuleze apropierea creatoare de reperele valorice ale spiritualităţii iudaice. Răspunderea nominalizărilor a revenit unui juriu competent de oameni de cultură confruntaţi cu dificila sarcină de a decide selecţia dintr-o variată ofertă concretizată în 62 de candidaturi şi 101 lucrări reprezentative. Ca şi în anii anteriori, au fost avute în vedere realizări locale dar şi din afara Israelului. La prestigioasa listă de laureaţi în decursul anilor, s-au adăugat, şi de data aceasta, noi nume din România: prof. dr. Andrei Marga, rectorul Universităţii „Babeş-Bolyai" din Cluj-Napoca, tot din Cluj scriitoarea dr. Maria Radosav, apoi Ştefan Iureş, directorul editurii „Hasefer", şi istoricul literar Geo Şerban.

Pe rând, cei distinşi au fost prezentaţi publicului din sală de către prof. dr. Izu Eibschitz, preşedinte al „Fundaţiei Culturale Haim şi Sara Ianculovici". Fiind de faţă dr. Aurel Vainer, preşedintele F.C.E.R. (însoţit de Albert Kupferberg?, secretar general al F.C.E.R.) a rostit cuvinte de laudă la adresa Fundaţiei din Haifa care duce o rodnică activitate în sprijinul apropierii culturale dintre Israel şi România. Festivitatea s-a bucurat de prezenţa Excelenţei Sale dl. Edward Iosiper, Ambasador al României la Tel Aviv, precum şi a d-nei Madeea Axinciuc, directoarea filialei din Tel Aviv a Institutului Cultural Român.

În numele premiaţilor, a vorbit prof.dr. Andrei Marga, a cărui substanţială alocuţiune pe tema apropierii sale de iudaism va apărea într-un cadru adecvat în „Realitatea Evreiască". (R.E.)

IUDAICA

Fenicieni, evrei şi ţara Ophir

Fenicienii, popor semit, au dispărut, dar despre ei se studiază şi se fac cercetări şi astăzi. În sec. VI î.e.n., faraonul Nechao a plătit pentru o expediţie feniciană în jurul Africii cu circa două milenii înainte de Vasco da Gama. Printre navigatori se aflau şi evrei. Dar fenicienii au cercetat şi ţărmul Oceanului Indian, ca şi Marea Nordului. Spre deosebire de fenicieni, care aveau o religie politeistă mai puţin diferită de cea a popoarelor vizitate, evreii au păstrat monoteismul, astfel că în India, China, Abisinia, Madagascar au continuat să existe comunităţi evreieşti. În *Cartea Regilor* se vorbeşte de o expediţie evreo-feniciană organizată de Solomon pentru a explora Marea Roşie şi ţara Ophir. Bogăţiile aduse de navigatori constau în aur, pietre preţioase, santal, fildeş, păuni, maimuţe. Era în sec. X î.e.n. şi, în lume, nu se cunoşteau asemenea întreprinderi. Dacă regatul Saba a fost identificat cu Abisinia, ţara Ophir, despre care scrie Biblia, nu a fost cu precizie localizată: insula Madagascar, o ţară de pe ţărmul est-african ori India? Bogăţiile fabulosului Ophir i-au atras pe egipteni, perşi, greci, arabi. Faraonul Nechao II, din sec. VI î.e.n. s-a amestecat în luptele dintre iudei şi babilonieni, oferind adăpost iudeilor. În anul 1870, un explorator a găsit în Rhodesia, pe fluviul Zambezi, bogate zăcăminte de aur, dar se pare că fenicienii şi evreii antici au ajuns acolo. În Africa de sud a fost descoperită o populaţie asemănătoare semiţilor, care se ocupa cu meşteşugul, neguţătoria, dar nu era monoteistă.

În Madagascar, în schimb, au fost găsiţi negri care afirmau că fac parte din tribul Zafi Ibrahim (fiii lui Abraham), cu o vechime de 2600-2700 de ani (conform istoricilor). Studiind etimologia unor cuvinte - „tuküm (păuni), alenog (santal) - din ebraică, se găsesc asemănări cu echivalentul lor în limbi ale Indiei. Se pare că Ophir era, totuşi, India. Beniamin de Tudela (sec. XII), Marco Polo (sec. XIII), Vasco da Gama au menţionat prezenţa evreilor în India. Vechimea lor nu a fost stabilită, existând evrei albi, negri şi cei din casta Beni Israel.

Bernard Malamud – maestru-povestitor

Descendent al unor evrei ruşi, Bernard Malamud (în idiş, numele înseamnă „învăţător") s-a născut în Brooklyn, New York, în 1914 şi a murit în 1986, an în care s-a înfiinţat şi un premiu P.E.N. care îi poartă numele. La vârsta de douăzeci de ani a scris primul roman, pe care l-a distrus. S-a orientat spre proza scurtă, publicând primele povestiri în 1941. A publicat în continuare povestiri, iar în 1952 a scris un micro-roman „The Natural", ecranizat ulterior cu Robert Redford în rolul principal. În 1957 a publicat „The Assistant", în 1958 „The Magic Barrel" (titlu tradus incorect în română, în 2008, la Ed. Univers, „Lada fermecată", în loc de „Butoiaşul fermecat"), cunoscut în traduceri, în câteva limbi europene, şi o antologie de povestiri pentru care a fost distins cu National Book Award. Primeşte Premiul Pulitzer pentru „The Fixer" („Cârpaciul"), în 1967. Fiica sa a scris o frumoasă biografie: „My Father is a Book".

Să parcurgem câteva din povestirile lui Malamud. Personajele sunt din lumea celor săraci, după o tradiţie pornind de la Sforim, Şalom Alehem, Peretz ş.a. Sunt oameni sensibili, care ştiu să iubească, în ciuda suferinţelor prin care trec. Feld, pantofarul, acceptă ca fiica sa să se căsătorească, în ciuda diferenţei mari de vârstă, cu un fost deţinut în lagărele naziste. Feld respectă sentimentul omului venit din infern în Lumea Nouă. Pensionari, fete „bătrâne" (relativ), rataţi, oameni fragili, care nu se pot apăra în faţa agresivităţii semenilor, se salvează ori sunt salvaţi în ultimul moment fie prin puterea dragostei, fie a prieteniei, compasiunii. Malamud învinge, prin naraţiunile sale, indiferenţa noastră, uneori deznădejdea, ori dezorientarea în care ne putem afla în cursul vieţii noastre. Umorul însoţeşte, discret, scrierea, ca o melodie din off: „Eşti cumva evreu? (întreabă cineva) – Toată viaţa am fost, de bună voie – Şi acum nu mai eşti? – Acum sunt un înger". Citām un final din altă povestire: „S-a întâmplat ceva minunat, Fanny, crede-mă când îţi spun, există evrei peste tot", spune un personaj, după ce întâlneşte un negru pe nume Levine, care îi devine prieten.

În volumul „The Magic Barrel", care cuprinde 13 povestiri, întâlnim un număr impresionant de personaje, multe dintre ele bizare, amintind de creaţiile lui I.B. Singer, Saul Bellow, dar Malamud are originalitate, profil propriu. Uneori se simte influenţa lui O'Henry. Dar intensitatea trăirii, lipsa oricărui sentimentalism, realismul crud, uneori dramatismul îl situează pe Malamud într-o poziţie superioară.

Un învăţat din secolul XIX: Samuel David Luzzatto

Din familia Luzzatto au făcut parte rabinul Benedetto (sec. XVII), elev al lui Leon de Modena, Iakob ben Isaac (sec. XVI), rabin în Safed (Palestina), Moses Chaim, cabalist şi poet (sec. XVIII), continuator al operei lui Isaac Luria, Simone, rabin în sec. XVII la Veneţia, Evraim şi Isacco, celebri medici şi poeţi la Londra în sec. XIX, şi, în sfârşit, Samuel David Luzzatto.

Samuel David Luzzatto s-a născut la 22 august 1800, la Triest, într-o familie săracă provenită din Germania. Studios şi receptiv la învăţătură, devine profesor în 1829 la Collegium Rabbinicum din Padua, unde şi-a continuat cariera până când a trecut în nefiinţă, la 30 septembrie 1865. Prin opera scrisă şi-a înscris numele în „lanţul de aur" al iudaismului. Acronimic este cunoscut sub numele de ŞADAL. Ca poet, alcătuieşte volumul „Kinor Naim" („Vioara suavă"). Alături de Leopold Zunz, Abraham Geiger, S.D. Luzzatto a fondat ştiinţa iudaismului, adică principiile de studiere a iudaismului ca tradiţie şi filosofie. A studiat şi a scris în domeniul paleografiei, filologiei, istoriei, teologiei, eticii.

Luzzatto a continuat, după nouă secole, să dezvolte moştenirea lui Saadyia Gaon, fondator al gramaticii ebraice vechi, modernizând-o în spiritul secolului XIX. Fără Luzzatto, Ben Yehuda, în sec. XX, ar fi avut mari dificultăţi în întreprinderea sa de *a reînvia* limba ebraică. Între anii 1836-1865, publică o serie de lucrări de gramatică, lingvistică, fiind o autoritate în domeniul ebraisticii. A mai studiat moştenirea biblică, aramaică, scriind „Targum Onkelos" („Traducerea textului"), alte studii despre Pentateuch.

O altă contribuţie importantă este revalorificarea operei poetice a lui Iehuda Halevi, „prinţul poeziei ebraice" din sec. XII. A scris o autobiografie, tradusă în italiană, care l-a făcut cunoscut în afara obştii evreieşti. Mai puţin amintit astăzi, el este un exemplu de cărturar care a înţeles că iudaismul este şi trebuie să fie o tradiţie vie, evolutivă, neînchistată în dogmă.

Fiii săi - Beniamino, medic celebru, şi Filosseno, orientalist-erudit în sanscrită, asirologie ş.a. - au făcut cinste numelui Luzzatto.

Un Isaac Bashevis Singer timpuriu

Strada Krochmalna din Varşovia era „uliţă evreiască", aşa cum existau de secole în oraşele europene. Tatăl lui Isaac Bashevis Singer (1904-1991) a fost rabin-judecător în această uliţă-cartier. Ajuns la New York, scriitorul a publicat, în revista de limbă idiş „Forverts", un ciclu de povestiri cu titlul: „Main tatns besdin-stub". Traducătorul în română, cel mai fidel, dăruit şi prodigios, Anton Celaru ne oferă prin Editura Hasefer, volumul „Judecătorul de pe strada Krochmalna" (redactor V. Auerbach, coperta A. Poch).

Vom relata prima povestire „Jertfa", care defineşte stilul întregului ciclu. Doi bătrâni hotărâsc să divorţeze spre indignarea întregii uliţe evreieşti, ca şi a rabinului-judecător. De fapt, soţia doreşte ca bărbatul ei să se recăsătorească spre a-l face fericit şi, eventual, să mai aibă copii. Ei au o pildă biblică: pe Iacob care, cu soţiile Lea şi Rahel, ca şi cu roabele concubine, Bilha şi Zilpa, a avut în total 12 copii. Înduplecat, rabinul acceptă ciudata solicitare, dar finalul este tragic: după ce se recăsătoreşte, bătrânul moare şi este îngropat cu jale de cele două văduve. Alţi copii nu s-au mai născut. Bătrâna moare şi ea, în sărăcie. Partea tragi-comică este reacţia obştii, zvonurile, agitaţia, participarea „uliţei" Krochmalna.

Povestirile se citesc pe nerăsuflate, unele au haz, dar şi înţelepciune, emoţionează fiecare parte: „Voia să-şi ceară iertare", „De ce strigau gâştele", „Evrei buni, dar...", „Testamentul", „Jurământul" ş.a. Nu lipseşte „morala", ca-n fabulele clasice, dar aceasta este şi dovadă a influenţei talmudice, însuşi Talmudul conţinând numeroase pilde în partea narativă (Hagada). Pe lângă valoarea artistică a acestor proze, ele conţin o istorie ireversibilă: lumea evreiască, aşkenazită din capitala poloneză, vorbitoare de idiş, care a trecut aproape integral prin Holocaust, fără a supravieţui. Numai pana lui Isaac Bashevis Singer le-a dat o viaţă veşnică, virtuală, minunată.

Înainte de a încheia această prea succintă recomandare, ne oprim la povestirea „Convertitul" al cărei „sâmbure" are o semnificaţie general valabilă. Un rus convertit la iudaism caută să se integreze comunităţii hasidice de pe Krochmalna, dar zelul şi exigenţele sale îi neliniştesc pe coreligionari. Cel convertit se crede un sfânt, însă hasizii păcătuiesc, ca oameni ce sunt. În final, convertitul se reconvertește, renunţând la iudaism. Concluzia? Feriţi-vă de cei care se cred sfinţi, care nu înţeleg păcatul. Marele povestitor nu se dezminte.

Grupaj realizat de BORIS MARIAN

DIVREI TORA

REFLECŢII BIBLICE de ing. BARUCH TERCATIN

- Pericopa ŞLAH LEHA (21 iunie 2008 - 18 Sivan 5768)
- Pericopa KORAH (28 iunie 2008 - 25 Sivan 5768)
- Pericopa HUKAT (5 iulie 2008 - 2 Tamuz 5768)
- Pericopa BALAK (12 iulie 2008 - 9 Tamuz 5768)
- Pericopa PINHAS (19 iulie 2008 - 16 Tamuz 5768)
- Pericopa MATOT (26 iulie 2008 - 23 Tamuz 5768)

● Sâmbătă, 21 iunie 2008 (18 Sivan 5768), vom citi Pericopa **ŞLAH LEHA**. Poporul trimite soli în Ţara Promisă. La întoarcere, veştile aduse nu sunt bune şi poporul este decepţionat. Este, poate, cea mai grea încercare din istoria evreilor. Ei se aflau în pragul Ţării Promise, aşteptând să li se spună să intre şi iată că aceşti soli răstoarnă toate proiectele. Oare de ce a trebuit să fie trimişi solii, care era păcatul lor şi cu ce a păcătuit poporul? Marele Rabin Haşla susţine că solii au fost trimişi pentru ca să se întoarcă şi să spună poporului că ţara poate fi cucerită numai printr-o minune cerească. Puterea omenească nu poate fi singura soluţie. Poporul nu credea că Divinitatea îl va ajuta, nu avea încredere în atotputernicia Sa. Rambam susţine că Divinitatea ştia că poporul nu este pregătit să intre în Ţara Promisă, aşa că a acceptat să se trimită solii, aceştia să se întoarcă cu un răspuns decepţionant, pentru ca poporul să mai stea încă 40 de ani în pustiu, până când va creşte o generaţie nouă, credincioasă.

● Sâmbătă, 28 iunie 2008 (25 Sivan 5768), citim Pericopa **KORAH**. Este sâmbăta în care binecuvântăm luna nouă. Asistăm la o revoluţie. Korah cu ai săi vor schimbarea conducerii. În „Sfaturile Înţelepţilor poporului evreu – Pirkei Avot" scrie: cearta în numele Divinităţii are un sfârşit bun, cearta care nu este în numele Divinităţii n-are sfârşit bun. Dar care ceartă este considerată în numele Divinităţii? De pildă, disputa între Hilel şi Şamai. Care ceartă nu este în numele Divinităţii? Cearta lui Korah şi a sectei sale. I-am mai întâlnit şi pe fiii lui Aaron, care râvneau să ia locul bătrânilor, şi sfârşitul lor a fost amar, au murit pe loc. Pământul s-a despicat şi i-a înghiţit pe răzvrătiţi.

● Sâmbătă, 5 iulie 2008 (2 Tamuz 5768), citim Pericopa **HUKAT**. Ne aflăm într-o dilemă. În urma morţii lui Miriam, sora lui Moşe, care putea găsi apă în pustiu, poporul rămâne fără apă. Lui Moşe şi Aaron li se porunceşte să adune poporul la o stâncă. La vorbele lui Moşe, aceasta va da apă. Dar Moşe nu vorbeşte, ci ridică ciomagul şi bate cu el în stâncă, iar apa ţâşneşte. În acest caz, Moşe şi Aaron au păcătuit; de aceea au fost pedepsiţi să nu poată intra în Ţara Promisă. Dar care era păcatul lor? Concluzia la care au ajuns cei mai mulţi comentatori a fost că, în faţa poporului adunat, Moşe nu a crezut că doar cu simple vorbe adresate stâncii, fără să bată cu ciomagul, apa va ţâşni. La rândul său, nici Aaron nu a protestat faţă de felul în care a procedat Moşe. Moşe ar fi trebuit să aibă încredere în Atotputernic şi lipsa de încredere a reprezentat cel mai mare păcat comis de el.

● Sâmbătă, 12 iulie 2008 (9 Tamuz 5768), citim din Tora Pericopa **BALAK**, numită astfel după regele Balak, care se temea de poporul evreu şi unica soluţie pe care o considera era de a-l blestema, dar acest lucru urma să fie făcut de un profet străin – Bilam. Divinitatea i se arată lui Bilam şi îi spune că evreii sunt binecuvântaţi. Cu toate acestea, Bilam se urcă pe măgarul său şi pleacă la Balak. Dar, spune Tora, un înger s-a aşezat în calea măgarului, însă stăpânul lui nu-l vede şi începe să bată măgarul. Cu ajutorul Divinităţii, măgarul începe să vorbească şi-i spune lui Bilam că degeaba îl bate, el nu poate să se mişte din loc. Ajungând în faţa regelui, Bilam îi spune că este vorba de un popor binecuvântat şi, deşi regele insistă, el rosteşte vestitul verset: *„Ma Tovu Oaleha Iacov" – „Cât de frumoase sunt corturile tale, Iacov"*, verset pe care-l rostim zilnic în rugăciuni.

● Sâmbătă, 19 iulie 2008 (16 Tamuz 5768), citim Pericopa **PINHAS**, în care ni se relatează despre cele cinci sărbători din calendarul iudaic: Pesah, Şavuot, Sucot, Roş Haşana şi Iom Kipur. Roş Haşana este prima zi a lunii Tişrei – Anul Nou calendaristic. Rugăciunile noastre sunt rugi de pocăinţă şi ele deschid cele zece zile de pocăinţă care despart sărbătoarea Roş Haşana de Iom Kipur. O poruncă aflată în pericopa legată de Roş Haşana este de a sufla în Şofar. Prin rugăciunile pe care le facem în acelaşi timp cu sunetul Şofarului, pocăinţa noastră va fi primită şi-i vom putea învinge pe duşmani, atât pe cei fizici, cât şi pe cei spirituali.

● Sâmbătă, 26 iulie 2008 (23 Tamuz 5768), citim Pericopa **MATOT**. Ni se prezintă rugămintea triburilor Gad, Reuven şi a unei părţi din tribul Menaşe, de a se aşeza de partea cealaltă a Iordanului, deci de a nu trece cu întregul popor dincolo. Rugămintea este făcută cu mult tact şi politeţe, ele explicând că au turme mari şi că aici ar fi locul potrivit unde ar putea trăi. Moşe este indignat: cum, fraţii voştri să se lupte şi voi să rămâneţi aici? Dar şefii de trib răspund că s-au gândit la membrii familiei şi că ei, personal, vor lupta în primele rânduri. Moşe se supărase deoarece a crezut că poporul va fi furios pe aceste triburi pentru atitudinea lor.

JCC Bucureşti

O vară în care plictiseala este interzisă prin… „legislaţia" JCC

Sub deviza "Livin La Vida Jewish", JCC îi invită pe cei mici la o săptămână de distracţie şi învăţătură. Între 30 iunie şi 6 iulie, grupa „Negev", adică cei mai mici dintre cei mici, vor avea parte de un program special la Cristian. Educaţia prin joacă, muzică şi dans este cheia unei săptămâni în care unii vor face primii lor paşi în fascinanta lume a religiei şi civilizaţiei evreieşti. În perioada 20-27 iulie, casa de odihnă de la Cristian se va umple din nou de glasuri de copii, de gălăgia aceasta sănătoasă pe care doar ei o pot produce. Îi aşteaptă „madrihimi" (instructori) cu surprize pentru care se pregătesc de săptămâni bune. Programe interesante, drumeţii, program de piscină, dansuri şi zeci de jocuri vor desăvârşi o vacanţă pe cinste. Dalia Golda, directorul de programe JCC Bucureşti, şi-a asumat şi în acest an răspunderea unui program care, cu siguranţă, îi va cuceri pe cei mici.

Între 10 şi 17 iulie, sunteţi aşteptaţi, împreună cu cei mici, la Cristian! Gata cu despărţirile pe vârste şi preocupări! În cele şapte zile familia în ansamblu va beneficia de un program de calitate. În definitiv pentru ce sunt concediile decât pentru a ne rupe de monotonia cotidiană? Programul de la Cristian pentru familii răspunde chiar acestui deziderat. Într-o atmosferă evreiască autentică, în care se va celebra Şabatul împreună, copiii şi părinţii pot trăi o săptămână de relaxare în compania unor prieteni vechi sau a unor potenţiali amici.

Cei care aşteptau deja cu nerăbdare tabăra de copii de la Szarvas, pot sta liniştiţi! Ea are loc, ca în fiecare an, şi aduce aceeaşi magie pe care cei ce au fost deja acolo au simţit-o pe pielea lor. Între 27 iulie şi 11 august, tabăra din mica localitate din Ungaria se va umple din nou de copii din Europa, S.U.A. şi Israel. De ce este Szarvas atât de fascinant? Despre acest fapt ar putea depune mărturie „madrihimi" şi copii deopotrivă. Dacă enumerăm, însă, doar atmosfera incendiară din timpul meselor comune, distracţia de la piscină, jocurile, lecţile care te poartă pe aripi de poveste, în vremuri de altă dată, muzica şi dansul evreieşti, veţi înţelege un pic din această lume aparte. Doar mergând acolo copiii vor ştii să vă descrie mai exact despre ce este vorba!

Ziua Israelului la Teatrul Naţional

La 1 iunie, JCC Bucureşti a decis să celebreze cei 60 de ani de existenţă ai Statului Israel. Cu această ocazie a pregătit un program fără precedent – o nebunie de o zi care celebrează miracolul acesta al renaşterii, după 2000 de ani de Diaspora, al Statului Evreiesc. Protagonista serii a fost interpreta israeliană Sarit Hadad – o voce cum puţine există în muzica actuală la nivel internaţional. Născută la 20 septembrie 1978, Sarit a fost recunoscută ca un copil minune al muzicii israeliene. La opt ani cânta deja foarte bine la pian şi alte instrumente muzicale şi apărea pe scenă. A fost prezentă în competiţia Eurovision şi a avut turnee de succes în America şi Europa. Madonna mărturisea într-o vizită în Israel că este „fan Sarit Hadad". Pe numele său real Sara Hodedtov, artista provine dintr-o familie cu opt copii, cei mai mulţi cu înclinaţie spre domeniul muzical.

Ziua dedicată Statului Israelian a inclus şi un „puzzle" cu oferte turistice, jocuri, mâncare specifică, fotografii şi dansuri. Standurile au fost deschise înainte şi după concert.

Programul de educaţie iudaică „Bereshit"

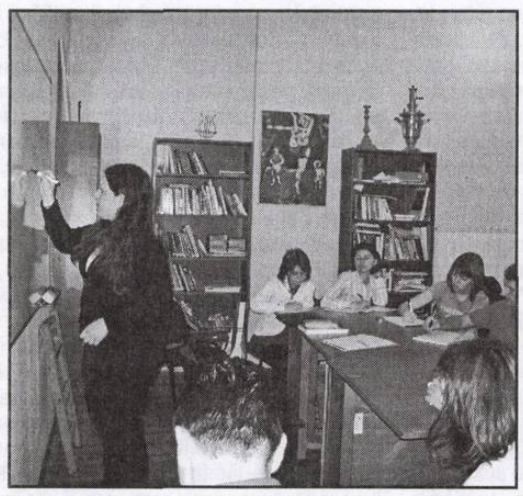

Înainte de a intra într-o scurtă vacanţă până în luna septembrie, Universitatea Evreiască Bereshit şi-a susţinut cea de a treia sesiune, dintr-o serie de nouă programe, în cadrul JCC Bucureşti. Proiectul a luat naştere, la iniţiativa directorului regional Joint, Jorge Diener, şi sub coordonarea Zoyei Schwartzman, în paralel la Budapesta şi la Bucureşti. La aproximativ o lună şi jumătate distanţă, cursanţii de toate vârstele beneficiază de conferinţe susţinute de personalităţi ale lumii academice israeliene. Temele sunt din domeniul religiei, literaturii, filosofiei şi se referă, în esenţă, la marile curente de gândire ale civilizaţiei evreieşti, de-a lungul timpului. La cea de a treia sesiune, ce încheie practic un semestru, au fost prezenţi Alberto Senderey, director Joint Europa, Jorge Diener, directorul regional Joint, Israel Sabag, director de programe pentru România, Zoya Schwartzman, coordonatoarea unor proiecte Joint. Dalia Golda, director de programe JCC Bucureşti, s-a ocupat ca şi la acest eveniment să existe întreg suportul logistic pentru o bună desfăşurare a programului.

Cele două zile de conferinţe au fost susţinute de profesoara Elisheva Baumgarten de la Univesitatea Bar Ilan. Specializată în Studii Evreieşti şi Studii de Gen, conferenţiara este laureata prestigiosului premiu Koret pentru carte evreiască, în urma redactării lucrării „Mame şi copii: Viaţa familiei evreieşti în Europa Medievală", editată la Universitatea Princeton.

Podul Mării Negre, sesiunea Bulgaria

Cei care au participat la programul Black Sea Gesher din acest an din Bulgaria au avut parte de patru zile de poveste – în marea familie a tinerilor evrei din comunităţile aflate în proximitatea Mării Negre. Staţiunea Nessebar a devenit pentru această scurtă perioadă centrul vieţii iudaice din zonă. Sub egida JDC acest program, ajuns acum la a şaptea ediţie, a reuşit să se impună ca un program aşteptat anual de cei cu vârsta cuprinsă între 18 şi 35 de ani.

Întâlnirea a cuprins, ca şi în anii trecuţi, sesiuni desfăşurate în paralel pe cele mai diverse teme, excursii şi programe în aer liber, multă distracţie în fiecare seară. Alături de tinerii din România s-au aflat directorul regional JDC, Jorge Diener, şi Israel Sabag, director de programe JDC pentru România. A fost o şansă pentru a schimba păreri despre felul în care se desfăşoară activităţile în această regiune şi pentru a stabili contacte între comunităţi care, cu siguranţă, vor da roade în viitor.

(Grupaj realizat de LUCIANA FRIEDMANN)

Artişti braşoveni la J.C.C.

Centrul Comunitar Evreiesc din Capitală (C.C.E. – J.C.C. în engleză) a organizat, la 10 mai a.c., împreună cu Teatrul de Păpuşi şi corul şi formaţia instrumentală ale Comunităţii evreilor braşoveni, o seară de teatru, muzică evreiască şi israeliană. Spectacolul - care i-a avut ca invitaţi de onoare pe directorul D.A.S.M., ing. Nilu Aronovici, cu soţia, Franca Oprescu-Aronovici, dr. Irina Cajal, membră în Comitetul Director al Federaţiei, şeful sectorului C.A.S. al F.C.E.R., dr. ing. José Blum, cu soţia, Silvia Blum, - a fost: ● un răspuns la o invitaţie mai veche lansată de comunitatea bucureşteană; ● o dedicaţie pentru cei 60 de ani împliniţi de Israelul modern; ● un remember Doru Gomboş z.l., în spiritul cuvintelor înscrise pe monumentul din faţa discotecii din Tel Aviv, unde, în 2001, au pierit 22 de tineri şi au fost răniţi alţi 120, în urma unui atac terorist. Pe monument scrie: „Noi vom dansa mai departe".

Ceea ce a impresionat din primul moment a fost publicul. Chipuri noi, oameni din toate generaţiile: prichindei, părinţi, bunici, care au ales să-şi petreacă seara de sâmbătă la J.C.C., „această soluţie de noutate pentru evreii români", cum l-a caracterizat, în deschidere, preşedintele comunităţii braşovene, ing. Tiberiu Roth.

Fiecare moment al spectacolului a fost prefaţat de Nelu Safta, cu parabole despre istoria poporului evreu şi filozofia sa de viaţă. Actori ai Teatrului de Păpuşi au pus în scenă o *Meghilat Ester* de mare modernitate; un joc de-a viaţa şi de-a moartea realizat cu ajutorul creaţiilor păpuşăreşti, soluţii vizuale ingenioase, sinteză narativă şi acompaniament muzical de bun gust. Vocea povestitorului a fost cântecul de lebădă al colegului lor, Doru. Au fost cântate piese de mare popularitate din folclorul idiş şi şlagăre israeliene care au cucerit mapamondul (dirijorul corului – Iulian Rusu). Foarte inspirată – orchestraţia la „Heveinu Şalom Alehem" – „Să fie pace în lume", pe fond de ţăcănit de mitralieră, pentru că, de 60 de ani, Israelul a fost mereu nevoit să se apere. Pe parcursul potpuriului, au fost urmărite la retroproiector imagini din Israel: tineri militari, tineri studiind, copii la *ieşivot*, peisaje naturale şi citadine, locuri sacre ale iudaismului; totul – sub genericul „*Israel forever*".

Spectacolul fost o reconfirmare a performanţelor acestor oameni talentaţi, concentrându-şi energiile în jurul comunităţii, cărora, în numele conducerii F.C.E.R. şi al său personal, şeful Sectorul C.A.S., dr. ing. José Blum, menţionând câteva din succesele lor de dată recentă, le-a adus prinos de mulţumire şi recunoştinţă. Mulţumiri din partea directorului J.C.C., Israel Sabag, plecat, la acea dată, în Israel, au fost aduse de Erwin Şimşensohn, membru în Comitetul Director al F.C.E.R.

IULIA DELEANU

Prezențe evreiești în literatură

Scotocind prin „Lada fermecată" a lui Malamud

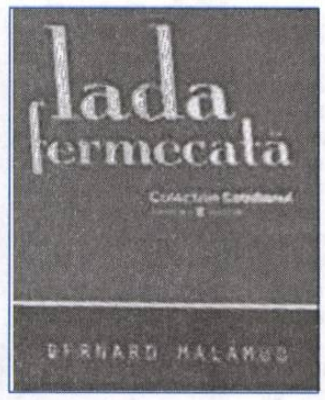

În raftul de bibliotecă pe care iubitorii de lectură (existenți încă, din fericire) l-au rezervat colecției literare oferită miercurea de ziarul *Cotidianul*, a urcat nu de mult o carte cu titlul de poveste pentru copii: „Lada fermecată", de Bernard Malamud – o mai veche cunoștință americană a noastră. Nu e însă nicidecum o carte pentru cei mici: aș spune mai curând că e o proză pentru bunici, atât de înduioșător de anacronică, atât de inocent lirică, de cumsecade și plină de suferință neputincioasă este lumea new-yorkeză în care scriitorul ne ia cu dânsul.

Deși totul se petrece – în timp – la o aruncătură de băț în spatele nostru, spre anii 1960, anii tinereții multora dintre noi, când Europa de Est își mai lingea rănile sângerânde lăsate de război, imaginându-și că îndepărtata Americă este Edenul supremei prosperități. Da de unde, ne oprește autorul din iluzionările noastre, povestindu-ne tot felul de istorioare în stilul său patinat de vreme, cam diluat pentru gustul cititorului de azi care nu are răbdare decât pentru acțiune și zbatere. Stilul lui Malamud e cel al sentimentalismelor ruseți (e evreu rus de origine, ce vreți?!), considerat demodat în epoca noastră. Da de unde, insistă el, veniți cu mine în Bronxul italiano-evreiesc să vedeți cum arătau, la mijlocul secolului 20 și la fața locului, iluziile voastre. Și descoperi că americana *„Ladă fermecată"* este de fapt tot o „Lădiță cu necazuri", cea care l-a însoțit mereu, cocârjându-i spinarea, pe evreul hăituit de-a lungul istoriei – accesoriu biografic și neobosită sursă de literatură.

Lumea lui Malamud este acea calicime care abia își câștigă cenții pentru pâinea zilnică și ceașca de ceai rusesc, cizmari cârpăcind cu flecuri pantofii vecinilor, o lume a negustorilor falimentați, deschizându-și prin demisoluri întunecate câte o prăvălioară în care nu intră mai nimeni, a unor scriitorași ratați care-și ard disperați în pubelă manuscrisele respinse de edituri sau a unor văduve tinere care preferă să moară decât să se predea amorului nelegalizat. Și mai ales o lume a unor bătrâni săraci, însingurați, gata să fie aruncați în stradă de proprietari cărpănoși și burtoși – sigur, și ei evrei: frate, frate, dar banul e ban. O omenire care foșgăie și prin mahalalele genialelor romane ale lui Bashevis Singer și ale altor clasici ai literaturii idiș, poate chiar și prin amintirile noastre, ale celor care și-au trăit copilăria și adolescența prin orășelele moldovenești. Numai că Malamud, *care e născut în America și scrie în engleză*, nu cunoaște, nu simte și nu poate reînvia întru totul acea atmosferă evreiască de un pitoresc unic. Peste personajele sale plutesc deja acele „americanisme" care vor domina curând viața imigranților evrei veniți din estul european, scuturându-și încet-încet umilințele și complexele și scoțând la iveală forța lor de supraviețuitori. Scotocind în „lădița sa cu povești", Bernard Malamud găsește și această poftă de viață și disponibilitatea idilică de a crede în dragoste, în om, în Cel de sus, în familie. Bărbații din povestirile sale vor, mai toți, să se însoare și sunt gata la tot soiul de „fapte vitejești" pentru a o obține pe aleasa inimii (spuneți asta nepoților dumneavoastră și o să le auziți hohotele de râs). Sobel, flăcău tomnatec dar om citit, hrănit cu clasici europeni, om cu mâini și suflet de aur, acceptă să ucenicească ani de zile în ale cizmăriei, doar-doar va obține mâna fetei patronului. „Zi de zi, timp de cinci ani, a stat pe scăunelul său de lucru, tăind petece și bătând încălțările pe calapod, așteptând ca fata să crească, să se transforme în femeie, neputând să-și ușureze povara inimii, necunoscând nimic altceva în afara disperării" (*Primii șapte ani*). Leo Finkle, învățăcel în ale celor sfinte, se hotărăște să-și ridice, în sfârșit, de pe carte ochii înroșiți de studiu și să-și caute nevastă; dar unde s-o găsească? Apelează la Salzman, pețitorul cam fără spor, „veșnic jerpelit și mirosind a pește de trăsnea, cu ceva dinți lipsă și aflat în permanentă agitație", care avea în posesie o „Ladă fermecată". Acolo așteptau miresele: în pozele roase de la atâta pipăit ineficient. Care să fie bună pentru un viitor rabin? Cea școlită și cu slujbă bună e prea coaptă, cea frumușică e văduvă, cea tânără e șchioapă. Într-un târziu, Leo Finkle găsește în fundul „lădiței" o poză la minut, cu marginile zdrențuite, din care îl privește, cu ochi mari, triști, o tânără subțirică, fragilă, sprijinită de un felinar. Un zvâcnet de inimă îl vestește pe viitorul rabin că și-a găsit aleasa: „Ea este", îi comunică el pețitorului, dar acesta urlă îngrozit: „Nu se poate, nu e potrivită pentru dumneavoastră". Și izbucnind în plâns, adăugă: „E Stella, fetița mea, o păcătoasă, dar e sufletul meu, care ar trebui să ardă în flăcările iadului"... Cine se poate însă împotrivi loviturii de trăsnet a marii iubiri? Acolo, lângă felinar, pe trotuarul pe care fata își face de obicei meseria, are loc și „vederea" între viitorii miri. În timp ce, după colț, Salzman, agentul matrimonial stil evreo-ruso-american al anilor 1950, înalță rugăciuni către sufletele celor morți, cerând iertare Celui de sus pentru fostele păcate ale fetei lui, purificată prin dragostea viitorului rabin. Frumos. Lacrimogen. Telenovelă „avant la lettre". Subiect numai bun pentru o romanță hollywoodiană gen „Pretty woman".

Cine crede că o asemenea poveste nu mai poate exista în hiper-modernizata Americă, unde internetul a înlocuit de mult pețitorii cu perciuni, să facă o scurtă călătorie prin Brooklynul de astăzi al evreilor religioși. Se va întoarce cu amintirea unei lădițe pline de farmece... N-aveți cumva vreo rubedenie care să vă invite în State? Copiii dumneavoastră sau poate nepoții. De care vă este atât de dor...

SANDA FAUR

Inventatorii de cântec

LAURENȚIU PROFETA

Laurențiu Profeta a fost un compozitor intelectual. Născut în 1925, a absolvit cursurile a două prestigioase conservatoare de muzică (la București și la Moscova), precum și ale Facultății de Filologie din București.

Iubea teatrul și filmul. Iar, în privința cărții, era un cititor profesionist. A scris muzică simfonică (în 1920, la numai 20 de ani, a primit Premiul III George Enescu). A compus muzică de teatru și de balet. „Prinț și cerșetor", după Mark Twain, montat de Oleg Danovski la Operă, a rămas pentru multă vreme în memoria amatorilor de gen. A scris muzică vocal-simfonică și chiar ușoară, mai întotdeauna pe versurile unor poeți redutabili („Șase piese umoristice", pe versuri de Tudor Arghezi, „Cântice țigănești", pe versuri de Miron Radu Paraschivescu, „Șansonete", pe versuri de Minulescu, și multe altele). Într-o vară, la Festivalul de la Mamaia, ne-a fost dat să ascultăm un cântec superb, de o subtilă muzicalitate, pe versurile fără seamăn, dar mai puțin cunoscute, ale unei poezii de Eminescu...

Intelectualitatea sa i-a răpit adesea destul de mult timp: a fost ales (sau numit...) în numeroase jurii, comitete și comisii, unde prezența lui, atât de agreabilă, de cumpătată și de plină de umor, făcea lungile ședințe mai scurte și mai suportabile.

Prietenii apropiați îi spuneau „Rentzi", un fel de prescurtare simpatică a lui Laurențiu. Iar colegii mai tineri din Uniunea Compozitorilor îl numeau, între ei, „Profetu'", nu știu de ce, probabil ca să semnaleze că prezența lui la Uniune „profețea", întotdeauna și în toate genurile, apariția unor lucrări muzicale valoroase, pe care compozitorul le pregătea cu promptitudine.

A scris și un musical pentru TES, despre un cunoscut Păcală iudeu, „Hershale". Am colaborat cu el la această aventură și nu pot să nu-mi aduc aminte de prietenia, politețea și grija cu care-și înconjura colaboratorii. Nu i-am spus „Rentzi" niciodată, ci numai „maestre". Era chiar un maestru în muzică și în prietenie. S-a stins singur și tăcut, retras într-un apartament de bloc vechi, plasat undeva la „cucurigu", în centrul Capitalei, în apropiere de Piața Amzei, uitat de elevii lui, de prieteni și chiar de aceia care l-au prețuit. S-a stins un compozitor și lumea merge mai departe. Dar muzica mi se pare mai săracă, politețea mai dură, cumpătarea mai șchioapă și umorul mai trist, fără Laurențiu Profeta...

AUREL STORIN

Destăinuirile memoriei afective

Examene

Depășisem frumoasa perioadă a Radioului. Am fost anunțat că sunt transferat la Televiziune, care era încă un cimitir al elefanților. Nedându-i-se importanța pe care abia avea s-o câștige, erau expulzați acolo cele mai de frunte cadre ale bătrînului Radio, între care, fără falsă modestie, mă consideram și eu. De aceea mi se părea ciudat transferul. O dată cu instalarea lui Brucan și apoi a lui Paler acolo, am înțeles că nu de prost fusesem mutat.

Dar iată, că în goana computerului pe care îmi scriu articolele, am devansat câteva evenimente importante din viața mea. În primul rând că retragerea mea de la „Medicină" făcuse ca să fiu considerat „fără studii". Noile dispoziții însă prevedeau ca funcțiile importante să fie ocupate doar de persoane absolvente ale unei facultăți, indiferent care. Cum la „Medicină", în ciuda celor cinci ani absolviți cu medii mari, nu mă mai primeau decât în anul II, am ales să studiez „Literele". Mulți dintre cei obligați să obțină diplomele râvnite și-au folosit în acest scop relațiile, pilele și chiar banii. Alții au învățat pe rupte. Astfel a fost cazul lui Pavel Câmpeanu, care mai târziu avea să devină unul dintre cei mai respectați sociologi. Dar în acea epocă mai era adjunctul meu (deși mai vârstnic decât mine). În fiecare clipă liberă se retrăgea în cămăruța ilustratorilor muzicali și tocea la algebră și la geografie precum și la alte materii, el trebuind să absolve întâi liceul. Iar eu, care datorită funcției de redactor șef adjunct la „Cultural", eram cunoscut de multe cadre didactice de la Universitate, mâncam cartea, doar ca să nu mă fac de rușine la seminare și examene. Și într-adevăr, cea mai mare parte le-am luat cu nota 10. Dar cu câte eforturi! Mi s-a înfundat însă la examenul de stat. Pentru teza de diplomă am scris o amplă monografie despre Mateiu Caragiale. Fiul din flori al lui Ion Luca a fost un scriitor foarte rafinat, încât unii l-au considerat mai important decât tatăl său. Ca îndrumător al lucrării mi l-am ales (ca un fel de răzbunare sado-masochistă) pe V.M., cel care respinsese „Nota zero la purtare". El și comisia universitară mi-au acordat nota maximă, mai ales că până atunci nu apăruse încă o astfel de lucrare. La oral, pentru problemele de limbă și cele de marxism, n-am avut probleme. Din nou, ambele cu 10. Dificultățile s-au ivit la examenul de Istorie a Literaturii. Profesorul examinator era G.C. Nicolescu. Marota lui erau datele bio-bibliograice. Știai titlurile operelor și anii când au apărut, erai bun. Mai uitai câte ceva, era jale! Unul din subiectele de pe biletelul pe care l-am tras la examen era: Ion Heliade Rădulescu, bineînțeles – date bio-bibliografice. Iar părintele „Zburătorului" trăise mult (1802-1872) și scrisese enorm, ba avusese și o intensă activitate revoluționară la 1848. Citesc biletelul cu întrebările și încep eu să turui. Dar pe neașteptate profesorul mă oprește și mă întreabă: „Dar, la 1830, ce s-a întâmplat?". Eu cad din cer! Ce naiba o fi făcut stimabilul în acel an? Încerc o mișcare de dribling: „Păi, a apărut «Manifestul Romantismului»; a avut loc bătălia pentru «Hernani»". „Asta s-a întâmplat în Franța", mi-o întoarce profesorul. „Eu te întreb: ce-a făcut Heliade?". Îmi revizuiesc în minte notițele. Deschid, tot mental, „Istoria Literaturii" a lui Călinescu; nimic!

Dar G.C. îmi sare în ajutor: „E vorba de o traducere". Și deodată în cap mi se făcu lumină. Răspund cu un ton foarte savant: „Heliade a publicat «Versurile domnului A. de la Martine». Probabil nu știa că Lamartine se scrie într-un singur cuvânt". Va să zică eram la curent cu problema. Ba îi și recit din „Lacul": „O, temps, suspend ton vol! / Et vous, heures propices...". Profesorul mă privește cu gura căscată. Celelalte subiecte au mers ca pe roate. Mă mai răsucește, mă învârtește cu întrebări în afara celor din biletel. Nu izbutește să mă încurce. La final G.C. îmi zâmbește binevoitor și îmi spune: „E bine, dar n-ai știut ce s-a întâmplat la 1830. Nota 9". Turbam! De curiozitate rămân să aud ce îl întreabă pe candidatul următor. „Ce înțelege Blaga prin «Eu nu strivesc corola de minuni a lumii?»". Candidatul, un ofițer rămas și el în urmă cu studiile – clei! Nu poate scoate nici o vorbă.

Încerc să-i transmit prin telepatie că este însăși cheia poeziei lui Blaga. Ofițerul nu recepționează mesajul și tace. „Spune-mi date bio-bibliografice!", îi cere profesorul. Ofițerul probabil că era obișnuit cu mitralierele, fiindcă începe să înșire, cu viteza unei astfel de arme, date și opere. Dar nu înțelesese absolut nimic din opera marelui poet. Și a căpătat 7.

Mie, G.C. mi-a stricat media.

Atunci când mi-am căpătat diploma de licență a Facultății, sărbătoream 20 de ani de la terminarea liceului. Fiica dragului meu profesor diriginte, Micu Jäger, mi-a adus o fotografie a acestui eveniment, aflat în arhiva tatălui ei.

În rândul din față sunt unii dintre profesorii noștri. Îmi amintesc cu nespus respect de profesorul Walenstein, ale cărui lecții de Istorie a Literaturii Române vechi ni le-a predat atât de atrăgător și de sistematic, încât mi-au fost de mare folos și la facultate. El este primul din stânga fotografiei. Alături e Micu, pe care l-am mai pomenit de multe ori cu adâncă dragoste în articolele mele. Urmează Pauker, un excelent profesor de matematică, dar de la care imbecilul de mine n-a reușit să prindă nimic. Urmează maestrul Schwarzman, ale cărui cântece le mai fredonez și acum. De ce însă rostea „virtouz" în loc de „virtuoz", nu știu. La mijloc e directorul liceului, Ion Grubea, ale cărui expuneri erau atât de interesante și de documentate, încât multă vreme am visat să devin și eu profesor de istorie. În dreapta lui e profesorul Pinhas-Pârvulescu, ale cărui lecții de Literatură Română Contemporană nu ne-au stârnit o atenție deosebită. Dar de „mortuis nil nisi bene".

În sfârșit, ultimul din rând este Volcovici, un erudit profesor de germană și franceză, care s-a bucurat mult de simpatia elevilor săi. Eu mă aflu ceva mai sus, exact între Pauker și Schwarzman. Arătam destul de bine, dacă nu aș fi avut urechile atât de clăpăuge. La urma urmelor, nici prințul Charles nu e mai breaz!

Alături îmi sunt colegii mei de clasă. Pe atunci eram încă mulți. Acum, în București, am rămas câțiva. Cei mai mulți s-au risipit în alte țări și chiar continente, iar pe alții i-a și chemat la el Stăpânul din ceruri. Ne rugăm să-i fi primit cu brațele deschise și să-i așeze lângă el, ca în fotografia de față.

OCTAVIAN SAVA

MARI POEŢI EVREI AI SECOLULUI XX

Strigătul lor nu s-a stins, ochii lor continuă să vegheze

Profesorului Paul Cornea, care mi l-a dăruit pe Fondane. În acest an în care moartea nevinovaților continuă să fie contestată...

„Dar când veți călca în picioare mănunchiul de urzici, / ce am fost eu într-un alt veac, / într-o istorie care, pentru voi, va fi perimată, / amintiți-vă doar că am fost nevinovat"
(Benjamin Fundoianu)

„El strigă mai sumbru atingeți viorile atunci când veți / sui ca fumu-n văzduh / atunci veți avea o groapă în nori / acolo patul nu-i strâmt"
(Paul Celan)

În primăvara lui 1944 (la 3 martie), în urma unui denunț, Benjamin Fundoianu, exponent de seamă al avangardismului european şi strălucit eseist, a fost arestat la Paris, împreună cu sora lui, şi internat în lagărul de la Drancy. De aici, amândoi au pornit pe calea cea fără de întoarcere a Auschwitz-ului, unde, înghițite de flăcări, firavele lor trupuri, transformate în fum, au urcat spre înalturi (2 oct. 1944). Poetul ar fi putut scăpa de la moarte, ne spune Mircea Martin, „fără altă concesie decât aceea de a fi mai puțin motivat şi mai puțin generos". Câțiva prieteni reuşiseră să-i obțină eliberarea, dar nu a acceptat să-şi părăsească sora...

În aprilie 1970, valurile reci ale Senei îl răpeau cu tandrețe de pe Podul Mirabeau, imortalizat cândva de Appolinaire, pe Paul Celan, unul dintre poeții cei mai importanți ai Europei secolului XX. Dispariția părinților săi, asasinați într-un lagăr din Ucraina, şi remuşcarea că el se ascunsese şi nu-i urmase la Bug, îl traumatizaseră pentru tot restul vieții, marcându-l până la sinucidere. Suferința i-a fost şi mai atroce după ce aflase că un fost coleg de clasă izbutise să-şi salveze ambii părinți, reîntorcându-se cu dânşii în satul natal.

Fundoianu, pe numele său adevărat Wecsler, se născuse la Iaşi, în 1898 şi, după un popas bucureştean, s-a stabilit pentru totdeauna la Paris, devenind personalitatea complexă care de-abia de-acum începe să fie descoperită. Capătă cetățenie franceză şi devine **Fondane**.

Dintotdeauna bântuit de presentimente întunecate, peregrin tocmai fiindcă, aspirând la imposibil, încercase, printr-o uriaşă încordare a voinței să biruie fatalitatea, Fundoianu era, totuşi, convins, în străfundurile ființei sale, că „există în compunerea destinului nostru lucruri ce nu pot fi schimbate". Aşa îi scria, pentru ultima oară, soției sale, de la Drancy, fără patetism, complăcându-se într-o „misterioasă complicitate cu ineluctabilul". (Cioran)

Nu din imprudență sau naivitate se aventura prin Parisul ocupat, în căutare de cărți. De fapt, nu făcea nimic mai mult, dar nici mai puțin, decât opunea forței absurde normalitatea ştiind că, până la urmă, pentru asigurarea libertății, singurul şi cel mai de seamă chezaş este **curajul**.

Nedezmințindu-se nici în ultima sa decizie, cel ce susținuse nu o dată că „ființa îşi compromite integritatea eschivându-se de la propria-i moarte" şi asumându-şi fără şovăială sfârşitul, el scrie, de data asta cu sânge, o parabolă al cărei sens nu poate fi decât acela că „pentru a dovedi ceva, adesea e nevoie să mori".

Celan (născut Antschel, în 1920), în Bucovina, îşi luase şi el zborul de pe meleagurile natale către Viena şi, apoi, tot înspre Paris (oraş familiar, fiindcă înaintea celui de-al doilea război mondial studiase la Tours), devenind apoi marele poet de limbă germană, Paul Celan. Era obsedat de destinele evreimii şi era căsătorit cu Gisèle, fiica unui antisemit feroce. Aveau împreună un copil. Abia acum câțiva ani a văzut lumina tiparului, în Franța, corespondența dintre Gisèle Lestrange-Celan şi Paul Celan (1920-1970), în două volume, care au îndepărtat, pentru prima oară, vălul aşternut peste intimitatea unei poveşti de dragoste, începută ca o mântuitoare binecuvântare şi sfârşită în zbucium, disperare şi suicid. Setul epistolar evidenția, dintr-un unghi foarte intim, viața şi zbuciumul unei perechi, permițându-ne să urmărim pas cu pas primele accese de nelinişte ale lui Celan, cele dintâi ieşiri violente, oribila-i încercare de sinucidere, precum şi înspăimântătoarea tentativă de a-şi ucide soția. Pe un alt plan, regăsim întâlnirile poetului cu Cioran şi cu Scholem, tăcerea şi nepăsarea editorilor, precum şi a întregii lumi culturale franceze. Multe poeme obscure au putut fi înțelese, o dată reconstituită intimitatea celor doi, marcată de nebunie şi criză, agonie, din care nu lipsesc nici accesele de gelozie ale Gisèlei cu privire la poeta Ingeborg Bachman, care-şi imortalizase idila cu poetul în romanul ***Malina***.

Lumea literară a comentat îndelung întâlnirea dintre Celan şi Heidegger... Jorge Semprun a făcut chiar o legătură foarte directă între vizita poetului la marele filosof german şi sinuciderea lui. În caietul de ***Impresii***, în care oaspeții lui Heidegger erau invitați să scrie, Paul Celan notase: „privind către steaua fântânii, în inimă cu speranța unui cuvânt ce va veni...".

Mult aşteptatul Cuvânt de căință n-a fost, însă, niciodată rostit.

Cu mult înainte, în România, Arghezi, pentru care tânărul Fundoianu nutrea o adevărată idolatrie, rănise şi el, mortal, dragostea poetului - e drept, după dispariția acestuia mărturisindu-şi regretul.

Paralelismul celor două destine se impune aproape de la sine. Prinsă în vârtejul întunecat al istoriei, **ființa umană nu mai poate alege**. Profesorul Crohmălniceanu ne povesteşte despre cântecul preferat al lui Celan, ***Flandern in Not*** **(*Flandra la ananghie*)**, al cărui refren tânărul de atunci îl repeta obsesiv: „Gestorben, Gestorben, Gestorben müss ein!" („De murit, de murit, de murit trebuieşte"). Şi Fundoianu: „Toamna, în cimitirul urban din bariere, / pune tristețea-n lespezi a stupilor cu miere / şi în priviri cârceii pământului rotund / **şi nu pot mai departe de moarte să m-ascund**".

Cititorii în limba română ai sclipitoarei culegeri de eseuri ***Conştiința nefericită*** (Editura Humanitas, 1993) ar avea dreptul să acceadă şi la „cântecul de lebădă" al poetului-filosof care, răzvrătindu-se împotriva silniciei, recurge, laolaltă cu Dostoievski şi Şestov, la **argumentul ofensei**. El îşi mărturiseşte sila față de acei indivizi care „mugind precum taurii sătui... amuțesc dintr-o dată în fața imposibilului..." (***Lev Şestov şi lupta împotriva evidențelor***). Împresurat din toate părțile de oroare, el, Fundoianu/Fondane, găseşte scăpărătoare argumente şi puterea de-a se emancipa de sub tutela acesteia: „Adevărul speculativ - perorează dânsul - nu ne spune: eşti rănit, aşadar suferă!, ci: eşti rănit, însă nu trebuie să suferi, trebuie să admiți că răul ce te-a răzbit este întemeiat, necesar, ineluctabil, şi că trebuie să i te supui, să-l iubeşti, să-l respecți, să nu-l acuzi, să nu strigi după ajutor, să nu speri, nici să pretinzi ca el să înceteze! Căci, din această suferință izvorăsc unica ta frumusețe, singura-ți virtute, singura ta măreție şi singura sfințenie; cum ai putea să renunți? Dar cum ai putea pretinde că răul există? Nu este, mai degrabă, o suprimare a Binelui? Oricât de grozave ar părea toate acestea, **ele nu se regăsesc în experiență**; experiența este plină de lucruri care ne lezează, dar ea nu ne oferă nici legi fizice, nici legi morale, nici consolări, nici laude! Şi nici cel mai neînsemnat adevăr etern! Aşa arată cioburile pe care călcăm şi care rănesc, dar nimic nu dovedeşte că ele se găsesc aici pentru a dăinui până la sfârşitul timpurilor, că nu le vom înlocui, cândva, cu izvoare sau cu trandafiri, că nu avem decât o singură posibilitate, aceea de a fi lăsați pentru totdeauna să mergem pe cioburi, implorându-l pe Cel ce le-a presărat în calea noastră să aibă milă de noi şi să nu ni le ia niciodată!".

Dacă Fundoianu neagă imuabilitatea şi eternitatea răului şi, asemenea lui Don Quijotte, speră că, într-o bună zi, cârciuma în care se află se va transforma în castel, Celan încearcă doar, cu disperare, să croiască drum poemelor sale: „Poezia - spune el - poate fi un mesaj vârât într-o sticlă, trimis în credința - desigur, nu totdeauna plină de speranță - că mesajul ei l-ar putea duce valul - undeva, cândva - până la vreun țărm, pe un pământ al inimii, poate. Poeziile sunt, chiar şi în felul acesta, mereu pe drum: ele se îndreaptă înspre ceva" (***Poezia -dialog***).

Desigur, avem de-a face cu două demersuri poetice diferite, cu două modalități distincte de abordare ale aceleiaşi realități oripilante. Fundoianu e aspru, textele lui nu poartă lavalieră, ele se prăbuşesc în capul cititorului ca o cascadă, iar acesta are deseori senzația că mâna scriitorului s-a străduit din greu s-ajungă din urmă o gândire până-ntr-atâta dezlănțuită încât, uneori, pagini întregi rămân văduvite de banalul „punct", la urma-urmei atât de necesar... Celan îşi şlefuieşte scriitura, obscurizându-şi versurile aproape până la pierderea sensului. Fundoianu îşi asumă integral rolul de **martor** şi, fără menajamente, ne pune dinainte oglinda în care ne putem contempla adevăratul chip: „Lumea e-n fața mea, o văd, dar eu, eu unde sunt? / Trec şi nimic nu mai rămâne din ce fusese în oglindă [...] / O mână nevăzută îmi smulge pleoapele, / nu pot să-nchid un ochi / şi trebuie să strig mereu, pân-la sfârşitul lumii, / nu sunt decât un martor..." (***Ulysse***). Versul lui Celan e epurat de orice agresivitate şi devine doar mesagerul unei sfâşietoare tristeți: „Plopule, eşti alb în întuneric, / Părul mamei n-a fost să albească... / Stea, încingi o panglică de aur, / Rana mamei a născut-o plumbul. / Cine te-a scos uşă din țâțână? / Maică-mea nu poate să mai vină" sau: „Acum eşti tânăr ca o pasăre moartă-n zăpada lui martie, / Acum vine la tine şi-ți cântă cântecul lui franțuzesc. / Uşori sunteți voi: îmi dormiți primăvara până la capăt, / Eu sunt şi mai uşor: / cânt pentru străini".

Aceste două destine, îngemănate în tragedia Holocaustului, dar „fiecare cu noaptea lui, / fiecare cu moartea lui", cum ar spune Celan, o transced... Trecuți prin apă unul şi prin foc celălalt, ei încetează să aparțină unei seminții anume, devenind pur şi simplu poeți, ființe umane fragile, adică victime ale barbariei universale, care va mai continua încă multă vreme de-acum înainte. Sigur, nu-i încă vremea (va fi, oare, vreodată?!), ca fiecare dintre noi să simtă cu acuitate responsabilitate față de semenul aflat în derivă. Dar vremea marilor întrebări de conştiință vine ori de câte ori cineva se încumetă a le pune. Or, viețile şi operele lui Benjamin Fundoianu şi Paul Celan se constituie în asemenea întrebări. Noi nu putem şi nici nu încercăm a răspunde, dar avem datoria de-a medita asupra lor.

Vom admite, oare, că un straniu proces ne-a împărțit pentru totdeauna în călăi şi victime? De altfel, în societățile moderne, „selecția" nu mai are deja nimic „natural". Cel mai apt pentru supraviețuire nu este cel mai **evoluat**, ci, aproape fără excepție, **cel mai feroce**. Este ceea ce Jacques Monod, în admirabilul său studiu, *Hazard şi necesitate* (Bucureşti, 1901), numea pericolul „selecției răsturnate"...

Dacă acceptă această situație, cu toate implicațiile ei, omul va fi nevoit să se trezească din visul lui multimilenar, pentru a se putea împăca pe deplin cu singurătatea ce decurge din „stranietatea-i radicală"... Astfel, va rămâne exilat pentru totdeauna la marginea universului, un univers care a devenit deja surd la muzica lui, indiferent la speranțele lui, ca şi la crimele şi suferințele lui. Am putea fi nevoiți să admitem o lume în care Cain va fi multiplicat la infinit, în care nimeni nu va mai putea identifica sau numi crima, în care binele şi răul se vor dizolva într-un vid indiferent, capabil de a distruge nu numai sufletul ci şi trupul...

Dar poate că nu este încă prea târziu să luăm învățătură de la cimpanzeul care urlă sfâşietor atunci când moartea îi seceră semenul, chiar dacă, traversând milenii, am uitat o mulțime de lucruri, cel mai universal lapsus al memoriei fiind acela din pricina căruia „am uitat că trăim pe o stea" (Chesterton).

Nici o crimă nu poate rămâne nepedepsită, orice nedreptate va urla în veci!

Dacă există o ieşire din impas (iar când spun asta, mă refer la înțelegerea atâtor etape „demențiale" ale istoriei - a momentelor când oamenii au devenit duşmanii cei mai feroci ai umanității!), ea ne este oferită de istoria însăşi: atâta timp cât vor exista poeții, nici noi nu vom rămâne singuri...

Ei, pașnicii, îngroziți de ceea ce văd, ei, cei ce n-au avut niciodată vreo armă (în afara bietelor ustensile de scris!), condamnați din cauza asta la tăcere şi, decizând, totuşi, să-şi răzbune tăcerea!

Ei, tixind tribunalele lumii cu hârțoagele lor, asumându-şi şi jucând până la capăt un rol grandios.

Ei, prin scrierile lor străbătând secolele, purtători ai unui singur mesaj: acela că **nici o crimă nu poate rămâne nepedepsită şi că orice nedreptate va urla în veci!**

Ei, magicienii, despre care nu o dată s-a spus că n-ar avea dreptul să fie îngropați în pământ sfințit! Ei, giuvaergiii şi recuperatorii unei umanități pierdute!

Ei, sarea pământului. Ei, ***Martorii***!

Poet cu adevărat poate fi doar acela care nu mai are nimic de pierdut, când tot ce poate fi mai rău deja i s-a şi întâmplat, aşadar este calm şi lucid într-atât încât, judecând după faptele şi vorbele sale, nimeni n-ar putea bănui că a fost martor la ceva.

Trandafirul, chiar dacă poate asista la moartea grădinarului, nu poate înțelege de ce acesta a trebuit să moară. Poetul trebuie să vadă mai multe lucruri decât trandafirul. Trebuie să vadă urmele trandafirilor de altădată. Şi să reconstituie istoria grădinii.

NEDEEA BURCĂ

În elita cercetării ştiinţifice mondiale

Există în lume un consorţiu - cum se autodenumeşte el -, o comunitate a institutelor pentru studii avansate, cel mai celebru dintre acestea fiind cel din Princeton, unde Albert Einstein şi-a petrecut aproape jumătate din viaţă. Alături de Princeton, în consorţiul acestor concentrări de materie cenuşie se mai află Centrul pentru Studii Avansate în Ştiinţele Comportamentului, de la Stanford, Institutul Radclliffe pentru Studii Avansate de la Harvard, Institutele pentru Studii Avansate din Olanda şi din Berlin. Lor li s-a mai adăugat, la finele anului 2007, Institutul pentru Studii Avansate (IAS) din Ierusalim. Este o recunoaştere de mare importanţă a calităţii şi valorii cercetării fundamentale desfăşurate în Israel, fiindcă în acest consorţiu de savanţi nu intri când vrei, ci atunci când membrii colectivităţii ştiinţifice sunt de acord să te primească. Admiterea se face prin vot. IAS a fost fondat în 1975, al cincelea din lume la vremea aceea, şi la activitatea sa participă şi 12 laureaţi ai Premiului Nobel în chimie, fizică, medicină şi economie. Spre deosebire de universităţi, la IAS cercetătorii vin pentru un an pentru a studia în domeniul lor de specialitate alături de alţi opt colegi: patru din Israel şi patru din alte ţări. IAS sponsorizează şi o şcoală pentru tineri supradotaţi, pe care îi familiarizează cu domeniile cele mai avansate ale ştiinţei.

Un aparat, în premieră mondială, care asigură

Diagnosticul cancerului pentru persoanele obeze

Pentru femei cancerul la sân este a doua cauză de deces şi medicii sunt interesaţi ca la examinările radiografice să găsească ceea ce ei numesc „celulele santinelă" (noduli limfatici), semn al unui cancer probabil. Dar la femeile supraponderale şi la cele obeze această investigaţie e dificilă, fiindcă ele au un mare număr de celule adipoase care fac dificilă pătrunderea ultrasunetelor. Se pare însă că problema a fost rezolvată şi pentru persoanele obeze. Un grup de cercetători de la Universitatea din Tel Aviv, de la Centrul Medical Sourasky şi de la General Electric (S.U.A.) au combinat două tehnologii de investigare noninvazivă, una care poate detecta orice nodul, cât de mic, şi alta care îl localizează anatomic, oferind o imagine tridimensională. Experienţele de până acum au demonstrat o rată de succes de 90%, iar General Electric a vândut 130 de asemenea aparate în multe ţări. Ele sunt deosebit de cerute de spitale americane, fiindcă în Statele Unite frecvenţa cancerului la sân a crescut în ultimii ani, de la una din 10 femei la una din opt, din cauza obezităţii. Obezitatea la femeile aflate la menopauză sporeşte la dublu probabilitatea lor de a avea cancer la sân.

Ştiţi ceva despre „Ceva"?

O companie care vinde numai inteligenţă inovatoare

„Ceva" este o companie israeliană care vinde materie cenuşie, adică inteligenţă inovatoare. Nu fabrică nimic, dar oferă producătorilor de microprocesoare desene de cipuri specializate, proiectate la Centrul de cercetări de la Herzlia Pituach. După cum spune directorul executiv al „Ceva", *Gideon Wertheizer*, fiecare contract de licenţă pentru fabricarea unui cip proiectat de „Ceva" aduce companiei între câteva sute de mii şi câteva milioane de dolari. Cel mai vândut este cipul destinat telefoanelor mobile, care, după estimările celor de la „Ceva", va ajunge în 2009 să se afle în 30% până la 50% din aparatele vândute pe glob. În 2007 s-au vândut în lume 1,12 miliarde de „mobile" şi cifra va creşte de la an la an, cea mai mare piaţă fiind China, care are acum 520 de milioane de telefoane mobile, aproape jumătate din cele folosite în toată lumea. „Ceva" proiectează şi microprocesoare care convertesc semnalul video şi audio analogic în semnal digital, utilizate în sistemele de Hi-Fi şi video pentru locuinţe, iar din anul 2008 va trece şi la crearea de creiere electronice pentru DVD şi consolele destinate jocurilor.

În fiecare an, începând din 2001, revista „Scientific American" alcătuieşte un clasament al primilor 50 de oameni de ştiinţă din lume, clasament ce are în vedere valoarea de inovare tehnologică sau de descoperire fundamentală pe care o au cercetările acestora. Clasamentul se face pentru contribuţii din domeniile *biotehnologiei, microelectronicii, energiei* şi geneticii. Anul trecut, trei profesori de la Universitatea din Tel Aviv au fost incluşi în acest „Top 50 al oamenilor de ştiinţă din lume". Clasamentul a fost publicat în numărul din februarie al revistei.

În 2007 Trei cercetători israelieni – în clasamentul primilor 50 din lume

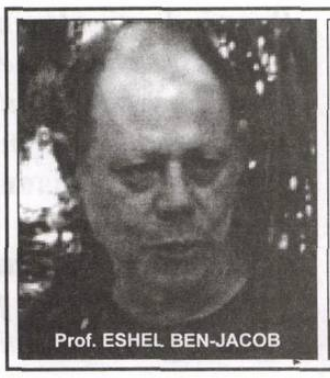
Prof. ESHEL BEN-JACOB

Dr. ITAY BARUCHI

Prof. BEKA SOLOMON

• **PRIMUL NEUROCIP CU O REŢEA NEURONALĂ VIE.** Prof. **ESHEL BEN-JACOB** şi asistentul său, dr. **ITAY BARUCHI**, au fost aleşi pentru studiile lor inovatoare în cercetarea creierului şi succesul pe care l-au avut în crearea unei *memorii şi a unui „neurocip"* alcătuite din neuroni vii. Cei doi cercetători au izbutit, pentru prima dată în lume, să creeze un neurocip care se bazează pe o reţea de neuroni vii, capabilă să stocheze informaţii şi să le proceseze. Ei au lucrat la nivel nanometric, în interiorul celulei, în care au injectat substanţe chimice care au stimulat acţiunea neuronilor. „Creierul uman nu este un computer - precizează Ben-Jacob. Computerul nu are abilităţi cognitive, nici plasticitatea necesară creaţiei". Pentru a plasticiza un creier electronic, el speră să ajungă să conecteze computerul la o reţea neurologică vie, astfel ca să fie creat un computer capabil să evolueze singur prin dialog cu alte reţele neuronale.

Cei doi cercetători israelieni cred că, într-un viitor previzibil, va fi posibilă tratarea bolilor neurologice, ca maladia Alzheimer şi Parkinson. Ceva mai târziu va putea fi tratată şi epilepsia, apreciază Ben-Jacob, prin corectarea traseelor greşite din creier, care provoacă descărcările electrice necontrolate ale bolii.

• **SPRAY PENTRU TRATAMENTUL BOLII ALZHEIMER.** Prof. **BEKA SOLOMON** a fost aleasă de „Scientific American" pentru dezvoltarea unei noi terapii în tratamentul bolii Alzheimer sub forma unui spray nazal ce conţine o bacterie. Echipa condusă de prof. Beka Solomon a ales o bacterie din categoria fungilor filamentoşi, cu o structură liniară. Aceşti fungi sunt „prietenoşi" faţă de om şi de mediul înconjurător. Bacteriofungii sunt cele mai răspândite forme de viaţă de pe Pământ şi unele specii trăiesc în noi, în perfectă simbioză cu organismul nostru. Experienţele făcute de prof. Beka Solomon au arătat că structura liniară a fungilor aleşi de ea le permite acestora să ajungă până la creier, trecând în circuitul sanguin, astfel ca, ajunşi acolo, să dizolve plăcile beta-amyloide care duc la deteriorarea creierului şi la fenomenele bolii Alzheimer. Potenţialul terapiei cu fungi e imens: el nu afectează celulele mamiferelor şi evită o serie de efecte secundare ale imunoterapiei curente cum sunt hemoragiile şi inflamaţiile. Beneficiile noii căi terapeutice trebuie privite în perspectiva îmbătrânirii populaţiei globului, fenomen care va face din maladia Alzheimer o adevărată epidemie în deceniile viitoare.

Dr. *Elie Eisenberg*, editorul ediţiei israeliene a revistei „Scientific American", subliniază că aceste distincţii „arată încă o dată că cea mai importantă resursă a Israelului este capitalul său uman". „Scientific American" apare de 136 de ani şi în această revistă au publicat 120 de laureaţi ai Premiului Nobel.

În pragul unei revoluţii în transporturile auto

SHAI AGASSI

Una dintre problemele industriei de automobile, în toată lumea, este reducerea poluării. Motoarele cu benzină emit numeroase gaze şi noxe metalice în atmosferă, aşa că singura posibilitate de reducere a poluării este trecerea la o propulsie bazată pe alt carburant. Dar... dificultatea trecerii la maşinile hibrid electrice, cele mai „curate" ecologic, o constituie lipsa infrastructurii de aprovizionare cu energie. De pildă, în Statele Unite există 117.000 de staţii de benzină, dar numai câteva duzini pentru încărcarea acumulatorilor.

Un tehnolog din Silicon Valley, Shai Agassi, a anunţat că a fondat o companie, cu un capital iniţial de 300 de milioane de dolari, care va stimula construcţia maşinilor electrice. Compania lui e finanţată prin ofertă publică, dar şi cu capital de la „Israel Corporation", o mare companie israeliană de transport şi de cercetare în noi tehnologii. I se adaugă un important grup de investitori privaţi, printre care s-au aflat Edgar Bronfman Sr. şi James Wolfenshon, fostul preşedinte al Băncii Mondiale. Shai Agassi a înfiinţat, în 1992, o firmă de soft în Israel, pe care apoi a mutat-o în Statele Unite şi a vândut-o ulterior marii companii germane de soft SAP. El plănuieşte să creeze o reţea inteligentă de alimentare cu energie electrică a automobilelor, legată la reţeaua naţională de electricitate. Reţeaua proiectată de Agassi va fi mai economică în Europa, unde benzina e de două ori mai scumpă ca în S.U.A. Estimând că bateriile litium-ion pot suporta 1.500 de încărcări şi descărcări, Agassi apreciază că se va ajunge la un cost pe kilometru de 5 cenţi. El vrea să construiască zeci de mii de staţii electrice de încărcare a acumulatorilor în toată lumea, fiindcă există pretutindeni sisteme electrice naţionale, unite în reţele continentale. Multe maşini se vor încărca şi în timp ce aşteaptă în parcări. Randamentul acestor staţii va fi de 1 minut de încărcare pentru 1 minut de parcurs. Se pare că suntem în pragul unei revoluţii în transporturi.

Filtrul de apă al lui Shani

În lume, 1,6 miliarde de oameni nu au acces la apă curată, bună de băut, iar 2,5 milioane de copii mor anual înainte de a împlini 5 ani din cauza bolilor provocate de apa poluată. În această situaţie, ştirea că un inventator israelian a creat două dispozitive individuale de purificare a apei a fost primită cu mare *interes şi de organizaţiile internaţionale* care se ocupă de această problemă globală şi de companii specializate din mai multe ţări.

Ron Shani (39 de ani) şi-a petrecut copilăria într-un kibuţ unde, după cum povesteşte acum, a început familiarizarea lui cu problemele apei. Tatăl său a fost unul dintre fondatorii firmei de purificare a apei „Amiad", care astăzi are fabrici în toată lumea, şi a inventat el *însuşi un filtru de apă. Amiad este, de* fapt, numele kibuţului în care trăia familia Shani. Ron Shani a numit invenţia sa în domeniul filtrelor de apă „Sulis Personal Purification System". *Sulis* este, în vechea limbă celtă, numele unei zeiţe care patrona izvoarele calde cu proprietăţi vindecătoare din vechea localitate Aqua Sulis, azi staţiunea Bath, din Marea Britanie. Mic, cât să încapă în palmă, purificatorul lui Shani cântăreşte... 10 grame, se poate aşeza pe gâtul aproape oricărei sticle şi curăţă apa de trei tipuri de poluanţi: biologici (bacterii, viruşi, paraziţi), organici (mâl, murdării, alge) şi chimici (detergenţi, pesticide). Filtrul lui Shani este mic, reutilizabil şi ieftin. Desigur, Ron Shani a inventat filtrul cu gândul la populaţiile din zonele sărace ale lumii, dar imediat militarii şi-au dat seamă cât de util este el pentru trupele din deşert, iar organizaţiile umanitare îl pot aplica în cazurile de dezastre naturale, când apa potabilă devine o mare problemă. Pentru asemenea cazuri, în care sunt implicate sute sau mii de oameni, după inundaţii sau cutremure, Ron Shani a construit un filtru numit „Sokol", care poate purifica 100 de litri de apă în 30 de minute.

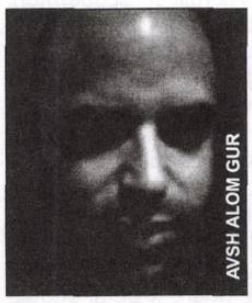
AVSH ALOM GUR

Şcoală de design de modă israeliană

Recent, cunoscuta creatoare de modă Donna Karan a vizitat atelierele de modă din Israel şi în special Colegiul Shenkar, care a devenit cunoscut în toată lumea pentru creaţiile sale vestimentare. Donna Karan a primit o diplomă onorifică de la Colegiul Shenkar, a predat un *Master class* şi a oferit o bursă. Dar renumita creatoare de modă a angajat la firma ei din New York un tânăr *creator israelian deja celebru*: Avsh Alom Gur. Acesta a lucrat un timp în Anglia, unde şi-a lansat propria marcă şi a primit în 2005 Premiul Consiliului Britanic pentru modă destinat tinerilor creatori, iar creaţiile sale au apărut în „London Fashion Week".

Printre absolvenţii Colegiului Shenkar se numără „retro-chic" designera Naama Bezalel şi directorul de creaţie al Casei Lanvin, Alber Elbaz, precum şi o serie de designeri ai Casei Dior. La Shenkar, studenţii învaţă şi tehnica creaţiei de textile în cele mai variate culori cu cele mai moderne tehnologii. Fiindcă, asemenea Donnei Karan, o serie de creatori de modă pornesc adesea în designul unei rochii de la desenul materialului.

La finalul vizitei sale, Karan a declarat: „Nu pot să vă spun cât de *mult am apreciat creativitatea acestor tineri designeri* israelieni. E prea multă luptă în lume. Dacă vom deveni uniţi în creativitate, nu numai în ceea ce purtăm, dar în ceea ce facem, noi vom schimba lumea".

Pagină realizată de ANDREI BANC

ÎN LUME EVREII

Dispariția unei personalități legendare

YOSSI HAREL, comandantul vasului „Exodus", a murit la 90 de ani

În ajunul celei de-a 60-a aniversări a Israelului, a trecut în neființă un personaj a cărui viață a fost strâns legată de premisele creării statului şi aducerii evreilor supraviețuitori ai Holocaustului în Ereț. Comandantul vasului „Exodus", Yossi Harel, a reuşit să transporte, între 1945-1948, cu patru nave, 24.000 de imigranți ilegali. Prietenii îl caracterizau ca un om plin de sensibilitate şi compasiune față de semenii săi. De aceea s-a şi implicat în această activitate plină de riscuri.

Yossi Harel s-a născut în 1919, făcând parte dintr-a şasea generație de locuitori ai Ierusalimului. La vârsta de 15 ani devine membru al *Hagana*, făcând parte mai târziu din unitatea comandată de Orde Wingate, unde s-a remarcat prin curajul său. În timpul celui de-al doilea război mondial a luptat în armata britanică. David Ben Gurion şi Shaul Avigur, comandantul şi fondatorul campaniei de imigrare ilegală *Alia Bet* şi serviciului de informații al *Hagana*, Şai, l-au ales pentru a deveni comandantul operațiunii nu numai din cauza calităților lui de conducător şi capacității sale de combatant, ci şi pentru faptul că era apropiat de oameni. Era plin de bun simț, nu a ridicat niciodată vocea, era conştiincios, sensibil, un luptător neînfricat şi curajos.

Harel a condus cele mai importante operațiuni clandestine de imigrare, comandând şi patru vase: „Knesset Israel", „Exodus", „Atzmaut" şi „Kibuț Galuyot". La numai 28 de ani, a răspuns de venirea în țară a 24.000 de imigranți ilegali: peste o treime din cei aduşi în secret în țară în perioada 1945-1948. Odissea vasului „Exodus" din iulie 1947 este de-acum istorie. Harel a încercat să se opună măsurilor britanice de a retrimite vasul, plecat din Franța cu 4.500 de supraviețuitori ai Holocaustului, dar nu a reuşit. „Exodus" s-a întors la Hamburg. Dar punctul culminant al carierei lui Harel nu a fost ceea ce s-a întâmplat cu „Exodus", ci călătoria de 20 de zile a vasului „Knesset Israel", plecat din Iugoslavia în noiembrie 1946, cu 4.000 de supraviețuitori ai Holocaustului la bord.

După crearea statului evreu, Harel a servit ca gardă de corp a primului preşedinte al Israelului, Chaim Weizmann. Mai târziu, a devenit inginer mecanic, studiind în Statele Unite. A fost rechemat în armata israeliană de Moşe Dayan, pe atunci comandant al Marelui Stat Major, pentru a conduce Unitatea 131, care dirijase rețeaua israeliană de spionaj din Egipt, capturată în 1954. După câțiva ani, Harel a părăsit armata şi a intrat în viața civilă. A rămas în memoria celor care l-au cunoscut ca un exemplu de devotament şi patriotism.

EVA GALAMBOS

Istoricul Saul Friedländer – laureat al Premiului Pulitzer 2008

Printre cei patru evrei care au câştigat în acest an Premiul Pulitzer (inclusiv ziaristul de origine română Steve Făinaru), a figurat şi istoricul franco-israelian Saul Friedländer, prestigioasă personalitate pe plan internațional, ale cărui teze au stârnit adesea controverse în lumea istoricilor. El a obținut distincția la categoria nonficțiune generală. I s-a decernat acest premiu pentru lucrarea „Anii de exterminare. Germania nazistă şi evreii, 1939-1945".

Profesor universitar şi specialist în problemele nazismului şi Holocaustului, el însuşi supraviețuitor, Friedländer s-a născut la Praga, în 1932, într-o familie de evrei vorbitori de germană, dar a crescut în Franța. În timpul celui de-al doilea război mondial, părinții l-au ascuns într-un orfelinat catolic, nu departe de frontiera elvețiană, în speranța că ei vor putea să se refugieze în această țară, dar vameşii elvețieni nu le-au permis intrarea deoarece, în 1942, Elveția nu accepta refugiați evrei, ci doar familii cu copii mici sau femei însărcinate. Retrimişi în Franța, au fost prinşi de jandarmii regimului Vichy, apoi deportați şi gazați la Auschwitz. Saul nu a aflat decât în 1946 că părinții lui au murit în lagăr.

În 1948, Friedländer emigrează ilegal în Israel, cu un vas al mişcării Irgun. După terminarea liceului, îşi efectuează stagiul militar în armata israeliană, apoi studiază ştiințele politice la Paris şi obține un doctorat la Geneva. A fost secretarul lui Nachum Goldman, în perioada când acesta a fost preşedintele Organizației Mondiale Sioniste şi ai Congresului Mondial Evreiesc. În 1959 devine asistentul lui Shimon Peres, pe-atunci ministru adjunct al apărării. În anii 80 a devenit un militant pentru cauza păcii, sprijinind mişcarea israeliană „Pacea acum"

Friedländer este profesor de istorie la UCLA (Los Angeles) şi la Universitatea din Tel Aviv. Împreună cu Leon Poliakov şi apoi Gunter Lewy, a fost printre istoricii care l-au criticat pentru prima oară pe Papa Pius al XII-lea pentru atitudinea lui față de nazism şi față de soarta evreilor. Interesant este că Vaticanul, nemulțumit de modul de abordare a subiectului de către Friedländer şi vrând să-i modifice viziunea, i-a pus la dispoziție o serie de documente păstrate în arhiva sa secretă. Tematica lucrărilor lui este legată de diferitele aspecte ale celui de-al doilea război mondial. Printre titluri figurează „Hitler şi S.U.A.", „Pius al XII-lea şi cel de-al Treilea Reich", „Reflecții despre viitorul Israelului", „Antisemitismul nazist: istoria unei psihoze colective", „Germania nazistă şi evreii" (trei volume), „Evreii din secolul XX. Un dicționar critic".

Laureat al prestigiosului Premiu al Israelului, în 1983, şi al Premiului „Frații Scholl", la 14 octombrie 2007, Friedländer a primit, la Târgul de Carte de la Frankfurt, „Premiul pentru Pace al librăriilor germane", care i-a fost înmânat în prezența preşedintelui german Horst Köhler. Juriul a acordat distincția „povestitorului epic al istoriei Holocaustului, al persecuției şi distrugerii evreilor în epoca teroarei naziste în Europa". „Pentru mine este limpede că acest premiu mi-a fost acordat în mare parte din cauza tematicii lucrărilor mele. De aceea, accept cu mare umilință această onoare, a cărei semnificație transcede orice fel de prestație individuală", a declarat istoricul la ceremonie. (E.G.)

O evreică din Bahrein – viitor ambasador al țării în S.U.A.

O alegere cu totul excepțională demonstrează - idee susținută de mulți analişti israelieni -, că poziția unor țări arabe moderate față de evrei s-a schimbat în ultimii ani. Astfel, *Huda Nono*, singura reprezentantă evreică în Camera Superioară a Parlamentului din Bahrein, a fost numită ambasadorul acestei țări în Statele Unite. În Emiratul Bahrein, o insulă din Golful Persic, cu orientare pro-occidentală, având 500.000 de locuitori, trăiesc aproximativ zece familii de evrei.

Nono face parte dintr-o familie proeminentă a ceea ce a fost odinioară o comunitate evreiască înfloritoare. Femeie de afaceri, liderul organizației „Bahrein Human Rights Watch" şi mamă a doi copii, ea îşi petrece o bună parte din timp la Londra. Nono este unul dintre cei doi deputați evrei din Camera Superioară a Parlamentului, Consiliul Shura, dar singura femeie evreică. Ea l-a înlocuit în această funcție pe vărul său, Ibrahim, care a servit în legislatura țării patru ani. Consiliul Shura este compus din 40 de membri, numiți de rege şi are şi o membră creştină printre cele 11 reprezentante. Yasmina Britel, purtătoarea de cuvânt a ambasadei Bahrein-ului de la Washington, a confirmat numirea ei.

Bahrein este un aliat apropiat al Statelor Unite şi găzduieşte pe teritoriul său o bază navală americană. Prin această numire, Bahrein devine prima țară arabă care trimite un diplomat de rang înalt evreu în S.U.A. Acest gest, apreciază presa din Israel, ar putea fi un indiciu al unei noi deschideri şi pentru relațiile cu Israelul. Deşi țară musulmană condusă de suniți, dar cu o populație majoritară şiită, se pare că Nono se bucură de un sprijin larg. Cotidianul „Gulf News" a apreciat numirea Hudei Nono ca ambasador la Washington drept „o veste foarte bună pentru valorile profunde de deschidere şi toleranță ale țării". Ziarul guvernamental „Ahbar Alhaleej" informase, de asemenea, că Nono ar putea fi numită în această funcție. (E.G.)

Adam Bronfman în căutarea propriului drum

Adam Bronfman este conştient că numele pe care-l poartă este atât o binecuvântare, cât şi un blestem. Unul dintre cei cinci copii ai lui Edgar Bronfman sr., fostul preşedinte al Congresului Mondial Evreiesc, decedat în 2007, cunoscut milionar şi filantrop, el a devenit în urmă cu cinci ani, după ce s-a împăcat cu tatăl său, directorul executiv al Fundației „Samuel Bronfman" din New York. Numirea sa a fost primită de mulți cu reticență, deoarece nimeni nu a ştiut ce a făcut până atunci. El a recunoscut cu sinceritate că a avut numeroase conflicte cu tatăl său, nemulțumit de stilul lui de viață, de distanțarea lui de iudaism şi de căsătoria lui cu o neevreică, Cindy, care, între timp a trecut la iudaism şi care a insistat ca toți cei cinci copii să capete o educație iudaică.

„Ani de zile, relațiile cu tatăl meu au fost tensionate, dar în 2003, am plecat împreună la Rio de Janeiro şi, probabil, Dumnezeu ne-a ajutat să ne împăcăm", a povestit el recent într-un interviu. În următorii ani a început să lucreze la Fundație, considerând că rolul lui este de „a defini şi contura viziunea tatălui meu despre filantropie", precum şi viziunea lui proprie despre prioritățile cauzelor evreieşti: educație iudaică, pluralism religios şi acces larg la membrii comunității. Numirea lui la fundație a făcut parte din proiectul tatălui său de a transfera copiilor conducerea atât a afacerilor lui, cât şi în domeniul filantropiei. Edgar sr. s-a implicat puternic în problemele comunitare evreieşti şi a devenit activ în cele ale organizației Hillel International, federațiilor şi sinagogilor din orașele în care deținea câte o locuință. Adam a preluat de la el aceste sarcini, mai ales cele referitoare la Hillel, cea mai mare organizație evreiască dedicată educației iudaice a studenților din întreaga lume, inclusiv în fosta Uniune Sovietică. El se întâlneşte cu directorii centrelor, cu care discută programele educaționale. Adam este foarte interesat de învățăturile şi spiritualitatea iudaice şi, adesea, în argumentele sale se referă la exemple din Talmud sau Tora. Spre deosebire de generația tatălui său care, după război s-a preocupat de securitatea comunitară şi de crearea unor instituții iudaice puternice, generația lui se ocupă mai ales de partea spirituală a iudaismului.

Nu i-a cerut niciodată soției să treacă la iudaism, dar ea, care de la căsătorie a dus o viață evreiască, având preocupări legate de valorile iudaice, a conştientizat că identitatea ei a devenit evreiască şi acest lucru a fost confirmat prin convertirea ei la iudaism. (E.G.)

Din istoria comunităților evreieşti de pretutindeni

Evreii din Norvegia

O legendă spune că primul evreu, un refugiat din Spania, a ajuns pe țărmul norvegian în secolul XVI, cu o ambarcațiune eşuată într-un fiord. Neprimind adăpost din cauza prejudecăților religioase, a întâlnit în drum un copil nou-născut, părăsit, pe care l-a luat la pieptul său să-l încălzească. După o noapte de ger cumplit, evreul a murit, dar copilul era încă în viață. Un preot evanghelic, Henrik Wergeland, a scris în 1840 o odă în cinstea acestei fapte omenoase. În sec. XIX, parlamentul norvegian a votat încetățenirea evreilor. Evreii recunoscători au ridicat o statuie în centrul capitalei Oslo, în memoria preotului-poet. În Oslo trăiau 600 de evrei, circa jumătate din numărul total din țară. În timpul celui de-al doilea război mondial, premierul colaboraționist Quisling a ordonat evreilor să poarte steaua galbenă, iar 760 de evrei au fost dați pe mâna Gestapo-ului, dar rezistența norvegiană, ca şi oameni simpli norvegieni au ascuns şi au salvat peste jumătate din numărul total al evreilor. Astăzi, aici trăiesc 1.500 de evrei, la o populație de 4,3 milioane de norvegieni. Deşi Norvegia este un stat democratic, în care antisemitismul are un rol minor (extrema dreaptă se opune oricărei imigrații), numărul evreilor este redus, iar viața comunitară nu cuprinde pe toți cetățenii de origine evreiască.

BORIS MARIAN

O viață închinată istoriei

JEAN ANCEL Z.L. (1939-2008)

Prima zi de mai mi-a adus o veste foarte tristă: *prietenul şi colegul meu, Jean Ancel* a murit.

Printr-o stranie coincidență, Jean a părăsit aceasta lume, în ajunul Zilei Holocaustului (*Erev Iom Haşoah*), ziua când Israelul comemora, ca în fiecare an, marea tragedie a Holocaustului, subiect căruia istoricul Jean Ancel şi-a închinat întreaga sa viață de cercetător.

Jean s-a născut în 1939 , la Iaşi, oraşul unei strălucite istorii evreieşti, dar şi centru important al unui antisemitism atroce, dominat de figura unui A.C. Cuza. În acest oraş a avut loc cel mai puternic pogrom din *România, moment de referință al Holocaustului european*. Această realitate istorică îl va influența pe viitorul student al Universității Ebraice din Ierusalim şi îl va îndrepta, firesc spre studiul capitolului românesc al Holocaustului.

Personal, trăiesc de aproape patru decenii în viața academică, cunoscând zeci de cercetători, unii eminenți. Pot spune că Jean Ancel este un caz unic de identificare absolută a omului cu domeniul pe care l-a cercetat. În căutare permanentă de noi surse documentare legate de tema sa de cercetare, Jean retrăia clipele catastrofei. Nimeni *nu a văzut, nu a selectat şi a prelucrat* mai multe documente legate de subiect. A fost ajutat şi de cea de-a doua sa specialitate academică: arhivistica.

Cu o răbdare neomenească, de Sisif, cu o înțelegere superioară a timpului istoric, Jean Ancel a reuşit, în cele din urmă, să refacă fizionomia unei epoci greu de înțeles. Nu s-a grăbit. Ani de zile a fost criticat, ironizat că nu publică aproape nimic. Până la un moment, când, aflat în plină maturitate intelectuală şi ştiințifică, ne-a oferit cel mai complet tablou al perioadei.

Drumul de cercetător al lui Ancel a fost unul din cele mai dificile. Îşi începe activitatea în anii '60 ai secolului trecut. Arhivele din Europa de Est, inclusiv România erau practic inaccesibile cercetării. Un regim totalitar declarase război memoriei istorice. Ancel îşi începe construcția ştiințifică, recurgând la izvoare secundare, ca mărturiile orale ale supraviețuitorilor, sau la alte documente *ce le poate găsi în Israel sau în Occident*. Dar Jean a avut de luptat şi în Israel cu serioase obstacole, şi în primul rând cu *establishment*-ul istoriografiei israeliene, care multă vreme nu a înțeles dimensiunile şi complexitatea fenomenului Holocaustului, reducându-l la spațiul politic al Germaniei şi al teritoriilor ocupate de aceasta. Nu s-a înțeles - şi din lipsa de documente, dar şi dintr-o concepție greşită- realitatea dureroasă a Holocaustului din zone «cenuşii», aliate Germaniei, cum a fost România. De aici o anume marginalizare a tânărului doctor în istorie, care era atunci, Jean Ancel.

După căderea comunismului şi deschiderea –nu imediată, nu completă – a arhivelor, Ancel va trece la cercetarea acestora, adunând mii de documente, din România şi fosta Uniune Sovietică. Pe baza acestora, Ancel va începe să-şi scrie operele ştiințifică despre Holocaustul din România. Despre cercetători importanți se spune că au avut o contribuție deosebită în domeniul în care au activat. Nu este cazul lui Ancel, căci el este fondatorul acestui domeniu, iar prin opera sa ştiințifică a rezolvat marile probleme ale acestuia. Fireşte, stim că cercetarea ştiințifică îşi are dinamica sa, şi că noi cercetători vor aduce noi date despre Holocaust în România. Dar, îmi permit să spun, cu toată responsabilitatea, că va trece mult timp, până să apară contribuții noi, altele decât cele ale «Sisif»-ului de la Ierusalim.

***Nu este locul aici să amintim titlurile* principalelor sale studii. Aş dori să încerc, în două fraze, să punctez *contribuția operei lui Jean*: a subliniat importanța epocii studiate pentru istoria României, subliniind ca nimeni altul caracterul românesc al acestui fenomen. În această direcție aş sublinia meritul profesorului clujean Ovidiu Pecican care a subliniat, într-un recent studiu, importanța operei lui Ancel pentru istoria României.**

Ancel relevă principa*lele aspecte ce dau conți*nut fenomenului Holocaustului, demonstrând ca nimeni altul participarea activă a instituțiilor statului - armată, jandarmerie, poliție, Banca Națională - în politica evreiască. De asemenea este subliniată responsabilitatea guvernului şi a «Conducătorului» statului, Ion Antonescu.

Ancel demonstrează, pe baza a mii de documente inedite, că scopul politicii evreieşti a lui Ion Antonescu era exterminarea.

Preocupat de tragedia poporului evreu, Jean Ancel a fost primul istoric care a integrat în fenomenul Holocaustului şi drama romilor. Este semnificativ poate, că ultimul drum în România, în 2006, când încep să se arate semnele bolii, a fost închinat participării la un simpozion despre Holocaustul romilor.

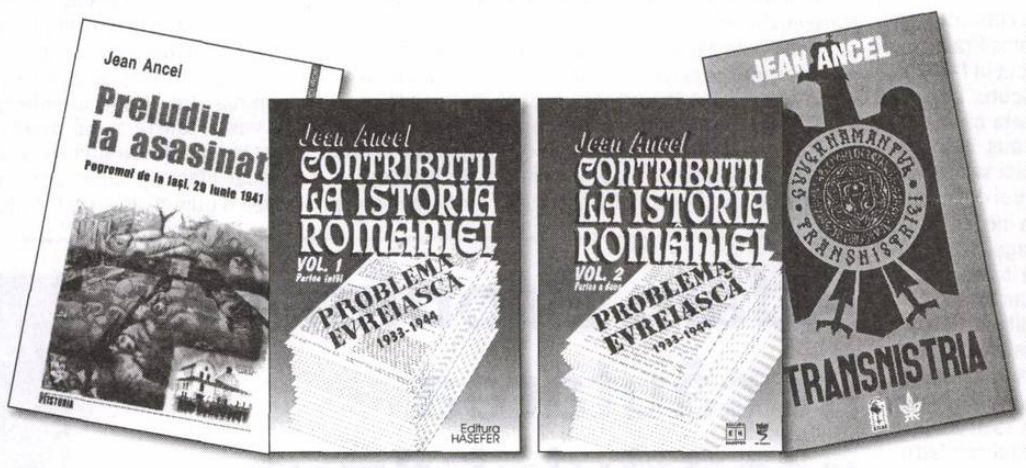

Avea *ciudățenile lui, nu respecta termenele* întodeauna, simțind nevoia unor cercetări suplimentare. Dar discuțiile cu el erau minunate. Parcă îl aud, începând convorbirea la telefon - au fost zeci, poate sute de astfel de discuții - cu o glumă preferată: «Ce ai de zis în apărarea ta?».

Ancel era un om al intransigenței. Nu îi plăceau compromisurile. Se simțea îndatorat numai adevărului istoric. Era extrem de direct şi îşi spunea întotdeauna părerea. Şi de multe ori deranja.

Departe de a fi un diplomat, Jean disprețuia diversele mituri, care au existat şi încă mai există în lumea evreiască. De aici nenumărate neplăceri, adversități. Nu s-a gândit niciodată la avantaje personale. El a fost pentru noi, cei din jurul lui, şi un profesor de demnitate a omului de stiință.

Jean a fost ofițer în Țahal şi a luptat în câteva din războaiele Israelului. Războiul de Iom Kipur l-a găsit în prima linie, când a *pierdut mai mulți tovarăşi de arme. Fapt ce* l-a marcat toată viața.

Da, putem spune, că Jean a fost un luptător. Un luptător ce a câştigat în toate bătăliile, fie pe front, fie în ştiință. Dar, în final, a fost învins de o boală necruțătoare, care l-a răpit familiei - Jean era bunic! - şi nouă, celor care l-am admirat şi îi datorăm atât de mult.

Shalom, Jean! Dormi în pace! Ştiu că eşti în continuare cu noi, prin studiile tale, prin exemplul tău.

LIVIU ROTMAN

Nimic nu caracterizează mai bine pe cei înzestrați cu simțul viitorului decât faptul că vibrează la trecut. Jean Ancel z.l. era un asemenea om. A făcut trecerea între cele două lumi mult prea devreme; mai avea încă multe de spus, de cercetat, de scris. Dar a ştiut să prețuiască zilele care i-au fost hărăzite. S-a născut cu un an înainte de măcelul din Iaşi, căruia avea să-i consacre volumul „Preludiu la un asasinat", publicat de Editura Institutului Yad Vashem, în 2003, şi *în versiune românească*, de Editura Polirom, în 2005. De altfel, una din preocupările sale de căpătâi a fost restabilirea adevărului despre Holocaustul din România. Nimic nu a însemnat „prea greu" pentru el. A răscolit arhive de stat din România, Germania, Rusia, S.U.A., Israel –

LA PREZENTUL ETERN

totul pentru ca generațiile care vin să cunoască istoria aşa cum a fost, fără compromisuri făcute unei conjuncturi sau alteia. Istoria României – cu precădere. Mărturie stau cele trei volume despre „Transnistria", în ebraică şi română, două volume de „Contribuții la istoria României". Traducerea în română a fost asigurată *de sociologul Carol Bines*, şi el, ca şi* reputatul istoric – israelian originar din România, cu a cărui prezență publicistică şi editorială, în România şi Israel, obştea-mamă se poate mândri. Jean Ancel z.l. a scris numeroase articole despre evreii din România în perioada Holocaustului, apărute în reviste de istorie din S.U.A., Germania, Anglia, Rusia. Este autorul unei „Enciclopedii a comunităților din România", scrisă în ebraică, tradusă ulterior în engleză. A îngrijit editarea primului volum de „Memorii" ale *doctorul Wilhelm Filderman*, apărut în 2004. A fost un specialist de înaltă clasă, cu studii făcute la Universitatea „Alexandru Ioan Cuza" din Iaşi şi la Universitatea Ebraică din Ierusalim, cu două masterate, în *istorie universală* şi arhivistică şi un doctorat în filozofie. Se numără printre coautorii „Enciclopediei Holocaustului" şi „Enciclopediei iudaice". A fost un soț, tată şi bunic iubitor şi profund devotat familiei sale. L-am cunoscut în urmă cu ani, la o întrunire de la Biblioteca Templului Coral: un om plin de vitalitate, cordial, foarte exigent cu sine şi cu ceilalți. S-a consacrat lucrării spiritului, conştient că prezentul nu e decât clipa între ceea ce a fost şi ceea ce va fi. „Eu lucrez *pentru posteritate*", *spunea*. Avea dreptate. Despre Jean Ancel vorbim la prezentul etern.

IULIA DELEANU

Simpozion comemorativ JEAN ANCEL - OMUL ŞI OPERA

Simpozionul comemorativ consacrat lui Jean Ancel z.l. - omul şi opera, de la Sinagoga Mare din București, în 29 mai a.c., a coincis cu ceremonia de Şloşim (în Israel – este şi ziua în care se pune mațeiva – piatra funerară la mormânt). De aceea, evenimentul, organizat de şeful Sectorului C.A.S. al F.C.E.R., dr. ing. José Blum, moderat de președintele Federației, dr. Aurel Vainer, şi directorul C.S.I.E.R., prof. univ. dr. Liviu Rotman, a debutat printr-un serviciu divin. Au *urmat intervenții de ținută academică, în* care sobrietatea şi profunzimea, firească intelectualilor de bună calitate care le-au susținut - istorici, editori, sociologi din România şi Israel -, au fost însuflețite de confesiune şi evocare, tivite de mâhnire pentru plecarea prematură dintre noi a importantului istoric israelian originar din România. În numărul viitor – reportajul şi sintezele intervențiilor. (I.D.)

EEVA ELISHEVA şi ADALBERT HUBER-HUBER

În sufletele noastre va stărui amintirea

Durere, regret, revoltă. Aceste sentimente le-au încercat toţi membrii comunităţilor noastre, la aflarea incredibilei veşti a pieirii soţilor EEVA ELISHEVA şi ADALBERT HUBER-HUBER, într-un accident de circulaţie în care nu au avut nici o vină. Erau pe drum, el la volan, ea lângă el, cu un microbuz plin cu ajutoare umanitare pentru membrii Comunităţii Evreilor din Turda. Până atunci, făcuseră, în ultimii 18 ani, peste 2 milioane de kilometri cu astfel de transporturi destinate mai tuturor comunităţilor evreieşti din România, dar şi unora din Ucraina şi fosta Iugoslavie. Şi-au dedicat viaţa ajutorării supravieţuitorilor Holocaustului aflaţi în nevoie şi au pierit făcând acest lucru. Se cuvine să rememorăm - departe de a putea fi exhaustivi - câteva date. Pentru început, iată transcrierea propriei povestiri a Eevei Elisheva Huber-Huber:

„Am crescut în Finlanda, ca fată a unui preot protestant şi a unei femei de afaceri. După război, în anii '50, alimentele erau încă raţionalizate; îmi amintesc că, cu toate acestea, părinţii mei şi-au împărţit porţiile cu cei nevoiaşi. Foarte rău o duceau romii finlandezi şi mama mea i-a invitat la noi în casă, le-a dat de mâncare şi haine. Părinţii mei m-au învăţat să donez. Esenţa învăţăturii lor a fost: «ceea ce tu dăruieşti, ţie nu îţi va lipsi». În casa mea şi în patria mea, despre poporul evreu s-a vorbit cu stimă şi respect. Am fost foarte mică, când mama povestea despre barbaria nazistă, dar şi acum văd în faţa ochilor imaginea vagoanelor de vite umplute cu oameni, aşa cum mi le-a descris ea. Când am învăţat să citesc, am găsit singură literatura despre Holocaust. Mult mai târziu, când m-am stabilit în Austria, m-a durut nespus de mult că mă aflu pe un pământ unde s-au întâmplat asemenea grozăvii [...]. Mi-am pus întrebarea, dacă în prezent trăiesc undeva evrei care suferă şi dacă pot eu să fac ceva pentru a-i ajuta.

În curând am fost confruntată cu situaţia deosebit de grea a evreilor din Uniunea Sovietică. Am vrut să fac ceva, ca să-i ajut. Asta a fost la începutul anilor optzeci. Evreii care au vrut să emigreze de acolo nu au putut să plece, dar şi-au pierdut locul de muncă şi trăiau într-o sărăcie îngrozitoare. Le-am dus alimente, bani şi literatură din care să poată învăţa ebraica. Cu ajutorul prietenilor mei finlandezi, care mi-au trimis donaţii, am putut în 1986 să deschid la Viena un centru de ajutorare. La început am avut nevoie de Centru pentru obiectele pe care le-am colectat, dar la sfârşitul lui 1986 Gorbaciov a permis plecarea evreilor. Prin propagandă orală au aflat evreii din Uniunea Sovietică, care trebuiau să aştepte în Austria continuarea călătoriei spre Israel, despre existenţa Centrului, unde ei puteau fi ajutaţi. Veneau zilnic sute de oameni. Primii aşteptau deja dimineaţa la 7 deschiderea uşilor, ultimii plecau la ora 22. Asiguram şcoală pentru copii, organizam expuneri pentru adulţi, asistenţă medicală, frizerie, mâncare, îmbrăcăminte, concerte, seri cu filme, desfăşurarea sărbătorilor evreieşti. La început am fost singură, dar m-a ajutat familia. Apoi a venit o prietenă, urmată de o a doua. Din Finlanda s-au prezentat mereu colaboratori voluntari. Privind înapoi, sunt surprinsă şi mă mir cum am reuşit să facem faţă în această perioadă, care a durat cinci ani. Centrul nostru a fost vizitat în total de circa 60.000 de persoane, iar în plus i-am vizitat şi noi la locul lor de cazare. De la bun început am organizat la Centrul «Schüttel» manifestări comune pentru creştini şi evrei. Cu toate că sarcina mea am văzut-o în primul rând la nivel practic, am considerat ca fiind de asemenea important să contribui la dialogul dintre creştini şi evrei. Când în perioada alegerilor (lui Waldheim) am făcut cercetări pentru presa finlandeză pe străzile Vienei, am fost martora unor scene antisemite. Am înţeles că oamenii trăiesc în necunoaşterea poporului evreu şi a valenţelor sale, cu toate că ei înşişi au profitat mult din acestea. Am vrut să fac ceva, pentru ca creştinii să înveţe să înţeleagă ce moştenire au primit din partea iudaismului în religia lor, şi că întreaga morală vestică are originea în iudaism. Eu am vrut şi vreau să fac ceva – chiar dacă singură nu pot face prea mult – ca un alt Holocaust să nu mai fie posibil niciodată.

Când evreii din Uniunea Sovietică, la sfârşitul anilor optzeci şi începutul anilor nouăzeci, au sosit în Israel, situaţia de început a fost foarte grea pentru ei. Eu am organizat călătorii în grup în Israel, reuşind în acelaşi timp, cu autorizaţia specială a companiei aeriene, să luăm cu noi sute de kilograme de haine. Am reuşit, ca şi cu alte grupe de turişti, să trimit în Israel ajutoare pentru evreii sovietici aflaţi în nevoie.

De asemenea, cu microbuzul nostru am fost şi la Budapesta, unde în 1990 s-a înfiinţat un lagăr de tranzit pentru evreii sovietici. Am reuşit ca acest loc, care se găsea într-o fostă cazarmă militară, să fie dotat cu paturi şi lenjerie. Am reuşit din nou, din donaţii, să ducem copiilor haine şi jucării foarte frumoase. Am distribuit familiilor pachete cu articole casnice, constând din vase de gătit, lenjerie de pat şi articole de igienă, necesare începuturilor în Israel. Timp de doi ani au emigrat în Israel prin Budapesta 160.000 de evrei sovietici, apoi lagărul a fost închis.

După revoluţia din România, am vrut să ştiu dacă în România există evrei şi dacă aceştia au nevoie de ajutor. Începând din anul 1990 am organizat primul nostru transport umanitar pentru comunitatea evreilor din Oradea. Pe drum erau băiatul nostru cu colegii lui de şcoală. De atunci călătorim – la început o dată pe lună, acum de mai multe ori pe an – în România, ducem ajutoare pentru 18 comunităţi evreieşti şi vizităm mulţi vârstnici la domiciliul lor. Ducem alimente, medicamente, materiale medicale, haine şi, în plus, cumpărăm la faţa locului alimente pe care le distribuim vârstnicilor care au o pensie foarte mică.

Din 1992 călătorim chiar şi în Ucraina şi vizităm comunitatea evreilor şi şcoala evreiască din Cernăuţi. La şcoală am întâlnit copii care acasă nu primesc nimic de mâncare, deoarece părinţii nu au bani pentru asta. Am reuşit să dăm fiecărui copil un mare pachet cu alimente şi cu haine. În Ucraina vizităm şi comunitatea evreilor din Mukacevo.

În timpul războiului din Iugoslavia, am dus 26 de transporturi cu ajutoare, la început la Belgrad, apoi la Split şi Sarajevo. Organizţia evreiască «La Benevolencija» avea o bucătărie de campanie şi o farmacie care ajutau toţi civilii din oraş, indiferent de religie. Deseori, în timpul acestor călătorii, am auzit împuşcături, iar odată asupra mea a fost îndreptată o armă automată.

Obiecte şi donaţii în bani obţinem din partea unor prieteni, câteodată din partea bisericilor, câteodată întreprind călătorii în care organizez expuneri pentru a aduna donaţii. Odată m-a surprins un bătrân musulman cu o mare contribuţie în bani. El a spus că a aflat de transportul nostru umanitar de la centrul Simon Wiesenthal şi ne-a dat banii fiind sigur că noi vom cumpăra alimente pentru Sarajevo. Când i-am explicat că noi ducem alimentele pentru evrei, el a spus că evreii şi musulmanii în Sarajevo au convieţuit întotdeauna în bună înţelegere. Am trăit acest moment ca pe o minune: un musulman dă bani pentru alimente, care, printr-un grup creştin, vor fi duse evreilor. Rugăciunea mea, atunci, a fost: «Doamne, dă pacea întregii lumi, aşa cum ea domneşte deja între unii oameni». Şi astăzi această rugăciune este actuală [...].

Este evident că activitatea Eevei Huber-Huber - la care s-a alăturat pe deplin şi soţul Adalbert şi, uneori chiar şi copiii lor, Tamara şi Samuel - a cuprins o plajă enormă de probleme şi a influenţat spre bine soarta a zeci de mii de oameni. Totuşi, peste cele cuprinse în textul de mai sus, Eeva a mai desfăşurat încă o incredibil de vastă activitate în alte domenii: deja la începutul anilor '80 a înfiinţat organizaţia „Hilfe und Hoffnung“ („Ajutor şi Speranţă“), iar mai apoi a deschis Centrul de ajutor de pe Schüttelstrasse 18, din Viena. Fiind foarte activă şi în domeniul promovării dialogului între creştini şi evrei, a activat în cadrul organizaţiei „Christen und Juden“, unde, cu scopul de a contribui la apropierea celor de diferite religii, a căutat să arate ce mult au preluat creştinii din iudaism. Cum a arătat şi ea, tot la „Schüttel“ a organizat diverse întruniri destinate dialogului interconfesional. În acei ani, Eeva s-a adâncit tot mai mult în studierea iudaismului şi a decis – din dragoste faţă de evreitate şi faţă de Israel – să treacă la iudaism. A urmat această cale deloc simplă şi s-a convertit în faţa unui Beit Din, primind numele de Elisheva.

Semn al dragostei şi al ataşamentului faţă de evreii din România, a realizat un extraordinar film, intitulat „Bleiben sollen sie – die Synagogen; Jüdisches Leben in Rumänien“, un documentar cum încă nu s-a realizat la noi, cuprinzând interviuri în numeroase comunităţi din ţară, înfăţişând aspecte ale vieţii evreieşti trecute şi prezente, pe fondul unor imagini cu locuinţe, sinagogi, cimitire, memoriale. Eeva a prezentat acest film mereu şi mereu, în numeroasele ei drumuri ce urmăreau colectarea de donaţii pentru următoarele transporturi de ajutoare către comunităţile evreieşti din România. (Chiar în iarna trecută, când am participat la o întâlnire a comitetului de dialog iudeo-creştin de la Eisenstadt, Austria, am avut plăcuta surpriză să întâlnesc familia Huber-Huber, invitată special să prezinte acest film).

Eeva a fost deosebit de activă şi în cadrul Societăţii de Prietenie Austria-Israel, unde a putut, ca membră a comitetului de conducere, să facă

multe lucruri bune pentru Israel. A fost de altfel în relaţii de prietenie foarte apropiate cu Dan Ashabel, ambasadorul Israelului în Austria, şi cu soţia acestuia.

Pentru meritele sale deosebite, Eeva Elisheva Huber-Huber a primit cea mai mare distincţie civilă austriacă: *Medalia de Aur Pentru Servicii a Republicii Austria*. Înalta distincţie i-a fost înmânată de Secretarul de Stat Franz Morak, iar *Laudatio* a fost susţinut de directorul Operei de Stat din Viena, timişoreanul de origine evreiască, Ioan Holender. Printre numeroşii invitaţi care au felicitat-o, s-au aflat şi ambasadorii la Viena ai României, Israelului şi Finlandei.

Dragostea şi ataşamentul familiei Huber-Huber faţă de comunităţile noastre s-a manifestat şi prin dorinţa lor de a participa la evenimentele deosebite din viaţa acestora. În vara anului trecut, nu numai că l-au convins pe prim cantorul Comunităţii evreilor din Viena să concerteze în sinagoga noastră, dar au venit şi ei, asigurând totodată, cu microbuzul lor, şi transportul cantorului. Apoi, cu toţii am plecat la Braşov, unde au ţinut şi ei să participe la manifestările organizate cu prilejul împlinirii a 200 de ani de prezenţă evreiască. Ultima vizită la comunitatea noastră au efectuat-o într-o duminică, 30 martie 2008, când au venit doar pentru o zi, aducând cu microbuzul lor ajutoare deosebit de importante pentru căminul vârstnicilor. Luni dimineaţă, înainte de a se reîntoarce la Viena, au mai făcut un drum la un supermarket, unde au cumpărat 25 de pachete, cu 30 de produse fiecare, cuprinzând alimente şi produse de igienă, pe care ni le-au lăsat pentru a fi distribuite celor în nevoie.

Ultima veste am primit-o de la ei, chiar în ziua dinaintea plecării lor către comunitatea din Turda, de unde apoi intenţionau să meargă la Oradea pentru seara de Seder. Iată mesajul - probabil ultimul - transmis de ei pe *e-mail*, în 17 aprilie 2008, orele 12.56: *„To all our dear friends their family and friends in Israel and the diaspora health and happiness love, peace and tranquility calory-free knaidlachs, meaningful answers to the relevant questions of life and a few unanswered questions to keep us busy when Pessach is over“*. Reiau ultima propoziţie din povestirea Eevei - ce se constituie într-o veritabilă profesiune de credinţă (citată mai la început): *„Tot ceea ce pot eu să le dau este puţin faţă de ce primesc eu de la ei“*. Cutremurătorul răspuns al destinului la această ultimă propoziţie a venit în seara zilei de 18 aprilie 2008: Eeva, cât şi Adalbert au dat totuşi mai mult decât puteau primi vreodată: propria viaţă... Au pierit, făcând ceea ce au făcut în mai bine de trei decenii din viaţa lor: erau pe drum pentru a ajuta pe evreii bătrâni aflaţi în nevoie, dar şi pentru a participa la sărbătorile lor... Pot să spun, fără nici o exagerare, că au fost cei mai minunaţi oameni pe care i-am întâlnit vreodată.

Funeraliile au avut loc în data de 25 aprilie, la Viena. Fiind perioada Pesahului, participarea tuturor preşedinţilor comunităţilor care au fost vizitate de familia Huber-Huber, deşi ar fi fost de dorit, nu a fost posibilă. Totuşi, o mică delegaţie formată din dr. *Paul Costin*, preşedintele Comunităţii din Timişoara, şi subsemnatul, împreună cu soţia, a fost prezentă spre reprezentarea tuturor.

În loc de încheiere, redau cele câteva cuvinte pe care le-am rostit la funeralii: „Dragă Tamara şi Samuel, în numele tuturor comunităţilor evreieşti din România, pe care părinţii voştri le-au ajutat şi le-au iubit atât de mult, în numele American Joint, vă transmit cele mai profunde sentimente de compasiune. Mă tem că cunoştinţele mele de germană sunt prea sărace pentru a putea reda întocmai sentimentele, durerea şi regretul nostru, de aceea, pot spune doar: stimaţi şi dragi prieteni, Eeva Elisheva şi Adalbert Huber-Huber, dormiţi în pace. În sufletele noastre veţi trăi în continuare. Fie ca Domnul să binecuvânteze memoria voastră!“.

IONEL SCHLESINGER

TIMIŞOARA

Începând din acest număr, vom dedica în fiecare ediție a revistei noastre câte o pagină activităților care au loc în comunitățile noastre. Timişoara este prima comunitate din a cărei viață am extras câteva evenimente marcante din ultimul timp. Putem surprinde o comunitate cu o viață activă, în care generațiile conlucrează în plan religios şi social.

Apel pentru viața sinagogilor!

Preşedintele Comunității Evreilor din Timişoara, dr. **PAUL COSTIN**, ne-a vorbit despre prioritatea incontestabilă a acestei obşti – prezervarea lăcaşelor de cult evreieşti din oraş. În acest sens, aşa cum relatam în numerele noastre precedente, domnia-sa a a efectuat şi o vizită în Israel, în cadrul căreia a stabilit numeroase contacte ce se vor materializa în ajutoare de substanță.

În curs de definitivare sunt şi negocierile cu un om de afaceri din Olanda care doreşte să sprijine proiectul de reabilitare a Sinagogii din cartierul Fabric, aflată într-o avansată stare de degradare.

Domnul preşedinte Costin ne-a vorbit şi despre trista deplasare pe care recent a inițiat-o pentru a depune o coroană de flori la mormântul familiei Huber din Viena – cuplul care a ajutat ani la rând comunitățile evreieşti din zona de vest a României. Domnia-sa a considerat că este foarte important să se acorde acest semn de respect unor oameni care au fost prieteni adevărați, suporteri şi mecenați pentru aceste comunități.

În cuprinsul activității comunitare, preşedintele obştii timişorene a luat parte la evenimente interetnice şi interreligioase, care se desfăşoară în mod frecvent în Timişoara. Ziua Europei a fost un prilej pentru ca şi comunitatea evreiască să îşi reafirme ataşamentul pentru valorile comune la care România a aderat. (L.F.)

Bun venit Programului „Limmud" în România!

Primul Program „Limmud" desfăşurat în România a avut loc la Timişoara, în ziua de 24 aprilie. Hotelul ce poartă numele urbei a fost animat de participarea a peste 120 de persoane, din 11 comunități din vestul țării şi din Bucureşti. Participanții au asistat la 15 sesiuni din domenii ca ludaism, istorie orală, gastronomie, muzică, literatură, feminism, personalități evreieşti, dansuri israeliene etc. Programul a luat naştere în urmă cu aproape trei decenii în Anglia şi azi el s-a extins în întreaga lume. Conceptul de „Limmud" semnifică adunarea sub aceeaşi cupolă a învățăturii – care este una dintre valorile esențiale ale ludaismului – a tuturor care cred că trebuie să continuăm să ne manifestăm identitatea. Întregul program s-a desfăşurat sub egida JDC, F.C.E.R., Chase Family Foundation şi a Comunității Evreilor din Timişoara.

Programul a fost deschis de vicepreşedintele F.C.E.R., ing. *Paul Schwartz*, cel care este, totodată, director al „Limmud" pentru România, şi de directorul de programe JOINT pentru România, *Israel Sabag*. Preşedintele Comunității Evreilor din Timişoara, dr. *Paul Costin*, a prezentat o scurtă

Prima ediție a avut loc, cu succes, la Timişoara

istorie a comunității evreieşti din această urbe, comunitate ce odinioară număra 13.000 de membri, avea numeroase lăcaşe de cult, şcoli şi edificii de cultură. Sub semnul învățăturii, participanții au dedicat o zi întreagă unor domenii care îi pasionează. La final, fiecare a putut spune care au fost programele care l-au impresionat în mod plăcut. Din diversitatea lor, rezultă practic frumusețea „Limmud"-ului – fiecare îşi are la final programul ce l-a interesat cel mai mult. Reproducem temele şi numele lectorilor pentru a înțelege cât de complex şi elaborat a fost acest program ce a durat doar o zi: ● Familia evreiască - O poveste personală – *Pavel Strausz* (Timişoara) ● A pintale Id – a pintale „artist" – *Erwin Şimşensohn* (Bucureşti) ● Acele femei celebre care au schimbat istoria – *Tina Sas* (Timişoara) ● Evrei români - valori universale în literatură - conf. dr. *Marion Vida-Cohen* (Timişoara) ● Evrei faimoşi din domeniul fizicii – *Tiberiu Berger* (Oradea) ● Pesah şi cifra 4 – *Dalia Golda* (Bucureşti) ● Să ne relaxăm în paşi de dansuri israeliene – *Dana Vereanu* (Bucureşti) ● Bucătăria evreiască, între tradiție şi modernitate – *Simona Cohen* (Timişoara) ● Secrete ale discursului public – *Cristian Ezri* (Oradea) ● Meşteşug, tradiție şi artă, ca elemente ale identității – *Adriana Aaron* (Timişoara) ● Israel 60 – secvențe ale vieții politice – *Paul Sterescu* şi *Verona Botiş* (Timişoara) ● Valențe eterne ale ludaismului - *Luciana Friedmann* (Timişoara) ● Teme esențiale ale organizațiilor evreieşti la nivel mondial – *Andrei Schwartz* (Timişoara)

Ziua „Limmud" a fost una cu totul specială pentru această comunitate. A reprezentat un program în care s-au acumulat abilități şi cunoştințe care, în mod normal, pot necesita o săptămână de studiu. Cei prezenți şi-au exersat mintea, vocea, talentul culinar şi pe cel de dansatori. Au povestit şi au fost împreună. În luna iunie, un nou program „Limmud" va avea loc la Iaşi. De această dată principalii „destinatari" sunt locuitorii Moldovei, dar şi oaspeți din alte zone sunt aşteptați, cu inima deschisă. (L.F.)

GABRIEL BANAT – un maestru mondial al arcuşului

După 62 de ani de absență în oraşul natal, cunoscutul violonist american Gabriel Banat a revenit la Timişoara. În urmă cu peste şase decenii, autoritățile au ştiut doar că pleacă într-un turneu, din care a revenit doar acum... Municipalitatea oraşului i-a acordat cu această ocazie titlul de „Cetățean de Onoare", iar Societatea Filarmonică i-a decernat cea mai importantă distincție a sa. Banat a revenit la Filarmonica Banatul cu emoție, cu o serie de sentimente contradictorii, pe care le-a avut pe tot parcursul vizitei.

Copilul minune

Violonistul Gabriel Banat poartă "povara" renumelui de copil-minune. La doar nouă ani, absolvise Conservatorul din Timişoara şi era un nume care atrăgea atenția specialiştilor, presei şi publicului. Îşi aduce aminte că nu a reuşit să treacă examenul la Istoria muzicii pentru că subiectele se primeau în secret, în fumoarul institutului. Copilului genial, acest spațiu îi era cu totul interzis... În anii războiului nici măcar a fi genial nu te putea salva de atrocitățile pe care le-au trăit evreii.

Din primii ani de viață a trăit în mijlocul unor muzicieni ca Bela Bartok, Jozsef Brandeisz, Leo Freund etc. Ei erau oaspeți şi prieteni ai familiei sale, ai tatălui său, medicul timişorean dr. Alexandru Hirsch. Gabi Hirsch - aşa cum îl menționa presa vremii - a devenit cel mai tânăr student al Academiei Franz Liszt, din capitala Ungariei. La 14 ani, era deja solistul orchestrei simfonice din Budapesta. Părintele artistului a fost un curajos intelectual liberal-democrat care a crezut în şansa Europei şi a evreilor atunci când lumea ieşea de pe făgaşul normalității. În urma unui denunț în timpul Gărzii de Fier, familia lui Alexandru Hirsch a trebuit să se refugieze la Budapesta.

Prietenia unui mentor

Ochii lui Gabriel Hirsch se umplu de lumină atunci când povesteşte despre George Enescu. La confluența umanismului cu geniul şi modestia, artistul român a reprezentat mentorul care l-a marcat cel mai profund pe Gabriel Hirsch. Văzând talentul copilului-artist, după prima întâlnire bucureşteană, George Enescu i-a propus lui Gabriel Hirsch să susțină un concert la Sala Dalles. Emoția ce îl cuprinsese atunci nu s-a atenuat nici după aproape şapte decenii... Ajuns la New York, după război, Gabriel Banat a lucrat împreună cu artişti ca Bernstein, Copland, Milstein, Menuhin, Pablo Casals şi mulți alții. A primit distincții în întreaga lume şi s-a aflat pe scene din cele mai cunoscute. Nici o monografie şi nici un biograf nu îl menționează însă pe tânărul timişorean.

Prin preşedinta sa, avocata Alexandra Răzvan Mihalcea, Societatea Filarmonică din Timişoara a încercat să remedieze această nedreptate. Asociația a oferit timişorenilor trei zile de gală în compania marelui artist al arcuşului.

Gabriel Banat este însoțit în călătoria sa de doi parteneri nedespărțiți: soția sa, Diana, interpretă cunoscută de muzică de cameră, şi de vioara sa Stradivarius. Instrumentul a incitat imaginația ziariştilor timişoreni care s-au interesat de proveniența, valoarea şi depozitarea viorii atât de renumite. Gabriel Banat a răspuns cu fină ironie curioşilor care întrebau unde o ascunde: „Şi eu am valoare, despre mine de ce nu întrebați acelaşi lucru?!".

Numerus Clausus

În 1943, când tânărul Gabriel Hirsch era cu familia sa la Budapesta, doar 6% dintre membrii filarmonicii puteau fi de origine iudaică. Totuşi, tânărul concert-maestru a intrat în acest corp profesional. Activa în acelaşi timp şi în orchestra evreiască care fusese înființată în paralel de către numeroşii muzicieni evrei din capitala Ungariei. În mod paradoxal, de la deportare a scăpat datorită... scarlatinei. Autoritățile nu vroiau ca o boală contagioasă să se răspândească în ghetou, iar tânărul Gabriel a fost binecuvântat cu această trecătoare boală a copilăriei chiar în zilele când ghetoul a fost evacuat. A trăit momente de teamă şi disperare în perioada războiului, pe care preferă să le reprime. Chiar dacă nu o afirmă explicit, aceste amintiri greu de anihilat l-au făcut să ezite cu privire la revenirea în această zonă a Europei. Familia mamei sale, din Baia Mare, a fost trimisă în totalitate la Auschwitz. Tatăl său a fost închis în ghetoul Budapestei opt luni şi în fiecare lună se trimitea un transport către lagărele de exterminare... Medicul timişorean a scăpat, dar a văzut atrocitățile care se petreceau acolo. După ce s-a reunit, familia lui Gabriel Banat s-a refugiat în Voivodina, parte a Serbiei care pe atunci se afla ataşată Ungariei.

Întâlnire la comunitatea evreilor

În cadrul vizitei la Timişoara, familia Banat s-a întâlnit cu preşedintele Comunității evreilor din localitate, dr. *Paul Costin*. Cu această ocazie, maestrul a scris un gând de bine pentru obştea din care provine, în *Cartea de onoare*. A fost un prilej pentru a depăna amintiri din vremuri în care în Timişoara trăiau 13.000 de evrei într-o comunitate de aproximativ 80.000 de persoane.

Gabriel Banat a afirmat, mai în glumă, mai în serios, la întâlnirea cu presa din Timişoara, că ar dori să îşi recapete cetățenia română. Un lucru este cert: înaintea cetățeniei maestrului trebuie să i se restituie locul cuvenit în monografia muzicologiei româneşti, prezența sa fiind un titlu de noblețe la nivel internațional.

LUCIANA FRIEDMANN

„Sunt asimilabil oricărei societăți deschise"

Homo Europaeus şi Istoria României văzute de VICTOR NEUMANN

Prea puțin am scris în revista noastră despre Victor Neumann, personalitate cunoscută mai bine în afara țării, invitat la congrese şi reuniuni de nivel european, istoric de marcă al culturii central şi est-europene, inclusiv a evreilor. Născut la 28 octombrie 1953, la Lugoj (ca şi scriitorul Gh. Schwartz), a absolvit Facultatea de Istorie-Filosofie a Universității din Cluj, a obținut titlul de doctor în istorie la Bucureşti. Studii postdoctorale – în S.U.A., Olanda, Germania, Franța, Israel, Austria. Cercetător, profesor universitar la Timişoara, invitat la alte universități, Victor Neumann este autor şi co-autor al unor studii, articole (peste 300) publicate în mai multe țări europene, pe teme de multiculturalism, istorie culturală etc. În presa românească el apare adesea cu articole despre „mitul iudeo-comunist", diferențe şi paralele culturale între națiuni, „dilema asimilării", paradigma naționalistă şi democrația, „ideologie şi fantasmagorie" (titlul unei cărți apărute la Polirom – 2001), statul național sau statul mondial etc. A scris o „Istorie a evreilor din Banat", „Istoria evreilor din România", „Tentația lui Homo Europaeus" (Ed. All) ş.a. Poți să nu fii întotdeauna de acord cu ideile lui Victor Neumann, dar el ştie să exprime idei cu claritate şi cu argumente ştiințifice. Pentru „Homo Europaeus" a fost distins cu Premiul A.D. Xenopol al Academiei Române, cartea fiind tradusă în S.U.A. Florin Constantiniu scria că „Victor Neumann ilustrează perfect afirmația lui Benedetto Croce, potrivit căreia orice istorie este contemporană". Este cert că Victor Neumann este un adversar al naționalismului în fază maladivă, etnocentristă, boală exacerbată la nici câteva decenii după un război mondial între națiuni şi contra unor națiuni, inclusiv. Holocaustul. Într-un interviu cu Lidia Vianu, el afirmă: „Sunt asimilabil oricărei societăți deschise". Victor Neumann respinge şi „spiritul tolerant" cu asumarea unei false superiorități pe care o detestă bine justificat.

BORIS MARIAN

Continuare în pag. 17

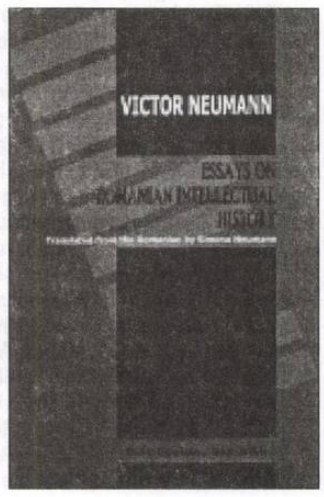

ION IANOŞI – 80

La începutul lunii mai s-a născut, în 1928, un om care a contribuit întreaga sa viaţă la cultura română, cu pasiune şi patriotism, pe care unii au încercat să i le conteste. Noi îl felicităm pe Ion Ianoşi, îi urăm sănătate şi ani rodnici. Bucurân-du-ne de iniţiativa revistei „Contemporanul – ideea europeană" (nr. 4/aprilie 2008), de a-i dedica întregul spaţiu, vom reproduce, în spaţiul nostru (mai „economic") din opiniile semnatarilor acestui număr omagial. (R.E.)

Presa culturală din aprilie 2008

N. BREBAN: „Ion Ianoşi a fost un magistral şi tenace pedagog al acelei ciudate, necesare şi «discutabile» ştiinţe: filosofia. Pedagog, educator al atâtor generaţii de tineri, apropiindu-i de limbajul, problematica, dar şi de amplele dileme sau «contradicţii» ale istoriei filosofiei. O ştiinţă care, spre deosebire de alte ştiinţe, propune doar ipoteze, care, chiar dacă sunt susţinute cu o impresionantă vigoare şi arguţie, sunt, apoi, iute combătute de alţii, creând acele şcoli care, din ilustra antichitate greacă, au dat pentru totdeauna măsura şi forma propriilor noastre judecăţi. Dar, Profesorul a fost şi un harnic scriitor, autor al unor cărţi care au îmbogăţit esenţial cunoaşterea şi înţelegerea unor mari maeştri ai literelor şi filosofiei."

IRINA PETRAŞ: „Într-o lume a «certurilor» pe cât de înverşunate, pe atât de suspendate, adesea, în orbiri şi resentimente, gata să vireze neaşteptat când un oarecare profit pare să bată dinspre alte puncte cardinale, Ion Ianoşi face figură inedită şi oarecum... extraterestră. El refuză simplificările, oricât de avantajoase ar putea fi acestea din perspectiva orei sau, mai degrabă a clipei istorice, mereu trecătoare. Distinge net şi lucid între *Prejudecăţi şi judecăţi,* cum se numeşte o carte a sa din 2002. Gândirea sa şi situările sale pornesc mereu de la cunoaştere, de la cercetarea şi cântărirea cumpănită a întâmplărilor din jur. Indiferent cât de delicată e chestiunea de istorie comunitară ori personală la care se raportează, o înfruntă tranşant şi nuanţat, riguros şi calm, cu seninătatea proprie marilor înţelepţi. Niciodată inflamat, îşi păstrează echilibrul şi autonomia, e consecvent cu sine şi prevenitor cu ceilalţi, gata oricând pentru o discuţie urbană şi fără ocolişuri."

RADU COSAŞU: „Ceea ce mă leagă de Ianoşi şi Janina este de cea mai mare însemnătate pentru viaţa literelor mele, atingând acea limită la care o ruptură ar echivala cu o trădare a acelor câtorva convingeri – din ce în ce mai puţine, din ce în ce mai tari – care ne fac să ne privim, o clipă, liniştiţi drept în ochi. Numai disputele noastre acerbe – care puse într-o carte, ar avea drept motto ideea unui nepot al lui: «vă certaţi ca doi îndrăgostiţi» - m-au făcut să înţeleg că orice convingere trebuie să fie ca o fugă pe trei voci."

AURA CHRISTI: „Nu mai ţin minte când anume l-am cunoscut pe Ion Ianoşi. Pentru mine, el face parte din categoria celor câţiva prieteni, foarte puţini de altfel, pe care – am senzaţia devenită benefică obsesie laborioasă – îi cunosc de secole lăuntrice. Ţin minte însă cu precizie tranşant-perspicace prima vizită a Domnului Profesor (da, aşa, cu majuscule) făcută nouă, celor din tribul Conte."

VASILE MORAR: „Lui Ion Ianoşi i se potriveşte ca o mănuşă formula utilizată de Tudor Vianu – pe care cu demnitate şi competenţă l-a continuat în postura de profesor de estetică la Universitatea din Bucureşti – *idei trăite.*"

D.R. POPESCU: „Ion Ianoşi n-a ascuns vreodată cine este şi ce crede. Am cunoscut-o pe mama domniei sale, la Cluj: era o scriitoare pentru copii, de o discreţie socială desăvârşită. L-am întâlnit pe Ion Ianoşi la mare, la Casa scriitorilor de la Neptun, de mână cu un nepoţel...

Ion Ianoşi, pentru mine, este un mare cărturar, care – atenţie! – nu vrea să aibă nici măcar abilitatea de a modela retrospectiva istoriei prin lecţii retorice! Ion Ianoşi a scris atâtea pledoarii pentru a face să vadă lumina tiparului cărţi aflate sub semnele întrebărilor – încât şi-ar fi putut construi măcar un soclu de apărător al confraţilor!... Nu, Ion Ianoşi este un caracter puternic – în marea sa tăcere – puternic, da, dacă a ştiut să reziste la atâtea sirene – în vremuirea atâtor fixaţii, obsesii şi orbiri succesive ale vremurilor!..."

MONICA PILLAT: „Farmecul profesorului Ion Ianoşi vine din zâmbetul cu care îşi întâmpină interlocutorul, fie că e vorba de un prieten, de o nouă cunoştinţă sau de un întreg amfiteatru de studenţi, aflaţi la începutul unui curs de estetică sau de filosofie. Acest zâmbet cald şi inteligent creează o ambianţă de bună dispoziţie, o senzaţie de confort intelectual, care îi face pe cei din preajmă să se simtă, dintr-o dată, bine primiţi în câmpul magnetic al omului."

ION VARTIC: „Noi, prietenii lui clujeni – Mircea Zaciu, Marian Papahagi, Ion Pop, Marta Petreu şi cu mine – i-am spus lui Ianoşi, întotdeauna, «austro-ungarul». Porecla, dacă-mi amintesc bine, i-a dat-o Zaciu. De altfel, Ianoşi însuşi vorbeşte despre «ai mei, descendenţi austro-ungari», adică «evrei burghezi şi liberali», cu «ataşamente moderne, puţin sau deloc religioşi, vorbind nu idiş, ci germana cultă». Cum ar spune Thomas Mann, Ianoşi provine dintr-o familie în care s-a produs europenizarea tipului iudaic. Toată opera lui Ianoşi reflectă din plin acest fapt. După cum, pentru cei care îl cunosc, e clar că Ianoşi aplică, în viaţa de toate zilele, o morală practică de tip central-european. De aceea, cu tandreţe umoristică, îi spuneam şi îi spunem până azi «austro-ungarul»."

RĂZVAN VONCU: „Ion Ianoşi este un gânditor de stânga, revendicându-se de la Marx şi marxiştii occidentali. Un marxist care, spre deosebire de alţi marxişti (de la noi şi din lume), a rămas marxist şi după 1989. Prăbuşirea acelor regimuri politice care se revendicau de la marxism – cu sau fără leninism – nu a atras schimbarea la faţă a profesorului Ianoşi, pentru care Karl Marx este doar un filosof, ale cărui contribuţii incontestabile sunt demult înregistrate şi asimilate în istoria disciplinei, şi nicidecum un idol, a cărui statuie trebuie înlăturată din templu, de îndată ce un alt idol, mai nou, şi-a făcut apariţia pe firmament."

GABRIEL DIMISIANU: „(...) Stilul Ianoşi; un stil unic în cultura română. Nu e vorba, în cazul d-sale, de cărţi de erudiţie pedantă, seacă, ci de cărţi scrise cu un mare talent literar, cred eu, şi cu extraordinare capacităţi de evocare. În cartea despre Petersburg sunt atât de multe pagini pe care le citeşti cu plăcerea de a fi reproiectat într-un spaţiu de civilizaţie şi de spiritualitate extraordinar! Ion Ianoşi are un ciclu de cărţi – ciclul moralităţilor – în care există o seamă de reflecţii despre timpul nostru, despre ce se întâmplă cu noi azi în raport cu prezentul şi cu trecutul imediat; este de admirat curajul său de a-şi afirma «inoportunităţile» (ghilimele obligatorii). Eu am citit recent o carte a lui Ion Ianoşi despre Ceauşescu, o carte de care nu s-a făcut aproape deloc caz; *Eu – şi el* e o carte ieşită din comun, da, acest volum face parte din categoria cărţilor excepţionale."

BORIS MARIAN

ION IANOŞI: „Viaţa e aspră şi fiindcă interzice retroversiuni care să anuleze sau să modifice elemente ce s-au întâmplat aşa cum s-au întâmplat. Ce ar fi fost dacă un lucru sau altul s-ar fi petrecut altminteri, rămâne o judecată inoperantă: şi faţă de viaţă, dar mai cu seamă faţă de artă – deoarece în artă nu putem gândi decât *ce a fost să fie* şi ca atare *este.* Desigur, viaţa unui artist explică multe din arta lui, dar în raportul final viaţa nu se dovedeşte decât un mijloc pus în slujba scopului – artistic. Întâmplătorul din viaţă naşte necesarul din artă. Ceea ce există nu mai poate să nu fi fost: O OPERĂ, DOBÂNDINDU-ŞI DREPTUL DE A FI".

TELEOBIECTIV

Până în acea seară de joi nu-l văzusem niciodată pe micul ecran şi – îmi recunosc cu oarecare jenă ignoranţa – nici nu auzisem de el. Poate pentru că plecase din România încă din 1988 şi nu ni se dăduseră pe media veşti despre activitatea dumisale. Sau poate pentru că o personalitate atât de puţin obişnuită nu „făcea rating" în oceanul de mediocritate „vedetistă" care se revarsă, sufocându-ne, de pe sticla televizorului, aşa că informaţiilor, câte or fi fost, nu li s-a făcut „promo". Poate că o asemenea prezenţă este şi intimidantă prin înzestrarea cu atâtea haruri ale spiritului, încât te şi întrebi, complexat, cum de se descurcă printre ele şi cum de are răgazul să li se dăruiască. Mă rog, acum, în sfârşit, l-am văzut şi auzit. E vorba de Andrei Vieru. Şi adaug pe loc: fiul compozitorului (mult regretat) Anatol Vieru, ceea ce poate explica, genetic şi formativ, conglomeratul de însuşiri atât de diferite între ele. Amfitrionul emisiunii, Horia Roman Patapievici, era evident puternic impresionat de invitatul său, onorându-l cu un ton amical, ba şi cu renunţarea la preţiosul dumisale papion protocolar, ceea ce i s-a mai întâmplat doar când l-a invitat la o şuetă literar-promoţională pe prietenul dumisale Gabriel Liiceanu. Ba, cred că şi atunci când a avut un alt oaspete de marcă: pe academicianul Solomon Marcus. Uimit era şi acum – recunoştea domnul Patapievici – şi-l descoperea, curios, pe Andrei Vieru – având în mână volumul de eseuri al acestuia (de curând apărut la Paris) „Le gai ecclésiaste" („Voiosul ecleziast") – de unde deţine dumnealui o franceză atât de strălucitoare. Ba şi un stil a cărui fineţe îl poate concura pe cel al lui Cioran – marele „făcător" român de stilistică franţuzească. Iar Andrei Vieru părea să se scuze, amintindu-i de cele două decenii petrecute în Franţa – plus cei şapte ani de acasă, desigur.

FII ŞI PĂRINŢI

Bun, înţeleg..., îşi continuă moderatorul interviul plin de suspans: invitatul dumisale are talentul limbilor. Are cap de filozof. Mână bună de scriitor. Dar de traducător (şi din rusă, limba maternă a mamei sale). dar de unde „capul său de matematician"? Pe care amfitrionul mărturisea, cu un trist regret, că dânsul personal nu îl posedă, deşi nu i-ar fi stricat la pregătirea sa de fizician. Cum să explici, oare de ce creierul îţi e chemat să se aventureze în acest labirint al abstracţiunilor, printre stâncile combinaţiilor de numere, aceste stranii aventuri iniţiatice. Şi cum capeţi această patimă a problemelor – care devine primejdioasă la un moment dat prin oboseala la care supune mintea? Poate de aceea a şi hotărât Andrei Vieru să renunţe deocamdată la matematici – chiar înainte de a-şi publica în volum rezultatele gândirii sale şi să se dedice profesiunii sale de bază: aceea de pianist. În sfârşit, telespectatorul află despre concertele şi imprimările făcute de Andrei Vieru, despre faptul că venise acum în Bucureşti să imprime câteva din lucrările „tatei", ale căror texte puşkiniene le retradusese el, fiul, dintr-o irepresibilă pornire perfecţionistă. Cred că una din cele mai puternice impresii pe care le-a lăsat în acea seară Andrei Vieru, acest bărbat falnic, arătând atât de tânăr la cei 50 de ani ai săi, au fost modestia şi bunul simţ, rezerva cu care vorbea de împlinirile sale muzicale, de succesele concertelor date în Franţa. Glasul său scăzut, parcă nesigur de sine, ni-l amintea, într-un fel, pe cel al cineastului Alexandru Solomon, văzut nu de mult, la aceeaşi emisiune „Înapoi la argument", care se exprima cu aceeaşi decenţă şi discreţie despre filmele sale. Şi asta, într-o epocă în care bătutul cu pumnul în piept şi lauda de sine au devenit o „filozofie" a reuşitei, o condiţie ei. Mişcătoare a fost mai ales căldura sentimentului filial, admiraţia cu care s-a referit Andrei Vieru la „tata", „modelul şi exemplul meu permanent"; în vocea acestui bărbat în toată firea au vibrat o recunoştinţă şi o preţuire pe care generaţiile tinere se feresc să le exprime sau pe care nici nu le mai încearcă, date fiind această distanţare a generaţiilor, conflictele care le sfâşie tot mai puternic. Cred că mulţi părinţi şi profesori şi-au simţit mângâiate sufletele văzând această atitudine respectuoasă, căreia i se duce dorul. Am aflat , mai târziu, că în şcoală, Andrei Vieru a prins gustul şi pasiunea pentru matematici de la dascălul său, nimeni altul decât profesorul Morgenstern, tatăl actriţei Maia Morgenstern. Şi, cum în aceeaşi zi, pe acelaşi TVR Cultural, am putut urmări o emisiune care îi contura portretul artistic lui Tudor Aaron Istodor, fiul Maiei, iată că avem prilejul de a reveni într-o rubrică viitoare despre altă filiaţie fericită, despre alte admirabile legături dintre „Fii şi părinţi".

SANDA FAUR

● **„CULTURA"** – 20 martie a.c. Câteva pagini sunt dedicate „naţionalismului" cu titlurile: „A fi român în sec. XXI este altceva decât era la 1800 sau la 1900 ori chiar la 1960", de Ioan Aurel Pop. În final se referă la „ideea avansată de Gyorgy Frunda". Care? Mai limpede se exprimă Ioan Pop, oferind o usturătoare lecţie unor demagogi de la „Vatra Românească", P.U.N.R., P.R.M. Bogdan Duca emite unele opinii eronate: „utopia lui Marx, pe urmele lui Hegel este cea care stă în spatele tuturor ideologiilor globaliste de azi". Deci U.E. ar fi de inspiraţie „marxistă"? Şi panislamismul este pus în spinarea lui Marx. De-ar fi ştiut „bietul Karl"?

Numărul 13-14/3 aprilie 2008 publică un articol al Cristinei Rusiecki în apărarea spectacolului lui Al. Hausvater după „Amoc", de Ştefan Zweig, la Teatrul din Arad, spectacol considerat „indecent" de un consilier local anodin, cu apucături de inchizitor.

● **ÎN „ROMÂNIA LITERARĂ"** nr. 11/21.03. 2008, Sorin Lavric semnalează o carte interesantă, „Soluţia interioară", de Thierry Janssen (Ed. Curtea Veche, 2007), unde aflăm că „spiritul nu este doar produsul creierului, ci al întregului organism". O surpriză o constituie traducerea „Cântării Cântărilor" de către Şerban Foarţă; cu o nelămurire: din ce limbă a fost tradusă, terminologia fiind neaoş românească. Oricum, laudă poetului! Angelo Mitchievici comentează un nou film al lui Nae Caranfil: „Restul e tăcere", despre naşterea cinematografului românesc.

Numărul 12 din 28 martie a.c. excelează

Presa culturală din martie2008

prin tematică „fierbinte": Nae Ionescu, Mihail Sebastian ("Diavolul şi ucenicul său", de Marta Petreu, „Comunismul şi intelectualii", (A. Săndulescu).

Gh. Grigurcu comentează „Pe muchie de hârtie", de Magda Ursache (Ed. Ideea Europeană, 2007). În timp ce Z. Ornea şi Ov. S. Crohmălniceanu sunt aspru trataţi, Nichifor Crainic, Nae Ionescu, Eliade, Cioran sunt „bine înţeleşi" de Magda Ursache şi de comentatorul ei. Se creează un maniheism pe dos. „Admiraţia lui Cioran pentru Hitler şi admiraţia lui Ornea pentru Lenin-Stalin"? Nu cunoaştem gradul de admiraţie al regretatului Ornea pentru sus-numiţii. T. Urian comentează „Avangarda românească în arhivele siguranţei" (Ed. Polirom, 2008), de Stelian Tănase. Acuzaţia de simpatii profasciste la adresa lui Eugen Ionescu, adusă de Alexandra Laignel-Lavastine a nedumerit pe mulţi şi este neplauzibilă. Continuă în acest număr „Diavolul şi ucenicul său: Nae Ionescu şi Mihail Sebastian", de Marta Petreu (fragmente dintr-un studiu). Concluzia este uluitoare: Sebastian a fost până în 1935 extremist de dreapta, sub influenţa lui Nae Ionescu şi Eliade, după care s-a desprins treptat. În **"Observator Cultural"**, Leon Volovici respinge această ipoteză. Angelo Mitchievici comentează filmul „Cocoşul decapitat" (nu se spune că la baza scenariului este romanul lui E. Schlattner, scriitor german originar din România). Comentatorul nu este mulţumit de regia lui Radu Gabrea, dar, credem, filmul merită vizionat (este vorba de „hitlerizarea" parţială a saşilor în anii războiului).

În numărul 14/11 aprilie 2008, Mircea Mihăieş scrie „Comunismul e, între altele, o ideologie clădită pe cultura delaţiunii". „O istorie «glorioasă»", de Alexandra Tomiţă (Ed. Cartea Românească) este supusă analizei de Gh. Grigurcu. C.V. Tudor, Edgar Papu, Ion Coja, Dan Zamfirescu, Mihai Ungheanu, sunt pomeniţi în această analiză a protocronismului din anii '80, sub Ceauşescu.

În nr. 16/25 aprilie Gh. Grigurcu recenzează mult discutata carte a lui Sorin Lavric „Noica şi mişcarea legionară" (Ed. Humanitas, 2007). Ni se pare o eroare a pune accentul pe trecutul legionar al lui Noica, opera sa fiind rodul altor perioade. A murit prestigiosul om de cultură Dan Grigorescu (1931-2008), cândva elev al lui Tudor Vianu.

● **„IDEI ÎN DIALOG"** nr. 3 – martie 2008. Traian Ungureanu critică în articolul „Dr. Williams – Profesor de Stingere şi Sharia", atitudinea Arhiepiscopului de Canterburry şi Primat al Bisericii Anglicane, un intelectual de clasă, cu totul anticonvenţional, dar apărător al ideii: „principiul scuză" pe baza căruia caută o cale de „înţelegere" a dogmatismului islamic.

Articolul lui Tony Judt „Problema Răului în Europa postbelică" pune o anumită ordine în controversatele chestiuni ale istoriei pre şi post-Holocaust.

Solomon Marcus este prezent în „Ce înţelegem prin a înţelege?", într-o manieră „marcusiană".

B. MEHR

CARŢI NOI

Acţiunea „Credinciosul”

Nu credem că au fost personalităţi, precum şi organizaţii de cult ori ale minorităţilor etnice din România care să nu fi fost urmărite de Securitate în anii totalitarismului comunist. Comunităţile evreieşti şi Şef Rabinul dr. Moses Rosen nu au făcut excepţie.

Se ştie că dr. Moses Rosen a preluat funcţia de şef rabin după plecarea în exil a dr. Alexandru Şafran, în 1947. Timp de decenii (până în 1994, când a decedat), el a păstorit obştea evreiască, fiind lider religios, om politic (din 1957, deputat în Marea Adunare Naţională), preşedinte al F.C.E.R. (din 1964). Deşi a avut merite însemnate, care au fost amintite şi în revista noastră, el a fost contestat uneori, chiar şi postum, de anumiţi intelectuali evrei în ţară şi în străinătate. De altfel, nici un şef rabin, până la dr. Moses Rosen, nu a dus lipsă de critici. Acţiunea „Credinciosul” (numele codificat al activităţii de urmărire din partea Securităţii Statului) este o lucrare extrem de interesantă, publicată recent de Ed. Hasefer, sub îngrijirea cercetătoarei Anca Ciuciu. Ea cuprinde un studiu introductiv, un număr de 114 documente din Arhiva C.N.S.A.S. şi un util indice de nume. Pentru interesul cititorilor vom reproduce, aleatoriu, câteva nume, denumiri din acest indice: Ambasada Statului Israel, Gh. Apostol, Tricy Abramovici, Max Auschnitt, Andrei Băleanu, Mişu Benvenisti, Bebe Bercovici, Israil Bercovici, Al. Bârlădeanu, Victor Bârlădeanu, I. Blum, B'nei B'rith, Emil Bodnăraş, Nicolae Cajal, Şerban Cioculescu, C.D.E. ş.a.

Şef Rabinul a fost permanent suspectat de activitate „naţionalistă”, proisraeliană, antisocialistă, antistatală. Astăzi unii îi impută fidelitatea cu care „a servit” P.C.R. şi sistemul de guvernare al acestuia. Adevărul este că dr. Moses Rosen (caligrafiat de securişti în toate felurile) a fost un diplomat, a mers pe o frânghie alunecoasă. Putea oricând să se retragă în Israel, dar el şi-a sfârşit cariera în post, în mijlocul obştii evreilor români. Au roit în jurul său numeroşi informatori cu fel de fel de nume, evrei, neevrei, unii siliţi, alţii benevoli, aşa cum erau ei în România lui Dej şi Ceauşescu.

În 1962, de Hanuca, rabinul Tobias din Piatra Neamţ a fost agresat fizic, iar la Templul Fraterna din Bucureşti credincioşii au fost atacaţi cu pietre. Partidul avea la îndemână şi infractori şi provocatori manipulaţi. În 1964, au loc devastări la Templul Coral din Bucureşti, la cimitire evreieşti din Baia Mare, Timişoara, Maramureş. Şef Rabinul dr. Moses Rosen ia atitudine în calitatea sa de reprezentant al obştii.

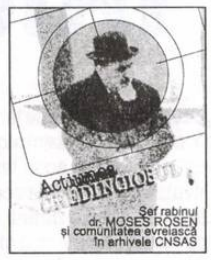

Şef rabinul dr. MOSES ROSEN şi comunitatea evreiască în arhivele CNSAS

După cutremurul din martie 1977, la ordinul lui Ceauşescu sunt demolate lăcaşuri de cult, printre care 13 sinagogi la Iaşi, Templul Malbim, alte sinagogi din Bucureşti. Intervenind la ambasadele Statului Israel, S.U.A., Spaniei, Şef Rabinul a salvat de la demolare Templul Coral, Sinagoga Mare, „Unirea Sfântă” (actualul Muzeu de Istorie a Evreilor) care riscau să fie distruse precum s-a procedat cu Biserica Sf. Vineri, vechi lăcaş de cult creştin ortodox. După 1980, campania antisemită pornită, cu îngăduinţa şi sprijinul P.C.R., de „Săptămâna”, „Luceafărul”, „Scânteia tineretului” (n.n. chiar şi în „Flacăra”), inclusiv volumul „Saturnalii” al lui C.V. Tudor a fost întâmpinată cu demnitate şi curaj de Şef Rabin. Parcurgând documentele, informările întocmite de diverşi agenţi, sub cele mai stranii nume, pătrundem într-o lume a abjecţiei, aberaţiilor involuntare ori „trucate” despre sionism, fidelitate, „trădare” etc. Merită parcurse. Anca Ciuciu a muncit cu folos la acest volum documentar.

B. M.M.

O mărturie în imagini despre o lume dispărută

“Ce a fost... nu mai este”

O carte de istorie sub forma unei povestiri în desen şi text. O carte originală prin apariţia sa tri-lingvă (română, maghiară, engleză) dar şi prin reflectarea unei lumi dispărute în întreaga sa vitalitate de odinioară. Autorul, Mihai Eisikovits din Baia Mare a supravieţuit Holocaustului şi se simte azi dator să transmită un mesaj esenţial generaţiei actuale: crima nu trebuie să se repete! A crescut într-un mediu care nu prevestea norii negri ce au acoperit brusc cerul adolescenţei sale. Apoi s-a trezit într-un univers damnat, din care a ieşit purtând cu sine amintirea a “ce a fost... numai este” (titlul volumului său). Viaţa comunitară şi viaţa de familie, viaţa socială şi munca de zi cu zi, sărbătorile şi aşezările, toate renasc în imagini cărora Mihai Eisikovits a simţit nevoia să le dea viaţă în cartea sa.

În volum nu regăsim imagini de groază pe care memoria autorului ori le-a reprimat ori nu le-a considerat constructive pentru generaţia de azi. În volum întâlnim perioada interbelică în care oamenii mai trăiau într-o armonie ce nu credeau că se va destrăma atât de uşor. Cele 55 de lucrări prezintă VIAŢA în simplitatea sa cotidiană – viaţa agricultorului, a tocilarului de cuţite, a librarului, a cârciumarului, a comerciantului cu mica sa dugheană, a brutarului, a croitorului dar şi nunta religioasă, rugăciunea în sinagogă, Şabatul şi multe alte secvenţe atât de obişnuite într-o lume care apoi a fost distrusă. Copii şi vârstnici, învăţaţi şi meşteşugari, oameni care erau mulţumiţi de tihna unei existenţe NORMALE, au fost ucişi iar amintirea lor nu trebuie să dispară. Inspirat de povestirile unui tânăr talmudist ce i-a fost coleg în lagărul de muncă, Otto Rapaport, de povestirile muzicologului şi folcloristului Max Eisikovitz dar şi de scrierile lui Schon Dezso şi ale laureatului Premiului Nobel pentru Pace, Elie Wiesel, autorul recompune din amintiri o lume dispărută. Peste şapte ani, Mihai Eisikovitz a fost deportat în diferite lagăre de muncă – iniţial în Ungaria şi Ucraina şi mai apoi, *ca o ironie a soartei, în fosta URSS*. Părinţii săi au fost ucişi la Auschwitz, împreună cu milioane de alţi oameni absolute nevinovaţi. Azi, în vremuri tulburi, când negaţionismul Holocaustului şi ura interumană îşi mai face loc, autorul volumului “Ce a fost... nu mai este” trage un hotărât semnal de alarmă. El avertizează tinerii să nu uite, să nu se lase amăgiţi de cei ce propagă mesaje false. Desenele sale sunt o mărturie despre evreii din zona Maramureşului, aşa cum au fost ei – oameni ca semenii lor, cu probleme şi bucurii, loiali conducătorilor şi păstrători ai Credinţei lor.

Mihai Eisikovitz îi aminteşte, ca o datorie de conştiinţă, pe toţi acei oameni drepţi, indiferent, de etnie, care au încercat să îi ajute sau i-au ajutat pe evrei. Fapta lor a fost raza de omenie în momentele în care ura s-a dezlănţuit fără vreo noimă.

LUCIANA FRIEDMANN

Planeta domnului... Saul Bellow

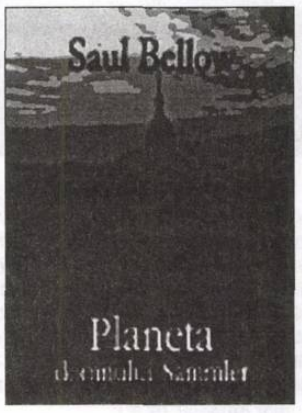

Saul Bellow ne-a părăsit la 5 aprilie 2005. După *Ravelstein, Trăieşte-ţi clipa, Darul lui Humboldt, Herzog, Iarna decanului, Henderson, regele ploii,* Ed. Polirom publică în 2008 romanul *Planeta domnului Sammler*, una dintre cărţile mai puţin cunoscute, fragmente din aceasta fiind cândva publicate în Secolul 20. De ce n-a apărut cartea înainte de 1989, nu ştim. *Iarna decanului* este inspirată de o vizită în România cu una din soţiile lui Bellow, Alexandra Bagdasar. *Ravelstein* are, ca unul din personaje, pe Mircea Eliade. Editura Hasefer a publicat *Drumul la Ierusalim şi înapoi.* Saul Bellow era un mare spirit critic, un acid tare îi umplea călimara. Îşi critica şi propria ţară, S.U.A., şi pe conaţionalii evrei, dar gratuit şi plicticos n-a fost niciodată. Biografia pe scurt: născut în 1915, la Montreal într-o familie de evrei veniţi din Rusia (numele de familie, Belov este pur rusesc). A studiat sociologia şi antropologia, ceea ce se observă în scrisul său profund original. În 1975 este distins cu Premiul Pulitzer (în cinstea unui mare jurnalist evreo-american) pentru romanul *Darul lui Humboldt* inspirat din mediul scriitoricesc american. În 1984, Mitterrand, ca preşedinte al Franţei, îi conferă „Legiunea de Onoare”, iar în 1988 guvernul american îi conferă National Medal of Arts. Pentru *Planeta domnului Sammler* (1970) a primit National Book Award a treia oară. Personajul central, Arthur Sammler este un supravieţuitor al Holocaustului, care priveşte lumea cu ochiul lui Bellow. Este cel mai „bellow”-ian roman al scriitorului american: acut în observaţii, lucid, inteligent, ironic, uman. Vom parcurge cartea doar prin scurte citate şi observaţii care ne interesează: „Omul intelectual a devenit o făptură a explicaţiilor... Şade nefericit pe suprastructuri de explicaţii, biată pasăre, fără să ştie încotro să zboare”.

Sammler este un naiv. Urmăreşte un hoţ de buzunare. Crede că îndreaptă lumea, el care a văzut cu ochii, a suferit tragedia europeană. El se referă la Holocaust: „Banalitatea era doar un camuflaj. Intelectualii se aşteaptă la un erou malefic precum Richard III. Dar crezi că naziştii nu ştiau ce-i crima... Asta e cunoscută omului de foarte mult timp... A fost o conspiraţie împotriva caracterului sacru al vieţii”. Amintirile îl ţin într-o plasă din care nu se poate elibera. Sammler are o fiică; în timpul Holocaustului a fost ascunsă într-o mânăstire catolică, educaţia ei este creştină, dar a redevenit evreică după război, căsătorindu-se şi plecând în Israel. Sammler a adus-o în S.U.A. De aici începe acţiunea romanului, care nu este, de fapt, o acţiune, ci o succesiune de tablouri în mişcare. „Planeta” lui Sammler este America, personajele, Wallace, Eisen, Elya Grunner, mişcându-se halucinant şi vorbind ca nişte “peripateticieni”. În final, o concluzie ciudată: fiecare avem un “contract” cu Domnul, ştim de acest contract. Unii, ca Elya Grunner, care moare, jelit de Sammler, încearcă să îndeplinească să îndeplinească termenii contractului. Care sunt termenii? Ştia Saul Bellow? Probabil, “iubeşte-ţi aproapele”.

O carte emoţionantă, pe care nu o putem povesti.

BORIS MARIAN

Norman Manea – „Sertarele exilului”

Dialog cu Leon Volovici

Citãm: „Am scris o literatură apăsat personală, despre care am aflat, chiar din recenziile favorabile, că este dificilă, cam aparte şi oarecum ermetică. În sfârşit, ca un adaos: sunt şi evreu”. „Antisemitismul derivă dintr-o altitudine globală, care se adoptă nu numai faţă de evrei, ci faţă de oameni în general, de istorie, de societate”. „El este mai curând o pasiune, decât o concepţie asupra lumii... Impermeabil la raţiune şi experienţă, nu dintr-o convingere puternică, ci, mai curând, întemeindu-şi forţa pe impermeabilitate”. Ralea, citat de Manea, cerea cu 50 de ani în urmă, „combaterea bizantinismului, fanariotismului, şireteniei, pehlivăniei, scepticismului trivial, jovialităţii zeflemiste... Revendicăm puţin sentiment tragic”. Ralea cerea generaţiei tinere să lupte pentru etică. „Dacă mergem la rădăcina rădăcinilor, ajungem la suferinţa de a fi om, pur şi simplu”, adaugă Manea. Apoi îl preia pe Sartre: „Evreul nu este liber a fi evreu... Dar există un specific evreiesc, un imperialism pasionat al raţiunii”. Levinas spunea: „A recunoaşte pe om în om şi nu în natură”. Manea vine cu o pildă: rabinul din Berdicev l-a întrebat pe un ateu la ce ieşivă a studiat. Ateul nu a avut răspuns şi rabinul a întrebat atunci: cum poţi nega ceva ce nu cunoşti?

În carte sunt relatate acţiuni de falsificare a istoriei în publicaţiile „Magazin istoric”, „Săptămâna”, în anii 70-80, Norman Manea luând poziţie faţă de ele, dar nefiind sprijinit de confraţi, de conaţionali. Trebuie să recunoaştem că noi ne-am obişnuit cu un tip de antisemitism discret, oficial, non-violent, dar antisemitism, în acei ani. Saul Bellow spunea: „Asimilarea a fost un eşec; la ce te poţi asimila în această eră decadentă?”. Manea completează: în democraţie nu e nevoie de asimilare. Şi adaugă: „Pentru mine, condiţia de evreu înseamnă a rămâne om, în pofida prea multor adversităţi”.

Ortega y Gasset: „Viaţa noastră este un dialog” (între un individ şi personajul său, în cazul scriitorului).

Aflat în Israel, Norman Manea simte frustrarea de a nu fi cunoscut mai devreme ţara: „regăsire şi pierdere”... „nu curge nici lapte, nici miere”. Principalele preocupări ale statului: agricultura şi armata. În viitor, probabil, spune Manea, se va acorda mai mare atenţie vieţii spirituale. Ierusalimul în amurg: „pulsează, parcă, o oră sfântă”. Despre Israel: „Nicăieri nu mi-a apărut mai fantastică încercarea de a renaşte”. Referitor la estul Europei: lipsesc scriitori ca Bellow, Malamud, Roth care să redea atmosfera, cum au făcut-o aceştia în S.U.A. Norman se simte apropiat de Bassani, Bellow, Kafka, Babel, Blecher, Schulz, Musil, acesta din urmă fiind un „favorit”, deşi, cum spune Manea, nu era evreu, nu avea nimic iudaic. În România a avut prieteni pe Lucian Raicu, Virgil Duda (fratele lui Raicu). Florin Mugur, pe care îl consideră un mare talent. Discuţia cu Leon Volovici continuă cu tragedia oportunismului, deziluziile unor participanţi la edificarea comunismului în România, la raportul marxism/iudaism (raport falsificat de unii comentatori, marxismul fiind inspirat, probabil, din creştinismul primitiv). Referindu-se la „socialismul real”, Manea scrie: „inestimabilul tribut de sânge pe care s-a întemeiat bizara cetate militarizată, împrejmuită cu ziduri, umilită de lipsuri şi împânzită de iscoade”. Aceste „iscoade” – turnători au pervertit prin autopervertire o întreagă societate, minată de suspiciuni, teamă. Dar „nevoia omului de vis şi de dogme rămâne. Statornice rămân şi poftele, dorinţa de bunăstare şi prestigiu”. Spre deosebire de antisemitismul din Rusia, care se manifesta violent (pogromuri), zgomotos, în România el se practica sub discreţia cercurilor politice, prin încălcarea, îngrădirea drepturilor evreilor. Este opinia lui Dobrogeanu-Gherea în corespondenţa sa cu Korolenko. Se vorbeşte apoi despre antisemitismul din România socialistă, reacţia unor scriitori neevrei la atitudinea antisemită a „Săptămânii” lui Barbu, chiar şi în „Flacăra” lui Păunescu. Articolul „Idealuri”, în „Săptămâna” din 5 septembrie 1980, este o mostră de antisemitism aprobat de ideologii P.C.R. („patriotism gheşeftar”, „irozi străini intereselor acestei naţii”, „leneviţi profeţi şi iude”). Cine era autorul acestui infam atac, se ştie. Interdicţia de a ocupa posturi în administraţie, industrie era o măsură discriminatorie, deliberată. Manea aminteşte de broşura anti-călinesciană a lui Brătescu-Voineşti, din 1941, în care acesta se exprimă deschis ca antisemit, acuzându-l pe Călinescu de lipsa simţului patriotic. Antisemitismul era în ochii prozatorului echivalent cu patriotismul, în lupta împotriva dominaţiei evreieşti. Copilul de cinci ani, Norman Manea, era deportat în Transnistria spre a-şi „exercita dominaţia”.

Cartea-dialog cu Leon Volovici, (Ed. Polirom, 2008)deşi datată în 1982-1983 şi destinată „sertarului”, este de mare actualitate şi dezvăluie tare existente şi azi în societatea românească. Ea nu este o pledoarie „pro domo”, nici un manifest anti-xenofob, este o mărturie şi un avertisment. Iar nivelul dialogului este demn de numele a doi intelectuali aleşi, fără complexe, în afara iubirii neştirbite de adevăr.

B. MEHR

Corespondență de la trimisul nostru special la Budapesta

Săptămâna dansului israelian

Machol Ungaria – aniversarea a zece ani de existență

În perioada 28 aprilie – 4 mai, a avut loc, la Szarvas (Ungaria), cea de a zecea ediție a *Machol Ungaria*, cel mai important eveniment anual dedicat dansului evreiesc din această zonă a Europei. Întâlnirea aniversară, aflată sub egida Joint, a reunit aproape 300 de persoane, de toate vârstele, care au beneficiat de un program incitant realizat de organizatori.

Cei 60 de participanți din România au avut oportunitatea să cunoască membri ai comunităților evreiești din Bulgaria, Serbia, Rusia, Lituania, Ungaria, Croația, Polonia, Ucraina. Limbajul dansului este unul internațional iar lungile seri în care se exersau coregrafiile, care se terminau undeva la zori, i-au adus mai aproape unii de alții pe cei ce au luat parte la program.

Șabatul a fost oficiat de un membru al „echipei România" – Erwin Șimșensohn - fapt onorant pentru cei ce au reprezentat această comunitate.

În ultima seară a celei de-a zecea ediții a *Machol*-ului, cerul micului oraș din Ungaria s-a aprins în culori fără precedent. Artificiile au marcat succesul a zece ediții de *Machol* care au adus împreună mii de tineri care azi continuă să predea dansuri, să fie în ansambluri ale comunităților și să exerseze această formă de comunicare ori de câte ori le este posibil.

Tabăra de la Szarvas continuă să fie un spațiu special atât pentru copii cât și pentru maturi. Cei pe care o dată i-a cucerit se întorc mereu cu același dor în sala de rugăciune, sub marea cupolă sub care au loc dansurile, în sala de mese care se umple de veselie la fiecare masă.

Anual se gătesc Chalot – tradiționalele pâini de Șabat – și există mereu acea stare „de bine" pe care doar la Szarvas o poți întâlni. Magia locului se menține tocmai prin această continuitate, prin această imuabilă revenire la gesturile simple și esențiale.

În același timp cu *Machol Ungaria*, a avut loc și primul turneu de fotbal intercomunitar. Echipe din Ungaria, România, Italia, Bulgaria, Rusia și Slovacia s-au confruntat timp de două zile într-o întrecere amicală, care doar deschide posibilitatea unor mai mari întâlniri sportive de acest tip.

Oren Ashkenazi și complementaritatea artelor

Cu acest prilej, am discutat cu Oren Ashkenazi, cel care pregătește programul seminarului și alcătuiește echipa care vine anual la program. El ne mărturisea că scopul său principal este să reunească toate stilurile de dans, să implice profesori cu metode din cele mai diverse de predare.

Dacă Oren Ashkenazi a devenit cunoscut pentru activitatea sa de la *Machol Ungaria, Neshama, Baltica și Argentina*, el va fi în curând liderul unui program asemănător în Venezuela. Visul său este să construiască o familie internațională a dansului israelian. Cei care îl cunosc pe Oren ar putea fi convinși că întreaga sa activitate este concentrată asupra dansului israelian și a realizării unor coregrafii pentru melodii din cele mai diverse. Oren a absolvit, însă, atât facultatea cât și masterul într-un domeniu mai puțin cunoscut la noi – arte complementare. În curând, în Elveția îi va fi publicat un volum în limba engleză dedicat tehnicilor de dezvoltare a creativității prin intermediul artelor.

Pentru că l-am rugat să transmită un mesaj celor din România, Oren ne-a vorbit despre participanții inimoși pe care i-a cunoscut din România, despre echipa de vârstă medie care a adus un aer cu totul nou la ediția de anul trecut. Tocmai din această cauză anul acesta au venit și participanți de peste 35 de ani din alte țări ale Europei. Colaborarea cu Dana Vereanu și Erwin Șimșensohn a fost de asemenea evocată cu entuziasm de către Oren.

La fiecare ediție a *Machol Ungaria*, alături de Oren și de echipa sa, se află și tatăl său, Musa Ashkenazi – unul dintre pionierii coregrafiei israeliene. Desigur inspirația și atracția lui Oren către acest domeniu vine de la tatăl său care l-a făcut să îndrăgească arta în care, de altfel, este atât de talentat.

Pentru miile de participanți care au luat parte în cei zece ani la *Machol*, acesta a devenit evenimentul pentru care merită să îți iei concediu din timp.

La final, un cuvânt de mulțumire pentru echipa tinerilor evrei din Ungaria, coordonată de Gyuri, care este mereu în acțiune și la dispoziția participanților. Și mereu cu zâmbetul pe buze.

LUCIANA FRIEDMANN

Homo Europaeus și Istoria României

văzute de VICTOR NEUMANN

Urmare din pagina 14

El merge cu cel puțin un pas înainte față de cei cu mentalități rămase în sec. XIX-XX. Din păcate, sunt destui intelectuali ce nu pot renunța la poncife, racile, conservatorisme care nu duc nicăieri ori duc la conflicte violente. „M-a atras orice fel de diferență", a mai declarat Victor Neumann.

Cu ocazia unei mese rotunde, ne-au fost oferite trei lucrări semnate de Neumann: „Homo Europaeus în conceptul de identitate multiplă" (O idee despre avangarda viitorului) publicată la Ed. Universității de Vest, „Neam, popor sau națiune?" (Ed. Curtea Veche – ediția a II-a, 2005), „Essays on Romanian Intellectual History" (Ed. Universității de Vest, în traducerea Simonei Neumann, soția autorului). Vom prezenta doar pe scurt aceste studii de valoare, urmând a reveni asupra lor. Victor Neumann demonstrează falsitatea dihotomiei european-național. Cultura Europei nu este o sumă simplă a culturilor naționale componente. Culturile naționale se întrepătrund, interferează. El pornește de la exemplul istoriei culturale în Imperiul multinațional habsburgic. Am adăuga aici faptul că un Franz Kafka, deși născut la Praga, s-a exprimat în germană,

ceea ce a permis un acces mai rapid la scara europeană. La fel în muzică, în arte. Autorul introduce noțiunea de „identitate multiplă" (nici mono-, nici bi-). De altfel, avangardismul european a fost un „melting pot" a mai multor culturi, cu un aport rus, francez, românesc, evreiesc, olandez, german etc. În volumul „Neam, popor sau națiune?", elogiat și de Dennis Deletant, de la Universitatea din Londra, prezent în presa noastră culturală, Victor Neumann urmărește evoluția conceptului etnic cu exemple: Jules Michelet și pașoptiștii români, Herder și curentul „Sturm und Drang" (popor și limbă), cu ecouri în cultura română, până la națiune în acceptul romantic și modern. Evident, se propune transculturalitatea, europenizarea culturală. Eseurile traduse în engleză și destinate unui mediu universitar anglofon se referă la realități istorice românești: Ion Budai-Deleanu, militant pentru afirmarea românilor în Ardeal, confuzii în ideologiile secolului XIX, federalism și naționalism în Imperiul austro-ungar, teoria lui Aurel Popovici, care propunea formarea „Statelor Unite ale Austro-Ungariei", istoriile alternative în școlile românești azi, pedagogie interculturală ca alternativă la monoculturalitate, studierea „cazului Timișoarei", relațiile româno-maghiare la un „turning point" ș.a. Credem că viitoarele cărți ale lui Victor Neumann vor aduce noi și noi moduri de abordare a unor concepte ce evoluează rapid sub ochii noștri. Îi dorim succes.

BORIS MARIAN

La Teatrul Național

„Ecaterina cea Mare",

de George Bernard Shaw

Un Shaw, dar nu cel al pieselor mari și al „zilelor celor mai bune". Determinante în alegerea repertorială au fost, cred, rolurile „grase" al Ecaterinei, împărăteasa Rusiei și al sfetnicului ei, Prințul Potemkin. Partituri care nu au atras, cum ați crede, prin exemplaritate (măreție, noblețe etc), ci, dimpotrivă, prin abordarea comic grotescă, demitizantă, parodică. Și, evident, regizorul Cornel Todea a fost atras tocmai de modernitatea acestei viziuni iconoclaste, paradoxale asupra personalităților care fac istoria; de provocarea pe care o reprezintă istoria – ca simplu pretext pentru un .... „show" (spectacol) amuzant și pentru stimularea unui joc dezinvolt și inventiv.

În cadrul scenografic de fastuoasă plasticitate propus de Ștefania Cenean (creatoare și a unor minunate costume), Cornel Todea imaginează savuroase scene ale ceremonialelor aulice degradate prin capriciul tiranilor, surprinzătoare și hazlii momente ale comediei încălcării etichetei și ale sfidării convenienței. (Deși, e drept, nu toate soluțiile țin de cel mai sigur gust artistic, și, uneori, interpreții sunt lăsați, "să scape caii" giumbușlucurilor!)

Actorii mizează din plin pe contraste comportamentale. Maia Morgenstern propune în Ecaterina cea Mare un vulcan temperamental, potențat până la nebunie de autoritate arbitrară, capricioasă, discreționară; un monument de superbie și cinism. Dar actrița știe să sugereze, dincolo de hipertrofia orgoliilor puterii – și vulnerabilitatea femeii, sau fatalitatea sublimării „pohtelor" în acte de creație culturală (muzeul).

Regăsim în Prințul Potemkin – fabulosul joc de măști și potențial histrionic al lui Ștefan Iordache. Un Potemkin clovnesc, cu o vitalitate neînfrânată – chiar dacă devastată de vârstă și de continue libații, dar și cu o inepuizabilă sete de joc și de joacă. Un Potemkin pentru care continua mascaradă este însă și o formă de vicleană disimulare și veghe – pentru menținerea controlului și a influenței.

„Monștrii sacri" de la Național nu eclipsează talentul și dăruirea celorlalți interpreți. Remarcabili sunt și Mihai Calotă, Natalia Călin, Ana Macovei. O impresie excelentă lasă însă Silviu Biriș – prin măsură, prin exemplarul său autocontrol, și nu în ultimul rând printr-un umor amar al înfruntării situațiilor. Căci prin felul cum figurează fairplay-ul de gentelman al fugosului și naivului căpitanul englez, el amplifică inteligent șocul confruntării „civilizațiilor".

La Teatrul Mic

„Hamelin",

de Juan Mayorga

„Hamelin" vorbește despre „violență, justiție, limbaj" (insistând, subtil, pe vicii de fond ale legăturilor dintre ele în practica socială). Dar mai vorbește și despre relațiile dintre generații și dintre părinți și copii. Titlul piesei lui Juan Mayorga, (dramaturg spaniol care, la 43 de ani, este notoriu în Europa) trimite la basmul despre Hamelin; un orășel medieval scăpat de șobolani, dar apoi (ca răzbunare pentru nerecunoștință), pustiit de copii, prin efectul cântecului din fluier al unui muzician bizar.

În rama acestui reper epic devenit metaforă, Mayorga deapănă, abil dramaturgic, povestea unui caz de pedofilie. Ficțiunea dramatică nu e atrasă de senzațional ci de subtila problematică pe care o ridică imperativul responsabilității morale. „Hamelin" dezvoltă exemplar un teatru-anchetă care, ținând cont de ambiguitățile vieții, evită simplificările și polarizările alb-negru. Urmărim investigațiile lui Montero (sensibilizat față de „caz" și de tensiunile cu propria familie și propriul fiu). Dar căutăm adevărul și ascultând „depozițiile"- fragmente de confesiuni sincere sau disimulate. Și, nu în ultimul rând, căutăm adevărul cu ajutorul unui Acontador. Un „conducător de joc teatral", care, limpezind situații și fapte, ne invită insistent pe noi, spectatorii, să nu ne mai lăsăm pradă prejudecăților ori manipulărilor mediatice, dar nici să nu ne pierdem reperele morale.

Spectacolul de la Teatrul Mic poartă amprenta personalității lui Claudiu Goga. Un regizor ostil efectelor (inclusiv celor multimedia, de ultimă oră). Un regizor obsedat de ardența confruntărilor dramatice autentice, de puterea de *revelație a situațiilor și a reacțiilor umane. Un regizor adept al teatrului ce* se naște pe scenă prin întâlnirea dintre actor și verb, dintre gest și replică, dintre dialog și tăcere.lar trupa Teatrului Mic, într-o formă excelentă, răspunde exemplar solicitărilor. Aparențele sunt de simplitate, distincție, sobrietate. Spectacolul este însă unul al trăirilor ardente și interne, confesiuni exprimate dar și prin ezitări, reacții precise, răsuciri de atitudine.

Mi s-au părut admirabile evoluțiile lui Gheorghe Visu (Montero) și Marius Cordoș (Acontador). Ca și cele ale lui Radu Zetu ori ale lui Dorin Andone. Dar nu trec prin scenă fără să impresioneze nici Ovidiu Niculescu, Mihaela Radescu, Dana Dembinski – Medeleanu, Liliana Pană.

La Teatrul Nottara

„Blues" (Resurrection Blues)

de Arthur Miller

Ultima piesă a lui Arthur Miller. Nicidecum o dramă esențială, precum „Moartea unui comis voiajor" ori „Vrăjitoarele din Salem", ci o comedie neagră. Un text ce trădează nu atât „ghiara leului", cât conștiința mereu trează a acestui „american neliniștit"; mereu în alertă față de fenomene sociale și politice – simptome ale gravelor maladii ale secolului 20. Veți regăsi în spectacolul lui Petre Bokor (care semnează regia și traducerea): „o satiră politică de extremă acuitate și aciditate; un tablou grotesc al culturii de mass-media; o farsă despre modul în care forța mass-media, conjugată cu minciunile oficiale poate menține un guvern corupt; un joc frivol în jurul unui subiect copleșitor".

Spectacolul inventiv și plin de haz (în decorul Vioricăi Petrovici) îi are ca maeștri pe Ion Haiduc și Alexandru Repan secondat, cu eleganță și farmec, de Alexandru Jitea și de Cerasela Iosifescu. Alături de ei – îi veți întâlni pe tinerii Raluca Gheorghiu și Adrian Văncică.

NATALIA STANCU

Un boier evreu
G. MARCUSON

Fără latifundii... Cum se mai spune: „un boier al minții...". Latifundiile sale erau bibliotecile şi „răgazurile", unele inventate, pentru a putea citi, ocupația preferată, altele, silite, prin concedieri arbitrare, trăind în margine, din lecții particulare. Cum principalele date biografice le-am oferit în revista noastră prin articolul „G. Marcuson – un aristocrat al spiritului", (*Realitatea Evreiască*, 21.XII.2004), mă voi referi de această dată la unele trăsături de personalitate şi la unele opinii ale acestui om de cultură, puțin cunoscut, cu o existență aproape centenară (95 de ani).

L-am frecventat în ultimul deceniu al vieții sale trăind într-o izolare şi o singurătate aproape totală, mai ales după moartea soției sale. Agapele cu foştii colegi de liceu (Spiru Haret) şi de universitate (Litere şi Filozofie) s-au tot rărit, printre ultimii supraviețuitori numărându-se scriitorul Pericle Martinescu.

Telefoanele tăceau săptămâni în şir, întrerupte doar de formula... „scuzați, greşeală!". Mai suna totuşi câte un telefon de la dl. Iosif Banc, de la doamna Elena Maxim (care a primit unele cărți rare pentru Muzeul Evreiesc)şi de la subsemnatul. Îl vizitam săptămânal. Am făcut şi câteva înregistrări, rugându-l ca, alături de unele evocări, să recite din poezia franceză, fiindcă avea nu numai harul recitatorului, dar fusese şi profesor de fonetică („în limba franceză sunt patru feluri de exprimare a vocalei «e»").

Singurătatea era apăsătoare şi obişnuia să-mi reamintească o deviză despre care spunea că figura pe frontispiciul unei sinagogi de pe strada Mămulari, din Bucureşti: „Nu te depărta de obşte" (adică de... el!). Pe măsuța de corespondență trona întotdeauna un Kant. Iar omul datoriei, kantiană fără să ştie, menajera Anişoara, prezentă în viața lui până în ultima clipă, se îngrijea de „Dl. Profesor" cu o abnegație de toată lauda. O astfel de kantiană fusese şi soția cărturarului, decedată cu un deceniu înaintea lui, tot liniştit, cu o carte în mână (*Les Thibault*). Nu doresc să-l idealizez aici pe Gabriel, aşa îi spuneau unii. A fost un om contradictoriu, în multe privințe.

Astfel, susținea că e ateu, că religia alimentează ignoranța şi fanatismul; pe de altă parte, avea un înțeles marcat pentru teologie, ca factor de cultură şi civilizație. (Atunci l-am întrerupt cu o povestire hasidică ilustrativă: un bărbat s-a dus la Rabi şi i-a spus că el nu crede, că e ateu. Atunci, Rabi l-a întrebat: Ai citit Biblia? Nu! Ai citi Talmudul? Nu! Ai citit Zoharul. Nici atât! Atunci tu nu eşti ateu, eşti doar un ignorant!

Lăuda reforma învățământului pentru că a scos religia din programă, dar deplângea faptul că fuseseră eliminate filosofia, sociologia, psihologia, etica şi estetica... Toate, considerate, o vreme, burgheze şi idealiste! Înainte de război frecventa Institutul Augustin, nu pentru predica propriu-zisă, ci fiindcă exprimarea se făcea în limba franceză. Am văzut că are în bibliotecă o carte intitulată „Credința catolică, cateheză pentru adulți". I-am cerut-o să o răsfoiesc. Aşa am aflat că, deşi „ateu convins", a urmat cu regularitate timp de doi ani, la catedrala Sf. Iosif, cursurile de cateheză! (Cred că găsea acolo un mediu intelectual mai elevat şi mai nonconformist!).

Regreta că n-a urmat filologia clasică, greaca, latina, dar şi ebraica. Îşi amintea o întâmplare exemplară, în acest sens. Radu Müntzer, într-o vreme adjunct la Justiție, studiase Dreptul în Italia. Ca să fie admis la facultate, a fost întrebat dacă ştia greaca sau latina. Candidatul a răspuns negativ. – Atunci nu poți intra! – a fost răspunsul. – Ştiu, în schimb, franceza şi germana! – Astea sunt limbi moderne! Noi pretindem o limbă clasică! Cu timiditate, Radu Müntzer a adăugat: Ştiu doar ebraica! – Spune aşa, tinere! E cea mai clasică dintre limbi! Şi astfel Müntzer a fost admis!...

Familia Marcuson era abonată, în interbelic, la numeroase ziare, în principal la *Dimineața* şi la *Adevărul*, ca şi la numeroase publicații evreieşti: *Copilul evreu, Egalitatea, Curierul israelit, Mântuirea* etc., dar nu era habotnică. Atunci când Gavrilă a mers la şcoală, orele începeau cu *Tatăl Nostru*, cu Gavrilă în cor. Într-o zi, învățătorul i-a pus mâna pe umăr şi i-a spus cu blândețe: - Tu nu trebuie să-ți faci semnul crucii!" I-a povestit acasă tatălui său întâmplarea, acesta l-a luat deoparte şi i-a explicat că evreii au o altă religie. Lucrurile s-au îndreptat mai ales atunci când s-a pregătit de Bar Mițva cu un profesor basarabean, J. Schreiber-Ofscevici (care a scris un volum de poezii în românește, intitulat: *Rândunelele Palestinei*). A celebrat Bar Mițva, în 1926, la domiciliu, şi a ținut în fața familiei un scurt discurs în ebraică...

– „Sunt totuşi un evreu asimilat, recunoştea Marcuson. Nu am ce răspunde la un chestionar privind obiceiurile evreieşti! (Cu toate acestea, ancheta excepțională întreprinsă de cercetătoarea Anca Ciuciu, a pus bine în evidență elementele evreieşti din biografia sa şi a familiei sale). – Întoarcerea mea la evreitate, mai preciza Gavrilă, se datorează în principal acelui eveniment extraordinar la care am fost contemporan – Renaşterea Statului evreu! N-am să uit niciodată ziua când am văzut pe prima pagină a ziarului *L' Humanité* harta noului Stat reînviat! Un sentiment de nedescris!

Într-una dintre convorbiri am atacat subiectul: Idealul în viață. – Idealul meu este *vita contemplativa*. Nu sunt un om de acțiune!... Dacă aş crede în sintagma lui Heidegger, „*omul ființă pentru moarte*", mi-aş pune imediat întrebarea dacă existența mai merită osteneala!? Oricum, mi se pare mai important decât „*dacă merită să trăieşti*" (în fond un dat, nu o alegere) modul „*cum să trăieşti*", după care cod. Nicio etică nu mă satisface! Principiile sunt prea înalte, prea abstracte, iar existența cere compromisuri. Ar trebui inventată „o etică a compromisului acceptabil". În replică, i-am spus: - nu ar fi o contradicție în termeni?! Răspuns: Aplic aici formula lui Pyrrhon: „*Judecata se suspendă*!" La replica mea: - e o formulă riscantă, mai ales într-o epocă dogmatică şi arbitrară în care tu însuți ai fost „suspendat", el a făcut următorul comentariu: - „Da, au fost vremuri tulburi, când greşelile de judecată au fost inevitabile. A trebuit să încărunțesc ca să înțeleg bine că cea mai mare nenorocire pentru omenire este dogmatismul de orice fel!"

Suspendat din funcția universitară, pentru „unele abateri" şi „rude în străinătate"), Marcuson e trimis la „munca de jos", corector (3 ani), apoi redactor de carte, rând pe rând, la Editura pentru literatură, la Univers şi la Editura Ştiințifică şi Enciclopedică, de unde s-a pensionat (la editura din urmă a colaborat şi s-a împrietenit cu un alt editor de excepție: Segall Idel.)

Întrebându-l de satisfacții editoriale, Gavrilă mi-a arătat câteva cărți cu dedicații elogioase semnate de C. Noica (Platon – Dialoguri) şi Alexandru Sever (romanul „Cercul"), cea din urmă sunând astfel: „Dragă domnule Marcuson, bunăvoința pe care mi-o arătați şi prietenia cu care mă onorați, mă mişcă nespus. Constanța în sentimente – când nimic nu rezistă rutinei şi indiferenței – e unica virtute care mă tulbură. Dă-mi voie, de aceea, să-ți mărturisesc încă o dată afecțiunea şi prietenia mea" (20.IX.1968).

Cunoscând o perioadă scurtă de afirmare şi una îndelungată de maziliri (o gravă culpă a fost redactarea cărților lui Lucrețiu Pătrăşcanu), Gavrilă a adoptat, chiar şi după 1989, deviza lui Ovidiu (cultivată şi de Descartes): "late biosos", trăieşte ascuns, neştiut, ducând o viață retrasă, cvasianonimă, un fel de "exil intern", motiv pentru care aflăm cu o întârziere impardonabilă biografia acestui cărturar. În sfârşit, *last but not least, dintr-un înfocat internaționalist, G. Marcuson devine, nonagenar, un înflăcărat sionist. (Şi nu a fost singurul caz!).*

Altădată am discutat despre longevitate şi teama de moarte. Avea o mică bibliotecă medicală separată de aceea de specialitate (O.R.L.) a soției şi citea cu regularitate Viața medicală. Se plângea de faptul că medicii nu-l prea luau în seamă din cauza vârstei înaintate („ce mai vrea bătrânul, nu a trăit destul?!). Cocheta cu ideea internării la cămin, dar se temea de îngrădirea libertății de mişcare, de eventualii colegi nepotriviți de cameră, ca şi de absența cărților sale dragi. L-am mai întrebat: ți-e frică de moarte? – Îngrozitor! – De ce? – Odată mort, cum să mai pot citi?"... A mai dispărut un cărturar, un boier al minții din vechea generație!... Odihnească-se în pace!

ȚICU GOLDSTEIN

Vă rog să primiți, în numele meu şi al familiei mele, deplina compasiune şi sincerele regrete pentru decesul celui ce a fost Prof. Gavril Marcuson, personalitate ilustră a culturii şi învățământului românesc, mentor, vecin, prieten apropiat sufleteşte nouă şi, chiar, aproape rudă.

Cu deosebită stimă şi considerație, Consul al României la Los Angeles, dr. ec. Ovidiu Grecea.

EPITAF PENTRU EVA CERBU Z.L.

„Stau de vorbă cu păsările care vin în copacul ăsta din fața casei", spunea Eva Cerbu conducându-mă din casa-atelier ori de câte ori o vizitam. Poate că stă de vorbă cu ele şi acum, când e numai duh, după ce, pe pământ, a rămas tot ce a făptuit într-o viață dedicată Frumosului. Îi plăcea să picteze ascultând muzică de Bach. Fiecare din autoportrete sunt tot atâtea examene interioare - lacrimi neplânse, autoevaluări lipsite de menajamente. Trăsături în care dârzenia şi privirea scormonitoare sunt atenuate de distincție. Poate de aceea s-a şi apropiat de sculptură, de gravură. „Ceea ce tai în placă nu mai poți pune la loc", mă avertiza când poposeam în fața mesei de gravat. „Viața Evei Cerbu e munca Evei Cerbu", obişnuia să-şi rezume cele şase decenii de înzidire în Operă, de la debut la anii din urmă. Câtă dreptate avea! „Viața" ei e ceea ce a reuşit să imortalizeze pe pânză: țărănci maramureşene în care masivitatea saricilor purtate pe umeri e copleşitoare; case şi curți din Moldova şi Ardeal; grâu copt la Târgovişte; turcoaice în fața casei şi marea la Balcic; cer şi Mediterana în Israel; drum spre Istria, văzut din maşină; cârciumă în Bulgaria, schiță de livadă în Bucovina... Viața a fost zgârcită în bucurii cu ea, dar durității ei a ştiut să-i opună o rezistență pe măsură. Chiar în anii din urmă, cei mai grei, în care vocea aproape c-o părăsise şi urcatul scărilor interioare, ducînd spre atelier, devenise chinuitoare povară, făcea un efort de voință să-şi domine suferința. Existau şi lucruri alinătoare: mâțişori – primăvara, frunze în toate nuanțele de maro, galben, roşu – toamna... Îi plăcea să-şi împodobească cu ele camera în care-şi primea musafirii. Împărțea cu ei bucurii simple şi cuminți: mere şi castane coapte, ceai din flori de tei. Când reuşeai să-i devii prieten, colțurosul şi amarul dintr-însa lăsau loc unei tandreți îndelung acumulate, altfel - bine ținute-n chingi. Atunci îi descopereai umorul, spiritul ludic, pragmatismul. Conectată la prezent, însoțită de amintirea celor dragi, Eva Cerbu trăia mereu în perspectiva următoarei expoziții personale sau de grup, în pregătire; din țară, din lume. Tablourile ei, nu puține, aflate în mari muzee, colecții publice şi particulare din Europa, Israel, S.U.A. i-au adus cuvenitii lauri la Bucureşti, Roma, Cambridge... „Simțirea, ca şi bunătatea, deopotrivă, pot să piară / Din inima îmbătrânită, din omul reajuns o fiară / Dar dintre flori şi dintre stele nimica nu va fi clintit / Veniți, privighetoarea cântă şi liliacul a-nflorit". Eva Cerbu z.l. s-a stins într-o „noapte de mai", cum a simțit-o Macedonski, şi cuvintele poetului mă urmăresc - posibil epitaf.

IULIA DELEANU

Zece ani de la trecerea în eternitate a lui Jean Ştirbu z.l.

Un om pentru care devotamentul nu era cuvânt formal

Când au trecut zece ani? Încerci sentimentul că odată cu viteza comunicațiilor, a schimbărilor sociale şi de mentalitate, timpul a căpătat alte dimensiuni: un an e o zi, o zi – o oră, o oră – o secundă. Şi, în acelaşi timp, ai senzația că zece ani sunt un veac. De fapt şi de drept, chiar aşa şi este pentru Jean Ştirbu z.l. care a plecat dintre noi la sfârşitul secolului trecut.

N-a „apucat" 2001 (atentatele teroriste antiamericane care au zguduit lumea), nici 2004 şi 2007 (intrarea României în N.A.T.O. şi U.E.). I-a fost dat să trăiască, însă, momentul '89 şi încă - într-un mod dramatic. Avea de ales între a-şi salva ceea ce se mai putea salva din casa în flăcări şi prezența la Căminul „Băluş", lângă rezidenții pe care-i avea în grijă ca director administrativ, povesteşte soția sa, doamna Tina. A ales Căminul. N-a fost bravadă, ci gest normal pentru cineva se remarcase în munca de asistență socială la D.A.S.M. „Ştia să se apropie de oameni, să dovedească interes nu doar profesional pentru ceea ce făcea, ci să fie receptiv la suferința umană. Şi oamenii, la rândul lor, l-au îndrăgit", rememorează doamna Franca Oprescu Aronovici. „Unii asistați l-au reîntâlnit la cămin şi asta i-a făcut să se simtă mai confortabil sufleteşte. În acelaşi timp, era un bun coleg". „A fost un om conştiincios. S-a străduit să se înscrie în programul Căminului. A acordat atenție asistaților. A fost exigent față de personal. A supravegheat activitatea bucătăriei astfel încât să corespundă exigențelor celor asistați", l-a caracterizat fostul secretar general al F.C.E.R., av. Iulian Sorin, care a condus el însuşi, o vreme, acest Cămin.

„L-am cunoscut cu mulți ani în urmă, atunci când mă aflam la primii mei paşi în munca din România", îşi aminteşte Tova Ben Nun Cherbis, în prezent – preşedintele Fundației „Lauder" - România; atunci – director general al Filialei Sohnut în România. „Venea la Clubul «Tnuat Alia» pentru că voia să aducă tinerețe în Cămin şi, totodată, voia să se inspire din activitățile noastre culturale adaptându-le vieții rezidenților de care răspundea. A fost un om bun". N-am avut privilegiul să-l cunosc, ci doar să-l salut atunci când l-am întâlnit, probabil, în drumurile mele la „Asistență" sau la „Federație". Dar, din mărturiile colegilor şi colaboratorilor, reiese că Jean Ştirbu z.l. a fost un om de ispravă, apreciat şi îndrăgit, continuând să fiinţeze frumos în gândurile lor.

E. SUHOR

Patru ani de aducere aminte pentru Prim Rabinul dr. Ernest Neumann z.l.

La comemorarea trecerii a patru ani de la plecarea dintre noi a Prim Rabinului dr. Ernest Neumann s-au alăturat membrilor comunității şi familiei personalități ale urbei care l-au apreciat şi iubit pe cel care a lăsat un gol greu de suplinit în inima acestei obşti. Fiica sa, Geta Neumann, şi-a făcut o datorie de conştință din a consacra anual o zi de aducere aminte celui care a oblăduit din punct de vedere religios şi administrativ această comunitate decenii la rând.

În deschiderea manifestării, preşedintele Comunității evreilor din Timişoara, dr. Paul Costin, a evocat atmosfera de prietenie şi respect pe care Prim Rabinul dr. Ernest Neumann a impus-o în toate mediile pe care le frecventa. Domnia-sa a salutat numeroasele personalități – evrei şi neevrei – care au venit să îşi aducă împreună aminte de cel care a însemnat atât de mult pentru această comunitate.

Dintre personalitățile prezente trebuie să menționăm în primul rând pe Mitropolitul Banatului, Î.P.S. dr. Nicolae Corneanu, cel ce timp de peste cinci decenii a fost un prieten al celui dispărut. Primarul Timişoarei, dr. Gheorghe Ciuhandu, fostul preşedinte interimar şi secretar general al F.C.E.R., Iulian Sorin, fiica Geta Neumann şi Luciana Friedmann, în numele tinerilor din comunitate, i-au evocat memoria. Actrița şi regizoarea Luminița Stoianovici a recitat din scrieri pe care rabinul le-a iubit obinioară. Alexandru Fisher, a adus în această atmosferă de reculegere şi cântul ludaic. Revederea unui serviciu sinagogal oficiat de Rabinul Neumann în 1995 a adus lacrimi în ochii multor participanți. Au fost momente de profundă emoție, în care cei prezenți i-au revăzut prin intermediul ecranului pe cei plecați dintre noi.

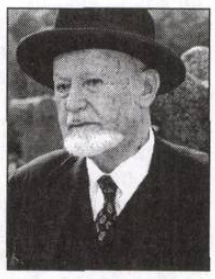

„A fost un slujitor al lui Dumnezeu, un om cu totul deosebit care merită toată cinstirea pentru totdeauna. Merită să nu-l uităm şi să îi urmăm exemplul de om deosebit dar şi de om al omenirii. Nu vreau să exagerez dar sunt puțini oameni de dimensiunea sa. Fie-i amintirea veşnică!" afirma Mitropolitul Banatului, care la plecarea dintre noi a Prim Rabinului a pierdut un prieten şi un confident.

„Am copilărit în Timişoara pe strada Văcărescu unde erau mulți copii de origine evreiască. În câteva ocazii l-am zărit chiar atunci pe rabinul Neumann şi m-a impresionat respectul pe care i-l arăta toată lumea. L-am revăzut apoi când am urmat liceul Lenau, aici, în imediata apropiere a comunității evreieşti..." Cu aceste cuvinte şi-a început cuvântul primarul Timişoarei. Domnia-sa a fost prezent în toți anii din urmă de păstorire ai Prim Rabinului la toate proiectele pe care această comunitate le-a organizat.

Fostul preşedinte interimar şi secretar general al F.C.E.R., Iulian Sorin, a evocat bogăția de idei a operei Rabinului – un om pentru care promovarea valorilor ludaice şi umanismului au fost esențiale, un conducător de obşte respectat şi iubit, un tată şi un bunic care a fost mereu mândru de familia sa, de cei cărora le-a transmis din preaplinul cunoştințelor sale.

LUCIANA FRIEDMANN

JEWISH MAGAZINE

La Jaffa

Un teatru cu actori orbi şi surzi

Pare greu de crezut şi, totuşi, la Jaffa funcţionează un teatru ai cărui actori sunt orbi şi surzi. Mai mult, acest teatru, unic în lume, a făcut şi turnee în străinătate.

Şi dacă nu e destul că actorii sunt orbi şi surzi... numai trei dintre ei pot vorbi. Atunci vă puteţi întreba ce spectacole pot prezenta aceşti oameni, care după cum vă daţi seama nu s-au resemnat în faţa handicapului natural? Să adaugăm că actorii comunică între ei mai ales prin atingere. Şi ca să facă situaţia mai complicată încă din start, câţiva actori sunt proaspeţi imigranţi din Rusia, care cunosc numai limbajul semnelor din acea ţară. Majoritatea actorilor au „sindromul Usher", adică s-au născut fără auz şi treptat şi-au pierdut vederea. Pe scenă, cei ce văd cât de puţin îi conduc pe cei orbi. Cei care pot vorbi traduc publicului ce spun muţii, iar persoane normale îi bat pe actori pe umăr când sunt aplauze. Trupa e compusă, fără discriminări, din evrei şi arabi palestinieni. Repetiţiile pot fi haotice - spune Adina Tal, care, din întâmplare, a pornit această activitate în anul 2002, atunci când i s-a propus să conducă un program destinat persoanelor cu handicap. „Ceea ce arată această echipă de teatru - afirmă ea - este faptul că nu există limită pentru spiritul uman".

În cinci ani, trupa a devenit profesionistă, a făcut un turneu în Statele Unite şi Europa, iar acum are un sediu la Jaffa. (Ca o paranteză, integrarea celor cu astfel de handicapuri cunoaşte şi alt exemplu interesant: în Belgia există o unitate de poliţişti orbi cărora acuitatea auzului le permite să prindă, împreună cu colegii văzători, desigur, delincvenţi care se ascund în clădiri, în natură etc.). La Jaffa, unde se află teatrul, există şi o cafenea, în care servesc surzi, iar orbii îi conduc pe clienţi la locurile lor. Ideea de bază este ca persoanele normale să facă efortul de a comunica cu cele cu handicap. Clienţii trebuie să înveţe să comande prin limbajul gesturilor, ei trebuie să se adapteze celor cu surzenie şi acest efort îi face să înţeleagă mai bine problemele persoanelor cu handicap.

Spectacolele acestui teatru se joacă cu casa închisă; biletele sunt vândute cu luni înainte, atât de mare e succesul actorilor săi.

ANDREI BANC

Cum a ajuns Howard Weinstein să se ocupe de proteze auditive pentru Africa

Howard Weinstein a facut avere vânzând şi instalând instalaţii sanitare în Canada. Când s-a retras din afaceri, la 65 de ani, s-a oferit voluntar pentru o organizaţie neguvernamentală, „World University Service of Canada", care l-a trimis la marginea deşertului Kalahari, în satul Otse, care are 3.500 de locuitori, oferindu-i o colibă de lut şi un pat, o masă şi patru scaune. Sarcina lui era să se ocupe de găsirea unei soluţii pentru a înzestra cu proteze auditive populaţia săracă, mai săracă decât îşi închipuise el că ar exista sărăcie pe lumea asta.

Problema surzeniei, aşa cum o descrie OMS, e una dintre plăgile sărăciei în lume: sunt circa 250 de milioane de oameni pe glob care nu aud bine, dar anual numai 10 milioane de proteze auditive sunt vândute în toată lumea. Fiindcă două treimi dintre surzi locuiesc în ţările sărace. Problema săracilor o constituie bateriile: acestea costă 1 dolar şi durează foarte puţin, cam o săptămână. În ţările în care venitul este de 1 dolar pe zi, o astfel de cheltuială e prea mare... Howard Weinstein un ştia nimic despre audiologie, dar avea experienţa afacerilor, era un businessman cu spirit practic. Din coliba sa africană, el a izbutit să mobilizeze atât fonduri, cât şi firme inovatoare din electronică şi până la urmă a oferit Africii o protează auditivă cu baterii care se încarcă de la soare şi durează doi-trei ani. Şi, în plus, costă numai o cincime din preţul celor pe care le folosim noi, în ţările mai temperate climatic.

Mai mult: Howard Weinstein şi-a dat seama că surzii, fiindcă folosesc limbajul gesturilor, au o dexteritate manuală deosebită şi a angajat persoane cu deficienţe auditive ca să sudeze minusculele circuite din protezele solare. Weinstein speră să angajeze peste 1.000 de surzi în următorii trei ani pentru operaţii de sudură. Fiindcă afacerea condusă din coliba din satul Otse se extinde... În prezent, circa 20.000 de oameni din 30 de ţări folosesc protezele auditive solare şi alte centre non-profit se înfiinţează în Brazilia, Israel, China, India. **(A.B.)**

Ronald Harwood – un evreu nesentimental

Ronald Harwood (73 de ani) este scenaristul filmului „Pianistul": „Holocaustul a dominat adolescenţa mea şi m-a dominat de atunci permanent", declară el, deşi ţine să precizeze că este „un evreu nesentimental". Pentru „Pianistul", Harwood a primit un Oscar „pentru cea mai bună adaptare a unui scenariu" şi a fost nominalizat la alt Oscar anul acesta pentru scenariul filmului „Clopotul scufundat şi fluturele". Acest film povesteşte drama editorului parizian Jean-Dominique Bauby, care e paralizat în urma unui atac cerebral şi nu poate comunica decât prin clipirea pleoapei stângi. (Regizorul şi operatorul au fost, de asemenea, nominalizaţi la Oscar). „A fi sentimental, spune Ronald Harwood, înseamnă manipulare. Eu prefer să mă rezum la experienţă şi să nu apăs pe emoţii ca să smulg lacrimi". Rezumând atitudinea sa faţă de ceea ce scrie, Harwood spune: „Eu mă apropii de orice subiect ca scriitor. Dar orice scriu este influenţat de moştenirea mea evreiască. Sunt foarte mândru că sunt evreu". Deşi are un accent aristocratic perfect în limba engleză, Ronald Harwood ţine să sublinieze: „Totdeauna, în conversaţie, ţin să precizez de la început că sunt evreu, pentru ca să evit eventuale situaţii penibile ulterioare". Ronald Harwood e un evreu „observant", după propria caracterizare, dar adaugă că nu se duce la sinagogă decât de sărbători şi ca să spună „Iarţait" pentru părinţi şi rudele apropiate, însă vrea să fie înmormântat ca un evreu şi tratat ca evreu după moarte.

Ronald Harwood s-a născut în Africa de Sud. Tatăl era evreu lituanian şi îşi câştiga o existenţă precară ca vânzător ambulant. Mama, născută la Londra, era jumătate evreică, jumătate poloneză. Tatăl era evreu ortodox, în timp ce mama era „liber cugetătoare", considerată de soacra ei ca o „judische shiksa". La 17 ani, băiatul pleacă la Londra, ca să se facă actor şi îşi schimbă numele din Horowitz în Harwood. „Aşa era obligatoriu pentru actorii evrei atunci: Zwi Moshehs Sikne a devenit Laurence Harvey, iar Laurence Howard Steiner a renunţat la ultimul nume". După ce a studiat la Academia Regală de Artă Dramatică şi a jucat la „Shakespeare Company", Harwood a preferat să scrie. Este scenaristul a numeroase filme de succes şi al unor piese de teatru. La Londra vor avea loc curând două premiere cu piese scrise de Ronald Harwood, consacrate tot perioadei naziste. Una dintre ele, „O tragedie engleză", e consacrată destinului lui John Amery, fiul unui ministru englez, fiu care, în anii războiului, a fugit în Germania şi a lucrat la radioul nazist, la emisiunile pentru Marea Britanie. După război, a fost judecat şi spânzurat. Ulterior s-a aflat că tatăl, Leopold Amery, avea un părinte evreu. A doua piesă, „Colaborarea", porneşte, şi ea, de la un incident real din primii ani ai nazismului, când Hitler a interzis opera „Femeia tăcută", compusă de arianul Richard Strauss pe un libret scris de evreul Stefan Zweig. (AB.)

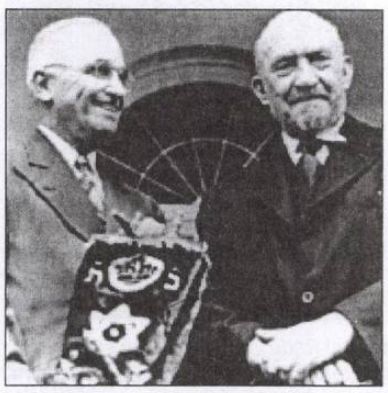

„Tora lui Truman" pe nava USS „Harry Truman"

La 14 mai 1948, preşedintele american Harry Truman a fost primul lider mondial care a garantat recunoaşterea diplomatică a noului stat Israel. Ca semn de recunoştinţă, câteva luni mai târziu, noul preşedinte al Israelului, Chaim Weizmann, i-a dăruit lui Truman un sul de Tora, care acum aparţine bibliotecii memoriale ce poartă numele preşedintelui american. Recent, sulul de Tora a fost împrumutat pentru un timp port-avionului USS „Harry Truman", singura navă care are acum la bord un asemenea simbol religios. Nu numai faptul că nava militară poartă numele donatorului a determinat alegerea, ci faptul că pe ea se află un număr de militari evrei suficient de mare pentru a folosi la rugăciuni o Tora.

Sulul Sfânt este o relicvă rămasă după cel de-al doilea război mondial comunităţii evreieşti din Lituania. În această ţară au scăpat din Holocaust numai 5% dintre evrei. **(A.B.)**

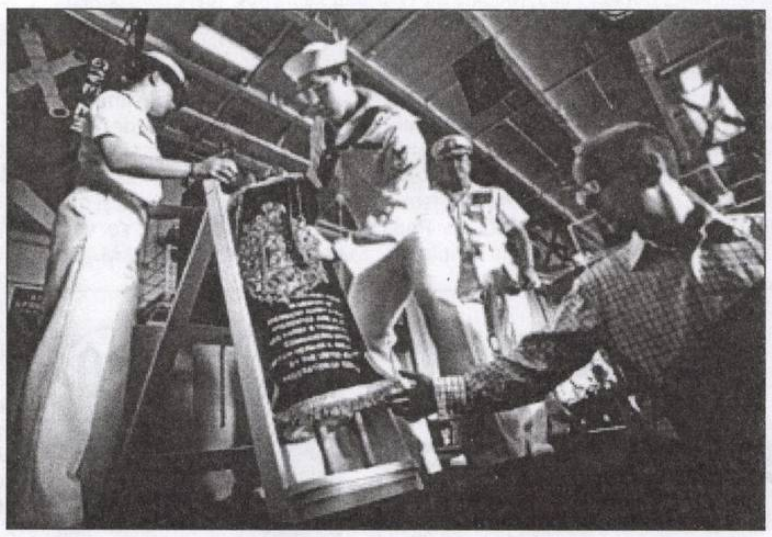

SFATUL MEDICULUI

Boala marilor fumători

Bronhopneumopatia cronică obstructivă (BPOC) a reprezentat una dintre cele trei teme dezbătute de medicii specialişti la cea de a XII-a ediţie a Congresului Societăţii Francofone de Pneumologie. BPOC sau „boala marilor fumători" se instalează de obicei după vârsta de 60 de ani; este o boală cronică gravă, ce poate provoca în timp adevărate drame personale. Prin ce se caracterizează această boală, dar mai ales care sunt cele mai moderne mijloace terapeutice aplicate astăzi în întreaga lume, ne-a explicat prof. dr. **MIRON BOGDAN**, şeful Clinicii de Pneumologie de la Institutul „Marius Nasta" din Bucureşti.

- Simptomele BPOC sunt nespecifice; ele se caracterizează prin tuse, expectoraţie, dispnee (respiraţie dificilă) la efort. De cele mai multe ori, fumătorii trecuţi de 50 de ani consideră normal ca, după 30 de ani de fumat, să tuşească, să expectoreze şi să urce cu mare dificultate cele câteva etaje ale casei sau treptele de la metrou.

- Cât de intensă este tusea?

- Tusea şi expectoraţia sunt mai intense dimineaţa, la trezirea din somn. Cele două simptome depind în mare măsură şi de voinţa pacienţilor de a renunţa sau nu la fumat. De altfel, tusea, ştiţi foarte bine, apare şi în virozele respiratorii acute, în cancerul bronhopulmonar, în dilataţiile cronice ale bronhiilor şi în tuberculoză. În principiu, însă, orice persoană care tuşeste mai mult de 4-5 săptămâni, ar trebui să consulte un medic specialist.

- Ce ne puteţi spune despre tratamentul BPOC? Cât timp durează, în ce măsură substanţele utilizate interferează sau nu cu terapia altor boli cronice: mă refer, în special, la pacienţii cu boli cardiovasculare?

- Din păcate, nu s-a descoperit până în prezent, nicăieri în lume, un tratament care să vindece complet boala; terapiile utilizate în lumea civilizată opresc evoluţia bolii şi îmbunătăţesc considerabil calitatea vieţii. Întreruperea fumatului este însă condiţia esenţiala a opririi evoluţiei defavorabile a bolii. La acest recent congres de pneumologie au fost abordate aspecte concrete legate de administrarea substanţelor bronhodilatatoare de lungă durată; aş menţiona aici substanţele anticolinergice de tipul *Tiotropiumului* sau substanţele BETA 2 agoniste, de lungă durată, cum ar fi *Salmeterolul* sau *Formoterolul*. Farmacologia modernă a făcut progrese remarcabile în ceea ce priveşte controlul efectelor adverse ale acestor substanţe administrate ani şi ani de zile. O veste bună pentru pacienţii cu boli cardiovasculare asociate este legată de concluziile mai multor studii efectuate pe acest tip de pacienţi, studii ce demonstrează cu claritate că substanţele utilizate astăzi în terapia BPOC au efecte minime, neglijabile asupra aparatului cardiovascular. Cele mai bune rezultate înregistrate până în prezent au fost obţinute prin asocierile terapeutice de bronhodilatatoare cu substanţe cortizonice inhalatorii.

DANIELA REI VIŞAN

Evenimente şi manifestări culturale de ultimă oră

Interculturalitate–interetnicitate
la Colegiul Naţional Bilingv „George Coşbuc“

Am primit cu bucurie invitaţia trimisă de Colegiul „George Coşbuc“ din Bucureşti (director: prof. *Ilinca Buciu*, şef al Catedrei de istorie, prof. *Iosif Mogoş*) de a participa la inaugurarea unei expoziţii dedicate sărbătoririi a 60 de ani de la Declararea Independenţei Statului Israel. Evenimentul a avut loc în ziua de 19 mai a.c., în prezenţa conducerii Colegiului, a şapte clase de elevi (din totalul de 36), care ne-au fost gazde, oaspeţi fiind prof. ing. *Osy Lazăr*, preşedintele C.E.B., *Fisli Gyula János*, secretar al Ambasadei Ungariei la Bucureşti, dr. *Alexandru Florian*, director adjunct al Institutului Naţional de Studiere a Holocaustului în România, arh. *Aristide Streja*, directorul Muzeului Holocaustului din Bucureşti, prof. *Miruna Carianopol*, directorul Şcolii „Lauder-Reut“ ş.a. Afişul expoziţiei a fost realizat de prof. *Mihaela Ghiţiu* (arte plastice şi religie), expoziţia şi filmul, pe care l-am vizionat în sala de festivităţi fiind rezultate ale străduaniei prof. *Iosif Mogoş*, împreună cu elevii clasei 9U3 - *Moldoveanu Irina Adnana, Militaru Andrei, Sorin Stelian.*

Atât expoziţia, cât şi filmul, excelent alcătuite, ne-au readus în memorie momente din istoria evreilor şi a statului Israel. Am remarcat cum urmăreau elevii aceste secvenţe, pentru mulţi, necunoscute. Filmul a fost însoţit de înregistrări din muzica lui Beethoven, Bach şi, în final, „Hava Naghila“. Preşedintele C.E.B., prof. ing. *Osy Lazăr*, şi dr. *Alexandru Florian*, director adjunct al I.N.S.H.R., au salutat cu căldură acest eveniment şi au pus în evidenţă valoarea umană a cunoaşterii reciproce, a respectului dintre popoarele lumii în care trăim.

Felicitări, organizatorilor şi sperăm la cât mai dese întâlniri de acest fel.

BORIS MARIAN

Expoziţie de pictură la Haifa
dedicată Zilei Naţionale a Israelului

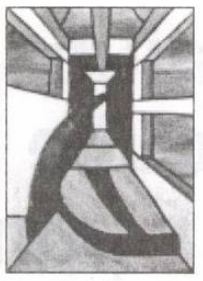

Sub genericul „Israel – 60“, la Cercul „Agnon“, din Haifa, a avut loc vernisajul expoziţiei anuale, cu participarea a 27 de pictori israelieni originari din România, eveniment organizat de forul cultural sus-amintit, în colaborare cu organizaţia A.M.I.R. Printre invitaţii de onoare s-au numărat E.S. *Eduard Iosiper*, ambasadorul României în Israel, şi preşedintele C.E.B., ing. *Osy Lazăr*.

„Dada nu doar trăieşte, Dada înfloreşte“

Colegiul *Noua Europă* l-a avut ca invitat, în ziua de 14 mai a.c., pe un reputat exeget al Avangardei, profesorul elveţian *Peter K. Wehrli*, care a susţinut o conferinţă cu titlul „Totul este o reacţie la Dada“ şi a prezentat filmul „Marcel Janco: „*Dada* nu doar trăieşte, *Dada* înfloreşte“ („*Dada* lebt nicht nur, *Dada* blueht“). De-a lungul anilor, Peter K. Wehrli a realizat filme, a făcut o arhivă despre arta şi literatura avangardistă. Originar din Zürich, el a citat cuvintele lui Marcel Iancu: „Zürich şi Bucureşti au ceva comun: *Dada*. Diferenţa dintre Zürich şi Bucureşti este *Dada*“. La cincizeci de ani de la înfiinţarea mişcării *Dada* (care nu este „un curent artistic, ci o atitudine“), primarul Zürich-ului a fixat personal o placă pe clădirea unde s-a născut *Dada*. Numele acestei „mişcări“ l-a dat Tristan Tzara, alegând la întâmplare din *Larousse* cuvântul, care înseamnă un cal de lemn pentru copii sau „o idee fixă a cuiva“ (v. *Larousse*).

În 2004, tot la Zürich, a fost reînfiinţat Centrul *Dada*, dar primăria refuză să îl subvenţioneze. Urmează un referendum local. Fenomenul a găsit adepţi de-a lungul timpului în Germania, Ungaria, România (Gellu Naum, Virgil Teodorescu), Japonia, America de Nord (S.U.A., Canada) şi de Sud. În Franţa, el a fost respins de suprarealişti care s-au simţit ofensaţi că „o bandă de scandalagii vin să-i înveţe arta“ (cuvintele lui Marcel Iancu). *Dada* înseamnă muzică, ritm, anticolectivism, antiindividualism, „antirăzboi“, „câţi *dadaişti*, atâtea *Dada*“. La Paris, Gherasim Luca a simpatizat cu mişcarea Dada. În pictură Kandinsky, Juan Gris, Victor Brauner, în muzică Stravinsky au fost influenţaţi de *Dada*. Poetul cel mai activ a fost Hugo Ball, ca şi Tristan Tzara, care a făcut mult pentru popularizarea mişcării. Psihanalişti precum C.C. Jung credeau că *Dada* este un caz demn de studiat şi pentru ei, dar s-au înşelat. Pe Spiegelgasse nr. 16 se afla Cabaretul Voltaire, iar în apropiere a locuit, între 1916 – aprilie 1917, V.I. Lenin, care a încercat să polemizeze cu *dadaiştii*, iar apoi i-a reclamat la poliţie că fac gălăgie noaptea.

Marcel Iancu (1895-1984) a fost prezent, circa o oră, pe ecranul din sala de conferinţe, într-un interviu luat cu un sfert de secol în urmă de Peter K. Wehrli, un dialog fascinant care a entuziasmat publicul.

B. MEHR

Demers pentru înţelegerea lumii de ieri şi de azi

O lansare de carte despre unul dintre personajele importante ale momentului '89: *Dosarul Brucan. Documente ale Direcţiei a III-a Contraspionaj a Departamentului Securităţii Statului (1987-1989)*. Librăria aleasă - „Cărtureşti“, una dintre cele mai atractive, mai rafinate din Bucureştiul de azi, propunându-şi să reînnoade, la parametrii modernităţii, tradiţia interbelică. Vorbitori, pe sprânceană: scriitorul şi – mai ales - teleastul *Stelian Tănase*, coordonatorul colecţiei „Istorii subterane“ a Editurii *Polirom*, care a publicat volumul; istoricul *Radu Ioanid*, director al Muzeului Holocaustului din Washington, îngrijitorul ediţiei şi autorul studiului introductiv; politologul *Gheorghe Câmpeanu*, prefaţatorul cărţii; *Raluca Grosescu*, cercetătoare la Institutul de Investigare a Crimelor Comunismului. Ceainăria, arhiplină: „lume bună“, din toate generaţiile. Multe *blitz*-uri. Schiţe de portret Brucan ale fiecăruia dintre cei implicaţi în apariţia cărţii: ● un veteran cominternist care se converteşte la procapitalism, cu aceeaşi bună credinţă ● o excepţională capacitate de sinteză ● o luare de poziţie din interiorul partidului împotriva sistemului totalitar, cu riscul situaţiei sociale ● o tentă confesivă din partea prefaţatorului, care l-a cunoscut în familie pe Silviu Brucan: putea să irite, nu ceda şi când avea şi când nu avea dreptate, era prizonierul propriilor convingeri pe care n-a avut ezitări să le depăşească; spre deosebire de alţi disidenţi, Brucan a *acţionat* pentru răsturnarea regimului. A existat şi o invitaţie la prudenţă în lectura documentelor, pentru că „Securitatea era un sistem bazat pe minciună“.

Remarcabilă - truda colaboratorilor la apariţia cărţii, meritorie - iniţiativa *Polirom*-ului, gest reparatoriu faţă de memoria sa. (I.D.)

„Imnul“, de Elad Keidan

Categoria „Cinefondation“ a fost creată la Festivalul de la Cannes în 1998 şi este prima oară când premiul I este acordat unui film israelian. Filmul „Himnon“ („Imnul“) a fost regizat de Elad Keidan, format la Şcoala de film şi televiziune a lui Sam Spiegel. Premiul are o valoare de 15.000 de euro şi, în plus, garantează laureatului că viitorul său film va fi prezentat oricând, în viitor, în aceeaşi categorie a competiţiei de la Cannes. „Imnul“ înfăţişează un evreu din Ierusalim care se plimbă, la întâmplare, prin cartierul Katamonim al oraşului. Keidan îşi defineşte producţia ca un film existenţialist şi afirmă că a fost influenţat de lucrările dramaturgului israelian Hanoch Levin şi a cineastului iranian Abbas Kiarostami.

La competiţie au participat regizori din 17 ţări, printre care şi România. În selecţie s-a mai aflat alt film israelian: „Sitka“ („Tăcere“).

ANDREI BANC

Salonul literar R.E. la a 40-a întrunire

De la prima întâlnire, la sfârşitul anului 2003, când a citit poezie-haiku Ţicu Goldstein, până la întrunirea din 21 mai 2008, când Grişa Gherghei ne-a încântat cu prozele sale, *Salonul literar R.E.* a ajuns la a 40-a „şedinţă“. Nu am băut şampanie, dar ne-am amintit de cei care, de-a lungul timpului, au venit să ne bucure cu creaţiile lor: poeţii *Ştefan Iureş*, *Aurel Storin* (şi în calitate de dramaturg), *Daniela Micu, Nicolae Stoe, Arnold Leinweber* (care ne-a părăsit, lasându-ne o frumoasă „Ars poetica“, un „Credo“ minunat), poeţii Societăţii de Astronomie *Dominic Diamant, Andrei Dorian Gheorghe*, prof. *Zigu Tauberg, Claudia Voiculescu, Felicia Mohr*, prozatorii *Horia Aramă* z.l., dăruitul creator de lumi ficţionale, *Grişa Gherghei* (poet înainte de a deveni prozator) şi alţii, care ne vor scuza că nu i-am amintit. Ne-au susţinut, cu intervenţii, lecturi dr. *Hary Kuller, Magdalena Bedrosian*, scriitorul *Dorel Dorian*, redactorul şef al R.E., maestrul de şah *Em. Reicher, A. Weisenberg, Emil Burlacu, Doina Chilargi, Toma Hirth* ş.a. Organizatorul *Salonului* a fost neobositul profesor *Zigu Tauberg* (matematician, poet, şahist). Din păcate, nu am reuşit încă să atragem noi membri din vârsta a doua şi mai tineri. Locul întâlnirii este acum la sediul J.C.C. (str. Popa Soare). Poate că de acolo vor veni noi prieteni ai *Salonului*, care, oricum, merge înainte, cu „toate pânzele sus“. (B.M.M.)

„Modele europene“

ION IANOŞI 80

Omagierea profesorului universitar dr. *Ion Ianoşi*, intrat în rândul octogenarilor, printr-o dezbatere - Omul şi opera, sub genericul „Modele europene“, a avut loc la 22 mai a.c., în Sala Oglinzilor de la Uniunea Scriitorilor din Capitală. Evenimentul a fost organizat de Fundaţia Culturală Ideea Europeană şi revista Contemporanul, prilej cu care a fost lansat volumul omagial „Ion Ianoşi – 80“. Invitaţi au fost scriitorul *Nicolae Breban*, prof. univ. dr. *Vasile Morar*, lector univ. dr. *Răzvan Voncu, Alexandru Ştefănescu*. Amfitrioană – *Aura Christi*. Relatarea – în numărul viitor.

Celebrare la iarbă verde

Aproape 200 de persoane au luat parte la picnicul de **LAG BAOMER** organizat de JCC, la Snagov. A fost o duminică dedicată veseliei şi relaxării. Jocuri, muzică şi dans au completat bunătăţile la grătar, pe care le-au gătit bucătarii *ad-hoc*. Copii şi maturi au petrecut împreună cu prilejul acestei sărbători, în care aprinderea focurilor este un gest tradiţional. În Israel, dar şi în Diaspora, cu prilejul acestei sărbători, se consumă produse la grătar.

Plic şi timbru fiscal „ISRAEL–60”
editat de C.E.B., Romfilatelia şi Poşta Română

Cu prilejul Zilei Naţionale a Israelului, C.E.B., în colaborare cu Romfilatelia şi Poşta Română, a editat plicul cu timbrul fiscal "60 de ani de independenţă a Statului Israel şi relaţii diplomatice neîntrerupte cu România“. În onoarea aceluiaşi eveniment, preşedintele C.E.B., ing. *Osy Lazăr*, a felicitat conducerea Statului Israel în numele conducerii Comunităţii evreilor bucureşteni.

MERIDIANE • MERIDIANE

Spirite celebre

Autorul autorului

Semnătura lui Alexandre Dumas-tatăl poate fi găsită pe numeroase volume. Aceasta se datorează şi faptului că îşi formase un trust de colaboratori. Aşa se explică faptul că, întrebat odată de amănuntele unui conflict dintr-o carte a sa, Dumas a recunoscut că nu-şi aminteşte.

- Dar cum se poate, a fost el interpelat, doar aţi scris romanul...

- De scris e sigur, dar n-am mai avut timpul necesar să-l şi citesc.

Se ştie că în arborele genealogic al familiei a existat şi o ramură din rasa neagră. Ceea ce Dumas-tatăl recunoştea cu plăcere. Însă, când un oarecare a încercat să-l numească în public „negru", cu un înţeles peiorativ, scriitorul i-a răspuns râzând: „Mă tem că aveţi dreptate. Tatăl meu a fost mulatru, bunicul negru, iar străbunicul maimuţă. Sunt răzbunat prin faptul că arborele meu genealogic începe acolo unde al dumneavoastră se termină".

Aşa cum nu îşi renega strămoşii, lui Dumas îi plăcea să se laude şi cu descendentul său. La premiera unei comedii a acestuia s-au găsit răuvoitori care susţineau că se simţea verva dramatică a tatălui. Ba, chiar, cineva i-a spus acestuia din urmă: „Cred că şi dumneata ai un merit în acest succes". Surâzând, Dumas-tatăl i-a dat dreptate: „Desigur. Şi nu un merit oarecare, ci chiar principalul, fiindcă eu sunt autorul... autorului".

Dumas-fiul a moştenit de la părintele său, pe lângă talentul scriitoricesc, şi replica ascuţită. Când un critic ce-i analiza opera i-a adus obiecţii la fraza: „Un gol plin de durere", spunând că „nu înţelege cum se poate ca un lucru gol să fie plin de durere", a primit un răspuns simplu: „Ei, cum? Dumneata n-ai avut niciodată o durere de cap?".

La o reuniune dată de doctorul Gistel, o celebritate a Marsiliei, amfitrionul l-a rugat pe Dumas-fiul: „Iubite prietene, se spune că ai darul improvizaţiei. Onorează-mi, te rog, albumul cu câteva versuri". Dumas a dat curs invitaţiei şi a scris: „De când doctorul Gistel / Are lumea-n îngrijire / S-a dărâmat un spital...".

- Sunt flatat, îl întrerupse medicul, dar a înghiţit în sec văzând că Dumas, imperturbabil, adaugă un nou vers: „Şi s-au făcut trei cimitire".

A. CROITORU

Celebrul fizician Richard Feynman

„Cred mai mult în îndoieli decât în răspunsuri"

Richard Feynman este un nume strălucit în pleiada fizicienilor americani. S-a născut în 1918, la New York, şi a murit în 1988, ultimele sale cuvinte fiind: „N-aş vrea să mor de două ori. E atât de plictisitor". În 1965 era distins cu Premiul Nobel pentru contribuţii la cercetarea în domeniul electrodinamicii cuantice. Iubea jazzul, era un nonconformist, iar la Los Alamos, în laboratoarele unde s-a elaborat tehnologia fabricării bombei atomice, în timpul liber, se distra decodificând şi deschizând seifurile cu documente secrete. S-a ocupat şi cu descifrarea hieroglifelor maya.

În 1986, a explicat la o emisiune TV cauzele dezastrului navetei spaţiale Challanger, ceea ce i-a surprins şi pe proiectanţii navetelor. A demonstrat că, la temperaturi scăzute, garniturile nu mai erau elastice. Deviza lui Feynman era: „Ceea ce nu pot crea, nu pot înţelege". A fost primul mare fizician născut în S.U.A. (mulţi alţii proveneau din Europa). A introdus un „stil Feynman" de predare a fizicii, lăsând şi o carte: „Şase lecţii uşoare". În domeniul său a creat „metoda integralei de drum" şi „diagramele Feynman". A fost profesor la Universitatea Cornell şi la Institutul Tehnologic din California. Mulţi l-au considerat pe Feynman un geniu. La vârsta de zece ani, era numit „puştiul care repară radiouri numai gândindu-se". De-a lungul carierei a încercat să reformuleze toate principiile fundamentale ale fizicii „clasice" şi ale celei moderne. A fost distins, înainte de Premiul Nobel, cu Premiile „Einstein", „Niels Bohr".

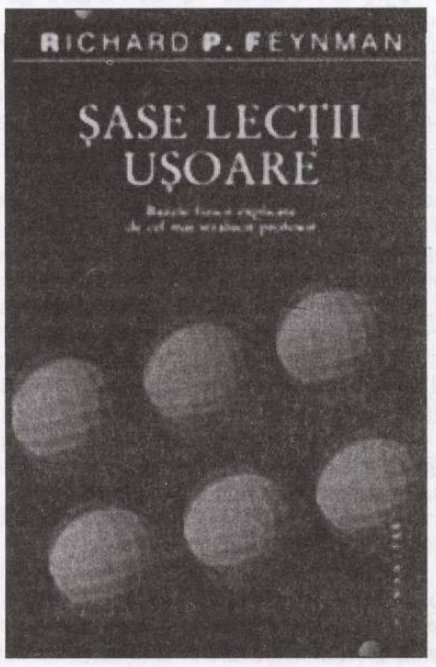

În 2006, a apărut o carte esenţială pentru iubitorii ştiinţelor naturii: „Despre caracterul legilor fizicii (Editura Pergament, Bucureşti), elogiată în presa culturală (v. Sorin Lavric în *„România literară"*, nr. 39/2007). Două pericole pândesc pe savanţi: subordonarea cazurilor particulare la un principiu general valabil şi deformarea realităţii pornind de la un număr limitat de cazuri. Feynman spunea: „Cred mai mult în îndoieli decât în răspunsuri". Un adevărat „fein Mann".

BORIS MARIAN

Victime ale regimului stalinist

Cercetătorul Baruch Cohen scria în 1997, în „The Canadian Jewish News", despre victimele regimului comunist din U.R.S.S., evrei care au crezut, naiv, în acest regim. Isaac Babel, Osip Mandelştam, Peretz Markish, inclusiv laureatul cu Nobel (pe care nu l-a putut primi, sub şantajul Kremlinului), Boris Pasternak. Au scris despre aceste stări de lucruri Nadejda Mandelştam („Speranţa contra speranţei", „Speranţă pierdută") Evghenia Ghinzburg (mama prozatorului Vasili Axionov), Andrei Siniavsky, Josif Brodsky (refugiat în S.U.A., laureat cu Nobel), Esther Markish (soţia lui Peretz Markish, ucis în 1952), iar în 1990, Louis Rapaport a publicat „Războiul lui Stalin contra evreilor. Complotul medicilor şi soluţia sovietică". Desigur, nu poate fi ignorat rolul de „sicofant", de slugoi al lui Lazar Kaganovici, om de încredere al lui Stalin, Hruşciov, care a fost în final marginalizat. Viaţa evreiască revigorată după 1917 a fost treptat înăbuşită, sinagogile închise şi profanate, singura publicaţie în anii socialismului era scrisă de „oameni devotaţi". O soartă tragică a avut marele actor Samuel Mikhoels, unul dintre fondatorii Teatrului Evreiesc din Moscova, la care a contribuit şi Marc Chagall cu decoraţiuni proprii, Mikhoels, Feffer, Markish ş.a. au format, în anii Războiului de Apărare a Patriei (1941-1945) Comitetul evreiesc Antifascist care, prin relaţiile cu evreii din S.U.A., a contribuit la primirea unor ajutoare substanţiale din partea aliatului nord-american. Invitat în 1948 la Minsk, după ce primise distincţii şi laude din partea conducerii sovietice, Mikhoels este împuşcat într-o seară; apoi, noaptea, un camion îi zdrobeşte trupul pentru a crea impresia falsă a unui accident de circulaţie. Vecinii care au auzit împuşcătura au fost mutaţi din locuinţe, iar şoferul camionului a dispărut definitiv. Mikhoels a fost înmormântat cu onoruri, era „regele artiştilor" (îl jucase şi pe regele Lear, ca un prolog al propriei morţi). În 1951-1952, membrii Comitetului Antifascist au fost arestaţi şi ucişi. Tot în 1952, începe anchetarea unor importanţi medici ai clinicii de la Kremlin, din care doar unul singur era rus, restul fiind evrei. Era primul demers în planul de deportare a evreilor din Europa în Extremul Orient. Nimeni nu ştie ce a urmărit Stalin, prin acest act genocidar. Să fi fost un act de răzbunare pentru că Statul Israel a refuzat să devină socialist, aliat al U.R.S.S.? Posibil. (B.M.M.)

10 mai 2008

75 de ani de la „asasinarea cărţilor"

Cine vrea să ucidă cultura, începe cu cărţile. Biblioteca din Alexandria a ars spre paguba imensă a culturii universale. La 10 mai 1933, în toate centrele universitare ale Germaniei naziste au fost incendiate cărţile unor autori consideraţi dăunători ideologiei noului stat. N-a fost un act singular în istorie. În Evul Mediu, multe cărţi considerate eretice, printre care şi Talmudul, au fost arse în pieţe publice. Au fost arşi pe rug oameni – personalităţi culturale precum Jan Hus, Giordano Bruno -, iar Galilei a fost ameninţat cu aceeaşi pedeapsă. Elias Canetti a fost inspirat când a scris „Orbirea", care se încheie cu arderea bibliotecii. Chiar şi incendierea Reichstagului a fost un act de barbarie, un atac la civilizaţie. Heine spunea că atunci când ard cărţi, ard şi oameni. A „văzut" cu un secol mai devreme ce avea să urmeze. Sculptorul Micha Ullmann a executat un memorial subteran în Piaţa „August Bebel" (fostă a Operei) din Berlin. Trebuie reţinut faptul (cum scrie W. Totok în „Observator cultural" din 20 mai 2003) că susţinătorii acestui act de vandalism nu au fost oamenii lui Göbbels, fost universitar şi el, ci studenţi şi cadre universitare cu vederi pronaziste şi antisemite. Profesorul Hans Neumann a fost unul dintre instigatori. Ca modele de autori „arieni" erau luaţi Stefan George (1868-1933), Ernst Bertram (1887-1957). Mobilul era activizarea rasială, ideologic-nazistă. Thomas Mann, Heinrich Mann, Franz Werfel, Alfred Döblin, iluştri autori de limbă germană erau trecuţi la categoria „decadenţi, degeneraţi" numai pentru că erau intelectuali lipsiţi de prejudecăţi, democraţi din convingere. Scriitorul pronazist, devenit preşedinte al Uniunii Scriitorilor Germani, Hans Joshst, pune în gura unui personaj al uneia din piesele sale celebra frază: „Dacă aud de cultură, îmi vine să-mi descarc revolverul". Fraza a devenit slogan prin preluarea ei de către Göbbels şi Reichsmareşalul Göring. Tot Göbbels a declarat: „Epoca intelectualismului exagerat evreiesc s-a încheiat". Sunt esenţiale aceste cuvinte, ele au precedente seculare. Lista cărţilor, albumelor, autorilor germani, evrei, americani, ruşi care au trecut prin focul pus de nazişti este incredibil de lungă. Aproape nimic valoros din creaţiile secolelor XIX-XX nu a scăpat de furia neputincioasă a incendiatorilor. Un oarecare Adolf Meschendörfer (1877-1963), din Braşov, a fost, în schimb invitat la Berlin şi a primit titlul de Doctor Honoris Causa şi Medalia Goethe. Gestul naziştilor a fost imitat şi de cuzişti, de legionari. În fosta U.R.S.S., în ţările satelite, cenzura a lucrat mai discret, dar la fel de eficient. (B.M.M.)

CALENDAR

● 1 mai 1895 - s-a născut, la Milisăuţ (Suceava), scriitorul, publicistul şi criticul teatral URY BENADOR. În romanele şi nuvelele sale („Apassionata", „Ghetou veac 20", „Subiect banal", „Final grotesc", „Gablonz - magazin universal" ş.a.) Ury Benador abordează universul iudaic. A încetat din viaţă la Bucureşti, în 1971.

● 1 mai 1928 - s-a născut, la Braşov, criticul literar şi eseistul ION IANOŞI (Steinberger), fost profesor la Universitatea din Bucureşti. A publicat studii de estetică, eseuri, memorialistică. A fost coordonatorul „Dicţionarului operelor filosofice româneşti". De-a lungul carierei sale, a fost distins cu Premiul Uniunii Scriitorilor, Premiul Academiei Române, Premiul Asociaţiei Scriitorilor din Bucureşti.

● 1 mai 2008 - 80 de ani de la naşterea ing. BARUCH TERCATIN, unul dintre veteranii mişcării sioniste din România. Este autorul volumului *Din înţelepciunea Torei şi hasidismului* (Ed. Hasefer).

● 1 mai 2008 - a împlinit 80 de ani (n. Bucureşti, 1928) eminentul rabin EFRAIM GUTMAN, unul dintre fiii venerabilului rabin Zvi Gutman. Rabinul Efraim Gutman a supravieţuit rebeliunii legionare în care au pierit doi dintre fraţii săi. În 1961, s-a stabilit în Israel, fiind una dintre figurile proeminente ale Alialei române. Este mentorul unei sinagogi frecventate şi de mulţi evrei originari din România.

● 3 mai 1898 - s-a născut, la Kiev, GOLDA MEIR, personalitate marcantă a iudaismului. A îndeplinit funcţii de mare răspundere în guvernul israelian, fiind ministru de externe şi prim-ministru al Israelului. A făcut o vizită oficială şi în România.

● 6 mai 1930 - s-a născut, la Piatra-Neamţ, scriitorul DOREL DORIAN. A colaborat, începând cu anul 1945, la diferite publicaţii pentru tineret. Mai târziu se manifestă cu precădere în domeniul dramaturgiei, fiind totodată autorul unor scenarii de film. Este redactorul-şef al revistei „Realitatea Evreiască".

ANIVERSĂRILE ŞI COMEMORĂRILE LUNII MAI

● 8 mai 2008 - Israelul sărbătoreşte pentru a 60-a oară Ziua Independenţei sale.

● 9 mai 1939 - a fost inaugurat,pe Muntele Scopus din Ierusalim, Centrul medical Rothschild Hadassah University.

● 9 mai 1904 - s-a născut, în Germania, artista fotografă GRETE STERN, una dintre fondatoarele curentului avangardist în domeniul artei fotografice.

● 10 mai 1903 - s-a născut, în Germania, filosoful HANS JONAS.

● 10 mai 2008 - 75 de ani de când au fost arse (1933) în Germania nazistă cărţile unor eminenţi scriitori, printre care numeroşi evrei: Iacob Wassermann, Ştefan Zweig, Lion Feuchtwanger, Egon E. Kisch şi alţii.

● 13 mai 1998 - a încetat din viaţă scriitorul de expresie idiş MORDEHAI STRINGLER.

● 14 mai 1923 - s-a născut, la Bucureşti, bancherul şi filantropul JACQUES ELIAS. Prin testamentul său, întreaga sa avere din ţară şi străinătate va fi administrată de Academia Română.

● 15 mai 1885 - s-a născut, la Breslau (Wroclaw), dirijorul OTTO KLEMPERER. A fost dirijor al Operei de Stat din Berlin.

● 15 mai 1948 - CHAIM WEIZMANN a devenit primul preşedinte al Statului Israel.

● 16 mai 1943 - s-a încheiat eroica Răscoală din Ghetoul Varşoviei.

● 16 mai a.c. - împlineşte 80 de ani reputatul grafician BURSCHI GRUDER (n. 1928, Cernăuţi). În 1935, familia sa s-a stabilit la Bucureşti. A debutat în 1946. A fost colaborator al unor publicaţii pentru copii. A ilustrat, de asemenea, numeroase cărţi. Lucrările sale s-au bucurat de succes la diferite expoziţii.

● 19 mai 1923 - s-a născut, la Geneva, scriitorul ANDRÉ KAMINSKI. A devenit cunoscut prin romanul *Anul viitor, la Ierusalim.*

● 21 mai 1932 - s-a născut, la Bucureşti, criticul şi istoricul literar HENRI ZALIS. Autor al unor valoroase studii, cu precădere despre romantism. Dintre ultimele sale lucrări menţionăm *Valorizări* (Ed. Hasefer).

● 23 mai 1923 - s-a născut, la Fürth (Germania), istoricul şi diplomatul HENRY KISSINGER. În 1933, familia sa s-a stabilit în S.U.A. Aici a început cariera sa diplomatică. A fost secretar de stat al S.U.A. Este distins cu Premiul Nobel pentru pace.

● 23 mai 1928 - s-a născut, la Metz, scriitorul ANDRÉ SCHWARZ-BART.

● 25 mai 1908 - a murit, în Germania, dramaturgul ADOLF L'ARRONGE. În 1883, a înfiinţat, la Berlin, „Deutsches Theater".

● 30 mai 1922 - s-a născut regizorul de film ANDREI CĂLĂRAŞU, cunoscut în România ca realizator al peliculelor *„Alo, aţi greşit numărul"*, *„Şi Ilie face sport"* (cu Mircea Crişan), *„Vultur 101"*, *„Vacanţă la mare"* ş.a. Supravieţuitor al „Trenului Morţii" Iaşi–Călăraşi, Andrei Călăraşu trăieşte în Israel.

SIEGFRIED WOLF

INFORMAȚII DE INTERES GENERAL, EVENIMENTE, ACȚIUNI

DIN VIAȚA COMUNITARĂ

Fundaţia LAUDER – România şi Complexul şcolar LAUDER–REUT – în cartea recordurilor

Comunităţi evreieşti din întreaga lume s-au reunit pentru a cânta împreună Hatikva, imnul de stat al Israelului, în aceeaşi zi, la aceeaşi oră (22, 50), cinstind şi în acest fel aniversarea celei de-a 60-a aniversări a Zilei sale Naţionale.

Acestei iniţiative, având în vedere înscrierea participanţilor în Cartea Recordurilor, sub titlul „Cei mai mulţi oameni cântând simultan un imn naţional", i s-a alăturat atât Fundaţia Lauder – România cât şi Complexul Şcolar Lauder–Reut. Dansuri israeliene, gastronomie israeliană, semnarea în LOG BOOK a elevilor din clasele primare, gimnaziale şi din liceu, care au cântat imnul, aprinderea de lumini care să formeze cuvintele „Israel – 60, la mulţi ani!", focuri de artificii (moderator – Radu Moraru, realizatorul emisiunii „Naşu'", de la B1Tv) au dăruit un plus de culoare evenimentului: intonarea imnului de stat al României şi a imnului de stat al Israelului. Alături de preşedintele Fundaţiei Lauder-România, Tova Ben Nun Cherbis, echipa managerială a Fundaţiei, conducerea şi profesorii Complexului Şcolar, printre invitaţii de onoare la eveniment s-au numărat E.S. David Oren, ambasadorul Israelului în România, preşedintele F.C.E.R., dr. Aurel Vainer, preşedintele TvR, Alexandru Sassu.

Evenimentul a fost difuzat pe postul naţional 1 de televiziune, PROTv, PROTv Internaţional, B1Tv şi pe internet.

I.D.

AM VĂZUT TRENURILE MORŢII

Comemorările sunt toate la fel: onoruri militare, coroane de flori, capete plecate. Cineva spune El Male Rahamim. Cuvintele străvechi sfâşie aerul verii. Împrejur – verdeaţă, păsări ciripind. Cum or fi arătat acele trenuri? Abia săptămânile trecute le-am văzut: marfare ca toate marfarele, cu C.F.R. scris alb pe cărămiziu şi drugi din fier zăvorând uşile. Un soldat spune că „are ordin de sus" să tragă-n oricine cutează să se-apropie de ele. Şi e gata-gata s-o facă, când protagonistul – e vorba de filmul lui Radu Gabrea, „Călătoria lui Iosef Gruber" - încearcă să forţeze unul din drugi. Are-n mână hârtia, obţinută cu destule opinteli, de „rechemare" a medicului alergolog de care are nevoie. Numai că „omu'lui" nu-i pe lista celor „dinăuntru". Să-l caute „dincolo", i-arată locul unde a fost săpată groapa comună.

Aici „are noroc". Îl găseşte. E pe hârtie: Iosef Gruber, 74 de ani. Priveşte groapa peste care s-a turnat de-acum var. Priveşte contururile: trupuri omeneşti. Împrejur – verdeaţă, păsări ciripind...

IULIA DELEANU

Omagierea ostaşilor căzuţi în lupta împotriva fascismului

În memoria ostaşilor căzuţi în lupta împotriva nazismului în cel de-al doilea război mondial, prefigurând aniversarea Zilei Victoriei împotriva armatelor hitleriste (9 mai), la Cimitirul Eroilor Sovietici a avut loc, la 8 mai a.c., o ceremonie omagială, cu depuneri de coroane de flori.

Din partea F.C.E.R., o coroană de flori a fost depusă de secretarul general al F.C.E.R., ing. Albert Kupferberg, consilierul preşedintelui Federaţiei, prof. dr. arh. Tiberiu Benedek, director administrativ Zvi Haskal. La recepţia oferită de Ambasada Rusiei în România, au participat E.S. Alexander Chiurilin, ambasadorul Rusiei în România, reprezentanţi ai M.Ap.N., diplomaţi din ţările foste republici sovietice, ai unor ţări care au făcut parte din Forţele Aliate, ai ţărilor eliberate de sub ocupaţia nazistă.

IAŞI

Agendă culturală - „ISRAEL – 60"

Sala de festivităţi a comunităţii evreilor ieşeni a fost gazda matineului cultural „Israel – 60", prefaţat prin Cuvânt (alocuţiunea preşedintelui comunităţii, ing. Pincu Kaiserman, marcând semnificaţia Zilei Naţionale a Israelului pentru evreii de pretutindeni) şi Cântec („Ieruşalaim şel Zahav", interpretat de tânărul jurist Albert Lozneanu).

„Statul Israel – o speranţă multimilenară, un vis împlinit şi o realitate istorică de şaizeci de ani", conferinţa susţinută de ing. Martha Eşanu, a fost, mai întâi, o incursiune în istoria dramatică premergătoare proclamării independenţei Israelului: faptele de vitejie ale ostaşiilor evrei înrolaţi în Detaşamentul Evreiesc din Armata Marii Britanii, eforturile Işuvului pentru ajutorarea evreilor europeni din ţările ocupate de nazişti prin trimiterea de trupe paraşutate, Aliaua clandestină – „Alia Beth" – din perioada mandatariatului britanic, care limita intrările în Palestina. A fost omagiată memoria făuritorilor Israelului modern ca şi a celor căzuţi în războaiele de apărare care au făcut jertfa supremă pentru ca Israelul să trăiască. Au fost evidenţiate, totodată, relaţiile diplomatice neîntrerupte între România şi Israel pe parcursul acestor 60 de ani, colaborarea bilaterală în plan economic, cultural, ştiinţific, cu rezultate benefice pentru ambele ţări şi popoare. A fost pus în lumină rolul israelienilor originari din România la consolidarea şi extinderea cooperării româno-israeliene. Momente din activitatea organizaţiilor sioniste din România până la desfiinţare, în primii ani ai regimului totalitar, au fost rememorate de ing. Pincu Kaiserman, ing. Abraham Ghiltman, dr. Sergiu Haimovici, consilier cultural Rudolf Rosenberg. A fost punctată şi perspectiva: apropierea de comunitate a tinerilor evrei, în prezent.

Seară de poezie

Clubul Comunitar din Iaşi i-a avut, din nou, oaspeţi pe poeţii Shaul Carmel şi Adi Cristi. Încă de la precedenta vizită, din octombrie trecut, iubitorii ieşeni de poezie au aşteptat noul volum promis atunci. Şi iată că a sosit momentul aşteptat. După lansările făcute la Muzeul „Calistrat Hogaş" din Piatra Neamţ, la Casa Municipală de Cultură „Mihai Ursache" din Copoul Iaşiului şi la un Cenaclu literar al unui liceu ieşean, poeţii Shaul Carmel şi Adi Cristi au poposit şi la Comunitatea Evreilor din Iaşi pentru a ne prezenta volumele „Peretele lui Dumnezeu" şi „Zidul". Scriitorul Valeriu Stancu a prezentat cele două cărţi înglobate în aceeaşi casetă, vorbind despre ele ca despre un tot unitar de poezie profundă şi arătând că poezia scrisă şi publicată la Iaşi este foarte bine apreciată pe toate meridianele globului.

Poetul Shaul Carmel şi-a exprimat bucuria de a fi din nou oaspete al comunităţii ieşene, această comunitate bogată de secole în cultură şi în tradiţii. Vorbind despre colaborarea cu Adi Cristi pentru scrierea celor două cărţi, Shaul Carmel ne-a spus că poetul îşi pune tot mai mult în lumină rădăcinile şi a venit în Israel să vadă Zidul Plângerii, să-şi cunoască şi, în egală măsură, să-şi recunoască obârşia.

Despre sine, Shaul Carmel ne-a povestit că prin „Peretele lui Dumnezeu" s-a întors la zidul amintirilor sufletului său, zid la care şi-a pierdut unicul frate, Yitzhak, în Războiul de Şase Zile. Cartea este o rugăciune – Izkor - în memoria mai tânărului şi unicului frate al autorului şi include fotografii, unele zguduitoare, făcute de nepoata autorului, Ayala Goshen, într-un pelerinaj la lagărele de exterminare Birkenau, Treblinka şi Majdanek.

A fost o minunată seară a Poeziei şi a spiritului înălţător şi dătător de speranţă în mai bine şi în mai frumos...

CORESPONDENŢĂ DIN IAŞI

„Provocările schimbărilor climatice şi reconcilierea prin dialog intercultural"

Sub acest generic, s-au desfăşurat, la Berlaymont (în Bruxelles), la 5 mai a.c., lucrările celei de-a şasea adunări anuale a Comisiei, Parlamentului şi Consiliului Europei, prezidată de José Manuel Barroso, Gert-Pöttering şi Janez Jansa, preşedinţi ai Comisiei, Parlamentului şi, respectiv, Consiliului Europei. Au participat şi comisari europeni. Reuniunea a întrunit circa 20 de înalţi reprezentanţi ai celor trei religii avrahamitice - iudaism, creştinism, islam - din 11 state membre ale U.E.

Dezbaterile, pe temele mai sus amintite, au căpătat conotaţii speciale ţinând seama că 2008 este Anul European al Dialogului Intercultural.

Roman: În memoria eroilor evrei, de 9 mai

Autorităţi locale şi membri ai comunităţii evreieşti romaşcane au participat la ceremonia comemorativă a eroilor evrei desfăşurată la Cimitirul evreiesc din oraş. Preşedintele Comunităţii, prof. Iancu Wexler, a vorbit despre contribuţia evreilor din Roman la dezvoltarea României moderne, marcând jertfa lor supremă făcută pe câmpurile de luptă în Războiul de Independenţă, de la 1877, şi în Războiul de Reîntregire (1916 – 1918). Oficiantul de cult Herman Strul a rostit El Male Rahamim. Au fost depuse coroane de flori din partea Asociaţiei Veteranilor de Război şi a conducerii Comunităţii.

Coresp. Norbert Segal

Holocaustul - dezbătut într-un program educaţional

La Muzeul Holocaustului din Transilvania de Nord, de la Şimleu Silvaniei, a avut loc un simpozion educaţional pe probleme ale Holocaustului. Acesta s-a adresat profesorilor de istorie care predau aceste probleme în şcoli. Programul, care a cuprins prelegeri, dezbateri şi mese rotunde, la care au participat cercetători şi specialişti din România şi Israel, a urmărit elucidarea unor aspecte legate de această tematică.. Vom reveni.

Doi preoţi catolici au salvat o fată evreică

În timpul studenţiei mele, am cunoscut o evreică poloneză, care mi-a povestit cum a fost salvată în timpul războiului. Locuia, împreună cu părinţii, într-un sat polonez. Părinţii erau profesori şi se cunoşteau cu preotul catolic din sat. Când în timpul războiului s-a dat ordin ca toţi evreii să se prezinte pentru a fi trimişi în lagăr, părinţii Lenei au dus-o la preotul catolic, pentru a nu împărtăşi soarta lor. Pentru că oamenii din acel sat o cunoşteau, preotul nu a putut să o ţină la el. A îmbrăcat-o în ţărăncuţă poloneză şi, noaptea, a dus-o în alt sat, la un alt preot catolic cu care era prieten. Cum Lena avea atunci 15 ani, acesta a spus că şi-a angajat o servitoare. În timpul războiului, el a meditat-o la materia de liceu. După război, Lena a dat examene de liceu şi bacalaureatul. În satul respectiv nu mai era nici un evreu. Salvatorul ei s-a dus în oraşul apropiat şi a găsit un tânăr evreu cu care i-a făcut Lenei cunoştinţă. Tinerii s-au plăcut şi s-au logodit. Când am cunoscut-o eu, Lena era studentă. Părinţii ei nu s-au mai întors de la Auschwitz.

Edith Tauberg

Anul european al dialogului intercultural

În luna mai a fost celebrată sărbătoarea Europeană a Vecinilor, ediţia a VIII-a. În 2007, evenimentul s-a desfăşurat în 28 de state europene.

La Bruxelles s-au desfăşurat lucrările simpozionului „Noi orizonturi, o societate activă, o punte pentru dialog interreligios". În mai multe oraşe din România a avut loc ediţia a VI-a a Târgului organizaţiilor nonguvernamentale: „Împreună pentru comunitate", pe temele multiculturalităţii şi implicării mai active a cetăţenilor în comunităţile locale, ca şi ediţia a II-a a „Zilelor valorilor europene: interculturalitate şi civism", eveniment desfăşurat sub patronajul Ministerului Culturii şi Cultelor din România

Şlosim în amintirea Liannei Solange Lazăr

Luni, 12 mai 2008, în incinta Templului Coral, s-au comemorat 30 de zile de la decesul celei care a fost Lianne Solange Lazăr. În prezenţa unei asistenţe numeroase - ce a ţinut să fie aproape de îndureratul soţ, prof. ing. Osy Lazăr -, preşedintele F.C.E.R., dr. Aurel Vainer, a rostit cuvinte calde şi consolatoare despre cea trecută în nefiinţă. Prof. ing. Osy Lazăr a mulţumit celor prezenţi pentru participare, amintind de ultimele dorinţe ale soţiei lui de a fi uniţi şi a trăi în armonie. Într-o atmosferă de pioasă reculegere, rugăciunile „El male" şi „Kadiş" au fost rostite de Ghidu Bruchmaier şi Rabinul Zwi Chalamish.

✡ DECESE ✡ COMEMORĂRI ✡

S-a stins din viaţă, cu discreţia cu care a trăit, o veche colaboratoare a revistei noastre, BRAHA LEIBOVICI z.l. Născută în 1928, a urmat cursurile Şcolii de Literatură din Capitală şi a lucrat în presă. A înfruntat suferinţa cu demnitate. Caldă, liniştită, prietenoasă, a avut o comuniune desăvârşită, timp de 20 de ani, cu partenerul ei de viaţă. Dumnezeu s-o odihnească!

Ne-a părăsit bunul nostru prieten AVRAM ROSEN (Nelu), doctor în economie, cadru didactic universitar, colaborator pe probleme de istorie economică al unor instituţii prestigioase din România şi Israel şi autor a numeroase articole şi lucrări de specialitate, mărturii concrete ale aportului său uman lăsate posterităţii. Suntem alături de soţia sa, Puica, fiica, Gabi, şi nepoţi în aceste momente de tristeţe. Îi vom păstra veşnică amintire. Iudith şi Florian.

Comemorăm, cu mare durere în suflet, plecarea dintre noi a bunilor noştri prieteni: Iacob şi Gina Aron, Emil şi Rozica Herescu, Leopold Pach şi Max Smilovici. Dumnezeu să-i odihnească în pace. Familia Miron Roca.

Cu aceeaşi adâncă durere şi dor nepărmurit, reamintim celor care l-au cunoscut, că la 12 mai 2008 s-au împlinit 13 ani de la tragica stingere din viaţă, din cauza unei insuficienţe renale cronice, a bunului, altruistului, mult iubitului nostru frate şi cumnat, inginerul IONAŞ ACS (PUIU). A fost un om integru, de o deosebită profunzime şi valoare spirituală. Chipul său luminos şi noblеţea sa sufletească trăiesc şi vor trăi mereu în inimile noastre profund îndurerate. Liza, soră, Adolf, cumnat.

În 2 iunie sunt şase ani de când ne-a părăsit scumpa noastră prietenă, MARIANA CORNELIA UNGUREANU. Fie-i amintirea binecuvântată. Florin, Florina, Mihai şi Mariana.

În aprilie 2008, au fost înhumaţi în cimitirele C.E.B.: PETREANU RENE (89 de ani); BACĂUANU CLARIS (82), Str. Ştefan Stoica nr. 31; LEIBOVICI BEATRICE (80), Bd. Basarabiei nr. 42; SPATIE ROZA (89), Str. Fuiorului nr. 6; MARCUSON GAVRIL (95), Str. Ion Bibicescu nr. 11; SCHRAGER LOUIS (87), Cal. Floreasca nr. 54; ROTENSTEIN HAIM (87), Cămin „Amalia şi Dr. Moses Rosen"; LAZĂ LIANNE SOLANGE (77), Bd. Ion Mihalache nr. 24B; FENDLER DEDY (81), Bd. M. Kogălniceanu nr. 35; BENEDEK DRAGA (74), Str. Daniel Barcianu nr. 6; LICHTIG MAGDALENA (92), Str. Chiristigiilor nr. 2.

Sincere condoleanţe domnului ing. Baruch Tercatin la pierderea iubitei sale surori TONY (TAUBE) ŞAFRAN.

„Realitatea Evreiască"

JEWISH REALITY

Evaluations, Comparisons, Collaboration Projects

INTERVIEW WITH DR. AUREL VAINER, PRESIDENT OF F.J.C.R.

The Bar Mizva in Dej of the nephew of Jerry Spitzer, the donor for the renovation works of the JCC in the capital, the inauguration of the Community Center (JCC) in Oradea, the visit to the native places of Dr. Alexandru Safran z.l. made by his children, all these became for Dr. Aurel Vainer, president of F.J.C.R., departure points in an itinerary through communities from Transylvania and Moldova: Alba Iulia, Deva, Sibiu, Beius, Huedin, Medias, Tarnaveni, Bacau, Iassy, Harlau. He had a very busy agenda, to which a recent visit of the delegation of F.J.C.R. led by the Federation president from Moldova Republic was added. In an interview to our review he made a resume of this journey: a better knowledge on the realities of the community life in the country, a beneficial exchange between the guests and the hosts, the common declaration for collaboration between F.J.C.R. and the Association of the Jewish Organizations and Communities from the Moldova Republic.

Eng. Baruch Tercatin – octogenarian
"Ad Meah Ve'Esrim!"

Born on May 1st, 1928, Eng. Baruch Tercatin, one of the important cultural animators of the Romanian culture in Israel, honorific director of the Israeli Romanian language review "Jurnalul saptamanii", a permanent collaborator of our review, the author of the weekly commentaries from the "Luah" edited by the "Jewish Reality", became an octogenarian. He was born in Iassy, graduated the Politechnic from Bucharest, settled in Israel from 1950, and he is a honorary citizen of Tel Aviv, member in the Executive Committee of the Association of the Romanian Language Writers from Israel, vice-president of the "Struma" Museum from Beer-Sheva, author of several volumes published by "Hasefer" Publishing House. In this edition we publish a portrait of the octogenarian.

Eeva Elisheva and Adalbert Huber-Huber
"They will continue to live in our hearts"

The news of the tragic death of Eeva Elisheva and Adalbert Huber-Huber, the soul mates from Austria of the Jews from Romania, brought sorrow in the hearts of all those who knew them. The tragic accident put an end to the life of two personalities who felt close to Judaism, in such a measure that Eeva, who came from a protestant family from Finnland, converted to Judaism and received her name Elisheva. Year after year they were busy with fund and aid raising for the Jews from Eastern Europe, they founded in Vienna the organization "Aid and Hope". Through their activity they contributed to the promotion in the Western countries of the information on the Jewish culture from Romania, and as meaningful proof for this stand their wonderful film dedicated to the synagogues and the Jewish life in our country.

THE 5TH CONVENTION OF B'NEI B'RITH EUROPE

A New Leadership and New Perspectives

Congratulations for your excelent results!
Best wishes!

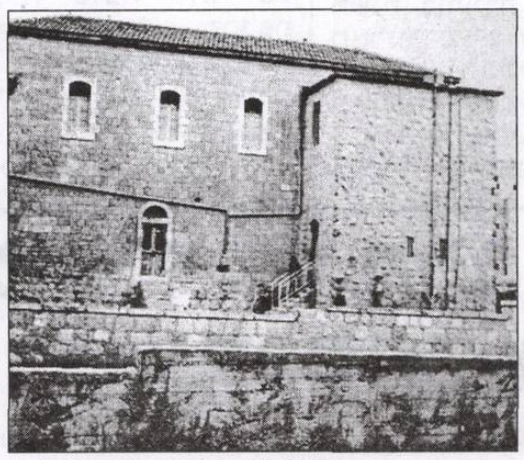

The first home of Jerusalem lodge of B'nai B'rith, founded in 1888. Jerusalem, Hebrew University

On May 11th-12th, 2008 the 5th Convention of B'nei B"rith Europe where the participants were representatives of the lodges from the 29 countries, as well as the president and the vice-president of B'nei B'rith International, took place. In the meeting the activity report was presented and elections of the new leadership were organized, the new elected president being Graham Weinberg. Eng. Jose Iacobescu, president of B'nei B'rith Romania was elected as member of the executive committee. The participants discussed also the modalities of fight against anti-Semitism.

Homage to the Memory of Chief Rabbi Dr. Alexandru Safran

The visit in Romania of the family of the regretted spiritual leader of the Romanian Jewry during 1940-1947, Dr. Alexandru Safran, represented the occasion for a series of homage events in Bucharest and in the country: the inauguration of the F.J.C.R. Library in Bucharest, of the Jews' Museum in Bacau that bear his name; the General School nr. 15 from Bacau, and the Judaism Center of the University "Alexandru Ioan Cuza" from Iassy also bear his name. The monograph dedicated to Dr. Safran, recently published by "Hasefer", "A Life of Fighting, A Light ", by the well known historian Carol Iancu, who teaches at the Montpellier University, was released in Bucharest, Iassy and Bacau. In all the locations the events enjoyed a prestigious participation: authorities' and religious cults' representatives, cultural personalities near the local community members and leaders.

The 102 Session of the JCA

1500 delegates and many guests from all over the world participated to the 102 session of the JCA that took place in Washington, dedicated to the 60 years of existence of the State of Israel. Eng. Paul Schwartz, vice-president represented F.J.C.R. and in the interview to our review present, the main topics of the debates. We publish also excerpts from the speeches of Francois Fillon, Prime Minister of France and Condoleezza Rice, State Secretary of U.S.A.

JCC at the Beginning of the Summer Season

The Community Center from Bucharest continues the series of inciting programs for the members of the Jewish communities from the country. The Bereshit program reached its 3rd edition and the summer camps will soon begin. The camps are addressed to the children, adolescents, young people and families. The Educational and Recreational Center from Cristian will be the host of all these programs that will take place all over the summer season.

Great Jewish Poets of the 20th Century

In this edition, a presentation "in mirror" of Benjamin Fundoianu and Paul Celan, two destinies caught in the dark turmoil of the history, intermingled in the Holocaust tragedy, but "each one with his night/ each one with his death..." Both born in Romania, in Iassy one, in Cernauti, the other, lived in France, in different historical periods, both became imposing figures in the European literature of the 20th century.

The Jewish Community from Timisoara- the Power of the Present

In the last period of time Timisoara was the host of several remarkable events in the Jewish community. The Limud program, the first of this kind in the country, gathered more than 120 participants from 11 cities from Bucharest and the Western part of the country. The visit of the violinist Gabriel Banat, born as Hirsh, a remarkable personality in the American and European musical world, became a rare and precious moment. The once declared wonder-child of the violin in Timisoara who left the city 62 years ago, returned for the first time at the invitation of the Philharmonic Society from the city.

REALITATEA EVREIASCĂ
www.romanianjewish.org
E-mail: re2000@rdslink.ro
realitateaevreiasca@yahoo.com
Serie nouă a
REVISTEI CULTULUI MOZAIC
Fondată în 1956 de
Şef-Rabin dr. Moses Rosen
APARE BILUNAR

Director de onoare: HAIM RIEMER
Redactor-şef: DOREL DORIAN
Secretar general de redacţie: ELENA MARINESCU
Redactori: IULIA DELEANU, LUCIANA FRIEDMANN, EVA GALAMBOS, NEDEEA BURCĂ, ANDREI BANC, BORIS M. MEHR, AVRAM CROITORU, SOLOMON FLORIAN
Corectură: MIHAELA OBERSCHI
Traducători: *Ebraică:* SARIT BLONDER, Ing. B. TERCATIN (Israel) *Engleză:* SANDA LEPOIEV

REDACŢIA: Bucureşti, str. Popa Nan, nr. 70
Tel. / fax: 322.75.60
ADMINISTRAŢIA: str. Popa Nan, nr. 70
Telefon: 314.96.90
Tiparul: SINOROM PRINTING & PACKAGING CORPORATION S.R.L.

Preţul unui abonament pe un an este de 30 lei. Abonamentele pentru cititorii din provincie se vor face la comunităţile evreieşti din localitatea respectivă. Pentru cei din Bucureşti – la sediul F.C.E.R. din str. Sfânta Vineri nr. 9-11, cod poştal 030202. Abonamentele se mai pot achita şi prin mandate poştale fie pe adresa F.C.E.R. – la oficiile poştale din localitate, conform catalogului de presă poz. 3030 – pe cont B.C.R. RO51RNCB0074011952750001 filiala sector 3, Bucureşti. Pentru EUROPA, un abonament pe un an costă 45 de Euro (cu toate taxele incluse). Plata se face în avans, prin transfer bancar sau cec, în cont RODIPET S.A. BANCPOST, Agenţia Floreasca, Calea Floreasca nr. 167 Bis, sector 1, Bucureşti, România. Cod IBAN: RO41BPOS70503223389EUR01. Pentru EXTRA EUROPA, un abonament pe un an costă 95 de dolari USA (cu toate taxele incluse). Cod IBAN: RO85BPOS70503223389USD01. Cod SWIFT: BPSTROBU. Cod BIC: BPOSROBU

המציאות היהודית

א' אייר – כ'ח אייר תשס'ח ● כתב-עת של איחוד הקהילות היהודיות ברומניה

הערכות, השוואות, תוכניות, שיתוף פעולה – ריאיון עם יו"ר הפדרציה של הקהילות היהודיות מרומניה, ד"ר אאורל ויינר

טקס הבר-מצווה שנערך בעיר דעז' לנכדו של ג'רי שפיצר, התורם לעבודות השיקום של המרכז הקהילתי היהודי מבוקרשט; חנוכת המרכז הקהילתי היהודי בעיר אוראדיה; ביקורם של ילדי הרב ד"ר אלכסנדר שפרן ז"ל במקום הולדתו של אביהם, כל אלה היו ליו"ר הפדרציה של הקהילות היהודיות מרומניה, הד"ר אאורל ויינר, נקודת מוצא להרכבת מסלול ביקור בקהילות וביישובים בעלי נוכחות יהודית שבטרנסילבניה ומולדובה: אלבא-יוליה, דֶבה, סיביו, ביוש, הואד'ין, מדיאש, טרנווני, בקאו, יאש, הרלאו. לוח עמוס מאוד, נוסף על ביקורה לא מכבר של משלחת הפדרציה של הקהילות היהודיות מרומניה ברפובליקה מולדובה, שבראשה עמד יו"ר הפדרציה. בריאיון שהעניק לכתב-העת שלנו, סיפר כבוד היו"ר על מסעותיו הנ"ל, שתמציתם היה: הכרה טובה יותר של מציאות החיים הקהילתי בארץ; החלפת ניסיון בין מארחים ובין אורחים לטובת שני הצדדים, הצהרה משותפת של שיתוף פעולה בין הפדרציה ובין איגוד הארגונים והקהילות היהודיות מרפובליקה מולדובה.

הקהילות היהודיות מרומניה, ד"ר אאורל ויינר

הוועידה החמישית של ארגון בני-ברית אירופה

הנהגה חדשה ומראות חדשים

הוועידה החמישית של ארגון בני-ברית אירופה נערכה בבוקרשט ב-11-14 במאי השנה. בוועידה השתתפו נציגי הארגון מ-29 מדינות ובנוכחותם של יו"ר וסגן יו"ר ארגון בני-ברית הבינלאומי. בוועידה הוגש דוח הפעילות של הארגון ונבחרה הנהגה חדשה. היו"ר החדש הוא גרהם ויינברג. המהנדס יוסף יעקובסקי, יו"ר בני-ברית רומניה, נבחר בתור חבר בוועד הפועל. המשתתפים דנו גם בשיטות להילחם באנטישמיות.

לזכרו של הרב הראשי ד"ר אלכסנר שפרן ז"ל

ביקורם ברומניה של בני משפחתו של הרב ד"ר אלכסנר שפרן ז"ל, מנהיגם הרוחני של יהודי רומניה בשנים 1940-1947 הוביל לאירועים אחדים לזכרו בבירה ובערי השדה, בהם חנוכת הספרייה של הפדרציה של הקהילות היהודיות מרומניה שבבוקרשט ושל מוזיאון יהודי בקאו, שקיבלו את שמו. כמו כן, שמו הוענק לבית-הספר מספר 15 שבעיר בקאו ולמרכז ללימודי יהדות שבאוניברסיטת "א.י.קוזא" שבעיר יאש. בערים בוקרשט, בקאו ויאש הוצג ספר שמוקדש לחייו וליצירתו של הרב שפרן, "חיי מאבק, קרן אור", מאת ההיסטוריון פרופ' קארול ינקו מאוניברסיטת מונסלייא שבצרפת, בגרסתו הרומנית. ספר זה ראה אור בהוצאת "הספר" שבבוקרשט. בכל האירועים השתתפו אישים בעלי חשיבות רבה: אנשי ממשל ומנהל מקומי, דיפלומטים, אנשי כנסייה בכירים, אישים מחיי התרבות והרוח, לצד ראשי קהילות יהודיות וחברים בקהילות יהודיות אלה.

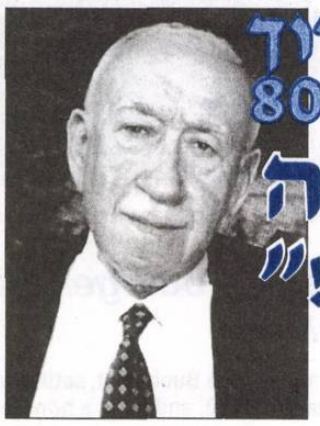

המהנדס ברוך טרקטין בן 80

"עד מאה ועשרים!"

באחד במאי 2008 המהנדס ברוך טרקטין חגג יום הולדת 80! ברוך טרקטין הוא מהפעילים הרוחניים החשובים שבתרבות הרומנית בישראל, יו"ר כתואר כבוד של העיתון הישראלי בשפה הרומנית "ז'ורנאלול סאבטאמאני", כותב קבוע של כתב-העת שלנו, מחבר פרקים על פרשות השבוע, המתפרסמים בלוח השנה שיוצא לאור במסגרת העיתון שלנו. ברוך טרקטין נולד בעיר יאש באחד במאי 1928. את חוק לימודיו סיים בטכניון שבבוקרשט ועלה לישראל בשנת 1950. הוא יקיר תל-אביב, חבר בוועד הפועל של אגודת הסופרים הישראלית הכותבים בשפה הרומנית, סגן יו"ר המוזיאון "סטרומה" שבבאר-שבע, מחברם של ספרים רבים שיצאו לאור בהוצאת "הספר" שבבוקרשט. בגיליון הנוכחי של כתב-העת שלנו אנו מפרסמים דיוקן שלו.

הוועידה ה-102 של אגודת הקהילות באמריקה

הוועידה ה-102 של אגודת הקהילות באמריקה שנערכה בוושינגטון, מוקדשת ל-60 שנה מאז הקמתה של מדינת ישראל; השתתפו בה 1500 שליחים ומוזמנים רבים מן העולם כולו. הפדרציה מרומניה הוצגה על ידי המהנדס פאול שוורץ, סגן יו"ר, שהעניק ריאיון לכתב-העת שלנו, ובו סיפר על הנושאים העיקריים שנדונו בוועידה. אנו מפרסמים גם תקצירים של נאומי פראנסואה פיליון, ראש ממשלת צרפת, ושל קונדוליסה רייס, מזכירת המדינה של ארצות-הברית.

המרכז הקהילתי היהודי לקראת עונת הקיץ

המרכז הקהילתי היהודי מבוקרשט ממשיך את סדרת פעילויותיו המעניינת לחברי הקהילות היהודיות שבמדינה. התוכנית "בראשית" הגיעה למהדורה השלישית שלה – וקייטנות לחופשת הקיץ יתחילו את פעילותן בקרוב. הן פונות לילדים מתבגרים, צעירים ולמשפחה בכלל. המרכז להדרכה ונופש שבכפר הנופש קריסטיאן יהיה המארח של התוכניות האלה, שיימשכו בכל עונת הקיץ.

משוררים יהודיים דגולים מן המאה העשרים

בגיליון זה – "ייצוג" כמו במראה של בנימין פונדויאנו ושל פאול ד'לאן, שני אנשים בני מזל שונה שנתפסו במערבולת החשוכה של ההיסטוריה, כל אחד בטרגדיה של השואה. אמנם "כל אחד עם הלילה שלו, כל אחד עם המוות שלו". שניהם נולדו ברומניה – האחד ביאש והשני בצ'רנוביץ – התיישבו בצרפת (בתקופות היסטוריות שונות), ושניהם הצליחו לעורר כבוד במידה שווה בספרות האירופית של המאה העשרי.

אווה אלישבע ואדלברט הובר-הובר:

בנשמותינו יחיו לנצח

בשורת מותם הטרגי של אווה אלישבע ושל אדלברט הובר-הובר מאוסטריה, ידידי נפש של יהודי רומניה, הכתה בכל מכיריהם. תאונה קטלנית שמה סוף לחייהם של שני אישים שהרגישו קרובים מאוד ליהדות. קרבתה של אווה ליהדות כה גדולה, שאף שנולדה למשפחה פרוטסטנטית מפינדלנד, התגיירה והוסיפה לעצמה את השם אלישבע. במשך שנים, היא ריכזה סיוע ליהודי מזרח אירופה, ובו בזמן הקימה את ארגון "עזרה ותקווה" בווינה, בירת אוסטריה. כמו כן, בפעילותם תרמו בני הזוג להפצת הידיעות במערב על אודות התרבות היהודית שברומניה. עדות לתחום זה הוא הסרט המיוחד שהכינו וצילמו על בתי-כנסת והחיים היהודיים שבמדינתנו.

I.S.S.N. 1223 – 7736

ARHIEPISCOPIA TIMIŞOAREI
BIBLIOTECA EPARHIALĂ
Nr.

REALITATEA EVREIASCĂ

PUBLICAȚIE A FEDERAȚIEI COMUNITĂȚILOR EVREIEŞTI DIN ROMÂNIA

ANUL LII ● NR. 298-299 (1098-1099) ● 6 IUNIE - 4 IULIE 2008 ● 3 SIVAN - 1 TAMUZ 5768 ● 24 PAGINI + SUPLIMENT (I-IV) – 3 LEI

„MINCHA LE MENACHEM" – „OMAGIU LUI MENACHEM"

Lansarea, la Ierusalim, a volumului omagial dedicat Marelui Rabin *Menachem Hacohen*

Statornicul nostru colaborator, ing. *Baruch Tercatin*, ne-a transmis un reportaj care nu şi-a pierdut nimic din emoția trăită în urmă cu două săptămâni, când s-a derulat lansarea, la Institutul *Van Leer*, din Ierusalim, a cărții „Mincha le Menachem" – „Omagiu lui Menachem". Cartea, publicată de Editura *Hakibutz Hameuh*, din Tel Aviv, culegere de studii scrise de 36 de somități în domeniile istoriei evreilor, filosofiei, teologiei, educației iudaice, este dedicată Marelui Rabin *Menachem Hacohen* – omul şi opera, la împlinirea vârstei de 76 de ani. Co-autori – prieteni, colaboratori, discipoli, soția şi fiica Eminenței Sale.

Continuare în pag. 7

PAG. 3

EVENIMENTELE LUNII IUNIE

- „Conceptul de sânge în legislația antievreiască din România", dezbătut la Institutul „Elie Wiesel"
- Memoria istoriei
- Menținerea şi dezvoltarea iudaismului în comunități mici
- Reformă în asistența socială şi medicală a F.C.E.R.
- 60 de ani de relații diplomatice România-Israel
- Punți culturale România-Israel
- „Diversidad" - festivalul culturilor urbane europene

ŞAVUOT 5768

IACOB IȚHAC NIEMIROWER

Sărbătoarea învățăturii Decalogului

[...] În ziua de Şavuot am primit legea, dar ceea ce am moştenit, poetul spune că trebuie să o câştigăm ca s-o posedăm. Dacă un mare gânditor a spus că cultura dobândită prin propria noastră forță e mult mai importantă decât aceea primită prin revelații, dacă învățații noştri nu s-au mulțumit cu sărbătoarea de Şavuot şi au adăugat şi *Simhat Tora*, ca o sărbătoare a muncii spirituale, trebuie să recunoaştem şi noi că, zilnic, trebuie să-i primim din nou învățătura, că trebuie să înălțăm Muntele Sinai în sufletul nostru, că trebuie să cultivăm *Tora*, într-o formă care corespunde cerințelor noastre. Atunci sărbătoarea noastră îşi va îndeplini menirea, de a libera puterile care dorm în noi, forțele nedezvoltate. Şavuot trebuie să fie pentru noi nu numai zilele dedicate unei amintiri culturale, ci şi o putere vie a culturii; nu numai un altar în amintirea revelației, ci şi o poartă prin care intrăm în sanctuarul înțelepciunii, în templul învățăturii. *(Din vol. „Iudaismul", Editura Hasefer, 2005, p. 400)*

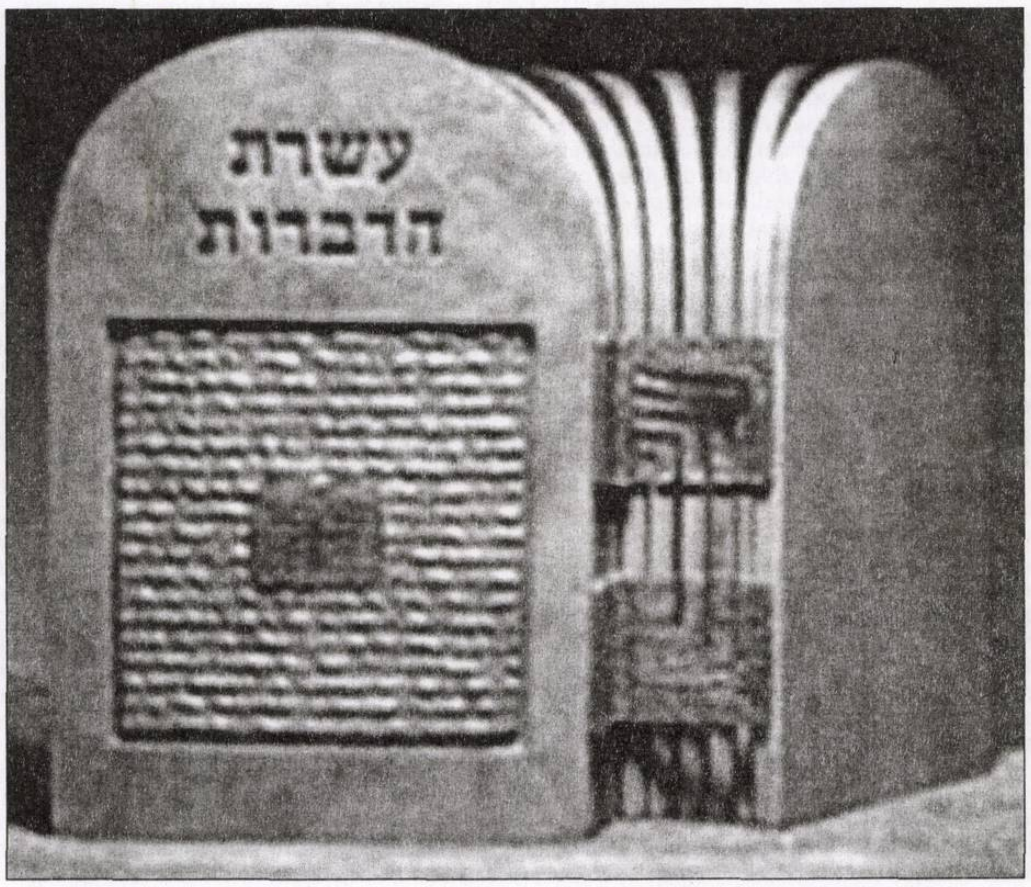

Când etica devine lege în comunitatea umană

Şavuot 5768 în obştea noastră

Drumul spre Dumnezeu duce pe cărările lăuntrice ale sufletului uman, pentru că o fărâmă de Divinitate sălăşluieşte în fiecare om. Nu ne prosternăm lui Dumnezeu – entitate distinctă, ci ne încredințăm lui Dumnezeu – parte din eul nostru. „Dumnezeu există acolo unde e lăsat să intre". Aforismul hasidic rezumă elocvent concepția iudaică despre Dumnezeire. Cele Zece Porunci dăruite pe Muntele Sinai alcătuiesc nucleul sărbătorii de Şavuot, prăznuită şi în acest an de obştea noastră. În Capitală, momentul a fost marcat la Sinagoga Mare, cu participarea liderilor F.C.E.R. şi C.E.B., cu rostirile președintelui F.C.E.R., dr. *Aurel Vainer*, ale Rabinului *Şlomo Sorin Rosen* în fața enoriaşilor bucureşteni.

Continuare în pag. 10

Ziua eroilor

5 iunie 2008

Conform unei tradiții reluate după 1989, în ziua de 5 iunie sunt comemorați, în fiecare an, eroii căzuți pe fronturile războaielor pe care România le-a purtat pentru Independență (1877-1878) şi Întregirea Neamului (1916-1919). La Cimitirul Filantropia au fost comemorați militarii evrei, participanți la aceste războaie, căzuți la datorie pentru patria comună, România. Preşedintele C.E.B., prof. ing. **Osy Lazăr**, a adus un elogiu eroilor evrei, ca şi un mesaj din partea preşedintelui F.C.E.R., dr. **Aurel Vainer**. Rabinul **Zwi Chalamisch**, primcantorul **Iosif Adler** au oficiat serviciul religios. Vicepreşedintele F.C.E.R., ing. **Paul Schwartz**, a evocat momentele în care evreii şi-au adus contribuția pentru binele României, cu prețul vieții, prin organizarea Ambulanței „Sion" (în 1877), cu donații etc. În Războiul de Independență au participat 888 de militari evrei, printre care şi sublocotenentul Mauriciu Brociner, erou *la Plevna (ulterior a fost aghiotant regal*, colonel, şef al protocolului regal), dr. Al. Cociu. În Războiul de Întregire au participat 23.000 de militari evrei (circa 10% din numărul total al populației evreieşti), au căzut în luptă 882 de militari, peste 800 au fost decorați cu ordine şi medalii. Generalul de aviație **Nicolae Vancea** a elogiat curajul militarilor evrei, ca şi meritele armatei Statului Israel modern. E.S. **David Oren**, Ambasadorul Statului Israel a adus, de asemenea, în numele Guvernului pe care îl reprezintă, elogii celor care s-au jertfit pentru patrie.

Au fost depuse coroane de flori din partea Ministerului Apărării Naționale, a Asociației Naționale a Veteranilor de Război, a Primăriei Sectorului 1 Bucureşti, a F.C.E.R., a Ambasadei Statului Israel. Au fost prezenți membrii şi prieteni ai obştii noastre, copii de la Şcoala „Lauder-Reut".

BORIS MARIAN

PAG. 2

Interviu cu președintele F.C.E.R., dr. AUREL VAINER

„Cât trăieşte omul, trebuie să lucreze pentru a repara lumea"

PAG. 18

FONOTECA

MOSHE YASSUR:

„Am vrut să aflu de unde vin, ca să ştiu unde mă duc"

67 de ani de neuitare de la „duminica ceea"

Ani la rând nu am vrut, am refuzat să cred că s-ar fi putut întâmpla undeva, pe oricare colț al planetei, un masacru atât de cumplit, interzis logicii naturale a firii, un adevărat genocid... Oameni ucişi în incinta Chesturii, care ar fi trebuit să îi apere de orice răuvoitor... alte mii de oameni, urcați mai apoi, câte o sută cincizeci în vagoane de vite în care, peste bălegarul care dospea pe scânduri s-a turnat var încins, ferestrele mici, bine bătute în cuie, porțile batante bine înțepenite şi ele, ferecate... Aer cât să nu ajungă nici pentru jumătate din cei închişi. Prima experimentare, mai puțin „expertă" a gazării ca *mod* de exterminare.

Aveam, pe atunci, doar vreo unsprezece ani, totul mi se părea incredibil...

Dar tata mi-a spus că cei mai mulți chiar aşa au murit, dacă n-au avut norocul unui glonte în ceafă.

- Şi verii mei? - am întrebat eu, înspăimântat. Şi sora lui mam'mare?

- Unii, foarte puțini, au scăpat, mi-a răspuns, vrând să mă liniştească.

Pe urmă, ziua dintâi a măcelului s-a numit „duminica ceea".

Au urmat deportările în masă din Basarabia, Bucovina de Nord, dar şi din orăşele şi târguri de dincolo de Prut. Au murit în primii doi ani peste 250.000 de evrei din țara noastră şi din Ucraina ocupată. Mulți dintre ei arşi de vii, ori mistuiți de foamete şi boli... pe urmă, când războiul se dovedise pierdut, mii dintre cei deportați s-au putut reîntoarce. Dar, aşa cum spusese şi tata, nici ei nu mai erau vii în adevăratul sens al cuvântului.

Un tânăr, mai tânăr decât mine, despre care Miron Radu Paraschivescu avea să presimtă c-o să devină un mare poet - îl chema Florin Mugur! - şi-a notat într-un caiet o frântură de gând: „- Un' te duci, tu, *mielule*? / - La tăiere, domnule".

Să ai tăria să ierți - ne învăța un profet. Dar şi puterea de-a nu uita nici una din încercările vieții.

La 60 de ani de la crearea noului lor stat, Israelul modern, chiar dacă mai dăinuie ura prin atâtea colțuri ale lumii şi chiar dacă negaționiştii *se străduie să-şi facă uitate toate crimele din timpul Holocaustului* să îndrăznim să sperăm, fără a crede în minuni, înfăptuind minuni şi pretinzându-ne dreptul la viață! Chiar dacă părinții noştri, în ceasul sfârşitului lor, nu ne-au învățat să urlăm. Poate că şi Rabi Akiva, chinuit de romani, în ceasul osândei sale şi a lui Bar Kohba, a smulgerii cu grapa a cărnii de pe ei, îl îndemnase pe acesta din urmă să-şi stăpânească strigătul de durere şi să-şi închidă plânsul în sine.

- De ce să nu urlu? - l-ar fi întrebat Bar Kohba.

- Ca să se audă mai bine. Să răsune veşnic prin timp.

DOREL DORIAN

BOOKFEST
Salonul Cărții București
4-8 iunie 2008
ROMEXPO

Interviu cu preşedintele F.C.E.R., dr. Aurel Vainer

„CÂT TRĂIEŞTE, OMUL TREBUIE SĂ LUCREZE PENTRU A REPARA LUMEA”

Non multa sed multum. Aforismul şi-a găsit acoperire în interviul acordat R.E. de preşedintele F.C.E.R., dr. Aurel Vainer, acoperind o plajă largă de acţiuni, pe cât de variate pe atât de importante, la care a participat în ultima vreme: Programul Leadership Buncher din Israel, Adunarea Generală a World O.R.T. de la Varşovia, Reuniunea lărgită a Comitetului Director al F.C.E.R. de la Cristian.

O definiţie a Buncher-ului organizat de Joint pentru lideri comunitari din România.

Îmbinarea seminariilor de teren şi a dezbaterilor tip *brainstorming*, într-un moment de bilanţ pentru Israelul devenit sexagenar.

Ce a însemnat „terenul”?

Am trăit sentimentul dătător de încredere al sincroniei Israelului la mileniul trei, de la primii paşi, reîntâlnindu-mă cu noua înfăţişare a Aeroportului Ben Gurion, competitiv cu oricare aerogară internaţională din ţări puternic dezvoltate. Fiecare contact nemijlocit cu forţa creatoare a israelienilor mi-a impus, m-a edificat: ●popasul la Zihron Iaacov, cu vizitarea Parcului Rothschild, simfonie coloristică având la orizont Mediterana; ● podgoria de la Binyamina, unde ni s-a explicat întreg procesul de preparare a vinurilor caşer: pregătirea viţei de vie, culesul manual al boabelor, de regulă, de la aceeaşi podgorie, pentru a nu li se atenta cu nimic calitatea, apoi, argumentul decisiv - degustarea, după ce-am zis tradiţionalul „boire pri agafe”; ● Galilul: Kineret, Tveria, Naţeret Ilit. Am înţeles ce-nseamnă valorificarea la maximum a potenţialului turistic în plan arhitectural, modernitatea serviciilor; cum poate fi transformat un fost cartier al Naţeret-ului într-un oraş cu valoare de capitală de regiune, aflat printre cele şase oraşe israeliene cu acest statut.

„Am înţeles enorm” este şi titlul interviului de mare profesionalitate al Doinei Meiseles, publicat în” Jurnalul săptămânii”. Era o sinteză?

Era. Trebuie spus că şi elementul afectiv al originarilor din România joacă un rol deloc neglijabil. Naţeret Ilit-ul e condus de peste 30 de ani de Menachem Ariav, care şi-a păstrat intactă româna, ne-a primit cu multă căldură în eleganta Primărie, şi-a sacrificat câteva ore pentru a ne fi ghid în autocarul care ne-a adus pe acele meleaguri. I-am simţit mândria din glas, arătându-ne fiecare perimetru în care şi-a înzidit energia, competenţa.

Clipe de vârf?

Vârf emoţional - Ierusalimul: Kabalat Şabat la Sinagoga Mare, vizitarea Cetăţii lui David, unul din cele mai recente situri arheologice, cu cercetări în curs, Cetate aflată la un grad apreciabil de civilizaţie pentru acea vreme, Oneg Şabat şi Havdala, întâlnirea supremă cu istoria la Kotel. Vârf pragmatic - Tel Aviv-ul, cu întâlniri importante la Departamentul pentru Asistenţă Socială şi Medicală al Primăriei, la vicepreşedintele Fundaţiei „Caritatea”, la A.M.I.R., la Administraţia Kibuţurilor şi Moşavurilor din Israel.

Importante pentru...?

...dialogul, la Primărie, pe tema voluntariatului social, din păcate destul de redus în comunitatea noastră, fapt analizat la o primă evaluare a Buncher-ului, cu deschiderea câtorva direcţii de acţiune în viitorul apropiat. Pentru discuţia în cadrul Comisiei de vânzări a Fundaţiei „Caritatea”, privind valorificarea, chiar în acest an, a unor proprietăţi care să asigure fonduri proiectelor noastre de asistenţă socială şi medicală, co-sponsorizării primului Congres internaţional al evreilor originari din România; duplex Tel Aviv - Bucureşti. Pentru schimbul de informaţii privind potenţialii participanţi la Congres, strângerea contactelor între F.C.E.R. şi A.M.I.R., accelerate prin întâlnirea cu preşedintele A.M.I.R., Micha Harisch. Dar, poate, cea mai importantă întâlnire a fost la Administraţia Kibuţurilor şi Moşavurilor, unde se află biroul Marelui Rabin Menachem Hacohen, cu rabini de origine română din Israel. În prezenţa Rabinilor Aaron Rotter, Zool Tobias, Haim Deutsch, Shmuel Halpert, membru în Knesset, s-a convenit: 1. identificarea unor formule adecvate de consultări rabinice pentru stabilirea, în spirit halahic, a eventualelor disponibilităţi de terenuri în cimitire; 2. împuternicirea deputatului F.C.E.R. de a cere, din nou, retragerea de la dezbaterea în Camera Deputaţilor a proiectului de lege pentru modificarea statutului de proprietate a F.C.E.R. asupra patrimoniului sacru evreiesc din România, consfinţit prin O.U.G. 36/ 2000 şi aprobat prin lege.

În ce a constat partea teoretică?

Oricine a participat la un Buncher - al nostru a fost condus de Jorge Diener, Israel Sabag, Marina Godman; *toda*!, dragii noştri *madrihim* – ştie că metoda esenţială este eliberarea de rutină; aparent - joc de copii, fiindcă numai ei au simţul libertăţii nealterat de convenţia socială; un joc al minţii menit să stimuleze spiritul de echipă. Ambientul israelian şi-a spus cuvântul. Seminarul a început în kibuţul Tuval, dominând înălţimile de la Beit Kerem. La Ierusalim, profesorilor noştri de la conducerea zonală a Joint-ului, li s-a alăturat directorul Joint pentru Europa, Alberto Senderey. La Tel Aviv, am dezbătut probleme vizând viitorul comunităţii evreieşti din România. Finalul a fost evaluarea implicării noastre în Programul Buncher. Valoarea acestui Buncher şi actualitatea vieţii evreieşti din România au fost mediatizate de Radio România Actualităţi (Dragoş Ciocârlan) şi Kol Israel, emisiunea în limba română (Noam Iaffe).

Principalele elemente de noutate ale Adunării Generale a World O.R.T. ?

Votarea noului statut, alegerea noii conduceri, preşedinte - Sir Jean de Günzburg, vice-preşedinte – Gene Ribakoff, preşedinte al Comitetului Consultativ Academic – prof. univ. dr. Victor Halberstadt, deschiderea unui capitol nou de activitate a O.R.T. în România, după desfiinţarea sa în 1948.

World O.R.T. – istorie şi prezent?

Fondat la Sankt Petersburg în 1880, World O.R.T. activează în peste 100 de state, cuprinzând Israelul, C.S.I. şi Ţările Baltice, America Latină, Europa Occidentală şi de Est, S.U.A., Africa, Asia, Zona Pacific. Circa 300 000 de elevi de pretutindeni sunt înscrişi în reţeaua de şcoli evreieşti O.R.T. Din 1989, funcţionează, în Israel, O.R.T. Brand College of Enginering, una din instituţiile de învăţământ - lider în domeniul tehnologic şi ştiinţific, recunoscută ca atare pe plan internaţional. World O.R.T. a finanţat proiecte de ajutorare a *olim*-ilor din Etiopia, din fosta U.R.S.S., reintegrarea socială a soldaţilor israelieni răniţi ş.a. Vorbind de prezent, vorbim de viitor, adică de Planul strategic 2008 – 2012, prezentat în Adunarea Generală, sub genericul „Educând pentru viaţă”, elaborat de cinci subcomisii, privind educaţia şi tehnologia, colectarea de fonduri, dezvoltarea profesională, acţiuni zonale, cooperare internaţională.

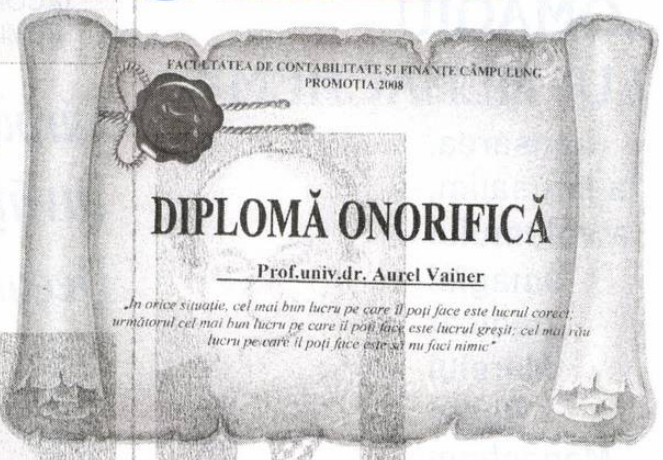

Cum apreciaţi semnificaţia invitării de participare la Adunarea Generală a unei organizaţii evreieşti ne-membre a World O.R.T., cum este a noastră?

Este ştiut că, până în 1948, şcolile O.R.T. în România au avut o activitate remarcabilă, contribuind la formarea profesională a multor *haluţim* care se pregăteau pentru Alia. Sunt convins că avem nevoie de revenirea O.R.T. în România şi, în acest sens, consider invitaţia un stimulent. Sper că stabilirea unui contact mai strâns cu factorii profesionali ai World O.R.T. ne va ajuta la punerea în operă a proiectului. Un prim pas ar fi folosirea Centrelor de instruire şi recreere de la Cristian, Borsec, Eforie Nord pentru dezvoltarea unor activităţi de tip O.R.T.

Ce v-a reţinut atenţia la dezbateri?

Prezentarea noului statut şi discuţiile care au precedat votul; ● mesajul de salut al preşedintelui Statului Israel, Shimon Peres, privind aportul însemnat al O.R.T. în educaţia şi formarea profesională a tinerilor evrei din multe ţări ale lumii; ● informarea directorului general Robert Singer asupra noilor metode de *good governance* a O.R.T., vizând folosirea noilor tehnologii în educaţia iudaică; ● sesiunile „Tomorrow” („Mâine”) şi „Israel – 60”, care l-au avut ca moderator; ● proiectele de intensificare a colectării de fonduri, interesantă – intervenţia doctorului Emil Kallo, despre dificultăţile economice în ţările recent intrate în economia de piaţă şi propunerea realizării unor parteneriate cu state sau instituţii de prestigiu din state bogate; ● promovarea imaginii O.R.T. în lume; ● dezbaterile de tip *brain thinking*.

Un rezumat?

A gândi global, a acţiona local şi concluzia unei povestiri hasidice: „Cât trăieşte, omul trebuie să lucreze pentru a repara lumea”.

Ce a reprezentat recenta Reuniune lărgită a Comitetului Director al F.C.E.R.?

O repetiţie generală a Adunării Generale a F.C.E.R. din 6 – 7 iulie a.c. Au fost discutate: ● probleme ale bugetului pe 2008; ● îmbunătăţirea substanţială a relaţiilor intercomunitare şi Federaţie – Comunităţi; ● proiectul de reformă a asistenţei sociale şi medicale. S-au stabilit, ca ordine de priorităţi: ● susţinerea de către Federaţie, de la 1 iulie a.c., într-o măsură mult mai mare a programului de asistenţă socială şi medicală pe 2008, din resurse proprii şi alocaţii de la Fundaţia „Caritatea”; ● un spor de 10% la salarii şi ajustări cu 5 %, unde se va considera necesar; ● asigurarea de fonduri pentru amplificarea vieţii religioase (un şef rabin şi trei rabini); ● întreţinerea şi reabilitarea patrimoniului iudaic sacru; ● continuarea lucrărilor de renovare a Templului Coral şi satisfacerea cererilor de reparaţii la sinagogi din ţară; ● finanţarea proiectelor de educaţie iudaică; ● îmbunătăţirea activităţii instituţiilor noastre culturale.

Un punct de vedere personal?

Reuniunea a fost de mare utilitate pentru că s-au adoptat decizii importante privind bugetul F.C.E.R. pe 2008, proiectul de reformă a asistenţei sociale şi medicale şi s-au pus bazele unui reviriment în viaţa noastră religioasă. Totodată, dezbaterile libere, deschise, fără *parti pris* pe tema relaţiilor intercomunitare, dintre Federaţie şi comunităţi vor aduce în Program un spor de democraţie şi eficienţă în viaţa comunitară evreiască din România.

IULIA DELEANU

Ester şi Joseph Starobinski (Geneva)

Domnului dr. Aurel Vainer
Preşedintele F.C.E.R.
Bucureşti
15 iunie 2008

Dragă Domnule Preşedinte,

Vă mulţumim din toată inima pentru ceea ce aţi pus în practică, în calitate de Preşedinte al Federaţiei Comunităţilor Evreieşti din România, pentru ca vizita noastră în această ţară, în compania fratelui nostru, prof. Avinoam Şafran, şi prof. Carol Iancu, să ne lase o amintire de neuitat.

În primul rând, am fost impresionaţi de evenimentele majore ce s-au derulat la Bucureşti, în special inaugurarea Bibliotecii Federaţiei care poartă numele dragului şi regretatului nostru tată, ceremonia de omagiu şi în onoarea sa de la Sinagoga Mare în cursul căreia, magistrala biografie consacrată tatălui nostru de către prof. Carol Iancu a fost lansată public în versiunea sa în limba română. A fost de asemenea de mare interes prezentarea de către un arhitect de renume a unui viitor scuar "Alexandru Şafran".

Am fost foarte fericiţi să-i cunoaştem personal, datorită dumneavoastră, pe Rabinul Rosen şi pe soţia sa, ca şi pe membrii devotaţi ai Comitetului Director al Federaţiei pe responsabilii importantului Serviciu social. [...]

În sfârşit, facilităţile acordate în timpul diferitelor deplasări în ţară cu minibusul pus la dispoziţie, ca şi diligenţele amabililor noştri însoţitori au contribuit la confortul nostru.

Ne înnoim expresia sentimentelor noastre de stimă şi admiraţie pentru sarcina imensă pe care o îndepliniţi [...]

Joseph şi Ester Starobinski

MEMORIA ISTORIEI

Relaţiile româno-israeliene sub privirea unui expert (I)

La Ministerul român de Externe a avut loc lansarea unei lucrări de excepţie, cu efecte care depăşesc perioada istorică la care se referă. Fostul ambasador al Israelului în România, E.S. Yoseph Govrin, căruia i s-a încredinţat misiunea de a reprezenta statul evreu poate în cea mai dificilă perioadă a istoriei contemporane a României – ultimii ani ai regimului Ceauşescu - s-a gândit că memoriile lui vor interesa un segment mare de cititori, atât istorici cât şi oameni politici, diplomaţi, analişti, specialişti în probleme ale Orientului Mijlociu şi ale Europei de est, şi nu a greşit.. Lucrarea domniei sale, *„Relaţiile israelo-române la sfârşitul epocii Ceauşescu"* (scrisă iniţial în ebraică, tradusă în engleză şi apoi în română de Carol Bines şi editată la Cluj sub supravegherea prof. univ. dr. Laszlo Gyemant) este o lectură fascinantă, care, alături de alte aspecte, ridică vălul de pe un capitol de diplomaţie românească despre care de multe ori ne-am pus întrebări. De ce România (şi respectiv Ceauşescu) nu numai că nu a rupt relaţiile diplomatice cu Israelul după războiul de şase zile, dar le-a menţinut, le-a dezvoltat, a permis emigrarea evreilor români când în alte state est-europene şi URSS acest lucru nu s-a permis sau dacă da, abia la sfârşitul anilor 80. O apreciere deosebit de interesantă făcută de autor, despre a cărui competenţă nu avem de ce să ne îndoim, este rolul jucat de România în procesul de pace din Orientul Mijlociu. Potrivit afirmaţiilor ambasadorului Govrin care se regăsesc în carte, dar spuse şi prin viu grai la lansarea acesteia, în cursul timpului, multe din iniţiativele României legate de această problemă au fost puse în aplicare. Ideea a două state, israelian şi palestinian, şi recunoaşterea existenţei Israelului, convorbiri internaţionale de pace cu participarea unor actori care astăzi sunt implicaţi în negocieri, realizarea de tratate de pace între Israel şi vecinii arabi, diplomaţia română contribuind direct la iniţierea negocierilor de la Camp David şi la încheierea păcii cu Egiptul, convorbiri indirecte prin intermediul României, între palestinieni şi israelieni, finalizate mai târziu cu summit-ul de la Madrid şi acordurile de la Oslo - sunt doar câteva dintre ele, este adevărat cele mai importante. Cum, de ce, care au fost motivaţiile României şi ale lui Ceauşescu să facă această disidenţă faţă de sovietici şi de întregul lagăr, se regăsesc în *paginile cărţii, explicate nu numai* de un expert în acest domeniu, dar şi de un subtil observator al realităţilor româneşti din acea perioadă.

Un alt aspect deosebit de interesant analizat de ambasadorul Govrin în carte se referă la situaţia evreilor din România *din perioada respectivă şi la* rolul jucat de Şef-Rabinul dr. Moses Rosen z.l. atât în eforturile depuse pentru a menţine o viaţă de cult, cât şi pentru sprijinirea emigrării evreilor în Israel. Nu lipsesc din carte relatările despre deteriorarea relaţiilor României cu SUA, URSS şi Ungaria.

EVA GALAMBOS

Continuare în numărul viitor al revistei

„Conceptul de sânge în legislaţia antievreiască din România", dezbătut la Institutul „Elie Wiesel"

În cadrul dezbaterilor lunare organizate de Institutul Naţional pentru Studierea Holocaustului din România „Elie Wiesel, dr. Lya Benjamin a prezentat referatul „Conceptul de sânge în legislaţia antievreiască din România", un subiect incitant care a declanşat un schimb viu de opinii între participanţi. Controversele au fost determinate de necesitatea de a găsi un răspuns la întrebarea dacă antisemitismul din România a avut sau nu o dimensiune rasială, sau numai etnico-religioasă. Autoarea referatului a susţinut prima ipoteză. Ea a explicat originea istorică a conceptului de sânge, despre care cei care l-au elaborat şi promovat au afirmat că este transmiţătoarul calităţilor şi defectelor unui popor şi pe această bază se poate stabili împărţirea în popoare inferioare şi superioare. Caracteristicile „sângelui" fiind imuabile, un popor considerat inferior nu-şi poate depăşi condiţia, iar în această categorie au fost incluşi şi evreii. Acest concept, elaborat încă în secolul al XIX-lea în Germania, a subliniat dr. Lya Benjamin, a anticipat tezele naţional-socialiste.

În ceea ce priveşte România, referatul a făcut o trecere în revistă a „formei româneşti" a acestui concept, începând cu filosoful Vasile Conta, în secolul al XIX-lea, până la Nichifor Crainic şi cei care, folosind această teză, au formulat legile antievreieşti din perioada dictaturii regale, legionare şi antonesciene. Analizând argumentele legislative din diferitele perioade, dr. Benjamin a ajuns la concluzia că, de pildă, baza legislativă antievreiască a lui Antonescu a avut caracter rasial. Dar autoarea referatului a arătat că nu toată lumea este de acord cu această abordare şi există în continuare controverse asupra caracterului legilor antievreieşti din România. Aceste păreri contradictorii au fost exprimate şi în cadrul dezbaterilor.

(E.G.)

Menţinerea şi dezvoltarea iudaismului în comunităţi mici

Întâlnirea ambasadorului Yoseph Govrin, la Bibliteca „ Dr.Al. Şafran" din Capitală, cu lideri ai evreilor români, onorată de prezenţa ataşatului cultural al Ambasadei Israelului, a fost un prilej de retrospectivă, evaluare a prezentului, schiţare a perspectivelor din unghi evreo-român şi israelian. Moderatorul evenimentului, preşedintele F.C.E.R., dr. Aurel Vainer, a făcut un succint istoric al activităţii Joint-ului în România, o sinteză a preocupărilor actuale ale Federaţiei, o trecere în revistă a moştenirii culturale evreieşti şi a activităţii C.S.I.E.R, Hasefer-ului, R.E., C.C.E., a comentat realizările legislative ale deputaţilor F.C.E.R. în Parlamentul României. Preşedintele B'nai B'rith România, recent ales membru în Comitetul Executiv al B.B.E. la Convenţia de la Bucureşti, José Iacobescu, a apreciat cursul ascendent al investiţiilor israeliene în România din poziţia de preşedinte al Camerei de Comerţ şi Industrie România-Israel, subliniind buna colaborare a Forumului cu F.C.E.R. şi C.E.B. Pornind de la experienţa domniei-sale de ambasador al Israelului în Australia, Argentina, fosta U.R.S.S., precum şi în ţări cu comunităţi evreieşti mici, El Salvador şi România, amb. Yoseph Govrin şi-a axat expunerea pe rolul acestor comunităţilor în menţinerea şi dezvoltarea iudaismului, identificându-le principalele direcţii de acţiune: ~ prezervarea identităţii iudaice; ~ relaţiile cu Israelul şi întreaga lume evreiască; ~ contribuţia la cultura locală şi globală. Vorbitorul a elogiat contribuţia evreilor români la dezvoltarea României moderne, la renaşterea Israelului, a apreciat aportul istoricilor de la C.S.I.E.R. şi din Israel la recunoaşterea oficială a Holocaustului în România, subiect „escamotat" în timpul lui Ceauşescu. Domnia-sa a recunoscut, totodată, poziţia singulară a României, în raport cu celelalte ţări din lagărul ex-sovietic, în relaţiile diplomatice cu Israelul. România nu a votat rezoluţia O.N.U. care identifica sionismul cu rasismul, nu a rupt relaţiile diplomatice cu Israelul după războiul din `67, a jucat rol de negociator în Acordul de pace al Israelului cu Egiptul. Au urmat discuţii (participanţi – scriitorul Dorel Dorian, istoricii Liviu Rotman, Lya Benjamin, av. Ida Schottek, ing. Anette Vainer, dr. Liviu Beris) pe teme privind: ● Drepţi între Popoare din România şi nevoia de mediatizare a lor în Israel; ● valori de talie mondială provenind din rândul evreilor români; ● „gestionarea" studierii istoriei Holocaustului şi a „istoriei recente" la C.S.I.E.R.; ● demografia în Israel; ● tendinţe în politica israeliană actuală; ● mişcarea de Alia – trecut şi prezent; ● relaţii Israel – Diaspora.

Întâlnirea ambasadorul Yoseph Govrin cu lideri comunitari din România

IULIA DELEANU

REFORMĂ ÎN ASISTENŢA SOCIALĂ ŞI MEDICALĂ A F.C.E.R.

Între 6-8 iunie 2008, a avut loc, la Centrul de Instruire şi Recreere al F.C.E.R., de la Cristian – Braşov, o reuniune a Comitetului Director lărgit al F.C.E.R., la care a participat şi Israel Sabag, director al Programului Joint pentru România, prilej cu care a fost elaborat Proiectul de Reformă în Asistenţa Socială şi Medicală în 2008.

S-au adoptat masuri de îmbunătăţire a sistemului de Asistenţa Socială şi Medicală al F.C.E.R., realizat în parteneriat cu Joint. S-au stabilit: ● limita baremului de 1000 lei pentru menţinerea calităţii de asistat; ● persoanele care se înscriu până la limita de 1000 lei lunar au calitatea de asistat categoria A ; ● în calculul drepturilor pentru a fi asistat nu se iau în calcul veniturile primite, din aplicarea Legii 189/2000, cu completarile şi modificările la zi. Persoanele cu venit lunar situat între 1001 lei şi 1350 lei fac parte din grupa de asistati categoria B. Asistaţii care au beneficiat de ajutor gospodăresc îl vor primi, în continuare. Persoanele cu venit lunar de peste 1350 lei se încadrează în categoria C de asistenţă. Toate aceste măsuri se pun în aplicare începând cu 1 iulie 2008.

60 DE ANI DE RELAŢII DIPLOMATICE ROMÂNIA-ISRAEL

Cu prilejul marcării celei de a 60-a aniversări a proclamării Statului Israel, Departamentul de cultură, artă şi ştiinţă al F.C.E.R. (responsabil dr. ing. José Blum),. a organizat masa rotundă dedicată istoriei relaţiilor diplomatice dintre cele două ţări. Evenimentul a fost moderat de E.S. Mariana Valeria Stoica, fost ambasador al României în Israel, şi de deputat dr. Aurel Vainer, preşedintele Federaţiei.

Invitaţi: E.S. David Oren, ambasadorul Israelului la Bucureşti, E.S. Valeriu Georgescu şi E.S. dr. Radu Homescu, foşti ambasadori ai României în Israel.

Cei doi moderatori au subliniat unicitatea cazului României care, timp de 60 de ani a menţinut relaţii neîntrerupte cu Israelul, una din explicaţii fiind prezenţa unei masive comunităţi româneşti în Israel. Despre rolul unificator al acestei comunităţi şi relaţiile speciale dintre cele două ţări a vorbit şi E.S.David Oren, care a subliniat nivelul superior al colaborării cu România după 1990. E.S. Valeriu Georgescu, care a ocupat funcţia de ministru plenipotenţiar şi ambasador în perioada Războiului de şase zile, a arătat că atitudinea României de a nu întrerupe relaţiile diplomatice a fost determinată de principiile de politică externă ale ţării noastre, respectate chiar şi atunci cînd s-a confruntat cu criticile dure ale URSS şi ale celorlalte state est-europene. E.S. dr. Radu Homescu a prezentat relansarea în forţă a relaţiilor bilaterale în toate domeniile după 1990.

Participanţii la dezbateri (Liviu Rotman, Teşu Solomovici, Iulian Sorin, prof.ing. Osy Lazăr, preşedintele C.E.B., Lya Benjamin, Alexandru Florian, W. Auerbach, B. Kriszbay din partea, Ministerul Culturii şi Cultelor) şi-au prezentat propriile puncte de vedere, unele divergente faţă de cele ale invitaţilor cu privire la scopurile şi motivele celor două părţi legate de menţinerea relaţiilor bilaterale (emigrarea evreilor români în Israel), discrepanţa care a existat între politica externă şi internă a României, ilustrată cu cazul Israelului, în ce măsură Holocaustul a jucat un rol în decizia ONU de acceptare a independenţei statului evreu, rolul jucat de România în *negocierile arabo-israeliene*, rolul relaţiilor culturale israeliano-române sau rolul Israelului în apărarea intereselor evreilor de pretutindeni

(E.G.)

Ziarul israelian de limbă română „Viaţa Noastră", din 5-6 iunie a.c., publică, sub semnăturile publicistei Bitti Caragiale şi pictoriţei Liana Saxone Horodi, ample relatări despre evenimente de referinţă în lumea culturală românească din Israel. Primul – o întrunire la Centrul Cultural din Haifa, care funcţionează sub egida Filialei H.O.R. – Haifa, moderată de scriitoarea Madeleine Davidsohn, cu laureaţi ai acestei ediţii a Premiilor „Ianculovici": prof. univ. dr. Andrei Marga, istoricul literar Geo Şerban, scriitorul Ştefan Iureş, directorul Editurii Hasefer. Modalităţile – interumană şi livrescă – prin care rectorul Universităţii „Babeş Bolyai" din Cluj s-a familiarizat cu iudaismul, pa-

PUNŢI CULTURALE ROMÂNIA-ISRAEL

tronajul Institutului de Studii Iudaice funcţionând în cadrul Universităţii, predarea istoriei Holocaustului în învăţământul românesc, proiectul de a scrie o istorie a filosofiei contemporane cu incursiuni în teologie au fost câteva din direcţiile expozeului făcut de profesorul Marga.

Intenţia de a strânge într-un Caiet Cultural suplimentele „Sebastian" ale R.E. şi proiectul altor suplimente literare dedicate Mariei Banuş au fost făcute publice de istoricul literar Geo Şerban. Scriitorul Ştefan Iureş a mărturisit că lucrează la un roman istoric avându-l ca protagonist pe Yehuda Halevi.

Nu mai puţin demn de interes a fost matineul „Şahrit Şabat" – reuniunile au fost iniţiate de Sara şi Haim Ianculovici z.l.- , matineu cultural moderat de cunoscutul animator cultural de limbă română în Israel, Shlomo David.

Invitaţi au fost Liana Saxone Horodi, soţul ei, Mirel Horodi, şi preşedintele H.O.R. – Haifa, Shmuel Reinish. Întâlnirea a avut loc la Beit Hana Huşi din Haifa. Reputata pictoriţă a evocat memoria tatălui ei, av. Valentin Saxone z.l., victimă a regimului antonescian şi a totalitarismului, ale cărui memorii, „Speranţe în întuneric" au fost lansate la Sinagoga Mare din Bucureşti, în iunie 2007.

Mirel Hododi a vorbit despre valorile familiale în iudaism şi despre puntea culturală România-Israel, la care contribuie şi soţii Nitza şi dr. Yacov Sobovici, prezenţi în sală. Tânărul septuagenar Shmuel Reinish, fost primar al oraşului Neher, preşedinte de onoare al Cercului Cultural din Haifa, a evocat momentele dramatice prin care au trecut locuitorii Neherului, în timpul recentului război din Liban. (I.D.)

DIVERSIDAD – FESTIVALUL CULTURILOR URBANE EUROPENE

Între 23 – 25 iunie a.c. s-a desfăşurat, la Viena, prima ediţie a Festivalului Culturilor Urbane Europene, Diversidad, organizat de Biroul European al Muzicii (EMO) şi Asociaţia Diversités, în cadrul Anului European al Dialogului Intercultural. Concerte, evenimente sportive, expoziţii, conferinţe, spectacole au fost susţinute de personalităţi în domeniul artelor, sportului, sociologiei. Au avut loc, printre altele, întâlniri cu hip-hop-eri, rapp-eri, fotbalişti.

JCC Bucureşti

Mişcare pentru tonus fizic şi psihic

Antrenoarea de fitness Liliana Preda reuşeşte să atragă la cursurile desfăşurate de JCC tot mai multe persoane, de diferite vârste. Programele sportive pe care le promovează sunt benefice atât în pierderea în greutate cât şi în reechilibrarea tonusului fizic şi psihic. Aparatura de calitate are de asemenea un aport în deschiderea gustului pentru acest domeniu. Crezul antrenoarei, aşa cum apare pe site-ul pe care îl promovează, este că exerciţiul fizic este necesar să fie executat în mod constant, adică în fiecare zi.

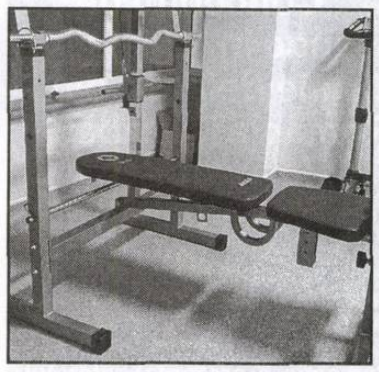

"Livin la Vida Jewish!"

JCC Bucureşti a pregătit un program estival tentant pentru toate grupele de vârstă. Parte din „arsenal" se mută pentru două luni la Centrul de educaţie şi relaxare de la Cristian, spaţiu în care se vor succede patru programe de mare interes.

Cei mici (între 4-11 ani) vor fi primii beneficiari ai programului de la Cristian. Între 30 iunie şi 6 iulie, un grup de madrihimi (instructori) special pregătiţi îi vor aştepta, ca şi în anii precedenţi, la un program de distracţie şi învăţătură. Educaţia se poate face prin joacă iar JCC încearcă să implementeze cu claritate acest model! Dalia Golda, director al JCC Bucureşti, a introdus o serie de programe pentru copii, care se bucură deja de succes în rândul comunităţii bucureştene. Prin intermediul acestui program şi cei din ţară, care nu au la dispoziţie un asemenea edificiu, pot lua parte la o serie de activităţi ce le dezvoltă personalitatea şi imaginaţia.

Familiile – părinţi şi copii împreună – sunt aşteptate în perioada 10-17 iulie la centrul înnoit.

Împreună, ei vor beneficia de un program cu secţiuni dedicate jocului, sportului şi educaţiei iudaice. Şabatul – în familia restrânsă şi în familia lărgită – reprezintă un moment special.

Între 20 şi 27 iulie, cei între 12 şi 17 ani sunt invitaţi la un program incitant. Se zice că adolescenţa este o perioadă dificilă a dezvoltării personale. Mahane Galil demonstrează că nu este aşa! Tineri – fete şi băieţi – se vor simţi parte a mai marii familii evreieşti prin participarea la acest program modern şi interesant. Mahane Hermon se adresează celor ce compun vârsta medie şi reprezintă o posibilitate de a se întâlni într-un cadru confortabil şi relaxant. Lăsând la o parte grijile cotidiene de la serviciu şi din familie, ei vor putea trăi experienţa unei săptămâni de concediu activ, la munte, în compania prietenilor.

Programe constante pentru cei mici

Există o vârstă la care copiii încep să înţeleagă care le este identitatea şi ce le defineşte personalitatea?

Desigur, dar în privinţa aceasta părerile sunt extrem de împărţite. Activităţile pentru cei mici de la JCC Bucureşti încearcă să le dezvolte simţul apartenenţei de la o vârstă foarte fragedă. Prin jocuri ei încep să descopere o lume fascinantă, un univers de cunoaştere ce-i va defini pe viitor.

Fiecare sărbătoare dar şi fiecare eveniment din viaţa Israelului modern reprezintă o posibilitate de a li se deschide noi porţi către cunoaştere.

Dalia Golda, cea care animă programele pentru cei mici, a organizat evenimentul care a celebrat încheierea cursurilor din acest an pentru copii.

S-au acordat premii, diplome, coroniţe şi s-a vorbit apreciativ.

Fiecare dintre participanţi este motivat să vină şi din toamnă. Acesta este rezultatul pe care organizatorii şi l-au dorit cu adevărat!

Israel Sabag, directorul de programe JDC (Joint) România

„În perioada verii, pentru prima oară, vor funcţiona în paralel programele de la Cristian şi cele din cadrul JCC Bucureşti. Astfel, cei ce rămân în oraş vor avea parte de o gamă largă de programe din cele mai interesante.

Trebuie să subliniem că programele noastre de la Cristian se adresează celor din întreaga ţară, ele reprezintă o posibilitate de a stabili contacte între persoane de aceeaşi vârstă şi acelaşi gen de preocupări.

În luna septembrie începe cel de-al doilea an al existenţei JCC-urilor. Atât la Bucureşti cât şi la Oradea acest eveniment va fi marcat în mod festiv.

De asemenea, preconizăm deschiderea unui nou centru comunitar la Iaşi şi încercăm să vedem care sunt posibilităţile pentru a deschide asemenea centre la Cluj şi Timişoara".

Prim program la Cluj

La Cluj va avea loc între 18 şi 20 iulie primul program regional, desfăşurat după o pauză de câţiva ani în activitatea tinerilor din această comunitate. Un „Şabbaton" – program desfăşurat de vineri până duminică – va reuni participanţi din zona de centru şi vest a ţării. Va fi un sfârşit de săptămână destinat relaxării şi învăţării, un prim pas pentru ca tinerii să se cunoască şi să definitiveze proiecte comune.

Broşură – revistă – program

De patru luni, JCC Bucureşti editează un Newsletter de o excelentă ţinută grafică în care cuprinde, alături de programele pe luna în curs, articole ale organizatorilor şi participanţilor la programele centrului. Regăsim în cuprins materiale semnate de adolescenţi, tineri şi vârstnici. Broşura a devenit mai consistentă prin introducerea unor materiale referitoare la istoria Israelului modern, a unor povestiri hasidice şi a paginii de umor. În ultimul număr al broşurii remarcăm salutul directorului de programe al Joint pentru România, Israel Sabag, care a dorit, cu ocazia lansării acestei ediţii, să atragă atenţia cititorilor asupra scopului existenţei JCC. Centrul reprezintă un mediu de expresie pentru comunitatea evreiască bucureşteană şi pentru cei care sunt ataşaţi culturii şi civilizaţiei evreieşti. Toţi aceştia sunt invitaţi la o gamă largă de programe din cele mai diferite domenii.

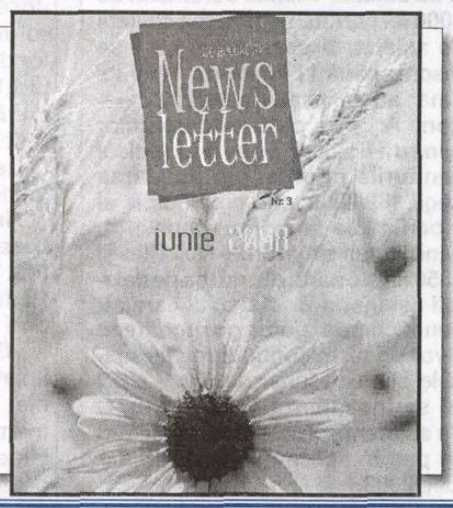

Pagină realizată de LUCIANA FRIEDMANN

BOOKFEST

Salonul Cărţii Bucureşti

4–8 iunie 2008
ROMEXPO

Au venit şi au trecut zilele Târgului nostru de carte. Au participat 160 de edituri şi ni s-au prezentat peste 50000 de cărţi tipărite în ultimul an... Cu regretul că o mult-aşteptată lucrare, un Album al Israelului – azi, la 60 de ani de la crearea ţării – n-a putut să apară decât la 2-3 zile după ce salonul fusese închis. La câteva zile distanţă de marea zi a Independenţei! Ne bucurăm de această reuşită, convinşi fiind că splendorile acestui album, însoţite de cuvântul de dragoste al foto-realizatorilor săi nu mai au nevoie de alte comentarii.

D. DORIAN

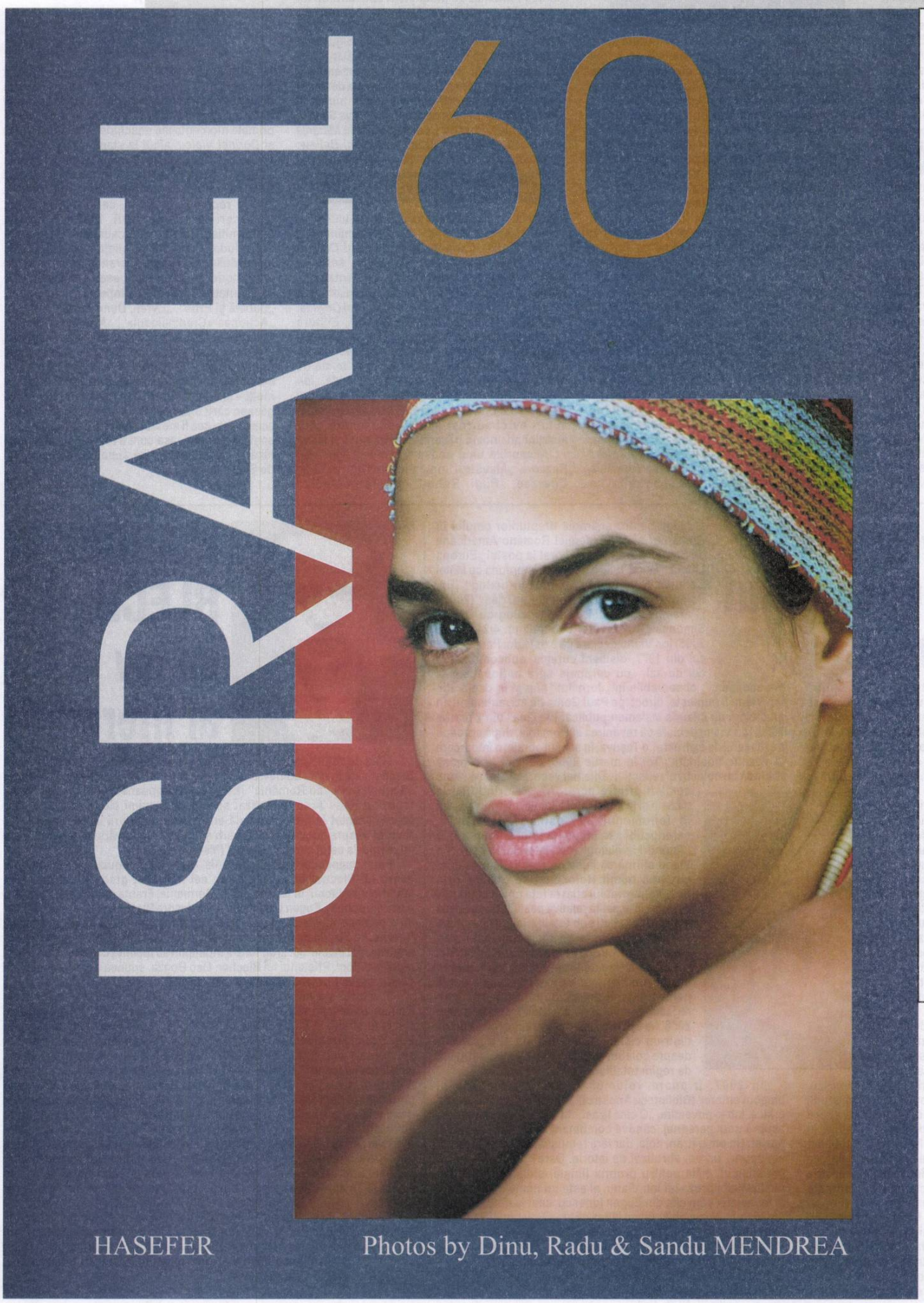

REALITATEA EVREIASCĂ
NR. 298-299 (1098-1099)
6-30 IUNIE 2008
(4 PAGINI)

EDIŢIE SPECIALĂ

DIN SUMAR

Cartea – patria noastră spirituală pag. 2

- Ion Vianu, portretul intelectualului umanist
- Marcel Blecher – un lov al literaturii

Scriitori evrei peste timp: pag. 3

- Isaac Bashevis Singer
- Iacov Tihman
- Norman Manea şi Saul Bellow
- Iancu Feldstein
- *Călători spre Cythera*

Un poet ecumenic pag. 4

Toma George Maiorescu:
- *Prinţul metaforei la curţile metafizicii*
- *Trumpeldor* (extras din poemul cu acelaşi nume)

Albumul "ISRAEL 60" pag. 4

un omagiu, o reuşită grafică şi documentară

Sincere felicitări
Editurii HASEFER
şi realizatorilor albumului

BOOKFEST Salonul Cărții București

CARTEA - PATRIA NOASTRĂ SPIRITUALĂ

Oamenii au venit la *Bookfest* pentru că are tradiție. După 15 ani la Teatrul Național, și acum, al treilea, aici, aproape de parc, Salonul și-a sporit atractivitatea prin modernitate. Ministrul Culturii și Cultelor (M.C.C.), *Adrian Iorgulescu*, vorbea, la Conferința de presă de la deschidere, despre „industria cărții", care pretinde – după aceleași legi ale economiei de piață – competitivitate, rafinament, calitate a prezentării editoriale. Și constata că organizatorii Salonului – este vorba de Asociația Editorilor din România (A.E.R.), în colaborare cu Vodafone, având suportul financiar al M.C.C. – au reușit să se autodepășească. Au făcut mai întâi un *site* care să se adreseze tinerilor, convingându-i să discute pe *website*, urmând ca cel mai pătrunzător comentariu să fie premiat.

Competitivitate, rafinament, calitate a prezentării editoriale

Postere cu povestiri începute, dar neterminate, au fost plasate în tot orașul. Continuarea - la *Bookfest*, o aflau citindu-le până la ultimul rând. Au inițiat spectacole de teatru. Iubitorii de muzică au putut asculta concerte susținute de *Ada Milea, Kumm, Luna amară, Fără zahăr, Travka*, cinefilii - să vadă ecranizări celebre. Amatorii de autografe – să obțină semnături de la *Orhan Pamuk* (Turcia), laureatul Premiului Nobel pentru Literatură, și de la alți scriitori renumiți din diverse țări ale lumii, veniți la Salon să-și lanseze cărțile: *Andrei Codrescu* (S.U.A.), *Irina Denejkina* (Rusia), *Andrei Kurkov* (Ucraina), *Zeruya Shalev* (Israel) ș.a. Spunea, la deschidere, *Gabriel Chifu*, secretar al Uniunii Scriitorilor, că Uniunea e „solidară" cu *Bookfest*, ba mai mult: el va continua pe alt plan – dezbateri, colocvii, lecturi pe țărmul Mării Negre – prin „Zile și nopți de literatură" la Neptun. A existat și un numitor comun al vorbitorilor: europenitatea. Fie că remarca se referea la creșterea calității în înfățișarea cărții, fie în substanță (președintele Federației Editurilor și Difuzorilor de Carte din România, *Ion Enescu*), fie la diversitatea evenimentelor unde publicul putea lua parte, în funcție de gustul, nivelul de pregătire, preocupările sale (președintele A.E.R., *Grigore Arsene*).

*

Statistică și *happening*-uri

Standurile au fost mult mai aerate ca-n alți ani - doar principalul organizator a fost A.E.R.-ul!, făcea un joc de cuvinte ministrul *Adrian Iorgulescu*. Iar investiția de „suflet și energie", de care vorbea președintele A.E.R., a putut fi măsurată nu doar prin cifre – grăitoare pentru anvergura Salonului: peste 160 de edituri, peste 50.000 de titluri de carte -, dar și prin diversitatea genurilor de *happening*-uri „puse în scenă". După ceremonia de premiere a celor mai bune volume de proză, poezie, critică literară, dramaturgie, traduceri din literatura universală pe 2007, selectate de un juriu al Uniunii Scriitorilor, vizitatorii și-au putut procura cărțile premiate: „Asediul Vienei" de *Horia Ursu* (Editura *Cartea Românească*), „Centura de castitate" de *Nichita Danilov* (Editura *Cartea Românească*), „Avangarda românească și complexul periferiei: primul val", de *Paul Cernat* (Editura *Cartea Românească*), „America și acustica", de *Vlad Zografi* (Editura *Humanitas*), „Cartea neagră", de *Orhan Pamuk*, tradusă în română de *Luminița Munteanu* (Editura *Curtea Veche*). În același cadru a fost acordat Premiul Național pentru Literatură pe 2007, care i-a revenit lui *George Bălăiță*. De mult interes s-au bucurat lansările de *audiobook* pe teme de *management* bancar, imobiliar, *marketing*, bunuri de larg consum, literatură, eseu, memorialistică (*Humanitas Multimedia*); *business*-ul de piață din România (*Curtea Veche*). *Fundația Taiba* a sponsorizat un *concurs cu tombolă* pentru vizitatorii standului: premii, constând în colecții complete de cărți, C.D.-uri, D.V.D.-uri pe teme privind valori ale culturii islamice.

*

Numai în secolul XX și primele aproape două decenii ale secolului XXI, scriitori evrei de primă mărime sunt atât de mulți încât enumerarea lor ar deveni împovărătoare. Unde nu-i găsești? La *Humanitas, Polirom, Edest, Paralela 45, Curtea veche, Compania, Trei, Tritonic, All* ș.a. Sigur, este un loc comun să spui: Poporul Cărții. Dar faptul că supranumele dobândit e mereu menținut, generație după generație, indică nevoia de patrie spirituală - Cartea. Mă limitez atunci numai la câteva lansări – puncte de reper: ● *Zeruya Shalev*, „Soț și soție", *Polirom* (recomandată de *Mihaela Rădulescu* și *Robert Turcescu*) ● *Saul Bellow*: „Planeta domnului Sammler" și „Aventurile lui Augie March", serie de autor a *Polirom*-ului ● *Ion Vianu*, „Necredinciosul", *Cartea Românească* (prezentatori – *Carmen Mușat* și *Paul Cernat*) ● *Andrei Codrescu*, „Praf pe drum", serie de autor, editată de *Curtea Veche* (comentatori – *Ovidiu Șimonca, Ioana Avădani*, traducătoarea prozei, cu participarea autorului) ● *Paul Cornea*, „Originile romantismului românesc", Editura *Cartea Românească* (prezentatori – *Carmen Mușat, Liviu Papadima, Mircea Iorgulescu*) ș.a. Au fost lansate și cărți dedicate unor nume de rezonanță ale culturii românești, ca, de pildă, „*Ion Ianoși* – 80", de *Aura Christi* și *Alexandru Ștefănescu*, Editura *Ideea Europeană*. Nu puțini autori evrei au fost invitați să lanseze cărți aparținând unor mari scriitori moderni: *Ion Vianu* - „Memoriile unui antisemit", de Gregor von Rezzori, „Maestrul din Petersburg", de J.M. Coetzee, „Fugi, Rabbit", de John Updike (*Humanitas*, colecția „Raftul Denisei"); *Janina Ianoși, Ion Ianoși* – „Proza", de Marina Țvetaieva (Editura *Ideea Contemporană*); *Paul Cornea* – „Civilizația romanului. O istorie a romanului de la Ramayana la Don Quijote", de Mirela Roznoveanu (Editura *Kripton Development*, colecția CARTEX).

Dintre atracțiile Salonului

*

Argumentele Editurii HASEFER

Succesul *Hasefer*-ului la Salon s-a datorat renumelui, cu acoperire în carte bună, pe care un ochi atent a putut-o repera chiar din *Catalogul* oferit cu generozitate doritorilor, imediat după primele momente ale deschiderii de *Lidia Moise* și *Dorinel Vlaicu*, aflați la stand. Aproape toate direcțiile de interes ale publicului contemporan – desigur, pe profil iudaic, – erau prezente în acest *Catalog*: antropologie, istorie (de la cea antică la istoria recentă), filosofie, carte pentru copii, traduceri și comentarii biblice, istoria antisemitismului și a Holocaustului, patrimoniu sacru iudaic, curente în religia mozaică, proză, memorialistică, realități israeliene, albume de artă, istorie literară, poezie, eseu ș.a. Printre cele mai căutate au fost „Enciclopedia iudaismului", „Cabală și Eros", „Evreii, Dumnezeu și istoria", „Acțiunea «Credinciosul»", „Alexandru Șafran. O viață de luptă, o rază de lumină" ș.a. Tot acolo, vizitatorii și-au putut procura cele mai recente numere din *Realitatea Evreiască*. Rămâne simptomatic numărul mare de vizitatori la stand, mulți – și cumpărători. „Vin la *Hasefer* pentru că găsesc cărți interesante, la prețuri acceptabile", acesta ar putea fi motoul celor care și-au îndreptat pașii spre stand, așa cum a fost el formulat de o tânără: *Mădălina Mândiță*, absolventă a Facultății de Sociologie.

IULIA DELEANU

*

ION VIANU – portretul intelectualului umanist

Pare tautologic a spune „intelectual umanist", dar cum se explică extremismul naționalist, xenofobia, antisemitismul unor intelectuali de marcă, în sec. XIX-XX și astăzi? Ion Vianu nu este numai fiul cunoscutului om de largă cultură Tudor Vianu, este un scriitor care și-a consolidat o poziție recunoscută în literatura română.

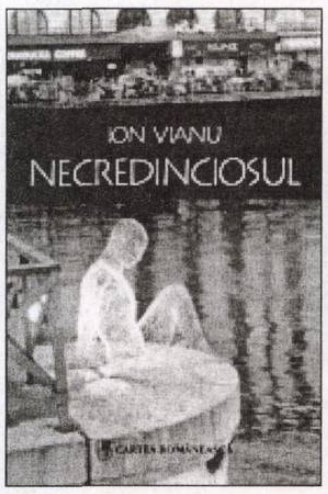

Într-o recentă intervenție în presă, în zilele Paștelui ortodox, el și-a exprimat, justificat, indignarea față de modul în care Tv.R. a reluat, prin videoclipuri repetate, perniciosul mit al trădării lui Iisus de către evrei, fiind tendențios adus în imagine Zidul Plângerii din Ierusalim, cu un comentariu inadecvat. „Zidul Plângerii este locul cel mai sfânt al evreilor, ultima rămășiță a Templului lui Solomon, acolo unde credincioșii vin să vorbească cu Dumnezeu. Să asimilezi pe aceștia evrei ai zilelor noastre cu figura considerată cea mai odioasă de creștini, Iuda Iscarioteanul, este un act de incitare la ură", scrie Ion Vianu în „România liberă", imediat după Paști.

În volumul „Problema evreiască" (Ed. Ideea Europeană, 2006), Ion Vianu, unul dintre colaboratorii acestei antologii, scrie despre „Nevroza antisemită", luând ca exemplu cazul lui Céline, pentru a se referi apoi la „Rinocerii" lui Eugen Ionescu.

Născut la 15 aprilie 1934, a urmat, în anii 1952-1954, studii de limbi clasice la Facultatea de Filologie din București, apoi a trecut la Institutul Medico-Farmaceutic pe care îl absolvă în 1960. A fost lector la psihiatrie, în cadrul Facultății, a publicat în 1975 o lucrare remarcabilă „Introducere în psihoterapie", ca și o culegere de eseuri: „Stil și persoană", îmbinând psihanaliza cu studiul fenomenului literar. Este anchetat de Securitate pentru faptul că a denunțat utilizarea psihiatriei în scopuri represive, politice, iar în 1977 pleacă în Elveția, într-un lung exil. Publică în 1979, la Paris, „La représsion psychiatrique en Europe de l'Est", diverse lucrări despre arta poetică, Nietzsche, ca și, desigur despre psihiatrie. În 1980, scrie un articol cu ecou în presă: „Le mythe de l'Occident en Roumanie". Este ales membru al mai multor societăți științifice din Elveția și Franța, al „Ligii pentru apărarea drepturilor omului în România" și al Academiei Româno Americane de Științe și Artă. A colaborat la postul „Europa Liberă". După 1990 a publicat, împreună cu Matei Călinescu, volumul „Amintiri în dialog" (Ed. Polirom), romanele „Caietele lui Ozias" (2004), „Paramnezii" (2005). Într-un dialog cu Ovidiu Șimonca („Observator cultural" nr. 4/24 martie 2005) Ion Vianu declară că există doi Paul Goma, cel din 1977, disident curajos, anticomunist și cel de azi, „cu derapaje spre naționalism și antisemitism", observabile în „Jurnalul" său și în declarații. Ion Vianu îl numește, direct, pe Paul Goma de azi, antisemit. În alt dialog, cu Iolanda Malamen publicat în „Ziua" din 2 martie 2006, Ion Vianu declară că revenirea în România, după aproape trei decenii de exil, este „o Teșuva, în sensul ebraic, o întoarcere la vechile fidelități". Tot în martie 2006, declara la o masă rotundă cu colectivul redacției „Dilemei vechi" că „nu se simte *celălalt* printre scriitori". Referindu-se la nazism și la terorismul islamic, el le integrează în fenomenul de „psihoză colectivă", nereductibilă la influența unui singur om. În „Amintiri în dialog" (cu Matei Călinescu), Ion Vianu afirmă că lipsa de reacție la masacrul gigantic numit Holocaust se explică prin psihologia omului aflat în fața unui coșmar. El aseamănă această relativă pasivitate, cu aceea a românilor aflați sub totalitarismul comunist.

Ion Vianu este un meloman pasionat, considerând muzica drept un leac în psihiatrie. În ființa sa, moștenirea tatălui, bunicului (îl chema Weinberg și a organizat o ambulanță pentru ostașii din războiul de la 1877) se regăsește în felul de a gândi, a scrie. În anul 2006, i-a apărut romanul „Vasiliu, foi volante" dintr-un ciclu: „Arhiva trădării și a mâniei", despre colaboraționism într-o lungă perioadă de regim totalitar.

În 2007, îi apare volumul de eseuri „Blestem și binecuvântare" (Biblioteca Apostrof), întâmpinat cu interes de critică. Într-o povestire, „O cină la asfințit", Ion Vianu se oprește asupra unui personaj, cândva combatant în armata Reichului nazist. Un om bătrân, deja, dar fără remușcări și resentimente, am spune, un om abrutizat de istorie. Oare? Omului îi lipsea umanismul, trăia pentru propria liniște, satisfacție. Nu am analizat aici proza lui Ion Vianu, el este un nume în literatură. În încheiere, vom cita din Eugen Ionescu, citat la rândul său de Ion Vianu: „M-am obișnuit cu ideea că am să dispar din această lume. Acum mi-e frică de ce se va întâmpla după aceea". Ion Vianu adaugă: „Post-existența e, poate, plină de surprize. Neantul, cel puțin, ne conferă o calmă certitudine". Subînțelegem că scriitorul mai are multe de spus, înainte de a-și găsi liniștea.

BORIS MARIAN

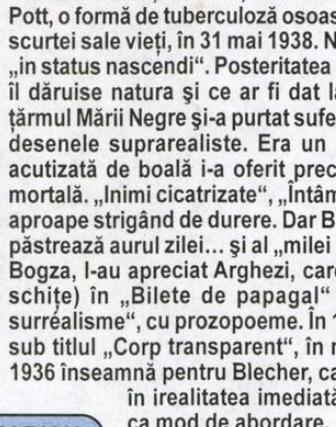

MARCEL BLECHER – un lov al literaturii

„Caz cu totul special, unic poate în întreaga istorie a literaturii, Max Blecher este marele bolnav, prin excelență", scrie Ovidiu Morar în volumul „Scriitori evrei din România" (Ed. Ideea Europeană, 2006). În anul 2007, regizorul Radu Afrim a realizat spectacolul „Inimi cicatrizate", pe care l-a reprezentat la Sibiu, capitală europeană a culturii în anul respectiv. A vorbi despre succes este superb și, poate, am săvârși o impietate față de memoria celui care a fost Max (Marcel) Blecher.

Puțin cunoscută încă în România, prea puțin popularizată în alte țări, opera lui Blecher este prețuită în cel mai înalt grad de cunoscătorii fenomenului literar, în țara natală, în Germania, Franța (unde i s-au tradus o parte din scrieri). Eugen Lovinescu scria despre Blecher: „O mare capacitate de a percepe realitatea, de a o izola, de a fuziona cu ea și, după această fuziune, de a o „dilata în forme fantastice", iar Pompiliu Constantinescu era entuziasmat în anii '30: „Rar mi s-a întâmplat să întâlnesc în epocă un debut mai revelator". Prietenul lui Blecher, Geo Bogza, spunea că „romanul *Inimi cicatrizate* va fi valabil și peste o sută de ani".

Scriitorul s-a născut la 8 septembrie 1909, la Botoșani, a locuit la Roman, unde tatăl său deținea un magazin de porțelanuri. După liceu este trimis la studii, la Paris, dar la vârsta de 19 ani contractează morbul lui Pott, o formă de tuberculoză osoasă care îl ține la pat până la sfârșitul scurtei sale vieți, în 31 mai 1938. Nu împlinise nici 29 de ani și opera sa era „in status nascendi". Posteritatea a recuperat-o, dar, cine știe, cu cât geniu îl dăruise natura și ce ar fi dat la iveală în continuare? Între Elveția și țărmul Mării Negre și-a purtat suferința, visurile, colile de hârtie, cuvintele, desenele suprarealiste. Era un om supradotat, căruia o sensibilitate acutizată de boală i-a oferit precum un inter-călău și bucuria și otrava mortală. „Inimi cicatrizate", „Întâmplări în irealitatea imediată" sunt scrise aproape strigând de durere. Dar Blecher nu este morbid. El dorește iubire, păstrează aurul zilei... și al „milei divine". A avut prieteni, Sașa Pană, Geo Bogza, l-au apreciat Arghezi, care i-a publicat primele scrieri (aforisme, schițe) în „Bilete de papagal" (1930), André Breton în revista „Le surréalisme", cu prozopoeme. În 1934 i se publică un volum cu 15 poeme, sub titlul „Corp transparent", în maniera celor de la revista „Unu". Anul 1936 înseamnă pentru Blecher, care mai avea doi ani de trăit, „Întâmplări în irealitatea imediată", un roman unic în literatura română, ca mod de abordare.

Continuare în pag. 22

PORTRETE DE EVREI, PESTE TIMP

Roman despre părintele său

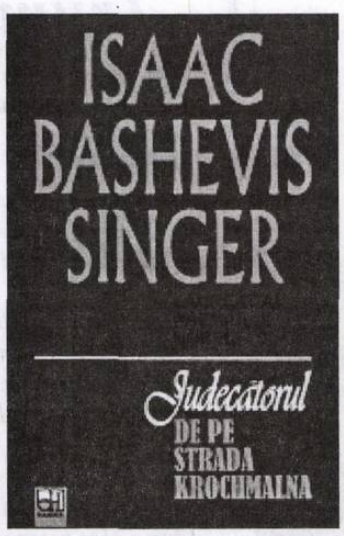

Isaac Bashevis Singer (1904-1991) şi-a petrecut o bună parte a copilăriei asistând la modul în care părintele său îşi exercita funcţia de judecător religios în cartierul evreiesc al Varşoviei. Fără a se substitui instanţelor judiciare de stat, această funcţie veghea la respectarea normelor credinţei iudaice, în competenţa ei intrând oficierea de cununii, rezolvarea unor probleme de ordin ritual şi a tot felul de conflicte intervenite în familii sau între parteneri comerciali. Casa părinţilor scriitorului era vizitată de cărturari de seamă şi de personaje pitoreşti, dar pătrundeau în ea şi indivizi dubioşi, escroci şi maniaci.

Copilul Isaac privea cu o curiozitate de nepotolit la tot ce se petrecea în cabinetul tatălui său, asculta mărturisirile celor chemaţi în judecată, reţinea reflecţiile uneori amuzate, alteori indignate ale părinţilor săi şi depozita totul în subconştientul lui de viitor maestru al prozei idiş.

Un lanţ al continuităţii

Iacov Tihman s-a născut în 1945, în satul Zincov, regiunea Hmelniţk din Ucraina, într-o familie de evrei simpli, stabiliţi acolo de mulţi ani. În 1963, a absolvit Colegiul Tehnic de Industrie Alimentară din Lvov, iar în 1968, cursurile Facultăţii de Economie din cadrul Universităţii de Stat a Moldovei.

În plan profesional a promovat toate treptele ierarhice, plecând de la statutul de maistru în Fabrica de bere din Chişinău, pentru ca, în 1979, să fie numit director general al Fabricii „Moldova – Bere", iar în 1989 să ocupe, timp de doi ani, postul de locţiitor al şefului Direcţiei de Industrie Alimentară din R.S.S. Moldovenească [...]. În perioada 2005-2007, activează ca preşedinte al Asociaţiei Organizaţiilor şi Comunităţilor Evreieşti din Republica Moldova (A.O.C.E.R.M.).

În 2003, publică prima culegere de nuvele, *Lumina lacrimii prelinse,* care prefigurează viitorul roman *Motl Peţitorul,* apărut în 2005, la Chişinău, în limba rusă. Cele două cărţi, cu puternică tentă autobiografică, au stat la baza filmului artistic de lung metraj *Mirajul dragostei,* primit cu interes, în mediile culturale de la Chişinău. Pelicula este realizată în satul său natal, unde familia Tihman a instituit câte un premiu anual pentru cel mai bun elev, cel mai erudit profesor şi cel mai vrednic pensionar. De asemenea, firma pe care o conduce oferă anual 35 de burse pentru studenţii din Republica Moldova. Iacov Tihman este cunoscut ca un filantrop, cu o sensibilitate deosebită faţă de bătrâni şi copii.

„Lumea se mişcă înainte datorită iubirii şi femeii. Ea progresează doar atunci când ţinem minte ce a fost şi cine suntem. De ce? Pentru că noi suntem ceea ce urmaşii noştri vor crede despre noi. Este un lanţ al continuităţii vieţii şi trebuie să avem grijă să nu se rupă nici o verigă". (Din vol. „Motl Peţitorul", Editura Hasefer, 2007)

Recomandăm cititorilor noştri

- **JOHN UPDIKE:** ***Vrăjitoarele din Eastwick*** (Editura Humanitas, 2007)
Autorul - *unul dintre cei mai importanţi* scriitori americani - aduce în atenţie o intrigă de mare complexitate socio-culturală. Romanul a inspirat un film de succes cu mari actori.
- **EDGAR REICHMANN:** ***„Rachel"*** (Editura Ideea Europeană)
Originar din România, autorul trăieşte la Paris, colaborând la „Le Monde" şi alte publicaţii. Este un prozator apreciat.
- **VELIMIR HLEBNIKOV:** ***„Joc în iad şi munca-n rai"*** (Editura Ideea Europeană)
Autorul, avangardist rus la începutul sec. XX, prieten cu Pasternak, Mandelştam, este un poet şi prozator de talent.
- ******* ***„100 de mari evrei"*** (Editura Ideea Europeană)
- **MARIAN VICTOR BUCIU:** ***„Ionesco"*** (Ed. Ideea Europeană)

Norman Manea şi Saul Bellow

Saul Bellow (1915-2005) şi Norman Manea (n. 1936), două nume despărţite prin ani, experienţe, geografie, istorie şi totuşi apropiate. Volumul „Înaintea despărţirii" (Ed. Polirom, 2008) publicat în cadrul unui proiect al cărui preşedinte de onoare este Shimon Peres aduce dovezi ale apropierii ideatice dintre scriitorii Saul Bellow şi Norman Manea. Acesta din urmă semnează un portret „Gânduri despre Saul Bellow", cuprins şi în „Plicuri şi portrete" (Ed. Polirom, 2004).

Norman Manea se opune unor interpretări simpliste şi simplificatoare ale unor comentatori din România despre romanul „Ravelstein" al lui Bellow. Personajul Radu Grielescu nu este o copie a lui Mircea Eliade, dar ataşarea unor intelectuali ca Eliade în România, Céline în Franţa de extrema dreaptă este o realitate mai mult decât regretabilă. Manea l-a cunoscut prima oară pe Bellow la Bucureşti, în 1978. Apoi s-au văzut în S.U.A.,prima discuţie având-o în 1992, la o conferinţă a scriitorilor, în Newark.

În 1999, Norman Manea realizează un interviu care va deveni conţinutul cărţii „Înaintea despărţirii", deşi Saul Bellow mai avea să trăiască până în 2005. S-au mai văzut, erau, Norman şi Cella Manea, „the new friends".

L-au însoţit pe ultimul drum alături de Philip Roth şi alţi prieteni, rude.

Saul Bellow a învăţat din copilărie rusă, franceză, engleză, idiş, ebraică, părinţii provenind din Rusia şi Canada.

Interviul este povestea vieţii lui Saul Bellow, „extrasă" discret de Norman Manea prin întrebări inteligente şi delicate: modul cum a trăit, a scris, admiraţia pentru Bashevis Singer, din care a şi tradus în engleză. Relaţia dintre Norman Manea, nou emigrant, şi Saul Bellow, născut pe continentul american este firească, apropiată pe plan sentimental şi intelectual.

„Minimum" – în premieră la BOOKFEST

Iancu Feldstein – portretul unui om generos

Autor al unui şir de cinci cărţi apărute la Tel Aviv şi la Bucureşti, membru al Asociaţiei Scriitorilor de Limbă Română din Israel, al Asociaţiei Medicilor Scriitori din România, dr. Iancu Feldstein ne oferă o nouă carte „Destine" (Editura Minimum, 2008). Dar să vedem mai întâi destinul evreului născut la Galaţi, la 7 decembrie 1916, ajuns unul dintre obstetricienii cei mai apreciaţi în Bucureşti în anii '60-'70, la Spitalul Colţea. A urmat cursurile Facultăţii de Medicină la Iaşi, fiind eliminat în anul VI, pe baza legii rasiale a învăţământului, din 1940. În 1945, şi-a terminat studiile ca medic chirurg, parcurgând toate etapele specialităţii, inclusiv profesor la şcoala tehnică de sanitari „Pitar Moş" din Bucureşti. În 1987, a emigrat în Israel. Participant la numeroase sesiuni ştiinţifice, congrese, a elaborat studii de obstetrică-ginecologie, prezentate în ţară şi în străinătate. A avut mentori, profesori iluştri pe care i-a evocat în cărţile sale. În liceu l-a avut profesor pe fiul lui Calistrat Hogaş, care i-a insuflat dragostea pentru literatura română. O mare pasiune a sa este muzica, dar şi artele plastice ş. a. Despre el au scris elogios Alexandru Mirodan („Dicţionar neconvenţional" vol. II), Ion Cristofor („Scriitori din Ţara Sfântă", vol II, Cluj), dr. Al. Marton, iar revista noastră i-a prezentat trei cărţi. Originalitatea cărţii „Destine" constă în împletirea unor naraţiuni din istoria şi viaţa oamenilor obişnuiţi şi istoria unor glorii ale muzicii, artei, ştiinţei. Aizic Bercovici s-a refugiat în 1939 în Franţa, a luptat în „maquis", a fost ucis la Auschwitz, verişoara Lida „a trecut" prin Transnistria, despre care unii spun că era „adăpost" pentru evrei, şi s-a întors cu sănătatea distrusă (bătăi, boli, foamete), locotenentul Ionel Mărculescu a murit la Cotul Donului zdrobit de un obuz, alături de 440.000 de militari români ucişi în luptele din Ucraina şi Rusia, Iosi Zilberman s-a refugiat în U.R.S.S. a revenit după război şi a emigrat în Israel. Am reţinut un frumos citat din Theodose Isaac Rubin: „Bunătatea este mai importantă decât înţelepciunea şi cu acest adevăr începe înţelepciunea". La capitolul „Geniu şi destin" îi întâlnim pe Bach, Beethoven, Paganini, Cézane, Marie şi Pierre Curie, Dali, Debussy, Degas, Einstein, Enescu, Lucian Freud (pictor, nepotul marelui psihiatru) Gauguin, Goya, Klee, Mahler, Manet, Modigliani, Mone, Mozart, Munch, Newton, Arnold Schönberg, Schumann, Shaw, Stravinsky, Lautrec, Van Gogh, Da Vinci ş. a. oameni care au revoluţionat cultura, artele, ştiinţele. O carte bogată în informaţii, cuprinzând şi experienţa personală a generosului dr. Iancu Feldstein, căruia îi dorim sănătate şi „Ad Mea Veesrim!".

Grupaj realizat de BORIS MARIAN

„Iubirea care mişcă sori şi stele"

Cine a intrat în după-amiaza zilei de 29 mai a.c. în Biblioteca F.C.E.R. „Dr. Alexandru Şafran", din Capitală, a fost impresionat de rafinamentul cu care această Casă a Cărţii şi-a întâmpinat participanţii. Organizator – şeful Serviciului C.A.S. al F.C.E.R., dr. ing. *José Blum*.

Lansarea cărţii de interviuri „Călători spre *Cythera*", *apărută în Editura Semne, a cunoscutei* jurnaliste *Irina Airinei*, s-a constituit într-o nouă expresie a sărbătoririi celei de-a 60-a aniversări a Israelului modern şi a iubirii de oameni, a spus dr. *Aurel Vainer*, salutând prezenţa în sală a unuia dintre „eroii" cărţii, prof. univ. dr. *Irinel Popescu*, autorul primei operaţii de transplant de ficat în ţara noastră, membru al Parlamentului României. Au existat momente de confesiune şi apreciere asupra înzestrărilor publicistice ale autoarei (prof. *Veronica Bârlădeanu*, ataşatul cultural al Ambasadei Israelului în România, *Jonathan Rosenzweig*, dr. *Irina Cajal*), meditaţie asupra condiţiei jurnalistului (redactorul şi prefaţatorul cărţii, *Dorin Suciu*), familiarizare cu diversitatea preocupărilor *Irinei Airinei*: istorie literară, traduceri, publicistică (*Octavian Sava*). Mulţumind antevorbitorilor şi tehnoredactorilor cărţii, autoarea a mărturisit că a avut drept călăuze *în „călătorie" proverbele înţelepţilor despre* capacitatea de a vedea „dincolo de partea concretă a lucrurilor".

Cythera, insula iubirii din poemul baudelairean, nu are „conotaţii erotice". Este vorba „de iubirea ideii de iubire, aşa cum o defineşte Dante în ultimul vers al capodoperei sale *Divina Comedie*: «iubirea care mişcă sori şi stele»". Convorbirile cu Vasile Morar, Ion Marin, maestrul păpuşar Zola, Alexander Hausvater ş.a. o atestă. Impresionante - mărturisirile lui *Mircea Buruian*, prof. univ. dr. al Facultăţii de Medicină şi Farmacie din Tg. Mureş: „Îmbarcat pe o corabie cu numele Suferinţa".

O povestire despre solilocviu şi acţiune energică, *despre har organizatoric, ştiinţă/artă a convingerii şi*, mai ales, învăţătură continuă pentru un singur ţel: viaţa oamenilor.

IULIA DELEANU

ÎN PAG. 10

„ISTORIA EVREILOR DIN ROMÂNIA" de Teşu Solomovici – prezentată la BOOKFEST

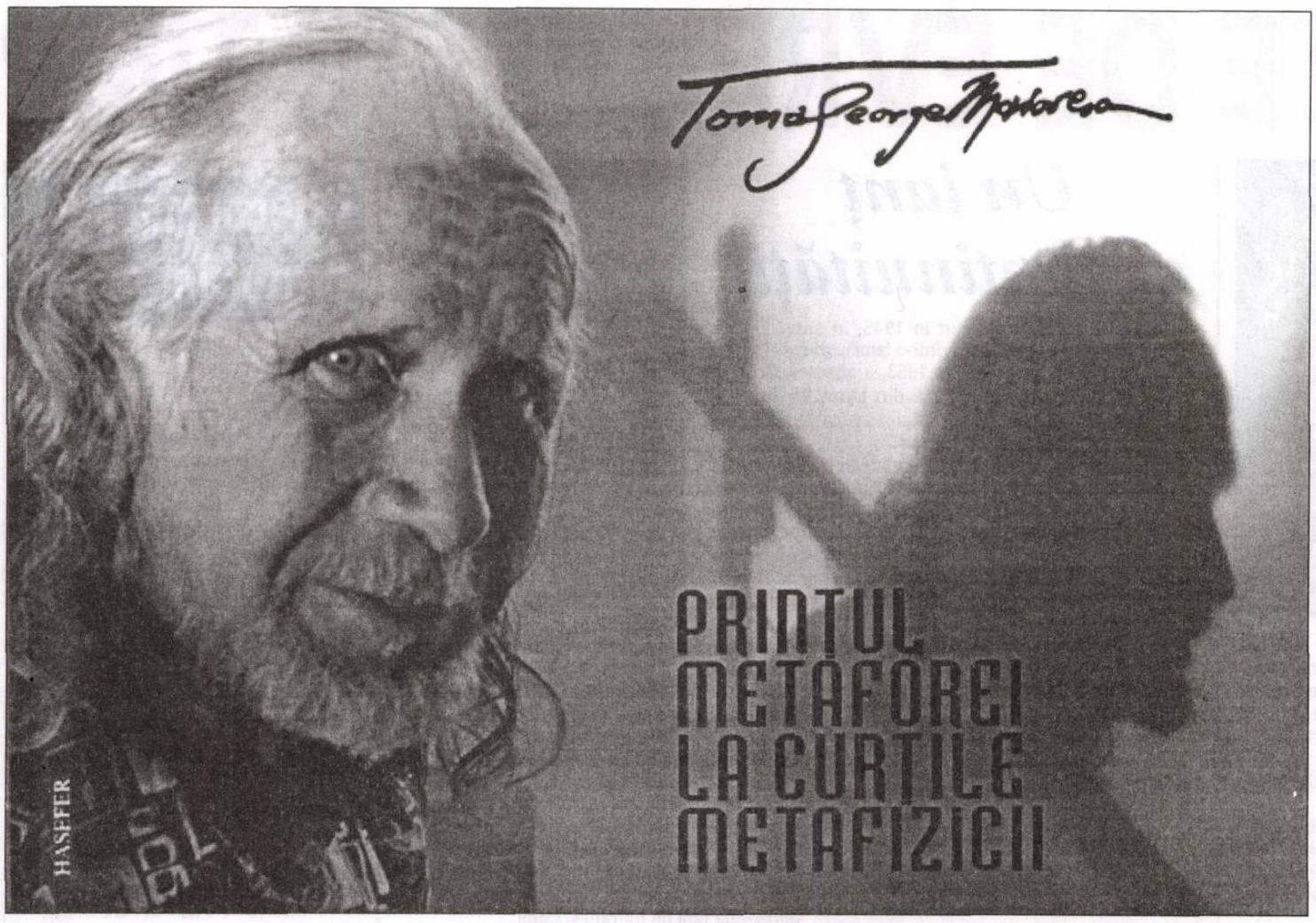

Un important poet... ecumenic

De curând, îl întrebam pe Toma George Maiorescu dacă are de gând să-şi publice „Post-Post-definitivele" şi el mi-a răspuns, zâmbind: „În curând". Adevărat a fost: „Prinţul metaforei la curţile metafizicii" a apărut la Editura Hasefer în mai 2008, sub redacţia poetului Ştefan Iureş, într-o formă grafică originală, un A4 orizontal, cu fotografia „prinţului", în concepţia Danielei Wanda Maiorescu-Decca, fiica autorului. Cartea nu cuprinde numai versuri ale lui T.G.M. (ne permitem să prescurtăm, cum spuneam M.R.P. pentru Miron Radu Paraschivescu, de pildă), dar şi un aparat critic, adică ecouri ale operei autorului, o fişă bio-bibliografică, reproducerile coperţilor cărţilor sale. Este cea mai completă prezentare posibilă a unuia dintre poeţii importanţi din ultimele cinci decenii. Înainte de a ne referi la conţinutul volumului de versuri, pe scurt vom oferi câteva date. S-a născut la Reşiţa, la 8 decembrie 1928 (îl vom serba ca octogenar), într-o familie de intelectuali din a treia generaţie. Şi-a pierdut ambii părinţi, decedaţi în 1943 şi 1953. A studiat litere şi filosofie la Cluj şi Bucureşti, având-i profesori, mentori pe Blaga, D.D. Roşca, G. Călinescu, Tudor Vianu, adică „floarea intelectualităţii" acelui mijloc de veac. Împreună cu A.E. Baconsky a înfiinţat un cenaclu literar. A studiat apoi la Moscova, la Institutul de Literatură „Maxim Gorki", fiind coleg şi prieten cu Evgheni Evtuşenko, poet din prima linie a generaţiei sale, cunsocut în lume. T.G.M. a avut o activitate extrem de bogată, preocupări variate, aparent divergente, dar de mare folos pentru poezia, proza, filosofia sa: bursier la Cleveland (1992), reporter, marinar, agricultor, apicultor (în perioada eliminării din presă, 1983-1989), profesor, iniţiator şi fondator al Ecosofiei (o filosofie a împăcării cu natura, mediul), ecumenist activ, director şi colaborator la reviste literare, realizator de filme TV, fondator al Mişcării Ecologiste din România (M.E.R., partid politic) etc.

În 1954, a colaborat cu George Ivaşcu la relansarea revistei „Contemporanul". A fost un globe-trotter (Nord-Sud, Est-Vest). A publicat circa 40 de volume de versuri, proză, însemnări, filosofie, multe traduse în diverse ţări ale lumii. A fost distins cu numeroase titluri, premii: Comandor al Braziliei, Ordinul „Serviciul credincios" al României, în grad de Cavaler, „Doctor Honoris Causa" al Universităţii Ecologice Bucureşti, membru al unor forme ştiinţifice, premii, diplome etc.

Din bogata bibliografie despre T.G.M. citäm: Ana Blandiana – „Fantasmagoric şi realist"; Ion Biberi – „Scris bogat în imagini şi formule ingenioase"; acad. Nicolae Cajal – „Opera sa este un punct de pornire, prolific, pentru multe alte domenii"; Şt. A. Doinaş – „Un profil personal, remarcabil, demn"; Dana Dimitriu – „Din versuri se degajă o atmosferă, o nelinişte a lumii"; acad. Dan Grigorescu – „Poet al meditaţiei morale"; Ioan Grigorescu – „Opţiune pasională, febrilă şi totală"; prof. univ. dr. Paul Miclău – „Umple un gol în ideatica şi cultura noastră"; Laurenţiu Ulici – „O creaţie cu o puternică amprentă de originalitate".

Revenim la versuri. Titlul volumului este un scurt poem „Prinţul metaforei la curţile metafizii". O poartă de aur spre inefabil. Primul poem – „Drumul": „Nimeni nu poate fi salvat / de Drumul Golgotei". Etic şi ecumenic. Următorul poem: „Autenticul nu-i / real-informaţie / ci harul turbat / ci starea de graţie". Poemul „Unul din trei" este o chemare către Moise, Isus, Mahomed să se reunească într-unul. Dar este posibil, astăzi, acum? T.G.M. crede şi bine face.

„Nişte arieni", poem-pamflet în stil urmuzian, un poem antirasist. Din „Spaima": „Închisă-n colivie / pasărea-suflet / şi-a uitat cântecul". „Tenis metafizic" evocă momentul distrugerii cimitirului evreiesc de pe strada Sevastopol din ordinul lui Antonescu. Alt poem poartă numele unui erou sionist: „Trumpeldor". Un poem-metaforă: „Iubirea" – „Iubirea e iezerul sinelui / irupt în havuz / să lege / pământul de cer" (n.n. - poem şi metaforă perfecte). Pe cât pare de doct, profesoral, rece, uneori, pe atât T.G.M. este mai fragil, mai liric în unele poeme: „Aş vrea să-ngenunchez în ochii tăi", „Nici n-am apucat să simt respiraţia părului tău", „Iartă-mă / iartă-mă pentru vidul acela între cuvinte", „Între noi n-au fost arse toate punţile". După cum observa Laurenţiu Ulici, multe poeme ale lui Toma George Maiorescu se înscriu în aria „avangardiştilor din al doilea val": Naum, Luca, Păun, Roll, Teodorescu. De ex.: „Farul alb de la capătul mării / văruieşte odaia de hotel". „Când frigul cuprinde stelele / eu ard încă în febra ta". Alteori răzbate influenţa poeziei populare trecută prin filtru avangardist. „Calul albastru din conul de umbră" aminteşte de Apollinaire, iar simbolul „Calul albastru" aparţine pictorului expresionist Franz Marc. Poate că poetul nu s-a gândit la acel pictor, dar maniera scriiturii este datoare acelor experienţe. La fel „Atmosfera Zet", „Idoli", „Selena Mirabilis" ş.a. Toma George Maiorescu a experimentat mult, asiduu, l-a admirat sincer pe Nichita Stănescu, fără a fi influenţat de el, numindu-l „Starea Pură a Poezei". Multe poezii sunt datate în anii '70-'80, într-o perioadă când alţii scriau ode „marelui cârmaci" şi „genialei academiciene". Un frumos poem este dedicat soldatului israelian („La Zidul Plângerii" – Ierusalim, 1983). Aflat la Marakesh, în 1978, T.G.M. scrie: „Rodii explodând ca grenadele". Un poem este dedicat lui Vasili Kandinsky, mare pictor fauvist – expresionist rus („A trece dincolo"), altul lui Salvador Dali, acesta fiind numit „divinul". Se doreşte Toma George Maiorescu un Dali al poeziei? Nu lipsesc Pythagora, Shakespeare, alţi „confraţi", precum Giorgio de Chirico (pictura este o sursă de inspiraţie, fără îndoială).

Ca şi Sf. Anton ori Marc Chagall, Toma George Maiorescu este, condierăm noi, un poet ecumenic, nu numai în sens religios; el doreşte o împăcare univesală sub semnul artei şi raţiunii.

BORIS MARIAN

TOMA GEORGE MAIORESCU

Trumpeldor

[...] Uneori negura de lapte a zorilor
când amintirea-cuţit
răscolită în rană
sângerează
fantome din burnusul nopţii
se furişează tiptil
încinse cu centuri de trotil

Din pulberea mată a pustiului
se ridică difuză încet
o ciudată făptură
învelită-n giulgiul roşu solar
cu pieptul-rană
ce hârâie-n febre
dreapta smulsă din umăr
stânga ciot retezat
numai ochii ard tăciuni
duh risipind tenebre
şi fantome îngrozite
de imensa umbră roşie
şi tainice şoapte
plutind în văzduh
fug de rup deşertul
aspirate de noapte

Şi-acum după decenii
asemănătoare dar la altă scară
viziuni şi vedenii
din Beer Sheba la Dan
şi din munţii Hermon până-n Galaad
din nisipuri odată împresurate
înmuiate în sudoarea celor nou-sosiţi
cu sapă şi puşcă
să desţelenească
ţara străbunilor
înmuiată de sângele tinerilor căsăpiţi
pentru că visau pe dune amorţite de soare
să foşnească livezile-n floare

Peste dunamuri trezite din somn
năluci rătăcitoare
înspăimântător se ridică însă
când umbra ucigaşă se strecoară-n plantaţii
cu mădulare retezate
trupul învelit în giulgiul roşu solar
cel ce păzeşte
şi din mormânt
pietre de hotar
şi ştie cine şi cum implantează viaţa-n deşert
cum e apărat stropul de apă
şi fiecare palmă de pământ
înspăimântător se ridică-n vârtej
peste grohotişuri aride şi ferme verzi
cel pe care legenda şi memoria recunoscătoare
l-au reţinut sinonim cu răzbunătorul
justiţiar salvator
botezând eroismul firesc
cu numele său sonor:
Trumpeldor

(Din volumul „Prinţul metaforei la curţile metafizicii", Editura Hasefer, 2008)

Un omagiu, o reuşită grafică şi documentară

Albumul „ISRAEL 60"

Apărut la două zile după închiderea Târgului BOOKFEST, dar în cadrul şirului de manifestări dedicate celei de a 60 aniversări a Independenţei Statului Israel, albumul editat pe Hasefer, cu fotografii de Dinu, Radu şi Sandu Mendrea, este o realizare grafică şi documentară dintre cele mai reuşite din ultimul timp, pe această temă. Redactor este Ştefan Iureş, iar autoarea textului - E.S. ambasador Mariana Valeria Stoica. Motoul cu care se deschide albumul reproduce cuvintele lui Shimon Peres, actualul preşedinte al Israelului: „Trebuie să fim credincioşi valorilor statornicite de profeţii noştri, o moştenire care a ţinut poporul evreu strâns unit prin vremuri şi care trebuie să urmeze a ne fi lumină, călăuzind generaţii ce vin". E.S. David Oren, ambasadorul Statului Israel în România, iar preşedintele F.C.E.R., dr. Aurel Vainer, este prezent cu „O privire către ţara veche – ţara nouă". Mariana Valeria Stoica ne propune un istoric al Israelului, bine documentat, sub urarea „La mulţi ani, Israel!". Sunt menţionate şi conflictele cu vecinii, care au început în 1940, stările de tensiune, situaţia actuală. Aspectele demografice, economice, politice din interiorul ţării sunt expuse în mod cât se poate de limpede şi instructiv. Partea grafică merită atenţie, începând cu coperta pe care e înfăţişat chipul unei tinere israelience, frumoasă ca Sulamith, cu o personalitate şi distincţie firească. Relicve ale arhitecturii antice, mostre de arhitectură modernă, puse alături crează ideea de continuitate istorică. Clădiri, instituţii de interes naţional sunt aduse, virtual în paginile albumului: Muzeul „Yad Vashem", Biserica Sfântului Mormânt, alte aşezări venerate de credincioşii celor trei religii monoteiste răspund nevoii de ecumenism şi pace. O parte importantă o ocupă aspectele geografice, fascinante ale Israelului şi din viaţa locuitorilor, populaţia fiind extrem de diversă, sabri (născuţi în Israel), imigranţi din toată lumea, arabi, druzi, africani ş.a. **(B.M.M.)**

Lansări de carte

Albumul „Israel 60" a fost lansat duminică, 22 iunie a.c., la JCC. Au luat cuvântul E.S. *David Oren*, ambasadorul Statului Israel, E.S. ambasador *Mariana Valeria Stoica*, *Ştefan Iureş*, directorul Editurii Hasefer şi redactor al Albumului, ş.a. În aceeaşi zi a fost lansat şi volumul „Acţiunea «Credinciosul»", elaborat de Anca Ciuciu, de la C.S.I.E.R. Au participat la dezbateri *Stelian Tănase*, dr. *Liviu Rotman*, directorul C.S.I.E.R., *Vily Auerbach*, redactor la Editura Hasefer, numeroşi membri ai comunităţii noastre. Moderatorul întregii manifestări a fost dr. *Aurel Vainer*, preşedintele F.C.E.R.

Jorge Diener

"NU E MAGIE, E MUNCA ECHIPEI J.C.C. - Bucureşti"

CONCERTUL-EVENIMENT SARIT HADAD LA TEATRUL NAȚIONAL DIN CAPITALĂ

„Este pentru prima oară, în viaţa evreiască din România, când trăim un astfel de eveniment, în care prezentul şi viitorul acestei comunităţi se manifestă cu asemenea intensitate. Nu e magie, e munca echipei J.C.C. Bucureşti", declara directorul zonal al Joint-ului, Jorge Diener, în foaierul Teatrului Naţional din Capitală, cu puţin timp înaintea începerii concertului extraordinar susţinut de Sarit Hadad, una din cele mai bine cotate cântăreţe în topul muzicii uşoare israeliene, a cărei faimă a depăşit demult hotarele ţării. Spectacolul, organizat de F.C.E.R. în parteneriat cu Joint, J.C.C., Jewish Cultural Foundation, sub genericul „Israel – 60", a fost o demonstraţie de formidabilă vitalitate a micii noastre comunităţi. E drept, nu puţini dintre spectatori, veniţi cu mic cu mare, de la prichindei la părinţi şi bunici, erau investitori israelieni în România, veniţi s-o asculte pe Sarit, să trăiască o seară de bucurie fără inhibiţii, fără sofisticării, aşa cum sunt ei obişnuiţi s-o facă. Dar erau şi mulţi evrei bucureşteni, erau şi conducători ai unor comunităţi evreieşti din ţară. Cert e că spectacolul s-a jucat „cu casa închisă"; nu la figurat, fiindcă intrarea era cu bani şi preţul nu era deloc mic. Înaintea începerii concertului, cei prezenţi au poposit în faţa standurilor expuse în foaier, devenit, timp de o oră, un mini-Prater evreiesc. Multă lume degusta vinurile Cramei Rotemberg, vizita standul firmei Elite. Copiii se jucau în nişa creată special pentru ei, Beit HaBubot, părinţii lor serveau cafele sau sucuri la Blue Lagoon Café. Unii se înghesuiau la Şuc, alţii îşi verificau cunoştinţele despre geografia, sportul, istoria Israelului jucând la o mică loterie ad hoc. „Nu vă pierdeţi speranţa, suntem alături de voi!", scria cineva în caietul deschis la alt stand - expresie a solidarităţii cu suferinţa ostatecilor israelieni, Ehud Goldwasser, Eldad Regev (care şi-au pierdut viaţile după ce au fost capturaţi de Hezbollah în Liban), Gilad Shalit (deţinut de Hamas, în Gaza). Oricine dorea să afle mai multe despre viaţa de zi cu zi a J.C.C. – Bucureşti putea s-o facă privind fotografiile standului care-l recomanda: Centrul de fitness, Clubul de calculatoare, *Masoret* (tradiţii iudaice), cursuri de dansuri israeliene, limbi străine, artă, *Mesibot* (petreceri) şi multe altele, potrivite pentru toate vârstele. La unul din standuri, se ofereau pliante despre principalii sponsori ai concertului; firme israeliene puternice: Kenvelo, Liad, Clal Romania, Tnuva, S.O.S. ş.a. Iubitorii, mai curând – iubitoarele de accesorii & bijuterii puteau cumpăra câte o mostră de la standul „Privet Collection". Pentru cei interesaţi în educaţia de bună calitate şi dobândirea cunoştinţelor de ebraică şi iudaism a copiiilor lor, standul Şcolii „Lauder – Reut" oferea prospecte privind profilul acestui complex şcolar multimedia. Un grup de copii şi tineri – israelieni şi evrei bucureşteni - dansau pe melodii lansate de Sarit Hadad. Am întrebat-o pe Dana Vereanu dacă grupul era al J.C.C.-ului. „Nu, sunt fani ai lui Sarit. E modul lor de a se bucura aşteptând clipa revederii cu unul din starurile lor preferate", mi-a răspuns. La standul Filialei Sohnut – România, oricine dorea, afla condiţiile în care putea să devină *ole hadaş*. A fost şi un stand al Editurii Teşu. Iubitorii de literatură, filozofie, arte vizuale se îndreptau spre Standul C.E.B., unde se vindea carte Hasefer (responsabilă – Rozana Formescu; scuze faţă de cei omişi în necunoştinţă de cauză). În acelaşi cadru, putea fi admirată expoziţia (cu vânzare) „Artişti evrei din Bucureşti", cu tablouri semnate de nume care nu mai au nevoie de nici o recomandare: Maria Constantin, Toma Hirth, Eli Salamon, Alma Redlinger, Simona Nistor, Elena Moraru, Burschi Gruder, Jana Gertler Zalman, Clarette Wachtel, Albert Poch, Alexandru Iancu ş.a. Standul F.C.E.R (responsabili - Jean Bercu, Jeanina Ilie, Silvian Horn, Silvian Wexler, Vali Cohen) se remarca prin diversitate culturală: fotografii privind momente din existenţa C.S.I.E.R., R.E., cărţi Hasefer, obiecte de cult mozaic, imagini la retroproiector din filmul documentar „Sinagogi din România". Standul a fost onorat de vizita ministrului Culturii şi Cultelor, Adrian Iorgulescu. Concertul marii cântăreţe israeliene a fost prefaţat de Corul Bim Bam (dirijoare – Cristina Kiss), având-o ca prim solistă pe Adina Iasmina Kiss, care a făcut furori în postura de actriţă-cântăreaţă-dansatoare de musical. Câteva cuvinte despre Adina Iasmina, a treia generaţie cu talent artistic pe linie maternă. Unele au fost spuse pe scenă: laureată a unui important Festival israelian de muzică uşoară pentru copii; un compozitor din Tel Aviv a compus special pentru ea cântecul interpretat. Altele mi le-a deconspirat mama ei: visează „să ajungă ca Liza Minelli". Fie să-şi împlinească visul! Tot ce se poate spune în prezent este că graţia şi candoarea copilăriei e dublată de o maturitate scenică remarcabilă. Întreg ansamblul de corişti şi dansatori ai Bim Bam-ului a fost răsplătit cu binemeritate ropote de aplauze. A fost o uvertură dedicată, deopotrivă, Zilei Copilului (spectacolul a avut loc pe 1 iunie a.c.) şi celor 60 de ani ai Israelului modern. Amintind prezenţa în sală a reprezentanţilor Preşedinţiei, Guvernului, Parlamentului, ai Ambasadelor Israelului şi S.U.A., prezentatorul spectacolului, actorul Mihai Călin, de la Naţionalul bucureştean, a chemat, apoi, pe scenă invitaţi de onoare şi organizatori ai evenimentului. Spectacolul a fost o reconfirmare a prieteniei între cele două state, tradusă prin "60 de ani de relaţii neîntrerupte România – Israel", cu urarea ca Israelul şi România să ajungă să sărbătorească 100 de ani de prietenie româno-israeliană (ministrul Adrian Iorgulescu). Israelul îşi celebrează, astăzi, extraordinarele realizări, conştient de provocările care îi stau în faţă. Născut din cenuşa Holocaustului, ajuns de la circa 700.000 la şapte milioane de locuitori, majoritatea sabri, Israelul este, în prezent, lider mondial în domeniile agronomiei, medicinei, cercetării, economiei, împărtăşind rezultatele cu multe state ale lumii, spre beneficiul tuturor. Israelul s-a distins şi în plan artistic. Recent, companii teatrale israeliene, aflate la Festivalul internaţional de teatru de la Sibiu, au repurtat un uriaş succes. Misiunea încredinţată de Dumnezeu poporului evreu - specificată în Biblie, „şi veţi fi o lumină între naţiuni" - este continuată şi în zilele noastre (E.S. David Oren, ambasadorul Israelului în România). Ecuaţia vieţii evreieşti de familie şi a sărbătorilor evreieşti n-ar fi întreagă fără Iom Haatmaut (Erwin Şimşensohn, membru în Comitetul Director al F.C.E.R.). Seara dedicată Israelului la 60 de ani de existenţă modernă este încă un *quod erat demonstradum* al libertăţii de manifestare a vieţii evreieşti în România, acordată de statul democrat român. În mesajul adresat comunităţilor evreieşti din Diaspora, preşedintele Israelului, Shimon Peres, a subliniat importanţa legăturilor între Israel şi Diaspora. În 60 de ani, Israelul a realizat cât alte state în 120 (preşedintele F.C.E.R., dr. Aurel Vainer). La nici un an de la deschiderea J.C.C. – Bucureşti, această seară îi dovedeşte forţa. Într-unul din şlagărele lui Sarit Hadad există versul „Doamne, Tu poţi face totul!". Şi această seară a fost încă unul din miracolele făcute de Dumnezeu. Este vorba de copiii, de tinerii prezenţi în sală, de echipa de tineri a J.C.C. care reprezintă viitorul comunităţii evreieşti din România (directorul zonal al Joint-ului, Jorge Diener). Acolo unde cuvintele se opresc, continuă muzica. Sarit Hadad a oferit un concert de zile mari, la înălţimea aşteptărilor. Copii şi tineri au urcat pe scenă, oferindu-i flori, cântând şi dansând împreună cu ea. Au fost cel puţin două cântece de mare forţă lirică: „Luminaţi lumânărelelor", lansat la Festivalul Eurovision 2008, şi „Şma Israel", cu refrenul reluat de aproape tot publicul. Imnurile de stat ale României şi Israelului au încheiat acest tur de forţă realizat de organizatori, sponsori, artişti. Kol Hakavot!

IULIA DELEANU

ZIUA IERUSALIMULUI

SĂRBĂTORITĂ LA SINAGOGA MARE DIN BUCUREŞTI

În organizarea C.E.B., F.C.E.R. şi Ambasadei Statului Israel, la Sinagoga Mare din Bucureşti a fost sărbătorită Ziua Ierusalimului. 28 Yiar este data când, în urmă cu 41 de ani, scurt timp după eliberarea Oraşului Vechi al Ierusalimului, a fost decisă reunificarea acestuia cu partea de vest a oraşului, Ierusalimul fiind declarat capitala eternă a statului evreu.

Manifestarea dedicată acestei zile, la care au participat E.S. David Oren, ambasadorul Israelului, Monseniorul Ioan Robu, arhiepiscop mitropolit de Bucureşti al Bisericii romano-catolice, I. Armaşu, reprezentantul P.F. Patriarh Daniel, Naftuli Deutsch, rabinul sinagogii Ieşua Tova, lideri ai F.C.E.R., C.E.B., T. Roth, preşedintele Asociaţiei Sioniştilor din România, oameni politici, membri ai comunităţii evreieşti şi alţi prieteni ai comunităţii , a fost deschisă de prof.ing. Osy Lazăr, preşedintele C.E.B., care i-a salutat pe participanţi şi a transmis felicitări tuturor evreilor. După rostirea de către rabinul Zwi Chalamish a rugăciunilor pentru România şi Israel şi interpretarea cu o înaltă măiestrie a cântecului *Ve Ieruşalaim Irha* de către prim-cantorul Iosif Adler, numeroşi participanţi au ţinut să-şi exprime sentimentele faţă de acest eveniment.

În cuvântul său, E.S. David Oren a vorbit despre locul special al Ierusalimului în inima tuturor evreilor, valoarea simbolică şi caracterul sfânt ale acestui oraş pe care evreii nu l-au uitat în cei peste 2000 de ani de Diasporă. Revenirea Oraşului Vechi în cadrul Israelului, în care, în timpul ocupaţiei iordaniene (1949-1967), au fost desacralizate toate sinagogile şi cimitirele, este o zi de bucurie pentru evreii de pretutindeni, a arătat vorbitorul, subliniind că acum Ierusalimul este capitala celor trei religii monoteiste, Israelul garantând accesul tuturor credincioşilor la locurile sfinte.

În mesajul transmis de Marele Rabin Menahem Hacohen, s-a subliniat caracterul sfânt al oraşului, pomenit în Biblie de peste 600 de ori. Legătura cu Ierusalimul s-a păstrat şi când evreii s-au aflat în Diaspora. Din perioada distrugerii şi până azi, evreii şi-au menţinut dorinţa de a ajunge la Ierusalim. Eliberarea Oraşului Vechi, în urmă cu 41 de ani, a produs bucurie şi extaz în rândul evreilor din întreaga lume, a arătat în mesaj Marele Rabin. El însuşi participant la această acţiune, nu poate uita nici până azi impactul spiritual al Ierusalimului şi al Zidului de Vest asupra persoanei sale.

Despre valoarea simbolică a „acestui oraş extraordinar despre care nu se poate spune nimic fără să-l iubeşti", a vorbit şi monseniorul Ioan Robu, arhiepiscop mitropolit de Bucureşti al Bisericii romano-catolice. Raportul Ierusalim-om este un dosar imens cu rădăcini biblice, istorice, teologice şi literare, a mai arătat Monseniorul Ioan Robu, scoţând în evidenţă ideea că prin recunoaşterea Dumnezeului Israelului, fiecare om devine cetăţean al Ierusalimului. Împărtăşindu-şi impresiile din recenta călătorie la Ierusalim, cu referire atât la aspectele

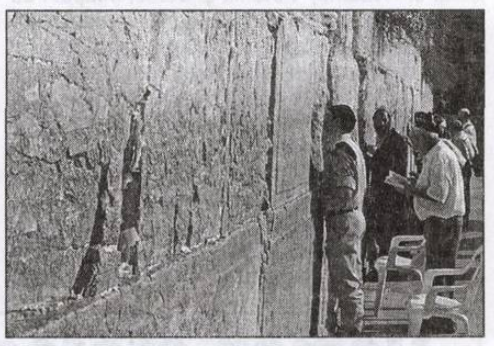

vechi cât şi cele noi ale oraşului, ing.Paul Schwartz, vicepreşedintele F.C.E.R., a arătat că azi Ierusalimul este locul coexistenţei tuturor popoarelor. Există, a arătat vorbitorul, o identitate specială a Ierusalimului, mai presus de cea politică. Se vorbeşte despre „sindromul Ierusalimului", dar nu este vorba de un sindrom, ci de o dragoste a trecutului şi speranţa viitorului. Indiferent de cultura lor, toţi locuitorii se roagă la Dumnezeul unic. Identitatea Ierusalimului este dată de respectul pentru toate locurile sfinte , iar „*Ierusalimul de aur*" este cântecul ce simbolizează reunificarea acestui oraş, care va rămâne unit pentru totdeauna", a relevat vorbitorul.

Europarlamentarul Cristian Buşoiu a adus salutul Consiliului Europei pentru acest eveniment şi a subliniat că există un parteneriat privilegiat Uniunea Europeană-Israel. Domnia-sa a propus organizarea unei conferinţe comune despre Orientul Mijlociu cu participarea reprezentanţilor români din Parlamentul European şi ai F.C.E.R.

Evocând importanţa acestei sărbători, fascinaţia şi semnificaţia Ierusalimului – cel mai important oraş pentru evrei dar şi pentru arabi- , ing.Tiberiu Roth, preşedintele Asociaţiei Sioniştilor din România şi al Comunităţii din Braşov, a scos în evidenţă un fapt semnificativ şi anume că marcarea cuceririi Oraşului Vechi în 1967 nu s-a făcut, cum se obişnuieşte în istorie, cu focuri de armă, ci cu sunetul şofarului.

Acest gest simbolic a transmis mesajul reunificării. Când rabinul Şlomo Goren a suflat şofarul, s-a împlinit idealul sionist ce conţine emoţia şi sentimentele religioase ale poporului evreu faţă de Ierusalim şi Sion. Azi, Ierusalimul este oraşul complexităţii umane, spiritul său divin este demonstrat şi de faptul că în denumirea sa este cuprins şi cuvântul pace. Din toate clădirile şi pietrele Ierusalimului emană un suflu sacru, divin. De aceea Ierusalimul este cel mai puternic simbol al poporului evreu, a arătat vorbitorul.

Într-un scurt program artistic, participanţii au putut asculta din nou melodia *Ieruşalaim şel Zahav*, interpretată de Carla Lovensohn, precum şi un program de cântece prezentat de corurile reunite ale C.E.B. şi şcolii "Lauder", sub bagheta dirijorului Bogdan Lifşin. În încheiere, doamna Geta Popescu a interpretat imnurile de stat ale României şi al Israelului. (E.G.)

RANDOLPH L. BRAHAM

Enciclopedia geografică a Holocaustului evreilor din centrul şi estul Europei şi a deportărilor din Ardealul de Nord, ocupat de horthy-işti

Istoricul american de origine ardeleană, Randolph L. Braham, ne-a obişnuit cu o serie de lucrări esenţiale despre istoria Holocaustului în zona noastră geografică. Foarte bine documentate, dând dovadă de o cunoaştere exhaustivă a problematicii şi contextului în care s-a desfăşurat istoria tragică a evreimii est-europene, cărţile lui aduc o contribuţie importantă la elucidarea principiilor, cauzelor şi modalităţilor în care s-a pus în aplicare exterminarea aproape totală a evreimii europene, mai ales a celei din Europa centrală şi de est.

Noua sa lucrare în trei volume: „Enciclopedia geografică a Holocaustului din Ungaria" prezintă cea mai complexă şi completă imagine a lichidării evreimii din Ungaria şi a celei din Transilvania de nord, ruptă vremelnic de România şi aflată, în perioada 1940-1944, sub dominaţie horthy-istă. Potrivit autorului, ea se doreşte, pe de-o parte, „să servească drept instrument de lucru pentru profesori, studenţi şi toţi cei care vor să se informeze despre catastrofa care a lovit comunităţile evreieşti locale", iar pe de altă parte, să constituie „un memorial pentru acele comunităţi, nimicite în perioada nazistă". Lucrarea a fost realizată de Braham împreună cu un colectiv compus din 23 de specialişti în problema Holocaustului, din Ungaria, Israel, România şi Statele Unite, autorul mulţumindu-i în mod special colaboratorului şi prietenului său clujean, Tibori Szabo Zoltan.

Ca structură, în afara unui studiu introductiv, capitolele prezintă istoria evreimii din cele 41 de judeţe care au aparţinut Ungariei în 1944, când a avut loc deportarea evreilor la Auschwitz. Dintre acestea, 11 se aflau în Transilvania de Nord, şi anume: Bistriţa-Năsăud, Bihor, Ciuc, Cluj, Maramureş, Mureş-Turda, Odorhei, Satu Mare, Sălaj, Szolnok-Doboka, judeţ din Ungaria propriu-zisă, dar care a cuprins şi oraşele Dej, Gherla şi Lăpuşul unguresc, precum şi Trei-Scaune. Deşi figurează şi judeţul Cenad-Arad-Torontal, acesta cuprinde doar localităţi din Ungaria.

O istorie necosmetizată a evreilor din Ungaria

Capitolul introductiv al lucrării, „O privire istorică asupra Holocaustului din Ungaria", se ocupă de istoria evreilor din această ţară, de la primele date certe despre prezenţa lor pe teritoriul Ungariei, respectiv de la sfârşitul secolului al XVII-lea, până în 1945-1946. Autorul consideră că „epoca de aur" a evreilor din Ungaria a cuprins perioada de la 1867, anul compromisului istoric al Ungariei cu Austria, până la sfârşitul primului război mondial. În 1867, din punct de vedere juridic, evreii au căpătat drepturi egale cu ceilalţi locuitori ai Imperiului austro-ungar şi a avut loc o dezvoltare fără precedent a lor, aceasta datorită „poziţiei tolerante a claselor conducătoare din Ungaria - aristocraţia conservatoare şi mica nobilime, determinată nu numai de motive economice, ci şi de dorinţa de a-i asimila pe evrei populaţiei maghiare care, în imperiul multinaţional, se aflau în minoritate. „De aceea, scrie Braham, o parte însemnată a evreimii din Ungaria se considera parte integrantă a naţiunii ungare şi şi-a însuşit cu entuziasm procesul de maghiarizare... Conştientizarea faptului că ordinea existentă îi apără pe evrei de pericolul antisemitismului, aşa cum s-a dovedit în mai multe cazuri, i-a determinat pe evreii care s-au asimilat, mai ales pe cei ce vorbeau limba maghiară, să se manifeste în favoarea statului ungar, să se considere prieteni ai ungurilor. De multe ori, această legătură a fost intensificată nu numai de motive pragmatice, posibilităţile oferite de orânduirea aristocratico-nobiliară şi recunoştinţa faţă de securitatea oferită ci şi de un patriotism sincer". Este necesară sublinierea, deoarece această atitudine faţă de ordinea de stat a avut consecinţe tragice pentru evreii din Ungaria. Braham arată de mai multe ori că în toată perioada în care datorită numeroaselor legi antievreieşti, situaţia evreilor din Ungaria s-a înrăutăţit, chiar şi după ocuparea Ungariei de către germani şi începerea deportărilor, evreii, în primul rând conducătorii lor, s-au legănat în iluzia că această protecţie se va menţine, că măsurile luate împotriva lor sunt vremelnice, că vor reuşi să supravieţuiască şi că după război lucrurile vor reveni la normal. De aceea, susţine autorul, deşi dispuneau de informaţii privind soarta evreilor deportaţi din alte ţări, conducătorii evreimii ungare nu şi-au informat confraţii despre ceea ce i-ar putea aştepta, nu i-au pregătit şi nu au luat sau au luat prea târziu măsuri de salvare. Această poziţie a facilitat organelor represive ungare, în primul rând jandarmeriei, cu ajutorul armatei germane, să organizeze rapid deportarea a sute de mii de evrei, în condiţiile în care era limpede că Germania pierdea războiul, iar forţele aliate au debarcat în Normandia.

„Nici un evreu să nu se întoarcă viu acasă"

Autorul descrie detaliat consecinţele legilor rasiale care, treptat, au dus la sărăcirea populaţiei evreieşti care a putut supravieţui numai cu ajutoarele oferite de comunitate. El arată că deşi deportările masive ale evreilor din Ungaria, respectiv Transilvania de Nord, au început după martie 1944, chiar şi până atunci s-au înregistrat numeroase victime din rândul evreilor. În acest context el prezintă deteriorarea situaţiei bărbaţilor evrei mobilizaţi în detaşamentele de muncă până la exterminarea majorităţii lor, mai ales a celor care au fost duşi în Ucraina sau în zona Voronej şi a celor care munceau în minele din Bor (Iugoslavia). Chiar şi cei care au scăpat cu viaţă, fiind aduşi înapoi de pe front în 1944, şi-au găsit sfârşitul în lagărele morţii. O imagine zguduitoare o reprezintă comportamentul inuman, bestialitatea unor cadre militare, ofiţeri sau subofiţeri care-i comandau şi supravegheau, torturile la care erau supuşi membrii acestor detaşamente, fiind citată şi „indicaţia" dată de un militar cu rang superior, cunoscut pentru cruzimea sa, celor care supravegheau aceste detaşamente: „Nici un evreu să nu se întoarcă viu acasă". În cadrul acestor detaşamente au fost incluşi şi bărbaţi evrei din Transilvania de Nord.

Un episod zguduitor al calvarului evreilor din Ungaria este cel referitor la soarta refugiaţilor evrei din Austria, Polonia şi Cehia, ocupate de germani, a celor care deşi trăiau de multă vreme pe teritoriul Ungariei nu aveau cetăţenie sau a unora care pur şi simplu nu au fost lăsaţi să-şi aducă acte doveditoare de cetăţenie. După începerea războiului cu Uniunea Sovietică, ei au fost adunaţi, urcaţi în trenuri, duşi în Ucraina, la Kameneţ-Podolsk, unde au fost împuşcaţi de membri ai formaţiunilor SS şi de acoliţii lor ucraineni. De asemenea, în 1941, au fost asasinaţi mişeleşte mii de evrei în Voivodina, alături de cetăţeni sârbi, în cadrul unor operaţiuni motivate prin „lupta împotriva partizanilor".

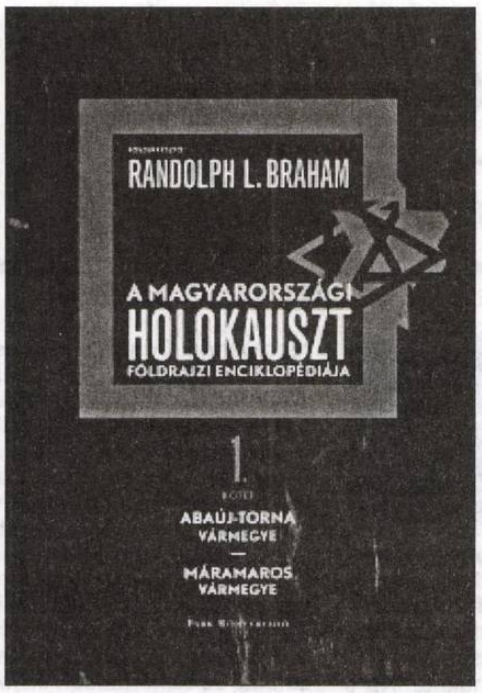

Un capitol separat se ocupă de organizarea ghetourilor şi a deportărilor. Planul, arată autorul, a fost pregătit într-o şedinţă specială a Ministerului de Interne la care au participat militari de rang înalt ai armatei ungare şi Wehrmacht-ului, Adolf Eichmann şi membri ai comandoului lui, miniştri şi militari de rang înalt din jandarmerie. Evreii au fost adunaţi în ghetouri pe baza unor liste alcătuite de comunităţi, fără nici un fel de rezistenţă. Aici Braham vorbeşte şi despre rolul consiliilor evreieşti din ghetouri care, vrând-nevrând, au trebuit să colaboreze cu autorităţile care organizau deportările, facilitând într-un fel sarcina acestora. Potrivit dispoziţiilor, rareori s-a întâmplat ca ghetourile să cuprindă un cartier al vreunui oraş, ele trebuiau localizate uneori în sinagogi, şcoli evreieşti sau clădiri ale comunităţii, dar, de cele mai multe ori, în depozite sau fabrici părăsite, fabrici de cărămizi, sau în păduri, sub cerul liber. Ilustrative sunt în acest sens povestirile supravieţuitorilor din Ardeal despre condiţiile în care au trăit. Înaintea urcării lor în tren, ei urmau să fie deposedaţi de tot ce aveau, de aceea au fost supuşi nenumăratelor controale, torturaţi pentru a dezvălui eventuala ascunzătoare a unor bunuri. La aceste acţiuni au participat funcţionari ai jandarmeriei şi poliţiei, cu ajutorul nyilaşiştilor locali şi a altor răufăcători. După război, în procesul criminalilor de război din Ardeal care au participat la deportarea evreilor, martorii au prezentat imagini zguduitoare despre brutalitatea, cruzimea cu care aceşti acoliţi ai fasciştilor au supus torturilor familii întregi – bărbaţi, femei, chiar şi copii. Mecanismele deportărilor, ale acestei epurări etnice nemiloase, arată autorul, au funcţionat foarte bine, în decurs de aproximativ o lună şi jumătate, cu excepţia Budapestei, pe teritoriul Ungariei şi Transilvaniei de Nord nu a mai rămas practic nici un evreu. Deşi existau şi persoane exceptate – cei decoraţi în timpul primului război mondial, marii mutilaţi de război, torţionarii nu au ţinut cont de această dispoziţie şi au rupt actele doveditoare ale evreilor aflaţi în astfel de situaţie.

Braham descrie detaliat situaţia evreilor din Budapesta, presiunile care s-au exercitat asupra lui Horthy pentru a stopa deportările şi modul în care subalternii lui au încălcat dispoziţiile date de a nu-i mai deporta pe evrei, încercarea nereuşită, stângace a amiralului de a ieşi din război, dictatura nyilaşistă care a dus la executarea a mii de evrei, la deportarea lor fie cu trenul, fie pe jos, în cursul acestor marşuri forţate pierzându-şi viaţa alte mii de victime.

Soarta evreilor pe judeţe

Lucrarea propriu-zisă se structurează pe judeţe. Există un model aplicat pentru fiecare comunitate: date istorice, dezvoltarea comunităţii, situaţia din perioada interbelică cu aplicarea legilor antievreieşti şi consecinţele sale, situaţia după ocuparea Ungariei de către armata germană, ghetoizarea, comportamentul autorităţilor faţă de evrei, deportare, numărul celor care au pierit în lagăre şi al celor care au reuşit să supravieţuiască, judecarea criminalilor de război, situaţia la ora actuală. În prezentarea unui judeţ modelul se aplică şi fiecărei localităţi în care trăiau evrei.

Acest model se regăseşte şi în cazul judeţelor din Ardealul de Nord. De pildă, primul din această categorie este judeţul Bistriţa-Năsăud. Este prezentată structura demografică a judeţului, precizându-se numărul exact al evreilor, chiar şi în cele mai mici localităţi, istoricul şi activitatea comunităţilor, numărul sinagogilor şi al altor lăcaşe de cult, situaţia economică a evreilor şi structura ocupaţională, personalităţile evreieşti, situaţia evreilor înainte şi după ocupaţia germană, ghetoizarea, deportarea. Alături de numeroşii torţionari ai evreilor, Braham aminteşte de oameni politici, înalţi funcţionari ai administraţiei sau chiar militari – din păcate, puţini la număr - care s-au opus legilor antievreieşti sau deportărilor şi au încercat să-i salveze pe evrei, un exemplu în acest judeţ fiind poziţia prefectului, contele Bela Bethlen, care, după ocuparea Ungariei de către germani, şi-a dat demisia. Evreii din Baia Mare nu-l pot uita nici pe colonelul Imre Reviczky, devenit şeful biroului de recrutare. În momentul ghetoizării, împreună cu doi subofiţeri şi mai mulţi funcţionari, el a trimis sute de ordine de chemare bărbaţilor aflaţi în ghetou salvând în acest fel de la deportare peste 3.000 de persoane, menţionează Braham.

Deoarece tematica acestei „Enciclopedii" se referă la Ungaria în 1944, istoricul nu face o departajare a situaţiei evreilor din Ungaria şi Ardealul de Nord. Din păcate, soarta lor a fost comună, indiferent de judeţul în care trăiau. Citind capitolele, regăseşti, ca o repetare monotonă, cursul destinului tragic al comunităţilor evreieşti de pretutindeni, acelaşi sistem, aceleaşi metode şi voinţa foarte hotărâtă a autorităţilor horthysto-nyilaşisto-naziste de a nimici o populaţie care trăia pe acest teritoriu de trei secole şi care s-a identificat cu istoria şi soarta ţării primitoare Ungaria, poate mai mult decât în alte ţări din Europa de Est. Aşa cum a arătat Braham în capitolul introductiv, această atitudine a dezarmat-o şi a făcut-o mai vulnerabilă. De altfel, situaţia ei se aseamănă într-un fel cu cea a evreilor din Europa Occidentală, în ţările în care procesul de asimilare s-a manifestat mai puternic. Chiar dacă nici dintre evreii din ţări în care antisemitismul a fost o permanenţă nu au supravieţuit cu mult mai mulţi, cel puţin comportamentul faţă de ei nu a fost o surpriză şi nu i-a luat pe nepregătite. Ceea ce însă nici ei nu şi-au putut imagina că se putea întâmpla în Europa secolului XX a fost tenacitatea cu care s-a urmărit ştergerea unui popor de pe faţa pământului. Şi în acest sens, „Enciclopedia" lui Randolph Braham este o dovadă vie.

EVA GALAMBOS

O PRIVIRE ISTORICĂ ASUPRA HOLOCAUSTULUI DIN UNGARIA ANULUI 1944

Comemorarea deportărilor din Transilvania

ORADEA. Comemorarea deportărilor din Oradea s-a desfăşurat la Sinagogă, la Monumentul Deportaţilor şi în sala mare a Clubului JCC. Partea religioasă a fost oficiată de *Schwartz Gershon*, oficiant de cult, *Freund Laszlo*, secretarul Comunităţii, şi *Freundlich Mihai*, responsabilul cursului de Talmud Tora - toţi, supravieţuitori ai detaşamentelor de muncă obligatorie. Preşedintele Comunităţii, ing. *Felix Kopelmann*, a rostit cuvântul de deschidere şi a rememorat evenimentele tragice ale deportării şi anihilării evreilor orădeni în lagărele morţii din Germania. Momentul solemn a fost marcat şi de un spectacol coral-instrumental, cu un program adecvat de doliu, desfăşurat la Clubul JCC. Cu acest prilej, *Abraham Schwartz*, căpitan în rezervă al armatei israeliene, a evocat memoria evreilor orădeni întorşi de la Auschwitz şi care şi-au pierdut viaţa în războaiele Israelului.

SATU MARE. Comunitatea Evreilor din Satu Mare a organizat, în curtea Sinagogii de pe strada Decebal, comemorarea împlinirii a 64 de ani de la deportarea evreilor sătmăreni în lagărele de exterminare de la Auschwitz-Birkenau. Cu acesat prilej, a fost dezvelită cea de-a treia placă de granit pe care s-au înscripţionat numele martirilor evrei care, în 1944, au fost deportaţi în lagărele de exterminare. În memoria martirilor, cei prezenţi au aprins lumânări de aducere aminte şi neuitare. Momentul religios a fost ţinut de Rabinul *Serdocz Ervin*, din Budapesta. Au participat oficialităţi locale, locuitori ai oraşului, turişti străini, reprezentanţi ai altor culte religioase, elevi din liceele şi colegiile sătmărene şi membrii Comunităţii.

BAIA MARE. Comemorarea deportărilor de la Baia Mare a fost marcată prin prezentarea unui film de excepţie cu această tematică, prezentat de istoricul *Oliver Lustig*, supravieţuitor al lagărului Auschwitz-Birkenau. Audienţa - adunată, în număr mare - a pus numeroase întrebări.

SIGHETU MARMAŢIEI. Marcarea evenimentului tragic a fost organizată de Comunitatea evreilor, în colaborare cu Muzeul Etnografic, în acelaşi timp cu zilele de Iom Hazikaron şi Iom Haaţmaut. După ceremoniile religioase de la sinagogă, unde a fost rostit un *Izkor*, comemorarea s-a desfăşurat la Casa Memorială „Elie Wiesel", unde au luat cuvântul şi reprezentanţi ai autorităţilor locale. Au participat membrii Comunităţii, elevi şi profesori şi alţi prieteni ai evreilor.

Continuare în pag. 21

IUDAICA

Esența învățăturii din „Călăuza rătăciților“

Scrisă în arabă de Moşe Maimonide, în anii 1185-1190, „Călăuza rătăciților“ a apărut prima dată în limba română (în traducerea lui D. Hîncu, din limba germană), la Editura Hasefer în anul 2000. Este una dintre cărțile fundamentale ale iudaismului, după aprecierea autorului „Istoriei intelectuale a iudaismului“, Maurice Ruben Hayoun. Au studiat-o şi s-au referit la ea mulți învățați printre care Spinoza, Mendelssohn ş.a., iar dintre creştini - Albertus Magnus, Toma D'Aquino, Duns Scotus ş.a.

Capitolele cărții se referă la Dumnezeu, lume, om, profet, lege, cultul suprem. „Dumnezeu nu există numai aşa cum există cerul şi pământul, ci ca ființă vie, având ştiința, puterea, fapta“, scrie Maimonide, respingând astfel ideea unui Dumnezeu „otiosus“ vehiculată de unii teologi, adică un Dumnezeu neparticipativ.

Dumnezeu este abstract şi totodată antropomorf, el are mâini, ochi, voce, urechi, inimă, aşa cum rezultă din Biblie. Desigur, metaforic. În realitate, Dumnezeu nu este material, nu are trup, dar oamenii au nevoie de atribute care să-i apropie de El. „Dumnezeu e puternic prin esența Lui“, scrie Maimonide. „Dumnezeu e veşnic, ceea ce înseamnă că El nu are o cauză care L-a făcut să existe“.

Referindu-se la *lume*, Maimonide afirmă *unitatea ei*. Este firesc, pentru că unitatea lumii porneşte de la Creația lui Dumnezeu. Nu există vid. Se pare că fizica modernă confirmă această aserțiune. Sub aspect teologic, vidul ar fi negarea creației. Teoriile câmpului gravitațional, a disipării energiei confirmă faptul că vid absolut nu există. Trecând peste limitele lui Maimonide referitor la „elemente“ (apă, aer, foc, pământ, eter), trebuie să recunoaştem că, în esență, cunoştințele noastre se bazează pe vechi principii, iar teoria relativității şi alte noi teorii nu infirmă ideea de unitate a lumii. Maimonide era un cunoscător al lui Aristotel, îl admira, deşi i-au despărțit peste 14 secole şi o religie.

Conform iudaismului (şi creştinismului), la început a fost doar „Dumnezeu singur şi nimic în afara Lui“. Filosofii nu acceptă ideea unui Dumnezeu în neant, considerând că aceasta este imposibil. Aristotel considera că Universul a fost şi este veşnic acelaşi, negând Creația.

Maimonide combate teza lui Aristotel, afirmând: „Crearea lumii poate fi susținută, în principiu“. Amintim că nici Einstein nu nega existența lui Dumnezeu şi a Creației, dar el era panteist şi spinozist.

Maimonide respinge şi ideea sfârşitului lumii, care este de sorginte creştină.

În privința omului, Maimonide crede că relele care îl împiedică să vadă măreția Creației sunt: efemeritatea vieții, tirania pe care o exercită unii împotriva altora, ca şi erorile individuale. De asemenea, filosoful nuanțează conceptul de Providență. Dumnezeu i-a acordat omului dreptul de liber-arbitru şi ce i se întâmplă omului este la îndemâna sa. Cartea lui Iov este un exemplu că omul poate rezista în fața nenorocirii numai prin credința în Dumnezeu. În lipsa credinței, omul este slab şi ignorant. Nefericirea omului porneşte de la ideea că Universul este făcut pentru el, când, în fapt, el este doar o mică parte din Univers.

La capitolul „Profetul“, Maimonide discută despre savant, legislator, fals profet şi profet, numai acestuia din urmă fiindu-i dat harul de la Dumnezeu, care i se arată într-un anumit mod. „Orice om are o facultate de cutezanță“, scrie filosoful. Dar profetul trebuie să urce unsprezece trepte: virtutea, înțelepciunea, visul profetic, conştientizarea acestui vis, dialogul în vis, apariția îngerului, apariția Domnului, revelația, Cuvântul, Rostirea, viziunea profetică.

„Orice lege a lui Dumnezeu are o înțelepciune“, afirmă Maimonide, cu referire specială la Tora. Tora trebuie pătrunsă, ea are sinuozități, poruncile sunt pe categorii (14), interdicții, pedepse, obligații, iar principale sunt cele privitoare la idolatrie, facerea de bine, dreptatea, sărbătorile, iubirea de Dumnezeu, nevoile trupeşti ş.a. Ultimul capitol se referă la Cultul suprem – cunoaşterea lui Dumnezeu. De aici începe credința celui care, citind „Călăuza rătăciților“, nu mai este rătăcit. Un splendid tratat de iudaism, scris într-un stil limpede, pornind de la una dintre cele mai luminate minți ale Diasporei evreieşti, dar şi ale culturii universale.

Influența Cabalei în lumea europeană

Cabala a fost privită cu suspiciune de clerul, nobilimea şi orăşenii Europei din Evul Mediu. Dar urmaşii Templierilor, masonii, rosicrucienii, alte ordine oculte au căutat să pătrundă şi să preia tainele Cabalei, găsind un teren pentru propriile concepții, ritualuri. Falşii Mesia, Sabatay Zvi şi Jakob Frank, au fost respinşi de majoritatea evreilor, în timp ce mesianismul a căpătat o recunoaştere din partea ordinelor oculte. Esoterismul a atras atât învățați evrei, cât şi creştini. S-a dezvoltat o Cabală creştină care a preluat mult din Cabala ebraică. Alchimiştii au apelat şi ei la formule cabalistice. Raymond Lullus, John Dee, alți învățați creştini au fost preocupați de misticism. Biserica a condamnat şi a urmărit permanent activitatea multor inițiați în misticism, Cabala, alchimie. Legenda Golemului din Praga, care, se spunea, fusese creat de rabinul Loew (1520-1609), a avut ecou în literatură până în zilele noastre. Golemul era privit ca o materializare a ideilor din Cabala, ca şi a dorinței evreilor de a se proteja de persecuții. Giordano Bruno, ars pe rug de Inchiziție, în anul 1700, a fost un adept al Cabalei. Cu un secol mai devreme, Jakob Boehme (1574-1624) prelua din Zohar o serie de concepte, întemeind Cabala teosofică, diferită de cea ebraică. Gershom Scholem s-a referit în studiile sale la Boehme. Evident, cabaliştii evrei nu s-au gândit la vreo organizare pe baza Cabalei. Apariția şi evoluția ordinelor rosicruciene, masone ş.a. au dus la ideea unei conspirații, a dominației lumii, de care au făcut caz antisemiții, naziştii (ei, înşişi, întemeietori ai unui ordin ocult), comuniştii.

Astăzi, lucrurile s-au mai lămurit, cercetătorii, învățații din domeniul misticii ebraice, creştine, indiene ş.a. şi-au continuat studiile fără a avea nimic comun cu ordine, loji, organizații regionale etc. Literatura cabalistică a înregistrat numeroase nume ilustre, de la Boehme, Rosenkreutz, Gershom Scholem, Eliade, Culianu, Moshe Idel ş.a. Volumul acestor cercetări este enorm şi dificil de evaluat pentru un amator de inedit. Este nevoie de ani şi ani de lecturi intense.

Eroina biblică JUDIT

În ebraică, Judit este denumirea femeii iudee, evreice. *Cartea Juditei* este un apocrif , adică neinclusă în canonul ebraic, personajul fiind controversat. În războiul cu Nabucodonosor, evreii sunt asediați în cetatea Betuel, iar dușmanii le distrug alimentarea cu apă. Cetatea se pregăteşte să capituleze, dar o văduvă, Judit, se oferă să-l seducă şi să-l ucidă pe comandantul asediatorilor, generalul Holofern. Judit reuşeşte ceea ce şi-a propus, îl decapitează pe Holofern în timp ce acesta, beat, adormise şi revine în cetate. Asediatorii se retrag, cetatea este salvată. Judit nu s-a recăsătorit şi a trăit până la 105 ani. Povestea nu are un suport istoric, dar a inspirat mulți comentatori biblici, Judit fiind comparată cu Ester, cu alte personaje din timpuri mai apropiate (războiul Macabeilor, războaiele cu romanii). Numeroşi pictori au redat chipul eroinei şi împrejurările faptei sale: Tintoretto, Veronese, Correggio, Lucas Cranach, Rubens, Rembrandt, Donatello. Muzicieni iluştri au ales acest motiv pentru creațiile lor: Haendel, Carrissimi, Ettinger ş.a. În literatură, Judit apare în scrierile lui Heine, Hebel (a scris o dramă), Hans Sachs, Martin Opitz. Chiar şi Martin Luther s-a referit la Judit.

Grupaj realizat de BORIS MARIAN

„MINCHA LE MENACHEM“ – „OMAGIU LUI MENACHEM“

Urmare din pag. 1

Din comitetul redacțional coordonator au făcut parte Rabinul *Mordehai Piron*, prof. *Iosef Heker*, prof. *Haim Beer*, dr. *Aviad Hacohen* şi *Hana Amit*. Ultimii trei au fost şi editori ai volumului. Moderatorul evenimentului, fiul Eminenței Sale, conf. univ. dr. în drept constituțional şi iudaic, decanul Colegiului *Şaarei Mişpat*, *Aviad Hacohen*, a vorbit despre mentorii sărbătoritului - familia şi *işuv*-ul evreiesc din Ierusalim -, opera sa rabinică, literară, publicistică, influența tatălui său în formarea propriei personalități. Remarcat de *David Ben Gurion*, interesat să apropie de Partidul Muncii cărturari cu orientare religioasă, Rabinul *Menachem Hacohen* a fost membru al *Knesset*-ului în patru legislaturi. Este fondator al Institutului *Sapir*, de cultură şi educație evreiască pentru tineretul evreu de pretutindeni, din Ierusalim.

Intervențiile vorbitorilor au pus în valoare dominantele unui portret *Menachem Hacohen*: ● darul Divin al celor trei coroane - intelectualitate, vocație civică, vocație rabinică ● capacitate de comunicare cu oameni din cele mai variate medii sociale şi orientări spirituale ● forța de a readuce aproape de religie oameni îndepărtați de ea (prof. *Haim Beer*) ● puterea de a racorda exigențele halahice la contemporaneitate ● stăruința în găsirea de soluții pentru cei dornici să treacă la iudaism, fără a depăşi limitele impuse de *Halaha* (Rabinul *Şlomo Dichovsky*, judecător la Tribunalul Rabinic Suprem din Ierusalim) ● acceptarea pluralismului din punct de vedere al convingerilor religioase ● ecumenismul ● înzestrările de publicist dovedite prin editarea revistei *Mahanaim*, de popularizare a iudaismului în rândurile ostaşilor israelieni (gral (r) *Mordehai Piron*, fost Şef Rabin al Zahal-ului) ● valoarea de om politic ● aptitudinea de a-şi face, din adversari, prieteni şi chiar discipoli (deputatul *Dan Meridor*).

Au existat momente de mare încărcătură spiritual-afectivă. *Speech*-ul lui *Elie Wiesel*, venit anume din S.U.A., pentru sărbătorire, povestind cum l-a cunoscut, în România, pe Marele Rabin *Menachem Hacohen*, cât a fost de impresionat de personalitatea lui, cum au devenit prieteni. Mărturisirea lui *Kineret*, nepoata Marelui Rabin *Menachem Hacohen*, care, atunci când era soldată, studia zilnic câte o pagină din Talmud, aşa cum învățase să facă de la bunicul ei. Mulțumirile adresate de sărbătorit tuturor vorbitorilor – un gând aparte pentru *Elie Wiesel*, rugându-se şi cântând ca un adevărat *vijnițer husâd*, când a fost rebătută *mezuza* pe usciorii Sinagogii din Sighetul natal -, ca şi participanților la aniversare. În public - fostul preşedinte al Israelului, *Itzhak Navon*, miniştri, parlamentari, profesori universitari, personalități culturale israeliene. Corespondentul nostru a urat, la rându-i, Marelui Rabin *Menachem Hacohen* sănătate şi împliniri împreună cu tradiționalul „*Ad Mea Veesrim!*“. Urărilor domniei-sale le alăturăm pe cele ale colectivului redacției. (I.D.)

DIVREI TORA

REFLECȚII BIBLICE de ing. BARUCH TERCATIN

- **Pericopa MAASEI** (2 august 2008 - 1 Av 5768)
- **Pericopa DVARIM** (9 august 2008 - 8 Av 5768)
- **Pericopa VAETHANAN** (16 august 2008 - 15 Av 5768)
- **Pericopa EKEV** (23 august 2008 - 22 Av 5768)
- **Pericopa REHE** (30 august 2008 - 29 Av 5768)

● Sâmbătă, 2 august 2008 (1 Av 5768), este *Roş Hodeş Av*. Intrăm în cele 9 zile de doliu pentru distrugerea celor două Temple în antichitate. Desigur, doliul nu-l practicăm de Şabat, ci abia de duminică. Citim ultima pericopă a *Cărții Bamidbar – Numeri* - **MAASEI**. Poporul evreu nu face excepție de la proverbul: fiecare pădure are şi uscături. În toate timpurile au existat oameni de omenie, dar şi răufăcători. Unii au comis crime cu premeditare, alții - nu. Tora ne porunceşte să înființăm localități în care cel presupus că ar fi făptuit o crimă nepremeditată să se refugieze acolo, ca mijloc de a-l proteja de răzbunarea familiei victimei. După un anumit timp, inculpatul se reîntoarce în oraşul în care s-a produs crima pentru a fi judecat. Dacă, într-adevăr, se dovedeşte că a fost crimă fără premeditare, este retrimis în oraşul de refugiu şi acolo rămâne timp îndelungat, bucurându-se de drepturile unui om liber, totuşi, şederea acolo având caracter de domiciliu forțat, destinat reabilitării. Dacă inculpatul se dovedeşte vinovat, primeşte sentința cu moartea. Din această pericopă din Tora se desprinde încă o dată modalitatea înțeleaptă prin care judecătorii antici făceau distincție între prezumția de vinovăție şi probe ale vinovăției şi apărau drepturile omului.

● Sâmbătă, 9 august 2008 (8 Av 5768), este sâmbăta dinaintea *Postului TIŞA BE AV* - doliu național în amintirea distrugerii celor două Temple şi a Ierusalimului în antichitate. Deşi, de Şabat este interzis doliul, totuşi, în afară de citirea Pericopei **DVARIM**, nu vom citi din *Pirkei Avot*. Pericopa este prima din al cincilea volum al *Pentateuh*-ului - *Deuteronomul*. Fiind ajun de *Tişa be Av*, ne amintim o relatare din Midraş (*Eiha*, 4, 3), în care tema centrală este comportarea interumană. Templul a fost distrus din cauza oamenilor care şi-au ruşinat prietenii, semenii în public. Comportamentul interuman este baza existenței unui popor.

● Sâmbătă, 16 august 2008 (15 Av 5768), citim Pericopa **VAETHANAN**. Este *Şabat Nahmu* (Sâmbăta de condoleanțe). În această sâmbătă sărbătorim *Hag Haava* (sărbătoarea dragostei). În antichitate, tinerele, frumos îmbrăcate, dansau în public. În această pericopă, sunt reamintite Cele Zece Porunci. Prima oară, ele sunt menționate în Pericopa *Itro*. Păcatul cel mai mare față de Atotputernic este idolatria: „Să nu ai alt Dumnezeu”. Deşi această primordială poruncă a fost auzită de popor la poalele Muntelui Sinai, numai după 40 de zile, evreii şi-au făcut vițelul de aur, închinându-i-se lui. E greu de conceput pentru lumea de azi cum, în antichitate, oamenii îşi confecționau obiecte din lemn, aur, piatră, crezând că ele, produse de mâinile lor, ar conduce lumea. Dar aceasta era mentalitatea antică generală. În acele timpuri, nu existau legi prin care hoții şi ucigaşii puteau fi trimişi în fața instanței, judecați şi pedepsiți. De aceea, Decalogul dăruit de Divinitate a însemnat o piatră de hotar în civilizația umanității.

● Sâmbătă, 23 august 2008 (22 Av 5768), citim, din Tora, Pericopa **EKEV**, care ne vorbeşte despre răsplată şi pedeapsă. Dacă vom respecta legile, atunci Divinitatea va împlini promisiunea făcută strămbunilor noştri. Ni se promit recolte bogate. Fapt din care deducem pragmatismul existent la baza conceperii Torei: teama şi iubirea de Dumnezeu e legată de ideea de răsplată. De această filosofie comportamentală s-au ocupat mulți istorici, printre care şi prof. Işaiahu Leibovici, din Ierusalim. O altă direcție de gândire care se desprinde din Tora: dacă poporul evreu va fi în țara sa, cu siguranță, va avea binecuvântarea Domnului.

● Sâmbătă, 30 august 2008 (29 Av 5768), citim Pericopa **REHE**. În această sâmbătă, binecuvântăm luna Elul. Între altele, în pericopă este accentuată interdicția de a mânca carne de porc. În Talmud (*Ioma*, 16, 2), este menționat faptul că nu avem explicații precise privind cauzele interdicției, dar ea funcționează cu valoare de lege şi există un consens în aproape toate comunitățile evreieşti din lume referitoare la aceasta. Rambam consideră că murdăria în care trăieşte porcul ar putea fi o cauză a interdicției. Este cunoscut faptul că, în timpurile antice, şi popoare vecine cu Israel, trăind în Siria şi Egipt, au introdus-o.

Scrisoare din Israel de la poetul VLAD SOLOMON

INDEPENDENŢA DIN NOI

Am primit interesantul dvs. articol – fascinant chiar –, care se leagă dramatic de aniversarea celor 60 de ani de existenţă a Israelului... şi care ne relevă, totodată, surprinzătorul apel al unui număr de intelectuali evrei (circa o sută), care, contestând evidenţele istorice ale Orientului Mijlociu şi istoria reală a acestor 60 de ani de încleştări şi lupte, de edificări uluitoare şi de recunoaştere cvasiuniversală a statului evreu, preferă să se asocieze doar acelei aniversări care ar surveni după instalarea definitivă a păcii şi realizarea unei conviețuiri evreo-arabe ce s-ar ivi într-o mult visată lume mesianică... Dar până atunci? Să renunţăm la Israelul de azi? Să încetăm să ne apărăm? Să ne asumăm toate vinovăţiile lumii moderne?

Da, fără îndoială, există un drept la liberă exprimare. Dar şi la apărarea propriilor noastre opinii, ale celor care ţin cu adevărat la Israelul de azi, al părinţilor şi al copiilor noştri, feriţi de pericolul unei aneantizări.

Dar scrisoarea dvs. explică totul mai bine şi, mai ales, vă onorează pe deplin.

Cu stimă,

DOREL DORIAN

Într-un dialog, pe un forum de internet, un coleg israelian ne-a atras atenţia asupra unei scrisori, publicată în ziarul britanic „The Guardian" (30 aprilie 2008), intitulată „Nu celebrăm aniversarea Israelului". Semnatarii acestei misive înştiinţează cititorii că organizaţiile evreieşti sărbătoresc, în luna mai, 60 de ani de la înfiinţarea Statului Israel, lucru de înţeles, în contextul secolelor de persecuţii, culminând cu Holocaustul. Dar ei, circa 100 de evrei, cetăţeni ai Angliei, nu vor lua parte la această sărbătorire. Presupun că mulţi sunt binecunoscuţi publicului britanic şi s-au afirmat în diferite domenii ştiinţifice, culturale, universitare (de ex. Harold Pinter, Premiul Nobel pentru literatură) şi ţin să-şi manifeste această desolidarizare scoţând în evidenţă narativa palestiniană în conflictul din Orientul Mijlociu, prezentând în mod unilateral, tendenţios, tragedia celor 750.000 de refugiaţi palestinieni, aducând un citat din Edward Said, în care Holocaustul este pus în aceeaşi ecuaţie cu Naqba palestiniană, fără a aminti, nici măcar aluziv, de istoria, dinamica şi cauzele stării beligerante din zonă.

Dreptul la liberă opinie

Desigur, trăim într-o lume democrată, în care fiecare are dreptul să-şi exprime opinia, în mijloacele de comunicare. Nu mă surprinde nici alegerea ca tribună a ziarului „The Guardian", cunoscut pentru poziţia sa anti-israeliană, nici afirmaţiile din scrisoare, că ziua de naştere a Israelului este fondată pe terorism şi masacre, că Israelul violează legile internaţionale, pedepseşte în mod colectiv şi monstruos populaţia civilă din Gaza, deposedează palestinienii de propriile pământuri şi case, îi privează de drepturi umane şi aspiraţii naţionale. Toate aceste argumente le întâlnim în numeroase publicaţii, în lume, sau în Israel, iar când autorii unui articol sunt de bună credinţă, sau încearcă să prezinte şi circumstanţele politice şi istoria unui stat care nu a fost recunoscut timp de zeci de ani de ţările arabe vecine (de multe din zonă, nici până azi), existenţa sa fiind ameninţată în permanenţă, mi se pare legitim şi, deşi afirmaţiile dor, sau sunt exagerate şi părtinitoare, ele constituie un preţ pe care îl plătim democraţiei şi lumii deschise în care trăim.

Dar nu acesta a fost scopul pentru care cei aproape o sută de evrei englezi au semnat acest mesaj, de fapt un apel, încheiat cu fraza: „Vom celebra când arabii şi evreii vor trăi ca egali într-un Orient Mijlociu paşnic". Dacă dorinţa lor ar fi fost să avertizeze lumea, sau să critice politica guvernului Olmert, sau chiar să nege dreptul de existenţă al Israelului ca stat al evreilor, ar fi alăturat şi alte nume, la lista semnatarilor, fără diferenţă de etnie. Din păcate, lista conţine numai nume evreieşti, ei se declară evrei şi folosesc evreismul ca argument în plus pentru teza lor, considerând că disocierea de Israel e datoria lor faţă de lume, în calitate de evrei. Când această scrisoare apare în „The Guardian", într-o ţară ameninţată de terorismul fundamentalist islamic, unde nu lipsesc incidentele antisemite, mi se trezeşte bănuiala că semnatarii vor să preîntâmpine o ipotetică acuzare că „voi, evreii, nu aţi luat poziţie", că suferă de complexul minoritarului, care se dezvinovăţeşte apriori, temându-se să nu fie confundat cu Israelul, sau a cărui tăcere să nu dea „apă la moară" unui antisemitism care, oricum, nu are nevoie de pretexte pentru a se manifesta.

Istoria se repetă

Desigur că Israelul, stat democratic şi posibil loc de refugiu al tuturor evreilor care doresc să se stabilească aici, îşi menţine porţile deschise, chiar şi pentru evreii cu ură de sine, sau pentru cei mai acerbi critici ai politicii guvernului israelian. Nimic nu-i împiedică pe semnatarii acelor rânduri să continue să cânte un imn închinat reginei Angliei, iar dacă va veni un nou moment istoric tragic, care le va periclita viaţa, această scrisoare nu le va sluji drept alibi pe tărâm englez, nu va fi o patalama la mână, care să îi scutească de probleme, chiar dacă au fost personalităţi publice, care nu realizează că însăşi existenţa Israelului le conferă o demnitate. Ei pot ignora, în continuare, că, în momentul în care au dorit-o, Egiptul şi Iordania au realizat acorduri de pace cu Israelul, chiar în condiţiile unei continue ostilităţi a lumii arabe, care a cultivat şi permanentizat starea deplorabilă a refugiaţilor palestinieni, deşi putea să-i ajute. Din partea mea, aceşti evrei britanici, minoritari care strigă în gura mare că „nu au soră", pot rămâne în Anglia, dar istoria are prostul obicei să se repete, iar oamenii nu prea învaţă nimic din ea.

Îmi vin în minte acum (prin trecere bruscă, dar cu legatură), cuvintele unui conducător de comunitate evreiască de pe alte meleaguri, care afirma că atâta timp cât evreii vor fi „la locul lor", nu va exista antisemitism. Cu alte cuvinte - *blame the victim*! În câteva ţări prin care am colindat, în dialogurile cu interlocutori cu suprafaţă sau nu, am întâlnit stereotipizarea în comunicare. De la „voi, evreii", „evreu, dar băiat bun", generalizări şi antisemitisme palide sau idei preconcepute, la ura crâncenă, pe baze etnice, chiar din partea unor personalităţi de mare valoare culturală sau medicală, unii chiar evrei, care se grăbeau să accentueze că sunt evrei din întâmplare, sau din credinţă, dar, ferească sfântul, să fie confundaţi cu Israelul, care, pentru ei, are acelaşi impact personal precum Elveţia sau Congo. Nici o legatură cu istoria poporului evreu, cu ethosul evreiesc, cu evenimentele tragice din istoria mai mult sau mai puţin recentă a evreilor, ei se considerau cetăţeni ai unei ţări, faţă de care îşi manifestă fidelitatea, sau ai lumii largi, considerându-se cetăţeni ai universului. Din păcate, universul nu e întotdeauna atât de primitor, iar ştampila de evreu va reapărea, periodic, când se vor aşteapta mai puţin. Îmi permit să recomand un film francez excepţional, „Un secret" (regia Claude Miller, 2007), care, între altele, sintetizează drama evreului francez, care caută prin orice mijloace să se desprindă de iudaismul sau (şi de imaginea „evreului fricos"), înainte de Holocaust, minimalizând efectul legilor rasiale, apoi însă îşi pierde soţia şi primul copil, pieriţi la Auschwitz, dar şi după Holocaust, când se recăsătoreşte şi îl converteşte la catolicism pe noul fiu.

Evreul minoritar

Revenind la complexul evreului minoritar, care ţine cu orice preţ să fie bine înţeles, să se justifice, să se desprindă de stereotipuri sau generalizări, acest complex a fost importat, o dată cu emigrarea masivă, în decursul anilor, şi în Israel. Deşi avem de 60 de ani o ţară a noastră, mulţi israelieni, de diferite origini, inclusiv din România, caută şi acum o recunoaştere şi trăiesc spiritual în ţările de unde provin, nedându-şi seama cum sunt percepuţi (sau făcându-se că nu văd), şi, pentru aceasta, evită să ia o poziţie care poate fi interpretată ca subiectivă sau patriotică faţă de Israel, ci încearcă să fie pe placul altora, să se alinieze în funcţie de mediu (fie el social, literar, ştiinţific) şi de persoanele cu care comunică, chiar când interlocutorii nu diferenţiază între un evreu din România şi un israelian de origine română, care are, azi, o altă patrie, o altă cetăţenie, într-o ţară cu realizări monumentale, chiar dacă multe dintre idealuri au dispărut, sau sionismul a devenit o noţiune controversată. Cred că Jabotinski a spus: „E mai uşor să scoţi evreii din Galut (exil, Diaspora), decât Galutul din evrei" - şi mare dreptate avea. Poate, aşa cum reflecta cu voce tare David Grossman, într-un interviu, „încă avem o lipsă de încredere în propria noastră existenţă, nu credem într-adevăr că suntem un stat" („The Atlantic Monthly" - USA - mai 2008).

Identitate şi apartenenţă

Personal, nu am fost niciodată impresionat în mod deosebit de ceremonii, festivităţi, imnuri, simboluri. Nu m-am bătut în piept ca patriot israelian şi nu simt o emoţie specială la împlinirea acestor 60 de ani de independenţă, într-o perioadă atât de dificilă pentru Israel, atât politic, cât şi social. Nu sunt singurul. Mulţi comentatori, în ziarele de limbă ebraică, sau la TV, consideră chiar că această zi a independenţei nu are nimic deosebit faţă de altele, ba chiar e umbrită de o stare de tristeţe a populaţiei, influenţată de al doilea război din Liban, de rachetele din Gaza, de avansarea prea lentă a procesului de pace, de discrepanţa economică tot mai pronunţată, de sărăcie, de ameninţarea Iranului, de periclitarea caracterului evreiesc al Israelului, chiar de primejdia dispariţiei sale ca stat suveran.

Şi totuşi, din 21 ianuarie 1970, ziua în care am aterizat în Israel, acum 38 de ani, am căpătat o nouă identitate, un sentiment continuu de apartenenţă, m-am rupt definitiv de condiţia evreului minoritar, căruia i se aminteşte cu ton condescendent „toleranţa", „ospitalitatea", de la care se aşteaptă „să fie la locul lui", care se izbeşte de stupide prejudecăţi şi xenofobii, sau căruia i se pretinde, declarat sau nu, să „ia poziţie" vis-à-vis de fiecare incident în care e implicat un alt evreu, sau să înghită în sec când e plasat într-un sistem de referinţă „noi şi voi".

Nu trebuie să asigur pe nimeni că „nu toţi suntem aşa", nu sunt nevoit să mă confrunt cu absurda acuzaţie de deicid, nu mă preocup permanent de imaginea mea, în ochii unei populaţii majoritare, prin prisma etniei mele şi a mitului evreului rătăcitor. Îmi pot permite să fiu eu însumi, autentic, cetăţean (la bine şi la rău) al Israelului, faţă de care mi-am îndeplinit şi continuu să-mi îndeplinesc datoriile, şi care, cu toate defectele lui, cu toate cutremurele prin care trece, mă apără de o altă criză, aceea a identităţii, dăruindu-mi totodată sentimentul, lipsit de orice ambiguitate, al apartenenţei. Şi tocmai această apartenenţă îmi conferă şi calitatea de cetăţean al universului.

Istoria Iaşiului, pătată de sânge

După 67 de ani, din nou gândurile mele se întorc în laşiul cultural pătat de sânge şi aici, în templul Marelui Rabin Zvi Gutman, condus de Eminenţa Sa Rabinul Efraim Gutman, îmi revine onoarea să-mi depăn amintirile.

Tragedia pogromului din Iaşi este, de fapt, tragedia României de altădată. Istoria apocaliptică din „Duminica aceea" de neuitat, istoria însângerată şi care începe de la 29 iunie 1941, este un film-coşmar pe care l-am rescris de zeci, de sute de ori, în mintea mea de cineast şi de care nu mă voi elibera niciodată. Revăd Iaşiul acelei veri cu arşiţa toridă, cu coloanele evreilor urcând către moarte, revăd vârfurile baionetelor *din curtea Chesturii Poliţiei din Iaşi, şi apoi* începutul fără de sfârşit al groaznicului măcel, măcel care arăta ca într-un tablou de Breughel.

Progromul din Iaşi este uciderea, moartea a 12.000 de evrei nevinovaţi, de către bestiile fascisto-legionare-poliţiste, de către ucigaşi criminali ai barbariei de neconceput. „Duminica aceea" era un măcel, în care erau adunaţi, ca într-o nesfârşită cronică, cetăţeni evrei care îşi trăiau viaţa lor în dulcele târg al Iaşilor şi care au sucombat, striviţi şi înăbuşiţi în arşiţa de neînvins a acelui iunie 1941, în „Trenurile morţii" de la Podu Iloaiei, Târgu Frumos, pe drumul fără întoarcere de la Călăraşi şi unde viitoarele cadavre şi-au băut propria lor urină, plimbaţi, zile şi nopţi întregi, în aceste trenuri.

Amintirile unui supravieţuitor al „Trenului morţii"

Epoca aceasta, a marilor tragedii care au început la Dorohoi, a *început cu masacrul legionar din iarna anului* 1940, la Bucureşti, a continuat la Iaşi, a trecut bezmetic prin Transilvania de Nord şi s-a întins de către fiara nazistă peste pământurile ţărilor europene, devenind ceea ce numim simplu Holocaust. Adăugaţi la imaginile groaznice de la Iaşi ceea ce s-a întâmplat apoi: ororile sălbatice de la Auschwitz, Treblinka, Maidanek, şi nu uitaţi Transnistria.

Aceasta este istoria, cu filele ei însângerate, istoria scrisă cu sângele evreilor, este istoria cu cea mai groaznică imagine din câte s-au aflat în lume, este istoria barbariei dezlănţuite cu cruzime şi furie nebună de către fascism şi nazism. Pericolul Holocaustului plutea deasupra Europei, iar pogromul din Iaşi a fost preludiul acestuia. Este o evocare a cumplitei *dureri, un obligatoriu şi sfânt remember, un* memento datorat martirilor evrei ieşeni şi din toată lumea, care au fost striviţi de către criminalii fascişti şi legionari antisemiţi.

Şi tocmai în acest oraş cultural mi-au omorât pe tata şi pe fratele meu, Paul, iar eu însumi mi-am băut urina. Am fost împuşcat la intrarea în Chestura de poliţie în cap şi în picioare, am fost aruncat, când s-au scos cadavrele, în groapa comună, iar norocul meu a fost că am mai mişcat un picior şi în felul ăsta am fost salvat de şefa Crucii Roşii - Dumnezeu să o odihnească -, doamna Agarici.

Este datoria mea, a unui martor ocular al „Trenului morţii", este datoria mea de evreu, de om, de supravieţuitor din acea groaznică şi însângerată duminică, 29 iunie 1941, să scriu aceste rânduri ca să nu se mai întâmple niciodată în lume aşa o tragedie şi să nu uităm, niciodată, numele Holocaustului.

Aşa cum descrie un prieten din lagărul Podu Iloaiei, Benone Calmanovici:

„Am fi, desigur, nişte ticăloşi şi laşi
De am uita ce-a fost la Dorohoi şi laşi
Şi ce a fost atunci chiar şi aici, la Bucureşti,
Cu sutele de morţi şi spartul de fereşti!
Nu purtăm ranchiună, nici măcar ură,
Dar... tot transmitem noi, din gură-n gură,
Pentru urmaşi, copii, nepoţi şi strănepoţi,
Ca să cunoască bine groaznicele sorţi
În care ne-au murit în 41, atâtea mii de morţi...".

ANDREI CĂLĂRAŞU

Performanțe culturale 2008

ȚARA ŞI SCRISUL PE CARE LE RESPIRI

Portret – Zeruya Shalev

Mi-o imaginez pe Zeruya Shalev diminețile, așa cum sună prima frază din „Soț și soție", romanul apărut recent la Polirom: „În prima secundă a zilei [...] am văzut nisipurile întinse ale Aravei, pustii și dezolante, pe care cresc doar smocuri prăfuite și întunecate, triste ca niște corturi abandonate". Zeruya a fost invitată specială a Bookfest-ului. A avut o zi grea, plină cu interviuri care au început imediat după micul dejun și nu s-au terminat nici acum, la ore târzii. Simt că e obosită, ea protestează că nu. Ce să facă? Se supune (se resemnează) programului publicitar întocmit de directorul de imagine. Zeruya e a doua generație de sabri, numai bunicii sunt originari din Polonia. Israelul nu e, pentru ea, țara pe care o gândești, e țara pe care o respiri. Așa și scrie, îmi arată: respiră adânc și lasă aerul să-i iasă ușor din piept, parc-aș sta cu stetoscopul lipit de piele să-i ascult plămânii. Va să zică scrie fiindcă-i „vine"; nu există explicație logică. Asta și-a dorit de la șase ani, de când a învățat abecedarul. Mai departe, lucrurile se complică. Nu mai e chiar cântec de pasăre. E travaliu asupra ei însăși, tenacitate, poate, nevoie de refugiu. Cine n-are? Pe urmă vine o frază despre geneza cărților: „îmi pun întrebări la care încerc să-mi răspund". În realitate, face mult mai mult decât atât: are îndrăzneala să privească prăpastia în ochi, conștientă că, la un moment dat, prăpastia va începe să clipească, s-o ademenească. Nu se teme, fiindcă o exorcizează scriind. Scotocește „cu onestitate, fără menajamente" toate cotloanele ființei. „Sapă, sapă, sapă, sapă / Până când vei da de apă". Nu știu dacă îi este cunoscut versul, dar, sigur, îl aplică. Am constatat după ce i-am citit cartea. Încet-încet, meșteșugarul din ea se lasă văzut. Folosirea persoanei întâi „prinde" mult mai tare cititorul decât detașata persoană a treia. Materia primă sunt trăirile personale. Copilul - o mare sursă de inspirație. Unele fraze despre Am Hasefer – Poporul Cărții, literatura feminină, scrisul ca „viață alternativă" le-a repetat, probabil și la alte interviuri. Noroc că sună celularul. Chipul, semiascuns de pletele care-l încadrează, capătă o lumină nouă. Se concentrează toată asupra vocișoarei care-i turuie, emoționată, ceva. „Ken - „Da"; „Nahon" – „Așa-i". Întrerupe puțin istorisirea - precipitată, deduc, - de la celălalt capăt al rețelei: „Rega" – „Stai o clipă". „Tov" – „Bine". Exclamație: „Iofi-i!" – „Supe-e-r!". „Motek!" – „Scumpule!". A închis. Se-ntoarce către mine. „Era Yar, băiețelul meu", vine explicația. „Cât are?" „Doișpe ani. Mi-a povestit c-a găsit-o pe Guri, pisica noastră, pe care-o credeam pierdută de-un an. Nu știu cum, da' uite că ea a știut să găsească singură drumul. Asta nu-i pisica voastră?, au recunoscut-o câțiva vecini. Nu-mi venea, mami, să cred: Guri s-a-ntors acasă, mi-a spus". „Singurul copil?" „Mai am o fată, Marva. Are douăzeci de ani". E rezervă-n tonul vocii. De ce?, o-ntrebare tăcută. Cum s-o zic cu voce tare?! Abia după ce citesc cartea, intuiesc că, poate, e vorba de-o iubire dureroasă pentru fiică. Asupra relațiilor între mamă și fiică planează drama destrămării cuplurilor; o dramă care se perpetuează de la o generație la alta. Oricum, la 20 de ani, Marva nu mai e copil. Și-a luat zborul, are „viața ei". Așa se obișnuiește; altfel ar fi în afara celorlalți și asta-i situația cea mai ingrată. Bănuiesc că Marva este „în rând cu lumea". Sau poate mă-nșel? Intrăm din nou în sfera teoretizărilor. Ce se-ntâmplă la întâlnirile cu cititorii: când e vorba de „subiecte universale", nu există diferențe între lumea lăuntrică a oamenilor la Paris sau în India. Ce se-ntâmplă cu interesul pentru cartea scrisă? Zeruya crede că nu ne va părăsi cartea-obiect, fiindcă e „mai confortabilă, mai prietenoasă, nu te poți ataşa la fel de cartea virtuală", „nu e o alternativă reală". Depinde de ce vrei să citești: să te relaxezi sau să descoperi ceva mai mult despre tine. Ce preferă copiii: jocuri la calculator sau lectură? Zeruya crede că există și copii care citesc din proprie plăcere, nu din obligație școlară, că mai există bucuria să poți lua o carte cu tine-n pat, s-o pipăi, s-o miroși, să visezi pe câte-o pagină, apoi să-i reiei firul... În fața mea stă o scriitoare importantă a literaturii israeliene actuale, tradusă în multe limbi, laureată a unor premii internaționale de prestigiu, comparată cu J.M.Coetzee și Philip Roth. După romanul ei de debut, „Viața amoroasă", s-a turnat un film de mare succes în Germania, romanul lansat, anul acesta, la Bookfest, a fost nominalizat la Premiul Femina. Răspunde ușor ezitant, ca o școlăriță scoasă la tablă, despre faptul că ea, respectiv, „eroii ei" încearcă să trăiască, nu să supraviețuiască, cu toate că au de depășit probleme sufletești teribil de grele. Vine vorba de împlinire. Aceeași sfială. Se ascunde după succesul literar. La el se referă: să ai ambiție și să minimalizezi așteptările. Oricum, e mai bine să fii ocupat(ă); e un medicament eficient. „Și împlinirea prin copii?" Încuviințează înclinând capul, dar nu marșează în direcția asta. Mai am un sac cu întrebări de pus: despre singurătate, nevoia de Dumnezeu, concret și năzărire, obstinație și îndoială... Când? E de-acum noapte. Nu-mi rămâne decât să întrezăresc, poate, chiar să „pun mâna" pe răspunsuri citindu-i cartea. Descopăr că e o urmașă a hasidim-ilor din „Pădurile poloneze", romanul scris în idiș de Opatoșu, chiar acolo unde-au trăit bunicii ei. Poate că nici nu e foarte conștientă de asta, într-atât de profund e impregnată de peisajul, istoria, viața de zi cu zi israeliene. Sau poate-i conștientă? Oricum, nevoia de Dumnezeu există, transpusă într-un personaj feminin pe nume Zohara, nume cât se poate de elocvent. „Noi suntem cerul care privește norii trecând", „în adâncul nostru se află adevărata natură a conștiinței". Sunt puncte de pornire pentru propriul mod de a privi viața, de a spune că, la Dumnezeu, se poate ajunge și pe o cale mai scurtă decât studiul: cu inima. Când protagonistul romanului suferă o paralizie subită și e dus cu targa la spital, o roagă pe soție să-i îndese-n geantă „Tanahul lui". Apăsat de încercări, chipul i se destinde când se concentrează asupră-i. Chiar și tipul de comentariu, punând la lucru metafora și parabola pentru deslușirea micro și macrocosmosului, este de proveniență hasidică. Suferințe din istoria antică a evreilor (separarea regatelor Yehuda și Israel, interdicția impusă evreilor, care doreau să moară spre a fi înmormântați în pământul Țării Sfinte, de a intra în Ierusalim, după înfrângerea revoltei conduse de Bar Kohba, creând „orașul morților") sunt tot atâtea metafore pentru drama protagonistei. Parabola bătrânului profet care-l trădează pe profetul cel adevărat, dar cere fiilor să-l înmormânteze lângă cel înșelat de el, la „Beit Al", este un alt mod de a arăta cât de dificil este să distingi adevărul de minciună. Și aforismul face parte tot din instrumentele de lucru ale hasidim-ilor. Unul dintre ele poate fi răspuns la întrebarea nepusă despre singurătate: „ce cântărește mai greu: o plasă cu fulgi, o plasă cu fier? Nimic nu cântărește mai greu decât plasa goală". Într-o lume ca a noastră, invadată peste măsură de informație, scafandrul Zeruya Shalev aduce la suprafață lumea din noi înșine.

IULIA DELEANU

Lucrare prezentată în cadrul Salonului Internațional Bookfest 2008

"Concluzia fermă la care veți ajunge în momentul în care veți încheia lectura va fi aceea că nici un alt roman contemporan nu se ridică la înălțimea capodoperei Zeruyei Shalev."

Un film de Radu Gabrea despre 29 iunie 1941

„CĂLĂTORIA LUI IOSEF GRUBER"

Mozart, peisaje bucolice văzute de pe fereastra unui compartiment elegant de tren, o oprire de neînțeles a acceleratului ca să treacă un marfar. Domnii manierați din compartiment își duc batistele la nas din cauza duhorii care vine dinspre marfar. Înăuntru sunt cadavrele intrate în putrefacție ale evreilor ieșeni, laolaltă cu puținii supraviețuitori ai sistemului „original" de lichidare colectivă pus în aplicare de regimul antonescian. „Marfarul" este unul dintre „Trenurile Morții". Tot filmul lui Radu Gabrea, „Călătoria lui Iosef Gruber", inspirat din cartea scrisă de Curzio Malaparte, „Kaputt", e lucrat în contrapunct și metaforă. Realitatea Holocaustului a întrecut cu mult imaginația și a face încă un film despre „ce s-a întâmplat" n-ar avea impact, dacă n-ar fi fost creat cu forța artistică și profesionalismul cu care Radu Gabrea ne-a obișnuit demult. A crea înseamnă a ordona, a alege, a descoperi cuvintele și ritmul care se potrivesc cel mai bine cu subiectul. Este meritul întregii echipe – scenarist, actori, cameramani - de a fi realizat un film de calibru greu pe o temă răzbătută. Totul e jucat cu mare veridicitate, de la personajele centrale la cele episodice. Memorabili - Florin Piersic jr. și Marcel Iureș în roluri-cheie: Curzio Malaparte și Iosef Gruber-fiul. Se pornește de la premisa că faptele istorice sunt cunoscute și spectatorii vor umple spațiile rămase goale. Grozăvia - „banalitatea răului" - e cuprinsă în cifre și rapoarte. Executorii sunt oameni ca toți oamenii, ofițeri ai armatelor lui Hitler, Mussolini și Antonescu. Merg spre Iași. Fila de calendar - 29 iunie '41. Ofițerul italian suferă de alergie. Are recomandare să fie consultat de un renumit medic alergolog ieșean, Iosef Gruber. Discuția care animă spiritele în compartiment se învârte în jurul jafului comis asupra unei crame boierești: 12.000 de sticle cu vin. Se regretă mult vinul. Ajunși la Iași, domnii sunt așteptați de o mașină a Consulatului italian. De pe fereastra mașinii – străzile cu aer de epocă. Din loc în loc – grămezi de lucruri scoase pe stradă... Doctorul Iosef Gruber nu se află în oraș. Cât de mult s-a putut, populația evreiască a fost „evacuată spre binele ei". Aceeași învesmântare în cuvinte decente a crimei; semnul conștiinței încărcate a vinovaților. Pentru „informații", ofițerul italian e îndrumat spre Chestură. În curtea Chesturii se face „curățenie". Zidurile sunt încă roșii de sânge. Peste tot - birocrație, tembelism, mârlănie. „Relațiile" funcționează cu aceeași eficacitate. E prezentul etern. Privind spre curte, comandantul Chesturii se plânge de „câtă muncă" a avut zilele din urmă. Semnătură de „readucere" a lui Gruber n-are cine să-i dea. Lupu, ofițerul care a răspuns de „evacuare" a fost demis. Antonescu l-a felicitat pentru această „acțiune", dar l-a demis din cauza sticlelor cu vin care au fost jefuite. Comandantul semnează „ordinul de readucere" pe o foaie-tip, de „rechemare". La Podu Iloaiei, dintr-un marfar se aud strigăte: „Apă! Ajutor!". Soldatul care-l păzește are ordin să tragă dacă se apropie cineva de tren. Se cercetează liste: nume, prenume, an de naștere. Dezolare - Iosef Gruber e găsit pe lista celor din groapa comună, peste care tocmai s-a turnat var – și surpriză: ofițerul italian e așteptat de medicul Iosef Gruber-fiul la cabinet. Distincție și pregnanță intelectuală. Cuvinte puține. Doliu sugerat de chipul nebărbierit. A lipsit din oraș din „motive familiale". Abia când își scoate ochelarii, se simte durerea reținută. Refuză onorariul. „Dacă aveți nevoie de ceva, vă rog să mă căutați", spune ofițerul italian. E singurul accent de umanitate în filmul care se încheie cu o desgustare de vin. Roșul vinului face trimitere la roșul sângelui. Un film de calitate despre un loc tihnit din care explodează tragicul. Un film pe care cât mai mulți tineri ar trebui să-l vadă.

IULIA DELEANU

„Nu este o operă, este un eveniment!", s-a afirmat în presa israeliană, la premiera cu „Râs de șobolan". Cu atât mai mult se cuvine să apreciem astfel, ca pe un eveniment, turneul Teatrului „Cameri" cu acest spectacol și să elogiem, o dată cu diversitatea repertoriului, ținuta artistică a prestigioasei instituții din Tel Aviv, care ne-a adus în România, în ultimii ani, mai multe montări de excepție.

„Râs de șobolan", creație muzicală originală, i-a fost inspirată compozitoarei Ella Milch Sherif de o carte a Navei Semel (scriitoarea fiind și coautoare a libretului).

„RÂS DE ŞOBOLAN" spectacol al Teatrului „Cameri", la București

În acest roman (apărut în 2002 și primit cu mult interes) Nava Semel evocă experiența Holocaustului, din unghiul cumplitei experiențe a unei fetițe evreice încredințate de părinții ei unei familii de țărani polonezi dispuși s-o denunțe contra recompensă.. O recluziune în bezna unei pivnițe – echivalând cu o descindere în infern, în întuneric, frig, umezeală, foame, singurătate, spaimă, la discreția poftelor fiului fermierului, care o violează, și a rapacității gazdelor. Eroina va supraviețui însă, prin actul de omenie, al unui preot creștin care-i respinge demisia indentitară.

Povestea, spusă simplu, direct, se încarcă de sensuri morale și estetice mai subtile. Nava Semel invocă lupta cu uitarea, tema memoriei necesare (care întreține conștiința suferinței și a rădăcinilor).

Trăirile de coșmar fac ca narațiunea să capete volute halucinatorii și fantastice și să gliseze dinspre realism spre basm și SF. Aducerea în prezent a faptelor se face atât la îndemnul Nepoatei, cât și la impulsul Limei Energly, personaj futurist, care vine din anul 2099, și care este, totodată, principal conducător al acțiunii retrospective și al jocului teatral.

Șobolanul, singurul tovarăș de recluziune al fetei, devine, din apariție teratologică respingătoare, un animal cvasi-mitic, care deprinde, grație eroinei, râsul (dar pe care animalele nu l-au primit de la creator). „Opera de cameră" a Ellei Milch Sherif devine, în regia lui Oded Kotler, un concert-spectacol cuceritor prin ineditul său sincretism, prin teatralitatea sa modernă și emoționantă. Alături de tradiționala orchestră (aici Orchestra Israeliană de Cameră, dirijată, cu „mână sigură", de Uri Lashman) spațiul scenei găzduiește și sugestia unor locuri de reprezentare a acțiunii. Grație decorului și costumelor lui Adrian Wax ne transpunem, călătorim prin timp, pătrundem în celula subpământeană, pășim pe sub arcadele Bisericii. La vraja spectacolului contribuie și luminile desigur, dar mai ales proiecțiile pe un ecran oval – ale unor peisaje, imagini, ce creează stări, ce actualizează întâmplări, ce activează procese ale amintirii terorii precum și revelații sufletești.

Pornind de la dominantele romanești - Ella Milch Sherif a compus inspirat o muzică gravă, melodioasă, puternic evocatoare, răscolitoare; o partitură care fructifică (pentru a denunța neomenia fariseilor, (ironic deci), dar și pentru a revela noblețea preotului) piese celebre și sublime ale melosului liturgic creștin (începând cu „Ave Maria"). Greutatea acestui edificiu realist și simbolic, a revenit cântăreților.

Drama și poetica fluxului sonor capătă, prin ei, un plus de senzorialitate și „prezență". Cu toții impresionează prin voci „dăruite", admirabil cultivate, prin adecvarea stilistică la multiple registre și tonalități expresive. Forța lor de interiorizare și reverberare a emoției s-a datorat și calităților lor teatrale certe; talentului cu care transmit retrăirea situațiilor-limită (Einat Aronstein și Bebat Marom); un patetism sobru și totuși copleșitor (Alexei Knonicoff, Claire Magnagi); energia, plasticitatea, mobilitatea jocului, când implicat, când distanțat, chiar sarcastic (Mai Israeli). Nu au trecut neobservați nici Gabriel Lovenhein, Anat Eyni și Or Ben Nathan. O impresie de neuitat a lăsat și ansamblul, angelic, al celor 16 fete –Corul Moran, condus de Naomi Faran.

NATALIA STANCU

PERSONALITĂȚI ȘI ISTORIE

ION IANOŞI – 80, Punte spirituală între estul şi vestul Europei

Printre evenimentele Anului Ion Ianoşi, **iniţiat şi organizat de Consiliul de conducere al Fundaţiei Culturale** Ideea Europeană şi revista Contemporanul - Ideea Europeană, **s-a numărat şi lansarea , la 22 mai a.c., a volumului omagial „Ion Ianoşi – 80", la Uniunea Scriitorilor din Capitală. Evenimentul a depăşit cadrele obişnuitele lansărilor de carte, constituindu-se într-un veritabil simpozion dedicat sărbătoritului. Au fost „atacate" teme sensibile: ~ multipla apartenenţă spirituală a esteticianului: evreiască, maghiară, română; ~ impactul spiritual al culturii ruse care a însemnat, pentru Ion Ianoşi, Sankt Petersburgul, oraş în care şi-a desăvârşit studiile universitare.**

Au fost subliniate vocaţia sa pedagogică, prolificitatea (a scris peste două rafturi de cărţi). Au fost amintite câteva dintre lucrările de referinţă: monografiile despre Hegel, Noica, Thomas Mann, Dostoievski, Tolstoi. Au fost apreciate „forţa" sărbătoritului „ de a se zidi în cultură" şi de a fi „mai român ca românii", atunci când „apără această literatură majoră", literatura română (Aura Christi, moderator, coordonator al volumului omagial). A fost schiţat un portret al omului: înţelepciune activă, înţelegere, blândeţe.

Alături de Nicolae Belu, Radu Florian, Mircea Flonta, care, fără să fie blânzi, fac parte din aceeaşi familie spirituală a cărturarilor având verticalitate morală şi curaj al convingerilor, Ion Ianoşi a ştiut să se bată pentru menţinerea Facultăţii de Filozofie a Universităţii Bucureşti, atunci când autorităţile vremii intenţionau s-o desfiinţeze în favoarea Facultăţii „Ştefan Gheorghiu" (prof. univ. dr. Vasile Morar). Profesorul a ştiut să găsească puncte spirituale comune între toate generaţiile. Opera sa este întinsă şi diversă. De la debutul care a avut loc în 1963, Ion Ianoşi a scris 40 de volume de autor, peste 60 de prefeţe, postfeţe, studii introductive, având peste 10 participări în volume colective.

I s-au consacrat două volume colective. Primul – când a împlinit 70 de ani, al doilea – cel prezent, la 80 (Alexandru Ştefănescu, coordonator al volumului mai sus citat). A fost aniversată o operă, o constantă a culturii româneşti, o conştiinţă tragică: adolescenţă marcată de Holocaust şi război, tinereţe care crede că întrezăreşte naşterea unei lumi noi - elan repede frânt de deziluzie, maturitate în care e condamnat la marginalizare, suspectat de unii pentru c-ar face parte din sistem, de alţii – pentru că nu i-ar fi fidel.

A fost elogiată gândirea nedogmatică a unuia dintre intelectualii de vârf care au opus rezistenţă spirituală ceauşismului (lector univ. dr. Răzvan Voncu). Au fost şi intervenţii cu tentă confesivă, ducând spre opinii generale asupra culturii româneşti: • opera care, spre deosebire de capodoperă, are influenţă benefică mai mare asupra culturii, idee preluată dintr-un interviu luat de vorbitor sărbătoritului de azi, în revista „Amfiteatru", din 1964; • Ion Ianoşi - punte spirituală între Estul şi Vestul Europei; • curajul confruntării cu critica, publicul, timpul (Nicolae Breban). Profesorul Ion Ianoşi şi-a definit conduita socio-culturală prin acceptarea diversităţii.

A fost în bune relaţii cu Alexandru Paleologu, Monica Pillat, Nicolae Steinhardt, Nicolae Balotă, a avut schimburi epistolare cu Noica. A considerat că, înainte de 1989, a existat mai multă solidaritate a intelectualilor pe fondul unei rezistenţe spirituale faţă de opresiunea totalitaristă, raportată la atmosfera literară prezentă, plină de împătimiri. Făcând un examen al propriilor opere, a susţinut că nu crede că „ar exista unele adevărate şi altele de care ar trebui să se lepede", socotind „un uriaş noroc" faptul că a avut posibilitatea să facă studiile la Sankt Petersburg; că Marx, gânditor al secolului XIX, ar trebui studiat şi dezbătut, nu demonizat în necunoştinţă de cauză.

Marx n-a putut să prevadă cum avea să i se aplice gândirea în atmosfera autocrată a Rusiei. Iar tinerii prezentului nu trebuie „să-şi transforme tinereţea în virtute şi să judece vârstnicii de la înălţimea tinereţii lor". Sărbătoritul a mulţumit organizatorilor simpozionului, coordonatorilor şi coautorilor volumului omagial. Aura Christi a citit poemul „Cineva în noapte", dedicat profesorului Ianoşi. Un moment liric la capătul unui colocviu academic.

IULIA DELEANU

O „Istorie a evreilor din România"

Fără a fi istoric de profesie, Teşu Solomovici a realizat performanţa de a scrie o „Istorie a evreilor din România" (vol. I, 2005, vol. II, 2007). Născut la 1 ianuarie 1934, la Focşani (tatăl său era cantor şi croitor) a făcut Alia în 1964, după ce fusese exmatriculat, din motive politice, din facultate. A fost preşedinte al Asociaţiei de Prietenie Israel-România (1965-1975). După 1989 a înfiinţat Editura Teşu, a scris şi editat numeroase cărţi.

Volumul I se deschide cu citate din scrierile unor intelectuali români de frunte, de la Al. Macedonski până la Mircea Cărtărescu despre evrei, exprimând o normalitate pentru oameni de bun simţ şi, evident, cu o anumită cultură.

Capitolele din primul volum sunt orânduite cronologic: primii evrei de pe aceste meleaguri, sosiţi cu legiunile romane (se crede că ei au venit şi mai devreme), sfinţii evreo-creştini Pavel, Andrei, descoperiri arheologice din sec. I e.a., evrei-khazari – „o ecuaţie nedescifrată", Evul Mediu, acuzele de „deicid şi omor ritual" proferate de Grigore din Nysa, Ioan Gură de Aur în primele secole, surse de antievreism milenar, călători evrei, imigranţi din sec. XII (Benjamin de Tudela) până în sec. XVI în vremea lui Mihai Viteazul. Apariţia „negustorului evreu", necesar şi adeseori disprețuit fără noimă, finanţele stimulate de evrei la solicitarea voievozilor.

Jurisprudenţă, privilegii, abuzuri, în cele trei Principate româneşti. Urmează „demonizarea, stigmatizarea evreului şi naşterea antisemitismului ca doctrină politică", racile cu nocivă viabilitate până azi. Desigur, fenomenele nu au apărut inedite în Ţările Române, ele au fost „vânturate" în întreaga Europă. Viaţa comunitară, religioasă, economică (breslele) şi-au făcut loc în peisajul românesc. Anul revoluţionar 1848, Unirea Principatelor sub Alexandru Ioan Cuza, participarea evreilor askenazi şi, de importanţă, cea a evreilor sefarzi au marcat secolul XIX. Încă din sec. XVIII, hasidismul şi-a făcut loc şi în România, alături de ortodoxism, neologism. Cernăuţi a fost un centru de cultură evreiască, apoi Iaşi, ca şi unele oraşe din Ardeal, Banat.

Apar personalităţi: dr. Iuliu Barasch, exploratorul Iuliu Popper, Avram Goldfaden, creatorul primului teatru evreiesc din lume, filologii Tiktin, Şăineanu, savantul Moses Gaster, sionismul din România, pionieri în Ţara Sfântă, Jacques Pineles, liderul evreilor „pământeni", dr. Adolf Stern, apoi dr. W. Filderman, parlamentarii evrei, presa evreiască şi evreo-română. Evreii au participat la toate marile înfăptuiri: Unirea din 1859, războiul de Independenţă din 1877, Războiul de Întregire din 1916-1919. Viaţa economică, la fel ca literatura, artele au beneficiat de talentele evreilor, de la Cilibi Moise, la Iacob Groper, plasticienii Margareta Sterian, Jules Perahim, numeroşi scriitori clasicişti, avangardişti (în special) ş.a. Nu lipseşte „cazul Sebastian". Antisemitismul, propagat de A.C. Cuza, dă roade otrăvite, legionarii, extremiştii xenofobi. Anul 1940 loveşte România din mai multe părţi: Basarabia, Bucovina, Herţa, Ardealul de Nord, Cadrilaterul sunt smulse din trupul României Mari. Pentru antisemiţi „evreii sunt de vină". Spre deosebire de afirmaţiile lui Goma, în 1940, evreii au fost maltrataţi, dar „evreii sunt de vină". Crimele din Dorohoi, Galaţi, abuzurile din Basarabia faţă de evrei sunt trecute sub tăcere. Urmează statul legionar, dictatura lui Antonescu, Holocaustul din România („Tragedia din Transilvania de Nord"), „un rabin în anii furtunii, dr. Al. Şafran", „Evreii şi iluzia steagului roşu", dictatura lui Dej şi apoi a lui Ceauşescu. Volumul al II-lea poartă subtitlul „Evreimea română în anii comunismului şi după". În postfaţa semnată de acad. dr. Dinu C. Giurescu, acesta afirmă: „Teşu Solomovici scrie cu respect pentru adevăr". Desigur, fiind vorba de istoria recentă (1944-2007), opiniile informaţiile, interpretările pot fi discutate şi discutabile, dar meritul acestui demers (ne referim la ambele volume) nu poate fi neglijat. Personalităţi controversate, cu influenţă în istorie, ies la lumină: Filderman, Zissu, Şafran, Ana Pauker, dr. Moses Rosen; pe lângă ei zeci, sute de nume, în diverse ipostaze, merită discutate. De un lucru suntem convinşi: comunismul din România ca şi din alte ţări a fost (şi este) un fenomen complex, nu are o „conotaţie iudaică", dimpotrivă, el desfide tradiţia evreiască, iar participarea unor evrei (mulţi, puţini) s-a făcut prin renunţare şi renegare a propriei identităţi. Teşu Solomovici nu se fereşte să afirme acest adevăr.

BORIS MARIAN

Când etica devine lege în comunitatea umană

ŞAVUOT 5768 ÎN OBŞTEA NOASTRĂ

Urmare din pagina 1

Şavuot reprezintă eliberarea spirituală, schimbarea de mentalitate în gândirea foştilor sclavi. Mai întâi – câteva repere calendaristice. Şavuot începe la 6 Sivan, după 49 de zile de numărătoare a Omer-ului, unitate agricolă de măsură în antichitate.

Tot de atunci datează şi supranumele sărbătorii: sărbătoarea secerişului grânelor. În Israelul antic, evreii, veniţi din toată ţara, aduceau - ofrandă de recunoştinţă către Dumnezeu - primele roade ale câmpiilor şi livezilor, în Templul din Ierusalim. Aşa cum natura e pregătită să ajungă la împlinire prin seceriş, tot aşa foştii sclavi deveniţi oameni liberi, ajunşi la poalele Muntelui Sinai, sunt pregătiţi să primească Tora.

Înţelepţii susţin că întreaga Tora – normele de moralitate, pentru prima oară, devenite Legi, în viaţa comunităţii umane - e sintetizată în cele Zece Porunci.

Dar putem afirma cu mâna pe inimă că omul s-a eliberat, într-adevăr, atunci şi acum, de mentalitatea de sclav? După 40 de zile în care a lipsit din mijlocul obştii, Moşe coboară de pe Sinai cu Tablele Legii în braţe. Şi ce vede? O orgie dezlănţuită în jurul viţelului de aur... De câte ori nu s-a repetat în istorie metafora gestului lui Moşe, care sparge Tablele Legii, pentru că omenia pe care ele o fundamentau, a fost călcată în picioare?

Cu mult înainte ca Rabinul din Berdicev să formuleze aserţiunea, în vremuri mai apropiate – „istorie recentă", Holocaust: „Dă-mi, Doamne, altă minte să te pot înţelege!", Moşe reia în faţa lui Dumnezeu întrebarea pe care i-o pune mulţimea: „Doamne, arată-mi-Te, ca să te pot înţelege!".

Răspunsul întârzie, dar sigur e faptul că Dumnezeu există în orice faptă bună, în milă, în îndurare. Izkor-ul rostit în cea de-a doua zi de Şavuot pentru cei care trăiesc numai în noi – serviciul divin a fost oficiat de Rabinii Şlomo Sorin Rosen şi Zwi Chalamisch, de prim cantorul Iosif Adler şi oficiantul de cult Ghidu Bruchmaier – este tot o formă a prezenţei lui Dumnezeu: nevoia de a nu ne înstrăina de noi înşine, fiindcă „iubirea ca moartea e de tare". (I.D.)

METAMORFOZA CRONICARULUI ÎN ARTIST

Compozitorul Dumitru Bughici z.l. a trecut în eternitate

A făcut parte din lumea celor care au crezut într-o utopie, au trăit elanurile unui părelnic început de lume repede frânte de realitate, suferinţele surpărilor interioare, prizonieratul unui sistem totalitar. A ales să facă Alia. Numele lui – picătură din învolburatul fluviu care este istoria evreilor români în secolul XX – a fost Dumitru Bughici z.l. A venit pe lume la Iaşi, în urmă cu 87 de ani.

Şi-a început studiile muzicale la Conservatorul din Bucureşti şi le-a continuat la Sankt Petersburg, absolvindule în 1955. Chiar dacă, în „obsedantul deceniu", a făcut cam ce-au făcut atâţia alţi literaţi, pictori, muzicieni „formaţi de partid", cu buna credinţă că slujesc „cauza" cu ajutorul artei, compunând naive „cântece de masă", Dumitru Bughici z.l. nu s-a pierdut pe sine. Iubirea de Frumos l-a salvat.

A fost atras de neoclasicism; mărturie - concertele pentru vioară, violoncel, pian, trompetă, flaut şi orchestră, cvartetele de coarde, cvartetele pentru suflători, sonatele pentru vioară şi pian.

Dar – şi de modernismul anilor `30 - `40, „prima dragoste", la care avea să revină, încercând formule orchestrale proprii, în „Simfonia fantezie în ritm de jazz", concertul intitulat „Melodie, ritm şi culoare", ajungând la maturitate artistică în „Triptic pentru pian" şi „Simfonia recunoştinţei pentru Ierusalim", ultimele două compoziţii - scrise în Israel, în ultimul deceniu al secolului trecut.

A fost unul dintre pionierii muzicii româneşti de film. Chiar în primul film românesc, „Şofer de mare viteză", numele lui figurează pe generic. S-a ilustrat ca muzicolog şi profesor. Este coautor, împreună cu Diamandi Gheciu, al „Formelor muzicale vocale" (trei volume), „Suitei şi sonatei", „Reperelor arhitectonice în creaţia muzicienilor români". A fost apropiat de Vasile Timiş, Viorel Cosma, Sergiu Natra.

„Era un om amabil, atent cu colegii, dispus întotdeauna să colaboreze cu tinerii", îl caracterizează Vasile Timiş, atrăgând atenţia asupra virtuţilor de dascăl ale lui Dumitru Bughici z.l., formator al atâtor generaţii de muzicieni români care l-au avut profesor la Universitatea de Muzică din Bucureşti. Şi - un profil al compozitorului, aşa cum îl desenează Viorel Cosma: „De un profesionalism autentic, situat în avangarda pleiadei de compozitori români, de la mijlocul secolului XX, care încercau să aducă o gândire nouă în muzică, manifestându-şi preferinţa pentru muzica programatică şi de jazz, împrumutând cântecelor sale un farmec aparte, dar şi o accesibilitate pentru tineri".

Cu puţin timp înaintea concertului omagial de la Ateneul român, din 2006, când Sergiu Natra, stabilit în Israel, împlinea 80 de ani, sărbătoritul a amintit vechea prietenie care-l lega de Dumitru Bughici z.l., de la care tinerii au de învăţat „arta subtilă a instrumentaţiei, stăpânirea remarcabilă a formelor muzicale, rafinamentul plasticizării imaginilor sonore". Cronicarul muzical al unei vremi, stins de curând din viaţă, în Israel, s-a transformat, prin lucrarea timpului şi prin perseverenţa celui care a găsit în sine resurse de contrapondere a dezamăgirilor, într-un artist veritabil.

E. SUHOR

Presa culturală mai - iunie

• **„ROMÂNIA LITERARĂ”** nr.17/1 mai a.c.: Reţinem un articol al lui Al. Săndulescu „Marcel Proust şi românii” (familiile Bibescu, Brâncoveanu, Şuţu, Epureanu din care se remarcă Martha Bibescu, Anna de Noailles, muzicieni etc.). Amintim că Mihail Sebastian, ca şi Camil Petrescu ş.a. au fost mari admiratori ai lui Proust. Nichita Danilov a publicat la Ed. Polirom „Locomotiva Noimann”. Nu l-am citit, dar ciudată este ortografierea numelui: Noimann (sic!) şi nu Neumann. E un roman fantastic. În nr.18/9 mai 2008, Virgil Duda (trăitor în Israel, fratele regretatului critic Lucian Raicu) se ocupă de „Jurnalul” lui Sebastian, comparând starea sufletească a acestuia cu a lui Bacovia. În nr.20/23 mai citim un fragment dintr-o carte în curs de apariţie la Ed. Curtea Veche despre Simone Signoret, originară dintr-o familie de evrei din Bratislava. Despre Iosif Brodski scrie Margareta Şipoş. Poet de excepţie, el a fost arestat, umilit, închis, apoi izgonit din fosta U.R.S.S. A avut noroc, în timpul lui Stalin ar fi fost, probabil, ucis la ordin. Gh. Grigurcu critică recenta carte a lui Marin Mincu, „O panoramă a poeziei româneşti”, din care lipsesc nume importante printre care şi cel al lui Florin Mugur. La rubrica „Meridiane” se menţionează că Antonio Tabucchi a fost distins cu titlul de Doctor Honoris Causa al Universităţii din Bucureşti. Nu ţinem minte ca Norman Manea, distins, la fel, în aprilie, să fi fost menţionat în revistă. Regretabil. În nr.21/30 mai a.c. aflăm că Mircea Cărtărescu a fost distins cu Premiul Naţional pentru Artă (25.000 euro), iar Dumitru Ţepeneag cu Premiul Uniunii Latine, la Roma. Ambii scriitori sunt cunoscuţi pentru vederile lor umaniste şi anti-xenofobe. Al. Săndulescu comentează „Jurnalul” lui Rebreanu, în care acesta relatează atrocităţile săvârşite de legionari în Pogromul din ianuarie 1941. Marele scriitor îi numeşte „lombrozieni”, după numele psihiatrului de renume, Lombroso (acesta fiind evreu). Mai citim din corespondenţa poetului evreu-român Ştefan Baciu, stabilit după 1946 în străinătate (în final, la Honolulu, ca profesor universitar). Aflăm cu mâhnire că au murit doi scriitori de valoare: Matei Gavril-Albastru şi Pop Simion, acesta din urmă stabilit în Ungaria.

• **„CULTURA”** nr.21/din 29 mai a.c. – Eugen Simion comentează cartea lui Günter Grass „Decojind ceapa” (Ed. Polirom-2007). Se ştie că autorul, cunoscut ca social-democrat, romancier de forţă, a recunoscut că în adolescenţă s-a înrolat în trupele SS.

C. Stănescu ridiculizează pe cei care îl răstignesc prin intoleranţă pe Karl Marx.

• **„LUCEAFĂRUL”** nr.11/2008 – Mircea Ghiţulescu elogiază spectacolul realizat de Al. Hausvater la Teatrul Bacovia din Bacău cu piesa „Recviem” de Hennoch Levin, (după Cehov). Al. George îşi onorează număr de număr rubrica despre literatura din anii regimului comunist, interesantă, dar cu unele imprecizii şi subiectivisme. Chagall nu a fost comisar artistic „în paralel cu Dzerjinski”, ci comisar cultural în Vitebsk, pe când Felix Dzerjinski era şeful C.E.K.A., la Moscova. Nici un paralelism, iar Chagall s-a autoexilat la Paris. A.E. Bacovski, Ştefan Iureş nu merită puşi într-o listă şi etichetaţi la modul superficial (nr. 17/14 mai a.c.). În acelaşi număr, Ioana Ieronim reproduce un interviu cu Norman Manea, în spirit amical şi admirativ. Felicitări revistei „Luceafărul” la aniversarea a 50 de ani de existenţă, uneori întunecată de implicarea unor servili funcţionari de partid (numărul festiv din 27 mai 2008). „Luceafărul” a lansat multe talente în literatură.

• **„CONTEMPORANUL – IDEEA EUROPEANĂ”** din mai 2008. Nicolae Balotă analizează opera lui Italo Svevo, mare prozator evreu-italian. Din Israel, colaborează Zoltan Terner şi Magdalena Brătescu. Ion Ianoşi scrie despre Evgheni Evtuşenko, unul dintre marii poeţi ai lumii contemporane. S. Damian semnează „Metodă şi antrenament”, despre opera lui Breban. Michael Shafir pune pe tapet problema xenofobiei exprimată „liber” în publicaţii încă onorabile, precum „Gândul”.

• **„REVISTA „22”** nr. 19/6 mai a.c. Andrei Oişteanu publică un serial „Scriitorii români şi narcoticele”, cu continuări pe toată luna mai (Macedonski, Ion Pillat, Ion Barbu, Matei Caragiale, Emil Botta ş.a.) Ioana Ieronim comentează în numărul din 13 mai a.c. piesa „e Me S” prezentată de Teatrul „Maria Filotti” din Brăila despre Mihail Sebastian (M.S.). Irina Ungureanu scrie despre piesa „Regele moare” de Eugen Ionescu, pusă în scenă la Palermo. Este comentat şi filmul lui Radu Gabrea „Cocoşul decapitat”, cu o biografie în date a regizorului. Despre sărbătorirea şi istoria Statului Israel scrie Vlad Solomon, poet de limbă română din Israel . În numărul din 20 mai citim despre doi lideri americani onoraţi cu Nobel pentru Pace: Henry Kissinger şi, acum, Al. Gore. În numărul din 27 mai a.c., Ion Vianu relatează cazul unui psihopat din Austria, Joseph Fritzl, violator incestuos, care şi-a ţinut fiica sechestrată mulţi ani şi îl compară cu criminalii nazişti. Regretabil este că în revistă se face reclamă unei cărţi apărute la editura Antet, cunoscută printr-o tendinţă vădit unidirecţionată: „Lobby-ul israelian şi politica externă a Statelor Unite”; prezentarea cărţii este antiisraeliană.

• **„OBSERVATOR CULTURAL”** nr. 164/8 mai a.c. continuă reproducerea corespondenţei dintre familia Fondane şi Maritain cu o scrisoare a Genevievei Fondane către Jacques Maritain, ambasador la Vatican, despre dispariţia poetului, în martie 1945, în lagărul de la Flossenburg. Imposibil de redat, cutremurător. Emilia Postolache şi Mihai Mîndra relatează despre dezbaterea pe tema „Majoritar şi minoritar în literatura şi cultura română”. Termenul de „minoritar” în cultură ni se pare, totuşi, nepotrivit în prezent. De asemenea, cazul lui N. Steinhardt nu este reprezentativ, ci o excepţie. Steinhardt nu se considera „minoritar”. Excelent numărul 165/15 mai a.c. dedicat, în parte, Hannei Arendt. Semnează Ruxandra Demetrescu, Michael Shafir, Iulia Deleanu, Andrei Poamă, Alex Cistelecan, Oliver Marchart (nu se dau informaţii despre autor). Paul Cernat şi Dana Pârvan-Jenaru prezintă „Convorbire cu Saul Bellow” şi respectiv „Dialog cu Leon Volovici”, cărţi apărute recent la Ed. Polirom. Ovidiu Şimonca reproduce un interviu cu Leon Volovici, bine realizat şi reprezentativ. Despre Israel – 60 scrie Mădălina Vîrtejanu-Joubert. Nr. 166/22 mai îşi dedică suplimentul cultural Verei Călin, stabilită de mulţi ani în S.U.A. (semnează Geo Şerban şi... Vera Călin). Michael Finkenthal comentează paginile dedicate Hannei Arendt din numărul anterior, cu o provocare: relaţia dintre idee şi faptă, dintre filozofie şi politică. Merită discutat acest subiect.

În nr. 167/29 mai a.c. Paul Cornea evocă anul 1968 marcat de două evenimente: Paris – revolta studenţilor, tinerilor şi Praga – intervenţia sovieticilor pentru stoparea reformei din Cehoslovacia. Un an greu de uitat.

• **„IDEI ÎN DIALOG”** – mai a.c. Traian Ungureanu analizează relaţiile Rusiei cu Europa occidentală, bazate pe politica în domeniul energiei. („Naşterea democraţiei în prezenţa tragediei”). Alex Leo Şerban discută despre regizorul Nae Caranfil, considerat ca realizator de filme „comerciale de bună calitate”. La „restituiri” citim un recviem de Fundoianu despre Lev Şestov, maestrul său în filozofie. Dan C. Mihăilescu se referă la concluziile „dure” ale Martei Petreu referitor la extremismul temporar al lui Mihail Sebastian (1927-1933) şi la reacţia justificată a lui Radu Cosaşu din „Dilema Veche” nr. 218/17 aprilie. John Gray combate „Iluzia atee”. Bogdan Cristian Iacob semnează „Comunismul românesc între tipologie şi concept”, mergând pe urmele lui V. Tismăneanu. Poate că analiza comunismului a ajuns la un punct de supralicitare. Există o cvasiunanimitate în condamnarea sa. Nimeni nu-l mai laudă. Dar, despre tendinţele negaţioniste, despre recrudescenţa unor atitudini, opinii de extremă dreapta prezente în media românească, în declaraţiile unor politicieni se scrie mai puţin. Ataşamentul legionar al unor lideri ca Gigi Becali pare mai pernicios azi, decât ideile comuniste îngropate temporar sub ruinele sistemului prăbuşit în 1989. Este bine să se reamintească „fenomenul Piteşti” (Sorin Lavric), prestaţia lui Dumitru Popescu – Dumnezeu, dar prezentul are şi el tarele lui.

• **„APOSTROF”** nr. 5/2008. Reţinem, printre altele articolul „Gândirea socială a generaţiei ’27 de Ciprian Bota. Nu se înţelege ce înseamnă „greii” filosofiei lui Noica. Este vorba de o carte a lui Mugur Voloş care tratează filosofia socială a lui Vulcănescu, Cioran, Eliade, Noica. Este subliniat rolul lui Nae Ionescu, la fel şi „ruralismul” conceptual al generaţiei ’27. Despre legionarism, nici un cuvânt. Interesant interviul dat de poeta Carmen Firan, la New York, lui Ion Zubaşcu. Poeta este încântată de oraşul care a adoptat-o.

***

• **REVISTA „22”**, nr.26 / 24 iunie 2008, cu un bogat supliment „Bucureştiul Cultural” (nr. 8) – Ioana Ieronim scrie despre „Literatura română, literaturile lumii” referindu-se la „Festivalul Internaţional Zile şi Nopţi de literatură” de la Neptun.

Printre invitaţi: Andrei Codrescu. Ne întrebăm: de ce nu şi Norman Manea, de ce nu şi scriitori israelieni de limbă română, cândva prezenţi la aceste festivaluri. Drept „compensaţie” este reprodus pe două pagini un interesant dialog al lui Norman Manea cu Gabriela Adameşteanu. Dintre cărţile Ed. Polirom remarcăm „Fima”, de Amos Oz, proză satirică din viaţa Israelului.

• **OBSERVATOR CULTURAL,** nr. 171 / 26 iunie a.c. Cristian Cercel semnează „Care stângă”, ridiculizând PSD, la fel cum Bedros Horasangian procedează cu „dreapta” din jurul Preşedintelui. Liviu Ornea reia comentariul lui Paul Cornea dintr-un număr anterior, despre mişcările studenţeşti de la Paris din 1968. Larisa Turea care a câştigat Concursul de cultură şi istorie polonă, publică „Surâsul lui Bruno Schulz”. Vom reveni în revistă asupra acestei personalităţi, scriitor artist, ucis de nazişti în 1942. Cristina Bontaş comentează „Enciclopedia geografică a Holocaustului din Ungaria”, apărută la Budapesta, în limba maghiară (este inclus şi Holocaustul din Ardealul de Nord). Ovidiu Şimonca reproduce un interviu cu Zeruya Shalev, autoare israeliană, prezentă în România cu romanul „Soţ şi soţie” (Ed. Polirom). Liviu Ornea mai semnează o cronică teatrală despre „Ivona, principesa Burgundiei”, de Witold Gombrowicz (Teatrul „Tomasi Aron” din Sf. Gheorghe).

• **„CONTEMPORANUL – IDEEA EUROPEANĂ”** – iunie 2008: Iulian Boldea – „Exultanta imaginarului: Ilarie Veronica”. Magda Ursache scrie despre Mircea Eliade, afirmând eliptic că Gershom Scholem îl aprecia pe savant. Îl aprecia, dar a rupt relaţiile când a constatat că Eliade nu se dezisese de trecutul politic blamant. Aura Christi îl elogiază pe criticul Răzvan Voncu, om cu o bună deschidere în cultura română. Ionel Necula – „Edgar Reichman şi romanul iluziilor destrămate” (despre trei romane ale acestui autor evreu – român – francez). Magdalena Brătescu oferă o „Corespondenţă din Tel Aviv”. Am dori să ştim mai multe despre autoare. Michael Shafir semnează comentariul politic „Miopii”. Radu Cârneci este prezent cu poeme. Este reprodus spre final un fragment din cartea lui Terente Robert şi Sorin Vieru „Riscul gândirii” (Ed. Humanitas). Mirel Horodi evocă „Şase decenii de relaţii diplomatice româno – israeliene”.

• Din Israel primim, într-o formă grafică excelentă, revista **„PERSPECTIVA”**, mai-iunie 2008 (Nazareth Illit, redactor şef - Itzhak Moshe, adjunct – Iosefina Sara, fosta noastră colegă de redacţie, redactori – Milu Bachman, Milu David, Aberman Telu, Carol Barbalat).

TODA RABA. Vom reveni.

BORIS MARIAN

TELEOBIECTIV

TELEOBIECTIV

CÂND MOTL MANEVREAZĂ ELIXIRUL DRAGOSTEI...

Ce personaj ne poate părea astăzi mai extravagant şi neverosimil ca un om de succes în afaceri – declarat şapte ani la rând „Businessmanul anului” – care se lasă subjugat de muzele artelor? Care îşi rezervă zilnic timp pentru a picta ori a scrie literatură şi nu din cine ştie ce ifose snoabe sau din nevoia de a se smulge din oboseala-i nervoasă. Ci dintr-o reală pasiune creatoare. Păstrându-şi totodată luciditatea şi modestia şi cunoscând graniţele care îl separă pe el, amatorul talentat, de profesioniştii din breaslă. Pălăria jos, deci, în faţa domnului Iacov Tihman, moldovean de dincolo de Prut, care a început ca maistru berar şi a ajuns, la Chişinău, omul nr. 1 în producţia de bere a republicii şi consilier economic pe lângă primul ministru. Când să mai aibă timp şi pentru „jocurile artelor”? Iată că a avut. A făcut bani pentru sine şi acte filantropice pentru alţii, a sponsorizat tinere talente şi nu şi-a îngăduit nicio clipă să uite că e evreu moldovean: în 1990 a plecat în Israel şi după trei luni se întorcea cu un investitor american de mână. A urnit afacerile dar a deveni şi preşedintele Comunităţilor evreieşti din Republica Moldova. Poveste de succes care putea constitui substanţa unui film hollywoodian despre „trezirea” la prosperitatea capitalistă a Estului european. Dar domnul Tihman a preferat să-şi adune forţele şi să compună un fel de Kadiş literar, un remember al Zincovului său natal, târguşor ucrainean în care locuiau 5000 de evrei – din care, după război, mai existau doar resturile a 30 de familii. Nu le cunoscuse direct destinul, autorul s-a născut abia în 1945, dar le ştia istoria tragică din spusele rudelor şi ale altor pământeni, evrei sau neevrei, rămaşi în viaţă. A început prin a scrie o carte, „Motl peţitorul”, pe care a încredinţat-o apoi, spre a o transpune pe ecran, regizorului rus Valeri Jerenghi. Am văzut, nu de mult, la TVR Cultural, filmul rezultat, „Mirajul dragostei”:avusese până atunci doar o avanpremieră la Centrul nostru comunitar din Bucureşti, şi o alta la Sibiu, în cadrul evenimentelor de anul trecut petrecute în capitala culturală europeană. Un film surprinzător. Iată ce pot face împreună – am gândit – două firi artistice tonice, pline de poezie şi vitalitate, înclinate spre romantism şi celebrând nevoia de iubire a omului, iată ce pot crea dintr-o materie primă existenţială tragică. Fără a altera adevărul, documentele vremii şi fără a îndulci evenimentele epocii. Filmul, care evocă, în frânturi, evenimente din anii 1930-1950 nu evită scene de un dramatism sfâşietor – deportarea evreilor spre Siberia, izgonirea lor din casele proprii, furăciunea agoniselilor lor iar apoi, în timpul războiului, îngroparea de vii în cariere de piatră sau incendierea de către nazişti a unor familii închise în nişte hambare părăsite. O întreagă frescă socială, o bucată de istorie dementă se reconstituie din aceste deslănţuiri ale urii şi lăcomiei omeneşti care portretizează holocaustul din stepele ucrainene ale Podoliei. Dar nici autorul romanului, nici regizorul convertirii cinematografice nu s-au oprit doar la acestea, cum nici viaţa însăşi şi nici firea omului nu se reduc doar la triumful răului. Iacov Tihman şi-a construit povestirea în jurul unui personaj nu numai tipic şi pitoresc al vremurilor ci şi profund benefic: Motl peţitorul. Omul care împerechează tinerii – chiar şi pe cei pe care natura nu i-a prea înzestrat! – după vechi şi solide tradiţii evreieşti, punând laolaltă femeia şi bărbatul potrivit, pentru ca să se poată continua neamul şi să dea mai departe viaţă vieţii, în pofida morţii care stătea tot timpul la pândă. Motl bate satele şi târgurile mai cu piciorul, mai cu căruţa vreunui vecin, e un sărăntoc cam păgubos de felul lui, dar inteligenţa şireată şi umorul lui îl fac să realizeze „partide” reuşite. O peţeşte pe Dvoira, o fată cam urâţică, deşirată şi copticică la vârstă, ba şi puţintel gravidă (fusese, biata de ea, cu vaca la păscut şi a trânti-o sub un copac un cioban voinic şi arătos) o peţeşte, deci, cu Şlomo, un ovreiaş de neam bun, dar cam slab la minte. Sigur, cuplul reuşeşte de minune, numai că războiul o lasă văduvă pe Dvoira, îl lasă văduv şi pe Motl. Şi iată-l pe fostul peţitor însoţindu-se după ani de singurătate şi doliu după nevastă şi copiii arşi în hambarele morţii, cu fata pe care o peţise cândva cu altul şi crescând împreună pe micul bastard ucrainean adorat de evlavioasa familie evreiască. Poveste din cele pe care ni le istoriseau şi nouă, în idiş, bunicii. Dar e interesant cum o vede un tânăr regizor rus care, poate, habar nu are de specificul evreiesc. Mă şi gândeam cum ar fi găsit specialiştii de la TES-ul nostru viziunea lui Jerenghi, atât de puţin iudaic tradiţională şi cum l-or fi văzut pe Motl care, în interpretarea actorului Saşa Demidov, arăta ca un fermecător muzicant ţigan din filmele lui Kusturiţa. Şi totuşi acest „Miraj al iubirii” – când tragedie antică, când muzical, când document istoric – poate fi definit în cele din urmă ca un poem cinematografic, o baladă a vieţii, a morţii dar mai ales a iubirii. A cărui supremă calitate o constituie splendoarea imaginii, peisajele extraordinare ale câmpurilor smălţuite cu flori, aerul proaspăt pe care îl exhală, cerul şi pământul care parcă se unesc într-o îmbrăţişare. Se regăsesc aici plasticitatea viziunii picturale a lui Tihman, măiestria regizorului şi a operatorului său. Şi îmi place să cred că acest poem al frumuseţilor rurale şi – în cele din urmă – al prieteniilor între oamenii satului, indiferent de etnie, spulberă şi vechile prejudecăţi după care evreii nu ar iubi natura, muncile câmpului, legătura cu pământul. Este una din frumoasele demonstraţii artistice pe care le fac laolaltă cartea lui Tihman şi filmul lui Jerenghi.

SANDA FAUR

VIITORUL TIMPULUI TR

"Tinerii întreabă, supravieţuitorii răspund"; "Gânduri, idei,

Aşa cum scria Carol Iancu, Holocaustul din România, al cărui bilanţ s-a dovedit copleşitor, a însemnat "mai ales Transnistria, un cimitir imens lipsit de pietre de mormânt pentru un sfert de milioane de evrei români şi ucrainieni, un ţinut al groazei care, prin atrocităţile comise acolo, deţine un loc aparte pe harta europeană a locurilor blestemate din şirul de centre de ucidere ale *soluţiei finale*" (Cf. *Shoah în România* [...], Bucureşti, 2001). Asumarea adevărului istoric nu s-a produs decât târziu (recunoaşterea oficială cea mai clară i se datorează preşedintelui Emil Constantinescu), provocând noi "valuri" de antisemitism. În ciuda cărţilor şi studiilor datorate unor istorici a căror probitate nu poate fi contestată, conştiinţa publică generală a cetăţenilor români a înregistrat guvernarea lui Antonescu ca pe un capitol relativ nevinovat al istoriei noastre, mareşalul însuşi fiind aureolat de falsa reputaţie a unui mare patriot...Chiar dacă din punct de vedere sociologic şi psihologic toate acestea pot fi măcar parţial explicate, nu o asemenea analiză ne propunem aici. Intenţia noastră este ca luând drept punct de plecare cumulul de date existente şi îndeobşte cunoscute privind "cotele" la care se ridică în prezent antisemitismul din România, să încercăm o abordare cât mai dezinhibată şi constructivă nu a celor petrecute înainte de război sau în anii războiului, despre care s-a scris şi se mai scrie, cât, mai cu seamă, a fenomenului antisemit actual şi, nu în ultimul rând, a modalităţilor în care acesta ar putea fi diminuat în viitor.

I. Urmaşii (realişti) ai lui Don Quijotte

Pentru ca ceea ce s-a petrecut să nu se mai petreacă niciodata... **câţiva intelectuali, evrei sau nu, au decis să rămână la monitoarele lor, într-o stare de veghe cvasipermanentă, unii dintre aceştia încercând chiar să urnească într-un fel lucrurile în direcţia cea bună, să modifice mentalităţi cu rădăcini foarte adânci. Acolo unde acest lucru mai e posibil.** *La generaţia tânără.*

"Don Quijotte mai are nevoie de urmaşi" - mi-a spus într-o zi dl. Liviu Beris, preşedintele "Asociaţiei Evreilor din România, victime ale Holocaustului" (A.E.R.V.H.), supravieţuitor al acelei monstruoase "încercări" care a fost *Transnistria*... **Cercetător de prestigiu, specialist în genetică, se numără printre aceia care nu precupeţesc nici un efort în străduinţa de a vorbi tinerilor de azi despre "istorie, memorie, uitare şi asumarea unui trecut care nu vrea să dispară..."[1]**

Făcând o afirmaţie nu lipsită de tristeţe, dl. Beris a folosit, totuşi, un plural dătător de speranţe. "*Urmaşii*" lui Don Quijotte fac o treabă cât se poate de bună. Înţelegem asta mai ales citind cărţile scoase de A.E.R.V.H. Volume bine gândite, ţintind un public diversificat. Două dintre acestea ne-au atras în special atenţia. Cea dintâi cuprinde câteva răspunsuri la întrebările pe care tinerii le-au adresat unor supravieţuitori ai Holocaustului în timpul conferinţelor despre care pomeneam. A doua se constituie într-o culegere de eseuri selectate în cadrul concursului interjudeţean de la Sibiu, din ianuarie 2007, organizat de A.E.R.V.H. cu sprijinul Ministerului Educaţiei şi al Cercetării, al unor inspectorate şcolare judeţene şi, nu în ultimul rând, al profesorilor implicaţi, precum şi al Asociaţiei Ecumenice a Bisericilor din România. Eseuri ale unor elevi care, aşa cum scrie şi dl. prof. dr. Otto Adler în scurta sa prefaţă, "merită din plin să fie difuzate şi cunoscute."

II. Antisemitismul recurent din "realitatea imediată"

Bernard Henri Lévy constatase, cândva, că există ţări în care, nu o dată "rătăcirea făureşte legenda, în care apropierea răului contribuie la mitologie şi în care faptul de a trăda puţin îţi dă o mărime în plus la haine şi o statură suplimentară"[2].

Admirabil portret al celor care au profitat de faptul că xenofobia tradiţională a vieţii publice româneşti s-a întins dincolo de regimul comunist, ajungând teafără şi chiar revigorată până în zilele noastre. Conform rezultatelor unor studii extrem de minuţioase, s-a estimat că până în 1980, unul din 30 de cetăţeni români lucrase ca informator al Securităţii[3]. Or, tocmai dintre aceştia s-au ales cei ce, ulterior, au profitat din plin de libertatea de exprimare oferită de tânăra şi fragila democraţie românească, integrându-se în mişcări extremiste, mişcări ce trăiesc şi se dezvoltă având nevoie ca de aer de "pericole". Aşa stând lucrurile, nu e de mirare că "pericolul evreiesc" este îndeobşte oferit ca "explicaţie" a problemelor complexe ale societăţii noastre. Numai că, în lipsa unei populaţii evreieşti semnificative, se întâmplă deseori ca alte persoane publice cu vederi democratice să fie acuzate că ar fi spionii unei conspiraţii iudaice internaţionale care caută să distrugă România. Extrema dreaptă din România şi-a etichetat adesea adversarii neevrei drept evrei, într-o încercare, adesea reuşită, de discreditare. O echipă de aliaţi, ziarişti şi istorici de profesie li se alătură, deseori pentru a nega, sub diferite forme, Holocaustul românesc. De asemenea, experienţele unor dictaturi consecutive, de extremă dreaptă şi, apoi, stângă, ambele extrem de feroce, îndurate de mai multe generaţii, au creat în România mari grupuri de cetăţeni nepregătiţi să facă faţă situaţiilor şi presiunilor tipice societăţilor deschise competitive. (Pentru a accede la o cantitate enormă de informaţii, bine sistematizate, privind istoria recentă a antisemitismului din România, cf. Tom Gallagher, *Furtul unei naţiuni, România de la comunism încoace*, **"Bucureşti, 2005)**

O parte din vârstnicii nostalgici după "stabilitatea" şi "previzibilitatea" regimului comunist, dar şi unii tineri, ameţiţi de competiţia crudă a pieţei muncii ca şi de ciocnirea dintre ceea ce poate oferi sistemul de învăţământ românesc şi cererea de pe piaţa muncii au fost şi continuă sa fie o pradă uşoară pentru tot felul de ideologii extremiste care "le oferă pe tavă" "vinovaţii" răspunzători de precaritatea propriei situaţii, sub aspect atât social, cât şi economic. Aşa că nu ar trebui să surprindă pe nimeni apetitul zdravăn al multor cetăţeni pentru teoriile conspiraţiei care proliferează din plin. Să ne mai mirăm atunci ca la întrebarea *Cum sunt văzuţi evreii*? **38,9% din români îi consideră religioşi, 39,2%, întreprinzători, 31%, inteligenţi, dar numai** *15,1%, cumsecade*?![4]

III. Un exemplu perfect al delirului politic

Chiar dacă spaţiul nu ne îngăduie o analiză cât de cât detaliată a indubitabilei resuscitări a antisemitismului din România zilelor noastre, ne este imposibil să ignorăm cu desăvârşire scrierile violent antisemite din *Tricolorul* **sau** *România Mare* **(aşa cum facem de obicei cu publicaţiile asumat legionare, aşteptând (zadarnic!) ca Justiţia să ia măsurile de rigoare.**

Ca să dau un singur exemplu, deunăzi (la 13 iunie 2008), au apărut sub titlul *România a devenit colonie evreiască* **câteva pagini delirante, sub semnătura** *Adevăratul Serviciu Român de Informaţii*. **Acuzaţiile fără dovezi şi insinuările nefondate se dovedesc, aşadar, o formulă jurnalistică foarte profitabilă. Noi nu putem decât deplânge lipsa de imaginaţie a celor ce se ascund în spatele acestui "pseudonim", relevant pentru IQ-ul "autorului /autorilor", imputându-le, însă, nu atât inepţia cât, mai cu seamă, o crasă lipsă de imaginaţie. Numărul 181 al** *României Mari*, **din 1994, folosea aceeaşi sintagmă în legătură cu S.U.A., acuzate, nici mai mult, nici mai puţin că ar fi "o colonie a Israelului." Ca să nu mai amintim de articolul intitulat** *România sub ocupaţie*, **"forţele de ocupaţie" fiind, desigur, evreii (***România Mare*, **2 sept. 1991), sau de "lista lui Vadim", apărută în** *Evreii care ne guvernează*, **(România Mare, 22 iunie 2001), aberantă, ca mai toate producţiile gazetăreşti de această factură.**

Toate acestea, asociate-aşa cum spuneam - cu negaţionismul cel mai neruşinat, transformă revista *România Mare* **şi celelalte publicaţii aparţinătoare aceleiaşi familii în adevărate instrumente de manipulare a unei opinii publice şi aşa traumatizate atât de vicisitudinile regimului comunist, cât şi de un şir de guvernări în care nici cei mai pricepuţi analişti politici n-ar putea separa cu precizie reaua credinţă de incompetenţa cea mai crasă.**

IV. Cine tolerează ilegalitatea?

Societatea civilă din România a urmărit cu mereu crescută îngrijorare felul în care proliferează publicaţii diverse, reviste şi cărţi vădit incitatoare la ura rasială, ajungând să fie vândute (ilegal!!!), la lumina zilei, pe mai toate tarabele, şi chiar în librării dintre cele mai onorabile; a denunţat discursul cu vizibile derapaje de extremă dreaptă al unor figuri politice îndeajuns de cunoscute şi a constatat cu uimire cum pereţi întregi ai unor clădiri din centrul Bucureştiului (şi nu numai!) sunt tixite cu manifeste şi însemne legionare (care, inutil s-o mai repetăm, de asemenea încalcă legile în vigoare!).

Televiziunea naţională pare s-o fi luat de asemenea razna şi voi aminti măcar două exemple deosebit de grăitoare în acest sens. O dată, emisiunea din seara Paştelui ortodox, despre care a scris pe larg, la vremea respectivă, profesorul Vianu şi, nu în ultimul rând, incitatoarele diatribe antiecumenice din cadrul emisiunii "Semne". Nu insistăm...

După cum observase, la vremea respectivă, şi Paul Johnson, unul din principalele învăţăminte ale istoriei evreilor este că atacurile verbale repetate sunt urmate, mai devreme sau mai târziu, de acte de violenţă fizică. Până şi soluţia finală hitleristă, unică în atrocitatea ei, a fost, totuşi, prefigurată de teoriile antisemite ale secolului al XIX-lea.[5]

Iată de ce nu ne este deloc indiferent că supravieţuitori ai Holocaustului se zbat, cu ultimele lor puteri, să explice tuturor, dar mai ales celor foarte tineri, coşmarul prin care au trecut, încercând şi izbutind, deseori, să-i sensibilizeze. De asemenea, nu putem lăsa să treacă neobservată osârdia acelor cadre didactice care îşi fac o datorie de onoare prezentând istoria României aşa cum a fost... Programa de învăţământ prevede chiar şi ore speciale de predare a Holocaustului: două ore la elevii de clasa a VII-a şi două la cei de clasa a XI-a. În total, patru! Există şi cursuri opţionale...

În aceste condiţii au luat naştere cele două cărţi pomenite mai sus, importante deoarece prin intermediul acestora ne putem face o idee despre felul în care gândesc elevii zilelor noastre...

V. Întrebări pentru viitor

În *Tinerii întreabă, supravieţuitorii răspund* **(Bucureşti, 2007), Liviu Beris, Miriam Korber Bercovici şi Sonia Palty (supravieţuitori ai lagărelor din Transnistria), Oliver Lustig, fost deportat la Auschwitz-Birkenau, Leonard Zaicescu şi Iancu Ţucărman-supravieţuitori ai "Trenului morţii", precum şi distinsul istoric Hary Kuller, răspund pe larg la întrebări puse de participanţii la întâlnirile organizate cu tinerii din şcoli generale, licee şi facultăţi. Vom reproduce câteva din cele mai interesante, o parte din ele rămase în afara volumului (din lipsă de spaţiu), încercând o clasificare în funcţie de orientarea întrebărilor, fără a reproduce însă şi răspunsurile, dorind să stimulăm astfel apetitul pentru lectură al virtualilor cititori ai cărţii.**

Astfel, au existat întrebări :1) provocatoare, nu puţine, de felul: ***Ce părere aveţi despre aşa-zisul Holocaust din România? ; Ce părere aveţi despre Holocaustul roşu?; [...]Cum şi de ce au devenit evreii pricipalii călăi ai regimului sovietic, comunist?; Nu credeţi că Hitler a fost doar un pion în toată această "afacere" şi că în spatele lui se ascund adevăraţii criminali?; Oare mareşalul Ion Antonescu, prin măsurile ordonate, nu a contribuit la evitarea unui Holocaust pe teritoriul României?; ş.a.; 2). Binevoitoare, interesate de aflarea adevărului:*** **Care pot fi motivele şi scopurile acţiunilor de contestare a înseşi camerelor de gazare?; Mai neagă cineva cele întâmplate? Cine sunt aceştia?; La ce editură sunt publicate cele 100 de cărţi despre Holocaust şi cum le putem procura? ; Ce înseamnă D-zeu pt dvs? Trecând prin aceste lucruri, credeţi că ar mai fi ceva de care v-aţi mai putea teme? Unde aş putea să vă găsesc cărţile?; Aţi avut de suferit datorită faptului că sunteţi evreu, în perioada comunistă?; În ultima perioadă, datorită situaţiei sociale, apar probleme legate de discriminare, iar discriminarea merge mână în mână cu antisemitismul. Au apărut fel de fel de situaţii în care personaje ale extremei drepte încercă să combată existenţa Holocaustului prin diferite speculaţii istorice. Cum puteţi informa tinerii şi cum aţi putea forma o reţea internaţională prin care sa vă implicaţi în educarea tineretului despre adevărata faţa a Holocaustului, şi nu speculaţii ale neofasciştilor? Vă mulţumesc şi vă apreciez ş.a ... 3) . naive: Cum s-a ajuns la situaţia ca atâtea milioane de evrei să treacă prin experienţa Holocaustului? Unde a fost opinia Europei... chiar nu s-a ştiut nimic despre existenţa lagărelor morţii şi ce se făcea acolo?; Dacă va mai fi o persecuţie selectivă, cu cine credeţi că va începe de data aceasta? Vă respect!; Cei din trupele SS erau tineri? Ce uniforme aveau?; Care a fost motivul ' deportării? ; Credeţi că mai există şi acum în Germania oameni care să fie de acord cu ceea ce au făcut naziştii?!**

VI. "*Noi, tânara generaţie nu vom tăcea*"

Aşa cum am mai spus, tot în 2007 a apărut şi cartea *Holocaust: Gânduri, idei sentimente*, **fiecare din eseurile care o compun, chiar şi cele mai naive (unii autori au vârste foarte fragede!),este un îndemn la speranţă. Puşi faţa în faţă cu un capitol dureros reacţionează la unison, cu indignare şi revoltă: "[...] A existat Hol în România antonesciană şi aces trebuie sa-l acceptăm[...] Prin ac adevărului trebuie să trecem la urn etapă şi anume: lupta activă împotri încearcă să creeze condiţii în care popoare şi crima rasială să se dezv Depinde numai de noi dacă vom pe nu reeditarea Holocaustului." (R** *Amintiri recuperate*, **Andrei Iordach XI-a B, Colegiul Naţional"Cantem Bucureşti).**

Extrem de impresionante, prin lor, mi s-au părut vorbele lui Victo cescu, elev în clasa a XII-a G la Naţional "Mihai Viteazul": "Am în citesc cartea lui Marcu Rozen sub a doua convingeri foarte puternice din ele fiind alimentată de motive Prima mea idee era că nu există lu reprobabil decât mistificarea isto A doua idee de care eram foar consta in aceea că în România nu Holocaust. Mă bazam pe nişte cliş argumentul lipsei de notorietate. mă asigurau că românii sunt un po şi cinstit care nu a atacat niciodată vecină. În plus, mă gândeam că existat lagăre sau exterminări, ar să aud de ele, pentru că sunt impo ascuns...[...] A urmat lectura cărţii *sub guvernarea Antonescu* **şi conv mele au început să se clatine. Citin cărţii mi-am dat seama că temer erau nefondate şi că se punea p recunoaşterii Holocaustului din ţa Adică o problemă de stabilire a adev de demontare a unor mituri (unul d fiind cel al mareşalului Ion Antone**

Cu părere de rău, suntem ne încheiem seria citatelor cu cel m mitător" dintre ele: "Citind aceas (a lui Marcu Rozen n.n.), am înţel tulburătoare, dar reale. Am înţeles c nu are dreptul să hotărască asupra altei persoane.Cu ce drept? Unii... a dar au rămas vii în memoria noastr au supravieţuit şi sunt mărturii vii îi asigurăm că *noi, tânăra generaţie, tăcea şi vom lupta pentru ca sacrific nu fi fost zadarnic.* **(*Nu-i vom uita* Cosma, cls. a VII B, Şcoala cu clas nr. 18, Sibiu).**

ECUT

entimente"

VII. Nazismul nu a fost doar antisemit, ci şi antiuman

Combaterea artisemitismului şi negaţionismului nu este un lucru uşor. Ba chiar dimpotrivă. Neşansa a făcut ca fituici antisemite şi cărţi înnecate de otravă să cadă in mâinile unor copii care nici nu pot fi învinuiţi la vârsta lor de lipsa discernământului. Ştim însă că, din păcate, seminţele rele, odată semănate, se dovedesc rezistente la aproape orice. Întocmai ca microbii *Ciumei* lui Camus. S-au scris însă şi nişte cărţi fundamentale...

Aşa cum s-a observat, impactul lor asupra celor cu inima curată a fost puternic şi imediat.

Ar fi oare prea greu ca tinerii care, cu diverse prilejuri, îşi dovedesc o frumuseţe lăuntrică de necontestat, să fie apreciaţi aşa cum se cuvine?! Am meditat la toate astea mai cu seamă în ziua în care Teatrul israelian Cameri reprezenta, pe scena Naţionalului, în faţa unei săli pe jumătate goale, impresionanta operă *Râs de şobolan*... Sunt convinsă că dincolo şi înafara oricăror considerente "protocolare", deseori inepte, cel puţin câţiva dintre tinerii care au scris eseuri despre Holocaust ar fi trebuit să se afle în acea sală. Mulţi dintre dânşii - n-am nici un dubiu - ar fi vibrat mai intens şi ar fi înţeles mai mult decât unii din cei aflaţi acolo. Se ştie că impactul unei opere de artă este mult mai puternic decât al celui mai exact manual de istorie. De ce nu s-ar încerca evitarea, pe viitor, a acelui tip de autism păgubos care face uneori ca prietenii evreilor din România să fie luaţi în considerare abia ... când "se nimeresc" pe funcţii înalte, adică tocmai atunci când sinceritatea lor devine problematică?

Pentru că, aşa cum scria şi Max I. Dimont, de la război încoace s-au deschis muzee ale Holocaustului peste tot în lume... Dar istoria evreilor nu ar fi decât povestea unui interludiu al morţii lipsite de sens, dacă nu am plasa-o într-un context mai larg. Dacă nu îngropăm aceste milioane de morţi cu onoare, dacă nu apărăm demnitatea lor şi nu dăm un sens sacrificiului lor, generaţiile viitoare îi vor privi doar ca pe tot atâtea milioane de oi mânate la abatorul istoriei. *Trebuie* să recunoaştem faptul ca nazismul nu a fost doar antisemit, ci şi antiuman. Deoarece, în opinia naziştilor, nimeni altcineva decât arienii germani nu avea calificarea de a trăi, concluzia logică era că toţi ceilalţi trebuiau exterminaţi. Realitatea înfiorătoare e că atunci când ruşii au năvălit în lagărele de exterminare din Polonia, au găsit suficiente cristale de Zyklon B ca să poată fi omorâţi 20 de milioane de oameni.

Planurile de viitor ale naziştilor prevedeau omorârea a 10 milioane de negermani în fiecare an. Dacă cititorul creştin respinge ceea ce s-a întâmplat în Germania ca pe un fapt care a afectat doar câteva milioane de evrei înseamnă nu numai că desconsideră milioanele de creştini ucişi de către nazişti, dar şi că îşi trădează moştenirea creştină. Iar dacă cititorul evreu dă uitării milioanele de creştini ucişi de către nazişti, înseamnă nu numai că i-a lăsat pe milioanele de evrei să moară în zadar, dar a trădat şi valorile de compasiune şi dreptate cuprinse în moştenirea sa iudaică. Aici nu mai este vorba doar de supravieţuirea evreilor. Ci de supravieţuirea omului (Cf. Max I. Dimont, *Evreii, Dumnezeu şi istoria, Intre focurile "ismelor" moderne*, p. 405-406, Bucureşti, 2001)

[1] Cf. şi studiul lui Vladimir Tismăneanu, *Istorie, memorie, responsabilitate*, apărut ca prefaţa la cartea lui J. Gross, Vecini, Bucureşti, 2002.

[2] Cf. Bernard Henry-Lévy, *Aventurile libertăţii* Bucureşti, 1995, p. 61.

[3] Cf. Deletant, *The Securitate Legaly in Romania*.

[4] Cf. Gabriel Rădescu, Mircea Kivu, Monica Robotin, *Barometrul relaţiilor etnice*, p. 59, Cluj, 2005.

[5] Cf. Paul Johnson, *O istorie a evreilor*, Bucureşti, 1999, p. 451.

NEDEEA BURCA

CRONICA ANTISEMITISMULUI

COMBATEAREA ANTISEMITISMULUI

Seminar european la Berlin

La Berlin s-au desfăşurat lucrările unui seminar cu o temă de stringentă actualitate, intitulat: „Un răspuns comun la o provocare socială. Comunităţile Evreieşti Europene şi ameninţarea antisemitismului". La seminar au participat delegaţi din 19 ţări, F.C.E.R. fiind reprezentată de ing. Ionel Schlesinger, preşedintele Comunităţii Evreilor din Arad. Acest articol a fost realizat pe baza informării redactate de domnia-sa.

În cadrul seminarului s-a făcut o evaluare a situaţiei antisemitismului în Europa, a ameninţărilor curente, iar, pe baza unor studii de caz, s-au relevat o serie de căi de acţiune, printre care: colaborarea cu autorităţile guvernamentale şi legislative în probleme de securitate comunitară; creşterea gradului de conştientizare publică privind formele trecute şi prezente ale urii antisemite; realizarea unor coaliţii cu societatea civilă.S-a subliniat de asemenea necesitatea elaborării unor strategii pentru stimularea activităţii comunităţilor evreieşti şi întărirea colaborării inter-evreieşti în acţiunile de combatere a antisemitismului.

Tendinţe ale noului antisemitism

Mai multe tendinţe caracterizează noul antisemitism care se manifestă în Europa. Acestea se referă în primul rând la discreditarea Israelului ca un „colectiv evreiesc", comisă în mod tot mai agresiv în special de membrii populaţiei musulmane din Europa, dar nu numai. Manifestările antisemite în politică, media, viaţa cotidiană au căpătat forme noi. Nivelul de acceptare a stereotipurilor anti-evreieşti a crescut în diverse straturi sociale şi grupuri politice. În mod specific, ideile privind „puterea evreiască manipulativă" au început să apară frecvent în cadrul principalelor curente ale culturii politice. De asemenea, renaşterea formelor antisemite ale anti-sionismului în cadrul unor mişcări de extremă dreaptă şi anti-globalizare indică un nou fenomen. Oricum, cel mai evident aspect al „noului antisemitism" este extinderea, în Europa, a antisemitismului islamist. Pe de altă parte, în cadrul ţărilor U.E. se menţin miturile şi stereotipurile antisemite tradiţionale. Nu există nici o dovadă care să indice o scădere a propagandei antisemite şi violenţei tradiţionale a extremei drepte. Aceasta include ultranaţionaliştii şi alte persoane care afirmă că evreii controlează guvernele, media, afacerile internaţionale şi lumea finanţelor. În fine, dar nu în ultimul rând, se poate reţine tot ca un fenomen vechi, dar tot mai pregnant manifestat în ultimii ani, un puternic sentiment anti-israelian, care depăşeşte sensibil linia dintre o critică legitimă a unor aspecte ale politicii israeliene şi antisemitism.

Deşi nu există o cercetare sistematică privind relaţia dintre antisemitismul din discursul public şi incidentele antisemite, mass media pun o problemă particulară: prin proliferarea emisiunilor media (televiziune, radio, media scrise - cu precădere, internetul) a crescut enorm posibilitatea pentru furnizorii materialelor antisemite de a-şi difuza materialele de propagandă. Legile „anti-ură" asigură o oarecare protecţie, dar libertatea de exprimare garantată în multe ţări limitează măsurile preventive pe care guvernele pot să le ia privind această problemă.

• Implicarea unui număr mare de „actori" guvernamentali, interguvernamentali şi neguvernamentali. OSCE a devenit un forum deosebit de important de evaluare a antisemitismului şi de elaborare de strategii pentru combaterea acestuia.

• Până în prezent, în discuţiile internaţionale, a fost subestimat modul în care comunităţile evreieşti pot şi trebuie să acţioneze faţă de asaltul antisemitismului. În multe ţări europene, comunităţile evreieşti au ezitat să se concentreze asupra nevoilor lor specifice, preferând să fie concepute ca o parte activă, dar nu foarte aparentă a societăţii. De asemenea, a existat concepţia că prin atragerea atenţiei asupra antisemitsmului în forurile naţionale şi internaţionale, comunităţile vor atrage şi mai mult atenţia asupra lor, putând provoca represalii şi înrăutăţindu-şi situaţia. Cu toate acestea, multe probleme privind răspunsul la antisemitism pot fi abordate de comunităţi, astfel că ele pot servi drept catalizatori de succes ai unei largi activităţi pe plan naţional şi internaţional privind combaterea antisemitismului.

Exemplul românesc

Exemple de strategii privind combaterea antisemitismului:

• Comunitatea Evreilor din Berlin a instituit o funcţie specială de ombudsman (avocat al poporului).

• Biroul Naţional Francez de Vigilenţă Contra Antisemitismului funcţionează ca o „linie fierbinte" pentru victimele incidentelor antisemite. Acest birou lucrează în strânsă legătură cu alte instituţii şi centre comunitare evreieşti.

• Diferite organizaţii au desemnat persoane care acţionează ca punte de legătură cu instituţii guvernamentale şi interguvernamentale pentru a promova şi coordona acţiunile privind antisemitismul.

• Întărirea securităţii comunitare.

• Creşterea conştientizării publice şi edificarea de alianţe. Cel mai bun exemplu: Comunitatea Evreilor din Praga, care a reuşit să atragă de partea sa mai multe ONG-uri, oameni politici cehi, precum şi grupuri antifasciste internaţionale în anihilarea încercării grupurilor neonaziste din Praga de a organiza o demonstraţie prin cartierul evreiesc din oraş.

• Internetul s-a dovedit a fi un important mijloc de combatere a antisemitismului. *Hagalil.com* este cea mai mare revistă online publicată în limba germană. S-a realizat o contrabalansare masivă: pentru fiecare pagină de extremă dreapta care disemina minciuni şi discursuri de ură contra evreilor, se încearcă a se posta 100 de pagini cu teme legate de iudaism şi de istoria evreilor. *Honestly Concerned* (http://www.honestlyconcerned.info/) este un alt exemplu de media electronică ce furnizează informaţii despre antisemitism. Printre altele, se demască stereotipurile antisemite găsite pe media şi zilnic se face o informare privind conflictul din Orientul Apropiat.

• În Regatul Unit, parlamentul a realizat un mecanism special, „Comitetul Parlamentar Contra Antisemitismului". Acesta este un grup transpartinic, care încearcă să lupte contra prejudecăţilor şi discriminării comunităţilor evreieşti în Regat.

• Crearea unui Consiliu Interparlamentar Contra Antisemitismului, din care, în afara Grupului Multipartinic din Anglia, mai fac parte fostul cancelar german Gerhard Schroeder, cancelarul Austriei Wolfgang Schuessel, şi Prinţul Hassan Bin Talal al Iordaniei.

Contramăsuri propuse în vederea combaterii fenomenului

Luând cuvântul la seminar, Ionel Schlesinger a prezentat situaţia antisemitismului din România, numărul relativ mic de incidente antisemite, dar şi faptul că, în pofida existenţei unei legislaţii, ele nu sunt sancţionate. El a vorbit şi despre importanţa implicării comunităţilor evreieşti locale în acţiunea de combatere a antisemitismului, faptul că cele mai bune rezultate se obţin nu făcând ceva „contra", ci făcând totul „pentru". Cel mai eficient mijloc, a opinat vorbitorul, este acţiunea la bază, unde se află majoritatea populaţiei şi unde, prin contacte personale, se poate ajunge la un număr mult mai mare de indivizi care pot fi determinaţi să-şi schimbe eventualele concepţii antisemite rămase în mentalul colectiv după atâtea secole de persecuţii şi mistificări de care au „beneficiat" evreii.

De asemenea, este necesară susţinerea, pe toate căile posibile, a cauzei Israelului, ca o componentă esenţială a luptei împotriva antisemitismului. Merită de menţionat şi activitatea deosebit de benefică a Consiliului Internaţional al Creştinilor şi Evreilor, organism ale cărui scopuri coincid cu o bună parte din obiectivele ce urmează să fie propuse în combaterea antisemitismului, printre care figurează realizarea înţelegerii reciproce între evrei şi creştini, eliminarea prejudecăţilor, discriminării şi consecinţelor acestora, promovarea unei atitudini de toleranţă şi respect reciproc. (E.G.)

Manifestări antievreieşti în sportul european

Campionatul european de fotbal care s-a desfăşurat în Austria şi Elveţia a fost prilejul de a se da publicităţii date cuprinse într-un raport privind manifestările antisemite în fotbalul european, prezentat în urmă cu puţin timp de John Mann, deputat laburist în Camera Comunelor din Marea Britanie. Preşedinte al grupului parlamentar de combatere a antisemitismului, Mann a înregistrat peste 30 de incidente antisemite în fotbalul european, subliniind că „cea mai veche ură - antisemitismul - continuă să fie prezentă în acest domeniu".

Documentul, intitulat: „Antisemitismul în fotbal, o rană prezentă într-un joc minunat", a fost elaborat de Mann împreună cu militantul britanic Johny Cohen şi a fost prezentat în cadrul „Forumului global împotriva antisemitismului", care se desfăşoară anual în Israel. Mann nu este de acord cu afirmaţiile potrivit cărora acest fenomen, care a fost o problemă semnificativă în lumea fotbalului în anii '70, ar fi dispărut o dată cu creşterea profesionalismului din sport în ultimii ani. El consideră, în raport, că „huligani de extremă dreapta şi alţi extremişti încearcă să polueze acest joc atât de frumos". Astfel, în februarie a.c., Avraham Grant, managerul israelian al echipei Chelsea, a primit un pachet cu un mesaj antisemit şi cu un praf alb cu ajutorul căruia, expeditorul l-a ameninţat că-l va omorî pe fostul antrenor al echipei de fotbal „Maccabi" din Tel Aviv.

Potrivit raportului, care se ocupă de 18 ţări, Marea Britanie şi Polonia sunt state în care se înregistrează cele mai multe incidente din această categorie. Astfel, în Polonia, suporterii se etichetează reciproc „evrei", folosind acest cuvânt ca un termen jignitor. Un exemplu în acest sens a fost meciul de Cupă polonez dintre echipele Stal şi Resovia Rzeszow, în cadrul căruia suporterii Stal au desfăşurat un drapel imens cu moto-ul „H5N1 – nu va muri numai un evreu" şi un baner cu o cruce celtică, simbolul rasist al aşa-zisei „puteri albe". Un alt incident a avut loc în Varşovia, unde suporterii de la Legia Varşovia au strigat: „Evrei, evrei, evrei - Poloniei îi este ruşine cu voi". În Marea Britanie, se arată în raport, suporterii de la Arsenal au scandat: „Trimiteţi-i pe evrei la Auschwitz".

Documentul se ocupă şi de abuzurile antisemite directe adresate israelienilor, cum ar fi lozincile care au fost strigate împotriva portarului naţionalei spaniole, Dudu Awat, de la clubul spaniol Deportivo, cele de la Coruna, în timpul meciului cu Osasuna, sau atacul împotriva suporterilor echipei Hapoel Tel Aviv, când echipa a câştigat meciul cu echipa ucraineană Cernomoreţ. Pe de altă parte, raportul prezintă şi măsurile luate pentru combaterea antisemitismului în fotbal. Astfel, liga ucraineană de fotbal a amendat echipa Dinamo Kiev cu 5.000 de euro, după ce suporterii au strigat insulte antisemite împotriva suporterilor celeilate echipe, sau când liga italiană a obligat Roma să rejoace un meci împotriva echipei din Livorno, când a fost desfăşurat pe stadion un baner antisemit. În concluzie, raportul propune ca cluburile care nu fac nimic împotriva comportamentului suporterilor lor să fie obligate să dea socoteală şi „dacă se impune", să li se reducă din punctele obţinute în campionate.

EVA GALAMBOS

ÎNTÂLNIRI CU IUDAISMUL

Cuvânt rostit de prof. univ. dr. Andrei Marga, rectorul Universității „Babeş-Bolyai" din Cluj-Napoca la primirea Premiului Fundației „Haim şi Sara Ianculovici", Haifa, 25 mai 2008

La 25 mai, Primăria din Haifa a fost gazda ceremoniei de înmânare a premiilor pe acest an decernate de "Fundația culturală Haim şi Sara Ianculovici". Ca şi în anii anteriori, au fost avute în vedere realizări locale dar şi din afara Israelului. La prestigioasa listă de laureați în decursul anilor, s-au adăugat, şi de data aceasta, noi nume din România: prof. dr. Andrei Marga, rectorul Universității „Babeş-Bolyai" din Cluj-Napoca, tot din Cluj scriitoarea dr. Maria Radosav, apoi Ştefan Iureş, directorul editurii „Hasefer", şi istoricul literar Geo Şerban.

Primirea Premiului Fundației „Haim & Sara Ianculovici" mă onorează şi mă emoționează! Mulțumesc tuturor celor care au făcut posibil evenimentul de astăzi şi exprim sinceră recunoştință Fundației. Vreau să exprim, totodată, satisfacția de a reveni în Israel în acest an – anul şaizeci de la întemeierea statului modern. Căci întemeierea statului Israel, prin proclamația din 14 mai 1948, reprezintă unul dintre evenimentele de cotitură ale istoriei moderne, care a deschis efectiv o nouă epocă în istoria lumii. Împărtăşesc, la rândul meu – alături de prietenii evrei, de evreii de pretutindeni – bucuria de a vedea edificată, dincoace de tragediile Diasporei şi de piedici inimaginabile, de către poporul evreu, pe pământul său dintotdeauna, una dintre democrațiile şi performantele societăți ale epocii în care trăim.

Cum aş putea, însă, da relief participării mele la ceremonia de acum şi la aniversarea Israelului? Dintre alternativele aflate la îndemână găsesc că mai adecvată este o reflecție asupra întâlnirilor mele cu iudaismul.

Cred că nu doar evreii, ci nici un european nu poate data exact prima sa întâlnire cu iudaismul. Cum ai putea să te întâlneşti cu un univers înăuntrul căruia ne-am născut şi ne-am format toți europenii, iudei şi creştini? „Dumnezeul lui Abraham, al lui Isaac, al lui Iacob" este şi al creştinilor; lumea ce-şi capătă sens cu venirea lui Mesia este deopotrivă a evreilor şi creştinilor, cu toate implicațiile.

Prezența în localitățile Bistriței a comercianților evrei atrăgea, pentru adolescenți ca mine, atenția asupra diferenței specifice evreieşti, fără însă ca aceasta să însemne mai mult decât atâtea alte diferențe fireşti dintre oameni. Retroactiv, însă, prin lectura cărților de istorie despre al doilea război mondial, această diferență specifică generația mea a perceput-o în legătură cu tragedia incomparabilă, care a fost Holocaustul (Shoah). Anii de studii în filozofie şi sociologie mi-au prilejuit lecturi în cel puțin trei dimensiuni corelate: extinderea continuă a cunoştințelor despre al doilea război mondial (cartea lui William L. Shirer, *The Rise and Fall of the Third Reich*, 1950, fiind atunci reprezentativă), dobândirea de cunoştințe privind istoria evreilor în România (cartea lui Samuel Pineles, *Istoria evreilor*, fiind concludentă) şi inițierea în cunoaşterea propriu-zisă a culturii evreieşti (aici volumul lui Max I. Dimont, *Jews, God and History*, 1964, fiind dătător de direcție).

Studiile la Universitatea „Babeş-Bolyai", în a doua jumătate a anilor şaizeci, pe fondul „micii deschideri" a României – în contextul controversei Moscova-Beijing şi al cooperării tot mai strânse cu S.U.A. – m-au făcut conştient nu doar de amploarea culturii evreieşti, ci şi de dificultățile întâmpinate de evrei în istoria recentă a Europei. Am cerut profesorului meu să-mi faciliteze accesul la volumele lui Theodor Herzl, am citit *Der Judenstaat* (1896), am înțeles proiectul sionist şi l-am împărtăşit spontan. Grație profesorului de etică, am cunoscut dilemele la care au fost expuşi intelectualii şi militanții evrei în Europa, plasați fatal între amenințarea extremismelor, de dreapta şi de stânga, într-o societate plină de prejudecăți față de evrei: de la scriitorii şi militanții ruşi, trecând prin cazuri (precum cel al lui London, la Praga) dificile, la antisemitismul unor conduceri „socialiste" din Răsărit. Mi-am dat seama din lecturi filosofice şi ştiințifice, de la Husserl şi Wittgenstein la Hillary Putnam, de la Einstein şi Niels Bohr la fizicieni şi geneticienii noilor generații, de la Levi Strauss şi Raymond Aron la Jacques Derrida, cât de vastă este contribuția evreilor la cunoaşterea universală. Mi-au rămas mereu proaspete, în minte, reflecții ale lui Nahum Goldmann cu privire la cel de al doilea război mondial. Am citit mai târziu, cu nespusă pasiune, cartea *Mein Leben als deutscher Jude* (1983), iar acest citat m-a pus mereu pe gânduri: „*Juden und Deutsche hatten immer wieder die faustische Ambition, die Rätsel göttlicher Schöpfung und menschlicher Existenz zu erklären, die Deutschen in ihrer Metaphysik – Hegel, Schelling, der schon beinahe an die Mystik grenzte - , die Juden vor allem in ihrer Kabbala, mit der sie mit den einzigartigen Methoden, auf die hier nicht eingegangen werden soll, die unlösbaren Mysterien der Existenz zu deuten versuchten und gleichzeitig die endgültige Erlösung der Menschheit unde die Herbeiführung des paradiesischen Zeitalters zu bewerkstelligen suchten. Irgendwie haben sowohl Deutsche wie Juden die Tendenz, ihre Existenz und ihre Geschichte zu rechtfertigen*" (p. 456)

Alegând ca subiect al tezei mele de doctorat monografierea concepției lui Herbert Marcuse, am intrat în miezul filosofării din secolul XX (opera lui Marcuse fiind la confluența lui Hegel, Marx, Husserl, Heidegger, Freud). Am intrat, în acelaşi timp, în literatura asumării de către intelectualii evrei a antinomiilor societății moderne şi, în acest cadru, a situației proprii înăuntrul lumii. Ştim prea bine că Herbert Marcuse şi ceilalți exponenți ai „şcolii de la Frankfurt" au rămas filosofi de cea mai mare anvergură şi senzorii greu de egalat ai evoluției lumii. Contactul cu operele lor a fost hotărâtor pentru biografia mea, mai cu seamă că acest contact s-a făcut de la o vreme sub semnul lui Jürgen Hebermas.

Stagiul în Germania federală, pentru pregătirea doctoratului, a fost prilejul unei luări de conştiință încă mai informată, mai cultivată, mai sistematică a problemelor modernității. Cel puțin două „praguri" am atins atunci. Se ştie că, în *Der deutsche Idealismus der judischen Philosophen* (1961), Habermas a consemnat că, deşi a studiat filosofia, nu şi-a pus multă vreme întrebarea privind originea etnică a lui Husserl, Wittgenstein, Lukacs, Bloch, Scheler, Marcuse, Adorno şi mulți alții, adăugând imediat: „Astfel de naivitate nu o mai consider astăzi ca fiind adecvată". Mi-am spus acelaşi lucru, din două motive. Primul se referă la inextricabila osmoză din țările europene, dintre tradiții autohtone şi contribuții evreieşti,care privează de orice bază antisemitismul recurent. Al doilea se referă la realitatea socială, politică, culturală a Israelului de astăzi, care impune respect oricărui om responsabil. Întrebarea din care înveți cel mai mult nu este „de ce evreii se deosebesc?", ci „ce face, în definitiv, ca spiritul evreiesc să fie mereu inovativ şi performant?".

Pe de altă parte, Habermas însuşi a arătat, în *Das Absolute und die Geschichte* (1954), cât de sudate sunt, în înseşi opțiunile idealismului german, mistica lui Jakob Böhme şi teozofia lui Isac Luria. Nu doar cultura germană, ci multe alte culturi europene ilustrează osmoza ce include iudaismul.

În suita lecturilor pe care m-am străduit să le acumulez, trei scrieri au dat, pentru mine, forma înțelegerii iudaismului şi mai ales a impactului actual al grandioasei tradiții evreieşti. Este vorba de *Der Stern der Erlösung* (1921), cunoscuta sinteză filosofico-teologică a lui Franz Rosenzweig, care a explicat iudaismul şi a considerat iudaismul şi creştinismul versiuni ale redempțiunii, în care Dumnezeu va decide. „*Vor Gott sind so die beiden, Jude und Christ, Arbeiter am gleichen Werk... Jene stelle er auf den ewigen Weg, indem er sie den Strahlen Jenes Sterns seiner Wahrheit nacheilen machte in alle Zeit bis zum ewigen Ende*" (p. 462). Este vorba de *Die jüdische Mystik in ihren Hauptströmungen* (1957), în care Gershom Scholem nu numai că a argumentat convingător că mistica evreiască nu ține de muzeu, ci constituie un capitol cu ramificații profunde în cultura umanității, dar a putut etala anvergura morală neobişnuită a iudaismului. Este vorba de *The Making of Modern Zionism. The Intellectual Origins of the Jewish State* (1981), în care Shlomo Avineri a reconstituit extraordinara fenomenologie intelectuală care a dus la întemeierea Statului Israel şi a privit sionismul ca „*a far-reaching social revolution*" (p. 226).

Anii de după 1989 m-au pus, pe rând, în cinci ipostaze care m-au determinat la multiplicarea şi aprofundarea întâlnirilor mele cu iudaismul. Prima a fost decizia luată în 1990, ca decan al Facultății de Istorie şi Filosofie, împreună cu rabinul dr. Moshe Carmilly-Weinberger (New York), de a organiza Institutul de Studii Iudaice şi de Istorie a Poporului Evreu. Înființarea şi activitatea institutului m-au pus în situația în care a trebuie să-mi extind continuu lecturile, ceea ce a fost benefic. A fost benefică şi inițiativa de a sprijini publicarea de „suluri" cu fragmente din Biblie, cu care m-au onorat editorii evrei.

A doua a fost decizia luată în 1998, ca ministru al educației din România, de a normaliza lucrurile în învățământul istoric preluând tragedia Shoah în curriculumul şcolar. Pregătirea şi implementarea deciziei m-au pus în situația în care a trebuit să-mi extind cunoaşterea istoriei interbelice a țării şi a Europei.

A treia a fost participarea mea, ca rector, din 1993 încoace, la organizarea studiilor teologice de la Universitatea „Babeş-Bolyai" – care este socotită acum universitatea cu cele mai diversificate studii teologice de pe continent. Prin cele patru facultăți de teologie – Ortodoxă, Greco-Catolică, Romano-Catolică, Reformată, care reprezintă şapte biserici istorice din Transilvania – s-a realizat o experiență unică la această oră pe continent sub aspectul asumării ecumenice a moştenirii Europei. Cine se ocupă de creştinism şi ajunge să-l înțeleagă se apropie de iudaism. Implicarea în construcția facultăților menționate m-a dus la înțelegerea tradiției iudeo-creştine a Europei şi la familiarizarea cu noua formă a creştinismului, rezultată din sintezele ce au căutat să capteze deopotrivă pe „Iisus istoric" şi „Iisus eschatologic" datorate lui Adolf von Harnack, Rudolf Bultmann, Joseph Ratzinger, Hans Küng, Walter Kasper. Karl Barth spunea că problema nu este „ce poate face Sinagoga fără Iisus Christos?", ci alta: „ce este Biserica atâta vreme cât îi rămâne străină moştenirea Israelului?". Astăzi suntem după această luare de conştiință a Bisericii şi după asumarea ascendenței acesteia în moştenirea Israelului. Ceea ce învățați evrei – precum Shalom Ben-Chorin, cu *Bruder Jesus. Der Nazarener in jüdischer Sicht* (1970), sau Pinhas Lapide, cu dezbaterile sale cu Hans Küng, Jürgen Moltmann şi Ulrich Luz, sau David Flusser, cu *Jesus* (1997) – au argumentat, din perspectivă iudaică, rămâne concludent pentru orice creştin dispus să-l cunoască pe Iisus. Iar formula pe care Leo Baeck a propus-o ca alternativă la istorizarea insuficientă cu care lucra Adolf von Harnack – „Iisus evreu între evrei" – rămâne dătătoare de direcție în înțelegerea lui Iisus din Nazaret. În volumul meu *Religia în era globalizării* (2003) se asumă deliberat acest orizont. Mi-am asumat, de asemenea „deconstrucția", prin istorizare, a divergențelor istorice dintre creştinism şi iudaism (promovată curajos în lucrări precum Hans Küng, *Das Judentum*, 1991, sau *Kurt Schubert, Christentum und Judentum im Wandel der Zeiten*, 2003). Mi-am apropiat orizontul reprezentat de Joseph Ratzinger, cu *L'Unique Alliance de Dieu et le pluralisme des religions* (1999), şi de Norbert Lohfink, *L'alleanza mai revocata* (1991), care au arătat că alianța lui Dumnezeu cu poporul ales nu a încetat vreodată.

A patra ipostază a fost angajarea mea în lămurirea premiselor unificării europene. Problema crucială a „surelor" culturale ale Europei am tranşat-o, în volumul *Filosofia unificării europene* (2003) şi în scrieri care au urmat, în direcția reluării triunghiului Ierusalim-Atena-Roma şi a derivării tuturor implicațiilor acesteia în conştiința de sine şi în organizarea europeană.

A cincea ipostază a fost legată de preocupările mele filosofice ca şi contemporanist. După ce am publicat sinteze filosofice, precum *Introducere în filosofia contemporană* (2002), şi ample monografii, ca *Reconstrucția pragmatică a filosofiei* (1998) sau *Filosofia lui Habermas* (2005), pentru mine au devenit limpezi câteva fapte de importanță crucială: „cotitura religioasă" ce se petrece în cultura modernității târzii şi nevoia de a clarifica din nou dosarul secularizării; prăbuşirea „criticii istorice a religiei" desfăşurată de la tânărul Hegel, trecând prin Feuerbach, Comte, Marx, Nietzsche, Freud, la iluminismul timpului nostru, şi erodarea întregii abordări kantiene a religiei sub aspect epistemic; intrarea în epoca „paralelității" ştiinței, filosofiei, religiei şi a nevoii conlucrării lor pentru a dezlega problemele oamenilor de astăzi; nevoia rescrierii istoriei, filosofiei, a istoriei ştiințelor şi a istoriei teologiei având în vedere improbabilitatea separării dintre ele, cu care ne-am obişnuit. Pe aceste premise, proiectul de a scrie o istorie a filosofiei contemporane, care să includă desfăşurările din teologie, mă preocupă.

Spuneam la început că nici un european nu poate data cu exactitate întâlnirea cu iudaismul, căci prin însăşi ascendența culturală a Europei şi a fiecărei generații se întâlneşte iudaismul. Acum pot spune că cel care vrea să înțeleagă propria cultură, lumea din jur, problemele de astăzi din Europa, întâlneşte iudaismul – acea impunătoare viziune capabilă să inspire oamenii şi astăzi, ce stă pe umerii lui Abraham, ai lui Moses, ai lui Moses Maimonide, ai lui Moses Mendelssohn, ai nenumăraților săi purtători. Jonathan Sacks (*The Dignity of Difference*, 2002) avea dreptate să scrie: „*I speak from within the Jewish tradition, but I believe that each of us within our own traditions, religious or secular, must learn to listen and be prepared to be surprised by others... We must learn the art of conversation... We will make peace only when we learn that God loves difference and so, at last, must we*" (p. 23). De aceea, întâlnirile mele cu iudaismul – asemenea multor altor oameni – au devenit practic continue.

ROMEXPO
PE CALE ASCENDENTĂ

Interviu cu GEORGE COJOCARU, preşedinte-director general al ROMEXPO S.A.

• ROMEXPO a contribuit la dezvoltarea unor ramuri ale economiei româneşti

• Prin târgurile şi expoziţiile organizate, ROMEXPO a stimulat dezvoltarea schimburilor comerciale

• Avem parteneriate cu numeroase firme israeliene din domeniu, iar numărul firmelor israeliene participante la expoziţiile româneşti este în creştere

- Domnule director general, cum aţi caracteriza rolul instituţiei pe care o conduceţi în contextul noii economii de piaţă din România?

- Încă din 1991, o dată cu înfiinţarea societăţii comerciale ROMEXPO SA, ne-am preocupat pentru a încuraja dezvoltarea firmelor româneşti din diferitele domenii. În acest sens, am extins tematicile diverselor manifestări expoziţionale şi am creat noi târguri şi expoziţii pentru a fi în concordanţă cu cerinţele pieţei, fie prin specializarea unor manifestări expoziţionale, fie prin abordarea de tematici noi. Desigur, ROMEXPO a contribuit, din plin, la dezvoltarea unor ramuri ale economiei româneşti, foarte multe firme având o evoluţie asemănătoare cu a noastră. Pornind de la câteva manifestări expoziţionale, la începutul anilor '90, ROMEXPO are acum un program expoziţional cu peste 40 de evenimente anual în Bucureşti şi încă 14 în diferite centre urbane din ţară. În ultimii ani, cu precădere din 2007, o dată ce România a devenit membră a U.E., am acordat o atenţie deosebită şi internaţionalizării manifestărilor noastre expoziţionale [...].

Între obiectivele prioritare ale activităţii expoziţionale viitoare se află: identificarea, pe baza unor studii aprofundate de marketing, de noi tematici de manifestări expoziţionale care să răspundă cerinţelor unei economii de piaţă dinamice şi mutaţiilor pe care acest proces, în plină desfăşurare, le determină în cele mai diverse sectoare de activitate [...]. Se are în vedere, totodată, consolidarea şi dezvoltarea, în continuare, a târgurilor şi expoziţiilor internaţionale, cu accent pe atragerea de noi expozanţi din ţară şi străinatate şi fidelizarea acestora, în vederea creşterii gradului de reprezentativitate şi a nivelului de specializare al acestor manifestări. Un alt element esenţial în strategia noastră îl constituie creşterea calităţii serviciilor puse la dispoziţia clienţilor, precum şi a diversităţii acestora, prin oferirea de servicii noi [...].

- Prin firmele participante, expoziţiile care se organizează prezintă realităţile din ţară, dar ne dau o imagine foarte concretă asupra a ceea ce se face şi în străinătate. În ce măsură, prezenţa românească la astfel de manifestări a contribuit la creşterea schimburilor comerciale, economice, la apropierea dintre ţări, la găsirea unor complementarităţi, benefice ambelor părţi?

- Târgurile şi expoziţiile organizate de ROMEXPO reprezintă o oglindă fidelă a economiei româneşti, evoluţia sa ascendentă din ultimii 4-5 ani reflectându-se într-o manieră relevantă în cifrele înregistrate la manifestările noastre expoziţionale. Astfel, în 2007, am înregistrat peste 10.000 de expozanţi, în creştere cu 15% faţă de 2006, din care circa 7.700 au fost români (cu 11% mai mulţi decât în 2006) şi 2.300 au fost străini (cu 29,8% mai mulţi faţă de 2006). Toate aceste date sunt tot atâtea argumente pentru a afirma că dacă schimburile comerciale dintre România şi diferitele state europene sau din alte zone s-au intensificat în ultimii ani, aceasta se datorează în parte şi societăţii ROMEXPO [...].

Apoi, ROMEXPO urmăreşte permanent extinderea relaţiilor sale de colaborare internaţională prin continuarea şi amplificarea acordurilor de cooperare cu organizatori de expoziţii de renume internaţional, precum şi încheierea de noi acorduri de cooperare cu organizatori relevanţi de târguri şi expoziţii din străinătate. Alte obiective vizează intensificarea pregătirii de misiuni economice/delegaţii de oameni de afaceri români la târguri din străinătate, la care ROMEXPO SA organizează participarea firmelor româneşti. În acest sens, am continuat şi extins în 2007 relaţiile de cooperare cu 33 de organizatori de expoziţii de prestigiu pe plan internaţional din 24 de ţări [...].

- Aţi putea să ne daţi exemple concrete – date, cifre, - privind beneficiile de pe urma expoziţiilor organizate la Bucureşti?

- Beneficiile sunt foarte greu de contorizat. Scopurile cu care firmele participă la manifestările noastre expoziţionale sunt dintre cele mai diverse. Unele firme sunt noi pe piaţă şi vor să se facă remarcate, altele caută distribuitori, altele caută clienţi, altele caută noi parteneri de afaceri sau consolidarea relaţiilor cu partenerii tradiţionali, iar o altă grupă de firme participă la târguri şi expoziţii pentru a-şi prezenta noile produse [...]. După cum ştiţi, ROMEXPO a iniţiat un amplu program de modernizare etapizat, care va transforma substanţial actualul complex expoziţional. Astfel, în circa trei-patru ani ne vom putea considera unul dintre complexele expoziţionale reprezentative, inclusiv la nivelul celor din Vest. Cât priveşte anul 2008, previzionăm o cifră de afaceri în creştere cu 10% faţă de 2007. Referitor la profit, acesta depinde de cheltuieli, care, la această dată, sunt greu de previzionat. Vom face însă eforturi să păstrăm cifra de dividende pentru acţionarii noştri la nivelul anului 2006, aşa cum, de fapt, ne-am şi înţeles cu dânşii pentru 2007, avem chiar şi o creştere de 10%. Sumele vor fi acoperite din surse proprii acumulate până în prezent şi prin accesarea unui credit bancar.

- Israelul este principalul partener al României în Orientul Mijlociu. Cum au evoluat relaţiile economice bilaterale şi care a fost, după părerea dvs., contribuţia manifestărilor organizate de ROMEXPO în acest context?

- După cum aminteam, contribuţia manifestărilor expoziţionale la evoluţia diverselor relaţii economice este destul de mare. ROMEXPO este o oglindă a economiei româneşti, iar firmele israeliene, care sunt o prezenţă constantă la târgurile şi expoziţiile noastre, au ocazia să constate evoluţia diverselor sectoare economice şi să-şi consolideze parteneriatele cu firmele româneşti.

Cât priveşte societatea noastră, suntem în negocieri cu firma *The Israel Trade Fair Centre* (Tel Aviv) pentru încheierea unui contract de agent, dar suntem gata să încheiem şi parteneriate. *The Israel Trade Fair* este agent ROMEXPO în Israel pentru anul 2008 pentru următoarele evenimente organizate de partea română: *Expodrink; Exposecurity; Romenvirotec SEP; Cosmetics Beauty Hair; Advertising Show; All Pack*, iar ROMEXPO este agent pe spaţiul Israel pentru *The Israel Trade Fair Centre* în anul 2009 (aceasta deoarece târgurile care prezintă interes pentru comunitatea de afaceri din România se desfăşoara în anul 2009), pentru: *Technology Exhibition; Watec Israel; Plasto Ispack*.

- Ştim că sute de firme israeliene activează în ţara noastră în diferite domenii. Care este situaţia celor româneşti în Israel? Au reuşit să facă faţă concurenţei de pe piaţa israeliană? În ce măsură prezenţa unei numeroase comunităţi româneşti contribuie la dezvoltarea relaţiilor economice? Spre deosebire de investitorii israelieni, o mare parte a concetăţenilor noştri care au plecat acolo nu este foarte implicată în afaceri. Vorbiţi-ne de câteva expoziţii organizate în Israel pe care le apreciaţi că au făcut faţă aşteptărilor.

- Este dificil ca ROMEXPO, o societate privată, să evalueze sau să centralizeze obiectivele firmelor participante la manifestările expoziţionale, tot aşa cum este dificil să solicite firmelor date sau cifre legate de rezultatele participării la o expoziţie sau un târg. Sincer să vă mărturisesc, ROMEXPO, prin Direcţia de Marketing şi Relaţii Externe, efectuează diverse sondaje de opinie, atât în rândul expozanţilor, cât şi în rândul vizitatorilor, pentru a constata eventualele nemulţumiri sau observaţii, cu scopul de a îmbunătăţi nivelul calitativ al serviciilor oferite [...]. Ca tendinţă generală, pot constata din datele pe care le deţinem că nivelul participărilor firmelor israeliene la manifestările noastre expoziţionale este în creştere, lucru care se înscrie în tendinţele generale înregistrare în ultimii ani, când participările străine sunt în creştere [...].

- Ce proiecte doriţi să realizaţi în domeniul dvs. până la sfârşitul anului?

- Prin eforturi şi investiţii vrem să ne ridicăm la nivelul târgurilor şi expoziţiilor din Vest. Deja am demarat diligenţele pentru începerea lucrărilor de construcţie a două pavilioane a câte 16.000 de metri pătraţi, ceea ar însemna că, în a doua jumătate a anului 2009, ROMEXPO Bucureşti va putea dispune *în total de circa 76.000 de metri pătraţi* paviloane moderne. Avem planuri mari, şi spunem noi, realiste şi sperăm să avem şi sprijinul acţionarilor noştri majori, C.C.I.R. şi C.C.I.B., care în fond sunt dedicaţi mediului de afaceri.

A consemnat EVA GALAMBOS

CALENDAR

● 1 iunie 1908 - s-a născut, la München, scriitorul şi jurnalistul PETER DE MENDELSSOHN.

● 5 iunie 1927 - s-a născut, la Budeasa (Argeş), scriitorul ALEXANDRU MIRODAN. În 1977, s-a stabilit în Israel, unde a iniţiat o vastă lucrare – *Dicţionar neconvenţional al scriitorilor evrei de limba română.*

● 6 iunie 1858 - s-a născut, la Londra, teologul CLAUDE MONTEFIORE. A fost liderul evreimii reformate britanice.

● 6 iunie 1893 - a murit, la Buenos Aires, exploratorul şi scriitorul IULIU POPPER, născut la Bucureşti. Una dintre regiunile cercetate de el a fost şi Ţara de Foc.

● 8 iunie 1913 - s-a născut, la München, jurnalistul HANS LAMM. A fost, între 1970 şi 1985, preşedintele comunităţii evreieşti din oraşul său natal. A lucrat ca translator la procesul de la Nürnberg.

● 9 iunie 1917 - s-a născut, la Alexandria (Egipt), istoricul ERIC HOBSBAWM. Lucrările sale au fost publicate în numeroase ţări.

● 10 iunie 1878 - a fost fondată, la Bârlad, Societatea Filantropică Israelită „Aurora", avându-l ca preşedinte pe H. Schwartz.

● 12 iunie 1998 - s-a inaugurat, la Berlin, Centrul „Anne Frank", care îşi propune să militeze pentru toleranţă şi înţelegere între popoare.

● 13 iunie 1938 - s-a născut, la Bucureşti, ziaristul şi analistul politic ANDREI BANC. A lucrat la diferite publicaţii. A înfiinţat primul Centru de Istorie orală din ţară. A fost analist politic la Agenţia de presă a Radioului.

● 15 iunie 1914 - s-a născut, la Râmnicu Sărat, caricaturistul şi ilustratorul de carte SAUL STEINBERG.

ANIVERSĂRILE ŞI COMEMORĂRILE LUNII IUNIE

● 15 iunie 1928 - s-a născut, în Basarabia, poeta MARIA GĂITAN MOSES. În 1977, s-a stabilit în Israel. Aici a publicat volumele *Identitate* şi *Mărturii*.

● 16 iunie 1928 - s-a născut, la Bucureşti, regretatul dirijor SERGIU COMISSIONA. A debutat ca dirijor la vârsta de 17 ani. A concertat cu mari orchestre din lume. A fondat Orchestra de Cameră din Israel.

● 16 iunie 1873 - s-a născut, la Berlin, fiziologul şi neurologul MORITZ HEINRICH ROMBERG. Cea mai importantă lucrare a sa – *Bolile sistemului nervos* – s-a impus în rândurile specialiştilor.

● 18 iunie 1935 - s-a pus, la Tel Aviv, piatra de temelie a clădirii Teatrului „Habima".

● 18 iunie 1970 - a murit, la Ierusalim, rabinul şi publicistul IAAKOV MORDEHAI ZALMAN, născut la Piatra Neamţ.

● 20 iunie 2008 - 95 de ani de la naşterea (Bucureşti, 1913) a scriitorului AUREL BARANGA. A debutat în revista „Bilete de papagal", condusă de T. Arghezi. Baranga s-a impus mai ales prin comediile sale satirice (*Mielul turbat, Opinia publică* etc.).

● 20 iunie 1808 - s-a născut, la Hamburg, gânditorul SAMSON RAPHAEL HIRSCH. A fost fondatorul teoretic al neo-ortodoxiei. În 1851, crează şi conduce „Societatea religioasă israelită". În 1836, publică *19 scrisori despre iudaism*, în care explică neo-ortodoxia.

● 20 iunie 1903 - s-a născut, la St. Louis (Missouri), caricaturistul AL HIRSCHFELD.

● 21 iunie 1923 - s-a născut, la Iaşi, istoricul şi criticul literar EUGEN LUCA. A colaborat la cele mai prestigioase reviste literare.

● 22 iunie 1923 - a murit, la New York, poetul MORRIS ROSENFELD, născut în Lituania. A devenit celebru prin volumul *Cântece din ghetou.*

● 24 iunie 1890 - s-a născut, la Viena, pictorul şi graficianul VICTOR TISCHLER. S-a impus ca portretist şi peisagist.

● 26 iunie 1919 - s-a născut, la Huşi, scritorul şi traducătorul ANTON CELARU. Este autorul unor remarcabile traduceri din literatura idiş. A fost distins cu Premiul „Israil Bercovici" al F.C.E.R.

● 29 iunie 1898 - a murit, la Viena, inventatorul SIEGFRIED MARCUS. A fost cel care a avut ideea de a folosi benzina pentru a pune în mişcare un vehicul.

SIEGFRIED WOLF

Fapt rar la O.N.U.

Un „Bravo!“ pentru Israel

Rar se întâmplă la O.N.U. ca Israelul sa primească felicitări, dar la finele lunii mai a.c., preşedintele Adunării Generale a O.N.U., *Srgjan Kerim*, a felicitat public Israelul pentru realizările sale în domeniul agriculturii şi contribuţia la combaterea crizei mondiale a alimentelor prin tehnologiile sale din acest sector economic. Srgjan Kerim a luat cuvântul la o sesiune de urgenţă a Consilului Economic şi Social, referindu-se la o recentă vizită în Israel în care a fost informat de către preşedintele Shimon Peres că ţara sa este gata să participe din plin la combaterea crizei mondiale a alimentelor, punând la dispoziţia comunităţii internaţionale rezultatele cercetării şi inovării în agricultură. După reuniune, delegaţi din mai multe ţări l-au felicitat pe ambasadorul adjunct *Dani Carmon*. „A fost un rar moment de bucurie, cum rar se întâmplă pentru noi la O.N.U.“ - a comentat Carmon.

SRGJAN KERIM

830 de milioane de oameni suferă de foame pe glob, iar preţurile au crescut cu 74% la orez şi cu 130% la grâu într-un singur an.

MICROSOFT în Israel

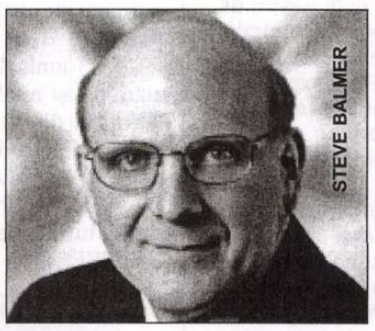
STEVE BALMER

În ultimele zile ale lunii mai a.c., preşedintele marelui concern american Microsoft, *Steve Balmer*, a venit pentru o vizită de numai trei ore la Herzliya, pentru a inaugura noul Centru de cercetare şi dezvoltare al firmei. Eveniment suficient de important ca să atragă şi participarea preşedintelui Shimon Peres.

„Microsoft este o companie israeliană tot atât de mult pe cât este americană“ - a declarat Steve Balmer, adăugând că, în raport cu populaţia ţărilor respective, compania are, procentual, tot atâţia salariaţi în Statele Unite, ca şi în Israel. În ultimii doi ani, Microsoft a cumpărat cinci firme israeliene de software, în care lucrează 600 de informaticieni. În 2009, Microsoft va mai angaja 150 de specialişti israelieni. Această prezenţă importantă a celei mai mari firme de software din lume este prin ea însăşi o dovadă a capacităţii de cercetare israeliene în domeniul informaticii.

Conferinţă a istoricilor în Albania

Cum au fost salvaţi evreii?

După de 2000 de ani de existenţă neîntreruptă în Albania, una dintre cele mai vechi comunităţi evreieşti din Europa pare că a dispărut. La finele lunii mai a.c., istorici evrei şi europeni s-au adunat la Tirana pentru a discuta asupra sfârşitului evreilor albanezi. La conferinţă a participat şi primul ministru, Sali Berişa.

Albania a fost ocupată de fasciştii italieni din 1939 până în 1943 şi apoi, până în 1944, de forţele naziste. „Felul în care albanezii i-au salvat pe evrei este de-a dreptul eroic şi excepţional“, a spus reprezentantul Congresului Mondial Evreiesc, Mordechai Arbell. Deşi Albania are o populaţie musulmană, viaţa celor două comunităţi a fost totdeauna armonioasă. În anii războiului, 1.200 de evrei au fost ascunşi de familii albaneze şi numeroşi evrei din zona Balcanilor s-au refugiat în această ţară. Albania a fost singura ţară în care, în anii conflictului mondial, numărul evreilor nu a scăzut, ci a crescut. Istoricii reuniţi la Tirana au considerat că ar trebui mai bine cunoscut de comunitatea internaţională faptul că în anii ocupaţiei fasciste a Europei, Albania a fost un tărâm de refugiu pentru evrei. Din cauză că sub regimul comunist ţara a fost timp de 45 de ani izolată de restul lumii, acest episod deosebit de sprijinire a evreilor este foarte puţin cunoscut.

La prăbuşirea comunismului mai locuiau în Albania 300 de evrei. Cei mai mulţi au emigrat în Statele Unite şi în Israel.

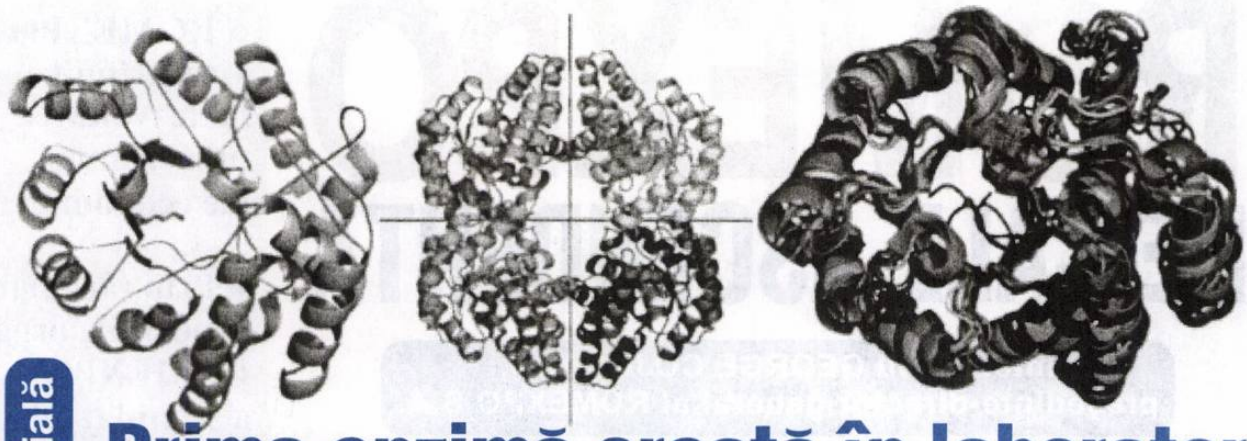

Premieră mondială

Prima enzimă creată în laborator

Enzimele sunt nişte microscopice maşini moleculare, fără de care viaţa nu ar putea exista. Ele au rolul de a iniţia reacţiile chmice care au loc în corpul oricărei fiinţe vii. Un grup de cercetători de la Institutul Weizman, în colaborare cu colegi de la Universitatea Washington din Seattle, a izbutit să creeze prima enzimă artificială, care iniţiază reacţii celulare pe care nici o enzimă naturală nu le provoacă. Este o premieră mondială ce deschide drumul spre o varietate de aplicaţii în industria farmaceutică şi în combaterea substanţelor toxice din mediul înconjurător.

Enzimele sunt catalizatori biologici, iar cercetătorii îşi propun să creeze enzime pentru anumite reacţii chimice pentru care nu există catalizatori naturali. Sarcină deloc uşoară, fiindcă a trebuit determinată secvenţa a 200 de aminoacizi care alcătuiesc structura proteinei ce constituie elementul esenţial al enzimei. Americanii au folosit pentru asta un program special de computer care a permis scanarea rapidă a zeci de mii de structuri de proteine, până au fost identificate 60 care aveau potenţialul de a declanşa reacţia dorită. Dintre aceste 60 au fost apoi selecţionate trei, care păreau cele mai active.

Dr. *Orly Dym* şi dr. *Shira Albeck*, de la Institutul Weizman, au produs apoi în laborator una dintre cele trei enzime, conform cu designul ei de pe computer. Însă enzima nou creată era departe de eficienţa celor naturale. Au intervenit în acest punct cercetările prof. *Dan Tawfik* şi ale studentei sale *Olga Hersonsky*, de la Institutul Weizman, care au creat o metodă pentru a asigura dezvoltarea enzimei sintetice în eprubetă, astfel încât să imite dezvoltarea ei naturală. Ei au fost astfel capabili să mărească eficacitatea enzimei sintetice de 200 de ori, ceea ce a însemnat o creştere de un milion de ori a vitezei de reacţie a proceselor care aveau loc în absenţa enzimei sintetice şi pentru care nu exista o soluţie naturală.

Savantul care cântă biorock

Numele lui *Richard Flavell* e bine cunoscut în biologia moleculară: membru al Academiei Naţionale de Ştiinţe a S.U.A. şi al Academiei Regale Britanice, profesor la Yale şi autor a peste 700 de lucrări, el a primit de curând şi Premiul „Shai Shacknai“ pe 2008, pentru cercetări în imunologie şi cancer, al Universităţii Ebraice din Ierusalim. Premiul a fost instituit de senatorul de New Jersey, Fred Lautenberg, şi poartă numele rabinului care a fost pentru acest om politic un sfătuitor apropiat. Rabinul Shacknai a murit, la 38 de ani, de melanom.

Richard Flavell conduce, din 1980, la Yale, un laborator în care lucrează 35 de cercetători, majoritatea aflaţi acolo la studii post-doctorale. În acest an, ei sunt veniţi din 12 ţări. Trierea, la admitere, este foarte severă. Anual rămân în finală doar 100 de candidaţi, din care sunt primiţi până la urmă doar 10. Dar şi din cei admişi, unii sunt sfătuiţi după un an să caute alt domeniu de muncă decât cercetarea. Este un laborator de excelenţă.

Totuşi, studenţii au ocazia să participe nu numai la munca ştiinţifică, ci şi să cânte în formaţia de rock a lui Richard Flavell, numită „Cellmates“, un nume inspirat din activitatea membrilor ei, care se ocupă cu studiul celulei. Flavell cântă la chitară, scrie textele şi muzica, iar soţia sa, Maddy Nathanson, e la orga electronică, profesorul de farmacologie Len Kaczmarek e al doilea chitarist, Bill Philbrick, profesor de medicină la Yale, este bateristul formaţiei, iar solişti vocali sunt prof. Ira Mellman şi o studentă. Textele se referă la munca din laborator şi alte subiecte medicale pe un ritm pe care Richard Flavell în numeşte „biorock“. În 1997, „Cellmates“ a scos un CD, iar acum pregăteşte altul.

Pământul Făgăduinţei

Acum 60 de ani, Israelul era „pământul făgăduinţei“ unei vieţi libere şi fericite. Dar aceasta era făgăduinţa, fiindcă realitatea era crudă: ţara era mai mult un pustiu de piatră, mâncarea era raţionalizată, pe cartele, carnea, uleiul şi ouăle erau pe bon. Ţara nu avea aliaţi, parteneri comerciali şi resurse naturale, iar pe tărmurile ei debarcau valuri de emigranţi săraci. Astăzi, Israelul este una dintre ţările lumii cu cea mai dezvoltată economie, cu o monedă puternică, o inflaţie de numai 2,5%, şomajul la cel mai scăzut nivel din ultimii 15 ani: 6,5%, un deficit bugetar care a scăzut în ultimii cinci ani de la 7% la 0,8%. Israelienii au o speranţă de viaţă mai mare decât germanii sau olandezii.

Uzină de desalinizare

de 100 de milioane de dolari

„IDE Tehnologies LtD“, o filială a marelui concern „Israel Chemical LtD“, a câştigat concursul pentru construirea în China a unei uzine de desalinizare a apei marine, proiect valorând 100 de milioane de dolari. Uzina va fi construită la Tianjin, oraş aflat la 200 km de Beijing şi va fi cea mai mare cu acest profil din China. Ea va avea patru unităţi, fiecare cu o capacitate de 25.000 de metri cubi pe zi, şi va deveni operaţională la finele acestui an, folosind o tehnologie de multidistilare, creată de israelieni. Pe lângă purificarea apei, tehnologia menţionată transformă saramura extrasă din mare în sare de masă.

Câştigarea contractului este o importantă victorie tehnologică pe o piaţă dominată de americani şi francezi.

Chirurgi evrei în domenii de vârf ale oftalmologiei

Operaţiile de cataractă, oculoplastia şi modificările refractive

La Ierusalim a avut loc o conferinţă internaţională de oftalmologie, la care au participat 200 de medici din Israel şi 85 de chirurgi din străinătate. Prilej pentru presa israeliană să scrie mai pe larg despre vârfurile aceste ramuri ale medicinei, în care Israelul ocupă un loc de vârf pe plan mondial.

Una dintre figurile cele mai cunoscute este *Shmuel Levinger*, care în prezent conduce un lanţ de clinici oftalmologice în tot Israelul. El însuşi a efectuat peste 100.000 de operaţii de chirurgie refractivă. Este un procedeu care permite renunţarea la ochelari şi, de curând, premierul Ehud Olmert a apărut şi el fără ochelari după ce a trecut prin cabinetul lui Levinger. Trebuie spus că oftalmologii israelieni sunt frecvent chemaţi să acorde asistenţă în ţări aflate în curs de dezvoltare. Levinger conduce şi o clinică în Uzbekistan şi a dirijat, trei ani, un departament de oftalmologie în Malawi.

Chirurgia refractivă este un procedeu util pentru cei care suferă de keratoconus, o boală progresivă a ochiului, care apare în anii adolescenţei şi provoacă miopie şi astigmatism. În formele mai modeste ale bolii, lentilele de vedere sau simplii ochelari remediază existenţa miopiei, dar de obicei maladia progresează şi, la vârsta adultă, chirurgia refractivă poate constitui un remediu radical.

Un participant de marcă la conferinţa de la Ierusalim a fost prof. dr. *Leon Grupenmacher*, din Brazilia, care practică între 400 şi 500 de operaţii lunar. El afirmă că în viitorul deceniu folosirea ochelarilor va continua să descrească, în timp ce operaţiile de corectare a miopiei se vor extinde. Probabil, spune dr. Grupenmacher, se vor implanta lentile de contact având în interior un lichid, care le va permite să-şi schimbe forma în funcţie de distanţă. Dr. *Vladimir Feingold*, din Elveţia, a prezentat o invenţie care permite ca în doar cinci minute de la operaţie să se introducă, în 15 secunde, un dispozitiv numit *Invision*, o lentilă extrem de fină, ghidată cu laser, pentru a corecta presbioptia, o slăbire a capacităţii de a focaliza vederea asupra unui obiect.

Pagină realizată de ANDREI BANC

MARI POEŢI EVREI AI SECOLULUI XX

SALAMON LÁSZLÓ – bucurie, tristeţe, amar „...dar să nu fii niciodată doar o amintire“

În 1966, la aniversarea a 75 de ani ai poetului, ca o culminare a activităţii lirice de până atunci, îi apare antologia de versuri sub titlul simplu: „Versek“ („Poezii“). Împlinirea vârstei de 80 de ani este salutată de Editura Kriterion prin publicarea culegerii de eseuri şi scrieri publicistice dintre anii 1923-1943 sub titlul „Május kék madara“ („Pasărea albastră de Mai“). Următorul deceniu îl petrece scriind cu precădere critică de teatru şi literatură. În 1981, prietenul său, Domokos Géza, directorul Editurii Kriterion, publică din nou volumul său de versuri „Ember hol vagy?“ („Omule, unde eşti?“), editat în 1944 la editura progresistă Cserépfalvi, dar care practic nu a fost difuzat, toate cărţile acestei edituri fiind incendiate de fasciştii maghiari (nyilaşişti). În prefaţa ediţiei noi iată ce scrie fostul său editor, Cserépfalvi Imre, atunci încă în viaţă: „Acest volum de versuri al lui Salamon László a apărut la editura mea la începutul anului 1944. Cunoşteam deja activitatea sa de la revistele «Aurora» şi «Korunk» şi am citit cu interes şi lirica lui. Am cunoscut angajamentul său ideologic de stânga. În dragostea sa neînduplecată de dreptate, şi-a folosit scrisul şi atunci când îl aştepta închisoarea sau tribunalul militar... În volum este exprimat cu voce puternică protestul său împotriva barbariei şi a războiului ucigător. Referindu-ne la poezia lui, versurile lui Salamon László sunt caracterizate, ca fidele idealului clasic, atât ca formă, cât şi în conţinut“. „În opera de-o viaţă a lui Salamon László, această carte este cel mai dramatic document artistic al regăsirii individului şi a comunităţii, a homo aestheticus şi homo moralis“... (Rácz Gyozö).

În aprilie 1983, mai scrie două poezii. Sunt dintre cele mai frumoase. La aniversarea actorului Tóth Elek, dă ultimul interviu. Vocea caracteristică a discursurilor sale a devenit greoaie, trădând boala. În octombrie al aceluiaşi an este condus pe ultimul său drum. În cuvântarea de adio, filosoful Tóth Sándor sintetizează viaţa, elogiază activitatea literară a lui Salamon László, considerându-l o întruchipare a curajului civic. Contemporanii lui, poetul Szemlér Ferenc, criticul literar Jancsó Elemér, sociologul Gáll Ernö au avut numai cuvinte de apreciere la adresa convingerilor sale, caracterului poetului şi calităţilor sale literare.

SALAMON ANIKÓ

Scriitorul şi poetul **Salamon László** s-a născut la Oradea, în vara anului 1891. Încă din liceu începe să scrie versuri, în condiţiile în care anii lui de şcoală coincid cu existenţa revistei de avangardă „Holnap“ („Mâine“), unde lucra şi publica poetul Ady Endre, revoluţionar al poeziei maghiare atât prin limbă, mod de exprimare cât şi prin spirit.

Deşi, tatăl lui Salamon László se ambiţionează ca fiul său să facă o facultate, fie de medicină, fie politehnica, matematica n-a fost latura forte a viitorului poet şi nici înclinaţie spre medicină nu avea, astfel că se înscrie la Facultatea de Filosofie şi Litere a Universităţii „Pázmány Péter“ din Budapesta. La facultate se întreţine singur, tatăl plătind doar taxele şcolare. Astfel, a fost secretarul Operei din Budapesta, secretarul privat al filosofului Lukács György, scriind şi publicând la diferite reviste şi ziare.

Primul volum de versuri apare sub titlul „Elso áldozás“ („Prima împărtăşanie“); al doilea, „Eros oltárára“ („Pe altarul lui Eros“), are parte de o critică favorabilă din partea poetului Tóth Árpad. Însuşi inima tatălui se înmoaie la această veste, mai ales, că încă de pe băncile universităţii fiul său devine asistentul filosofului Alexander Bernat. Poetul s-a ataşat unor cauze sociale şi încă din 1911 devine membru militant al Partidului Social-Democrat.

Cu diplomă de profesor de limbă maghiară şi latină, îşi începe cariera de ziarist în oraşul natal la „Nagyváradi Napló“ („Jurnal Orădean“), alături de poetul Emöd Tamás, cu critică de teatru.

Izbucnirea primului război mondial îl împiedică să-şi ia doctoratul, pleacă pe front unde este rănit. Revoluţia democratică a crizantemelor şi declararea Republicii Sovietice Ungare îl găsesc pe Salamon László ca participant activ la evenimente. După înfrângerea acesteia, este condamnat la patru ani de închisoare, sub acuzaţia de instigare. Fiind condamnat politic, i se permite să citească şi să scrie. În această perioadă transpune în maghiară clasici ai literaturii, în special ruşi, prin intermediul traducerilor din limbă germană. După ce este eliberat, se întoarce la Oradea.

Promotor al prieteniei româno–ungare

Ca reacţie la situaţia nouă în care se găseau literatura şi cultura maghiară din Ardeal, Salamon László, împreună cu prietenul său Iustin Ilieşu, înfiinţează revista bilingvă româno-maghiară „Aurora“, menită să faciliteze comunicarea literară româno-maghiară. Astfel, operele de seamă ale literaturii române apar în transpunere maghiară; la fel, perlele literaturii maghiare, în traducere românească.

În jurul anului 1924, Salamon László se mută la Cluj, devenind redactorul publicaţiei evreieşti „Uj Kelet“ („Noul Orient“). Conform părerii criticilor, talentul său publicistic ajunge aici la maturitate. Ca redactor la „Uj Kelet“, îşi publică articolele săptămânale şi în „Temesvári Hirlap“, dar nu există nici un ziar sau revistă progresistă care să nu fi acceptat cu mare bucurie eseurile sau criticile sale pline de un valoros conţinut. Ca subiecte: este infierată filosofia lui Spengler şi Coudenhove-Kalargi, nu face economie de ironie când scrie despre Mussolini, despre dictatorul spaniol Primo de Rivera sau despre conservatorul Baldwin.

Publică critică teatrală, şi scrieri de referinţă despre mari scriitori ai epocii, printre aceştia: Móricz Zsigmond, Kassák Lajos, O. Wilde, H.G. Wells, d'Annunzio, Thomas Mann, Ştefan Zweig, Panait Istrati, Swift, Verlaine, Flaubert etc., critica vizând fie vreo operă a acestor autori, fie întreaga activitate. În criticile sale din domeniul artelor plastice, salută cu deosebit entuziasm expoziţiile lui Nagy István, Ziffer Sándor şi Szolnay Sándor. Publică şi în reviste radical-progresiste ca: „Géniusz, Erdélyi Szemle“, „A jövö társadalma“, nu în ultimul rând în „Korunk“, înfiinţat de Dienes László, printre fondatori numărându-se şi poetul.

O voce împotriva fascismului

Angajamentul său politic îl face să se afle printre colaboratorii de la „Munkásujság“ („Ziarul muncitoresc“). Sub pseudonimul Salló Tamás scrie sute de articole, unele cu caracter politic, altele din domeniul literar.

În 1933, la venirea la putere a lui Hitler, încă în acelaşi an publică pamfletul tragicomic în versuri „Rettenetes Adolf“ (Adolf teribilul). Meritul autorului este imparţialitatea cu care acuză Partidul Social-Democrat German de eşecul în alegeri. Cel puţin în sfera literaturii maghiare, acest „epos tragicomic“ este prima voce ridicată împotriva fascismului. Din cauza acestui pamflet, după intrarea trupelor germane în Ungaria, în martie 1944, Salamon László este căutat personal de Gestapo. Salvarea vine din paradoxul, că pe vremea aceea era deja un anonim într-un lagăr de muncă forţată în Germania.

Un alt protest împotriva fascizării Europei, este apariţia volumului de versuri „Mesajul troglodítului“ („A barlanglakó üzenete“), din 1939. (Poezia care dă titlul a apărut în singurul volum de versuri în limba română, publicat în 1972, în traducerea lui Gelu Păteanu.) Al doilea volum de eseuri este dedicat filosofului M. Bergson, psihanalistului S. Freud şi romancierului Shalom Ash, valoarea acestor scrieri strălucite rămânând neschimbate de-a lungul deceniilor (Jordáki Lajos). (Titlul acestui volum este „A három Génuisz“ – „Cele trei genii“).

Dictatura regală, cu înăsprirea cenzurii, face ca scrierile lui Salamon László să se orienteze spre critica socio-culturală şi literatură. Obiectul său de studiu este democraţia fricii, declinul filosofiei, sensul suferinţei, idealul libertăţii în trecut şi în viitor. În timpul celui de-al doilea război mondial îi apare un eseu deosebit despre Antal Mark, care a fost considerat un dar oferit vieţii publice ardelene şi în special celei clujene.

Una dintre cele mai frumoase poezii de dragoste, „Să nu fii niciodată doar o amintire“, îi este dedicată aceleia care, după conflagraţia mondială, îi devine soţie. În traducere brută, una dintre strofe:

„Să fii bucurie, tristeţe,
amarul geloziei,
Pe fruntea căreia vaietu-mi trece,
Fi-mi blestem, mântuire, povară,
În soarta mea cea mai grea lecţie,
Poţi fi duh rău, amărăciune,
Dar să nu fii niciodată
doar o amintire“.

I s-a împlinit această dorinţă.

În martie 1944, la intrarea trupelor fasciste germane, membri marcanţi ai Partidului Social-Democrat, printre care şi poetul, sunt arestaţi. Salamon László este încarcerat şi apoi deportat, ajungând într-un lagăr de muncă forţată din Germania. Este dus la defrişări de pădure, la spart pietre. Cu fizicul fragil, stârneşte nemulţumirea SS-iştilor, care-i sparg capul cu un lanţ. L-a salvat un fost camarad social-democrat din Austria care făcea serviciul militar în lagăr şi l-a recunoscut.

După eliberare, revine la Cluj, şi-şi începe activitatea la ziarul de orientare socialistă „Erdély“. După fuziunea Partidului Social-Democrat cu Partidul Comunist, noul loc de muncă al lui Salamon László este la cotidianul „Igazság“. A fost redactor responsabil şi la Editura Ştiinţifică.

La începutul anilor '50, este exclus din partid. Motivul: a criticat vehement „Pactul Ribbentrop-Molotov“ în articolul său intitulat „Nunta apei cu focul“ („Viz és tűz násza“), considerat o ofensă adusă Uniunii Sovietice, pe atunci prietenă cu România. Dar nu i s-a interzis să scrie.

După împlinirea vârstei de 60 de ani se pensionează, dar numai din munca redacţională. Urmează o perioadă literară foarte activă. Lirica din această perioadă este considerată de critici „idilică“ în sensul cel mai bun al cuvântului, determinată de împlinirea familiară. În aceşti ani apar volumele de poezii: „Emelt Fejjel“ („Cu capul ridicat“ – 1955), „A Jósag balladája“ („Balada bunătăţii“ – 1959), „Töretlen hittel“ („Cu credinţă nestrămutată“ – 1961), „Kolozsvári Ösz“ („Toamnă Clujeană“ – 1964).

Operele lui Salamon László

Alături de trei volume de proză, Salamon László a publicat 15 volume de poezii, dintre care amintim: „A Barlanglakó Üzenete“ („Mesajul troglodítului“ – 1939); „Ember, Hol Vagy?“ („Omule, unde eşti?“ – 1943); „Emelt fejjel“ („Cu capul ridicat“ – 1955); „A Jóság Balladája“ („Balada bunătăţii“ – 1959); „Töretlen Hittel“ („Cu credinţă nestrămutată“ – 1961); „Kolozsvári Ősz“ („Toamna Clujeană“ – 1964). A înfiinţat şi mai multe reviste, dintre care menţionăm ca o iniţiativă interesantă, publicaţia „Uj Kelet“ („Noul Orient“), revistă apărută la Kaufering, după eliberarea lagărului.

Din operele postume ale poetului: „Mein Schatten in Dachau (Gedichte und Biographien der Uberlebende und der Toten des Konzentrationslagere)“ - „Umbra mea la Dachau (Poeziile şi biografiile supravieţuitorilor şi morţilor din lagărul de concentrare)“. Volumul a apărut şi în versiune italiană; „Rettenetes Adolf“ („Adolf Teribilul“) - reeditare după ediţia din 1933, cu ocazia împlinirii a 20 de ani de la trecerea în nefiinţă a lui Salamon László şi 70 de ani de la venirea la putere a lui Hitler. Este prezent cu câte o poezie în antologiile „111 Szerelmes vers“ („111 poezii de dragoste“ – 2005) şi „Vers Kolozsvárról“ („Poezii despre Cluj“ – 2005).

FONOTECA

MOSHE YASSUR

„Am vrut să aflu de unde vin, ca să ştiu unde mă duc“

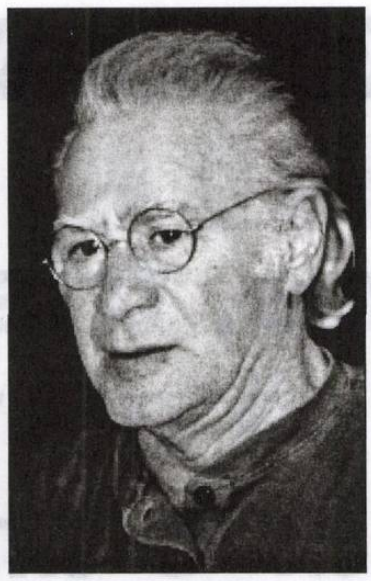

Dacă argintul viu ar avea un nume propriu s-ar putea numi Moshe Yassur. De la debitul verbal până la dinamica translaţie a ideilor, totul îl obligă pe interlocutor să-l urmărească atent pentru a putea înţelege cuprinsul „caietului de regie“ al unei vieţi trăită pe trei continente. De unde, în mod firesc, i s-a infiltrat în exprimare un accent-cocteil de română, idiş, ebraică, engleză – care îi dă un farmec aparte.

- Cât de dulce a fost copilăria lui Moshe în Târgul leşilor?

- Exact ca o cafea: dulce-amară. Şi tot aşa de fierbinte. Este adevărat că în 1934 m-am născut la Iaşi, într-o zi care numai peste un deceniu avea să devină, din alt motiv, vremelnică sărbătoare naţională, adică m-am născut la 23 august în Iaşi, dar am crescut la Rădăcăneni, un târguşor cu mulţi evrei, aflat la jumătatea distanţei spre Huşi.

Dulce-amară

- O primă amintire?

- Prima şi foarte puternică vine din 1939-1940, când am fost alungaţi. Nu împlinisem şase ani, dar mi s-au întipărit în memorie scenele de atunci. Toţi evreii au fost obligaţi să plece din localităţile mici spre oraşe mai mari. Tata, fiind comis-voiajor, nu era acasă, aşa că mama, care avea rude la Vaslui, a închiriat o căruţă în care a pus boccelele şi am pornit la drum.

- Ce lună era?

- Nu ştiu ce lună, dar sigur era într-o duminică. De ce ţin minte ziua? Trecând pe lângă o biserică, un om s-a desprins din grupul care tocmai ieşea şi i-a spus căruţaşului că nu face bine că îi duce pe „ăştia“. Drept care, la marginea satului ne-a lăsat în drum cu boccele cu tot. Treceau maşini, treceau căruţe, dar nimeni nu s-a încumetat să oprească. Abia spre seară, un căruţaş a oprit şi ne-a spus că ne va duce la Vaslui, dar abia în ziua următoare. Şi acum simt în nări mirosul pieilor pe care am dormit în podul casei lui. După ce am stat un timp la Vaslui, ne-am aciuit la Iaşi, la alte rude. Acolo am început să învăţ la o şcoală evreiască.

*

- Eraţi în Iaşi când a fost pogromul?

- Pe atunci noi îi spuneam rebeliune sau duminica ceea.

- Ce s-a întâmplat în duminica ceea?

- În curtea casei unde locuiam era un beci. Acolo s-au strâns mai multe familii ca să se ferească de bombardament. Toţi eram evrei. Bombele zguduiau beciul în care câţiva bărbaţi stăteau cu hârleţe în mână, pregătiţi să ne dezgroape dacă se întâmplă ceva. Dar s-a întâmplat altceva. Spre dimineaţă s-au deschis uşile beciului şi un grup de soldaţi au strigat: „Heraus – sus mâinile!“. Am ieşit toţi şi ne-am alăturat convoiului de pe strada Elena Doamna. Mama nu mai ştia cum să-mi oprească tremuratul şi-mi spunea: „Moişelică, să nu-ţi fie frică dacă fac poc; nu te doare şi gata“. Îmi amintesc până şi forma armelor care ne înghionteau. Alea româneşti aveau patul pătrat, iar cele nemţeşti aveau patul puţin zimţat, ciuntit.

„Duminica ceea“

- Unde v-au dus?

- La Chestură. În învălmăşeala care s-a stârnit când au început bătăi, împuşcături, m-am rătăcit de părinţi. La un moment dat, am căzut şi alţi oameni peste mine. Spre seară, când evreii supravieţuitori au fost puşi să scoată cadavrele din curte, eu am căutat să nu mă mişc, să nu respir, aşa că n-am răspuns când mă întrebau al cui sunt decât atunci când au spus-o în idiş. Au vrut să mă ducă acasă, dar eu am luat-o la fugă. Îmi amintesc perfect că pe strada Ştefan cel Mare treceam pe lângă tomberoane din care ieşeau în afară braţe şi picioare. Când am ajuns acasă, am găsit-o pe mama lângă un dulap, rupând fâşii dintr-un cearşaf ca să-şi lege capul însângerat. Îngâna un cântec şi parcă dansa, repetând: „Nu mă doare, nu plânge“. Mi-am dat seama că o făcea ca să nu mă sperie mai rău. Am întrebat unde e tata, dar nu ştia. Abia peste o săptămână, două, a venit un vecin şi mi-a spus că se poate spune Kadiş căci tata nu o să se mai întoarcă. A pierit în „Trenurile morţii“.

*

- Care au fost primii paşi spre teatru?

Sărutul lui Sadoveanu

- Dragostea pentru scenă mi-a fost stârnită de directorul căminului Comunităţii evreilor, unde am stat în anii liceului. Milu Berghoff, aşa îl chema, fusese într-o vreme director de teatru la Bacău. Şi-a continuat pasiunea organizând spectacole cu copiii din cămin. Odată, după un spectacol, mi-a spus: „Măi, Moişelică, tu ai stofă de artist“. Tot el m-a dus la Conservator unde un actor – Nicolae Veniaş – înfiinţase un curs pregătitor pentru tinerii care aspirau spre teatru. Trebuia să dau un examen, adică să recit o poezie.

- Ce aţi recitat?

- „Scrisoarea a treia“, de Eminescu.

- O ştiaţi pe toată?

- Ştiam şi tot „Luceafărul“. Abia începusem să recit, când un om cu părul alb din juriu m-a oprit, s-a întors către Ion Diacu, directorul Teatrului Naţional, şi i-a spus: „Coane Ioane, du-te sus şi adu-i pe studenţii care sunt pe acolo ca să audă ce frumos recită un pui de evreu versurile lui Eminescu“. Când am încheiat, a venit şi m-a sărutat pe frunte. La plecare, m-a ajuns din urmă actorul Veniaş şi mi-a zis să nu mă mai spăl pe frunte toată viaţa căci m-a sărutat Mihail Sadoveanu. Mi-a dat şi o sută de lei ca să-mi cumpăr pantofi.

- Mama cum privea pasiunea dumneavoastră?

- Numai dacă aduceam note bune, mă lăsa la teatru. La şcoală aveam bursă, iar de la teatru luam leafă.

- Care teatru, doar spuneaţi de nişte cursuri?

- Paralel cu aceste cursuri eram şi „actor“ pentru roluri de copil la două teatre. La „Pomul verde“ am fost pe scenă alături de Nuşa Grup, Marcel Finkelescu, Avrum Neumark...

- Iar la celălalt teatru?

- La Naţional jucam alături de Nicolae Şubă, Miluţă Gheorghiu...

- În ce piese?

- Am jucat în trei piese: „Guvernatorul provinciei“, „Cravata roşie“. În ziarul local „Opinia“ a apărut o cronică, am şi azi pagina, în care se scria că ar fi de dorit ca Marcel Stumer, adică eu, să fie mai puţin profesionist, adică declamativ.

- Şi a treia piesă?

- De fapt a fost prima jucată, „Othello“, unde eram pajul Desdemonei. Îmi amintesc că machiorul, Ariton Parselhian, ardea plută de la dopuri şi mă freca pe faţă ca s-o înnegrească. Am jucat la Naţional trei stagiuni, iar acum doi ani, când am montat acolo

● Alături de Gellu şi Ligia Naum şi Ion Cocora

două spectacole şi le-am spus pătania din copilărie, actorul Petrică Ciubotaru, ca să controleze veridicitatea, s-a dus la arhivă unde a găsit câteva programe de sală în care figura şi numele meu.

*

Şcoala din deşert

- Aţi făcut Alia în 1950...

- Aducând cu mine dorinţa, dragostea pentru teatru. Dar trebuia să învăţ bine limba şi am învăţat-o repede. Simţind pulsul, că la un număr mare de copii imigranţi e nevoie de învăţători, am intrat la un seminar cu o durată de un an.

- Ce aţi învăţat?

- Limba şi literatura ebraică, istoria sionismului, Biblia, Talmudul, psihologia copilului. Toate acestea au răspuns unei mai vechi dorinţe. Cu cât acumulam mai multe cunoştinţe, se deschidea mai larg poarta spre rădăcinile poporului nostru. Am vrut să aflu de unde vin ca să ştiu unde mă duc.

- După absolvirea seminarului aţi devenit învăţător...

- Pentru o perioadă nu prea îndelungată, dar am avut timp să pun bazele unei şcoli într-o localitate de lângă Ghedera, în deşert... pe atunci. La început ţineam cursurile într-o baracă şi predam simultan copiilor din clasele I-IV dimineaţa şi celor din clasele V-VIII după amiaza. Abia după doi ani au început să vină alţi profesori, iar eu am fost chemat să-mi fac stagiul militar.

*

Drumul spre teatru

- Şi v-aţi putut continua drumul spre teatru.

- Exact. În 1958, am tradus în ebraică şi am montat la un teatru din Ierusalim piesa „Steaua fără nume“, de Sebastian, pentru care am primit un premiu la un festival. Datorită acestui fapt am ajuns asistentul de regie al lui Josef Millo. Timp de cinci ani. Apoi am obţinut o bursă şi am plecat la Paris, am studiat trei ani la Universitatea Teatrului Naţiunilor, unde l-am avut profesor şi pe regizorul Jean Marie Serault, căruia aveam să-i devin asistent.

- La ce spectacole?

- Unul de Becket şi altul de Ionesco. La una dintre repetiţii Serault, ştiind că sunt originar din România, mi l-a recomandat pe Ionesco venit să asiste. Acesta m-a invitat să luăm prânzul împreună de câteva ori. De la el am aflat multe despre mişcarea de avangardă din România, despre Urmuz, despre Gellu Naum, pe care aveam să-l cunosc mai târziu.

- După anii parizieni?

- M-am întors în Israel şi am devenit profesor la Academia de Teatru din Tel Aviv. Anii '60 au fost plini; îmi împărţeam timpul între catedră şi regie la câteva trupe mici. În 1970, am fost invitat să montez un spectacol la unicul teatru subvenţionat de stat din New York.

- Cu piesa...

- „Andorra“, de Max Frisch. Ca urmare a succesului obţinut, directorul teatrului mi-a oferit un contract pe cinci ani. Într-un oraş în care sunt o sută de mii de oameni de teatru şomeri, când ţi se oferă un asemenea contract, nu se poate refuza. Aşa că i-am spus soţiei că o să stăm numai până la terminarea contractului.

*

A treia treaptă

- Dar aţi rămas şi aţi devenit şi american.

- Regizam, predam la facultate şi, la un moment dat, am avut şi *un teatru al meu din categoria off, off, Broadway*, adică un teatru experimental, la care investiţiile sunt mici, sălile sunt mici, iar biletele mult mai ieftine.

- Câte locuri avea?

- 65.

- Cum se numea?

- În traducere, „A treia treaptă“.

- Cât timp l-aţi condus?

- Opt ani.

- Aveaţi o trupă angajată?

- Nu există aşa ceva în America. Teatrele nu au decât sala, un birou şi un telefon.

- Eraţi director...

- ... artistic, căci în conducere eram patru oameni. Acolo am pus în scenă şi piese din dramaturgia românească, traduse de mine. Erau piese de Sorescu – „Iona“, de Dumitru Solomon – „Cămila“, de Matei Vişniec – „Angajare de clovni“.

*

Doi „L“

- În acel timp v-aţi întâlnit cu oameni de cultură veniţi din România?

- E bună întrebarea, căci îmi dă prilejul să spun că, plecând din ţara de origine, am căutat să-mi menţin legătura, să-mi trag seva din cultura românească. La Centrul Cultural Românesc din New York l-am întâlnit, printre alţii, pe Ion Cocora, care era directorul Teatrului „Mundi“ din Bucureşti. Aflând că are în repertoriu o piesă a lui Gellu Naum, i-am spus cât îl apreciez pe scriitor, iar Cocora mi-a promis că atunci când voi veni în România îl voi cunoaşte pe Gellu Naum. Şi s-a ţinut de cuvânt, prin 2002, când m-a dus în vizită la Comana unde îşi avea Naum casa de vară. Am stat acolo o zi întreagă. În timpul mesei de prânz, amfitrionul m-a lămurit de ce îşi scrie prenumele cu doi „L“. Al doilea l-a adăugat ca să-şi exprime dragostea pentru Ligia, soţia sa, pe care a iubit-o toată viaţa. După amiază, complimentând-o pe Ligia, mi-a destăinuit că părul ei era mult mai frumos, dar într-o zi, pe când Gellu era foarte bolnav, s-a dus la biserică să se roage şi a dorit să dea ceva din fiinţa ei drept ofrandă pentru însănătoşirea soţului şi i-a venit ideea să-şi sacrifice pletele. Revenind la întrebarea privind legătura cu cultura românească, merită să amintesc un fapt. În 2007, a apărut la New York „Enciclopedia dramaturgiei moderne“, în două volume, scoase sub egida Universităţii Columbia. Pentru partea privitoare la dramaturgia română am fost solicitat să scriu câteva eseuri.

- Despre cine aţi scris?

- Despre Caragiale, D.R. Popescu, Iosif Naghiu, Marin Sorescu, despre piesa „Iona“, şi un eseu referitor la dezvoltarea dramaturgiei româneşti până în zilele noastre.

*

- Şi, pentru că pământul e rotund, aţi revenit să regizaţi în România.

- Prima dată am fost invitat, în 1992, să pun în scenă la Chişinău două piese de Eugène Ionesco.

- În drum spre Chişinău, aţi trecut şi prin România?

- M-am dus, după amar de ani, să revăd laşiul, casa de pe Săulescu de unde am plecat în Israel. Dar o parte din strada copilăriei mele nu mai există. Acolo sunt blocuri.

- Iaşiul dumneavoastră rămas numai în amintire.

- Dar atât de puternică, de parcă n-aş fi plecat nicicând.

- Acum regizaţi şi în România. Unde?

După 50 de ani

- Am montat spectacole la Iaşi, Galaţi, Brăila, iar în Bucureşti la teatrele „Mic“, „Foarte mic“ şi, firește, la T.E.S.

- Mi-aţi spus mai devreme că la New York sunt o sută de mii de actori şi regizori fără angajament. Este asta cauza revenirii în România?

- Categoric, nu! În America pun în scenă câte două spectacole pe an. Recent, în ianuarie, când am fost acolo, am intrat direct în repetiţie.

- Şi atunci... de ce?

- Din dragoste pentru limba română şi limba idiş. Eu n-am vorbit românește timp de aproape 50 de ani, căci nu aveam cu cine. Dar am citit ce apărea în românește şi eram permanent la curent cu tot ce se petrecea în mişcarea teatrală de aici.

*

Moshe Yassur a plecat pe când era un copil de 15 ani şi a venit un om în puterea vârstei cu o solidă experienţă regizorală acumulată pe scene ale lumii. A revenit şi încărcat de proiecte. Unul dintre ele, despre care a ţinut să-mi vorbească, este înfiinţarea unui Teatru de Cameră, care îşi va dedica repertoriul dramaturgiei moderne, în special celei româneşti. Stagiunea s-a deschis cu „Cinci acte de dragoste“, spectacol alcătuit din piese scurte ale unor autori americani. Să aşteptăm şi următoarele premiere însoţite de aplauze.

AVRAM CROITORU

Revederi mirabile

după 50 de ani şi chiar după... 70 de ani... şi la a câta împrăştiere evreiască?!

Relatam, acum o vreme, în coloanele revistei noastre despre surprinzătoarea revedere cu Alex Horeaux/ Horoveanu, coleg la Liceul „Cultura" (M. Litman) şi nepot al fruntaşului Adolphe Stern (predecesorul lui W. Filderman la conducerea obştii noastre, primul preşedinte al B'nai B'rith - România, cel dintâi ambasador al Americii la noi, om de cultură europeană, traducător în premieră al marelui Will, fruntaş de la a cărui moarte s-au împlinit 75 de ani). O revedere cu Alex, jurist francez, după o absenţă de 50 de ani! Venise de la Paris cu rugămintea de a se reedita memoriile bunicului său, când a aflat, cu plăcută surprindere, că Hasefer s-a învrednicit deja să o facă, ba mai mult, adăugând şi un al treilea volum, cuprinzând urmarea la primele două volume Din viaţa unui evreu român şi Însemnări din viaţa mea, publicată în 70 de foiletoane în Renaşterea Noastră. Bucuria revederii s-a soldat şi cu o vizită nesperată la Paris, pentru care îi exprim lui Alex, şi pe această cale, recunoştinţa.

Iată-mă, acum, la o altă revedere mirabilă, cu un alt coleg, chiar din primele clase primare, venit tocmai din Australia (Melbourne) şi încă după... 70 de ani! Doctorul John Vernea (Weissberg, după bunici), neurolog remarcabil, bucureştean, a parcurs un drum încă mai sinuos decât mine: după Şcoalele Primare Unite (str. Colonel Orero) şi Liceul „Matei Basarab", *a absolvit medicina şi s-a* specializat în neurologie lucrând în varii perioade cu Arthur Kreindler, Oscar Sager, State Drăgănescu, Constantin Bălăceanu Stolnici, Vlad Voiculescu şi Alexandru Fradis, prieten şi colaborator, aşadar, cu o strălucită pleiadă de neurologi... Dr. John Vernea a prezentat la diverse reuniuni comunicări apreciate, ceea ce i-a permis, la un moment dat, să folosească prilejul unei participări la un congres internaţional de la Viena pentru a rămâne în Occident. De acolo, ca un veritabil „cangur", a făcut un salt uriaş până în Australia, la sugestia unor rubedenii care l-au „ademenit" spunându-i că se va integra uşor şi repede, ţara având nevoie de specialişti. N-a fost chiar aşa! John a aflat acolo că nu îşi putea exercita profesia fără „nostrificare" (echivalarea diplomei prin repetarea examenelor, fireşte, în limba engleză) şi că în ultimii 30 de ani un singur străin s-a putut integra imediat, fără reexaminare, datorită unor contribuţii ştiinţifice importante, legea prevăzând totuşi asemenea excepţii. Iată însă, după câteva şicane birocratice, că şi doctorul John Vernea, şcolit în România, s-a bucurat de un asemenea statut de excepţie, doar pe baza lucrărilor originale comunicate. Profesional, s-a prezentat apoi, de-a lungul întregii sale cariere, până la pensionare, şi nu numai, la cote foarte ridicate. Pe temeiul acestora, dr. John Vernea figurează în tratate şi în dicţionare medicale de referinţă, de pildă în De Jong, The Neurologic Examination, în Handbook of Clinical Neurology (lucrare amplă, numărând până în prezent 82 de volume, ceea ce în cabinetul prietenului nostru ocupă o întreagă bibliotecă!) şi în manualul de neurologie al lui Brain. Potrivit tradiţiei de familie, la a treia generaţie de medici, fiica lui, Fiona Feige Vernea, este de asemenea doctor la faimosul spital Hadassa din Ierusalim.

Dar să ne întoarcem la începutul istoriei noastre. Mai întâi o curiozitate onomastică. Părinţii lui chiar aşa l-au botezat: John, de parcă ar fi ştiut dinainte ce drum va parcurge. Predestinare? Familia Vernea locuia chiar alături de şcoala noastră primară. Tatăl sau, Moise, era medic *ginecolog, mama -titrată. (Aici ar fi de* remarcat, la arborele său genealogic, câteva rude de o anumită notorietate: compozitorul Filip Lazăr, Valeriu Marcu, scriitor de limbă germană, puţin (mai mult) aventurier: a corespondat cu Lenin, în Elveţia, l-a înfruntat pe Goebbels, în Germania, s-a întâlnit cu Troţki, la Bucureşti, dar în cele din urmă a fugit în America; Samitca, reputatul tipograf şi editor craiovean, Emilica Vera, cântăreaţă la Scala din Milano, care a trebuit să părăsească scena fiind denunţată a doua oară ca evreică, prima dată reuşind să păcălească autorităţile procurându-şi acte false de „ariană".

L-am întrebat, în cele din urmă, pe fostul meu coleg şi actualmente prieten, reîntâlnit, ca printr-o minune, după şapte decenii, cum a trăit momentele cele mai fierbinţi din perioada legionaro-antonesciană. Am aflat astfel unele lucruri de-a dreptul incredibile, dar autentificate şi din alte surse demne de încredere. Ca toţi evreii, se înţelege că şi familia lui a avut de pătimit umilinţe, excluderi, privaţiuni: casa expropriată, familia înghesuită într-o singură cameră (mai era şi un frate, Simon Serge, în prezent inginer la Paris), radioul interzis (de fapt, ascuns), clientela neevreiască inabordabilă, munca obligatorie (a se citi forţată), deszăpezirea oraşului etc. Au trăit clipe de coşmar în zilele rebeliunii legionare, în faimosul cartier Dudeşti. Au hotărât, la un moment dat, să părăsească locuinţa, să se ascundă. Dar unde? Alături de ei, în şcoala noastră, se instalase un comandament german, iar fostului director Gross i se lăsase doar un mic spaţiu de locuit. Ei bine, familia Vernea a fost găzduită chiar în strâmta locuinţă a directorului, bun prieten al tatălui lui John, deci chiar în viesparul hitlerist. Nu numai atât. Mama lui John, însoţită de un soldat german, detaşat anume s-o ocrotească, a mai dat câte o raită-două prin locuinţa părăsită pentru a lua nişte lucruri trebuincioase traiului. Întâmplarea pare de-a dreptul fantezistă! Oricum, din conflictul de interese dintre Antonescu şi Horia Sima, noi am avut, măcar pe termen scurt, de profitat. Iar nemţii l-au preferat pe Antonescu. În acele zile, agenţi ai Siguranţei i-au iscodit pe prietenii mei, *şi nu numai pe ei, dacă nu cumva ştiu* pe unde s-au mai ascuns legionari, acum hărţuiţi şi arestaţi de poliţie.

Imediat după război, privaţiunile familiei dr. Vernea au continuat, fără despăgubiri, cu câţiva ani de „mămăligă", iar speranţele în democraţie, libertate şi belşug s-au spulberat repede sub cizma altei dictaturi, sub care unii dintre noi am mai trăit o jumătate de veac.

Alţii au reuşit să facă Alia în Israel, dar a mai existat şi a treia opţiune, precum prietenii noştri, care au luat iar toiagul pribegiei, fiind cine mai ştie la a câta împrăştiere în lumea largă! Dar nu e oare o minune de la Dumnezeu că unii dintre supravieţuitori au reuşit să se mai regăsească după atâtea decenii întunecate?

TICU GOLDSTEIN

Teatrul Evreiesc de Stat

"Nathan Înţeleptul" de Gotthold Ephraim Lessing

Lessing situa întâmplările din ultima sa piesă "Nathan Înţeleptul" (1779) în Ierusalimul secolului al XII-lea, întâmplările desfăşurându-se într-un răgaz de pace din vremea celei de a treia Cruciade (1189-1192). Sonorităţile cu care se deschide spectacolul Teatrului Evreiesc de stat sugerează însă şi infernul unor bătălii armate din zilele noastre. Şi, evident, Grigore Gonţa, regizorul recentei premiere, simte nevoia să insiste (mizând chiar pe ostentaţia unor voite anacronisme – ca referenţi moderni) pe dimensiunea de permanenţă şi, mai ales, pe cea de acută contemporaneitate a dramei lui Lessing. În decorul ce păstrează elemente de arhaitate – cum sunt fragmentele de capiteluri şi coloane antice, sau tabla de şah, cu piese uriaşe, ce amintesc de nişte menhire (decorul şi costumele sunt semnate de Ana Maria Silaghi), Nathan vine din călătoria sa "de afaceri"... pe motocicletă. Nu vor trece neobservaţi nici celularul, vestimentaţia de şeic în intimitate a lui Saladin, ochelarii lui Sitah etc. O amplă acoladă temporală se face şi prin ilustraţia muzicală ce mixează melosul iudaic cu celebre pagini orchestrale, sau cu vocea Shakirei.

Actualitatea operei marelui iluminist german, este însă, de fapt cu mult mai direct frapantă, ca atari semne teatrale moderne. Te impresionează luciditatea cu care acest fiu de pastor s-a oprit asupra fenomenului intoleranţei religioase, flagrant şi pe vremea sa (Biserica s-a opus reprezentării lui "Nathan Înţeleptul" – timp de două decenii, până după moartea autorului). Te impresionează forţa şi "liniştea" strălucitei fructificări şi adecvări la situaţia imaginată) a parabolei celor trei inele, preluată din "Decameronul" lui Boccacio; superb răspuns la întrebarea lui Saladin: care religie e cea adevărată, care religie ar fi de ales. Te cucereşte pledoaria lui Lessing pentru preţuirea valorilor identitare, a rădăcinilor, a religiei, a tradiţiei neamului în care te-ai născut. Dar totodată, te cucereşte şi pledoaria sa pentru legitimitatea fiecărei credinţe – într-o foarte modernă "îngăduire" şi "capacitare" a "diferenţei". Este, aceasta, o perspectivă la care contribuie şi argumentul privind relativitatea conceperii de către oameni a absolutului, a Divinităţii ; dar şi motivul incertitudinii cu privire la identitatea individuală.

Dar centrul de greutate al demonstraţiei ce uneşte ludaismul, Creştinismul şi Islamul rămâne : importanţa valorilor umane ; nevoia de comunicare, de dialog, forţa sentimentelor, a prieteniei, a iubirii. Înţelegerea esenţei religiei ca faptă morală în respectul Celuilalt – dincolo de precepte dogmatice şi rituale specifice.

*Reprezintă toate aceste "teze" ce combat fanatismul o perspectivă revoluţio*nară pentru un fiu de pastor care îi împrumută lui Nathan trăsături ale prietenului său, filosoful evreu Moses Mendelsohn. O perspectivă profetică, dacă ne gândim că naziştii l-au pus pe Lessing la index, iar la sfârşitul secolul 20 au explodat fundamentalisme religioase şi etnice, asociate terorismului.

Experimentatul creator care este Grigore Gonţa ne propune la TES o versiune esenţializată a poemului dramatic. Din păcate, se pierde ceva din ambitusul filosofic şi din reverberaţia poetică a etosului. Totodată, inflamările retorice se reduc, tribulaţiile sentimentale şi melodramatice se concentrează. Trăim şi mai abrupt surpriza identităţilor reale – nici evreica şi nici templierul german nefiind ceea ce par a fi (ceea ce ne face să constatăm cu uimire în Lessing un părinte al... telenovelei). Montarea, în care se vorbeşte în patru limbi, are un ritm alert, dezvoltă cu eleganţă şi sensibilitate registrul epic şi pe cel liric şi face pregnantă încărcătura parabolică. Colaborarea regizorului cu echipa e rodnică. Nathan află în Mihai Ciucă un interpret dăruit. Actorul se impune prin simplitate şi pregnanţă, printr-un joc "firesc" şi totodată interiorizat în care răzbat şi trăirile vieţii de familie şi prestanţa bogăţiei şi neliniştile întâlnirii cu Saladin şi vocaţia negocierii şi certitudinea reperelor etice.

Cornel Ciupercescu conferă sultanului luminat Saladin o prezenţă impunătoare greutatea şi ambiguitatea puterii, abilităţi diplomatice dar mai ales intense trăiri afective sub semnul ataşamentului faţă de familie şi prieteni. Suntem cuceriţi, din nou, de relieful replicii, al privirii, al surâsului, de căldura şi expresivitatea jocului Roxanei Guttman (cuceritoare în "Daja"). Geni Brenda propune o "Reche" delicată şi sensibilă, ce trece rapid de la îngenuitate şi supunere la opţiuni categorice şi gesturi decise şi care îşi trăieşte au ardoare dorinţa.

Marius Călugăriţa conferă puritate şi gravitate cavalerului templier "fără prihană", sugerând intensitatea sentimentului onoarei, conflictul dintre prejudecata şi vocea inimii. Se impun prin evoluţii pline de nerv, culoare, patos, vădind o largă gamă de trăiri: Boris Petroff (Al Hafi) şi Nicolae Botezatu (Călugărul). Constantin Dinulescu realizează un moment de ţinută, printr-o apariţie autoritară de prestanţă şi eleganţă. E notabilă şi contribuţia Luanei Stoica, în Sitah, întruchipare a armoniei relaţiilor dintre o soră fermecătoare şi atotputernicul său frate.

"Romeo şi Julieta" în varianta baletului israelian

O seară încântătoare ne-a fost oferită de Compania israeliană de balet, cu spectacolul "Romeo şi Julieta" de Serghei Prokofiev. În afara talentului balerinilor şi balerinelor care au redat cu măiestrie drama clasicilor îndrăgostiţi, regizoarea Wendy Lucking Shapir şi scenografa Lidya Pincus-Gany, care a creat şi costumele, ne-au oferit momente de o frumuseţe uimitoare.

Cadrul în care a fost conceput baletul, coloritul costumelor, spaţiile în care s-a desfăşurat acţiunea, realizate prin proiectări în adâncime ale unor palate, săli, holuri au reuşit să evoce spectatorului imaginea unor tablouri renascentiste, mai ales la prezentarea scenelor de grup.

Acest caracter "clasic" al decorurilor şi costumelor a fost combinat cu o viziune modernă a coregrafiei aparţinând Bertei lampolsky, directorul artistic al baletului, realizată cu succes de tinerii balerini, membri ai companiei. Nu este de mirare această interpretare fără cusur când, citind programul, îţi dădeai seama că peste jumătate din ei...sunt israelieni de origine rusă..

"Romeo şi Julieta" prezentat de baletul israelian este o dovadă vie a faptului că nu trebuie să arunci la coş stilul clasic, pe care-l poţi utiliza combinat cu elemente moderne. În acest fel, toate generaţiile şi gusturile vor fi satisfăcute.

Este o performanţă deosebită a unei companii de balet relativ tinere, fondată în 1967 de către Berta lampolsky şi Hilel Markman, apreciată de coregraful George Balanchine, şi care, în decursul timpului în cadrul numeroaselor turnee, a obţinut succese internaţionale

Prezenţa formaţiei de balet la Bucureşti a fost apreciată de E.S. David Oren, ambasadorul Statului Israel la Bucureşti, ca o nouă manifestare a excelentelor relaţii româno-israeliene, cu prilejul celei de a 60-a aniversări a statului evreu, a beneficiilor pe care cunoaşterea reciprocă a culturii le aduce ambelor popoare.

EVA GALAMBOS

Festivalul de Teatru de la Buzău

Maia Morgenstern – cea mai bună actriţă

Festivalul de teatru al Buzăului, axat pe fascinaţia vedetelor autentice şi intitulat "VedeTeatru", a reunit, la mijlocul lunii mai, spectacole din Bucureşti (Teatrele Odeon, Mic, Nottara), Braşov şi Târgu Mureş. În cadrul manifestării, cu caracter competitiv, Premiul pentru cea mai bună interpretă a revenit Maiei Morgenstern (Cel mai bun actor – fiind considerat Ştefan Iordache - "Max şi Moritz"). Distincţia a recompensat evoluţia Maiei în "Jocul regilor" de Pavel Kohouth, spectacol al TES, aplaudat îndelung şi cu căldură de public. Un public care nu avea cum să ştie că artista evoluase în acea seară în condiţii extrem de dramatice. Reprezentaţia buzoiană care încheia festivalul (programată cu multe luni înainte şi aşteptată cu nerăbdare) avea loc la o zi după încetarea din viaţă a mamei interpretei. Un om extraordinar, care i-a fost extrem de aproape Maiei, clipă de clipă şi cu atât mai mult în momentele de cumpănă ! Din respect pentru public, interpreta rolului principal din "Jocul regilor" a făcut efortul extraordinar, supraomenesc, de a nu contramanda turneul, de a onora invitaţia făcută TES. Şi o văd şi acum jucând impecabil, răspunzând, la final, ovaţiilor, cu o elegantă reverenţă, adică aşa cum se cuvine, dar extrem de palidă şi încordată.... Şi îndreptându-se direct de pe scenă către maşina care urma să o aducă în Bucureşti....

Maia Morgenstern a făcut, astfel, cu maximă discreţie, ceea ce Jean Louis Barrault (evocând "legea circului" – saltul la trapez al acrobatului într-o situaţie similară care are, deci, de două ori moartea în suflet) considera a fi gestul de supremă noblete şi sacrificiu al artistului.

NATALIA STANCU